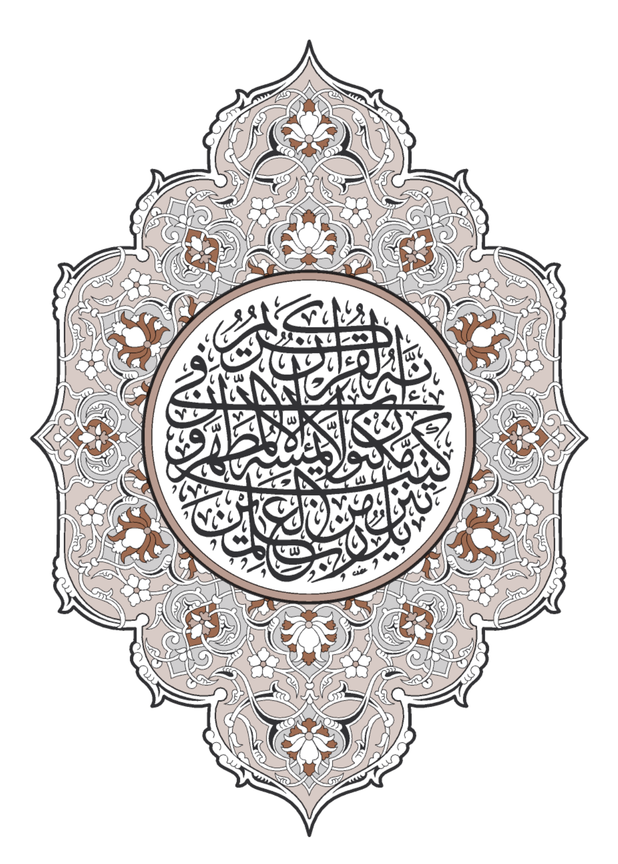




Гьаб хирияб Къуръан ва гьелъул таржама ва тафсир зарбоялда бахъеян амру гьабуна кӀиябго хӀарамалъе хъулухъ гьабулев хан ГӀабдулгӀазизил вас ГӀабдуллагьица СагӀудиял гӀарабиязул пачалихъалъул ханлъун жив вугев





المجلد الأول



Гьаб жив Аллагьасе гIоло бугеб вакъфу буго кIиябго хIарамалъе хъулухъ гьабулев хан ГIабдулгIазизил вас ГIабдуллагьидасан бичизе бегьуларо

Гьаб чIобого бикьула



Хирияб Къуръан

Ва гьелъул таржама ва тафсир

МагIарул мацIалда

ТIоцебесеб жилд

Фагьд ханасул Къуръанал зарбоялде рахъунеб мужаммагI

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

مقدمة

بقلم معالي الشيخ: صالح بن عبدالعزيز بن محمد آل الشيخ
وزير الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
المشرف العام على المجمع

الحمد لله رب العالمين، القائل في كتابه الكريم:
﴿... قَدۡ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٞ وَكِتَٰبٞ مُّبِينٞ﴾.
والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين، نبينا محمد، القائل:
«**خيركم من تعلَّم القرآن وعلَّمه**».

أما بعد:

فإنفاذاً لتوجيهات خادم الحرمين الشريفين، الملك عبدالله بن عبدالعزيز آل سعود، -حفظه الله-، بالعناية بكتاب الله، والعمل على تيسير نشره، وتوزيعه بين المسلمين، في مشارق الأرض ومغاربها، وتفسيره، وترجمة معانيه إلى مختلف لغات العالم.

وإيماناً من وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد بالمملكة العربية السعودية بأهمية ترجمة معاني القرآن الكريم إلى جميع لغات العالم المهمة تسهيلاً لفهمه على المسلمين الناطقين بغير العربية، وتحقيقاً للبلاغ المأمور به في قوله ﷺ: «**بلِّغوا عني ولو آية**».

وخدمةً لإخواننا الناطقين باللغة الأوارية يطيب لمجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف بالمدينة المنورة أن يقدم للقارئ الكريم ترجمة معاني القرآن الكريم وتفسيره إلى هذه اللغة التي قام بها الشيخ عبدالرحيم بن محمد،

وراجعهـا مـن قبـل المجمع الشـيخ عبـاس بن أميـر حمزة، والشـيخ شـامل غائر بيكوف.

ونحمد الله سـبحانه وتعالى أن وفق لإنجاز هذا العمل العظيم الذي نرجو أن يكون خالصاً لوجهه الكريم، وأن ينفع به الناس.

إننا لندرك أن ترجمة معاني القرآن الكريم -مهما بلغت دقتها- ستكون قاصرة عـن أداء المعاني العظيمة التي يدل عليها النص القرآني المعجز، وأن المعاني التي تؤديهـا الترجمـة إنما هي حصيلة ما بلغه علم المترجم فـي فهم كتاب الله الكريم، وأنه يعتريها ما يعتري عمل البشر كلّه من خطأ ونقص.

ومـن ثم نرجو من كل قارئ لهذه الترجمة أن يوافي مجمع الملك فهد لطباعة المصحـف الشـريف بالمدينة النبوية بمـا قد يجده فيها من خطـأ أو نقص أو زيادة للإفادة من الاستدراكات في الطبعات القادمة إن شاء الله.

والله الموفق، وهو الهادي إلى سـواء السـبيل، اللهم تقبل منا إنك أنت السميع العليم.

Ццебе рагIи

ХIурматияв щайх СсалихI, ГIабдулгIазизил вас, МухIамад Али-шайхил васас хъвараб, Исламиял ишазул, вакъфуялъул ва дагIватгун тIуритIиялъул вазирлъун жив вугев, Мадинаялда бугеб Къуръанал къватIир риччалеб мужамагIалъул бетIерлъунги жив вугев.

Кинабго рец Аллагьасе буго, тIолго гIаламалъул бетIергьанлъун жив вугев, жиндир хирияб Къуръаналда жаниб жинцаги абулев: (хIакълъунго нужехъе Аллагьасул рахъалъан бачIана нур, (канлъи) ва жиб баянаб тIехь).

Аллагьасул цIоб ва рахIмат лъеги аварагзабазул ва мурсалиназул бищунго хирияв нилъер авараг МухIамадида, жинцаги абурав: *«Нужер бищунго лъикIав вуго жинца Къуръан лъазабурав ва жинца гьеб цогидаздаги лъазабурав»*– абун.

Гьалда хадуб:

Хирияб кIиябго хIарамалъе (Макка ва Мадина) жинца хъулухъ гьбулев, Аллагьас жив цIунаяв, СагIудиязул хан ГIабдуллагь, ГIабдулгIазизил вас Ал-сагIудил бихьизаби (нух малъи) тIубазабун: Аллагьасул тIехьалъул кIвар гьабе, гьеб тIибитIиялъе бигьалъи гьабе, машрикъ магърибалда ругел киналго бусурбабазе гьеб бикье, гьелъие тафсир гьабе ва гьелъул магIнабазе батIи батIиял мацIазда таржамаги гьабе -ян абураб.

СагIудиязул гIарабиязул пачалихъалъул Исламиял ишазул, вакъфуялъул ва дагIватгун тIуритIиялъул визараталъ гьабураб ишараги тIубазабун: хирияб Къуръаналъул магIнаби киналго мацIазда таржама гьариялъул бугеб кIудияб кIвар букIин, гьеб Къуръан гIараб мацI лъаларел бусурбабазе бичIи бигьалъизе. Хирияв аварагасул амруги тIубазабун: *«Нужеца дир рахъалъан умматалъухъе щвезабе цохIо аят бугониги»* - абураб.

МагIарул мацIалда кIалъалел нилъер вацалазе хъулухъ гьабун Мадина шагьаралда бугеб Ал-малик Фагьдил

Къуръанал къватIир риччалеб мужамагIалъе лъикIаблъун бихьана хIурматияв Къуръан цIалулесе гьаб магIарул мацIалда бугеб таржама къватIиб биччазе. Гьеб хIадур гьабуна **ащейх ГIабдуррахIим МухIаммадил васас.** МужамагIалъул рахъалъан гьелъул хал гьабуна ащейх ГIаббас АмирхIамзал васас ва ащейх Шамил Гъаирбековас.

ТIадегIанав ва Жив вацIадав Аллагьасе рецц гьабулеб буго жинца гьаб кIудияб иш тIубазе квер бакъарав. Нижер хьулги буго гьаб гIамал цохIо Аллагь разилъиялъе сабаблъун букIина абун ва гьелдалъу гIадамазе мунфагIатги букIина абун.

Нижеда лъала хирияб Къуръаналъул магIнабазул таржама, кигIанго лъикI гьабун бугониги, гьеб букIуна жинда тIубанго Къуръаналъул кIудиял магIнаби рагьизе кIолореблъун. Гьеб Къуръаналъул рагIаби ругелъул жинца инсан гIажиз гьавулеб мугIжизатлъун.

Таржамаялъ жидеда тIоритIел гьабулел магIнаби рукIуна гьеб таржама гьабурасул Аллагьасул хирияб тIехь лъаялъул гIелму щвараб къадаралда. Гьеб таржамялда тIадги бачIуна кинабго инсанасул гIамалалда тIаде бачIунеб хатIаъ ва нукъсанлъи.

Гьедин бугелъул, нижер хьул буго гьаб таржама цIаларас Мадина шагьаралда бугеб Ал-малик Фагьдил Къуръанал къватIир риччалеб мужамагIалде щвезабила абун гьелда жаниб жиндие батараб хатIаъ ва нукъсанлъи. ИншаАллагьу, нижеца хадусеб нухалъ таржама къватIиб бичалеб мехалъ гьездасан мунфагIат босила.

Аллагь вуго жинца тавфикъ гьабулев. Гьев вуго жинца битIараб нухалда тIоритIулевги.

Я нижер Аллагь! Дуца гьаб нижер гIамал къабул гьабе, мун вуго кинабго жо дуда рагIулев ва лъалев.



Хириял магIарулал!

Гьаб буго ТIадегIанав Аллагьас жиндие хирияв МухIаммад ﷺ аварагасда рештIизабураб ва церехун рукIарал киналго шаригIаталги хвезарун, тIолго халкъалъе гIаммаблъун гьабураб исламияб диналъул аслу- Къуръан.

ТIадегIанав Аллагьасул калам жиндир рагIаби дагьаб амма магIна гIамераб ва гъваридаб букIиналъе гIоло, щибаб рагIиялъул магIна гьабун тани гьеб кинавго чиясда бичIуларо.

Хирияв Аварагасул ﷺ асхIабзабазул رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ заманаялдасан байбихьун жакъа къоялде щвезегIан гIалимзаби гьеб Къуръан баян гьабиялда тIад хIалтIулел руго ва жеги хIалтIизеги руго. Щибаб заманаялъ щивав гIалимасда батулеб буго Къуръаналда жаниб жинда тIад хIалтIизе бегьулеб ва жиб халкъалъе баян гьабизе бегьулеб бакI.

МагIарул мацIалда кIалъалел бусурбабазе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ каламалъул дагьабниги магIна лъазе бокьун ва гьезие диналъе квербакъи букIизе бокьун, магIарул мацIалде буссине гьабун Къуръаналъул магIна тафсиргун цадахъ басмаялда (печаталда) бахъулеб буго.

Гьаб хIалтIиялъе жидедаса квербакъи тIалаб гьабурал ва мунпагIат босарал тIахьал руго: «А-тIабари», «Ал-кащаф», «Ал-алуси», «Ибнукасир», «Жалалайни», «Сафвату тафасир», «АвзахIу тафасир», «Зубдату тафасир». Гьел руго лъикIал гIалимзабаз данде гьарурал ва дир квер жидеда гIунтIарал тафсирал.

Гьаб таржамаялда жанир шаргIиял масъалаби рицун руго имам ШафигIил мазгьабалда рекъон, Дагъистаналъул гIемерисел бусурбаби гьеб мазгьабалда ругьунал рукIиналъе гIоло.

Гьаб тафсир ва таржама цIалулаго гьелда гIайиб чIвазеги хехлъуге. ГIемерисеб жоялъе накъло (босараб бакI) бицун буго, накъло бицичIого тарабги шаргIалда рекъон бицараб буго. ХIал кIвараб яхI бахъун, битIараб магIна букIизе бокьун гьабураб хIалтIи буго. Ва амма инсанасул гъалатI камиларо. Гьеб гъалатI бокьун гьабураб гьечIони Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ тIаса лъугьула.

Гьаб хIалтIиялда жаниб бугеб кинабниги битIараб, лъикIаб, мунпагIат бугеб жо Аллагьасул рахъалъан бугеб цIоб-рахIму буго ва гьелда даимго щукро гьабизе тIадав дунги вуго. Гьалда жаниб ккараб жагъаллъи ва гъалатI дир напсалъул рахъалъан буго ва гьеб гъалатIалдаса тIаса лъугьин дицаги гьарулеб буго.

ТIадегIанав Аллагьасде гьариги буго гьаб таржама данде гьабурал, гьелда тIад хIалтIарал, гьеб басмаялда бахъаразул мунагьал чуре абун ва гьезие ахираталъе хазиналъунги гьабе абун.

Гьединго Аллагьасда гьари буго гьаб таржама жиб цIаларазе гьезул иман, дин камиллъиялъе сабаблъун ккезабе абун.

Кинабго тавпикъ ва квербакъи цохIо ТIадегIанав Аллагьасул буго.

Хирияб Къуръаналъул магIнаялъе таржама гьабиялде ццебе лъолеб баян

Хирияб Къуръан буго ТIадегIанав Аллагьасул калам, жиндир хIурупалгун ва магIнагун цадахъ жиндир расуласде ﷺ рещтIинабураб: кинабго гIаламалъе рахIматлъун, алжаналдалъун роххел бицунеб, жужахIалдалъун хIинкъиги кьолеб, Аллагьасул изнуялдалъун гьесул диналде жинца ахIулеб, жинца нур базабулеб чирахълъунги жиб бугеб. Гьеб Къуръан баян гьабулеб къокъабго калам буго гьаб:

Хирияб Къуръан щиб жояли бицунеб гIамаб баян

ТIоцебесеб: хирияб Къуръаналъул ва гьелъул цIаразул ва сифатазул баян.

Хирияб Къуръан буго: ТIадегIанав Аллагьасул калам, жиндир расул МухIаммадиде ﷺ рещтIинабураб, жиндир рагIабаздалъун ва магIнаялдалъун гьесде вахIюги гьабураб, жиб кагъаталдеги хъвараб, машгьурго цояз цогидазде бицун жиб цебесан цебеги кьолеб, жиб цIали гIибадатлъунги бугеб.

ТIадегIанав Аллагь вуго жиндир расуласде рещтIинабураб ВахIюялда Къуръан абун цIар лъурав. ТIадегIанав Аллагьас абуна:



ХIакълъунго Дица рещтIинабуна дуде Къуръан дагь-дагь ккун. [Суратул Инсан. 23 аят] Гьеб цIар лъеялъе гIилаги буго Къуръан букIин жиб цIалулеб ва жиб кIочон толареб.

Гьединго Аллагьас ВахIюялда цIар лъуна ТIехь абунги:



ХIакълъунго дица дуде ТIехь рещтIинабуна хIакъаб жоялдалъун. [Сурату Ннисаъ. 105 аят] Гьеб цIар лъеялъе гIилаги буго Къуръан букIин жиб хъвалеб ва жиб рехун толареб.

ТIадегIанав Аллагьас хирияб Къуръаналъе сипаталги

гьаруна фуркъан абун (жинца хIакъабги батIулабги жо батIа гьабулеб), зикрун абунги (рехсей, вагIза-насихIат), гьудан абунги (жинца тIоритIулеб), нур абунги, шифаъ абунги (жинца сах гьарулеб), хIаким абунги, вагIза абунги; гьал гурел цогидалги сифатал гьаруна хирияб Къуръаналъул къадро кIодолъиялде ва гьеб камилаб рисалат букIиналдаги тIоритIел гьабулел.

«МусхIаф» абураб рагIи босана (къуръаналде гьеб цIарги абула) жинда тIад хирияб Къуръан хъварал кагътазда асхIабзабаз абулеб букIараб цIаралдаса.

Хирияб Къуръан Аллагьасул вахIю буго жиб босун Жабраил рещтIараб عليه السلام МухIаммад ﷺ аварагасул ракIалде. ТIадегIанав Аллагьас абуна:

﴿وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ * نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلۡأَمِينُ * عَلَىٰ قَلۡبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ * بِلِسَانٍ عَرَبِيّٖ مُّبِينٖ﴾

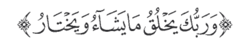
ХIакълъунго гьеб Къуръан гIаламалъулго БетIергьанас рещтIинабураб буго, жиб босун жинда божи бугев Жабраил дур ракIалде рещтIараб, мун гIадамазе хIинкъи кьолевлъун вукIине, баянаб гIараб мацIалдалъун. [Сурату ЩугIараъ. 192-195 аятал].

МухIаммад авараг ﷺ гьаб ишалъе цIияв чи гьечIо. Киналго аварагзабада Жабраил малаик рещтIунев вукIана Аллагьасул ВахIю босун. Гьаб кIудияб божилъи тIубазе Жив ВацIадав Аллагьас жиндие бокьарав тIаса вищула. ТIадегIанав Аллагьас абуна:

﴿ٱللَّهُ يَصۡطَفِي مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلٗا وَمِنَ ٱلنَّاسِۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٞ﴾

Аллагьас тIаса вищула малаиказдаса ва гIадамаздаса расулал. ХIакълъунго Аллагь жинда бихьулев ва жинда лъалев вуго. [Суратул ХIаж. 75 аят].

Аллагьасда лъикIго лъала расуллъун витIине бегьулевги бегьуларевги: кинабго халкъ Аллагьасул халкъ бугелъул. ТIадегIанав Аллагьас абуна:



Дур БетIергьанас Жиндие бокьараб жо бижула ва

Жиндие бокьараб тIассаги бищула. [Суратул Къасас. 68 аят].

КIиабилеб: хирияб Къуръан кин рещтIараб.

Аллагьасул расул МухIаммадиде ﷺ Къуръан рещтIин бай бихьана рамазан моцIалъул анцIила анкьабилеб къоялъ, миладияб тарихалъул 610 абилеб соналъул, Гьеб букIана итни къо. Хирияб Маккаялъул мугIрузда бугеб ХIираъ нохъоде авараг вукIадго гьесде жабраил рещтIана гьал аяталги росун:

﴿ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ۞ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ۞ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ۞ ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ۞ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ﴾

Дуца цIале, мун вижарав БетIергьанасул цIаралдалъун. Жинца инсан биялъул гороялдаса вижарав. Дуца цIале, ва дур БетIергьан цIакъ хирияв вуго, жинца къаламалделъун хъай лъазабурав, инсанасде лъалареб жоги Жинца лъазе гьабурав. [Суратул ГIалакъ. 1-5 аят]. Гьал аятал рукIана хирияб Къуръаналдаса Аллагьасул расуласде рещтIараб жоялъул авалаб.

Гьал аяталги росун авараг хъизаналде тIад вуссана, жиндир нафсалда хIинкъун ракIги тIеркIолеб бугеб хIалалъ. Гьес жиндие ккараб жо чIужуялде бицана - муъминзабазул эбелалде Хувайлидил яс Хадижатеде-, Гьес абуна: дун дирго нафсалде хIинкъун вуго – абун.

Хадижатица абуна: Вореги мун хIинкъуге! Дуе рохел буго! Валлагьи Аллагьас мун кидаго гIодовегIан гьавизе гьечIо! мун вуго гIагарлъиялъулгун бухьен гьабулев (рахIмо къотIуларев), битIараб рагIиги бицунев, захIмалъиги баччунев (къварилъи захIмалъи ккарав чиясе кумек гьабулев), гьоболасе хъулухъги гьабулев, балагь къварилъи борхизе кверги бакъунев.

Хадижатица гьев вачана Навфалил вас Варакъатихъе. Гьев вукIана гIилму ва гIакълу бугел гIадамаздаса. Варакъатида Хадижатица абуна: Я дир имгIал! Мун гIенекке гьав МухIаммадица ﷺ бицунеб жоялда. Расулуллагьас жиндие бихьараб жо бициндалго Варакъатица абуна: «Гьев

вуго Жабраил, Муса аварагасдеги жив рещтIарав. Дун вугев анищ гьеб ишалъе квер бакъине гIолохъанчилъун! Дур къавмалъ мун Маккаялдаса къватIив къотIулеб къоялъ дун чIаго вукIунеб анищ!» - абун. Расулуллагьас абуна: «Гьез дун къвативищ къотIилев?»- абун. Варакъатица абуна: «У, мун гьез къватIив къотIила. Цониги чи гьечIо мунгIадин дин босун вачIарав, жинда тушманлъи гьабичIев. Дун чIаго хутIани дица дуе цIакъ квер бакъила!» - абун. Гьалдаса хадуб дагьаб заман индалго Варакъат хвана.

Аллагьасул расуласде хирияб Къуръан цохIо нухалъ рещтIичIо, цогидал аварагзабаде рещтIарал тIахьазде релъун. Гьеб рещтIана бикь-бикьун, къоло лъабго соналъул болжалалда жаниб. ТIубарабго суратги рещтIулаан, дагьалго аяталги рещтIулаан.

Гьадин бикь-бикьун Къуръан рещтIинабиялъул хIикмат буго аварагасул ракI щула гьаби ва гьев къуват гьави. Гьесул гуч цIикIунеб букIана хирияб Къуръан босун Жабраил вачIунщинахъе ва гьесул гьунар гIолеб букIана мушриказда данде чIезе. ТIадегIанав Аллагьас абуна:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا﴾

Кафурал гIадамаз абуна: «Гьесда Къуръан цохIо нухалъ рещтIинабураб анищ» - абун. Дица Къуръан бикь-бикьун рещтIинабуна гьелдалъун дур ракI щулалъизе ва Дица гьеб цIакъ баянаб хIалалъ баян гьабуна. [Суратул Фуркъан. 32 аят].

Гьединго хирияб Къуръан бикь-бикьун рещтIинабиялъулъ буго муъминзабазе кIудияб тарбия кьейги. Гьелъ баян гьабулеб буго гIилму тIалаб гьаби ва цогидал диниял ишал дагь-дагь ккун гьаби лъикIаб букIин: гьеб бигьаяб букIуна гIилму лъаялъе ва ракIалде кквеялъе. Куфру-ширкалъул ва жагьиллъиялъул бецIлъукь рукIарал гIадамал иманалъул нуралде рачине, Аллагь цо гьавиялде ва гIилмуялде рачинеги сабаб букIана Къуръан дагь-дагь ккун рещтIинабиялда жаниб.

Лъабабилеб: хирияб Къуръан хъвай.

Жинда хIажатаб жо цIуниялъе сабаб буго гьеб хъвай. ХъвачIого тараб калам кIочене рес буго. Хирияб Къуръан къиямасеб къо щвезегIан гIадамал жинца тIоритIизелъун рещтIун бугелъул, гьеб хъвайги чара гьечIеб жолъун букIана.

Къуръан хъваялъул кIвар гьабуна живго аварагас ﷺ. Гьес асхIабзабазул хъвай-цIали лъалезул цо къукъялда амру гьабуна хирияб Къуръан хъвай абун. ВахIю хъвазе тIад къарал асхIабзабазул бищун машгьурав вукIана ансарияв Сабитил вас Зайд, жинда Аллагь разилъаяв.

Жинда вахIю рещтIараб мехалъ хирияв аварагас ﷺ гьеб рекIелъе цIунулеб букIана, цинги вахIю хъвалезде абулаан: «Нужеца гьал аятал лъе пуланаб жо бицунеб сураталда жанир» - абун. Гьезда сураталъул цIарги бицулаан ва гьел аятал гьенир хъваян амруги гьабулаан. Гьелда хадуб аварагас асхIабзабаде амру гьабулаан ахиралда рещтIарал Къуръаналъул аятал рекIехъе лъазареян ва гьезул мурадги лъазабеян. Гьеб хирияб Къуръан кинабго хъван букIана (жинда тIад жо хъвазе данде кколебщинаб жоялда, ракьа, цIоко, къоно, гьазда релъарал жалазда) авараг ﷺ чIаго вугеб мехалъго.

Аллагьасул салам лъеяв Жабраилас щибаб соналда жаниб цо нухалъ хирияб Къуръан аварагасе цIалун, аварагас гьесие цIалун такрар гьабулаан. Хирияв авараг ﷺ жиндилъ хвараб соналъ Жабраилас гьесие Къуръан кIиго нухалъ такрар гьабун цIалана гьаб нилъеда лъалеб хIалалъ суратазул ва аятазул тартибги гьабун. Гьеб букIана ТIадегIанав Аллагьасул рагIи хIакъ гьаби:



ХIакълъунго Дида тIад буго гьеб Къуръан дур каранде жанибе данде гьабизе ва дуда гьеб кIочене биччачIого цIунизе. Дица Жабраил малаик цIализе виччан дуе гьеб Къуръан цIалараб мехалъ гьесдаса хадуб цIале дуца Къуръан. [Суратул Къиямат. 17-18 аят]



Дица дуда Къуръан цIали лъазабила, цинги дуда гьеб кIочезеги гьечIо. [Суратул АгIла. 6 аят].

Ункъабилеб: хирияб Къуръан тIанчазда тIад бакIари.

Расулуллагь ﷺ хвараб мехалъ гьесул ритIухъав халифа Абубакрица رضي الله عنه амру гьабуна хирияб Къуръан жиндир букIине кколеб тартибалда кагътида хъвай абун: Къуръан рекIехъе лъалел асхIабзаби хвеялдалъун яги гьеб тIад хъварал жал тIагIиналдалъун Къуръаналъул щибниги жо камичIого букIине. Гьаб иш гьабизе тIад къана жинца вахIю хъвалев вукIарав Сабитил вас Зайдида رضي الله عنه.

Къуръан тIад хъварал жал ракIарун, гьеб рекIехъе лъалел асхIабзабазулгун данде кквей гьабун, ракьа-рагIалда щвараб мухIканлъиги гьабун Къуръан кагътида тIад хъвана ва гьел кагъталги Абубакр асхIабасул رضي الله عنه рокъор цIунун рукIана. Гьев хвараб мехалъ кIиабилев халифа ГIумар асхIабасул رضي الله عنه рокъор цIунун рукIана. Гьевги хвараб мехалъ муъминзабазул эбел, ГIумар асхIабасул яс ХIафсатил رضي الله عنها рокъор цIунун рукIана.

Ислам тIибитIидалго бусурбаби хIажалъана жидеца цIализе Къуръанал рукIиналда. РитIухъав халифа ГIусман асхIабасда رضي الله عنه цогидал асхIабзабаз мушавараги гьабун, гьез хIукму гьабуна имамас цIалулеб Къуръан букIине ккеялда: гIадамал гьесда нахъ рилъине. ГIусман асхIабас Къуръан рекIехъе лъалел ва гьеб хъвазе лъалел асхIабзабада амру гьабуна гьеб иш гьабизе байбихьеян. Гьезул бетIерлъун гьавуна Сабитил вас Зайд, гьез мугъ чIвалеб жолъун букIана Абубакар асхIабас رضي الله عنه данде гьарурал, ХIафсатил рокъор цIунун ругел кагътал. Гьел асхIабзабаз цо тIехьалда жанир ракIарана ва гьелдаса чанго нусхаги хъвана ва гьел Къуръанал исламияб пачалихъалъул кIудиял шагьаразде ритIана ва гьездасан Къуръанал хъвай абун амруги гьабуна.

Жакъа дунялалдаго тIиритIун ругел киналго Къуръанал руго дол ГIусман асхIабас رضي الله عنه амру гьабун хъварал Къуръаназдаса насху гьабун хъварал ва гьел хилиплъуларо

дол Къуръаназул нассалда (хIуруфазда ва рагIабазда) ва гьезул тартибалдаги.

Жакъа къоялде щвезегIан бусурбабаз яхI бахъулеб буго Къуръан зарбоялде бахъиналъе ва гьеб ишалъе цIиял алаталги хIалтIизарулел руго. Гьалдалъун тIадегIанаб даражаялде бахинабизе Къуръаналъул берцинго хъвай ва гьелъул хIуруфал ва игIраб мухIкан гьабиги, ГIусман халифаясул رضي الله عنه заманалъго хъвараб Къуръаналъул хъваялда рекъон жиб цIунараб.

Мадина шагьаралда бугеб Фагьдил Къуръанал зарбоялда рахъунеб мужаммагIги ккола гьеб Къуръаналъе хъулухъ гьабулел гIуцIабазул бищунго кIудияб ва СагIудиязул хIакимзабаз Къуръаналъе гьабулеб берцинаб хъулухъ загьир гьабулеб бакIлъун. Гьезул яхI бахъиналдалъун бусурбабазухъе щолеб буго цIакъго лъикI къачIараб ва берцин гьабураб Къуръан: мухIкан гьабун цIунараб, хатI берцинаб, кагъат лъикIаб ва жилдал къачIараб.

Щуабилеб: Къуръаналъул тартиб (гIуцIцIи) ва гьелъул жузал.

Хирияб Къуръан бай бихьула Суратул-ФатихIаялдалъун ва гьеб тIубала сурату-Ннасалдалъун. Гьелда жаниб буго (114) сурат. Гьаб тартиб буго МухIаммад аварагас ﷺ гьабураб тартибалдаса босараб ва гьеб гьечIо суратал ва аятал рещтIиналъул тартибалде бугеб. ТIоцебе рещтIараб сурат буго «суратул ГIалакъ», амма гьеб Къуръаналда жаниб (96) абилеб сурат буго. АсхIабзабада суратазул ва аятазул тартиб лъалеб букIана аварагасул ﷺ цIалиялдаса.

Къуръан бикьун буго (30) жузалда, щибаб жуз бикьула кIиго хIизбуялда ва щибаб хIизбуги бикьула ункъго бутIаялда. Гьаб хIалалъ Къуръан бикьи гIалимзабаз гIуцIараб буго: бусурбабазе Къуръан цIализе ва рекIехъе лъазабизе бигьалъи гьабун.

Анлъабилеб: Къуръан лъазе гьаби.

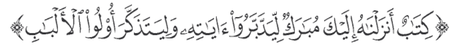
Бусурбабаз цIакъ кIвар кьуна хирияб Къуръан лъазабизе, гьелъул насс (хIурупал, рагIаби, тартиб) цIунун ва гьеб

аварагасда рещтIараб хIалалъ цIалун. Къуръан цIалулел ва гьеб рекIехъе лъалел асхIабзабаз яхI бахъана жидеда хадусеб гIелалада (табигIиназда) Къуръан лъазабиялъе: гьелъул насс мухIкан гьабуна ва щибаб аяталъул тафсир баян гьабуна ва гьелда гIамал гьабиги лъазабуна. Цинги гьел табигIиназ Къуръан лъазабулел мадрасаби гIуцIцIана ва жидеца асхIабзабадаса босараб хIалалъ хирияб Къуръан цогидаздеги лъазабуна: Къуръаналъул киналго хIарпал ва калимаби рикIана, суратазул аятазул тартибги цIунана, батIи-батIиял къираатал баян гьаруна, тажвид ва тартил лъазабуна. Гьединлъидал хирияб Къуръан нахъе хутIана пасихIаб гIараб мацIалда, аварагасда ﷺ жиб рещтIараб хIалалъ мугIаллимасдаса мутагIалимас жиб цIалулеблъун, рекIехъе лъазабулеблъунги, жиндир магIна – тафсир лъалеблъунги.

Хирияб Къуръан цIалула чанго батIияб къирааталда: хIурупал аби, калима цIали букIуна батIи-батIияб къагIидаялъ табигIиназ асхIабзабадаса босараб, гьезги хириявав аварагасдаса ﷺ босараб ва аварагас ﷺ бегьизе гьабураб хIалалъ. Нилъер заманалда гьел къираатазул бищунго машгьураб буго ГIассимил къираат, гьесул мутагIил Сулайманил вас ХIафсица бицараб, гьединго НафигIил къираат гьесул мутагIил Варщица бицараб. Гьединго буго Ад-дурияс бицараб ва Къалуница НафигIидаса бицараб къираатги.

Анкьабилеб: хирияб Къуръаналъе тафсир гьаби.

Тафсиралъул магIна буго Къуръаналъул магIнаби баян гьари. Каламалъул мурад бичIуларо гьелъул магIна ва гьелъ жинда тIоритIел гьабулеб жо лъан гурони. ТIадегIанав Аллагьас Къуръан цIалулев чи ахIулев вуго гьелъул магIна бичIиялда:



Дуда рещтIинабураб тIехь буго жиндилъ баракат бугеб, гIадамаз жиндир аятазул пикру гьабизе ва гIакълу бугез вагIзаги босизе. [Сурату Ссад. 29 аят] Пикру гьаби (тадаббур) абураб рагIиялъул магIна буго: бичIи, лъай.

Расулуллагьас ﷺ асхIабзабада бичIинабулеб букIана

хирияб Къуръаналдаса гьезие ишкаллъараб жо (гьезул шаклъи ккараб). Киниги хирияб Къуръан рещтӀулеб мехалъ гьел асхӀабзаби пасихӀаб гӀараб мацӀ лъалел рукӀиналъ гьез гӀемер суалал кьолароан аварагасе ﷺ. Амма заман халалъарабгӀан гӀадамал хӀажалъана Къуръан баян гьабулел тафсиразда.

Бичасул расуласдаса ﷺ ва гьесул асхӀабзабадаса нилъее щвараб дагьабго жоялдаса, жинда тафсиру аль-маъсур абулеб (аварагасдаса асхӀабзабаздаса ва табигӀиназдаса бачӀараб тафсир), рес лъугьана гьебги аслолъун гьабун тафсирал гьаризе: гьел асхӀабзаби рукӀиндал жидеда Къуръан рештӀин бихьарал, аварагасул ﷺ цӀали рагӀарал, пасихӀаб гӀараб мацӀ лъалел. Гьединго гьезда лъалеб букӀиндал хирияб Къуръан рещтӀулеб мехалъ букӀараб ахӀвал-хӀал ва гьеб мехалъ карал лъугьа-бахъинал.

(1) <u>тафсиралъул тайпаби:</u>

Щивав гӀалимасул гӀелмияб рахъ хал гьабун гьес гьабулеб тафсирги батӀияб букӀуна. Гьединлъидал тафсирал руго Къуръаналъул лугъат (мацӀ) бицунел, цоги руго фикъгьиял хӀукмаби рицунел, цоги руго тарихияб жо баян гьабулел, цоги руго инсанасул сулук (хьвади, тӀабигӀат) бицунел. Цогиги батӀи-батӀиял рахъал рицунел тафсирал руго. Гьединлъидал гӀалимзабаз тафсирал рикьана кӀиго тайпаялде:

- маъсурияв тафсирал. Гьел руго Аллагьасул расул МухӀаммадица, гьесул асзхӀабзабаз ва гьезда хадусел табигӀиназ гьарурал тафсирал.
- ижтигьадалдалъун гьабураб тафсир. Гьеб буго гӀалимзабаз битӀараб гӀелмияб нухалда жидер гӀакълуялда ва гӀелмуялда рекъон гьарурал тафсирал.

(2) <u>тафсиразул бищунго лъикӀаб нух ва гьелъул гӀорхъаби:</u>

Маъсурияв тафсирал руго хирияб Къуръаналъе гьабулеб тафсиралъул бищунго лъикӀаб ва жиб ццебе кколеб. Гьеб бугелъул хирияв аварагасдаса, гьесул асхӀабзабадаса ва

гьезул мутагIилаздаса босараб. Гьелги жидеда бищунго лъикI Къуръан лъалел руго. Къуръаналъул аяталъе гьаб маъсурияб тафсиралда жаниб батичIеб баян кьезе бокьараб мехалъ тафсир гьабулес цIунизе ккола гьал хадур рехсарал гIорхъаби:

1) маъсуриял тафсиразда бугеб хIалалъ аятазул магIна цIуни ва гьелда данде кколареб магIна гьабун гутIи.
2) тафсир рекъезе ккола Къуръаналъул гIаммал магIнабазда ва аварагасул суннаталъ баян гьабураб нухалда. Гьал магIнабазда данде кколареб хIалалъ тафсир гьабизе бегьуларо: хирияб Къуръан буго цоялъ цояб баян гьабулеблъун ва гьелда жаниб цоялъ цогидаб хвезабулеб жоги гьечIо. Аварагасул суннаталъ гьеб Къуръаналда жаниб баянлъичIого хутIараб жо баян гьабуна ва гьелъие тафсирги гьабуна.
3) гIараб мацIалъул къагIидаби лъазе кола тафсир гьабулев чиясда: рагIиялъ жинда тIоритIел гьабулеб жо, калам гIуцIулеб хIал, щибаб рагIи кин хIалтIизабулеб, ва цогидалги гIараб мацIалъул истIилахIал (къагIидаби) лъазе кола. Хирияб Къуръан гIараб мацIалда рещтIун бугелъул гьеб бичIизе ккола гIараб мацIалъул къагIидабазда рекъон.
4) жал баян гьаричIел аятал (муташабигьал аятал) роцине кола жал баян гьарурал аятазда: Къуръан бугелъул цоялъ цогидаб баян гьабулеблъун. Къуръаналъул гIемерисел аятал жидер магIна баянал руго. Цо-цо аятал магIна баянлъичIел руго ва цо гIадамазе гьеб бичIуларо. Гьал муташабигьал аятал мухIканал аятазда рорцараб мехалъ гьеб ишкал тIасса уна. ТIадегIанав Аллагьас абуна:

﴿هُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ مِنۡهُ ءَايَٰتٞ مُّحۡكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلۡكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٞۖ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي
قُلُوبِهِمۡ زَيۡغٞ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنۡهُ ٱبۡتِغَآءَ ٱلۡفِتۡنَةِ وَٱبۡتِغَآءَ تَأۡوِيلِهِۦۖ وَمَا يَعۡلَمُ تَأۡوِيلَهُۥٓ إِلَّا ٱللَّهُۗ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلۡعِلۡمِ
يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلّٞ مِّنۡ عِندِ رَبِّنَاۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ﴾

Гьев Аллагь вуго жинца дуда ТIехь рещтIине гьабурав. Гьелда жанир баянал аятал руго ва гьелги

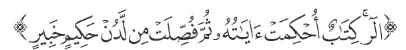
Къуръаналъул гIемерисел руго. Цоги муташабигьал аяталги руго. Жидер ракIазулъ унти бугел гIадамал (иман загIифал)гьел муташабигьал аятазда хадур лъугьуна, гьел аятазе жидее бокьараб магIнаги гьабун жидеца питна гьабизе бокьун. Гьел аятазул магIна лъаларо цохIо Аллагьасда гурони. ГIелмуялда жанир гъваридго лъугьарал гIадамаз абула: ниж гьелда божула, гьеб кинабго Аллагьасул рахъалъан буго абун. ХIакъаб жо бичIун гьелъул вагIза босуларо гIакълудал бетIергьабаз гурони. [Сурату Али-гIимран. 7 аят].

5) дунялалъул ахIкамазда хурхарал аятазе (бакъ, моцI, зоб, ракь ва гь. ц.) тафсир гьабулеб мехалъ мухIканал гIелмиял къагIидаби рицине ккола ва гьеб тафсиралда жанир жеги мухIканлъичIел гIалимзабазул гIелмиял бахIсалги рицине бегьуларо. Гьел бахIсал рициналъ Къуръан жиндир аслияб мурадалдаса буссинабула.
6) магIна мекъал таъвилал гьариялдасаги цIунизе кола: жидедалъун Аллагьасул калам бацIадаб шаргIияб нухалдаса бахъунеб ва рикIад гьабулеб. Гьединго гIараб мацIалъул къагIидаби хвезарулеб: гьаб таъвил гьаби букIине бегьула ургъунго Къуръаналъул магIна мекъи гьаби мурадалда, яги гIараб мацIалъул къагIидаби лъачIого, яги тафсир гьабулесда гьеб мекъаб магIна битIун бугин ккун.

Микьабилеб: хирияб Къуръаналъул мугIжизат.

МугIжизат абураб рагIиялъул магIна буго: жинда релъараб жо гьабизе инсанасул хIал кIолареб жо: цо иш букIа, гIакъло букIа, тадбир букIа. МугIжизат буго цо кинаб бугониги иш лъугьи, жиб бургьанлъун (далиллъун) букIине аварагзаби ритIухъал рукIиналъе. Гьаб рагIи Къуръаналда жаниб гьечIо, гьелъул бакIалда «аят» яги «бургьан» абун буго.

Хирияб Къуръан Аллагьасул калам буго ва гьелда жаниб гIемер буго инсан жинца гIажиз гьавулеб калам, камилаб магIнаги, берцинго мухIканго рекъезарун ругел аяталги рагIабиги. ТIадегIанав Аллагьас абуна:



Алиф, Лам, Ра. Гьаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам Къуръан, жиндир аятал мухIкан гьарураб, жидеlъ нукъсанлъи ва загIиплъи гьечIел. Цинги гьел аятазда жанир шаргIиял ахIкамалги баян гьарурал. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан буго, жинда кинабго жоялъул хIикмат лъалев, щибаб жоялъул маслахIат лъалев хIакимияв гIалимлъун жив вугев. [Сурату Гьуд. 1 аят].

Мушриказ гIемераб яхI бахъана Къуръаналъул аслуялъулъго гIадамал шакдаризаризе ва гьелдаса гIадамал руссинаризе : батIи-батIял гьерсал рицун ва шубгьаял жал рижизарун. Цинги БетIергьан Аллагьас гьезда ахIи бан аятал рещтIинаруна: нужеца гьабеха гьаб Къуръаналда релъараб, яги гьелъул цо сураталда релъараб жо абун. Гьел гIажизлъана гьедин гьабизе ва жал мукIурлъана хирияб Къуръан гIараб мацIалъ бугониги жинда релъараб гьабизе кIолареб букIиналда. ТIадегIанав Аллагьас абуна:

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾

Гьел мушрикаца абулебищ бугеб Къуръан (МухIаммадица ﷺ) ургъараб жо буго абун. Дуца гьезда абе: нужеца гьабеха гьаб Къуръаналъул цо сураталда релъараб жогIаги. Гьеб гьабизе нужеца кумекчагIиги ахIе кигIан гIемерал ругониги, цохIо Аллагь тун батIиял, нуж битIараб бицунел ратании. [Сурату Юнус. 38 аят].

Къуръаналъ баянго лъазабуна гIадамазул ва женазул хIал кIолареблъи гьелда релъараб жо гьабизе, гьез цоцалазе кумек гьабулеб бугониги:

﴿قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾

Дуца абе (МухIаммад ﷺ): киналго гIадамалги жиндулги цадахъ лъугьаниги гьаб Къуръаналда релъараб жо гьабизе абун, гьезда кIоларо Къуръаналда релъараб жо гьабизе, кигIанго цояз цогидазе кумек гьабулеб бугониги! [Суратул Исраъ. 88 аят].

Хирияб Къуръан жинца гӀажиз гьарулеб буго, гьеб Аллагьасул калам букӀиналъ жинца гӀадамазул каламалда релъинлъи гьабулареб. МугӀжизатлъун бугеб Къуръан буго хӀужалъунги бургьанлъунги жиндир аятаздалъун, мацӀалдалъун, рагӀабаздалъунги ва гьелда жаниб бугеб пасихӀаб баяналдалъунги. Гьелда жанир ругел хӀакъал къиссабаздалъун ва хабаразалъунги. Гьелда жанир ругел шаргӀиял хӀукмабаздалъун, гьелъ ракӀазда гьабулеб асаралъул къуваталдалъунги, гьелда жанир ругел гӀелмиял баяназдалъунги.

ГӀемерал дунялиял гӀелмабазул гӀалимзаби гӀажаиблъун хӀайран гьаруна Къуръаналда жанир ругел мухӀканго баян гьарурал хӀакъал гӀелмиял хабарал рихьидалго, жагьилаб умматалдаса вугев хъвай цӀали лъаларев аварагасе жал лъазе рес гьечӀел. Гьел гӀелмиял баянал сабаблъана гьезул цоял бусурманлъизе: гьезда бичӀана хирияб Къуръаналъ бицараб хабар инсанасул хабар гьечӀеблъи, гьеб кинабго халкъ жинца бижарав Халикъасул калам букӀин.

Къуръаналда жанир гӀемер аятал руго Аллагь цо вукӀиналъул бицунел, гьесул гӀажаибал пишабазулги бицунел. ТӀадегӀанав Аллагьас абуна:

﴿سَنُرِيهِمْ ءَايَـٰتِنَا فِى ٱلْـَٔافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾

Дица гьезда дир гӀаламатал рихьизарила зобалазулъ ва жидерго нафсазулъ ругел, гьезда баянлъизе гьеб хӀакъаб жо букӀин. Дур бетӀергьан Аллагь гӀеларищха жинда кинабго жо лъалевлъун вугев. [Сурату Фуссилат. 53 аят].

ИчӀабилеб: хирияб Къуръаналъул магӀнабазе таржама гьаби.

Таржама абула: цо калам цо мацӀалдаса цоги мацӀалда буссинабиялда. Таржама гьабиялда жанир захӀмалъаби гӀемер рукӀуна: щибаб мацӀалъул жинда хассаб къагӀида

букIунелъул. Таржама гьабураб мехалъ доб мацIалда дол рагIабаз кьолеб магIна гьаб мацIалда баян гьабизе захIмат букIуна.

ГIадамаз бицараб хабар таржама гьабулаго гьединаб захIмалъи букIунелъул, Аллагьасул каламлъун бугеб хирияб Къуръан таржама гьабулаго гьеб захIмалъи цIакъго цIикIараб букIуна: гьеб бугелъул пасихIаб гIараб мацIалда Аллагьас вахIю гьабураб калам. Гьелдаго цадахъ Къуръаналъул рагIабиги магIнаги кIиябго цадахъ рещтIараб буго. Цониги чиясда кIоларо жинда камилго Къуръаналъул магIна лъалин абизе ва гьеб гIараб мацIалда бугеб хIалалъ цоги мацIалда таржама гьабизеги.

КигIанго хирияб Къуръаналъе таржама гьаби захIматаб иш бугониги исламалъул гIалимзабазда лъалеб буго гьеб хирияб Къуръан ва гьелъ бицунеб рисалат дунялалда ругел киналго гIадамазухъе щвезаби тIадаб иш букIин: гьезул мацIал кигIанго батIи-батIиял рукIаниги. Гьаб ишги тIубаларо Къуръаналъул магIнабазе таржама гьабун гурони.

Хирияб Къуръан цоги мацIалда буссинаби букIула:

- хирияб Къуръаналъул магIнабазул таржама гьаби. Гьеб буго цадахъ тафсир гьечIеб таржама, гьелъ баян гьабула Къуръаналъул рагIабаз жинда тIоритIел гьабулеб магIна.
- тафсиргун цадахъ бугеб таржама. Гьелъ Къуръаналъул магIна баян гьабула мисал бачун, гIатIид гьабун. Гьелъул хIукмуги буго хирияб Къуръаналъе гIараб гуреб мацIалдалъун тафсир гьаби.

КигIанго гъваридго ва баянго таржама гьабун бугониги, гьелъ Къуръаналъул аятазул магIнаби жанир рачун ругониги, гьеб таржамаялда «Къуръан» - абуларо кIиго сабабалъе гIоло:

1) хирияб Къуръан Аллагьасул калам букIиналъе гIоло гIараб мацIалдалъун жиб рещтIинабураб. Гьеб цIакъго тIадегIанаб макъамалда буго жиндир баяналъул ва хIукмабазул рахъалъан. Къуръаналъул аятал цоги мацIалдаги сверизарун хъваялъ гьелда Къуръан абураб

цIар аби батIул гьабула (хвезабула).

2) кинабгIаги таржама буго гьеб гьабурав чиясе хирияб Къуръаналъул магIна бичIиналъул хIасил. Гьебги релъун буго Къуръаналъе тафсир гьабиялда. Тафсиралда абуларебгIадинго гьеб Къуръан буго абун, таржамаялдаги абуларо гьеб Къуръан буго абун.

Хирияб Къуръаналъул магIнабазе гьабураб таржама къабул гьабизе ккани гьеб букIине ккола гIалимзабаз бихьизабураб хIалалъ хирияб Къуръаналъул магIнабазул къагIидаби ва гIорхъаби цIунараб, жинда жанир тахIриф гьарурал (хисизарурал) магIнаби гьечIеб, яги бусурбабазе зарал гьабулеб, гьезул хIурмат хвезабулеб жоги гьечIеб. Гьединал таржамаби гьарула гIараб мацI лъазабулел, гьезул гIадат-тарих цIехолел капурзабаз ва жал бусурбаби руго абун гьереси бицулел гIадамазги. Гьел руго исламияб дин хвезабизе гIоло гьелда жанир пасадал гIакъидаби лъолел ва бацIадаб шаригIат хвезабулел гIадамал.

Гьаб бицараб хIалалъ мухIканлъи гьабун хирияб Къуръаналъе хъулухъ гьабун гьеб зарбоялде бахъизе гIуцIцIараб Фагьд ханасул Мадина шагьаралда бугеб мужаммагIалъ тIаде босана божилъи бугел Къуръаналъул таржамаби къватIир риччай, Аллагьасул рисалат хирияб Къуръан гIараб мацI лъаларел гIадамазухъе щвезабизе гIоло, гьез бицунеб жидерго мацIалда.

Кинабго рецц гIаламалъулго бетIергьан Аллагьасе буго. Аллагьасул цIоб рахIмат лъеги нилъер авараг МухIаммадида ва киналго гьесул агьлу асхIабзабадаги, гьезда нахъ рилъарал табигIиназдаги лъеги, лъикIаб гIамалалдалъун гьезда нахъ рилъараздаги лъеги Къиямасеб къо щвезегIан.

ТIадегIанав Аллагьасул калам цIализе байбихьулеб мехалъ, Аллагьас нужер тушман бугоян гIадамазда лъазабураб щайтIаналъул квешлъиялдаса цIуни гьаризе тIадаб буго

أَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْم

Дица Аллагьасдалъун цIуни гьарула Аллагьас жиндир рахIматалдаса рикIкIад гьабураб щайтIаналдаса. Гьелъ дир диналъе ва дунялалъе зарал гьабиялдаса. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабеян амру гьабураб жоялдаса гьеб шайтIаналъ вуссизавиялдасаги. Аллагьас гьабугеян абураб жо гьабиялда гьелъ вачияллдасаги.

Гьединго шайтIаналъул квешлъиялдаса цIуни гьаризе рекъараб буго хIажатханалда иналда аскIоб, бецIаб, хIинкъараб бакIалда лъугьиналда аскIоб ва цогидабги зарал ккеялда хIинкъи бугеб бакIалдаги.

«ШайтIан» абула гIадамазул, женазул, хIайваназул жиб мутIигIлъичIеб, гIамал кIодолъи гьабураб ва гIадлонизам биххизабулеб жоялда. Гьеб магIнаялда гIадамазул «шайтIаби» цIакъго гIемерал руго ва жидер зарал цIикIарал руго: гьел нилъгун цадахъ рукIун, нилъер гIамал, хIал лъан. Гьел нилъее зарал гьабизе ургъараб мехалъ гьездаса цIунизе ккани лебалаб гIакълу ва кантIи къваригIула.

ШайтIаналъул квешлъиялдаса цIунеян Аллагьасда гьарулеб мехалъ ракIалда букIине ккела гьел шайтIаби женазулги гIадамазулги рукIин ва гьеб кIиябго тайпаялъул шайтIабазул зараналдаса цIуниялда ният-къасд гьабизе ккела.

Цоги кантIизе ккараб жо буго: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда амру гьабулеб буго нилъедехун тушманлъи бугев инсанасда хIал рекъезабиялдалъун ва гьесие лъикIлъи гьабиялдалъун, гьелдалъун досул квешаб хIал лъикIалдахун сверизе

ва гьоркьоблъиги лъикIлъизе. Амма нилъер тушман шайтIаналдаса цIуни гьареян абулеб буго БетIергьан Аллагьас, гьеб букIиналъе гIоло щибго лъикIлъи къабул гьабулареб, хIалги рекъолареб ва жиндир мурад Адамил лъимер (гIадамал) гьалаг гьари гуреб гьечIеб. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: «ХIакълъунго шайтIан нужеда тушманлъи бугеб буго, нужеца гьелдаги тушманлъи гьабе» – абун. [ФатIир 6 аят]

Цоги ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Нужеца гьеб иблисги, гьелъул зуриятги (тIанчIи, насло) гьудулзабилъунищ кколел, дунги живго тун, гьеб иблис нужер тушманги букIадго» - абун. [Кагьф 50 аят]

Аллагьас جَلَّجَلاَلُهُ нилъ цIунаги гьеб шайтIаналъ хIакъаб исламияб диналдаса хъуштIизариялдаса. **Амин!**

1. Суратул ФатихIат



Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб анкьго аят бугеб.

1. Дица Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIаралдалъун байбихьи بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ١ **гьабула: дунялалъул рокъоб жиндир гурхIел киназдего щолев, ахираталда жив муъминзабазда гурхIулев.**

Дица киналго умуразулъ квербакъиги Аллагьасдаса тIалаб гьабулеб буго. гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жидие гIибадат (лагълъи) гьабизе тIадав БетIергьан вуго, кинабго лъикIлъи, цIоб- рахIмат ва нигIматал кьолевги вуго. Жиндир рахIмат ва цIоб кинабго жоялда щолев ва гIаммав вуго.

ТIадегIанав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам Къуръаналъул киналго суратал (цо сурату тавбат хутIизегIан) байбихьана бисмиллагьалдалъун:-жидер кинабго ишалъул байбихьи гьеб бисмиллагьалдалъун букIине ккеялда гIадамал тIоритIун. Гьелдалъун Аллагьасдаса тавпикъ-квербакъи тIалаб гьабун ва жидеца хъанчазул цIараздалъун байбихьи гьабулел хъанчил агьлуялда хилиплъи гьабун.

Гьаб Бисмилагь суратул ФатихIаялъул аят букIиналда гIалимзабазул хилап буго. Гьединго гIалимзаби хилиплъана Бисмиллагь щибаб сураталъул аят букIиналъулъги. Гьеб хилап гьаб таржамаялда бициналдаса кIудияб мунпагIат гьечIелъул, нилъеца гьелъул баян гьабиларо.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагасул мухIканал хIадисалги руго кинабго иш байбихьулеб мехалъ Аллагьасул цIаралдалъун байбихье абун нилъеда амру гьабулел.

ГIалимзабаз абуна ТIадегIанав Аллагьас рештIарал киналго тIахьалги жидер байбихьи Аллагьасул цIаралдалъун бугел рукIанин абун. Гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIар буго алжан рагьулеб кIул.

Гьедин бугелъул киналъулго къокъаб магIна буго: кинабго буголъараб жо дидалъун буголъана. Кинабго букIинесеб жоги дидалъун букIине буго абураб. ТIадегIанав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналда, кинабго жо жинца байбихьулев, киналъулго ахир жинда кодоб бугев вукIиналда тIоритIел гьабула гьаб каламалъ.

Гьеб бисмиллагьалда жаниб ТIадегIанав Аллагьасулункъоялда анцIила ичIго цIаралдасан лъабго цIар буго: <u>Аллагь</u>, <u>АррахIман</u>, <u>АррахIим</u>. Бищун хирияб, цоги щибго жоялда кидаго лъечIеб, Бет1ергьанасул заталда лъураб цIар буго Аллагь. Хадусел киналго цIарал гьеб Аллагь абураб цIаралъе сипатлъун ккола ва ТIадегIанав Аллагьасул камиллъи

бицулел руго.

АррахIман абураб цIаралъул магIна буго жиндир рахIмат, гурхIел гIаммав, гIемерав, кинабго жоялда щолев абураб. ТIадегIанав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гьеб цIар дунялалъул киналго умуразда щвей гьабулеб буго.

АррахIим абураб цIар рахIмат-гурхIел даимав абураб магIнаялда буго: Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ дунялалдаги ахириталдаги муъминзабазда гурхIулев вугелъул.

2. Кинабго рецц, лъица, лъие, щиб сабаблъун гьабурабги, **Аллагьасе буго**. ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ٢

Киназулго бетIергьан гьев вугелъул ва аслуялда кинабго лъикIлъи Аллагьасдаса бугелъул. **Жив кинабго гIаламалъул бетIергьанлъун вугев,** кинабго жоялъул тадбир гьабулев, гьел хьихьулев, ц1унулев, гIуцIцIулев. Жиндие лагълъи гьабизе тIадав ханлъунги вугев. ТIадегIанав Аллагьасе рецц гьаби даимаб, нахъасан къотIи гьечIеб буго, гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нигIматал, гьесул гурхIел-цIоб даимаб бугелъул.

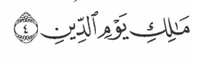
3. Дунялалда жив лъикIасдаги квешасдаги гурхIулев: ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ٣

гьезие нигIматал кьун, гьезул маслахIатал тIоритIун.

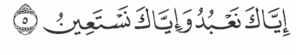
Ахираталда муъминзабазда гурхIулев.

Ахираталъул рукъ гIамалалда данде жазаъ гьабулеб бугелъул, гьениб Аллагьасул гурхIел муъминзабазда гурого букIуларо. Капурзаби, мушрикал, хъанчие лагълъи гьабураб агьлу жужахIалда уна ва гьенир даимлъула.

(жазаъ: гьабураб гIамалалда рекъон гьабулеб кири яги гIазаб).

4. Къиямасеб къоялъул бетIергьанлъун жив вугев, 

жиндилъ кинабго жоялъул хIисаб-мизан ва жазаъ гьабулеб. Гьеб къоялъ гьитIинабниги кIудиябниги кинабго жоялъул ихтияр, ханлъи, ва хIукму гьабизе бугеб кверщел цохIо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ кодоб букIула. Дунялалъул бетIергьан вуго Аллагь, амма гьаб дунялалда нилъеда рихьулеб бакIалда жидеда бетIергьан абулел гIадамал рукIула, масала: рукъалъул бетIергьан, ракьалъул, боцIиялъул бетIергьан. Ахираталда гьединал бетIергьаби рукIуларо ва кинабго жоялъул ханлъи ТIадегIанав Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ буссун букIула.

5. Цох1о дуе буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нижеца лагълъи гьабулеб, мун гуресе гьечIо. Цох1о 

Дудасан буго Аллагь ﷻ нижеца квербакъи тIалаб гьабулеб, мун гуресдаса гьечIо.
ЦохIо дуе буго БетIергьан Аллагь нижер хIелиги гьариги, мукIурлъиги, мутIигIлъиги. ЦохIо дудаса буго БетIергьан Аллагь нижеца квербакъи тIалаб гьабулеб тIагIат-гIибадат ва лъикIаб гIамал гьабиялъулъ, квешаб гIамал тезеги. Мун гурев нижее квербакъизе кIолев гьечIо ва кIодо гьавизе, хIурмат гьабизе рекъаравги цохIо мун вуго.

6. Дуца ниж битIараб нухде тIоритIе. ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ٦
Мун жинда разияб, дуе битIун лагълъи гьабизе лъалеб. Дуца жиндалъун киналго аваргзаби ритIараб исламияб диналъул нухда тIоритIе. Дуде гIагарлъи бокьарал, мун разилъи бокьарал гIадамал хьвадулеб нухда тIоритIе.

7. Дуца жидее кIудиял нигIматал кьурал аварагзабазул, ритIухъал, рацIцIадал гIадамазул **нухда тIоритIе.** صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ٧
Шагьидзабазул ва лъикIал муъминзабазул нухда тIоритIе, гьелда ниж даимго чIезеги гьаре.
Жидеда дур ццим бахъарал ягьудазул нух гуреб ва жал хIакъаб жо лъаларого къосарал ва мекъаб нухде ккарал насраниязул нухги гуреб.
Дур нухдаса гьетIарал дур тушбабздаса ниж гьаруге Аллагь ﷻ. Исламияб диналъул нухдаса къосарал ва жидеда дур ццим бахъиги, абадияб рахIматалдаса рик1кIад гьариги тIалъарал гIадамал руго гьел.
Амин.
дуца жаваб гьабе бетIергьан.
Гьаб сурат, жиб кьокъаб бугониги, жиндир магIна цIакъ гъваридаб, кинабго Къуръаналда жаниб бугеб жоялда ишара гьабулеб буго. Гьедин бугелъул гьелда цIар тана уммул Къуръан абунги (Къуръаналъул эбел).
Гьаб сураталъул хиралъи бицун, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«ТIадегIанав Аллагьас ﷻ Инжилалда, Тавраталда, Забуралда ва Къуръаналда жанибги рештIинчIо гьалда релълъараб цоги сурат»-абун.* Ай, хиралъиялъул рахъалъан суратул фатихIалда релъараб цоги сурат гьечIо. Х1адис имам Тирмизияс бицана лъик1аб кьуч1аб бугин абун.
Гьединго аварагас ﷺ АбусагIидида رضي الله عنه абуна:
«Дица дуда лъазабизе буго Къуръаналда жанир ругел суратазул бищун хиралъи кIудияб сурат. Гьеб АлхIамдулиллагьи РаббилгIаламина буго»-

абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Гьаб сурат хирияб букIин гIеларищ паризаяб какил щибаб вахъун чIеялъулъ гьеб цIалулеб букIинги. Гьедин бугелъул щивав инсанас яхI бахъизе ккола гьаб сурат битIун цIализе лъазабизе ва гьелъул магIна хал гьабун, гьелъул пикру гьабун цIализеги.

Имам Муслимица Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидасан хIадис бицана:

«Дида аварагﷺ абулев рагIана: Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абула: Как дидаги дир лагъасдаги гьоркьоб кIибикьараб буго (бащад гьабураб буго), ва дир лагъасе гьес гьарараб жо букIизе буго. Лагъас, кинабго рецц Аллагьасе бугоян абидал, Аллагьас абула: Дир лагъас дие рецц гьабуна абун. Цингиги лагъас абидал: жиндир гурхIел- цIоб кинабго жоялда щолев- абун, Аллагьас абула: Дир лагъас дун кIодо гьавуна абун. Цингиги лагъас абидал: къиямасеб къоялъул бетIергьан- абун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абула: Дир лагъас дир къадро-къимат гьабуна, кинабго амруги дида тIамун тана абун.

Цинги лагъас абидал: «нижеца лагълъи дуе гьабулеб буго ва квер бакъиги дудасан тIалаб гьабула буго» абун,- Аллагьас абула: Гьаб дидаги лагъасдаги гьоркьоб буго ва дир лагъасе жинца гьарараб жо букIизе буго абун. Ахиралдаги лагъас абидал: «Дуца ниж жидее иман-исламалъул нигIмат кьурал г1адамазул нухда тIоритIе, жидеде дур ццим бахъарал гурел, жал къосараллъунги гьечIел»- абун, ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абула: Гьаб кинабго дир лагъасе буго ва гьесие жинца гьарараб жо букIизе буго» - абун.

Аллагьасе гIабдлъун (лагълъун) вукIиналъул магIна букIуларо цо инсан цоги инсанасул лагълъун вугеб гIадаб. МагIарул мацIалда «ГIабдулагьи»- ялъул магIна гьабуни Аллагь вокьулев ва Аллагьасе вокьулев абун-гьеб рекъела ГIабдуллагьалъе магIналъун букIизе. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие хирияв МухIаммад ﷺ аварагасул бицунаго, гьесда ГIабдуллагьи абун буго чанго аяталда жаниб. Гьелдасан бичIизе рекъараб буго ГIабдуллагьлъун (Аллагьасул лагълъун) вукIин тIадегIанаб макъам букIин.

Исламалъул шагьид ХIасан-Албаннаца абуна: Суратул фатихIаталъул пикру гьабурав чиясда бихьула гьелъул магIнаялъул гъварилъи ва берцинлъи, гьелъул бугеб цо-цада рекъей ва пасихIлъи. Гьеб сурат бай бихьулеб буго Аллагьасул цIар рехсеялдалъун, жиндир сипатаздасан жив гурхIулев, гурхIел даимав вукIин бугев. Гьадинаб гурхIел цIоб гIатIидав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIин бичIч1ун хадуб лагъас гьесие рецц гьабулеб буго «АлхIамдулиллагьи раббил г1аламина»-абун, жиндие

Аллагьасдасан ругел кIудиял нигIматазда щукру гьабун ва гьев Аллагь кинабго г1аламалъул тадбир гьабулев, гьелъул бет1ергьан вук1иналде мук1урлъун.
Гьел нигIматазул бищун кIудияб буго БетIергьан Аллагьас лагъ жив лъалевлъун гьави ва битIараб хIалалъ жиндие лагълъи гьабиялда тIовитIи. Гьелда хадусел нигIматал руго сахлъи, канлъи бихьи, ралгIулев вукIин, кIалъазе лъалев вукIин ва цIакъ гIемерал, жидее гIорхъи ч1вазе кIоларел руго гьел нигIматал. Щибго нилъедаса жиндие лъикIлъиниги я заралниги гьечIого, щибго жоялдаса хIинкъарав я щибго жоялда хIажатавги гьечIого, чIорого, жиндир цIоб-рахIматалдалъун гьал кIудиял ва гIемерал нигIматал кьурав БутIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жив цIакъ гурхIулев, гурхIел гIаммав ва даимав вукIин бицун, лагъас кIиабизеги абулеб буго АррахIмани РрахIими абун.
Хадуб ТIадегIанав Аллагьас, гьаб жиндир нигIматал кьейги, цIоб-рахIму гьабиги цо гIадлу-низамалда хурхунеб букIин ва ахиралалда лагъасул хIисаб-суал гьабизе букIиналда кантIизарун ва гьев лагъ лъикIлъи гьабиялда гьесизе ва квешлъиялдаса нахъе къазе «къиямасеб къоялъул БетIергьанав Аллагь» абун абулеб буго.
Гьаб амру гьадин бугелъул ва лагъасда бич1чIидал жинда тIад цо амру букIин ва жиндир хIисаб-суал гьабулев вукIин, гьесда тIадаблъун лъугьана жинца битIараб нух цIехезе ва жив ахираталда витIун кколеб, гIазаб-къварилъиялдасан хвасарлъулеб гIамалги гьабизе. Гьеб битIараб, хIакъаб нухалда жив тIовитIулев чи цохIо Аллагь вукIиналда ракIчIун ва цоги кинабго жо жиндие мунфагIат гьабизе яги зарал гьабизениги кIолареб букIин лъан, лагъ Аллагьасде вуссунев вуго: «Цох1о Дуе буго Аллагь нижеца лагълъи гьабулеб ва цох1о дудасан буго Аллагь нижеца квер бакъи тIалаб гьабулеб» - абун.
Гьаб мукIурлъиги цебехун рехсон, хадуб лагъас Аллагьасда гьарулеб буго: «Дуца ниж битIараб нухда тIоритIе бетIергьан» абун. Дуца жидее тIоритIел кьурал, хIакъаб жо лъазабурал ва гьелда нахърилълъаразул нух буго гьеб. Аллагьасул свалат салам лъеял аваргзаби жиндасан хьвадараб, гьезул малъиялда рекъон, иман камилал ва ритIухъал муъминзаби (ассидикъинал жидеда абулел) жиндасан хьвадараб.
Аллагьасул диналъе гIоло: гьеб дин ракьалда тIибитIизабизе, ва цIунизе гIоло жал маликлъараб дунялалъул боц1и-малги, хадуб жидер рухIалги кьурал шагьидзаби жиндасан хьвадараб. Кинабго лъикIаб щинаб жо гьабиялда тIад чIарал: жидеца амру-нагью гьабулел, гIелму-дин малъулел, садакъа-хайрат гьабулел, мискин-пакъирасда гурхIулел «ассвалихIинал» абулел лъикIал чагIи жиндасан хьвадараб.

Аллагьасул ццим бахъарал ягьудазул нух гуреб (гьеб битIараб нух); жидее гIелму-лъай кьун хадубги жидеца хIакъаб жо рехун тарал ва жал тIоритIун хадубги гьелдасан руссарал, битIараб нухдасан къосарал, гьеб нух кодоб щоларого, ахIмакъзабигIадин хутIарал насраниязул нухги гуреб.

Гьаб гьари Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьабун хадуб «Амин» абизе цIакъ рекъараб буго: «Дуца жаваб гьабе БетIергьан» абураб магIна жиндир бугеб. Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас гьеб «Амин» абулаан АлхIам цIалун хадуб, жинда аскIов вугев чиясда рагIулеб хIалалъ.

ТIадегIанав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ццеве вахъун чIун гьесие гIибадат гьабун, гьев жиндир БетIергьан вукIиналда мукIурлъун, жив гьесул лагъ вукIиналдаги мукIурлъун как балев чияс жиндир какил байбихьи АлхIам цIалияллдалъун гьабула. Гьедин бугелъул гIалимзабаз гьеб АлхIамалъе тафсир (баян) гьабулаго лъикIго гIатIид гьабун, мухIкан гьабун гьелда тIад кIалъай гьабуна. Ва гьеб АлхIам магIна лъан, гьелъул пикру гьабун цIали мурад бугелъул, гьелдалъун инсанасе кантIи ва асар щвезе, дицаги мухIканал тIахьаздасан босун дагьабги баян хъвалеб буго.

Щуабилеб аят: **«цох1о Дуе буго Аллагь нижеца лагълъи гьабулеб ва цох1о дудасан буго квербакъи тIалаб гьабулеб»**-гьаб аят цIалулеб мехалъ как балев чи кантIун вукIине ккола жинца абулеб ругIиялъул магIнаялда. «Дуе буго нижеца лагълъи гьабулеб»- абураб мехалъ, кинабго гIибадаталда: как бай, кIал квей, закат-сахI бахъи, садакъа гьаби, дугIа-гьари гьаби ва цогидабги гIемер жоялда щвей гьабулеб рагIи буго гьеб. Лагълъи гьаби ва гIибадат гьаби цохIо магIна буго. ХIакъикъияб лагълъи цохIо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гурони букIуларо.

Гьаб магIна бичIч1араб мехалъ ва жиндир иманалъулъги ритIухълъараб мехалъ, бусурманчи кидаго цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хьул лъолев, гьесда божулев ва гьесдасан хIинкъулев вукIине ккола. Гьедин бугелъул Аллагьас нилъеда малъун буго: «Цох1о дуе буго нижеца гIибадат гьабулеб» абураб рагIиялда хадуб «цох1о Дудасан буго нижеца квербакъи тIалаб гьабулеб» абизе.

ТIадегIанав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тIоритIел ва квербакъи гьечIони инсанасда кIоларо кинабгIаги лъикIлъи гьабизе. Масала, нилъеца цо чиясда гьарани дуца дир иман ц1икIизабе, дие как базе, кIал кквезе квербакъи гьабе абун, гьев чиясул щибго нилъее гьабизе кIолеб жо букIуларо. Гьесда кIола нилъеда как балеб кIал колеб къагIида бицине, иман щиб жо бугеб ва кин гьеб бук1улеб лъазабизе ва гьелда нилъ гьесизарун насихIат гьабизе. ХIакъикъияб гьидаят, (тIоритIел)

цохIо Аллагьасдасан буго. Гьеб гьедин букIиналъе мухIканаб далил буго Къуръаналъул аят, аварагасда ﷺ Аллагьас абулеб: **«Дуца къавмалъе вагIза гьабе МухIаммад ﷺ, мун гьезда жо малъулев чи вуго. Мун гьезда тIад виччарав гьечIо х1ал гьабун гьел дуе бокьараб жоялда рачизе»** (гъашият 21-22 аят).

Иман камилав чи жиндир ва киналго г1адамазул БетIергьан цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIин лъан, гIиц1го Аллагьасе гурони гIибадат гьабуларев вукIула. Гьаб даражаялда иман бахарав чиясе дунял ахираталъул киналго умурал (ишал) бигьалъула ва гьев ракI гIодоб биччан, щибго гIадамазул рагIиялъул хал гьабичIого ТIадаегIанав Аллагьасул мурад хал гьабулев ва гьелда нахъвилълъунев вукIуна. Аллагьас нилъер иман камил гьабеги.

Цоги гIалимзабаз абуна: «дица» абич1ого, нижеца цох1о дуе буго лагълъи гьабулеб ва цох1о дудасан буго нижеца квербакъи тIалаб гьабулеб абиялъул хIикмат бугин: гьев лагъ цохIого БетIергьанасда цеве чIун гьаризе нечедалго, гьес киналго муъминзабигун цадахъ, гьезулги цIаралдасан гьабуна Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хитIаб. Гьединго буго: «Дуца ниж битIараб нухалда тIоритIе»- абулеб мехалъ «ниж» абун абиги.

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жидеда ризиял лъикIал чагIигун цадахъ дунялалдаги рукIине бокьун ва къиямасеб къоялъ сиратIалдасаги гьелгун цадахъ ине бокьун, ахир алжаналдаги гьелгун даимлъизе бокьун: «жидеда ццим бахъаразул нухда тIоритIуге ва жал къосаразул нухдаги тIоритIуге»- абун гьарулеб буго БетIергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьесул лагъас, АлхIамалъул ахиралда.

Къуръаналда жидер цIар хъвач1oниги, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисаз баян гьабуна гьел «жидеда ццим бахъарал» ягьудал рукIин ва «жал къосарал» насраниял рукIин.

Гьазул нухдасан цIуни гьариялъул магIна букIуна гьезул г1амал нилъеца гьабунгутIи ва гьезулгун гьудуллъи, гьалмагълъи гьабунгутIиги. Аварагасдасан ﷺ бицараб хIадис буго:

«Аллагьас тушманлъун ккурал гIадамал нужеца гьудалзабилъун гьаруге абун.» Хирияв Аварагас ﷺ гьаб рагIи абиялъе гIиллаги буго ТIадегIанав Аллагьас Къуръналда абун букIин:

«Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужеца насраниялги ягьудиялги гьудулзабилъун ккоге. Гьел цоцазе гьудулзаби руго. Гьел насраниял ва ягьудиял гьудуллъун ккурав чи гьездасан вуго. ХIакълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зулму гьабулеб къавм тIобитIуларо». (маидат 51 аят).

ТIадегIанав Аллагьас «гьел цоцазе гьудулзаби руго» абураб рагIиялъул

магIна буго исламалда ва бусурбабазда данде рахъизе, гьезда тушманлъи гьабизе гьел цадахъ лъугьун хIалтIулел руго абураб. Гьаб заман тIубанго Аллагьасул гьаб рагIиялъул магIна загьирлъараб къо буго ва нилъеда якъинго бихьулеб буго кинаб тIадцуй гьез бусурбабазда гьабулеб бугеб.

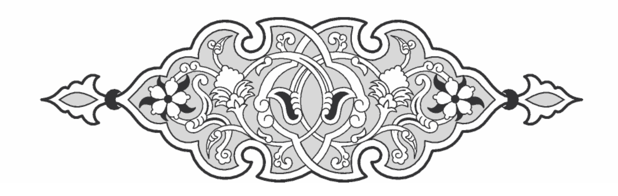
Хадубги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хIинкъи кьун абулеб буго: **«Нагагь нужеца гьезулгун гьудуллъи ккуни, нуж гьезул хIалалде сверула, купру-ширкалде ун жужахIалде ккезе бегьула»**- абун.

Цоги ТIадагIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **«Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужер дин махсароде гьабулел ва гIодобегIан гьабулел капурзаби нужеца гьудулзабилъун ккоге; нужеде цебе жидехъ тIехь кьурал китабиял ругониги, т1ехь кьеч1ел мушрикал ругониги. Аллагьасдасан جَلَّجَلَالُهُ хIинкъа гьеб иш гьабизе, нуж иман лъурал гIадамал ратани»** (маидат 57 аят).

Гьаб аяталъги лъазабулеб буго гьел куфарал ва мушрикал нилъер дин гIодобегIан гьабулел чагIи рукIин ва гьезулгун гьудуллъи гьабизе бегьунгутIи. Дин гIодобегIан гьаби ва махсароде гьаби буго бусурбаби шаргIалда рекъон хIукму гьабизе тунгутIи. ШаргIалда хIарам гьабураб мехтулеб жо тIибитIизаби, гIолохъанаб гIел хъахIбалъи гьабизе ва цогидабги инжитаб жоялда ругьун гьари. Къокъго абуни кинабго берцинаб, лъикIаб исламияб нух тезабун, гьелъул гIаксалда бугеб квешаб, чорокаб, къабихIаб жоялда куцулеб буго гIолохъанлъи.

Гьадинаб берцинаб, магIна гъваридаб, инсанасе х1ажатаб жоялда гьев тIовитIулеб жо буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам. Гьеб Къуръаналъул пикру гьабурав, гьелъул магIна бичIч1арав чи, иншаАллагь, хIакъаб нухде вачIила ва Къуръаналъ малъухъин хьвадила.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавфикъ кьеги жив разияб г1амал гьабизе.



2. Суратул Бакъарат



Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб анкьго аят бугеб.

Къуръаналда жаниб бищун халатаб (к1удияб), гIемерал шаргIиял масъалаби рицулеб сурат буго гьаб. Инсан жинда хIажалъулеб гIакъидаяллъул (рекIелчIей, иман лъей), гIибадаталъул, чорхол тIабигIатазул, даран-базар ва ригьин гьаби, цогидалги гIемерал масъалаби рицун руго.

Сураталъул авалалда бицулеб буго гьаб хирияб Къуръан гIадамал хIакъаб исламияб диналда тIоритIулеб, жиб ритIухъаб, ТIадегIанав Аллагьасул калам бук1ин. Хадуб баян гьабулеб буго Аллагьасда иман лъей хал гьабун гIадамазул лъабго къокъа букIин: муъминзаби, капурзаби ва мунафикъзаби. Хадуб муъминзабазе роххел бицун капурзабазе хIинкъи кьун, киналго гIадамазда лъазабулеб буго гьез гIибадат гьабизе тIадав цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурони гьечIеблъи.

Бануисраилазулги Муса عَلَيْهِٱلسَّلَامُ аварагасулги къисса бицун вагIзаги гьабулеб буго. Хадуб Ибрагьим аварагасулги ИсмагIилилги عَلَيْهِمَاٱلسَّلَامُ къасса бицун гьез кагIба рукъ бай баян гьабун буго. Хадуб къиблаялъул масъала баян гьабун буго. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабулел чагIазул сипатал ва гьезул хIукму бицун буго.

Исламияб диналда жанир хIалал гьарурал ва хIарам гьарурал жалги рицун руго, как-кIалалъул, закат-сахIалъул бицун буго. ХIажгун гIумраялъул, ирсалъул, васияталъул масъалабиги рицун руго. Ригьин гьаби, ригьин биххи, лъимер хахизаби, гIидаялда руччабаца базе кколеб заманги бицун буго. (ГIида абула рос хварай яги гьесдаса ят1алъарай гIаданалъ цоги росасе инелде цебе жиндирго рокъой чIун базе кколеб заманалда).

Даран-базаралъул, рибаялъул, хамро (мехтулеб жо) гьекъеялъул, гьоркьоб жо лъун хIалел хIарамал хIаязулги бицун буго. Сураталъул ахиралда муъминзабазе дугIаги гьабун буго.

Гьаб сураталда жаниб жидер кIвар бугел чанго къагIидаги бицун буго.

Гьезул бищунго аслияб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухда хьвади ва ракьалда т1ад цох1о гьесул дин букIиналъе г1оло хьвади дунялалъулги

ахираталъулги бахьибуголъиялъе сабаблъун букIин. Жиндир гIакълолъай бугев чияс тIадегIанабги гIодобегIанабги жо батIа гьабизе ккола, лъикIаб жо тIасабищун квешаб тезе ккола.

Диналъул аслоги лъабго жо букIин баян гьабун буго: Аллагьасда иман лъей, ахираталда иман лъей, Аллагь разилъи тIалаб гьабун лъикIаб гIамал гьаби. Ахираталда жазаъ (жинца гьабураб гIамалалда данде гьабулеб тамихI яги лъикIлъи) гьабизе буго инсанасул иман лъейги гьес гьабураб гIамалги кIиябго цадахъ хал гьабун. Гьаб ракьалда тIад гIаммаб ханлъи букIизе ккола Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *диналъе ва гьесул шаригIаталъе. Купруялъеги, зулмуялъеги ханлъи ва тIалъи букIизе бегьуларо. Аллагьасул диналда ритIун чIараб мехалъ исламияб уммат цолъула ва цоцазде рекъон къуват-гучги цIик1кIуна. Гьел диналъулъ загIиплъараб мехалъ гьезул цолъиги хола, ханлъиги тIаса уна.*

Т1адегIанал мурадазде щвезе бокьарав чияс сабру гьабиялдалъун, какал раялдалъун квербакъи тIалаб гьабула. Г1елму гьечIого цоги щив вугониги чиясда нахърилъиналъ жагьиллъи ва тушманлъи цIикIизабула. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ *гурони шаргI лъезе ихтияр гьечIо. Гьес лъураб шаргI хвезабизеги ихтияр гьечIо. Аллагьас инсанасда хIал кIолареб гIибадат гьабеян амру гьабуларо. Инсанас жиндирго напс гьалаг гьабиги шаргIалда хIарам гьабураб буго. Исламияб дин ва исалмияб ракь цIунизе, Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *гьабулеб дин камилго гьабизе рес лъугьизе гIоло гъазаватги гьабула. Кинавниги инсан жиндир напсалъ гьабураб гIамалалъул жазаъ жиндие гьабулев вуго. Гьадинал кIвар бугел масъалаби ва къагIидаби руго гьаб хирияб сураталда жанир.*

Суратул Бакъараталъул хиралъи бицарал х1адисалги руго. Гьездаса буго имам Муслимица жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб х1адис: Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна:*

«Нужеца нужер рукъзал хобаллъун гьаруге (ай, рокъоб Къуръан ц1але, как бай). Х1акълъунго, жинда жаниб суратул Бакъарат ц1алулеб рокъоб щайт1ан лъугьуларо»-абун.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



1. Алиф, Лам, Мим. الٓمٓ ﴿١﴾

ТIадегIанав Аллагьасда лъала гьал хIурупал сураталъул байбихьиялда лъеялдасан бугеб жиндир мурад.

Къуръаналъе тафсир гьабурал гIалимзабазул г1емерисез гьадин абуна

суратазул авалалда ругел хIарпазе тафсир гьабун. Гьелдасан батIияб рагIи бицарал гIалимзабиги руго. Масала: гьел хIурупал сураталда цIар бугин, гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIаралъул х1урупал ругин, гьел Къуръан жинца инсан гIажиз гьавулеб ва гьев инсан жинда релъараб жо гьабизе кIоларев вукIиналда мукIур гьавулел хIурупал ругин-абун. Кинниги рекъараб буго гьел хIарпал цIалун ва гьезул хIикмат-мурад ц1ехечIого, гьелда иман лъун тезе.

2. Гьаб нилъеца цIалулеб ТIадегIанав Аллагьасул калам жаниб хъвараб тIехь, ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ٢ **щибго щаклъи гьечIого, Аллагьасдасан хIинкъун, хIарамаб тун, купру-ширкалдаса цIунун, тIагIат гьабун хьвадулел муъминзаби жинца тIоритIулеб нур буго.**

3. Гьел Аллагьасдаса хIинкъулел муъминзаби руго жидеца гъаибаб жоялда иман лъолел, гьелда божулел. ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ٣ (Гъаибаб жо буго жидеда бихьич1еб, цебехун лъугьарабниги хадуб лъугьизесебниги жо) **ва жидеца рукугI, сужда камил гьабун, Аллагьасе хIелун как балел ва жидее Дица кьурал нигIматаздаса паризаяб закат-сахIги, суннатаб садакъаги, хъизамалъе напакъаги кьолел.**

Иман лъей абураб рагIиялъул магIна буго цо жо ритIухъ гьаби ШаргIалда иман лъеялъул магIна буго: <u>ракIалъул божигун цадахъ кIалалъ нугIлъи гьабун лугбаз гIамал гьаби</u>. Гъаибаб жоялда иман лъеялъул мурад буго кинабниги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ва аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ бицараб, жиб бихьулеб бакIалда гьечIеб жоялда иман лъей. Гьелда гьоркьобе уна бищунго цебе ТIадегIанав Аллагьасда иман лъей, малаикзабазда, Аллагьасул тIахьазда, аварагзабазда, ахир къоялда ва Аллагьасул къадаралда иман лъей. Гьединго алжан, жужахI, хIисаб, мизан, сиратI ва цогидалги умуразда иман лъей.

Гьаб нахъа ккараб заманаялъ: жидеда свалат салам лъеяв Аваргги вихьичIел, гьесул асхIабзаби ва гьезда хадусел лъикIал гIасрабазул лъикIал гIадамалги рихьичIел ва амма Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ аварагасдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ва гьес бицараб жоялдаги иман лъурал ва гьелда гIамал гьабурал муъминзаби асхIабзабаздасаги хириял рукIинаян абун буго кириялъулъ.

Имам АхIмадица бицараб хIадисалда буго: АбужумгIатица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ бицана: *«Ниж авараггун* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ *цадахъ радал квен кваналел рукIана ва нижгун цадахъ АбугIубайдат ибну ЖарахI вукIана (*гьев вуго алжаналдалъун рохел бицарав асхIаб). *Цинги гьев АбугIубайдатица*

абуна: «Я расулаллагь ﷺ! Нижедаса лъикIав цоги щивго чи вугищ? Нижеца мунгун цадахъ иманги лъуна ва мунгун цадахъ Аллагьасул диналъе гIоло жигьадги гьабуна» абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас абуна: «Руго. Гьел руго жидеда дунги вихьичIого дида иман лъурал г1адамал» абун.

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Къуръаналда жаниб какги, боцIи-мал напакъаде кьейги гIемер рехсон буго кIиябго цо-цазда хурхун. Гьелъул хIикматги буго: как бай Аллагьасе бугеб хIакъ буго, гьесие гьабулеб гIибадатги буго. Гьелда жаниб Аллагь цо гьави, гьесие рецц гьаби, Аллагь кIодо гьави, гьесда гьари, хIели, Аллагьасда таваккал тIами, мугъчIвай, гьесдаса хIакъаб, битIараб жоялда тIоритIи тIалаб гьабиги буго.

БоцIи, мал напакъаде кьей инсанасул хIакъ буго. Гьелъулъ цо инсанас цогидасе лъикIлъи гьаби буго. Жидее лъикIлъи гьабизе мустахIикъалги жинда напакъа тIадаб агьлу-хъизан буго, хадур гIагарал чагIи, мадугьалзаби, гьудулзаби руго, хадур цогидал бусурбаби руго. Бищун цеве гьавизе кколевги жиндир хIажалъи ц1ик1кIарав пакъирав, загIипав, гIажизав чи вуго.

Унгого инсанас пикру гьабуни жив какилъ вукIадго рукIугIалда араб мехалъ жинца бетIер гIодоб лъие къулун бугеб абун, ва жинца гьеб бетIер къулулареблъи жинда ващадасе, я жиндаса къадро къимат тIокIасеги, цинги ракIалъ Аллагьасда хитIабги гьабун хIелиги гьабуни:

«Я БетIергьан Аллагь! мун кIудияв вугоха БетIергьан ва кинабго реццги дуе буго дица дуе рукугI гьабуна, дуда иманги лъуна ва дур амроялда нахъги вилъана, дир нусабго лага дуе мутIигIаб ва хIелулеб буго, дуца дир мунагьал чуре Аллагь, мун дидаги гурхIа Аллагь جَلَّجَلَالُهُ абун». Гьаб буго рукугI камил гьаби, гьелдаса жиндие мунфагIатги щола, иншаАллагь.

Гьединго инсанас пикру гьабизе рекъараб буго жив суждаялда араб мехалъ кигIан гIодовегIанлъун, хIелун, мутIигIлъун жив вугев абун. Цониги чияс дие сужда гьабе, гурони дица мун чIвазе вугин абураб мехалъги сахав, яхI бугев, бахIарчилъи бугев чияс гьесие сужда гьабиларо. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIиналдаги божун, гьесул амруялда нахъги вилълъун, щибго дуда тIад хъаравуллъи гьабулев чиги гьечIого гьеб сужда БетIергьан Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабураб мехалъ, гьеб цIакъго инсан жиндир хIалалда ургъизе ккараб бакI буго.

Цинги гьеб суждаялда вукIадго абизе рекъарабги буго:

«Мун цIакъ ТIадегIанав вугоха Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Дица дуе буго сужда

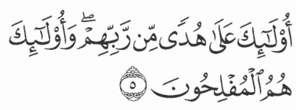
гьабулеб ва кинабго реццги дуе буго: Дуца дун вижарав, дие бихьи, рагIи ва цогидалги жудедалъун жо лъалел лугби гьарурав. Дуца дир мунагьал чуре ва мун дида гурхIа Аллагь جَلَّجَلَالُهُ*»* абун. Чанги чи вукIуна жиндир рукугI, сужуд ва цогидалги какил арканал ц1акъ мугьмалго, адаб гьечIого, гIедегIун гьарулев.

Гьаб нилъеца бицараб х1алалъ жиндир магIнаги хал гьабун рукугI, сужуд гьабураб мехалъ гьев инсан Аллагьасдаса нечезе ккела гьесда гIасилъизе ва хIарамаб жо гьабизе: ай додигIанго Аллагьасда цеве гIодовги къулулев, цинги бетIерги ракьалда цузабун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIодогIанлъун, хIелун вукIунев чи, гьеб жиндир пишаги кIочIон, гьедин хIелун мукIурлъун жинда цеве чIолев Аллагьасда кин гIасилъулев?



4. Аллагьасдаса хIинкъулел муъминзаби руго МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дуда рештIизабураб Къураналда ва мун жиндалъун витIараб диналда иман лъолел ва дуда церехун рукIарал аварагзабазда рештIизабураб жоялдаги** (инжил таврат ва цогидалги т1ахьал) **иман лъолел, ва ахир къо букIинги щибго шаклъи гьечIого жидеда лъан гьелдаги иман лъолел.**

ШаргIияб иман лъей тIубаларо нелъеца церехунги рицарал ва гьанирги рицарал киналго гъаибиял умураздa иман лъун гурони. Масала: цохIо ТIадегIанав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун, божун, цогидаб жо божичIого тарав чи бусурманчи вукIунаро. ТIадегIанав Аллагьасда иман лъеялъул магIнаго буго гьес ритIарал аварагзабаздаги, гьезда рештIизарурал тIахьаздаги ва гьел тIахьазда жаниб бицараб жоялдаги иман лъей. ЦохIо Къуръаналъул рагIиялда божичIони, яги цохIо мухIканаб аварагасул хIадисалда божичIони, гьев чиясул иман биххула. ЦIакъ жинда кантIизе ккараб ва цIодорлъи гьабизе кколеб масъала буго гьеб.



5. Гьел церехун рехсарал сипатал жидее ругел муъминзаби руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан жидее тIоритIел бугел,** жидер рекIелъ иманалъул нурги бугел, жидее хIакъаб жо лъарал муъминзаби. **Ва гьел руго жидер лъикIлъиялда кверщел батаралги.** Дунялалъул ва ахираталъул лъикIлъи жидее щварал. Жидеца тIалаб гьабулеб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи щварал, гьел жиндаса лъутулеб, хIинкъулеб квешлъиялдасаги хвасарлъарал.

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб щуго аяталда жаниб муъминзабазул бецен гьабидал ва гьезул сипаталги рициндал, гьелда нахърегIизабуна

капуразул сипатал рицараб к1иго аят. Гьелдалъун загьир гьабуна капураздаги бусурбабаздаги гьоркьоб бугеб, лъикІал чагІаздаги квешал чагІаздаги гьоркьоб бугеб, бахьибугеб ва бахьикъосараб агьлоялдаги гьоркьоб бугеб баянаб бат1алъи.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ٦

6. Х1акълъунго, Аллагьасул аятаздаги, МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагвукIиналдаги инкар ккурал гIадамал, гьезие щибго батIалъи гьечIо дуца Аллагьасул гIазабалдалъун хIинкъи кьуниги, хIинкъи кьечIого жалго таниги: гьез иман лъоларо ва мун жиндалъун вачIараб дин ритIухъ гьабуларо.

Гьедин бугелъул дур хьул лъоге гьез иман лъелин абун ва дур ракIги къварилъуге гьез мун ритIухъ гьавичIин абун. Щайха гьез иман лъолареб абуни:

خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡۖ وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ غِشَٰوَةٞۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ٧

7. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул ракIазда мугьро (печать) чIвана: гьел ракIазда жаниб иманалъул нур лъугьунаро. **Ва гьезул гIундуздаги мугьро чIвана, беразда тIад тIалъелги буго: гьел рацун, руччун гьезда жо рагIизе ва бихьизе толареб. Ва гьезие ахираталда гучаб гIазаб букIизе буго:** жиб нахъасан къотIулареб ва тIаса босулареб, гьез иман лъезе инкар кквей сабаблъун ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятал гьереси гьари сабаблъунги.

Имам Ах1мадица бицараб х1адисалда буго Ибнужаририца абунин: Дида хирияв Аварагасдаса صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ бицараб хIадис рагIана. Гьес абуна: *«Муъминчияс мунагь гьабураб мехалъ гьесул ракIалда тIад чегIераб тIанкI лъугьуна, цинги гьес хехго тавбо гьабун Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *разилъи тIалаб гьабуни, гьеб тIанкI нахъе уна ва ракIги бац1ц1алъула. Тавбо гьабичIого гьев мунагьазулъ хьвадани гьеб чIегIерлъиялъ тIубанго ракI бахчизабула»* абун. Имам Загьабияс х1адис кьуч1 гьабуна.

Гьеб буго ТIадегIанав Аллагьас «Гьезул ракIазда тIад хъал лъугьун буго гьез гьарурал мунагьазул»- абураб рагIиялъул магIнаги. Гьадин мунагьал гIемер гьарураб мехалъ гьез ракI жаниб иманалъул нур лъугьунареб гьабула. Гьеб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ракIалда мугьро ч1вана абураб рагIиялъул магIнаги. Жаниб иман лъугьунарел ракIал капурал, купроялдаса хвасарлъуларел рукIуна. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул дуг1а буго, нилъеца гьабизе гIоло жинца абураб: *«Я ракIал сверизарулев БетIергьан! Дуца нижер ракIал дур диналда ч1езаре»*- абун.

Иманалда даимлъизе ва гьеб ц1ик1кIине бокьарав чияс мунагьал тезе ккела ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаризеги ккела жив битIараб диналда чIезавеян абун.

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ муъминзабазул ва капуразул сипатал рицун хадуб, гьезда нахърегIизарун мунафикъазул сипаталги рицана: гьеб буго жал киназдаго лъаларел ва жидер зарал ц1ик1араб къокъа, гьедин бугелъул гьезул хIакъалъулъ анцIила лъабго аят рештIизабуна гьаб капурзабазул бицараб бак1алда хадуб.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَمَا هُم بِمُؤۡمِنِينَ ٨

8. ГIадамаздаса цо къокъа буго жидеца абулел нижеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъунин ва ахир къиямасеб къоялдаги иман лъунин абун, ва амма гьел жидеца иман лъурал гьечIо.

يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ٩

9. ТIадегIанав Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ муъминзабиги гуккулаян руго гьел. Амма гьез жидерго напсал гуккулел руго ва гьезда гьаб хIукму гьадин букIинги лъалеб гьечIо.

فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضٗاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ١٠

10. Гьезул ракIазулъ унти буго (шаклъи буго) **ва Аллагьас гьезул шаклъи ц1ик1изабула** нифакъ ц1икIизабун. **Ахираталда гьезие цIакъ жинца унтизабулеб гIазаб букIизе буго гьезул гьересиялда данде.**

Гьез гьаибаб жо гьереси гьабун гьелда иман лъолеб букIинчIо, иман лъун бугин абун муъминзабазда гьересиги бицунеб букIана. Нифакъ буго: <u>жинца лъикIаб жо гьабулеблъун бихьизаби, жиндир рекIелъ квешлъи гьабиялда къасдги букIун</u>. Мунапикъ абула диналда жанив загьиралда муъминзабигун вукIунев, амма рекIелъ иман гьечIев чиясда. Гьесул хIукму буго абадияб жужахIалда вукIине вугин абураб. Мунапикълъи чиясул гIамалазулъги букIула. Гьеб буго бицулеб рагIиги, гьабулеб пишаги данде ккунгутIи. Жиндир ракIги кIалги цо-цазде хилиплъун букIин.

Гьаб нифакъ цIакъ кIудиял мунагьаздаса буго. Гьелда жаниб гIадамал гукки, гьел махсароде гьари буго. Жегиги гьел мунапикъазда ракIалда кколеб буго жидеца цо-цо муъминзаби гуккарал гIадин, Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ гуккила абун. Жив ТIадегIанав ва ВацIцIадав вуго БетIергьан Аллагь гьединаб мукъсанлъи жинда тIад бач1иялдаса.

«Гъезул ракIазулъ унти буго» абураб рагIи цIакъ гъваридаб магIнаялда буго: гьезул ракI унтун буго абичIо, гьеб рак1 чорхол цо лага бугелъул ва гьеб бокьараб мехалъ бокьарав чиясулги унтулеб жо бугелъул. РакIазулъ унти букIин буго гIакълоялъулъ унти букIин ва гьел мунапикъзаби жидер гIакъло тIубачIел рукIин.

Кинха гьел гIакъло тIубарал рукIинел, гьаб дунялалда ралел дагьал къоязул маслахIат хал гьабун ахираталда абадияб жужахIалда рукIине жал разилъулел?

Гьаб лъабгo аяталда жаниб гьел мунафикъзаби шал ругелги бицун, хадуб ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезул гIамалал ва рагIаби баян гьарун абуна:

11. Гьел мунапикъазда абураб мехалъ Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гIасилъун, купро ширк гьабун, **ракьалда пасалъи гьабуге абун, гьез абула ниж пасалъи гьабулел гьечIин, ниж ругин лъикIлъи гьабулел чагIи абун.**

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾

12. Нужеда лъай гьел ракьалда пасалъи гьабулел рукIин ва амма жидерго ахIмакълъиялъ гьезда гьеб лъалеб гьеч1о.

أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾

XIакълъунго зобал-ракьазул лъикIлъи, гьениб баракат ва паракъалъи букIин Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мутIигIлъиялъулъ ва гьесул амруялда нахърилъиналъулъ буго. Цо гIадамаз гIасилъаби ва зулмаби гьарураб мехалъ, гьелъул баракат гьечIолъиялъ ракьалда пасалъи ккола.

Ибнужаририца абуна: нифакъалъул агьлуялъ ракьалда пасалъи гьабула Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гIассилъиялдалъун, гьабугеян нагью гьабураб жо гьабун ва Аллагьсул парзал тIурачIого тун (как, кIал, закат ва цогидалги). Жал диналъулъ шакдарулел рукIун ва жидеца муъминзаби гуккулел рукIун, нижги иман лъурал чагIи ругин абун. Жидее рес рекъараб мехалъ купру- ширкалъул агьлогун цадахъ лъугьун Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъарал муъминзабазе зарал гьабулел рукIун-абун.

«Нижеца ракьалда маслихIат гьабулеб бугоян»- абулеб букIана гьез: ниж ругин капурзабадаги бусурбабаздаги кIияздаго хIал рекъезаби бокьарал абун. Гьаб жо унго унгояб пасалъи буго, ТIадегIанав Алллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялда гIасилъиги буго: **«муъминзаби муъминзабазе гьудулзаби рукIа ва Аллагьасул тушбаби ягьудиялги насраниялги нужеца гьудулзабилъун ккоге»-** абураб. Ц1акъ жиб тIибитIараб, кинабго заманалъ букIараб ва жакъаги гIемер гIадамаз хIалтIизабулеб нифакъ буго гьаб. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ

ц1унаги гьеб нифакъалъул агьлуялдаса.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۗ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

13. Гьел мунафикъазда абидал, нужеца иман лъе гьал цогидал гIадамаз иман лъураб гIадин абун:
жиндилъ шаклъи гьечIеб, рияъги гьечIеб. (Рияъ абула: гIадамал разилъи тIалаб гьабун гIибадат гьабиялда). Жидеда Аллагь разилъаял аварагасул ﷺ хирияв асхIабзабаз лъураб гIадин. Кинабго амруялда нахърилъа, кинабго квешлъиги те. Ахират букIиналдаги, алжан-жужахI букIиналдаги божа, гьел капурал чагIиги гьезулгун хурхенги те абун.
Гьез абула: Гьел ахIмакъал, гIодорегIанал гIадамаз гIадинищ нижеца иман лъолеб?- абун. Жидеда Аллагь разилъаял хирияв асхIабзаби рукIана гьез ахIмакъал чагIилъун рикIкIунел: гьезда гьоркьор лагъзал, мискинал, пакъирал г1адамал рукIиналъ. Гьедин бугелъул Аллагьасги جَلَّ جَلَالُهُ абуна:
«Нуж кантIе гIадамал! Гьал мунапикъзаби руго хIакъикъиял ахIмакъзаби ва гьезда гьедин рукIинги лъалеб гьечIо»-абун. Бищунго инсанасул ахъмакълъи загьирлъулеб бакI буго гьесда жиндир макъам, къадру, гIелму, гьунар лъачIеб заман.

وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾

14. Иман лъурал гIадамал жидеда аскIор ккедал гьез абула нижги нужгогIадал муъминзаби ругин абун. Цинги жидер щайт1абазда:
ягьудиязул гIалимзабазда ва купру-ширкалъул кIудиязда **данделъараб мехалъ, гьез абула: ниж руго нужгун цадахъ ругел. Дол муъминзаби махсароде гьарун абула нижеца,** долгун данделъараб мехалъ **нижги муъминзаби ругин абун.**

ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾

15. ТIадегIанав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго гьел мунапикъал махсароде гьарулев ва гьел жидер къосиналъулъ халат гьарулевги, гьезда хIакъаб жоги лъаларого бугеб хIалалъ.
Гьезул къабихIал гIамалаздалъун Аллагьас гьезул ракIазда мугьру чIвана ва жаниб иманалъул нур лъугьуларел гьаруна. Гьезул бералги бецц гьаруна хIакъаб жо бихьиялдаса ва гьезул гIундулги гIинкъ гьаруна битIараб рагIи рагIиялдаса.
Гьаб бакIалда буго ва цоги гIемерал бакIаздаги бук1ула, Аллагьасул каламалъулъ загьиралда магIна гьабун битIун бачIунареб бакI.

Масала: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна: «жидеца муъминзаби махсароде кколел мунапикъзаби дицаги махсароде кквела»-абун. Гьалъул магIна буго: гьел мунапикъаз гьабураб квешаб гIамалалда данде Аллагьас гьезие гьелда релъараб жазаъ гьабула абураб. Лагъзадерил квешаб гIамал, мекъаб иш, гьезул рахъалъан Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ мутIигIлъунгутIи буго, цинги Аллагьас гьелда данде жазаъ гьаби Аллагьасул гIадло букIула. Цоги мисал буго: «Квешлъиялъул жазаъ гьелда релъараб квешлъи гьаби буго»- абураб. Гьалъул магIна буго квешаб жоялда данде жазаъ гьабула гьеб квешлъиялъе гьабизе кколеб ва гьелда рекъараб абураб. Гьаб бичIч1изе кколеб масъала буго.

16. Гьел нифакъ гьабулел гIадамал руго жидеца Аллагьасул рахъалъан бугеб тIоритIелги бичун, гьелъухъ къосин, купру босарал. Гьазул гьаб дарам хайир гьечIеб буго ва гьал гIадамалги хIакъаб жоялда гьечIо.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلۡهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمۡ وَمَا كَانُواْ مُهۡتَدِينَ ١٦

Гьаздаса дунялалъул ва ахираталъул кIиябго лъикIлъи борч1ун ун буго. Иманги бичун купру боси, ва гьеб гIодобегIанаб купруялъухъ ТIадегIанав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тIоритIел кьей,- гьаб ц1акъ ахIмакъал чагIазул дарам буго.

17. Жидер ахIмакълъиялъулъ гьал релъун руго бецIаб сардилъ цIа бакарал гIадамазда. Цинги гьеб цIаялъ жидеда сверухъ бугеб жо бихьизе гIагарлъараб мехалъ ва жидее хинлъи щведал, хIинкъиги тIаса индал, **Аллагьас гьеб цIа свинабураб ва щибго жо бихьулареб бецIлъиялъулъ жал тарал.**

مَثَلُهُمۡ كَمَثَلِ ٱلَّذِي ٱسۡتَوۡقَدَ نَارٗا فَلَمَّآ أَضَآءَتۡ مَا حَوۡلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمۡ وَتَرَكَهُمۡ فِي ظُلُمَٰتٖ لَّا يُبۡصِرُونَ ١٧

Гьез бакараб цIа букIана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие кьураб тIоритIел, ва амма гьел гьеб тIоритIелги тун купруялде руссиндал, гьел ц1акъ гучаб бец1лъукье ккана: нифакъалъул, шакдариялъул, купруялъул бец1лъи буго гьеб.

18. Цинги гьел гIинкъал лъугьана, жидеда хIакъаб жо рагIуларел, **мацI лъаларел, кIалъазе кIоларелги лъугьана** жидеда щибго лъикIаб рагIи абизе лъаларел. **Беццалги лъугьана:** къосиналъул бецлъи буго гьеб ва жидер ракIазул бецлъиги буго. **Цинги жал гьаб къосараб, гьалаглъараб**

صُمُّۢ بُكۡمٌ عُمۡيٞ فَهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ ١٨

хIалалдаса хIакъаб нухдеги руссуларо.

أَوۡ كَصَيِّبٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٞ وَرَعۡدٞ وَبَرۡقٞ يَجۡعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلۡمَوۡتِۚ وَٱللَّهُ مُحِيطُۢ بِٱلۡكَٰفِرِينَ ١٩

19. Цоги мисал буго гьел мунапикъазул зодисан чвахун балеб цIадалда релълъун: жибгун цадахъ гьуриги пириги, гъугъайги бугеб ва гучаб бецIлъиги бугеб. Кутакаб хIинкъи рекIелъе рехун, жидеца гIинзунир килщал къазарулел; пири речIун гьалаглъилин хIинкъун, ва гьабизе жо тIагIун, гьел гIундул руччани (рацани) жал хвасарлъилин ракIалда ккун. **ТIадегIанав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **гьел капурзабазда сверун лъугьарав вуго:** кинабго рахъалъан гьел рихьулев, гьезул хIал лъалев вуго ва гьесул гIазабалдаса гьел рорчIуларо.

يَكَادُ ٱلۡبَرۡقُ يَخۡطَفُ أَبۡصَٰرَهُمۡۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوۡاْ فِيهِ وَإِذَآ أَظۡلَمَ عَلَيۡهِمۡ قَامُواْۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ٢٠

20. Пири пирхараб мехалъ гьелъ жал беццлъизаризе гIагарлъула. Гьеб пири пирхун гвангъи рехараб мехалъ, гьеб канлъиялъулъ гьел церехун уна. Цингиги бецIлъараб мехалъ жал чIола: нух бихьуларого ва квешаб бакIалда ккеялда хIинкъун. **БетIергьан Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьани гьезул канлъиги ргIиги инабилаан. ХIакълъунго Аллагь кинабго жоялда хIал кIолев вуго.**

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мунапикъазул бицун бачараб гьаб кIиго мисал гьезул гIемерисезул хIалалда тIоритIел гьабулеб буго.

«Чвахун балеб цIадги бецIлъиги» буго гьезул шаклъи, купру, нифакъ. Гьезул ракIал хIинкъизарулеб «зоб гъугъай» буго кидаго гьезул рекIелъ хIинкъи букIин. Гьелда тIоритIел гьабулеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рагIиги буго «Гьел мунапикъазда ракIалде ккола кинабго борхараб гьаракь жидеде гьабураб бугилан». (Алмунафикъун 4)

Пири пирхи буго цо-цо мехалъ гьезул рекIелъ лъугьизе къасд гьабулеб иманалъул кунчIи. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна: «Пириялъ гьезул канлъи иналде ккезабула» абун. Гьелъул магIна буго жидер рекIелъ хIакъаб жоялъул кунчIи лъугьулеб мехалъ, гьезул ракIал заг1ипал рукIиналъ, иманги загIипаб букIиналъ гьезда гьеб кунч1и хIехьезе кIоларо. Гьеб иманалъул нуралъулъ гьел дагьалго рилълъуна, ва хехго гьеб нурги тIагIун добго бец1лъиялъулъ ва хIайранлъиялъулъ ккола.

Мунапикъазе хIинкъи кьун, гьел кантIизе бокьун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезул бицарал аятазул ахиралда абулеб буго: «БетIергьан Аллагь гьезда сверун лъугьарав вуго ва гьезие рорчIизе бакI гьечIо» абун. Аллагьасда кIола гьел тIубанго беццал ва гIинкъал гьаризе, кинниги,

гьезул хIалбихьи гьабун тун руго гьел.

ХIакълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кинабго жоялда хIал кIолев вуго. Гьеб хIал кIвеялдасан буго жиндир лагъзадерил цо къокъа тавбу къабул гьабун тIаса лъугьун тейги, цогидаб къокъаялъе гIазаб гьабиги.

Гьал мунапикъазул бицен Къуръаналда жаниб хадубги гIемер бачIизе буго ва иншаАллагьу, щибаб бакIалда гьелда рекъараб баянги бачIила.

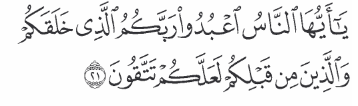
Алллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда кIудиял мунафикъзаби цIар-цIар ккун лъалел рукIаниги, гьел чIвачIого теялъе хIикмат буго: хирияв аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ГIумар رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ асхIабасда абуна:

«Дие бокьун гьечIо гIарабиял МухIаммадица жиндирго асхIабзаби чIвалел ругоян гаргадизе»-абун.

Имам ШафигIияс абуна, хирияв авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ мунафикъзаби чIваялдасан нахъе чIвараб жо буго гьез загьиралда бусурбабазул гIамал гьабулеб букIин. СахIихIаб хIадисги буго:

*«Дида Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабун буго капурзабазда ва мушриказда рагъ бай абун гьез лаилагьа илла Ллагь абизегIан (*ай Аллагь цо гьавун шагьадат битIизегIан). *Гьеб рагIи абураб мехалъ жидеца дидаса боц1иги, биги (напсги) ц1унула шаргIияб хIакъалдалъун гурони. Гьезул хIисаб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ букIила»* абун. Гьелъул магIна буго загьиралда гьезда тIад бусурбабазул хIукму хьвадулин абураб. Гьел рекIелъ иман гьечIел мунапикъзаби ругони, ахираталда гьезие кири букIуларо жидеца гьабураб тIагIаталъул ва гьелги абадияб жужахIалъуре ккола.

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазул, капуразул ва мунапикъазул сипатал рицун, гьезда гьоркьоб бугеб батIалъиги бицараб мехалъ: бахьибугел ва бахьикъосарал рукIин, иман камилал, рекIелъ иман гьечIел рукIин; мисалал рачун гьебги баян гьабидал ва къосиналъул нухалги баян гьаридал, гьелда нахърегIизабун ТIадегIанав Аллагь цо вукIиналда тIоритIел гьабулел хIужаби ва гьесул халкъалъе ругел к1удиял нигIматалги рицана, гьез щукро гьабизе ва гьел кантIун рукIизе.



21. Я гьал гIадамал! Нужеца гIибадат гьабе нужер БетIергьанасе, жинца нуж рижарав ва нужеда цересел умматалги рижарав, нуж Аллагьасдаса хIинкъарал ва рохел-талихIалда кверщел батарздаса рукIизе.

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ «Я гьал гIадамал!» абун хитIаб гьабуна, гьеб киналго гIадамазда гIаммаб хитIаб букIун, киналго жинца бицунеб жоялда гIенеккизе ва гьелдаса мунпагIатги босизе. Хадуб

жиндир нигIматаздаса бищунго кIудияб нигIматги рехсана, «жинца нуж рижарав» абун, гьелъ инсан кантIизавизе ТIадегIанав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинца рижарав жинца хвезеги гьарулев вукIиналда, ва гьеб рижизари ва хвезари жинда жаниб хIикмат-пайдаго гьечIеб жо букIунгутIиги лъазе.

Гьедин бугелъул гIадамазда амру гьабулеб буго: нужеца лагълъи гьабе, ва нужеда тIад къараб амруги тIубай, нужеда тейян абураб жоги те абун. Гьадин хьвадани, БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее дунял-ахираталда рохел ва талихIбуголъи къотIи гьабулеб буго. Гьедин хьвадичIони нуж рижарав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хвезарун хадуб жиндир нигIматаздаса гьикъине буго ва жиндир амру-нагью тIобачIезе гьелда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

22. Гьев БетIергьан Аллагь вуго жиндие гIибадат гьабизе тIадав: **жинца нужее ракь тIибитIарав тамахаб босен гIадин,** гьелда тIад нужеего бокьараб жо гьабизе кIолеб хIалалъ. **Нужеда тIад зобги борхарав, рукъалъул тIохалда релъун. Цинги зодисан цIадги рештIизабурав, гьеб цIадалдалъун нужее ризкъилъун пихъалги рижизарурав,** цогидаб хур-хер ва нуж жинда хIажалъулеб жоги бижизабурав.

Гьаб амру гьадин бугелъул, **гьев Аллагьгун цадахъ жиндие гIибадат гьабизе щибго жо ккоге:** хъанчал ругониги, гIадамал ва малайкзаби ругониги. **Нужеда лъалебги букIадго** нуж рижарав, нужее ризкъи кьолев жиндир гуч бергьарав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIин ва гьел мушриказ алагьзабилъун кколел жал щибго жо жидеца бижуларел ва ризкъи кьоларел, жалго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хIажатал рукIин.

Аллагь цо гьави, гьесие гIибадат хас гьаби ва бацIад гьаби, цIакъ кIвар цIик1к1араб амру бугелъул, гьеб гIибадат гьабиялда жаниб ширк ккейи кIудияб мунагьги, исламалдаса инсан вахъулеб жоги бугелъул, дагьаб баян гьабизе рекъараб бакI буго гьаб.

Жинда Аллагь разилъаяв АхIмад имамас АлхIарис АлашгIариясдаса хIадис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна*:*

«ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *Закарял вас ЯхIяда амру гьабуна щуго жоялдалъун, жинца гьезда гIамал гьабизе ва бануисраилаздаги амру гьабизе гьезда гIамал гьабеян абун. Жинда салам лъеяв ЯхIя гьеб амру тIубазе гIедегIичIеб мехалъ ГIиса аварагас* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *гьесда абуна: «Дуда ТIадегIанав Аллагьас амру гьабуна гурищ щуго жоялдалъун: дуца*

гьезда гIамал гьабе ва бануисраиласдаги гьезда гIамал гьабеян амру гьабейин. Дуца тIад къараб жо тIубалеб гьечIони, дица тIубазехъин буго гьеб амру»- абун. Жинда салам лъеяв ЯхIяца абуна: «Я дир вац! дица гьеб амру тIубала. Нагагь дидаса ццебе дуца гьеб амру тIубани, дун хIинкъула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *дие гIазаб гьабиялда, яги дун ракьалъ жанив кквеялда»* - абун.

Цинги ЯхIя аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ бануисраилал Байтул-мукъадасалъул масжидалда жанир ракIарана. Цо борхатаб бакIалда гIодов ч1ун ЯхIяца عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру-рецц гьабун, гьев вац1ад гьавуна. Хадуб жинца абуна: ТIадегIанав Аллагьас дида амру гьабун буго щуго жоялдалъун, дица гьезда гIамал гьабизе ва нужедаги гьезда гIамал гьабеян амру гьабизе.

<u>Бищун цебесеб буго:</u> *«Нужеца Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *гIибадат гьабе ва гьеб гIибадаталъулъ щибго жо гIахьал гьабуге: нагагь нужеца Аллагьасе гьабулеб гIибадаталъулъ цоги жо гIахьал гьабуни нуж рукIуна хIалалаб гIарац-меседги кьун цо лагъ восарасда релъун. Цинги гьев лагъ хIалтIун щвараб жо лагъас жиндир сайидасухъ (бетIергьанасухъ) кьечIого цоги чиясухъ кьолесда релъунги. Нужер щивха вугев гьединав лагъ жиндие вукIизе бокьулев? ХIакълъунго Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *вуго нуж рижарав ва нужее ризкъи кьолев. Гьедин бугелъул нужеца гIибадат цохIо Аллагьасе гьабе».*

<u>КIиабилеб буго:</u> *«Дица нужеда амру гьабулеб буго как бай абун. ХIакълъунго Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *жиндир лагъасда данде витIун валагьун вукIула гьев как балев вугеб мехалъ. Нуж как балеб мехалъ дорегьанирги ралагьуге».*

<u>Лъабабилеб буго:</u> *«Дица нужеда амру гьабулеб буго кIал ккве абун. Гьеб кIал ккурав чиясул мисал буго мискалъул цIураб цIарагIалда релъун: жиб цо къавмалда цадахъ бугеб ва киназего гьелдасан гьуинаб, берцинаб махI бачIунеб. КIал ккурав чиясул кIалдиб бугеб махI Аллагьасда* جَلَّجَلَالُهُ *аскIоб мискалдасанги гьуинаб букIуна».*

<u>Ункъабилеб буго:</u> *«Дица нужеда амру гьабулеб буго садакъа кьеялдалъун. ХIакълъунго жинца садакъа кьолев чиясул мисал буго цо тушманас асир гьавун квералги горбода рухьун, бетIер къотIизеян жив цеве вачарав ва жинцаги абурав: Дица боц1и-мал кьун дир напс хвасар гьабуни нужее зарал бугищ?-абун. (ай дун чIвачIого те, дица нужеца гьарараб боцIи кьела). Цинги жинца живги хвасар гьавурав, дагьаб кьун, гIемер кьун боц1иги кьун».*

<u>Щуабилеб буго</u>: *«Дица нужеда амру гьабулеб буго Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *гIемер рехсе абун. Аллагь г1емер рехсолев чиясул мисалги буго: цо тушманас*

хадув лъугьун ц1ехолев чи, гьесдасан лъутун цо щулияб хъалаялда жанив вахчарав гIадаб. Бищунго щайтIаналдаса инсан цIунаравлъун вукIула гьес Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсолев вугебгIан мехалъ».

Цинги жинца хIадис бицунев, жинда Аллагь разилъаяв, АлхIарис АлашгIарияс абуна: Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Дица нужедаги амру гьабулеб буго, дида Аллагьас жидедалъун амру гьабураб щуго жоялдалъун: жамагIатгун цадахъ рукIин. Аллагьасул амруялда гIинтIами. Гьеб амруялда мутIигIлъи, исламияб гуреб жамагIат тей, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIоло жигьад гьаби. ХIакълъунго исалмияб жамагIаталдаса цо рокьобалъ къватIив вахъарав чи жиндир габуралдаса исламалъул рухьен (квар) бахъарав чи вуго, жив тавбо гьабун тIад вуссинегIан» абун. Х1адис имам Тирмизияс лъик1аб кьуч1аб бугин абуна.

Гьаб жинда бихьулеб дунялалъул пикру гьабурав чиясе гIемер гIаламатал руго гьаб г1аламалъул БетIергьан вукIиналда тIоритIел гьабулел. Цебе заманалъго жиндир гIумру г1алахалда арав, жагьилав гIарабиясда гьикъидалго щиб хIужа- далил бугеб БетIергьан Аллагь вукIиналда тIоритIел гьабулеб?- абун, гьес абуна: «СубхIаналлагь! Цо ракул кIуч1 батиналъ тIоритIел гьабула гьеб кIуч1 гьабураб варани букIиналда. ХIатIил лъалкI батиялъ тIоритIел гьабула гьеб хIатIил бетIергьан гьеб нухдасан ун вукIиналда. Гьал рорхатал, цIвабзаз цIурал зобалги, гьаб мугIрул-гIорал гIемераб ракьги, гучал карачелазул кIудиял ралъадалги гIеларищ далиллъун гьезул БетIергьан вукIин лъазе»- абун.

Жинда Аллагь разилъаяв АбухIанипада цо иман гьеч1ел гIадамаз гьикъана Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вугищ абун, ва кин гьев вукIин лъалеб абун. Гьес жаваб кьуна: «Дун цодагьалъ те, дун цо дида бицараб хабаралда тIад ургъулев вуго.

Дида бицана цIакъ кIудияб гама бугин, гIемераб бечелъиги тIад бугеб, ралъдада тIад хьвадулеб. Я гьеб бачунев чиги гьечIин, я гьеб къайи ц1унулев чиги гьечIин, жибго добе-нахъеги хьвадулин, ва ралъад багъаридалго гьелъул гучал карачелаздаса жибго хвасарлъулин»- абун.

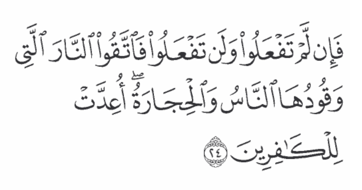
Гьел гIадамаз абуна гьединаб жо букIизе рес гьечIин, гьеб гIакъилав чияс бицунеб хабар гурин абун. Жинда Аллагь разилъаяв АбухIанипаца абуна: «Вай нужее талих1 кьеял, гьаб кинабго махлукъ, гьал зобал-ракьал, гьанир ругел г1емерал гIажаибал жалги жидер бетIергьанги гьечIого, жал рижаравги гьечIого кинха букIунеб?» абун. Гьел гIадамал

мукIурлъун иманалде рачIана.
Жинда Аллагь разилъаяв имам ШапигIияс абуна, гьесда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIиналдаса гьикъараб мехалъ: «гьаб цо написан тIамах буго, гьеб тIамахалъул тIагIамги цо буго. Цинги гьеб тIамах кваналеб буго кIазил къвачIа гьабулеб хIапароялъ ва гьелдасан чилайдул квар лъугьунеб буго. Наялъ гьеб кванараб мехалъ гьоц1о бачIунеб буго. Х1айваназ, гIиял-цIаназ гьеб кванараб мехалъ ракул кIучал рачIунел руго. Г1алхул цIеялъ гьеб кванараб мехалъ миск бачIунеб буго. Гьаб далил гIеларищ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIиналъе ва гьесул хIалкIолъиялъеги» – абун.
Жинда Аллагь разилъаяв имам АхIмадица абуна: «гьале цо щулияб хъала буго, жиндир рагьоги гьечIеб гордоги гьечIеб, жиб ц1вакараб, тIасан гIарацгIан хъахIаб, жанисан бац1адаб месед гIадаб. Цинги гьеб хъалаялъул къедалги рекун гьенисан къватIибе цо хIайван бачIула жинда жо бихьулеб, рагIулеб, берцинаб сураталъул хIеренаб гьаркьалъул» – абун. Хоноялъул мисал буго гьаб.
Гьединал мисалал рачана ццересел гIалимзабаз. Гьанже жегиги ц1икIарал далилал руго гьаб махлукъалъул Халикъ вукIиналда жидеца т1орит1ел гьабулел. ГIадамал зобалазул борхалъабаздеги рахана, ралъдал тIиналдеги щвана, ракьулъ жаниб бугеб жоялдеги раккана. ГIелмуги цебе тIун буго, гIакълоги камиллъун буго. Гьедин бугониги гIемерал балъголъаби руго жеги инсан жидеда хадув гьечIел. Бищунго гIелму хIайранлъараб бакI буго гьаб дунялалъул (вселенное) гIатIилъабазул гIорхъаби лъазе кIунгутIи. Гьадинаб камилаб низамалда, гьадинаб кIудияб гIалам жибго жинцаго хьвадизабулеб бугин абулев чияс цо гьитIинабниги мисал бачизе ккела жиб хьвадизабулев чиго гьечIого хьвадулеб жоялъулъ.
ТIадегIанав Аллагь жиндие гIибадат гьабизе тIадав, жив цогояв, жинца рижулев ва ризкъи кьолев хан вукIин бицун хадуб, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир авараг МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, хIакъав авараг вукIиналъе далилал рачана ва гьес абуна:

وَإِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّمَّا نَزَّلۡنَا عَلَىٰ عَبۡدِنَا فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّن مِّثۡلِهِۦ وَٱدۡعُواْ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ٢٣

23. Нуж шаклъулел ратани дица дир лагъасда рештIараб Къуръаналъулъ, нуж рачIаха гьелъул цо сураталда релъараб жоялдалъун. Гьеб жо гьабизе, ургъизе, нужер кумек чагIиги ахIе Аллагь тун цогидал, нуж ритIарал ратани аварагасдаги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **Къуръаналдаги гьабулеб дагIбаялъулъ.**
Нужеего бокьарал кумекчагIиги раче ва бокьараб хIадурлъиги гьабе гьеб цо сураталда релъараб жогIаги гьабизе. Гьелда релъараб жо

гьабизе нужеда кидаго кIоларо.



24. Цинги нужеца гьеб жо гьабичIони: абадиялъго нужеца гьебги гьабуларо гьанже яги хадуб заманаялъ, нуж жужахIалъул цIаялдаса хIинкъа ва нуж гьенир ккеялдаса ц1уне. Гьеб цIаги буго гIадамазул чурхдуздалъун ва ганч1аздалъун жиб боркьулеб, капурал гIадамазе жибги х1адурун бугеб.

Гьеб цIа жидедалъун боркьулеб ва гьелъул бухIи цIикIунеб жо буго Аллагьасда инкар ккурал капурзабазул чурхдулги ва гьез Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ тун жидее лагълъи гьабурал хъанчалги: гамч1ил, ц1улал ва цоги жоялъул жал гьарурал.

Цо гIалимзабаз абуна гьел ганч1ал ругин кибриталъул (сурма, фосфор), мугIрул гIадин чIах1иял, жал роркьраб мехалъ багIари гучал, мах1ги инжитаб.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе ругел мугIжизатазул (<u>жинда релъараб гьабиялдаса жинца гIажиз гьарулеб жоялда абула муг1жизат абун</u>) бищунго кIудияб ва абадияб буго гьаб Къуръан. Щивав авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ умматалда витIулеб мехалъ, гьесие мугIжизатлъун гьабулаан гьеб заманаялъ гьеб къавмалъ хьвадизабулеб гIамалалда релъараб, амма гьезда жиб гьабизе кIолареб жо.

Жинда салам лъеяв ГIиса аварагасул заманаялъ дару гьаби, гIадамал сахлъизари бищун гIадамал жинда хIажатаб букIана. Гьединлъидал Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасе мугIжизат букIана мацI лъаларел гIадамал сах гьари, тIомалъул унтаби сах гьари ва цоги гьелда релъаралги. Жинда салам лъеяв Муса аваргасул заман букIана сихIрочагIи гIемераб, гьелда тIад чIейи гьабулел г1адамал ругеб. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие гIансаги, кверги кьуна гьезул сихIру хвезабулеб мугIжизатлъун.

МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ авараг жидеда витIарал гIарабиял рукIана пасих1лъиялъулъ цо-цазде къацандулел шагIирзаби гIемераллъун. Гьединлъидалин хирияв Аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ мугIжизатлъун Къуръан гьабураб: жинда релъараб гьабизе гIарабазда к1вечIеб, хадуб к1везеги гьечIеб. Гьелъул назмуги мугIжизат буго, пасих1лъи, магIна гъварилъи, рагIаби дагьал амма магIна гIемерал рукIинги мугIжизат буго.

«Нужеца абадиялъго гьеб Къуръаналъул цохIо сураталда релъараб жо гьабуларо»-ян абураб рагIиги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе бугеб мугIжизат буго: ай хадуб букIинесеб жо бицин. Гьеб хабар Аварагас щибго хIинкъичIого, ракI чIун бицана.

ХIакъикъаталда гьединги ккана: жакъа къоялда щвезегIан гьеб Къуръаналда къец гьабун, гьелда релъараб жо гьабун цониги чи цеве вахъинчIо.
Гьеб гуребги мугIжизатал гIемер руго Къуръаналда жанир: рагIабазул рахъалъан, магIнабазул рахъалъанги. Дунялалда лъугьунел гIелмиял хис-басал, цIиял гIелмаби, ва гIадамаз гьарулел кIудиял церетIурал гIелмиял гьунарал, гьел киналго Къуръаналда жаниб жидеда ишара бугел ва жидер бицен бугел руго.
ТIадегIанав Аллагьас капуразе къачIан бугеб жужахIги гьелъул гIазабги бициндал, гьелда хадуб муъминзабазе къачIан бугеб алжаналъул сипаталги рицана: хIинкъи кьейги хьул лъезабиги цадахъ бицунеб, Аллагь разиязул хIалги, къосарал, квешал чагIазул хIалги цадахъ бицунеб къаг1ида бугелъул Къуръаналъул.

25. Жидеца иман лъурал, лъикIаб гIамалги гьабурал гIадамазда дуца рохел бице МухIаммад ﷺ: гьезие хIадурун алжаналъул ахал ругин, жанир гIорал чвахулел (рахьдал, жадул, гьацIил, лъималъул). Жидее гьеб алжаналъул батIи-батIиял пихъаздасан цо пихъ кьураб мехалъ, гьез абула гьаб пихъ бугин нижее цебеги кьун букIараб абун, гьезие пихъ кьола цоцаде релъараб бугин кколеб. Гьел муъминзабазе алжаналда жанир жал рацIцIадал руччабиги руго, гьел даимго гьеб алжаналда рукIизе руго.

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا قَالُواْ هَٰذَا ٱلَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُواْ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾

ГIалимзабаз абуна: малаикзаби гьел муъминзабахъе батIи батIияб пихъ босун рачIула, гьеб пихъ бихьизе цо-цада релълъараб букIула ва дол муъминзабаца абула гьаб пихъ нижее цебеги бачIун букIанин абун. Гьезда малаикзабаца абула: кванае нужеца гьаб пихъ, гьеб тIасан цебесалалъ бач1аралда релъараб бугониги, гьелъул тIагIам, лазат, махI батIияб бугоян абун.
Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: алжаналда ругел пихъал ва тIагIамал дунялалда ругезда релъарал гьечIо цохIо цIаралъул рахъалъан гуроян абун.
Мужагьид абулев гIалимас абуна: алжаналда хIурулгIинзаби рукIула кинабго инсанасул ракI къалеб жоялдасан жал рацIцIадал. МагIнавиял рук1а гьел чIороклъаби яги рихьулел рукIа-абун. МагIнавиял чороклъаби руго инсанасул тIабигIат-гIамал квешаб букIин.
Цоги гIалимзабаца абуна: дунялалъул руччаби алжаналда жанир ругел

хIурул гIиназдасаги берцинал рукIуна. Гьелъие далил буго ТIадегIанав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рагIи: **«Дица гьел руччаби ц1идасан рижула ва гьел дица гIолилаллъун гьарула ц1акъ жидее россал рокьулел, гьезулги жудеда хьул лъолел, гIолохъаналлъун ва росабазулгун гIел бащадаллъун»-**абураб. (алвакъигIат 37 аят).

Муъминзаби алжаналда даималъго рукIуна абураб рагIиялъул магIна буго: гьезие гьал киналго нигIматал ва руччаби рукIингун цадахъ, хадуб щибниги жоялъул ургъел, кIвар букIунаро, рахIаталда хIалхьиялда рукIуна ва гьеб рахIат хIалхьиялъе нахъасан къотIиги гьечIо. Гьаб буго унго-унгояб сагIадат (бахьи буголъи). Аллагьас нилъее гьеб ризкъилъун гьабеги. Амин

ТIадегIанав Аллагьас Къуръаналда жаниб мисал бачун, к1к1араялъул, тIутIалъул, гIанкабуталъул(нусиричалъул), наялъул цIар бахъидал, ягьудиял гьелда тIад релъанхъана ва гьез абуна: «гьаб жо Аллагьасул каламищ бугеб? Гьал къабих1ал жалги рехсон гьев Аллагьасе щиб жо бокьараб?» - абун. Гьезул шаклъи хвезабун ва гIисинал, хIакъирал жалазул бицунин абун Къуръаналъул мугIжизат холареблъи баян гьабун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна:

۞إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْيِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾

26. ХIакълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ нахъчIваларо жинца мисал бачун кIкIара рехсеялдаса, гьелдаса кIудияб, яги гьитIинаб жо рехсеялдаса. Жидеца иман лъурал чагIазда лъала гьеб мисал бачи БетIергьан Аллагьасул рахъалъан бугеб хIакъаб жо букIин. Амма Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва Къуръаналда инкар кколез абула щиб жо бокьараб Аллагьасе гьадинаб гIисинаб, хIакъираб жоялдалъун мисал бачиялдалъун абун. Гьеб мисал бачиналъ гIемерал капурзаби къосизарула: гьелда иман лъечIого жидер къосин ц1икIун. **ГIемерал муъмизабазул иман ц1ик1кIун, гьел жегиги хIакъаб жоялда тIоритIула. Гьел мисалаз къосизаруларо пасикъал, мунапикъал гIадамал гурони;** Аллагьасе мутIигIлъиялдаса рахъарал, жидеца гьесул аятазда инкарги кколел.

Цо г1алимзабаз абуна Т1адег1анав Аллагьас к1к1араялъул мисал бачиялъул х1икмат бугин, гьеб к1к1ара бук1ин бакъун бугеб мехалъ ч1аго бук1улеб, г1орц1араб мехалъ жиб холеб. Инсанги гьелда релълъун вуго, жив бечелъун, г1орц1ун, ч1ух1ун хьвадараб мехалъ, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев гьалаг гьавула ва кинабго жоги гьанибго тун

ч1ового ракьулъе уна.

ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾

27. Гьел пасикъзаби руго жидеца ТIадегIанав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **гьарурал къотIаби хвезарулел, гьаял гьедун гьел къотIаби щула гьарун хадурги. Ва жидеда Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **щула гьабе ва къотIизабуге абураб гурхIел-рахIмоялъул рухьенги къотIизабулел. Жидеца ракьалда т1ад пасалъиги гьабулел.** гIасилъаби, питнаби гьарун, иман лъечIого чIун, Къуръаналда сверухъ шакдарулел харбал рижизарун. **Гьал гIадамал руго жал ахираталда ч1орого хутIарал ва даранальулъ къарал:** жидеца тIоритIел тун къосин тIаса бищидал, мунагьал чури, гурхIелалъул бакIалда гIазабги тIаса бищидал.

Гьал пасикъал, капурал, мунапикъал ва ширк гьабурал гIадамаз хвезабураб къотIи щиб бугеб абуни: бищун цебесеб къотIи Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьави ва гьесул аварагзабазда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ нахърилълъин буго. Гьеб къотIиги зарраби рижун хадуб Аллагьас гьезда гьикъун букIана: «дун нужер БетIергьан вугищ абун?», гьел зарабаз «вуго»-ян жаваб кьун букIана. Жал дунялалда рижун рачIиндал гьез гьеб къот1и хвезабун Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккуна. Хадуб гьез хвезарулел къотIаби гIемерал ва батIи-батIиял руго. РекIелъ иман гьечIел гIадамазе къотIи тIубаялъул щибго ургъел букIуларо ва гьез гIадамазе бокьараб къотIиги гьабула, цинги бокьухъин хвезеги гьабула.

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

28. Нужеца кин Аллагьасда инкар кколеб, нуж щибго жо гьеч1еб, хвараб жолъун рукIарал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **ч1аго гьарунги рукIадго. Хадурги Аллагьас нуж хвезаризе руго ва ахираталда чIаго гьарун тIаде рахъинаризе руго,** хIисаб ва жазаъ гьабизе. **Ва нужер ахираб руссиги Аллагьасде буго.**

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

29. Гьев БетIергьан Аллагь вуго хун хаду нуж ч1аго гьаризесев **гьаб ракьалда тIад бугебщинаб жо нужеца мунпагIат босулеблъун бижарав,** гьелъул пикру гьабизе ва нуж рижарав, нужее ризкъи кьолев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъезе. **Цинги БетIергьанас зобал рижизе къасд гьабуна ва жинца гьел анкьго зоблъун гьаруна:** жал рорхатал, щулиял, жидеда жаниб инсан

хадув гъоларел гIемер батIиял гIаламатал ругел. Гьаб кинабго жо бижин Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къудраталда тIоритIел гьабулеб далил буго.
Ва гьев БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кинабго жо жинда лъалев вуго. Гьаб кинабго махлукъ бижизе ва гьелъул тадбир гьабизе хIал кIолев Аллагьасе нуж хун хадур тIаде рахъизари бигьаябго жо гьеч1ищха, я гьал шакдарулел гIадамал!
ТIадегIанав Аллагьас жиндир лагъзадерида бициндал (гьел кантIизе ва иман лъезе) жинца гьел рижун рукIин ва гьезие ризкъиги кьун букIин, кинабго ракьалда т1ад бугеб жо гьезие квегъун букIинги, гьелда хадуб Аллагьас бицана гьезул эмен Адамил къиса, гьесул хиралъиги: эмен хиралъи лъимал хиралъи букIунелъул.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

30. Дуца умматалда бице МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, дур БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ малаикзабазда абураб рагIи ва гьеб къиса. **ТIадегIанав Аллагьас малаикзабазда хитIаб гьабун абуна: хIакълъунго дица ракьалда тIад халифа гьавизе вуго** гьеб ракьалда дир х1укмаби рилъанхъизаризе. Цоги магIна буго: дица ракьалда халкъ бижизехъин буго цоязда хаду цоги къавмал, умматал рукIунел ва дие тIагIат-гIибадат гьабулел, дир амру-нагьюги, динги ракьалда хьвадизабулел абун.
Малаикзабаца абуна: «Дуца гьеб ракьалда пасалъиги гьабулел биялги гIодоре тIолел (цояз цоял чIвалел) гIадамал рижизейищ ругел? Ниж руго дуе тасбихI гьабулел, дуе рецціги гьабулел ва мун вацIадги гьавулел»-абун. ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Дида лъала нужеда лъалареб жо ва дица гьабулеб жоялъул хIикмат»-абун. Ракьалда халифа гьавиялъул хIикматги дида лъала.
Маликзабаз Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аби: «Дуца ракьалда халифайиш гьавулев» абун, гьеб гьечIо БетIергьанасда данде руссилъун. Гьелъул магIна буго малаикзабаз жо лъай ва бичIч1и тIалаб гьаби. Гьез абулеб буго: «Я нижер БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ! Щиб хIикмат бугеб гьеб халкъ бижиялда жаниб, гьездасан квешалги рукIине ругелъул, жидеца ракьалда пасалъи гьабулел ва биял гIодор тIолел. Дуе гIибадат гьаби мурад батани ниж гурищ ругел даимго дуе гIибадат гьабулел? ниж бегьиларищ гьеб ракьалда халифалъун рукIине?»-абун.
ТIедегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие жаваб гьабун абулеб буго: «Дида лъала гьеб халкъ бижиялда жаниб бугеб маслахIат, нужеда жиб лъалареб. Гьезул пасалъаби гьарулел гIадамал рукIине ругониги, дица

гьезулъ гьаризе руго аварагзаби ва гьезухъе русулалги ритIизе руго. Гьезда гьоркьор цIакъ ритIухъал гIадамалги рукIина, шагьидзаби рукIина, лъикIал муъминзабиги рукIила.
Жидеца цIакъ гIемер гIибадат гьабулел, дунял тIалаб гьабуларел, Аллагь вокьулел, Аллагьасеги рокьулел гIадамалги рукIина. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жинда гIагар гьарурал вализабиги, гIелмуялда гIамал рекъарал гIалимзабиги рукIина. Аллагь вокьун, гьесдасан хIинкъун, гьесул русулазда нахърилълъарал гIадамалги рукIина»-абун.
Имам КъуртIубияс ва цоги гIалимзабаз гьаб аяталдаса хIукму босана бусурбабазул халифа вукIизе ккеялъе: гьезда гьоркьоб хIукму гьабизе, гьезул дагIба-къец къотIизабизе, залимав чIезавизе, жиндие зулму гьабурасул хIакъ босизе, шаргIиял хIаддал тIоразаризе, гIасилъи-пасикълъи гьабулеб къавм хIинкъизабизе. Гьел гурелги жидер кIвар ц1ик1кIарал, имамас гурого тIуразаруларел ишал тIуразе. Жидеца халифа теч1еб мехалъ гьел бусурбаби мунагьалъулъ рукIуна. Исламалъул ва бусурбабазул цо имам (халифа) гурони вукIуларо. Гьесул амирал, къадиял, гIамилал ва наибзаби рукIула, щибаб бакIалда хIукму гьабизе ва гьеб хIукму хьвадизабизе тарал.
Малаикзабазда кин лъараб Адамил лъималаз ракьалда пасалъаби гьарулеблъи абуни: цо рагIи буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьебги малаикзабазда бицун букIанин абураб. Цоги рагIи буго: Адам вижилелде цере ракьалда жундул рукIана. Гьез ракьалда гIемер зулму-пасалъи гьабидал, Аллгьас малаикзаби ритIун гьел жундул ракьалдаса тIагIизарун рукIана. Гьанжеги ракьалда халифа гьавизе вугоян Аллагьас абидалго, малаикзабазда ракIалде ккана дол жундуца гьабурабго жо гьазги гьабилин абун.
ИбнухатIибица абуна: Инсанас малаикзабазда ракIалда ккараб жо хIакъ гьабуна. Гьес ракь зулмуялъул ва пасалъиялъул цIезабуна. Ракьалда биялги гIодоре тIуна, гIоралги ралъадалги бидул цIолеб хIалалъ. Жал рижирав ва жидее ризкъи кьолев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьел гIассилъана загьирго ва нич гьечIого. Гьез жал рижарав ва хьихьарав Аллагьасда инкар ккуна тIубанго ва даимго»-абун.
Гьев Адам عَلَيْهِ السَّلَامُ ракьалде витIи ва гьевги, хадусел аварагзабиги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру ракьалда билъинабизе халифалъун гьари, гьаб иш гьечIо Аллагь гьелда хIажатав вукIун ва гьесул маслахIаталъе бугеб. Гьаб буго гIадамазе маслахIаталъе гьабураб. Гьел гIадамал гьечIо кинабго амру-нагью гьоркьов чи гьечIого Аллагьасдаса босизе кIолелллъун. Гьадин бугелъул Аллагьасдаги аварагзабаздаги гьоркьо малаикзаби гьаруна, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру гьезухъе щвезабизе. Малаикзабаздаги гIадамаздаги гьоркьо аварагзаби гьаруна, гьезул

умматалъухъ Аллагьасул амру щвезабулеллъун.

وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلۡأَسۡمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمۡ عَلَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِي بِأَسۡمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ٣١

31. Цинги БетІергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **Адамида** عَلَيْهِ السَّلَامُ **киналго цІарал лъазаруна:** щибаб жоялъул цІар лъазабуна, жиндалъун гІадамал цоцазда кІалъазе ва цоцазда ричІчІизе. ЧІагояб жо букІа, рухІ гьечІеб жо букІа, ретІел хьитниги, кванил нигІматалниги хІалтІул алаталниги рукІа. **Цинги Аллагьас гьел жидеда цІарал лъурал жал малаикзабазда рихьизаруна ва гьезда абуна: гьанже нужеца дида гьазул цІарал рицеха, гьел цІарал нужеда лъалел ратани, ва нуж ритІаралги ратани** ракьалда халифалъун рукІине нуж мустахІикъал ругин абураб рагІиялъулъ абун.

قَالُواْ سُبۡحَٰنَكَ لَا عِلۡمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمۡتَنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ٣٢

32. Малаикзаби гІажизлъана гьезул цІарал лъаялдаса ва гьез абуна: «Мун вацІцІадав вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**. Нижее щибго жоялъул лъай гьечІо, дуца нижеда лъазабураб жоялъул гурони. ХІакълъунго мун вуго БетІергьан, кинабго жо дуда лъалев ва гьелъул хІикматги лъалев»-абун.** дуе бокьараб жо цоязда лъазабиялъул ва цогидазда лъазабун гутІиялъулъги хІикмат буго. Гьелъул гІелму лъайги духъего буго.

قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئۡهُم بِأَسۡمَآئِهِمۡۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسۡمَآئِهِمۡ قَالَ أَلَمۡ أَقُل لَّكُمۡ إِنِّيٓ أَعۡلَمُ غَيۡبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَأَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا كُنتُمۡ تَكۡتُمُونَ ٣٣

33. ТІадегІанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **абуна: «Я Адам** عَلَيْهِ السَّلَامُ **дуца бице гьел малаикзабазда гьал жалазул цІарал»-абун. Адамица гьезул цІарал рицараб мехалъ, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **малаикзабаде абуна: «Дица нужеда абун букІана гурищ дида лъалин зобал ракьазда жаниб бугеб гъаибаб, нужеда жиб лъалареб жо ва дида лъалин нужеца загьиралда гьабулеб гІамалги, гьединго рекІелъ бахчараб нужер хиялги»-абун.**

ГІалимзабаз абуна: гьел малаикзабазда ракІалда ккун букІана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидедаса хирияб щибго жо бижиларин абун. Гьеб рекІел хиялги Аллагьасда лъалеб букІиналда малаикзаби кантІизарун, ТІадегІанав Аллагьас абуна: «нужеца рекІелъ бахчараб хиялги лъала»-абун.

وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ أَبَىٰ وَٱسۡتَكۡبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٣٤

34. Цинги дица малаикзабазда абураб гІужги бице МухІаммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дур умматалда, нужеца Адамие** عَلَيْهِ السَّلَامُ

сужда гьабеян абун: гьесие салам гьабун ва гьев кIодо гьавун: нужеда лъалареб гIелму гьесул батидал. Гьесие гIибадат гьабун сужда гьабе абураб магIна гуро гьаб. **Киналго малаикзабаца Адамие сужда гьабуна,** Аллагьасул амруялда нахърилъун: гьезул амруялъе хилиплъи букIуларо. **ЦохIо иблисалъ хутIизегIан:** Гьеб женазул эмен буго, Адам гIадамазул эмен вугев гIадин. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб амру гьабулеб мехалъ гьеб малаикзабазда гъоркьоб букIана ва гьеб амру гьелъдаги щвей гьабулеб букIана. **Гьеб сужда гьабизе ч1ухIана ва амру тIубазе нахъчIвана. Гьединлъидал Аллагьасул амруялда инкар ккураздаса буголъана**: Аллагьасул къадимияб (цебесеб, жиндир авал гьечIеб) лъаялъулъ букIана гьеб иблис капураздаса бук1ин ва гьаб амру тIубачIого ч1ун загьиралдаги гьеб капураздаса лъугьана.

Адамие عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ сужда гьабеян Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ малаикзабазда амру гьаби гьев вижун хадубго бук1ана. Къуръаналда жаниб гьелъул бицен дагьаб нахъбахъун буго, Адамие кьураб г1елмуялъул биценги ццебе гьабун.

Бищунго кIудиял мунагьал раккулеб бакI буго чIухIи. Гьеб чIухIиялъ гьалаг гьабуна иблис. «Дун цIаялдаса бижараб буго, гьев ракьалдаса вижарав вуго»-ян абуна иблисалъ дуца сужда щай гьабулареban абураб мехалъ.

Алагьасул свалат салам лъеяв Аварагас бицараб мухIканаб хIадисалда буго: *«Алжаналда лъугьуларо жиндир рекIелъ цо зарра гIанаб чIухIи бугев чи»*- абун. ХIадис имам Муслимица бицана.

Гьеб иблисалъул рекIелъ чIухIиги букIана, гIамал кIодолъиги букIана, хIакъаб жоялда мук1урлъунгутIиги букIана, Аллагьасул нигIматазда инкар кквейги букIана. Гьал киналго сипатал жиндилъ ругеб купруялъе гIоло ТIадегIанав Аллагьас гьеб жиндир рахIматалдаса рикIкIад гьабуна ва абадияб жужахIалда букIине хIукмуги гьабуна.

وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾

35. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **Ва Дицаги абуна: Я Адам! Мунги дур чIужу ХIаваги алжаналда жанир ч1а ва нужеца алжаналъул нигIматалги кванай нужеего бокьараб бак1алдаса, нужее хIалалаллъун ва гIемераллъун ругел. Амма нуж гьаб гъветIалда аскIорго къаге ва гьелдаса кванаге, нагагь гьелдаса кванани нуж нужер нафсазе зулмо гьабураллъун рукIула»- абун.** Аллагьасда гIасилъун ва гьесул гIадлулъун бугеб тамихI нужеда щун.

ГIалимзаби халиплъана гьаб алжан зобалаздайищ бугеб, ракьалдайищ бугеб абун. ГIемерисел рекъараб рагIи буго гьеб алжан зобалазда

букIин ва амма гьеб ахираталда жанир рукIулеб алжан гьечIолъиялда. Щай абуни ахираталъул алжаналдаса къватIир рахъизаруларо. Цогиги гIалимзаби хилиплъана щиб гъветI гьеб букIараб абун. Гьелъие гIемерал хилапал руго ва нилъеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рагIиялда иман лъун кинаб гъветI букIаниги батIалъи гьабичIого тела: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ва аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ баян гьабичIеб жоялда гьез бицухъин иман лъей буго битIараб гIакъида (рек1ел ч1ей).

Цоги гIалимзаби хилиплъана гьеб иблис кин алжаналда ккараб абун, жиб гьенисан къватIиб къотIунги букIиндал. Гьелда тIадги гIемер хабар буго: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ изну гьечIого лъугьун букIине бегьилин абун, яги алжаналдаса къватIибги букIун, къватIисанго жинца гьел къосизарунин абун. Гьалдаги нилъеца Аллагьас абухъин иман лъола ва гьелъул хIакъикъат цIехоларо.

فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ عَنۡهَا فَأَخۡرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِۖ وَقُلۡنَا ٱهۡبِطُواْ بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوّٞۖ وَلَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُسۡتَقَرّٞ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ٣٦

36. Цинги щайтIаналъ (иблисалъ) гьел кIиялго алжаналдаса хъуштIизаруна: гьел къватIир рахъизаруна алжаналъул нигIматаздаса: рахIатаб, лазатаб щибго къварилъи гьечIеб, камураб жо гьечIеб, гьабизе щибго хIалтIи пиша гьечIеб рукъосан къватIир гъуна. **Ва дица гьездаги абуна: нуж гьанисан гIодоре рештIа, нуж цоял цоязе тушбаби рукIине руго.** Адамилги ХIавалги наслу-тухум цоцалъ хIал рекъоларел рукIине руго. Цоги гIалимаз абуна: нуж гьанисан гIодоре рештIаян Адамидаги, ХIавадаги иблисалдаги абуна. Гьаб магIна гьабураб мехалъ, хадусеб рагIиялъул магIна букIуна: иблисги Адамил наслуги цо-цазе тушбаби руго абураб. **Нужее ракьалда магIишат гьабун гIумру гьабизе бакI буго ва нужер ажал (гIумру) лъугьизегIан хIажалъулеб жоги буго- абун.** Ракьалда рештIун хадув Адам عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ цIакъ пашманлъана жиндасан ккараб гъалатIалда, гьев гIемер гIодун, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хIелун тавбо гьабун вукIана.

فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٖ فَتَابَ عَلَيۡهِۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ٣٧

37. Цинги Адамида Аллагьасул рахъалъан илгьам гьабун (ракIалда рехун) жинца Аллагьасда гьарун абизе кколел рагIаби рач1ана. Гьел рагIабаздалъунги Адамица Аллагьасда гьарана. Гьелда хадуб БетIергьанас Адамил тавбо къабул гьабуна. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гIемер тавбо къабул гьабулев вуго, жив лагъзадерида гурхIулевги вуго. ТIадегIанав Аллагьас жинда салам лъеяв Адамида ракIалда рехарал калимаби рукIана: «Нижер БетIергьан Аллагь! нижеца напсазе зулмо

гьабуна. Гьанже мун нижеда гурхIичIони ва дуца нижер мунагьалги чуричIони, ниж ахират гIададе хварал, гьенир чIорого хутIулел руго» абун. (суратул агIраф 23 аят).

АбужагIфар абулев гIалимас бицана: Адамица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир хатIаъ ккараб мехалъ, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ абуна: «Я БетIергьан Аллагь! Дица тавбо гьабуни ва хадуб лъикIаб гIамал гьабун дун хьвадани щиб дие букIинеб?»-абун. Аллагьас абуна: «Цинги дица мун алжаналда лъугьизавилаха» абун. Гьал ругин Аллагьас Адамил ракIалда рехарал рагIаби абун. Гьаб бакIалда гIалимзабазул цогиги бахIс буго.

قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

38. Дица абуна: нуж киналго (ай Адамги ХIаваги ва гьезул букIинесеб зуриятги) **гьаб алжаналдаса ракьалда рештIа! Нужехъе дир рахъалъан тIоритIел бач1араб мехалъ:** авараг вач1араб мехалъ ва тIехьги рештIараб мехалъ: **гьеб дир тIоритIелалда нахъерилълъарал гIадамазе ахираталда щибго хIинкъи букIизе гьечIо ва гьел пашманлъизе гьечIо.**

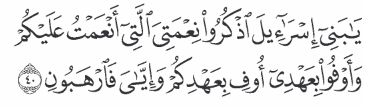
وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾

39. Ва амма жидехъ авараг вачIун ва тIехьги рештIун хадуб жидеца инкар ккурал ва дир аяталги гьереси гьарурал гIадамал, гьел чагIи жужахIалъул гIадамал руго: жал даимго гьеб жужахIалда рукIунелги руго.

Муслимица Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса хIадис бицана:

«Даимго жужахIалда букIунеб агьлу гьенир жанир хун рахIаталдаги рукIунаро, ч1агоги гьаруларо (ай даимаб гIазабалда рукIуна). *Жидер мунагьаздалъун жужахIалда ккарал гIадамал гьенир жанир рухIун хола ва чIегIераб рохъо лъугьуна, цинги гьезие шапагIат гьабизе изно кьола»* абун. Ай цинги гьел къватIир рахъула ва кавсаралъ чурун алжаналда ритIула.

Гьаб бакIалдасан бай бихьун гIезегIанго аятазда жаниб ТIадегIанав Аллагьас ягьудиязул бицунеб буго. Гьезул бицен халат гьабиялъул мурад буго бусурбазе гьезул хIакъикъат лъазе ва гьезул квешал, хъубал напсаз жанир ккун ругел чорокал гIамалалги лъазе: хIал хъублъи, макро, хIилла, дин хвезаби ва цогидалги пишаби.



40. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **Я Исраилил лъимал! Нужер ракIалда букIа ва нужеца пикро гьабе дица**

къурал нигIматазул. Ва нужеца дие гьабураб къотIиги тIубазабе, дица нужее гьабураб къотIиги тIубазабизе буго. гьеб къотIи хвезабизе, **цогидалги гIасилъаби гьаризе нуж дидаса хIинкъа»-** абун.

Бануисраил абула киналго ягьудиязда. «Исраил» абураб рагIиялъул магIна буго «Аллагьасул лагъ» абун. Гьеб цIарги жинда свалат салам лъеяв Ибрагьим аварагасул вас ЯгIкъубида лъураб цIар буго. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел бануисраилазда амру гьабулеб буго: «нуж исламалде рачIа ва хирияв авараг МухIаммадида صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ нахърилъа»- абун. Гьезул кIудияв эмен ЯгIкъубил цIаралдалъун ахIулеб буго гьезда, дов ЯгIкъуб Аллагьасе мутIигIав лагъ ва авараг вукIиндал. Гьаб рагIиялъул магIна букIуна: «Ле гьал лъикIав эмсул лъимал! нуж нужер инсуда релълъун рукIа ва гьев эменгIадин Аллагьасул амруялъе мутIигIлъе, хIакъаб исламияб динги босе»-абураб.

Нужее дица къурал нигIматал ракIалде щвезаре ва гьездасан насихIат босе, абулеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. Гьел нигIматал руго: гIемерал аваргзаби рукIана ягьудиязул, гIемерал ханзабиги рукIана. Ва амма бищун кIудияб нигIмат букIуна БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел пиргIавнил зулмуялдасан хвасар гьарун, ралъдалъ пиргIавнги гьесул боялги гъанкъи ва гьеб кинабго пиргIавнил къавмалъул букIараб ракьги магIишатги жидее хутIи.

«Нужеца дие гьубараб къотIи тIубазабе»-ян абураб рагIиялъул магIна буго: дида иман лъезе ва дие мутIигIлъизе гьабураб къотIи тIубазабе абураб. ХIасанул Басрийи абулев гIалимас абуна: Аллагьасе гьез гьабураб ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие гьабураб къотIи буго:

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бануисраилаздаса щулияб къотIи босана ва гьезул анцIила кIиго къавмалъул ццевехъанги витIана Мусагун عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ цадахъ ва гьездаги абуна: «Дун нужгун цадахъ вуго нужее квербакъизе. Нужеца какги бани, закатги кьуни, дир аваргзабазда иманги лъуни, гьезие квербакъиги гьабуни, Аллагь разилъи тIалаб гьабун лъикIаб нухалда напакъаги кьуни,- Дица нужер цересел киналго мунагьал чурила ва жанир гIорал чвахулел алжаназдаги лъугьизарила. Гьелдаса хадувги иманалдаса вуссун капурлъарав чи хIакъаб нух биларав вукIизе вуго»-абун. (Алмаидат 12 аят)

وَءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلۡتُ مُصَدِّقٗا لِّمَا مَعَكُمۡ وَلَا تَكُونُوٓاْ أَوَّلَ كَافِرِۭ بِهِۦۖ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗا وَإِيَّٰيَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾

41. Ва нужеца иманги лъе, нуж нахърилълъа **дица рештIизабураб Къуръаналда, нужехъ бугеб тавратги жинца ритIухъ гьабулеб. Нуж гьеб Къуръаналда инкар кколезул**

тIоцереселлъун рукIунге. Дир хIакъаб Къуръаналъул аяталги рахчун, Дир аварагасда иманги лъечIого, **дунялалъул бечелъи ва кIодолъи бичун босуге,** цIакъ дагьаб жо буго кинабго дунялалъул бечелъи: Къуръанги, ахиратги реххун тун гьеб тIалаб гьабуге. Ва гьаб хIакъаб дин босичIого, гьеб бахчун хьвадизе **нуж дир гIазабалдаса хIинкъа.** Нуж бетIерлъиялда, ханлъиялда даимлъизе бокьун хIакъаб жо гIадамаздаса бахчуге: гьедин хьвадани дир гучаб гIазаб нужеде щвелеблъи лъай.

وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَـٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾

42. Нужеца хIакъаб исламияб дин жубазабуге батIулаб ягьудиязул ва насраниязул диналда. Гьереси битIараб рагIиялда жубазабуге ва хIакъаб жо батIулалда жубазабуге. **Нужеца хIакъаб жоги бахчуге гIадамаздаса: гьеб хIакъаб букIин нужеда лъалебги букIадго ва гьеб бахчиялдалъун гIадамазе кколеб заралги лъалеб букIадго.** МухIаммад ﷺ хIакъав авараг вукIин ва гьесда рештIараб Къуръанги хIакъаб букIин лъаниги, гьел ягьудиязул ва насраниязул ццерехъабаз гьезда нахъ рилълъараздаса гьеб бахчулеб букIана, халкъалъ жал теялда ва жидер кIодолъи хвеялда хIинкъун. Гьеб квешаб тIабигIат гьезул букIин бицун рештIараб буго гьаб аят.

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

43. ТIадегIанав Аллагьас гьезда абулеб буго: гьеб ахIмакъаб пишаги тун, **хIакъав авараг ритIухъ гьавун нуж гьесда нахърилълъа, ва нужеца гьев авараггун, гьесул асхIабзабигун цадахъ как бай, ва паризаяб закатги кье ва как балелгун цадахъ нужеца какалги рай.** Ай гьалъул хIасил буго нуж рукIа гьев МухIаммадил ﷺ иман лъураб умматалдаса ва гьелгун цадахъ.

۞ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَـٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

44. Нужеца гIадамазда амруйищ гьабулеб лъикIаб гIамал гьабе абун, нужеда нужгоги кIочон рукIун ва нужецаго лъикIаб гIамалги гьабичIого. **Нуж тIехь ц1ализеги лъалел, гIелмуги бугел рукIингун цадахъ** щай гьабулеб мекъаб иш. **Нужеда щай бичIунареб** гьеб иш къабихIаб букIин ва нуж гьелдасан кин руссунарел?

Гьаб аят жидехъе тIехь рештIарал ягьудиязул ва насраниязул гIалимзабазда гIайиб чIван рештIараб буго. Гьезул цо-цоял рукIана гIадамаз МухIаммадил ﷺ хIакъалъулъ гьикъараб мехалъ, гьев авараг вугин, гьесда нахърилълъаян абулел ва амма жалго

нахърилълъунарел. Гьезул хIакъалъулъ рештIараб бугониги гьаб аяталъ нилъ тIоритIулел руго лъикIаб жоялдалъун амру гьабилелде цереккун нилъ гьеб лъикIаб жо гьабулел рукIине ккеялда.

Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас бицараб хIадисалъулъ буго: *«Дун зобалазде вачараб сордоялъ* (мигIражалъул сордоялъ) *дун цо къавмалда аскIосан вачана, жидер мацIал цIадул кIукьмахаз къунц1улел ругел. Гьезул хIакъалъулъ дица гьикъидал, Жабраилас* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *абуна: гьел руго дур умматалъул вагIзачагIи: гIадамазда лъикIаб жо малъулел, жидецаго гьабуларел»* абун. ХIадис ибну ХIибаница бицана сах1их1алда.

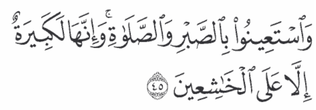
Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасихъ цо чи вачIана ва гьес абуна: *«дие бокьун буго гIадамазда лъикIаб жо малъизе, ва квешаб жоялдаса гьел нахъч1вазе»-абун.* ИбнугIаббасица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ абуна: *«дуца гьеб гьабизе бегьула мун Къаръаналъул лъабго аяталъ инжит гьавиялда хIинкъичIони»-ян абун. Дов чияс абуна щал аятал гьел ругел?*-абун. Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна:

<u>*Цо аят буго:*</u> Нужеца гIадамазда лъикIлъийищ малъулеб, нужеда нужерго напсалги кIочон рукIун»- абураб. *Гьаб аяталъул хIакъ тIубан бугищ дуца?- абун. Дов чияс абуна «гьечIо» абун.*

ИбнугIаббасица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ *абуна:* <u>*КIиабилеб аят буго:*</u> «Нужецаго гьабулареб жо щай нужеца бицунеб? Аллагьасул цIакъ ццим бахъулеб иш буго жидеца гьабулареб жо бицин»! *гьаб аяталъул хIакъ тIубан бугищ дуцца?»-абун. Дов чияс абуна «гьечIо» абун.*

Цингиги ИбнугIаббасица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ *абуна:* <u>*Лъабабилеб аят буго*</u> *Аллагьасул салам лъеяв ШугIайб аварагас абураб рагIи:* «Дие бокьун гьечIо нужеда гьабугеян абулеб жо дица гьабулевлъун вукIизе»- *абун. Гьаб аяталъул хIакъ тIубан бугищ дуца?»-абун. Дов чияс абуна «гьечIо» абун. Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: гьедин бугелъул дуца амру- нагью гьабизе бай бихье дурго напсалдаса»- абун.* ХIадис ибну Мардавейгьица тафсиралда бицана.

Цоги гIалимзабаз абуна: камилав чияс гурони амру-нагью гьабизе бегьичIони, гьеб гьабизе цониги чи щоларо нилъее-абун. Гьаб киналъулго хIасил гьабун гIалимзабазда тIадаб буго жинца гIадамазда малъулеб жоялъулъ жив мисаллъун вукIизе. Гьел гIалимзабазда гIенеккулездаги тIадаб буго гьезул гъалатIал ц1ехечIого гьез малъулеб лъикIаб жо босизе.



45. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъиги ахиратги щвезе бокьун батани, **нужеца гьеб щвеялъе квербакъи тIалаб гьабе**

сабруялдалъунги Аллагьасе какал раялда тIад чIунги, гьесда гIасилъиялдаса ц1унун ччун сабруги гьабун, Паризаял какал хIукъукъал ц1унун раялдалъун. **Гьаб амруялда нахърилълъинги ва паризаяб как баялда тIад ч1ейги мунапикъзабазе, иман загIипал чагIазе цIакъ бакIаб к1удияб жо буго. Ва амма Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хIелун гьесие мутIигIлъун, гIодовегIанлъун тIагIат гьабулезе захIматаб гьечIо гьаб амру.**

ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾

46. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хIелун рукIунел муъминзаби руго ахираталда БетIергьанасда данде чIвазе рукIин жидеда лъалел хIисаб-суал гьабизе. **Ва щибго шаклъи гьечIого жал Аллагьасде руссине рукIинги лъалел.** Жидер кинабго амру Аллагьасул ихтияралда гъоркь букIин ва гьев БетIергьанас жиндир цIобалдалъун алжан кьейги, жиндир гIадлуялдалъун гIазаб гьабиги хIакъаб жо букIинги жидеда лъалел.

يَٰبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُواْ نِعْمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾

47. Т1адегIанав Аллагьас ягьудиязда гьезул ццере арал умумузе кьурал нигIматал рицун вагIза гьабун абулеб буго: **Я бануисраилал! Нужеда ракIалда букIа ва нужеца пикруги гьабе дица нужее кьурал нигIматазул. Ва дица нужер умумул хира гьаруна гьеб заманалъул цогидал гIадамаздаса.**

Гьаб аяталда жаниб гьел ягьудиязда абулеб буго «Дица нуж хира гьаруна киналго гIадамаздаса»- абун. Гьелдаса бичIчIизе бегьуларо гьел МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасул умматалдаса хириял ругин. Мух1аммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ уммат бищунго хирияб бук1иналъе далил буго Къуръаналъул аят: «Нуж руго бищун лъикIаб уммат, Аллагьас цогидаб халкъалъе мунпагIаталъе бижараб»-абураб. (Áли-г1имран 110 аят).

Цоги гьелъие далил буго аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рагIи:

«Нуж руго лъабкъоялда анцIабилеб уммат. Нуж гьезул бищун лъикIал руго ва Аллагьасда аскIор бищун хириялги руго»-абураб. Х1адис имам Тирмизияс ва Х1акимица бицана.

وَٱتَّقُواْ يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَٰعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

48. Ва нуж Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъизе хIинкъа, цо напсалъе цоги напсалъ щибго хайир гьабулареб, гьезул цоцазе гьабулеб шапагIатги къабул гьабулареб къиямасеб къоялъул г1азабалдаса

хIинкъун. Гьеб напсалъ кигIан гIемер боц1и-мал кьела абуниги гьебги босулареб, гьезие квербакъулев, гьездаса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **гIазаб нахъчIвазе кIолев щивго чиги гьечIеб.**

Гьеб къоялъ щивав чи жиндирго напсалда машгъуллъун вукIуна ва гIагарав вукIаниги, гьудул-гьалмагъ вукIаниги, гьев чи цогиясда гурхIуларо. Цогидасда балагьизе регIараб хIалги букIунаро, хIисаб-суал лъугьун, Аллагьас лъикIаб агьлоялдасан гьавун сиратI бахинегIан.

وَإِذْ نَجَّيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾

49. Нужеца ракIалде щвезабе дица нуж пиргIавнил къавмалдаса хвасар гьарураб гIуж ва гьелдаса вагIза-насихIат босе: нужее квешаб гIазаб гьабулел рукIарал, жидеца нужер васалги хъолел рукIарал ва нужер ясалги чIаго толел рукIарал жидее хъулухъ гьабизе лагъзаллъун кквезе. **Гьеб пиргIавнил къавмалъ нужее гьабулеб букIараб к1удияб къварилъиги Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан бугеб нужер хIалбихьи гьаби букIана.**

Инша Аллагьу тагIала гьав пиргIавнил къиса гIатIидго бицила жиндир бакIалда. (суратул Къассасс). ПиргIавн абулеб рагIи буго мисриялъул (Египеталъул) ракьалда капурав ханасда абулеб букIараб цIар. Къайсар абулаан румазул ва шамалъул агьлоялъул капурв ханасда. Кисра абулаан Персазул капурав ханасда. Туббаг1 яманалъул ханасда абулеб ц1ар бук1ана, Нажаши абулаан х1абашиязул (африкаялъул) ханасда.

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَٰكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

50. Цинги Дица нужее ралъад хъвалхьараб гIужги ракIалде щвезабе. Дица нуж гьеб ралъдалъан къватIир рачун хвасар гьаруна пиргIавнил зулмуялдаса. Ва балагьун нужгун пиргIавнги гьесул къавмги гьеб ралъдалъ гьанкъизаруна.

Жинда салам лъеяв Муса авараг бануисраилалги рачун къибтIияздаса лъутун унеб заман букIана гьеб. Гьел ралъдал рагIалда щвараб мехалъ ва церехун ине нух гьечIеб бак1алда ккараб мехалъ, пиргIавн цIакъ гIемерал боялгун хадув вач1ун гIагарлъизе рекIана. Бануисраилал хIинкъун Мусада عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ зигардизе рекIана гьанже щиб нилъеца гьабилеб абун. Мусаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: нуж хIинкъуге, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ нилъгун цадахъ вуго абун. Цинги Аллагьас амру гьабун, Мусаца ралъадалда гIанса кьабуна: анцIила кIиго нух жанисан бугеб, сверухъ мугIрул гIадин лъим чIараб хIал лъугьана ралъадалъул, гьенисан рилълъун бануисраилал къватIире ана. Гьезда хадур рачIун пиргIавнил боял

жанир лъугьиндал, БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ралъад тIатIала биччана ва гьел киналго гъанкъана.

Гьаб къо мухIарам моцIалъул анцIабилеб къо букIана, гьеб къо кIодо гьабун ягьудияз кIал кколеб батана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда жив Мадиналде щведал. Муса кIодо гьавизе нужедасаги ниж хIакъал руго абун, аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гьеб къоялъ кIал ккуна ва гьеб нилъееги сунат буго. Х1адис имам Бухарияс бицана.

وَإِذۡ وَٰعَدۡنَا مُوسَىٰٓ أَرۡبَعِينَ لَيۡلَةٗ ثُمَّ ٱتَّخَذۡتُمُ ٱلۡعِجۡلَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ وَأَنتُمۡ ظَٰلِمُونَ ٥١

51. Цогиги нужеца ракIалде щвезабе дица Мусае عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ **кIикъого къо къотIи гьабураб заман,** гьесухъе таврат кьезе. Цинги Муса авараг Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ахIун ТIурусайнаъ магIарда индал, **нужеца бече Аллагьлъун ккуна:** нужее Самирияс гIарац-месед биун, нужедаги бихьун гьабураб. **Нуж гьеб гIамалалдалъун Аллагьасул амруялдаса рахъана ва нужерго напсазе зулмо гьабураллъун лъугьана,** гьел гIазабалъе хIакъ гьаруна.

ثُمَّ عَفَوۡنَا عَنكُم مِّنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ٥٢

52. Цинги дица нуж тIаса лъугьун тана ва нужее гIазаб гьабичIо гьеб къабихIаб, гIодобегIанаб пишаялда данде; нужеца дир нигIматазе щукро гьабизе бокьун ва иманалда чIезеги бокьун.

وَإِذۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡفُرۡقَانَ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ٥٣

53. Жинда салам лъеяв Мусахъе Дица таврат кьураб гIужги ракIалде щвезабе, хIакъабги батIулабги жо жинца батIа гьабулеб, битIараб нухги къосинги баян гьабулеб тIехь кьураб. **Нужее вагIзалъун букIине ва нуж хIакъаб диналда тIоритIунги рукIине.** Гьеб таврталда хъвараб жоялъул пикру гьабун ва гьелда гIамал гьабун.

وَإِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِۦ يَٰقَوۡمِ إِنَّكُمۡ ظَلَمۡتُمۡ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلۡعِجۡلَ فَتُوبُوٓاْ إِلَىٰ بَارِئِكُمۡ فَٱقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ عِندَ بَارِئِكُمۡ فَتَابَ عَلَيۡكُمۡۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ٥٤

54. Цинги Муса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ **аварагас къавмалда абураб гIуж ракIалда щвезабе: «Я дир къавм! Нужеца нужерго напсазе зулму гьабуна, жиндие лагълъи гьабизе бечеги ккун,** Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ кIочон тун. **Гьанже нужеца тавбо гьабе жинца нуж рижарав БетIергьанасе,** гьев кIочон, гьесул нигIматалги кIочон нуж гIасилъиялдаса. **Гьеб тавбоги нужерго напсал чIваялда жаниб буго. Гьедин тавбо гьаби нужее лъикIаб**

буго нужер БетӀергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аскӀоб.
Нуж гьесул амруялда мутӀигӀаллъун рукӀина ва ахираталда гьесул гӀазабалдаса хвасарлъила. Нуж товбо гьабун цояз цоял чӀваялда ана **ва Аллагьас нужер тавбо къабул гьабуна. ХӀакълъунго ТӀадегӀанав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинца тавбо къабул гьабулев ва жив ц1акъ гурхӀулев вуго.**
ИбнуисхӀакъица бицана: Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ авараг Аллагьасда кӀалъазе ун Тврат босун вачӀиндал, гьесда жиндир къавм бачие лагълъи гьабулел ратана, Гьарунгун عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ цадахъ лъабкъоялда анцӀго чи хутӀизегӀан. Мусаца бухӀун рохъо гьабун, гьеб бечеги ралъдаде щущана ва гьев гьанжеги ТӀурусайнаъ магӀарде ана къавмалда тӀаса лъугьаян Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаризе. Гьевгун цадахъ бачие лагълъи гьабичӀел лъабкъоялда анцӀго чиги вукӀана. БетӀергьан Аллагьас пири речӀун гьелги хвезаруна. Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ авараг Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьарун ва гӀодун, гьес абуна: «гьанже гьал бачие лагълъи гьабич1елги гьалаг гьарун дун къавмалъухъе кин тӀад вуссинев?»- абун. Аллагьас гьел чӀаго гьаруна ва Муса аварагасда абуна гьеб бачие лагълъи гьабураб къавмалъе тавбо буго цояз цоял чӀвай»-абун.
Гьаб хабарги босун жинда салам лъеяв Муса къавмалъухъе вачӀиндал, жидеца гьев ритӀухъ гьавуна ва, хвалчен-ханжаргун, нусалгун къватӀире рахъун, Аллагьасул амру тӀубазе х1адурлъана. Цинги Аллагьас гьезда тӀад бецӀаб накӀк1 лъуна ва гьез цояз-цоял чӀвазе байбихьана. Къавм тӀагӀизе рекӀиндал, Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьардана гьал хутӀарал гӀаги чӀаго теян абун. НакӀк1 тӀаса босун канлъи бачӀиндал лъабкъоялда анцӀ азарго чи чӀван ватана. Гьезул чӀван хваразе шагьидазул хӀукму букӀана, чӀаго хутӀаралги гьездаса Аллагь тӀаса лъугьарал рукӀана. Гьаб къиса бицунаго Аллагьас абулеб буго.

55. Нужеца (ай нужер умумуз) **Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда абураб заман ракӀалда щвезабе:** гьевгун цадахъ ТӀурусайнаалда къавмалда тӀаса рищарал лъикӀал чагӀазул лъабкъоялда анцӀго чи араб мехалъ: **«Я Муса! Нижеца дуда тӀубанго иман лъоларо, нижеда загьирго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вихьизегӀан»-абун. Цинги нуж гучаб гьаракьалъ ва цӀаялъ гьалаг гьаруна, гьеб цӀа бачӀиналда ва нужеда г1азаб рештӀиналда нужги балагьун рук1адго.**

وَإِذۡ قُلۡتُمۡ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهۡرَةٗ فَأَخَذَتۡكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ٥٥

56. Цинги нуж чӀаго гьаруна гьедин хвезе гьарун хадубги,

ثُمَّ بَعَثۡنَٰكُم مِّنۢ بَعۡدِ مَوۡتِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ

تَشۡكُرُونَ ٥٦

нужеца БетIергьан Аллагьасе щукру гьабизе г1оло.

وَظَلَّلۡنَا عَلَيۡكُمُ ٱلۡغَمَامَ وَأَنزَلۡنَا عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَنَّ وَٱلسَّلۡوَىٰۖ كُلُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡۚ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ٥٧

57. Нуж Тигь абулеб ракьалда кIикъого соналъ сверулел хутIун, бакъуца рухIун, ракъун, къечон ругеб мехалъ **Дица нужее рагIадалъе накIк1 гьабуна ва зодисан манна ва салва рештIана. Нужедаги абуна дица нужее ризкъилъун кьураб лъик1аб т1аг1ам кванай абун. Дица нужее зулму гьабичIо, кинниги нуж рукIана нужеего зулму гьабураллъун.**

«Манна» абулеб квен хъахIаб гьуинаб гьоцIо гIадаб жо букIана: щибаб радал гъутIбузда, хералда рештIунаан гьеб. «Сальва» абулеб жоги хIанчIазул гьан буго. Радал щивав чияс сордо-къоялъе гIезегIанаб жо босулаан гьеб кIиябго квеналдаса.

КIикъого соналъ бануисраилал Тигь абулеб ракьалда свердула хутIиялъе гIилла бицун буго: жинда салам лъеяв Мусагун цадахъ Мисраялъул ракьалдаса рачIун гьанже Палестина бугеб бакIалде щведал, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда амру гьабун букIана нуж Байтул-мукъадас бугеб бакIалде аян абун ва гьеб ракьалда бугеб квешаб къавмалда рагъ бан, гьелги къватIир къотIун гьенир чIаян. Гьеб ракь нужее нужер эмен ЯгIкъубица тараб ракь бугин.

Амма бануисраилал гьел квешал чагIазда рагъ гьабизе хIинкъана: гьезул кутакал чурхдул ва лебалаб ярагъ бихьун. Гьез Мусада عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Мунги дур Аллагьги а гьелгун рагъизе»- абун. Гьаб Аллагьасул амру теялдалъун гьабуна гьезие кIикъого соналъ гIазаб: Тигь абулеб ракьалда свердулел хутIана гьел. Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ авараг хун хадуб, Юшаг1 авараглъун вугеб мехалъ, гьезие изно кьуна Байтул-мукъадасалде лъугьизе.

وَإِذۡ قُلۡنَا ٱدۡخُلُواْ هَٰذِهِ ٱلۡقَرۡيَةَ فَكُلُواْ مِنۡهَا حَيۡثُ شِئۡتُمۡ رَغَدٗا وَٱدۡخُلُواْ ٱلۡبَابَ سُجَّدٗا وَقُولُواْ حِطَّةٞ نَّغۡفِرۡ لَكُمۡ خَطَٰيَٰكُمۡۚ وَسَنَزِيدُ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٥٨

58. Дица гьел умумузда абураб гIуж рехсе нужеца: нуж гьаб росолъе лъугьа, нужее гьеб ватIанлъун букIине. **Нужеца гьенир ругел нигIматалги кванай нужеего бокьараб бакIалдаса, нужее гьеб квен хIалалаб ва бигьаяб бугеб хIалалъ. Росолъе лъугьунаго гьелъул рагьдухъан нуж лъугьа Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **хIелун, бетIер гIодобе къулун,** Тигь ракьалдасан къватIире рачIиналъе щукро гьабун. **Ва нужецаги абе: «нижер мунагьал чуре Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**, нижер хатIаал т1асан реххун те Аллагь»-**

абун. Дица нужер мунагьал чурила ва, жидер гIамал лъикIго бацIцIадазе, ажро кириги цIик1кIизабила-абун.
Гьаб Аллагьасул амруги хвезабун гьел росолъе лъугьана бетIер зодобе борхун, ва нахъ-нахъ рохокъот1ода хъурщун.

فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ٥٩

59. Ва амма иман гьечIел, напсазе зулмо гьабулел гIадамаз гьезда абураб рагIи хисизабуна «Нижер мунагьал чуре Аллагь» абураб рагIи хисизабуна жидеда абеян абичIеб цоги рагIиялдалъун, **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **амру гIодобегIан гьабун ва Юшаг1** عَلَيْهِٱلسَّلَامُ **махсароде гьавун. Цинги гьел зулму гьабурал гIадамазда дица зодисан квешаб балагь рештIизабуна, гьез гьабураб пасикъаб ишалъе гIоло: гьел Аллагьасда гIасилъиялъе гIоло, ва гьесда мутIигIлъиялдаса рахъиялъе гIологи.**
ГIалимзабаз абуна: квешаб унти баккун цохIо къоялда жанив лъабкъоялда анцIазар чи хвана гьезул абун.

۞وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ فَقُلْنَا ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ٦٠

60. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **«Нужеца ракIалда щвезабе** Тигь абураб ракьалда свердулаго нужер умумул къечалъ гьалаг гьаруураб гIуж **ва жинда салам лъеяв Мусаца Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **гьарараб гьеб къавмалъе гьекъезе лъим кьеян абун. Цинги Дица Мусада абуна: «дуца дур гIанса цо** (кинаб бугониги) **гамачIалда кьабе, гьелдаса нужее лъим баккизе буго,** Дир къудраталдалъун ва дуе мугIжизатлъун-абун.
БетIергьанас малъухъин Мусаца عَلَيْهِٱلسَّلَامُ гIанса кьабуна **ва гьеб гамачIалдаса чвахун лъим баккана. АнцIила кIиго иццул лъим гIадин бикь-бикьун чвахана гьеб лъим: гьел бануисраилазул анцIила кIиго къокъа-кьибил букIана ва щибаб къокъаялъе цо-цо иццгьабуна. Ва гьезда лъана жидер лъим.** Цо-цалъ къецандичIого щибаб къавмалъ лъималдаса мунфагIат босизе г1оло гьабуна гьезие анц1ила к1иго ицц.
БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьезда абуна: «Нужеца дир ризкъиялдаса кванай ва нужеца гьаб лъимги гьекъе** щибго нужеда гIакъуба-захIмат бихьичIого, чIобого кьолеб буго гьеб. Гьадин дица рахIаталда хьихьун ругелъул, **гьаб ракьалда тIад пасалъи, зулму гьабун хьвадуге нуж,** нагагь нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нигIматазда щукро гьабичIони, гьел

нигIматал нужедаса нахъе росизеги бегьула.

وَإِذۡ قُلۡتُمۡ يَٰمُوسَىٰ لَن نَّصۡبِرَ عَلَىٰ طَعَامٖ وَٰحِدٖ فَٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُخۡرِجۡ لَنَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلۡأَرۡضُ مِنۢ بَقۡلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَاۖ قَالَ أَتَسۡتَبۡدِلُونَ ٱلَّذِي هُوَ أَدۡنَىٰ بِٱلَّذِي هُوَ خَيۡرٌۚ ٱهۡبِطُواْ مِصۡرٗا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلۡتُمۡۗ وَضُرِبَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلۡمَسۡكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٖ مِّنَ ٱللَّهِۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَانُواْ يَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۗ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَواْ وَّكَانُواْ يَعۡتَدُونَ ٦١

61. Ва гьелдаги тIаде нужер умумуз абураб гIуж ракIалда щвезабе доб Тигьалда жал рукIадго ва гьедин рахIаталда квенги лъимги ретIелги жидее кьун букIадго ва гьезие рагIад гьабун тIад накIк1ги чIун букIадго: **Я Муса! нижеца сабро гьабуларо гьаб цого тIагIамги кванан,** нижее гьеб чIалгIун буго ва рихун буго. **Дуца дур БетIергьанасда ахIи бай нижее ракьалдаса батIи-батIиял нигIматал раккизареян: ламадор, памидор, охцер гIадаб, хъарбуз пастIан гIадаб, ражи-пер гIадаб, тIепало багIар гьоло гIадаб- абун.**

Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас гьезда абуна: «Нужеца Аллагьас зодисан рештIараб лъикIаб тIагIамги тун ракьулъан бижулеб ражи-пер гIадаб жойищха тIалаб гьабулеб бугеб! Гьедин батани нуж цо бокьараб росулъе лъугьа ва гьенир гIумро гьабун чIа. Гьениб батизе буго нужеда нужеца тIалаб гьабулеб жо»-абун.

Цинги гьел ягьудиязда тIад мугьругIадин мискинлъи ва гIодогIанлъи чIвана. (ай гьезда тIад ч1чIана гьеб сипат ва даимго гьеб сипат тIаса унарел руго, кигIан жал бечелъаниги ва ханзаби, хIакимзаби ругониги)**. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъаралльунги лъугьуна гьел.**

Гьаб гIодобегIанлъи, хIакъирлъи ва Аллагьасул ццим бахъи гьезие щвана **гьез Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятазда инкар кквеялдалъун ва щибго гIиллаго гьечIого аварагзаби عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ чIван рукIиналдалъунги.** Аварагзаби чIвазе гIилла букIуларо, букIинчIониги чIвана ягьудияз гIемерал аварагзаби. **Муса аварагас гIемерал мугIжизатал рихьизаруниги, щибаб нухалъ гьесда мутIигIлъичIого данде рахъунел рукIиналъги. Гьединго гьез ракьалда гIемер зулму-пасалъи гьабиялъги.**

Гьадинал гIорхъолъан рорчIарал пасалъабиги, кутакаб Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIассилъиги гьабидал лъугьана ягьудиял гIодорегIаналлъун ва Аллагьасул ццим бахъаралльун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна.

«Кибру (чухIи, гIамал кIодолъи) буго хIакъаб жо нахъчIвай ва гIадамал

гIодорегIан гьари» абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Аллагьасда инкар ккеялдасанги, аварагзаби чIваялдасанги кIудияб купру ва кибро щибха букIинеб? Гьединлъидал Ягьудиязда Аллагьас дунялалдаги ахираталдаги гIодогIанлъи тIад гьабуна ва кидаго тIаса унареб ургъел-къварилъиги гьезул сипатлъун гьабуна.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٓخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

62. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялда хилиплъаразул хIал бицун хадуб БетIергьанас жинда мутIигIлъаразе ва аварагзабазда нахърилълъаразе бугеб лъикIлъи бицун абуна: **ХIакълъунго жидеца МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасда иман лъурал гIадамал, Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда иман лъуралги, Ассабиунал абулел гIадамалги: гьал умматазул жидеца ритIухъаб, камилаб, ширк гьоркьоб гьечIеб х1алалъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал, ахир къиямасеб къоялдаги, гьениб букIинесеб жоялдаги иман лъурал, жидеца лъикIаб гIамалги гьабурал**: Аллагьасул амруялда мутIигIлъун, гьеб тIубазабун. **Гьал гIадамазе БетIергьан Аллагьасда аскIоб ажро-кири буго** ва гьез гьабураб лъикIаб гIамалалдаса щибго жо мукъсан гьабуларо. **Ахираталда капурзаби гIазабалдаса хIинкъулеб мехалъ гьал муъминзабазе хIинкъиги гьечIо, гьединго жидеца лъикIаб гIамал гьабичIел пашманлъидал гьезие щибго пашманлъиги букIине гьечIо.**

Гьаб аяталъул магIна буго: жинда Аллагьасул салам лъеяв Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ витIараб мехалъ гьесда нахърилълъарал ва Аллагьасда иман лъун, Мусада عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ мутIигIлъун хьвадарал. Гьев хун хадубги Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг витIизегIан хисизабичIого Тавраталда гIамал гьабун чIарал, цинги ГIиса авараг вачIараб мехалъ гьесда нахърилълъун, жидеца ццебе гьабулеб букIараб динги тарал ягьудиязе буго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аскIоб ажро.

Аллагьасул салам лъеяв ГIиса авараг витIараб мехалъ гьесда нахърилълъарал, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иманги лъурал, гьев Г1иса хведалго инжилалда гIамалги гьабун динги хисизабичIого хьвадарал, цинги МахIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ авараг витIарб мехалъ жидеца гьабулеб динги тун гьесда нахърилълъарал насраниязеги буго Аллагьасда аскIоб ажро.

Киналго диналги насхо гьарун (хвезе гьарун, хисун) кинабго гIаламалда жив витIарав, аварагзабазул ахиравги жив гьавурав, Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг витIун хадуб цоги дин къабул гьабуларо ва киназдаго тIадаб буго гьесда нахърилълъине. Инжил-Тавраталъул

агьлулъун рукIарал гIадамал, китабиял гьезда абуниги, гьезул хъураб жо кваназе нилъее х1алал гьабуниги, гьел гIадамал капурал рукIуна ва гьезие ахираталда жужахIалъул гIазаб гьабула. Гьаб масъала бичIчIизе ккола.

Бануисраилазда ягьудиял абун ц1ар теялъулъ г1алимзабазул хилап буго. Цояз абуна гьел цо-цазда рокьа-хинлъи бугел рук1иналъ лъунин гьеб ц1арилан. Цогидаз абуна гьез тавбо гьбиялъ лъунин гьеб ц1арилан. Яг1къубил Ягьбуда абурав васасда г1унт1изарун лъураб ц1ар бугин абулелги г1алимзаби руго.

Насраниязда гьеб ц1ар лъеялъе сабаб буго гьел Г1иса аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ нахърилълъун, гьесие квербакъи гьабун хьвади. Цояз абуна «Насират»-абураб ракьалда рук1арал г1адамал рук1иналъ лъунин гьеб ц1ар абун.

«Ассабиуна» абулел гIадамал: цо гIалимзабаз абуна гьел жидехъ авараг вачIинчIел, амма Аллагьасда иман лъурал гIадамал ругин абун. Цоги гIалимзабаз абуна гьел ругин ягьудиязул, яги насраниязул гIадамал, жидер динги тун малаикзабазе лагълъи гьабурал. Цогидаз абуна гьел ц1вабзазе лагълъи гьабулел г1адамал ругин абун. Гьаздаги тIадаб буго МухIаммад аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нахърилълъине, ва гьезул динги батIулаб, ширкияб дин буго.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

63. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бануисраилазда абулеб буго гьезул умумузул хIал бицун ва гьезда щвараб инжитлъи бицун:

Нужеца ракIалда щвезабе нужедаса Тавраталда гIамал гьабизе къотIи босараб гIуж ва хIал. Дица нужеда тIад ТIур мегIер борхана ва гьеб нужеда тIад бегизе гIагар гьабуна. Нуж хIинкъун мутIигIлъидал, нужеда абуна: «гьаб нужехъе кьураб Тавраталда мухIканго гIамал гьабе ва гьениб жаниб бугеб жо бич1чIун, гьелда нахърилълъа, цинги нуж Аллагьасул гIазабалдаса ц1унараздаса рукIине руго»-абун.

ГIалимзабаз абуна: гьел бануисраилал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъиялъ ракI чIегIерлъарал, чIухIи, гIамал кIодолъи тIабигIатлъун ккурал рукIана. Гьезда Тавраталда гIамал гьабеян абидал ва гьелда жанир ругел хIукмаби рихьидал, гьез гьеб гIамал гьаби тIад босичIо. ТIадегIанв Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Т1ур мегIер эхедеги борхун гьеб къавмалда тIад рукъалъул тIох гIадин гIагар гьабуна. Цинги хIинкъун гьел суждаялда речIчIана ва Аллагьасда гьаризе, гIодизе лъугьана.

Гьезул суждаги букIана гьумералъул цояб рахъ ракьалда цузабун, цояб бер эхедехун балагьун, гьеб мегIер жидеда т1ад бортиялда хIинкъун. Гьезул хIалалъул загIиплъи ва гIодогIанлъи бихьидал, Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьездаса гIазаб борхана.

ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۖ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾

64. Цингиги нуж гьеб Тавраталда гIамал гьабиялдаса руссана: гьеб щулияб къотIи босун хадуб, ва нужедаса Т1ур мегIерги борхун хадуб. **БетIергьан Аллагь гурхIел бергьарав, цIобал гIатIидав вукIиналъ, цогиги аварагзаби ритIун нуж диналда ахIана. Гьев БетIергьан Аллагьасул цIоб-рахIму букIинчIебани нуж дунялалдаги ахираталдаги гьалаглъараздаса ва чIорого хутIаразадаса рукIинаан.**

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْا۟ مِنكُمْ فِى ٱلسَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَـٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾

65. ХIакълъунго нужеда лъала я ягьудиял, шамат къоялъул амруялъулъ гIасилъарал умумузе лъугьараб жо: Дица гьезда абуна нуж маймалакаллъун ва болъоналлъун рукIа- абун. Ай дица гьел сверизаруна гьел хIайваназул сураталда.

Гьазул къиса хадуб гIатIидго бицина жиндир бакIалда, иншаАллагь. Къокъго абуни: гьаб агьлу букIана Айлат росдал гIадамал. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезда тIад къан букIана, гьезул хIал бихьизе, шамат къоялъ ччугIа ккоге абун. Ралъдал рагIалда бугеб росо букIана гьеб ва жидер гIемерисеб бетIербахъи ччугIа кквей букIана. Гьеб шамат къоялъ ччугIаги гIемер бачIунаан гьезда бихьулеб бакIалда.

Дагьабго заманалдаса гьез Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру хвезабуна ва шамат къоялъ ччугIа ккваялъе хIила ургъана: рузман къоялъго гьинал лъун, сетка лъун, кIудиял гвендал рухъун толаан, ччугIа жаниб ккезе. Шамат къо арабго рач1ун гьеб нахъе босулаан. Гьезда гьоркьор ругел дагьалго лъикIал муъминзабаз гьеб жо гьабуге, гьеб хIилла буго ва хIарамаб буго абидал, гьел гьезда гIенеккичIо. Гьединлъидал Аллагьас гьезул болъонал ва маймалакал гьаруна. Гьедин хIайваналлъун сверизарурал гIадамал чIаго хутIуларо ва гьезул наслуги бук1унаро.

فَجَعَلْنَـٰهَا نَكَـٰلًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

66. Жал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялда халиплъидал, гьаб росдал агьлоялда щвараб балагь бицинлъун бугеб къиса дица гьабуна, гьеб росдада сверухъ ругел г1адамазеги хIинкъилъун букIине ва гьел гIассилъичIого рукIине. Ва гьединго гьеб къиса Аллагьасдаса хIинкъулел гIадамазе вагIзалъун буго кинабго заманаялъ.

«Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъулел» абураб рагIиялъул мурад буго гьел г1адамал рук1ин ваг1за босулел. Жидер иманги гьечIел, Аллагьасдасанги جَلَّجَلَالُهُ хIикъуларел чагIазе кинабгIаги вагIзаялъ мунфагIат гьабуларо.

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьалда хадуб цоги къиса бицана гьел бануисраилал жидеда гьабураб амруялда нахърилъунарел, аварагасда мутIигIлъуларел рукIин бицун ва гьелдалъун гьезие кколел захIмалъабиги рицун.

Ибну аби ХIатимица ГIубайдатидаса бицана: бануисраилазул цо чи вукIана жиндие лъимер лъугьуларев ва гIемер маг1ишатги бугев. Гьесул ирс жиндие щолев цох1о вацасул вас вукIана. Цинги гьев вацасул васас жиндирго имсол вац чIвана, гьесул маг1ишат щвезе бокьун ва гьесул жаназа цоги чагIазул рагьда лъун тана. Радал тIаде рахъиндал гьеб кIиябго кьибилалъул гIадамал ярагъги тIад бан цоцалъ рагъизе хIадурана.

Гьезда гьоркьоса цо гIакълу бугев ва гIадамал жинда гIенеккулев чияс абуна: «нилъеда гьоркьов аварагги вукIадго кин нилъ цо-цазде рагъулел?»-абун. Гьел гIадамал Муса авврагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ рачIун, гьесда жидер хабар бицана.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ۖ قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾

67. Нужеца ракIалда щвезабе, я бунаисраилал, нужер умумузда Муса аварагас абураб гIуж, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужеда амру гьабулеб бугин нужеца г1ака хъвеян абун. Къавмалъ Мусада абуна: «дуца ниж махсародейищ гьарулел?»-абун. ай нижеда гьоркьоб бидул тушманлъи буго, гьеб сабаблъун ниж цо-цаца чIвазе хIадурун руго, гьаб амру бицун духъе рачIараб мехалъ дуца абулеб буго «гIака хъве»- абун.

Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: дица Аллагьасдалъун ц1уни гьарулеб буго дун жагьилал, ахIмакъал гIадамаздаса вукIиналдаса. Гьединал гIадамаца ккола цояз цоял махсароде. Дица нужеда хIакъаб жо абулеб буго»-абун.

قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ ۖ فَٱفْعَلُوا۟ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾

68. Цинги къавмалъ абуна: «Дуца дур Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ нижее гIоло гьаре нижее баян гьабеян кинаб гIака хъвезе бугеб». Мусаца абуна: «ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: гьеб буго гIемер къинлъараб херабги гьечIеб, жеги бугъикье инчIеб гьитIинабги гьечIеб, гьоркьохъел саназул гIака. Нужеда амру гьабураб жо

тIубазабе, тIад к1алъалел ва гьикъардулел рукIинчIого»-абун.

قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّـٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾

69. Хадубги къавмалъ абуна: «Дуца дур Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **нижее гIоло гьаре нижеда гьеб гIакаялъул кьер баян гьабеян»-абун. Муса аварагас** عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: «гьеб гIака буго тIогьилаб кьералъул, цIакъ гвангъараб, жинда балагьарал гIадамазул бер бахилаб»- абун.**

قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ إِنَّ ٱلْبَقَرَ تَشَـٰبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّآ إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾

70. Бануисраилаз абуна: «Дуца дур Аллагьасда нижее гIоло гьаре: нижеда гьеб гIака цогиги сипатал рицун баян гьабеян, хIакълъунго нижеда гьеб гIака цогидазда гьоркьоса батIа бахъизе кIолеб гьечIо. Аллагьас хьван батани, цогиги сипатал нижее рицараб мехалъ, нижеда гьеб гIака батизе буго ва ниж гьелда тIаде ккезе руго»-абун.

قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ ٱلْأَرْضَ وَلَا تَسْقِى ٱلْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُوا۟ ٱلْـَٔـٰنَ جِئْتَ بِٱلْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

71. Аллагьасул салам лъеяв Мусаца абуна: хIакълъунго Аллагьас абулеб буго: «Гьеб гIака буго жиб ракь бекьизе, яги гьеб лъалъазе лъим баччизе квегъич1еб. Киналго гIайибаздаса жиб бацIц1адаб буго ва жиндир тIогьилаб кьералда гьоркьоб цоги батIияб кьер жубачIебги буго»-абун. Цинги гьез бичун босун гьеб гIака хъуна. Гьеб хъвезе гьезул гъираги букIинчIо.

ЦIакъго багьа цIикIун кьезе ккеялъ, ва дов чIварав чиясул амру халкъалда лъан жал къватIир ч1ваялдаги хIинкъун Гьал аятаз бицана жидеда гьабураб амру тIубазе бокьичIого кигIан гIемер суалал кьурал гьел ягьудияз, ва амруялъе мут1иг1лъун гут1и гьезул гIамал-хасият букIинги баян гьабуна.

Жидеда гьеб батана цоги г1ака гьеч1ев чиясул ва гьеб гIака бичизе гьевги разилъичIо, гьелъул тIом жаниб цIураб месед кьун гурони. Гьединги жидеца гIака босана ва гьеб хъуна.

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَٱدَّٰرَْٔتُمْ فِيهَا ۖ وَٱللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾

72. Нужеца цо чиги чIван, гьев жинца чIварав чи щивали абун нуж цо-цалъ къацандараб гIуж ракIалда щвезабе. ТIадегIанав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жинца загьир гьабулев вуго нужеца жаниб бахчун букIараб**

амру.

73. Цинги дица гьел гIадамазда абуна: нужеца гьеб гIакаялъул цо къотIел (кесек) кьабе гьев чIван гIодов лъун вугев чиясда абун.

فَقُلْنَا ٱضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْيِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

Муса аварагас абухъин бануисраилаз гьев чиясда хъураб гIакаялъул цо къотIел кьабидалго, гьев чIаголъана ва гьесда гьикъидал мун лъица чIварав абун, гьес жиндир вацасул вас вихьизавуна, цинги жив хвана ва тIокIав чIаголъичIо.

Гьаб амру бицун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **Гьале гьадин Аллагьас хварал чагIи чIаго гьарула** ахираталда хIисаб-мизан ва жазаъ гьабизе. **Ва нужеда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир аятал рихьизарулел руго батIи-батIиял мугIжизатал рихьизариялдалъун, нужеда жо бичIизе ва нуж Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъизе г1оло.**

74. Аварагзаби عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ритIун, мугIжизатал рихьизарун хадуги нужер ракIал ц1акъ къосана, иманалдаса руссана, Аллагьасдаса хIинкъуларел лъугьана. **Гьел ракIал ганчIазда релълъун руго жидер къвакIиялъул рахъалъ,** жидеда жаниб хIакъаб жо лъугьизе толарел ругелъул, **ганчIаздасаги къвакIарал руго гьел. ГанчIазул цо тайпа буго жидеда гъорлъан лъел иццал, гIорал раккулел. Цоги ганчIал руго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун жал рихъ-рихъун унел ва жидедаса лъим чвахулел. Цоги ганчIал руго Аллагьасдаса х1инкъун роргун, гирун унел:** ай ганчIал гIемерал руго Аллагьасдаса хIинкъулел ва гьесие тамахлъулел. Амма нужер ракIал ц1акъ къосарал руго, я гьал ягьудиял, ва Аллагьасда руссунел гьечIо. **ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь гъапулав гьечIо нужеца гьабулеб гIамалалдаса** ва нужее жазаъ гьабичIого хутIизе гьечIо.

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِىَ كَٱلْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ ٱلْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ ٱلْمَآءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

Лъазе кколеб масъала буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьараб рух1 гьеч1еб жоялъулъ рух1 бугеб жоялъул сипат бижула. Гьелъие г1емер х1ужа буго Къуръаналда жаниб ва хирияв аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ х1адисазулъ. Гамач1 Аллагьасдаса х1инкъи, гъвет1-хералъ тасбих1 гьаби, гамач1алъ аварагасе салам кьей, гьес хьибил ч1ван хут1ба гьабулеб бук1араб х1уби зигарди, ва цогиги г1емерал мисалал руго гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къудрат баян гьабулел. Нилъеца гьеб киналдаго

иман лъола ва гьелъул баян ц1ехон бах1с гьабуларо.

75. Гьаб аят рештIизабуна ансаразул хIакъалъулъ, ягьудиязулгун къотIи букIарал ва рахьдал гIагарлъиги хурхун букIарал. Гьел ансаразе бокьун букIана дол ягьудазги иман лъезе, цинги жидер цебеххун букIараб гIагарлъи ва божилъи ц1и гьабизе.

۞أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا۟ لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **«Нужер хьулищ лъолеб я гьал муъминзаби, ягьудиязда гьел нужер диналда божилин ва нужгун цадахъ рук1инин абун. ХIакълъунго гьезул цо къокъа, жидеда тIехь цIализе лъалел, гьеб тIехьалъ бицунеб жо рагIулел, цингиги жидеца гьеб хисизабулел руго. Гьеб Тавраталда жаниб бугеб жоялъул магIна бичIч1ун хадуб, жидедаги лъалеб бугеб хIалалъ жидеца гьабулеб иш мекъаб букIин.**

Гьез хисизабулеб, бахчулеб жоги Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул сипатал рукIана. Гьезда лъалеб бук1ана Мух1аммад ﷺ х1акъав авараг вук1ин, амма гьез загьиралда гьесда иман лъолеб бук1инч1о. Цоги гIалимас абуна: гьез хIалалаб жо хIарам гьабун, хIарамаб хIалал гьабун хисизаруна Тавраталда ругел х1укмаби абун.

76. Ва жидеда муъминзаби данд чIвараб мехалъ гьел ягьудияз абула нижецаги иман лъунин нужеца иман лъураб жоялдаян абун. Цинги гьел жалго цо-цалъе руссараб мехалъ, гьез абула: нужеца гьел аварагасул асхIабзабазда бицулебищ бугеб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда рештIараб Тавраталъул хабар, гьез нужедаго дагIба базе Аллагьасда цере щвараб мехалъ. Нужеца гьабулеб жоялъул магIна бичIулищ нужеда-абун.**

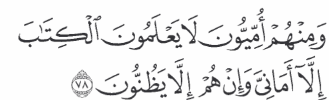
وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

Ягьудиязе бокьун букIинчIо жидер Тавраталда хъвараб ахир заманалъул аварагасул хабар гIадамазда лъазе, гьеб хабар лъани гIадамал МухIаммад ﷺ аварагасда нахъ рилъиналда хIинкъун.

77. Гьел ягьудиязда бадиб чIвай гьабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **гьезда лъаларищ (гьезда кин лъалареб) хIакълъунго ТIадегIанав Аллагьасда гьез**

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾

балъго гьабурабги, загьиралда гьабурабги жо лъалеб букӀин.
Ягьудиязул цо къокъа букӀана Аллагьасул свалат салам лъеяв МухӀаммад хӀакъав авараг вукӀин лъалел, амма жидеца гьеб бахчарал ва загьиралда аварагасда инкар кколел, хӀал хъублъи гьабун, чӀухӀун. Цоги къокъа букӀана жидер рекӀелъ иман гьечӀел, амма Мадинаялде рачӀараб мехалъ аварагасдаги асхӀабзабаздаги нижги иман лъурал ругоян абулел.



78. Гьел ягьудиязул цо къокъа буго жидеда хъвай цӀали лъаларел, Твраталда бугеб жоги лъаларел, амма жидеца лъалареб жо бицунел, гьереси бицун гьеб тӀехьалда бугилан абулел.
Гьеб къокъа буго жидеца гьереси бицун батӀулаб жоялда халкъ ахӀулеб ва гьелдалъун гӀадамазул боц1иги кваналел.

فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ
ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟
بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ
أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ٧٩

79. Квешаб гӀазаб букӀина гьел гӀадамазе, жидерго квераца цо жо хъвалел, цинги гьеб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рештӀараб тӀехь бугинги абулел, гьелдалъун дунялалъул дагьабго боцӀи бичун босизе. Гьезие квешаб гӀазаб букӀина гьеб тӀехь хъван Аллагьасул тӀехь бугин гьереси бициналъул. Ва квешаб гӀазаб букӀина гьезие, гьересиял харбазухъ бичун босараб хъубаб, хӀарамаб боц1и кванаялдалъунги.
МагӀна хисизаби ва рагӀаби хисизари Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рештӀарал тӀахьазе ккараб жо буго: гьеб хисизабиги ягьудиязул ва насраниязул гӀалимаз гьабуна, халкъалдаса хӀакъаб жо бахчун, гьел жидеда нахърилъун хутӀизе бокьун. Амма хирияб Къуръаналъе щибго хиси ккеч1о, ТӀадегӀанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб ц1унизе тӀаде босун бугелъул. Къуръаналъе мекъаб таъвил гьаби (рагӀиялъул аслияб загьираб, магӀна тун, гьелъул бакӀалда букӀине бегьулеб магӀна бициялда абула таъвил гьаби абун) ккана жагьилал гӀадамаздаса ва Къуръаналда инкар кколел гӀадамаздасаги. Гьадинаб мекъаб таъвилги дагьабниги лъайи бугел гӀадамазда бичӀчӀуна ва гьелъул зарал хехго нахъчӀвала.
Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугӀаббасидаса хӀадис бицана:
«Я гьаб исламияб жамагӀат! Нужеца китабиял руго абун гьел ягьудиязда щибниги жо кин гьикъулеб, ТӀадегӀанав Аллагьас жиндир хирияв аварагасда рештӀараб Къуръан нужеца жиб цӀалулеб, жиб ч1агояб, гӀолохъанаб, херлъичӀеб, бицун ахираб хабарги букӀадго. Гьеб

Къуръаналда жаниб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *нужеда бицунеб буго гьел ягьудияз ва насранияз жидеда рештIараб тIехь хисизаби ва сверизаби. Гьез жудерго квераз тIахьал хъвалел руго, цинги абулеб буго: гьаб Аллагьасул тIехь бугин абун, гьелъухъ дунялалъул боц1и бичун босизе. Нужехъе бачIараб гIелмуялъ (Къуръаналъ) нуж нахъчIвалел гьечIищ гьезда жо гьикъиялдаса? Валлагьи, нилъеда цониги китабияв вихьуларо гурищ нужеда щиб хIукму рештIараб абун гьикъулев?»-абун.* Х1адис имам Бухарияз бицана.

80. Мужагьидица ИбнугIаббасидаса رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ бицана: «Ягьудияз абулеб букIана: гьаб дунял анкьазарго соналъ букIине буго. нижее гIазабги щибаб азарго сон рикIкIун цо къоялъ гьабизе буго. гьеб анкьго къо буго нижеца жужухIалда балеб заман абун. ТIадегIанав Аллагьас аят рештIизабуна:

وَقَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ عَهْدَهُۥٓ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

Гьел ягьудияз абуна жидеда гIазаб ва жужахIалъул цIа хъвазе гьечIин жал рикIкIарал, дагьалго къояз гурони абун. Анкьго къо буго гьеб, яги гьез бачие лагълъи гьабурал къоял руго.

Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Нужеца Аллагьасулгун гьединаб къотIийищ гьабун бугеб? Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **кидаго жиндир къотIиялъе хилиплъи гьечIев вуго. Яги нужеца Аллагьасда гIунтIизабун гьереси бицун, нужедаго лъалареб жойищ абулеб бугеб?»- абун.**

81. Гьез бицунеб жо гьереси ва бугьтан букIин загьир гьабун ТIадегIанав Аллагьас абуна:

بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨١﴾

Гьеб гьедин гьеч1о, гьезда жужахIалъул гIазаб хъвазе буго ва гьел даимго жужахIалда хутIизеги руго,-капурзаби ва квешал, кIудиял мунагьал гьарурал гIадамал хутIулеб хIалалъ. Жидер мунагьазул сангар сверун лъугьун, хвасарлъиялъе нухги гьечIого хутIула гьел гIадамал. Гьал чагIи руго жужахIалъул агьло ва гьал руго даимго гьенир жанир рукIунелги.

Мунагьал х1акъир гьари, гьел гьит1иналлъун рихьи жинца инсан гьалаг гьавулеб иш буго. Гьит1инал мунагьазда т1ад ч1ч1ей гьаби к1удияб мунагь буго. Масала, тамахьо бух1и, руччабазда балагьи, г1адада заман инзаби; торг1оялъухъ балагьун я гьеб х1ан, т1адал жалаздасанги машгъуллъун ва гьалда релъун цогидаб жоялдалъунги. гьит1инаб мунагь бугин абун гьелда инсан ругьунлъи квешаб иш буго.

Хирияв аварагасул ﷺ х1адис буго: *«Нужеца мунагь гьит1инаблъун, х1акъираблъун гьабуге, гьел мунагьал данделъун гьез инсан гьалаг гьавула»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса имам Бухарияс رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ хIадис бицана: *«Хайбар хъала бахъараб мехалъ, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе загьро жубараб чахъдал гьан бачIана. Аварагас ﷺ абуна гьаб бакIалда ругел ягьудиял ракIаре дида аскIорег1ан абун. Гьел ракIарун рачIидал, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьезда абуна: нужер эмен щив?- абун. Ягьудияз абуна пуланав чи вуго абун. Аварагас ﷺ абуна: «нужеца гьереси бицана, нужер эмен пуланав чи вуго»- абун. Ягьудияз абуна: «дуца битIарб бицана ва лъикIаб жо гьабуна»- абун.*

Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «дица цо жоялдаса гьикъила, нужеца дида битIараб бицилищ?»-абун. Ягьудияз абуна: «битIараб бицина я Абалкъасим! Нижеца гьереси бицани дуда гьеб лъазе бугелъул, нижер инсул цIаралъулъ бицараб гьереси лъараб гIадин»-абун. Аварагас ﷺ абуна: «щал ругел жужахIалъул агьлу?»- абун. Ягьудияз абуна: дагьабго мехалъ ниж рукIине руго гьенир, цинги нижер бакIалда нуж рачIине руго»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: нахъе къай! (гIодорегIан гьарун абулеб рагIи) Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIаралдалъун гьедула дун, нижеца нуж кидаго хисуларо жужухIалдаян абун (ай ниж гьенир рукIунаро).

Цинги Бичасул аварагас ﷺ абуна: Цо жо дица гьикъани нужеца битIараб бицинищ дида?-абун. Доз абуна: «бицина, я Абалкъасим» абун. Расулуллагьас абуна: нужеца гьаб чахъдал гьаналда загьро жубанищ?-абун. Доз абуна: жубана абун. Аварагас ﷺ абуна: щиб жоялъ нуж рачарал гьеб иш гьабиялда абун. Ягьудияз абуна: «нижее бокьун букIана мун гьересияв ватани мунги хун ниж дудасан парахатлъизе. Мун ритIухъав ватани дуе заралги кколаро»- абун.

82. Хирияб Къуръаналда иман лъурал, МухIаммад ﷺ аварагги ритIухъ гьарурал, хадуб шаргIалда рекъон лъикIаб гIамал гьабунги хьвадарал гIадамал,- гьал руго алжаналъул бетIергьаби ва жал даимго гьеб алжаналда жанир рукIинеги руго. Разакъаналлагьу. амин.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾

83. ТIадегIанав Аллагьас жегиги гьел ягьудиязул мунагьал ва гIасилъаби рицунел руго, ва гьезда

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا

وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَقُولُوا۟ لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ٨٣

хитIаб гьабун абулеб буго: **Нужеца жегиги ракIалда щвезабе дица нужер умумул ягьудияздаса мух1канаб къотIи босараб гIуж: ЦохIо Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **гурони лагълъи гьабугеян, эбел-инсуе лъикIлъи ва гурхIел-рахIмуги гьабеян, гIагарал гIадамазда, мискин- пакъиразда, бесдал лъималаздаги гурхIел гьабеян абун. ГIадамазда лъикIаб хабарги бице абун:** хIеренаб тамахаб рагIи бице ва гурхIелалдалъун балагье абун. **Ва нужеца какги бай рукугI-сужда камил гьабун, паризаяб закатги кье абун.**

Гьаб къотIи босун хадуги нуж гьеб хвезабун, гьелдаса руссана, цIакъго дагьал гIадамал хутIизегIан. Ва нужеца гьеб къотIуда рекъон гIамал гьабиги тана хIакъаб диналдаса руссун, купрулширкалда ун.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ٨٤

84. Цингиги дица нужер умумуздаса къотIи босана, нужерго биял гIодор тIоге абун, нужер шагьараздаса нужго къватIирги рахъизаруге абун: цояз цоял къватIир къотIун, гьезул ракь жидеца бахъун. Цинги нуж гьаб къотIиялдаги рекъана ва гьеб лъикIаб букIиналда, тIубазабизе кколеб букIиналда нужеца нугIлъиги гьабуна.

ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ٨٥

85. Гьаб къотIи босун хадуги, я ягьудиязул жамагIат, нужеца цояз цоял чIвалел руго, цояз цоял гьезул ракьалдаса къватIирги гъолел руго, цояз цоязе гIасилъаби ва зулмаби гьаризе кумекги гьабулеб буго. Нужер цоял асирлъиялда ккараб мехалъ, боц1и кьун гьелги хвасар гьарулел руго. Гьаб буго гьез Тавраталдаса т1убазабураб къот1и. **Тавраталда жаниб хIарам гьабураб рагъ гьабун, нужеца ягьудиял чIвалел руго ва гьел жидер ракьалдаса къватIир къотIулел руго. Нужеца Тавраталъул цо бутIаялда иман лъун, цогидаб бутIа иман лъечIого инкар ккунищ толеб?**

ай гьадинаб иш гьабизе бегьилищ: Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тIехьалъул цо хIукмоялда инкар кквей кинабго тIехьалда инкар кквей букIуна. Нуж цохIого заманалъ куфруги иман лъейги данде гьабулел руго. **Гьадинаб гIамал гьабурал гIадамазе бугеб жазаъ щибха букIунеб дунялалъул рукъор гьел гIодорегIанал, инжитал лъугьин гуреб.**

Цинги ахираталдаги гьел ц1акъ гучаб гIазабалда руссизарула. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нужеца гьабулеб пиша жинда лъалев вуго, гьелдасан гъапулав гьечIо. Аллагьасда нужер кинабго гIамал лъала ва гьеб гIамалалда рекъараб жазаъ нужее букIине буго.

86. Гьал гIадамал руго жидеца абадияб ахираталъул рукъги бичун (ай алжан бичун) дагьабго заманалъул дунялалъул чIаголъи босарал. Гьаздаса ахираталда гIазаб бигьа гьабуларо ва гьезие щибго квербакъиги щоларо. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазабалдаса гьел хвасар гьарулев ва гьезие квербакъизе кIолев чиги вукIуларо.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا بِٱلۡأٓخِرَةِۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابُ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ٨٦

Гьал цере арал аятал: (84-86) рештIизаруна Мадинаялъул ягьудиязул хIакъалъулъ. Мадинаялда Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вачIинелда цебе г1арабиязул «Авс» ва «Хазраж» абун кIиго къокъа букIана, жидеца хъанчие лагълъи гьабулел. Гьел рукIана жидеда Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ лъаларел, динги лъаларел, алжан-жужахIги хIалалаб-хIарамабги лъаларел г1адамал. Гьезда гьоркьор кидаго рагъалги рукIунаан.

«Авс» абулеб къокъаялъулгун къотIи гьабурал рукIана бану Къурайзатал абулел ягьудиял. «Хазраж» абулеб къокъаялъе къотIи гьабурал рукIана банукъайнукъагI ва бануназир абулел ягьудиял. Жидеца гьабураб къотIиялда рекъон, «Авс» ва «Хазраж» цоцалъ рагъизе лъугьараб мехалъ, гьел ягьудиялги долгун цадахъ лъугьун цоцаде рагъизе кколаан. Цинги гьез жидер диналда жаниб хIарам гьабураб цояз цоял чIвай, цояз цоязул боц1и-мал, ракь бахъи гьабулеб букIана.

Гьаб гIамал бицун, гьезда гIайиб чIван, ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кантIизарулел руго ягьудиял щибго жидер диналъул кIвар гьечIел, ва гьез гьабулеб г1амалалъе ахираталда букIунеб хIукмуялъул ургъел гьечIел чагIи рукIиналда.

МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ авараг Мадиналда вачIиналда цере дол хъанчие лагълъи гьабулел рукIарал «Авс» ва «Хазражал» иманлъун, аварагасе квербакъизе къотIи гьабун Ансараллъун лъугьана. Ягьудиязул гIемерисел мунапикъзаби рукIана ва ахирги гьел Мадиналдаса

къватIире гъуна.

87. ХIакълъунго дица Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасухъе Таврат кьуна ва гьесда хадурги бануисраилазда гIемер аварагзаби ритIана. Цинги дица Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасухъеги баянал хIужаби ва къавм мукIур гьабулеб мугIжизат кьуна ва гьесие квербакъизе Жабраил малаикги гьавуна.

وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ وَقَفَّيۡنَا
مِنۢ بَعۡدِهِۦ بِٱلرُّسُلِۖ وَءَاتَيۡنَا عِيسَى ٱبۡنَ
مَرۡيَمَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدۡنَٰهُ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِۗ أَفَكُلَّمَا
جَآءَكُمۡ رَسُولُۢ بِمَا لَا تَهۡوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ
ٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡ فَفَرِيقٗا كَذَّبۡتُمۡ وَفَرِيقٗا تَقۡتُلُونَ ٨٧

Жинда Аллагьасул салам лъеяв ГIиса бануисраилазда ритIарал аварагзабазул ахирав вукIана. Гьесухъе кьураб инжилалада цо-цо хIукмаби Тавраталда данде кколел рукIана, цо-цо данде кколарелги рукIана. Гьелъие гIоло ягьудияз Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда цIакъго цIик1кIараб тушманлъи гьабуна. Гьедин букIиналъ ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **Нужехъе щивав авараг вачIараб мехалъ, нужер напсазе бокьулареб жо бицун, нуж гьезда иман лъезе чухIулелищ ругел? Аварагзабазул цоял гьереси гьарулел руго, цоязда рагъ балеб буго-** абун.

88. Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аврагас иман лъеялда ахIараб мехалъ, **ягьудияз абулеб буго: нижер ракIазда тIад кIул бан буго ва тIалъел лъун буго** ва дуца бицунеб жо нижеда бичIч1унеб гьечIо, я МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ абун. Гьезул рагIи нахъчIван Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **гьел ягьудияз Къуръаналдаги МухIаммадидаги инкар ккверялъе гIоло, Аллагьас гьел жиндир рахIматалдаса рикIад гьарурал руго, цIакъ дагьал чагIи гурони гьездасан иман лъолелги гьечIо- абун.**

وَقَالُواْ قُلُوبُنَا غُلۡفُۢۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ
بِكُفۡرِهِمۡ فَقَلِيلٗا مَّا يُؤۡمِنُونَ ٨٨

89. Гьезухъе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан Къуръан бачIараб мехалъ, гьезул тавравтги ритIухъ гьабулеб; МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ авараг вачIиналда цере гьел рукIана капурзабазда рагъизе караб мехалъ гьесул цIаралдалъун квербакъи тIалаб гьабулел; Цинги МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ вачIараб мехалъ, гьев авараг вукIин жидеда мухIканго лъалев, гьез гьесда инкар ккуна. Аллагьасул лагIнат (рахIматалдасан рикIад гьари) **буго**

وَلَمَّا جَآءَهُمۡ كِتَٰبٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٞ
لِّمَا مَعَهُمۡ وَكَانُواْ مِن قَبۡلُ يَسۡتَفۡتِحُونَ
عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُواْ
كَفَرُواْ بِهِۦۚ فَلَعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ٨٩

жидеца МухIаммадида ﷺ инкар ккурал ягьудиязда.
Тушманасда тIад бергьенлъи босизе къваригIараб мехалъ ягьудияз абулеб букIана: «Я Аллагь جَلَّجَلَالُهُ! Дуца нижее квербакъе ахир заманалъ витIизе вугев аварагасул хIурматалдалъун, жиндир сипат нижер Тавраталда бицарав»- абун. Цинги гьез Мух1аммад ﷺ аварагасда инкар ккуна, гьев г1арабияв вук1иналъ, ягьудиязул гурони авараг вук1улароян абун.

بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾

90. Ц1акъ квешаб жо буго гьез жидер напсалги ричун босараб. Щиб гьеб абуни: **ТIадегIанва Аллагьас рештIизабураб Къуръаналда жидеца инкар квей. Гьеб инкар кквейги жидер къосиналъ ва квешлъиялъ буго. Жидер хIал хъублъи ккун (хIасад ккун) ТIадегIанав Аллагьас жиндир цIоб-рахIматалдалъун жиндие вокьарав Мух1аммадида ﷺ вахIю битIиялда ва тIехь рештIиналда.**
Гьединаб хIалихьатаб гIамалалъе гIоло жал Аллагьасул ццим бахъараллъун тIад руссуна, цебеккунги жудеда Аллагьасул ццим бахъи букIингун цадахъ. Гьал ва цогидал капурзабазе жал гIодорегIан гьарулеб, хIакъир гьарулеб гIазаб букIине буго.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

91. МухIаммад ﷺ аврагасда рештIараб Къуръаналда иман лъе ва гьеб ритIухъ гьабун нуж гьелда нахърилъаян абураб мехалъ, гьел ягьудияз абулеб буго: нижеда рештIараб Тавраталда иман лъолеб буго нижецаян. Цогидаб кинабго жоялда гьез инкар кколеб буго, гьеб Къуръан хIакъаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам букIингун цадахъ, гьезухъ бугеб Тавраталда релълъараб ва гьебги ритIухъ гьабулеб. Дуца гьезда абе МухIаммад ﷺ: нуж Тавраталда иман лъурал ратани, щайха нужеца нужеда ритIарал гIемерал аварагзаби чIварал»-абун.
Гьел бануисраилаз гьереси бицунеб букIин ва гьел Тавраталда иман лъуралги гьечIеблъи баян гьабун абуна ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ: «Нужеца аварагзаби щайха чIварал» абун.
Жегиги тIадвуссун БетIергьан Аллагьас МухIаммад ﷺ аварагасда иман лъурал муъминзабазда ягьудиязул хиянатлъи, къотIи хвезаби, ва цогидалги купру-ширкалъул пишабазул бицунеб буго, гьезул тIабигIат-

г1амал лъазе ва гьездаса ц1унизе. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго:

92. ХIакълъунго нужехъе Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **авараг вачIана гурищ, баянал хIужабаздалъун:** Тавраталдалъун ва ичIго батIияб мугIжизаталдалъунги. **Гьедин бугониги нужеца бачие лагълъи гьабуна Муса авараг ТIурусайнаалда аравго ва нужги нужеего зулмо гьабураллъун рукIана: нужер нафсал жужахIалда ккеялъе хIакъгьаруна нужеца.**

۞ وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾

93. Нужеца тIадруссун ракIалда щвезабе, я гьал бануисраилал, нужер умумуздаса щулияб къотIи босараб гIуж ва гьезие Тавраталда иман лъезе бокьич1елъул гьезда тIаде ТIур мегIер борхун, гьел гьалаглъиялда гIагарлъун рукIараб заман. Гьезда абураб: гьаб нужехъе бачIараб Тавраб нужеца цIакъ щулаго кквe ва нуж Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аваргасдаги мутIигIлъе абун.**

Гьез абуна ниж духъ гIенеккана, дур рагIи нижеда рагIана ва амма ниж дур амруялда гIасилъанаян-абун. Гьезул ракIазулъ доб жидеца лагълъи гьабураб бече бокьи лъугьун, гьелъ гьезул ракIал ц1езарун рукIана, жидеца Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ **гьесул аварагзабаздаги** عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **инкар кколел рукIиналъ.**

Ай гьезул ракIазулъ иманалъул нур букIинчIо, гьединлъидал гьез бачие лагълъи гьабуна ва гьеб бече гьезул рекIелъе лъугьана. **Дуца гьезда абе МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: ц1акъ квешаб жо малъулеб буго нужер иманалъ,** (бачие лагълъи гьаби ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар квей), **нуж иман лъурал ратаниян-абун.** Ай, гьечIо нуж иман лъурал.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

94. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «нужеца абухъин ахираталда алжан цохIого нужее батани, цоги щивго чиги гьенив лъугьунарев вукIун, нужер хвалида хьул лъеха, гьеб рагIиялъулъ нуж ритIухъал ратани»-** абун. Ай хехго алжаналда лъугьизе хвел бокьизе ккелаха нужее.

قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾

95. Абадиялъго гьел ягьудиязул хвалида хьул лъоларо, гьез дунялалда гьарурал гIемерал пасалъабазе гIоло. ТIадегIанав

وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾

Аллагь жинда лъалев вуго зулмучагIазул ва капуразул хIал.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул мугIжизаталдаса букIана гьаб кIиго аятги. Хирияв аварагас ﷺ гьел ягьудиял ахIана хвалида хьул лъеялда ва абадиялъго гьезул хвалида хьул лъоларебги бицана. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ аваргасда лъазабуна ягьудиязул хвалда хьул лъолареблъи, ва гьесда кIвана щибго хIинкъичIого гьаб ахIи гьабизе.
Гьедин цо жоялда ахIиялда «мубагьала» абула. Гьелъул магIна букIуна нижеца бицунеб жоялъулъ ниж мекъал ратани ниж хваги абун дуг1а гьаби. Аварагасда ﷺ данде рахъун «мубагьала» гьабизе ягьудиял хIинкъана, гьел гьересиял рукIиналъ ва гьедин рахъани жидер кинабго наслу- тухум холеблъиги лъан.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Нажраналъул насраниялги ахIана мубагьала гьабизе, гьел ислам босизе мукIурлъичIого, жизят кьезеги мутIигIлъичIого чIараб мехелъ. Цинги гьел мубагьала гьабизе хIинкъана ва гьез цо-цазде абуна: Валлагьи, гьав аварагасда ﷺ данде рахъун нилъеца мубагьала гьабуни, нилъер цохIо бер къапулев чи нахъ хутIиларо абун. Цинги гьел жизят кьезе мутIигIлъана.
Жизят буго китабияллъун ругел г1адамаз исламияб дин босич1ого нижеца жизят кьела абуни, гьезда т1ад лъолеб бук1араб магъало. Гьеб магъало кьун гьел жидерго диналда толаан, бусурбабазе щибго зарал гьабич1ого бук1изе, гьезие квербакъи гьабизе къот1иги гьабун.
Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1акъаб диналда г1адамал ах1улеб мехалъ, лъабго шарт1 бук1ула, гьел китабиял ругони: исламияб дин боси, яги магъало кьун жидерго диналда тей, гьаб к1иябго гьез къабул гьабич1они гьезда рагъ лъазаби. Мушрикал ругони гьезие к1иго шарт1 бук1ула: исламияб дин боси яги гьезда рагъ лъазаби.
Хадубги гьел ягьудиязул хIал баян гьабун ва гьел ахираталъул кIвар бугел, гьелдаса хIинкъулел гIадамал гьечIеблъи бицун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго.

96. Дуда гьел ягьудиял ратизе руго МухIаммад ﷺ, бищун дунял бокьулел, гьелда хьул халаталлъун, хIатта мушриказдасаги дунялалда халат хутIизе бокьарал руго гьел ягьудиял.

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

Щай абуни гьезда лъала ахираталда жидее абадияб жужахI букIин, жидеца дуняллада гьарурал гIемерал пасалъабазда данде: гьезухъе аваргзаби рачIигун цадахъ ва гьезда тIахьалги рештIингун цадахъ. Гьел руго хIакъаб жо лъан хадуб гьелда инкар гьабун чIарал. Гьаб дунял гьезие алжан буго,

ахириталда букIинесеб гIазабалда дандеккун ва гьанир ч1аго рукIин гьезул мурад буго. Мушриказеги бокьула дунялалъул ч1аголъи, гьанир халатго рукIинги, ва амма гьел ахираталда тIубанго божун гьечIелъул, гьезие доба букIинесеб жоялъул кIудияб къварилъи букIуларо.

Цоги Аллагьас абулеб буго: **Гьезул щивасе бокьула ва хьул лъола гьаб дунялалда азарго сон базе анищан абун. Гьеб азарго сон баниги гьев чи ахираталъул гIазабалдаса ворчIизе гьечIо. ХIакълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьез гьабулеб кинабго г1амал лъалев ва бихьулев вуго.** Загьиралда гьабулебги бихьула Аллагьасе, гьезул рекIелъ ругел квешал пикрабиги, халатал анишалги рихьула.

قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

97. Дуца ягьудиязда абе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, нужер щив вугониги Жабраил малаикасда тушманлъи гьабулев чи, гьев Аллагьасда тушманлъи гьабулев вуго. ХIакълъунго Жабраилас гьаб Къуръан дур ракIалда рештIизабуна Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **изнуялдалъун, гьалда церехун ругел зодисан рештIарал тIахьалги жинца ритIухъ гьарулеблъун.** Гьезда гьоркьоб нужеда рештIараб Тавратги буго, хадуб Инжилги буго. **Гьеб Къуръан жинца хIакъаб исламияб нухалда тIоритIулеб буго ва муъминзабазе рохеллъунги буго:** гьелъ алжаналдалъун рохел бицунеб бугелъул.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ аварагзабаздаса цоясде иман лъунгут1и т1олго аварагзабазда иман лъунгут1и бук1улебг1адин, малаикзабазул цояв квешав гьави гьел киналго квешал гьари бук1ула. Ягьудияз Жабраил малаикасда г1айиб ч1вадалго, т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго:

مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾

98. Щив чи вугониги Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ **гьесул малаикзабаздаги, аврагзабаздаги, Жабраил ва Микаил малаикасдаги тушманлъи гьабун, хIакълъунго ТIадегIанав Аллагь гьел капурзабазе тушман вуго** ва жинца гьезие жазаъ гьабулев вуго.

Гьаб кIибго аят (97-98) рештIизабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица хIадис бицана:

«Аварагъ صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ *Мадиналда вачIараб мехалъ гьесухъе ягьудиязул цо къокъа бачIана ва гьез абуна: я Абалкъасим! Нижеца дуда щуго жо гьикъизе буго, гьезие битIун жаваб кьуни нижеда лъазе буго мун аварагъ вукIин ва ниж дуда нахърилълъизе ругин абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьездаса къотIи босана гьез рагIи кквезе*

ва тIубазе. Цинги абуна: «гьикъе»- абун.

Гьез абуна: «нижеда бице авраrасул гIаламатаздаса»- абун. Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: аварагасул берал кьижула, ракI кьижуларо абун. Цинги гьез гьикьана, лъимер кин бихьинаб ва ц1уяб лъугьунеб абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна бихьинчиясулги ч1ужугIаданалъулги мани данделъараб мехалъ бихьинчиясул мани тIаде ккани (бергьани, къуватаб бугони) вас гьавула, ч1ужуялъул мани тIаде ккани яс гьаюла» абун.*

Цинги ягьудияз гьикъана: «Исраилица (ЯгIкъубица) жиндир напсалъе щиб жо хIарам гьабураб»-абун: Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «гьесул чорхолъ унти букIана ва гьелъие рекъолеб дару батичIо варанидул рахь гурони. Цинги гьес варанидул гьан хIарам гьабуна»- абун. Ягьудияз гьикъана: «Гьаб зодоб рагIулеб гъугъай щиб?»- абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас абуна: «Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *накIкIазда вакил гьавурав малаик вуго, жинда кодоб цIадул ц1ц1ал бугев ва жинца накIкIал къотIулев Аллагьас амру гьабураб бакIалда»-абун. Ягьудияз абуна: «гьаб гьаракь щибха бугеб?»- абун. Аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «гьеб малаикасул гьаракь буго»- абун.*

Ягьудияз абуна: «Дуца битIун бицана, гьанже цо суал хутIана: гьелъиеги битIараб жаваб кьуни, ниж дуда нахърилъуна. Цониги авараг гьечIо жиндихъе малаик вачIунев вукIун гурони Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *рахъалъан хабар босун. Духъе щив малаик вачIунев?»- абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас абуна: «Жабраил вачIуна»- абун. Ягьудияз абуна: «жив рагъалдалъунги, гIазабалдалъунги, чIваялдалъунги рештIунев ва нижер тушманлъун вугев Жабраилищ? Дуца абурабани Микаил абун, ниж дуда нахърилъунаан. Гьев вуго цIадалдалъун, хур-хералдалъун, рахIматалдалъун рештIунев»*-абун. Цинги Аллагьас гьеб кIиго аят рештIизабуна: (97, 98).

Жинда Аллагь разилъаяв Бухариясги х1адис бицана: *«Г1абдуллагь ибну Салам абулев ягьудиязул гIалимасда хабар рагIана Мадиналда авараг* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *вач1иналъул. Гьев Г1абдуллагь жиндир ахикь гьабулеб хIалтIиги тун, хехго аварагасухъе* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *вачIана, ва жинца абуна: «дица дуда лъабго жо гьикъила аварагзабазе гурони жиб лъалареб: къиямасеб къо бачIиналъул бищун цебесеб гIаламат щиб! Алжаналъул агьлуялъул бищун цебесеб квен щиб! Лъимер эбелалда я инсуда релъараблъун гьабулеб жо щиб?»-абун.*

Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «гьаб дуца гьикъараб жоялъе жаваб дида Жабраилас* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *бицана, дуца гьикьилелде цебе. Г1абдуллагьица абуна ягьудияз жидер тушманлъун ккурав Жабраиласищ?»*- абун.

Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьаб аят цIалана: «Нужер щив вугониги Жабараилида тушманлъи гьабулев...» (97 аят). Хадуб аварагас ﷺ абуна: «Къиямасеб къо гIагарлъиялъул тIоцебесеб гIаламат цо цIа баккинзе буго жинца гIадамал бакъ баккудасан бакъ терхьудехун къотIулеб. Алжаналъул агьлуялъ тIоцебе кваналеб тIагIам кIудияб ччугIаялъул тIулалдасан буго. Бихьинчиясул мани цебе ккараб мехалъ лъимер инсуда релъула, ч1ужугIаданалъул мани цебе ккараб мехалъ эбелалда релъуна»- абун.

Цинги ГIабдуллагь ибну Саламица абуна: «дица нугIлъи гьабулеб буго Аллагь цо вукIиналда ва мун гьесул авараг вукIиналда»-абун. Цингиги ГIабдуллагьица абуна: «я расулуллагьи, гьал ягьудиял ахIмакъал, бугьтанал лъолеб къавм буго. Гьезда дуца дир хIакъалъулъ гьикъилелда цебе лъанани, дун исламалда вач1аравлъи, гьез дида бугьтанал лъезе руго»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагасухъе ягьудиял рачIараб мехалъ, гьезда гьикъана: «нужеда гьоркьов ГIабдуллагь ибну Салам абурав чи щиб къадроялъул чи вугев?»-абун. Ягьудияз абуна: «гьев нижер лъикIав чи вуго ва нижер сайидги вуго»- абун. Аварагас ﷺ абуна: «гьес дида иман лъун, гьев бусурманлъани щиб жо нужеца абилеб»- абун. Ягьудияз абуна Аллагьас ц1унаги гьев дуда иман лъеялдаса-абун.

Цинги тIаде вачIун ГIабдуллагь ибну Саламица Ашгьаду ан лаилагьа иллаллагьу ва анна МухIаммадан русулуллагьи- абун абуна. Гьел ягьудиял рихун хутIана ва гьез абуна: гьав нижер бищун квешав чи вуго, ва квешав чиясул васги вуго абун. Цинги гьев мукъсан гьавулел харбал рицана. Г1абдуллагьица абуна: гьале гьадинаб жо гьаз бициналда хIинкъун вукIана дун- абун.

ТIадегIанав Аллагьас хирияв МухIаммад ﷺ аврагасул ракI парахалъизе ва, гьесда иман лъечIеб гIадин, гьесие къварилъиги гьабураб гIадин, ягьудияз цересел аварагзабазеги гьебго къварилъи гьабунин абун, бицунеб буго хадусел аятазда ва цогиги гьезул къабихIал пишабиги баян гьарулел руго.

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾

99. ХIакълъунго дица дуда мухIканал ва баянал аятал, хIужаби рештIизаруна МухIаммад ﷺ. Гьезда инкарги кколаро пасикъал гIадамаз гурони: Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъиялдаса рахъарал, купруялда тIадги чIарал.

أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُوا۟ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

100. Щибаб къотIи гьабунщинахъе гьеб къотIиги биххун ва жидехъе бачIараб тIехьалда инкарги ккунищха гьел

ягьудиязул цо-цо къокъа хьвадулеб? ХIакъикъаталда ягьудиязул гIемерисел жидеца таврталда иман лъоларел руго. Иман лъун букIараб ани гьез къотIиги хвезабулароан, пасалъабиги гьариларoан.

وَلَمَّا جَآءَهُمۡ رَسُولٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٞ لِّمَا مَعَهُمۡ نَبَذَ فَرِيقٞ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمۡ كَأَنَّهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ١٠١

101. Ва жидехъе МухIаммад ﷺ **авараг вачIараб мехалъ, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан расуллъун, жинца гьезухъ бугеб хисизабичIеб тавратги ритIухъ гьабулев:** Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ авараг ритIухъ гьавулев, Аллагь цо гьавилъун бугеб диналъул аслуги ритIухъ гьабулев, **жидехъ тIехь рештIарал ягьудиязул цо къокъаялъ гьез цIалулеб букIараб Аллагьасул калам Таврат мугъалда нахъе рехун тана, жидеда щибго жо лъаларого бугеб гIадин.**
Гьеб Тавраталда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул сипатал рицун рукIиндал, гьесда инкар ккун, т1убанго Тавратги нахъе рехун чIана ягьудиязул гIалимзаби.

وَٱتَّبَعُواْ مَا تَتۡلُواْ ٱلشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلۡكِ سُلَيۡمَٰنَۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيۡمَٰنُ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحۡرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلۡمَلَكَيۡنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنۡ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحۡنُ فِتۡنَةٞ فَلَا تَكۡفُرۡۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنۡهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيۡنَ ٱلۡمَرۡءِ وَزَوۡجِهِۦۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنۡ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا يَنفَعُهُمۡۚ وَلَقَدۡ عَلِمُواْ لَمَنِ ٱشۡتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنۡ خَلَٰقٖۚ وَلَبِئۡسَ مَا شَرَوۡاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمۡۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ١٠٢

102. Цинги гьел ягьудиязул гIалимзаби нахърилълъана Сулайман عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул заманаялъ сах1ирзабаца хIалтIизабулеб букIараб, щайтIабаца гьезда малъараб **сих1ро гьабулеб гIелму ц1ехеялда ва гьеб лъазабун сих1рочагIилъун рахъана. Гьел ягьудияз абухъе Сулайман** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **авараг сих1рочи вукIинчIо ва гьес Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккечIо,** ай капурлъич1о. **киниги гьел щайт1аби капурлъана** ва гIадамазда гьоркьоб хабар бицунел рукIана Сулайман عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ сих1рочи вукIанин абун **ва гьесул цIаралдаса гIадамазда сихIро малъулел.** Гьаб щайтIабазул хабар данде ккана (рекъана), ягьудазул гIалимазе ва гьез Тавратги рехун тун, Къуръаналде ва МухIаммадида ﷺ иман лъезеги чIухIун хIарамаб сих1ру халтIизабизе ва гьеб г1адамазда малълъизе лъугьана.
Жегиги гьел ягьудияз лъазабуна Бабил абулеб ракьалда Аллагьас

جَلَّجَلَالُهُ гIадамазул хIал бихьиялъе витIарав Гъарут ва Марут абулев кIиго малаикас гъабулеб букIараб сихIроги. Дов Гъарутица ва Марутица цониги чиясда сихIро малъулеб букIинчIо цин гьез гIадамазда бицун ва лъазабун гурони сихIро гъаби хIарамаб букIин ва жалги Аллагьас гIадамазул хIал бихьизе, гьел питнаялда ккезаризе ритIарал рукIин. Воре нужеца сихIро лъазабуге ва нуж гьеб сихIроги гъабун капурлъугеян абун абулеб букIана гьел малаиказ.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гIадамазул хIалбихьиялъе ритIарал рукIиналъ дов кIиявго малаикас сихIро малъиялда «питна» абуна. Ва амма сихIро гъабиги лъазабун, гьеб сих1ро гъабулел чагIилъун ч1арал гIадамал капурал руго абуна гIемерисел гIалимзабаз, Къуръаналда «нуж капурлъуге»-ян абун бугелъул гьезул хIакъалъулъ.

Гьелда тIоритIел гъабулеб машгьураб хIадисги буго: *«сихIручиясухъ ва балъголъи лъалин вугев чиясухъ жив арав ва гьез бицунеб жо ритIухъ гьабурав чи МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ аварагасда рештIараб Къуръаналда инкар ккурав чи вуго»-ян* абун. Х1адис имам Тирмизияс абуДавудица ва ибну Мажатица бицана.

Ва балъголъи лъаларо цох1о т1адег1анав Аллагьасда гурони.

Гьав кIиго малаик гIадамазда сихIро лъазабизе ритIиялъе сабаб бугин абуна гьеб заманалъ цIакъ батIи-батIиял сих1раби гьарулел рукIин ва цо-цо сихIручагIи жал аварагзаби ругилан кIалъалел рукIин. ХIакъав аварагасе букIунеб мугIжизатги, сахIирзабазул сихIруги батIа гьабизе лъай букIана гьелдаса мурад.

Гьаб сихIруги к1иго батIияб букIана: цо тайпа букIана гIадамазе мунфагIат бугеб ва жиб гьабизе хIарамаб гьечIеб. Цоги букIана гIадамазе зарал лъугьунеб ва жиб гьабизе хIарамаб.

Гьел ягьудияз **лъазабулеб букIана рос-лъади цо-цазе рихунеб, гьезул ригьин биххулеб сихIру.** Гьаб ц1акъго зарал кIудияб сихIру буго. **Гьел сихIручагIазда кIоларо щибго зарал гьабизе ва асар гьабизе, Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **изнуялдалъун гурони:** ай Аллагьас риччан руго гьел гьеб гIамал гьабизе, амма гьезул щибго гьунар гьечIо гьеб сихIру гьабиялда жаниб, щай абуни Аллагьасе бокьани гьезул сихIру хвезаби, гьезда кIоларо гьелда данде чIезе.

Жидеего зарал бугеб жо буго гьел сихIручагIаз гьабулеб, гьелдаса гьезие щибго мунпагIатги гьечIо. Гьезда хIакълъунго лъалеб бугелъул гьеб сихIроги босун, гьелъухъ Аллагьасул калам бичи жидее ахираталда кIудияб гIазаб- къварилъи букIин.

ЦIакъ квешаб жо бугоха гьез жидерго напсалги ричун гьелда

данде босараб: ай ахираталда жал жужахIалда ккезарулеб сихIро боси, **гьезда лъалебани гьеб кигIан кIудияб зулмо бугеб;** сахаб гIакълоги, гIелмуги, иманги букIарабани жидеда гьеб лъалаан.

103. Гьал сихIру бичун босарал гIадамаз иман лъуни ва гьел Аллагьасдасаги ﷻ **хIинкъани:** жидеца гьабулеб квешаб гIамал тун гьелда тавбо гьабун, цинги гьезухъе вачIарав, Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагги ритIухъ гьавун, гьесда нахърилъани **гьезие Аллагьас** ﷻ **гьабулеб ажро- кири цIакъ лъикIаб бугоха. Гьезда гьаб иш гьадин букIин лъалебани ва гьел хIакъаб диналдаги руссунебани.**

وَلَوۡ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ وَٱتَّقَوۡاْ لَمَثُوبَةٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ خَيۡرٞۚ لَّوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ١٠٣

Гьал гIадамал ягьудиязул гIалимзаби рукIаниги, гьез хIакъаб жоялда гIамал гьабичIеб мехалъ, гIелмуялда рекъараб хьвадиги гьабичIеб мехалъ, гьел жагьилчагIазул бакIалда рукIуна. Гьедин бук1иналъ ТIадегIанав Аллагьас гьаб кIиябго аятальул ахиралда абулеб буго: **«жал жо лъалел ругелани»** абун.

Гьал аятаз хIинкъи кьун лъазабулеб буго сихIру гьаби, гьабулезда божи купруялда унеб гIамал бугин абун. Гьаб заманалъги гIемер руго жидеца гIадамал гуккулел сихIручагIиги, балъгояб жо лъалин, хваразул рухIал ракIарулин ругелги, щайтIабигун гаргадулелги, жидеца сихIро хвезабулаян абун гIадамал гуккулелги (сихIро гьабун рокъоб, азбаралъуб лъураб ясикIо бахъулел).

Гьал киналго руго Аллагьасул ﷻ рахIматалдаса рикIкIалъарал гIадамал ва гьазда божун, гьазухъе хьвадулелги купру-ширкалда ккеялда хIинкъи буго. Ц1одорлъи гьабизе ккела ва кинабго унти, къварилъи, балагь нилъеда тIаде биччалев ва гьеб тIаса босулев цохIо Аллагь ﷻ вукIин лъазе ккела.

Муъминзабазда тIаде бачIунеб къварилъи гьезул мунагьал чуризе букIуна, гIасиял, пасикъал, капурал г1адамазда бачIунеб къварилъи гьезие дунялалдаго гIазаб гьаби буго. Гьадин бугелъул жинда цо къварилъи тIаде ккарав чияс бищун цебе Аллагьасда ﷻ гьаризе ккела гьеб тIаса босе абун. Хадув гьев хIинкъизе ккела жиндир гIасилъи гIемерлъун, жиндие гьабулеб гIазаб батилин абун.

Тавбо гьабун, Аллагьасда вуссун дугIа гьабила: я дир БетIергьан Аллагь ﷻ гьаб дида бачIараб къварилъи дир мунагьал чуриялъе сабаблъун ккезабе. Гьаб дида ццим бахъун бачIараблъун гьабуге-абун. Гьалда хадуб щибаб къварилъиялъе гьеб тIасса босизе Аллагьас ﷻ нилъее рихьизарурал загьирал сабабал руго. Тохтурзаби руго,

гIалимзаби руго. Гъезда аскIор ун, гъездаса кумек тIалаб гъабизеги бегьула. Дол Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ какарал сихIручагIи ва гъезда релъаралги ц1акъ рикIкIад гьаризе ккела.

Аллагьас нилъее тавпикъ гьабеги квешаб тезе лъикIаб босизе. Амин.

ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел ягьудиязул бусурбабаздехун бугеб тушманлъи, хIалхъублъи бицун: гьезул нигIматал тIаса ине бокьи, исламияб дин махсароде гьабун гьеб хвезабизе бокьи, ва цогидалги гIамалал рицун, рештIизаруна гьал хадур ругел аятал.

104. Я гьал иман лъурал гIадамал! нужеца абуге «رَاعِنَا» - абун, гьелъул бакIалда «انْظُرْنَا» - абе ва нужеда малъулеб лъикIаб жоялда гIенекке ва Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **мутIигIлъе. Жидеца Аллагьасда инкар кколел,** гьесул дин махсароде гьабулел, аварагзабаде данде рахъунел **ягьудиязе жинца унтизабулеб жужахIалъул гIазаб бук1ине буго.**

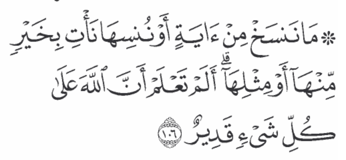
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرۡنَا وَٱسۡمَعُواْۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٠٤﴾

ГIараб мацIалда «رَٰعِنَا» ва «ٱنظُرۡنَا» абураб кIиябго рагIи цого магIнаялда буго: ниж дагьалъ те абураб магIна. Ягьудияз доб «рагIина» абураб рагIиялъул жинца ахIмакълъиялда тIоритIел гьабулеб цогиги магIнаги босун, гьелдалъун кIалъалел рукIана аварагасда ва муъминзабазда. Гьедин бугелъул доб «рагIина» абураб рагIиго абуге абун амру гьабулеб буго Аллагьас муъминзабазда. Цоги гьел ягьудияз бусурбабазе салам кьолаго «ассаму гIалайкум» абулеб букIана «ассаламу» абулеб бакIалда. Гьеб рагIиялъул магIна буго «нужее хвел буго» абураб. Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас асхIабзабазда رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ абуна ягьудияз доб рагIи абураб мехалъ гьелда данде «ва гIалайкум» абе абун. Цинги гьелъул магIна лъугьула «нужееги буго хвел» абураб.

105. Жидеда т1ехь рештIараб агьлуялъеги, гьединго мушриказеги бокьуларо (гьезул капурзабазе бокьуларо) **нужеда БетIергьан Аллагьасул рахъалъан лъикIаб жо рештIизе:** нужехъе авараг вачIизеги, Къуръан рештIизеги. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир ц1об-рахIматалда жиндие вокьарав чи хасс гьавула:** гьел китабиязда яги мушриказда гьикъулеб, гьезулгун данде балеб щибго жо букIуларо, **ТIадегIанав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **муъминзабазе**

مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَلَا ٱلۡمُشۡرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ خَيۡرٖ مِّن رَّبِّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

ц1обал гIатIидав, гьезие лъикIлъи кIудияв вуго.



106. ТIадегIанав Аллагьас цо аят насхо гьабун (магIна хвезабун) цоги аят рештIиндал ягьудал кIалъана: «Балагье гьав аварагин вугев чиясухъе: жакъа бицараб жо метер хвезабулеб буго, жиндир асхIабзабазда жакъа цо амру-нагью гьабулеб буго, хадуб гьелдасан батIияб гьабулеб буго. Гьаб Къуръан гьес жинцаго ургъулеб жо буго»-абун. Цинги ТIадегIанав Аллагьас гьезул рагIи хвезабун абуна:

Дица цо аяталъул магIна хвезабун цоги аят рештIани, яги цо аяталда хIукму гьаби тани, цоги гьелдаса лъикIаб яги гьелда релъараб х1укму ва амру рештIизабула, муъминзабазе дунял-ахираталъул лъикIлъи бугеб, яги гьездаса цо къварилъи борхула, яги гьезие кири ц1ик1кIизабула. **Дуда лъаларищ МухIаммад** ﷺ (ва киналниги муъминзаби) **Т1адег1анав Аллагь кинабго жоялда жиндир хIал кIолев вукIин** ва жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабулев вукIин. Гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан лагъзадерие жинда жаниб маслахIат, лъикIлъи бугеб жо гурони букIуларо.

«Насхо» гьаби абураб рагIиялъул магIна буго цо жо хисизаби, цо жоялъул бакIалда цоги жо лъей. Къуръаналъул аят насхо гьабуна абураб мехалъ гьелъул магIна букIула цо пуланаб хIукму хисизабун цоги хIукму гьаби. Гьаб насхо гьаби букIуларо диналъул аслуялъулъ: Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави, авараг ﷺ ритIухъ гьави, ахираталда иман лъей ва гьезда релъарал жалазулъ. Гьединго насхо букIуларо аварагзабазул ва ццересел умматазул къиссабазулъги. Насхо букIула инсанас гьабулеб пишаялда хурхараб шаргIияб хIукмуялъулъ.

Гьедин насхо гьабуна Байтул-мукъадасалда руссун как бай Маккаялда руссиналъул аяталдалъун. Васият гьабе абураб аяталъул хIукму хисизабуна ирсалъул аятаздалъун. Капурзабазда ва мушриказда рагъ гьабуге абулел аятазул хIукму насхо гьабуна гьезда рагъ гьабе абулел аятаздалъун. Гьалда релълъарал цогиги ширгIиял хIукмаби руго исламалъул авалалда рукIаралдаса хадуб цIияб хIукму гьабун хисизарурал.

ТIадегIанав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца шаргIияб нух лъолев Х1аким. Гьесул ихтияралда букIула жиндие бокьараб хIукму хисизабизеги. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасеги ихтияр букIана жинда вахIю гьабураб мехалъ хIукму хисизабизе. Хирияв авараг хун хадуб шаргIияб хIукму хисизабуларо ва Къуръаналъулги хIадисалъулги

цониги хIукму хвезабуларо.

أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ ١٠٧

107. Дуда лъаларищ МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, ТIадегIанав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вукIин зоб- ракьалъул ханлъи жинда кодоб бугев. Нужее цоги щивго чи гьечIо жинца квербакъулев ва нужее лъикIлъи гьабулев, цох1о Аллагь гурев.**

ТIадегIанав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго кинабго жо бижи ва гьелъулъ гьабулеб тасарупги (хис-бас гьаби). Жиндие бокьараб хIалалъ гьаб гIалам бижидал, жиндие бокьарав бахьибугев гьавула, аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ иман лъун, гьесда нахърилъарал АсхIабзабигIадин رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ. Жиндие бокьарал бахьикъосарал гьарула, Къуръанги аварагги гьереси гьавурал ягьудиялгIадин. Гьединго жиндие бокьараб жо хIалал гьабула, жиндие бокьараб хIарам гьабула. Аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ рештIизабулеб Къуръанги жиндие бокьухъин рештIизабула: **Аллагьасда щивго чияс гьикъуларо гьес гьабулеб жо щиб абун, гIадамазда ахираталда гьикъизе буго жидер гIамалаздаса.** (Суратул Анбияъ 23 аят)

Гьаб хIикмат бич1чIараб мехалъ, муъминзабазда тIадаб буго жидехъе бачIараб амру-нагью тIубай, аваргасда нахърилъин ва ягьудияз гIадин дин махсароде гьабулел суалал кьечIого тей.

أَمۡ تُرِيدُونَ أَن تَسۡـَٔلُواْ رَسُولَكُمۡ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبۡلُۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلۡكُفۡرَ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ١٠٨

108. Яги нужее бокьунищ бугеб я гьал муъминзаби, нужецаги гьикъизе аварагасда нужеда цере рукIараз Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасда гьикъараб гIадин. Жинца иманги кьун купру босарав чи т1убанго битIараб нухдасан къосарав вуго.**

Гьаб хIал букIана аврагзаби ритIухъ гьаричIого, гьезда нахърилълъинчIого, гьезда данде къецандулел гIадамазулги. Аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ хIалбихьизе, гьев гIодовегIан гьавизе гьикъарди гьукъун рештIана гьаб аят. Гьеб гIамал букIана ягьудияз Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда данде гьабулеб. Гьединго гьаб аяталъ тIоритIел гьабулеб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан хIукму рештIичIеб жоялдасаги гьикъарди лъикIаб гьечIолъиялда: Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагас асхIабзабиги رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ нахъечIван рукIана гьедин гьикъардиялдаса.

وَدَّ كَثِيرٞ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَوۡ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعۡدِ إِيمَٰنِكُمۡ كُفَّارًا حَسَدٗا مِّنۡ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ

109. Китабиязул гIемерисезе бокьун буго нуж иман лъун хадур гьелдаса руссун капурзабилъун лъугьизе. Гьеб бокьиялъе гIиллаги буго **жидее хIакъаб жо баянлъун хадубги гьезул**

ٱلۡحَقُّۖ فَٱعۡفُواْ وَٱصۡفَحُواْ حَتَّىٰ يَأۡتِيَ ٱللَّهُ بِأَمۡرِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ١٠٩

нужедехун бугеб хIасад ва хIалхъублъи. Гьеб хIакъаб жо буго хирияв авараг ﷺ ва гьесул асхIабзаби رضي الله عنهم хIакъаб диналда рукIин. Гьеб буго китабиязе захIматлъун бугеб жо. **Нуж гьезда тIаса лъугьа ва гьез нужее гьабулеб къварилъиги данде жаваб кьечIого те, Аллагьас جل جلاله нужее цо амру бач1инегIан. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь жиндир кинабго жоялда хIал кIолев вуго.** Гьел бусурбабазе къварилъи гьабулел гIадамаздаса Аллагьас ццим босила жиндие бокьараб мехалъ, гьесдаса гьел popч1иларо.

وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَمَا تُقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُم مِّنۡ خَيۡرٖ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ١١٠

110. Нужеца паризаял какал рай, паризаяб закатги кье. Гьебгуребги суннатаб гIамал гьабун гьабураб лъикIлъиги Аллагьасда جل جلاله аскIоб нужеда батизе буго. хIакълъунго Аллагь киналго нужер гIамалал рихьулев вуго, ва нужее гьелда данде мустахIикъаб жазаъ гьабизе бугев вуго.

Гьедин бугелъул, щибго мунпагIат гьечIеб дагIба-къец ва гьикъардиялда рукIинчIого ахираталда нужее хайир бугеб, Аллагь جل جلاله разилъунеб гIамал гьабиялда т1ад ч1ей гьабе.

وَقَالُواْ لَن يَدۡخُلَ ٱلۡجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰۗ تِلۡكَ أَمَانِيُّهُمۡۗ قُلۡ هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١١١

111. Жидехъе т1ехь кьураз абулеб буго алжаналда жанир лъугьизего гьечIо Мусал яги ГIисал диналда рукIарал гIадамал гурони абун: гьаб буго гьез хьул гьабулеб ва гьезие бокьулеб жо. Дуца гьезда абе МухIаммад ﷺ: Нужеца бицунеб жо битIараб батани нужер хIужа бачеха абун.

بَلَىٰۚ مَنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ فَلَهُۥٓ أَجۡرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ١١٢

112. Гьеб алжаналда лъугьуна жинца бацIадго Аллагьасда جل جلاله иман лъун, гьесие гIибадат гьабурав чи. Жинца шаргIалда рекъон лъикIаб гIамалги гьабурав. Гьев чиясе буго Аллагьасда аскIоб ажро ва алжан. гьел гIадамазе ахираталда щибго хIинкъи гьечIо ва гьел сунцаго пашман гьаризеги гьечIо.

Нилъеца гьабураб гIамал къабул гьабиялъе кIиго шартI буго: <u>цо</u> буго гьеб гIамал гьоркьоб щибго жо гIахьал гьабичIого цохIо Аллагьасе جل جلاله гьабураб букIин. <u>КIиабилеб</u> буго гьеб гIамал битIараб, шаргIалда рекъон ккараб букIин. Аллагьасе جل جلاله ихласалда (рак1 бац1ц1адго)

гьабуниги, шаргIалда рекъон ккечIони гьеб гIамал къабул гьабуларо. Гьелъие далил буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадис: *«Жинца гIамал гьабурав чи, гьеб гIамалалъе нилъер амруги (хIужа далил) гьечIеб, гьеб гIамал нахъчIвала»* абун. Х1адис Муслимица бицана.

Масала: китабиязул кашишаз Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIоло гIамал гьабулеб бугониги, гьезул гьеб къабул гьабуларо: гьезда тIадаб бугелъул МухIаммад صَلَّاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ аварагасда иман лъезе ва гьесда нахърилълъине.

113. Ягьудияз абуна насранияз гьабулеб дин битIараб гьечIин, насраниязги абуна ягьудияз гьабулеб дин бит1араб гьеч1ин. Гьаб кIиябго къокъаялъ Инжил ва Таврат тIехьги цIалулеб буго.

وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ لَيۡسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيۡسَتِ ٱلۡيَهُودُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَهُمۡ يَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ مِثۡلَ قَوۡلِهِمۡۚ فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ١١٣

гьеб тIехьалда гIамал гьабулеб букIарабани гьез цо-цазул дин битIараблъун гьабизе кколаан ва Мусадаги Г1исадаги عَلَيْهِمَاالسَّلَامُ кIиясдаго иманги лъезе кколаан. **Китабияз абуралда релълъараб жо абулеб буго гIарабиязул мушриказги, цогидал жидехъ тIехь рештIинчIел гIадамазги.** Гьел гIарабияз абуна МухIаммад صَلَّاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ авараг гьечIин ва хIакъаб дин малъулев гьечIин. **Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ахир къиямасеб къоялъ хIукму гьабизе буго гьел китабиял хилиплъараб жоялъулъ** Гьеб къоялъ кинабго жо загьирлъула ва щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъ гьабула, цох1ониги чиясе цоги чиясул мунагьазул гIакъубаги гьабуларо.

114. Жиндир зулмо кIудияв щивха вукIинев, жинца масжидазда жаниб Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабизе гьукъулев ва гьел масжидал риххизаризе живги хьвадулев чиясдаса?

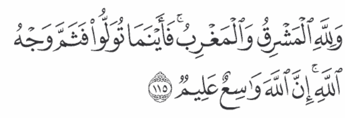
وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ أَن يُذۡكَرَ فِيهَا ٱسۡمُهُۥ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمۡ أَن يَدۡخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَۚ لَهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٞ ١١٤

(Румаца байтул-мукъадас биххизабиялда релълъун ва Къурайшазул мушриказ КагIбаялда гIибадат гьабизе муъминзаби гьукъиялда релълъун). Ай гьаб ц1акъ кIудияб купру ва зулму буго.

Гьел гIадамазда тIадаб букIана Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рукъзабахъ Аллагьасдаса хIинкъун, гьесие гIибадат гьабизе лъугьизе. Гьел рукъзал риххизе ва ч1унтIизе гьарулел г1адамазе дунялалда гIодобегIанлъи ва хIакъирлъи буго, ва ахираталда гьезие жужахIалъул кIудияб гIазабги бук1ине буго.

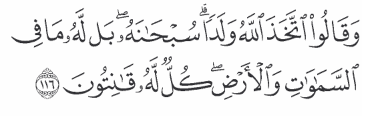
Къатадатица абуна: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбаби насранияз кумек гьабуна Бухтанасар абулев мажусиясе боялги рачун Байтул-мукъадас бихххизе вачIиндал. Гьелъие гIиллаги букIана ягьудияз ЯхIя авараг чIваялда ццим бахъин.

Ибну жаририца абуна: гьаб аяталда бицен гьабурал г1адамал руго Къурайшиязул мушрикал, Мух1амад авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ва гьесул асх1абзаби Х1удайбияталъул сулх1 гьабураб къоялъ Маккаялда жанир лъугьине жидеца гьукъарал» -абун.



115. ТIадегIанав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **буго бакъ баккулеб рахъги ва бакъ тIерхьуллеб рахъги.** Гьединго кинабго жоги. **Нуж гIибадат гьабизе кинаб рахъалде руссаниги гьенив Аллагь вукIула** ва гьесда нуж рихьула, нужер гIибадатги бихьула. **ХIакълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир ц1об-рахIмат гIатIидав вуго,** гьеб кинабго гIаламалда щолев вуго **ва кинабго махлукъаталъул ахIвалал жинда лъалев вуго.**

Гьаб аят рештIизабиялъе сабаб бицунаго гIалимзабазул гIемерал хилапал руго. Цояз абуна гьеб букIанин как тIад лъураб заман, къибла кинаб рахъ бугеб бицинчIеб. Цояз абуна гьаб аят бугин сапаралда рукIун, бецIаб бакIалда рукIун, къибла лъачIони бокьараб рахъалда русун как базе бегьиялъе далил абун. Гьаб аят насхо гьабуна КагIбаялде руссун как базе тIадаблъун гьабурал аятаз.



116. Ва гьел мушриказ абуна Аллагьас жиндие лъимал гьарунин абун. Жив вацIц1адав вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **мушриказ гьесда гIунтIизабулеб гьересиялдаса. БетIергьан Аллагь щибго жоялда хIажатав гьечIо.**

Зобал ракьазул ханлъи гьесда кодоб буго, гьениб жаниб бугебщинаб жоги гьесул мулк буго ва кинабго жо Аллагьасе мутIигIаб буго. Гьес жиндие бокьухъин бижараб буго ва бокьараб къадарги гьелъие гьабураб буго. Аллагь жиндие гIибадат гьабизе хIакъав Бет1ергьан вукIиналдаги мутIигIал руго. **Ахираталдаги кинабго махлукъ Аллагьасе хIелун мутIигIлъун букIине буго.**

Ягьудиязул мушриказ абуна малаикзаби Аллагьасул васал ругин абун цогидал мушриказ абуна маликзаби Аллагьасул ясал ругин абун. Гьал киналго гьереси гьарун рештIизабуна Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб цебе араб аят.

Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас бицараб кьуч1аб хIадис буго: *«Цониги чи гьечIо жинда рагIизабун жиндие зaралияб жо бицулеб мехалъ, гьелда сабро гьабулев Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *сабро гьабиялда релълъун. Капурзабаца абулеб буго гьесул лъимал ругин абун. Цингиги Аллагьас гьел капуразе ризкъиги кьолеб буго ва сахлъиги кьолеб буго»*- абун.

بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ١١٧

117. Жинца зобал ракьал рижарав вуго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**, цебехун щибго мисал сурат гьечIого, жиндие бокьараб х1алалъ. ТIадегIанав Аллагьас цо иш лъугьизе хIукму гьабураб мехалъ гьеб хIукму тIубазабула цохIо «кун» абураб рагIиялдалъун** (мун букIа, мун лъугьа) **ва гьеб Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **хIукму гьабураб, гьесие бокьараб жо лъугьуна.**

Хирияб Къуръаналда жаниб: «кун абула»-ян абиялдаса мурад буго нилъер гIакълоялда релълъун, нилъеда бичIунеб хIалалъ хабар бицин. Гьедин гьеч1ебани Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьеб «кун»- абиялдаги х1ажатав гьеч1о. Гьесие бокьараб жо гьеб бокьараб лах1заталъ лъугьула.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ لَوۡلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوۡ تَأۡتِينَآ ءَايَةٞۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِم مِّثۡلَ قَوۡلِهِمۡۘ تَشَٰبَهَتۡ قُلُوبُهُمۡۗ قَدۡ بَيَّنَّا ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ١١٨

118. Жидеда тIехь рештIич1ел мушриказ абулеб буго: «нижедаги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **кIалъалевани** вахIю рештIунебани мун авараг вугин абун. **Яги цо гIаламат бач1унебани** дур аварагльи ритIухъ **гьабун.** Гьеб рагIи буго жудер гIамал кIодолъун хIал хъублъун абулеб рагIи. **Гьал мушриказ абуралда релълъараб жо абуна гьезда цебехун рукIарал къавмазги,** аварагзаби гьереси гьарун, гьезда иман лъезе чухIун. **Дол цересезулги гьазулги ракIал цIакъ цо-цазда релълъарал руго:** инкар кквеялъулъ, жагьиллъиялъулъ, беццлъиялъулъ, аварагзаби гьереси гьариялъулъги. **ХIакълъунго дица мухIканал далилал ва хIужаби рачун руго хIакъаб жо лъазе бокьарал ва жидеда хIакъаб жо лъалел чагIазеги.** Гьел киналго хIужабаз гьезда бицунеб буго мун хIакъав авараг вукIин.

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗاۖ وَلَا تُسۡـَٔلُ عَنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡجَحِيمِ ١١٩

119. ХIакълъунго дица мун витIана МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ исламимияб динги босун, Къуръанги кьун, **муъминзабазда алжаналдалъун рохел бицуневлъун,**

капуразе ва мушриказе гӀазабалдалъун хӀинкъи кьолевлъунги. Ва дуда гьикъизе гьечӀо, дуда гӀайибги букӀизе гьечӀо **дуца хӀакъаб жоялда ахӀун хадуги гьелда рач1инчӀого жужахӀалъул агьлолъун ккаразул.**

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

120. Ягьудалги насраниялги кидаго дуда разилъуларо ва дуда нахъги рилълъунаро, мун гьезул мекъаб диналде вач1инегӀан. Дуца гьезда абе МухӀаммад ﷺ**: «ХӀакъаб дин исламияб дин буго ва гьеб Аллагьас кьураб битӀараб нух буго,** гьеб тун батӀияб жо ва цогидал киналго динал къосин буго»- **абун. Гьаб хӀакъаб амру духъе бачӀун хадуб ва дуда гьеб лъан хадубги мун гьел ягьудазул ва насраниязул пасадал харбазда ва гьезул напсазе бокьароб жоялда нахъ вилълъани, Аллагьасул г1азабалдаса мун ц1унулев кумекчи вукӀуларо ва дуе квер бакъулев чиги вукӀуларо.**

Гьаб жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагасда хитӀаб гьабун абураб рагӀи гьев авараг дозда нахъ вилълъиналда хӀинкъун, гьесие хӀинкъи кьолеб рагӀи гуро. ТӀадегӀанав Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала жиндир авараг гӀасилъуларев ва амроялда хилифлъуларев вукӀин. Гьаб хӀинкъи кьей буго гьев МухӀаммад ﷺ аварагасул умматалъе; гьаб хӀакъаб исламияб дин бачӀун хадуги гьел ягьудиязул ва насраниязул нухалда хьвадиялдаса ц1унизе. Кинабго купру цо буго ва гьеб цо миллат буго. Кинаб къокъаялда цадахъ кканиги гьезие бугеб хӀукму абадияб жужахӀ буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул кьуч1аб х1адис буго: *«Дир умматалъул цо къокъа кидаго т1аса инаро жидеца х1акъаб жоялъе г1оло рагъ гьабулеблъун ва гьел бергьунеллъунги рук1ула. Гьезие щибго заралги гьабуларо гьездехун хилиплъун ч1араз. Гьадин бук1изе буго гьаб амро къиямасеб къо ч1езег1ан»*- абун.

Аллагьас нилъ ц1унаги купру-ширкалъул нухда ккеялдаса.

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾

121. Ягьудиязул ва насраниязул цо къокъа буго Къуръаналда иман лъурал ва жидеца гьеб битӀун цӀалулел: гьоркьоб жо течӀого ва магӀна хисизабичӀого. Жидехъе кьураб тӀехьалда инкар ккурал гӀадамал, цинги Къуръаналдаги инкар ккурал, гьел гӀадамал руго жидер дунялги ахиратги гӀадада хварал.

Къуръан битIун цIали ва жиндир хIакъ тIубан цIалиялдаса мурад буго гьеб Къуръаналда нахърилълъин. Къуръаналъ хIалал гьабураб хIалал гьабун, хIарам гьабураб хIарам гьабун, амру-нагью тIубан, Ааллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат бац1цIад гьабун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадис буго:

«Дир напс жинда кодоб бугев Аллагьасул цIаралдалъун гьедула дун: цониги чи гьечIо, ягьудияв вукIа яги насраниияв вукIа, жидеда дир хабар рагIарал ва дида иман лъечIел, жал жужахIалда лъугьунеллъун гурони». Х1адис имам Муслимица бицана.

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٢٢

122. Я Исраилил лъимал! Нужеца цоги ва цогиги нухалъ ракIалда щвезабе дица нужее кьурал гIемерал ва кIудиял нигIматал, ва нуж цогидал умматаздаса тIок1 гьаруураблъиги: аварагзаби ритIун ва тIахьал рештIун.

وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ١٢٣

123. Ва нуж гьеб къиямасеб къоялъул гIазабалдасаги хIинкъа, гьеб къоялъ цо напсалъе цоги напсалъул жазаъ гьабулереб, гьеб напсалдаса ришват, гIак1а ва цогидаб жо босулареб. Гьелъие цоги чиясул шапагIаталъ мунпагIатги гьабулареб, ва жидее щибго квербакъиги гьечIеб.

Гьаб кIиябго аяталда магIна релълъарал аятал цереги рачIун рукIана. Гьал такрар гьариялдаса мурад буго китабиял кантIизари ва аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ нахърилълъиялда гьесизари: жидер тIахьазда гьесул цIарги сипаталги, гьесул хIакъикъатги бицун бугелъул ва жидеда гьев хIакъав авараг вукIинги лъалеб бугелъул.

۞ وَإِذِ ٱبۡتَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٖ فَأَتَمَّهُنَّۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامٗاۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِيۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهۡدِي ٱلظَّٰلِمِينَ ١٢٤

124. Ва дуца умматалда бице МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: ТIадегIанав Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **Ибрагьим аварагасул хIалбихьи гьабураб заман, гьесда амру-нагью гьабун ва шаргIиял тIадкъаял гьарун. Ибрагьимица** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **жинда тIад къараб жоги берцинго тIубана. Цинги БетIергьанас Ибрагьимида** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: Дица мун гIадамазе имамлъун гьавизехьин вуго,** гьезда дин малъулев авараглъун ва гьел дуда нахърилълъуневлъун»-абун.

Ибрагьимицаги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Дир наслоялдасаги гьаре, БетIергьан, имамзаби (**аварагзаби**)» – абун. ТIадегIанав Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **абуна: «Гьаб дир къотIи ва кIудияб хиралъи капурзабазе щоларо»-абун.** Гьелъул магIна буго: дур наслоялдаса имамзаби

гьаризе руго, амма гьеб хиралъи Дида мутIигIлъуларел зулмучагIазе букIизе гьечIо.
ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Ибрагьим аварагасул хIалбихьи гьабуна абураб рагIиялъул магIна гьечIо гьев БетIергьан Аллагь Ибрагьимица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьабизесеб жо лъаларев вукIин, гьелъул магIна буго гьеб иш халкъалда загьир гьаби.

125. Гьединго дуца уматалда бице МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ дица хирияб КагIба рукъ гьабураб заман, кинабго рахъалъан гIадамал жинда тIаде рачIунеблъун ва жинда аскIор гIадамал хIинкъичIого рукIунеблъунги.

وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَـٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

Гьеб КагIба рукъалъул хIурмат кIодо гьабун, гьелда аскIоб цо инсанас цоги инсанасе гIакъуба- къварилъи гьабулароан жагьилаб заманаялъул гIарабиязги.
Дица гIадамаздаги абуна: «Нужеца Ибрагьимил макъам кквеə гьелда аскIор ч1ун Ааллгьасе جَلَّجَلَالُهُ как балеб бакIлъун»-абун.
«Ибрагьимил макъам» абула кагIба рукъ балеб мехалъ Ибрагьим авараг жинда тIад ч1ун вукIараб гамачIалда. Гьаб заманалъ гьеб гамачI кагIбаялъул рагьоялда дандбитIун, жинда тIад хассаб хIужра (къубба) гьабун буго. КагIба рукъалда сверухъ т1аваф гьабун лъугьараб мехалъ гьеб гамачIалда нахъехун чIун КагIбаялда вуссун как базе суннатаб буго.
Ва дица амро гьабуна Ибрагьимида ва гьесул вас ИсмагIилида нужеца гьеб КагIба рукъ кинабгIаги чорокаб жоялдаса бацIад гьабе абун. МагIнавияб чороклъи буго Аллагьасда ширк гьаби, загьираб чороклъи буго инсанасул ракI къалеб щинаб жо.
КагIба рукъ бацIад гьабеян амру гьабуна **гьениб Аллагьасе гIоло т1аваф гьабулел гIадамазе зарал бугеб жаялдаса. ИгIтикап гьабун гьеб масжидалда ч1олел гIадамазе зарал гьабулеб жоялдасаги, ва рукугI-сужда гьабун как бан, цогидабги гIибадат гьабун КагIба рукъги, сверун бугеб масжидги даимго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсолеб бакIлъун гьабурал муъминзабазе зарал гьабулеб жоялдасаги.**
Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьим аварагасул миллаталдаса руго нилъ. Гьелъул магIна буго гьаб исламияб дин ва гьелъул гIемерисел хIукмаби Ибрагьим аварагсда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ малъараб диналда релълъарал, гьеб дин тIубазабулел рук1ин.
Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ

аварагасул Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хIал бихьи гьабурал калимаби рукIана: Аллагьасул амруялда мутIигIлъун хъанчие лагълъи гьабулеб жиндир къавмалдаса ватIалъи. Залимав хан Намрузида цеве ч1ей, гьесие Аллагь цо вукIиналъе далилал рачун. Гьеб къавмалъ кутакаб цIаги бакун жив жанив рехизе хIукму гьабураб мехалъ, гьеб хIинкъараб ва захIматаб амруялда сабро гьаби, цинги жиндир ватIан тун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIола гьижра гьабун, Шамалъул ракьалде ин.
Аллагьас жинда тIад къараб х1алалъ гIадамазе гьоболлъи гьаби ва гьеб гьоболлъи гьабиялъе жиндир напс ва мал хIалтIизаби. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ вас хъвеялдалъун амру гьабидал гьелда сабро гьабун, амру тIубазе лъугьин. Аллагьасул салам лъеяв Ибрагьим авараг вуго суннат гьаби (обрезание) малъ-рас къунц1и, чорхол рац1ц1алъи гьаби ва гьел гурел цогидалги жиндаса нилъее нухлъун бачIарав.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

126. Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас Аллагьасда гьарараб гIуж бице МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ дуца дур умматалда: «Я дир БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ! Гьаб КагIба рукъ бугеб бакI ва гьелда сверухъ бугеб ракь дуца гьабе жиндилъ баракат бугеблъун ва гьенир гIадамал хIинкъичIого хIалхьон, божун рукIунеблъунги. Гьаб ракьалда бугеб халкъалъе дуца батIи-батIияб тIагIам ва пихъ ризкъилъунги кье. Гьеб ризкъи гIемераблъун ва х1алалаблъун дуда иман лъурал, дур аварагзаби ва дур тIахьал ритIухъ гьарурал муъминзабазе кье»-абун.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна: «Дица гьеб ризкъи дида инкар ккуразеги кьела, гьаб дунялалъул рокъор ругел дагьабго заманаялъ»-абун. Дица гьел рижун ругелъул ва гьезие ризкъи кьуна абун дир мулкалъе ва милкалъе (боцIи-мал) кколеб щибго мукъсанлъиги гьечIелъул. **Цинги ахираталда купру-ширкалда чIарав чи дица жужахIалъул цIадул гIазабалъулъ ккезавила ва гьесие щибго хвасарлъиги букIинаро. Ц1акъ квешаб ахир буго инсанасе жужахIалда ккей ва ц1акъ квешаб абадияб рукъги буго гьеб.**

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

127. Гьединго кагIба рукъ балеб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьим ва ИсмагIил (гьесул вас) аварагас Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьари гьабураб гIужги бице умматалъе вагIзалъун ва пикру гьабизе сабаблъун: Я нижер БетIергьан Аллагь! Гьаб нижер гIамал дуца

къабул гьабе.
Мун разилъиялъе сабаблъун ккезегьабе, гІадада хвараблъун гьабуге. **ХІакълъунго мун кинабго жо рагІулев ва кинабго жо лъалев вуго.** Нижер гІамалги бихьула дуда, дугІаги рагІула ва нижер рекІел иманги, дуда хІели ва дуе мутІигІлъиги лъала.

128. Я нижер БетІергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**! Дуца ниж кІиявго гьаве дур амруялда нахърилълъараздаса:** тІубараб хІалалъ дур ахІкамал тІад росарал ва гьел тІоразарулеллъун. **Ва нижер наслу-зурияталдасаги гьабе дуда мутІигІаб уммат.** Дур къадро кІодолъи лъалел, жал дур лагъзал рукІин лъалел ва дуе мутІигІлъун, хІелун гІибадат гьабулел.

رَبَّنَا وَٱجۡعَلۡنَا مُسۡلِمَيۡنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةٗ مُّسۡلِمَةٗ لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبۡ عَلَيۡنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ١٢٨

Ва дуца нижеда лъазабе дуе гІибадат гьабулеб къагІида. Гьеб кагІба рукъалда хІажгун гІумра гьабулеб къагІидаги лъазе гьабе. **Ва дуца нижер тавбо къабул гьабе, нижер мунагьал чурун нижеда мун гурхІа. ХІакълъунго мун цІакъ тавбо къабул гьабулев,** лагъзадерица тавбо гьабизе бокьулев **ва дуда иман лъурал лагъзадерида дунялалдаги ахираталдаги гурхІулев вуго.**

129. Я нижер БетІергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**! Гьаб кагІба рукъ бугеб ракьалъул агьлуялда дуца авараг витІе: гьезухъе дур дин босун ва гьезда гьоркьосан жив вугев. Гьезие дур аятал цІалулев ва гьезул хІукму баян гьабулев. Гьезда дур тІехь лъазабулев ва гьелда рекъон гІибадат гьабизеги лъазабулев.**

رَبَّنَا وَٱبۡعَثۡ فِيهِمۡ رَسُولٗا مِّنۡهُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُزَكِّيهِمۡۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ١٢٩

Гьав МухІаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ авараг вуго, хирияб Къуръан жиндихъ кьун гьеб Маккаялъул агьлуялда ва кинабго гІаламалда расуллъун жив витІарав ва жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ каламалда рекъон, гьесие гІибадат гьабизе халкъ ах1арав.

Ва жинца кагІбаялда сверухъ бугеб агьлу купру-ширкалдаса бац1ад гьабулев. ХІакълъунго мун цІакъ гуч бергьарав хан вуго дуда данде щивго чи вахъунарев. **Дур гьабулеб ишалъулъ цІакъ хІикмат камилавги вуго**: жинда жаниб маслахІат бугеб, цо мурад бугеб жо гурони гьабуларев.

ТІадегІанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Халилуллагь жинда цІар тарав (Аллагьасе вокьулев) Ибрагьим عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ жинда гьаризе виччана ва гьесда гьаниб ццебе хъвараб дугІаги ракІалда рехана (илгьам гьабуна), гьелда жаниб бугеб кІудияб хІикмат нилъее загьир гьабун.

Гьаб дугІаялдалъун Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас гьарараб жоги хІакълъана, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб дугІаялъе жаваб гьабуна: дунялалда бугеб кинабго батІи-батІияб тІагІам Маккаялда бачІуна, хирияв авараг МухІамадги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ Маккаялда гьавуна ва гьенив вукІадго авараглъиги кьуна. Купру-ширкалдаса бац1ц1ад гьабун, цохІо Аллагьасе гІибадат гьабулеб бакІлъун КагІбарукъги гьабуна. Киналниги бусурбаби жинда гІашикълъун рукІунеб, чанго нухалъ зиярат гьабуниги ракІ гІорц1улареб ва ч1алгІин бассунареблъун, гІадамазул ракІал жинда ц1алеблъун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рукъги гьелда сверухъ бугеб Макка х1арамги, Мина, ГІарафа, муздалифаги гьабуна.

130. Хирияв авараг Ибрагьимил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **диналдаса щивго чи вуссуларо, жив ахІмакъав, жинца напс хІакъир гьавулев вукІун гурони.**

وَمَن يَرۡغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبۡرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفۡسَهُۥۚ وَلَقَدِ ٱصۡطَفَيۡنَٰهُ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ١٣٠

Гьединал ахІмакъал руго ягьудиязул ва насраниязул МухІаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ аварагасда нахърилълъинч1елги ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабун цогиги жоялъе лагълъи гьабулел гІадамалги.

ХІакълъунго дица Ибрагьим авараг тІаса вищана ва хира гьавуна гьаб дунялалда авараглъи кьун, гІемерал умматазе эменлъун ва имамлъун гьавун. **Гьев ахираталдаги свалих1иназдаса вук1изе вуго:** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда гІагар гьарурал, жидее тІадегІанал макъамал ва Аллагь разилъи бугел.

131. Ва гьев Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасда Аллагьас абураб гІуж рехсе, умматалъе вагІзалъун: мун Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **амруялда нахъвилълъа:** гьесда мутІигІлъун ва цогидаб кинабго жо тун, Аллагьасул дин тІубаялда тІад ч1а-абун. **Ибрагьимица абуна: «Дун г1аламалъулго Бет1ергьанасе мутІигІлъана ва гьесул амруялда хІелун, мукІурлъун, нахъвилълъана»-абун.**

إِذۡ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسۡلِمۡۖ قَالَ أَسۡلَمۡتُ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٣١

132. Ва гьаб дица хьвадизабулеб дин ва миллат нужецаги гьабеян Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **аварагас жиндир лъималаздаги васият гьабуна. Гьесул вас ЯгІкъубицаги** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **гьабуна гьебго васият. Гьес абуна: «Я дир лъимал! ТІадегІанав Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее тІаса бищун буго Аллагь цо гьавулеб исламияб дин.**

وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبۡرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعۡقُوبُ يَٰبَنِيَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٣٢

Вореха нужер цонигияв гъеб исламияб дин гъабулеллъун гурони хоге ва нуж гъеб диналда даимлъе »-абун.

Жинда Аллагьасул салам лъеяв ЯгIкъуб вуго Байтул-мукъадас барав. Ибрагьим аварагас КагIба баялда ва ЯгIкъубица Байтул-мукъадас баялда гьоркьоб кIикъого сон бугин абуна цо г1алимзабаца.

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى ۖ قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

133. Нуж ЯгIкъуб عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасда аскIорищ рукIарал я гьал мушрикал ва капурал, гьев ЯгIкъуб хвалда гIагарлъун, гьес лъималазда васият гьабулеб мехалъ.**

Ай нуж гьенир рукIинчIо, амма нужеда гьеб хабар хIакъаб букIин лъала аврагзабаз бицун бачIараб бугелъул. **Гьев ЯгIкъубица жиндир васазда абуна: нужеца щиб жоялъе лагълъи гьабизе бугеб дун хун хадуб абун.** Васаз абуна: **нижеца лагълъи гьабизе буго дур ва дур умумузул Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ**: Ибрагьимица, ИсмагIилица, Исх1акъица жиндие лагълъи гьабурав цохIо Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго гьев, жиндие шарик гьечIев ва ниж гьев Аллагьасе мутIигIал руго»-абун.**

Гьаб васият гьабиялдаса ва нилъеда гьаб лъазабиялдасаги мурад буго, киналго аваргзаби Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавулел рукIин, киназулго дин ислам букIин ва цохIо Аллагьасе гурого, цоги батIияб жо гьоркьоб ккун, дин гьабизе бегьулареблъи лъазаби. Дин абураб рагIиги ислам абураб рагIиги цого магIна буго: гьаб кIиябго рагIиялъул магIнаги мукIурлъун, мутIигIлъун, нахърилълъин буго ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ кинабго амру-нагью тIубазаби буго.

Масала: дун бусурманчи вуго абураб рагIиялъ щибго мунфагIат гьабуларо, гьес исламалъул ахIкамал тIуразарулел гьечIони. Дун Аллагьасул диналда вуго, яги гьесие дин гьабулев вугин абураб мехалъ, гьев чи вукIине ккола киналго Аллагьасул тIадкъаял тIуралев, как-к1ал, закат-хIажги гьабулев. Аллагьасул дин ц1унулев ва гьелъул тушбабазда вагъулев. Ракьалда тIад цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони мутIигIлъи, лагълъи бегьуларелъул, гьебги Аллагьасул амру бугелъул, исламияб дин ракьалда бук1иялъе яхI бахъиги Аллагьасе гьабулеб диналъул бищун кIудияб рукну (бутIа) буго.

Дин абураб раг1иялъ х1акъаб бугониги бат1улаб бугониги цо жоялъе мут1иг1лъи, гьелда нахърилълъин баян гьабула. Х1акъаб дин абураб мехалъ гьеб дин Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави ва гьесие лагълъи гьаби

бук1уна.

تِلۡكَ أُمَّةٞ قَدۡ خَلَتۡۖ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَلَكُم مَّا كَسَبۡتُمۡۖ وَلَا تُسۡـَٔلُونَ عَمَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٣٤

134. Гьеб уммат: Ибрагьим авараг ва гьесул наслуялъул аварагзаби ва муъминзаби, **жал церехун арал лъикIаб уммат буго:** нилъее нахъ рилълъиналъе мисаллъунги руго. **Гьез гьабураб лъикIаб гIамалалъул кири гьезие букIине буго. Ва нужеца гьабураб лъикIаб гIамалалъул кириги** ва квешаб г1амалалъул жазаъги **нужее букIине буго. Ва нужеда гьикъизе гьечIо ахираталда доз гьабураб гIамалалдаса.** Гьединго доздаги гьикъизе гьечIо нужер гIамалалдаса. Ахираталда Аллагьасда ццере чIолеб къоялъ щибаб напсалъ жиндир жаваб кьезе буго.

وَقَالُواْ كُونُواْ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰ تَهۡتَدُواْۗ قُلۡ بَلۡ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِـۧمَ حَنِيفٗاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٣٥

135. Гьаб аят рештIизабиялъе сабаб бицана: ягьудиязул ГIабдуллагь абулев чияс аварагасда ﷺ абуна: «ХIакъаб тIоритIел ва хIакъаб дин гьечIо нижеца гьабулеб дин гурони. Мун нижеда нахъ вилълъани мун витIун ккезе вуго»-абун. Гьадинабго жо абуна насраниязги. ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго.

Гьез абулеб буго: нуж ягьудиязул яги насраниязул диналда рукIа, нуж ритIун ккезе ругин абун. Дуца гьезда абе МухIаммад ﷺ: ниж руго Ибрагьимил миллаталда ругел; ритIун чIарал, цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гурого лагълъиги гьабуларел,** киналго аваргзабазда иманги лъолел. **Ва гьев Ибрагьим** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **авараг жинца ширк гьабулевлъунги вукIинчIо,** жидеца ширк гьабулезда гьоркьоса нахъеги ана. Нуж, я ягьудиял ва насраниял, гьев Ибрагьимил диналда гьечIо, нужеца гьабулеб жоги батIулаб дин буго.

قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِيَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمۡ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّنۡهُمۡ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ١٣٦

136. Нужеца китабиязда ва мушриказда абе, я гьал МухIаммад аварагасда иман лъурал гIадамал: «Нижеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъуна ва нижеда рештIизабураб Къуръаналдаги иман лъуна. Гьединго нижеца иман лъуна Ибарагьимида, ИсмагIилида, ИсхIакъида, ЯгIкъубида ва гьесул лъималазул лъималаздаги рештIизарурал т1ахьазда»-абун.** Ибнукасирица абуна: ЯгIкъуб عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул анцIила кIиго вас вукIана. Гьезие лъималги гьаруна ва гьеб щибаб къокъаялда «сибтI»

абуна. Г1адамазда жаниб анцIила кIиго батIияб умматги (сибтIги) лъугьана абун.

«Ва Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ **аварагсухъе кьураб Тавраталдаги, ва ГIиса аврагасухъе кьураб Инжилдаги иман лъуна. Гьал гурелги цогидал аваргзабахъе Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан бачIанщинаб жоялда нижеца иман лъуна, гьезул цонигиясда гьоркьоб батIалъиги гьабуларо»-абун.**

Гьел киналго руго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидеда божилъи гьабурал, халкъалде дин малъизе ритIарал гIадамал. **Ва Нижги гьев Аллагьасе мутIигIал, гьесул амруялда нахърилълъарал,** гьесул аварагзабазул عَلَيْهِمُ السَّلَامُ нухдаса хьвадулел руго. Гьел ягьудиял ва насраниял гIадин Аллагьасул диналдаса бугеб цо жо ритIухъ гьабулел, цогидаб жо гьереси гьабулел, гьелда инкар кколел гьечIо ниж.

فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

137. Гьаб нужеца лъураб хIалалъ иманги лъуни, ва нужгогIадин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **кинабго амруялда нахъги рилъани, гьел китабиял ва мушрикал битIараб нухда жал тIоритIарал рукIуна. Гьедин иман лъеялдаса руссун, чIухIун чIани,** гьел гIадамал хIакъаб жо къваригIарал чагIи гуро, **гьел руго МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дудехун тушманлъи квей ва дургун дагIба бокьарал гIадамал.**

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **мун гьезул квешлъиялдаса ц1унизе вуго МухIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **ва дуе гьес гIейи гьабизе буго.** Ай Аллагь вуго дуе кумек гьабулев ва квербакъулев. **ХIакълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда хIакъаб жо рагIулев,** жинца гьеб къабул гьабулев вуго. **Жинда кинавго чиясул хьвади, гIамал-хасият лъалев вуго** ва щивасе гьесул гIамалалда рекъараб жазаъ гьабизесевги вуго.

صِبْغَةَ ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَـٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾

138. Гьаб ниж жинда ругеб исламияб дин буго **Аллагьас нижер чорхолъ бессараб, нижер сипатлъун гьабураб дин. ТIадегIанав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго бищунго лъикIав жиндир лагъзадерие лъикIаб, мустахIикъаб жо гьезул сипатлъун гьабизе. Ва ниж гьев Аллагьасе гIибадат гьабулел руго**, гьев гуреб цоги жоялъе гIибадат гьабулел гьечIо.

قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَآ أَعْمَـٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾

139. Дуца китабиязда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: нуж нижее хIужа-далил бачун кIалъалелищ ругел БетIергьан Аллагьасул хIакъалъулъ:** нуж ругин

Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рокьулел, цогидал гьечIин абун. Нуж Аллагьасул лъимал ругин, аварагзаби нужедаса ругин, цогидаздаса гьечIин абун. **ТIадегIанав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ нужерги нижерги БетIергьан вукIингун цадахъ ва нилъ киналго гьесул лагъзалги рукIун.**
Ва нижеца гьабураб гIамалалъул жазаъ нижее буго, нужеца гьабураб гIамалалъул жазаъ нужее буго. Ва амма ниж руго гьев Аллагьасе бацIц1адаб дин гьабулел: гьесул аварагзаби ритIухъ гьарун ва гьев Аллагь гуреб жоялъе гIибадат гьабичIого**.**
Нижее гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьиялъулъ ва гьесие мутIигIлъиялъулъ нижер ихлас буго (рак1 бац1ц1алъи, хиянат гьеч1олъи). Нижеца Аллагьасде щибго жо гIахьал гьабуларо гьесие гIибадат гьабиялъулъ. Нижеда гьев Аллагь нижер Халикъ ва Разикъ вукIин якъинго лъала ва гьелда рекъараб гIамалги гьабула.
ИбнухатIибица абуна: гьаб дунял кинабго бецIлъи буго, гIелмуялъул нур хутIизегIан. Гьеб гIелмуги гIадада хвараб жо буго, жинда гIамал гьабураб хутIизегIан. Гьеб гIамалги кинабго гIадада холеб буго, жиндилъ ихлас бугеб гIамал хутIизегIан. Гьеб ихласги мацIалдалъун букIуларо. Гьеб ихлас щола Аллагьасе гIибадат гIемер гьабиялдалъун ва даимго гьев ракIалда чIезавиялдалъун-абун.

140. Яги нужецайщ абулеб, я гьаб китабияб агьло: хIакълъунго Ибрагьим, ИсмагIил, ИсхIакъ, ЯгIкъуб ва гьезул лъималги ягьудиял рукIанин абун, яги насраниял рукIанин абун. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: «Нужищ ругел хIакъикъат лъалел яги Аллагьищ** جَلَّجَلَالُهُ **вугев гьеб хIакъикъат лъалев?»- абун.**

أَمۡ تَقُولُونَ إِنَّ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطَ كَانُواْ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰۗ قُلۡ ءَأَنتُمۡ أَعۡلَمُ أَمِ ٱللَّهُۗ وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ١٤٠

Аллагьас абун буго гурищ гьел аварагзаби исламияб диналда рукIанин ва гьел ягьудиял яги насраниял рукIичIин абун. **Жиндир зулмо ц1ик1кIарав щивха вукIунев жиндие хIакълъунго лъалеб, жидеца цIалулеб т1ехьалда бугеб Аллагьасул рахъалъан бугеб нугIлъи бахчулездаса?** ГьечIо гьездаса зулмо ц1ик1кIарал гIадамал.
Китабияз бахчана Инжил-Тавраталда МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ авараг вачIиналдалъун бицунеб рохел, ва гьез бахчулеб буго Ибрагьим عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ ва цогидалги аварагзаби исламияб диналдалъун рачIарал рукIин, ва жегиги гьел ягьудиял, насраниял рукIанин абун гьересиги бицунеб буго.
Ва амма ТIадегIанав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **гъапулав гьечIо гьеб квешаб къавмалъ гьабулеб гIамалалдаса.** Кинабго гьезул гIамал бихьулеб

ва лъалеб буго Аллагьасда, ва гьезие жидер г1амалалда рекъараб жазаъ гьабизе буго.

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ
عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ١٤١

141. Доб цебе бицен гьабураб Ибрагьим аврагасул ва гьесул лъималазул умматал гьез гьабураб гIамалгун цадахъ жал цере арал руго. Гьел умматазе бук1ине буго жидеца гьабураб гIамалалъул жазаъ ва нужееги бук1ине буго нужеца гьабураб гIамалалъул жазаъ. Ва нужеда гьикъизе гьечIо доз щиб гIамал гьабураб абун, ва гьездаги гьикъизе гьечIо нужеца гьабураб гIамалалдаса.

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَن
قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُل لِّلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ
يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ١٤٢

142. Г1адамазул жидер лъай дагьал, гIакъло загIипаз абизе буго: «Гьев МухIаммадги صلى الله عليه وسلم**, гьесул асхIабзабиги** رضي الله عنهم **жидер къиблаялдаса руссинарураб жо щиб бугеб?** Киналго аварагзабазул къиблалъун жиб букIараб Байтул мукъадасалдаса щиб жоялъ гьел цоги рахъалде руссинарураб?»- **абун. Дуца абе МухIаммад** صلى الله عليه وسلم**, «Бакъ баккул рахъги ва бакъ т1ерхьул рахъги Аллагьасе** جل جلاله **буго, гьев Аллагьас жиндие бокьарав чи битIараб нухда тIовитIула,** ниж кинаб рахъалдехун руссаниги БетIергьан Аллагьасе нижер гIибадат бихьула ва лъала»- абун.

Мадинаялде щун хадуб Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас ва асхIабзабаз رضي الله عنهم цо лъагIелги бащададбгигIан заманалъ (16-17 моцI) как балеб букIана Байтул-мукъадасалде руссун. Хирияв авараг صلى الله عليه وسلم жиндир хьуллъун, жиндие бокьун вукIунаан Маккаялдехун вуссун как базе: гьениб бугелъул бищун цебесеб ва бищун хирияб Аллагьасул рукъ-кагIба.

ТIадегIанав Аллагьас جل جلاله гьезда кагIбаялде руссун бай как абилелде ццебе рещтIараб буго гьаб аят, къибла хисизабураб мехалъ ах1макъал, мунапикъал чаг1аз абизе бугеб жо бицун ва гьезие кьезе кколеб жавабги бицун. Гьабги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул муг1жизат буго, гьалда жаниб хадуб бук1унеб жо бицун бугелъул.

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا
لِّتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ
عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي
كُنتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ

143. Дица нуж х1акъаб динулисламалда т1орит1арал г1адинго, я гьал Мух1аммадида صلى الله عليه وسلم ва Къуръаналда иман лъурал муъминзаби, **нуж лъик1аб, мисалияб умматлъунги гьаруна, къиямасеб**

مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

къоялъ цогидал умматазул г1адамазе нуг1заллъун рук1изе: гьезухъе аварагзаби рач1иялъе ва гьезда Аллагь цо гьавун гьесие г1ибадат гьабеян абиялъеги. Нуж гьезие нуг1заллъун рук1ула нужеца иман лъун бугелъул киналго аварагзабазда.

Гьединго нужер авараг Мух1аммад ﷺ нужее нуг1лъи гьабулев вук1изе вуго нужехъе Къуръанги бац1ц1адаб суннатги щвезабиялъе. Ва дица мун жинда вуссун вук1араб къибла хисиги гьабич1о, дида загьирго лъазегурони унгого иман лъурал, аварагасда нахърилълъулел г1адамал ва жидер иман заг1ипал, мунапикъал г1адамалги: цо дагьабго сабаб ккарабго дуда г1айб ч1валел ва динги реххун толел. **Гьеб къибла хиси зах1матаб масъалалъунги лъугьана цо къавмалъе. Амма жидер иман камилал Аллагьас жал т1орит1арал муъминзабазе гьеб амруялда нахърилълъин щибго зах1матаб жо бук1инч1о.** Гьез х1икматал ц1ехолел рук1инч1о, щай? Сундуе г1оло? абун суалал кьолел рук1инч1о. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан аварагас ﷺ цо амру бицараб мехалъ щибго шаклъи гьеч1ого гьелда нахърилълъунел рук1ана.

Т1адег1анев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал г1адамазул иман г1адада хвезабуларо: ай гьезие мунпаг1ат, маслах1ат гьеч1еб жо гьезда малъуларо: къибла хисана абун церекун рарал какал г1адада холаро. Гьаб раг1и Аллагьас решт1изабиялъе г1илла бук1ана, цо г1адамаз аварагасда ﷺ гьикъи Байтул-мукъадасалда руссун как балел рук1арал ва гьеб х1алалъ хварал г1адамазе щиб бук1изе бугеб абун. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир халкъалда ц1акъ гурх1улев ва жиндир рах1матал г1емерав вуго.**

قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى ٱلسَّمَآءِ ۖ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا ۚ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾

144. Х1акълъунго дида бихьана Мух1аммад ﷺ дуца бет1ер эхеде бурхун мун зобалаздахун валагьулев гьеб къибла Каг1баялде сверизабизе бокьун. **Дица мун вуссизавила мун разияб къиблаялда:** Дур к1удияв эмен Ибрагьим аварагасул къиблаялда. **Дуца дур гьумер ва черх буссизабе как базе вахъараб мехалъ, масжидул х1арам (Каг1ба) бугеб рахъалда. Ва**

нужецаги, я гьаб Мух1аммад ﷺ аварагасул уммат, **нужер гьурмал Каг1баялдехун руссизаре как балеб мехалъ, кире нуж рогониги.**

Х1акълъунго жидехъ т1ехь кьурал, гьеб ц1алулел китабиязда лъала гьаб къибла каг1баялдехун сверизаби Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **амруялдалъун бугеб х1акъаб жо бук1ин.** Гьедин лъалеб бугониги гьез г1адамал шакдаризарун, питнаялда ккезарулел руго. **Аллагь гьез гьабулеб жо лъаларев, гьелдаса гъапулав гьеч1о** ва гьезие бук1изе кколеб жазаъ гьабулев вуго.

وَلَئِنْ أَتَيْتَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ ۚ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾

145. Бичасх1аги Мух1аммад ﷺ: мун гьеб китабияб агьлуялъухъе г1емерал х1ужабиги рачун вач1аниги, мун жинда вуссараб къибла бит1араб бук1ин ва гьеб Аллагьасул амруядалъун бук1ин бицун, **гьел дур къиблаялда нахърилъуларо. Ва мунги гьеч1о гьезул къиблаялда нихъвилъуневлъун,** Аллагьас дуда Каг1ба рукъалда вуссаян амру гьабун хадуб.

Гьел китабиялги гьеч1о цоял цоязул къиблаялда нахъ рилълъунелллъун: Насраниял ягьудиязул къиблаялда нахърилъунаро ва ягьудиял насраниязул къиблаялда нахърилълъунаро. Жудеда гьоркьоб бугеб тушманлъи ва х1ал хъублъиялъе г1оло, к1иябго къокъа бануисраилазул аварагзабазул уммат бугониги.

Духъе х1акъаб амру бач1ун хадуб ва Жабраил вит1ун Къуръанги решт1изабун хадув **мун гьел китабиязе бокьараб жоялда нахъвилълъани, х1акълъунго мун вук1уна зулму чаг1аздаса,** дуца к1удияб мунагь гьабун бук1унелъул.

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала авараг ﷺ гьезда нахъвилълъунареблъи, гьедин бугониги умматалъе ваг1за-насих1аталъе абуна гьаб раг1и. Ай жиндие хирияв аварагасе Аллагьас х1инкъи кьураб мехалъ дол китабиязда нахъвилълъин, яги гьезда рекъон вук1ин к1удияб мунагь бугин абун, гьаб хит1аб нилъеда гьабураб бук1ин бич1изе ккола, ва нилълъ Аллагьасул тушбаби рокьун, гьелгун рекъон рук1изе бегьуларо.

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾

146. Жидехъе т1ехь кьурал китабиязул г1алимазе Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг лъала жидерго лъимал лъалебг1ан лъик1. Тавраталда

ва Инжилалда гьесул мух1канал сипатал рицун рук1ун. **Гьедин бугониги гьезул цо къокъа х1акъаб жо бахчулел руго, жидеда гьеб лъалебги бук1адго.**

Жудер ханлъи, къадро к1одолъи, жидее бугеб маг1ишатияб кумек т1аса ине бокьич1ого, гьел капурлъулел руго х1акъаб жоялда инкар ккун, жидеда нахърилълъаралги капур гьарулел руго. Гьал руго жидер дарамалъе къарал, ч1орого хут1арал г1адамал: дунялалда бугеб дагьаб рах1ат босарал, ахираталда бук1ине бук1араб алжанги кьун ва жужах1алъе жалги х1акълъарал.

Гьаб аяталда жаниб жинда кант1изе рекъараб к1иго жо буго.

Т1оцебесеб буго: Г1умарасх1абас Г1абдуллагь ибну Саламида رَضِيَٱللَّهُعَنْهُ гьикъана (аварагасда иман лъун гьесда нахъвилълъарав Мадиналъул ягьудиязул г1алим вуго гьав): «Дуда Мух1аммад лъалищ дурго вас лъалеб х1алалъ?»-абун. Г1абдуллагьица абуна: «Жегиги ц1ик1к1ун ва лъик1 лъала дида гьев Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ! Зобалазул жинда божулев Жабраил عَلَيْهِٱلسَّلَامُ решт1ана ракьазул жинда божулев Мусада عَلَيْهِٱلسَّلَامُ гьев аварагасул сипатал рицун. Гьездалъун дида гьев лъана ва дун щибго шаклъи гьеч1ого гьев авараг вук1иналда божарав вуго»-абун.

Цинги Г1умар رَضِيَٱللَّهُعَنْهُ асх1абас Г1абдуллагьил رَضِيَٱللَّهُعَنْهُ бет1ералда убач гьабуна.

К1иабилеб буго: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ягьудиязул ва насраниязул г1алимзабазда цоги умматалъул г1адамазда ч1валелдаса ц1ик1к1ун г1айиб ч1валеб буго, гьез х1акъаб жо лъан хадуб гьелда инкар гьабулеб бугелъул ва гьеб бахчулеб бугелъул. Жидеда лъараб г1елму бахчулел киналго г1алимзабазе бугеб х1инкъи кьей буго гьаб. Гьелда т1орит1ел гьабулел аварагасул х1адисалги руго.

ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

147. Гьаб дуда вах1ю гьабураб жо диналъул ва къиблаялъул х1акъалъулъ, **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан бугеб х1акъаб жо буго, мун гьелда шакдарулездаса вук1унге.**

Гьаб хит1аб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьабураб буго, амма гьелдаса мурад гьесул уммат буго. Хирияв авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ жив шакдарулев вук1уларо, умматалда гьоркьор рук1уна иман заг1ипал, мунапикъал, капурал г1адамал. Гьезда хит1аб гьабулеб буго нуж шакдарулел рук1унгеян абун.

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟ يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

148. Щибаб умматалъе жидер къиблаги жидер аваргги вуго, Аллагьасе г1ибадат гьабизе гьезда нахърилълъунел. Нуж

киналго лъик1лъи гъабизе цере кколеллъун рук1а, я гъаб Мух1аммадил ﷺ уммат. Нуж кире ругониги, киг1ан рик1к1адал ракьазда ругониги, Бет1ергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нуж х1исаб- суал гъабизе данде гьаризе руго. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь кинабго жоялда жиндир х1ал к1олев, жиндие бокьараб жо гъабулев вуго.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾

149. Мун киве сапаралъе унев вугониги, кире нуж щваниги, как балеб мехалъ нужер гьумер ва черх Каг1баялъул рахъалде буссине гьабе. Гьаб къибла сверизе гьабиялъул амро Аллагьасул рахъалъан багеб х1акъаб амро буго. Т1адег1анав Аллагь нужеца гьабулеб жо жинда лъаларев жив гьелдаса гъапулав гьеч1о.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾

150. Гьанжеги Аллагьас абулеб буго: **Нуж кирехун сапаралъ унел ругониги нужеца как бай масжидул х1арамалъул рахъалда руссун. Кире нуж ч1ун ругониги, гьенибги как бай добго масжидул х1арамалъул рахъалда руссун: г1адамазул нужеда г1айиб ч1ван к1алъазе рес гьеч1ого бук1ине.**

Ягьудияз абич1ого бук1ине нижер диналда даг1баги буго бусурбабазул, нижер къибла масжидул акъсаялда руссун какги балеб буго абун. Маккаялъул ва цогидал мушрикацаги абич1ого бук1ине Мух1аммадица жив Ибрагьимил миллаталдаса вуго абулеб буго, амма гьесул къибла Каг1баялда вуссунев гьеч1о абун.

Гьел капуразул, мушриказул г1орхъолъа рорч1арал, жидеца цониги жо къабул гьабуларел г1адамал **щиб бицунги нужеда къацандизе руго. Нужеца гьезул к1вар гьабуге ва нуж гьездаса х1инкъуге, дидаса х1инкъа нуж.** Гьаб къибла нужер к1удияв эмен Ибрагьимил къиблалъун бук1араб каг1ба рукъалдехун ссверизе гьаби **нужее дир ниг1матал т1оразе гьари буго** ва дир рахъалъан нужее бугеб хиралъиги буго. **Гьаб амро гьадин бугелъул нуж бит1араб нухда т1орит1ун ккей ва гьелда хьвади мурадги буго.**

Г1алимзабаз абуна: гьаб къиблаялъул бицун т1ат1алаго аятал решт1изаруна, гьеб Къуръаналда жаниб т1оцебесеб насхо бук1иналъ, гьелда г1адамал ругьунлъизе ва мут1иг1лъизе. Насхо абула цо х1укму

хвезабун цоги х1укму решт1иналда.

كَمَآ أَرۡسَلۡنَا فِيكُمۡ رَسُولٗا مِّنكُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمۡ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمۡ تَكُونُواْ تَعۡلَمُونَ ١٥١

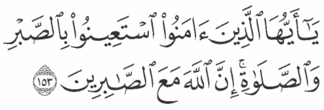
151. Нужее ниг1матал т1оразарун къибла сверизабуна **дица нужедаго гьоркьосан расулги** ﷺ **вит1аравг1адин, нужее дир Къуръаналъул аятал ц1алулев, нуж купро-ширкалъул чороклъиялдасаги рац1ц1ад гьарулев, нужеда хирияб Къуръаналъул ах1камалги ва бац1ц1адаб суннатги лъазе гьабулев ва жегиги г1емерал, церехун нужеда лъалел рук1инч1ел диналъул ва дунялалъул ах1камал нужеда лъазарулев.**

فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ وَٱشۡكُرُواْ لِي وَلَا تَكۡفُرُونِ ١٥٢

152. Дица нужее гьал к1удиял ниг1матал кьун ругелъул **нужеца дун рехсе** дие т1аг1ат г1ибадат гьабун, дир амро нагью т1убан, **дица нужги рехсела** нужее г1емераб кири гьабун, нужер мунагьал чурун. **Ва нужеца дир ниг1матазе щукро гьабе,** гьел ниг1матал дир рук1ин лъан, гьезда данде рецц гьабун. **Нужеца гьел ниг1матазда инкар ккоге ва нужеца г1асилъабиги гьаруге.**

Жинда Аллагьасул салам лъеяв Муса аварагас абуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь кин дица дуе щукро гьабилеб»-абун. Мусада Бет1ергьан Аллагьас абуна: «Дуца кидаго дун рак1алда ч1езе гьаве, дун рехсе ва дуда дун к1очонге. Дуца дун рехсараб заман дие щукро гьабураб заман буго. Дуда дун к1очараб заман мун дида капурлъараб заман буго- абун.

Аллагьасе щукру гьаби ргIабазда лъун ва гIамалалдалъун букIула. ГIамал цадахъ гьечIел ргIаби Аллагьасул ццим бахъиялда гIагарал рукIула. НигIматазе щукру гьаби буго гьел ниг1матал Аллагь разилъи тIалаб гьабун харж гьари. Сахлъиялъе щукру гьаби буго гьеб Аллагьасе гIибадат гьабиялъе хIалтIизе гьаби. ГIелмуялъе щукру гьаби буго гьелда гIамал гьаби ва гьеб цогидазда малъи. ГIолохъанлъиялъе ва къуваталъе щукру гьаби буго гьеб Аллагьасул диналъе гIоло жигьад гьабиялда буссине гьаби ва жидее зулму гьабуразе квер бакъи гьабиялда буссине гьаби. Гьаб мисал буго Аллагьас кьурал киналго нигIматазе щукру гьабиялъул .



153. Я гьал иман лъурал г1адамал, нужеца дунялалъул ва ахираталъул умуразулъ сабро гьабиялдалъун ва какал раялдалъун квербакъи т1алаб

гьабе. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жудеца сабро гьабулел г1адамалгун цадахъ вуго, гьезие квербакъулевлъун, гьел ц1унулевлъун, гьел гуч гьарулевлъун вуго.

Сабро гьабураб мехалъ инсан лъик1лъиялде щола, гъалат1 зараланлдаса ц1унаравлъун вук1уна. Как баялъги инсан кинабго г1одобег1анаб къабих1аб пишаялдаса нахъе ч1вала.

Саброги лъабго бат1ияб буго: цо буго Аллагьасда г1асилъич1ого, х1арамаб жо гьабич1ого сабро гьаби. К1иабилеб буго Аллагьасе т1аг1ат г1ибадат гьабиялда т1ад ч1ун сабро гьаби. Лъабабилеб буго цо къварилъи, балагь т1аде щведал сабро гьаби. Аллагьасе г1оло, гьесда мут1иг1лъун, гьесул амроялда нахъ вилълъун сабро гьабурав чи х1исаб гьеч1ого алжаналда ина абунги буго.

154. Нужеца абуге я гьал муъминзаби, Аллагьасе г1оло гъазават гьабулаго шагьидлъун ккарал г1адамал хун ругин абун, гьел шагьидзаби ч1аго руго, амма нужеда гьеб лъаларо.

وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَن يُقْتَلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتٌۢ ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾

Имам Муслимица бицараб х1адисалда жаниб буго: *«Шагьидзабазул рух1ал г1урччинал х1анч1азда жанир лъун алжаналда жанир жудее бокьаралъул сверулел рук1уна. Гьезул ч1олеб бак1 буго Аллагьасул г1арщалда гьоркь ругел чирхъазда. Гьенир гьел ч1едал Бет1ергьан Аллагьас гьикьула: «Щиб бугеб нужее бокьараб жо» абун гьез абула: Я нижер Бет1ергьан! цогиги щиб нижее бокьилеб, цонигиязе кьеч1еб г1емерал ниг1матал дуца нежее кьунги рук1адго абун. К1иго лъабго нухалъ гьеб суал жудее кьедал ва жаваб гьеч1ого жал толареб лъадал, шагьидзабаз абула: нижее бокьилан гьанжеги дунялалда т1ад руссине ва дур диналъе г1оло рагъун хвезе» абун. Т1адег1анав Аллагьас гьезие жаваб гьабула: «Дир х1укмо буго хун хадур дунялалде т1аде руссунареб»* абун.

155. Дица нужер х1албихьи гьабила я гьал муъминзаби, дагьабго жоялдалъун: х1инкъиялъул рахъалъан, яги ракъизарун, яги къечезарун, **яги нужер боц1и т1аса ине гьабун, нужее вокьарав чи хвезавун, нужер пихъал дагь гьарун. Гьаб х1албихьи гьабураб мехалъ жидеца сабро гьабурал г1адамазе дуца к1удияб рохел бице Мух1аммад** ﷺ**:**

وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلْخَوْفِ وَٱلْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَنفُسِ وَٱلثَّمَرَٰتِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٥٥﴾

ахираталда кири ва алжан бук1ине бугин абун. Гьал къварилъабазда сабро гьабич1ого, гьеб Аллагьасул х1ал бихьи бук1ин лъач1ого

ч1вач1вадарал г1адамазе ахираталда г1азабги бук1ине буго.

ٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَٰبَتۡهُم مُّصِيبَةٞ قَالُوٓاْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ١٥٦

156. Гьел г1адамазда бице рохел, гьезда цо къварилъи щвараб мехалъ жидеца абулел: «Ниж, нижер хъизам боц1игун цадахъ Аллагьасул милк буго, жиндие бокьараб х1укму нижее гьабулев ва жиндие бокьухъин гьеб х1укму т1убазеги гьабулев. Ахираталда ниж киналго гьев Аллагьасде руссине руго х1исаб мизан гьабизе ва жазаъ гьабизе»-абун

أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ صَلَوَٰتٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَرَحۡمَةٞۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُهۡتَدُونَ ١٥٧

157. Гьал муъминзаби руго жидеда Аллагьасул ц1об рах1мат бугел ва Аллагьас жал реццарал. Гьел руго х1акъаб нухда т1орит1аралги.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умарасх1абас абуна: «Дида цониги къварилъи щвеч1о, жинда жаниб лъабго лъик1лъи бук1ун гурони: дир диналъулъ дида къварилъи щвеч1о (гьеб жо лъик1лъи буго), гьеб къварилъи цебеккун щвaралдаса к1удияб бук1инч1о (гьабги лъик1лъи буго). Т1адег1анав Аллагьас нилъеда щвараб къварилъиялда данде ц1акъ к1удияб жазаъ гьабулеб буго, гьебги Аллагьасул раг1и буго: (цинги гьаб цебе хъвараб аят ц1алана 157аят).

Жинда Аллагь разилъаяй Умусалматидаса х1адис бицана:*«Цо къоялъ дихъе Абусаламат вач1ана (Умусаламатил рос) ва гьес абуна: Дида Бичасул авараг абулев раг1ана: Цониги чиясде къварилъи щвараб мехалъ гьес абуни* «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ» *абун, цинги гьаб дуг1аги гьабуни: Я дир Аллагь дуца дун ц1уне гьаб къварилъиялъул квешаб ахиралдаса ва дие гьелдаса лъик1аб жо хисун кье абун. Аллагьас гьесул дуг1а къабул гьабила»* абун.

Абусаламат хвараб мехалъ дица гьадаб раг1иги абуна ва дуг1аги гьабуна, цинги дида рак1алдаги ккана: гьанже дие Абусаламатидаса лъик1ав щив вук1инев абун. Дир г1идда т1убан хадуб Бичасул аварагас дун жиндие ячине т1алаб гьабуна. Аллагьас дие цеве вук1арасдаса лъик1ав рос кьуна» абун. Х1адис буго къокъ гьабун хъвараб. Х1адис имам Муслимица бицана

۞إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلۡمَرۡوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِۖ فَمَنۡ حَجَّ ٱلۡبَيۡتَ أَوِ ٱعۡتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَاۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيۡرٗا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ١٥٨

158. Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицун Анас رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ асх1абас абуна: нижеда рак1алде кколеб бук1ана сафа ва марва муг1рузда гьоркьоб хьвади жагьилаб заманалъул жо бугин ва исламалде русун хадуб гьенир

хьвадизе бокьун бук1инч1о. Цоги г1узро бук1ана гьеб к1иябго маг1арда мушриказ лъурал хъанчал рук1ин, жидеца гьезда кверал рахъулел, ва гьездаса баракат т1алаб гьабулел. Цинги т1адег1анав Аллагьас гьаб аят решт1изабуна:

Х1акълъунго Сафа ва Марва Аллагьасул диналъул г1аламатаздаса руго, гьелдалъун Аллагьасе г1ибадат гьабулел. Щив чи вугониги жинца Каг1ба рукъалда х1аж гьабун яги г1умра гьабурав, гьев чиясе мунагь, къварилъи гьеч1о гьеб к1иялдаго гьоркьов жив хьвадунилан. Паризаял г1амалалал гьарун хаду суннатал г1амалалал т1аде ц1ик1к1изаруни, гьесул г1амалалда данде г1емер кири гьабулев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **ва инсанас гьабулеб кинабго г1амал жинда лъалев вуго,** щивниги чиясе кири мукъсан гьабуларо.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡتُمُونَ مَآ أَنزَلۡنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلۡهُدَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أُوْلَٰٓئِكَ يَلۡعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلۡعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ١٥٩

159. Дица решт1изабураб х1акъаб т1орит1елги, баянал г1аламаталги жидеца рахчулел г1адамал, Дица гьеб жидехъе кьураб т1ехьалда жаниб баян гьабун бук1ун хадуб. Масала жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул сипатал рахчи, гьев х1акъав авараг вук1иналда т1орит1ел гьабулел. **Гьал г1адамал руго Аллагьас жиндир рах1маталдасан рик1к1ад гьарулел ва малаикзабазги, г1адамазги жал рик1к1ад гьарулел ва жидее наг1ана кьолел;** гьезул къабих1ал пишабазе г1оло. Аварагасул сипатал рахчун, Тавраталъул х1укмаби хвезарун ва цогидалги жидерго дин хвезабулел г1амалал гьарун.

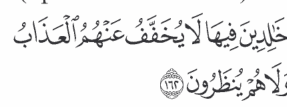
إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ وَأَصۡلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيۡهِمۡ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ١٦٠

160. Амма жидеца тавбо гьабун квешаб г1амал тарал, жидер квешаб г1амалги лъик1алда сверизабурал, ва жидеца бахчулеб бук1араб жоги загьир гьабун баян гьабурал,- дица гьезул тавбо къабул гьабула, дун гьезда т1асаги лъугьуна, гьездаги гурх1ула. Дун ц1акъ гурх1улев ва ц1акъ тавбо къабул гьабулев вуго.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمۡ كُفَّارٌ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ لَعۡنَةُ ٱللَّهِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ ١٦١

161. Х1акълъунго Аллагьасдаги гьесул расулаздаги, гьесул диналдаги инкар ккурал, тавбо гьабич1ого, иман лъеч1ого **купруялда жалги хварал,- гьезда Аллагьасул ццим бахъи буго, киналго малаиказул ва г1адамазулги ццим бахъиги буго. Аллагьас гьел жиндир рах1маталдаса рик1к1ад гьарула,**

г1адамаз ва малаиказ гьезие лаг1нат ах1ула. (проклятие наг1ана).



162. Даимго рук1инелъун жужах1алда лъугьизарула, гьезие щибго г1азабги бигьа гьабуларо, ва гьел жужах1алда къот1изе нахърахъун толаро. Ай, дунялалдаса рат1алъаралго жал г1азабалъулъ ккола.

Лаг1нат кьей абураб раг1иялъул маг1на буго квешаб дуг1а гьаби: дуе наг1ана батаги абураб раг1иялъул Аллагьасул ццим бахъаги дуда абураб маг1на гьабизе бегьула. Гьаб раг1и бусурманчиясул к1алдиса къват1иб г1умруялъго бач1ич1ониги гьесда к1ал гьикъи бук1ине гьеч1о ва шарг1алда какараб жо буго лаг1нат кьей. Киниги г1аммаб х1алалъ капуразе ва мушриказе лаг1нат кьей бегьизабун буго: гьез жал рижарав, хьихьулев, хвезарулев Бет1ергьанасда инкар ккун бугелъул ва жалго жидеца лаг1наталъе мустах1икъаллъун гьарун ругелъул. Цо пуланав (жив лъалев) капурчиясеги лаг1нат кьеч1ого лъик1 буго: гьесул ахир кин кколеб Аллагьасда гурони лъаларелъул.

وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

163. Х1акълъунго нужеца жиндие лагълъи гьабизе х1акъав **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо Аллагь вуго,** жинца нуж рижарав, нужее ризкъиги кьолев, жинда релълъарав щивго гьеч1ев жиндир черхалъулъ ва сипаталъулъ ва пишабазулъ. **Жив гурев цоги гьеч1ев вуго гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**: кинабго г1аламалда жив гурх1улев, гьезие ниг1матал кьолев ва дунялалдаги ахираталдаги муъминзабазда жиндир гурх1ел г1емерав.**

Авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Мадинаялда вугеб мехалъ гьаб аят решт1изабуна абун раг1идал, Маккаялда ругел Къурайшиязул мушриказ абуна: гьаб кинабго г1аламалъе цо Аллагь кин г1олев абун. Цинги Т1адег1анав Аллагьас гьаб хадуб бугеб аят решт1изабуна Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда ва гьесул х1ал к1олъиялда т1орит1ел гьабулеб:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

164. Х1акълъунго гьал зобал-ракьал, гьезда жанир ругел г1ажаибал махлукъалгун цадахъ, **рижиялъулъ ва сордо-къо цоялъ цояб хисиялъулъги** к1удияб х1икмат буго Аллагь цо вук1иналда ва гьес кинабго жоялъул тадбир гьабулеб бук1иналда т1орит1ел гьабулеб. **Г1адамазе мунпаг1ат бугеб жоялдалъун ралъдада т1ад гумул хьвадиялъулъги:** даран базар гьабизе

ва ралъдал ниг1матал росизе,
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зодисан ц1ад решт1изабиги, гьелдалъун бакъван, хур- хер гьеч1ого бук1араб ракь ч1аго гьабун, гьелда т1ад боц1уе, ва г1адамазе хур-хер, пихъал рижизариги буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1икмат ва г1аламат. **Гьеб ракьалда т1ад г1емерал бат1и-бат1иял рух1 ч1аголъаби т1ирит1изариялъулъги** буго к1удияб х1икмат.
Жидер сипат бат1иял, т1абиг1ат бат1иял, черх бат1иял: киназго гьекъолеб лъимги цогояб бук1ун, кваналеб херги релълъараб бук1ун. **жиндиего бокьухъин гьури хисизабиялъулъги:** г1уж хисизабун, рахъ хисизабун **жиндир амруялда рекъон, квегъун, зобал-ракьазда гьоркьор нак1к1ал хьвадизариялъулъги,-к1удиял г1аламатал руго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда ва гьесул х1ал к1олъиялда т1орит1ел гьабулел, жудеда жо бич1ч1улел ва г1акъло бугел г1адамазе.**
Гьаб цох1о аяталда жаниб Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир махлукъаталъул г1ажаибал жалазул микьго тайпа бицана, гьелдалъун Аллагь цо вук1иналда т1орит1изе ва ваг1за-насих1ат босизе.
<u>Т1оцебесеб буго:</u> зобал рижи ва гьезда жаниб бугеб бакъ, моц1, ц1ваби рижи.
<u>К1иабилеб буго:</u> ракь бижи ва гьелда т1ад бугеб ва жаниб бугеб жо бижи: борхатал муг1рул, гъваридал ралъадал, гучал г1орал, герчал рохьал, жавгьар-якъуталъул, г1арац-меседалъул ва цогиги г1емерал маг1данал рижи.
<u>Лъабабилеб буго:</u> сордо-къо цоялъ цояб хиси: цояб халалъун цогидаб къокълъун, цояб гвангъун цогидаб бец1лъун, цояб инсанасе маг1ишат-яшав гьабизе санаг1ат бугеб, цогидаб гьесие рах1аталъе бугеб.
<u>Ункъабилеб буго:</u> ралъадалда т1ад хьвадулел муг1рулг1адал к1удиял гуми: къай-матах1алъ жал ц1урал, жидеца г1адамал ва х1айванал раччулел, цох1о гьуриялъ гьел ццерехун ва нахъехунги рачулел.
<u>Щуабилеб буго:</u> кинабго жо ч1аголъиялъе сабаблъун гьабун бугеб ц1ад: жиндие бокьараб къадаралъ, бокьараб бак1алда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиб базабулеб.
<u>Анлъабилеб буго:</u> Аллагьас ракьалда т1ад т1ирит1изарун ругел г1емер бат1и-бат1иял х1айванал ва г1адамал: жидер кьер, сурат, т1абиг1ат бат1и-бат1иял, г1ажаибал гьунарал жидер чурхдузул ругел.
<u>Анкьабилеб буго:</u> гьури хьвадизаби. Гьеб гьури жиб берда бихьулареб гьава бук1ингун цадахъ ц1акъ жиндир гуч бергьараб жо буго. Гьелъ муг1рулги риххизарула, гъвет1-херги кьолболъан бахъула, мина-милкги ч1унтизабула, ралъадги багъаризабула. Гьеб гьури дунялалда ч1аголъи бук1иналъе чара гьеч1еб сабабги буго: цох1о лах1заталъ гьури ч1ч1ани

рух1 бугеб щинаб жо хвезе бегьула, кинабго жо мах1цизеги бегьула.
Микьабилеб буго: жинда жаниб г1емер лъим бугел нак1к1ал. Щибго жоялъ кквеч1ого зоб-ракьалда гьоркьор ч1ч1ун рук1унел, гьездаса чваххараб лъималъ к1к1алал ц1езарулеб.
Жив цогояв Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жив вац1ц1адав, жиндир гуч бергьарав вуго. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1ин лъазе гьал рехсарал ва цогиги г1емерал г1аламатал рук1аниги, гьесда иман лъоларел, гьевгун цадахъ цоги алагьзаби кколел мушриказул бицун, Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

165. Г1адамаздаса цо къокъа буго жидеца Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ тун, жидее лагълъи гьабизе алагьзабилъун хъанчал ва г1адамал кколел. Муъминзабазе Аллагь вокьулев г1адин жидее гьел рокьулел ва гьезие лагълъи гьабулел. Кинниги жидеца цох1о Аллагьасе г1ибадат гьабулел, гьесда иман лъурал г1адамал жидее Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьин цик1к1арал руго гьел мушриказдаса.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمۡ كَحُبِّ ٱللَّهِۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِۗ وَلَوۡ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ إِذۡ يَرَوۡنَ ٱلۡعَذَابَ أَنَّ ٱلۡقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعَذَابِ ١٦٥

Гьал купру-ширкалдалъун жидер напсазе зулмо гьабулел г1адамазда лъалебани кинабго къуват ва къудрат Аллагьасда кодоб бук1ин ва ахираталда жидее гьабулеб г1азаб ц1акъ гучаб бук1инги, гьезда лъалаан кинаб къварилъи ва зах1матлъи гьез жидерго напсазе гьабизехъин бугебали.

166. Щиб къо бугеб гьеб ахираталда х1исаб мизан гьабулеб къо, ва кин гьенир г1адамал рук1унеб бицун Аллагьас абулеб буго:

Дунялалда жал церехъабилъун рук1арал, жедеда хадур г1адамалги рилълъарал ва жидеца гьел къосинеги гьарурал г1адамаз инкар ккола жал нахърилълъун рук1арал г1адамаздаса. Гьел киназдаго бихьула Аллагьасул гучаб г1азаб ва гьеб г1азаб бихьидалго щивав жиндир напсалда машгъуллъун цо-цаздаса руссула, ва гьезда гьоркьор рук1арал бухьеналги къот1ун ккола.

إِذۡ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُواْ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُواْ وَرَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ وَتَقَطَّعَتۡ بِهِمُ ٱلۡأَسۡبَابُ ١٦٦

167. Цинги жал нахърилълъун рук1аразги абула: «Нижее дунялалда т1ад руссине рес бук1арабани, нижецаги инкар ккезе гьел ниж къосизарурал г1адамазда, гьез нижеда инкар ккураб г1адин ва цох1о Аллагьасе лагълъи гьабизе»-абун.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُواْ لَوۡ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنۡهُمۡ كَمَا تَبَرَّءُواْ مِنَّاۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعۡمَٰلَهُمۡ حَسَرَٰتٍ عَلَيۡهِمۡۖ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ١٦٧

Гьедин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1адамазда бихьизабула жидер квешал г1амалаздалъун гьезда бач1унеб къварилъи, ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел жужах1алъе х1акъ гьарун, гьенире рехун хадур, къват1ире рахъунелги гьеч1о.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُواْ مِمَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ حَلَٰلٗا طَيِّبٗا وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٌ ١٦٨

168. Я гьал г1адамал! Нужеца гьаб дунялалда ругел ниг1матаздаса кванай, гьел ниг1матал нужее х1алалаллъун рук1ун ва нужер черхалъе ва г1акълуялъе зарал гьабуларелги рук1ун. Ва нуж нахърилълъунге щайт1аналъул нухазда. Х1акълъунго гьеб щайт1ан нужер х1акъаб, баянаб тушман буго, гьеб гьедин бук1иналда нуж щибго шаклъуге. Дагьабго г1акъло бугев чиясда гьеб амру балъгоги хут1уларо.

Дунялалда ругел ниг1матал Аллагьас киназего г1ам гьарун ругелъул ва кинавниги чи жиндие ризкъи кьолев, жив хьихьулев вугелъул, Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ киназдаго г1аммаб хит1аб гьабун абулеб буго нужеца ниг1матаздаса кванай абун. Гьел х1алаллъун рук1ун абураб раг1иялъул маг1на буго: Капурчияс ниг1матал кваназе рук1ин загьиралда, нилъеда бихьулеб бак1алда гьесие х1алалал ругеб г1адин. Амма ахираталда гьесие г1азабалъе рук1уна гьел: гьел ниг1матал жиндие кьурав Бет1ергьан лъач1елъул ва гьесие щукруги гьабич1елъул.

Абу гьурайратидаса бицараб кьуч1аб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Я гьал г1адамал! Х1акълъунго Аллагь жив вац1ц1адав (лъик1ав) вуго ва Гьес лъик1аб, бац1ц1адаб жо гурони къабул гьабуларо. Х1акълъунго Аллагьас иман лъурал г1адамаздаги амру гьабуна аварагзабазда гьабураб амру. Т1адег1анав Аллагьас абуна: Я гьал аварагзаби! Нужеца х1алалаб, бац1ц1адаб жо кванай ва лъик1аб г1амалги гьабе_абун. Гьединго Аллагьас абуна: Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца х1алалаб, бац1ц1адаб жо кванай, дица нужее кьураб ризкъиялдаса – абун. Цинги аварагас цо чи рехсана жинцца халатаб сафар гьабулев, Аллагьасде гьарун зодихъе квералги рит1улев: «я дир бет1ергьан, я дир бет1ергьан» -абун, жив х1урул ц1урав, жиндир расги хичарав (ай черх ва рас чурич1ого г1емер заман барав) . гьесул квенги х1арамаб бугев, гьекъолеб жоги х1арамаб бугев, рет1улеб жоги х1арамаб бугев, жинда т1ад х1арамаб жоялдалъун гьанги рек1арав. Гьадинав чиясе Аллагьас жаваб кинха гьабилеб!?абун».*

إِنَّمَا يَأۡمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلۡفَحۡشَآءِ وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ١٦٩

169. Х1акълъунго гьеб щайт1аналъ нужеда амру гьабула кинабго квешаб, къабих1аб жоялдалъун, ва гьелъ нуж

Аллагьасул ﷻ х1акъалъулъ нужедаго лъалареб жо бицизе т1амула.
Гьединаб макро ц1ик1араб щайт1аналда нуж мут1иг1лъуге. Аллагьасда унго-унго, камилаб иман лъурав чи щайт1аналъе мут1иг1 гьавизе к1оларо: гьелъие далил къуръаналъул аят буго:
Гьеб иблисалъ абуна: «Дица дур к1одолъиялдалъун гьа гьедулеб буго кинабго Адамил насло къосизабилин абун, дуе т1аг1ат-г1ибадат бац1адал лагъзал хут1изег1ан» (сурату ссвад 82.83).

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُواْ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ بَلۡ نَتَّبِعُ مَآ أَلۡفَيۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَآۚ أَوَلَوۡ كَانَ ءَابَآؤُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ شَيۡـٔٗا وَلَا يَهۡتَدُونَ ﴿١٧٠﴾

170. Гьел мушриказда абураб мехалъ нуж Аллагьас ﷻ решт1изабураб Къуръаналда нахърилълъа абун, гьез абула: ниж нахърилъун руго умумуз гьабулеб батараб жоялда»-абун. Гьезул умумал щибго жо лъаларел ва бит1араб нухда т1орит1ич1ел ругониги, гьезда нахъищ гьал мушрикал рилълъунел?
Г1ажаибаб жо гьеч1ищха гьадиг1анго ах1макъал г1адамал рук1ин: щибго жидеца гьабулеб г1амал щиб жодай абун ургъуларел? Гьаб заманалъги г1емерал руго гьезда релълъарал г1адамал. Аллагьас инсанасе г1акъло кьун буго лъик1аб-квешаб жо бат1а гьабизе ва, х1айван г1адин цо г1адамаз цеве къот1ун, гьез вачаралъув унев чи, х1айваналъул сипаталда вук1ула.

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ كَمَثَلِ ٱلَّذِي يَنۡعِقُ بِمَا لَا يَسۡمَعُ إِلَّا دُعَآءٗ وَنِدَآءٗۚ صُمُّۢ بُكۡمٌ عُمۡيٞ فَهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿١٧١﴾

171. Х1акъаб жоялда инкар ккурал капурзабазул мисал буго: гьезда ах1улев, гьел Къуръаналда рачунев чи вук1ула х1айваназда ах1улев вехьасда релълъун: жидеда щибго жо бич1уларел, ах1улеб гьаракь раг1и гуреб. Т1адег1анав Аллагьасул калам Къуръанги, гьелъул мух1канал, гъваридал х1ужабиги гьел капуразда раг1улел ругониги, гьел рек1елъ риччалел гьеч1о ва жидее гьезул щибго мунпаг1атги гьеч1о.
Гьел х1акъаб жо раг1уларел г1инкъал, бит1араб нух бихьуларел беццал, ва х1акъаб жоялдалъун к1алъазе лъаларел руго ва жидеда х1акъаб жо бич1уларелги руго: гьеб бич1ч1изе жидеца пикру гьабич1ого ва т1алаб гьабич1ого.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡ وَٱشۡكُرُواْ لِلَّهِ إِن كُنتُمۡ إِيَّاهُ تَعۡبُدُونَ ﴿١٧٢﴾

172. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца кванай дица нужее кьураб ризкъиялъул гьуинаб, лазатаб, х1алалаб т1аг1ам. Ва нужеца нужер Бет1ергьан Аллагьасе ﷻ

щукруги гьабе гьел ниг1матал нужее кьурав ва нуж иманалда т1орит1арав, **нужеца гьабулеб г1ибадат цох1о Аллагьасе гьабулеллъун нуж ратани.**

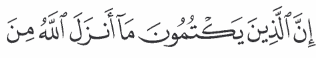
إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحۡمَ ٱلۡخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيۡرِ ٱللَّهِۖ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ غَيۡرَ بَاغٖ وَلَا عَادٖ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ١٧٣

173. Х1акълъунго нужее х1арам гьабуна капурго хвараб жо, биги х1арам гьабуна, болъонил гьанги х1арам гьабуна. Гьединго х1арам гьабуна Аллагьасул ц1аралдалъун гьеч1ого цоги щиб бугониги жоялъул ц1аралда, гьеб к1одо гьабун хъураб жо. Х1арамаб сапаралда гьеч1ев, ц1огьодизе, гъачагълъи гьабизе къват1ив вахъинч1ев, **жиндие кваназе х1алалаб жо щвеч1ого вакъун гьалаглъизе г1агарлъарав чи, гьесие мунагь гьеч1о** жиндир рух1 хвасар гьабизе г1орц1изег1ан гьеч1ого х1арамаб жо кванани. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинца мунагьал чурулев ва жив гурх1улев вуго.**

ТIадегIанав Аллагьас бусурбабазе кваназе хIарам гьабураб жоялъул гIемерисеб: би, капурго хвараб жо, болъонил гьан, гьеб инсанасе заралияб жо букIин гIелмуялъ тасдикъ гьабичIониги лъалеб жо буго. Капурго хвараб жо ва би буго жинда жанир гIемерал микробал ругеб, жиндалъун кинабго унти тIибитIулеб жо. Болъонил гьан кванаялдалъун бахулеб загьираб унти буго бакьазда жанир хIапараби (ленточные глисты) лъугьи ва нервабазул унти загьирлъи.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ болъонил гьан хIарам гьабиялда жаниб цогиги хIикмат буго, гьеб болъон цIакъ тIабигIат-гIамал чорокаб, жинца кваналеб жоги чорокаб хIайван букIин. Гьеб чороклъиялдалъун инсанасул черхалъе асар лъугьула ва гьесул ракI къасваталъул цIола. (Къасват буго ракI согIлъи, гьеб хъачIаб залимаб, гурхIел гьечIеб лъугьин). Гьединаб рекIелъ иман лъугьуларо ва гьеб ракI абадиялъ жинца иман лъезеги гIагарлъуларо.

Гьебго магIна буго Аллагьасул цIаралдалъун гьечIого хъанчазул ва цогидаб жоялъул цIар рехсон хъураб жо кваназе хIарамаб букIиналъулги. Чияр боцIи-мал хIарамаб нухалда кваналев чиясул ракIилъ иманалъул нур букIуларо, гьес гьабураб гIибадатги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къабул гьабуларо, гьесул дугIаялъе жавабги кьоларо.



174. Ягьудиязул ва насраниязул т1ехь ц1алулел г1адамал, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ

ٱلْكِتَٰبِ وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا
أُو۟لَٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ إِلَّا ٱلنَّارَ
وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

решт1изабураб т1ехьалдаса цо-цо жо бахчулел ва гьеб бичун, гьелъухъ ц1акъго дагьаб дунялалъул боц1и босулел: гьез кваналеб, гьезул чехьалда жаниб бугеб жо жужах1алъул ц1а гурони гьеч1о. Гьал г1адамазда къиямасеб къоялъ Аллагь к1алъаларо, гьезда щим бахъун гурони, **мунагьаздаса жалги рац1ад гьаруларо ва гьезие жинца унтизабулеб даимаб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.**

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ
بِٱلْهُدَىٰ وَٱلْعَذَابَ بِٱلْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ
أَصْبَرَهُمْ عَلَى ٱلنَّارِ ﴿١٧٥﴾

175. Гьал г1адамал руго жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **т1орит1елги бичун гьелъухъ къосин босарал:** иманги бичун купро босарал. **Гьелъул х1асилалда Аллагьасул мунагьал чури ва гурх1елги бичун абадияб г1азаб босарал. Г1ажаибаб жо гьеч1ищха киг1ан сабро к1удиял г1адамал ругел гьал жужах1алъул ц1а х1ехьезе к1олел?** ай к1оларо гьезда жужах1алъул ц1а х1ехьезе, гьел руго ах1макъал г1адамал.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ
ٱخْتَلَفُوا۟ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

176. Капуразе ва мушриказе г1азаб щай гьабулеб абуни: **Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вук1иналъе г1оло жинца гьезда т1ехь решт1изабурав (таврат) жинда жаниб х1акъаб жо бугеб.** Цинги гьез х1акъаб жо бахчана ва сверизабуна. **Х1акълъунго гьел г1адамал, т1ехь ц1алулаго гьелъул маг1на гьабиялъулъ жал хилиплъулел, х1акъаб жоялдаса ва бит1араб нухдаса ц1акъ рик1к1ад ругел,** жидее гучаб г1азаб т1адал руго.

۞ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ
ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ
بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ
وَٱلنَّبِيِّۦنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ
وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ
وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَٰهَدُوا۟ ۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ
فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

177. Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **Кинабго лъик1лъи гьеч1о цох1о как баялда жаниб: бакъ баккуда руссун баниги, бакъ т1ерхьуда руссун баниги. Х1акъикъияб ва камилаб лъик1лъи буго Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **ва ахир къиямасеб къоялда, малаикзабазда, Аллагьасул т1ахьазда ва аварагзабада иман лъеялда жаниб. Гьебгун цадахъ жидеца боц1иги садакъаде кьолел, гьеб боц1и жидее ц1акъ бокьулеб бук1ингун цадахъ, гьелда х1ажатал г1агарал чаг1азе,**

хадуб мискин-пакъиразе, эбел-эмен гьеч1ел ятимзабазе, сапаралда ругел х1ажат ккарал г1адамазе, гьарун вач1арав чиясе, лагъ тархъиналъе кумек гьабунги.

Ва жидеца х1укъукъал т1убан кинабго паризаяб какги балел, боц1удаса закатги кьолел, цо къот1и гьабураб мехалъ гьеб къот1иги т1убазабулел. Жидеда кинабг1аги къварилъи, зах1малъи т1ад бач1араб мехалъ: пакъирлъи, унти ва цогидабги, ва гъазаваталда рагъизе араб мехалъ саброги гьабулел. гьал т1адехун рицарал сипатал жиделъ ругел муъминзаби руго жидер иманалъулъ рит1ухъал, иман камилал ва Аллагьасдаса жал х1инкъулел муъминзаби.

178. Я гьал иман лъурал г1адамал! Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда къисас** (рец1ел) **боси т1ад гьабулеб буго** жагьилаб заманалъул зулмуял, мекъал г1адаталги жалго тун. **Жинца чи ч1варав къисас босун ч1вала: узденав (х1урияв) чи ч1вала, гьес жинда релълъарав узденчи ч1вараб мехалъ** ва узденай ч1ужуг1адан ч1вараб мехалъ.

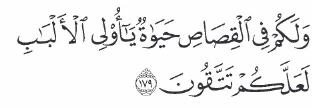
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِصَاصُ
فِي ٱلۡقَتۡلَىۖ ٱلۡحُرُّ بِٱلۡحُرِّ وَٱلۡعَبۡدُ بِٱلۡعَبۡدِ وَٱلۡأُنثَىٰ
بِٱلۡأُنثَىٰۚ فَمَنۡ عُفِيَ لَهُۥ مِنۡ أَخِيهِ شَيۡءٞ فَٱتِّبَاعُۢ
بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَأَدَآءٌ إِلَيۡهِ بِإِحۡسَٰنٖۗ ذَٰلِكَ تَخۡفِيفٞ
مِّن رَّبِّكُمۡ وَرَحۡمَةٞۗ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ
فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٞ ١٧٨

Лагъ ч1вала жинца лагъ ч1вараб мехалъ, гьединго узденав чи ч1вараб мехалъги. Ч1ужуг1адан ч1вала жинца ч1ужуг1адан ч1вараб мехалъ, ва бихьинчи ч1вараб мехалъ.

Узденай ч1ужуг1адан лагъасда данде ч1валаро. Жинца ч1варав чи гурони цоги чи къисасалъ ч1вазе бегьуларо ва къисас босулеб мехалъ зулмо гьабизе бегьуларо: къисасалъул маг1на буго, релълъараб жо гьаби абураб. Х1ал к1вараб х1алалъ гьаб релълъинлъи ц1унизе ккола. **Нагагь цо чияс къисас босиялдаса вуссун жиндие дият кье абуни, гьеб дият кьезе ккола шарг1алъ бихьизабураб х1алалъ ва бихьизабураб заманаялъ.** Гьадин дият кьечого нахъе бахъун тезеги бегьуларо, гьалдасанги хехго кье абун жинца дият босулев хадув ч1ун, жидеца кьолезе къварилъи гьабизеги бегьуларо. **Гьеб къисасги тун дият босизе бугеб х1укму Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее гьабулеб бигьалъи буго, ва нужеда бугеб гурх1елги буго:**

Къисас боси Аллагьасул г1адло буго ва гьеб шарг1алда рекъараб х1укму буго. Къисас босилин жинца абун цо чи ч1ч1ани, гьесие щибго мунагь-х1акъги гьеч1о. Амма гьеб къисасалдаса т1аса лъугьун дият боси, гьеб дият босулев чияс жинца чи ч1варасе гьабулеб бигьалъи буго ва гурх1елги буго. Ва гьеб къисас босиги бусурзабазул имамасул

х1укмуялдалъун бук1уна, щайгурелъул щивав чи жиндие бокьухъ къисас босине лъугьани зулму ц1ик1ула ва х1арамал биял т1ола мунагьго гьеч1ел г1адамалги ч1вала. **Цин жив къисас босиялдаса вуссарав чи хадув т1ад вуссун къисас босизе лъугьани, гьев чиясе жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.** Гьев вуго мунапикъав чи, жинца къот1и бихизабулев ва хиянат гьабулев.



179. Нужее гьеб къисас боси парз гьабиялъулъ ва къисас боси шарг1ияб х1укму бук1иналъулъ ч1аголъи буго, я гьал г1акъло бугел г1адамал!

Цо чиясда лъадалго жинца инсан ч1вараб мехалъ гьесда данде живги ч1валевлъи, гьев чи нахъе къала жиндир вах1щияб, зулмуяб пикруялдаса. Гьелдалъун гьав чияс дов чи ч1вайги тола, досда данде гьав ч1вазе вук1арав, гьавги ч1аго хут1уна. Гьаб буго «Къисас босиялъулъ нужее ч1аголъи буго» – абураб раг1иялъул маг1на.

Нуж Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ х1арам гьарурал жалаздаса рик1к1алъун, гьесул ццим бахъи, г1азаб нужеда щвеялдаса х1инкъун ва ц1унун рук1изе бокьун буго Аллагьасе.

Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул умматалъе х1укму бук1ана цо чияс цогидав ч1вараб мехалъ къисас боси, т1ок1аб бат1ияб жо бук1инч1о. Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул умматалъе бук1ана т1аса лъугьун тей, къисасги бук1инч1о диятги бук1инч1о. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул умматалъе къисасги, диятги, т1асан лъугьун тейги лъабабго жо цадахъ кьуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. Гьаб ц1акъ к1удияб рах1мат буго ва х1икматги буго, бигьалъиги буго.

Аллагьас инсан жиндир т1абиг1ат- г1амал бат1и-бат1иявлъун вижун вугелъул, гьев щивав инсанасе рак1алъ босарб, гьесул иман-г1акъло щвараб бак1алдаса х1укму гьабизе виччана гьаб инсанасул ч1аголъи ва хвелалда хурхараб зах1матаб масъалаялъулъ.

Гьаб бак1алда бицинч1ого г1олареб, г1адамал шарг1алдаса рахъун ругеб амру буго ва ахир заманалъул г1аламатаздаса бугеб цо г1аламат буго щибго г1илла гьеч1ого г1адамал ч1вайги, цояз цоязе зулму х1ал гьаби, напс инжит гьаби ва цогидалги щибго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъич1ого гьарулел мунагьал.

Гьедин шарг1ияб г1иллаго гьеч1ого цо инсанас цогидав ч1вараб мехалъ, яги цо гьалат1 ккун цо чиясдаса цогидав хвараб мехалъ, гьеб масъала шарг1алда борцун т1убазе ккола. Г1емерисеб гьалат1 ккараб хвел гьаб заманаялъ машинабазул авария ккун бук1уна. Кинабниги авария гьалат1 бук1унаро, гьенибги къисас босизе кколел

бак1ал рук1уна. Гьаб бак1 киналго шарг1иял х1укмаби рицунеб бак1 гьеч1елъул, нилъеца гьелъул баян бицинаро.
Къисас босизе ккараб бак1 бугониги, гъалат1 бук1ун дият босизе кколеб бак1 бугониги бусурбабаз г1адат билъълъизабун буго жамаг1атго къват1ибги бахъун, цере ц1аларал г1адамал, дибирзабиги гъун, жив ч1варасул г1агарлъиялда т1адги ун гьел г1агарал чаг1и т1аса лъугьизарулеб. Гьеб бак1алда цониги дибир яги ц1аларав чи ургъулев гьеч1о киг1ан к1удияб зулму жинца гьабулеб бугеб абун жив ч1варасул г1агарлъиялъе.
Гьезда бич1ч1уларо сундаса жал т1аса лъугьизе кколеблъи ва щиб бугеб шарг1алда жидее кколеб х1акъ. Дият босизе бугеб ихтиярги бахчун, т1аса лъугьиналъул г1емераб ажру-кириги бицун, жив ч1варасул г1агарлъи мах1рум гьарула шарг1алда рекъон гьезие х1алалго бач1унеб боц1иялдаса. Гьенир рук1ине бегьула жидеда х1алалаб маг1ишат т1алаб гьабизе к1оларел заг1ипал г1адамалги. Гьаб кинабго жо гъоркье тун, нечезарун, х1инкъизарун, гьел г1адамал т1аса лъугьизарула ва гьезие цо дагьаб сайгъатги гьабула.
Жив ч1варасул г1агарлъиялъул ихтияр буго дияталдасаги т1аса лъугьине жудее гьелда жаниб маслах1ат бугони, гьенир бесдалал, мискинал, пакъирал г1адамалги гьеч1они. Гьезул ихтияр буго дияталъул цо къадар босизе, цогидалдаса т1аса лъугьинеги. Гьел г1агарал чаг1азул т1убанго т1аса лъугьун жинца ч1варав тезе ихтияр бук1уларо жив ч1варасул балугъълъич1ел лъимал ругеб мехалъ: гьел ругелъул варисзабиги, гьел ругелъул къисасалъул бет1ергьабиги. Гьаб масъала т1убанго шарг1алъул нухдаса бахъун г1адатияб нухда т1убалел г1адамазда щиб ц1ар лъолеб? гьал кколарищ Аллагьасул х1укмуялдалъун жидеца х1укмо гьабуларел г1адамал?

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا ٱلْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾

180. Нужеда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **т1ад гьабулеб буго нужер цояв унтун хвалде г1агарлъараб мехалъ ва гьесул боц1ималги бугони, гьев чияс шарг1алда рекъараб х1алалъ васият гьабе абун жиндир эбел-инсуе, цогидал г1агарал чаг1азеги.**

Жиндир боц1иялъул лъабго бут1а гьабун цо бут1а буго гьесие васият гьабизе х1алалаб, цогидаб жо шарг1алда рекъон ирс гьабун бикьизе ккола. Гьеб васиятги бечедазе гьабун мискин-пакъир гьоркьосан вахъун гьабизе бегьуларо. **Гьаб васият гьаби т1адаб буго Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъарал г1адамазда.**

Исламалъул авалалда бук1араб х1укму буго гьаб, хадуб ирсалъул

аятал рештIизаруна ва васият гьаби тIадаб буго абураб хIукму насхо гьабуна. Кинниги васият гьаби суннатаб буго. Гьеб васиятги сахсаламат вукIадго гьабизе рекъараб буго. васият цохIо боцIиялъулъ гуребги гьабула: жиндир агьлу-хъизаналда васият гьабула Аллагьасдаса хIинкъун тIагIат-гIибадат гьабеян, лъикIалдалъун амруги квешалдаса нагьюги гьабеян. БоцIи-малалъулъ васият гьабун бугони гьесие бокьараб бакIалда хвезабизе ва кьезе рес щола жиндир магIишаталъул лъабго бутIаги гьабун цо бутIа. Васият гьабичIого цо чи хвани гьес нахъе тараб кинабго магIишат шаргIияб ирс гьабун ирсилазе бикьизе ккола.

فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ بَعۡدَ مَا سَمِعَهُۥ فَإِنَّمَآ إِثۡمُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ١٨١

181. Гьеб васият жинда рагIун, лъан хадуб жинца хисизабулев чи: жиндие мунпагIат хал гьабун яги цогидазе зарал лъугьине бокьун, **гьелъул мунагь тIаде ккола гьеб хисизабурал гIадамазда:** гьел хиянатчагIи рукIуна ва шаргIалда хилипал чагIиги рукIуна. **ХIакълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъикIабги квешабги жо рагIулев вуго ва загьирабги батIинабги жо лъалев вуго.**

فَمَنۡ خَافَ مِن مُّوصٖ جَنَفًا أَوۡ إِثۡمٗا فَأَصۡلَحَ بَيۡنَهُمۡ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ١٨٢

182. Цо чи хIинкъани жинда васият гьабурав чияс хиянат гьабилин абун, яги гьев чи хатIаълъун хIакъаб жоялдаса гьетIила абун, цинги жинца васият гьабулесдаги, жиндие васият гьабулесдаги гьоркьоб маслахIат гьабун жинца гьезул гъалатI битIизабуни, гьезда шаргIияб къагIида малъун, **гьелдалъун гьесие мунагь букIуларо,** гьав чи лъикIлъи гьабулевлъун вугелъул.

ХIакълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жинца мунагьал чурулев вуго,** хатIалъун, гъапуллъун мунагь гьабурал, хадуб тавбо гьабун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал гIадамазул. **Жив гурхIулев ва жинца ажру-кири гьабулев вуго**. ГIадамазда гьоркьоб лъикIлъи ва маслахIат гьабизе хьвадулел гIадамазда гурхIулев ва гьезие жинца кири- ажро гьабулев вуго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٨٣

183. Я гьал иман лъурал гIадамал! Нужеда тIад кIал кквейги парз гьабуна, нужеда цере рукIарал умматазда парз гьабураб гIадин, нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъараллъун рукIине ва ахираталда**

нужее кири ц1ик1к1изе.

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ ۚ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

184. Рик1к1арал къоял руго нужеца к1ал кквезе парз гьабурал. Нужеда гурх1ун дагьал къояз к1ал кквей т1ад къан тун руго. **Нужер цоял унтун ругони, яги сапаралда ругони, гьезие ихтияр буго гьел къояз к1ал биччазе ва гьезул бак1алда цоги къояз к1ал кквезе. Гьеб к1ал кквей ц1акъго зах1матлъулел г1дамазе ихтияр буго к1ал биччан тезе ва цо къоялда цебесан цо мискин чиясе т1аг1ам кьезе. Гьаб т1аг1ам ц1ик1к1ун кьурав чиясе гьеб лъик1 буго ва гьесие ажроги ц1ик1к1ун бук1ила. Кинниги к1алги биччан т1аг1ам кьеялдаса, к1ал ккун рук1ин ц1акъ лъик1аб буго,** гьелда жаниб г1емераб кири бугелъул ва Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъи бугелъул, **Гьаб амру гьадин бук1ин нужеда лъалеб батани,** нужеца к1ал кквеялда т1ад ч1ейи гьабе.

Гьаб аяталда жаниб бицараб «рик1к1арал къояз» к1алкквей бук1ана исламалъул байбихьуда. Щибаб моц1алъ лъабго къоялъ к1ал кколаан, хадуб гьаб х1укму насхо гьабун шагьру Рамазаналъ к1ал кквей парз гьабуна. Цоги г1алимзабазул пикро буго «рик1к1арал къояз» к1ал кквей рамазаналъ к1ал кквей бугин, ва гьаб хадуб бугеб аят гьеб баян гьабулеб бугин-абураб.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

185. Шагьру Рамазан буго нужеда к1ал кквезе парз гьабураб моц1, я гьал муъминзаби! **Гьеб моц1 буго жиндилъ хирияб Къуръан Лавх1ул-мах1фузалдаса** (гьаб буго т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дунял г1алам бижилелдего кинабго бук1инесеб жо жинда жаниб хъвараб т1ехь, хъарщи. Хирияб Къуръанги гьениб хъван бук1ана) **дунялалъул зобалда решт1изабураб. Жинца г1адамал** ва женал **х1акъаб Аллагьасул нухалда т1орит1изе. Жинда жаниб х1алалаб, ва х1арамаб жо баян гьабураб ва х1акъабги бат1улабги жо бат1а гьабун бицараб.**

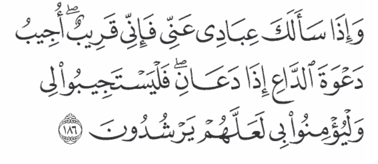
Халкъ г1ажиз гьарулел аятал жинда жанир ругеб, Аллагь ﷻ цо вук1иналда т1орит1ел гьабулел гьесул къуват-къудрат баян гьабулел мух1канал далилалги жинда жанирги ругеб.

Гьеб Рамазан моц1 бач1араб мехалъ нужер г1акъилав, балугъав чияс **к1ал кќве! Жив унтун к1ал кквезе к1веч1ев чияс, яги сапаралда вук1ун к1ал биччарав чиясги гьел къоял рец1ун цоги къояз к1ал кќве! Аллагь ﷻ кидаго нужее бигьалъи бокьулев вуго. Гьев нужее зах1матлъи бокьулев гьеч1о** ва х1ал к1олареб жо гьаби т1ад къалевги гьеч1о. Рамазаналдаса г1узру бук1ун к1ал биччаров чияс **гьел къоял рец1ун т1убараб рамазан г1езе гьабе. Аллагьас нуж х1акъаб диналда т1орит1ун рук1иналда щукро гьабун, гьев к1одо гьавизе. Ва нужеца даимго Аллагьасе ﷻ щукро гьабизеги гьесул нужее ругел к1удиял ва г1емерал ниг1матазда данде.**

Рамазан моц1алъул хиралъи бицун имам Ах1мадица х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Аллагьасул салам лъеяв Ибрагьим аварагасда сух1уфал решт1ана Рамазан моц1алъул авалаб сордоялъ. Муса аварагасда таврат решт1ана Рамазаналъул анлъго къо араб мехалъ. Г1иса аварагасда Инжил решт1ана Рамазаналдасан анц1ила лъабго къо араб мехалъ. Къуръан решт1ана рамазаналдасан къоло ункъго къо араб мехалъ»-абун. Х1адис лъик1аб буго.

Гьеб Къуръан цадахъго дунялалда г1агарда бугеб зодобе решт1изабуна, байтулг1изат абулеб бак1алда, Лайлатулкъадриялъул сордоялъ. Хадуб щибаб сабаб ва х1ажалъи бихьун аварагасда ﷺ Къуръаналъул аятал ва суратал росун Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хьвадана.



186. Дир х1акъалъулъ лагъзадерица гьикъараб мехалъ я Мух1аммад ﷺ, дуца гьезда абе:

Х1акълъунго дун г1агарда вугин: Щивав чи вихьулев, гьесул гьаракь раг1улев, гьесул рак1алда бач1араб хивал- пикроги лъалев. **Дида дуг1а гьабулев чиясул дуг1аялъе жавабги кьола,** гьев чияс цох1о дида ах1араб мехалъ, ва гьарараб мехалъ. **Дица дугIаялъе жаваб гьабизе бокьарал гIадамаз дир ахIиялъе жаваб гьабун дида иман лъе абе ва дие гIибадатги гьабе абе. Гьедин гьабулел г1адамал бит1араб нухалда рук1ула.**

Гьаб рагIиялдаса бичIулеб буго дугIаялъе жаваб гьабизе ккани гьелъие шартIлъун букIин Аллагьасда иман лъей ва гьев разилъулеб гIамал гьаби.

Аварагас ﷺ абуна: *«Цониги бусурманчияс Аллагьасда* ﷻ *дуг1а-гьари гьабураб мехалъ, гьеб дуг1аялда жаниб мунагь бугеб, яги г1агарлъиялдаса гурх1ел-рах1мо къот1араб жоги гьеч1они, Аллагьас гьев лагъасе лъабго жоялъул цо кьеч1ого толаро: гьесул дуг1аялъе хеккого жаваб гьабила, яги гьесие ахираталда лъик1лъилъун, хазиналъун гьеб гьабила, яги гьесдаса цо квещлъи- къварилъи нахъч1вала»* абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана кьуч1аблъун.

Ибнукасирица абуна: Т1адег1анав Аллагьас ﷻ гьаб дуг1а гьабиялъул бицунеб аят, к1ал кквеялъул бицунел аятазда гьоркьоб лъеялда жаниб ишара буго к1ал ккурав чиясул дуг1а къабулаб бук1иналда ва гьес дуг1а г1емер гьабизе бокьиги буго. Аллагьасда ﷻ дуг1а гьабун цо мурад гьарулеб мехалъ, гьелъул бищунго к1вар бугеб жо буго рак1-рак1алъ божун, Аллагьасда х1елун гьари ва гьес дуг1аялъе жаваб гьабиялда рак1 ч1ун бук1инги.

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَٱلْـَٔـٰنَ بَـٰشِرُوهُنَّ وَٱبْتَغُوا۟ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ مِنَ ٱلْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا۟ ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَـٰجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

187. К1ал ккурал г1адамазе х1алалаб ва х1арамаб жо бицун Тадег1анав Аллагьас абулеб буго: **нужее х1алал гьабун буго рамазан моц1алъул сардилъ руччабазда аск1ор лъугьине ва гьездаса нужер х1ажат т1убазе. Гьел руччабазул мисал буго нужеда т1ад рет1улеб рет1елалъул, гьединго нужги гьезие т1ад рет1улеб рет1елалда релъун руго:** ай нуж руго цо-цазда рак1 гъурал цояз цоял рахчулел, ц1унулел.
Х1акълъунго Аллагьасда ﷻ **лъала нужеца нужерго напсазе хиянат гьабулеб бук1араблъи. Аллагь нужеда т1аса лъугьана ва нужер тавбоги къабул гьабуна.**

Гьаб раг1и абиялъе г1илла буго: исламалъул авалалда Рамазан моц1алъ ч1ужуялда аск1ов лъугьун гьелдаса х1ажат т1убай х1арам гьабун бук1ана. Цо-цо асх1абзаби руччабазда аск1ор лъугьун гьезул хиянат кколеб бук1ана. Хадуб гьаб х1арамлъи насхо гьабуна ва Аллагьас ﷻ абулеб буго:

Гьанже нужее изно буго руччабазда аск1ор лъугьине ва нужее лъимер лъугьин т1алаб гьабизеги. Ва нужеца квенги кванай, лъимги гьекье, нужее бакъ баккул рахъалъан **ч1ег1ерлъиги нахъе**

къан рогьалил хьах1аб мохъ биккизег1ан. Цинги нужеца к1ал кквe к1ал хвезабулеб жоялдасанги ц1унун **къаси сордо бач1изег1ан. Нуж масжидалда жанир Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **т1аг1ат гьабизе иг1тикафалда ч1ун ругеб мехалъ нужеца руччабаздехун хурхен гьабуге.** Гьаб х1укму къаси бугониги къад бугониги бат1алъи гьеч1о. Иг1тикафалда вугев чи дунялалъул лазат босулев вук1уларо.

Гьал т1адехун рицарал масъалаби Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **г1орхьаби руго, нуж гьел г1орхьаби хвезариялда аск1орго къаге. Т1адег1анав Аллагьас г1адамазе гьадин баян гьаруна жиндир аятал, гьел Аллагьасдаса х1инкъизе бокьун** ва гьесул амру-нагью т1убан хьвадизе бокьун.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:*«Лъабго чи вуго жиндир дугIа нахъе чIваларев: жиндир гIадло битIарав имамги, жинца кIал ккурав чиги, гьеб кIал бихизегIан, жиндие зулму гьабурав чиясул дугIаги»*-абун (хIадис къокъ гьабун хъвана) Х1адис имам Тирмизияс лъик1аблъун бицана

Гьаб Рамазан моц1алда жаниб г1ибадат г1емер гьабизе лъик1аб буго, гьеб моц1алъ гьабураб г1ибадат жинда данде ажро г1емер гьабулеб бугелъул. К1ал кколев чи радакь т1аде вахъинги суннатаб буго, цох1о лъим гьекъезе вахъунги. К1алги ккун масжидалда жанив иг1тикафалада ч1ч1ейги аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ жинда т1ад ч1ч1ей гьабулеб бук1араб г1амал буго, хасго рамазаналъул ахирисеб анц1го къоялъ. ва к1ал беччей хех гьабиги сунатаб буго, Аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна: *«Дир умат лъик1лъиялда бук1ине буго гьез к1ал беччей хех гьабулеб бугебг1ан мехалъ»*абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана кьуч1аблъун.

Рамазан моц1алъ садакъа-хайрат г1емер гьаби, мискин-пакъиразе кумек гьаби, ятимазда гурх1ел гьаби жинда т1ад ч1ч1ей гьабизе рекъараб лъик1аб г1амал буго. Рамазан моц1 муъминчиясе хьараб хур ва барщараб пихъ бак1арулеб заманалда релъун буго: жиндилъ лебаллъи ва хехлъи гьабизе кколеб, дагьавниги тохлъани жиндие щолеб г1емераб лъик1лъи борч1ун кколеб. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги лъик1аб г1амал г1емер гьабизе. Амин.

وَلَا تَأۡكُلُوٓاْ أَمۡوَٰلَكُم بَيۡنَكُم بِٱلۡبَٰطِلِ وَتُدۡلُواْ بِهَآ إِلَى ٱلۡحُكَّامِ لِتَأۡكُلُواْ فَرِيقٗا مِّنۡ أَمۡوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلۡإِثۡمِ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ١٨٨

188. Нужеда гьоркьоб г1ахьалго бугеб боц1и кванаге бат1улаб, х1арамаб нухалда. Ва нужеца гьеб боц1и х1акимзабазе ришватальеги кьоге гьелдалъун нужеца цо г1адамазул боц1и нужее щвеялда нух бачун, ва гьеб боц1и х1арамаб х1алалъ кваназе бокьун. Гьаб амру гьадин бук1ин нужеда лъалаги бук1адго.

«Кванаге» абураб раг1и боц1и хвезаби, х1алт1изаби мурадалда буго, кин гьеб боц1и харж гьабуниги.

﴿يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ ۖ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ ۗ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ١٨٩﴾

189. Мадинаялъул агьлуялъ аварагасда ﷺ гьикъана гьаб моц1 цин т1ереннлъун, цинги гургинлъун щай бук1унеб ва гьеб бакъ г1адин цох1о х1алалъ щай бук1унареб абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **Дуда гьикъулеб буго Мух1аммад ﷺ моц1алъул х1акъалъулъ. Дуца гьезда абе: гьеб моц1 буго г1адамазе г1ужал лъазе бугеб ва х1ежалъул заман лъазеги бугеб.** Гьелдалъун нужеда к1ал кколеб моц1ги лъала, цогидал г1ужалги лъала.

Жагьилияб заманалъ Мадинаялъул г1адамаз х1еж бухьараб мехалъ гьел рукъзабахъе лъугьулел рук1инч1о рагьдухъан, гьез т1охдасан яги гордухъан нух гьабулаан рокъоре лъугьизе. Т1адег1анав Аллагьас гьеб жагьилаб х1укму ва г1адат хвезабун абулеб буго:

Щибго лъик1лъи ва маслих1ат гьеч1о нуж рокъор жанир рукъалъул мугъаб рахъалъан яги гордухъан лъугьиналда жаниб, кинниги лъик1лъи буго нужеца гьабулеб г1амал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, гьесдаса х1инкъун гьабуни. Нуж рокъоре лъугьа рагьдухъан, ва нуж Аллагьасул г1азабалдаса х1инкъа, нужер лъик1лъиялда кверщел батизе буго.

﴿وَقَٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ١٩٠﴾

190. Ва нужеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нухалда, исламияб дин т1адег1ан гьабизе, рагъ гьабе нужеда рагъулел Аллагьасул тушбабазда. Амма нужеца гьеб рагъ гьабулаго шарг1алъул **г1орхъи хвезабуге:** руччаби, лъимал ч1ван, х1айванал, ах-хур хвезабун щибго маслах1ат гьеч1ого. **Х1акълъунго Аллагьасе рокьуларо жидеца зулмо гьабулел ва жидеца рагъ бай бихьулел г1адамал.**

Гьаб аят рагъул аятал решт1инелда ццебе бук1ана. Цинги гьаб аят насхо гьабуна гьалда хадуб цун бач1араб аяталъ ва «Бараат» сураталъул аятазги.

﴿وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقَٰتِلُوهُمْ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَٰتِلُوكُمْ فِيهِ ۖ فَإِن قَٰتَلُوكُمْ فَٱقْتُلُوهُمْ ۗ كَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ١٩١﴾

191. Нужеца мушрикал ва капурал ч1вай нужеда гьел кире ратаниги: Макка ва Мадинаялъул х1арамалда рук1а ва х1алалаб бак1алда рук1а. **Ва нужеца**

гьел жидер ват1аналдаса къват1ирги рахъизаре, гьез нуж Маккаялдаса къват1ире рахъизарурал г1адин. Гьел капураз ва мушриказ муъминзабазул диналъе гьабулеб питна гучаб буго гьезда Мака х1арамалда рагъ баялъул мунагьалдаса.

Цоги маг1на гьабуна: гьел капуразул купруялъул питна к1удияб буго нужеца гьезда Макка х1арамалда рагъ баялдасаги. **Макка х1арамалда аск1об нужеца гьезда рагъ бай бихьуге, гьел мушриказ рагъ бай бихьун хадуб гурони. Гьез нужеда рагъ гьабулеб бугони нужеца гьездаги рагъ гьабе. Гьаб буго капурзабазе бугеб жазаъ.**

Гьаб жазаъ аврагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ заманалъ рук1арал капурзабазда хасаб гьеч1о. Аллагьасул тушбаби муъминзабазул тушбаби рук1ула ва гьездахун гьудуллъи ва рак1рекъей бук1изе бегьуларо.

فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾

192. Гьел капурал ва мушрикал исламияб динги босун бусурбабазде бугеб тушманлъиялдаса руссараб мехалъ нужеца гьел те. Х1акълъунго Т1адег1нав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинца мунагьал рахчулев ва тавбо къабул гьабулев вуго.

وَقَٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ لِلَّهِ ۖ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَلَا عُدْوَٰنَ إِلَّا عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩٣﴾

193. Нужеца мушриказда ва капуразда рагъ бай гьезул къуват хвезег1ан, гьелги къезег1ан ва ракьалдаса купро-ширк т1аг1инег1ан. Ракьалда т1ад жиб загьираблъун ва бергьараблъун цох1о исламияб дин хут1изег1ан.
Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавулеб, киналго аваргзаби рит1ухъ гьарулеб, киналго Илагьиял т1ахьазда иманги лъолеб.

Гьез купру-ширк тани, бусурбабазда рагъ баялдасаги руссани ва жидерго ракьалда, жидерго рукъзабахъ ч1ун ругони,- нужеца гьезда тушманлъи гьабуге, гьезие зулмуги гьабуге. **Х1акълъунго тушманлъи ва т1аде к1анц1ун рагъ гьабизе ккола, жидеца зулму гьабулел г1адамазда** ай жидеца бусурбабазул ракьал рахъулел, гьезда т1ад Аллагьсул جَلَّ جَلَالُهُ х1укмо-динги хвезабун жидер къанунал лъолездехун.

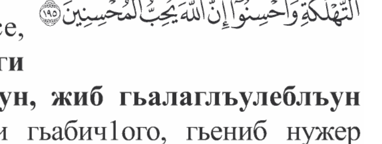
Гьединал г1адамаздехун кидаго рагъ базе ккола, гьезие мут1иг1лъун, гьездаса къун ч1езеги бегьуларо ва ракьалда т1ад жиб т1адег1анаблъун цох1о Аллагьасул дин бук1иналъе къеркьезе ккола.

ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ بِٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْحُرُمَٰتُ قِصَاصٌ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱعْتَدُوا۟ عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾

194. Лъаг1алида жаниб ункъго моц1 бук1ана ислам бач1иналдего гьезулъ рагъ х1арам гьабурал: гьел моц1азда жанир г1арабиял ва гьелгун цадахъ

ругел ягьудиял ва цогидалги рагъ гьабич1ого ч1олаан. Ислам бач1ине г1агарлъараб мехалъ ва исаламалъул авалалда мушриказ гьел моц1азулги х1урмат хвезабулеб бук1ана ва гьезие бокьараб мехалъ рагъ х1арам гьабураб моц1алъулъ рагъ гьабун, гьелъул бак1алда хисун цоги моц1 толаан рагъ х1арамаблъун. Гьал моц1алги Мух1арам, Зулкъаг1идат, Зулх1ижат ва Ражаб моц1ал руго. Гьал моц1азулъ мушриказ бусурбабадехун рагъ гьабуни, гьезда данде рагъизе бегьи бицун Аллагьас абулеб буго:

Рагъ х1арамаб моц1алъ мушриказ рагъ гьабуни нужецаги гьеб моц1алъ гьезда рагъ гьабе ва нужее гьабуралда релълъараб жазаъги гьабе. Аллагьасул х1уруматал (ай гьес х1арам гьабураб жо) **хвезабурасдаса рец1ел босула. Гьел моц1азда жаниб жидеца нужедахун тушмнлъи гьабурал, нужеда рагъ гьабизе т1аде рач1арал мушриказе ва капуразе гьез нужее гьабуралда релълъараб жазаъ гьабе: гьеб рагъ Макка х1арамалда бугониги цоги х1алалаб бак1алда бугониги щибго бат1алъи гьеч1о. Ва нуж Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъа** гьес изно кьеч1еб жо гьабизе ва гьес рагъ х1арам гьабурал моц1азда жаниб рагъ бай бихьизеги. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндаса х1инкъаралгун цадахъ вуго,** гьезие квер бакьулевлъун ва гьезда гурх1улевлъунги.



195. Ва нужеца нужер боц1и-мал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **нухалда кье:** гъазаваталда унел г1адамазе ярагъ босе, чуял ва квен-т1ех босе. **Нужеца нужги нужер маг1ишатги г1адада хвараблъун, жиб гьалаглъулеблъун гьабуге:** Аллагьасул нухалда гъазаватги гьабич1ого, гьениб нужер боц1иги кьеч1ого нуж ч1араб мехалъ нужер тушман нужедаса вергьула ва гьес нуж къезарула, нужее зулму гьабун нуж гьалаг гьарула. Ахираталдаги нуж гьалаглъаралльун, г1азабалъе х1акъаллъун рук1ула Аллагьасул диналъе г1оло боц1и кьезеги, напс кьезеги бахиллъараб мехалъ.

Гьаб жо нужеда бич1а **ва нужеца гьабулеб кинабго г1амал Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун гьабе, х1акълъунго Аллагьасе лъик1лъи гьабулел г1адамал рокьула** ва гьел жинда г1агар гьарурал, жинца т1аса рищараздасаги гьарула.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жигьадалъул аятазда жаниб г1емер рехсон бук1уна «Аллагьасул нухалда» абураб раг1и. Гъелъул маг1на буго муъминчияс гъазават гьабизе т1адаб бук1ин г1иц1го Аллагь разилъи т1алаб гьабун ва ракьалда т1ад цох1о Аллагьасул

дин бук1инабиялъе г1оло.

Рагъдаса гъанимат (давла) щвезе абун, яги г1адамаз жив бах1арчи вугин абизе бокьун гъазават гьабуни, гьесие гъазаваталъул кири щоларо, ва гьев гьеб рагъда ч1вани шагьидлъунги вук1уларо.

Абуаюб Ансарияс бицараб х1адисалда буго: *«Нужеца Аллагьасул нухалда нафакъа кье ва нужеца нафсал гьалаг гьаруге» абураб аят буго, нижер (ансариязул) х1акъалъулъ решт1изабураб. Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *ислам к1одо гьабидал ва гьелъие квер бакъулел г1адамалги г1емерлъидал, нижеца цояз цояздехун абуна: гьанже нилъ рокъорги ч1ун нилъер ах-хур ва маг1ишат рук1алида ккезабун лъик1 бук1инин. Нилъеца г1езег1анго исламалъе кверги бакъанин абун.*

Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ *гьаб аят решт1изабуна. Гьеб аяталъул маг1наги буго: гъазаватги тун, исламалъе боц1иялдалъун ва напсалдалъун квербакъиги гьабич1ого г1одор ч1ей буго напсал гьалаглъиялде рехи абураб.* Х1адис Тирмизияс бицана ва лъик1аб кьуч1абги бугин абуна.

Жинда Аллагь разилъаяв Абуаюб гъазаваталдаса г1одов ч1еч1о ва Румазул ракьалда шагьидлъун гьенив вукъана.

Цо-цо г1алимзабаз «нужеца напсал гьалаглъиялде рехуге»-абураб аяталъул маг1на гьабула, нуж капурзаби г1емер ругеб мехалъ гьезда данде рагъизе ун напсал гьалаг гьаруге абураб. Гьаб маг1на гьаби бит1араб гьеч1о.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасицаги абуна: гьаб аят рагъул х1акъалъулъ гьеч1о. Гьаб аят буго Аллагьасул нухалда ва цогиги исламалъе ва бусурбабазе мунпаг1ат бугеб бак1алда боц1и напакъаде кьеялъул х1акъалъулъ. Аяталъул маг1на буго: нуж Аллагьасул нухалда боц1и кьезеги бахиллъун нужеца тушман нужедаса къуватав гьавуге ва нуж дунялалъе ва ахираталъе напс гьалаг гьабураллъун рук1унге- абун.

Цоги г1адамал мекъи кколеб бак1 буго, гьаб гъазаваталъул амру хирияв аварагасеги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьесул асх1абзабазеги رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ бук1араб жо бугин, гьаб заманаялъ гъазават гьабизе т1адаб гьеч1ин абураб цо-цо жагьилал чаг1азул раг1и боси ва гьелда г1ейи гьабун щибго Аллагьасул диналъул к1вар гьабич1ого ва гьелъие квербакъи гьабизе ургъич1ого г1одор ч1ей.

Ц1акъ мух1канго Къуръаналъул аятаз абулеб буго: нужеца капурзабазда, ва мушриказда рагъ бай, гьаб ракьалда т1ад Аллагьасул исламияб дин г1амлъизег1ан ва киналго диназдаса бергьун гьеб т1адег1ан бук1инег1ан абун. Жакъа нилъеда бихьулеб буго исламияб дин бергьун гьеч1еблъи ва гьеб дин бергьинег1ан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру нилъеда т1асаги унаро.

«Рагъ бай»-абураб рагӀиялъул магӀна буго: хӀал кӀварас хӀал кӀвараб жоялдалъун Аллагьасул диналъе квербакъи гьабе абураб. Гьаб рагъ бай букӀула кӀал-мацӀалдалъун: гӀалимзабаз, имамзабаз халкъалда бичӀчӀизабун нилъ ТӀадегӀанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ щиб мурадалда рижун ругел, ва щиб жо гьаби нилъеда тӀадаб бугеб.

Бечедав чияс боцӀи-малалдалъун рагъ бала купру-ширкалда данде: жинца гьеб боцӀи Аллагьасул нухалда хвезабун ва диналъе гӀоло рагъулел гӀадамазе квербакъи гьабун. Жидер сахлъи, къуват, бахӀарчилъи бугел гӀадамаз гьеб рагъ бала ярагъги босун къватӀире рахъун купру-ширк гьабулел гӀадамал исламалде рачӀун мутӀигӀлъизегӀан, яги исламалъе зарал гьабичӀого жизят (магъало) кьун жидерго ракьазда гьел чӀезегӀан.

Бищунго захӀматаб хӀал буго бусурбаби капуразул ханлъиялда гъоркь ккараб, ва гьеб ханлъи тӀаса рехизе кӀоларого ругеб хӀал. Гьал бусурбабазда тӀадаб букӀуна цохӀо лахӀзаталъги капуразул ханлъи бокьунгутӀи, ракӀалъ гьезда мутӀигӀлъунгутӀи ва щиб хӀилла гьабунги гьел капурзабазул зулмуялдаса рорчӀизе тӀалаб гьаби.

Щибго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъул кӀварги гьабичӀого, капурзабаздаса хвасарлъизе нухги балагьичӀого чӀарал гӀадамазул ахир мекъи ккеялда хӀинкъи буго. Жинда Аллагь разилъаяв ГӀумарасхӀабас дугӀа гьабулеб букӀана: *«Я Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *! хӀакъаб жо хӀакъаблъун бихьизабе ва гьелда нахърилълъине тавпикъги гьабе. БатӀулаб жо батӀулаблъун бихьизабе ва гьелдасан рикӀкӀалъизе тавфикъги гьабе»*- абун. Нилъецаги гьаб дугӀа гьабила ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разиял, гьесул диналъе квербакъулел мужагьидазул мухъилъе ккезареги абунги гьарила.

196. ТӀадегӀанав Аллагьас хӀажалъул ахӀкамал баян гьарун нилъеда абулеб буго: **Нужеца хӀажги гӀумраги шаргӀалда рекъон,** гьезул шурутӀал ва арканал тӀубан, **Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъи тӀалаб гьабун тӀубазабе.** ХӀаж ва гӀумра бухьун хадуб шаргӀияб гӀилла гьечӀого гьеб тӀубачӀого тей кӀудияб мунагь буго.

Нагагь нуж хӀаж гьабиялдаса нахъчӀвани, цо сабабалъе гӀоло: унтун, тушманас нух ккун, **нужеца хӀаж бичинелда цебе нужер хӀалкӀвараб гьадю (сайгъат) хъве:** варани бугони

وَأَتِمُّوا۟ ٱلْحَجَّ وَٱلْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا۟ رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْهَدْىُ مَحِلَّهُۥ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِۦٓ أَذًى مِّن رَّأْسِهِۦ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ ۚ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلْعُمْرَةِ إِلَى ٱلْحَجِّ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۚ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٍ فِى ٱلْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ ۗ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُۥ حَاضِرِى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

анкьгоясе г1ола, х1айванги анкьгоясе г1ола, чахъу бугони цоясе г1ола. **Ва нужеца х1аж бичун бот1рол рас к1к1ваге,** ва цоги х1аж бухьиналдалъун х1арамлъараб жоги гьабуге, **гьеб гьадю хъун щвезе кколеб бак1алда щун гурони.**

Нагагь нужер цояв унтун вугони, яги гьесул бет1ералда зарал кколеб жо бугони: нац1 бан, ругънал рук1ун, ва гьев чияс бет1ерги к1к1вани**, гьасда т1ад г1ак1а буго жиндие х1ал к1вараб жо гьабизе лъабго жоялда гьоркьосан: лъабго къоялъ к1ал кквей, яги анлъго чиясе квен кьей, яги цо чахъу хъвей.**

Нуж сах-саламат х1ажалдаса нахъч1вач1ого х1аж гьабулеб бак1алда щвараб мехалъ, нужер х1ажги г1умраги цадахъ бухьарав чи вугони, гьес цо чахъу кьела гьадю. Гьесие х1ажалъул киналго г1амалал гьарураб мехалъ г1умраялъулги кири щола ва гьев г1умра гьабуравлъунги вук1уна цох1о шарт1 т1убани: цо чахъу (гьадю) хъун гьеб садакъаде бикьани.

Нагагь чахъу хъвезе к1веч1ев чияс лъабго к1ал х1ажалда вук1адго квела, ва анкьго к1ал рокъов щвараб мехалъги квела: гьаб анц1го к1ал буго гьесда т1адаб жо. Нагагь х1ажалда вук1адго лъабго к1ал квезе к1веч1они рукъов щвараб мехалъ анц1го к1ал квела: лъабго к1ал ккун хадуб гьоркьоб заманги биччала. **Гьаб т1адехун бицараб х1укму буго жив масжидул х1арамалда аск1ов г1умру гьабун гьеч1ев, къват1иса вач1арав чиясе.**

Масжидул х1арамалда аск1ор г1умру гьабулел г1адамазе изно гьеч1о х1ажги г1умраги цадахъ бухьизе ва гьадю кьезе. Гьезда т1адаб буго х1аж бат1аго гьабизе, г1умраги бат1аго гьабизе. **Нужер кинабго г1амалалъулъ нуж Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъа ва кинабго г1амал шарг1алда борцун, Аллагь разилъи т1алаб гьабун гьабе. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир амруялда хилиплъун, шарг1ияб нух тун хьвадулел г1адамазе г1акъуба-г1азаб гучав вуго.**

ٱلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَٰتٌ ۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى ٱلْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا۟ فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقْوَىٰ ۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٧﴾

197. Гьаб париззаяб ва суннатаб х1аж гьабулеб заманаги муг1аянаб, жиб мух1кан гьабураб буго.

Гьебги Шавал моц1, Зул-къаг1идат моц1 ва Зул-х1ижаялъул авалаб анц1го къо буго. **Гьал моц1азда жаниб жинца х1аж гьабизе ният гьабурав чи,** ва х1аж бухьун, лаббайк бачун гьеб х1ажалъулъ живги лъугьарав, **гьев чиясе х1арамаб буго руччабазда аск1ов**

къазе ва гьездаса жиндир напсияб х1ажат т1убан мунпаг1ат босизе. Гьединго х1арамаб буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъулел г1амалал гьаризе, г1адамалгун къецандун, цо-цазде рогьобал ран рук1ине. Гьав чи Аллагь разилъи т1алаб гьабун вахъун вугелъул, гьасда рекъон бук1уларо чорхол гьава-напсалда нахъвилълъизе ва цогидал г1ассилъулел, пасикълъулел пишаби гьаризе.

Нужеца щиб лъик1аб г1амал гьабуниги Аллагьасда гьеб лъала, ва гьелда данде жазаъги гьабула. **Ва нужеца х1ажалда унеб мехалъ цадахъ къвариг1унеб жоги босе:** квен-т1ех, рет1ел, г1арац, ва цогидабги, **Ва нуж г1адамазда гьарулеллъун рук1унге. Ахиратална нужее батизесеб бищун лъик1аб жо буго нужеца цадахъ босараб Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи. Нуж дидаса х1инкъа ва кинабго г1амал дир амру-нагьюялда рекъон гьабе, я гьал г1акълудал бет1ергьаби.**

Т1адег1анав Аллагьас хит1аб хас гьабуна г1акъло бугел г1адамазда, г1акъло гьеч1ел г1адамаз гьеб хит1абалдаса мунфаг1ат босуларелъул.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَٰتٍ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَٱذْكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمْ وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾

198. Нужее щибго мунагь х1акъ гьеч1о гьеб х1аж гьабулеб мехалъ нужеца дарам гьабун нужее х1ажатаб жо бичун босун гьабиялъулъ: Х1ажалъул киналго арканал шурут1ал т1убан х1аж гьабураб мехалъ, гьеб заманалъ дарам-базар гьабунин абун х1аж холаро ва мукъсанлъуларо. **Гьеб буго нужее Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан щвараб ц1об-рах1мат ва лъик1лъи.**

Цинги нуж г1арафа маг1ардаса рехе рач1араб мехалъ сордо бай муздалифаялда ч1ун, машг1арул х1арам абулеб бак1алда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсе ва дуг1а-гьари гьабе, ва Аллагьасе щукру гьабун гьесул ниг1маталги рехсе. **Гьев Аллагь нужеца г1емер рехсе гьес нуж т1орит1ун ругелъул исламалъул нухда ва нужее тавпикъги гьабун бугелъул х1ажгун г1умра гьабизе. Аллагьас т1орит1илелда цере нуж къосараздаса рук1ана.** Иман-ислам лъаларел шарг1иял ах1камалги лъаларел рук1ана.

ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٩﴾

199. Цинги нуж г1арафа маг1ардаса г1одоре рач1а киналго г1адамалгун цадахъ.

Гьаб раг1и абиялъе г1илла буго: Къурайшиязул г1адамал г1арафа

маг1ардаго рахич1ого, муздалифаялда рач1ун, гьениса нахъруссун каг1баялда унел рук1ана. Гьеб г1амал бук1ана Къурайшияз гьел халкъалдаса т1ок1ал руго, каг1ба рукъалъул агьлу буго абураб ч1ух1игун гьабулеб. Гьезул ч1ух1и хвезабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда абулеб буго: нуж г1адамал араб бак1алда а, ва гьениса нахъеги русса абун.

Ва Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ мунагьал чури т1алаб гьабе. Х1акълъунго Аллагь жинца мунагьал чурулев, жив гурх1улев вуго.

فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾

200. Х1ажалъул киналго г1амалал т1убараб мехалъ нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ г1емер рехсе: жагьилаб заманаялъ умумузул гьунарал рицун, гьел реццун нуж цо-цае ч1ух1улел рук1аралдасаги лъик1 ва г1емар Аллагь рехсе. Г1адамазул цо къокъа буго жидее дунялалъул ч1аголъи бокьарал ва ахираталдаса гьеб цебе гьабулел, жидецаги абулел: «я нижер Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца нижее дунялалда лъик1лъи кье»- абун. Гьал г1адамал руго ахираталда гьезие щибго лъик1лъи гьеч1ел.

وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾

201. Гьел г1адамазул цоги къокъа буго жидеца абулел: «Я нижер Бет1ергьан Аллагь! Дуца нижее дунялалда лъик1лъи кье, ва ахираталдаги лъик1лъи кье, ва ниж жужах1алъул г1азабалдасаги ц1уне»-абун.

Гьав чи вуго муъминчи ва гьаб къокъабго дуг1аялда жаниб кинабго дунял-ахираталъул лъик1лъи гьари буго.

Дунялалъул лъик1лъаби руго: сахлъи, жиндие г1ураб рукъ ва маг1ишат, жинда мут1иг1ай ч1ужу, иман-г1акъло бугел лъимал, ва цогиги г1емер жо буго гьелда жаниб. Ахираталъул лъик1лъаби руго: рух1 бахъаралдаса х1исаб гьабулеб бак1алде щвезаг1ан х1инкъи гьеч1ого хут1и, цинги х1исаб мизанги бигьаго т1убай, алжаналда жанив лъугьин. Бищунго к1удияб лъик1лъи буго ахираталда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вихьулездаса вук1ин.

أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا ۚ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

202. Гьал г1адамал руго дунялалда гьабураб лъик1аб г1амалалъул кири ахираталда жидее бугел ва Т1адег1анав

Аллагь жинца х1исаб ц1акъ хех гьабулев вуго.
Муъминзабазул х1исаб цох1о бер къалебг1ан заманалда гьабизе к1олев вуго Аллагь, ва гьеб буго нилъер хьул лъолеб бак1. Нагагь х1исаб гьаби халалъани хвасарлъи ц1акъ надираб жо буго, Аллагь гурх1ун, гьес т1аса лъугьун тун гурони.

﴿وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ فِيٓ أَيَّامٖ مَّعۡدُودَٰتٖۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوۡمَيۡنِ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِۖ لِمَنِ ٱتَّقَىٰۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُمۡ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ ٢٠٣﴾

203. Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **рехсе жал рик1к1арал къояз:**
Къурбан къоялъ ва гьелда хадуб лъабго къоялъги. Гьаб буго х1ажизаби минаялда рук1унеб заман ва гьениб Аллагь г1емер рехсейги цогидаб г1ибадат гьабиги бук1уна. **К1иго къоялъ Минаялда ч1ун нахъе рач1аразда мунагь-х1акъ гьеч1о. Лъабго къо Минаялда бан хадур нахъе рач1араздаги мунагь-х1акъ гьеч1о. Гьал церехун рицарал х1ажалъул ах1камал руго Аллагьасдаса х1инкъун, гьев разилъи т1алаб гьабун х1аж гьабизе бокьаразе ругел.**
Нуж киналго Аллагьасдаса х1инкъараллъун рук1а, ва нужеда лъай, х1исаб-мизан ва жазаъ гьабизе Бет1ергьан Аллагьасде цере нуж рак1аризе рук1ин ва щибаб х1арп рик1к1ун, щибаб зарра рик1к1ун нужер х1исаб гьабизе бук1ин.

﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُعۡجِبُكَ قَوۡلُهُۥ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَيُشۡهِدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا فِي قَلۡبِهِۦ وَهُوَ أَلَدُّ ٱلۡخِصَامِ ٢٠٤﴾

204. Гьаб аят решт1изабуна ал-Ахнас абулев мунафикъасул х1акъалъулъ. Гьес Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе вач1ун иман лъуна, ва гьесие берцинаб хабарги бицана, ва мун вокьулинги абуна. Амма гьев вук1ана жанисан рак1 хъубав чи. Аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ аск1осан ун хадуб цо бусурбабазул хур-ах бугеб бак1алда щвараб мехалъ, гьеб хурги бух1ана, гьенир ратарал х1амулги ч1вана. Гьасул х1акъалъулъ Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго:
Г1адамаздаса цо-цо чаг1и руго дуе бокьулеб берцинаб хабар бицунел ва дунялалда дуда гьел лъик1ал г1адамал ругин рак1алда кколел. Ахираталда гьезул х1укму Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ кодоб бугелъул гьесда щибго жо балъго хут1уларо. **Жинца иман лъунин абун Аллагь нуг1лъун ч1езавула гьев чияс:** ай гьес шагьадат бит1ун Аллагь цо вугин абулелъул нилъеца гьев рак1алъги иман лъуравлъун тола. **Х1акъикъаталда гьев ц1акъ квешав питначи вуго, бат1улаб**

жоялдалъун жив къацандулев.

وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي ٱلْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

205. Дуда аск1оса аравго гьев ракьалда пасалъи гьабулевлъун хьвадулев вуго, жинца хурзал-ахал хвезарун рух1ун, х1айваналги ч1ван. Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие пасалъи бокьуларев вуго.**

وَإِذَا قِيلَ لَهُ ٱتَّقِ ٱللَّهَ أَخَذَتْهُ ٱلْعِزَّةُ بِٱلْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُۥ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾

206. Гьев мунапикъасда абураб мехалъ мун Аллагьасдаса х1инкъа, ва квешаб г1амал те абун, гьев чиясулъ бугеб ч1ух1иялъ, ва жагьилаб ах1макълъиялъ гьев вачунев вуго жегиги мунагьал гьариялде. Цинги гьав ц1акъго инкар кколев ва пасалъи г1емеравлъун лъугьуна. **Гьев чи вуссунеб ва гьесие г1ейи гьабулеб бак1 жагьаннама буго. Ц1акъ квешаб босен буго гьеб** жужах1алъул ц1а ва гьелдаса хвасарлъи бук1уларо мунапикъзабазе.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾

207. Ва г1адамаздаса вуго цоги лъик1ав чи ва лъик1ал г1адамал, жиндир напс бичун босулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун гьесие т1аг1ат-г1ибадат гьабизе. Х1акълъунго Аллагь жиндир лагъзадерида гурх1улев вуго**, лъик1аб г1амалалъул кири г1емерго ц1ик1изабулев вуго. Ва жинца тавбо къабул гьабулев, мунагьал чурулевги вуго.

Гьаб аят решт1изабуна Ссугьайб رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ асх1абасул х1акъалъулъ. Гьижра гьабун Мадиналде ине абун Маккаялдаса къват1ив гьев вахъараб мехалъ, гьесда хадуб къурайшиязул цо къокъа бач1ана гьев нахъ вуссинавизе абун. Цинги Ссугьайб рек1унеб жоялдаса гъоркьги решт1ун, кисинисан ч1оралги г1одоре ран, бут1ги кодоб ккун, къурайшазда к1алъана: нужеда лъала дун ц1акъ лебалав вук1ин ч1орал реч1изе. Ахираб ч1ор т1аг1инег1ан дица нужер чи аск1ове виччаларо. Цинги гьаб хвалчен бекизег1анги вагъила дун. Гьелдаса хадуб нужеего бокьараб жо гьабеха нужеца- абун. Цинги къурайшияз абуна: «Мун нижехъе вач1ана щибго гьеч1ев мискинчилъун, гьанже мун г1емераб маг1ишаталъул бет1ергьан вугоян»-абун.

Ссугьайбица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ абуна: гьеб дир боц1и бугеб бак1 нужеда бицани нужеца дун нухда виччалищ?- абун. Къурайшияз виччалаян абуна. Цинги Ссугьайбица Маккаялда т1ад вуссун къурайшиязда жиндир

боц1и бугеб бак1 бихьизабуна, ва жив гьижра гьабун Мадиналде ана. Мадиналда гьев щвараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Ссугьайбил даран бергьана, Ссугьайбил даран бергьан»*- абун. Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб цебехун хъвараб аятги решт1изабуна (207 аят).

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱدۡخُلُواْ فِي ٱلسِّلۡمِ كَآفَّةٗ وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٢٠٨

208. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж т1убанго исламалда жанир лъугьа: исламалъул цо х1укму къабул гьабун цогидаб рехун тоге. Ислам цох1о черх г1адаб жо буго бикь-бикьун бегьулареб, **Нуж щайт1аналда нахъги рилъунге, ва гьелъие гуккизе ч1оге. Х1акълъунго гьеб щайт1ан нужее баянаб, х1акъаб тушман буго.**

فَإِن زَلَلۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡكُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٢٠٩

209. Нужехъ х1акъаб Къуръан бач1ун хадурги нуж бит1араб нухдаса хъушт1ани, исламалда жанирги лъугьинч1они, **нужеда лъаеха х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир гуч бергьарав вук1ин.** Жинца г1асиял, пасикъал г1адамазе г1азаб гьабулев вук1ин ва щивго чияс я щибго жоялъ жив нахъ ч1валарев гьеб г1азаб гьабиялдаса. **Ва халкъалъе гьабулеб тадбиралъулъ, жиндир пишабазулъ х1акимияв вуго:** г1ададасеб жо гьабуларев, щибаб жоялда жаниб цо маслах1ат, пайда бук1унев.

هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ٢١٠

210. Гьал иман лъезе ч1ух1арал г1адамазе т1аде бач1ине жо бугищха, къиямасеб къо бач1ун, жидер х1исаб-мизан гьабизе Бет1ергьан Аллагь вач1ин гуреб: зобалги хъвалхьун нак1к1азул раг1адалъулъ вугев г1адин. Гьединго жидер рик1к1ен г1емерал малаикзабиги рач1ула.

Аллагь рехсеялъул гьаракь бугел найидал т1алаялъул гьаракь г1адаб. Гьезул Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсей тасбих1 гьаби бук1уна.

Цинги х1исаб-мизан гьабун, халкъалда гьоркьоб х1укму гьабиги т1убала: цоял алжаналда уна, цоял жужах1алда уна. **Гьаб кинабго амру Бет1ергьан Аллагьасде буссунеб буго.** Ва гьесда цере ч1еч1ого щивниги чиясе ресги гьеч1о.

Гьедин бугелъул Аллагь цо гьавун, аварагзаби рит1ухъ гьарун исламияб диналда руссун рук1ине ккела киналго г1адамал. Гьезул цоги Аллагьги гьеч1елъул, гьел рижиги цох1о Аллагьасе лагълъи гьаби мурадалда

бугелъул.

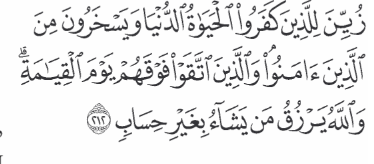
Гьаб аяталда жаниб абуна «Аллагь вач1ин»- абун. Цоги аятазда жанибги бук1уна гьалда релълъарал раг1аби: «Аллагь г1арщалда тадег1анлъана», «Аллагьасул квер», «Аллагьасул х1ет1е»-абун. Нилъеда Т1адег1анав Аллагьасул сипатазул х1акъикъат лъаларо, гьезда иман лъун божун рук1ун гурони: масала «Аллагь к1алъала» «Аллагьасда бихьула» «Аллагьасда раг1ула» абураб мехалъ, нилъеда к1оларо гьал сипатал цере ч1езаризе, ва гьезул х1акъикъат бицине, щай гурелъул нилъеда лъала Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ щибго жоялда релълъарав гьеч1евлъи. Гьесул сипаталги щибго жоялда релълъарал рук1уларо.

Гьал сипатазда иман лъун божун толеб г1адин, нилъеда т1адаб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ заталъулъги гьедин тезе. «Аллагьасул квер» абураб мехалъ нилъеца Т1адег1анав Аллагьасул квер бук1иналда иман лъела, амма гьелъул куц- рахъ, сипат ц1ехеларо. «Аллагь вач1уна» абидал нилъеца гьев вач1унев вук1иналда иман лъела ва кин вач1унев абураб жо ц1ехеларо. Цояз гьикъани: кин гьев Аллагь вач1унев абун, гьесие жаваб кьела: Аллагьасул зат нилъеда лъаларо сипат гьабун бицизе, гьединго гьесул сипаталги лъаларо гьадинал ругин абун рицине.

سَلْ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ ۗ وَمَن يُبَدِّلْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ٢١١

211. Дуца бануисраилазда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**!** Гьезда бадиб ч1вай гьабун, ва гьел мук1ур гьарун **г1емерал г1аламатал, муг1жизатал кьуна гурищ дица Муса** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасе, гьев рит1ухъав авараг вук1иналда т1орит1ел гьабулел.** Гьедин бугониги бануисраилаз Муса рит1ухъ гьавич1о, ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккуна.

Т1адег1анав Аллагьасул ниг1матал жидехъе рач1ун хадуб (аварагзаби ва т1ахьал), **гьел ниг1матазда иман лъеч1ого, купруялдалъун гьезда данде ч1арал г1адамазе Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир г1акъуба-г1азаб гучав ва къвак1арав вуго.**



212. Капурал г1адамазе гьаб дунялалъул ч1аголъи берцин гьабун буго.

Гьел жидер шагьватазда нахърилъун, ахират к1очон хьвадулелги руго. Гьезул рак1азда жаниб дунял бокьи лъугьиналъ, гьелда г1ашикълъун, абадияб рукъалдаса жал руссун руго. Гьедин гучаб дунял бокьиялъ,

ва дунялалъ жал гуккун рук1иналъ, **муъминзаби жидеца махсароде гьарулел руго ва гьезда т1ад релъанхъулелги руго:** дунял тун ахират т1аса бищарал рукIиналъ гьел г1абдалзабилъун рихьун руго. **Амма ахираталда гьал муъминзаби жидер даража-макъамалъулъ капурзабаздаса т1адег1ан рук1ине руго.** Муъминзабазе бугеб алжан т1адег1анаб буго, капурал рехулеб жужах1 г1одобег1анаб буго.

Х1акълъунго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьарав чиясе ризкъи кьола щибго х1исаб гьеч1ого, г1емераб ва г1ат1идаб. Капуразеги кьола ризкъи, гьеб Т1адег1анав Аллагьасе къимат гьеч1еб жо бук1иналъ, г1асиял пасикъазеги кьола. Ва амма х1акъикъияб ризкъи буго инсан иманалда т1овит1и ва гьелдалъун ахираталъул абадиял, даимал ниг1матал жиндие ризкъилъун рук1ин.

213. Адам عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасдаса бай бихьун Нух1 عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасде щвезег1ан гьоркьор ругел г1адамал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал рук1ана. Нух1 аварагасде щвелелде гьел г1адамаз хъанчазе лагълъи гьабизе бай бихьана. Цинги Т1адег1анав Аллагьас Нух1 авараг вит1ана гьел бит1араб диналде ах1изе. Гьелда хадуб г1емер аварагзаби рит1ана. Гьаб х1акъикъаталда нилъ кант1изарун Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго:

كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

Г1адамал цо исламияб уммат бук1ана: тавх1идалъул агьло бук1ана. Цинги гьезул иман биххизе лъугьиндал **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **аварагзаби рит1ана, иманалда ч1ч1аразе алжаналдалъун рохел бицунел, купру-ширк гьабуразе жужах1алдалъун х1инкъи кьолел. Гьел аварагзабигун цадахъ т1ехьги решт1изабуна х1акъаб шариг1ат, ва тавх1ид жаниб бицараб, аварагзабаз** عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ **Аллагьасул т1ехьалда рекъон г1адамазда гьоркьоб х1укму гьабизе, гьел жиндилъ хилиплъараб жоялъе. Гьеб т1ехьалда бугеб жоялда хилиплъиги гьабич1о жедехъе гьеб решт1арал г1адамаз гурони. Гьелги хилиплъана х1акъаб жо жидехъе бач1ун хадур.**

Гьел хилиплъиялъе г1иллаги бук1ана **гьезул цо-цаздехун бугеб х1ал хъублъи ва тушманлъи.** Капуразул муъминзабаде бугеб тушманлъи. **Т1адег1анав Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир ц1об-рах1муялдалъун муъминзаби гьел жиндилъ хилиплъараб жоялъулъ бит1араб бич1ч1иялде т1орит1ана. Х1акълъунго Аллагь жиндие вокьарав**

чи бит1араб нухалда т1овит1улев вуго.

أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تَدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ وَلَمَّا يَأۡتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوۡاْ مِن قَبۡلِكُمۖ مَّسَّتۡهُمُ ٱلۡبَأۡسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ وَزُلۡزِلُواْ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصۡرُ ٱللَّهِۗ أَلَآ إِنَّ نَصۡرَ ٱللَّهِ قَرِيبٞ ٢١٤

214. Нужеда рак1алдайищ кколеб, я гьал муъминзаби, нуж алжаналда лъугьилин абун, нужеда щибго къварилъи х1албихьиги хъат1ич1ого. Нужеда цересел умматазда бихьараб зах1малъи ва балагь нужеда бихьич1ого. Гьел умматазда ц1акъ к1удияб къварилъи щвана ва гьел гучал балагьаз к1орок1ана, аварагасги ва иман лъурал г1адамазги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ах1и базег1ан, ва гьел Аллагьасе х1елизег1ан: «Нижее квербакъи кида бач1ине бугеб,** гьабе нижее квербакъи»-абун. **Аллагьас гьезие жавабги гьабуна: «гьале нужее квербакъи ц1акъ г1агарда щун буго»-абун.**

Гьаб аяталъул маг1на буго Т1адег1анав Аллагьас муъминзабазул х1албихьи гьабулеб бук1ин бат1и-бат1иял къварилъабаздалъун. Ниж муъминзаби ругин, гьаб дунялалда ниж щибго къварилъи хъат1ич1ого рук1ине кколин, ахираталда алжаналдаги ине кколин абураб пикру мекъаб буго.

Муъминчиясул иман камиллъуларо, ва гьев унго-унгояв Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагълъунги лъугьуларо жинда т1ад къварилъи-зах1малъи щвеч1ого, жинца гьеб къварилъиялда Аллагьасе г1оло, Аллагь разилъи т1алаб гьабун саброги гьабич1ого: лъик1лъиги квешлъиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къадаралдалъун бук1иналда божун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аваравгасда цо асх1абзабаз رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ абидал: *«Я расулаллагь* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ*! Аллагьасда дуг1а щай гьабулареб нилъее квербакъи гьабе абун, Аварагас абуна: «нужеда цере рук1арал умматазул цо г1адамал, х1акъаб диналдаса руссаян абун, бет1ералда хъухъадиро лъун ахаде щвезег1ан хъухъан к1иго къот1ел гьабун г1одоре рехулел рук1ана. Цингиги гьел диналдаса руссунел рук1инч1о. Маххул гьоркьоги босун ракьаялдаса гьан бат1а гьабулеб бук1ана, цингиги гьез дин толеб бук1инч1о»-абун.*

Хадубги аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Аллагьсул ц1аралдалъун гьедула дун: гьаб исламияб дин ракьалда т1ибит1изе буго. Санг1аалдаса цо чи къват1ив вахъани гьев Х1азрамавталда щвезег1ан унеб х1алалъ, щибго жоялдаса х1инкъич1ого. Нуж руго гьаб амру хехго т1убазе къвариг1арал»-* абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Гьаб аяталдаса ва х1адисалдаса бич1ч1изе кколеб мурад буго: Аллагьасда иман лъураб мехалъ гьеб иманалда сабруги гьабизе ккола

ва Аллагьасулги аварагасулги мурадалда рекъон динги гьабизе ккола. Цинги т1аде бач1унеб жо лъик1аб бук1аниги, квешаб бук1аниги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укмо-къадаралдалъун бук1ин лъан, гьелда разилъун, Аллагьасда таваккал т1амун хьвадизе ккола.

يَسۡـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَۖ قُلۡ مَآ أَنفَقۡتُم مِّنۡ خَيۡرٖ فَلِلۡوَٰلِدَيۡنِ وَٱلۡأَقۡرَبِينَ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٞ ٢١٥

215. Дуда асх1абзабаз гьикъулеб буго я Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**! Щиб жо суннатаб садакъаялъе кьелеб ва лъие гьеб кьелеб абун. Дуца гьезда абе: «Нужеца садакъаде кьолеб жо рак1 разилъун, лъик1аб кье. Гьеб нужеца кье нужерго эбел-инсуе, г1агарал г1адамазеги, мискиназеги, бесдалазеги, сапаралда ругезеги. Щиб лъик1аб жо нужеца гьабуниги гьеб жо Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **лъала,** гьелда данде Аллагьас лъик1аб жазаъги гьабула.

كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِتَالُ وَهُوَ كُرۡهٞ لَّكُمۡۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا وَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّواْ شَيۡـٔٗا وَهُوَ شَرّٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ٢١٦

216. Нужеда т1ад паризаяблъун гьабун буго капуразда ва мушриказда рагъ бай, киг1анго нужее гьеб бокьулареб жо бугониги.

Нужер боц1и-малги кьезе кколеб, напс гьалаглъиялда (хвеялда) х1инкъи бугеб бук1ун. **Ва амма цо жо нужее риханиги, гьелъул ахир нужеего лъик1аб бук1ине бегьула.** Дунялалъул рокъоб жигьадалъул лъикIлъи буго нужер напсалги нужер ватIанги тушманасдаса хвасар гьаби ва бацIад гьаби. Аллагьасул дин тIадегIан гьабун купру-шикр гIодобегIан гьаби. Ахираталда гьелъул лъикIлъи буго нужеда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи ва алжаналъул нигIматал щвей.

Ва нужее цо жо бокьула, (жигьад гьабич1ого рук1изе бокьула**) гьелъул ахир нужее квешаб бук1инеги бегьула.** Нуж х1акъирлъиялда ва капурзабазул лагълъиялда хутIула, нужер къадро-къимат инжит гьабун букIула. Ахираталдаги жужахIалъул цIа букIула ва абадияб гIазаб букIула. **Х1акълъунго Аллагьасда лъала кинабго жоялъул загьир ва бат1ин,** гьелъул ахир ва х1асил кинаб бук1унеб. **Нужеда лъаларо загьир гурони ва гьеб загьирги якъинго лъаларо.** Гьедин бугелъул нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру т1убай ва гьелда жаниб нужее маслах1ат буго.

يَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهۡرِ ٱلۡحَرَامِ قِتَالٖ فِيهِۖ قُلۡ قِتَالٞ فِيهِ كَبِيرٞۚ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَكُفۡرُۢ

217. Цоги дуда гьикъулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жиндилъ рагъ х1арам гьабураб моц1алдаса,** гьеб

بِهِۦ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾

моц1алъулъ рагъ гьабиялдасаги.
Дуца гьезда абе: «Рагъ х1арам гьабураб моц1алъулъ рагъ байбихьи к1удияб мунагь буго. Ва амма гьелдаса к1удияб мунагьги, Аллагьасе جل جلاله **рихараб жоги буго:** Аллагь цо гьавун авараг صلى الله عليه وسلم рит1ухъ гьавун жидеца иман лъурал, **ва х1акъаб дин гьабулел г1адамал гьеб диналдаса нахъч1вай, ва Аллагьасда** جل جلاله **инкар кквей. Масжидул х1арамалдаса г1адамал нахъч1вай, гьеб масжидул х1арамалъул агьлу:** хирияв авараг صلى الله عليه وسلم, ва гьесул асх1абзаби رضي الله عنهم **гьенисан къват1ир къот1иги, – гьаб буго Аллагьасда аск1об бищунго к1удияб мунагь ва зулму!**
Бусурманчи жиндир диналдаса вуссизавун купру-ширкалъулъ ккезави буго чи ч1ваялдасаги к1удияб мунагь. Гьел мушрикал нужеда рагъулеллъун рук1ине руго ва гьез рагъги тезе гьеч1о нуж нужер диналдаса руссизаризег1ан, гьелда х1ал к1вани. Гьадинал тушбаби руго нужее купарал ва мушрикал ва нуж гьезул амруялда мут1иг1лъуге, гьезул зулму, къварилъи зах1малъун нужеца х1акъаб динги рехун тоге.
Нужер х1акъаб диналдаса вуссарав чи, цинги живги капурчилъун вук1ун хварав, гьев вуго жиндир дунялалда гьабураб кинабго г1амалги хварав, ахираталдаги жив ч1ового хут1арав. Гьел г1адамал жужах1алъул агьлу буго, ва гьел даимго жужах1алда жанир рук1инеги руго.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾

218. Х1акълъунго Аллагьасда جل جلاله **ва гьесул аварагасда** صلى الله عليه وسلم **иман лъурал г1адамал, цинги мушриказ жидее къварилъи гьабидал жидер ват1ан тун, Аллагьасе г1оло ва гьесул дин т1адег1ан гьабизе г1оло гьижраги гьабурал,** къват1ирги рахъарал.
Хадуб Аллагьасул дин ц1унун, ва ракьалда дин т1ибит1изабун жигьадги гьабурал,- гьал г1адамал руго Аллагьасда جل جلاله **жидер хьул лъолел: жидер мунагьал чурилин ва Аллагь гурх1илин абун. Т1адег1анав Аллагь** جل جلاله **жинца муъминзабазул мунагьал чурулев ва гьезда жив гурх1улев вуго.**
Гьал аятазда жаниб бицараб х1укму Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда хириял асх1абзабаз гьикъун, гьезие жаваб кьун бицараб

бугониги, гьаб х1укму киналго бусурбабазе ва кинабго заманаялъ г1аммаб буго. Ракьалда т1асан купру- ширк т1аг1ун, цох1о Аллагьасе лагълъи гьабулеб заман бач1инег1ан, бусурбабазул ва капуразул тушманлъи т1аг1уларо.

Капурчи ургъулев вугелдаса нилъер исламияб дин т1аг1изабизе, гьелъие зарал гьабизе, гьесдаса г1емерго ц1ик1к1ун бусурманчи ургъизе т1адаб буго купру- ширк т1аг1изабиялда т1ад, ва ракьалда т1ад цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьаби бук1инабиялда т1адги. Гьаб буго муъминчиясул дунялалъул ва ахираталъул саг1адат (бахьибуголъи). Гьаб макъам Аллагьас ц1акъ дагьал, жиндие рокьарал ва жинца т1аса рищаразе гурони кьун гьеч1о.

Аллагьас нилъ гьездаса гьареги.

۞يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

219. Дуда гьикъулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, хамроялдаса ва майсиралдаса;** гьоркьоб жо лъун х1алел х1аязул х1акъалъулъ: х1алалалабищ гьеб х1арамабищ абун. **Дуца гьезда абе: гьеб к1иябго жоялда жаниб ц1акъ к1удияб мунагь буго** ва гьеб х1арамабги буго. **Гьеб к1иялдаго жаниб** дунял т1алаб гьабулев, ахират к1очарав чиясе **мунпаг1ат буго:** х1арамаб бугониги боц1и щвей г1адаб. Амма диналъе бугеб, жиндир г1акълоялъе ва черхалъе бугеб зарал к1удияб буго. Гьоркьоб жо лъун х1аялда жанибги ц1акъ к1удиял пасалъаби руго: кинабго маг1ишаталдаса ват1алъи, тущманлъи ккей, хъизан-рукъ биххи ва цогидалги. **Гьадин бугелъул хамро ва майсир гьезул мунпаг1аталдаса зарал к1удиял жал руго.**

Гьаб аят буго хамро х1арам гьабизе байбихьилъун бугеб, т1обанго гьеб х1арам гьабун цойги аятал рещт1ана. <u>Хамро абула: кинабго жинца мехтизарулеб жоялда</u>. Г1емераб гьекъон жинца мехтизарулеб жо: мед, ч1аг1а, пиво ва гьезда релъаралги, гьазул дагьаб жоги гьекъезе х1арам буго. Щай абуни мехтулеб жо х1арам гьабун буго, мехти шарт1 гьабун гьеч1о. Гьал мехтизарулел жалазда релълъун х1арамал руго наркотикалги; гьел руго г1акъло инзабулел ва черх ч1унтизабулел жал.

Ва цогиги дуда гьикъулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жидеца щиб жо напакъаде кьелеб абун. Дуца гьезда абе нужер х1ажаталдаса т1ок1лъараб жо кьеян абун.** Нуж жинда х1ажатаб жо цогидазе кьураб мехалъ гьелда жаниб лъик1лъи бук1уларо: я нужее къварилъи ккун гьеб х1ехьон ч1езе ккола, яги цогидазда хьул лъун, гьезул рагьабазде

балагьизе ккола, яги цогидазда гьаризе ккола.

Гьадин баян гьарула Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жиндир аятал:** шарг1иял ах1камал ва нужее хайир ва зарал бугеб, х1арамаб х1алалаб жо: **нужеца пикро гьабизе ва нуж ургъизе,**

فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۗ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡيَتَٰمَىٰۖ قُلۡ إِصۡلَاحٞ لَّهُمۡ خَيۡرٞۖ وَإِن تُخَالِطُوهُمۡ فَإِخۡوَٰنُكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ ٱلۡمُفۡسِدَ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَعۡنَتَكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ﴿٢٢٠﴾

220. дунялалъул ч1аголъиялъулъ гьеб паналъулеб т1аса унеб бук1ин лъан, **ва ахираталъул амроялъулъги** гьеб абадияб рукъ бук1ин лъан. Цинги жиб т1аса унеб дунялалдаса жиб даимаб ахират т1аса бищизе.

Цогиги дуда гьикъулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, ятимазул х1акъалъулъ,** гьезул боц1и-мал бат1аго ц1унунищ телеб, яги жидералда цадахъ жубазабун, цадахъ х1алт1изабун г1емерищ гьабилеб абун. **Дуца абе гьел ятимазе мунпаг1ат бугеб жо хал гьабун х1алт1изабеян гьезул боц1и-мал. Гьезул боц1и нужергогун жубазабуниги бегьула, гьел нужер диналъул вацал ругелъул.** Диналъул вацаз цоцазе кумек ва маслах1ат гьабизе ккола.

Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинда лъалев вуго нужедаса лъик1лъи гьабизе бокьаравги, пасалъи гьабизе бокьаравги чи. Аллагьасе бокьун бук1арабани нуж къварилъиялъулъ ккезаризе ва нужее зах1матаб амру т1ад къазе, гьебги гьабилаан Аллагьас.** Кинниги т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир гурх1ел-рах1му цебе ккарав вуго, гьес лагъзадерие къварилъи кколеб х1укму гьабуларо. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир къуват-гуч бергьарав вуго, жиндир пишабазулъ х1акимияв вуго,** лагъзадерие маслах1атаб жо гьабулевги вуго.

وَلَا تَنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤۡمِنَّۚ وَلَأَمَةٞ مُّؤۡمِنَةٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكَةٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَتۡكُمۡۗ وَلَا تُنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤۡمِنُواْۚ وَلَعَبۡدٞ مُّؤۡمِنٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكُمۡۗ أُوْلَٰٓئِكَ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلنَّارِۖ وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱلۡجَنَّةِ وَٱلۡمَغۡفِرَةِ بِإِذۡنِهِۦۖ وَيُبَيِّنُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

221. Нужеца мушриказул руччаби рачунге, я гьал муъминзаби, гьез иман лъун исламияб дин босун хадуб гурони. Муъминай лагъ лъик1ай йиго нужеца ч1ужулъун ячине узденай мушрикалдаса, киг1анго нужее гьей мушрикай берцин йихьун, йокьун йигониги. Ва нужеца мушриказе нужер муъминал руччаби кьоге, гьез иман лъезег1ан ва исламияб дин къабул гьабизег1ан. Нужее муъминав лагъ лъик1 вуго узденав мушрикасдаса, гьев нужеда берцин

вихьун вугониги, гьесул насабалда яги боц1иялда хьул лъун бугониги.

Гьел мушрикал руго жидеца нуж жужах1алде ах1улел ва гьелда г1агар гьарулел, гьезулгун ригьиналъул ва цогидабги хурхен гьабуни. **Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нуж алжаналде ах1улев вуго ва жиндир мунагьал чури, гурх1ел нужеда щвей бокьаравги вуго.** Гьедин бугелъул Аллагьас нужеда лъик1аб жо малъулеб буго, квешалдаса рик1к1адги гьарулел руго. **Ва жиндир аятал, х1икматал г1адамазе баян гьарулевги вуго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**, г1адамазда жо лъазе ва бич1ч1изе бокьун ва гьез лъик1аб-квешаб жо бат1а бахъизеги бокьун.**

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى فَٱعْتَزِلُوا۟ ٱلنِّسَآءَ فِى ٱلْمَحِيضِ ۖ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

222. Ва дуда гьикъулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, х1айзалъул масъала** (х1айз абула руччабазул г1адат билълъараб щибаб моц1алъ би бач1иналда, как хут1и, «менструация»).

Гьаб масъала гьикъиялъе г1иллаги буго Аллагь разилъаял асх1абзаби мадинаялда рач1араб мехалъ, гьезда ягьудиял ратана х1айз бач1араб мехалъ ч1ужугун цадахъ квен кваналарел, гьейгун цо рукъорги ч1оларел. Цинги асх1абзабаз رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ хирияв аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьикъана гьаб х1укму. Т1адег1анав аллагьс абулеб буго:

Дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьеб х1айз чорокаб, рак1 къалеб жо буго, нужеца х1айз т1аг1ун черх чуризег1ан ч1ужуялда жимаг1 гьабуге** (половое сношение). **Нуж гьездаса дорег1ан къан рук1а гьел рац1ц1алъизег1ан,** ай жимаг1 гьабизе аск1ор къаге, амма цогидаб цадахъ рук1инги, цадахъ кванайги ва цоцазда махсаро гьабиги бегьула, цох1о жимаг1 гьаби хут1изег1ан.

Цинги гьел руччаби рац1ц1алъун гьез черхги чурараб мехалъ, нуж гьел руччабазда аск1оре лъугьа ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **х1алал гьабураб бак1алда квале.** Гьеб х1алал гьабураб бак1ги лъимер гьабулеб бак1 буго, нахъияб рахъ гьеч1о. **Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие мунагьаздаса тавбо гьабулел ва чорокаб жоялдаса рик1к1ад ч1олел рац1алъи гьабулел муъминзаби рокьулев вуго.**

نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا۟ حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

223. Нужер руччаби бекьулеб хуралда релълъун руго. Нуж гьезда аск1ор лъугьа нужеего бокьараб рахъалъан: т1ад веганиги, хьибилалдаса лъугьаниги,

нахъаса лъугьаниги, вахъун ч1ун, г1одов ч1ун лъугьаниги гьукъараб жо гьеч1о рос-лъадиялъ цоцаздаса мунпаг1ат босизе, цоцазе къварилъи-заралги гьабич1ого. Х1арамаб жо буго лъимер гьабулеб бак1алда жаниб лъугьизабич1ого жиндир закар (алат) нахъияб рахъалда лъугьизаби. Ч1ужуялдаги т1адаб буго россас гьединаб жо гьабулеб бугони, гьев виччангут1изе, данде ч1езе, х1атта гьединаб жо гьабулев чиясдаса нахъе ине.

Нужеца лъик1ал г1амалалги гьаре, ахираталда нужее хазиналъун ратизе. **Ва нуж Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа х1арамаб жо гьабизе,** руччабазда аск1ор лъугьиналъулъ ва цогидаб жоялъулъги. **Нужеда лъай нуж ахираталда Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **данде ч1вазе рук1ин** ва нужер х1исаб-мизан гьабизе бук1ин. **Нужеца муъминзабазда рохелги бице** гьезие Аллагьасда аск1об алжан ва к1удияб льъик1лъи бук1иналдалъун.

Росс-лъади цоцада аск1ор лъугьиналъул г1емерал адабал рицун руго г1алимзабаз. Аллагь-авараг лъалел г1адамазул гьеб цоцазда аск1ор лъугьинги берцинаб бук1изе рекъараб буго. Х1айваназ г1адин жидер шагьват т1убай буго гьезул насло хурхани, (лъимер лъугьани), гьеб лъимер иман гьеч1еб, квешаб лъугьиналда х1инкъи бугеб бак1.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго:*«Нужер цоясе ч1ужуялда аск1ов лъугьизе бокьараб мехалъ, гьес абуни «Бисмиллагь, я дир Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ*, дуца нижедаса щайт1ан рик1к1ад гьабе, ва нижее кьураб лъимералдасаги гьеб рик1к1ад гьабе»-абун, гьеб данделъиялъулъ гьезие лъимер лъугьани гьеб лъимералъе щайт1аналъ зарал гьабиларо»* – абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

224. Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гьавуге нуж гьаяздаса рац1ц1алъизе сабаблъун. Аллагьасдаса х1инкъизе ва г1адамазда гьоркьоб лъик1лъи-маслах1ат гьабизе нахъч1валеб пардавлъун.**

وَلَا تَجۡعَلُواْ ٱللَّهَ عُرۡضَةٗ لِّأَيۡمَٰنِكُمۡ أَن تَبَرُّواْ وَتَتَّقُواْ وَتُصۡلِحُواْ بَيۡنَ ٱلنَّاسِۚ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ٢٢٤

Гьаб раг1и абиялъе г1илла буго цо г1адамаз гьездаса лъик1лъи гьаби т1алаб гьабураб мехалъ абулеб бук1ана: нижеца гьа гьедун бук1анин гьеб жо гьабиларо абун. Гьел г1адамазда г1айиб ч1ван рещт1изабуна гьаб аят. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеца бицунеб жо жинда раг1улев, нужер пишаги, рек1ел нияталги жинда лъалев вуго.**

225. Аллагьас нужее г1акъуба гьабуларо нужеца ургъич1ого, харбида гьоркьоб гьа гьедун раг1и абиялъе г1оло.



Гьаб буго г1емерисев чиясул харбилъ бук1унеб раг1и: Аллагьасх1аги, Валлагьи абун. **Кинниги нуж г1акъубаялъулъ ккола нужеца рак1алъ ният гьабун к1алалъ гьа гьедараб мехалъ:** лъик1аб жоялъе гьедун хадуб гьеб гьа хвезабуни, яги квешаб жо гьабизе гьа гьедани нужее мунагь-х1акъ бук1ула. **Х1акълъунго Аллагь лагъзадерил мунагьал чурулев, гьезда гурх1улев вуго.** Тавбо гьабизе рес кьолев, дагьаб мунагьалде данде ц1ик1к1ун г1азаб гьабуларев вуго.

لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِن فَآءُو فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

226. Ч1ужуялда аск1ов лъугьинаро абун гьа гьедарал г1адамал (жимаг1 гьабиларо абун), **гьел руччабаца ункъго моц1алъ сабро гьабила. Цинги росас гьа хвезабун ч1ужуялда жимаг1 гьабуни, гьеб лъик1 буго ва Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жив т1аса лъугьулев, мунагьал чурулев вуго.**

وَإِنْ عَزَمُوا۟ ٱلطَّلَٰقَ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

227. Нагагь жимаг1 гьабич1ого ч1ани ва гьезул иш ц1ар т1амиялда ани, х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гьез бицунеб жо раг1улев ва гьабулеб пиша лъалев вуго.**

Гьаб к1иго аяталъул маг1на буго: жагьилал г1арабиязулго бук1араб г1адат бук1ана росас гьа гьедулеб ч1ужуялда жимаг1 гьабиларо абун. Цинги жимаг1ги гьабич1ого, ц1ар т1амун нахъеги йиччач1ого, толаан гьей ч1ужу. Шарг1алъ х1укму гьабулеб буго гьеб гьа гьедиго квешаб жо бук1иналда. Нагагь гьедин гьа гьедани ч1ужуялда абулеб буго ункъго моц1алъ сабро гьабеян, гьев рос жинда аск1ов вач1унадай абун. Цингиги гьев ч1ужуялда аск1ов лъугьинч1они гьесда шарг1алъ амру гьабула: я ч1ужуялда аск1ов лъугьа, яги гьей ц1ар т1амун нахъе йиччай абун. Гьелдаги рос рекъеч1они имамас ц1арги т1амула, гьей ч1ужуги гьесдаса хвасар гьаюла.

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

228. Жидер ц1ар т1амурал руччабаз ях1 гьабула цоги росасе инч1ого **лъабго х1айз бихьизег1ан. Цинги гьел руччабазда лъанани жидеда жаниб лъимер бук1ин, гьеб иш балъго гьабич1ого бицизе ккола, гьел Аллагьасдаги** جَلَّ جَلَالُهُ Аварагасдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, ахир къоялдаги божулел руччаби ругони. Гьел руччаби къинал рук1ин лъараб мехалъ гьезул ц1ар**

т1амурал росаби х1акъал руго (лъик1ал руго) **гьел руччабазе, гьезие цоцазда рекъезе ва маслах1ат гьабизе бокьани. Гьел руччабазе т1убазе кколеб х1акъ буго росабаздаги, росасе т1убазе кколеб х1акъ ч1ужуялда т1адги бугеб г1адин.**
Гьеб х1акъ буго цоцазе зарал гьабунгут1и, цоцазда гурх1ел-рах1мо бук1ин. Росас жинда т1адаб напакъа, рет1ел, рукъ, ва цогидабги бук1изаби, ч1ужуялъ шарг1ияб г1узро гьеч1ого рос жиндаса х1ажат т1убазе гъукъунгут1и. Ва цогидалги к1иязго г1умру цадахъ гьабулаго гьел жидеда х1ажалъулел ишал цоцалъ рекъон гьари буго рос-лъадиялъул шарг1алда рекъон хьвади.
Ва бихьиназе руччабазда т1ад т1ок1лъи буго: вижиналъулъ, хулукъазулъ, ч1ужу жиндие мут1иг1лъизе кколев вук1иналъулъ ва напакъа кьеялъулъги, кинабго хъизан-рукъалъул жаваб кьолев вук1ин ва гьеб хъизаналъул маслах1аталъе вахъун ч1олев вук1инги. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир гуч бергьарав хан вуго ва жиндир ах1камал ц1акъ камилав х1акимги вуго.**

229. Руччабазул ц1ар т1ами к1иго нухалъ буго.

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعۡتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٢٩﴾

Цо нухалъ цо ц1ар т1амун тела ва к1иялго рекъоладай абун сабро гьабила г1идда т1убазег1ан. Цинги гьезие лъик1 бихьани **г1идда т1убалелде рос ч1ужуялда т1ад вуссина ва цадахъ г1умро гьабила. Кинго жал цоцалъ рекъолел гьеч1они росас гьанжесаги ц1ар т1амила. Ч1ужуялъул ц1ар т1амураб мехалъ нужеца гьезие кьун бук1араб магьари нахъе бахъизе бегьиларо.**
Гьаб буго нуж Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **г1орхъаби ц1унизе к1оларо абун х1инкъич1они бугеб х1укму. Амма нуж х1инкъани Аллагьасул г1орхъаби ц1унизе к1оларин абун,** цояз цоязе кьезе кколеб х1акъги кьеларо, берцинго, х1ал рекъон рук1инаро абун, **цинги мунагь-х1акъ гьеч1о гьей ч1ужуялъ росасе магьари бугониги, цоги боц1и бугониги кьун жий йиччай т1алаб гьабуни ва росас гьеб боц1иги босани.**
Гьал руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **г1орхъаби.** Нуж берцинго рук1ине, нужее маслах1аталъе лъурал. **Нужеца Аллагьасул г1орхъаби хвезаруге! Аллагьасул г1орхъаби хвезарулел г1адамал руго** Аллагьасул ццин бахъи ва г1акъуба жидеда щолел, **жидерго напсазе зулму гьабулел**

г1адамал.

230. Х1акълъунго жинца ч1ужуялда лъабго ц1ар т1амураб мехалъ, гьесие гьей ч1ужу ячине х1арамлъула цоги росасеги ун, гьесул босадаги егун, гьесулгун жимаг1ги гьабун, цинги гьев росас ц1ар т1амун йиччан, г1иддаги т1убан хадуб ячани гурони.

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۗ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

Ц1ар т1амизе къот1и гьабун магьари лъейи х1арамаб жо буго (х1оло магьари). Гьеб гьабулев чи Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ наг1ана кьурав вуго абун хирияв аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ х1адисги буго. Лъабго ц1ар т1амун хадуб гьаб къвак1араб шарт1 т1убан хадуб гурони жиндир ч1ужулъун йик1арай г1аданалда магьари лъезе бегьунгут1иялъул маг1наги буго руччабазул ц1ар т1ами, гьел нахъриччай ургъич1ого гьабизе бегьулареб жо бук1ин лъазе ва шарг1алда какараб пиша бук1инги лъазе.

Дагьабниги ях1-намус бугев чи рекъоларо цоги чиясда гъоркьги егун хадуги жиндир ч1ужу т1ад юссинайизе. Гьедин бугелъул ч1ужуялда ц1ар т1амич1ого тейи лъик1 буго г1емер ургъун, киналго рахъал рорцун хадуб гурони.

Ц1ар т1ами шарт1 гьабич1ого (х1оло гьабич1ого) цогидасе арай г1адан, **гьев чияс ц1ар т1амун йиччараб мехалъ ва гьесдаса г1иддаги т1убараб мехалъ, цевеккун гьелъул рослъун вук1арасеги гьалъиеги жал рекъезе ва ц1идаса магьари лъун рос-лъадилъун рук1ине бокьани, гьеб шарг1алда бегьулеб жо буго, гьанжесалалъ гьабураб ригьин жал шарг1алда рекъон берцинго г1умро гьабун рук1ина абун гьезда рак1алда ккани,** гьедин рук1ине жудеца ният къасд гьабуни.

Гьал т1адехун рехсарал ригьиналъул г1орхъаби ва х1укмаби Аллагьасул г1орхъаби руго, жидеда жо бич1ч1улел, Аллагь-авараг лъалел г1адамазе баян гьарулеллъун ругел. Ва амма рек1елъ иман гьеч1еб, Аллагь-авараг лъалареб къавмалъе кинабг1аги ваг1за-насих1аталъ мунпаг1ат гьабуларо.

231. Нужеца руччабазул ц1ар т1амураб мехалъ ражг1ияб ц1ар т1амиялъ: цо ц1ар яги к1иго ц1ар т1амун, лъабабго ц1ар т1амич1ого, **цинги гьел руччабазул г1идда т1убазе мех**

وَإِذَا طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغۡنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمۡسِكُوهُنَّ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعۡرُوفٖۚ وَلَا تُمۡسِكُوهُنَّ ضِرَارٗا لِّتَعۡتَدُواْۚ

وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ فَقَدۡ ظَلَمَ نَفۡسَهُۥۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓاْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوٗاۚ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيۡكُم مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَٱلۡحِكۡمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿٢٣١﴾

г1агарлъидал, нужеца гьел руччаби т1ад руссизаре, нуж цацазда рекъон, берцинго рук1иналда хьул бугони, гьедин гьеч1они т1убан ц1арги т1амун гьей ч1ужу йиччан те. Нужеца гьел руччабазе къварилъи-зарал гьабун ц1арги т1амич1ого, рукъорги рачич1ого тоге. Гьаб г1амал гьабурав чи жиндирго напсалъе зулму гьабулев вуго: гьелъул мунагь ва г1азаб жинда т1аде кколев вуго.

Цо г1адамаз ч1ужуялъул ц1ар т1амидалго, г1идда т1убаледде гьей т1ад юссинаюлей йик1ана. Цингиги ц1ар т1амулеб бук1ана. Гьанжесаги г1идда т1убазе г1агарлъидал лъабабилеб ц1ар т1умалеб бук1ана. Гьелдалъун гьав чиясул мурад бук1ана жиндир ч1ужуялъе къварилъи, зарал гьаби ва гьей цоги росасе ине квал-квал гьаби. Гьаб г1амал гьабулел г1адамазе х1инкъи кьун рещт1изабуна гьаб (231) аяталдаса церехун рицарал раг1аби.

Нужеца Аллагьасул Къуръан ва гьелъул х1укмаби махсароде кколе: нужеего бокьараб х1алалъ маг1на гьабун, яги бокьараб жоялда г1амал гьабун, бокьич1еб жо г1амал гьабич1ого тун. **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан нужее ругел к1удиял ниг1маталги рак1алде щвезаре.** Бищун к1удияб ниг1матги Аллагь лъалеллъун, авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ рит1ухъ гьавулеллъун Аллагьас гьари буго.

Ва нужеда Аллагьас рещт1изабураб хирияб къуръанги, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул бац1ц1адаб нухги (суннатги) рак1алда бук1а ва нужеца гьелда г1амалги гьабе: Аллагьас гьаб к1иябго жоялдалъун **нуж бит1араб нухалда т1орит1улел руго ва гьеб нужее ваг1за-насих1атги буго. Ва нуж т1адег1анав Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **г1азабалдасаги х1инкъа ва нужеда лъай гьев Бет1ергьан Аллагь жинда кинабго жо лъалев вук1ин.** Нужер загьираб г1амал лъалеб г1адин, нужер рек1ел х1алалги лъала Аллагьасда.

وَإِذَا طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغۡنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعۡضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحۡنَ أَزۡوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوۡاْ بَيۡنَهُم بِٱلۡمَعۡرُوفِۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ مِنكُمۡ يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۗ ذَٰلِكُمۡ أَزۡكَىٰ لَكُمۡ وَأَطۡهَرُۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

232. Ва нужеца руччабазул ражг1ияб ц1ар т1амун г1идда т1убараб мехалъ: цо яги к1иго ц1ар т1амун т1убанго гьей ят1алъараб мехалъ, **нужеца гьел руччаби нахъч1ваге довго росасе ц1идаса магьари лъун ине бокьани, гьел к1иялго цоцазда рекъон, ц1идаса рос-лъадилъун рук1ине рекъон ругеб**

мехалъ.

Гъаб буго нужее гъабулеб ваг1за-насих1ат, нужедаса Аллагьасдаги ﷻ ахираталдаги божулев чиясе. Гъаб ваг1за-насих1ат боси нужее дунял-ахираталъе лъик1аб буго ва нуж мунагьазул чороклъиялдаса ц1унулебги буго. Х1акълъунго Аллагь ﷻ жинда кинабго жоялъул загьирабги бат1инабги рахъ лъалев вуго ва амма нуж ц1акъго дагьаб гурони лъай гьеч1ел руго. Гьадин бугелъул Аллагьасул ﷻ амру-нагьюялда нахърилълъун хьвадани нужее лъик1аб буго, нужерго г1акълоялда божун, гьелда нахърилълъун рук1инч1ого.

Гъаб ц1ар т1амиялъул масъала жиндир рахъал г1емераб, жинда жаниб г1емераб бах1с бугеб ва муъминзабазе аск1орго къач1ого рук1ине рекъараб бугелъул, гьалъие баян кьеч1ого толеб буго. Кинниги бицинч1ого г1олареб жо буго:

1)-Ц1ар т1амизе ва ч1ужу йиччазе шарг1алда ихтияр бук1ин жинда жаниб х1икмат к1удияб жо буго. Нилъеда гьеб х1икмат бич1ч1изе ккола насранияб диналда ригьин биххизе ихтияр гьеч1еб бук1иналъ гьел кинал к1удиял пасалъабазда жанир кколебъи бихьараб мехалъ. Х1атта росс-лъадилъун ругел чаг1и цоцазеги лъан, цогидал жидер вокьулелгун цадахъ зина гьабулел руго, къаси цо рукъорги руссулел ва жал рос-лъади ругинги абулел руго.

2)-Ц1ар т1ами к1иго нухалъ гьаби ва г1идда т1убач1ого т1ад вуссине рес бук1иналъул маг1на буго: рос-лъади цоцазда цадахъ ругеб мехалъ гьезда лъаларо жал рат1алъараб мехалъ гьез гьабизе бугеб г1амал: рек1екълъулищ жал, яги рек1екълъуларищ. Цо ц1арги т1амун г1идда т1убазег1ан мехалъ гьезие ургъизе замана бук1уна ва т1ад руссизе бокьани, т1ад руссизе ихтиярги бук1ула.

3)-Ц1ар т1ами шарг1алда х1алалаб бугониги, жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго: *«Бищун жинда Аллагьасул ццин бахъулеб х1алалаб жо буго ц1ар т1ами»* – абун. Х1адис заг1ипаб буго. Гъаб х1адисалъулги ва цогидал х1адисазулги маг1на буго дагьабго жо сабаблъун, нахъе ругел, т1аде рач1унел умуразухъ балагьич1ого, ригьин бихху ва лъимал-хъизан къварид гьари шарг1алда х1арамаб жо бук1ин.

4)-Цин рос-лъадилъун рук1арал чаг1и к1иабизеги магьари лъун рос-лъадилъун рахъине бегьиги Аллагьасул гурх1ел ва х1икмат буго. Гьоркьоб заманги ун, къварилъи г1ат1илъиги х1ехьон гьел к1ияздаго ц1идасан данделъизе берцин бихьараб мехалъ, гьелда жаниб маслах1ат бук1уна ва гьезул ригьин даимлъиялда хьул бук1уна.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабун руччабазул вализабазда абулеб буго: «Ч1ужуг1адан нахъч1ваге, гьей цеве вук1арав росасе ине рекъараб мехалъ» – абун. Гьаб раг1иялдаса х1укму босула валиясул изно гьеч1ого ч1ужуг1адан росасе ине бегьуларин абун. Кинниги гьаб масъалаги г1алимзаби жиндилъ хилиплъараб буго ва щибаб бак1, х1ал бихьун х1укму гьабулебги буго.

5)-Россас къварилъи гьабулеб бугони, гьесул дин ва дунял Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разияб гьеч1они ва гьевгун г1умро гьабизе зах1малъун бугони, ч1ужуялъе ихтияр буго гьев росасдаса хвасарлъизе: гьесие боц1и-мал кьун жий нахъйиччай т1алаб гьабизе. Гьаб масъалаялда ц1ар буго хулг1 гьаби. Гьаб масъалаги руччабазда лъазе ккола гьезие шарг1ияб х1алалъ ригьин бихизе бугеб ихтияр бук1ин. Ва амма г1емер ургъун, жиндир валиясда данд бан, г1едег1ич1ого гьабила хулг1, нагагь гьелда х1ажалъи бугони.

Ц1ар т1амиялда, т1ад руссиналда, хулг1 гьабиялда хурхарал масъалаби г1алимчиясдаги гьикъун, гьесулгун данд бан гьабизе лъик1 буго, хадуб пашманлъи ва зах1малъи т1ад бач1ич1ого бук1изе.

Аллагьас нилъеда х1акъаб жо лъазабеги ва гьелда нахърилълъине тавпикъги кьеги. Амин.

وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

233. Жинца лъимер гьабурай эбелалъ гьеб лъимер хахизе гьабила т1убараб к1иго соналъ, хахиялъул заман т1убазаби бокьарал г1адамазе. Жиндие лъимер гьабурав инсудаги т1адаб буго гьеб лъимер хахизабулей ч1ужуялъе гьелда рекъараб рет1ел ва квен кьезе. Гьей ч1ужу ц1ар т1амун ят1алъарай йигониги, гьелъие къвариг1араб жо кьела жиндир лъимер гьелъ хахизабулеб, ва хьихьулеб бугеб заманаялъ. **Цониги напсалда х1ал гьабуларо ва гьелда т1ад къаларо х1алк1олеб жо гурони.** Гьеб квен, рет1ел ва цогидаб руччабазе къвариг1унеб жо кьезе ккола гьесул рес-мах1алалда балагьун. **Лъимер гьабурай эбелалъе ва жиндие лъимер гьабурасеги зарал гьабизе бегьуларо.** Гьединго эбел-инсуца лъимералъе зарал гьабизеги бегьуларо. Гьалъул х1асил буго рос-лъадиялъ цоцазе квешлъи гьабизе бегьуларо ва цоцазе квешлъи гьабулаян абун лъимералъе зарал бугеб ишги гьабизе бегьуларо.

Лъимералъул эмен хун вугони, **гьесул бак1алда вугев жинца ирс босулев чи** (жинца гьеб лъимералъул жаваб кьезе кколев чи), **дов инсуда релълъун вуго гьаб цебехун бицараб жоялъулъ.** Лъимер хахизаби ва гьеб лъимер хьихьаразе напакъа кьезе гьезда т1адаб бук1ула. **Нагагь эбел-инсуе лъимер к1иго сон т1убалелдего керенаλдаса т1езабизе бокьани ва к1иялго гьелда жаниб маслах1ат бук1иналда рекъонги ругони, гьеб лъимер карандаса т1езабиялда жаниб мунагь-къварилъи гьеч1о.**

Нужер лъимер хахизе ва хьихьизе цоги ч1ужуг1адан йиччазе бокьани: лъимералъул эбел унтун йик1ун, яги гьей ц1ар т1амурай йик1ун, цогидав чиясе росасе уней йик1ун, яги цоги г1илла бук1ун, **гьеб ишалъулъги нужее мунагь-х1акъ гьеч1о, жинца лъимер хахизе бачарай г1аданалъе гьей разияб ужра-мухьги кьолеб бугони. Ва нуж Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **г1азабалдаса х1инкъа гьал ах1камал хвезаризе, ва хиянат -зулмо гьабизе. Ва нужеда лъай х1акълъунго т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужер г1амал жинда бихьулев вук1ин** ва гьесдаса щибго жо балъго хут1улареблъиги.

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوۡنَ مِنكُمۡ وَيَذَرُونَ أَزۡوَٰجٗا يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرۡبَعَةَ أَشۡهُرٖ وَعَشۡرٗاۖ فَإِذَا بَلَغۡنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا فَعَلۡنَ فِيٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ٢٣٤

234. Нужер цояв хвараб мехалъ, гьесул руччаби ругони (к1иго, лъабго, ункъго ч1ужу), **гьел руччабаз россасе ине къасд гьабич1ого сабро гьабизе ккела ункъго моц1ги анц1го къоялъги.**

Гьаб заманаялъ руччаби рокъорги ч1ч1езе ккола, берцинаб рет1ел рет1изе, гьуин мах1 гьабизеги бегьуларо. Гьаб буго маг1арул мац1алда «ч1ег1ер бай» абулеб жо. Росс хварай ч1ужуялъе бугеб х1укму буго гьаб. Цоги эмен, вас, вац хвана абун ч1ег1ер бай бук1уларо. Нагагь гьел руччаби лъабго къоялдаса ц1ик1к1ун заманалъ ч1ег1ер бан ч1ч1ани, гьезие мунагь буго ва гьеб х1арамаб буго: гьеб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къадаралда рази гьеч1олъи ва жидер иман заг1ипаб бук1ин бихьизабулеб г1аламат. жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго: *«Жинца Аллагьасдаги ахиркъиямасеб къоялдаги ийман лъурай г1аданалъе бегьуларо лъабго къоялдасан т1адехун ч1ег1ер базе, рос хварай ч1ужу хут1изег1ан, гьелъ бала ункъго моц1ги анц1го къоялъ».* Х1адис имам Бухарияс бицана.

Цинги ч1ег1ер баялъул заман т1убадалго нужеда щибго мунагь гьеч1о гьел руччабаз берцинаб рет1ел рет1аниги, жий гьарун вач1арав чиясе жаваб кьуниги, **гьез гьабулеб г1амал шарг1алда рекъон**

бугебг1ан мехалъ. Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **нужеца гьабулеб г1амал жинда лъалев,** гьелда данде жазаъ гьабулев вуго.

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ مِنْ خِطْبَةِ ٱلنِّسَآءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۚ وَلَا تَعْزِمُوا۟ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ فَٱحْذَرُوهُ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

235. Нужеда мунагь х1акъ гьеч1о я гьал бихьинал, рос хварай г1аданалда ригьиналъул бицен гьабуни, баянго гьезда дие яч1а абич1ого. Гьединго нужер рек1елъ гьел руччаби рачине къасд кканиги мунагь гьеч1о. Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинда лъалев вуго нужеца гьел руччабазда хит1аб гьабизе бук1ин. Кинниги г1идда т1убазег1ан ва ч1ег1ер бахъинег1ан нужеца гьел руччабазулгун балъгояб къот1и гьабуге** г1идда т1убарабго дица мун ячине йигин абун. **Нужее шарг1алда бегьизабураб х1алалъ бакка-бахъи гьабун те. Ва нужеца гьел рачизе къасдги гьабуге гьезул г1идда т1убан хадуб гурони. Нужедаги лъан бук1а Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужер рек1ел хиялалги лъалев вук1ин ва нуж гьев Аллагьасул ццин бахъунеб жо гьабиялдаса рик1к1алъе.**

Ва нужеда жегиги лъай гьев Аллагь жинца мунагьал чурулев вук1ин. Жив гурх1улевги вук1ин. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдаса х1инкъун, гьит1иналги к1удиялги мунагьал тун хьвадулел муъминзабазда.

لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا۟ لَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾

236. Нужее мунагь-х1акъ гьеч1о магьари лъурай г1аданалда ц1ар т1амуни, гьелда жимаг1 гьабич1ого бук1ун ва гьелъие магьаридае жоги лъеч1ого бук1ун.

Цо маслах1ат бук1ун, яги цо рес къот1и ккун гьадин ц1ар т1ами шарг1алда г1айиб ч1валеб жо гьеч1о. **Гьедин ц1ар т1амурал руччабазе нужеца щиб бук1аниги рес рекъараб боц1и кье:** цо рет1ел гьабун, яги г1арац кьун.

Гьеб боц1и щивав чиясул рес-мах1алалда рекъон кье; бечедас жинда рекъараб къадар кье, мискинас жинда рекъараб кье. Гьезда ц1ар т1амун гьел руччабазда щвараб рек1ел къварилъи бигьа гьабизе цо сабаб буго гьаб. **Ва гьаб боц1и кьей лъик1ал муъминзабазул**

х1акъ буго ва гьезул т1абиг1атги буго.

237. Нужеца гьел руччабазда ц1ар т1амуни гьезда нуж хъат1илелде цебе (жимаг1 гьабич1ого) **ва нужеца гьезие магьариде боц1иги лъун бук1ун батани, нужеца гьезие кье гьеб магьариде лъураб боц1иялъул бащадаб. Нагагь гьел руччабаца т1аса лъугьун тани, яги гьезул квер кколев валияс т1аса лъугьун тани, цинги щибго кьеч1ого тезе бегьула.**

وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوٓا۟ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾

Ва нуж цоцазда т1аса лъугьани ва цоцазул х1акъги т1аса лъугьун тани, гьеб Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъарал г1адамазул г1амал буго. Ва нужеда к1очонге нужеда гьоркьоб бук1араб лъик1лъи ва цоцазде бук1араб рокьи–хинлъи. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужеца гьабулеб г1амал бихьулев ва лъалев вуго.**

Ц1ар т1амиялда хурхарал аятазул ахиралда Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ваг1за гьабулеб буго нужеда гьоркьоб бук1араб лъик1лъи ва рокьи-хинлъи к1очонге абун. Гьалъул мурадги буго ригьин биххана абун нужеца цоцазде тущманлъи ккоге ва исламияб диналъул вацлъи хвезабуге абураб. Х1акъикъаталда нилъеда бихьулеб жо буго ригьин биххун хадур гьел г1адамал ц1акъ цоцазе рихарал тущбаби лъугьунеблъи. Жинда кант1изе рекъараб масъала буго гьаб.

238. Нужеца т1адч1ей гьабе, я гьал муъминзаби, паризаял какал г1ужда раялда ва камилго раялда. Хасго бакъанил как г1ужда баялда ва мух1канго баялда т1адч1ей гьабе:

حَـٰفِظُوا۟ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ وَقُومُوا۟ لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾

гьеб как буго малаикзабаз хал гьабулеб ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ццебе гьез нуг1лъи гьабулеб. **Ва нуж как балеб мехалъ Аллагьасда цере рахъун ч1а Аллагьсе х1елун, гьесдаса х1инкъун, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **тун нахъияб жоялдаса машгъуллъун.**

239. Нуж х1инкъараб х1алалъулъ ругони: рагъулъ рук1ун я цоги х1инкъараб бак1 бук1ун, **нужеца как бай рилълъанхъун унаго ва рек1унеб жоялда т1ад рук1адго.** Как бач1ого тезе изно бук1уларо г1акъло хисун гьеч1ебг1ан мехалъ: ахирабги гьесул

فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

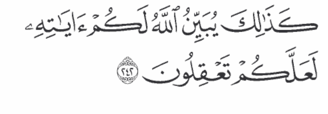
как бай бук1ула какил г1уж щвараб мехалъ жинца рек1ехъе как балеб сурат х1исаб гьаби. Гьадиг1анго зах1мат гьабун шарг1алъ т1ад гьабураб как, щибго г1илла гьеч1ого, ц1акъ бигьаго толел бусурбаби руго. Аллагьас гьезие кант1и кьеги.
Цинги х1инкъи т1аса ун нуж парахалъараб мехалъ, нужеца как бай Аллагьас ﷻ т1ад лъураб х1алалъ ва аварагас ﷺ малъараб х1алалъ. **Нужеда Аллагьас лъазабун буго нужеда лъалареб бук1араб дин ва нуж иманалде т1орит1ун руго.** Гьелда щукро гьабун нужеца Аллагь разилъулеб г1амал гьабе.

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا وَصِيَّةً لِّأَزْوَٰجِهِم مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ ۚ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِى مَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾

240. Нужер цояв хвалил унти ч1ван хвалда х1инкъун вугони, гьев чиясул руччабиги ругони, гьес васият гьабизе ккела жиндир руччабазе цо лъаг1елалъ квен ва рет1ел кье абун ва гьел рокъоса къват1ирги рахъизаруге абун.
Гьаб буго исламалъул авалалда бук1араб х1укму. Хадуб гьаб х1укму хисун аят бач1ана гьел руччабазеункъго моц1ги анц1го къоги г1идда бихьизабун ва гьеб заманаялъ гьезие напакъаги рукъги кьезе бихьизабун.
Нагагь гьел руччаби г1идда т1убач1ого рукъоса къват1ир рахъани, нужее мунагь х1акъ гьеч1о гьез гьабураб жоялъул. Берцинаб рет1ел рет1ун, гьуин мах1 гьабун гьей хьвадиялъул г1айиб гьелда бук1ула. **Т1адег1анав Аллагь ﷻ жиндир гуч бергьарав, жиндир ишазулъ х1акимияв вуго.** Жинда жаниб цо х1икмат, пайда гьеч1еб жо гьабуларев вуго ва лагъзадерида гьабеян абуларев вуго.

وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ مَتَٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾

241. Жидер ц1ар т1амун риччарал руччабазе цо дагьабниги боц1и кьейи т1адаб буго Аллагьасдаса ﷻ х1инкъулел муъминзабазда.
Гьел руччаби г1иддаялда ругеб мехалъ гьел рак1 къварилъун, пашманлъун рук1уна ва гьезие кумек гьаби буго гьаб боц1и кьей.



242. Т1адег1анав Аллагьас ﷻ гьадин баян гьарун рицула жиндир шарг1иял ах1камал, нужеца гьезда г1амал гьабизе, нужеда гьел ах1камал лъазе ва гьезул пикру гьабизе.
Т1адег1анав Аллагьас ﷻ хъизан-рукъалъул ах1камал рициндалго

ва гьезда гьоркьор кколел хилапалги, гьезие гьабулеб маслах1атги бициндалго, гьалда хаду жигьадалъул ах1камал рицана. Гьеб жигьад бугелъул диналъул аслу ц1унулеб, диналъул хиралъабиги ц1унулеб жо, гьединго кинабго халкъалъе рах1атги, парахалъиги ц1унулеб жо.
Цересел умматазул мисалал рачана, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарал дагьал г1адамал г1емерал г1адамаздаса бергьунеблъиги бицана. Бат1улаб жо г1емераб бук1иналда бараб иш бук1уларо. Х1акъаб диналъе квербакъулел г1адамал х1акъаб жоялда ч1ейги, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухда гьез жигьад гьабиги буго Аллагьасе бокьулеб ва гьес жиндие квербакъулеб г1амал.

243. Мун кин валагьуларев (дуца пикро гьабе) **гьел г1адамазда, хвалидаса х1инкъун жидер рукъзабахъа къват1ир рахъарал, гьелги аза-азар рук1арал. Цинги Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьел рагъго гьеч1ого хвезаруна, хадур ч1агоги гьаруна.**

۞أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

Гьал руго бануисраилаздаса цо къавм. Аварагас жал жигьадалде ах1араб мехалъ гьел амруялъе мут1иг1лъич1ого росабалъа къват1ир рахъун г1алахалде лъутана. Цинги гьезул аварагасул (Х1азкъил авараг) гьари къабул гьабун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел микьго къоялъ хвезарун тана, хадур ч1аго гьаруна. Гьаб къиса бициялдаса мурад буго Аллагьасул къадаралдаса рорч1изе бак1 гьеч1олъи ва гьесдаса лъутун ине бак1 гьеч1еблъиги лъай.
Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **г1адамазе г1емер лъик1лъи ва гурх1ел гьабулев вуго, гьезда дунял-ахираталъе лъик1лъи бугеб жо малъулевги вуго. Ва амма г1емерисел г1адамал жидеда Аллагьасул лъик1лъи ва гьесул ниг1матал лъаларел ва гьесие щукру гьабуларел руго.**

244. Нужеца Аллагьасул диналъе г1оло рагъ гьабе ва нужеда лъай т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **нужеца бицулеб жо раг1улев ва нужер г1амалал ва хиялал лъалев вук1ин.**

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾

245. Нужедаса щив вугев жинца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун, гьесул дин т1адег1ан гьабизе къарзалъе боц1и кьолев, гьев чиясул къарз Аллагьас**

مَّن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۚ وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

г1емер ц1ик1изабун, ахираталда к1удияб хазиналъун гьесие кьезе?

Дунялалдагоги кьела Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие, жинца кьуралдаса г1емераб ва лъик1аб боц1и: гьев вугелъул жинца бечедазулги ханлъун вугев Аллагьасе къарз кьурав ва гьев Аллагь налъи кьезе к1оларев, яги налъи кьеч1ого ч1ун зулму гьабулев гьеч1елъул.

Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **цоязе дагь ризкъи кьолев вуго,** гьезул пакъирлъиялдалъун х1албихьизе. **Цогидазе г1емер боц1и кьолев вуго,** гьезул бечед гьарун х1албихьизе. **Ахир киналго Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **руссунел руго** жидер г1амалазда рекъараб жазаъ гьабизе.

Гьаб хирияб аят рещт1араб мехалъ, жинда Аллагь разилъаяв Абудах1дах1 абулев ансарияв асх1аб вач1ана аварагасухъе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, ва жинца абуна: *«Я Бичасул авараг* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ*, Унгого Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *нилъеца къарзалъе боц1и кьейи бокьунищ бугеб?» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Бокьун буго, я Абудах1дах1» - абун. Цинги Абудах1дах1ица* رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ *абуна: «Бихье дур квер дида, я расулуллагь* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ*» – абун. Цинги аварагасул кверги ккун абуна: «дица дир Бет1ергьан Аллагьасе къарзалъе кьуна дир ах» – абун.*

Гьеб бук1ана анлънусго чамасдакил гъвет1 жаниб бугеб ах. Цинги жиндир хъизамалда аск1ов вач1ун гьев ах1дана: « я Умудах1дах1 Нуж гьаб ахикьан къват1ире рахъа, дица гьеб бет1ергьан Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ *кьураб буго»* – абун.

Гьаб х1адис бицана т1абаранияс Ибнумасг1уд رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ асх1абасдаса. Гьединго ибну аби х1атимицаги. Жал киназдаго Аллагь разилъаги ва нилъги гьезда нахъ рилъълъизареги.

246. Мун валагьун пикру гьабе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, бануисраилазул Муса авараг хун хадуб бук1араб цо къавмалъул ккараб жоялда: гьеб къавмалъ жидер аварагасда** (Шамг1унида) **абураб мехалъ: «Дуца нижее цо амир гьаве, нижер цевехъанлъун вук1ине ва ниж Аллагьасул тущбабазде данде рагъизе рачулев»–абун.**
Гьев аварагас абуна: «Нужее бокьунищ бугеб нужеда гъазават гьаби парз гьабураб мехалъ нуж рагъде

أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلۡمَلَإِ مِنۢ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ مِنۢ بَعۡدِ مُوسَىٰٓ إِذۡ قَالُواْ لِنَبِيّٖ لَّهُمُ ٱبۡعَثۡ لَنَا مَلِكٗا نُّقَٰتِلۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۖ قَالَ هَلۡ عَسَيۡتُمۡ إِن كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِتَالُ أَلَّا تُقَٰتِلُواْۖ قَالُواْ وَمَا لَنَآ أَلَّا نُقَٰتِلَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَدۡ أُخۡرِجۡنَا مِن دِيَٰرِنَا وَأَبۡنَآئِنَاۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقِتَالُ تَوَلَّوۡاْ إِلَّا قَلِيلٗا مِّنۡهُمۡۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ٢٤٦

рахъинч1ого рук1изе?» – абун. Гьеб къавмалъ абуна: «Нижее бугеб щиб ниж тущманасда рагъич1ого рук1ине, х1акълъунго ниж нижерго рукъзабахъа къват1ирги гъун рук1адго, нижер лъималги асир гьарун рук1адго» - абун.

Цинги гьезда гъазават парз гьабураб мехалъ ва рагъда рахъаян амруги гьабураб мехалъ, гьезул г1емерисел х1инкъана къват1ир рахъизе, ц1акъго дагьал г1адамал хут1изег1ан. Гьал дагьал г1адамал руго Т1алутгун цадахъ г1ор бахун дорехун арал. **Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго жиндир амруялда мут1иг1лъич1ел зулмуял г1адамал** ва гьезие квешаб жазаъ бук1ине буго.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوٓا۟ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُۥ بَسْطَةً فِى ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ ۖ وَٱللَّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُۥ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾

247. Гьеб къавмалда гьезул аварагас абуна: «Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее амирлъун вит1ун вуго Т1алут абулев чи»- абун. Къавмалъ абуна: «Кисан бук1унеб гьев Т1алутие нижеда т1ад амирлъи ва ханлъи, ниж х1акъал руго гьеб ханлъи ва т1адлъи нижехъе бук1ине. Гьесие боц1иги кьун гьеч1о, бечелъиги гьеч1о»– абун.

Нижеда гьоркьор руго бечелъиги, г1адамазда гьоркьоб къадруги бугел г1адамал. Щибго жиндир гьунар гьеч1ев, я къадру-къимат гьеч1ев чиясе кин ниж мут1иг1лъилел?- абун.

Аварагас гьезда абуна: «Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев нужедаса т1ок1 гьавун вуго жиндир г1елму-г1акълуялдалъун ва гучаб, къуватаб черхалдалъунги»–абун.

Гьаб раг1иялдаса бич1ч1улеб буго цо г1адамазул яги к1удияб къавмалъул цевехъанлъун вугев чиясулъ бищунго цебе г1елму ва г1акълу бук1ине ккей, жиндир ишазулъ гьев вит1ун вук1ине ккани ва халкъалъул маслах1атал ц1унизе лъазе ккани. К1иабилебги сахаб, къуватаб черх бук1изе ккола, г1адамал гьесда божизе жидер цевехъан живги ва г1адамалги тушманасдаса ц1унизе к1олев вугин абун. Тущманасул рек1елъ х1инкъиги рехизе, жиндаго т1аде рач1унел къварилъабиги х1ехьезе.

Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндие бокьарав чиясе амирлъи ва ханлъи кьолев вуго ва гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир г1елму-лъай ц1акъ г1ат1идав вуго. Аллагьас цо чи т1аса вищараб мехалъ жив амирлъун вук1ине, гьев чиясе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ халкъ хадуб бачизе ва

гьезул маслах1атал ц1унизе сабабалги рекъезарула.

وَقَالَ لَهُمۡ نَبِيُّهُمۡ إِنَّ ءَايَةَ مُلۡكِهِۦٓ أَن يَأۡتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَبَقِيَّةٞ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ هَٰرُونَ تَحۡمِلُهُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لَّكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ٢٤٨

248. Цинги къавмалъ т1алаб гьабидал щибха бугеб г1аламат гьев нижер амирлъун гьавун вук1иналъе абун**, гьеб къавмалда аварагас абуна: Гьав Т1алут нужеда т1ад амирлъун вук1иналъе г1аламат буго гьесухъе зодиса рещт1ун цо гъамас бач1ин. Жинда жаниб нужее рак1ал г1одориччай ва парахалъи бугеб, гьединго Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва Гьарун عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аврагасул нахъе хут1арал г1аламаталги ругеб. Гьеб гъамасги малаикзабаз босун бач1изе буго нужедаги бихьун абун.**

Гьеб гъамас бук1ана Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул заманалъго бук1араб, жинда жаниб Таврат ц1унун бук1унеб ва тущбабазде рагъде унеб мехалъ Муса аварагас цадахъ босун боязда цебе бук1унеб бук1араб. Гьеб гъамас бануисраилазухъан бат1алъун бук1ана. Гъамас балагьун г1адамалгун Т1алутида цебе рещт1ун бач1ана. Гьелда жаниб Мусал عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ г1анса бук1ана, гьесул рет1елги бук1ана, Таврат т1ад хъварал лавх1ал (хъарщалги) рук1ана.

Гьаб гъамас зодисан бач1ун нужеда цебе рещт1ин **нужее г1аламат ва муг1жизат буго Т1алут амирлъун вук1иналде, нуж Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **ва ахираталда иман лъурал г1адамал ратани.**

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِٱلۡجُنُودِ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ مُبۡتَلِيكُم بِنَهَرٖ فَمَن شَرِبَ مِنۡهُ فَلَيۡسَ مِنِّي وَمَن لَّمۡ يَطۡعَمۡهُ فَإِنَّهُۥ مِنِّيٓ إِلَّا مَنِ ٱغۡتَرَفَ غُرۡفَةَۢ بِيَدِهِۦۚ فَشَرِبُواْ مِنۡهُ إِلَّا قَلِيلٗا مِّنۡهُمۡۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ قَالُواْ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلۡيَوۡمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦۚ قَالَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ ٱللَّهِ كَم مِّن فِئَةٖ قَلِيلَةٍ غَلَبَتۡ فِئَةٗ كَثِيرَةَۢ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ٢٤٩

249. Цинги Т1алут гьеб къавмалъул боялги рачун къват1иве вахъараб мехалъ:

гьел къват1ир рахъана Байтулмукъадасалдаса ва гьелункъого азар чи вук1ана. **Т1алутица къавмалда абуна: «Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужер х1албихьизе буго цо г1оралдалъун. Гьеб г1оралдаса къеч хьвазег1ан лъин гьекъарав чи дир къавмалдаса вук1ине гьеч1о. Цодагьабго жо лъин гьекъон ч1арав (цо хьат ц1ун лъин гьекъон ч1арав) вук1ине вуго дир къавмалъул»-**абун. Гьеб лъин гьекъана г1емерисел г1адамаз. Лъин гьекъеч1ого

ункъазарго чи ч1ана: Гъав ункъазарго чиги Т1алутги рахана г1ор бахун дорехун. Гъебги Иорданиялдаги Палестинаялдаги гьоркьоб бугеб г1ор буго.
Т1алутги гьесда иман лъурал г1адамалги г1ор бахун дорехун щведал гьезда тущманасул г1емерал боял рихьана ва къавмалъ Т1алутида абуна: «Нилъер х1ал к1оларо Жалутида ва гьесул боязда данде рагъизе»–абун.
Амма Т1алутгун цадахъ рук1арал иман камилал, ахираталда Аллагьасда данде ч1вазе рук1иналда рак1 ч1арал муъминзабаца абуна: «Чанги дагьаб къокъа г1адамазул бергьана г1емерал боязда данде рагъун, Аллагьасул изнуялдалъун ва гьесул х1укмуялдалъун»-абун.
Рагъда бергьин ва квербакъи боял г1емерлъиялдалъун бук1уларо. Рагъда бергьин бук1уна Аллагьасул диналъе г1оло рагъулел г1адамазе Аллагьасул квербакъин бук1иналдалъун. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жидеца сабро гьабулел г1адамалгун цадахъ вуго,** гьезие квербакъулевлъун ва гьезие бергьенлъи кьолевлъунги.

وَلَمَّا بَرَزُوا۟ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٥٠﴾

250. Цинги Т1алутги ва гьесда иман лъурал г1адамалги бац1ц1адаб г1алахалда, рагъулъ ругьунал, х1албихьи бугел, гучал ва г1емерал Жалутил боязда аск1оре щведал, **гьел муъминзабаз абуна: «Я нижер бет1ергьан Аллагь! Дуца нижеда т1ад сабро решт1инабе** (ай нижер рак1азулъ сабро лъугьизабе) **нижер х1алк1вей бук1ине гьав гучав тущманасда рагъизе ва дуца нижер х1ат1алги рагъул майданалда ч1езаре** (ай ниж лъутизе, нахъруссизе риччаге). **Ва дуца нижее квербакъе гьаб капураб къавмалда т1ад бергьизе» – абун.**
Рагъулъ бергьизе къвариг1унеб лъабгго сабаб буго гьаб.
1) Сабро гьаби.
2) Тушманасдаса х1инкъун гут1и.
3) Аллагьасда х1елун, гьарун, гьесул квербакъи т1алаб гьабун ва гьесда божун рук1ин. Ва гьаб дуг1а муъминзабазул бищун гучаб ярагъ буго, тущманасда рагъде унаго цадахъ бук1ине кколеб.

فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ وَءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ وَلَوْلَا

251. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **изнуялдалъун Т1алутил къокъаялъ Жалутил боял риххизе ва лъутизе гьаруна. Муъминзабазул богун вук1арав**

دَفۡعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعۡضَهُم بِبَعۡضٖ لَّفَسَدَتِ ٱلۡأَرۡضُ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ ذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٥١

Давудица Жалутги ч1вана. Хадуб Аллагьас гьав Давудие авараглъи кьуна ва ханлъиги кьуна. Жиндир х1икмат ва г1елму кьун Аллагьас Давудида жиндие бокьараб жоги лъазабуна.

Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укму-къадар бук1инч1ебани гьесда иман лъураб къавмалдалъун, зулму ва купру гьабулеб къавм нахъч1валеб, гьаб ракь пасалъилаан ва гьаниб г1адамазул г1умроги хвелаан. Кинниги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ халкъалда ц1об-рах1мат ва гурх1ел г1ат1идав вуго, ва жинца ракьалда зулму т1ибит1изе толаревги вуго.

Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укму-къадаралдалъун цо заманаялъ купру-ширк ва зулму гьабулеб къавм муъминзабазда т1ад т1амун бук1аниги, ахир-къадги Аллагьас гьеб квешаб къавмалъул талих1 къинабула ва ракьалда т1ад муъминзаби бергьинарула.

تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتۡلُوهَا عَلَيۡكَ بِٱلۡحَقِّۚ وَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ٢٥٢

252. Гьал Аллагьасул г1аламатал руго Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, дица дуе рицунел х1акъаб жоялдалъун, ва мунги Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дин малъизе рит1арал аварагзабазул цо авараг вуго.**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Жабраил малаик вит1ун Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ аварагасда, Муса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасул, хадуб Т1алутил, Давудил ва цогидалги къисаби лъазаруна, жидеда ягьудиязе инкар кквезе к1оларел, жиделъ бат1улаб жо гьеч1ел ва гьел къисаби рук1ана ягьудиязул диниял г1адамазда гурони лъаларел. Гьабги хирияв аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ругел муг1жизатаздаса цо муг1жизат буго.

۞تِلۡكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلۡنَا بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۘ مِّنۡهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُۖ وَرَفَعَ بَعۡضَهُمۡ دَرَجَٰتٖۚ وَءَاتَيۡنَا عِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدۡنَٰهُ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِۗ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخۡتَلَفُواْ فَمِنۡهُم مَّنۡ ءَامَنَ وَمِنۡهُم مَّن كَفَرَۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلُواْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ٢٥٣

253. Гьал киналго аварагзаби, дица дуда жудер къиссаби рицарал ва жал исламияб диналдалъун умматазда рит1арал **х1акъал аварагзаби руго. Дица гьезул цоял цояздаса т1ок1 гьаруна ва хира гьаруна. Гьездаса вуго жинда Аллагьас калам гьабурав Муса** عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ **авараг. Цоги аварагзабазул даража макъам т1адег1ан гьабуна дица.** Бищунго жиндир даража макъам т1адег1анав, жив аварагзабазул ахиравлъун вугев, цереселги хадуселги умматазул сайидлъунги (ханлъунги) вугев Мух1аммад авараг вуго жинда Аллагьасул свалат салам льеяв. Гьединго даража т1адег1анав

вуго аварагзабазул эмен, Ибрагьим жинда аллагьас Халил абурав (гьудул) жинда Аллагьасул салам лъеяв.

Ва дица Марьямил вас Г1исахъе عَلَيْهِ السَّلَامُ **авараглъиги ва баянал х1ужаби ругеб Инжилги кьуна. Ва гьев Г1иса аварагасе квербакъи гьабуна Жабраил малаикасдалъун.** Г1иса аварагасеги г1емерал муг1жизатал кьун рук1ана: хварал ч1аго гьари г1адаб, мац1 лъаларел г1адамал к1алъазари г1адаб, балъгояб жо бицин г1адаб.

Т1адег1анав Аллагьасе бокьун бук1арабани гьел умматазул г1адамал киналго т1орит1араллъун рук1инаан ва гьезухъе аварагзабиги,т1ахьалгирач1унхадурцоцаздерагъулелрук1илароан. Кинниги гьел умматаз жидер диназда жанир г1емерал хилапал гьаруна. Ва гьезул цоял х1акъаб жоялда ч1арал муъминзаби руго, цогидал жидеца инкар ккурал ва х1акъаб нухдаса руссарал руго.

Т1адег1анав Аллагьасе бокьараб ани киналго г1адамалги малаикзабазда релъун **Аллагьасда г1асилъуларел ва цоцаде къацандуларел гьарилаан. Кинниги Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабулев вуго.** Ва гьев Аллагьасда щивго чияс гьикъуларо цо жо щай гьабураб абун, яги цо жо щай гьабич1еб абун. Аллагь т1адег1анав вуго кинабг1аги мукъсанлъи жиндие ч1олеб сипаталдаса.

254. Я гьал иман лъурал г1адамал! Дица нужее ризкъилъун ч1обого ва нужер х1алк1олъиги гьеч1ого **кьураб боц1и-малалдаса нужеца Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун лъик1ал нухазда напакъа кье.** Аллагьасул диналъе г1оло рагъулезе кье, паризаяб закат кье ва цогидал исламияб диналъе квербакъулел бак1азда кье.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰكُم
مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ يَوۡمٞ لَّا بَيۡعٞ فِيهِ وَلَا خُلَّةٞ
وَلَا شَفَٰعَةٞۗ وَٱلۡكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

Гьеб мал нужеца кье нужеда т1аде жиндилъ щибго даран-базарги гьеч1еб, гьудуллъи-гьалмагълъиги гьеч1еб, цоясул цогиясе квербакъи-шафаг1атги гьеч1еб къо бач1иналда цебе. Гьебги къиямасеб къо буго. **Х1акълъунго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **диналда инкар ккурал г1адамал жал г1орхъолъан рорч1арал, жидее Аллагьасул г1азаб х1акълъарал зулмучаг1и руго.**

255. ХIакълъунго ТIадегIанав Аллагь жив гурев цоги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гьечIев вуго,** жиндие лагълъи гьабизе бегьулев. Жинда релълъараб щибго жоги гьечIев, жив щибго жоялда хIажатавги гьечIев вуго. **Жив чIагояв, жиндие хвел гьечIев,**

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ
سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي
ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا
بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ

وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا وَهُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾

даимго жив нахъе хутIулев вуго.
Киналниги халкъазул: гIадамал, хIайванал, женал, малаикал ва цогидаб кинабго махлукъаталъул **тадбир жинца гьабулев.** Гьел киналго жинда хIажатав, жив щибго жоялда хIажатав гьечIев вуго.

Жинда тIад загIипаб яги къуватаб макьу бачIун гьелъ жив кколарев вуго. Гьелъул магIна буго: гьесда тIад кинабгIаги гъаплат, кIочей, тохлъи бачIуларо ва гьев щибаб лахIзаталъ кинабго махлукъаталъул тадбир гьабулев, гьеб махлукъ жинда бихьулев вуго. **Гьев Аллагьасул мулк буго зобал ракьал ва гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъат**. Кинабго жо гьесул къудраталда гъоркь буго ва гьесие лагъзал руго.

Щивха вугев жинца шапаг1ат гьабулев Аллагьасул изну бук1ун гурони. Щивго чи гьечIо жинца цогидасе шапагIат гьабизе кIолев, гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ изну кьун хадуб гурони. **ГIадамазда жиб лъалеб, бихьулеб дунялияб жо ва гьезда нахъа бугеб, гьезда тIад бачIизе бугеб ахираталъул умуралги жинда лъалевги вуго гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**.** Жиндир лъай кинабго жоялда гIамлъарав, сверун лъугьарав вуго Аллагь.

ГIадамазда лъаларо Аллагьасул гIелмабаздаса цIакъ дагьаб жо гурони. Аварагзаби ритIун умматалда лъазабураб къадар гурони. **Аллагьасул Курс зобал ракьаздаса жиндир кIодолъи, гIатIилъи цIикIараб буго. ТIадегIанав Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щибго захIматлъи, гIажизлъи букIуларо гьал киналго зобал-ракьазул тадбир гьабизе ва гьел ц1унизе. Аллагь кинабго халкъалда тIад вугев вуго жиндир ханлъиялдалъун, жиндир кIодолъи ва ч1ухIи машгьурав вуго.**

Гьаб аяталда цIар буго «Аятул курсий» абун, гьалъул хиралъаби рицун машгьурал ва мухIканал хIадисалги руго. Жинда Аллагь разилъаяв Абузарица бицараб халатаб хIадисалда жаниб буго: Дица аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьикъана: *«Дуда рештIизабураб жоялъул бищун къадро кIудияб щиб бугеб абун. Аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «аятул курсий буго»* абун. Х1адис имам Аннасаияс бицана.

Цоги хIадисалда буго: *«Гьаб аяталъул бай бихьи Аллагьасул цIар буго, жиндалъун гьарарав чиясул дугIа къабул гьабулеб»*- абун.

Цоги хIадисалда буго: *«Щибаб паризаяб какда хадуб гьаб аят цIалани гьев чи алжаналда лъугьиналдаса нахъчIвалеб жо гьечIо цох1о хвел гуроно»*- абун.(ай гьесие хвезе хут1ун бук1ула алжаналда лъугьине). Х1адис имам Аннасаияс бицана.

Цоги хIадис буго: *«Радал гьаб аят цIаларав чи къасилъизегIан квешлъиялдаса ц1унила. Къаси цIаларав чи рогьинегIан квешлъиялдаса ц1унила»*- абун. Х1адис Х1акимица бицана.

Цоги хIадис буго: *«Гьаб аят цIалараб рокъоб щайтIан чIеларо, гьеб рокъоса къватIиб уна»*- абун.

Цогиги гIемер хIадисал руго гьаб аяталъул хIакъалъулъ ва гьеб гIемер цIаларасе мунпагIат гIемер букIила.

لَآ إِكْرَاهَ فِى ٱلدِّينِ ۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشْدُ مِنَ ٱلْغَىِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

256. Х1ал-зулму гьабун исламияб дин босизабуларо. Х1акълъунго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **унеб бит1араб нух баянлъун буго.** Къуръанги рещт1изабун, аварагги ﷺ вит1ун. Къосинги, бат1улаб жоги баянлъун буго: гьеб шарг1алде хилиплъараб жо буго. **Гьаб амру гьадин бугелъул: жив щайт1аналда** ва гьелда релълъарал Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ г1адамал рик1к1ад гьарулел жалазда **капурлъарав, жинца гьезда инкар ккурав, ва Т1адег1анав Аллагьасда жинца иманги лъурав чи, х1акълъунго щулияб исламияб рухьен ккурав чи вуго. Гьеб рухьен жиб т1олеб ва т1асан унеб гьеч1о. Ва Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **кинабго жораг1улев ва кинабго жо жинда лъалев вуго.**

ٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ ٱلنُّورِ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

257. Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **муъминзабазул вали вуго:** гьезие квербакъунев, гьезул умуразул тадбир гьабулев вуго. **Жинца гьел муъминзаби купруялъул бец1лъиялдаса иманалъул нуралде рахъизарулев вуго. Ва амма жидеца х1акъаб жоялда инкар ккурал г1адамал абуни, гьезул вализаби щайт1аби руго: гьел иманалъул нуралдаса рахъун купруялъул бец1лъукье ккезарула. Гьал г1адамал руго жужах1алъул агьлу, даимго гьеб жужах1алда рук1унел.**

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِى حَآجَّ إِبْرَٰهِۦمَ فِى رَبِّهِۦٓ أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ رَبِّىَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحْىِۦ وَأُمِيتُ ۖ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِى بِٱلشَّمْسِ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ فَبُهِتَ

258. Дуца пикро гьабуларищ Мух1аммад ﷺ **Ибрагьим** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасда, БетIергьан Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **хIакъалъулъ** гьев Аллагь вук1иналда инкар ккун **жив къацандарав чиясул.** Гьав чи вуго Намруз Канг1анил вас, жив гьеб

заманалъ ханлъун вук1арав.

ٱلَّذِى كَفَرَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

Бет1ергьан аллагьас жиндие кьураб ханлъи ва бечелъи жиндир гьунаралъ бугеб жоян ккун жив ч1ух1ана ва жинца Аллагьасе щукро гьабич1о, Аллагьасда данде къацандизе лъугьана гьав Намруз ва жиндир къосинги купруги загьир гьабуна.

Ибрагьимица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абидал дир бет1ергьан Аллагь вугин, жинца хвезарулев ва ч1агоги гьарулев абун, гьев Намрузица абуна: «Дицаги ч1аго гьарула ва хвезеги гьарула» – абун. Цинги Ибрагьимица гьесда абуна: «Т1адег1анав Аллагьас бакъ баккизабула бакъ баккул рахъалъан. Мун вач1аха гьеб бакъги бачун бакъ т1ерхьул рахъалдаса» – абун. Цинги гьев Намруз жаваб кьезе к1веч1ого х1айранлъана ва жив х1инкъун, нахъе къана. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ капураб, къосараб къавм х1акъаб жоялда т1орит1уларо ва гьезие бергьенлъиги кьоларо.

Намрузица «дицаги ч1аго гьарула ва хвезарула» – абураб раг1и абуна жиндир ах1макълъиялъ ва х1алхъублъиялъул гучалъ. Цо хабаралда буго: Намрузица к1иго чи ах1ана жинда цеве ва гьев к1иявго ч1вазе х1укму гьабуна. Хадуб цояв ч1вана, цояв ч1аго тана ва доб раг1иялъул маг1на гьаб бугин абуна. Гьесул ах1макълъи бихьидалго Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабулеб цоги мисал бачана Намрузие: Аллагьас бакъбаккудаса баккизабулеб бакъ дуца бакът1ерхьудаса баккизабе абун. Цинги Намруз мац1 лъаларев чи г1адин гьабизе жо т1аг1ун ва жаваб кьезе лъач1ого хут1ана.

أَوْ كَٱلَّذِى مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْىِۦ هَـٰذِهِ ٱللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ۖ فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ مِا۟ئَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُۥ ۖ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ ۖ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۖ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِا۟ئَةَ عَامٍ فَٱنظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِ ۖ وَٱنظُرْ إِلَى ٱلْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

259. Цогиги чиясул къисаялъул пикро гьабе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Цо ч1унтараб, биххун т1ат1ала ккараб росоялда аск1осан жив арав ва жинцаги абурав: «Гьадиг1анго ч1унтараб росо ч1аго гьаби ва гьеб ц1идасан г1уц1и ц1акъ к1удияб жо буго. Киндай Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб ч1аго гьабизе бугеб» – абун.

Гьеб ч1унтараб росоги Байтул-мукъадас бук1ана, Бухтанасар абулев капурав ханас ч1унтизабураб. Гьав чи муъминчи вук1ана, гьесул ц1арги Г1узайр буго абуна г1емерисел г1алимзабаз. Жинца гьаб раг1и абуна Аллагьасул х1алк1олъи

т1адег1ан гьабун ва гьелда г1ажаиблъи гьабун.
Цинги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьев Г1узайр хвезавун нусго соналъ тана, хадув ч1аго гьавун т1ад вахъизавуна. Т1адег1анав Аллагьас гьесда гьикъана: «Киг1ан мех бараб дуца гьаб бак1алда» – абун. Г1узайрица абуна: «Цо т1обараб къо бана, яги гьелдасан дагьаб заман бана» – абун. Хадуб Аллагьас абуна: «Нусго сон бана. Гьанже мун валагье дуда цадахъ бук1араб квен-т1ехалда, щибго хисич1ого буго гьеб. Хадув мун валагье гьаб мунгун цадахъ бук1араб х1амаялда**: гьеб хун, гьан турун, рукьби хут1ун рук1ана х1ама бук1араб бак1алда. **Гьаб г1аламат дица гьабуна г1адамазе муг1жизатлъун бук1ине ва дудаги якъинго лъазе дир къудрат камилаб бук1ин.**
Гьанжеги мун валагье киндай дица гьаб х1амаялъул рукьби цоцазда аск1ор рекъезарулел ва кин гьезда т1ад гьанги т1онги рек1изабулеб» – абун. Валагьун Г1узайргун гьеб х1ама цебе бук1ахъе ч1аголъана. **Гьал к1удиял муг1жизатал жинда рихьидал ва баянлъидал Г1узайрица абуна: «Дида якъинго, берда бихьун, лъала х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **кинабго жоялда жиндир х1алк1олев вук1ин»** – абун.

وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِي كَيۡفَ تُحۡيِ
ٱلۡمَوۡتَىٰۖ قَالَ أَوَلَمۡ تُؤۡمِنۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن
لِّيَطۡمَئِنَّ قَلۡبِيۖ قَالَ فَخُذۡ أَرۡبَعَةٗ مِّنَ ٱلطَّيۡرِ
فَصُرۡهُنَّ إِلَيۡكَ ثُمَّ ٱجۡعَلۡ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٖ
مِّنۡهُنَّ جُزۡءٗا ثُمَّ ٱدۡعُهُنَّ يَأۡتِينَكَ سَعۡيٗاۚ
وَٱعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ٢٦٠

260. Дуца рак1алда щвезабе ва умматалъе насих1ат гьабун бице Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул къисаги. **Ибрагьимица** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абидалго: «Я дир Бет1ергьан Аллагь! Дуца дида бихьизабе кин дуца хварал чаг1и ч1аго гьарулел» – абун, Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Мун божуларогонищ вугев хварал ч1аго гьаризе дие к1олеблъиялда?» – абун. Ибрагьимица абуна: «Дун божула ва дир рак1 ч1арабги буго. Кинниги дие бокьун буго кин ч1аго гьарулеб бихьун лъазе ва дир рак1 парахалъизе,** капурал г1адамалгун къацандулеб мехалъ дир х1ужаги къуватаб бук1изе» - абун.
Цинги Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Гьедин бугони дуца ункъго х1инч1 ккве, данде гьаре. Хадуб гьел хъун, гьан т1ет1езабун, цоцалъе жубай. Гьеб жубараб жо муг1рузда т1аде босун гьородахъ бай ва г1одоб **рехе. Цинги мун цо бак1алда ч1ун дуца гьел х1анч1и духъе ах1е – гьел духъе рач1изе руго хехго ва нахъбахъи гьеч1ого. Ва дудаги лъай х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир гуч бергьарав,**

жиндаса бергьунеб щибго жо гьеч1ев вук1ин ва жиндир пишабазулъ х1акимияв вук1ин»-абун. Цо пайда, мунпаг1ат гьеч1еб жо гьабуларев вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ.

Г1алимзабаца абуна: Аллагьасул салам лъеяв Ибрагьим аварагас, Аллагьас жинда малъараб х1алалъ ункъго бат1и-бат1ияб боржунеб жо ккуна ва жинда аск1ор ч1езарун хъуна. Хадуб гьезул гьан, би, х1ули цоцалъе жубазеги гьабун муг1рузда т1аде щущазабун бана. Гьел х1анч1азул бут1рул жинда кодор ккун рук1ана. Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас ах1ана гьел х1анч1азда жиндихъе рач1а абун. Цинги гьесда бихьана бат1и-бат1ияб бак1алда щущан бук1араб гьан, х1ули ва цогидабги боржун цоялда цояб данде буссун ва хехго ракьалдасан рилълъун гьел х1анч1и щибаб жиндир бет1ералда аск1ор рач1ана ва ч1аголъун, цере рук1араб х1алалъ лъугьана-абун.

Кант1изе рекъараб жо буго: цониги авараг вук1уларо Аллагьасул х1алк1олъиялда щаклъулел, Аллагьасул амруялда нахърилълъине к1вах1аллъулел, я цогидаб кинаб бугониги мукъсанаб сипат жидее бугел. Гьел хириял аварагзабаз жудер умматалъе далилллъун, х1ужалъун бук1ине цо-цо жо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьарула, гьесдехун суал гьабун к1алъала. Цинги Аллагьас бихьизабураб муг1жизат ва аварагзабазе кьураб жаваб умматалъе бугеб далил ва х1ужа бук1ула.

Гьаб лъабго аяталда жаниб дунялалдаго жидер ханлъи т1ибит1ун бук1арав к1иго капурав ханасул ц1ар бач1ана: Ибрагьимил заманалъ вук1арав Намруз ва Г1узайрил заманалъ Байтул-мукъадас биххизе, ч1унтизабурав Бухтанасарги. Гьединго дунялалда жидер ханлъи т1ибит1арав к1иго Аллагьасда иман лъурав ханги вук1ана: Давудил Сулейман ва Зулкъарнайн.

Т1адег1анав Аллагьас нилъеда т1ад парз гьабурал жалаздаса бищунго жиндир къимат к1удияб, жиндалъун Аллагьасул дин ракьалда даимлъулеб жо бугелъул Аллагьасул диналъе г1оло гьабулеб гъазават, жигьад, гьеб жигьадалъул бицун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьанжеги аятал рещт1изарулел руго.

Аллагьасул диналъе г1оло гьабулеб жигьад лъабго бат1ияб бук1уна: <u>цо тайпа буго:</u> Аллагьасул диналда халкъ ах1ун, гьезда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналъул далилал рицун гьабулеб жигьад: гьалда ц1арги бук1уна даг1ват абун. <u>К1иабилеб буго:</u> жиндир напсалдалъун гьабулеб: Аллагьасул диналда ах1араб мехалъ гьеб диналде рач1инч1ел ва дин гьабулел ва даг1ват гьабулел г1адамазе кинаб рахъалъан бугониги квал-квал гьабулел г1адамазда данде ярагъги босун рагъун, гьел я диналда рач1ун, я исламалъе квал-квал гьабич1ого ч1езег1ан гьабулеб жигьад.

<u>Лъабабилеб буго:</u> жиндир боц1и-мал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухалда кьун, гьелдалъун жигьад гьабулезе квербакъи гьаби. Церехун арал аятазда бицун бук1ана даг1ват гьабиялъул ва напсаздалъун жигьад гьабиялъул. Гьал хадур рач1унел аятал руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухда боц1и кьеялъул бицарал.

Гьаб (261) аят рещт1изабиялъе сабаб буго: *«Жинда Аллагь разилъаяв Г1усман асх1абас Табукалда гъазаваталда ине Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг х1адурлъулеб мехалъ Аллагьасе г1оло к1инусго варани кьуна жидер кьили-къайигун цадахъ. Цинги хирияв аварагасда* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *цебе азарго динарги лъуна (динар – меседалъул гъурущ). Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг гьел динарал квералъ доре гьанирехун сверизаризе лъугьана ва жинцаги абуна: «Г1усман асх1абасе щибго къварилъи бук1инаро жакъа къоялдаса хадуб гьес гьабураб жоялъул» – абун.*

Цинги Г1абдурах1ман رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ *Г1авпил вас вач1ана ва ункъазарго диргьам лъуна аварагасда* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *цебе, жинцаги абуна: «Дир микъазарго диргьам бук1ана. Дица гьаб ункъазарго диргьам дир бет1ергьан Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *къарзалъе кьолеб буго. Ункъазарго хъизаналъул х1ажатазеги тана» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна; «Аллагьас дуе баракат гьабеги дуца кьураб жоялъулъ, ва дуда аск1об тараб жоялъулъги»– абун.*

Гьезул х1акъалъулъ гьал аяталги рещт1изаруна:

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتۡ سَبۡعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنۢبُلَةٖ مِّاْئَةُ حَبَّةٖۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ٢٦١

261. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло гъазават гьабизе ва цогидалги лъик1лъабазе боц1и кьолел г1адамазул мисал буго ракьулъе рехараб цо мугь бижун анкьго т1ор лъугьараб г1адин, цо-цо т1оралда жанибги нус-нус мугь бугеб. Аллагьас жиндие бокьарав чиясе гьесул садакъа г1емерго ц1ик1изабула. Х1акълъунго Аллагь жиндир бечелъи, рах1мат г1ат1идав ва кинабго жо лъалев вуго.**

ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ لَا يُتۡبِعُونَ مَآ أَنفَقُواْ مَنّٗا وَلَآ أَذٗى لَّهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٢٦٢

262. Жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **нухалда боц1и кьолел г1адамал, цинги гьеб кьураб жоялдалъун бадибч1вай гьабун,** яги цогидал г1адамазда бицун дица пуланасе боц1и кьуна абун, **гьев чиясе зарал гьабуларел: гьал г1адамазе ажро кири буго Бет1ергьанасда аск1об, гьел къиямасеб къоялъ х1инкъаралльунги рук1ине гьеч1о, гьел щибго пашманлъизеги гьеч1о.** Дунялалда кодоса араб боц1и-мал ахираталда

г1емерлъун, к1одолъун гьезие хайиралъе батизе буго.

۞قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ أَذًى ۗ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾

263. Бусурманчиясда берцинаб раг1и бицин ва гьесие мунагьал чуриялдалъун дуг1а гьаби, гьесдасан ккараб гьалат1алда т1аса лъугьин **Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об лъик1аб буго, гьев чиясе садакъа кьун, я цоги лъик1лъи гьабун, цинги гьеб бадибч1ван гьев г1одовег1ан гьавиялдаса. Х1акълъунго Аллагь щибго жоялда х1ажатав гьеч1о, кинабго рахъалъан жив бечедав вуго ва г1адамазда гурх1улев, гьезие г1акъуба хех гьабуларев,** гьез тавбо гьабизе бокьулевги вуго.

Жинца гьабураб лъик1лъи бадибч1вай гьабун бицин ц1акъ шарг1алда какараб, бусурманчиясул чорхолъ бук1ине бегьулареб г1одобег1анаб пиша буго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:*«Лъабго чи вуго жидеда къиямасеб къоялъ Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *к1алъаларел, гьезда Аллагь валагьуларел, гьезул г1амалги къабул гьабуларел ва жидее г1азабги бук1унел: жинца кьураб жо бадибч1ван бицунев чи, халат гьабун рет1ел хадуб бехъерхъулев чи, гьересиял гьаялги гьедун жинца даран гьабулев чиги»-абун.* Гьаб буго имам Муслимица бицараб сах1их1аб х1адис.

Цоги х1адис буго: *«Алжаналда лъугьунаро эбел-инсуе къварилъи гьабулев чи, лъик1лъи бадиб ч1валев чиги, хамро гьабулев чиги, Аллагьасул къадаралда божуларев чиги»* – абун. Х1адис бицана ибну Мардавейгьица кьуч1аб иснадалдалъун.

Гьаб маг1на баян гьабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُبْطِلُوا۟ صَدَقَٰتِكُم بِٱلْمَنِّ وَٱلْأَذَىٰ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ۖ لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

264. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца г1адада хвезабуге ва бат1ул гьабуге нужер садакъа ва цогидаб лъик1аб г1амал, **бадибч1вай гьабун ва жидее лъик1лъи гьабуразе квеш бук1унеб раг1и бицун. Гьав чи релълъун вук1уна жинца г1адамазе рихьдае (рияалъе) жиндир боц1и кьолев чиясда:** гьезул рецц-бакъ бокьун, гьезие лъик1 вихьизе бокьун, **амма живго Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **ва ахираталда иман лъуравлъун гьеч1ев.**

Гьав чиясул мисал буго цо ц1вакараб кьуруялда (гамач1алда) **релъун, жинда т1ад ракьги бугеб, хур-херги бижунеб. Цинги цо хехаб, г1емераб ц1ад бараб ва гьеб ганч1ида бук1араб кинабго**

ракьги хур-херги чурун г1одобе араб: гьеб ганч1ида т1ад хур бекьун рук1арал г1адамалги щибго жо гьабизе к1оларого хут1араб.
Гьаб мисал буго ахираталъе хайир бугеб х1алалъ дунялалда хьвадизе лъаларел г1адамазул мисал. **Х1акълъунго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **капураб къавм х1акъаб нухда т1обит1уларо.** Гьеб къавм Къуръаналдаги аварагасдаги нахърилълъинч1ого ч1араб мехалъ, гьезие цоги т1орит1ел бук1уларо ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъун абадияб г1азабалъе х1акъаллъун жужах1алда рехула.
Аллагьас нилъ ц1унаги гьадинаб ахир ккеялдаса. Амин.

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمُ ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِ وَتَثۡبِيتٗا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ كَمَثَلِ جَنَّةِۭ بِرَبۡوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٞ فَـَٔاتَتۡ أُكُلَهَا ضِعۡفَيۡنِ فَإِن لَّمۡ يُصِبۡهَا وَابِلٞ فَطَلّٞۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ ٢٦٥

265. Жидеца Аллагь разилъи т1алаб гьабун ва ахираталда Аллагьасда дандч1вазе рук1ин якъинго лъан, жидер боц1и напакъаде кьолел г1адамазул мисал буго цо бечедаб ахалда релълъун, жиб ракьул борхалъуда бугеб: гъвет1-херги берцинаб пихъги гьуинаб. **Цинги лъик1аб, г1емераб ц1ад бан жиндир пихъ к1иго нухалъ ц1ик1ун бижараб. Гьедин лъик1аб, г1емераб ц1ад бач1они жиндие дагьаб ц1адги г1олеб ва жинца пихъги кьолеб.**
Ракь лъик1аб бак1 бук1ун, рижарал гъут1биги лъик1ал рук1ун. Гьаб буго муъминчиясул садакъаялъул мисал: иман камиллъун, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ ният бац1ад гьабун кьураб жо ц1акъго ц1ик1к1ун, хайирлъун ахираталда батулеб. Нагагь гьоркьоб шубгьаяб боц1и ккун, яги ниятальулъ рияъ г1адаб жо жубан ккараб мехалъ жиндир садакъа г1адада холарев ва жиндие кири щолев.
Х1акълъунго Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **нужеца гьабулеб г1амал жинда бихьулев вуго.** Загьирабги, бат1инабги г1амал бихьулев, лъалев вуго. Гьесда щибго жо балъго хут1уларо ва щивасул г1амалалда рекъараб жазаъ бук1ине буго.

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمۡ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٞ مِّن نَّخِيلٖ وَأَعۡنَابٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ لَهُۥ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَأَصَابَهُ ٱلۡكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٞ ضُعَفَآءُ فَأَصَابَهَآ إِعۡصَارٞ فِيهِ نَارٞ فَٱحۡتَرَقَتۡۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَتَفَكَّرُونَ ٢٦٦

266. Нужер цонигиясе бокьулищ жиндир бечедаб ах бук1ине, чамасдакил, ц1олбол ва цогидал пихъазул. Жинда жаниса лъимги чвахулеб, лъалъазе ва къач1азе ресги бугел, **ва жиндие бокьараб пихъги жаниб бугеб. Цинги гьев чи херлъун, к1одолъун вук1адго, жиндир г1исинаб, заг1ипаб хъизанги бук1адго,**

жинда цадахъ ц1а бугеб гучаб гьуриги пун, гьеб ах бух1ун г1одоб лъезе. Гьаб жо лъиениги бокьиларо, гьалда цониги чи разилъиларо. Гьадинаб ахир бук1ин лъалеб бугони гьеб ахги къач1аларо.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб мисал бачана жидеца иманги лъун, лъик1аб г1амалги гьабун хьвадулел рук1арал муъминзаби, цо заманалдаса щайт1аналъ къосизарун квешаб г1амал гьабизе т1амиялъе. Херлъун, унтун, хвалда г1агарлъараб мехалъ жидедаса ккараб жо жидее бич1ч1арал, амма щибго гьабизе х1илла гьеч1ого хут1арал. Гурх1ел-ц1об г1ат1идав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавбо къабул гьабун, ц1аялдаса ц1унани, гьезие хвасарлъи бук1ина.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьадин мисалал рачун жиндир аятал ва х1икматал баян гьарула, нужеца гьезул пикру гьабизе ва нуж бит1араб диналда хьвадизе.

267. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца х1алт1ун щвараб х1алалаб, бац1ц1адаб боц1и кье лъик1аб нухалда Аллагь разилъи т1алаб гьабун. Ва дица нужее ракьалдаса раккизарурал ниг1матаздасаги кье х1алалаб ва бац1ц1адаб жо лъик1аб нухалда. Воре нужеца къасд гьабуге Аллагьасул нухалда кьолеб жо гьеб боц1уда гьоркьоса къадараб балагьун кьезе: нагагь нужее гьединаб жо кьолеб бугони нуж гьеб босизе разилъулареб: рак1 рази гьеч1ого босун гурони.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبۡتُمۡ وَمِمَّآ أَخۡرَجۡنَا لَكُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِۖ وَلَا تَيَمَّمُواْ ٱلۡخَبِيثَ مِنۡهُ تُنفِقُونَ وَلَسۡتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغۡمِضُواْ فِيهِۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ٢٦٧

Гьадинаб къадараб жо Аллагьасе кин нужеца кьолеб? **Ва нужеда лъай т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ц1акъ бечедав вук1ин**: гьев нужер садакъаялда х1ажатав гьеч1о, гьеб садакъа буго нужеего ахираталда батизелъун кьолеб жо. **Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир сипатал реццарав, жиндие рецц гьабизе мустах1икъав вуго** ва дагьабго лъик1лъи гьабурав чиясе г1емераб кири гьабулев вуго.

268. Щайт1ан буго нуж къосизарулеб тущман. Гьелъ нужеда абула: нужеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1оло боц1и кьоге, нуж пакъирлъизе ругин абун. Гьединго щайт1аналъ нуж къабих1ал пишаби гьаризеги т1амула.

ٱلشَّيۡطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلۡفَقۡرَ وَيَأۡمُرُكُم بِٱلۡفَحۡشَآءِۖ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغۡفِرَةٗ مِّنۡهُ وَفَضۡلٗاۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ٢٦٨

Закат бахъиялдасан нахъч1ван, бахиллъиялда ругьун гьарун.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее къот1и гьабулеб буго** нужеца Аллагьасе г1оло кьураб жо г1емер ц1ик1к1изабун ахираталда нужее батиялдалъун**, гьелдалъун нужер мунагьал чурила абун, нахъе хут1араб боц1иялда баракатги лъела абун. Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир ц1обал г1ат1идав, бечелъи г1емерав вуго, реццалъе ва кириялъе мустах1икъал щал ругел жинда лъалевги вуго.**

يُؤْتِي ٱلْحِكْمَةَ مَن يَشَآءُ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾

269. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **г1елму ва г1акълу кьола жиндие бокьарав чиясе.** жиндие вокьарав чи Аллагь разилъулеб г1амалалда т1овит1ула ва гьесда гьеб г1амал лъазабула **Аллагьас жиндие г1елму кьурав чи жиндие ц1акъ г1емераб лъик1лъи кьурав чи вуго.** гьев чи дунял-ахираталда бахьибугев вук1уна. **Гьаб Къуръаналъул ваг1заги босуларо** гьеб рек1елъги биччаларо **г1акълудал бет1ергьабаз гурони.** Гьелги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ иманги г1елмуги цадахъ кьурал г1адамал руго. Аллагьас нилъее жив разияб г1елму ва г1амал кьеги. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагаул х1адис буго:*«К1иго чиясулъ гурони х1асад ккезе бегьиларо: Аллагьас жиндие х1алалаб, г1емераб боц1и кьурав, цинги жинца гьеб боц1и Аллагьасул нухда напакъаде кьезеги т1амурав чиясулъ. Аллагьас жиндие х1икмат кьурав (г1елму, пагьмо, бич1ч1и) ва гьеб х1икматалда рекъон жинца х1укмуги гьабулев ва жинда льараб х1алалъ г1адамаздаги лъазабулев чиясулъги»-абун.* Х1адис имам Муслимица ва Бухарияс бицана.

Х1асад абула цогидасе бугеб жо жиндиеги бук1изе бокьиялда. Х1асад к1иго бат1ияб буго. 1- буго дов чиясда рак1 хъублъун, гьесие бугеб лъик1лъи рихун, гьесдаса гьеб т1аса ине бокьун вук1ин. Гьаб х1асад х1арамаб буго ва гьаб муъминчиясул сипат гьеч1о. 2- Гьаб х1адисалда бицараб х1асад, цогидасул бугеб Аллагь разилъулеб лъик1аб г1амал жиндирги бук1изе бокьи. Гьадинаб х1асад шарг1алда бещараб буго.

وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾

270. Нужеца щиб жо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **г1оло лъик1аб нухалда кьуниги, яги Аллагь разилъи т1алаб гьабун назро гьабуниги, Аллагь жинда гьеб бихьулев ва лъалев вуго.**

Гьелда данде лъик1аб жазаъ гьебулевги вуго. **Ва амма жудеца зулмо гьабулел г1адамазе:** паризаяб закат-сах1 кьеч1ого, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ х1арам гьабураб бак1алда боц1и хвезабун, **гьал г1адамазе квербакъулел,** ва гьал Аллагьасул г1азабалдаса ц1унулев **щивго чи**

вук1уларо.

إِن تُبْدُواْ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِيَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾

271. Нужеца садакъа г1адамазда бихьун гьабуни, гьеб лъик1 буго. Гьелдалъун рияъ гьабулеб гьеч1они, цогидазги садакъа гьабизе бокьун, гьел нахърилъулъине бокьун гьабуни гьеб загьираб садакъа. **Нужеца садакъа балъго гьабуни ва гьеб пакъирал, мискинал г1адамазе кьуни, гьебги нужее лъик1 буго ва хирияб буго. Ва нужеца кьураб садакъаялъ нужер г1исинал мунагьал чурула. Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужеца гьабулеб кинабго г1амал лъалев вуго.** Балъго гьабураб лъик1аб г1амал Аллагьасе г1емерго бокьулеб буго.

۞ لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنفِقُواْ مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ ۚ وَمَا تُنفِقُواْ مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

272. Дуда т1адаб гьеч1о Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, гьел г1адамал исламияб диналда хIал гьабун т1орит1изе,** ва дуе мунагь-къварилъи гьеч1о цо г1адамаз дур даг1ват къабул гьабич1ин абун. Дуда т1адаб жо буго гьел г1адамазда бит1араб нух лъазаби ва гьел х1акъаб диналда ах1и.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жиндие бокьарав чи т1овит1ула х1акъаб диналда. Нужеца гьабураб кинабго лъик1аб г1амал ва Аллагьасе г1оло напакъаде кьураб боц1иги нужерго напсазе бугеб лъик1лъи буго. Нужеца боц1и-мал харж гьабуге Аллагь разилъи т1алаб гьабун лъик1аб нухалда гурони. Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун щиб жо нужеца напакъаде кьуниги, гьелъул ажрокири Аллагьас т1убан ва ц1ик1к1ун кьезе буго ва нужее щибго зулмуги гьабизе гьеч1о гьеб боц1и г1адада хвезабун.**

لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَٰهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ۗ وَمَا تُنفِقُواْ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾

273. Нужеца нафакъа кье **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло гъазават гьабиялда т1ад ч1арал, цоги х1алт1и гьабуларел пакъирал г1адамазе. Жидер х1алк1олъиги гьеч1ел сапаралда ун, дарам гьабун маг1ишат т1алаб гьабизе:** кидадай гъазаваталда ах1ила абун х1адурун ч1ун ругелъул. **Гьезул х1ал лъаларезда рак1алде ккола гьел**

бечедал г1адамал ругин абун. Г1адамазда гьез щибго жо кьеянги абулеб гьеч1елъул, х1алт1и гьабизеги рахъунел гьеч1елъул. **Гьезул гьумералда балагьун лъала гьел Аллагьасе х1еларал рук1ин ва цо къварилъи баччун рук1инги. Гьез г1адамазе х1елун гьездаса щибго жоги т1алаб гьабуларо. Щиб лъик1аб жо нужеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1оло нафакъаде кьуниги, Аллагь жинда гьеб лъалев вуго** ва гьелъие лъик1аб жазаъ гьабизесевги вуго.

ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُم بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ سِرّٗا وَعَلَانِيَةٗ فَلَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٢٧٤

274. Х1акълъунго гьел муъминзаби, жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, гьесул диналъе квер бакъулел нухазда, **къасиги къадги бат1алъи гьеч1ого, загьиргоги бальгоги жидер боц1и кьолел,- гьезие ажро-кири бук1изе буго жидер Бет1ергьанасда аск1об. Гьезие ахираталда щибго х1инкъиги бук1изе гьеч1о:** гьел дунялалда рук1адго ахираталъе г1амал гьабурал ругелъул. **Ва жидеца гьабураб лъик1аб г1амал г1адада хун гьелда пашманлъизеги гьеч1о.** Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ щибго жо г1адада хвезабуларев, дагьабго г1амалалда данде г1емераб ажро кири гьабулев вуго.

ٱلَّذِينَ يَأۡكُلُونَ ٱلرِّبَوٰاْ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِي يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ مِنَ ٱلۡمَسِّۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡبَيۡعُ مِثۡلُ ٱلرِّبَوٰاْۗ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلۡبَيۡعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمۡرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِۖ وَمَنۡ عَادَ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٢٧٥

275. Жидеца риба х1алт1изабулел ва гьелдалъун г1адамазул боц1и кваналел г1адамал къиямасеб къоялъ т1аде рахъуларо жундуца ккурал г1адамазда релълъун гурони.

Рахъун ч1езе к1оларого, сородун, т1ерк1он, г1одор реч1ч1ун рук1ула гьел риба кваналел г1адамал: гьезул сипатаздалъун цогидаздаги лъала гьел рибачаг1и рук1ин ва гьел халкъалда гьоркьор инжитаб х1алалда рук1уна. Гьадиг1анго инжит гьарун гьел т1аде рахъинариялъе г1илла буго **гьез абулеб бук1ин: рибаги цогидаб даранги релълъараб жо бугин абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дарам х1алал гьабуна ва риба х1арам гьабун буго. Аллагьасда иман лъурав, Къуръаналда нахъвилъун риба гьабиги тарав чиясе, жинца цебехун гьабураб рибаялдалъул щвараб боц1и х1алал бук1ила.** Гьес риба гьаби гьеб х1арам гьабилелде щцебе ккун бугелъул.

Ва гьесул амру Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьухъин бук1ина. Т1адег1анав

Аллагь гьесдаса т1асса лъугьун, гьесул мунагьал чурун тезе бегьула, яги гьесие г1акъуба гьабизеги бегьула. **Риба х1арамаб бук1ин лъан хадубги гьелда т1ад руссарал г1адамал жужах1алъул агьлу буго ва гьел даимго рук1инелъун гьенир лъугьизарула.**

يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾

276. Аллагьас ﷻ риба гьабиялдалъун чиясул боц1удаса баракат ине гьабула, ва загьиралда гьесул боц1и-мал г1емерлъулеб бугониги ахираталда жиндие г1азаб къварилъиялъе батула. **Садакъаде кьураб боц1и ц1ик1к1ине ва г1емерлъизе гьабула. Х1акълъунго Аллагьасе вокьуларо жинца гьесда инкар кколев, шарг1алда хилиплъун к1удиял мунагьал гьарун хьвадулев чи.** Риба х1алт1изабулев чиясе Аллагьас кьолеб х1инкъи буго гьаб.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾

277. Х1акълъунго Аллагьасда ﷻ иман лъун лъик1аб г1амал гьабулел г1адамал, паризаял какалги ралел, паризаяб закат-сах1ги кьолел, гьал руго жидее Аллагьасда аск1об ажро-кири бугел, г1адамал х1инкъулеб ахир къоялъ жидее х1инкъиги бук1уларел, дунялалда гьабураб г1амалалда жалги пашманлъуларел.

Аллагьас нилъер х1албихьи гьабиялъе дагьабго заманалъ риччараб дунял бугелъул гьаб, гьаниб Аллагьас малъараб жо гьабурав чи абадияб ахираталда рохалида, рах1аталда вук1ине вук1ин х1акъаб жо буго.

Аллагьасда ﷻ иман лъурав чиясда ахираталдаги иман лъезе т1адаб буго. Аллагьасдаги, ахираталдаги иман лъурав чи х1инкъула жиндир абадияб рукъ жужах1 бук1унеб г1амал гьабизе. К1алалъ иман лъуна абулел, г1адамазе рихьдае цо-цо исламалъул ишалги х1алт1изарулел, цинги жидеца к1удиял мунагьалги гьурулел г1адамал мунапикъзаби руго, гьезул рек1елъ х1акъикъияб иманги гьеч1о, гьазул ахир мекъи ккеялда х1инкъи буго. Гьезда т1адаб бук1ула хехго тавбо гьаби ва Аллагьасдаса х1инкъун к1удиял мунагьал тей.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾

278. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж унго-унгояб х1алалъ Аллагьасул г1азабалдаса х1инкъа. Ва нужеца риба гьабун гьабураб дарамалъул т1ок1лъи босуге, гьеб дарамги бит1аралда свеhизабе, **нуж муъминзаби**

ратани.

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ فَأْذَنُوا۟ بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾

279. Нуж гьаб амруялда мут1иг1лъич1они ва нужеца риба гьабиги теч1они, нужеда лъай, нуж Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ**, гьесул аварагасдаги** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ **рагъ лъазабулел г1адамал рук1ин.**

Ай нуж руго Аллагьасул х1укму хвезабулел г1адамал, нужеда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рагъ гьабула, гьесул рагъалда данде рахъарал рук1ула нуж. **Нужеца тавбо гьабуни, нужерго боц1ц1и нахъе босизе ихтияр буго,** т1аде шарт1 гьабураб т1ок1лъи босич1ого. **Нужеца г1адамазе зулму гьабуге ва нужеегоги зулму гьабизе бегьуларо.**

وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾

280. Жиндаса налъи-къарз бугев чи мискинав ватани, гьев кодоб жо щвезег1ан те, налъи кье абун т1ад ч1оге. Жагьилаб заманалъ нужеца абулеб бук1араб раг1и абуге: я нижер налъи кье я гьелда т1ад риба гьабе абун: ай налъи нахъбахъун таралъухъ т1ок1лъи кье абун. **Г1емерго рес гьеч1ев мискинав, пакъирав чиясе гьеб налъи т1аса лъугьун тани, гьеб нужер ахираталъе хайир бугеб лъик1аб г1амал буго. Гьаб амру нужеда лъалеб батани** нужеца ях1 бахъе ахираталда батулеб лъик1аб г1амал гьабизе.

Налъуласда гурх1ел гьабиялъул, гьесдаса дагьаб рехунги я т1обанго рехунги налъи т1аса рехиялъул, гьесие г1акъуба кьун гут1иялъул бицарал мух1канал х1адисал руго ва гьеб ц1акъ Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьунеб г1амал буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:*«жинца налъулав нахъвахъун тарав (ай налъи кьезе мех щведалго заман нахъбахъун тарав) яги жинца налъуласдаса налъи т1аса рехарав чиясе Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *къиямасеб къоялъ раг1ад гьабула, жинсул гурони раг1ад гьеч1еб къоялъ»*- абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Рибаялъул киналго х1укмаби рицизе ккани г1емераб жо хъвазе ккола. Гьаб заманаялда машгьураб ва г1емер г1адамаз х1алт1изабулеб риба буго г1арац х1алт1изабизе боси, т1ад кьолеб хайиралъул бут1а (процентал) къот1и гьабун. Гьаб х1алалъ г1арац банкалдаса босаниги, г1адамазухъан босаниги щибго бат1алъи гьеч1о, гьеб жо щибго шаклъи гьеч1еб риба буго.

Х1алалаб х1алалъ чидахъан босараб г1арац х1алт1изабулеб к1иго нух буго: къарзалъе г1арац боси ва гьеб къарз нахъе кьолеб мехалъ жиндир

ракl разилъараб цlикlкlел цадахъ кьейи. Кlабилеб нух буго къираз гьаби: гlарац хlалтlизабизе босула ва къотlи гьабула гlарац хlалтlун тlаде щвараб хайир хlалтlухъанасдаги гlарцол бетlргьанасдаги гьоркьоб бикьизе, гьел рекъараб хlисабалда. Къарзалъе босараб гlарац нахъе буссинабизе кколеб налъи букlула ва гьеб билана, бикъана, бахъана абун тlаса кколаро. Къиразалъе кьураб гlарац аманат букlула ва хlалтlухъанасда шаргlияб гlайиб гьечlого гьеб гlарац зиянлъани (билун, бикъун, босараб къайи гlадада хун, ва цоги кинаб гlилла бугониги), гьеб гlарац хlалтlухъанас бецlизе кколаро.

Жиндие диналъул кlвар бугев, жив дунялалда ва ахираталда витlун ккей бокьарав бусурманчияс жинца гьабулеб кинабго гlамал шаргlалде боцун, шаргlияб нухда гьабизе ккола. Гьедин гьабичlони гьев хиянатчи вукlула ва гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ жаваб кьеялдаса ворчlуларо.

Гlалимзабаз абуна: рибаялъул бицарал аятал Къуръаналда жанир ахиралда рештlарал аятал руго, ва гьезул хlакъалъулъ хириял асхlабзабазе رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ авараагасдаса صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ тlубарал баянал росизе замана гlечlо. Гьедин бугелъул, жинда Аллагь разилъаяв Гlумар асхlабас абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас рибаялъул масъалаби баян гьарун тун рукlаралани нилъее бигьаяб букlинаан абун. Къуръаналда жаниб ахиралда рештlизабураб буго гьаб хадуб бугеб аят.

281. Нуж хlинкъа Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ руссизарулеб къоялдаса. Цинги щибаб напсалъе гьелъ гьабураб гlамалалъул хlисаб-мизан тlубан гьабулеб, ва циниги чиясе щибго зулмуги гьабулареб.

وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا تُرۡجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفۡسٖ مَّا كَسَبَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ٢٨١

Лъикlлъи гьабурасул лъикlлъи дагь гьабулареб ва квешлъи гьабурасул квешлъи цlикlкlизабулареб.

Гьаб аят рештlун хадуб хирияв аварагас صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ дунялалда ичlго къо бана. Гьесул унти бай бихьана шамат къоялъ, Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг дунялалдаса ватlалъана итни къоялъ-рабигlул аввалалъул анцlила кlиабилеб къоялъ.

282. Я гьал иман лъурал гlадамал! Нужеца цо налъи гьабураб мехалъ заман цlан цо жо бичун ва босун, нужеца гьеб налъи хъвай. Гьеб налъи жинца хъвалесги хиянат гьабичlого битlун хъвай абе.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيۡنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى فَٱكۡتُبُوهُۚ وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ كَاتِبُۢ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَلَا يَأۡبَ كَاتِبٌ أَن يَكۡتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُۚ فَلۡيَكۡتُبۡ وَلۡيُمۡلِلِ ٱلَّذِي

عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِن كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِن رِّجَالِكُمْ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَن تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَن تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَن تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِن تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾

Цо хъвазе лъалев чиясухъе щиб бугониги жо хъваян гьарун рач1араб мехалъ, гьев чиясда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **хъвай-ц1али лъазабун бугелъул, гьел г1адамал нахъч1вач1ого хъвазе ккела. Гьев чияс хъвай ва гьесда жинда бугеб налъи бице налъи т1ад бугес. Ва гьев Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа гьереси бицине яги хиянат гьабизе.** Щибго жо балъго гьабич1ого, гъоркьобе теч1ого бице ва хъвай.

Жинда х1акъ бугев чи заг1ипав, яги ах1макъав, яги жинда налъи бицизе к1оларев, лъаларев ватани, гьесул валияс бице налъул хабар, рит1ухъаб х1алалъ. Цинги гьаб кагъат хъваялда ва гьезда гьоркьоб бугеб х1акъалъе к1иго бихьинчи нуг1ги ч1езаве. К1иго чи гьеч1они цо чиги к1иго ч1ужу г1аданги ч1езаре нуг1заллъун, нуж гьезда разиял, хиянат, гьереси гьеч1ел г1адамаздаса. К1иго ч1ужуг1адан нуг1лъун ч1езае цо чиясул бак1алда: нагагь гьей к1иялъулго цоялда к1очараб жо цогидалъ рак1алда щвезабизе.

Нуг1лъи гьабизе ах1араб мехалъ нахъч1ван ч1еч1ого гьел нуг1зал ах1араб бак1алда ун нуг1лъиги гьабе. Налъи гьит1инаб бугониги, к1удияб бугониги хъвазе к1авах1аллъун тоге, заман ц1араб налъи бугеб мехалъ. Гьедин хъвай ва нуг1зал ч1езе гьари Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об бит1араб г1адло буго. Нуг1лъи бит1ун гьабизе квербакъулеб ва нуж шакдаричIого рук1изе лъик1аб буго.**

Кидагойишха налъи хъвалеб, ва нуг1залги ч1езарилел абуни: **г1исибикъинаб налъиялъе къвариг1иларо нуг1зал ва хъвай: нужеца кодоса кодобе кьолеб, ва щибаб къойилго гьабулеб, заман ц1анги бук1улареб. Нужее мунагь-х1акъ гьеч1о гьединаб налъи хъвач1ого танин абун.**

Даран гьабулеб бак1алда нуг1залги ч1езаре. Нуг1ас яги хъвалев чияс заралги гьабизе бигьиларо: хиянат гьабиларо, х1илла гьабиларо,

нагагь гьединаб иш гьабуни, нуж Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **амруялда г1асилъарал пасикъал чаг1и рук1ула. Нуж Аллагьасдаса х1инкъа, гьес нужеда кинабго лъик1аб жо лъазабулеб буго. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда кинабго жо лъалев,** бихьулев ва раг1улев **вуго.**

۞وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا۟ كَاتِبًا فَرِهَٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ ۖ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَٰنَتَهُۥ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا۟ ٱلشَّهَٰدَةَ ۚ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُۥٓ ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾

283. Нуж сапаралда рук1ун нужее хъвалев чи щвеч1они, нужеца гъоркь лъелалъе жо кье. Нуж цо-цаде божани, ва хъвач1ого, нуг1 гьеч1ого, гъоркь жо лъеч1ого налъи гьабун бугони, **нужеца цоцазе гьабураб божи хвезабуге ва аманатги т1убай, гьелъулъ хиянат гьабизе Бет1ергьан Аллагьасдасаги х1инкъа. Нуг1лъи гьабизе т1ад босарав чияс гьебги бахчуге,** ва жив ах1араб мехалъ нуг1лъи гьабизе а. **Гьеб нуг1лъи бахчарав чи жиндир рак1алъ мунагь гьабулев вуго. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужеца гьабулеб кинабго г1амал жинда лъалев вуго.**

لِّلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَإِن تُبْدُوا۟ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾

284. ТIадегIанав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **мулк буго зобал-ракьалги ва гьезда жаниб бугеб цогидаб махлукъатги,** гьеб кинабго Аллагьасе бихьулеб буго, гьелда тIад гьесул хIал кIолъиги буго. **Нужеца ракIазда бугеб жо загьир гьабуниги, бальго гьабуниги,** гьеб Аллагьасда лъала **ва гьелъул Аллагьас хIисаб гьабизе буго. Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жиндие бокьарав чи тIаса лъугьун тола, ва жиндие бокьарасе гIазабги гьабула. ХIакълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабизе хIал кIолев вуго.** Ва жиндие бокьараб гIамал гьабизе щибго жоялъ жив гьукъуларев вуго.

Хириял асхIабзаби رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ жидер иман камилал рукIун, ва Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъи гучал рукIун, цIакъ пашманллъана гьаб аят рештIизабураб мехалъ: гьаниб абун бугелъул «нужеца гьабураб кинабго г1амалалъул хIисаб гьабизе буго»-абун. Гьелда гьоркьоб кколеб буго ракIалда ккарал хивалалги.

Жинда Аллагь разилъаяв имам АхIмадица Абугьурайратидаса رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ хIадис бицана:

«Хирияв аварагасда صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *гьаб аят рештIизабураб мехалъ, гьеб цIакъ захIмалъана асхIабзабазда* رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ*. Цинги гьел Аллагьасул савалат салам лъеяв аварагасухъе рачIун, гьесда цере накабазде гIодор чIана*

ва гьез абуна: «Я Бичасул аварагﷺ! ГъанжелъизегӀан нижеда таклип гьабун букӀана (т1ад къан бук1ана) нижеда гьабизе кӀолеб гӀамал: как байги, кӀал кквейги, закат кьейги, жигьад гьабиги. Ва амма гьаб аяталда бугеб жо нижеда баччизе кӀолареб ва жинда нахърилълъизе хӀал кӀолареб буго»- абун. Ай гьел рекӀел хиялал руго, жудеда тӀад нижер хӀалкӀолъи гьечӀел. *Цинги хирияв аварагас* ﷺ *абуна: «Нужее бокьунищ бугеб цересел умматаз гӀадин: «ниж дур амруялда гӀенеккана ва ниж гьелда гӀасилъана»-абизе. Нужеца гьеб рагӀи абуге. Нужеца абе: «Ниж дур амруялда гӀенеккана ва мутӀигӀлъана, дуца нижер мунагьал чуре БетӀергьан Аллагь»- абун.* Х1адис имам Муслимица бицана.

Цинги ТӀадегӀанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аяталда хадуб, гьелъул хӀукму насхо гьабун: «Аллагьас цониги напсалда хӀал кӀолареб таклиф тӀад къаларо»- абураб аят рештӀизабуна. ХӀадисалъул имамзабаз Абугьурайратидаса رَضِيَٱللَّهُعَنْهُ хӀадис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«ХӀакълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *дир умматалдаса тӀаса лъугьун тана гьезул ракӀазда ккарал квешал хиялазул хӀисаб гьаби ва кӀал гьикъи, гьез ракӀалда ккараб жо гьабич1еб мехалъ ва кӀалалъ бицун загьирги гьабичӀеб мехалъ»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Цоги машгьураб хӀадис буго, жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб: аварагас ﷺ абуна: ТӀадегӀанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна:

«Дир лагъасда ракӀалда ккараб мехалъ цо квешлъи гьаби, нужеца гьеб хъваге (я дир малаикзаби). Цинги гьеб квешлъи гьабураб мехалъ цохӀо квешлъи хъвай, тӀаде щибго жо ц1икӀизабичӀого. Дир лагъасда ракӀалда ккараб мехалъ лъикӀаб гӀамал гьаби ва гьеб гӀамал гьабичӀого хутӀани нужеца гьесие цо лъикӀаб гӀамал хъвай. Жинца гьеб лъикӀаб гӀамал гьабураб мехалъ анцӀго лъикӀаб гӀамаллъун хъвай»- абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

285. Аллагьасул свалат салам лъеяв Расулуллагьас иман лъуна жинда БетӀергьанас рештӀизабураб Къуръаналда ва цогидал муъминзабазги гьелда иман лъуна. Хирияв аварагасда нахърилълъарал муъминзаби **жидеца иман лъолел ва жидер щибго шаклъи гьечӀел руго Аллагь цо вукӀиналда.** Кинабго жоялъул БетӀергьанлъун жив вугев,

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ٢٨٥

жинда релълъараб ва жинда данде бачIунеб щибго жо гьечIев.
Гьединго гьез иман лъола Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ малаиказдаги, гьес рештIизарурал тIахьаздаги, гьесул киналго аварагзабаздаги. Гьал муъминзабаз абула: «Нижеца аварагзабазда гьоркьоб щибго батIалъи гьабуларо ва киназдаго иман лъола»-абун. Ягьудияз ва насранияз цо аварагасда иман лъола цогидазда лъоларо.
Муъминзабаца абула: «Нижеда дур амру рагIана, нижеца гьеб къабулги гьабуна ва дуе ниж мутIигIлъана. Нижеца дудаса мунагьал рахчи гьарула БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ва ниж киналго дуда руссунел руго»- абун.

لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ
وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذۡنَآ إِن
نَّسِينَآ أَوۡ أَخۡطَأۡنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحۡمِلۡ عَلَيۡنَآ
إِصۡرٗا كَمَا حَمَلۡتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن
قَبۡلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلۡنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ
وَٱعۡفُ عَنَّا وَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَآۚ أَنتَ
مَوۡلَىٰنَا فَٱنصُرۡنَا عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٢٨٦

286. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ напсалда тIад лъоларо гьелъие гьабизе кIолеб таклип (тIадкъай, парз) гурони. Ва щибаб напсалъе жинца гьабураб лъикIаб гIамалалъул кири букIизе буго, жинца гьабураб квешаб гIамалалъул кIал гьикъи ва гIазаб букIизе буго. Я нижер БетIергьан Аллагь! Дуца нижее гIазаб гьабуге нижеда кIочараб ва ниж хатIаълъун ккараб жоялъул. Я нижер БетIергьан Аллагь! Дуца нижеда тIадеги къаге раччизе захIматал таклипал, дуца цересел умматазда тIад къарал гIадин.
Масала: Бануисраилазул тавбо гьаби напс чIваялдалъун букIана, ратIлил чороклъараб бакI къотIун нахъе реххи букIана. Гьадинаб захIматаб жо тIаде къаге нижеда абураб магIна бич1чIулеб буго гьаб цебе бицараб рагIиялдаса.
Я нижер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Нижеда тIубазе ва баччизе кIолареб жоги тIад биччаге. Нижер х1албихьи гьабун ракъи-къеч, унти-балагь т1ад биччаге. **Дуца нижер мунагьал рахчун те, гьел тIаса инарун, мун нижеда гурхIа.**
«وَٱعۡفُ عَنَّا» - ялъе г1алимзабаз маг1на гьабуна дудаги нижедаги гьоркьор ругел мунагьал т1аса лъугьун те абун. «وَٱغۡفِرۡ لَنَا» - ялъе маг1на гьабуна нижеда ва дур лагъзадерида гьоркьор ругел мунагьал рахче абун. Гьел нижер къабих1ал г1амалазда раккизаруге абураб маг1на буго гьелъул. «وَٱرۡحَمۡنَآ» - ялъе маг1на гьабуна нахъ хут1араб г1умруялъ ниж мунагьазулъ ккеялдаса ц1уне абун.
Мун нижер хан вуго, нижее квер бакъулевги вуго, нижер киналго умуразул тадбир гьабулевги вуго. **Дуца нижее квербакъе**

Аллагь дур тушбабилъун ругел ва нижерги тушбабилъун ругел капураб къавмалда тIад бергьенлъи босизе. Мун цо вукIиналда мукIурлъуларел, Дур диналда инкар ккурал, Дур аварагзабазда иман лъоларел. Мун гуресе жудеца лагълъи гьабулел, ва Дуца бижараб махлукъаталъе лагълъи гьабун дудехун ширк гьабулел. Дуда иман лъурал муъминзабаде данде тушманлъиялъул киналго къагIидаби хIалтIизарулел: х1ила, макро, гукки, рагъ гьаби, гIодорегIан гьари, лагълъиялде ккезе гьари ва цогидалги гIемерал умурал руго гьез гьарулел.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбаби исламияб диналда ва бусурбабада цIакъ тIад руссараб, киналго рекъон Аллагьасул диналъул нур тIагIинабизе лъугьараб замана буго гьаб. Аллагьасе гIоло жигьад гьабулел, гьесул хIукму ракьалда хьвадизабулел унго-унгоял муъминзабазда данде жидер рикIкIен гIемерал боял ва гIасияб ярагъ хIалтIизабулеб буго ва щибго гурхIел гьечIого гьел ракьалдаса тIагIизарулел руго.

Ва амма нилъ божарал руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин бергьине букIиналда, купру- ширк къезе букIиналда. Аллагьас киналго муъминзабазе квербакъаги хIакъикъияб иман лъезе ва бит1араб гIибадат гьабизеги. Аллагьас нилъ мужагьидаздаса гьареги ва нилъее шагьадат насиб гьабеги.

Аллагьасул свалат салам лъеяв хирияв аварагас абуна: *«Суратул Бакъараталъул ахираб кIиго аят цо чияс къаси (сардилъ) цIалани, гьесие гIей гьабула гьеб кIиго аяталъ»* - абун. Ай гьев чиясда гьеб сордоялъ зарал хъатIиларо. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Цоги аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна: *«Зодисан Жабраил рештIана ва гьес абуна; дуе рохел буго МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ! Дуе к1иго нур кьуна, дудасан цебе цониги аварагасе кьечIеб: суратул ФатихIат ва суратул Бакъараталъул ахирал аятал. Гьаб кIиябго нуралъул цохIо хIарп цIаланиги гьеб дуе кьола»* - абун. Х1адис имам Аннасаияс бицана кьуч1аблъун.

Гьалъул магIна буго: суратул фатIихIатги дугIа буго, бакъараталъул ахирги дугIа буго ва гьеб дугIа цIалани дуе гьениб гьарараб жо кьола ва дуе жаваб гьабула абураб.

ТIадегIанав Аллагьас гьаб хирияб сурат муъминзабазе сипат гьабиялдалъун бай бихьана, ва муъминзабазе лъикIаб дугIа гьабиялдалъун лъугьинеги гьабуна. Гьалда жаниб цIакъ кIудияб хIикмат буго ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъзадерида бугеб гурхIел-цIоб загьир гьаби буго, гьел лагъзал хIакъикъиял муъминзаби рукIизе бокьиги буго. Мух1канал хIадисал гIемер руго аятул курсийи, Бакъараталъул аввалал ва ахирал аятал цIалиялъул хиралъи

бицарал. Щивав муъминчияс паризаял каказда хадуб, къаси вегулеб мехалъ, радал тIаде вахъараб мехалъ цIализе лъикI буго гьел аятал. Гьелдалъун жиндир иманги камиллъула, щайтIаналъул вас-васаздаса ва заралалдаса ц1унунги вукIула.

МагIна бичIун, гьелъул пикру ва тадбир гьабун цIалиялда жаниб гIемераб ажро-кири буго. МагIнаго лъачIого цIаланиги Къуръан цIалиялъул кири щвела ва гьеб гIибадатлъун рикIкIула: гьаб Къуръан ТIадегIанав Аллагьасул калам букIиналда иман лъун цIалараб мехалъ.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавфикъ кьеги жив разияб гIибадат гьабизе.

ТIадегIанав Аллагьасул квер бакъиялдалъун «Суратул Бакъараталъул» тафсир ва таржама хъван тIубана.
Кинабго рецц ва щукру цохIо Аллагьасе буго. Кинабго лъикIлъи ва цIоб- рахIматги гьесдаса буго.



3. Сурату А́ли Г1имран



Гьаб буго жинда жаниб к1инусго аят бугеб, жиб Мадинаялда рещт1изабураб ва «суратул Бакъараталда» хадуб халатаб (к1удияб) сурат.

Гьалда жаниб бицен гьабун буго диналъул аслабаздаса к1удияб к1иго аслоялъул: Аллагь цо гьави ва гьелъие далилал рицин, хадуб Аллагьасул дин ракьалда бук1иналъе г1оло жигьад гьаби.

Суратул бакъараталда китабияллъун ругел ягьудиязул г1емер бицен гьабидал, гьаб сураталъул г1емер аятал руго насраниязул бицунел ва гьез аварагасде ﷺ гьабураб тушманлъиялъулги бицунел. Цоги гьаб сураталда жаниб бицун буго Аллагьасул салам лъеяв Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул, гьесул эбел Мариямил, мунапикъзабазул ах1валал, ва шарг1иял х1укмабиги.

Гьаб сураталъул авалалдаса байбихьун, ункъогоялдаса хадубалде щвезег1ан аятал рещт1изариялъе г1иллалъун бицана гьаб хадуб рехсараб жо: гьижраялъул ич1абилеб соналда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе Нажран абулеб бак1алдаса насраниял рач1ана диналъул х1акъалъулъ бах1с гьабизе. Гьезул лъабкъого чода рек1арав чи вук1ана жидер бищун хирияв г1адамазул анц1ила ункъго чи вугел, гьездасан лъабгояв бищун к1удиял церехъаби рук1ана: (Г1абдулмасих1 ц1ар бугев гьезул амир вук1ана. Алягьам ц1ар бугев гьезул г1акълочи вук1ана ва Абух1арисат абулев г1алимчиги вук1ана). Хирияв аварагасулгун ﷺ бах1с гьабулаго гьез Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул х1акъалъулъ цин «Аллагь вуго гьев» абулеб бук1ана, цин «Аллагьасул вас вуго» абулеб бук1ана, цинги «Лъабгоязул лъабабилев» вугин абулеб бук1ана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьезда абуна: «Нужеда лъала гурищ нижер Бет1ергьан жив ч1агояв, жиндие хвел гьеч1ев вук1ин. Насранияз абуна лъала абун. Цинги аварагас ﷺ абуна: «Нужеда лъала гурищ нижер Бет1ергьан кинабго жоялъул тадбир гьабулев, гьеб ц1унулев, хьихьулев вук1ин. Г1исада عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ к1олищха гьабжо гьабизе?-абун. Насранияз абуна к1олароян абун. Цингиги аварагас ﷺ абуна: «Нужеда лъала гурищ х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин жинда зобал-ракьазда жаниб щибго жо балъго хут1уларев. Г1исада лъалищха гьеб кинабго жо? - абун. Гьез абуна лъалароян абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Нужеда лъала гурищ нижер Бет1ергьан вук1ин жинца квен кваналарев, лъим гьекъоларев, жиндаса къват1ибе щибгожо бач1унарев. Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ квен кваналев вук1ана, лъим гьекъолевги вук1ана, жиндаса къват1иб х1адас бач1уневги вук1ана» - абун. Насранияз абуна бит1араб бугоян-абун.

Цинги аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ абуна: кинха гьев Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ нужеца абухъе Аллагьлъун яги Аллагьасул васлъун вук1унев?- абун. Насраниязул гьеб раг1иялъе жаваб бук1инч1о, киннигин х1алхъублъи гьабун, инкар ккун ч1ана.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



الٓمٓ ١

1. **Алиф лам мим.** Т1адег1анав Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала гьал х1урупал абиялдалъун бугеб жиндир мурад.

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُ ٢

2. **Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жив цогояв, цоги алагь гьеч1ев вуго:**
жиндие лагълъи гьабизе мустах1икъав ва жинца г1аламалъул тадбир гьабулев, **жив ч1агояв, ч1аголъи даимав, жиндие хвел гьеч1ев вуго. Лагъзадерил умурал жиндир тадбиралдалъун т1убалев ва т1орит1улев вуго.**
Г1алимзабаца абуна: гьаб аяталда жаниб жиндалъун гьарараб гьари т1убалеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1ар бугин абун. Гьелда абула «исмуллагьил аг1зам» абун, Аллагьасул ц1акъ к1удияб ц1ар.

نَزَّلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَأَنزَلَ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ ٣

3. **Т1адег1анав Аллагьас дуде Къуръан рещт1изабуна Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**. мух1канал, баянал х1ужабаздалъун ва далилаздалъун,** мун х1акъав авараг вук1ин бицунел ва гьаб **Къуръаналда цере рещт1изарурал т1ахьалги жинца рит1ухъ гьарулеб. Гьединго** дица **Инжилги, Тавратги рещт1изабуна**

مِن قَبۡلُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ ٱلۡفُرۡقَانَۗ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٞۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٍ ٤

4. **гьеб Къуръан рещт1изабилелде цебеккун, гьел т1ахьал г1адамал бит1араб диналда т1орит1улелллъун рук1изе.** Ва х1акъьабги бат1улабги жо бат1а гьабиги малъана гьел т1ахьалги рещт1изарун. **Ва Къуръанги рещт1изабуна** жинца х1алалаб ва х1арамаб жо баян гьабулеблъун, къосинги т1орит1иги баян гьабулеблъун.

Жидеда Гьал т1ахьалги рещт1изарун х1акъаб жо лъан хадубги **жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ аятазда ва аварагзабазда инкар кколел г1адамазе ц1акъ гучаб г1азаб бук1изе буго. Х1акълъунго Аллагь жинда г1асилъараздаса ццин босизе к1олев вуго ва жив ц1акъ гучав, жиндир амру нахъч1вазе к1олеб щибго жо гьеч1ев вуго.**

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَخۡفَىٰ عَلَيۡهِ شَيۡءٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ۝٥

5. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ зобалазда ва ракьазда бугеб щибниги жо балъго хут1уларо.

Гьев кинабго жоялда т1ад жиндир х1алк1олъи билълъарав вуго.

هُوَ ٱلَّذِي يُصَوِّرُكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡحَامِ كَيۡفَ يَشَآءُۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ۝٦

6. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, эбелалъул рах1муялда жаниб жиндие бокьараб х1алалъ нужер сурат гьабулев вуго.

Берцинаб яги къабих1аб сурат гьабун, бихьинаб яги ц1уяб лъимер бижизабун. **Жив гурев цоги Аллагь гьеч1ев вуго:** жиндие лагълъи гьабулев ва жинца кинабго махлукъат хьихьулев ва гьелъул тарбия гьабулев, **жиндир ханлъи гучав, жинда данде щибго жо бач1унарев вуго.**

Жиндир гьабулеб пишаялъулъ х1акимияв вуго: мурад, пайда гьеч1еб жо жинца гьабуларев, г1аламалъул тадбир мух1канго ва камилго гьабулев.

هُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ مِنۡهُ ءَايَٰتٞ مُّحۡكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلۡكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٞۖ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمۡ زَيۡغٞ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنۡهُ ٱبۡتِغَآءَ ٱلۡفِتۡنَةِ وَٱبۡتِغَآءَ تَأۡوِيلِهِۦۗ وَمَا يَعۡلَمُ تَأۡوِيلَهُۥٓ إِلَّا ٱللَّهُۗ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلۡعِلۡمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلّٞ مِّنۡ عِندِ رَبِّنَاۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ۝٧

7. Гьев Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца дуде Къуръан рещт1изабуравги. Гьеб Къуръаналда жанир жидер т1орит1ел гьаби ва далилллъун рук1ин баянал аятал руго.

Пуланаб жо х1арамаб буго, пуланаб жо х1алалаб буго, пуланаб жо гьабе, пуланаб жо гьабуге абун. **Гьел аятал Къураъаналъул г1емерисел руго ва гьеб Къуръаналъул аслияб къаг1идаги буго. Цоги аятал руго Къуръаналда жанир жудер загьираб маг1на гьабун хал гьабураб мехалъ г1емерисел г1адамазда гьездаса шарг1ияб х1укмо босизе к1оларел.** Жидер маг1на ва мурад г1алимзабаца баян гьабулел. **Жудер рак1азулъ унти бугел мунапикъал г1адамал нахърилълъунел руго ва гьез ц1ехолел руго гьединал аятал ва гьез гьел аятал х1алт1изарулел**

руго бусурбабазда гьоркьоб питна гьабиялъе г1оло ва гьел аятазул мекъаб маг1на гьабизе г1ологи.

Гьедин гьабуна насраниязги Г1иса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг Аллагь вуго, я гьесул вас вуго абураб маг1на. Къуръаналда жаниб бугеб: «Марямиде бит1араб Аллагьасул калам буго ва Аллагьасул рух1 буго»-абураб раг1иялъул маг1на жидее бокьараб рахъалде хисизабуна ва гьев Г1иса авараг «Аллагьасул лагъ вуго ва гьесул расул вуго»-абураб раг1иги бахчана.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Къуръаналда жаниб баян гьабич1ого тараб жоялъул маг1на Аллагьасда гурони лъаларо. Аллагьас жидее г1елму кьурал г1адамаздаги лъала гьеб Къуръаналдаса Аллагьас лъазабураб къадар. Жидеда маг1на бич1ч1ич1еб жоялъул х1акъалъулъ г1алимзабаз абула: «нижеца иман лъола Аллагьасда ва гьесул калам Къуръаналдаги. Гьеб кинабго Аллагьасул калам буго»-абун. Х1акъаб жо бич1ч1уларо ва гьелъул ваг1заги босуларо Аллагьас жидее г1акъло ва бич1ч1и кьурал муъминзабаца гурони.

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾

8. Жидер иман камилал муъминзабаца абула: «**Я нижер Бет1ергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ, **дуца нижер рак1ал х1акъаб диналдаса руссизе (гьет1изе) гьаруге, дуца нижеда х1акъаб дин лъазабун ва гьелда ниж т1орит1ун хадуб. Ва дуца нижее дур рахъалъан рах1мат, ц1обги кье. Х1акълъунго мун г1емер гурх1ел- рах1мат кьолев вуго** ва дуе рокьарал муъминзаби х1акъаб диналда т1орит1улев вуго»-абун.

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿٩﴾

9. Я нижер бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**! Мун кинабго халкъ жиндилъ щаклъи гьеч1еб къиямасеб къоялъ данде гьарулев вуго. Ва х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жиндир къот1уе хилиплъи гьеч1ев вуго.**

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَٰئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ ﴿١٠﴾

10. Аллагьасул г1азаб рещт1араб мехалъ **капурал г1адамазе щибго кумек гьабуларо ва г1ей гьабуларо гьезул боц1иялъ ва лъималаз. Гьел капурал г1адамал руго жидер чурхдуздалъун жужах1 боркьулеллъун.**

Дунялалъул ц1а ц1улги лъун бакулеб г1адин, жужах1алъул ц1а капурал г1адамазул чурхдуздалъун ва гьез жидее лагълъи гьабурал

хъанчаздалъун боркьула.

11. Киналго капурзабазул х1ал **жидеда церехун рук1арал пирг1авнил къавмалъул ва гьезде цере арал капурзабазул х1алалда релълъун буго. Гьел киназго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **г1аламатал: аварагзаби ва т1ахьал гьереси гьаруна, цинги Аллагьас гьезие г1азаб гьабуна жидер мунагьал сабаблъун. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда г1асилъарал лагъзадерие г1акъуба-г1азаб гучав вуго.**

كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾

12. Гьаб аят рещт1изабуна Мадинаялъул ягьудиязул х1акъалъулъ. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Бадроялда рагъ гьабун, къурайшияздаса бергьун Мадинаялде вач1араб мехалъ, жинца киналго ягьудиял данде ах1ана ва гьезда абуна: *«Я гьал ягьудиял! Нуж иман лъун исламалде рач1а, Бадроялда къурайшиязде щвараб г1адаб балагь нужеде щвелелде цере, нужеда дун х1акъав авараг вук1инги лъалеб бугелъул»–абун. Ягьудияз абуна: «Я Мух1аммад! Мун ч1ух1уге Бадроялда жагьилал, рагъ лъаларел къурайшияздаса бергьанин абун. Мун нижгун вагъизе вахъани, дуда лъазе буго, ниж бах1арзал рук1ин, ва ниж г1адал рагъухъаби дуда данде ч1валаро» –* абун.

قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾

Цинги т1адег1анав Аллагьас гьаб аят рещт1изабуна: **Дуца капурзабазда абе Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ **нуж рагъда къезе руго, ва ахираталда жужах1алде руссинаризеги руго. Щ1акъ квешаб бусен буго гьеб жужах1алъул ц1а.** Гьаб аятги аварагасе ругел муг1жизатаздаса цо муг1жизат буго: капурзабазда нуж къезе руго абун бицин ва хадуб гьеб хабар х1акълъун бихьиги.

13. Нужее ваг1за босизе, пикро гьабизе г1аламат бук1ана; рагъуе данде ч1вараб к1иго къокъаялъулъ: цо къокъа Аллагьасул диналъе г1оло рагъулеб ва цоги къокъа капурзабазул бо, щайт1аналъул нухалда рагъулел. Гьел капуразул беразда бусурбаби к1иго нухалъ г1емер ругин абун бихьана ва гьезул рак1азулъ х1инкъиги рехана. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жиндие бокьарав чиясе квербакъи гьабула. Х1акълъунго Гьаб**

قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَـٰتِلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْىَ ٱلْعَيْنِ ۚ وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿١٣﴾

аяталда жанибги г1акъло - лъай бугел г1адамазе пикро гьабизе ва ваг1за босизе г1ураб т1орит1ел буго.

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ وَٱلْأَنْعَٰمِ وَٱلْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ ﴿١٤﴾

14. Г1адамазе берцин бихьизабун буго чорхое бокьулеб, гьава-напсалъ т1алаб гьабулеб жо, щиб гьеб абуни: руччаби руго гьел ва васалги руго ва г1емераб месед-г1арацалъул ва цогидаб жоялъул хазинаги буго, ч1ух1арал, тайпа ц1акъал чуялги руго. Х1айваналги руго (варанаби ч1ег1ербоц1и ва г1иял) **ва ах, хур-херги буго. Гьаб кинабго жо буго дунялалъул рукъалъул бечелъи, берцинлъи ва маг1ишат.** Жиб хехго т1асан унеб, жинда щибго божи гьеч1еб, жиб сабаблъун г1емер рек1ел къварилъи т1аде бач1унеб, жакъа бук1аниги метер т1асан унеб. **Ва амма Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго муъминзабазе жинда аск1об ц1акъ берцинаб руссин бугев** (ай алжан) **ва лъик1аб ажро кириги бугев.**

۞ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ ۚ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿١٥﴾

15. Дуца г1адамазда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: дица нужеда бицилищ дунялалъул нужее бокьулеб маг1ишаталдаса нужее лъик1аб жо? Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъарал муъминзабазе гьесда аск1об ахираталда х1адурун руго жидеда жанисан** рахьдал ва гьац1ул, т1аг1амаб лъималъул ва лазатаб хамроялъул **г1орал чвахулел алжаналъул ахал. Гьел алжаназда муъминзаби лъугьизарула даимго рук1инелъун. Кинабго рак1 къалеб жоялдаса жал рац1ц1адал ва кинабго лазат щолеб т1абиг1ат бугел руччабиги руго гьел алжаназда.** Бищунго к1удияб ниг1мат Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи, ва гьев вихьи буго. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **лагъзадерил рек1ел хиялалги лъалев вуго,** ва кинавго инсанасе гьесул г1амалалда рекъараб жазаъ гьабулевги вуго.

ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ إِنَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٦﴾

16. Гьал цере рехсарал алжанал х1адурун руго **жидеца абулел муъминзабазе: «Я нижер бет1ергьан Аллагь! Х1акълъунго Ниж дуда ва дур аварагзабазда ва т1ахьазда иман лъурал руго. Дуца нижер**

мунагьал рахче, Аллагь ﷻ, ва дуца ниж жужах1алдасаги ц1уне» – абун.

ٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْمُنفِقِينَ وَٱلْمُسْتَغْفِرِينَ بِٱلْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾

17. гьел муъминзаби руго: **Аллагьасе ﷻ т1аг1ат-г1ибадат гьабиялда сабро гьабулел ва гьесда г1асилъиялдасаги сабро гьабулел. Жидер иманалъулъ рит1ухъал** ва рагъда тущмангун данде ч1ваниги рит1ун ч1олел: жал х1инкъуларел, лъутуларел. **Аллагьасде мут1иг1ал:** къварилъи кканиги, г1ат1илъи, рах1ат- бечелъи бугониги. **Жидеца х1алалаб боц1и т1алаб гьабун Аллагь разилъулеб нухда гьеб напакъаде кьолел. Ва радакь т1аде рахъун Аллагьасе ﷻ т1аг1ат гьабун, гьесда жидер мунагьал чури гьарулел.**

Радакь г1уж рехсеялда жаниб х1икмат буго: бищун макъу гьуинаб, черх г1одоб биччараб заманаялъ, хинаб бусенги тун т1аде вахъун, какие чурун, как бан, Аллагьасе х1елулев чи унго-унгояв муъминчи гурого вук1уларо. Гьеб г1уж буго г1адамал Аллагьасдаса гъапулаб. Гьеб радакь вахъун Аллагьасда ﷻ гьарулев чиясул ракl бац1ц1адаб бук1уна дунялалъул ургъелаздаса ва пикрабиги Аллагьасде руссун рук1ула. Гьедин гьабураб дуг1а жаваб кьеялде хьул бугеб бук1ула. Гьеб х1алалъулъ Аллагьасда т1аса лъугьаян ва мунагьал чуреян гьари бищунго мустах1икъаб буго.

شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

18. Т1адег1анав Аллагьас ﷻ нуг1лъи гьабун жиндир лагъзадерида лъазабуна х1акълъунго жиндие лагълъи гьабулев цоги хан гьеч1о абун цох1о Аллагь гурев. Гьединго Аллагь цо вук1иналъе нуг1лъи гьабуна малаикзабазги. Аллагь ﷻ цо вук1иналде т1орит1ел гьабулел далилал рицун, **г1елму-г1акълуялъул бет1ергьабазги нуг1лъи гьабуна гьев цо вук1иналда. Т1адег1анав Аллагь ﷻ жиндир махлукъаталъул тадбир бит1ун гьабулев,** гьезул ризкъи ва ажал т1убазабулевлъун вуго. **Жив гурев цоги Аллагь гьеч1ев, жиндир гуч бергьарав, жинца кинабго жо г1елму- х1икматалда рекъон хьвадизабулев вуго.**

Гьаб аяталда жаниб т1орит1ел буго исламияб диналъул г1алимзаби Аллагьасе хириял рук1иналда ва жидер къадру т1адег1анал рук1иналдаги. Т1адег1анав Аллагьас ﷻ г1алимзаби нуг1заллъун ч1езарун, гьезул рахъалъан абулеб буго: «Малаикзабаца ва г1алимзабаца

нуг1лъи гьабулеб буго Аллагь цо вук1иналда» – абун.

إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ ۗ وَمَا ٱخْتَلَفَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٩﴾

19. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жинда разилъулеб ва гьес къабул гьабулеб дин исламияб дин буго.** Аллагь цо вук1иналда рак1ч1ун, гьесул авараг рит1ухъ гьавун, Къуръан-х1адисалда нахъвилълъун гьабулеб дин буго гьеб исламияб дин. Киналго аварагзабиги киналго т1ахьалги гьеб исламияб диналдалъун рач1арал руго.

Жидехъ т1ехь кьурал ягьудиял ва насраниял хилиплъич1о, рикь-рикьич1о, гьезухъе х1акъаб г1елму лъай бач1ун хадуб гурони. Гьеб х1акъаб жоги Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вуго ва гьесда рещт1изабураб Къуръан буго. Авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вит1иледде цере гьел гьесул сипатал рицунел ва гьев вач1ин рит1ухъ гьабулел рук1ана.

Гьезул хилиплъи ва инкар кквей загьирлъич1о жидер х1ал хъублъиялъ гурони. Жидехъ бугеб ханлъи ва халкъ нахъбилълъин т1аса ине бокьич1ого гурони. **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **аятазда инкар кколел г1адамазда лъан бук1а абе: х1акълъунго т1адег1анав Аллагь жидер х1исаб ц1акъ хех гьабулев вук1ин ва гьезул руссунеб бак1 жужах1 бук1унеблъи.**

فَإِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِىَ لِلَّهِ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِ ۗ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْأُمِّيِّـۧنَ ءَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا۟ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠﴾

20. Цингиги капураз ва мушриказ дудехун къец гьабуни дур диналъул х1акъалъулъ ва гьез иманги лъолеб гьеч1они, **дуца гьезда абе Мух1аммад,** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **«дун т1убанго дир Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **мут1иг1лъун, дица дир напс гьесда кодоб кьуна** ва дун гьев Аллагьасул лагъ вуго. **Гьединго Аллагьасе мут1иг1ал лагъзал руго дида нахърилълъарал муъминзабиги»– абун.**

Цинги дуца жидехъе т1ехь кьуразда ва т1ехь кьеч1ел г1арабияздаги абе: «Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъун нуж гьесда мут1иг1лъулищ?»– абун. Иман лъун гьел мут1иг1лъани гьел х1акъаб диналда т1орит1арал руго. Нагагь иман лъеч1ого гьел жидерго купруялда ч1ани,** гьелъул дуда щибго г1айиб гьеч1о ва дур рак1 къварилъуге: **дуда т1адаб жо буго гьезухъе х1акъаб дин щвезаби ва гьезда**

насих1ат гьаби. Х1акълъунго Аллагь ﷻ жиндир лагъзадерил х1ал лъалев вуго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас ягьудиял ва насраниял Аллагьасул амруялда нахърилълъиналде ах1араб мехалъ, гьез абуна: «Нижеца Аллагьасда ﷻ иман лъуна ва ниж гьесул амруялда нахърилълъана» – абун. Цинги ягьудиязда абидал: «Нужеца иман лъолищ Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасул авараг ва лагъ вук1иналда» – абун, гьез абуна: «Аллагьас ц1унаги гьеб жоялдаса» – абун. Гьаб буго китабиязул иман лъеялдаса руссин ва гьезул дин къабул гьабунгут1иялъе г1илла. Дин къабул гьабиялъе шарт1 буго Аллагьасда ﷻ иман лъейи ва киналго аварагзабаздаги т1ахьаздаги иман лъей.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ حَقّٖ وَيَقۡتُلُونَ ٱلَّذِينَ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡقِسۡطِ مِنَ ٱلنَّاسِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ٢١

21. Х1акълъунго жидеца Аллагьасул ﷻ аятазда инкар кколел ва щибго г1иллаги гьеч1ого аварагзабиги ч1валел, гьединго х1акъаб жоялдалъун амру гьабулел муъминзабиги ч1валел: дуца гьал зулмучаг1азда рохел бице, Мух1аммад ﷺ, гьезие ц1акъ унтизабулеб жужах1алъул г1азаб бук1ине бугин абун.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ٢٢

22. Гьал г1адамал руго дунялалда ва ахираталда жидер кинабго г1амал г1адада хварал ва жидее щивго квербакъулев чиги гьеч1ел

Аллагьасул г1азаб гьезда щвараб мехалъ. Гьезул ц1акъ к1удияб, жинда т1аса лъугьулареб лъабго мунагь буго: Аллагьасда ﷻ инкар кквей, аварагзаби ч1вай ва Аллагьасул диналде ах1улел муъминзаби ч1вай.

أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبٗا مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ يُدۡعَوۡنَ إِلَىٰ كِتَٰبِ ٱللَّهِ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٞ مِّنۡهُمۡ وَهُم مُّعۡرِضُونَ ٢٣

23. Мун г1ажаиблъуларищ Мух1аммад ﷺ, жидехъе Таврат кьурал ва гьеб ц1ализеги лъалел ягьудиязул пишаялда. Цинги гьел ах1идал Таврателда хъвараб жоялда рекъон х1укму гьабизе рач1аян абун – гьезул цо къокъа х1укму гьабиялдаса мугъ бан унел руго ва гьез Таврателда г1амал гьабиги толеб буго.

Гьеб буго гьезул т1абиг1ат: х1акъаб жоялдаса руссунеб ва бат1улаб жо т1аса бищулеб.

Гьаб аят рещт1изабуна: зина гьабурал ягьудиял х1укму гьабизе

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе рач1индал, гьел ч1инхица ч1вазе х1укму гьабуна. Гьеб х1укму Тавраталдаги бугеб бук1ана. Ягьудиязул г1алимаз абуна нижер Тавраталда гьединаб х1укму гьеч1ин абун. Цинги Таврат босун бач1индал гьениб зиначи ч1инхица ч1ваялъул х1укму батана ва гьел к1иялго ягьудиял ч1имих реч1ч1ун ч1вана.

Хадубги ягьудиязул къабих1лъи бицун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго:

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۖ وَغَرَّهُمْ فِى دِينِهِم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

24. Гьел ягьудал ч1ух1ун рук1иналъе г1илла буго **гьез абулеб бук1ин** жал аваргзабазул лъимал ругин **ва жидеда жужах1алъул ц1а хъваларин дагьалго къояз гурони-абун. Гьезул** умумуз бачие лагълъи гьабураб к1икъого къоялъ гурони абун. **жудер диналъулъ гьел гуккун руго жидеца гьереси бицунеб бук1иналдалъун,** хасго Аллагьасде г1унт1изабун гьереси бицунеб бук1иналъ.

فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَٰهُمْ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

25. Гьезул х1ал кинха бук1инеб дица гьел киналго данде гьарураб къоялъ – жиндилъ щибго щаклъи гьеч1еб къиямасеб къоялъ. Цинги щибаб напсалъул х1исабги гьабидал, гьез гьабураб г1амалалда рекъон жазаъги гьабидал, щибго зулму гьабич1ого.

Ай гьеб къоялъ лъазе буго ягьудиязда дунялалда гьез гьабулеб бук1араб къабих1аб г1амалалъул х1асил ва гьезие жазаъги абадияб жужах1 бук1изе буго.

قُلِ ٱللَّهُمَّ مَٰلِكَ ٱلْمُلْكِ تُؤْتِى ٱلْمُلْكَ مَن تَشَآءُ وَتَنزِعُ ٱلْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَآءُ ۖ بِيَدِكَ ٱلْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾

26. Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Макка шагьар исламияб лъугьун хадуб асх1абзабазда рохел бицана Пурсазулги Румазулги улкаби исламиял рук1изе ругин абун. Цинги мунапикъаз ва ягьудияз абуна: киб бук1араб жо Мух1аммадие صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ Пурсазулги Румазулги ханлъи. Гьел ц1акъ къуватал улкаби руго. Гьасие Макка шагьар г1оларогониш бугеб?- абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас гьаб аят рещт1изабуна:

Дуца абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: «Я дир Аллагь, я кинабго ханлъиялъул ва киналго ханзабазул малик! Мун вуго, дуе бокьарасе ханлъи кьолев, ва дуе бокьарасухъан ханлъи бахъулев.** Гьаб

махлукъаталъул цоги г1ахьалчи гьеч1ев хан мун вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. **Дуе бокьарав т1адег1ан гьавулев вуго мун. Дуе бокьарав г1одовег1ан гьавулевги вуго. Дуда кодоб буго кинабго лъик1лъиялъул ихтияр ва ханлъи ва мун дуе бокьараб жо бокьухъин гьабизе х1ал к1олев вуго,** кинабниги жо дуе квегъараб буго, дур кверщаликь буго.

تُولِجُ ٱلَّيۡلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَتُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيۡلِۖ وَتُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَتُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّۖ وَتَرۡزُقُ مَن تَشَآءُ بِغَيۡرِ حِسَابٖ ٢٧

27. Мун вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **дуца сордо къоялда жаниб лъугьизабулев -** (цинги къо к1одолъун сордо гьит1инлъула), **ва къо сордоялда жаниб лъугьизабулевги** (цинги къо гьит1инлъун сордо к1одолъула) – **Мун вуго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **хвараб** (рух1 гьеч1еб) **маниялдаса ч1агояб х1айван ва инсан лъугьизабулев, ва ч1агояб жоялдаса рух1 гьеч1еб мани бач1инабулевги.**

Гьединго буго мугъалдасан хур бижи, г1анк1уялдасан хоно бач1ин, гагаялдаса гъвет1 бижи. Цоги г1алимас абуна: хварав чиясда релълъарав капурчиясдаса муъминчи гьавула, муъминчиясдаса капурчиги гьавула абун. **Мун вуго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **дуе бокьараб жоялъе щибго х1исаб гьеч1ого г1емераб ризкъи кьолевги.**

لَّا يَتَّخِذِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۖ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ فَلَيۡسَ مِنَ ٱللَّهِ فِي شَيۡءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُواْ مِنۡهُمۡ تُقَىٰةٗۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفۡسَهُۥۗ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلۡمَصِيرُ ٢٨

28. Муъминзабаца муъминзабиги тун капурзаби гьудулзабилъун ва божарал г1адамаллъун ккоге. Гьел капурзаби гьудулзабилъун кколел г1адамал Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **аск1об жидее щибго къадру гьеч1ел руго. Нагагь гьел капурал г1адамаз нужее зарал гьабиялда х1инкъани, гьезулгун т1асангояб (рек1елъ гьеч1еб) гьудуллъи гьабун гурони,** мац1алдалъун рекъел бугеб хабар бицун гурони.

Гьаб буго ах1макъал г1адамазда х1ал рекъезабиялъул нух. Цо раг1и буго «Нилъ цо г1адамазда ралагьун гьимизе ккола рак1алъ гьезие наг1ана (лаг1нат) кьолеб бук1ингун цадахъ» - абун. **Аллагьас нуж х1инкъеян амру гьабулеб буго жиндир ццин бахъиялдаса** ва жив разилъулареб г1амал гьабизе. **Ахир руссинги Аллагьасде буго** ва щибаб напсалъул х1исаб-мизанги гьес гьабизе буго.

قُلۡ إِن تُخۡفُواْ مَا فِي صُدُورِكُمۡ أَوۡ تُبۡدُوهُ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ٢٩

29. Дуца жегиги абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: «Нужеца рак1азда жаниб жо бахчун бугониги, яги гьеб загьир гьабуниги, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **гьеб лъалев вуго. Жегиги Аллагьасда лъала зобал**

ракьазда жаниб бугеб кинабго жо, гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир кинабго жоялда х1алк1олев вуго»-абун

يَوۡمَ تَجِدُ كُلُّ نَفۡسٖ مَّا عَمِلَتۡ مِنۡ خَيۡرٖ مُّحۡضَرٗا وَمَا عَمِلَتۡ مِن سُوٓءٖ تَوَدُّ لَوۡ أَنَّ بَيۡنَهَا وَبَيۡنَهُۥٓ أَمَدَۢا بَعِيدٗاۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفۡسَهُۥۗ وَٱللَّهُ رَءُوفُۢ بِٱلۡعِبَادِ ٣٠

30. Къиямасеб къоялъ щибаб напсалда жинца дунялалда гьабураб лъик1аб г1амал х1адур гьабун батула ва гьеб напс ц1акъ боххула жиндир г1амал хъвараб кагъат бихьидал. **Жинца квешаб г1амал гьабураб напсалъе гьеб квешаб г1амалги батула х1адур гьабун ва гьелъул хьул лъола гьеб г1амал хъвараб кагъат жиндаса ц1акъ рик1к1ад гьабулеб анищ абун** жиндие гьелда рекъон жазаъ гьабиялдаса х1инкъун. **Жегиги Аллагьас нужеда лъазабулеб буго жиндир ццин бахъунеб г1амал гьабуге абун. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир лагъзадерида ц1акъ гурх1улев вуго** ва гьел бит1араб диналда рук1изе бокьулев вуго.

قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣١

31. Дуца муъминзабазда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: «Нужее Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вокьун ватани** ва нужер иманалъулъ рит1ухъалги ратани, **нуж дида нахърилълъа ва дир суннат ккве, цинги нуж Аллагьасеги рокьизе руго ва гьес нужер мунагьалги чуризе руго. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинца мунагьал чурулев, муъминзабазда жиндир гурх1ел даимав вуго»**-абун.

Гьаб хирияб аяталъ нилъеда лъазабулеб буго: кинавго жинца иманги лъунин, жив Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вокьулевги вугин абурав чи, Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул нухалда гьеч1они, гьев чи гьересияв вуго ва гьев чиясда т1адаб буго жиндир киналго раг1абазулъ ва пишабазулъ хирияв аварагасда нахъвилълъизе.



32. Жегиги дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: «Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расуласул амруялъе мут1иг1лъе. Нагагь нуж гьеб мут1иг1лъиялдаса мугъ бан руссани,- х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндие капурзаби рокьуларев, гьезие г1азаб гьабулев вуго»-абун.**

Ахир къиямасеб къо Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир авараг, ва гьесда иман лъун нахърилъарал, ва гьесул нух ккурал муъминзаби т1адег1ан гьарулеб къо буго. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аяталда жаниб бицана авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ вокьич1ев ва гьесул нух кквеч1ев чи

капурчи вук1ин. Гьев хирияв авараг ﷺ вуго кинабго халкъалда жив вит1арав ва гьесул заманаялъ цоги к1удияла аварагзаби рук1аралани, гьелги гьесда нахърилълъизе т1ад гьабизе бук1арав. Гьав аварагасул нух тарав чияс Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьулин абураб раг1и гьересияб раг1и буго.

33. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **Адам т1аса вищана ва Нух1 ва Ибрагьимил агьлу ва Г1имранил агьлу т1аса бищана цогидаб г1аламалдаса.**

۞إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحٗا وَءَالَ إِبۡرَٰهِيمَ وَءَالَ عِمۡرَٰنَ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ٣٣

Адам абул башар вуго (кинабго халкъалъул эмен), Бет1ергьан Ааллагьас жиндир квералъ х1арщалдаса вижарав, жиндие киналго малаикзаби сужда гьабизе т1амурав, киналго жалазул ц1аралги гьесда лъазарурав. Нух1 авараг вуго ракьалда халкъалъ пасалъаби гьари г1емерлъидалго т1оцеве расуллъун жив вит1арав, азарго сон г1агарун заманалъ къавм диналда ах1арав, релъедал-къад бат1а гьеч1ого. Ахирги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесул дуг1а къабул гьабун къосараб къавм гъанкъизабурав. Ибрагьимил Агьлу руго Аллагьасул свалат салам лъеял Исмаг1ил, Яг1къуб, Исх1акъ, ва бищунго хирияв Мух1аммад ﷺ авараг. Ал-г1имран вуго Марьямил эмен Г1имран, Г1иса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасул к1удияв эмен.

34. Гьал хъизамал т1аса рищана гьел цоцазда релълъарал рук1иналъ

ذُرِّيَّةَۢ بَعۡضُهَا مِنۢ بَعۡضٖۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٣٤

Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъиялъулъ, лъик1ал г1амалазулъ ва исламияб диналъулъ. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **лагъзадерил раг1аби раг1улев, гьезул киналго ах1валал жинда лъалев вуго.**

35. Дуца умматалъе ваг1залъун бице Мух1аммад ﷺ, **Г1имранил ч1ужуялъ** (гьей йиго Х1анат Факъудил яс) **Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **абураб г1уж: «Я дир Бет1ергьан, дица дуе назро гьабуна дир чехьалда жаниб бугеб лъимер, т1убанго дуе г1ибадат гьабизе** ва Байтул-мукъадасалъул масжидалъе хъулухъ гьабизе. **Дуца дир назро къабул гьабе. Х1акълъунго мун дуг1а раг1улев вуго. Лагъзадерил рак1азда бугеб жо лъалев ва гьезул ниятал лъалев вуго»-** абун.

إِذۡ قَالَتِ ٱمۡرَأَتُ عِمۡرَٰنَ رَبِّ إِنِّي نَذَرۡتُ لَكَ مَا فِي بَطۡنِي مُحَرَّرٗا فَتَقَبَّلۡ مِنِّيٓۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٣٥

Г1имранил ч1ужу Х1анат лъимер гьабич1ей г1адан йик1ана. Цо къоялъ гъвет1алъул раг1дукь г1одой ч1ун йик1адго, гьелда бихьана цо х1инч1 т1анч1азе квен босун бач1ун гьезие гьеб кьолеб ва т1анч1аз

ч1ирч1идулаго гьелде данде к1алал регьулел.

Цинги Х1анатил ц1акъ г1ищкъу ккана жиндие лъимер бугеб анищ абун ва гьелъ Аллагьасда х1елун абуна: «Я дир Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Дица дуе къот1и (назро) гьабулеб буго: Дуца дие лъимер кьуни, дица гьеб Байтул-мукъадасалъе хъулухъ гьабизе кьезе»–абун. Х1анат къинай лъугьун г1емер заман инч1ого Г1имранги хвана. Гьебги цо г1аламат бук1ана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ назро къабул гьабиялъе.

فَلَمَّا وَضَعَتۡهَا قَالَتۡ رَبِّ إِنِّي وَضَعۡتُهَآ أُنثَىٰ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا وَضَعَتۡ وَلَيۡسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلۡأُنثَىٰۖ وَإِنِّي سَمَّيۡتُهَا مَرۡيَمَ وَإِنِّيٓ أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ٣٦

36. Цинги Х1анатица лъимер гьабидал ва гьей яс ятидал гьелъ абуна: «Я дир Бет1ергьан, дица лъимер гьабуна ц1уяб, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго щиб лъимер гьабураб Х1анатица, ва бихьинаб лъимерги ц1уяб лъимерги цох1ого даражаялда гьеч1о, ай Байтул-мукъадасалъе хъулухъ гьабизе вас вук1ине ккола. **Дица гьей ясалда ц1ар лъолеб буго Марьям абун. Ва дица гьей Марьямги гьелъул зуриятги дуца рах1маталдаса рик1к1ад гьабураб щайт1аналъул заралалдаса ц1униги гьарулеб буго»** – абун.

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٖ وَأَنۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنٗا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّاۖ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيۡهَا زَكَرِيَّا ٱلۡمِحۡرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزۡقٗاۖ قَالَ يَٰمَرۡيَمُ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَاۖ قَالَتۡ هُوَ مِنۡ عِندِ ٱللَّهِۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيۡرِ حِسَابٍ ٣٧

37. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Х1анатил назро Марьям къабул гьаюна берцинаб къабул гьабиялъ ва гьей к1удияйги г1езаюна берцинаб х1алалъ. Марьямил хъулухъ гьабулевлъун вук1ана гьелъул эбелалъул яцалъул рос Закария: г1елму- вараг1 бугев, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабулев чи вук1ана Закария авараг ва гьесдаса ругьунлъана Марьям бац1ц1адаб г1ибадат гьабизе. **Марьям гьелъ г1ибадат гьабулеб рокъой йик1адго, гьелъухъе Закария вач1анщинахъе, гьесда гьениб бат1и-бат1ияб ниг1мат батулаан:** хасало роол ниг1матал ратулаан, риидал хасалил ниг1матал ратулаан. **Закарияца Марьямида гьикъана: «Я Марьям, гьал ниг1матал кисан дуе ругел?» – абун. Марьямица абуна: «Гьел ниг1матал Аллагьас кьола дие. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндие вокьарав чиясе х1исаб-г1орхъи гьеч1ел ниг1матал кьолев вуго.** Гьаб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир авлияазе кьолеб карамат.

Жинда Аллагь разилъаяв Жабиридаса х1адис бицана: *«Аллагьасул*

свалат салам лъеяв аварag чанго къоялъ квен кваначIого вукIун, вакъиялъул асар лъугьун жиндир киналго руччабазда аскIов ана ва цонигиялда аскIоб квен батичIо. Киналго ракъун ругеб, квен гьечIеб заман букIана гьеб. Цинги хирияв аварaг ПатIиматихъе ана ва гьелда абуна: «Я дир яс, дун вакъун вуго. ГьечIищ квен?» – абун. ПатIиматица абуна Валлагьи гьечIоян абун.

Ававрaг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *гьелда аскIоса индал, цо мадугьалалъ битIун гьитIинаб гъадаро (щурун) бачIана кIиго панкъги гьитIинаб гьанал кесекги жаниб бугеб. ПатIиматица гъадаро бахчана ва аварагасда* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *хадув вас витIана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварaг тIад вуссун вачIиндал ПатIиматица абуна: «Аллагьас нилъее тIагIам битIун бачIана ва дица гьеб дуе гIоло бахчана» – абун.*

Цинги гъадаро цебе босидал, гьеб жаниб цIун батана панкъазул ва гьаналъул. ПатIимат гьеб бихьидало хIинкъун хутIана ва гьелда бичIчIана гьаб жо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *баракат букIин. Цинги Аллагьасе реццги гьабун, аварагасда свалатги битIун гьеб гъадаро аварагасда цебе лъуна. Аварагасги* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *Аллагьасе рецц гьабуна ва абуна: «кисан дуе гьаб щвараб, я дир яс?» - абун. ПатIиматица абуна: «Гьеб Аллагьас кьураб буго, Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *жиндие бокьарав чиясе хIисаб гьечIого рикъзи кьола» – абун.*

Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас абуна: «Рецц Аллагьасе буго, мун бануисраилазул сайидат Марьямида релълъарай гьайурав» – абун. Цинги гьеб тIагIам кинабго хъизаналъги аварагасул киналго руччабазги кванана, мадугьаллъиялъеги кьуна ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ *цIакъ баракат ва лъикIлъи гьабуна гьеб тIагIамалъулъ.* ХIадис абу ЯгIлаца бицана.

38. Марьямида аскIор нигIматал ратидал Закариял хьуллъуна Аллагьасул рахIматалда ва гьес хIелун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **гьарана ва жинца абуна: «Я дир бетIергьан, дуца дие дур рахъалъан сайгъатлъун бацIцIадаб зурият кье, хIакълъунго мун дугIа рагIулев вуго ва дугIаялъе жаваб кьолевги вуго» – абун.**

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥ قَالَ رَبِّ هَبْ لِى مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٨﴾

39. Цинги Закарияда малаикзабаз ахIана, жив гьеб Марьям йигеб михIрабалъув вахъун чIун как балев вукIаго (ай гьеб лахIзаталъ): **«ХIакълъунго тIадегIанав Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дуда рохел бицунеб буго дуе ЯхIя**

فَنَادَتْهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّى فِى ٱلْمِحْرَابِ أَنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًۢا بِكَلِمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٣٩﴾

абулев вас гьавилин абун. Жинца Аллагьасул калима рит1ухъ гьабулев (ай Г1иса авараг рит1ухъ гьавулев) **ва жив къавмалъул к1удияв, хириявлъун вук1унев. Мунагь-хат1аалда кколарев, шагьваталда нахъвилълъунарев ва руччабазда аск1ов къаларев. Гьава-напс ц1унун Аллагьасе г1оло черхалда гудур барав, жив лъик1ал аварагзабазул мухъилъан авараглъунги вук1унев»** – абун.

قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿٤٠﴾

40. Закарияца абуна: «Я дир бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**, кин дие лъимер бук1инеб, дунги херлъун вуго** (нусиялда къого сон бук1ана Закариял) **ва дир ч1ужуги лъимер лъугьунарей йиго»-абун**.

Гьелъулги нусго сон бук1ана ва жиндие лъимер лъугьунарей йик1ана. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **абуна: «Дур бет1ергьанас жиндие бокьараб жо гьабула, гьедин бугелъул нужее лъимер бук1ина» -** абун.

قَالَ رَبِّ اجْعَل لِّي آيَةً ۖ قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا ۗ وَاذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٤١﴾

41. Закарияца абуна: «Я дир Бет1ергьан, дие цо г1аламат гьабе дир ч1ужу къинай лъугьараблъи лъалеб»-абун. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Дуе г1аламат бук1ине буго. Щибго унти-къварилъиги гьеч1еб х1алалъ дуда г1адамазда к1алъазе к1везе гьеч1о лъабго къоялъ, квералъ ишараби гьарун гурони. Ва дуца дур бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **г1емер рехсе ва дуца гьесие тасбих1ги гьабе** (субх1аналлагьи ва бих1амдигьи абе) **радалги къасиги.**

Дуца Аллагь к1одо гьаве гьесие г1ибадат г1емер гьабун, ва бац1ц1ад гьабун ва гьесда х1елун дуг1а гьабун»-абун.

Цо г1алимас абуна: «г1емер заманго инч1ого Закария г1адамазда к1алъазе к1оларого лъугьана ва гьесда бич1ч1ана жиндие лъимер гьабизе бук1ин» - абун.

وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾

42. Дуца умматалда бице Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, малаикзабаз абураб г1ужги: «Я Марьям! Х1акълъунго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **мун т1аса йищана руччабазда гьоркьосан** ва дуе караматалги кьуна.

Ва мун Аллагьас яц1ц1адги гьаюна чорокал г1амалаздаса ва ягьудияз дуда лъолел бугьтаназдаса. **Ва мун гьаб г1аламалъул**

киналго руччабаздаса т1аса йищана дудаса Аллагьасул къудрат загьирлъизе – эменги гьеч1ого лъимер гьабизе.

يَٰمَرۡيَمُ ٱقۡنُتِي لِرَبِّكِ وَٱسۡجُدِي وَٱرۡكَعِي مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

43. Гьаб амру гьедин бугелъул, Я Марьям, дуца Аллагьасе г1ибадат гьабиялда т1адч1ей гьабе, гьес дуе кьурал к1удиял ниг1матазда щукру гьабун. Ва дуца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **рукуг1-суждаги гьабе ва мун г1емер как балездасаги йик1а»** – абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас асх1абасдаса бицараб сах1их1аб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Дунялалъул руччабазул бищунго лъик1ай ункъго ч1ужуг1адан йиго: Г1имранил яс Марьям, пирг1авнил ч1ужу Асият, Хувайлидил яс Хадижат, Аллагьасул расуласул яс Пат1имат» – абун.* Х1адис ибну Мардавейгьица бицана.

Бухариясул сах1их1алда х1адис буго: *«Бихьиназда гьоркьор камилал г1адамал г1емер рук1ана. Руччабаздасан камилал гьеч1о пирг1авнил ч1ужу Асиятги Г1имранил яс Марьямги гурони. Амма Г1айшат т1ок1ай йиго цогидал руччабаздаса гьанал каш (гьан жаниб белъине гьабураб гьаг1о, шурпа) т1ок1аб бугеб г1адин цогидал т1аг1амаздаса»* – абун.

ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡغَيۡبِ نُوحِيهِ إِلَيۡكَۚ وَمَا كُنتَ لَدَيۡهِمۡ إِذۡ يُلۡقُونَ أَقۡلَٰمَهُمۡ أَيُّهُمۡ يَكۡفُلُ مَرۡيَمَ وَمَا كُنتَ لَدَيۡهِمۡ إِذۡ يَخۡتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾

44. Гьал Г1имранил ва Закариял къисаби руго, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, дица дуда рицунел, г1адамазда лъаларел,** гьездасан г1емерго церехун рук1арал умматазул къисаби, **дуда вах1ю гьабулел** дур умматалъе ваг1залъун, дуе муг1жизатлъунги. **Мун Байтул-мукъадасалъул ах1бараздa (г1алимзабазда) аск1овги вук1инч1о, гьез Марьям хьихьизе бокьун г1орулъе къалмал рехулеб мехалъ, ва цоцаде къец гьабулеб мехалъ.**

Ибнужарир абулев г1алимас Г1икримат رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ асх1абасдаса бицана: «Лъимер гьабун хадуй Х1анат ана Байтул-мукъадасалъул хъулухъ гьабун рук1арал ах1баразухъе ва гьезда ццебе лъимерги лъун гьелъ абуна: «гьаб буго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб назро. Дица назро гьабун бук1ана т1убанго Аллагьасе хъулухъ гьабулеблъун бук1ине гьаб лъимер, амма гьаб лъимер яс йиго, масжидалда жаний ч1езе бегьуларей х1айиз бач1араб мехалъ. Дица гьай рукъойги ячинаро» – абун.

Цинги гьел ах1баразул щивасе бокьана гьей яс хьихьун жидее ажро-

кири бук1ине, гьей яс гьезул имамлъун вук1арав Г1имранил яс йик1индал. Ахирги гьез х1укму гьабуна можоро т1амун бергьарас хьихьизе йиго Марьям абун. Гьеб можоро бук1ана Ордон г1урул раг1алде ун жидеца таврат хъвалел рук1арал къаламал г1орулъе рехи ва лъиналда т1ад къалам ч1арав бергьаравлъун вук1ине. Гьедин къалмал рехидалго киназулго къалмал лъеца росун ана ва цо Закарял къалам хут1ана лъеда т1ад бахъун ч1ун.

Гьев Закарияги Г1имран хун хадув Байтул-мукъадасалъул имам вук1ана ва аварагги вук1ана. Гьезул сайид вук1ана, г1алимги вук1ана, бищун к1удиявги вук1ана. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ свалат салам лъеги гьев Закарияда ва киналго аварагзабаздаги.

إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾

45. Дуца умматалда бице, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, Аллагьасул салам лъеял малаикзабаз абураб г1уж: «Я Марьям, Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дуда рохел бицунеб буго дуе лъимер гьабизе бугин абун эмен гьеч1ого, цох1о Аллагьасул «Кун, ай бук1а» абураб калимаялдалъун** (раг1иялдалъун).

Гьеб лъимералда ц1арги «Алмасих1 Г1иса Марьямил вас» - абун бук1ине буго. Дунял ахираталда жив к1одо гьавурав, къадро бугевги вук1ине вуго ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жинда г1агар гьарураздасаги вук1ине вуго.**

وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾

46. Гьев васас г1адамаздехун хит1абги гьабизе буго жив киниялда жанив вук1адго ва жив к1удияв г1ун хадубги.

Аварагзабазул калам гьит1инго вук1аниги бит1араб бицунеб бук1уна. Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул муг1жизатлъун бук1ана киниялда жанивго вук1ун жинца калам гьаби. **Ва гьеб лъимер Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **г1емер г1ибадат гьабулел, гьесдаса х1нкъи г1емерал, ва камиллъи т1обарал г1адамаздаса вук1ине вуго»- абун.**

قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾

47. Марьямица абуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**! Дие лъимер кин бук1унеб дида щивго инсанги аск1ов къач1еб х1алалъ?»-абун.**

Алагьас абуна: Гьедин буго Аллагьасул х1укму: Жиндие бокьараб мехалъ бокьараб жо бижула Аллагьас. Гьесие цо иш т1убазе бокьараб мехалъ гьесул «Кун» абураб раг1и

бук1уна ва гьеб иш т1убала.

Гьеб т1убаялъе щибго нахъ бахъин бук1уларо ва гьелъие квалквал гьабулеб щибго г1илла-сабабги бук1уларо.

وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾

48. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Г1исада عَلَيْهِٱلسَّلَامُ хъвай-ц1алиги лъазабизе буго, г1елму–г1акълуги кьезе буго, бит1араб раг1иялда, бит1араб г1амалалда, аварагзабазул нухалда хьвадиги кьезе буго. Ва Тавратги Инжилги лъалев гьавизе вуго.

Ибнукасирица абуна Г1иса аврагасда Инжил ва Таврат рек1ехъе лъалеб бук1анаян абун.

وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنِّى قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّىٓ أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَأُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ وَأُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِى بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾

49. Гьединго Г1иса عَلَيْهِٱلسَّلَامُ авараг гьавизе вуго бануисраилазда вит1арав расуллъун, гьезда Аллагьасул шариг1ат бицунев ва гьел бит1араб диналде ах1улев. **Жинца гьезда абулев: «Х1акълъунго дун нужехъе вач1ун вуго нужер бет1ергьан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан аятал ва г1аламаталгун цадахъ. Гьел г1аламатаздаса буго дица нужее цо боржанжоялда релълъараб жо гьабизе буго, цинги гьелда жаниб дица х1охьел пураб мехалъ Аллагьасул изнуялдалъун гьеб боржунеблъун бук1изе буго.**

Гьаб бук1ана Г1иса عَلَيْهِٱلسَّلَامُ аврагасе бугеб цо муг1жизат: х1арщул х1инч1алда релъараб сурат гьабун, гьелда х1охьел пураб мехалъ гьеб боржун унаан гьеб бак1алда ругел киналго г1адамаздаги бихьун.

Ва дица бецавлъун эбелалъ гьавурав чи жо бихьулевлъун гьавула, барас унтиги сах гьабула (т1омалда ругънал лъугьунеб унти). **Ва дица хварал чаг1иги ч1аго гьарула Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ изнуялдалъун.**

Къурт1убияс абуна: Аллагьасул изнуялдалъун Г1иса عَلَيْهِٱلسَّلَامُ аврагас ункъго чи ч1аго гьавуна ва гьезда гьоркьов Нух1ил вас Самги вук1анаян абун. Гьадин муг1жизаталъе ч1аго гьарурал г1адамал ч1аго хут1уларо ва гьел ц1идасан жал рук1араб х1алалде руссуна.

Ва дица нужеда бицина щиб жо нужеца нужерго рукъзабахъ рук1ун кванарабали, ва щиб жо кваназе абун х1адурун бугебги. Х1акълъунго гьаб кинабго жо буго нужее дун авараглъун вук1ин бицунел г1аламатал, нуж Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал ва гьесул

авараг рит1ухъ гьавулелллъун ратани.

50. Ва дун нужеда вит1арав расул вуго, дида цевехун вук1арав Муса авараг ва гьесда рещт1изабураб тавратги рит1ухъ гьабулев. Дица нужее цо-цо жо х1алал гьабизе буго, цебеккун нужее х1арам гьабун бук1араб жоялдаса. Ва дун нужехъе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан баянал муг1жизаталгун вач1ун вуго. Нуж Аллагьасда г1асилъизе х1инкъа ва дие мут1иг1лъун, дица малъараб диналда нахърилълъа.**

وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾

51. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **дирги нужерги бет1ергьан вуго. Нилъ киналго рижарав, хьихьулев, хвезарулев. Нужеца лагълъи цох1о гьев Аллагьасе гьабе, ва гьаб буго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда разилъулеб бит1араб нух.**

إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾

52. Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аврагас жиндир къавм Аллагьасул диналда ах1идал ва гьезул г1емерисел купру-ширкалда ч1едал, абуна: «щив вугев нужедаса дие квер бакъулев чи Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналде халкъ ах1изе» – абун. Иман камилал муъминзабаз (х1авариюназ) абуна: «ниж руго дуе квербакъи гьабулел Аллагьасул диналда халкъ ах1изе. Нижеца гьесда иман лъуна ва дуцаги нижее нуг1лъи гьабе ниж Аллагьасда ва аварагасда ийман лъурал ва гьезие мут1иг1лъарал, гьезда нахърилълъарал рук1иналъе» – абун.**

۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾

53. Хадубги х1авариюназ абуна: **«Я нижер бет1ергьан Аллагь, нижеца иман лъуна дуца рещт1изабураб Инжилалда ва ниж дур расул Г1исада** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **нахърилълъана. Дуца ниж хъвай Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **мун цо вук1иналда ва дур авараг рит1ухъав вук1иналда нуг1лъи гьабурал, мун жидеда разиял муъминзабигун цадахъ» – абун.**

رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلْتَ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾

54. Цинги ягьудияз х1илла-макро ургъана Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **авараг ч1вазе абун, гьезул макро Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **хвезабуна.**

وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَـٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾

Щибго зарал ккеч1ого Г1иса авараг Аллагьас зодове вачун ана ва ягьудияз жидерго «ягьуза» абулев чи ч1вана, гьев Г1иса авараг

вугин ккун. **Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жидеца макро гьабулезул бищунго лъик1ав вуго.** Жинца зулмучаг1азул зулму жидедаго буссизабулев вуго ва жиндие рокьарал г1адамал гьезул макроялдаса ц1унулев вуго.

Хирияв аварагасул х1адисалдаги буго:*«Я дир Аллагь, дуца дие хайиралъе макро гьабе, дие зараралъе макро гьабуге»*-абун. Макро, х1илла, абураб раг1и Аллагьасул х1акъалъулъ абураб мехалъ, гьелъул маг1на бук1уна жазаъ гьаби абураб. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

إِذۡ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَىٰٓ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ فَوۡقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِۖ ثُمَّ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡ فِيمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ٥٥

55. Г1иса аврагасда Аллагьас абураб г1ужги бице, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, умматалъе ваг1залъун: «Я Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ! Дица мун гьал ягьудиязда хвараврлъун вихьизавизе вуго.

Дица мун гьезда гьоркьосан нахъе вачине вуго, щибго дуе зарал гьеч1ого ва мун вац1ц1ад гьавизе вуго капураб къавмалъул мун ч1вазе бугеб къасдалдаса. Цоги маг1на гьабуна г1алимзабаз: «Дица мун зодове вачине вуго ва къиямасеб къо г1агарлъидал ракьалде рещт1изавун, дур г1умру лъугьараб мехалъ хвезавизе вуго» – абун.

Гьединго мун вац1ц1ад гьавизе вуго ягьудиязул, насраниязул ва мажусазул капураб къавмалдаса. Ва мун рит1ухъ гьавун дуда нахъбилълъараб къавм дица цогидал къавмаздаса т1адег1ан гьабизе буго къиямасеб къо бач1инег1ан. Ай дуда иман лъурал хадуб Мух1аммадида صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ иман лъурал ягьудиял, насраниял ва цогидал халкъазул бусурбаби капураб, мушрикаб къавмалда т1аде бук1ине буго, гьел исламияб диналда ах1улеллъун, гьезул раг1иялдалъун ва хвалченалдалъун. **Цинги нуж киналго ахираталда дида цере рач1унел руго х1исаб мизан гьабизе ва дица нужеда гьоркьоб х1укму гьабизе буго нуж жиндилъ хилиплъун бук1араб диналъул амруялъулъ.**

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَأُعَذِّبُهُمۡ عَذَابٗا شَدِيدٗا فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ٥٦

56. Ва амма Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ, гьесул аварагасдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ инкар ккурал г1адамазе дица ц1акъ гучаб г1азаб гьабизе буго дунялалда ва ахираталда. Ва гьезие щивго чи вук1ине гьеч1о дир г1азабалдаса гьел хвасарлъиялъе квербакъи гьабизе к1олев.

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمۡ أُجُورَهُمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ٥٧

57. Ва амма жидеца иманги лъун лъик1аб г1амалги гьабурал муъминзабазе дица гьезул ажро-кири

т1убазабизе буго ва жеги ц1ик1к1инабизе буго. х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндие зулмучаг1и рокьуларев, гьезие г1азаб гьабулев вуго.

Гьадинав Аллагьас муъминзабазе зулму гьабуларо.

ذَٰلِكَ نَتۡلُوهُ عَلَيۡكَ مِنَ ٱلۡأٓيَٰتِ وَٱلذِّكۡرِ ٱلۡحَكِيمِ ٥٨

58. Гьал аварагзабазул къисаби я Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, дуе гьел рицунел руго хирияб Къуръаналъул аяталлъун, жиндилъ щибго бат1улаб жо гьеч1еб ва кинабго халкъалъе абадиялъго нахъе хут1улеб т1орит1еллъун бугеб.

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٖ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ٥٩

59. Т1адег1анав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1об Г1иса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасул мисал Адам аварагасул мисалалда релъун буго: жинца гьев Адам عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ х1арщалдаса гьавурав ва «Кун» абураб раг1и абун ч1агояв инсанлъун жив лъугьарав.

ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلۡمُمۡتَرِينَ ٦٠

60. Гьаб х1акъаб раг1и буго Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, дур Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Г1исал х1акъалъулъ дуда бицунеб. Мун щакдарулел г1адамаздаса вук1унге.

Ягьудияз Г1иса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасда ва гьесул эбел Марьямида г1унти1изарун рицунел гьересиял, бугьтан лъолел харбаздаги божуге.

فَمَنۡ حَآجَّكَ فِيهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ فَقُلۡ تَعَالَوۡاْ نَدۡعُ أَبۡنَآءَنَا وَأَبۡنَآءَكُمۡ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمۡ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمۡ ثُمَّ نَبۡتَهِلۡ فَنَجۡعَل لَّعۡنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلۡكَٰذِبِينَ ٦١

61. Духъе Къуръаналда жаниб х1акъаб х1ужа бач1ун хадубги Г1исал х1акъалъулъ дудехун къацандулел г1адамал ругони, дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ: Нуж рач1а нижгун данделъизе: нилъеца ах1изе руго нижер васал ва нужер васал, нижер руччаби ва нужер руччаби ва нужерги нижерги бихьиналги данделъизе руго. Цинги нилъеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ дуг1а гьабизе буго ва гьаризе буго гьереси бицунелазда Аллагьасул ццим бахъаги ва лаг1натги решт1аги абун.

Гьаб аят решт1иналъе г1илла (сабаб) бицана: Нажраналъул насраниял Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммадихъе рач1ун Г1иса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасул х1акъалъулъ къацандараб мехалъ гьез абуна: «Дуца щай нижер Г1исада рогьоб балеб?»-абун. Аварагас абуна: «щиб жо дица гьесда абураб?»-абун. Насранияз абуна дуца гьесда лагъ вугин

абулеб бугоян абун. Цинги аварагас ﷺ абуна: «бит1араб буго. Дица гьесул х1акъалъулъ абула. Аллагьасул лагъ вугин ва расулги вугин абун. Насраниязул ццим бахъана ва дуца нижеда вихьизаве эмен гьеч1ого гьавурав чи абуна. Цинги Аллагьас аят решт1изабуна: «Х1акълъунго Г1исал мисал Адам аварагасул мисал буго» - абун. (59-60 аятал).

Аварагас ﷺ насраниял лаг1нат гьабун дуг1а гьабизе рач1аян ах1идал гьел ц1акъ х1инкъана ва гьез цоцазде абуна: «гьев аварагасулгун лаг1нат гьабуни нилъер гьаб к1к1ал ц1а рек1ун бух1ила, ва нилъер нахъе щивго чи хут1иларо. Цоги щибго жо гьеч1одай гьесул нилъеда абизе?»-абун. Ай лаг1нат гьабич1ого цоги гьес абураб жо гьабила нилъеца абураб маг1на буго гьаб раг1иялъул. Аллагьассул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Я нужеца исламияб дин босе, яги магъало (жизъят) кьун нижгун ракълида ч1а, яги нужергун нижеца рагъ гьабила»- абун. Цинги гьел насраниял жизъят кьезе мук1урлъана.

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡقَصَصُ ٱلۡحَقُّۚ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٦٢﴾

62. Х1акълъунго гьаб дуда бицараб хабар х1акъаб, гьереси гьеч1еб къиса буго цересел аварагзабазул ва гьезул умматазул. Цоги щибго жиндие лагълъи гьабулеб жоги гьеч1о цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гурев. Х1акълъунго гьев Аллагь жиндир гуч бергьарав хан вуго ва жиндир мулкалъул тадбир гьабиялъулъ х1акимияв вуго.**

فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِٱلۡمُفۡسِدِينَ ﴿٦٣﴾

63. Цингиги гьел капураца иман лъолеб гьеч1они ва жал х1акъаб диналдаса руссани, х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъалев вуго гьел пасалъаби гьарулел къавмал** ва жинца гьезие гучаб г1азаб гьабизе бугевги вуго.

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ كَلِمَةٖ سَوَآءِۭ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمۡ أَلَّا نَعۡبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشۡرِكَ بِهِۦ شَيۡـٔٗا وَلَا يَتَّخِذَ بَعۡضُنَا بَعۡضًا أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِۚ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَقُولُواْ ٱشۡهَدُواْ بِأَنَّا مُسۡلِمُونَ ﴿٦٤﴾

64. Дуца абе Мух1аммад ﷺ**: «Я гьал китабиял!** (ягьудиял ва насраниял) **Нуж рач1а нижееги нужееги бащадаб, х1акъаб калимаялда. Гьеб калимаги: Нилъеца лагълъи гьабунгут1и буго цох1о Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гурони ва Аллагьасе гьабулеб г1ибадаталъулъ щибго жо г1ахьал гьабун гут1иги буго. Ва Аллагьги живго тун нилъеда гьоркьоса цо г1адамал гьезие хъулухъ гьабулеллъун ва лагълъи**

гьабулеллъун ккунгут1иги буго.
Гьаб х1акъаб раг1иялда рач1инч1ого гьел китабиял дорехун руссун ч1ани, дуца абе Мух1аммад ﷺ: «Я китабияб агьло! Нужеца нижее нуг1лъи гьабе Аллагьасда аск1об ниж Аллагь цо гьавурал ва гьесул расулги рит1ухъ гьавурал, гьев Аллагьасе г1ибадатги гьабулел рук1иналдалъун»- абун.
Ягьудиял ва насраниял жидер ах1баразе ва рагьибазе (диниял церехъаби) мут1иг1лъулел рук1ана гьез х1алал гьабураб яги х1арам гьабураб жоялъулъ. Ай Аллагьас х1алал гьабураб х1арам гьабун, х1арам гьабураб х1алал гьабун. Гьаб мут1иг1лъи гьабуге абулеб буго хирияв аварагас ﷺ ва гьеб мут1иг1лъи ширк бугинги абулеб буго.

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تُحَآجُّونَ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوۡرَىٰةُ وَٱلۡإِنجِيلُ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِهِۦٓۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ٦٥

65. Я китабияб агьло! Нуж щай къацандулел Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул х1акъалъулъ, гьев хун хадуб гурони Тавратги Инжилги рещт1изабун гьеч1еб мехалъ. Нужеца бицунеб жоялъул пикруго гьабуларищ ва нужеда гьеб бич1ч1уларищ?
Ягьудияз абулеб бук1ана Ибрагьим авараг жидер диналда вугин абун. Насраниязги абулеб бук1ана Ибрагьим жидер диналда вугин абун. Ибрагьим аварагасда ва Мусада гьоркьоб азарго г1анаб сон буго. Гьединго Мусадаги Г1исадаги гьоркьоб к1иазарго г1анаб сон буго.

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ حَٰجَجۡتُمۡ فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞ فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيۡسَ لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ٦٦

66. Нуж къацандулел рук1аралани нужеда жиб лъалеб жоялъул бицун; Масала Г1иса аврагасул заманалъ гьесул диналъул бицун къацандизе бегьилаан. **Нуж щайха къацандулел нужеда лъалареб жоги бицун?** Гьеб иш ах1макълъи гьеч1ищ? **Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинда кинабго жоялъул х1акъикъат лъалев ва нуж руго** Аллагьас лъазабураб жо гурони нужеда **лъаларел.**
Жинда салам лъеяв Ибрагьимил х1акъикъатги Аллагьасда лъала. Гьеб х1акъикъат бицун т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго:

مَا كَانَ إِبۡرَٰهِيمُ يَهُودِيّٗا وَلَا نَصۡرَانِيّٗا وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفٗا مُّسۡلِمٗا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٦٧

67. Ибрагьим авараг вук1инч1о ягьудияв, яги насранияв. Х1акълъунго Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вук1ана киналго бат1улал даниздасан вуссун цох1о Аллагьасе мут1иг1лъун, гьесие г1ибадат

гьабулевлъун. Ва Гьев Ибрагьим авараг жидеца ширк гьабулел г1адамаздасаги вук1инч1о.

إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ بِإِبْرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا ٱلنَّبِيُّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾

68. Бищунго Ибрагьимил агьлуялъул рук1ине рекъарал руго жиндир заманаялъ Аллагьасда ﷻ **иман лъун Ибрагьимида нахърилъларал г1адамал, гьав Мух1аммад** ﷺ **аварагги ва гьав аварагасда иман лъурал г1адамалги. Х1акълъунго Аллагь** ﷻ **жиндие муъминзаби рокьулев,** гьезие квер бакъулев, гьезул умурал бит1ун ккезарулев вуго.

وَدَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾

69. Китабияб агьлуялъул цо къокъаялъе бокьун буго нуж х1акъаб нухдаса къосизаризе ва нужеда абулеб буго ягьудиязул дин босе абун. **Ва амма гьез жидерго напсал руго къосизарулел:** гьадинаб бат1улаб жоялда хьул лъун. **Ва гьезда гьеб иш гьадин бук1инги лъалеб гьеч1о.**

يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾

70. Я китабияб агьлу! Нужеца щай инкар кколеб Аллагьасул аятазда, нужеца гьаб Къуръан х1акъаб Аллагьасул ﷻ **калам бук1иналъе нуг1лъиги гьабулеб бук1адго?** Нужеда гьеб лъалеб бук1адго.

يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَلْبِسُونَ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾

71. Я китабияб агьлу! Нужеца х1акъаб жо бат1улаб жогун щай жубазабулеб? Нужеца х1акъаб жоги щай бахчулеб, нужеда гьеб х1акъаб бук1инги лъалеб бук1адго?

Нужеда рещт1изарурал т1ахьал щай хисизарулел: гьел т1ахьаздаса нужее бокьич1еб жо бахчун ва нужее бокьараб жо гьел т1ахьазде т1аде жубан. Нужеца Мух1аммад ﷺ аварагасул сипатал щай рахчулел, нужеда гьев х1акъав авараг вук1инги лъалеб бук1аго?

وَقَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ءَامِنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكْفُرُوٓا۟ ءَاخِرَهُۥ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾

72. Китабиязул цо къокъаялъ жидер гьалмагъзабазде абуна: нужеца Мух1аммадида ﷺ **иман лъурал г1адамазда рещт1изабураб Къуръаналда иман лъе къоялъул авалалда** (радал г1ужалъ). **Цинги нужеца иманлъун бук1араб жоялда инкар ккве къоялъул ахиралда. Цинги гьел муъминзаби жудер диналъулъ**

щакдаризе ва гьелдаса руссизе абун.

وَلَا تُؤْمِنُوٓاْ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ مِّثْلَ مَآ أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَآجُّوكُمْ عِندَ رَبِّكُمْ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

73. Ягьудияз цоцаздехун абулеб буго: **«Нуж божуге нужер диналда ругезда гурони;** балъголъиги бицунге, нуж х1алхьон, рекъонги рук1унге, ягьудиял гурел цогидал г1адамаздехун»**-абун. Дуца абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: х1акъаб т1орит1ел ва бит1араб нух Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **т1орит1ел буго.** Ягьудиязе бокьухъен гьеч1о иш. Муъминзаби х1акъаб нухда т1орит1иги Аллагьасул иш буго, киг1анго ягьудиязе риханиги. **Цогиги ягьудияз цоцазде абулеб буго: «Нуж божуге цоги чиясе авраглъи кьуна абун ва Бет1ергьанасда цере щведал нужеда къацандулев чи вук1инин абун».** Ай нужер дин бищун бит1араб ва лъик1аб буго, нужер диналда нахъвилълъарав чи гурони авараглъун къабул гьавуге, гьев рит1ухъги гьавуге ва гьесда нахъги рилълъунге. **Дуца абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Кинабго хиралъи ва т1ок1лъи Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **кодоб буго ва гьеб жиндие бокьарав чиясе кьола. Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир рах1матал г1ат1идав, жинда кинабго жо лъалев вуго,** хиралъи-т1ок1лъи лъие кьелебги лъалев вуго»**-абун.**

يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

74. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие бокьарав чи хас гьавула жиндир рах1маталда, ва авараглъиялда. Т1адег1анав Аллагь жиндир хиралъи, т1ок1лъи ц1акъ к1удияв вуго**: жиндие г1орхъи гьеч1еб ва жиб нахъч1валареб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1об- рах1мат.

۞ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مَنْ إِن تَأْمَنْهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ وَمِنْهُم مَّنْ إِن تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُواْ لَيْسَ عَلَيْنَا فِى ٱلْأُمِّيِّۦنَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

75. Китабияб агьлулъун ругел ягьудиязул цо г1адамал руго жидеда г1емераб хазина божизабун таниги гьеб хазина духъ т1ад буссизабулел. Гьел руго аварагасда иман лъурал Г1абдулагь ибну Салам رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ г1адал г1адамал. Гьав Г1абдуллагьихъе цо къурайшияс азарго месед кьун бук1ана. Гьеб месед Къурайшияс т1алаб гьабураб мехалъ Г1абдуллагьица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ гьесухъе кьуна.

Ва гьездаса руго цоги г1адамал, жидехъе цох1о динар кьун бугониги

гьеб нахъе кьоларел, гьеб динар нахъе кьезег1ан мун гьесда т1ад ч1ун гурони. Гьедин божилъи гьабураб жо нахъе кьунгут1иялъе г1иллаги буго гьез абулеб бук1ин нижеда т1адаб гьеч1ин гьел уммиял г1арабазул аманат т1убазе» – абун.

Ягьудиязулъ ч1ух1и бук1ана. «Ниж Аллагьасул лъимал руго ва гьесие рокьулел чаг1иги руго, цогидаб халкъ нижер лагъзал руго. Гьел нижер лагъзадерил боц1и кванараб мехалъ нижеда рец1ел бук1уларо»-ян абулаан гьез. Цоги гьез абулаан: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нижее х1алал гьабун буго нижер диналда хилиплъарал г1адамазул боц1и»–абун.

Гьадин Аллагьасда г1унт1изабун, гьесул ц1ар гьоркьоб ккун гьез гьереси бицунеб буго, гьезда лъалебги бук1аго жидеца гьереси бицунеб бук1ин. Ягьудияз абураб мехалъ:

«Нижеда т1адаб гьеч1о уммиял г1адамазул аманат т1убазе» – абун, *Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: гьереси бицунеб буго Алагьасул тушбабаз. Жагьилияб заманаялъ бук1араб кинабго жо дир х1ат1азда гъоркь буго (ай гьеб к1очон тараб буго),аманатал хут1изег1ан. Гьеб аманат т1убазе ккола лъик1ав чиясул бугониги, квешав чиясул бугониги»-абун.* Х1адис ибну аби Х1атимица бицана.

بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ وَٱتَّقَىٰ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾

76. Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: «гьел ягьудияз абухьин гьеч1о иш, жидеца аманат т1убач1езе мунагь-х1акъ бук1ине буго. **Ва амма жидеца аманат ва къот1и т1убарал,** аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ иман лъун гьевги рит1ухъ гьувурал, **Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъун х1арамаб жоги тарал, х1акълъунго т1адег1анав Аллагь гьал г1адамал жиндие рокьулев вуго** ва жинца гьел хира гьарулевги вуго.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَأَيْمَٰنِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُو۟لَٰٓئِكَ لَا خَلَٰقَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾

77. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **гьабураб къот1иги хвезабун,** Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг рит1ухъ гьавизе ва гьесда нахърилълъине, **гьересиял гьаялги гьедун, гьелда данде (гьеб бичун) ц1акъ х1акъираб, дагьаб дунялалъул боц1и босарал г1адамал, гьел руго жидее ахираталда щибго лъик1лъиялъул бут1а гьеч1ел** ва Аллагьасул гурх1ел-рах1муги гьеч1ел. **Гьазда къиямасеб къоялъ Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **к1алъаларо ва валагьуларо. Жидер хъубал мунагьазул гьираздаса гьел рац1ц1адги гьаруларо.**

Гьал г1адамазе ц1акъ жинца унтизабулеб г1азабги бук1ине буго.

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَٰبِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾

78. Х1акълъунго ягьудиязул цо къокъа буго жидеца Аллагьасул калам Таврат ц1алулеб мехалъ жидер мац1аздалъун Тавраталда гьеч1еб жо ц1алулел, г1адамазда рак1алде ккезе гьеб Аллагьасул калам бугин абун.

Раг1аби хисизарун, маг1на мекъи гьабун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рещт1изабураб х1алалъ, гьесул мурадалда теч1ого, жидее бокьараб маг1наялде сверизабулеб буго гьеб къокъаялъ Таврат.

Цинги гьеб Аллагьасул калам бугоян абулеб буго, амма гьеб жо Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **калам гьеч1о. Гьаб жидеца ц1алулеб жо Аллагьасдаса бач1араб бугин абулеб буго, гьесдаса бач1арабги гьеч1еб х1алалъ гьез ц1алулеб жо. Аллагьасул ц1ар гьоркьоб ккун,** гьесде г1унт1изабун **гьереси бицунеб буго ягьудияз ва гьезда якъинго лъалебги бук1аго** жидеца гьабулеб иш ц1акъ к1удияб зулму ва купру бук1ин.

Гьал ягьудиязул бищунго к1удияб мунагь ва гьезул г1адат билълъараб к1иго жо бицана гьал аятазда жаниб: Х1арамаб, бат1улаб нухалда г1адамазул боц1и кванай ва Аллагьасул калам хисизаби. Гьелъул мекъаб маг1на гьаби, Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагасул сипатал г1адамаздаса рахчи. Гьал мунагьал руго ягьудиязда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццин бахъиналъе сабаблъун ругел.

Жинда Аллагь разиялъаяв Ибнуг1аббасида цо чияс абуна: ниж гъазаваталда ругеб мехалъ нижее квен гьабизе жизят кьолел г1адамазул (магъало т1ад къот1ун, божи гьабун тарал ягьудиял) чахъу яги г1анк1аби рачуна абун. Ибнуг1аббасица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абуна:

«Гьеб жоялда щибха нужеца абулеб?» - абун. Дов чияс абуна нижеца гьелъул к1вар гьабуларин ва гьеб нижее х1алалаб бугин абулаян»– абун. Ибнуг1ббасица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ *абуна: «Гьеб раг1и буго ягьудияз абулеб, г1адамазул боц1и х1арамаб нухалда кваналеб мехалъ. Жизят кьун хадуб гьел г1адамазул боц1и нужее х1алаллъуларо, гьез рак1 разилъун нужее кьураб жо гурони»* – абун.

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن كُونُوا۟

79. Жиндихъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **т1ехь кьурав, г1елму-г1акълуги кьурав, авараглъиги кьурав чияс г1адамазда абуларо ва абизе рак1алдеги щоларо:**

رَبَّٰنِيِّـۧنَ بِمَا كُنتُمۡ تُعَلِّمُونَ ٱلۡكِتَٰبَ وَبِمَا كُنتُمۡ تَدۡرُسُونَ ٧٩

нужеца Аллагьги живго тун, гьесие гьабулеб г1адин дие лагълъи гьабе– абун.

Авараг вуго Аллагьасдаги г1адамаздаги гьоркьов вугев чапар, гьезда Аллагьасе г1ибадат гьабулеб къаг1ида малъулев ва гьел Аллагьасде ах1улев. **Аварагас г1адамазда абула: «Нуж рук1а раббаниюнал,** г1алимзабилъун, х1акимзабилъун, х1алимзабилъун рук1а, Аллагьасе мут1иг1ал ва гьесие купру-ширкалдаса г1ибадат бац1ц1ад гьабулел. **Нужеда лъараб Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **калам г1адамазда малъулеллъун рук1а ва гьеб нужецаго лъазабулелги рук1а»-абун.**

وَلَا يَأۡمُرَكُمۡ أَن تَتَّخِذُواْ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ أَرۡبَابًاۗ أَيَأۡمُرُكُم بِٱلۡكُفۡرِ بَعۡدَ إِذۡ أَنتُم مُّسۡلِمُونَ ٨٠

80. Ва гьев аврагас нужеда амру гьабуларо нужеца малаикзаби ва аварагзаби алагьзабилъун ккве абун.

Аллагьас аварагасда т1ад къараб бищунго к1вар бугеб амру бук1уна Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьави ва гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьаби. **Аллагьасда инкар ккве ва гьев цо вук1иналда капурлъе абун амру гьаби кин рекъолеб аварагасда, гьес иманалдеги ах1ун, нуж исламияб диналда жанир лъугьун ругеб мехалъ.**

وَإِذۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيۡتُكُم مِّن كِتَٰبٖ وَحِكۡمَةٖ ثُمَّ جَآءَكُمۡ رَسُولٞ مُّصَدِّقٞ لِّمَا مَعَكُمۡ لَتُؤۡمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥۚ قَالَ ءَأَقۡرَرۡتُمۡ وَأَخَذۡتُمۡ عَلَىٰ ذَٰلِكُمۡ إِصۡرِيۖ قَالُوٓاْ أَقۡرَرۡنَاۚ قَالَ فَٱشۡهَدُواْ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ٨١

81. Нужеца рак1алде щвезабе ва пикру гьабе, я гьаб китабияб агьлу, Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **киналго аварагзабаздаса къот1и босараб г1ужалъул: «нужехъе авараглъиги кьун бук1ун, т1ехьги рещт1изабун бук1ун цинги нужеда т1аде Аллагьасул расул вач1араб мехалъ, нужехъ бугеб т1ехь рит1ухъ гьабулев** ва нужер авараглъиги рит1ухъ гьабулев, **нужеца гьев аварагасда иман лъе ва гьесие квербакъи гьабе» – абун.**

Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел аварагзабазда абуна мух1канлъи т1алаб гьабун: **«Нуж мук1урал ругищ гьаб къот1иялъе ва нужеца гьеб т1аде босулищ?» – абун. Аварагзабаз абуна ниж мук1урал ругоян абун. Аллагьас жегиги гьезда абуна: «Нужеца цоцазе раг1ун ва цоцазда цебе нуг1лъи гьабе гьаб мух1канаб къот1и босиялъе. Дунги вуго нужгун цадахъ гьаб къот1иялъе нуг1лъи гьабулев» – абун.**

فَمَن تَوَلَّىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ٨٢

82. Гьаб мух1канаб къот1и босун хадуб гьеб къот1и хвезабурал ва гьелда хилиплъарал г1адамал Аллагьасе

мут1иг1лъиялдаса рахъарал пасикъзаби руго.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Адам عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасдаса байбихьун, хадур ругел аварагзабазул щивасдаса къот1и босана: живги ч1аго вук1ун т1аде Аллагьасул х1акъав авараг вач1ани, гьесда нахърилълъизе ва гьесие квербакъизе. Гьединго аварагзабаздаса къот1и босана цоцазе квербакъулелльун рук1инеги.

Г1али رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ асх1абас ва Ибнуг1аббасица رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ абуна: Т1адег1анав Аллагьас цониги авараг вит1ич1о, жиндаса къот1и босун гурони: жив ч1аго вук1аго Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вит1ани гьесда нахъвилълъине ва гьесие квербакъизе. Ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагзабазда амру гьабуна гьез жидер умматаздасаги босе абун гьединаб къот1и.

Аллагь разилъаяв Жабир асх1абасдаса х1адис бицана: Аллагьасул расулас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна:

«Нужеца китабияб агьлуялда щибго жо гьикъуге: жалго къосаралги рук1аго гьез нуж бит1араб нухда т1орит1уларо. Гьез бицунеб жоялда г1енеккани нужеца я х1акъаб жо гьереси гьабизе буго яги бат1улаб жо рит1ухъаблъун гьабизе буго» – абун. Х1адис Абуяг1лаца бицана.

Цоги х1адисалда буго: *«Муса авараг ва Г1иса авараг ч1аго рук1аралани гьезие рес бук1инч1о дида нахъ рилълъинч1ого»* – абун. Х1адис Абуяг1лаца бицана.

Гьаб аяталдаса ва гьал х1адисаздаса бич1ч1улеб жо буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв. Мух1аммад авараг вит1аралдаса нахъе цебехун бук1араб цониги дин жинда нахърилълъунеблъун бук1уларо. Киналго диназул х1укму Къуръаналда жаниб буго ва киналго аварагзабазе кьураб х1икмат: г1елму, г1акълу Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ аварагасе кьун буго. Гьев хирияв Мух1аммадил умматлъун нилъ ратиги жинда щукро гьабун г1олареб к1удияб ниг1мат буго ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1об-рах1матги буго.

أَفَغَيۡرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبۡغُونَ وَلَهُۥٓ أَسۡلَمَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ طَوۡعٗا وَكَرۡهٗا وَإِلَيۡهِ يُرۡجَعُونَ ٨٣

83. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **динги рехун тун;** жиб босун авараг вач1араб, ва жиндалъун т1ехьги рещт1изабураб, **цоги динищ бокьун бугеб гьал ягьудиязе. Т1адег1анав Аллагьасе мут1иг1аб буго зобал ракьазда жаниб бугебщинаб жо. Цоял рак1 разилъун, бокьун мут1иг1лъарал руго, цогидал рак1 разилъич1ого мут1иг1лъарал руго. Ахир кинабго халкъ Аллагьасде**

буссинабулебги буго: х1исаб мизан гьабизе ва жазаъ гьабизе. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рак1 разилъун мут1иг1лъарал руго муъминзаби: жидеца рак1ал Аллагьасухъе кьурал ва гьесул х1укмуялда разилъарал. Капурчиги мут1иг1лъула Аллагьасе, жиндие гьеб мут1иг1лъи бокьун гьеч1ого, Аллагьасул гуч бихьун, гьесул х1алк1олъиги ва ханлъиги бихьун: щивго чиясе данде ч1езе к1олареб ва жинда хилиплъи гьабизе к1олареб. Гьал капурзабазул мут1иг1лъи бук1ула гьеб мут1иг1лъиялъ щибго мунпаг1ат гьабулареб г1ужалъ: жидеда хвел т1аде щвей якъинлъараб мехалъ, цинги ахираталда х1исабалъе рахъизарураб мехалъги.

قُلْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾

84. Дуца абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, ва дур умматалъул муъминзабацаги абе: «Нижеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъуна ва нижеда рещт1изабураб Къуръаналдаги иман лъуна ва ниж мут1иг1лъун нахърилълъана. Гьединго нижеца иман лъуна Ибрагьим аварагасда рещт1изабураб, Исмаг1илида ва исх1акъида ва Яг1къубида рещт1изабураб жоялдаги:

гьезухъе кьурал т1ахьазда ва гьезда вах1ью гьабун, илгьам гьабун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лъазабураб жоялдаги.

Бануисраилазул Яг1къуб عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасдаса т1ибит1араб кьибилалъул аварагзабазда рещт1изабураб жоялдаги иман лъуна нижеца, Муса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасухъе кьураб Тавраталда ва Г1иса аварагасехъе кьураб Инжилалдаги иман лъуна. Ва цогидал киналго аварагзабаздаги, гьезухъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьураб жоялдаги иман лъуна. Гьал аварагзабазда гьоркьоб нижеца щибго бат1алъи гьабуларо. Нижее Аллагьасул рахъалъан бугеб жо кинабго х1акъаб буго, **ва ниж гьев Аллагьасе мут1иг1лъун гьесул амруялда нахърилълъарал руго»-абун.** Ниж гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цох1огояв Халикъ вук1иналда ва жив гуресе г1ибадат гьабун бегьуларев маг1буд вук1иналда рак1 ч1арал руго.

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾

85. Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ авараг вит1ун Аллагьас кинабго халкъалда т1адаблъун гьабураб исламияб динги рехун тун, цоги дин гьабулел г1адамазул дин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кидаго къабул гьабуларо. Гьедин цоги дин гьабулев чи вуго

жив ахираталда ч1ового хут1улев:
жиндир гьабураб г1амал г1адада холев ва ахираталда жужах1алда вук1унев.

كَيْفَ يَهْدِي ٱللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ وَشَهِدُوٓا۟ أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾

86. Аллагьас бит1араб диналда кин т1обит1улеб иман лъунги рук1ун хадур иман лъеялдаса руссарал ва жидеца инкарги ккурал г1адамал. жидеда якъинго лъарал Мух1аммад ﷺ х1акъав авараг вук1ин, гьесул сипатал Инжил-Тавраталда рук1ун. Ва гьев х1акъав авараг вук1иналда т1орит1ел гьабулел баянал х1ужаби ва муг1жизатал жидехъ рач1ун рук1ун.

Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидерго напсазе зулму гьабулеб къавм бит1араб нухда ва бахьибуголъиялда рачунаро ва гьезие тавпикъги гьабуларо: гьез бокьун, лъан х1акъаб жоялда инкар ккун бугелъул.

Х1асанул Басрияс абуна: гьаб аят решт1изабуна ягьудиязул ва насраниязул х1акъальулъ, жидеда Мух1мадил ﷺ сипатал Инжил-Тавраталда рихьарал, гьелда иман лъун божун рук1арал ва г1адамаздаги гьеб х1акъаб жо бугоян нуг1лъи гьабун бицунел рук1арал, цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жидер къавмаздаса гьеч1ого, г1арабаздаса вук1иналъ, гьезда х1алхъублъи гьабун жидеца аварагасда иман лъеялда инкар гьабурал ва цебеккун иман лъеялдаса руссун капурлъарал-абун.

أُو۟لَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ ٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾

87. Гьаб г1амал гьабурал г1адамазе бугеб жазаъ буго жидее Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ, хириял малаикзабазул ва кинабго халкъалъул наг1ана бук1ин.

Аллагьасул рах1маталдаса рик1к1ад гьарурал рук1ин.

Аллагьас рик1к1ад гьарурал нилъецаги рик1к1ад гьаризе т1адаб бук1уна ва исламияб диналда рач1инч1ел куфру-ширкалъул агьлу бусурбабазе гьудулзабилъун бегьуларо. Гьезулгун кинабг1аги рокьахинльи бегьуларо, гьезул хьвада-ч1вади, рет1ел-хьит берцин бихьун, гьелда нахърилълъине бегьуларо. Гьел капурзабазе бусурбаби х1елун, г1одорег1анлъизе бегьуларо, гьезул х1алт1ухъанлъун вук1инеги бегьуларо.

Шарг1алда изну кьураб жо буго капурзабигун даран-базар гьаби. Нилъгун ракълида ругеб мехалъ мадугьаллъиялъул х1акъ ц1уни

ва Аллагьасул лагъзал рук1ин х1исабалда гьезие зулму, инжитлъи гьабунгут1и. Шарг1алда ч1вазе изну кьурал инсанасе заралиял рух1ч1аголъабазецин зулму, инжитлъи гьабизе х1арамаб буго. Аллагьас хира гьабун вижарав инсан жинца г1одовег1ан гьави Аллагьас жив г1одовег1ан гьавиялъе сабаблъун бук1уна.

Бусурбабазулгун ракълида гьеч1ел, нилъедехун квешаб бербалагьи бугел ва бусурбабиги гьезул ракьалги асирлъиялда ккун ругел капурзабазул х1укму бат1ияб буго. Гьезда абула х1арбиял абун. Нилъеда жидеца рагъ лъазабурал ва нилъеца гьездаги рагъ лъазабурал.

Гьел капурзаби руго нилъер диналъул тущбаби, Аллагьасулги جَلَّ جَلَالُهُ, аварагасулги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ тущбабиги руго, гьалдаги т1аде зулмучаг1и руго ва Аллагьасул дин ракьалдаса т1аг1изабиялъе г1оло х1алт1улел руго. Гьазул зулму т1аса рехизе, гьазул лагълъиялдаса рахъизе ва гьел Аллагьас жидее х1укму гьабураб инжитлъиялда ва г1одорег1анлъиялда ккезаризе ургъизе ва х1алт1изе т1адаб буго кинавго бусурманчиясда.

خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾

88. Даимго рук1инелъун жужах1алда лъугьизарула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьал церехун рицарал капурзаби. Гьездаса г1азабги бигьа гьабуларо. Ва гьел г1азаб гьабич1ого нахъе рахъунги толаро:

тавбу гьабизе абун, лъик1аб г1амал гьабизе абунги. Гьеб ахираталъул рукъ г1амал гьабулеб рукъ гьеч1о, гьениб жазаъ гьабула ва гьеб жазаалдаса щивго чи ворч1уларо.

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾

89. Кинниги жидер гьалат1 бич1ч1ун, жал рек1екълъун, тавбу гьабун гьеб купруялдаса руссарал ва жидеца лъик1аб г1амалги гьабурал г1адамазул Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавбу къабул гьабула. Х1акълъунго Аллагь жинца мунагьал чурулев ва жив гурх1улев вуго.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ ثُمَّ ٱزْدَادُواْ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾

90. Ва амма жидеца иман лъун бук1ун хадуб жал капурлъарал, цинги жегиги купруялъулъ ц1ик1к1арал,- гьал г1адамазул тавбу Аллагьас къабул гьабуларо ва гьел ц1акъ къосарал ва мекъи ккарал г1адамал руго.

Гьаб аят рещт1изабуна ягьудиязул х1акъалъулъ, жидеца Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда иман лъун рук1арал. Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг вач1араб мехалъ гьесда инкар ккурал, хадуб Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ авараг вач1араб

мехалъ гьесда ц1акъго инкар ккун, купруялда т1ад ч1арал.
Абубакар ал-Базарица Ибнуг1аббасидаса رَضِيَٱللَّهُعَنْهُ бицараб х1адисалда буго:*«Цо къавм исламалда бач1ун хадуб муртадлъана. Цингиги тавбо гьабун исламалда рач1ана, ва гьелда хадурги муртадлъана*. Гьезул х1акъалъулъ аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ бициндал, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят рещт1изабуна (90 аят).

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٩١﴾

91. Х1акълъунго Жидеца Аллагьасда ва аварагзабазда инкар гьабурал г1адамал, гьеб инкаралда рук1адго жалги хварал, гьал г1адамазул тавбо Аллагьас къабул гьабуларо. Жал г1азабалдаса хвасар гьаризе абун гьаб дунял ц1ураб месед гьез кьуниги гьебги босуларо. Гьал г1адамал руго жидее ц1акъ унтизабулеб г1азаб бук1унел, ва жидее квербакъулев щивго чиги вук1унарел.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас асх1абасдаса х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:
«Къиямасеб къоялъ жужах1алда вугев цо чиясда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *гьикъула нагагь дунялалда бугеб щинаб бечелъи дур бук1арабани, гьеб кьезе бук1аниш дуца гьаб г1азаб т1аса босаралъухъ?–абун. Гьес абула кьезе бук1анаян абун. Цинги Аллагьас абула: «Мун ч1аго вугеб мехалъ ц1акъ дагьаб жо бокьун бук1ана дие дудаса: мун Адамил гьодинив зарралъун вугеб мехалъго дица дудаса къот1и босун бук1ана дуца дие г1ибадат гьабизе ва гьеб г1ибадаталъулъ щибго жо г1ахьал гьабич1ого бук1изе. Мун ч1еч1о дидахун ширк гьабун гурони» – абун.*
Х1адис имам Муслимица бицана.

لَن تَنَالُوا۟ ٱلْبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُوا۟ مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾

92. Нуж дунялалъул лъик1лъиялда ва ахираталъул алжаналдаги щоларо, бищунго нужее бокьулеб жо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун лъик1аб нухда напакъаде кьун гурони. Нужеца щиб жо напакъаде кьуниги, гьеб бихьулев, лъалев вуго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**.**

Аллагьасул нухда кьураб лъик1аб жо нужее ахираталда хазиналъун батизе буго.
Напакъаде кьей абураб раг1иялъул маг1на буго: боц1и-мал харж (расход) гьаби. Гьеб напакъа паризаяб бук1уна лъимал хъизаналъе кьолеб, херал эбел-имсуе кьолеб г1адаб. Суннатабги бук1уна Аллагьасе г1оло кьолеб. Гьаб аяталда жаниб бицен гьабулеб суннатаб напакъа буго.

Имам Ах1мадица Анас ибну Маликидаса رَضِيَ اللهُ عَنْهُ х1адис бицана: Ансаразул Абут1алх1ат رَضِيَ اللهُ عَنْهُ асх1аб вук1ана Мадинаялда бищун бечедал г1адамаздаса. Гьесие бищун бокьулеб жо бук1ана масжидалда аск1об бугеб берцинаб ах. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг лъугьунаг1ан цо-цо мехалъ гьеб ахикье ва гьениб бугеб т1аг1ам лъик1аб лъинги гьекъолаан.

Гьаб аят рещт1изабун хадуб Абут1алх1ат رَضِيَ اللهُ عَنْهُ вач1ана аварагасухъе ва гьес абуна:

«Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго нужеца бищун бокьулеб жо Аллагьасе г1оло кьеян абун. Бищун дие бокьулеб жо гьаб ах буго ва дица гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нухда кьуна. Дуца дуего бокьухъин г1адлу гьабе я расулуллагь صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьеб ахалъул»-абун. (х1адис къокъ гьабуна). Х1адис имам Муслимица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умарасх1абасги абуна: *«Я расулуллагь صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Бищунго дие хирияб боц1и буго хайбаралъул ракьалдаса дие щвараб бут1а (гъанимат бикьун щвараб). Щибжо гьабеян дуца дида амру гьабулеб гьеб ракьалъе?» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дуца ракь дуего те ва т1ад бижараб пихъ Аллагьасул нухда садакъаде малъе» – абун.* Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

كُلُّ ٱلطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسۡرَٰٓءِيلُ عَلَىٰ نَفۡسِهِۦ مِن قَبۡلِ أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوۡرَىٰةُۚ قُلۡ فَأۡتُواْ بِٱلتَّوۡرَىٰةِ فَٱتۡلُوهَآ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ٩٣

93. Кинабго т1аг1ам Бануисраилазе х1алалаб бук1ана, Яг1къубица عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндирго напсалъе х1арам гьабураб жо хут1изег1ан.

Гьеб варанидул гьан ва рахь бук1ана. Жинда бугеб цо унтиялъе дару лъугьани Яг1къубица عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасе къот1и гьабун бук1ана варанидул гьан ва рахь кваналаро абун. **Гьаб кинабго т1аг1ам х1алалаб бук1ин Таврат рещт1инелде цебе бук1ана.** Таврат рещт1ун хадуб цо-цо жо х1арам гьабуна бануисраилазе, гьез гьарурал мунагьазде данде жазаълъун. **Дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:** «гьаб амру гьадин батич1они **нуж Тавратги босун рач1а ва нужеца гьеб ц1але, нуж бит1араб жо бицулел ратани»-абун.**

فَمَنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٩٤

94. Гьадинаб баянаб х1ужа бач1ун хадубги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1унт1изабун гьереси бицунел г1адамал, гьел руго жидер зулмучилъи ва Аллагьасдаса нечон гут1и г1орхъолъан борч1арал г1адамал.

قُلۡ صَدَقَ ٱللَّهُۗ فَٱتَّبِعُواْ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۖ

95. Дуца гьел ягьудиязда абе Мух1аммад صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «Аллагь жинца бит1араб

وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾

бицунев вуго, нуж Ибрагьимил диналда нахърилълъа ва бат1улал диналги рехун те. Гьев Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **авараг мушриказдаса вук1инч1о»-абун.**

Ягьудиязги насраниязги абухъин гьезул диназда вук1инч1о ва гьез гьабулеб ширк гьабулевги вук1инч1о.

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٦﴾

96. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **г1адамаз г1ибадат гьабизе т1оцебе ракьалда т1ад бараб рукъ буго Макка шагьаралда бугеб Каг1ба рукъ. Ц1акъ баракат бугеб буго гьеб рукъ,** жинда х1аж ва г1умра гьабулел г1адамазе. Т1олго дунялалда ругел муъминзабазе **т1орит1ел ва х1акъаб диналъул аслуги буго,** ва гьезул къиблаги буго.

فِيهِ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾

97. Гьеб каг1ба рукъ ва гьелда сверун бугеб масжидул х1арам **жиделъ г1емерал г1аламатал ва х1ужжаби ругел руго** жиб цогидал масжидаздаса хирияб бук1иналде т1орит1ел гьабулел. **Гьениб Ибрагьимил макъамги буго.**

Биххун бук1араб Каг1ба рукъ ц1и гьабун балеб мехалъ Ибрагьим авараг жинда т1ад вахъун ч1ун вук1араб гамач1 буго гьеб. Гьев Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жинда т1ад вук1адго жиб эхедеги борхулеб бук1араб къед борхалъараб мехалъ, жиб г1одобеги бач1унеб бук1араб г1одоса цоги гамач1 босизе. Жинда т1ад Ибрагьим аварагасул х1ат1ил лъалк1ги хут1ун бугеб.

Гьединго зам-зам лъин буго жиндилъ баракат бугеб ва унтабазе дарманлъун бугеб. Сафа ва Мавра абураб к1иго мег1ер буго жиб к1иялдаго гьоркьоб х1ажизабаца саг1ю гьабулеб (жал хьвадулеб). Х1ажарул асвадги буго каг1ба рукъалъул къадалъе лъун бугеб.

Аллагьас абулеб буго: **«Маккаялъул х1арамалда жанив лъугьарав чи жив божаравлъун вук1уна»** – абун. Цебего заманаялдаса каг1ба рукъалда жаниб ва аск1об би г1одоб т1олеб бук1инч1о ва тущманас тущманасдаса рец1елги босулеб бук1инч1о. **Ва киналго бусурбабада г1умруялда жаниб цо нухалъ т1ад гьабун буго Каг1ба рукъалда х1аж гьабизе, гьенив ине рес бугев чиясда нухалъул рахъалъан.** Рек1унеб жо бук1ун, нухда х1ажалъулеб квен-т1ех, г1арац бук1ун, чорхол сахлъи бук1ун.

Аллагьасул амруялда инкар ккун х1аж гьабич1ого ч1арав чиясда лъай абе: х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **кинабго г1аламалдаса жиндие**

щибго жо х1ажат гьеч1ев вуго. Гьезул г1амалги жидеего буго ва гьез гьабич1ого тараб жоялъул къварилъи- г1азабги гьезиего бук1ине буго.

98. Дуца абе Мух1аммад ﷺ: «Я китабияб агьлу, нужеца щай инкар кколеб Аллагьасул аятазда ва г1аламатазда:

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعۡمَلُونَ ﴿٩٨﴾

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммадида рещт1изабураб Къуръаналда инкар щай кколеб, гьенир мух1канал далилал рук1ингун цадахъ гьав авараг рит1ухъав вук1ин бицунел. **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеца гьабулеб жо жинда лъалев вуго** ва нужее жазаъ гьабизе буго щибго жо гьоркьоб теч1ого»-абун.

99. Цоги дуца абе Мух1аммад ﷺ: «Я китабияб агьлу, нужеца щай Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **нухдаса иман лъурал г1адамал нахъ руссизарулел. Ва нужее щай бокьулеб бит1араб исламияб диналъул нух гьет1араблъун, мекъаблъун бук1ине.**

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنۡ ءَامَنَ تَبۡغُونَهَا عِوَجٗا وَأَنتُمۡ شُهَدَآءُۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٩٩﴾

г1адамал щакдарулел харбал рицун ва исламияб диналда гьеч1ел г1айибал г1унт1изарун. **Нужеда якъинго лъалебги бук1адго гьеб исламияб дин х1акъаб, бит1араб дин бук1ин. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеца гьабулеб жо лъаларев, гьелдаса гъапулав гьеч1о,** нужее х1акъаб г1азаб гьабич1ого толевги гьеч1о» – абун.

100. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж мут1иг1лъани китабиязул цо къокъаялъе: нуж къосизаризе бат1и-бат1иял нухал ралагьулел ругел, **гьел ягьудияз нуж иман лъун рук1ун хадур гьелдаса рахъизарун куфру-ширкалде руссинаризе руго.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ فَرِيقٗا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ يَرُدُّوكُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡ كَٰفِرِينَ ﴿١٠٠﴾

101. Кин нуж х1акъаб диналда инкар ккун, ягьудиязда божун купруялда унел, нужее щибаб г1ужалъ Къуръаналъул аяталги ц1алулел рук1адго ва нужеда гьоркьов Аллагьасул расулги ﷺ вук1адго. Жинца Аллагьасдалъун ц1уни гьарарав ва х1акъаб дин ккун ч1арав чи вуго жив бит1араб нухалда т1овит1арав ва ахираталда алжаналде лъугьунев.

وَكَيۡفَ تَكۡفُرُونَ وَأَنتُمۡ تُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ وَفِيكُمۡ رَسُولُهُۥۗ وَمَن يَعۡتَصِم بِٱللَّهِ فَقَدۡ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿١٠١﴾

Гьаб к1иго аят рещт1инабиялъе сабаб бицана: Шас ибну Къайс абурав

ягьудиязул цевехъанасда Авс ва Хазраж абулеб к1иго кьибилалъул г1адамал цо бак1алда данде руссун хабар бицунел ва цоцазде рекъон, рак1гъун рихьана. Гьеб жо жинда ц1акъ рихун, гьезда гьоркьоб тущманлъи ккезабизе ургъана гьев малг1ун. Цинги гьес цо г1олохъанчи вит1ана гьезда гьоркьов г1одов ч1езе ва гьесдаги абуна:

Дуца гьезда бице жагьилаб заманалъ гьезда гьоркьоб бук1араб тущманлъиялъул, цоцалъе рагъбан, рогьоббан бук1араб заман рак1алде щвезабе, ва гьез цояз-цоял какун гьарурал шиг1раби ц1але абун. Г1олохъанчияс гьеб кинабго жо гьабуна ва к1иябго къавм жиде-жидер гьунар бицине лъугьана, хадур цоцазде ццин бахъун, ярагъ босун, рагъизе къасд гьабуна.

Цинги гьеб хабар Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда раг1ана. Цадахъ ансарал ва мугьажиралги рачун хехго гьеб бак1алде вач1ана ва аварагас ﷺ абуна: *«Нужеца жагьилаб даг1ба гьабулебищ бугеб, дунги нужеда гьоркьов вук1аго. Аллагьас нуж исламияб диналдалъун хира гьарун рук1адго, нуж цоцалъ рекъезеги гьарун жагьилияб тущманлъи т1аса реххун бук1ун хадубги?» – абун.*

Цинги гьеб к1иябго къокъаялда бич1ч1ана жал щайт1аналъ мекъи ккезаруроблъи, гьез тавбо гьабун, цоцазда т1асан лъугьун, ярагъги г1одобе рехун авараггун ﷺ цадахъ нахъ руссана. Гьаб ишалда хадуб т1адег1анав Аллагьас цебе араб к1иго аят рещт1изабуна.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢

102. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж т1адег1анав Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа т1убараб х1инкъиялъ. Нуж Аллагьасе мут1иг1лъун рук1а ва гьесдехун г1асилъи гьабуге.**

Нужеца Аллагь рехсе ва нужеда кидаго гьев рехсезе к1очонге. Нужеца Аллагьасе щукру гьабе ва кидаго гьесул ниг1матал к1очон, гьезда инкар ккун рук1унге. **Ва нужги хоге исламияб диналда рук1ун гурони.** Нужеца исламияб дин ц1акъ ккве ва гьеб диналдаса хисуге.

وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْۚ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم بِنِعۡمَتِهِۦٓ إِخۡوَٰنٗا وَكُنتُمۡ عَلَىٰ شَفَا حُفۡرَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنۡهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ١٠٣

103. Нуж кинацаго Аллагьасулгун جَلَّ جَلَالُهُ **бухьен ккве.** Аллагьасул калам Къуръан ккве ва нужехъе вит1арав Мух1аммад ﷺ аварагасда нахърилълъа. Нужеда цере рук1арал ягьудиял ва насраниял г1адин **нуж цоцаздаса рат1алъун, къокъаби гьарун, дин хвезабулеллъун рук1унге.**

Нужеца рак1алда щвезабе нужее бугеб

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **к1удияб ниг1мат: нуж цоцазе тущбабилъун рук1арал Аллагьас гьудулзабилъун, вацаллъун гьаруна жиндир ниг1маталдалъун. Ва нуж рук1ана жужах1алда жанир ккезе г1агарлъун,** гьеб гвендил раг1алде щун, **гьелдасаги Аллагьас нуж хвасар гьаруна исламияб диналде рачун.**

Гьадин т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее жиндир аятал ва г1аламатал баян гьарула,** гьездалъун нужее ваг1за-насих1ат гьабула **нуж бит1араб нухда т1орит1ун рук1ине бокьун ва нужее дунял ахираталъул лъик1лъи ва бахьибуголъи щвезе бокьун.**

وَلۡتَكُن مِّنكُمۡ أُمَّةٞ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلۡخَيۡرِ وَيَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ١٠٤

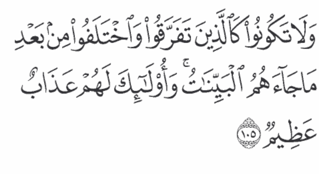
104. Нужедаса цо къокъа бук1а жал т1ад ч1араллъун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **диналде халкъ ах1иялда, кинабго лъик1аб жоялда г1адамал т1орит1улеллъун, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул расулас** صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **т1ад къараб паризаяб ва суннатаб жо т1убан Аллагьасе т1аг1ат гьабеян амру гьабулеллъун. Кинабго шарг1алда хилапаб ва х1арамаб жо гьабиялдаса г1адамал нахъ ч1валеллъунги. Гьадин хьвадараб къокъа бук1уна кинабго лъик1лъиялда кверщел батараллъун ва дунял-ахираталда рит1ун ккараллъун.**

Лъик1алдалъун амру гьаби ва квешаб жоялдаса нахъч1вай кинавго бусурманчиясда т1адаб буго. Абугьурарайратидаса رَضِيَ ٱللَّٰهُ عَنۡهُ бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«нужер щив чи вугониги жинда мункараб жо бихьарав, гьеб жо т1аса инабе (гьеб нахъч1вай) жиндир квералдалъун, гьедин х1ал к1веч1они мац1алдалъун нахъч1вай, гьединги х1ал к1веч1они рак1алдалъун инкар гьабе гьеб мункаралда: гьаб рак1алдалъун инкар гьабиги иманалъул бищунго заг1ипаб буго» – абун.* Х1адис имам Муслимица бицана.

Аяталда жаниб «нужедаса цо къукъа бук1а» - абураб раг1иялъул маг1на буго: г1алимзаби, имамзаби ва киналго бусурбабазул амру кодоб бугел г1адамал т1ад ч1а гьеб амру-нагью гьабиялда абураб. Ва амма амру-нагью гьаби кинавниги бусурманчиясда т1адаб буго, жиндир рес бегьараб х1алалъ, ва жиндир г1елму-г1акълоялда рекъон. Гьаб х1алалъ амру-нагью гьаби т1адаб бук1ин баян гьабуна цебехун бицараб х1адисалъги.

Ахир заманаялъ гьеб амру-нагью гьабулел г1адамал ц1акъго дагьал рук1уна ва гьел цогидал г1адамазе ц1акъ рихаралги рук1ина. Кинавго инсан жиндир гьава-нафсалда ва шагьватазда нахъвилълъараб мехалъ, гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде ах1улел г1адамал мужагьидазул макъамалда рук1уна ва гьезул г1емерисел шагьидзабилъун хола:

ханзабазул, х1акмизабазул, г1адамазул зулмуялдалъун шагьидлъула гьел. Нилъ жанир ругеб гьаб заманги х1акъаб жо бицунев чи г1адамаз тущманлъун кколеб замана буго. Бат1улаб жо г1емераб, бидг1аяб, х1арамаб жоялда халкъ нахъбилълъараб, гьеб шарг1алда хилапаб жо ц1аларал чаг1аз, имамзабаз, щайихзабаз нухал рачун, фатва кьун х1алал гьабураб замана буго.
Ва амма щивав инсанасда т1адаб буго жиндир напс Аллагьасул ццин бахъиналдаса ц1унизе ва х1акъаб, бит1араб жо ц1ехезе, гьелда нахъвилълъине. Бищунго зах1матаб масъала буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабулев абунги вук1ун инсан гьит1инаб яги к1удияб ширкалде ккей.
Г1акъло бугев чиясе ширкалдаса жив ц1уни зах1матаб масъала гьеч1о, амма щайт1аналъ инсан гуккун, мун х1акъаб нухалда вугин абун, гьесие кинабго квешаб жо берцин бихьизабула, ва ургъич1ого, пикру гьабич1ого гьев инсанги живго ругьунлъараб г1амал гьабулев вук1уна.
Кинабго жиндир амру Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ кодоб кьун, кинабго жоялъулъ таваккал Аллагьасда т1амун, кинабг1аги лъик1лъи ва квешлъи цох1о Аллагьасдаса бук1ин лъан, жиндир божи, хьул, х1инкъи ва х1ели ва дуг1а гьабун гьари, цох1о Аллагьасде буссинабурав чи, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къабул гьавиялда божи буго ва гьев чи дунял-ахираталда вит1ун ккаравги вуго. Амма гьазул цонигияб Аллагьтун бат1ияб жоялда бусине гьаби, гьеб буго инсан к1удияб ширкалда яги гьит1инаб ширкалда кколебжо. Ширк буго бищунго к1удияб мунагь, Аллагьас жибги чуруларeб гьеб мунагьалда гьев чи хвани, тавбоги гьабич1ого.
Аллагьас нилъее тавпикъ кьеги жив разияб г1амал гьабизе.



105. Нуж рук1унге, я Мух1аммадил ﷺ умматалъул муъминзаби, х1акъаб диналъул х1ужжаби ва г1аламатал рач1ун хадур жидерго напсалда ва щайт1аналда нахърилълъун диналъулъ хилиплъарал ва рикьарал ягьудиязда ва насраниязда релълъун. Гьел диналъулъ хилиплъулел ва напсазе бокьараб жо гьабун хьвадулел г1адамазе ахираталда ц1акъ к1удияб г1азаб бук1ине буго.

Диналъулъ хилиплъи абураб раг1иялдаса мурад буго иман лъезе т1адал жалазулъ хилиплъи: Аллагьасда, малаикзабазда, т1ахьазда, русулазда, ахираталда ва гьелда релълъарал умурал. Ва диналъул

аслабазулъ хилиплъиги: как, к1ал, закат, х1аж г1адал жалазулъ. Шарг1алъул масъалабазулъ бугеб имамзабазул ва г1алимзабазул хилиплъи, гьеб буго умматалъе бугеб бигьалъи ва гьелда диналъулъ хилиплъи абуларо.

يَوۡمَ تَبۡيَضُّ وُجُوهٞ وَتَسۡوَدُّ وُجُوهٞۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسۡوَدَّتۡ وُجُوهُهُمۡ أَكَفَرۡتُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡ فَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ١٠٦

106. Гьеб ахиратги муъминзабазул гьурмал хъах1лъун, гвангъун рук1унеб къо буго. Иманалъул ва Аллагьасе гьабураб г1ибадаталъул нуралдалъун. **Капураб къавмалъул гьурмал ч1ег1ерлъун рук1унеб къоги буго.** Купру-ширкалъул ва нифакъалъул мунагьазул бец1лъиялдалъун. Гьурмал ч1ег1ерлъун ругеб къавмалда Аллагьас бадибч1вай гьабун абула: **«Нужехъе х1акъаб диналъул мух1канал далилал рач1ун иман лъезе рес бук1аго, гьелда инкар ккун купруялдайищ нуж ч1арал?»** – абун.

Цо г1алимзабаз абуна гьаб аят мунапикъазул х1акъалъулъ бугин абун: иман лъун хадуб жал купруялда руссарал, муртадлъарал. Цинги Аллагьас гьезда абула: **«Гьанже нужеца жужах1алъул г1азаб ч1аме,** кванай, ай гьеб г1азабалъулъ даимлъе нуж **нужеца гьабураб купру-ширкалде данде»** – абун.

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱبۡيَضَّتۡ وُجُوهُهُمۡ فَفِي رَحۡمَةِ ٱللَّهِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ١٠٧

107. Ва амма жудер гьурмал иманалъул ва г1ибадаталъул нуралдалъун гвангъарал г1адамал, гьал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рах1маталъулъ рук1уна:** ниг1матазул, рах1ат-х1алхьиялъул рукълъун бугеб алжаналда рук1уна **ва гьел даимго ниг1матазулъ ва Аллагьасул рах1маталъулъ рук1уна.**

تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتۡلُوهَا عَلَيۡكَ بِٱلۡحَقِّۗ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلۡمٗا لِّلۡعَٰلَمِينَ ١٠٨

108. Гьал Къуръаналъул аятал руго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **дуе ц1алулел ва жидеца х1акъаб жоги бицунел. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **лагъзадерие къварилъи, зулму бокьулев гьеч1о.**

Гьезухъе аварагзаби рит1ун, т1ахьал рещт1изарун гьел х1акъаб нухда т1орит1улев вуго, ва амма г1адамал жалго руго жидер напсазе зулму гьабулел куфру-ширкалдалъун ва х1арамаб жо гьабун.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ١٠٩

109. Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **мулк ва милк буго киналго зобал- ракьалги, гьезда жаниб бугеб махлукъатги. Ва гьев**

Аллагьасде буго кинабго жоялъул буссин, гьев кинабго жоялъул тадбир гьабулев вуго.

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾

110. Нуж руго, я Мух1аммадил ﷺ **умматалъул муъминзаби, кинабго халкъалъе маслах1аталъе ва лъик1лъиялъе Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **бахъизабураб,** бижизабураб **уммат. Г1адамазда лъик1аб жо гьабиялдалъун амру гьабулел, квешаб жо те абун нагьюги гьабулел ва Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъун гьесул кинабго амру-нагьюги т1убазабулел.**

Китабияб агьлуялъ Мух1аммад ﷺ **аварагасда иман лъолебани гьезие лъик1 бук1илаан.** Амма китабияз иман лъолеб гьеч1о ах1макъаб ч1ух1и гьабун. **Дагьалго г1адамал руго жидеца иман лъурал ва китабиязул г1емерисеб халкъ купру-ширкалда ч1араб, пасикъаб халкъ буго.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг хира гьавун вижарав вук1иналъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесул умматги хира гьабуна. Аллагьас хира гьаруразда гьоркьор ккезе бокьани гьелъие шарт1 буго нилълъ рук1ин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло, Аллагь разилъи т1алаб гьабун г1умру гьабулел. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилълъ жиндие г1оло рижараб сабаб буго Аллагь цо вук1ин лъан, гьесие бац1ц1адаб г1ибадат гьаби. Гьелда т1орит1ел гьабулеб Къуръаналъул аятги буго: «Дица женалги г1адамалги рижич1о цох1о дие г1ибадат гьабизе гурони» – абураб. Сурату Ззарият (56 аят)

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умарасх1абасги абуна: «Нуж умматазул лъик1аллъун рук1ине бокьун батани, нужеца гьелъул шарт1 т1убазабе» – абун. Гьеб шарт1 буго лъик1алдалъун амру гьабулел ва квешалдаса нагью гьабулел рук1ин. Гьаб шарт1алъеги шарт1 буго жинца амру-нагью гьабулевги Аллагьасул амруялда нахъвилълъарав вук1ин ва Аллагьас нагью гьабураб жо тарав вук1ин.

لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذًى ۖ وَإِن يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾

111. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъеч1еб къавмалъ муъминзабазе зарал гьабуларо жидер мац1аздалъун рогьоб бан, бугьтан лъун гурони. Нужеда рагъ базе абун данде рахъани, цингиги гьел х1инкъун, мугъ**

рехун т1урун уна ва гьезие Аллагьас квербакъи гьабуларо муъминзабазда данде рагъ гьабизе.

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟ إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾

112. Аллагьасда иман лъеч1еб къавмалда т1ад кидаго г1одобег1анлъи, х1акъирлъи бук1ине х1укму-къадар гьабун буго, кире гьел ругониги. Ва гьезие божилъи, х1алхьиги бук1уларо Алагьасулгун جَلَّ جَلَالُهُ **божилъи гьабун гурони ва муъминзабазда аман гьарун, гьез божилъи гьабун тани гурони. Жидеда Аллагьасул ццин бахъи т1ад ч1арал руго гьел капурал,** хасго ягъудиял, **Аллагьас мискинлъи, пакъирлъи жидер сипатлъун гьабуралги руго.**

Киг1ан дунялалъул боц1и данде бак1араниги жидее г1оларел, жал х1алхьоларел руго.

Гьединаб г1одобег1анлъи, х1акъирлъи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къадар гьабиялъе г1илла буго: **ягьудиял рук1ин жидехъе х1акъав авараг вач1араб мехалъ ва Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо вук1иналда т1орит1ел гьабулел, гьесда иман лъун, аварагасда нахърилълъин т1ад гьабулел далилалги рач1араб мехалъ, жидеца гьезда инкар кколел ва щибго г1илла гьеч1ого аварагзабиги ч1валел. Гьеб г1одобег1анлъи гьезие х1акълъана Аллагьасда г1ассилъиялдалъун ва г1орхъолъан рорч1арал к1удиял мунагьал гьариялдалъун.**

۞ لَيْسُوا۟ سَوَآءً ۗ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾

113. Киналго китабиял бащад гьеч1о жидер иманалъулъ ва купруялъулъ. Китабиязул цо къокъа буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналда рит1ун ч1арал. Жидеца сардилъ т1аде рахъун Аллагьасул каламги ц1алулел, ва гьесие какалги ралел.**

يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾

114. Гьел китабиял руго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ва ахир къиямасеб къоялдаги иман лъурал, х1акъаб жоялдалъун амру гьабулел ва мункараб жоялдаса нахъеги ч1валел. Щибго нахъ бахъич1ого, хехлъи гьабун, лъик1ал г1амалалги гьарулел. Гьал китабиял руго жал лъик1ал**

г1адамаздаса ругел.

115. Нужеца щиб лъик1аб г1амал гьабуниги, гьеб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **аск1об г1адада холаро ва гьелъул кири-ажро нужее щола, х1акълъунго Аллагь жинда лъалев вуго х1акъикъиял муъминзаби ва жиндаса х1инкъун г1ибадат гьабулел г1адамалги.**

وَمَا يَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ فَلَن يُكۡفَرُوهُۗ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلۡمُتَّقِينَ ١١٥

116. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул диналда инкар ккурал,** аварагасда нахърилълъинеги ч1ух1арал,- **гьал г1адамазе гьезул лъималаз ва бечелъиялъ щибго г1ей гьабизе гьеч1о Аллагьасда аск1об,** гьезие г1азаб гьаби х1акълъараб мехалъ. **Гьал г1адамал руго жужах1алъул агьлулъун ругел ва даимго гьеб жужах1алда рук1унелги руго.**

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَن تُغۡنِيَ عَنۡهُمۡ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيۡـٔٗاۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ١١٦

117. Дунялалъул рецц бокьун, г1адамазе берцин вихьи бокьун напакъаде кьураб боц1иялъул мисал буго гучаб гьуриялда релълъун, жинда цадахъ ц1ик1к1араб квачги бугеб. Цинги гьеб гьури т1аде щвараб Аллагьасда г1асиял зулмучаг1азул ах-хуралда ва жинца гьеб гьалаг гьабураб ва гьелдаса щибго мунпаг1ат босизе рес рекъеч1еб.

مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِي هَٰذِهِ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا كَمَثَلِ رِيحٖ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتۡ حَرۡثَ قَوۡمٖ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ فَأَهۡلَكَتۡهُۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنۡ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ١١٧

Гьединаб мисал буго капуразулги: гьез гьабураб лъик1аб г1амал г1адада хвезабула жудер купруялъ ва Аллагьасда г1асиялъиялъ. **Гьал ах-хур гьуриялъ хвезабурал г1адамазе Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **щибго зулму гьабич1о. Гьеб буго гьезул напсаз квешаб г1амал гьабун жидеего гьабураб зулму.**

118. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца рек1ел гьудулзабилъун ккоге нужер диналда гьеч1ел г1адамал ва гьединго мунапикъзабиги. Гьезда нужер рак1азда бугеб жоги бицунге, муъминзабиги дорег1ан гьарун гьал мушрикал ва мунапикъал рокьарал авлияаллъун гьаруге.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ بِطَانَةٗ مِّن دُونِكُمۡ لَا يَأۡلُونَكُمۡ خَبَالٗا وَدُّواْ مَا عَنِتُّمۡ قَدۡ بَدَتِ ٱلۡبَغۡضَآءُ مِنۡ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَمَا تُخۡفِي صُدُورُهُمۡ أَكۡبَرُۚ قَدۡ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡقِلُونَ ١١٨

Гьел г1адамал кидаго нужее къварилъи гьабизе ургъулел рук1уна ва гьезие бокьула нужеде квешаб, рихунеб жо т1аде бач1ине ва

гьелдаса гьел ц1акъ рохула. Нужедехун бугеб тущманлъи гьезул мац1алдаса загьирлъулеб буго ва гьелъ т1орит1ел гьабула гьезул рак1азулъ тущманлъи бук1иналда. **Ва амма гьезул рек1елъ бугеб тущманлъи ва нужее къварилъи-зарал лъугьизе бокьи г1емерго ц1ик1к1араб буго, мац1алъ бицун нужее загьирлъаралдаса.**

Гьадин мух1кан гьабун бицун дица нужее баян гьабулеб буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **дин бац1ц1ад гьабизе ккей.** Муъминзаби рокьизе ккей, капурзаби ва мунафикъал рик1к1ад гьаризе ккей ва гьел нужер х1акъикъиял тущбаби рук1инги. **Нуж г1акъло бугел ва квешаб-лъик1аб жо бич1ч1унеллъун ратани,** нужеца гьаб ваг1за босе ва гьалда нахърилълъа!

119. Нуж кант1е, я гьал муъминзаби, нуж мекъса ккола нужее мунапикъал ва купро-ширкалъул агьлу бокьиялъулъ, гьезие нужги рокьун гьеч1еб х1алалъ.

هَٰٓأَنتُمۡ أُوْلَآءِ تُحِبُّونَهُمۡ وَلَا يُحِبُّونَكُمۡ وَتُؤۡمِنُونَ بِٱلۡكِتَٰبِ كُلِّهِۦ وَإِذَا لَقُوكُمۡ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوۡاْ عَضُّواْ عَلَيۡكُمُ ٱلۡأَنَامِلَ مِنَ ٱلۡغَيۡظِۚ قُلۡ مُوتُواْ بِغَيۡظِكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ١١٩

Нужее бокьун буго гьезие лъик1лъи лъугьине, амма дозул мурад буго нужее квешлъи ва зарал лъугьин. **Нуж божулел руго киналго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **рещт1изарурал т1ахьазда,** амма дозул нужеда ццин бахъулеб буго ва нужер Къуръаналдаса щибго жоялде божулел гьеч1о. Гьаб иш гьадин бук1инги лъалаго щай нужее гьел мушрикал ва мунафикъал рокьулел?

Нужеда данде ч1вараб мехалъ мунафикъаз абулеб буго нижги Аллагьасда ва аварагасда иман лъурал ругин абун. Цинги нужедаса рат1алъарабго гьез, нужеда ццин бахъун ва нуж рихун, килщал х1анч1улел руго. Бищунго гьезие зах1матаб жо буго муъминзаби цоцазде рекъон рук1ин ва гьезул цоцалъ рокьи ва вацлъи бук1ин.

Дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, нуж ццин бахъун хвайин абун:** ай хвезег1ан гьедин хут1аги нуж ццин бахъун ва рак1 унтун. **Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда лъалев вуго кинавго чиясул рак1азда жаниб бугеб иманги купроги** ва щивасе мустах1икъаб жазаъ гьабулевги вуго.

120. Нужее цо лъик1лъи щвани гьеб мунапикъазда ц1акъ рихула ва гьел пашманлъула. Амма нужеда цо къварилъи щвани гьел ц1акъ рохула. Нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан бач1араб къварилъиялда

إِن تَمۡسَسۡكُمۡ حَسَنَةٞ تَسُؤۡهُمۡ وَإِن تُصِبۡكُمۡ سَيِّئَةٞ يَفۡرَحُواْ بِهَاۖ وَإِن تَصۡبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لَا يَضُرُّكُمۡ كَيۡدُهُمۡ شَيۡـًٔاۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعۡمَلُونَ مُحِيطٞ ١٢٠

ва мунапикъазул заралалда **сабро гьабуни** ва нужер рағ1абазулъ, пишабазулъ **Аллагьасдаса х1инкъун, гьев разилъи т1алаб гьабун нуж хьвадани, гьел мунапикъазул макруялъ ва х1алхъублъиялъ нужее щибго зарал гьабуларо**.

Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гьел мунапикъаца хьвадизабулеб г1амал жинда лъалев вуго.** Гьезие ва гьезда сверун лъугьаразе мустах1икъаб жазаъ гьабулевги вуго: дунялалъул рокъоб гьезул макруялдаса нужги ц1унула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ, ахираталда жидер хъубал пишабазе г1оло гьезие г1азабги гьабула.

وَإِذۡ غَدَوۡتَ مِنۡ أَهۡلِكَ تُبَوِّئُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ مَقَٰعِدَ لِلۡقِتَالِۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ١٢١

121. Дуца рак1алде щвезабе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, мун дур агьлуялдаса радал хехго вахъун Ух1удалда рагъ гьабизе араб заман, ва асх1абзаби тущманасда рагъ гьабизе х1адурлъи гьабун жиде-жидер бак1азда ч1езарулев мун вук1араб заманги. Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеца бицунеб жо раг1улев ва гьабулеб пиша лъалев вуго.**

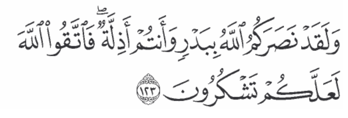
إِذۡ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمۡ أَن تَفۡشَلَا وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَاۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ١٢٢

122. Цинги нужедаса цо-к1иго къокъаялъул рек1елъ х1инкъи рехун, гьел Ух1уд мег1ер тун нахъе иналда г1агарлъун рук1араб г1ужги рак1алде щва. Гьаб к1иго къокъа буго «Банусалмат» ва «Банух1арисат» абулеб.

Г1абдуллагь ибну Убаю абулев мунафикъас рагъ байбихьилелде цебе бусурбабазул аскаразда гьоркьоб х1иллаяб хабар т1ибит1изабуна: мушриказул лъабазарго чиясде данде кин нилъ рагъулел ва нилъги нилъер лъималги щиб жоялъе г1оло хвезе кколел абун. Азарго чи гурони гьеч1еб муъминзабазул аскаралъул лъабнусго г1адав чиги вачун нахъе ана гьев мунафикъ.

Цинги ансаразул гьаб к1иго кьибилалъул асх1абзабиги нахъе иналда г1агарлъун рук1ана. Кинниги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул рак1азе къвак1и ва сабро кьуна ва рагъул майданалда ч1ана. Гьезул х1акъалъулъ Аллагьас абулеб буго:

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго гьеб к1иго къокъаялъе квер бакъулев ва гьезул умуразул тадбир гьабулев. Киналго муъминзабаца таваккал Аллагьасда т1аме гьезул киналго ишазулъ,** Аллагьас жидее квербакъизе бокьун бугони.



123. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужее квербакъана Бадроялда рагъ бугеб мехалъги ва нуж гьенирги дагьал**

рук1ана тущманасул бояздаса.

Ярагъги къадараб бук1ана, къуватги дагь бук1ана. Бадроялда рагъулъ г1ахьаллъана лъабнусиялда анц1ила лъабго асх1аб. Къурайшиязул вук1ана азарго г1анасев чи, гьездаса нусго рек1арав вук1ана, ва лъик1аб ярагъги бук1ана.

Нужеда лъай рагъулъ бергьенлъи Аллагьасул квер бакъиялдалъун бук1унеблъи ва нужер ярагъалдалъун, яги г1адамал г1емерлъиялдалъун бук1унареблъи. **Гьаб амру гьадин бугелъул, нужеца Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **щукру гьабе нужее бугеб ниг1маталда ва гьесдаса х1инкъа рагъдаса мугъ базе ва лъутун ине.**

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾

124. Дуца муъминзабазда абураб г1ужги рак1алде щвезабе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, гьезул рек1ел гьеялъе ва х1инкъи т1аса ине: «нужее г1еларищ бет1ергьан Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **лъабазарго малаик рещт1ине гьави нужее кумек гьабизе» – абун.**

بَلَىٰٓ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾

125. Аллагьасул къот1и бит1араб буго: нужеца рагъда сабру гьабуни ва нуж Аллагьасдасаги х1инкъани, ва нужеда т1аде гьабсаг1ат тущбабазул боялги рач1ани, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее жегиги ц1ик1к1ун квербакъи гьабила – щуазарго малаик вит1ила жидер ярагъ лебалал ва рагъуе гьунар бугел.**

وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ ۗ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾

126. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьаб кумек нужее гьабич1о нужее рохел бицун гурони: нуж рагъда ч1езе ва лъутунгут1изе.**

Тущманасул боял г1емерал ругониги рак1 парахат гьабун ва х1алхьон рук1ине. **Ва амма рагъулъ квербакъи, жиндир гуч бергьарав ва жиндир тадбиразулъ х1акимияв Аллагьасдалъун гурони гьеч1о.** Нужеда рак1алде ккоге нуж г1емерал рук1ун, яги малаикзабаз кумек гьабун нуж бергьина абун.

لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾

127. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб тадбир гьабуна: (нуж рагъде рахъинари ва нужее квербакъи гьабиги) **Аллагьасде инкар ккурал г1адамазул цо къокъа гьалаг гьабизе г1оло, гьезул г1емерисел ч1ван, асир гьарун ва мушриказул мугъч1вайлъун бугеб цо къуват хвезабизе:** гьеб

къуватги къурайшиязул боял руго. **Ва гьел мушрикал рагъда къезарун, лъутизарун, гьезул ццин бахъизабизе ва мурадазда щвеч1ого, ч1орого хут1араллъун гьаризеги.**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мушриказе гьединаб инжитаб къей гьабуна Бадроялда рагъ ккараб мехалъ: гьезул лъабкъоялда анц1го ц1ар бугел церехъаби ч1вана ва гьедиг1анго асирги гьаруна. Гьеб рагъулъ т1адег1анав Аллагьас ислам т1адег1ан гьабуна ва ширкги мушрикалги г1одорег1ан гьаруна ва рагъулъ квербакъи Аллагьасдалъун бук1ин мух1канго бихьизабуна.

لَيۡسَ لَكَ مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٌ أَوۡ يَتُوبَ عَلَيۡهِمۡ أَوۡ يُعَذِّبَهُمۡ فَإِنَّهُمۡ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾

128. Ух1удалда рагъ гьабулаго, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул цо ца бекизабуна ва гьесул гьумералда ругъун щвана. Лъавудаса ун г1одов ккезе г1агарлъана хирияв авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ва гьес абуна: *«Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *х1акъаб диналда жал ах1улев аварагасе гьаб къварилъи гьабураб къавмалде лъик1аб къо бихьилищ?»* – абун. Х1адис имам Бухарияс бицана. Цинги Аллагьас гьаб аяталъул авалалда бугеб раг1и рещт1ине гьабуна:

«Дуда кодоб ва дур ихтияралда щибго жо гьеч1о Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**! Лагъзадерил тадбир гьаби Аллагьасул амру буго, дуда т1адаб жо буго гьеб халкъ Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналде ах1и. Мушриказул исламалда рач1арал г1адамал Аллагьасе бокьани тавбо къабул гьабун т1аса лъугьун тела.** Исламалда рач1инч1ого ч1арал капурзабазе г1азаб гьабила ва жал гьалаг гьарила. **Гьезие г1азаб гьаби х1акълъун бугелъул гьезул зулмуялда данде жазаълъун.**

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ يَغۡفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿١٢٩﴾

129. Т1адег1анав Аллагьасул мулк буго зобал ракьал ва гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъат. Аллагьас жиндие бокьарав чиясул мунагьал чурула, гьев тавбо гьабиялда гьесизавун **ва жиндие бокьарав чиясе г1азабги гьабула** гьев купру-ширкалда тун ва гьеб г1амалалда хвезеги гьавун. **Х1акълъунго Аллагь жинца мунагьал чурулев ва жив муъминзабазда гурх1улев вуго.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَأۡكُلُواْ ٱلرِّبَوٰٓاْ أَضۡعَٰفٗا مُّضَٰعَفَةٗۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿١٣٠﴾

130. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца риба гьабун х1арамаб боц1и кванаге щибаб мехалъ рибаялъул къадарги т1аде ц1ик1изабун. Нуж Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъа жагьилияб**

заманалъ бук1араб, шарг1алда данде кколареб г1амал гьабизе. Нужеде хьул буго Аллагьасда мут1иг1лъун х1арамаб жо тани гьес хира гьарурал, бахьибугел г1адамаллъун нуж рук1инин абун.

Г1арабиязул г1адат бук1ана цо чияс налъи кьезе мех щварабго гьесда абулеб: «Дир налъи кье, яги т1аде налъиги ц1ик1к1изабун заманги халат гьабун тела»- абун. Налъи кьезе рес гьеч1ев чи гьеб х1арамаб шарт1алда разилъизе кколаан ва гьадин, щибаб мехалъ т1аде ц1ик1к1изабун, к1удияб налъиялде гъоркье кколаан. Гьаб х1арамаб пиша гьабугеян муъминзабазда лъазабун рещт1изабуна гьаб аят.

Рибаялъул киналго къаг1идаби х1арамал руго ва риба лъугьин мурадалда гьабулеб х1иллаги х1арамаб буго. Риба абураб раг1иялъул маг1на буго т1аде жо ц1ик1к1ин, дагьаб жо г1емерлъи. Шарг1алда риба буго цо чияс цогидасухъе боц1и кьей, гьеб боц1и т1аде жо лъун, ц1ик1к1изабун нахъ буссинаби шарт1 гьабун. Гьадинаб мурадалда боц1и кьей ва боси к1иябго х1арамаб буго. Гьалда гьоркьобе уна гьаб заманаялъ банкалдаса къарзалъе г1арац босиги, т1аде процентал лъун нахъе кьезелъун.

وَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِيٓ أُعِدَّتۡ لِلۡكَٰفِرِينَ ١٣١

131. Нуж х1инкъа муъминзаби, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **капураб къавмалъе къач1ан, х1адурун бугеб жужах1алда кколеб г1амал гьабизе.**

وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ١٣٢

132. Нуж Аллагьасдаги гьесул аварагасадаги мут1иг1лъе ва шарг1алда рекъараб г1амал гьабун хьваде. Гьедин нуж хьвадани Аллагь нужеда гурх1ула ва нужее лъик1аб ахиратги бук1уна.

۞ وَسَارِعُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ أُعِدَّتۡ لِلۡمُتَّقِينَ ١٣٣

133. Нужеца хехлъи гьабе я гьал муъминзаби, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужер мунагьал чурулел ва гьев нужеда гурх1улел лъик1ал г1амалал гьариялда.** Ва алжаналде нуж лъугьунеб г1амал гьабизеги, **жиндир г1ат1илъи ва к1одолъи зобал-ракьал т1ирит1ун г1одор лъуниги гьездасаги к1удияб, ва Аллагьасдаса х1инкъарал г1адамазе х1адурун бугеб.**

ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلۡكَٰظِمِينَ ٱلۡغَيۡظَ وَٱلۡعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ١٣٤

134. Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъарал г1адамал руго **жидеца Аллагь разилъи т1алаб гьабун напакъа ва садакъа кьолел, жал рес-мах1алда ругониги,**

мискинго ругониги, цо къварилъиялда ругониги, рах1атлазаталда ругониги. **Ва Аллагьасе г1оло ццим къунч1улел,** ццидае бокьараб гьабун г1адамаздаса рец1ел босуларел. **Жудее къварилъи, зарал гьабурал г1адамалги т1аса лъугьун толел.** Х1акълъунго **Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндие лъик1ал г1адамал рокьулев вуго.** Аллагьасул лагъзадерие лъик1лъи гьабулел г1адамал руго гьел, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рокьулел, лъик1ал г1адамал.

Гьаб хирияб аяталда жаниб муъминзаби цоцазда гурх1ел-рах1му бугел рук1изе ккей бицунеб буго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лъик1аллъун рик1к1ун руго жидеца цогидазе лъик1лъи гьабулел г1адамал. Гьалъул х1асилги бук1уна г1адамазда гурх1уларел, жидеца гьезие лъик1лъиги гьабуларел г1адамал лъик1ал чаг1и гьеч1ин абураб.

Цо х1адисалда буго: *«Т1адег1анав Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *абула: я дир лагъ, дур ццин бахъараб мехалъ дуда дун рак1алде щва. Дир ццин бахъараб мехалъ дида мунги рак1алде щвезе вуго ва г1азаб гьабизе х1акълъарал г1адамазе г1азаб гьабулеб мехалъ дица мун хвасар гьавизе вуго» – абун.* Х1адис ибну абиХ1атимица бицана.

Жинда Алагь разилъаяв Абугьурайратидасан бицараб х1адисалда буго: Алагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:*«Нужер гучав, къуватав чи гьеч1о жив реч1ахъун бергьунев чи. Х1акъикъияв гучав ва къуватав чи вуго жиндир ццин бахъараб мехалъ гьеб ццин гьукъизе к1олев ва жиндир напсалда т1ад ихтияр гьабулев чи» - абун.* Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Масг1удидасанги х1адис бицана: Аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ абуна:

«Нужер щив вугев нужерго боц1и ц1ик1к1ун бокьулев нужер ирс босулесул боц1иялдаса?» – абун. Нижеца абуна: «Я расулуллагь صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ*! Ниж киназего нижерго боц1и ц1ик1к1ун бокьула» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас абуна: «нужеда лъай, нуж киналго руго нужер ирс босулесул боц1и нужее бокьулеллъун. Дур боц1и буго мун ч1аго вук1ун Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *нухда кьураб жо. Дуца нахъе тараб жо кинабго варисасул боц1и буго» – абун.* Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Ай инсанас жиндир боц1илъун рик1к1уна жинца данде гьабун, нахъе ц1унун бугеб боц1и, амма х1акъикъаталда гьеб буго варисзабазул боц1и.

Цоги х1адисалда буго: *«Жиндир ццин т1убазе ресги бук1аго гьеб ццим бахчарав чиясул Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *рак1 иманалъул ц1езабула ва божилъиялъулги ц1езабула»* – абун, ай гьев божаравлъун гьавула

цогидаз жиндие зарал гьабиялдаса. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Цоги х1адисалда буго: *«Лъабго жо буго дун жидее гъоркье ч1олеб* (дун гьедун дица бицунеб):

Садакъаде кьунин абун боц1и дагьлъуларо.

Г1адамаздаса т1аса лъугьарав чи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ *т1адег1ан гьавула.*

Аллагьасе х1еларав, г1одовег1анлъарав чи Аллагьас т1адег1ан гьавула» – абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Цоги х1адисалда буго: *«Жив г1адамазда гурх1ун гьездаса т1аса лъугьарав кинавго муъминчи алжаналда лъугьизе вуго»* абун.

Аллагьас нилъ г1адамазе лъик1лъи гьабулел лъик1ал г1адамаздаса гьареги.

وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً أَوۡ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ ذَكَرُواْ ٱللَّهَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ لِذُنُوبِهِمۡ وَمَن يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمۡ يُصِرُّواْ عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ١٣٥

135. Гьединго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъарал г1адамал руго, **жидеца цо квешаб г1амал гьабураб мехалъ ва гьелдалъун жидер напсал мунагьалде ккараб мехалъ, жидеда Аллагь рак1алде щолел ва тавбо гьабун Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **т1аса лъугьин т1алаб гьабулел. Жив т1аса лъугьунев ва жинца мунагьал чурулев Аллагь гурев цоги щивго гьеч1о.**

Гьел муъминзаби мунагь гьабиялда т1ад ч1оларо ва жудеда гьеб г1амал къабих1аб, х1арамаб бук1ин лъараб мехалъ гьелдаса тавбо гьабун руссуна ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ т1аса лъугьин, мунагьал рахчи гьарула.

Т1адег1анав Аллагь жив гурх1улев, жинца мунагьал чурулев вуго ва лагъзадерил мунагьал, г1асилъаби киг1анго к1удиял ругониги, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гурх1ел ва ц1об-рах1мат г1орхъи гьеч1еб, нахъаса къот1и гьеч1еб буго. Мунагьал гьарурав чи Аллагьасул гурх1елалдаса хьул къот1ун ч1еч1ого, Аллагьасда х1елун, жиндир мунагьазда рек1екълъун ва т1ок1аб мунагь гьабиларо абун Аллагьасда вуссараб мехалъ, Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьев лагъасдаса т1асаги лъугьула ва жегиги гьесул квешал г1амалал лъик1аллъун, гьесие ахираталда кири щолеллъун хъвала.

أُوْلَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغۡفِرَةٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَجَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَنِعۡمَ أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ ١٣٦

136. Гьал церехун рицарал муъминзаби руго жидее Аллагьасул рахьалъан бугеб жазаъ мунагьал рахчи бугел ва жидее ахираталда алжаналги ругел, гьезда жаниса бат1и-бат1иял

ниг1матазул г1орал чвахулел ва жал даимго рук1инелъун гьел алжаназулъ лъугьизарулел. Аллагь-авараг разилъи т1алаб гьабун, ахираталда иман лъун, шарг1алда рекъон г1амал гьабун хьвадарал г1адамазе бугеб ц1акъ лъик1аб жазаъ буго гьаб алжан.

قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِكُمۡ سُنَنٞ فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ١٣٧

137. Х1акълъунго нужеда цере рук1арал умматазул асар ва нух нужеда лъалеб буго. жидеца Аллагьасул ﷻ **аварагзабиги, гьез малъараб динги къабул гьабич1еб мехалъ Аллагьас гьел гьалаг гьарун, гьезул асло ва насло т1аг1изабуна. Нуж гьаб ракьалда т1ад хьваде,** нужерго даран базаралъе ва цогидал къвариг1елазе **ва нужеца пикро гьабе ва ваг1за босе гьалаг гьарурал умматазул нахъе хут1арал ч1унтарал росабазул: кинаб ахир бук1араб Аллагьги аварагзабиги гьереси гьарураб къавмалъул.** Бищунго дунялалда рак1 гъураб, гьелда х1алхьараб мехалъ Аллагьас ﷻ гьалаг гьаруна, ва ахираталда гьезие жужах1ги бук1ине буго.

هَٰذَا بَيَانٞ لِّلنَّاسِ وَهُدٗى وَمَوۡعِظَةٞ لِّلۡمُتَّقِينَ ١٣٨

138. Гьаб хирияб Къуръан жинца г1адамазе кинабго жо баян гьабулеб Аллагьасул ﷻ **калам буго, ва г1адамал х1акъаб диналда т1орит1улеб нурги буго. Ва Аллагьасдаса х1инкъулел муъминзабазе ваг1за-насих1атги буго.**

وَلَا تَهِنُواْ وَلَا تَحۡزَنُواْ وَأَنتُمُ ٱلۡأَعۡلَوۡنَ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ١٣٩

139. Нуж Аллагьасул диналъе г1оло жигьад гьабизе заг1ипаллъун рук1унге ва нужеда къварилъи щванин абун пашманлъун х1акъаб нухдаса нахъе къаге. Х1акълъунго нуж капураздаса бергьине руго ва гьезда т1адги рук1ине руго. Нуж х1акъикъияб иман лъурал ратани гьаб х1укмо нужеда лъай ва нуж жигьад гьабизе х1инкъуге.

إِن يَمۡسَسۡكُمۡ قَرۡحٞ فَقَدۡ مَسَّ ٱلۡقَوۡمَ قَرۡحٞ مِّثۡلُهُۥۚ وَتِلۡكَ ٱلۡأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيۡنَ ٱلنَّاسِ وَلِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَيَتَّخِذَ مِنكُمۡ شُهَدَآءَۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٤٠

140. Нужеда ругънал щун ругони, нужер г1адамалги ч1ван ругони, гьебго жо мушриказеги лъугьана: гьезулги г1адамал ч1вана, гьездаги ругънал лъуна. Гьадинаб къаг1ида буго Аллагьасул х1укму-къадар билълъиналъул: **дунялалъул къоял руго цин гьазие бергьенлъи бук1унел, цинги дозие бергьенлъи**

бук1унел. Нужееги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бергьенлъи кьела ва нуж къезеги бегьула.

Гьадин х1албихьун Аллагьас бат1а гьарула **унго-унгоял муъминзабиги мунапикъалги. Ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие рокьарал муъминзаби гъазаваталда рук1адго шагьидзабилъун гьарула.** Гьеб Аллагьасул к1удияб ниг1мат буго. **Аллагьасе ц1акъ рокьуларо жидеца купру-ширкалдалъун ва нипакъаялдалъун зулму гьабулел г1адамал.** Гьел зулму чаг1аздаса руго Ух1удалде рагъде рач1араб мехалъ гьениса г1адамал нахъе рачарал мунапикъзаби.

وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَيَمۡحَقَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ١٤١

141. Гьаб цебе рехсараб х1албихьи Алалагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабула х1акъикъиял муъминзаби рат1а рахъизе, гьезие ажру-кириги ц1ик1к1ине ва капураб къавмги гьалаг гьабизе.

Бергьенлъи щвараб мехалъ гьез пасалъи ва ч1ух1и г1емер гьабула ва гьеб сабаблъун жидеда т1ад гьалаг гьариялъе сабабги бач1ула.

أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تَدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ مِنكُمۡ وَيَعۡلَمَ ٱلصَّٰبِرِينَ ١٤٢

142. Нужеда рак1алдейищ кколеб я гьал муъминзаби, нуж алжаналда лъугьинин абун ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужер х1албихьиги гьабиларин абун, **Аллагьасул нухда гъазават гьабулел, гьеб нухда къварилъи, зах1малъи баччулел, гьелда сабро гьабулел муъминзабиги лъазариларин абун.**

Ат1абари абулев г1алимас абуна: гьаб аяталъул маг1на буго нужеда рак1алде кколеб буго я Мух1аммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ асх1абзаби رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُمۡ, нужее Аллагьасул хиралъи ва ажру щвелин абун, нужеда Аллагьас рихьизарич1ого гьесул нухалда гъазават гьабулел ва Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1оло жидеда щварал къварилъабазда сабру гьабулел г1адамалги.

وَلَقَدۡ كُنتُمۡ تَمَنَّوۡنَ ٱلۡمَوۡتَ مِن قَبۡلِ أَن تَلۡقَوۡهُ فَقَدۡ رَأَيۡتُمُوهُ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ١٤٣

143. Х1акълъунго нуж рук1ана рагъ гьабизе бокьун ва шагьидлъун рахъизе бокьун, нужеда тущман данде ч1валелде ва рагъул зах1малъи бихьилалде ццерекун. Ва нужеда гьеб хвелги бихьана; нужер вацал ч1валаги бихьана ва нужгоги ч1ваялда г1агарлъун рук1ана.

Гьаб аят рещт1изабуна рагъдаса нахъе арал г1адамазда г1айиб ч1ван. Гьалъул маг1наги буго. Нуж рукъор г1одор ч1ун ругеб мехалъ гъазаватги, шагьадатги бокьун, гьелда хьул лъун к1алъалел рук1ана. Амма рагъде рач1индал ва шагьадат щвезе ресги лъугьиндал, нуж

рагъул майданалдаса лъутун ана.

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ أَفَإِيْن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ ٱنقَلَبْتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَسَيَجْزِى ٱللَّهُ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾

144. Гьаб аят рещт1изабуна Ух1удалда щайт1аналъ «Мух1аммад ч1вана» абун ах1идал, ва жинца аварагасул ﷺ гьумералда ругъун гьабурав Ибнукъамиат абулев мушрикас «дица авараг ч1вана»- ян абидал. Гьаб хабаралъ г1емерав чиясулъ щаклъи ва х1инкъи рехана. Мунапикъзабацаги абуна: «Мух1аммад ч1ван ватани нилъ цебесеб диналде руссизе ккела»-абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ аят рещт1изабуна:

Мух1аммад ﷺ гьеч1о Аллагьасул расул гурони. Гьединал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расулал цереги рук1ана. Гьел расулал цоял ч1ван, цоял унтун хвана ва гьав расулги жив хвезе бегьулев вуго. **Гьав Мух1аммад ﷺ унтун яги ч1ван хвараб мехалъ нуж исламияб динги рехун тун нужерго ширкалдейищха руссине ругел? Гьедин исламияб диналдаса руссарал г1адамаз Аллагьасе щибго зарал гьабуларо:** гьелъул къварилъи, балагь ва ахираталда жужах1алъул г1азабги гьезие (диналдаса руссаразе) бук1ине буго.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ алжаналъул ниг1матаздалъун жазаъ гьабизе буго жидеца гьесул ниг1матазда щукру гьабурал ва щайт1аналъул, мунапикъзабазул хабаралда нахъ рилълъинч1ого Аллагьасул диналъе г1оло рагъулъ ч1ч1арал асх1абзабазе.

Абунужайх1 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1абас бицана:

«Ух1удалда Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг лъукъун вук1адго ва г1адамазда гьоркьоб авараг ﷺ ч1ван вуго абураб хабарги бук1адго, цо мугьажиразул асх1аб т1аде щвана жиндир бидул х1оринив г1одов ккун вугев ансариясде. Мугьажирас абуна: «Дуда раг1аниш Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ч1ван вуго абураб хабар?» – абун. Цинги ансарияс абуна: «авараг ﷺ ч1ван ватани, гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда т1ад къараб амруги т1убан, нилъехъе динги щвезабун ун вуго. Гьанже нуж рагъе нужер дин ц1унун» – абун. Х1адис Байгьакъияс бицана.

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабиялда т1ад ч1ей гьабурал, гьесул диналъе г1оло жал рагъарал, ч1аго вук1адго ва хун хадувги хирияв Мух1аммад ﷺ аварагасда нахъги рилълъарал муъминзаби руго «жудеца щукру гьабулел» абун Аллагьас жудер х1акъалъулъ абурал.

Щукру гьаби абураб раг1иялъул маг1на буго жиндие гьабураб лъик1лъи

лъан, гьелдаса вохун, жиндие лъик1лъи гьабурав чиясе раг1иялдалъун яги г1амалалдалъун жив вохун, разилъун вук1ин бихьизаби.

Нилъеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру гьабизе т1адаб бищунго к1удияб ниг1мат буго нилъ гьев лъалел, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасда нахърилълъарал умматалдаса гьари. Гьелда хадубги кинабго жо Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан бугеб ниг1мат буго: сахлъи, ризкъи, бихьи, раг1и, г1акъло, мац1 лъай ва цогиги г1емерал ниг1матал. Х1атта унтикъварилъиги муъминчиясе ниг1мат буго: гьеб жинда Аллагь рак1алде щвезавулеб, тавбо гьабиялде, г1ибадат ц1ик1к1изабиялде вачунеб сабаб бугелъул.

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ كِتَٰبًا مُّؤَجَّلًا ۗ وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلْءَاخِرَةِ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا ۚ وَسَنَجْزِى ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٥﴾

145. Цониги напс холаро Алагьас جَلَّجَلَالُهُ **жиндие бихьизабураб заман т1убан хадуб гурони. Аллагьас щибаб напсалъе бугеб г1умро хъван, къадар гьабун х1адурун буго** ва гьелъие щибго цебе яги нахъе бахъи бук1уларо. Ч1ван хварав чиги жиндир г1ажал щун хварав вуго, рокъов бусада вегун хваравги жиндир г1ажал щун хварав вуго.

Гьаб аяталдаса мурад буго муъминзаби Аллагьасул диналъе г1оло гъазават гьабиялде гьесизари ва гьезул рак1 парахат гьаби. Тущманасда данде ч1вай ва гьесда рагъ гьаби гьезие г1емераб ажро-кири бугеб бук1ин бич1ч1изаби ва рагъулъ г1ахьаллъарав чиги холаревлъи бицин, жиндир г1ажал щун гурони. Х1инкъиялъ г1умру халат гьабуларо, бах1арчилъиялъ г1умру къокъги гьабуларо. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къадар нахъч1вазе к1оларо киг1анго жив ц1унарав чиясдаги. Жиндие бихьизабураб заман лъугьун гурони инсан холаро, киг1ан к1удиял хвалда х1инкъарал балагьал т1аде рач1аниги ва рагъулъ, тущбабазул мухъилъ жанив лъугьун жив вагъулев вугониги.

Хадубги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **«Щив чи вугониги дунялалъул ч1аголъи т1алаб гьабун, гьелъие г1оло хьвадулев, дица гьесие гьеб кьела** ва амма гьесие ахираталда ажро бук1инароабун. Гьаб раг1и абуна рагъулъ бергьун гъанимат (давла, бечелъи) щвей бокьарал г1адамазда: Гьаб дунял нилъеца т1алаб гьабизе кколеб ва жиндие г1оло ях1 бахъизе кколеб жо гьеч1о. Аллагьас дунял лъик1асеги квешасеги кьола.

Цинги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна: **«Ахираталъул ажро-кири бокьун, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъи бокьун, хьвадулев чиясе дица гьебги кьола. Ва Аллагьасул ниг1матал лъан, гьезда данде щукру гьабулел**

г1адамазе дица х1исаб гьеч1ого лъик1лъи ц1ик1к1изабила ва ахираталда лъик1аб жазаъги гьабила» – абун.

وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَٰتَلَ مَعَهُۥ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا۟ لِمَآ أَصَابَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا۟ وَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٦﴾

146. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **аварагзаби** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **г1емер руго Аллагьасул диналъе г1оло жигьад гьабурал ва гьелгун цадахъ Аллагьасдаса х1инкъарал муъминзаби ва г1алимзабиги жигьадалда рахъарал. Гьездаги рагъулъ зах1малъи къварилъи бихьана, цо-цоял ч1вана, цогидал лъукъана. Ва амма гьел х1инкъич1о ва гьел заг1ип гьарич1о Аллагьасул нухда жидеда щвараб къварилъиялъ ва тущманасда цере г1одорег1анлъич1о, гьесдасан гурх1ел т1алаб гьабич1о. Т1адег1анав Алагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **жидеца сабро гьабулел г1адамал рокьула** гъазаваталда рахъараб мехалъ ва диналда халкъ ах1ун даг1ват гьабулеб мехалъги.

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِىٓ أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٤٧﴾

147. Дол аварагзабаз عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ва гьелгун цадахъ Алагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло рагъ гьабулел муъминзабаз, гьез бах1арчилъиялда рагъ гьабигун ва иманалъулги, диналъулги къуват бук1ингун цадахъ, **Аллагьасда х1елун абулеб бук1ана: «я нижер Бет1ергьан Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**! Дуца нижер мунагьал чуре, дуе гьабулеб г1ибадаталъулъ нижедаса ккараб к1вах1аллъи, жагъаллъиги т1аса лъугьун те. Дуца ниж рагъул майданалда ч1езаре,** дурги нижерги тущманасда рагъулеб мехалъ; нижер рек1елъ х1инкъи рехун гьаниса нахъе руссизе тоге Аллагь ниж. **Дуца нижее квербакъиги гьабе купру- ширкалъул къавмалда т1ад бергьенлъи босизе»** – абун.

فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ ٱلْـَٔاخِرَةِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾

148. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **х1акъикъиял муъминзабазе дунялалъул лъик1лъи кьуна:** тущбабазда т1ад бергьенлъи кьуна. Г1емераб гъанимат-давлаги кьуна, къадро к1одолъи, т1адег1анлъиги кьуна ва тущбабазул ракьал рахъун, гьениб Аллагьасул дин т1ибит1изабуна. **Ахираталда гьезие г1емерго к1удияб ва берцинаб лъик1лъи бук1изе буго,** ниг1матазул алжаналги Аллагь разилъиги бук1ине буго. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **лъик1аб г1амал гьабулел г1адамал рокьулев вуго.** Жидер ниятги бац1ц1адал, г1амалги берцинал муъминзаби

рокьула Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ.

149. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж г1енеккани капурзабаз бицунеб хабаралда ва мунапикъзабазда нахъги рилълъани, гьез нуж х1акъаб диналдаса руссинарун купру-ширкалда рачине руго ва нуж Аллагьас т1орит1ун рук1ун хадур ц1акъго ч1орого хут1араллъун лъугьизе руго:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

иманги бичун купру босиялдаса к1удияб дараналъулъ къей щибха бук1инеб?

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна гьаб аят рещт1иналъе сабаб буго: Ух1удалдаса нахъе руссун хадурги мунапикъзаби гаргадана: «Гьав чи х1акъав авараг вук1аравани гьасда ругъналги щвелароан, гьасул асх1абзабиги ч1валароан, нуж нужерго цебе бук1араб диналде русса» – абун.

Т1адег1анав Аллагьас цебехун араб аят рещт1ине гьабуна ва хадубги абуна:

150. Гьал купарал ва мунапикъзаби нужее лъик1лъи бокьарал г1адамал гьеч1о. Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго нужер тадбир гьабулев ва нужее квербакъулев ва гьев квербакъулезул бищунго лъик1авги вуго.** Гьев Аллагьасде иман лъурал г1адамазе цоги щивго кумекчи ва г1акъло кьолев чи къвариг1уларо.

بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾

151. Дица капурзабазул рек1елъе х1инкъи рехизе буго гьез Аллагьасде ширк гьабун цоги жоялъе г1ибадат гьаби сабаблъун, гьеб ширк гьабиялъе жидее щибго г1илла х1ужжаги гьеч1ого, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб ширк гьабиялде ах1улеб аятги рещт1изабич1ого. **Ахир гьел руссунеб бак1ги жужах1 бук1ине буго. Ц1акъ квешаб ч1олеб бак1 ва руссунеб бак1 буго гьеб жужах1 купру- ширкалдалъун зулмо гьабурал г1адамазе.**

سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعْبَ بِمَآ أَشْرَكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا ۖ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۚ وَبِئْسَ مَثْوَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго:

«Аллагьас дие квербакъи гьабун буго моц1алъ рилълъун унеб нухалъ рик1к1ад рук1адго купаразул рек1елъ х1инкъи рехизе гьабун» – абун.

Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана. Дунялалда гьаб х1инкъи буго ва

ахираталда г1азабги буго Аллагьасул тущбабазе.

152. Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее квербакъила абун гьабураб къот1и т1убазабуна: Аллагьасул изнуялдалъун нужеца капурал ч1валел рук1ана ва нужер хвалчабаз лъилъараб хур г1адин тущбаби г1одореги ралел рук1ана. Цинги нуж х1инкъун риххана, ва маг1арда т1ад ч1ун рук1арал ч1ор реч1ч1улел рагъухъабиги гьениса нахъе рач1ана ва нуж аварагасул** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **амруялдаги г1асилъана.**

وَلَقَدۡ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥٓ إِذۡ تَحُسُّونَهُم بِإِذۡنِهِۦۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلۡتُمۡ وَتَنَٰزَعۡتُمۡ فِي ٱلۡأَمۡرِ وَعَصَيۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَۚ مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنۡيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلۡأٓخِرَةَۚ ثُمَّ صَرَفَكُمۡ عَنۡهُمۡ لِيَبۡتَلِيَكُمۡۖ وَلَقَدۡ عَفَا عَنكُمۡۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ١٥٢

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас к1икъоялда анц1го ч1ор реч1ч1улев асх1аб лъун вук1ана Ух1уд мег1ералъул т1асияб рахъалда, гьезда т1ад Г1абдулагь ибну Жубайр رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ амирлъун тун вук1ана. Гьал асх1абзабазда амру гьабун бук1ана нуж гьеб бак1алдаса нахъе рач1унге муъминзаби бергьунел ругониги яги къолел ругониги абун. Гьал асх1абзабаз жидер бак1 теялда г1айиб ч1валеб буго гьаб аяталда жаниб.

Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго **Нужеца аварагасул** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **амруялдда г1асилъи гьабуна нужее бокьулеб жо бихьараб мехалъ.** капурзаби х1инкъун лъутулел рихьараб мехалъ. **Нужеда гьоркьор руго дунялалъул маг1ишат бокьарал г1адамалги.** Гьел руго мег1ерги тун гъаниматалда хьуллъун нахъе рач1арал г1адамал. **Ва нужеда гьоркьор руго ахират бокьарал г1адамалги.** Гьел руго Г1абдуллагь ибну Жабиргун цадахъ маг1арда ч1арав анц1го асх1аб, жидеда Аллагь разилъаял, гьел киналго асх1абзаби шагьидлъана гьеб маг1арда рук1адго.

Цинги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нуж нахъе руссизаруна ва капураздаса лъутизаруна нужер иманалъул х1албихьизе. Аллагь нужеда т1асаги лъугьана гьеб г1асилъи ккун бук1аниги.** Т1адег1анав Аллагьасул гурх1ел, ц1об бук1инч1ебани муъминзабазда жегиги ц1ик1к1ун къварилъи щолаан. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **муъминзабазе ц1обал г1ат1идав вуго ва гьезие хиралъи, к1одолъи кьолев вуго.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнумасг1удидаса х1адис бицана: *«Ух1удалда рагъулеб мехалъ муъминал руччаби рук1ана асх1абзабаз лъукъарал мушрикал жидеца хвезарулеллъун. Гьеб къоялъ дица гьа гьедун*

бук1арабани нижеда гьоркьов цоники чи гьеч1ин жиндие дунял бокьарав абун, дида кколаан дир гьа бит1араб бук1илин абун. Дида лъалеб бук1инч1о нижеда гьоркьор дунял бокьарал чаг1и рук1ин, т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *гьаб аят рещт1инег1ан:* «Нужеда гьоркьор руго жудее дунялалъул маг1ишат бокьарал г1адамал» – абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

153. Нужеца рак1алде щвезабе я гьал муъминзаби, нуж капурзабаздаса лъутун маг1ардехун унеб г1уж, цояв цоясдаги валагьич1ого, цоцазе кумекги гьабич1ого. Нужеда хадув ах1долев хирияв аварагги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **вук1адго.** Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг гьезда ах1долев вук1ана: *«Дихъе рач1а я Аллагьасул лагъзал, дун Аллагьасул расул вуго, нужер т1ад руссун рач1аразе алжан буго»- абун.*

۞إِذۡ تُصۡعِدُونَ وَلَا تَلۡوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٖ وَٱلرَّسُولُ يَدۡعُوكُمۡ فِيٓ أُخۡرَىٰكُمۡ فَأَثَٰبَكُمۡ غَمَّۢا بِغَمّٖ لِّكَيۡلَا تَحۡزَنُواْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمۡ وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمۡۗ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ١٥٣

Амма нуж жеги хехго лъутун унел рук1ана**. Нужее Аллагьас цоялда хадуб цогиги рак1 къварилъи, пашманлъи т1аде биччана:** рагъда нуж риххун лъутун иналъул, авараг ч1вана абураб хабаралъул, гъанимат щвеч1ого хут1иялъул, тущман нужедаса т1адег1ан маг1арде вахиналъул къварилъиги.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *« я дир Аллагь! Гьел капуразе нижедаса т1адег1ан рук1ине ихтияр гьеч1о» – абун.* Т1адег1анав Аллагьас муъминзабазда гьал пащманлъаби рихьизаруна: **жидехъа борч1ун араб гъаниматалда гьезул рак1 бух1ич1ого бук1ине ва гьезда щварал ругъналги риха-хичиги бигьаяб жолъун бихьизе. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужеца гьабулеб жо жинда лъалев вуго:** нужер Аллагьасе г1оло вагъаравги, рияалъе г1оло вагъаравги лъала Бет1ергьанасда.

154. Цинги т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нуж гьеб пашманлъи-къварилъиялда рук1адго, нужеда т1аде макьу биччана, нуж х1инкъич1ого рук1ине сабаблъун. Гьеб макьуялъ нужер цо къокъа гьапул гьабуна,** ай х1инкъарав чиясда макьу бач1унаро, Аллагьас гьал муъминзабазул х1инкъи т1аса инеабун

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيۡكُم مِّنۢ بَعۡدِ ٱلۡغَمِّ أَمَنَةٗ نُّعَاسٗا يَغۡشَىٰ طَآئِفَةٗ مِّنكُمۡۖ وَطَآئِفَةٞ قَدۡ أَهَمَّتۡهُمۡ أَنفُسُهُمۡ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ ظَنَّ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ مِن شَيۡءٖۗ قُلۡ إِنَّ ٱلۡأَمۡرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِۗ يُخۡفُونَ فِيٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبۡدُونَ لَكَۖ يَقُولُونَ لَوۡ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٞ مَّا

قُتِلۡنَا هَٰهُنَاۗ قُل لَّوۡ كُنتُمۡ فِي بُيُوتِكُمۡ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَتۡلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمۡۖ وَلِيَبۡتَلِيَ ٱللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمۡ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمۡۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ١٥٤

гьазда макьу щвезабуна.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас асх1абас абу Т1алх1атидаса х1адис бицана; гьес абуна:

«Ух1удалда рагъул мухъазулъ рук1аго нижеда макьу щвана: дир кодоса хвалчен бортун унаан ва дица кодоб босулаан, гьадин чанго нухалъ бортана дир квералдаса хвалчен дунги гьапуллъун» – абун. Х1адис имам Бухарияс магъази т1ехьалда бицана.

Хадуб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бицунеб буго гьаб макьу щвей Аллагьасе г1оло жал рагъулел муъминзабазе бук1ин, ва мунапикъзаби добго х1инкъиялъулъ хут1араблъи. **Цоги къокъа бук1ана жидер напсазул ургъалида бугеб, рек1ел х1инкъиги жегиги ц1ик1к1араб. Гьал мунапикъзаби Аллагьасда щакдарулел руго ва гьезул рак1азулъ квешал пикраби х1алт1улел руго.**

Ибнукасирица абуна: гьал мунафикъазда рак1алда ккана гьаб бак1алда мушриказ бусурбабиги т1аг1инарулин ва исламалъул ишги т1убанго т1аг1ун унин- абун. Гьедин рак1алде ккола жагьилал г1адамазда, цо къварилъи бач1араб мехалъ гьезда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ к1очола, цинги Аллагьас гьелги к1очон тола.

Гьал мунапикъаз абулеб буго: «Нижехъ бугеб ихтиярго щиб бугеб?» – абун. Ниж гьаб рагъулъе рачана нижее бокьич1ого, нижерго ихтияралда тун рук1аралани ниж гьанире рач1ине рук1инч1о» – абун. **Дуца абе Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, **Кинабго амру Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **кодоб буго** ва гьеб Аллагьас жиндие бокьухъин билълъизабула»–абун.

Гьал мунапикъаз дуе загьир гьабулеб гуреб, рек1елъ бахчараб жо буго. Щиб гьеб абуни, гьез абулеб буго нижехъ ихтияр бук1арабани ниж рагъдего рач1изе рук1инч1о»-абун. Ниж х1ал гьабун рачана рагъде абулеб буго мунапикъзабаца. **Дуца гьезда абе Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: «нуж нужерго рукъзабахъ рахчун ч1ч1ун рук1араланиги Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **ч1вазе къадар гьабурав чи гьев ч1вазе хъвараб бак1алде вачизе вук1ана»-** абун.

Аллагьасул къадаралдаса ворч1изе ва лъутизе бак1 бук1уларо. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Ух1удалда муъминзаби рагъда къезариялъе х1икмат бицун абулеб буго: **нужер рак1азулъ бугеб жоялъул х1албихьизе гьабуна дица гьаб ух1удалда ккараб иш:** нужедаса х1акъикъиял муъминзабиги мунапикъзабиги загьир гьаризе ва гьел киналго г1адамазда лъазе. **Ва нужер рак1алги рац1ц1ад гьаризе:** тавбо гьабун, иман ц1и гьабун Аллагьасде руссарал Аллагьас къабул

гьаризе. **Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужер рак1азулъ бугеб кинабго жо лъалев вуго** ва щивасе жинда рекъараб жазаъ гьабулевги вуго.

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ مِنكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ إِنَّمَا ٱسۡتَزَلَّهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ بِبَعۡضِ مَا كَسَبُواْۖ وَلَقَدۡ عَفَا ٱللَّهُ عَنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٞ ١٥٥

155. Ух1удалда муъминзабазул ва мушриказул к1иго къокъа рагъизе данделъараб мехалъ гьенисан мугъ бан лъутун арал нужер гьалмагъзаби, гьел руго щайт1аналъ г1одорг1анлъиялде ккезарурал. Щайт1ан гьезда т1ад бергьинги гьез гьарурал мунагьал сабаблъун буго.

Гьел мунагьазул к1удиябги Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагасул амруялда хилиплъи буго: маг1арда рук1арал ч1ор реч1улел рагъухъабаз жидер бак1 тей буго, гьеб бак1 тоге абун аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ амруги гьабун бук1ун. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гьал муъминзабазда т1аса лъугьана. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **Жинца мунагьал рахчулев, жив гурх1улев, х1алимав вуго.**

Лъик1ал г1адамазул цояс абуна: «Лъик1аб г1амалалда данде бугеб кири буго хадубги лъик1аб г1амал гьабизе тавпикъ гьаби. Квешаб г1амалалъе гьабулеб жазаълъун буго гьелдаги хадуб цогиги квешаб г1амал гьаби» – абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَقَالُواْ لِإِخۡوَٰنِهِمۡ إِذَا ضَرَبُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ أَوۡ كَانُواْ غُزّٗى لَّوۡ كَانُواْ عِندَنَا مَا مَاتُواْ وَمَا قُتِلُواْ لِيَجۡعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ حَسۡرَةٗ فِي قُلُوبِهِمۡۗ وَٱللَّهُ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ١٥٦

156. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж капурзабазда релълъун рук1унге, жудеца жудерго гьудулзабазул х1акъалъулъ абулел, цо сапаралда ун рук1анин, яги гъазаваталда ун рук1ани: «Гьал гьалмагъзаби нижеда аск1ор рокъор ч1ун рук1аралани, гьал хвезеги рук1инч1о, ч1вазеги рук1инч1о» – абун. Гьадинаб бат1улаб иг1тикъад Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьезул рек1елъ лъун буго хварал чаг1азда гьезул г1емерго рак1 бух1изе.**

Гьал капуразул рак1алда бугеб х1алалъ гьеч1о иш. **Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жинца хвезарулев ва ч1аго гьарулевги. Нужеца гьабулеб кинабго г1амал жинда бихьулевги вуго Аллагь.** Загьираб г1амал бихьулеб г1адин бат1инаб г1амалги бихьула.

وَلَئِن قُتِلۡتُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوۡ مُتُّمۡ لَمَغۡفِرَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَحۡمَةٌ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ١٥٧

157. Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналъе г1оло рагъулаго шагьидлъун хваниги, яги рукъор рук1ун хваниги,** амма

гъазаваталда ине бокьунги бук1ун, Аллагьасул дин т1адег1ан гьабиялда ниятги бук1ун. **Гьаб х1алалъ хвел ва Аллагьасул рахъалъан бугеб мунагьал рахчиги лъик1аб буго нужее, гьаб дунялалда ч1аго хут1ун маг1ишат гьабулаян рук1иналдаса.**

158. Нуж бусада регун рукъор хваниги, рагъул майданалда шагьидлъун хваниги, ахир киналго Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **руссине руго ва щивасе жиндир г1амалазда рекъараб жазаъги гьабизе буго.**

وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى ٱللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾

Гьаб амру гьадин бугелъул нужеца т1аса бище нуж Аллагьасда г1агар гьарулеб ва гьев разилъи щолеб г1амал. Гьал г1амалазул бищунго лъик1аб буго ракьалда Аллагьасул дин бук1иналъе г1оло гъазават гьаби. Гьединго буго даг1ват гьабун диналда халкъ ах1иги, цогидаб исламияб диналъе мунпаг1ат бугеб г1амалги. Инсан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие т1аг1ат- г1ибадат гьабизе вижун вугелъул, гьеб т1аг1ат бищунго Аллагь разилъулеб гьаби лъик1 буго. Инсан хвалие вижарав вугелъул, Аллагьасул диналъе г1оло хвей т1адег1анаб даража макъам буго.

Ух1удалда бах1арчилъи бихьизабураздаса вуго жинда Аллагь разилъаяв Анас ибну Назар асх1абги. Бусурбаби х1инкъун риххараб мехалъ ва мунапикъаз Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ч1ванаян хабар т1ибит1изабидал, Анасица абуна: «Я дир Аллагь, дица гьарулеб буго, дуца г1узру къабул гьаби бусурбабаз гьабураб жоялдаса, ва дун вац1ц1адав вуго гьал мушриказ гьабураб жоялдаса»– абун. Цинги гьев хвалченги бахъун унаго, Саг1до ибну Муг1аз данде ккана, жинда Аллагь разилъаяв. Анасица абуна: «Мун киве унев я Саг1ду! Валлагьи дие алжаналъул мах1 бач1унеб буго гьаб Ух1удалда цебесан»-абун. Цинги гьев рагъулъе ана ва жив ч1вазег1ан вагъана. Мушриказ гьесул черх къот1-къот1ун инжит гьабун бук1ана, щив вугеб лъалареб х1алалъ ва жиндир черхалда ункъогоялдасаги г1емер ругънал рук1ана. Яц т1аде яч1ун, гьелда Анас رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ лъана к1алдир ругел цабзаздалъун. Аллагьас гьазул баракат нилъееги щвайги ва нилъги гьазда нахърег1изареги.

159. Аллагьас дур чорхолъе лъураб гурх1ел-рах1муяб т1абиг1аталдалъун мун дур асх1абзабадехун тамахлъана Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ва дур амруялда хилиплъи гьабуниги гьезда квешаб раг1иги абич1о, рихунеб жоги бицинч1о. **Мун вук1аравани рак1**

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى ٱلْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

сог1ав, ццин хехав чилъун, дуда аск1осан асх1абзаби лъутун инаан ва мун цох1ого хут1илаан.

Мац1алъ бицунеб жо хъач1аб, къабих1аб бук1ин рак1 сог1аб, т1абиг1ат квешаб бук1иналда т1орит1ел гьабулеб буго. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг гьал хъубал т1абиг1атаздаса вац1ц1ад вижана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. **Мун асх1абзабаздаса т1аса лъугьа Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, дуца гьезул мунагьал рахче абун Аллагьасдаги гьаре, дур умуразулъ гьезулгун мушавараги гьабе. Цо амру гьабиялда дуца къасд гьабураб мехалъ Аллагьасда таваккал т1амун гьебги гьабе. Х1акълъунго Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **жинда таваккал т1амулел ва кинабго жоялъул гьесда божун рук1унел г1адамал рокьула.**

Мух1аммад Г1али Сабунияс жиндир тафсиралда абуна: гьаб аяталда жаниб т1орит1ел гьаби буго нилъер хирияв Авараг Мух1амад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, бищунго берцинал, хириял т1абиг1атазда хасс гьавун вук1иналда. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул амруялъул г1ажаибаб жо буго: гьев вук1ана бищун ч1ух1арав, т1адег1ан вук1ине рес бугев, амма асх1абзабазда гьоркьов бищун х1еларав, г1одовег1анавлъун вук1унев. Гьев вук1ана насабалъул рахъалъан бищун хирияв, машгьурлъиялъулъ бищун камилав, т1абиг1ат-г1амалазулъ бищун вац1ц1адав, сахаватазул бищун сахаватав, каламалъул рахъалъан бищун пасих1ав. Гьал киналго сипатал руго инсан жиндалъун ч1ух1улел ва хиралъулел. Ва амма Алагьасул свалат салам лъеяв авараг жинца рет1елги букъулев, хьиталги рац1ц1улев, х1амидаги рек1унев, ракьалда г1одовги ч1олев, лагъас ах1ани гьесие жаваб гьабун ах1аралъувги унев вук1ана.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ гьав аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ нахърилъараздаса гьареги Алагьасул свалат салам лъеги гьаб нур балеб чирахъалда, хиралъабазул ралъадалда, т1ок1лъаби г1емерав, жив халкъалдаса т1аса вищарасда.

Цоги кант1изе рекъараб жо буго: Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ таваккал т1ами ц1акъго т1адег1анал макъамаздаса буго к1иго рахъалъан. Цо буго таваккал т1амурав чи Аллагьасе вокьулев вук1ин. Цоги буго таваккал т1амурав чи Аллагьас ц1унулев вук1ин. Гьаб к1удияб макъам щвезе рес бук1аго инсан сундасан х1инкъулев?

160. Т1адег1анав Аллагьас нужее квербакъи гьабураб мехалъ нужедаса бергьине к1олев щивго вук1унаро. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нуж рехун тани, цинги щивха вук1инев нужее квербакъизе к1олев, гьев Аллагьасул изну гьеч1ого?**

إِن يَنصُرۡكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمۡۖ وَإِن يَخۡذُلۡكُمۡ فَمَن ذَا ٱلَّذِي يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعۡدِهِۦۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ١٦٠

Бадроялда рагъулъ нуж бергьинги, Ух1удалда нуж къейги Аллагьасул

амруялдаса буго. К1одо гьариги, г1одорег1ан гьариги, бергьенлъиги, къейги Аллагьасул х1укму-къадаралдалъун бук1уна. **Гьаб амру гьадин бугелъул муъминзаби кидаго Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **тавакал т1амун, гьесда божун рук1а абе.**

161. Аллагьасул аварагас гъаниматалъе щвараб боц1иялъулъ хиянат гьабуларо. Нагагь жинца хиянат гьабун щив чи вугониги, гьев чи къиямасеб къоялъ хиянат гьабун босараб жоги горбода бан вахъизавула халкъалда цеве. Цинги киналго г1адамазул х1исаб мизанги гьабула. **Ва щибаб напсалъе щибго мукъсанлъиги гьабич1ого жазаъ гьабизе буго ва цониги чиясе щибго зулмуги гьабизе гьеч1о.**

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ ۚ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾

Квешаб г1амал гьабурасе г1азаб ц1ик1к1изабуларо, лъик1аб г1амал гьабурасе кири-ажро дагьлъизеги гьабуларо. Аллагьасул ц1об-рах1маталдалъун мунагьаздаса т1аса лъугьин ва лъик1аб г1амалалъе ц1ик1к1араб ажро гьаби бук1ине буго.

162. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун хьвадарав чи:** жинца г1ибадат бац1ц1ад гьабурав, амру-нагью т1убан хьвадарав, **релълъун вук1инищ Аллагьасда г1асилъарав ва жинда гьесул ццинги бахъарав чиясда. Гьав чиясул вуссунеб бак1 жужах1 буго ва ц1акъ квешаб рукъ буго гьеб жужах1.**

أَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَن بَاءَ بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾

163. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **разилъараб ва Аллагьасул ццин бахъараб агьлуялъул бат1и-бат1иял даражаби руго Аллагьасда аск1ор. Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **лагъзадерил ах1валал лъалев вуго** ва гьезие жазаъ гьабулевги вуго.

هُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾

Аллагь разилъи т1алаб гьабун хьвадарал муъминзабазе ниг1матазул алжанал руго. Аллагьасул ццин бахъарал, купру-ширкалда хварал г1адамазе ахираталда г1одобег1анлъи ва даимаб г1азаб буго.

164. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **к1удияб ц1об гьабуна муъминзабазда: гьезухье жидедаго гьоркьоса авараг вит1ун.**

Жидер мац1ги лъалев, х1алги лъалев, гьезда гьит1инаб къоялдаса нахъего жив

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾

лъалев ва жиндир х1акъикъатги лъалев.

Жидее Аллагьасул Къуръан ц1алулев, мунагь-хат1аялдаса, къабих1ал пишабаздаса, купру-ширказдаса гьел рац1ц1ад гьарулев. Жинца гьезда Къуръанги ва бац1ц1адаб суннатги малъулев. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жидехъе гьев авараг** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **вит1илелде цере жал ц1акъ къосараллъун рук1аниги:** хъанчазе лагълъи гьабулел мушрикал рук1ана. Цояз цоял ч1валел, риба кваналел, ч1агого лъимал ракьулъ рукъулелги рук1ана. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб къавм купруялъул бец1лъиялдаса иманалъул нуралде рачана ва умматазул бищун хирияллъунги гьаруна.

165. Ух1удалда къварилъи ккараб мехалъ нужеца щай абулеб гьаб балагь киса нижеда бач1араб абун. Бадроялда рагъ гьабулеб мехалъ нужеца мушриказдаги щвезабун бук1ана Ух1удалда нужеда щвараб к1игог1ан ц1ик1араб балагь.

أَوَلَمَّآ أَصَٰبَتۡكُم مُّصِيبَةٞ قَدۡ أَصَبۡتُم مِّثۡلَيۡهَا قُلۡتُمۡ أَنَّىٰ هَٰذَاۖ قُلۡ هُوَ مِنۡ عِندِ أَنفُسِكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿١٦٥﴾

Ух1удалда лъабкъоялда анц1го асх1аб ч1вана, жидеда Аллагь разилъаял. Бадроялда лъабкъоялда анц1го мушрик ч1вана ва гьедиг1анго асир гьарунги рук1ана.

Дуца гьезда абе Мух1аммад, гьаб балагь буго нужецаго нужее гьабураб – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул амруялда нужер хилиплъи сабаблъун, ва давла (гъанимат) щвеялда хьул лъей сабаблъун. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь кинабгожоялда х1ал к1олев вуго** ва гьесул х1укму хисизабизе к1олев щивго вук1уларо.

166. Ух1удалда к1иго къокъа рагъда данд ч1вараб мехалъ нужеда щвараб балагь ва къварилъи Аллагьасул х1укмуялдалъун буго:

وَمَآ أَصَٰبَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ فَبِإِذۡنِ ٱللَّهِ وَلِيَعۡلَمَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٦٦﴾

гьесда бихьун, лъан ва гьесул къадаралда рекъон. Гьелда жаниб Аллагьасул х1икматги буго **х1акъикъиял муъминзаби мунапикъзабаздаса рат1а рахъи.**

167. Гьединго мунапикъзаби щал ругел лъай буго Ух1удалда ккараб рагъалъул х1асил.

Г1абдулагь ибну Убай ибну Салул вук1ана мунапикъазул бищунго к1удияв, цоги лъабнусгог1адав чиги вук1ана.

Муъминзабаца гьал мунапикъазда

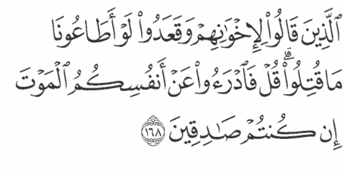
وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُواْۚ وَقِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ قَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدۡفَعُواْۖ قَالُواْ لَوۡ نَعۡلَمُ قِتَالٗا لَّٱتَّبَعۡنَٰكُمۡۗ هُمۡ لِلۡكُفۡرِ يَوۡمَئِذٍ أَقۡرَبُ مِنۡهُمۡ لِلۡإِيمَٰنِۚ يَقُولُونَ بِأَفۡوَٰهِهِم مَّا لَيۡسَ فِي قُلُوبِهِمۡۚ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يَكۡتُمُونَ ﴿١٦٧﴾

абидал: «нужги нижгун цадахъ мушриказда рагъизе рач1а, яги нахъруссун лъутун инч1ого нижгун цадахъг1аги ч1а. Тущманасда нилъ г1емераллъун рихьизе» – абун, мунапикъзабаца абуна: «нижеда лъалеб бук1арабани гьаб Ух1удалда рагъ бук1ине бук1ин, ниж нахъ руссине рук1инч1о, - абун. Ай нижеда рак1алде кколеб буго гьаниб рагъ бук1инаро абун».

Гьал г1адамал–рагъ гьабизе рач1инч1ого нахъ руссарал ва муъминзабазул къуватги хвезабурал, гьезул напсазулъ х1инкъиги рехизабурал,-**куфроялде ц1ик1ун г1агарда руго иманалда ругелдаса.** Ай гьазул г1амал капурзабазул г1амал буго. **Гьез к1алаздалъун абулеб буго жидер рек1елъ гьеч1еб жо.** Гьезул рек1елъ нифакъ бук1иналъ гьезие бокьун буго муъминзаби рагъда къезе, гьеб мурадалда жал рагъулъ г1ахьаллъич1ого нахъе унел руго. Амма к1алалъ абулеб буго: «Жакъа гьаниб рагъ бук1инаро, бук1арабани нижги рагъилаан нужгун цадахъ» – абун.

Т1адег1анав Аллагь жинда лъалев вуго гьез рек1елъ бахчун бугеб нифакъ ва ширк. Рик1адаб Маккаялдаса г1емераб ярагъгун рач1ун, жидер Бадроялда ч1варал гьалмагъзабазул рец1ел босизе г1ащикълъун, бусурбабаздаса г1езег1анго г1емерал мушриказул боял Ух1уд маг1арде щвараб мехалъ, гьениб рагъ бук1унеблъи мунапикъзабазда ц1акъ лъик1 лъалеб бук1ана.

Жидер рак1азулъ муъминзабаздехун бугеб рокьукълъиялъ гьел къезе, х1инкъизе бокьун, ана мунапикъзаби Ух1удалдаса нахъ руссун. Азарго чи гурони гьеч1еб асх1абзабазул бо анкьнусго чиясде буссана ва иман заг1ипал г1адамал х1инкъизе ва щакдаризе сабабги лъугьана.



168. Гьединго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва муъминзабазда лъазе мунафикъзабазул цогидаб къокъаги:** жал рагъде рач1инч1ел, рукъор г1одорч1ун ч1арал. **Цинги Ух1удалдаса асх1абзаби нахъ руссун рач1араб мехалъ жидеца абулел: «Гьал муъминзабиги гьазда цадахъ Ух1удалда ч1варал нилъер гьалмагъзабиги нилъехъ г1енеккун рук1аралани ва рагъ гьабич1ого ч1ун рук1аралани жал ч1вазе рук1инч1о» – абун. Дуца гьезда абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: «Нужеца хвел нахъ ч1вайха нужерго напсаздаса, гьеб нужер раг1иялъулъ нуж рит1араллъун ратани» – абун.** Рагъда вахъинч1ев чи хвеч1ого хут1улев ватани ва рагъ хвеялъе сабабги батани, нужер цониги чи хвезе бегьиларо. Гьаб раг1и буго мунафикъзабазда г1айиб ч1ван ва гьезул ах1макълъи

халкъалда загьир гьабун абураб раг1и.

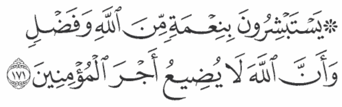
وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾

169. Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицун Ибнуг1аббасица رضي الله عنه абуна: Аллагьасул расулас صلى الله عليه وسلم абуна: *«нужер муъминал вацал Ух1удалда ч1ван хвараб мехалъ Аллагьас جل جلاله гьезул рух1ал лъуна, алжаналъул г1урччинал х1анч1азул къуч1умалда жанир, алжаналъул г1ораздаса лъин гьекъолел ва алжаналъул пихъалги кваналел. Гьезул руссунеб бак1ги Г1арщалъул раг1дукь ругел меседил чирахъазда аск1об бугеб. Цинги гьединаб гьуинаб, лазатаб квенги лъинги батидал, берцинаб руссунеб бак1ги батидал гьез абуна: «Щивха вук1инев нилъер диналъул вацазда жинца бицунев нилъ алжаназда жанир ч1аго рук1ин ва Аллагьасул ниг1матазулъ рук1ин, гьел муъминзабазул гъазаваталда хьул лъезе, тущманасдаса х1инкъич1огоги рук1ине» – абун. Т1адег1анав Аллагьас абула: «Дица бицина нужер хабар ч1аго ругел нужер вацалазда» –* абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана кьуч1аблъун.

Цинги гьаб аят рещт1изабуна: **«Нужеда рак1алда ккоге Аллагьасул диналъе г1оло рагъулаго шагьидлъарал г1адамал хун руго абун. Гьел шагьидзаби Аллагьасда аск1ор ч1аго руго, жидее ризкъи кьолелги руго».**

فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا۟ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾

170. Аллагьас жидее кьураб хиралъи, т1оклъиялдаса роххунги руго гьел шагьидзаби Ва гьез роххелги загьир гьабулеб буго жеги ч1аго ругел мужагьидаз гъазават гьабун гьел шагьидлъараб мехалъ Аллагьас гьезие кьезе бугеб хиралъиялъул: гьел муъминзабазе щибго ахираталда х1инкъи гьеч1о абун ва гьел пашманлъизеги гьеч1о абун дунял тун ахираталда руссиналда.



171. Аллагьасдаса جل جلاله ругел к1удиял ниг1матазда ва ц1об-рах1маталда роххел загьир гьабулел руго гьел шагьидзаби. Т1адег1анав Аллагь جل جلاله муъминзабаца гьабураб лъик1аб г1амалалъул ажро-кири хвезабуларев, гьезие кири г1емерго ц1ик1к1изабулев вук1иналдаги рохел загьир гьабулел руго.

Аллагьасул ниг1мат буго лъик1аб г1амалалде данде гьабулеб жазаъ. Аллагьасул рахъалъан бугеб т1ок1лъи (фазло) буго гьезие ажро-кири

г1емерго ц1ик1к1изаби.

ٱلَّذِينَ ٱسۡتَجَابُواْ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ مِنۢ بَعۡدِ مَآ أَصَابَهُمُ ٱلۡقَرۡحُۚ لِلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ مِنۡهُمۡ وَٱتَّقَوۡاْ أَجۡرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾

172. Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицана: Ух1удалда рагъ гьабун мушрикал нахъ руссун «Х1амраул асад» абулеб бак1алде щведал (Мадинаялдаса бащдаб къоялъ унеб бак1), гьел рек1екълъана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ва гьесул асх1абзаби رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ т1аг1инарич1ого нахъруссиналда. Гьезул цояз абуна: «Нилъеца Мух1аммад ч1вач1о, гьезул г1олил ясал чуязда т1адги рек1изарич1о, квешаб жо буго гьаб нилъеца гьабулеб, т1ад руссун ине руго бусурбаби т1аг1инаризе»–абун. Гьаб хабар Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде щвана ва жинца как ах1изе Билал رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ виччан асх1абзаби данде рак1арана. Цинги гьезул рак1 гьесизабуна мушриказда хадур ине ва дозда бихьизабизе жал х1инкъун гьеч1еблъиги ва жидер къуват хун гьеч1еблъиги. Ругъназул ц1урал, свакарал, рек1ине чуял гьеч1ел, ярагъ къадарал рук1аниги, хирияс асх1абзабазул цо къокъаялъ аварагсул ах1иялъе жаваб гьабуна ва жал къват1ире рахъун мушриказда хадур ана. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мушриказул рак1азулъ х1инкъи рехана авараг صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ жиндир асх1абзабигун вач1унев вук1ин лъадал, ва «т1асияб соналъ рагъила нилъ» абун жидерго нухда ана.

Гьеб лъугьа-бахъин бицун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **Аллагьасул ва гьесул расуласул صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ах1иялъе жаваб гьабурал муъминзаби, жидеда ругъналги щун рук1ун, къварилъиги бихьун бук1ун хадуб,- гьал муъминзабазе Аллагьасул к1удияб ажро-кири буго ва Аллагь разилъи буго: Аллагьасдаса х1инкъун, аварагасда нахърилълъун гьез гьабураб к1удияб гьунаралда данде.**

ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ فَٱخۡشَوۡهُمۡ فَزَادَهُمۡ إِيمَٰنٗا وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾

173. Гьал муъминзаби руго цо къавмалъ гьезда абураб мехалъ: «нужеда рагъ гьабизе г1емерал мушрикал данделъун руго. Нуж гьезда рагъизе унге, нуж гьездаса х1инкъа»– абун, жидер иман жегиги ц1ик1к1арал ва жидеца абурал: «нижее г1ей гьабулев, квербакъулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго. Жинда таваккал т1амизе ц1акъ лъик1ав ва мустах1икъав вуго гьев Аллагь» – абун.

«Нижее г1ей гьабулев вуго Аллагь ва гьев жинда таваккал т1амизе ц1акъ мустах1икъав ва лъик1ав вуго» абураб раг1и абуна Аллагьасул салам лъеяв Ибрагьим аварагас Намрузица жив ц1адаве рехараб мехалъ. Гьаб раг1и абуна муъминзабацаги бищунго жидее х1инкъи бук1ине г1агарлъараб бак1алдаги. Гьаб раг1и абизе рекъараб буго киналго муъминзабаца цо къварилъи, ургъел т1аде бач1араб мехалъ. Гьедин абе абураб авраrасул х1адисги буго.

فَٱنقَلَبُواْ بِنِعۡمَةٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضۡلٖ لَّمۡ يَمۡسَسۡهُمۡ سُوٓءٞ وَٱتَّبَعُواْ رِضۡوَٰنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضۡلٍ عَظِيمٍ ١٧٤

174. Цинги жал рагъде арал ва Аллагьасул ц1обалдалъун рагъ гьабизе ккеч1ого нахъруссарал, жегиги нухда даран данде ккун т1ок1лъиги щварал. Жидеда щибго квешаб жоги щвеч1ел, гьез т1алаб гьабураб Аллагь разилъи щварал. Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **ц1обал г1ат1идав, хиралъи, т1ок1лъи г1емерав вуго.**

إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ١٧٥

175. Доб «нуж рагъизе унге» абун ах1улеб жо щайт1ан буго, жиндир макруялъ гуккарал г1адамал х1инкъизарулеб.

Гьел руго мунапикъзаби, жал рагъде ине х1инкъарал. Цоги маг1на гьабуна гьаб раг1иялъе:щайт1аналъ нуж х1инкъизарулел руго жиндир авлияаздалъун абун. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго**: «Нуж гьел мушриказдаса х1инкъуге. Нуж дидаса х1инкъа, иман лъуралллъун ратани»**–абун.

Куфаразда данде рагъизе нужее квербакъулев вуго дун. Нуж дир амруялда г1асилъизе х1инкъа: дунял ахираталда гьалаглъизе бегьула нуж дида г1асилъани. Бусурбаби х1инкъизарулеб хабар бицине Абусупяница Нуг1айм ибну Масг1уд абулев чи вит1ун вук1ана. Гьасда «щайт1ан буго» абуна: мушриказул кинабго г1амал щайт1аналда нахърилълъун гьабулеб бугелъул.

وَلَا يَحۡزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡكُفۡرِۚ إِنَّهُمۡ لَن يَضُرُّواْ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗاۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَلَّا يَجۡعَلَ لَهُمۡ حَظّٗا فِي ٱلۡأٓخِرَةِۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٌ ١٧٦

176. Мун пашман гьавуге Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, гьел мунафикъзаби купруялдехун унел рук1иналъ,** исламалъе ва бусурбабазе зарал гьабизе ях1 бахъулеб бук1иналъги жидер к1алаздалъун ва пишабаздалъун. **Гьал мунафикъзабазда к1оларо Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щибго зарал гьабизе,** гьез жидерго напсазе буго зарал гьабулеб. **Аллагьасе бокьун буго, жиндир къадаралда рекъон, гьал г1адамал ахираталда щибго лъик1лъи гьеч1ел**

рук1ине ва гьезие гучаб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلۡكُفۡرَ بِٱلۡإِيمَٰنِ لَن يَضُرُّواْ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗا وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ١٧٧

177. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъейги бичун купру босарал г1адамазги Аллагьасе щибго къварилъи гьабуларо ва гьазиеги ахираталда гучаб, жинца унтизабулеб, г1азаб бук1ине буго.**

Гьал руго мунафикъзаби: иман лъун хадуб жал муртадлъарал.

وَلَا يَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّمَا نُمۡلِي لَهُمۡ خَيۡرٞ لِّأَنفُسِهِمۡۚ إِنَّمَا نُمۡلِي لَهُمۡ لِيَزۡدَادُوٓاْ إِثۡمٗاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ١٧٨

178. Капурал г1адамазда рак1алде ккоге абе, жидее ниг1маталги кьун дунялалда рах1аталда тей гьезие лъик1аб жо бугин абун. Дица гьел гьалаг гьарич1ого нахъе рахъун тун руго, гьезул мунагьал г1емерлъизе ва гьезие ахираталда гьел г1одорег1ан гьарулеб квешаб г1азаб бук1ине буго.

مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلۡخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطۡلِعَكُمۡ عَلَى ٱلۡغَيۡبِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجۡتَبِي مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۚ وَإِن تُؤۡمِنُواْ وَتَتَّقُواْ فَلَكُمۡ أَجۡرٌ عَظِيمٞ ١٧٩

179. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **муъминзаби толаро мушрикалгун ва мунафикъалгун журан: х1акъикъиял муъминзаби ва мунафикъзаби рат1а рахъун загьир гьарич1ого толаро.**

Гьадин рат1а рахъизе ккани Ух1удалда гьабураб г1адаб цо-цо х1албихьи гьабизе ккола.

Ибнукасирица абуна: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цо г1акъуба-къварилъи т1аде биччала жиндир вали (вокьулев) загьир гьавизе, тущманги загьир гьавун халкъалда цеве инжит гьавизе. Сабро гьабулев муъминчиги, къосарав мунафикъги загьиралда лъазе – абун.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нуж раккизаруларо жиндир балъгоял умуразда:** нужеда т1асан ралагьун лъаларо муъминзаби ва мунафикъал рат1а рахъизе, гьезул рак1алда бугеб жоялда Аллагьас нужги раккизаруларо. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьал г1адамал загьир гьарула ва цоцаздаса рат1а рахъула гьезул х1албихьи гьабун цо-цо къварилъи т1аде биччан. Гьединаб х1албихьи буго жигьад гьабиги: Ух1удалда ккараб рагъ ва гьениб муъминзабазда щвараб къварилъиги.

Кинниги Аллагьас жиндир аварагзабаздаса бокьарав чи т1аса вищула ва гьел цо-цо балъгоял умуразда раккизарула. Гьадин хирияв авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, Аллагьас мунафикъазул х1алазда ваккизавуна ва гьесда гьезул щивав цояв лъалевги вук1ана.

Гьаб амру гьадин бугелъул: **нужеца Аллагьасда ва гьесул русулазда**

камилаб иман лъеялъ иман лъе ва нужеда лъай: Цох1о Аллагь вуго жинда кинабго балъгояб жо лъалев. Гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лъазабураб къадар балъгояб жоялъул цо-цо аварагасдаги лъала. Аллагьас вах1ю гьабун лъазабула аварагасда жиндие бокьараб жо.

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул расуласда** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **иманги лъун, Аллагьасдасаги х1инкъун нуж хьвадани, нужее ахираталда ц1акъ г1емераб ажро бук1ине буго.**

وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ هُوَ خَيْرًا لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

180. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жидее кьураб, гьесул ц1об-рах1матлъунги бугеб жоялдаса Аллагьасул нухда боц1и кьезе бахиллъарал г1адамазда рак1алда ккоге абе гьез гьабулеб г1амал ц1акъ лъик1аб бугин абун.**

Дунялалъул боц1и данде бак1ари ва гьеб Аллагьасул диналъе квербакъизе кьезе бахиллъи, **жудер ахираталъе ц1акъ квешаб г1амал буго гьеб. Къиямасеб къоялъ горбода т1ад ххун гьеб боц1и-малги баччун, жужах1алъул г1азабалъулъ рук1ине руго гьел г1адамал.**

Ахираталда Т1адег1анав Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **буссине буго зобал ракьазул ва гьезда жаниб бугеб жоялъул ханлъи.** Г1адамал хведал гьезул боц1и ирсалъе унеб г1адин, ахираталъул бет1ергьан цо вугелъул, ирсалъе босараб г1адин буссуна кинабго жо Аллагьасухъе.

Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **нужер г1амалал жинда лъалев вуго:** балъгоябги загьирабги жо лъалев вуго щибго бат1алъи гьеч1ого.

Жинда Аллагь разилъаяв Бухарияс бицараб х1адисалда буго: *«Аллагьас жиндие мал кьурав ва гьелдаса закат кьеч1ев чиясе къиямасеб къоялъ гьеб мал бач1уна к1удияб борохьалъул сураталда жиндир к1иго мац1 бугеб, гьев чиясул горбода жемун, к1алалде цебе баккун гьеб борохьалъ абула: «Дун буго дур боц1и-мал. Дун буго дуца хазинаде ц1унараб жо»* – абун.

Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицана: Мадинаялда ягьудиязул мадраса бук1ана ва Пинх1ас абулев гьезул ц1аларав чи вук1ана жинда сверун г1адамал рак1арун гьезда жо малъулев. Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1аб щвана цо къоялъ гьеб мадрасалда ва жинца Пинх1асида абуна:

Мун Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъа ва мун исламалде вач1а. Валлагьи, дуда лъала Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ х1акъав Аллагьасул расул вук1ин, нужехъе х1акъаб жоялдалъун жив вач1арав ва нужер Тавраталда жиндир бицен бугев-абун.

Цинги Пинх1асица абуна: «Валагьи я Абубакар, нижер гьев Аллагьасда

щибго х1ажалъи гьеч1о, гьев вуго нижеда х1ажатав. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нижеда х1елулев вуго ва ниж гьесдаса г1ей гьабулел руго. Аллагь бечедав вук1аравани, гьес къарзалъе боц1и кьеян абизе бук1инч1о. Аллагьас нужеда риба гьабугеян абулеб буго, амма нижее риба гьабун боц1и кьолеб буго. Гьев бечедав вук1аравани нижее риба гьабун боц1и кьезе бук1инч1о» – абун.

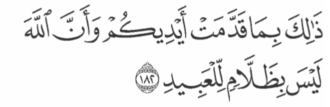
Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1абас ц1акъ ццин бахъун Пинх1асил гьурмалъ квешго хъатги кьабун абуна: «Я Аллагьасул тущман! Нужедаги нижедаги гьоркьоб къот1и бук1инч1ебани дица дур габур къот1илаан» – абун.

Цинги гьав Пинх1ас Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ун гьесда абуна: «Мун валагье дур гьалмагъас дие гьабураб жоялда» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Абубакарида رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ гьикъана сунца мун т1амурав Пинх1асида кьабизе абун. Жинда Аллагь разилъаяв Абубакарица абуна: «Я расулулагь صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Гьав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тущманас ц1акъ к1удияб бугьтан лъуна Аллагьасда, гьев пакъирав вуго, жал бечедал руго абун. Дир Аллагьасе г1оло ццин бахъана ва дица гьесул гьурмада кьабуна» – абун. Пинх1асица гьаб хабар гьереси гьабун инкар ккуна. Т1адег1анав Аллагьас Абубакар рит1ухъ гьавун ва Пинх1ас гьереси гьавун гьаб хадуб бугеб аятги рещт1изабуна:

لَّقَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوْلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ ۘ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا۟ وَقَتْلَهُمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾

181. Х1акълъунго Аллагьасда раг1ана гьел г1адамазул раг1и: «Аллагь пакъирав вуго, ниж бечедал ругоян»–жидеца абулел. Дица малаикзабазда амру гьабила гьазул гьаб къабих1аб раг1и хъвай абун ва гьез щибго х1акъ гьеч1ого аварагзаби ч1вараблъиги хъвай абун. Цинги ахираталде щведал гьаб г1амал хъвараб кагъат цебе рехун дица гьезда абила «гьанже жужах1алъул г1азаб ч1аме нужеца» – абун.

Ягьудияз «Аллагь пакъирав вуго», «Аллагь къарзалъе жо т1алаб гьабулев вуго» абурал раг1аби абулел рук1ана жидеда нахърилълъарал заг1ипал, жагьилал г1адамал исламалде инч1ого рук1ине, гьел щакдаризаризе. Амма ягьудиязул г1алимазда лъалаан жидеца бицунеб жо гьереси бук1ин ва к1удияб мунагь бук1ин. Гьаб маг1на баян гьабун Аллагьас ягьудиязда абулеб буго:



182. Гьаб г1азаб гьабулеб буго нужеца гьабураб г1амалалде данде жазаълъун. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лагъзадерие зулмо гьабулевлъун гьеч1о.

Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ халкъалда гьоркьоб г1адло гьабулев вуго, зулму гьабулев гьеч1о. Кашаф абураб тафсиралда абуна квешав чиясе г1акъуба гьаби ва лъик1ав чиясе кири-ажро гьаби Аллагьасул г1адло буго абун.

ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ عَهِدَ إِلَيۡنَآ أَلَّا نُؤۡمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأۡتِيَنَا بِقُرۡبَانٖ تَأۡكُلُهُ ٱلنَّارُۗ قُلۡ قَدۡ جَآءَكُمۡ رُسُلٞ مِّن قَبۡلِي بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَبِٱلَّذِي قُلۡتُمۡ فَلِمَ قَتَلۡتُمُوهُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٨٣

183. Гьаб аят рещт1изабуна ягьудазул цо къокъаялъ абидал: «Я Мух1аммад, Дуца абулеб буго мун Аллагьасул расул вуго абун ва духъе т1ехьги рещт1изабуна абун. Аллагьас нижедаса къот1и босун буго Тавраталда жаниб: «Нуж цониги аварагасда божуге жиндир муг1жизатлъун къурбаналъе хъураб жо ц1аялъ кваналеб гьеч1они» - абун. Мун гьадинаб муг1жизатгун вач1ани, нижеца мун рит1ухъ гьавила ва дуда нахърилълъина» – абун. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят рещт1изабуна:

Жидеца абулел г1адамал: «Аллагьас нижедаса къот1и босун бугин, нуж цониги аварагасда божугеян, гьев аварагас хъураб къурбан ц1аялъ кваналеб бихьун гурони» – абун, дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: нужехъе дида цере аварагзаби рач1ун рук1ана гурищ баянал х1ужабигун ва муг1жизаталгун.** Гьаб нужеца абулеб муг1жизатги бук1ана гьел аварагзабазе. **Щайха нужеца гьел аварагзаби ч1варал, нуж бит1араб жо бицунеллъун ратани абун.** Нужеца дол аварагзаби гьереси гьаруна ва гьезда рагъ бана, гьанже нужеца Аллагьасда иман лъела ва расуласда нахъги рилълъина абураб жо кин бит1араб бук1унеб?

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدۡ كُذِّبَ رُسُلٞ مِّن قَبۡلِكَ جَآءُو بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُنِيرِ ١٨٤

184. Гьал ягьудияз мун гьереси гьавунин абун дуда гьеб рихунге Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**. Х1акълъунго дуда церехун рук1арал аварагзаби гьал ягьудиязул цересел къавмазги гьереси гьаруна. Гьелги Аллагьасул рахъалъан т1ахьалгун ва баянал х1ужабигун рач1ун рук1ана.**

Таврат, Инжил т1ахьалгун Муса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ, Г1иса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагзаби рач1ун рук1ана ва гьелги гьереси гьаруна цересел къавмаз.

كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوۡنَ أُجُورَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۖ فَمَن زُحۡزِحَ

185. Кинабго напс жинца хвел ч1амизе бугеб буго. Ва х1акълъунго нужер г1амалазул х1исаб гьабун жазаъги

عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدۡخِلَ ٱلۡجَنَّةَ فَقَدۡ فَازَۗ وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلۡغُرُورِ ١٨٥

гьабизе буго ахир къиямасеб къоялъ. Нужедаса жужах1алдаса рик1к1алъарав, гьелъул г1азабалдасан ворч1арав ва жив алжаналдаги лъугьинавурав чи,- гьав вуго жиндир к1удияб хиралъи, т1ок1лъиялда кверщел батарав. Гьаб дунялалъул ч1агольиги гьеч1о дагьабго мехалъ жиндаса мунпаг1ат босулеб ва жинца инсанги гуккулеб жо гурони.

Хеккого жиб толеб, ах1макъав чиясул гурони жинда рак1 гъолареб жо буго дунялалъул ч1агольи.

۞لَتُبۡلَوُنَّ فِيٓ أَمۡوَٰلِكُمۡ وَأَنفُسِكُمۡ وَلَتَسۡمَعُنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُوٓاْ أَذٗى كَثِيرٗاۚ وَإِن تَصۡبِرُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ١٨٦

186. Нужер ц1акъ х1албихьи гьабизе буго, я гьал муъминзаби: нужер боц1и-малалдалъун, нужерго напсаздалъун ва лъимал-хъизаналдалъун. **Ва нужеда ц1акъ г1емер раг1изе буго китабияздаса ва мушриказдаса нужее зарал гьабулеб, рак1 къварид гьабулеб хабар. Гьаб кинабго жоялда нужеца сабро гьабуни, Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъун, гьесул амруялда нахърилълъун нужги хьвадани – гьал руго бищунго к1удиял, жидеда т1адч1ей гьабизе кколел умурал (ишал)**. Гьалда жаниб буго нужее хвасарлъи ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи.

وَإِذۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكۡتُمُونَهُۥ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمۡ وَٱشۡتَرَوۡاْ بِهِۦ ثَمَنٗا قَلِيلٗاۖ فَبِئۡسَ مَا يَشۡتَرُونَ ١٨٧

187. Дуца къавмалда бице Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, Муса аварагасул заманалда рук1арал ягьудияздаса Т1адег1анав Аллагьас Тавраталда г1амал гьабизе щулияб къот1и босараб заман. Гьеб къот1иги бук1ана гьез Тавраталда ругел шарг1иял ах1камал г1адамазда лъазаризе ва щибго жо бахчунгут1изе. Цинги гьез Аллагьасулгун** جَلَّجَلَالُهُ **гьабураб къот1и мугъалда нахъе рехун тана,** гьеб къот1и хвезабуна. **Ва Аллагьасе гьабураб къот1иги бичун ц1акъ дагьаб, х1акъираб дунялалъул мал босана.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул сипатал рахчана ва жидее т1алъи, ханлъи хут1и т1алаб гьабуна. **Ц1акъ квешаб жо буго гьез бичун босараб.** Гьаб даранги ц1акъ гьел къараб даран буго – ахираталда

ч1орого хут1улеб ва г1азаб т1алъулеб.

لَا تَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفۡرَحُونَ بِمَآ أَتَواْ وَّيُحِبُّونَ أَن يُحۡمَدُواْ بِمَا لَمۡ يَفۡعَلُواْ فَلَا تَحۡسَبَنَّهُم بِمَفَازَةٖ مِّنَ ٱلۡعَذَابِۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ١٨٨

188. Дуда рак1алде ккоге Мух1аммад ﷺ**, жидеца гьабураб ишалдаса роххун ругел гьал ягьудияlocal церехъаби,**

Тавраталда ругел дур сипатал рахчи **ва жидеца гьабич1еб г1амалалда данде г1адамаз жидее рецц гьабизе бокьунги ругел:** дур амру г1адамаздаса бахчиялъулъ. жал х1акъаб нухалда ругинги кколел, **Дуда рак1алдаго ккоге гьал г1адамал Аллагьасул г1азабалдаса рорч1илин ва рик1к1алъилин абун.** Рорч1иларо гьел Аллагьасул г1азабалдаса. **Щ1акъ жинца унтизе гьабулеб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго гьеб къавмалъе**.

وَلِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ١٨٩

189. Т1адег1анав Аллагьасухъ جَلَّ جَلَالُهُ **буго зобал-ракьазул ханлъи ва гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **кинабго жоялда х1ал к1олев вуго.**

Ягьудияз абухъе пакъирав гьеч1о Аллагь ва жинда г1асилъаразе г1акъуба гьабизе х1ал к1олев вуго.

إِنَّ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ لَأٓيَٰتٖ لِّأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ١٩٠

190. Х1акълъунго зобал-ракьал рижиялда жаниб, сордо-къо цоялъ цояб хисиялда жанибги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **цо вук1иналда т1орит1ел гьабулел г1аламатал руго г1акъло бугел г1адамазе.**

Гьал г1аламатал загьирлъула жидер г1акълуги бугел, пикруги гьабулел муъминзабазе. Ва амма х1айванал г1адин щибго пикру гьабич1ого зобал- ракьазда ралагьулел инкарчаг1азда щибго жо бич1ч1уларо Щалха ругел гьел г1акълудал бет1ергьаби абуни, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ баян гьабун гьезул сипат бицунеб буго.

ٱلَّذِينَ يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمٗا وَقُعُودٗا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمۡ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ رَبَّنَا مَا خَلَقۡتَ هَٰذَا بَٰطِلٗا سُبۡحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ١٩١

191. Аллагьасул г1аламатал загьирлъулел ва гьездаса мунфаг1атги босулел муъминзаби руго, жидеца кидаго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **рехсеялда т1адч1ей гьабурал:**

жидер мац1аздалъун ва рак1аздалъун ва киналго х1алазулъ: **рахъун ч1ун ругониги, г1одор ч1ун ругониги, бусада регун ругониги.** Аллагь рехсеялдалъун жидер рак1ал х1алхьолел, Аллагьасул х1икматазул пикруялда гьел даимлъулел. **Жидеца зобал-ракьал рижиналъул пикру гьабулел ва жидеца абулел: «Я нижер бет1ергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**! Гьаб кинабго**

г1алам дуца цо х1икмат гьеч1ого бижун гьеч1о. Нижеца мун вац1ц1ад гьавула Аллагь г1ададасеб жо гьабулев вук1иналдаса. Дуца ниж жужах1алъул г1азабалдаса ц1уне» – абун.

رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدۡخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدۡ أَخۡزَيۡتَهُۥۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٖ ١٩٢

192. Я нижер бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**! Х1акълъунго дуца жужах1алда лъугьизавурав чи ц1акъ г1одовег1ан гьавурав вуго. Купру-ширкалдалъун зулмо гьабурал г1адамазе квербакъи гьабулев чиги вук1уларо, гьел Аллагьасул г1азабалдаса хвасар гьаризе.**

رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعۡنَا مُنَادِيٗا يُنَادِي لِلۡإِيمَٰنِ أَنۡ ءَامِنُواْ بِرَبِّكُمۡ فَـَٔامَنَّاۚ رَبَّنَا فَٱغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرۡ عَنَّا سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلۡأَبۡرَارِ ١٩٣

193. Я нижер бет1ергьан Аллагь! Х1акълъунго нижеда раг1ана жинца иман лъеялде ниж ах1улев дур расул Мух1аммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **гьаракь,** Нижеда аварагас ах1улеб раг1ана: **«Я гьал г1адамал! Нужеца Аллагь цо гьавун гьесда иман лъе» – абун. Нижеца гьеб ах1и рит1ухъ гьабуна, аварагасе** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **жаваб кьун иманги лъуна.**

Я нижер Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**! Дуца нижер к1удиял мунагьал чуре,** гьел рахчун те, г1адамазда цере ниж г1одорег1ан гьарич1ого. **Ва нижеца гьарурал г1исинал мунагьазул ва квешал г1амалазул г1акъуба-г1азаб т1аса рехун те. Ва дуца ниж хвезаре** ва ахир т1адеги рахъизаре **мун жидеда разиял лъик1ал муъминзабигун цадахъ**. Ва ниж гьезда нахърег1изаре.

رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخۡزِنَا يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ إِنَّكَ لَا تُخۡلِفُ ٱلۡمِيعَادَ ١٩٤

194. Я нижер бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**! Дуца нижее кье дур аварагзабазул мац1алдалъун нижее къот1и гьабураб жо:**

гьеб буго Аллагьасда иман лъурал, аварагасда мут1иг1лъарал г1адамазе кьезе къот1и гьабураб алжан. **Дуца ниж ахир къиямасеб къоялъ халкъалда цере г1одорег1ан гьарун нечезеги гьаруге,** капурзаби нечезарулеб г1адин. **Х1акълъунго мун къот1уе хилиплъуларев вуго,** муъминзабазе алжан кьезе къот1и гьабуравги вуго.

Гьал аятал руго т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда т1орит1ел гьабулел, гьев кинабго жо бижулев Халикъ вук1ин, кинабго жо хьихьулев ва гьезие ризкъи кьолев Разикъ вук1ин, кинабго халкъалъул тадбир гьабулев Раббул Г1аламин вук1ин бицунел. Гьадинав бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жив цогояв, кинабго халкъалъ жиндие г1ибадат гьабизе

т1адав Маг1буд вук1инги щибго щаклъи гьеч1еб жо буго.

Халикъ лъазе ккани махлукъалъул пикру гьабизе ккола. Аллагьасул зуталъул пикро гьаби лагъзадерида т1адаб жо гьеч1о.

Цо г1алимас абуна: «Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ заталъул пикро гьабулев чи вуго бакъул гордоялда валагьарав чиясда релълъун: берцинго валагьизеги к1оларого, киг1ан валагьаниги щибго жоги лъазе к1оларого вук1улев, берзул нур свинабулеб нур ва гвангъи бук1ин гуреб»-абун.

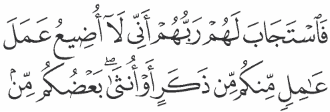
Жинда Аллагь разилъаяй Г1айшатида гьикъана щиб жо бугеб хирияв аварагасул дуда жиб бихьараб бищунго г1ажаибаб жо абун. Жинда Аллагь разилъаяй Г1айшатица г1одун маг1у бац1ц1ана, цинги абуна: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул кинабго амро г1ажаибаб бук1ана. Цо сордоялъ авараг, дир ирга бук1ун, дир рокъов вач1ана. Жив дида аск1ов вегун нижер черх цоцаде хъван хадуб аварагас* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *абуна: «Дуца дие изну кье дир бет1ергьан Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *г1ибадат гьабизе»*- абун. *Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг т1аде вахъун какие чурана ва как базе лъугьана.*

Как балаго вахъун ч1ун жив г1одана жиндир мегеж биччизег1ан. Цинги суждаялда ч1ун гьенивги г1одана ракь биччизег1ан, цинги хадув хьибил ч1ван вегун гьенивги г1одана «рогьун буго, как базе мех щун буго»- абун абизе Билал асх1аб вач1инег1ан. Жинда Аллагь разилъаяв Билал асх1абасда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1ал бихьидал, гьес гьикъана: «Я Расулуллагь صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ*, мун г1одизе гьавулеб жо щиб бугеб Аллагьас дур цереселги, хадуселги мунагьалги чурун рук1аго?»- абун.*

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дуда Аллагь гурх1аяв Билал, дун г1одич1ого кин вук1инев Аллагьас дида гьаб сордоялъ аятал решт1изаридал: «Зобал ракьал рижиналъулъ» абурал (190-194 абилел аятал). Хадубги аварагас абуна: «Квешаб къо бук1ине буго жинца гьал аяталги ц1аларав ва жинца гьезул пикруги гьабич1ев чиясе» – абун. (х1адис дагьабго къокъ гьабуна). Х1адис ибну Х1ибаница бицана кьуч1аблъун.

А́ли Г1имраналъул ахиралда ругел аятал (190-200) сардилъ вахъун как балев чияс ц1ализе суннатаб буго. Жинда Алагь разилъаяв Бухарияс бицараб х1адисалда буго, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьал аятал ц1алулел рук1анин абун сардилъ как базе вахъараб мехалъ (гьеб какалда тагьажуд абула).

195. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъалъул х1исаб гьабун, Аллагьасул х1алк1олъи ва къадро к1одолъи



بَعۡضٖۖ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ وَأُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَأُوذُواْ فِي سَبِيلِي وَقَٰتَلُواْ وَقُتِلُواْ لَأُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَلَأُدۡخِلَنَّهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ ثَوَابٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسۡنُ ٱلثَّوَابِ ١٩٥

бич1ч1ун Аллагь г1емер рехсолел ва т1аг1ат г1ибадат бац1ц1ад гьабулел, цинги Аллагьасде х1елун дуг1а гьабун: «Я нижер бет1ергьан Аллагь» – абун ах1улел г1адамазе **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жаваб гьабула: «Дица нужер цонигиясул лъик1аб г1амал г1адада хвезе толаро ажрокири гьабич1ого, бихьинал ругониги руччаби ругониги. Нуж цоял цоязул баг1з (бут1а, кесек) руго».** Нуж нужер рижиналъулъ цоцазде г1ахьалал ругелъул нужеца гьабураб г1амалалъе жазаъ гьабиги к1иябго тайпаялъе г1ахьалаб буго. **Жудер дин ц1унун, ват1ан тун гьижра гьабун къват1ире арал г1адамал, мушрикаца къварилъи гьабун росабалъа къват1ире рахъине гьарурал, ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин сабаблъун жидее гьабураб г1емераб къварилъиги х1ехьарал, баччарал. Ва Аллагьасул диналъе г1оло тущбабазда рагъ гьабурал, гьеб рагъулъ шагьидлъунги хварал: гьал киналго муъминзабазул дица мунагьал чурула,** дир рах1маталдалъун дун гьазда валагьула.

Гьал г1адамал дица алжаналда жанирги лъугьизарила жидеда жанисан г1орал чвахун унел. Т1адег1анав Аллагьасул лъик1аб жазаълъун бук1ун гьез гьабураб лъик1аб г1амалалда данде. Х1акълъунго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1об буго бищунго лъик1аб ажро. Гьебги алжан буго: жинда жанир инсанасул бералдаги рихьич1ел, г1иналдаги раг1инч1ел, х1атта гьесул рак1алдаги хъат1ич1ел бат1ибат1иял ниг1матал ругел.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам бихьиназда ва руччабазда г1аммаб бук1уна, хит1аб «я гьал муъминзаби» абун гьабун бугониги. Жинда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъаяй Умусаламатица хирияв аварагасда ﷺ абуна: *«Я Бичасул расул! Дида Аллагьас руччаби рехсолелго раг1ич1о гьижраялъул бицунеб бак1алда» – абун. Ай гьижра гьабун къват1ир рахъаралги, гъазаваталда г1ахьаллъаралги муъминал руччаби г1емер руго, гьезул биценго гьабулеба гьеч1о Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абураб маг1на буго гьаб суалалъул. Цинги Аллагьас гьаб цебе хъвараб аят рещт1изабуна: «Дица цониги чияс гьабураб г1амал г1адада хвезабуларо, бихьиназ гьабураб ва руччабаз гьабураб» –* абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.



196. Мун гуккуге Мух1аммад ﷺ ва киналго муъминзабиги гуккуге,

капураб къавмалъ дунялалда гьабулеб хьвада-ч1вадиялъ.

مَتَٰعٞ قَلِيلٞ ثُمَّ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۚ وَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

197. Ц1акъ дагьаб жо буго дунялги, дунялалъул маг1ишатги ахираталда ва гьениб бугеб алжан-жужах1алда данде ккун. **Ахир гьезул руссунеб бак1 жагьаннама буго ва ц1акъ квешаб руссунеб бак1 буго гьеб жагьанамма.** Абадияб ц1адул г1азаб жинда жаниб бугеб, гьелдаса рорч1изе бак1 гьеч1еб.

لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ رَبَّهُمۡ لَهُمۡ جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۗ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لِّلۡأَبۡرَارِ ﴿١٩٨﴾

198. Ва амма Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъун, гьесда мут1иг1лъун хьвадарал г1адамазе ахираталда алжанал руго, жидеда жаниса г1орал чвахулел ва гьел муъминзаби даимго рук1инелъун алжаналда лъугьизарула. Аллагьасул рахъалъан бугеб берцинаб гьоболлъи буго гьеб ва к1одо гьариги буго. Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об бугеб ажро- кириги, хиралъи-к1одолъиги лъик1аб буго Аллагь вокьарал ва Аллагьасеги рокьарал муъминзабазе.**

Киг1анго ч1ух1арал, бечедал ругониги, гьал къосарал, г1асиял г1адамал, гьазул ч1ух1иги, бечелъиги, ханлъиги ц1акъ хехго т1асса унеб, жиндие щибго къимат гьеч1еб жо буго.

وَإِنَّ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَمَن يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِمۡ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشۡتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿١٩٩﴾

199. Жидеда Таврат, Инжил рещт1изабурал ягьудиязул ва насраниязул цо къокъа буго камилаб х1алалъ Аллагьасда иман лъурал, нужеда рещт1инабураб Къуръаналдаги иман лъурал ва жидеда рещт1инабураб т1охьалдаги иман лъурал. Ягьудиязул Г1абдуллагь ибну Саламги ва гьесул асх1абзабиги г1адал. Насраниязул Аннажаши, ва гьесда нахърилълъаралги г1адал. **Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **х1елун, г1одорег1анлъун рук1унел. Аллагьасул калам бичун, гьелда данде дагьабго мухьги босуларел**: дунялалъул боц1иялъухъ дин бичуларел. Инжил Тавраталда бугеб аварагасул сипат бахчуларел ва гьелда жанир ругел шарг1алда рекъарал х1укмабиги хисизарун хвезаруларел.

Гьал г1адамал руго жидер Бет1ергьанасда аск1об жидее ажро бугел: гьазие к1иго нухалъ ц1ик1к1ун ажро кьола Аллагьас: гьезухъе вит1арав аварагасда ва гьесда рещт1араб т1охьалда иман лъеялъул

ажро, хадуб Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасдаги, гьесда рещт1инабураб Къуръаналдаги иман лъеялъул ажроги.

Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинца х1исаб ц1акъ хех гьабулев вуго:** гьесул г1елму кинабго жоялда щвараб, г1аммаб бугелъул, жинда лъала щибаб напсалъ гьабураб лъик1аб ва квешаб г1амал ва щибаб напсалъе гьабизе кколеб жазаъги.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб сураталъул ахир гьабуна дунял ахираталъул кинабго лъик1лъиялда щвей гьабулеб васиятлъун ва жинцаги абуна:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱصۡبِرُواْ وَصَابِرُواْ وَرَابِطُواْ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٢٠٠

200. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **г1ибадат гьабиялда т1ад ч1ун ва гьесда г1асилъиялдаса ц1унун сабро гьабе. Ва нуж сабро гьабиялъулъ Аллагьасул тущбабаздаса т1ок1ал рук1а,** гъазават гьабулаго бач1унеб зах1малъи баччун ва рагъул къварилъаби х1ехьон. **Ва нужеца исламиял ракьазул г1орхъаби ц1униялда т1адч1ей гьабе,** гьенисан жанир Аллагьасул ва нужер тущбаби рач1инч1ого рук1ине, **нагагь гьел рач1унел ругони гьезда данде ч1ей гьабун гъазават гьабиялда х1адурунги рук1ине.**

Нуж Аллагьасдасаги х1инкъа. Нуж гьесул амруялда г1асилъуге ва х1арамаб жоялда аск1ор къаге: **нужее дунял-ахираталъул саг1адат, бахьибуголъи щвезе буго.**

Аллагьас нилъее насиб гьабеги гьаб саг1адат.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса х1адис бицана: Аллагьасул аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна: *«Дица нуж т1орит1илищ Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *нужер хат1алъаби жиндалъун т1аса инарулеб ва нужер даражаби рорхулеб жоялда?. Гьеб буго какие чури г1ат1ид гьаби какие чурулел лугбазулъ. Масжидалде унаго галаби г1емер рахъинги. Цо паризаяб как бан хадуб цогидаб как баялда х1адурун рук1инги буго. Гьаб какда х1адурун рук1инги буго «рибат1»* абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб х1адисалдаги буго исламалъул авалалда, гъазават гьеч1еб мехалъ рибат1 абулеб бук1ана Аллагьасе г1ибадат гьабулел бак1азда (масжидазда) жанир ч1ун г1ибадат гьабиялда.

Г1емерисел г1алимзабаз абуна гьаб аяталда жаниб рибат1алъул маг1на бугин тущманасда данде ч1ей ва исламиял ракьазул г1орхъаби ц1уни. Гьаб маг1наялда т1орит1ел гьабулел г1емерал х1адисалги руго. Жудеда Аллагь разилъаял Муслимица ва Бухарияс бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв Аллагьасул расулас абуна:

«Аллагьасул диналъе г1оло гъазаваталда бараб цо къо лъик1аб буго гьаб дунялалдаса ва гьелда т1ад бугебщинаб жоялдасаги» – абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб х1адисалдаги буго: *«Аллагьасул нухалда гъазаваталъе х1адурун вук1ун хварав чияс гьабулеб бук1араб лъик1аб г1амалги, гьесул ризкъиги гьесие билълъинабула (хъвалеб бук1уна) хун хаду т1ад рахъинаризег1ан. Хабал г1азабалдасаги божарав вук1уна. Къиямасеб къоялъ жив т1адеги вахъинавула гьеб къоялъул х1инкъиялдаса божаравлъун»* – абун. Х1адис ибну Мажатица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса х1адис бицана: Дида Аллагьасул свалат салам лъеяв Аллагьасул расулас абулеб раг1ана: *«К1иго чиясул берал руго жидеда жужах1алъул ц1а хъат1уларел: Аллагьасдаса* جَلَّجَلَالُهُ *х1инкъун г1одарал бералги Аллагьасул диналъе г1оло гъазаваталда вук1ун сордо борч1арав чиясул бералги»* – абун. Ай жиндир гьалмагъзаби ц1унун хъаравуллъуда вук1арав. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Талих1 къарав чи вуго жинца г1арацалъе лагълъи гьабулев чи, меседалъе лагълъи гьабулев ва рат1лие лагълъи гьабулев чиги. Жиндие гьаб жо щванани жив вохулев, щвеч1они жиндир рак1 къварилъулев. Талих1 къарав, г1одовег1анлъарав вуго гьав чи: жинда цо заз къани гьеб бахъизецин кумекги щоларев.*

Бахьибугев вуго ва лъик1лъиялда вугев вуго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ *диналъе г1оло гъазават гьабизе чуялъул ч1олорхъо ккурав Аллагьасул лагъ: жиндир расги къач1ач1ев (бигъун, хъублъун бугев), жиндир х1ат1алги х1урул ц1ун ругев. Жив хъаравуллъуда тани гьенив вук1унев, жив боязул нахъияб рахъалда тани (тыл), гьенивги вук1унев. Жиндие раг1и абизе изноги кьоларев, шапаг1ат т1алаб гьабуни гьебги щоларев»* – абун. Ай: жив г1адамазе машгьурав гьеч1ев, жиндие т1адег1анлъи бокьуларев. Аллагь разилъи гуреб жиндир мурад гьеч1ев. Х1адис Бухарияс бицана.

Аллагьас нилъ жиндир диналъе квер бакъулездаса гьареги.

Кинабго реццги Аллагьасе буго. Аллагьасул Къуръаналда ва аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ суннаталда нахърилълъун, гьелда даимлъун, гьелда хвей Аллагьас нилъей насиб гьабеги. Амин.

Аллагьасул квербакъиялдалъун «Сурату А́ли Г1имраналъул» тафсир ва таржама хъван т1убана.

Кинабго реццги Т1адег1анав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго.

4. Сурату Ннисаъ



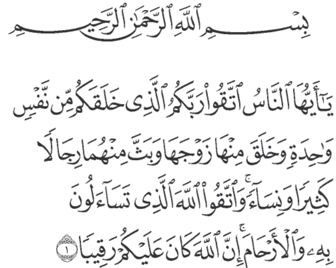
Гьаб сурат буго Мадинаялда решт1изабураб, жинда жаниб нусиялда лъабкъоялда анц1ила анлъго аят бугеб.

Гьаб хирияб суратги, цогидал Мадинаялда рещт1изарурал суратазда релълъун, жинда жаниб шарг1иял масъалаби г1емер рицунеб буго. Цогидал суратазда бугелдаса г1емерго ц1ик1к1ун гьаниб бицунеб буго руччабазда хурхарал шарг1иял масъалаби, гьединлъидал гьалда ц1ар тана «руччабазул сурат» абун.

Суратaлда жаниб бицунеб буго вассиясул, яги валиясул амруялда гъоркьругел руччабазул х1акъал ва ятимзабазул х1акъалги. Гьезие бук1ине кколеб ирс кьей, магьари кьейги, нафакъа кьейги, росасе ине бугеб ихтияр ц1униги. Жагьилияб заманаялъул зулмуял г1адатал хвезарун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ *шарг1алда рекъон гьездехун г1амал гьабулеб х1алги.*

Ч1ужуг1аданалъул къадру ц1унун, гьелъул г1амал ц1унун, гьелъие кьезе кколел х1укъукъал кьей бицун буго. Гьединго баян гьарун ирсалъул х1укмаби рицун руго. насабалъул, рахь хахиялъул, ригьин бук1иналъул рахъалъан ригьин гьабизе х1арамал руччаби рицун руго. Хадуб росс-лъадиялъул ва хъизан-лъималазул цоцазде бук1ине кколеб берцинаб хурхенги бицун буго. Цогиги г1емерал масъалаби руго хъизаналъул, хадуб жамаг1аталъул, хадуб ват1ан, ракьалъул бицунел, диналъул тущбабазулгун бук1унеб хурхеналъул ва гьезда рагъ гьабиялъул бицунелги.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



1. Я гьал г1адамал! Нуж Бет1ергьанасда جَلَّجَلَالُهُ **г1асилъизе х1инкъа, жинца нуж киналго цо напсалдаса рижарав,** (нужер эмен Адам عَلَيْهِٱلسَّلَامُ вуго гьев) **Аллагь вуго гьев. Цинги гьеб напсалдаса** (Адамидаса) **гьесие гьалмагъги, ч1ужуги йижарав.** (Нужер эбел Х1ава йиго гьей). Аллагьасул салат лъеяв Адамил квег1аб хьабалухъ г1уч1алдасан йижана Х1аваян абуна г1алимзабаца.
Цинги Адамидасаги Х1авадасаги г1емерал бихьинал ва руччаби ракьалда т1ад т1ирит1изарурав. Нуж Аллагьасдаса х1инкъа, жиндир

ц1аралдалъун нужеца цоцалаздаса нужер мурадал гьарулев. Нужеца абула: «Аллагьасул ц1аралдалъун гьарулеб буго дуда»–абун. **Ва нуж х1инкъа Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **цоцазде гурх1ел-рах1мо гьабеян гьабураб амру хвезабизеги. Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужер киналго г1амалазул хал гьабулев, гьезул авал, ахир жинда лъалев вуго.**

Жидеда Аллагь разилъаял имамзабаца бицараб машгьураб х1адисалда буго: *«Дуца Бет1ергьан Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *лагълъи гьабе дуда дов вихьулев вугев г1адин. Дуда Аллагь вихьич1ониги Аллагьасда мун вихьулев вуго»* – абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Цох1о аяталда жаниб Аллагьас к1иго нухалъ абуна: «Нуж Аллагьасдаса х1инкъа»-абун, лагъзадерида т1ад бугеб Аллагьасул х1акъ к1удияб бук1иналда ишара гьабун. Хадубги Аллагьас «Аллагьасдаса х1инкъа нужеца гурх1ел - рах1мо къот1изабизеян»-абуна, г1адамазда гьоркьоб бук1ине кколеб хурхеналъул к1вар гьабун.

Киналго г1адамал цох1о аслоялдаса руго гьел инсанлъун рук1иналъулъ ва насабалъулъ вацал руго. Гьаб маг1на х1акъикъаталда бич1ч1улебани, киналго г1адамал бахьибуголъиялда ва божилъиялда г1умро гьабун рук1инаан. Жидеца кинабго жо бух1улел, гьит1инав, к1удияв чи т1аг1инавулел рагъалги рук1инароан.

وَءَاتُوا۟ ٱلْيَتَٰمَىٰٓ أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَتَبَدَّلُوا۟ ٱلْخَبِيثَ بِٱلطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَهُمْ إِلَىٰٓ أَمْوَٰلِكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾

2. Эмен хун, нужеда божун хут1ун рук1арал, нужер миллат гьабиялда, валилъиялда гьоркь рук1арал ятимзабазул боц1и гьезухъе кье, гьел балугълъараб мехалъ. Ва нужеца х1алалаб жоги кьун х1арамаб, хъубаб жо босуге:

нужер х1алалаб боц1иги х1арамаблъун сверизабуге ятимзабазул боц1и кванан. Цоги маг1на гьабуна: нужер х1алалаб боц1и хисун ятимазул боц1улъе жубазабун, гьезул боц1и нужее босуге, гьеб х1арамаб, хъубаб боц1и буго.

Ва нужеца нужер боц1игун цадахъ гьел ятимазул боц1иги кванаге. Гьаб ц1акъ к1удияб мунагь буго. Гьев ятим жив ц1униялда, жиндие лъик1лъи гьабиялда х1ажатав, заг1ипав чи вуго. Заг1ипав чиясе зулму гьаби ц1акъ к1удияб мунагь бук1уна.

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا۟ فِى ٱلْيَتَٰمَىٰ فَٱنكِحُوا۟ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ مَثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ فَوَٰحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُوا۟ ﴿٣﴾

3. Нуж х1инкъани, эмен гьеч1ей ятиматги ячун гьелъие бук1ине кколеб магьари кьеч1ого хут1иялда ва цогидаб рит1ухълъи гьабич1ого хут1иялда, нужеца гьей ятимат ячунге, гьей цоги росасе ине те.

Жагьилаб заманаялъ жиндир валилъиялда йигей ятимат к1удияй г1ураб мехалъ, гьей берцин йихьун, гьелъул боц1и-малги жиндего буссине бокьун цо-цо валияс гьей яс жинцаго ч1ужулъун ячунаан ва гьелъие щибго магьариги кьолароан. Гьаб жагьилаб г1адат хвезабун, гьеб жо гьабуге абун абулеб буго Аллагьас гьал церехун рицарал раг1абазулъ.

Хадубги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабун абулеб буго: нужее руччаби г1емер руго, **гьединлъидал нужеца нужеего лъик1 бихьарал руччаби раче: к1иго йигониги, лъабго йигониги, ункъго йигониги. Гьал г1емерал руччаби рачун гьезда гьоркьоб шарг1алда рекъараб г1адло гьабизе к1оларо абун нуж х1инкъани, цо ч1ужу ячун ч1а. Яги нужер квер маликай гъарабашалда г1ей гьабун ч1а. Гьадин цо ч1ужу ячун ч1ей, руччабазе зулму гьабич1ого бук1иналда г1агараб буго.**

Гьезие зулму гьаби бук1ула шарг1ияб г1адло гьабич1ого, сордо бикьи гьабич1ого, цоялда аск1ов ун, цогидай рехун тун хьвади. Гьадинал зулмаби гьаруларо цо ч1ужу ячарав чияс.

Мух1аммад Г1али Сабунияс абуна: «Цо чиясул ункъгоялде щвезег1ан руччаби рук1ине бегьи дунялалъул ч1аголъиялъ жинда ах1араб масъала буго. Исламияб дин бач1инег1ан цереги цо чиясул г1емер руччаби рук1ана. Гьедин бугелъул исламияб диналда жаниб бугеб ц1ияб жолъун рик1к1изе бегьуларо гьаб х1укму.

Ва амма цересел умматазул ва къавмазул г1емер руччаби рачи бук1ана жудее г1орхъи гьеч1еб, шурут1ал гьеч1еб, х1айванияб сураталда бугеб. Аллагьас исламияб диналда жаниб гьеб иш г1адлуялде бачана, жиндие шурут1ал ва г1орхъаби лъуна ва гьаб х1укму дару-дарманлъун гьабуна г1адамазул цо-цо жамаг1атазулъ бугеб унти борхулеб.

Гьаб х1укмуялъул х1акъикъаталда балагьараб мехалъ, жиндалъун исламияб дин ч1ух1араб, гьеб т1адег1анлъараб х1укму буго гьаб. Исламияб диналда к1вана г1адамазул рук1а-рахъиналда жаниб ц1акъ зах1матаб масъалалъун бугеб, г1емерал умматазда жиб бачине ва бит1ун ккезе гьабизе к1веч1еб масъала т1убазабизе.

Инсанасул данделъи (общество) бит1ун бук1ине ккола, ц1адироялъул к1иго рахъ бащад бук1унеб г1адин. Нилъеца щиб жоха гьабизе кколеб гьаб данделъиялъул цояб рахъ ц1ик1к1ун, цояб дагьлъун г1адлобихи ккараб мехалъ. Нилъеда рихьулел руго руччаби г1емерго ц1ик1к1унел рук1ин. Цинги нилъеца гьей ч1ужуг1адан эбеллъун лъугьиналдаса кин х1арам гьайилей, гьелъие рос-лъадиялъул гьуинлъи кин рекъезабилеб? Яги нилъеца гьей г1адан х1арамаб нухалда, къабих1аб пиша гьабун,

х1айваналъул сураталдайищ телей жиндир напсияб мурад т1убазе х1ажалъараб мехалъ. Гьелдаса лъик1аб гьеч1ищ нилъеца гьей г1аданалъул къадро ц1унани, хъизан рукъги бац1ц1ад гьабуни, жамаг1атги къабих1ал пишабаздаса саламат гьабуни.

Дунялалда рагъ бук1иналъул х1асилалда Германиялда рагъ лъугьун хадуб цо бихьинчиясда данде лъабго ч1ужуг1адан йик1ана. Гьединаб х1алалде ккараб мехалъ насраниязул цо ригьин гурони гьабизе бегьулареб дин хут1ана квералги г1одоре риччан, гьабизе дару-сабаб гьеч1ого. Гьелъул х1асилалда жудеда гьоркьоб загьирго т1ибит1ана хъах1балъи ва гьеб хъах1балъи лъугьана щибго къварилъи гьеч1еб, х1алалаб жо г1адин. Гьедин буго амру исламиял гурел киналго пачалихъазда.

Х1алалаб х1алалъ ч1ужулъун ячун ва жиндир къадро-къиматги ц1унун, жиндие кколеб х1акъги кьун, цо чиясул к1иго, лъабго ч1ужу йик1ин бит1араб х1укмулъун рик1к1унарел къануналги, диналги ккурал г1адамал, х1арамаб х1алалъ руччаби х1алт1изарулел руго ва щибго гьезул ц1унулеб х1акъги гьеч1о, бокьараб къоялъ гьезулгун хурхен т1ун ч1олел руго. Х1асилалда исламалъ т1адег1ан гьаюн, инсанасул бук1ине кколеб къадро ц1унун йигей ч1ужуг1адан, гьез х1айваналъул даражаялде ккезаюлей йиго.

Аллагьас х1акъаб жо х1акъаблъун бихьизабеги ва гьелда г1амал гьабизе тавпикъги кьеги.

وَءَاتُواْ ٱلنِّسَآءَ صَدُقَٰتِهِنَّ نِحۡلَةٗۚ فَإِن طِبۡنَ لَكُمۡ عَن شَيۡءٖ مِّنۡهُ نَفۡسٗا فَكُلُوهُ هَنِيٓـٔٗا مَّرِيٓـٔٗا ٤

4. Нужеца руччабазе кье гьезие магьариде лъураб боц1и, гьеб кьезе нужеда т1адаб бук1иналъ.

Цоги маг1на гьабуна рак1 разилъун, нахъбахъич1ого кье абун. **Гьел руччабаз жалги разилъун магьариялъул цо къадар х1алал гьабун тани, гьеб нужеца кванай х1алалаб, бац1ц1адаб бугеб х1алалъ.** Нужеда гьелъул щибго х1акъ гьеч1о.

وَلَا تُؤۡتُواْ ٱلسُّفَهَآءَ أَمۡوَٰلَكُمُ ٱلَّتِي جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمۡ قِيَٰمٗا وَٱرۡزُقُوهُمۡ فِيهَا وَٱكۡسُوهُمۡ وَقُولُواْ لَهُمۡ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗا ٥

5. Нужеца ах1макъал г1адамазухъе кьоге Аллагьас нужеда божилъи гьабураб ва нужер ризкъилъун гьабураб маг1ишат. Нужеца гьезие квенги кье, рет1ел-хьитги кье ва гьездехун берцинаб раг1иги бице.

Гьаб аяталъул маг1на буго: балугълъизег1ан ятимазул боц1и гьезухъе кьоге. Балугълъун хадубги жудер г1акъло камилаб гьеч1они ва жудеца

боц1и г1адада хвезабулеб бугони, цингиги гьезухъе боц1и кьоге. Нужеца гьезие къвариг1унеб квен, рет1ел ва цогидабги жо кье. Нагагь жудер боц1и жудехъе кьеян гьез абулеб бугони, гьезда берцинаб раг1и бицун бич1ч1изабе гьезухъе боц1и кьезе бук1ин гьеб боц1и берцинго х1алт1изабизе к1олел ва лъалел лъугьараб мехалъ абун.

Гьаб аяталъул цоги маг1на гьабуна нужеца боц1и-мал кьоге жеги г1акълу-тадбиралда рахич1ел нужер руччабазухъ ва лъималазухъ абун. Ай, гьезие бокьанщинаб жо гьабун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее ризкъилъун кьураб боц1и-мал г1ададе хвезабуге. Гьедин гьабулев чи исрапчи ва Аллагьасе щукру гьеч1ев вуго.

وَٱبۡتَلُواْ ٱلۡيَتَٰمَىٰ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُواْ ٱلنِّكَاحَ فَإِنۡ ءَانَسۡتُم مِّنۡهُمۡ رُشۡدٗا فَٱدۡفَعُوٓاْ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡۖ وَلَا تَأۡكُلُوهَآ إِسۡرَافٗا وَبِدَارًا أَن يَكۡبَرُواْۚ وَمَن كَانَ غَنِيّٗا فَلۡيَسۡتَعۡفِفۡۖ وَمَن كَانَ فَقِيرٗا فَلۡيَأۡكُلۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِذَا دَفَعۡتُمۡ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡ فَأَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِمۡۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبٗا ٦

6. Нужеда аск1ор ругел ятимазул х1албихьиги гьабе гьел балугълъиялде рахараб мехалъ. Гьезул г1акълу-тадбир г1ун бугодай абун жалго жидедаго ч1ун маг1ишат гьабизе. **Гьезул г1акълуги бугин, жидедаго маг1ишат гьабизеги к1олин абун нужер рак1 ч1ани, гьезул боц1и гьезухъе кье. Нужеца ятимазул боц1и кванаге исрап гьабун ва хехлъи гьабун. Гьел ятимал балугълъиялде рахинег1ан** нижеца бокьухъин харж гьабила гьеб боц1и абураб мекъаб пикру гьабуге.

Нужер бечедав чи гьел ятимал хьихьана абун ужра-мухьалъе гьезул боц1и босиялдаса ц1унун ч1а. Пакъирав чи ятимазул вассилъун ва валилъун вугони жиндир чара гьеч1еб къадар босе ятимазул боц1иялдаса. Цинги ятимал балугълъун, гьезухъе боц1и кьолеб мехалъ нуг1залги аск1ор ч1езарун кье гьезухъе боц1и. Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **г1езе вуго нуг1лъунги жинца х1исаб гьабулевлъунги.**

Гьев Т1адег1анав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъалеб бук1уна нужеца ятимазул боц1иялъулъ гьабураб хиянатги. Нуж Аллагьасдаса х1инкъа мискинал, заг1ипал, пакъирал г1адамазе хиянат гьабизе. Гьезул вали Аллагь вук1уна ва гьезие рец1ел босич1ого толаро. Алх1амдулиллагь!

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٞ مِّمَّا تَرَكَ ٱلۡوَٰلِدَانِ وَٱلۡأَقۡرَبُونَ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٞ مِّمَّا تَرَكَ ٱلۡوَٰلِدَانِ وَٱلۡأَقۡرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنۡهُ أَوۡ كَثُرَۚ نَصِيبٗا مَّفۡرُوضٗا ٧

7. Бихьиназе бут1а буго эбел-эмен ва г1агарал чаг1и хун нахътараб боц1иялдаса. Руччабазеги бут1а буго эбел-эмен ва г1агарал чаг1и хун нахътараб боц1иялдаса. Дагьаб бук1а

гьеб боц1и, яги г1емераб бук1а,
гьаб х1укмуялъулъ щибго бат1алъи гьеч1ого **гьезул щивасе Аллагьас** ﷻ **бихьизабураб бут1а буго.**

وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ أُو۟لُوا۟ ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ
وَٱلْمَسَـٰكِينُ فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ
وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ٨

8. Гьаб ирс бикьулеб бак1алда жидее ирсалдаса бут1а щоларел г1агарал яги ятимал ва мискинал, пакъирал г1адамал рач1араб мехалъ, гьезие хварав чияс нахъе тараб боц1иялдаса щиб бук1аниги жо кье, ва гьезда берцинаб раг1иги бице.
Гьаб боц1и ирсалъе бикьизе кколеб бугин ва гьеб ирс босулел г1исинал лъимал ругин абе.
Гьаб ирс гьабулеб бак1алда рач1арал г1агарал, мискинал-пакъирал г1адамазе жо кье абураб раг1и хадур рач1арал ирсалъул аятаз насху гьабураб (х1укмо хвезабураб) бугоян абуна г1емерисел г1алимзабаз ва ункъавго имамас. Кинниги, г1емераб боц1иги бугони, гьеб бикьулеб бак1алда балагьун мискинал, пакъирал чаг1иги ругони, дагьаб жо кьун гьезул рак1 бохизаби рекъараб бугин абуна Ибнукасирица.

وَلْيَخْشَ ٱلَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا۟ مِنْ خَلْفِهِمْ
ذُرِّيَّةً ضِعَـٰفًا خَافُوا۟ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَلْيَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ٩

9. Вассизабилъун ругел г1адамал х1инкъа абе гьезда божун хут1арал ятимазул боц1и-малалъе хиянат гьабизе. Гьезда рак1алде щва, ва гьез пикру гьабе абе жалги хун хадуб хут1арал жидер г1исинал лъималазул х1ал киндай бук1ина абун. Гьал вассизаби Аллагьасдаса ﷻ **х1инкъа ва гьез бит1араб раг1иги бице,** жидерго лъималазда малъулеб лъик1аб жо малъун, гурх1ел- ц1обалдалъун гьел ятимазе тарбияги гьабе.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَـٰمَىٰ ظُلْمًا
إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ
وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ١٠

10. Х1акълъунго шарг1ияб г1иллаги гьеч1ого ятимзабазул боц1и кваналел г1адамал, жидеца ц1а кваналел г1адамал руго, къиямасеб къоялъ жидер чохьониб гьалдолеб бук1ине бугеб. Ва гьел жужах1алъул ц1адаре лъугьинаризе руго.

يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ فِىٓ أَوْلَـٰدِكُمْ ۖ لِلذَّكَرِ مِثْلُ
حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۚ فَإِن كُنَّ نِسَآءً فَوْقَ
ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ ۖ وَإِن كَانَتْ
وَٰحِدَةً فَلَهَا ٱلنِّصْفُ ۚ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ

11. Аллагьас ﷻ **нужеда васият гьабулеб буго нужер лъималазул х1акъалъулъ** гьезие ирс гьабе абун, бит1араб, шарг1алда бихьизабураб х1алалъ: васалги ясалги ругони жив хун жиндир боц1и ирсалъе бикьулев

مِّنۡهُمَا ٱلسُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُۥ وَلَدٞۚ فَإِن لَّمۡ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٞ وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُۚ فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخۡوَةٞ فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُۚ مِنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ يُوصِي بِهَآ أَوۡ دَيۡنٍۗ ءَابَآؤُكُمۡ وَأَبۡنَآؤُكُمۡ لَا تَدۡرُونَ أَيُّهُمۡ أَقۡرَبُ لَكُمۡ نَفۡعٗاۚ فَرِيضَةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ١١

чиясул **васасе к1иго бут1а, ясалъе цо бут1а кье.**
Масала лъабго васги лъабго ясги йигони кинабго боц1иялъул ич1го бут1а гъабула, цинги васалазе к1и-к1и бут1а кьола, ясалазе цо-цо бут1а кьола.
Хварав чиясул вас гьеч1ого к1иго, яги гьелдаса г1емерал ясал ругони, гьезие маг1ишаталъул лъабго бут1аги гьабун к1иго бут1а кьола. Масала: к1иго яс йигони кинабго боц1иялъул лъабго бут1а гьабула, цинги цо-цо ясалъе цо-цо бут1а кьола. Лъабго яс йигони кинабго боц1ул ич1го бут1а гьабула ва цо-цо ясалъе к1и-к1и бут1а кьола.
Хварав чиясул цох1о яс йигони, гьелъие боц1иялъул бащадаб кьола. Хварав чиясул эбел-эмен ругони ва лъимерги бугони, цинги эбелалъе ва инсуе щивасе боц1иялъул анлъго бут1аги гьабун цо-цо бут1а кьола. Масала: хварасул цо васги эбелги-эменги ругони, боц1иялъул анлъго бут1а гьабула, цинги цо эбелалъе, цо инсуе, хут1араб ункъго бут1а васасе кьола.
Хварасул лъимер гьеч1они ва ирс босулел эбел ва эмен ругони, эбелалъе боц1ул лъабго бут1а гьабун цо бут1а кьола. Хут1араб к1иго бут1а инсуе кьола. **Хварав чиясул вацал, яги яцал ругони, цинги эбелалъе анлъго бут1а гьабун цо бут1а кьола.** Гьаб масъалаялъулъ хварав чиясул вацал, яцалазе щибго жо кьоларо. Амма эбелалъе ирс мукъсан гьабун инсуе ц1ик1к1изабула. Гьев эмен вук1иналъе г1оло хварасул вацал-яцазул тарбия гьабулев ва гьезие нафакъа кьолев.
Гьаб цебехун бицараб х1алалъ ирс гьабула хварав чиясда т1ад бугеб Аллагьасул, ва г1адамазул налъи т1убан хадуб, ва гьес гьабун тараб васиятги т1убан хадуб. Аллагьасе бугеб налъи бук1уна: закат жиб бахъич1ого хут1араб, паризаяб х1аж жинда т1алъараб, жинца назро гьабураб жо ва цогидаб. Г1адамазул налъи г1емер бат1и-бат1ияб сабабалдалъун бук1уна ва щиб сабаб бугониги инсанасе бугеб налъиги кьезе ккола.
Васият т1убала жиндир боц1иялъул лъабго бут1а гьабун цо бут1аялдаса ц1ик1инч1еб къадаралда бугони, яги жидеца ирс босулел г1акъилал, балугъал г1адамал киналго рекъани, гьев чияс гьабураб васият т1убазе лъабго бут1а гьабун цо бут1аялдаса ц1ик1ун бук1аниги. Ва амма хварасул балугълъич1ел лъимал, я г1акъло камилал гьеч1ел варисзаби ругони, цингиги гьеб васият т1убазе гьабуларо ва лъабго бут1а гьабун цо бут1а

васияталъе бат1а бахъула, хут1араб к1иго бут1а ирсилазе бикьула.
Т1адег1анав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъик1 лъала нужер лъималищ ругел, яги эбел-эменищ ругел нужее мунпаг1ат бугел, нужеда гьеб лъаларо. Гьадин бугелъул **Аллагьас жинцаго мух1кан гьабун бицана ирс кьолеб къаг1ида** ва нужеда т1амун теч1о гьаб иш. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда кинабго жо лъалев, жиндир кинабго тадбиралъулъ х1акимияв вуго.** Гьадин бугелъул ирсалъул масъалаги нужее бищунго маслах1ат ва мунпаг1ат бугеб х1алалъ т1убана.
Жагьилияб заманалъ г1арабиязул г1адат бук1ана ясалазе ирс кьолареб, г1исинал лъималазеги кьолароан. Гьез абулеб бук1ана: «гьал руго нилъер къавмалдаса тущман нахъч1вазе щибго кумек гьабуларел» - абун. Гьединго ч1ужуялъеги ирс кьолароан. Гьадинаб жагьилияб г1адатги хвезабун жинда жаниб Бет1ергьанасул х1икмат бугеб ва г1адамазе мунфаг1ат бугеб х1алалъ ирс гьабизе малъана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ исламияб дин босун авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вит1ун хадуб.
Гьаб ирсалъул г1елмуялда «бащадаб г1елмуян» ц1ар лъун буго г1алимзабаз: ай цогидал киналго г1елмабиги гьаб г1елмуги бащадаб буго жинда жанир ругел к1вар бугел масъалабазул ва жиб лъазабизе чара гьеч1еб бук1иналъул рахъалъанги. Гьаб Къуръаналъул тафсиралда жаниб хъван баян гьабизе к1олеб г1елму гьеч1о ирсалъул, гьединлъидал бусурбабада т1адаб буго ирсалъул г1елму лъалев чиясда аск1ор ун жудер хварав чиясул нахъе хут1араб боц1и шарг1алда бит1ун кколеб х1алалъ бикьизе ва напакъаде кьезе.
Бищунго бусурбабаз к1вар гьабич1ого тараб масъала буго инсан хвараб мехалъ ирс гьабиялъул масъала. Гьалъул бак1алда г1адаталги х1алт1изарун, хварасул боц1и х1арамаб нухалда хвезе гьабулеб буго. Щибго хварав чиясе, гьединго нахъе хут1аразе маслах1ат гьеч1еб г1емераб боц1и хвезабун хобал къач1ала, ч1ух1арал занал лъола, «анкь», «к1икъого» къо, «к1икъоялда анц1ила к1иго» къо, «лъаг1ел т1убараб» къо абун ц1аралги лъун квана-гьекъей г1уц1ула. Мискин-пакъирасе садакъа кьейи, масжид-къулг1аялъе, нух-кьоялъе, мадрасаялъе садакъа кьей г1адал мунпаг1ат бугел, гьаризе мустах1икъал умурал рак1алдаго щоларо.
Шарг1алда рекъон ирс гьаби паризаяб жо буго ва гьаб масъала г1алимаз ва г1абидаз к1вар гьабун, жагьилазда бич1ч1инабизе т1адаб буго. Цоги г1адамал мунагьалда кколеб жо буго: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ паризаяллъун гьарурал ирсалъул бут1абаде т1ад к1алъай гьаби. Масала, васасе к1иго бут1а щай кьолеб? Росасе г1емер щай кьолеб, ч1ужуялъе кьолелдаса?- абун. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъее мунпаг1ат ва маслах1ат

бугеб жо гурони гьабуларо ва нилъеда гьеб маслах1ат бич1ч1унгут1и нилъерго г1айиб буго.

Васасе, инсуе, росасе ирсалда жаниб ц1ик1к1ун жо кьеялъул цо х1икмат буго хъизан рукъалъул ва данделъиялъул (обществоялъул) милат гьабулел, гьезул жаваб кьолел, гьезие напакъа кьолел бихьинал рук1ин ва гьезда т1ад жавабчилъи ц1ик1к1араб бук1ин, ва гьезул напакъа кьолеб бак1 г1емераб бук1инги. Масала, эмен хун васги ясги нахъе хут1ани, гьав васасда т1адаб буго жиндир яцалъул милат гьабизе, гьей росасе кьезе. Гьелдаса хадубги росасулгун рекъел гьеч1ого, яги цоги масъала т1аде бач1ани, гьеб масъалаги т1убазе. Жиндир вацасе гьабизе яцалда т1адаб жо гьеч1о г1агарлъиялъул гурх1ел- рах1мо гьаби гуреб.

Гьаб ва гьалда релълъарал нилъеда лъаларел х1икматал руго бет1ергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъалел, гьес нилъеда авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вит1ун ва Къуръан рещт1изабун х1акъаб диналда нилъ т1орит1ун хадуб, шарг1ияб нухлъун рихьизарурал умуразулъ. Иман лъурал, Аллагь-аварагасда божарал г1адамазда т1адаб буго исламияб диналда жанир ругел шарг1иял нухал лъазаризе ва гьел хьвадизаризе, гьеб шарг1ияб х1укмуялъул г1илла-х1икмат гьезда бич1ч1аниги, бич1ч1инч1ониги. Жинда кант1изе кколеб масъала буго гьаб.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавпикъ кьеги х1акъаб жо бич1ч1изе ва гьелда нахърилълъине.

12. Нужее, (росабазе) **руччаби хун нахъе хут1араб боц1иялъул бащалъи буго, гьел руччабазул лъимер гьеч1они.** Нужее гьабураб, яги цогидав росасе ун гьесие гьабун бук1араб. **Гьел руччабазул лъимер бугони, нужее гьез нахъе тараб боц1иялъул ункъго бут1а гьабун цо бут1а буго. Гьаб ирс гьабиги хварай ч1ужуялъул налъи ва васият т1убан хадуб буго.**

Гьел руччабазеги нужеца нахъе тараб боц1иялъул ункъго бут1а гьабун цо бут1а буго: цо ч1ужу йигониги, г1емерал ругониги гьаб цо бут1а буго гьезие **нужер лъимер гьеч1они. Нужер лъимер бугони гьел руччабазе нуж хун нахъе хут1араб боц1иялъул микьго бут1а гьабун цо бут1а буго. Гьаб ирсги нужер**

۞ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ
إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ
لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ
مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَآ
أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن
لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ
لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ ٱلثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم
مِّنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ
وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً
أَوِ ٱمْرَأَةٌ وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ
مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ فَإِن كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ
مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى ٱلثُّلُثِ

مِنۢ بَعۡدِ وَصِيَّةٖ يُوصَىٰ بِهَآ أَوۡ دَيۡنٍ غَيۡرَ مُضَآرّٖۚ وَصِيَّةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٞ ١٢

налъи ва васият т1убан хадуб буго. Цо чи, яги цо ч1ужуг1адан хун, гьезул эбел-эмен, яги лъимер нахъе гьеч1ого ирс гьабулеб бугони ва гьев хварасул эбелдахъан цо вац, яги яц йигони, гьазие хварав чияс нахъе тараб боц1иялъул анлъго бут1а гьабун цо бут1а кьола.

Эбелдахъа вац-яц к1иго яги г1емерал ругони, гьезие нахъ тараб боц1и-малалъул лъабго бут1а гьабун цо бут1а кьола ва гьеб гьезда гьоркьоб бащад бикьула. Вацасе к1иго бут1а кьоларо. **Гьаб ирс гьабиги хварасул васият ва налъи т1убан хадуб бук1ина,** гьеб васиятги лъабил бут1аялдаса г1емераб жоялдалъун гьабун гьеч1они. Ай варисзабазе ирсалъе дагьаб жо хут1и мурадалда гьабун гьеч1они васият.

Амма гьеб васият щиб нияталда гьабун бугониги лъабил бут1аялдаса ц1ик1к1араб жоялъулъ т1убазабуларо варисзаби разилъун гурони ва гьел варисазда гьоркьор балугълъич1ел ва г1акъло т1убач1ел г1адамалги гьеч1еб мехалъ гурони.

Аллагьасул ﷻ рахъалъан бугеб амру буго гьаб ирсалъул х1укму ва т1адег1анав Аллагь нужее маслах1ат бугеб жо лъалев ва нужеда ц1акъ гурх1улев вуго. Нужее маслах1атаб жоялдалъун амру гьабулев вуго ва нуж гьеб амруялда хилиплъараб мехалъ г1акъуба хех гьабуларев вуго: тавбо гьабизе рес кьолев вуго.

تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدۡخِلۡهُ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ١٣

13. Гьал церехун рицарал ирсалъул масъалаби Аллагьас нужее рихьизе гьарурал г1орхъаби руго нужеца гьезда г1амал гьабизе ва гьел г1орхъаби хвезарун, х1арамаб х1алалъ хварав чиясул боц1и кванач1ого бук1ине.

Аллагьасда ﷻ ва гьесул расуласда ﷺ мут1иг1лъарав чи, жаниса г1орал хьвадулел алжаназда жанив лъугьизавула, даимго гьенив вук1уневлъун. Гьаб ахираталда Аллагь разилъи ва алжаналда лъугьин буго ц1акъ к1удияб лъик1лъиялда кверщел батин.

Гьаб буго инсанас т1алаб гьабизе кколеб жо.

وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدۡخِلۡهُ نَارًا خَٰلِدٗا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٞ مُّهِينٞ ١٤

14. Ва амма Аллагьасдаги ﷻ, гьесул расуласдаги ﷺ г1ассилъарав чи, гьезул нухги хвезабурав ва г1орхъабиги ц1унич1ев, гьав чи Аллагьас

жужах1алда лъугьизавула даимго гьенив вук1инелъун, гьесие жужах1алда жаниб жив инжит гьабулеб г1азабги бук1уна.
Гьаб г1азаб гьабиялъе г1илла буго гьев чияс Аллагьасул х1укму хисизабун бук1ин ва гьелда данде ч1ун вук1ин.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб х1адисалда буго: *«Цо чияс яги цо ч1ужуялъ лъабкъого соналъ иман лъун лъик1аб г1амал гьабула. Цинги гьел хвалде г1агарлъидалго гьез шарг1алда данде кколареб васият гьабун варисзабазе зарал гьабула, гьелдалъун гьезие жужах1ги т1алъула»* - абун. Х1адис Тирмизияс бицана лъик1аб къуч1аблъун.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилълъ ц1унаги гьадинаб ахир ккеялдаса.

وَٱلَّٰتِي يَأۡتِينَ ٱلۡفَٰحِشَةَ مِن نِّسَآئِكُمۡ فَٱسۡتَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِنَّ أَرۡبَعَةٗ مِّنكُمۡۖ فَإِن شَهِدُواْ فَأَمۡسِكُوهُنَّ فِي ٱلۡبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلۡمَوۡتُ أَوۡ يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلٗا ١٥

15. Нужер руччабазул цоялъ зина гьабуни, нужеца гьеб зина гьабиялъе ункъго нуг1 ч1езаве, бусурманал, х1уриял, г1адилал. **Гьадинав ункъго чияс нуг1лъи гьабуни нужеца гьел руччаби рукъор жанир ккун ч1езаре** (къват1ир риччаге) **Аллагьасул г1ажал т1аде щун жал хвезег1ан, яги Аллагьас аятал рещт1изарун гьезие цоги х1укму гьабизег1ан.**
Гьаб х1укму бук1ана исламалъул авалалда. Цинги сурату-Ннур рещт1изабуна ва зиначаг1азул х1укму гьениб баян гьабуна: г1олилаз зина гьабуни, гьезул щивасда нусго т1ил кьабула ва цо лъаг1елалъ ват1аналдаса къват1ир рит1ула. Цо нухалъ шарг1ияб магьари лъун росс-лъадилъун лъугьун цоцада аск1ор регарал г1адамаз зина гьабуни гьал ч1имих реч1ч1ун ч1вала. Цоял г1олилал, цоял магьари лъурал ругони, щивасе жиндир х1укму гьабула.

وَٱلَّذَانِ يَأۡتِيَٰنِهَا مِنكُمۡ فَـَٔاذُوهُمَاۖ فَإِن تَابَا وَأَصۡلَحَا فَأَعۡرِضُواْ عَنۡهُمَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ تَوَّابٗا رَّحِيمًا ١٦

16. Нужедаса гьеб къабих1аб пиша гьабурал г1адамал: зина бугониги, ливат1 бугониги (бихьинчиясул яги ч1ужуг1аданалъул нахъияб рахъалда жимаг1 гьаби)**, нужеца гьезие рухун, кьабун, рогьоб бан г1акъуба гьабе. Цинги гьел тавбо гьабун квешаб г1амалалдаса руссани, нужеца гьезие къварилъи гьабуге. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **тавбо къабул гьабулев ва лагъзадерида гурх1улев вуго.**
Гьаб аяталъул х1укмуги насхо гьабураб буго сурату-Ннуралъул аятаз. Жидеца ливат1 гьабурал г1адамазул жинца ливат1 гьабурав г1олилав вугони нусго т1ил кьабула ва лъаг1елалъ ват1аналдаса къват1ив вит1ула, магьари лъун ч1ужу ячарав вугони, ч1имих реч1ч1ун ч1вала. Жинда

ливат1 гьабурасул х1укму цо буго: нусго т1ил кьаби ва ват1аналдаса къват1иве къот1и. Жиндир х1алалай ч1ужу гурей ч1ужуг1аданалда ливат1 гьабиялъул х1укму бихьинчиясда гьабиялъул г1адаб буго. Жиндир ч1ужуялъе ливат1 гьаби шарг1алъ х1арам гьабураб къабих1аб пиша буго, амма гьезие гьаб х1ад гьаби (ч1имих реч1ч1ун ч1вай) т1алъуларо.

إِنَّمَا ٱلتَّوْبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ
ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٍ
فَأُوْلَٰٓئِكَ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْۗ
وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ١٧

17. Аллагьас къабул гьабулеб тавбо бук1уна сагьвиллъун, жагьиллъун квешаб г1амал гьабурал, цинги хеккого жал рек1екълъун, гьеб г1амалалдаса тавбоги гьабурал муъминзабазул. Гьал г1адамазул тавбо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къабул гьабула. Х1акълъунго Аллагь жиндир лагъзадерил г1амал лъалев ва гьезие гьабулеб х1укмуялъулъ х1акимияв вуго, г1адилав вуго.

وَلَيْسَتِ ٱلتَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ
ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ
ٱلْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ ٱلْـَٰٔنَ وَلَا ٱلَّذِينَ
يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَعْتَدْنَا
لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ١٨

18. Аллагьас къабул гьабулеб гьеч1о гьел г1адамазул тавбо, жидеца г1умруялъ квешал г1амалал гьарун, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1ассилъунги рук1ун, цинги хвел т1ад щвараблъи лъараб мехалъ «гьанже дица тавбо гьабунаян» -абун гьабулеб тавбо.

Гьаб буго рес къот1араб мехалъ, жив ворч1улареб бак1алде ккараб мехалъ гьабураб тавбо.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго: *«Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ лагъасул тавбо къабул гьабула, гьес ч1аголъиялдаса хьул къот1инег1ан цебеккун гьабураб»*– абун. Хвалда г1агарлъун, х1ухьел ц1айи хисун лъугьараб заман буго гьеб ч1аголъиялдаса хьул къот1араб заман. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Тавбоги гьабич1ого, куфру-ширкалда рук1ун хвалда г1агарлъун, хвел т1аде щвей лъараб мехалъ гьабураб тавбоги иман лъейги къабул гьабуларо. Дица ахираталда гьал г1адамазе гьезие ц1акъ унтизабулеб г1азаб х1адурун буго.

Тавбо гьаби абураб рагl1иялъул маг1на буго жинца гьабураб, яги гьабич1ого тараб г1амалалда рек1екълъи. Шарг1алда тавбо гьаби абула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабе абун амру гьабураб жо гьабич1ого теялда рек1екълъиялда, гьединго жинда Аллагьас гьабуге абураб х1арамаб жо гьабиялда рек1екълъиялдаги. Цох1о гьаб рек1екълъи г1оларо тавбоялъулъ. Тавбо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къабул гьабулеб бук1ине ккани шурут1ал рицун руго:

1) Жиндаса ккараб Аллагь разилъулареб г1амалалда рек1екълъун, пашманлъун, Аллагьасдаса нечон, х1инкъун вук1ин.
2) Хадусеб г1умруялъ жинца гьеб Аллагь разилъулареб г1амал гьабиларо абун рек1ел щулияб ният, къасд бук1ин.
3) Тавбо гьабулеб мехалъ жив хвалда г1агарлъун вук1унгут1и.
4) Жинца гьарурал мунагьал инсанасда хурхарал ругони; боц1и-мал бикъун, яги цоги нухалда хвезаби, рогьоб бай, гъибат гьаби, бугьтан лъейи ва цогидалги инсанасул х1укъукъал руго гьел; гьал мунагьазда тавбо гьаби къабуллъизе ккани шарт1 буго гьел инсанасул х1акъал т1убай: боц1и-мал бугони гьеб бец1ун, къисас босулеб ругъун бугони къисас босизе цеве ч1ун. Яги гьал киналго х1акъаздаса жиндие х1акъ бугев инсан т1аса лъугьизавун.
Цоги лъазе кколеб масъала буго: инсанас хадуб тавбо гьабилинги абун мунагь гьабизе бегьуларо жинда гьеб жо Аллагь разилъулареб г1амал бук1ин лъалебги бук1ун. Нилъеда лъаларо киг1ан г1умру нахъехун бугебали ва тавбо гьабизе Аллагьас тавпикъ гьабилебищ абунги.
Гьединго к1вар бугеб масъала буго: киг1анго инсанасул мунагьал к1удиял, г1емерал ругониги, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гурх1ел, ц1об-рах1мо жиндие г1орхъи гьеч1еб буго. Гьадин бугелъул тавбо гьабун Аллагьасде вуссине инсан х1инкъизе ва нечезе бегьуларо, жиндир мунагьал г1емерал руго, к1удиял руго, Аллагь жинда гурх1иларо абун рак1алда ккун. Киг1ан ц1ик1к1ун рак1 бекун инсан Аллагьасда цеве ч1арав, гьелда релълъун ц1ик1к1араб гурх1ел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан инсанасе бук1изе буго. Гьаб жиндилъ щибго щаклъи гьеч1еб масъала буго.
Къуръаналда ва Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул суннаталда жаниб гьелда т1орит1ел гьабулел г1емерал далилалги руго. Гьаб амру гьадин бугелъул бусурбабазда т1адаб буго тавбо гьабизе ва Аллагьасул х1акъаб диналда руссине. Аллагьас тавпикъ кьеги х1акъаб жо бич1ч1изе ва гьелда г1амал гьабизе.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ كَرۡهٗاۖ وَلَا تَعۡضُلُوهُنَّ لِتَذۡهَبُواْ بِبَعۡضِ مَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِن كَرِهۡتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا وَيَجۡعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيۡرٗا كَثِيرٗا ١٩

19. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужее х1алалаб гьеч1о жагьилияб заманалъул г1адаталда рекъон руччаби ирсалъе росизе, гьезда х1ал гьабун ва гьезул ихтиярал хвезарун.
Жагьилияб заманалъ ч1ужуялъул рос хвараб мехалъ гьей г1адан росасул ирс босулев чиясул ихтияралда хут1улаан: бокьани гьес жиндиего ч1ужулъун кколаан магьариги кьеч1ого, бокьани

жиндие магьари босун цогидасе кьолаан, бокьани росасе инеги гьукъун рокъой толаан. Гьей г1аданалъул х1укму бук1ана цогидаб боц1и-малалъул г1адаб. Гьеб х1укму хвезабун решт1изабуна гьаб аят. **Нужеца гьел руччаби цоги росасе инзеги гьукъуге, нужее къвариг1ун гьеч1ониги ц1ар т1амич1ого тун. Ва гьезие къварилъиги гьабуге, жудер магьари яги цоги боц1и нужееги тун, хулг1 гьабун, гьез нужедаса хвасарлъи т1алаб гьабулеб х1алалъ.**

Руччабазе къварилъи гьабизе бегьула, гьез хулг1 гьаби т1алаб гьабизе **гьел руччабаз баянго къабих1аб г1амал гьабураб мехалъ:** зина гьаби г1адаб. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасицца абуна: росасда мут1иг1лъич1ого ч1ей буго къабих1лъи абун. Гьедин рос рихарай, гьесие мут1иг1лъи тарай ч1ужуялъеги бегьула хулг1 гьабун жийго хвасар гьайизе.

Ва нужеца руччабазулгун гьабулеб цадахъаб г1умруялъулъ гьездехун лъик1аб гьалмагълъи гьабе. Берцинаб раг1и бицун, х1алимаб, х1еренаб г1амал гьабун. Напакъа, рет1ел, ва цогидабги гьезие кьезе кколеб х1акъ хехго ва лъик1аб кьун.

Нужеда гьел руччабазул цо-цо г1амал рихун бугони гьелдаги сабро гьабе ва гьезие гьабулеб лъик1лъи гьоркьоса къот1изабуге. Аллагьас ﷻ цо нужее рихараб жоялда жаниб г1емераб лъик1лъи гьабизе бегьула, Аллагьасе г1оло нужеца саброги гьабуни, лъик1аб г1амалги гьабуни. Гьей ч1ужуялдаса нужее баракат бугеб лъик1аб лъимер лъугьизе бегьула, жиндалъун нуж дунялалда рохулеб, ахираталдаги нужее лъик1лъи щвеялъе сабаблъун кколеб.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго: *«муъминчиясул муъминай ч1ужуялда цуцим бахъунге, гьелъул цо г1амал квешаб бугониги цогидаб г1амал лъик1аб бук1уна»*- абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Цоги аварагас ﷺ абуна: *«нужер лъик1ав чи вуго жиндирго хъизан-агьлоялъе лъик1ав чи. Нужедаса дун бищунго лъик1ав вуго дир агьлуялъе»*- абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана лъик1аб кьуч1аблъун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул т1абиг1ат бук1ана агьлуялъулгун берцинаб гьоркьоблъи гьабулеб, кидаго разиго вук1унеб, агьлуялдехун махсаро гьабулеб, гьезда гурх1улеб ва гьезие напакъаялъулъ г1ат1илъи гьабулеб. Нилъедаги т1адаб буго хирияв аварагасул ﷺ т1абиг1аталда черх ва напс куцизе. Т1адег1анав Аллагьас ﷻ нилъеда абун буго: «нужее берцинаб нахърилъилъин

буго Аллагьасул расуласда»-абун.

وَإِنْ أَرَدتُّمُ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا۟ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ أَتَأْخُذُونَهُۥ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾

20. Нужее бокьун бугони цо ч1ужу йиччазе ва гьелъул бак1алда цоги ч1ужу ячине ва жий нахъ йиччалей ч1ужуялъе нужеца г1емераб боц1и магьариде кьун бук1ун батани, нужеца гьеб боц1иялдаса щибго жо нахъе босуге. Гьеб бук1уна к1удияб мунагьлъун.

وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾

21. Кин нужеца гьеб боц1и нахъ босулеб, мун гьей ч1ужугун цадахъ вегунги вук1адго ва гьел руччабаца нужедаса щулияб къот1иги босун бук1адго.

Нужее магьари лъун ва нужеца гьел берцинго, шарг1алда рекъон хьихьизе къот1и гьабун, гьедин хьихьизе к1олеб гьеч1они гьезие щибго къварилъи гьабич1ого нахъ риччазе къот1и гьабун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужеца цоцазде амрувасият гьабе руччабазе лъик1лъи гьабиялдалъун. Х1акълъунго нужеца гьел рачана Аллагьасул аманаталдалъун (нужеда божизарун), ва гьел нужее х1алалги гьаруна Аллагьасул* ﷺ *амруялдалъун магьариги кьун»*- абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Руччабаца росасе унаго г1емераб боц1и магьариде кьейи т1алаб гьаби шарг1алда бещараб гьеч1о. Магьариде лъураб боц1и гьезие къеч1ого ч1ейги шарг1алда х1арамаб буго. Г1емерал россал руго магьариде лъураб боц1и ч1ужуялъе кьоларел, Гьабги шарг1алда х1арамаб буго.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица Г1умар رضي الله عنه асх1абасдаса бицараб х1адисалда буго: *«Нужеца руччабазе кьолеб магьари г1орхъи хвезабун г1емер гьабуге. Г1емераб боц1и магьариде боси ва кьейи жиндилъ дунялалъул яги ахираталъул лъик1лъи бугеб жо бук1арабани, яги Аллагьасдаса х1инкъиялъе г1аламат бук1арабани, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьабилаан гьеб. Хирияв аварагас* ﷺ *жиндие ячуней ч1ужуялъе магьариде кьеч1о, ва жиндир ясал кьолаго магьариде босич1о, ункъунусго диргьамалдаса г1емер жо»*- абун.

Доб заманаялъ диргьам абулеб бук1ана г1арцол (серебро), гьабураб шагьи-кепекалда (монета).

وَلَا تَنكِحُوا۟ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً وَمَقْتًا وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾

22. Нужеца ч1ужулъун ячунге нужер инсул рук1арал руччаби. Жагьилияб заманалъ гьабун бук1араб жо т1аса лъугьун тола. Гьеб инсул йик1арай

ч1ужу ячин ц1акъ сурукъаб жо буго, ва Аллагьасул ццин бахъунебги буго, ва инсан жиндилъ лъугьунеб ц1акъ квешаб нухги буго,
ц1акъ нич т1аг1арав, чорхолъ инсанасул т1абиг1аталго гьеч1ев, х1айван мах1ав чияс гурони гьединаб жо гьабуларо. Инсуда гъоркь йик1арай ч1ужу шарг1алда гьезул эбелалда релъълъун йик1уна ва гьелда квер хъван какие чуриги бихуларо. Гьелда аск1ов лъугьарав чиги жив гьавурай эбелалда аск1ов лъугьарасда релъун вук1уна.

حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمۡ أُمَّهَٰتُكُمۡ
وَبَنَاتُكُمۡ وَأَخَوَٰتُكُمۡ وَعَمَّٰتُكُمۡ
وَخَٰلَٰتُكُمۡ وَبَنَاتُ ٱلۡأَخِ وَبَنَاتُ
ٱلۡأُخۡتِ وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِيٓ أَرۡضَعۡنَكُمۡ
وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ وَأُمَّهَٰتُ
نِسَآئِكُمۡ وَرَبَٰٓئِبُكُمُ ٱلَّٰتِي فِي
حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِي
دَخَلۡتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمۡ تَكُونُواْ دَخَلۡتُم
بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ وَحَلَٰٓئِلُ
أَبۡنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ مِنۡ أَصۡلَٰبِكُمۡ
وَأَن تَجۡمَعُواْ بَيۡنَ ٱلۡأُخۡتَيۡنِ إِلَّا
مَا قَدۡ سَلَفَۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ
غَفُورٗا رَّحِيمٗا ٢٣

23. Нужее руччабилъун рачине х1арам гьаруна нужер улбул: жудеца нуж гьарурал ва гьел улбузул эбелалги, инсул улбулги. **Ва нужер ясалги.** Нужер ясазул ясалги, васазул ясалги. **Ва нужер яцалги, ва нужер имсул яцалги ва нужер улбузул яцалги ва нужер вацасул ясалги ва нужер яцалъул ясалги. Ва нуж хахизарурал улбулги х1арамлъула ва рахьдал яцалги х1арамлъула.**
Гьединго хахиялъул рахъалъан х1арамлъула насабалъул рахъалъан х1арамлъулел киналго руччабиги. Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Хахиялдалъун х1арамлъула насабалдалъун х1арамлъулел руччаби»*–абун. Х1адис имам Муслимица бицана.
Гьединго нужее х1арамлъула нужер руччабазул улбулги. Цох1о ясалда магьари лъеялдалъун, гьелда аск1ов къач1ого рат1алъаниги, гьей ясалъул эбел х1арамлъула. **Нужер руччабазул цогидазе гьарурал ясалги х1арамлъула, нужер рукъор хьихьулел.** Рукъор хьихьун гьеч1ониги х1арамлъула руччабазул ясал, **нужеца гьел руччабазда магьари лъун аск1ор регун ругони. Гьел руччабазда магьари лъун хадуб гьезда аск1ор къач1ого нуж рат1алъани, цинги гьезул ясал рачине х1арамлъуларо.**
Нужер наслабазул васаз рачун рук1арал руччабиги х1арамлъула нужее. К1иго яц ч1ужулъун ячинеги х1арамаб буго цадахъ рачун ругониги, цояй ят1а гьайич1ого цогидай т1ад ячун йигониги. **Жагьилияб заманалъ бук1араб жо Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **т1аса лъугьун**

тола. Х1акълъунго Аллагь жив гурх1улев ва жинца мунагьал чурулев вуго.
Гьадинаб ригьин бугев чи исламалда вач1ани, гьес цояй нахъ йиччазе ккола. К1иго яц цадахъ ч1ужулъун йик1ине бегьулареб г1адин, ч1ужуялъул эбелалъул яц, инсул яцги бегьуларо гьелда цадахъ ч1ужулъун рук1ине, гьелъул вацасул яс, яцалъул ясги бегьуларо.

﴿۞ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۖ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمۡ أَن تَبۡتَغُواْ بِأَمۡوَٰلِكُم مُّحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَۚ فَمَا ٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِهِۦ مِنۡهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةٗۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا تَرَٰضَيۡتُم بِهِۦ مِنۢ بَعۡدِ ٱلۡفَرِيضَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ٢٤﴾

24. Ва росасда ругел руччабиги х1арамлъула нужеца рачине. Нуж Аллагьасул тущбабазда рагъула рук1ун асир гьарун рач1арал капуразул руччаби х1арамлъуларо.
Гьал руччабазул россаби рук1ун ратаниги. Гьал асир гьарияллдалъун капурчиясул ч1ужулъун йик1иналдаса яхъун ккола. Жиндир рах1муялда жаниб лъимер гьеч1еблъи лъазе цо нухалъ х1айиз бач1инег1ан тун, цинги гьай г1адан бусада кквезе бегьула гьалъул сайидлъун вугев чияс.
Гьаб цебехун бицараб жо Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее гьабураб х1укму буго,** ригьин гьабизе х1арамал руччаби рицун. **Гьал гурел цогидал руччаби Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужее х1алал гьаруна** нужее гьел рачине бокьани, **гьезие магьариде боц1иги кьун, шарг1алда рекъараб х1алалъ гьезулгун г1умру гьабизе ва х1арамаб зина гьабулелллъун рук1унгут1изе.**
Нужер гьава-напсалъул мурад т1убан, гьел руччабаздаса нужеца мунпаг1ат босулеб бугеб г1адин, гьезие кьезе къот1и гьабураб магьариги кье, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужеда т1ад паризаяблъун гьабураб. Нужеца руччабазе магьариде кьезе бугеб боц1и бицун ва нуж к1иялго гьелда рекъон хадуб ч1ужуялъ гьеб магьариялдаса цо бут1а т1аса лъугьун нужее тани, гьелъул нужее щибго мунагьх1акъ гьеч1о. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **лагъзадерил маслах1атал лъалев вуго ва гьезие гьарулел х1укмабазулъ х1акимияв вуго.**

﴿وَمَن لَّمۡ يَسۡتَطِعۡ مِنكُمۡ طَوۡلًا أَن يَنكِحَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُم مِّن فَتَيَٰتِكُمُ

25. Нужедаса узденал, муъминал, руччаби рачине х1ал к1оларев чи.
магьариде кьезе, хадуб напакъаде кьезе боц1и гьеч1ого, жанир ч1езе мина

ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم ۚ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ فَٱنكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ مُحْصَنَٰتٍ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ ۚ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى ٱلْمُحْصَنَٰتِ مِنَ ٱلْعَذَابِ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ ٱلْعَنَتَ مِنكُمْ ۚ وَأَن تَصْبِرُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٥﴾

гьеч1ого ва цогидалги хъизан-рукъалъул чара гьеч1ого жинда х1ажалъулеб жо гьеч1ого. **Гьал муъминзабазе бегьула цогидав чиясул иман лъурайлъун йигей гъарабаш ячине. Нужер рак1азулъ бугеб иман Алагьасда** ﷺ **лъала.** Ай загьиралда нужеда гьоркьоб х1укму гьабула нуж загьиралда иманлъун рук1иналдалъун. Амма нужер рак1азулъ иман бугищ, яги гьеч1ищ абураб жо цох1о Аллагьасда лъала. **Киналго г1адамал цох1о насло-тухум буго:** Адамил лъимал руго. Гьадин бугелъул нуж цоцазде ч1ух1ун рук1унге ва гъарабаш ячинеги ч1ух1уге, гьей иман лъурай йигеб мехалъ ва х1урияй ячине х1ал к1веч1еб мехалъ. **Гьал гъарабашал нужеца раче гьезул сайидасдаса изноги т1алаб гьабун ва г1адат билълъараб боц1иги магьариде льун.** Гъарабашал руго абун гьел г1одорег1ан гьарун магьари кьеч1ого тун, яги магьариялдаса цо бут1а кьеч1ого тун хиянат гьабуге. **Гъарабашал раче жал рац1ц1адал ва зина-хъат1а гьабиялъул хабар баккич1ел. Ва жидеца балъго зина гьабулев гьудулги кквеч1ел.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьаб аяталда жаниб Аллагьас нагью гьабулеб буго зина-хъат1а г1адал къабих1ал пишабаздаса «загьирго гьарулел ва балъго гьарулелги»-абун.

Г1алимзабаз абуна: «مُسَٰفِحَٰتٍ» абураб раг1иялдаса мурад буго жидеца загьирго зина гьабулел ва жидеда аск1ов щив чи лъугьаниги гьев нахъ ч1валарел абураб. «مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ» абураб раг1иялдаса мурад буго жидеца зина гьабизе цо гьудулги ккун рос-лъади ругел г1адин зинаялда рук1унел абураб.

Гьаб аяталда жаниб гьадинаб зина гьаби гъарабашазул бицунеб бак1алда бициналъе г1илла буго жагьилаб заманалъ х1уриял, жидер черхалъул ва напсалъул къадро гьабулел руччаби зина гьабулел рук1инч1о. Гьел жидерго ва жидер вализабазул: эмен, вац, васасул къадро ц1унарал рук1ана. Зина гьабизе къвариг1арав чияс гъарабашал ц1ехолаан жиндир шагьват т1убазе.

Исламалъул авалалдаги гъарабашал ругеб заман бук1индал ва х1урияй ч1ужу ячине рес гьеч1ев чи зинаялда ккеялдаса ц1уни сабабалъе гьел гъарабашал рачине изно кьун бук1ана, жал рац1ц1адал, жидер

къадро ц1унарал ва иман лъурал рук1ин шарт1ги гьабун. Нагагь гьел гъарабашаз зина гьаби загьирлъани, гьезда х1адги кьабулеб бук1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго: *«Нужер цоясул гъарабашалъ зина гьабураб мехалъ, гьей гъарабаш йиче квасул рухьеналъухъ йичунги»*–абун. ай гьей нужедаса рик1к1ад гьае абураб маг1на буго. Х1адис имам Аннасаияс бицана.

Гьаб нилъер заманаялъ бусурманал руччабаз гьабулеб хьвада-ч1вади жагьилаб заманалъул гъарабашазулалдасаги г1орхъолъан борч1араб буго. Жидер черхалъул ц1ик1к1арасеб рахъги рат1лидаса г1иц1ц1 гьабун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб гьумер- к1алалалъул сипатги хисизабун, щибго Аллагьасдаса, яги г1адамаздасаги нечеч1ого, жудер вализабиги х1акъир гьарун, хьвадулел руго.

Г1алимзабазул цо къокъаялъ гьанжеялдаса г1езег1анго цересел соназ абулеб бук1ана: «Гьал г1аврат бахчич1ого къват1ахъе хьвадулел руччабазул х1укму гъарабашазул х1укму буго»–абун. Гьаб раг1иялъул маг1наги буго гьел ричун росизеги бегьила, цинги гъарабашал г1адин босада кквезеги бегьила абураб.

Гьаб раг1и шарг1алда борцунеб раг1и гуро ва жинда г1амал гьабизе бегьулеб раг1иги гуро. Ва амма гьаб раг1иялъул маг1на бит1араб буго. Гьедиг1ан жалго жидеца инжит гьарун руго бусурбабазул руччаби ва ясал. Ваг1за-насих1ат гьабун кант1улеб х1алги гьеч1о, бицараб жо бич1ч1изе г1акълуги гьеч1о. Исламалъул, Аллагьасул диналъул асар гьезул чорхолъ гьеч1о ва кинабго купру-ширкалъул агьлуялъул т1абиг1ат хьвадизабулеб буго.

Хирияв аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ х1адис буго: *«Цо чияс щиб къавмалда релълъинлъи гьабуниги, гьев чи гьеб къавмалдаса вук1уна»* – абун. Х1адис ибну Х1ибаница бицана.

Жиндир диналъул к1вар бугев чияс гьадинал руччаби рачизе бегьиларо, гьездаса лъугьараб наслоги баракат гьеч1еб бук1ина. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас нилъеда амру гьабулеб буго жиндир дин бугей ва т1абиг1ат-г1амал лъик1ай ч1ужу яче абун.

Аллагьас иманалда т1орит1еги ва лъик1аб г1амал гьабиялде рачаги киналго гьава-напсалъ ва щайт1аналъ гуккарал г1адамал. Аллагьас нилъер иманги камил гьабеги ва х1акъаб нухда хьвадизе квербакъиги гьабеги. Амин.

Гъарабаш росасе ун хадуб гьелъ зина гьабураб мехалъ, гьелда х1ад кьабула муъминал, х1уриял руччабазда кьабулеб х1адалъул бащадаб. (К1икъоялда анц1го т1ил кьабула ва бащадаб лъаг1елалъ ват1аналдаса къват1ир рит1ула).

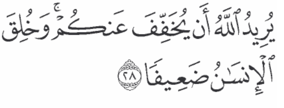
Гъарабашал рачине х1алал гъабуна, **х1урияй ячине рес гьеч1ого зина ккеялдаса х1инкъарав чиясе. Амма нужеда сабро гьабизе к1вани:** зинаялдаса напс ц1унизе к1вани гъарабашалги рачинч1ого, **гьеб нужее лъик1 буго. Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинца мунагьал рахчулев, лагъзадерида гурх1улев вуго.** Гъарабаш ячун лъугьараб лъимер гьей гъарабашалъул сайидасе лагълъун бук1уна, гьаб г1илла буго гъарабаш ячинч1ого сабро гьаби лъик1аб буго абураб раг1иялъул.

يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٢٦

26. Т1адег1анав Аллагьасе бокьула жинца нужее баян гьабизе нужее диналъул ва дунялалъул маслах1ат бугеб **кинабго амру, ва нужги т1орит1изе нужеда церехун рук1арал аварагзабазул ва лъик1ал муъминзабазул нухалда. Ва Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьула нужеца мунагьаздаса тавбо гьабизе, ва жинца гьеб тавбоги къабул гьабула. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **лагъзадерил киналго ах1валал лъалев вуго, ва гьезие лъолеб шарг1ияб нухалъулъ х1акимияв вуго.**

وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُوا۟ مَيْلًا عَظِيمًا ٢٧

27. Т1адег1анав Аллагь нужеца тавбо гьабизе бокьулев вуго,
ва нуж жиндир шарг1алда нахърилълъине бокьулев вуго, цинги жинца нуж киналго мунагьаздаса рац1ц1ад гьаризе. **Ва амма жал къосарал, щайт1аналъул нухалда хьвадулел г1адамазе бокьула нуж х1акъаб нухалдаса руссине,** ва гьездаго релълъарал фасикъзаби, зиначаг1и, зулмучаг1илъун рук1ине.



28. Аллагьасе бокьула нужеда т1ад бигьаял шарг1иял ах1камал лъезе, ва х1алк1веч1еб жо гьабич1ин абун нужее г1акъуба гьабуларо. **Инсанасул вижин заг1ипаб буго:** жиндир гьава напсалда данде ч1езе к1оларев, щайт1аналъ гуккулев, шагьватаз г1акъло инабулев, руччабазда аск1ов ккедал гьезул х1илла ва сих1ро лъач1ого жив къосун кколев.

Инсан гьединав заг1ипав вижун вугелъул Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьал церехун арал аятазулъ такрар гьабун чамго нухалъ тавбо гьабиялъул бицана ва жив гурх1улев, тавбо къабул гьабулев вук1инги бицана. Мунагь-хат1а кколарев чи вук1унаро аварагзаби гурел. Г1акъилав чияс жиндир г1амалалъул х1исаб гьабула щибаб г1ужалъ. Ва гьава-напсалда, щайт1аналда къеркьолевлъун вук1уна, ккарал

мунагьазда рак1 бух1ун тавбо гьабулевги вук1уна. Ах1макъав чи жиндир гьава-напсалда нахъвилълъун, щайт1аналъ гуккун, кинабго жинца гьабулеб г1амал жинда берцин бихьун вук1уна: гьасда Аллагьги рак1алда щоларо, жинца тавбоги гьабуларо. Ахираталда Аллагьасда гьев чиги рак1алде щоларо ва гьев абадияб жужах1алъул г1азабалъулъ хут1ула.
Аллагьас нилъее г1елму ва г1акъло кьеги.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَأۡكُلُوٓاْ أَمۡوَٰلَكُم بَيۡنَكُم بِٱلۡبَٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً عَن تَرَاضٖ مِّنكُمۡۚ وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا ٢٩

29. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца цояз цоязул боц1и кванаге шарг1ияб нух гьеч1ого: бикъун, бахъун, риба гьабун, кагъат т1ами гьабун, цогидал кинал ругониги х1арамал нухазда кванаге цоцазул боц1и. **Нуж к1иялго разилъун гьабураб даран бук1уна нужеца х1алалаб х1алалда боц1и кваналеб нухлъун. Ва нужеца цояз цоялги ч1ваге.** Цо-цазда кьабун ругъналги гьаруге. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда гурх1улев вуго,** ва нужер дунялалъеги ахираталъеги лъик1аб жо нужеда малъулев вуго.

وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ عُدۡوَٰنٗا وَظُلۡمٗا فَسَوۡفَ نُصۡلِيهِ نَارٗاۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ٣٠

30. Гьаб нужеда гьабугеян абураб жо гьабулев чи, жинда гьеб х1арамаб бук1ин лъалаги бук1ун, Аллагьасул амроялъул к1вар гьабич1ев, гьесдаса х1инкъич1ев чи вуго. **Дица гьев чи ахираталда ц1акъ боркьараб жужах1алъуве лъугьизавила, ва гьеб Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **ц1акъ бигьаго гьабизе к1олеб жо буго.**

إِن تَجۡتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنۡهَوۡنَ عَنۡهُ نُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَنُدۡخِلۡكُم مُّدۡخَلٗا كَرِيمٗا ٣١

31. Нуж Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **х1арам гьабураб жо гьабун к1удияб мунагь гьабиялдаса рик1к1алъун, ц1унун ч1ани, Аллагьас нужер г1исинал мунагьал рахчун тела,** жиндир ц1об-рах1маталдалъун. **Ва Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нуж берцинаб, лъик1аб бак1алде лъугьизарила-** гьеб бак1ги алжан буго.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасида гьикъана: «К1удиял мунагьал анкьгойищ ругел» абун. Ибнуг1аббасица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ абуна: «К1удиял мунагьал анкьго рук1иналдаса анкьнусго рук1иналда г1агарал руго (ай г1емерал руго). Ва амма тавбо гьабун, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьарун, мунагьал рахчи т1алаб гьабулев чиясул мунагь к1удияб бук1унаро, ва жинда т1ад ч1араб мехалъ цониги мунагь гьит1инабги

бук1унаро»-абун. Ай мунагь бук1инги лъалебги бук1адго гьит1инаб мунагь гьабулев вугони, гьеб к1удияб мунагьалда сверула.

Цоги жинда Аллагь ризалъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Кинабниги жиндилъ Аллагьасде г1асилъи бугеб жо к1удияб мунагь буго»-абун. Гьаб раг1иялъул маг1на буго: бокьун, лъан Аллагьасде г1асилъи абураб. Хат1аълъун, гъалат1лъун, гъапуллъун, жинда лъач1ого ккараб г1асилъи Аллагь جَلَّجَلَالُهُ т1аса лъугьунеб бук1уна.

Жудеда Аллагь разилъаял Муслимица ва Бухарияс бицараб сах1их1аб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нуж рик1к1алъе нужер киналго г1амалазул кири хвезабулеб анкьго к1удияб мунагьалдаса»- абун. Цояс абуна: щал ругел гьел мунагьал я Расулаллагь* صَلَّىٰللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Т1адег1анав Аллагьасда* جَلَّجَلَالُهُ *ширк гьаби буго* цо*, шарг1ияб г1илла гьеч1ого Аллагьас х1арам гьабураб нафс ч1вайги буго* к1иго*. Сих1ро гьабиги буго* лъабго*, риба гьабун боц1и кванайги буго* ункъго*. Ятимзабазул боц1и кванайги буго* щуго*. Рагъдаса лъутиги буго* анлъго*. Жидеда щибго г1айиб гьеч1ел руччабазда рогьоб байги буго (зина гьабиялдалъун рогьоб бай)* анкьго*»*- абун.

Гьаб анкьго гурони к1удияб мунагь гьеч1о абураб маг1на гуро гьаб х1адисалъул. Цогиги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисал г1емер руго гьал гурелги к1удиял мунагьал рицарал. Гьел х1адисазулъ к1удиял мунагьаллъун рик1к1ун руго: эбел-имсуе г1акъуба-къварилъи гьаби, гьереси бицин, гьересияб нуг1лъи гьаби, пакъирлъиялда х1инкъи. Лъимер хьихьизе бокьич1ого хвезаби (лъимер бахъи, реххи, аборт) зина гьаби, риват1 гьаби, гьересияб гьа гьеди, рогьоб бай, варисзабазе зарал гьабун васият гьаби, дармилъ хиянат гьаби, ц1адиро- къали нукъсан гьаби, дин дунял т1алаб гьабиялъе сабаблъун кквей. Цогиги г1емер руго к1удиял мунагьал. Ибнух1ажарица к1удиял мунагьал рицун ва гьездаса ц1унулеб къаг1ида бицун т1ехь гьабун буго жинда жаниб щунусго г1анасеб к1удияб мунагь бицараб.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул к1удиял мунагьал рицунел х1адисазул щибалъул аваладда рехсон буго Аллагьасда ширк гьаби абураб раг1и. Гьеб г1адамаз ц1акъ к1вар гьабич1ого тараб масъала буго. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб г1ибадат цоги жоялъе гьабураб мехалъ гьев чи мушрик вук1уна, исламияб диналдаса вахъула ва кафурал г1адамазда гьоркьов ккола. Х1адисалда жаниб «Аллагьасда ширк гьаби бищун к1удияб мунагь буго» абураб мехалъ гьалъул маг1на бук1уна: Аллагьасе г1ибадат гьаби, ва гьеб Аллагьасе гьабулеб

г1ибадаталдалъун цоги щив вугониги инсан разилъи т1алаб гьаби. Гьалда рияъ абунги абула. Г1адамазе берцин вихьизе, лъик1 вихьизе бокьун г1амал гьаби буго гьеб.

Цоги гьаб ширк бук1уна Аллагьасда ах1и базе кколел ва гьаризе кколел умуразулъ цоги инсанасда ах1и бай, гьев инсанас Аллагьасда аск1об дуе кумек гьабиялда божун ва хьул лъун. Гьалда релълъарал г1емер бак1ал руго инсан ширкалъулъ кколел, к1удияб мунагьалъулъ кколел, гьев чи бусурман чи вуго абураб сипаталдаса вахъич1ониги.

Ц1аларал чаг1азул к1удияб г1айиб буго г1адамазда гьаб масъала бициналъулъ гьез гьабулеб тохлъиялдалъун. Жидер жагьиллъиялъ г1емерисел г1адамазда рак1алде кколеб буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ширк гьаби бугин гьев Аллагьасе балеб как цоги чиясе бай ва гьесие гьабулеб сужда инсанасе гьаби. Гьалда к1удияб ширк абула, гьав чиги бусурманчи вук1унаро. Бусурманчиясда хит1абги гьабун абураб мехалъ: «Аллагьасда ширк гьаби к1удияб мунагь буго»- абун, гьалъул маг1на бук1уна жиндир г1амалалъул кири холеб, жив мунагьалъулъ кколеб ширк абураб.

Жидеда Аллагь разилъаял к1удиял асх1абзаби ц1акъ х1инкъулел рук1ана нипакъалдаса ва ширкалдаса. Нилъ иман заг1ипал, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи дагьал рук1иналъул г1аламат буго нилъ гьаб к1иго к1удияб мунагьалдаса х1инкъулел гьеч1олъи, ва гьаб масъала к1вар гьабич1ого тейги.

Аллагьас нилъее жив разияб г1елму, ва г1амал кьеги.

وَلَا تَتَمَنَّوْا۟ مَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بِهِۦ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبُوا۟ ۖ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبْنَ ۚ وَسْـَٔلُوا۟ ٱللَّهَ مِن فَضْلِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾

32. Нужеца хьул халат гьабуге, ва х1алхъублъи гьабуге Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужер цоял цогидаздаса т1ок1 гьарун рук1иналда. Бихьиназе жидеца гьабураб г1амалалъул кири ажро бук1ине буго. Жигьад гьабиялъул, хъизан-рукъалъул т1алаб ва тарбия гьабиялъул. **Руччабазеги жидеца гьабураб г1амалалъул кири бук1ине буго:** росазе мут1иг1лъиялъул, къабих1аб пиша гьабич1ого теялдалъун жидер къадро ц1униялъул. **Нужеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьаре нужее камилаб иманги х1алалаб боц1иги кье абун,** Аллагь ц1акъ сахаватав вуго ва жинца гьарараб жо кьолевги вуго. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда кинабго жо лъалев вуго.**

Гьеб лъаялдалъун кьола Аллагьас щивав инсанасе жиндие кьезе мустах1икъаб жо. Дунялалъул боц1и бугониги, г1елму-дин бугониги. Гьаб аят решт1иналъе сабаб бицана: жинда Аллагь разилъаяй

Уммусалматица Аллагьасул свалат салам лъеяв авраrагасда абуна: *«Я расулаллагь ﷺ! Бихьинал гъазаваталда ун гьелъул ажро кири босулел руго, нижее гъазават гьеч1о. Ирсалдасаги нижее бихьиназе бугелъул бащадаб гурони гьеч1о»*-абун. Цинги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аят решт1изабуна (32 аят). Х1адис имам Ах1мадица бицана.

وَلِكُلّٖ جَعَلۡنَا مَوَٰلِيَ مِمَّا تَرَكَ ٱلۡوَٰلِدَانِ وَٱلۡأَقۡرَبُونَۚ وَٱلَّذِينَ عَقَدَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡ فَـَٔاتُوهُمۡ نَصِيبَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدًا ٣٣

33. Щивав инсанасе гьезул ирс босулел г1агарал чаг1и гьаруна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ: эбел-имсул ва цогидал г1агарал г1адамазул ирс босулел. Жагьилияб заманалъ къот1и гьабун ва гьа гьедун рук1арал г1адамазе гьезие кколеб бут1а кье.

Гьаб х1укму исламалъул авалалда бук1ана, цинги ирсалъул аятал решт1изарун насхо гьабуна. **Х1акълъунго Аллагь жинда кинабго жо бихьулев, лъалев вуго,** ва щивав чиясе жиндир г1амалалда рекъараб жазаъ гьабулев вуго.

ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ وَبِمَآ أَنفَقُواْ مِنۡ أَمۡوَٰلِهِمۡۚ فَٱلصَّٰلِحَٰتُ قَٰنِتَٰتٌ حَٰفِظَٰتٞ لِّلۡغَيۡبِ بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُۚ وَٱلَّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهۡجُرُوهُنَّ فِي ٱلۡمَضَاجِعِ وَٱضۡرِبُوهُنَّۖ فَإِنۡ أَطَعۡنَكُمۡ فَلَا تَبۡغُواْ عَلَيۡهِنَّ سَبِيلًاۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيّٗا كَبِيرٗا ٣٤

34. Бихьинал руччабазда т1ад ругел руго гьезда амру- нагью гьабиялъулъ, гьезие напакъа кьеялъулъ, ва кинабго гьезие маслах1ат бугеб жо гьабиялъулъ.

Аллагьас жал т1ок1 гьарун рук1иналдалъун г1акъло тадбиралъулъ, бах1арчилъиялъулъ, ва х1алт1и гьабун маг1ишат т1алаб гьабиялъулъ. Гьеб маг1ишаталдаса руччабазе нафакъа кьолел рук1иналъулъги. Гьал т1ок1лъаби жидее рук1иналъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бихьинал хасс гьаруна авараглъиялда, имамлъиялда, гъазават гьабиялда ва цогидал умуразда. Гьаб амру гьадин бугелъул руччаби к1иго бат1иял тайпа руго.

Лъик1ал руччаби руго Аллагьасда мут1иг1ал, хадуб жидер росазеги мут1иг1лъарал. Жидеда т1ад ругел х1укъукъалги т1убалел: жидерго напс къабих1аб пишаялдаса ц1унулел, гьезда божилъи гьабураб рукъалъул маг1ишатги ц1унулел ва г1адада хвезабуларел, рос-лъадиялда гьоркьоб бугеб жинсияб ва цогидаб балъголъи ц1унун гьеб къват1ибги бицунарел.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго:

«къиямасеб къоялъ Аллагьасда аск1ор ч1олеб бак1алъул рахъалъан г1адамазул бищунго квешал руго (ай щибго жидее къадро-къимат гьеч1ел руго) *жал цо-цазда аск1ор регулел, цинги жидер напсиял балъголъаби къват1ир рицулел рос-лъади. Гьел г1адамал ц1акъ ах1макъал г1адамал руго»*- абун.

Гьезул мисал буго т1асан рет1елги бахъун жиндир ч1ужу, яги рос г1адамазда цеве вахъун ч1езавиялда релълъараб.

Квешал руччабазул бицун Аллагьас абулеб буго: **Нужеда мут1иг1лъиялдаса руччаби рахъиналда х1инкъараб мехалъ, гьезда берцинаб ваг1за-насих1ат гьабун, гьез гьабулеб г1амал квешаб бук1ин бице, ва гьел лъик1аб рахъалда рачине ях1 бахъе. Ваг1заялъ мунпаг1ат гьабулеб гьеч1они, дагьаб заманаялъ, гьезда аск1ор регун ругониги, гьездахун махсаро гьабич1ого, жимаг1 гьабич1ого, хабар бицинч1ого те. Цинги гьел руччаби мут1иг1лъулел гьеч1они ва квешаб г1амалги толеб гьеч1они, гьезда кьабе: гьумералда кьабич1ого, ва квеш кьабич1ого. Нужее руччаби мут1иг1лъун ругеб мехалъ нужеца нухал ралагьуге гьезие къварилъи гьабизе. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ Т1адег1анав ва К1удияв вуго.**

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьел руччабазул вали (Бет1ергьан) вуго ва жиндир лагъзадерие зулму гьабураздаса жинца щцим босулев вуго. Рос ч1ужуялдаса къуватав, гьелъие зулму гьабизе к1олев вугониги Аллагьасул къуват-гуч ц1акъго к1удияб буго, ва заг1ипал, жидее зулму гьабурал г1адамазе жинца квер бакъулев, ва гьезие рец1ел босулев вуго.

Мух1аммад Г1али Сабунияс абуна: Т1адег1анав Аллагьас жиндир каламалъулъ абуна. «Аллагьас цоял цояздаса т1ок1 гьарун рук1иналдалъун» абун. Гьалъул х1икмат буго: росс черхалъул бет1ер г1адин ватани ч1ужу гьеб черх буго ва гьаб к1иябго жо цоялъ цояб т1убазабулеб, к1иябго цо-цазда х1ажатаб буго. Гьадин бугелъул росасе т1ок1лъи бук1ин ч1ужуялъул г1айиб гьеч1о яги росасул гьунар гьеч1о.

Масала, инсанасул рак1 кванил рукъалдаса хирияб бук1ин, бет1ер квералдаса т1ок1аб ва къиматаб бук1ин, гьев инсанасе ничаб жо гьеч1о. Цо лага цоги лагаялдаса ч1ух1изе бегьуларо. Бералъ г1ей гьабуларо г1ин гьеч1ого, квералъ г1ей гьабуларо х1ет1е гьеч1ого. Щибаб лага жиндир х1ажат т1убалеб буго, ва киналго лугби камилал рук1унгурони инсанги камиллъуларо. Гьаб х1икмат загьир гьабун абуна Аллагьас «цоял цояздаса т1ок1 гьаруна» абун, «бихьинал руччабаздаса т1ок1

гьаруна»- абун абич1ого.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَٱبْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِۦ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ إِن يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ٣٥

35. Рос-лъади цо-цалъ къацандун, цо-цазде тушманлъи ккун лъугьани, **ва гьезда гьоркьоб питна ккеялда нужер х1инкъи бугони,** нужеца к1иго г1адилав чи вит1е гьезул ишалъухъ балагьизе, ва маслах1атаб х1укму гьабизе. **Цо чи вит1е ч1ужуялъул рахъалъан,** гьелъул рахъ хал гьабулев ва гьелъие квербакъулев**, цо чи росасул рахъалъанги вит1е** гьесул рахъалда вук1унев**.**

Цинги гьез рос-лъади аск1ор ч1езарун гьезул г1арзалда г1ин т1аме, ва гьезие лъик1аб ваг1за-насих1ат гьабе. **Гьел рос-лъадиялъе цо-цазде рекъезе бокьани ва Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **амруялдаги мут1иг1лъулел ругони, гьав к1иявго чи гьоркьов лъугьиналъул баракат бук1уна.** Ва гьал сабаблъун ккун, Аллагьас рос-лъади цо-цазде рекъезарила, ва гьезул рак1азулъ Аллагьас цо-цаздехун рокьи, ва гурх1ел гьабила. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинца гьабулеб х1укмуялъул маслах1ат лъалев вуго ва гьеб х1укмуялда хадур рач1унел умуралги жинда лъалев вуго.**

Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб масъалаялъулъ гьезда гьоркьоб рекъел ккеялъул гурони бицинч1о. Гьелда жаниб х1икмат буго: Аллагьасеги бокьуларо хъизан биххи ва лъимал къват1ахъ хут1и. Гьаб х1икматалъе г1оло гьев к1иявго г1адилав чияс ях1 бахъизе ккола рос-лъадиялда гьоркьоб бугеб даг1ба т1аг1инабизе, ва гьел цо-цалъ рекъезаризе. Кинниги, маслах1ат лъугьунареб х1ал бугони, ва шарг1алда рекъон гьезул ригьин биххи маслах1атлъун бихьани, гьезул ригьин биххизеги бегьула.

۞ وَٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُواْ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ٣٦

36. Нужеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **г1ибадат гьабе ва гьеб г1ибадат гьабиялъулъ гьесдехун щибго жо г1ахьал гьабуге. Нужеца эбел-имсуе лъик1лъи гьабе,** ва гьеб лъик1лъи гьабеян абун цо-цалазда васиятги гьабе. **Г1агарал г1адамазе, мискин-пакъирал г1адамазе, ва ятимзабазе лъик1лъи гьабе. Г1агарав мадугьаласе, ва г1агарав гьеч1ев мадугьаласеги лъик1лъи гьабе. Дур хьолбохъ вугев гьалмагъасеги**

лъик1лъи гьабе. Сапаралда цадахъ ккарав, г1елму ц1алулаго цадахъ вугев, ва цоги щиб сабаб бугониги, дур гьалмагълъи ккарав чиясе лъик1лъи гьабе ва гьев к1очонге. жив гъарибав, жиндир агьлу-хъизан рик1ад бугев нухлуласеги кумек гьабе. Нужер квер маликлъарал гъарабащазеги лъик1лъи гьабе. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ вокьуларо жив ч1ух1арав, г1агарал чаг1аздаса, ва мадугьалзабаздаса гьумер буссун вук1унев чи.
Живго киназдасаго лъик1авлъун вихьулев, г1адамал г1одорег1ан гьарулев чи вокьуларо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ.

ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾

37. Жалгоги бахилал, г1адамаздаги бахиллъиялдалъун амру гьабулел руго гьел квешал г1адамал: жидеда т1ад гьабураб паризаяб закатги кьоларел, Аллагьасул нухда гъазаваталлъе напакъаде боц1иги кьоларел. **Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1обалдалъун жидее кьураб боц1иги бахчулел закаталъе ва напакъаде кьеч1ого бук1ине. Дица капурал г1адамазе ц1акъ гьел г1одорег1ан гьарулеб г1азаб х1адурун буго.**

وَٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ وَمَن يَكُنِ ٱلشَّيْطَٰنُ لَهُۥ قَرِينًا فَسَآءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾

38. Жидеца боц1и г1адамазе г1оло, рияалъе, напакъаде кьолел Аллагь разилъи т1алаб гьабич1ого, г1адамаз реццизе бокьун, **ва Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ, ахир къиямасеб къоялдаги иманги лъун гьеч1еб х1алалъ,** гьал чаг1и мунафикъзаби руго. **Жидеца щайт1ан гьалмагълъун ккурал г1адамазе ц1акъ квешаб гьалмагъ буго гьеб щайт1ан:** кинабго квешаб г1амалалда гьев т1овит1улеб, ва кинабго лъик1лъи гьабиялдаса нахъги ч1валеб.

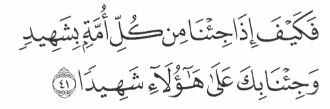
وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾

39. Гьал мунафикъзабазе бугеб къварилъи щиб бугеб, гьаб къадараб х1алихьатаб пиша гьабун Аллагьги г1адамалги гуккулел рук1инч1ого, **х1акъикъияб иман лъун Аллагьасдаги, ахираталдаги божани, ва Аллагьс кьураб боц1иялдаса гьев разилъулел нухазда напакъа ва садакъа кьуни. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьазул х1ал лъалев вуго.** Загьирги бат1инги, щибго бат1алъи гьеч1о Аллагьасул г1елмуялъе. Гьадин бугелъул нуж иманлъун, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъун гьев разилъи т1алаб

гьабун хьваде.

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةٗ يُضَٰعِفۡهَا وَيُؤۡتِ مِن لَّدُنۡهُ أَجۡرًا عَظِيمٗا ٤٠

40. Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цох1о зарра г1адаб жоги зулму гьабуларев вуго: киг1ан гьит1инабниги лъик1аб г1амал ажро гьабич1ого толарев вуго. **Лагъзадерил г1амал лъик1аб буголъараб мехалъ гьелъие г1емер ц1ик1к1изабун ажро гьабулев вуго. Ва жиндир рахъалъан ц1акъ к1удияб т1ок1лъи т1адеги кьолев вуго:** гьебги алжан буго.



41. Капуразул ва мушриказул щиб х1ал бук1инеб дица къиямасеб къоялъ щибаб умматалъул авараг, гьезухъе Аллагьасул дин щвезабунин абун нуг1лъи гьабизе гьезда цере рахъизарураб мехалъ. Ва дица мун гьаб дур умматалъе нуг1лъун т1аде вахъинавидал я Мух1аммад ﷺ, гьеб умматалъул г1асиял, пасикъал г1адамазул щиб х1ал бук1инеб. Ц1акъ квешаб х1ал бук1ина гьезул, ц1акъ рек1екълъун ва пашманлъун рук1ина гьел, ва амма гьеб къоялъ жидер пашманлъиялъ щибго мунфаг1ат гьабиларо, ва гьезие квербакъулев чиги вук1инаро.

يَوۡمَئِذٖ يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَعَصَوُاْ ٱلرَّسُولَ لَوۡ تُسَوَّىٰ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضُ وَلَا يَكۡتُمُونَ ٱللَّهَ حَدِيثٗا ٤٢

42. Гьеб къоялъ капурал ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расуласда г1асилъарал г1адамазул хьул лъола жал т1ад рахъинарич1ого, ракьулъ лъун толел анищ, жидеда т1ад ракьги бит1изабун абун. Ва гьеб къоялъ гьезда Аллагьасдаса щибго жо балъго гьабизе к1оларо: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ к1алалда мугьро ч1ван лугби к1алъазарула.
Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицана: «къиямасеб къоялъ мушриказда лъадал, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавурав чи гурони алжаналда лъугьунаревлъи, гьез цо-цаздехун абула: «рач1а нилъеца инкар гьабизе ширк гьабич1о абун». Цинги Аллагьас жидер г1амалаздаса гьикъидал, гьез абула: «Валлагьи, нижер Бет1ергьан ниж ширк гьабураздаса рук1инч1о»-абун. Аллагьас гьезул к1алазда мугьро ч1ван лугби к1алъазарула, цинги щибаб лагаялъ жинца гьабураб г1амалги бицуна. Гьанже мушриказул хьул къот1ула ва гьезие бокьула ракьлъун гьарун толел анищ жал»-абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْ

43. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж как базе лъугьунге мехтун ругеб х1алалъ, нужеца бицунеб, гьабулеб жо нужеда лъалел лъугьинег1ан.

وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

Как Аллагьасе х1елун, гьесдаса х1инкъун, гьесие дуг1а гьабун базе кколеб буго ва мехтун вугев чиясул гьеб г1амал бук1уларо.
Гьаб х1укмуги мехтулеб жо х1арам гьабилелде цебе бук1араб буго.
Мехтизарулеб жоялъул х1акъалъулъ решт1изабураб к1иабилеб аят буго гьаб.
Лъабабилеб аят решт1изабуна: «нужее хамро х1арам гьабуна…» абун. Гьелдалъун кинабго жинца мехтизарулеб, ва г1акъло ине гьабулеб жо х1арам гьабуна: г1емераб жо гьекъон мехтизарулеб жоялъул киг1ан дагьабги жо гьекъей х1арамаб буго.
Ва нужеда черх чуризе т1алъараб мехальги баге нужеца как, черх чурун хадуб гурони. Сапаралда рук1ун лъим щвеч1они бегьила ракьалъ таямум гьабун как базе:
Черх чури т1ад гьабулеб ункъго сабаб буго: 1. Капур чи иманлъун исламалда вач1ин. 2. Бихьин чияс ч1ужуг1адамалда жимаг1 гьаби (к1ияздаго т1алъула черх чуризе). 3. Мани бач1ин, кьижун вук1ун бач1аниги, пикру гьабун бач1аниги, цоги щиб сабабалдалъун бач1аниги загьиралда бихьулеб бак1алда мани бач1ин лъараб мехалъ бихьиназ ва руччабаз черх чури т1алъула. 4. Бусурман чи хвараб мехалъ ч1агояз гьев чуризеги т1алъула.
Нуж унтун ругони, яги сапаралда ругони, яги нужер какие чури бихьун бугони цебесеб яги нахъисеб г1авраталдаса къват1иб щиб бугониги жо бач1ун. Яги нуж руччабазда хъат1ун ругони: жинца ячине бегьулей ч1ужуялъул ва бихьин чиясул т1ом цо-цаде хъат1ун бугони.
Гьаб буго имам Шафиг1ил мазгьабалъул г1алимзабаз гьабураб маг1на. Ибнуг1аббасица маг1на гьабуна: «нужеца руччабазда жимаг1 гьабуни»-абун. Гьаб к1иго бат1ияб маг1на кьолеб бук1иналъе г1оло «ламс» абураб раг1и: цо г1алимзабаз гьелъул маг1на цо-цазде хъат1и гьабуна, ва какие чури биххиялъе сабаблъун гьабуна. Цогидал г1алимзабаз жимаг1 гьаби маг1на гьабуна ва черх чури т1алъиялъе сабаблъун гьабуна.
Цинги гьал г1адамаз какие чуризе я черх чуризе лъимги батич1они: жинца ц1ех-рех гьабун хадуб жиндир рукъоб, мадугьалихъ. Сапаралда вугев чияс сверухълъиялда валагьун, гьез **т1алаб гьабе бац1ц1адаб, х1ур гьоркьоб бугеб ракь, ва гьеб ракьалда к1иябго квер кьабун жиндир гьумералда масх1о гьабе (лъулъай, бахе), хадуб к1иябго**

кверал, гъуждуздаги масх1о гьабе. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинца мунагьал чурулев, ва жив муъминзабазда гурх1улев вуго.**
Х1ал к1олареб таклип т1ад лъоларо. Жидее зах1малъи ккараб жоялъулъ бигьалъи гьабулеб нухги малъула, ва бигьалъи гьабизе изнуги кьола.
Таяммум гьаби шарг1алъ изно кьураб рухса (бигьалъи) буго. Щиб сабаблъун гьабулеб бугониги таяммум гьабулеб къаг1ида цо буго, ва гьелъул шурут1алги цох1о руго.
Т1оцебесеб шарт1 буго: лъим батунгут1и, яги гьеб лъим батун бук1аниги гьелъ какие чуризе рес гьеч1олъи. Масала какие чурулел лугбузда ругънал рук1ун, сафаралда вугев чи къечон вук1ун, ва цогидалги шарг1алъул т1ахьазда жанир рицунел г1иллаби, ва г1узраби.
К1иабилеб шарт1: бац1ц1адаб ракь бук1ин буго.
Лъабабилеб шарт1: гьеб ракь гьумералда бахингун цадахъ как х1алаллъизе таяммум гьабиялъул ният рек1елъ бук1ин буго. Как базе х1алаллъи гуреб какие чури яги черх чури бук1унаро таяммум гьаби.
Ункъабилеб шарт1: гьеб бац1ц1адаб ракь гьумералда ва к1иябго гъежквералда бахи буго.
Гьаб таяммумалдалъун цо паризаяб как гурони баларо. Цогиги паризаяб как балеб бугони: масала сапаралда вук1ун как данде босун бугони, цоги таяммум гьабизе ккола. Лъималъ какие чуризе рес лъугьарабго таяммумалъул х1укму хола, ва какие чуризе ккола. Черх чури т1ад бугев чиясги лъим батараб мехалъ черх чуризе ккола. Ай таяммум гьабун как базе х1алаллъаниги какие чури биххи, ва черх чуризе т1алъи борхуларо таяммумалъ.
Таяммумалда хурхарал масъалаби г1емер руго, гьанир киналго хъван лъугьуларо. Фикъгьиялъул т1ахьаздаса, г1алимзабазда ц1ехон мух1кан гьаризе ккола гьел масъалаби.

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ يَشْتَرُونَ ٱلضَّلَٰلَةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿٤٤﴾

44. Мун г1ажаиблъуларищ Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жидехъе т1ехь кьурал,** ва гьеб ц1ализе лъай кьурал **г1адамазул пишаялда, жидеца х1акъаб динги бичун къосин босулел, иман лъеялдаса купру т1асса бищулел. Ва жидее бокьулел, я гьал муъминзаби, нужги бит1араб нухдаса къосун гьезда релълъарал лъугьине.**

وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾

45. Т1адег1адав Аллагь жинда лъалев вуго нужер тушбабазул х1ал.
Жал къосарал, жидеда ццим бахъарал ягьудиязул нужедехун бугеб тушманлъи Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ нужедаса

лъик1 лъала. **Нужее г1езе буго нужер Вали** (жинца нужер т1алаб-ургъел гьабулев) **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вук1ин. Ва нужее Аллагь г1езе вуго жинца квер бакъулевлъун.** Гьадин бугелъул нуж цох1о Аллагьасда божун, гьесда мугъч1ван рук1а, нуж гьел тушбабазул макруялдаса Аллагьас ц1унизе руго.

Гьаб к1иго аят решт1инабиялъе сабаб бицана: жинда Аллагь разилъаяв Абусуфяница, исламалде вач1иналда цевеккун, ягьудиязул Каг1б ибну Ашраф абулев ц1аларав чиясда абуна: «Мун вуго т1ехь ц1ализе лъалев чи. Ниж руго ц1али, хъвайи лъаларел уммиял г1адамал. Дуца дида бице: нижер щив вугев бит1араб нухда: нижищ яги Мух1аммадищ?» абун. Каг1буца абуна: «Дида бице щиб дин нужер бугеб?» абун. Абусуфяница абуна: «Нижеца х1ажизабазе нижер боц1и хъун гьан кьола, гьезие лъимги кьола, нижеца гьоболасе хъулухъги лъик1 гьабула, нижер Бет1ергьанасул рукъги къач1ала. Мух1аммадица жиндир умумузул дин тана ва г1агарлъиялдаса гурх1ел-рах1муги къот1ана» - абун. Цинги Каг1буца абуна: «Нужер дин гьесул диналдаса лъик1аб буго, ва, Аллагьасх1аги, нуж бит1араб нухалда руго гьев Мух1аммад жинда вугеб нухалдаса» – абун. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ «мун г1ажаиблъуларищ» – абун (44-45 аятал) решт1изаруна.

مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُواْ يُحَرِّفُونَ ٱلۡكَلِمَ عَن
مَّوَاضِعِهِۦ وَيَقُولُونَ سَمِعۡنَا وَعَصَيۡنَا
وَٱسۡمَعۡ غَيۡرَ مُسۡمَعٖ وَرَٰعِنَا لَيَّۢا بِأَلۡسِنَتِهِمۡ
وَطَعۡنٗا فِي ٱلدِّينِۚ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ قَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَا
وَٱسۡمَعۡ وَٱنظُرۡنَا لَكَانَ خَيۡرٗا لَّهُمۡ وَأَقۡوَمَ وَلَٰكِن
لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفۡرِهِمۡ فَلَا يُؤۡمِنُونَ إِلَّا قَلِيلٗا ٤٦

46. Ягьудияздаса цо г1адамал руго Тавраталда бугеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **калам хисизабулел,** ва гьелъие жидеего данде кколеб маг1на гьабулел. **Дуца иман лъеялда ах1араб мехалъ гьез абулеб буго: «Нижеда дуца бицунеб жо раг1ана, амма ниж гьелда г1исилъана»- абун:** ай нижеца гьелда иман лъеч1о ва дуда ниж мут1иг1лъуларо. **Цогиги гьез абулеб буго «нижеца бицунеб жоялда г1енекке, дуда раг1угеяв»- абун. Ва «رَٰعِنَا» абулеб буго, квешаб рогьоб бай мурадалда, т1аса дудехун рекъон ругоян ккезабун, ва исламияб диналда гьез тушманлъи гьабулеб буго, гьелда г1айиб ч1ван.**

Гьел ягьудияз абун бук1араб ани: нижеда дуца бицараб жо раг1ана ва ниж дудаги мут1иг1лъанаян абун. Мун нижеда г1енекке, ва мун нижеда валагье абунги, гьезие гьаб ц1акъ лъик1аб бук1ана Аллагьасда аск1об, доб цебе бицараб авараг ва дин махсароде гьабулеб раг1аби абич1ого. **Кинниги, Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ягьудиял жиндир рах1маталдаса рик1к1ад гьаруна гьезул купруялъе г1оло,**

ва гьез ц1акъ заг1ипаб х1алалъ гурони иманги лъоларо, гьеб иман Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1об жидее щибго мунпаг1ат гьеч1еб бук1уна. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ решт1изарурал т1ахьаздаса жидеего бокьараб жоялда гурони иман лъоларо, аварагзабаздаги иман лъоларо, жидер аварагасда гурони. Гьадинаб иман лъей алжаналда лъугьизарулеб бук1унаро.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ ءَامِنُواْ بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَآ أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَٰبَ ٱلسَّبْتِ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾

47. Я гьал китабиял! Нужеца иман лъе дица решт1изабураб Къуръаналда, жинца нужер т1ехьги рит1ухъ гьабулеб, нужеда ццим бахъун нужер гьурмазул куц хвезабун, гьел мугъалда нахъе сверизарилелде цебеккунго бер, к1ал, г1ин гьеч1ел хъарщи г1адаб сурат гьабун. Цоги г1алимаз абуна гьумер нахъехун сверизе гьабун жал нахъах1ат1ил унел гьарун абун. **Яги дица шамат къоялъ ччуг1а ккуразе гьабураб г1адаб к1удияб гурх1ел къот1и гьабизег1ан цереккун.** Аллагьас гьел г1адамал болъоналлъун ва маймалакаллъун сверизе гьарун рук1ана. **Т1едег1анав Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **бокьараб жо лъугьуна, ва гьеб нахъч1валеб кинабг1аги г1илла, къуватги бук1унаро.**

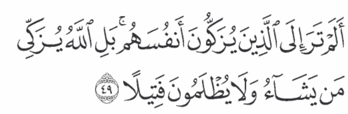
إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفْتَرَىٰٓ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾

48. Х1акълъунго Аллагь т1аса лъугьунареб жо буго, жиндехун ширк гьаби. Ширк гуреб цогидаб к1удияб мунагь чурула, ва гьелда т1аса лъугьула, жиндие вокьарав муъминчиясдаса. Жинца Аллагьасде ширк гьабулев чи ц1акъ к1удияб мунагь гьабурав чи вуго.

Т1абари абулев г1алимас абуна: гьаб аяталъ баян гьабуна, кинавго жинца к1удияб мунагь гьабурав чи Аллагьасе бокьиялда гъоркь вук1ин: бокьани Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев чи т1асан лъугьун тела, бокьани гьесие г1акъуба гьабила, гьеб к1удияб мунагь Аллагьасде ширк гьабилъун гьеч1они.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Яманалъул агьлуялъухъе кагъат хъвана жинда жаниб паризаял жал рицун, суннат бицун, дият бицун. Гьеб кагъат бит1ана Г1амру ибну Х1азм абулев асх1абасухъе кьун. Гьелда хъвараб жоялъулъ бук1ана: *«къиямасеб къоялъ Т1адег1анав Аллагьасда аск1об бищунго к1удияб мунагь буго гьесде ширк гьаби. Цинги бусурманчи ч1вай, цинги Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *диналъе г1оло вагъизе абун рагъде щварав чи, гьеб рагъул майданалдаса лъути»*- абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб х1адисалда буго:*«Аллагьасде ширк гьабич1ого хварав чиясе алжан т1адаблъун бук1уна. Жинца ширк гьабун хварав чиясе жужах1 т1адаб бук1уна»*-абун. Х1адис имам Муслимица бицана.



49. Мун г1ажаиблъун валагье Мух1аммад ﷺ, жудерго напсал рац1ц1унел ва реццулел г1адамазда. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндие бокьарав чи жинца вац1ц1унев, ва щивго чиясе цох1о зарра г1адаб жо зулмуги гьабуларев.

Гьаб аят бугин абуна ягьудиязул ва насраниязул х1акъалъулъ решт1изабураб, «ниж руго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лъимал, ва гьесие рокьарал г1адамал»-абун жидеца абулел рук1арал. Цоги г1алимаз абуна киналго жидее рецц бокьулел чаг1азул х1акъалъ решт1изабураб буго гьаб аят абун. Жидеда Аллагь разалъаял Муслимицца ва Бухарияс бицараб х1адисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас нижеда амру гьабуна жидеца г1адамал реццулезул гьурмазда ракь реххеян»* -абун.

50. Мун валагье Мух1аммад ﷺ кин гьел ягьудияз Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьереси г1унт1изабулеб бугеб:

انظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۖ وَكَفَىٰ بِهِۦٓ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾

ниж Аллагьасул лъимал руго, гьесие рокьулел руго абун. **Ц1акъ к1удияб мунагь буго гьаб ва баянаб Аллагьасда г1асилъиги буго.**

51. Мун валагье Мух1аммад ﷺ, жидехъе т1ехь кьурал ва жидее лъай кьурал ягьудиязул цо къокъаялде, жидеца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулел, ва хъанчаздаги, гьезда релълъарал жалаздаги иман лъолел.

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ يُؤْمِنُونَ بِٱلْجِبْتِ وَٱلطَّٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَٰٓؤُلَآءِ أَهْدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ سَبِيلًا ﴿٥١﴾

Ва къурайшиязул **капурзабазда абулел, нужер дин бит1араб бугин, гьел бусурзабазул диналдасан абун.** Гьез бусурбабаздаса капурзаби хира гьарула руго жидер жагьиллъиялъ, диналъул к1варгьеч1олъиялъ. Гьелдалъун Тавраталда бугеб жоялда инкар кколеб буго ва гьеб хисизабулеб буго.

52. Гьал г1адамал руго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир рах1маталдаса рик1к1ад гьарурал. Аллагьас лаг1нат кьурал

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَمَن يَلْعَنِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾

г1адамазе квербакъи гьабулев чи дуда ватиларо.
Аллагьасул рах1маталдаса рик1к1ад гьари буго абадияб жужах1алъул г1азабалъе х1акъаллъун лъугьин. Гьаб гьеч1о, щивго чиясул шапаг1аталъ ва квербакъиналъ, т1аса босулеб г1азаб.

53. Яги гьал ягьудиязе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **мулкалдаса цо бут1айищ бугеб, гьезие бокьараб х1алалъ бикьулеб ва кьолеб.**

أَمۡ لَهُمۡ نَصِيبٞ مِّنَ ٱلۡمُلۡكِ فَإِذٗا لَّا يُؤۡتُونَ ٱلنَّاسَ نَقِيرًا ٥٣

Гьеч1о жидее гьединаб мулк. Гьезие **гьеб бут1а бук1арабани, цох1о зарра г1адаб жоги гьез г1адамазе кьезе бук1инч1о.** Ц1акъ бихилал, хъант1арал, сутурал руго гьал ягьудиял.

54. Яги гьез бусурбабада х1асадищ гьабулеб бугеб Аллагьас гьезие кьураб хиралъи-т1ок1лъиялда.

أَمۡ يَحۡسُدُونَ ٱلنَّاسَ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۖ فَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ ءَالَ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَءَاتَيۡنَٰهُم مُّلۡكًا عَظِيمٗا ٥٤

Аллагьасул свалат салам лъеяв авраргасда х1асад гьабуна гьев г1арабияв вук1иналъ. Гьесда нахърилълъарал асх1абзабазда х1асад гьабуна Аллагьасдаги, гьесул аварагасдаги иман лъун гьел г1емерлъулел, гьезул къадро к1одолъулеб бук1иналъ.

Х1акълъунго дица хиралъиги т1ок1лъиги кьун бук1ана Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасул наслоялдаса ругел нужер умумузе: жидее авараглъи кьун ва т1ахьалги кьун. Ва гьел аварагзабазе ц1акъ к1удияб ханлъиги кьун бук1ана.**

Жидее авараглъи ва ханлъи кьураздаса рук1ана Давуд ва Сулайман авараг, гьал ягьудиязул аварагзаби руго. Гьаб аяталъул маг1на буго: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие бокьараб мехалъ бокьарав чиясе кьола хиралъи ва бечелъи, нужер умумузеги кьун буго. Гьеб х1алхъублъи гьабизе кколеб жо гьеч1о, нужеца х1алхъублъи гьабунин абун т1аса унеб ниг1матги гьеч1о Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан бугеб хиралъи. Бищунго инсанасе зарал к1удияб рек1ел унти буго х1асад.

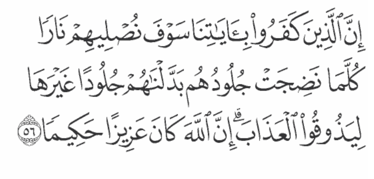
Х1асад абураб раг1иялъул х1акъикъияб маг1на буго жив гурев цогидав чиясе бугеб лъик1лъи рихин, ва дов чиясдаса гьеб лъик1лъи т1аса ине бокьи. Щибго жиндие гьелдаса мунпаг1атги гьеч1ого, яги досдаса т1аса ун гьеб лъик1лъи жиндиеги щолеб гьеч1ого. Гьав жиндир рек1елъ х1асадалъул унти бугев чи щибго жиндие дунялалъул рах1ат гьеч1ев вуго.

Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1емер бат1и-бат1иял хиралъаби руго гьесул лагъзадерида гьоркьор рикьун ругел. Гьал киналго хиралъаби дов х1асад бугев чиясул рак1алда ругел ругънал руго: досда рихун,

зах1малъун бук1унелъул жив гуресе бугеб лъик1лъи ва хиралъи.
Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ щибаб унтиялъе дару-дарман бижун буго, гьаб х1асад абулеб унтиялъеги буго дару. Гьеб даруги инсанасда лъай буго киналниги ниг1матал, ва кинабго лъик1лъи Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ мулк бук1ин, жиндие бокьарав чиясе кьолеб, бокьарасе кьеч1ого толеб.
Гьаб иш гьадин бугелъул, х1асад гьабунин абун гьел ниг1матал т1аса унаро, ва х1асадалъул зарал жиндиего бук1уна: жиндие бокьараб жо лъугьунарого рак1 унтун ва къварилъун вук1унелъул гьев чи. Цоги дару буго гьаб х1асад нахъч1валеб. Жив гуресе ругел ниг1матал ва лъик1лъаби рихьараб мехалъ, Аллагьасда дуг1а гьабе диеги кье Бет1ергьан гьеб лъик1лъи абун. Аллагьасда гьаризе рак1алда щвей буго рек1елъ иман бук1ин, ва гьеб иманалъул нуралъ квешал унтаби т1аса инарула.
Ягьудиязда т1ад ч1араб сифат буго гьаб «х1асад» гьабулел рук1ин. Аллагьас дунялалдаго гьезие г1азаб гьабулеб бук1иналъул г1аламат буго гьебги.
Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъер рак1ал рац1ц1ад гьареги гьеб унтиялдаса.

فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾

55. Китабиязул цо къокъа буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **аварагасда иман лъолел.**
Гьал ц1акъго дагьал г1адамал руго. **Цоги къокъа буго жидеца иман лъеч1ел ва иман лъеялдаса цогидал г1адамалги нахъч1валел.** Гьаб къокъа ц1акъ г1емераб буго. **Гьазие ц1акъ боркьараб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.**



56. Х1акълъунго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьесул аварагзабазда инкар кколел ва Аллагьасул Къуръанги гьереси гьабулел, гьал г1адамал дица ахираталда жужах1алъул ц1адаре лъугьизарила,**
жинца гьурмал режулеб ва гьанги кваналеб. **Жидер т1омги гьанги бух1ун, бежизабун т1аг1араб мехалъ, гьеб гьан ва т1ом Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ц1идаса бижизабула, ва гьанжеги гьеб бежун, бух1ун т1аг1изабула. Гьадин г1азаб ч1амизабула Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дунялалъул рукъоб иман лъезе ва Аллагьасда мут1иг1лъизе гьел ч1ух1ун рук1иналда данде жазаълъун.**
Жужах1алъул агьлулъун ругел г1адамазул чурхдулги ц1акъ ч1ах1иял гьарула, гьезие г1азаб к1одолъизе ва ц1ик1к1ине. Жинда Аллагь

разилъаяв имам Ах1мадица бицараб х1адисалда буго: *«жужах1алъул агьлу ц1акъ к1удиял, ч1ах1иял гьарула жужах1алда жанир рехараб мехалъ: гьезул т1омалъул биццалъи лъабкъоялда анц1го нат1 бук1уна ва г1усал-цабиги Ух1уд мег1ерг1адал к1удиял рук1уна»*- абун.

Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жиндир къуват-гуч бергьарав вуго,** жиндие бокьараб жо гьабизе гьев щибго жоялъ нахъч1валаро. **Жиндир г1адлу бит1арав х1акимги вуго.** мунагьазда рекъараб гуреб г1азаб гьабуларев.

Жив вижарав, хьихьулев ва хвезавулев Бет1ергьан лъангут1и, гьев лъан хадуги гьесдехун г1асилъиялдаса к1удияб мунагь щибха бук1инеб ва гьелда данде жазаъ гьабун кидал т1убалеб?

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدۡخِلُهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ لَّهُمۡ فِيهَآ أَزۡوَٰجٞ مُّطَهَّرَةٞۖ وَنُدۡخِلُهُمۡ ظِلّٗا ظَلِيلًا ٥٧

57. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал, цинги аварагасда нахърилълъун жидеца лъик1аб г1амалги гьабурал г1адамал:**
Аллагьасул парз т1убан, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ суннатги нухлъун гьабун. **Дица гьал г1адамал ахираталда алжаналда жанир лъугьизарила, жидеда жаниса бат1и-бат1иял ниг1матазул г1оралги чвахулел. Даимго рук1инелъун лъугьизарула алжаналда: гьезие гьенир ц1акъ рац1ц1адал руччабиги рук1ина.** Жидедаса щибго рак1 къалеб жо бач1унарел ва т1абиг1ат-г1амалги берцинал. **Ва жал даимабго раг1адалъулъ лъугьизарун рук1ина.** Дунялалъул раг1адалда релълъараб гьеч1еб, жиб т1аса унареб, жиндир гьава рекъараб раг1ад буго гьеб.

Цо х1адисалда буго: *«Алжаналда жанир пихъил гъут1би руго жидер т1амах керчал (г1емерал), жал ц1акъ ч1ах1иял: чода рек1ун унев чи гьезул раг1адалъулъ нусго соналъ унев, цингиги гьеб раг1ад т1аг1унаро»*- абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

۞إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ٥٨

58. Гьаб аят решт1изабиялъе сабаб бицана: *Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Макка бахъараб къоялъ Каг1ба рукъалде вач1араб мехалъ гьеб Каг1баялъул к1улал кодор рук1арав Г1усман ибну Т1алх1ат Каг1баялъул нуц1аги рахан, гьелъул т1охда т1аде вахана, ва к1улал аварагасухъе кьоларого ч1ана: «Дида гьев авараг вук1ин лъалеб бук1арабани, дица к1улал кьеч1ого телароан» – абун.*

Цинги жинда Аллагь разилъаяв Г1али асх1абас Г1усманихъа кодоса к1улал рахъана, ва Каг1ба рагьана. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Каг1баялда жанив лъугьана ва к1иго ракаг1ат бана. Цинги къват1ив вач1индал Г1али асх1абасда амру гьабуна: «к1улал Г1усманихъе кье абун», ва Г1усманидаги абуна: «дуца г1айиб гьабуге духъан к1улал росиялда» абун. Цинги Г1усманица абуна: «дие заралги гьабун дихъан к1улалги рахъана, гьанже дида гурх1елги гьабун хабарги бицунеб буго»- абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас абуна: «Т1адег1анав Аллагьас дур х1акъалъулъ аят решт1изабуна»- абун. Аварагас ﷺ *гьаб хадуб бугеб аят ц1алана. Гьеб бак1алда Г1усманица* رضي الله عنه *иман лъун исламалда вач1ана. Цинги аварагас абуна: «Нужеца гьал к1улал росея Т1алх1атил васал, кидаго нужеда кодор рук1инелъун. Нужехъа гьеб к1ул нахъе босизе гьеч1о жинца зулму гьабулев чияс гурони»*-абун. Г1алимзабазул цогиги пикраби руго гьаб аят решт1иналъе сабаб бицунаго. Дица гьаниб хъвараб буго Мух1аммад Г1али Сабуниясул т1ехьалдаса босараб.

Т1адег1анав Аллагьас جل جلاله **нужеда амру гьабулеб буго нужеца киналго аманатал гьел аманатазул бет1ергьабазухъе т1ад буссинабе абун. Ва нужеца г1адамазда гьоркьоб х1укму гьабулеб мехалъ, гьебги шарг1алда рекъон гьабеян.**

Цониги рахъалдехун ц1ан, цоясе зулму гьабун гьабуге.

Жинца ц1акъ лъик1аб жо малъулев ва берцинаб ваг1за гьабулев вуго Т1адег1анав Аллагь جل جلاله**. Х1акълъунго Аллагь жинда кинабго жо раг1унев, ва бихьулев вуго.** Лъик1аб жо гьабурасе лъик1аб жазаъ, квешаб жо гьабурасе квешаб жазаъ гьабизе буго Аллагьас جل جلاله.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас абуна: Дида авараг раг1инч1о гьаб аят ц1алулев Макка бахъараб къоялъ Каг1ба рукъосан къват1иве вач1унеб г1ужалъ гурони абун. Гьаб х1адисалъ, ва аят решт1иналъе бицараб сабабалъ т1орит1ел гьабулеб буго гьаб аят Каг1ба рукъалда жанив авараг ﷺ вугеб мехалъ решт1изабураб бук1иналда.

Т1адег1анав Аллагьас جل جلاله амру гьабун абулеб буго аманат бет1ергьабазухъе т1ад буссине гьабе абун. Гьаб амруги кинабго умматалда г1аммаб буго. Гьединго Аллагьасулги, г1адамазулги киналго х1акъазда швей гьабулебги буго. Аллагьасул х1акъаздаса буго инсанасда т1ад гьарурал паризаял ишал: как, закат, х1аж, к1ал кквей, жигьад гьаби, назро т1убай, кафарат бахъи ва цогиги г1емер руго Аллагьасе جل جلاله т1убазе кколеб аманат. Лъик1алдалъун амру гьаби

квешалдаса нахъч1вайги Аллагьасул аманат буго, гьелда х1ал к1олел чаг1азда т1ад гьабураб.

Инсанасул аманатал чанго бат1и-бат1иял рук1уна: боц1и-малалда хурхараб, васият, валилъиялда хурхараб. Щивав чи жиндир напсалъул аманат жинда т1ад бугев вуго: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъер лугби рижун руго гьев разияб х1алалда хьвадизаризе, ва гьеб нилъеда т1ад бугеб аманат буго. Бихьинчиясда аманат буго хъизан рукъалъе напакъа кьейи, ва тарбия гьаби, ч1ужуялда аманат буго жиндир черх х1арамав чиясдаса ц1уни, жинда божилъи гьабураб россасул боц1и-мал ц1уни, ва лъимал хьихьун, гьел ц1унун йик1ин.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго: *«Нужеда божилъи гьабуразул аманат т1убай, ва нужее хиянат гьабуразе хиянат гьабуге»*- абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Цоги аварагасул х1адис буго: *«Дунялалда т1урач1ел аманатал ва х1акъал Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *ахираталда т1уразарула: Лълъар бугеб чахъуялъ лълъар гьеч1елда унтизабураб х1акъги т1убазабула Аллагьас»*- абун. Х1адис ибну Касирица кьуч1аблъун бицана.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ٥٩

59. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул расуласда** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **мут1иг1лъе:** нужецца Аллагьасул калам Къуръан, ва аварагасул суннат ккве, ва киналго ишазулъ гьелда нахърилълъа. **Ва нуж мут1иг1лъе нужеда гьоркьосан нужеда т1ад амру-нагью гьабизе тарал г1адамаздаги,** гьез шарг1алда рекъараб жо малъулеб бугебг1ан мехалъ. Шарг1алда хилапаб жо малъараб мехалъ щивго чиясе мут1иг1лъизе бегьуларо: гьелъул маг1на бук1уна Аллагьасул амруги тун, гьесда г1асилъун, инсанасда мут1иг1лъи, ва гьесда нахъвилълъин.

Нужер цо щиб бугониги жоялъулъ цо-цазде хилиплъи ккани, ва гьелъул шарг1ияб х1укмуги лъач1они, **нужеца гьеб ишги Аллагьасул Къуръаналда, ва аварагасул суннаталда буссизабе:** гьелда жаниб балагье нужер масъалаялъул х1укму. **Нуж гьаб х1алалъ хьваде Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **ва ахир къиямасеб къоялда иман лъураллъун ратани. Гьаб нужее ц1акъ лъик1аб нух буго.** Дунялалда, ва ахираталда нуж рит1ун ккеялъе сабаб буго гьаб .

Жинда Аллагь разилъаяв Бухарияс Ибнуг1аббасидаса رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ х1адис бицана:*«Гьаб аят решт1ана Г1абдуллагь ибну Х1узайфатил х1акъалъулъ»* абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ах1мадица Г1али رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1абасдаса х1адис бицана: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас, ансарияв асх1аб амирлъун гьавун, цо къокъа бит1ана гъазаваталде. Гьел сапаралда рук1адго гьав амирасул ццим бахъана гьалмагъзабазул цо пишаялда. Цинги амирас абуна: «нужеда Аллагьасул расулас* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *амру гьабун буго гурищ дида мут1иг1лъе абун». гьез абуна бит1араб бугоян абун. Амирас абуна: «гьанже нужеца дие ц1ул данде гьабе» абун. Ц1ул данде гьабидал гьеб ц1улада ц1а бакана, ва амирас абуна: «дица нужеда амру гьабулеб буго нуж гьаб ц1адаре к1анц1еян»- абун. Гьездаса цо г1олохъан чияс абуна: «ниж ц1аялдаса лъутун рач1арал руго Аллагьасул расуласухъе* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
Гьев аварагасда аск1ор щун гурони нуж гьаб амру т1убазе г1едег1уге»- абун. Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе рач1ун гьаб къиса бициндалго, аварагас صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: «нуж гьеб ц1адаре к1анц1ун рук1аралани, абадиялъго гьениса къват1ир рахъунароан. Амирасе мут1иг1лъи бук1уна х1акъаб жоялдалъун амру гьабураб мехалъ»*- абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Г1умарица х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Бусурманчиясда т1адаб буго жиндие бокьараб жо бугониги, рихараб жо бугониги т1ад тарав чиясда мут1иг1лъизе, гьев чияс Аллагьасда* جَلَّ جَلَالُهُ *г1асилъиялдалъун амру гьабич1ебг1ан мехалъ. Аллагьасда г1асилъе абун амру гьабураб мехалъ гьесие мут1иг1лъизе бегьуларо»*-абун. Х1адис имам абу Давудица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидасан бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:
«дун хун хадур нужеда т1ад бат1и-бат1иял вализаби рук1ине руго (ханзаби, х1акимзаби). Гьезул лъик1ас нужее лъик1аб валилъи гьабила, гьезул квешас нужее квешаб валилъи гьабила. Нуж гьел вализабазда мут1иг1лъе ва нахърилълъа, гьез малъараб х1акъаб жоялъулъ, гьезда хадуб какги бай. Гьез лъик1аб валилъи гьабуни гьезиеги нужееги лъик1 бук1ина. Квешаб валилъи гьабуни гьезие г1азаб бук1ина нужее кири бук1ина»-абун. Х1адис Т1абарияс бицана.

Х1акъаб жоялдалъун амру гьабулев, шарг1алда рекъон хьвадулев т1ад тарав чиясда мут1иг1лъизе т1адаб буго. Т1ад тарав чи залимав, зулмуяв вугони, гьесиеги мут1иг1лъила, гьесул зулмуялдаса ц1унун, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1ассилъи гьеч1еб жоялъулъ. Гьесул квешлъиялъул жазаъ Аллагьас гьабила.

Аллагь жинда разилъаяв Ибнуг1умаридаса бицараб х1адисалда буго:

«дида бичасул авараг ﷺ жинца абулев раг1ана:
«жив мут1иг1лъиялдаса вахъарав чи къиямасеб къоялъ Аллагьасда данде ч1вала жиндир щибго х1ужжа гьеч1ого. (ай жив рит1ухъ гьавулеб жиндие квер бакъулеб х1ужжа гьеч1ого) *Жив цо исламалъул жамаг1аталда гьоркьовги вук1ун, жиндир габуралда байг1аталъул (къот1и, мут1иг1лъи) рохьенги гьеч1ого хварав чи жагьилияб хвелалъ хварав вук1уна»* – абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Гьаб х1адисалъул мурад буго бусурбаби киналго цолъун рук1ине ккола, ва щибаб исламияб жамаг1аталда т1ад жидер вали, амир, имам вук1ине ккола абураб. Гьадин гьеч1они гьал бусурбабазул амру Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разияб бук1унаро, ва гьезул дунял-ахираталъул ишалги рит1ун кколаро.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго: *«нужер лъабгояв сапаралда рахъараб мехалъ цояв амирлъун гьаве»*-абун. Х1адис имам абу Давудица бицана.

Цо-цо жагьилал г1адамаз гьаб аяталдаса маг1на гьабула: кинав вук1аниги т1ад тарав х1акимасдаги мут1иг1лъизе ккола: капурав ханасдаги, гьес тарав х1акимасдаги мут1иг1лъизе ккола абун. Гьаб буго ц1акъ жагьилаб раг1и. Гьадинал г1адамазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи кьун буго гучаб г1азабалдалъун, гьез Аллагьасул калам свéризабун, хисизабун маг1на гьабулеб бугелъул.

Аллагьас гьел бит1араб нухалда т1орит1аги ва гьезул заралалдаса нилъги ц1унаги.

Жинда Аллагь разилъаяв Муслимица х1адис бицана: Г1абдурах1ман ибну Г1абдураббил Каг1батица абуна:

«Дун масжидалда жанив лъугьана, ва дида жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Г1амру ибну ал-Г1асс ватана Каг1ба рукъалъул раг1дукь г1одов ч1ун, гьесда аск1ор руссун г1адамалги рук1ана. Дунги гьезда аск1ов г1одов ч1ана. Цинги Г1абдуллагьица رَضِيَٱللَّهُعَنْهُ абуна: Хирияв аваргун ﷺ цадахъ нижцо сапаралда рук1ана. Цинги цо бак1алда решт1ун х1алхьезе ч1ун рук1ана. Нижер щивав цоявги жидерго шугълуялда вук1ана: цинги аварагасул ﷺ ах1улев чияс ниж данде ах1ана, ва ниж киналго аварагасда аск1ор руссана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Дидаса цеве цониги авараг вук1инч1о жинда т1адаблъун бугев гурони, жиндир уммат кинабго жинда лъалеб лъик1аб жоялда т1обит1изе, ва жинда лъалеб квешаб жоялдаса гьеб уммат нахъч1вазеги. Гьаб дир умматалъул лъик1лъи, ва саламатлъи буго гьезул авалазулъ* (ай асх1абзаби ва гьезда хадуселги).

Гьаб умматалъул хадусезда балагьал рихьизе руго. Жидее рихулел

(рокьуларел) *бат1и-бат1иял ишалги рач1ине руго гьезда т1ад. Питнабиги рач1ине руго цоялъ-цояб к1очезарулел. Цо къварилъи, питна бач1араб мехалъ муъминчиясда рак1алда ккезе буго гьаб питнаялъ дун гьалаг гьавилин абун. Цинги гьебги т1аса ун цоги питна бач1индалги муъминчияс абула: гьаб питнаялъ дун гьалаг гьавила абун. Гьадин т1ат1алаго рач1ина гьел питнаби, ва къварилъаби. Жужах1алдаса хвасарлъи бокьарав, ва алжаналда лъугьинеги бокьарав чиясда хвел т1ад щвайин абе гьев Аллагьасда* جَلَّجَلَالُهُ *ва ахир къиямасеб къоялда иман лъуравлъун вук1аго. Гьав чи данделъе жиндие рокьулел г1адамалгун. Цинги цо имамасе байг1ат гьабураб мехалъ, ва жинца гьесул кверги босидал, рак1алъе гьевги вокьидал, гьев имамасда мут1иг1лъе жиндир х1ал к1вараб х1алалъ. Цогидав т1ад вач1ун имамлъи бахъизе лъугьани, гьесул габуралда хвалчен кьабе»*- абун.

Цинги дун гьав Г1абдуллагьида رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ аск1овг1ан къана, ва дица абуна: «Дица Аллагьасул ц1аралдалъун гьарулеб буго: дуда авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ раг1анищ гьаб хабар бицунев?»- абун. Г1абдуллагьица квераздалъун жиндир к1иябго г1иналда ишара гьабуна, цинги рак1алдаги ишара гьабуна, ва абуна: «дир к1иябго г1иналда раг1ана гьаб хабар, ва дир рак1алъ жанибги ц1унана»- абун. Цинги дица абуна: «гьав дур вацг1ал Муг1авиятица (жинда Аллагь разилъаяв) нижеда амру гьабулеб буго нижеца бат1улаб нухда боц1и кванай абун, ва ниж цояз цоялги ч1вай абун.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: «Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца нужеда гьоркьоб бугеб боц1и бат1улаб нухалда кванаге, цоцазда разилъун гьабураб даран бук1ун гурони. нужеца нужгоги ч1ваге (муъминзабаца муъминзаби ч1ваге). Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ нужеда ц1акъ гурх1улев вуго» абун. (сурату Ннисаъ 29 аят).

Цинги гьев Г1абдуллагь رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ дагьаб мехалъ ургъулев г1адин ч1ч1ана, хадуб гьес абуна: «нуж гьев Муг1авиятида رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ мут1иг1лъе, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъилъун бугеб амруялъулъ, ва нуж гьесда г1ассилъе (гьесда мут1иг1лъуге) Аллагьасда г1асилъилъун бугеб амруялъулъ» – абун.

Муслимица, ва Бухарияс бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«дида мут1иг1лъарав чи Аллагьасда* جَلَّجَلَالُهُ *мут1иг1лъарав вуго. Дида г1асилъарав чи Аллагьасда г1асилъарав вуго. Дир амирасда мут1иг1лъарав чи дида мут1иг1лъарав вуго. Дир амирасда г1асилъарав чи дида г1асилъарав вуго»*- абун.

Г1акъло бугел г1адамазе г1ибрат босизе г1ураб жо буго гьаб х1акъаб каламалъулъ. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ иманалъул ва г1елмуялъул нуралдалъун

жагьиллъиялъул бец1лъи т1аса инабеги. Амин.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓا۟ إِلَى الطَّٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ وَيُرِيدُ الشَّيْطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾

60. Дуда рихьуларищ Мух1аммад ﷺ, ва мун г1ажаиблъи гьабун валагьуларищ гьел мунафикъазда, дуда решт1изабураб Къуръаналда иман лъунаян, ва дуда цеве вук1арав аварагасда решт1изабураб жоялдаги иман лъунаян абулел, цинги жидееги бокьулел жидеда гьоркьоб х1укмо гьабизе т1агъут1ихъ ине.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьав т1агъут абун жинда ц1ар тарав чи Каг1бу ибну Ашраф вуго, ягьудиязул бищунго квешазул цояв. Гьесда т1агъутан абуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда тушманлъи гьабиялъулъ, ва жиндир къосиналъулъ ц1акъ гучав вук1иналъ. **Гьал мунафикъазда амруги гьабун бук1адго нужеца т1агъуталда инкар гьабе абун.** Цох1о Аллагьасе гьабе лагълъи, цогидаб кинабго жо рик1к1ад гьабун те абун. Т1агъут абула кинабниги Аллагьасда г1асилъараб жоялда, хасго гьеб ц1ар щайт1аналда г1емер абула. **Гьеб щайт1аналъеги бокьула г1адамал бит1араб нухдаса къосинаризе, ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ т1орит1иялдасаги руссинаризе.**

Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицун, жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Бишрун абулев мунафикъасул цо ягьудиясулгун даг1ба бук1ана. Цинги ягьудияс абуна: «вач1а мун, нилъ х1укмо гьабизе Мух1аммадихъе ине руго»- абун. Бишруца абуна: «нилъ х1укму гьабизе Каг1бихъе ине руго»-абун. Гьав Каг1бо вуго Аллагьас жинда т1агъут абун ц1ар лъурав». Ягьудияв разилъич1о Мух1аммадихъе جَلَّ جَلَالُهُ ун х1укмо гьабиялда гурони. Аллагьасул свалат салав лъеяв аварагас х1укму гьабун ягьудияв вергьана.

Аллагьасул расуласда аск1оса къват1ив вахъаравго мунафикъас абуна: дун гьаб х1укмуялда рази гьеч1о. Нилъ ине руго Г1умарасх1абасухъе абун. Цинги жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абасухъе ана, ва ягьудияс бицана нижее аварагас ﷺ х1укму гьабун бук1анин, гьелда гьав Бишру разилъич1ин абун. Г1умар رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1абас Бишруда гьикъана: гьав чияс бицухъин бугищ гьеб иш абун. Дос «буго» абуна. Цинги Г1умар رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1аб т1аде вахъана, ва нуж гьаб бак1алда ч1аянги абун рукъов жанив ана. Гьенисан хвалченги босун вач1ун, мунафикъасул горболъ гьебги кьабун гьев г1одове рехана, ва жинца абуна: «дица гьадинаб х1укму гьабула Аллагьасул ва гьесул расуласул х1укмуялда разилъуларев чиясе» – абун.

Цинги Т1адег1анав Аллагьас гьаб цебе араб аят решт1изабуна.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾

61. Мунафикъзабазда абидал нуж х1укму гьабизе рач1а Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **решт1изабураб Къуръаналда ва Аллагьасул расуласдаги** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **абун, дуда мунафикъзаби рихьана Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дудаса руссунеллъун ч1ух1араб руссиналъ.**

فَكَيْفَ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ إِحْسَٰنًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾

62. Гьал мунафикъазул щиб х1алха бук1инеб жидеда Аллагьасул г1азаб щвараб мехалъ, гьез гьарурал къабих1ал пишабазе жазаълъун. Жидер купру- нифакъ ва Аллагьасда г1асилъи сабаблъун г1азаб гьабулеб мехалъ, гьезул х1ал к1оладай гьеб г1азаб нахъч1вазе?

цинги Гьал мунафикъзаби духье рач1унел руго, ва Аллагьасул ц1аралдалъун гьедулелги руго жудее лъик1лъи бокьун бук1анин, ва рекъелги бокьун бук1анин абун. Гьез абулеб буго, ниж дур х1укму рихарал гуро, ниж цогидазухье ун рук1ана х1укму гьабизе гьел даг1бадулазе гьелъул маслих1ат бук1иналда хьул лъун абун.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعْلَمُ ٱللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ فِيٓ أَنفُسِهِمْ قَوْلًۢا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾

63. Гьел г1адамал руго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **жидер рак1азулъ бугеб нифакъ лъалел.** Гьезие бокьун буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, мун гуккизе гьуинаб хабар бицун, амма гьезул рак1азулъ нифакъ буго, макро, х1иллаги буго. **Мун гьаздаса вуссун ч1а,** ва гьезие г1акъуба гьабуге. Дуца гьезда лъазеги тоге дуда гьезул мунафикълъи лъалеб бук1ин. Гьедин х1инкъун рук1а абе, кидадай жидер макро т1атилаян абун. **Дуца гьезие ваг1за гьабе,** ва мунафикъзабазе бук1унеб гучаб г1азабги бице. **Ва дуца гьезда х1акъаб раг1иги абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дудаги гьездаги гьоркьоб бугеб жо бицун. Пасих1аб, гъваридаб раг1и бице гьезул рек1елъ жаниб унеблъун,** ва гьел квешал г1амалаздаса ва нифакъалдаса нахъ ч1валеблъун бук1ине.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَٱسْتَغْفَرُواْ ٱللَّهَ وَٱسْتَغْفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾

64. Дица цониги авараг вит1ич1о, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **изнуялдалъун жинда уммат мут1иг1илъизе гурони.** Аварагасда мут1иг1лъарав чи Аллагьасда мут1иг1лъарав вуго, аварагасда г1асилъарав чи Аллагьасда г1асилъарав вуго. Гьеб Аллагьасда мут1иг1лъиги, г1ассилъиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ

изнуялдалъун, гьесул тавфикъалдалъун гурого бук1уларо.

Гьел мунафикъзаби, жудеца напсазе зулму гьабун хадуб: жидеда гьоркьоб х1укму гьабизе духъе рач1инч1ого ягьудиязухъе ун, **Тавбо гьабун, рек1екълъун духъе рач1ун рук1аралани, жудер мунагьазда мук1урлъун, Аллагьасда ﷻ мунагьал чуриги гьарун, цинги расуласги ﷺ Аллагьасда гьарун бук1арабани гьезул мунагьал чуре абун. Гьал г1адамазда Аллагь ватилаан жинца тавбо къабул гьабулевлъун, ва жив ц1акъ гурх1улевлъун.**

65. Дур Бет1ергьан Аллагь гьедулев вуго Мух1аммад ﷺ: гьел г1адамал иман лъураллъун рук1унаро, жидеда гьоркьоб бугеб даг1ба-къецалъе х1укму гьабизе духъе рач1изег1ан. Дуца гьезда гьоркьоб х1укму гьабун хадубги гьеб х1укмуялда рак1 разилъизег1ан ва т1убараб х1алалъ дуде нахърилълъизег1ан.

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ٦٥

Аллагьасде, ва гьесул аварагасде ﷺ мут1иг1лъиялъе г1аламат бук1уна жидеца гьезул х1укму къабул гьаби, ва гьеб х1укмуялъе мук1урал, мут1иг1ал рук1ин щибго даг1ба гьеч1ого, ва рак1 разилъун.

Гьаб к1иябго аяталдла жаниб бицун буго иман лъурал г1адамал жидеда гьоркьоб ккараб хилап ва даг1ба т1убазе, гьелъие х1укму гьабизе Аллагьасул ﷻ Къуръаналда ва хирияв аварагасул ﷺ суннаталде руссине т1адаб бук1ин. Бет1ергьан Аллагьас гьа гьедун абулеб буго гьел г1адамал иман лъурал рук1уларин абун жидеда гьоркьоб х1укму гьабизе духъе рач1инч1еб мехалъ.

Бусурбабазул къанун Къуръан буго, гьеб Къуръан аварагасул ﷺ суннаталъ баян гьабун буго, ва хадуб имамзабаз ва г1алимзабаз Къуръан х1адисалдаса х1укму босун, гьеб нилъеда бицун нилъеда т1аде рач1унел киналго умуразе жинца г1ей гьабулеб г1елму данде гьабун буго.

Гьаб Аллагьасул ﷻ, ва аварагасул ﷺ х1укмуялдалъун х1укму гьабизе т1адабги бук1аго цоги къануналдалъун, яги г1адаталдалъун х1укму гьаби х1арамаб бук1уна. К1иго бусурманчияс кинаб бугониги даран-базаралда, ва цогидаб ч1аголъиялда хурхараб масъалаялъулъ жидеда гьоркьоб къот1и-къайи гьабулеб мехалъ, гьеб къот1и гьабизе ккола щарг1алда рекъон кколеб х1алалъ, шарг1алда борцун, рук1ине кколел шурут1ал ц1унун.

Цинги гьеб къот1и-къаялъулъ хилиплъи ккун гьезда гьоркьоб

х1укму гъабизе ккараб мехалъ, гьеб гъабизе рач1ине ккола Къуръан-х1адисалдаса х1укму гъабулев х1акимасухъ. Гьединав х1аким гьеч1они жинда х1укму гъабизе к1олев, жиндир г1елму, ва дин бац1ц1адав г1алимасухъе ине ккела.

Ахир заманалъул бусурбаби гъаб шарг1алдаса т1убанго руссун руго, ва жидеего бокьарал шурут1алги гьоркьор лъун, гьезда рекъон къот1и гъабулеб буго жидеда гьоркьоб гъабулеб дараналъулъ ва цогидаб ишалъулъ. Цинги гьеб х1укмуялъулъ гьел хилипфлъараб мехалъ, жидерго къуваталдалъун, ва къват1ул г1адатаздалъун цо-цаздехун ккараб тушманлъиги борхулеб буго.

Цоги къокъа буго жал бусурбаби ругин абулел, ва амма жидер кинабго х1укму кафурав ханас г1уц1араб къануналда рекъон хьвадизабулел: къот1и-къайиги гьелда рекъезабулел, даг1ба-къецги капурав х1акимасухъ ун т1убалел, ва гьев х1акимас гъабураб х1укмуялда разилъун рук1унел. Гьаб к1иябго къукъаялда ц1ар бусурбаби абун бугониги гьаз гъабулеб г1амал капурзабазул буго, ва гьезул х1акъалъулъ решт1арал Къуръаналъул аяталги руго.

Бусурман чиясул ц1ар бук1иналъ (Мух1аммад, Г1али, Г1умар, абун), бусурбабазул хъизаналда гьоркьов вук1иналъги, гьев чи бусурманчи гьавуларо. Чиясул иман-исламги, гьесул купру-ширкги гьес гъабулеб г1амалалдалъун бук1уна. Гьаб дунялалъул маг1ишат данде гъабизе г1ураб г1акълу бугев чиясда жив вижарав, хьихьулев, жиндир ишазул тадбир гъабулев Бет1ергьан вук1инги лъазе т1адаб буго, цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жив щиб жоялъедай вижана абун ургъизеги т1адаб буго, хадуб гьев Аллагь разилъулеб хьвади гъабизеги т1адаб буго.

Х1айванал г1адин кванан-гьекъон, гьава-напсалда нахърилълъун, чорхол мурадал т1уран хьвадарал г1адамал ахир ц1акъ пашманлъула, гьезул руссунеб бак1ги жужах1 бук1ула.

Аллагьас гьадинаб ахиралдаса нилъ ц1унаги. Амин.

66. Дица гьал мунапикъзабазда амру гъабуни нужер напсал ч1вай абун, яги нуж нужер росабалъан къват1ире рахъа абун, гьеб амру т1убаларо ц1акъго дагьал, иман рек1елъ бугел г1адамаз гурони.

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ ٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ
أَوِ ٱخْرُجُوا۟ مِن دِيَـٰرِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ
مِّنْهُمْ ۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا۟ مَا يُوعَظُونَ بِهِۦ
لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾

Цересел умматазул г1адамазда г1адин гьединал зах1матал таклифал т1аде къани гьез гьел т1убаларо, ва гьеб амруялда нахъги рилълъунаро: гьел рек1елъ иман гьеч1ел рук1ин сабаблъун.

Гьез жудеда амру гьабураб иш гьабулебани: Аллагьасда ﷻ, ва гьесул аварагасда ﷺ мут1иг1лъи, ва гьезул амруялда нахърилълъин, **жидее гьеб дунялалдаги ахираталдаги лъик1 бук1илаан, гьезул иманги щулалъилаан.** Ва гьел къосиналдасаги, нифакъалдасаги рик1к1алъилаан.

وَإِذًا لَّآتَيْنَاهُم مِّن لَّدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾

67. Гьадин хьвадараб мехалъ Дица гьезие дир рахъалъан ц1акъ к1удияб ажро кьелаан:
гьезда Аллагь ﷻ разияб нух бихьизабун, гьеб нухалъ хьвадизе тавфикъ гьабун ва ахираталда алжан насибаллъун гьарун.

وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾

68. Ва Дица гьел бит1араб динул исламалъул нухалда т1орит1ун гьелда хьвадизарилаан.

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾

69. Аллагьасда ﷻ, ва аварагасда ﷺ мут1иг1лъарав чи, ва гьедин мут1иг1лъарал киналго бусурбаби: **гьал руго Бет1ергьан Аллагьас жидее ниг1мат кьурал, лъик1ал г1адамалгун цадахъ жиндир хирияб алжаналде лъугьизарулел. Гьел Аллагь ﷻ разиял лъик1ал г1адамал аварагзаби руго, жидер диналъулъ рит1ухъал сиддикъуналги руго, Аллагьасул диналъе г1оло рагъун хварал шагьидзабиги руго. Цогидал лъик1ал муъминзабиги руго. Гьал г1адамал ц1акъ лъик1ал руго гьалмагъзабилъун рук1ине.**

ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾

70. Гьаб к1удияб даража-макъам Аллагьасул сайгъат, ва т1ок1лъи буго:
Лагъасул г1амал сабаблъун гьадинаб к1удияб даража щоларо, г1амал дагьаб бугониги Аллагь ﷻ разилъи щвараб мехалъ кьола лагъасе ц1акъ к1удияб ажро. **Т1едег1анав Аллагь г1езе вуго лагъзадерил г1амал жинда лъалевлъун вук1ин.** Ва щив лагъасе кинаб жазаъ гьабилебги жинда лъалевлъун вук1ин.

Гьаб к1иго аят решт1инабиялъе сабаб бицун Аллагь жинда разилъаяй Г1аишатица абуна. Цо къоялъ цо асх1аб вач1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ва гьес абуна:

«Я бичасул расул ﷺ! Мун дие хирияв вуго дирго напсалдаса, ва дир лъималаздасаги. Дун рокъов вук1ун мун рак1алда щвараб мехалъ дида ч1езе к1оларо мун вугеб бак1алде вач1ун гурони, ва дуда валагьун гурони. Дида рак1алде щола дунги мунги хвезе рук1ин. Цинги мун цогидал аварагзабигун цадахъ т1адег1анаб макъамалда

вук1унеблъиги, ва дун алжаналде лъугьани дида мун вихьиларин абун х1инкъун вуго дун»- абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьесие жаваб гьабич1о гьаб цебе араб аят решт1инег1ан. Ай гьаб аят решт1ана гьев асх1абасул къисаялъул х1акъалъулъ. Х1адис ибну Мардавейгьица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе цо чи вач1ана, ва гьес абуна:

«Я расулаллагь ﷺ*! Дица Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *цо вук1иналда, ва мун гьесул расул вук1иналда иманлъун нуг1лъи гьабула. Къойил щуго какги бала, дир боц1удасан закатги кьола, Рамазан моц1алъ к1алги ккола»- абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: гьеб х1алалда хварав чи ахираталда аварагзабигун, рит1ухъал муъминзабигун, шагьидзабигун вук1уна гьаб х1алалъ»-* абун, хирияв аварагас ﷺ цоцалъе цузабун к1иго килиш бихьизабуна.

Гьаб аяталда жаниб аварагзабазда хадур г1унт1изарун «ассидикъина» абулел муъминзаби рицун руго. Гьал руго жидеца Аллагьасул диналъе квер бакъизе ях1 бахъарал хирияп асх1абзаби: жидер иманги камилал, аварагасдехун бугеб гьалмагълъиги рит1ухъал. Гьаб т1ок1лъи буго цогидал аварагзабазул рук1арал, гьезие квер бакъарал ва жидер рит1ухълъи камилал киналго муъминзабазеги. Гьазул хиралъи т1ок1аб бук1иналда т1орит1ел гьабун шагьидзабазда цебе бицана гьезул ц1ар. Шагьидзабазда хадуб «ассвалих1ина»-ян жидеда абурал муъминзаби руго. Гьел руго жидеца Аллагьасул парз т1убарал, аварагасул суннатги ц1унарал, к1удиял мунагьалги гьаруларел, г1исинал мунагьаздаги тавбо гьабун хьвадулел г1адамал.

71. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж нужер тушманасдаса ц1унараллъун рук1а, ва гьесда данде ч1езе к1олеб х1адурлъиги гьабе. Ва нуж Аллагьасул дин ракьалда бук1иналъе г1оло гъазаваталде рахъа къокъаби гьарун, ва киналго цадахъги.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ خُذُواْ حِذۡرَكُمۡ فَٱنفِرُواْ ثُبَاتٍ أَوِ ٱنفِرُواْ جَمِيعٗا ٧١

Маслах1ат хал гьабун рахъа гъазаваталде.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагас цо-цо къокъа бит1улеб бук1ана жидеда т1ад амирги гьавун гьеб къокъа бит1ун г1олеб рагъулъе. Киналго асх1абзабиги рахъине гьарунги унев вук1ана гьедин ине маслах1ат бихьараб бак1алда. Нилъееги гьаб х1укму буго, ва бусурбабазул амру кодоб бугел исламалъул х1акимзабаца ва г1алимзабаца гьабула гъазават кин гьабилеб абураб х1укму, гьеб х1укму гьабизе рег1унги

ругони, санаг1атги бугони.
Тушман т1аде к1анц1ун, исламалъул ракьал рахъун, бусурбаби лагълъиялда ккезарун ругеб мехалъ, щивав бусурманчи жиндир х1ал к1вараб жо гьабун къеркьезе ккола гьеб зулму т1аса инабизе.
Цо-цо чи къват1ив вахъун тушманасда вагъизе ун гьаб зулму т1аса унаро. Гьелдалъун исламалъе ва бусурбабазе зарал ц1ик1к1уна, гьезул къуват дагьлъула, бах1арчилъи бугел г1адамалги дагьлъула. Исламияб жамаг1ат г1уц1изе ккола, ва хирияв аварагасул ﷺ, ва асх1абзабазул нух лъазабун гьеб нухалда хьвадизе ккола.
Гьаб хирияб аяталъ муъминзабазда амру гьабулеб буго Аллагьасул, ва муъминзабазул тушбабаздаса ц1уне нуж абун. Гьаб амруялъ т1адаблъун гьабулеб буго муъминзаби х1адурун рук1ине ккеялда: ярагъ х1адурун, боял х1адурун, цогидаб къвариг1унебщинаб жоги х1адурун, жидер боязул къадарги г1емерлъизабун. Цинги къват1ире рахъине ккараб къоялъ жидеда т1ад ругел амираз, ва имамаз малъараб х1алалъ къват1иреги рахъине.

72. Нужеда гьоркьор руго мунапикъзаби, жидеца гъазаваталдаса муъминзаби нахъе ц1алел. Нужеда цо къварилъи щвараб мехалъ гьез абулеб буго: Аллагьас дие лъик1лъи гьабун буго дун гьал г1адамалгун цадахъ гъазаваталда ун гьеч1олъиялдалъун.

وَإِنَّ مِنكُمْ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ فَإِنْ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَىَّ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾

Дунги ч1валаан гьенив, я дида ругъунал щолаан абун.

73. Нужее Аллагьасул рахьалъан цо лъик1лъи щвани, ва нуж гъазаваталда бергьун нужее гъанимат щвани, гьел мунафикъаз абизе буго: нужгун цадахъ рач1ине жудер рес бук1инч1ого гьоркь хут1ун рек1екълъарав чияс г1адин: дун гьал г1адамалгун цадахъ рагъда вук1араб анищха, диеги г1емераб гъанимат щвезе бук1анаян абун.

وَلَئِنْ أَصَٰبَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ ٱللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنۢ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُۥ مَوَدَّةٌ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾

Гьав чи гъазават бокьарав гуро, муъминзабазул гьалмагъги гуро. Гьав вуго цох1ого дунялалъул боц1и т1алаб гьабулев чи.

74. Аллагьасул диналъе г1оло рагъ гьабе дунялалъул ч1аголъи бичун ахират босарал муъминзабаз:
жидеца жидер напсал ва боц1и Аллагьасул нухалда кьолел, ва гьеб напакъаде кьеялдаса Аллагь разилъи

۞ فَلْيُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يَشْرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ وَمَن يُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾

гуреб цоги щибго жо т1алаб гьабуларел. **Жудеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухалда гъазават гьабун рагъ гьабурал г1адамал, цинги жал шагьидлъарал, яги жидее бергьенлъи щварал, дица гьал г1адамазе ахираталдаги ц1акъ к1удияб ажро кьезе буго.**

Дунялалъул рукъобги щвезе буго гьезие ажро. Гъазаваталда вахъарав чиясе к1иго рохел бицун буго: шагьидлъун хвей буго цо, яги бергьенлъи щун гъанимат (давла) щвейги буго к1иабилеб.

Жинда Аллагь разилъаяв Муслимица бицараб х1адисалда буго: *«Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: «Дун к1удияб ажро кьезелъун гъоркье ч1арав вуго Аллагьасул диналъе г1оло гъозават гьабизе къват1ив вахъарав чиясе: г1иц1го гьеб диналъе г1оло жигьад гьабизе вахъарав, дида иман лъун вахъарав, ва дир аварагзаби рит1ухъ гьарун вахъарав чиясе: Дица гьев шагьидлъун вахъун алжаналда лъугьизавила, яги дица гьев жиндир рокъов т1ад вуссинавила жиндие ажроги щун, яги гъаниматги ажроги щун»* абун.

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

75. Нужеца жигьад гьабич1ого бук1ине г1илла щиб бугеб я гьал муъминзаби, нужер диналъул вацал мушрикаца къварид гьарула ругеб мехалъ, гьижра гьабизе рес лъугьинч1ого Маккаялда хут1арал заг1ифал бихьинал, руччаби, ва лъимал.

Бат1и-бат1ияб къварилъи ва г1азаб гьабун мушрикаца жал г1одорег1ан гьарун ругел, жидер къуватги гьеч1ел гьезда данде рагъ гьабизе, ва гьездасан хвасарлъизе. **Ва Аллагьасда гьарун дуг1а гьабулел ругел: «Я нижер Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ! Дуца ниж гьаб росолъан къват1ир рахъизаре, жиндир агьлу ц1акъ квешал залимзабилъун ругеб. Ва дуца нижее дур рахъалъан валиги гьаве нижер амруялъул к1вар гьабулев, ва нижее квер бакъулев чиги гьаве»** абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «дунги, дир эбелги рук1ана гьал Маккаялда хут1арал, мушриказ къварид гьарулел рук1арал г1адамалгун цадахъ»- абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьезие дуг1а гьабулеб бук1ана, ва гьес абулеб бук1ана: *«Я дир Аллагь جَلَّجَلَالُهُ! Дуца Валидил вас Валид хвасар гьаве, Гьашимил вас Салмат хвасар гьаве»*-абун ц1ар-ц1ар ккун гьарулаан Аллагьасда. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел муъминзабазул ва аварагасул дуг1аялъе жаваб гьабуна, ва гьезие бищунго лъик1ав валиги, квер бакъулев чиги гьавуна. Гьавги Аллагьасул свалат салам

лъеяв Мух1аммад вуго. Макка бахъун хадуб гьенив валилъун аварагас Г1утаб ибну Усайд رَضِيَٱللَّهُعَنْهُ асх1аб тана, ва гьес жидее зулму гьабун рук1аразе залимзабаздаса х1акъ босана.

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱلطَّٰغُوتِ فَقَٰتِلُوٓاْ أَوۡلِيَآءَ ٱلشَّيۡطَٰنِۖ إِنَّ كَيۡدَ ٱلشَّيۡطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ٧٦

76. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал г1адамал гьесул нухалда рагъулел руго.**
Гьебги ц1акъ т1адег1анаб макъам буго, Аллагьасул диналъе квербакъи буго, ракьалда т1ад гьеб дин т1ибит1изаби буго, ва Аллагь разилъи т1алаб гьабиги буго. Гьал г1адамазе валилъи гьабулев, гьазие квер бакъулевги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго.
Капурал г1адамал рагъулел руго щайт1аналъул нухалда. Гьеб щайт1анги купру-ширкалда, къосиналда, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1ассилъиялда жинца ах1улеб буго. **Нужеца гьаб щайт1аналъул гьудулзабазда рагъ гьабе,** я Аллагьасул гьудулзаби. Нуж гьездаса бергьине руго. Нужее квер бакъулев Аллагь вугелъул, ва нуж х1акъаб нухда ругелъул. **Х1акълъунго гьеб щайт1аналъул макро ц1акъ заг1ипаб буго.**
Замахшари абулев г1алимас абуна: «Щайт1аналъ муъминзабазе гьубулеб макро ц1акъ заг1ипаб жо буго Аллагьас капурзабазе гьабулеб макроялда данде ккун»- абун.

أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمۡ كُفُّوٓاْ أَيۡدِيَكُمۡ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقِتَالُ إِذَا فَرِيقٞ مِّنۡهُمۡ يَخۡشَوۡنَ ٱلنَّاسَ كَخَشۡيَةِ ٱللَّهِ أَوۡ أَشَدَّ خَشۡيَةٗۚ وَقَالُواْ رَبَّنَا لِمَ كَتَبۡتَ عَلَيۡنَا ٱلۡقِتَالَ لَوۡلَآ أَخَّرۡتَنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٖ قَرِيبٖۗ قُلۡ مَتَٰعُ ٱلدُّنۡيَا قَلِيلٞ وَٱلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ لِّمَنِ ٱتَّقَىٰ وَلَا تُظۡلَمُونَ فَتِيلًا ٧٧

77. Дуца пикру гьабун мун валагьуларищ Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, дур асх1абзабазул цо къокъаялда: Маккаялда ругеб мехалъ жидеда амру гьабун рук1арал мушриказда рагъ гьабуге, гьезулгун питна кколеб жоялдасаги ц1унун ч1а, ва паризаяб как бай, боц1удаса закатги кье абун.**
Гьадин абидалго гьел асх1абзаби рук1ана мушриказда щцим бахъун, гьездаса рец1ел босизе рагъизе бокьун.
Цинги гьезда жигьад гьаби т1адаблъун гьабидал ва мушриказда, купаразда рагъ гьабеянги абидал, цо къокъа гьеб амру т1убазе бокьич1ого, г1адамаздаса х1инкъулел руго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъулеб х1алалъ, гьелдасаги ц1ик1унги х1инкъулел руго. Гьез абулеб буго: Я нижер Бет1ергьан Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**, дуца нижеда жигьад парз щай гьабураб? Дуца гьеб жигьад парз гьабич1ого тун**

бук1арабани дагъаб заманалъ, ниж рокъор босада регун хвезег1ан. Рагъда ун ниж тушманас ч1ван, гъесул рак1 боххич1ого бук1изе»-абун.

Дуца гъезда абе Мух1аммад ﷺ: «Гъаб дунялалъул ч1аголъи ц1акъ дагъаб жо буго. Ахират ва алжан лъик1аб жо буго Аллагьасдаса ﷻ х1инкъарав чиясе, ва гъеб ахираталда гьезие щибго зулмуги гьабуларо»- абун. Ажро-кири дагь гьабуларо, г1азаб ц1ик1к1изабуларо, цох1о расг1адаб жоги, гьелдасаги дагъаб жоги зулму гьабуларо.

أَيْنَمَا تَكُونُواْ يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍۗ وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُواْ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُواْ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَۚ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِۖ فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾

78. Нуж кир ругониги нужеде т1аде хвел щвезе буго, нуж ц1акъ щула гьарурал хъулбузда (крепость) жанир ругониги. Гьаб х1укму гьадин бугелъул нужеда бич1ч1а рагъде унин абун жиндир ажал т1аде щвеч1ого инсан холаро. Гьаб раг1и буго доб жигьад парз гьабидалго, гьеб нахъе бахъун бук1араб анищ абурал г1адамазда абураб раг1и.

Мунафикъзабаде цо лъик1лъи щвани гьез абулеб буго гьаб нижее Аллагьас ﷻ гьабураб лъик1лъи буго ниж гьелъие мустах1икъал рук1ун абун. **ва гьезда цо къварилъи щведалго жидеца абулеб буго: «гьаб къварилъи мун сабаблъун щвараб буго нижеда»-абун.** Ниж нижер умумузул динги тун дуда нахърилълъиналъ Аллагьас ﷻ гьабураб къварилъи буго нижее гьаб абун.

Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ: «кинабго жо Аллагьасул рахъалъан буго»-абун. Гьаб къавмалъе бугеб жо щиб бугеб гьезда х1акъаб жо бич1ч1инч1ого бук1ине, ва кинабго жоялъул къадар гьабиги, ихтиярги Аллагьасда кодоб бук1ин щай гьезда лъалареб?

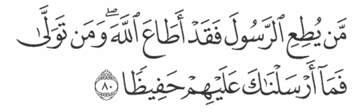
مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِۖ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَۚ وَأَرْسَلْنَٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًاۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

79. Дуда щвараб кинабго лъик1лъи, гьеб Аллагьасул ﷻ рахъалъан бугеб буго. Дуда щвараб кинабго квешаб жо, гьеб дур напсалъул г1амал сабаблъун бугеб буго.

Гьаб хит1аб кинавго инсанасда г1аммаб хит1аб буго. Ва гьаб буго муъминзаби Аллагьасул х1укму-къадаралда божиялъул къаг1ида: кинабниги ниг1мат, сахлъи г1акъло, г1илму ва цогидабги Аллагьас ﷻ жиндир ц1обалдалъун, ч1обого нилъее кьураб жо буго, щибго жинда кьезе т1адаб гьеч1ого, ва нилъ гьелъие мустах1икълъунги

гьеч1ого. Щиб къварилъи, ва балагь бач1аниги гьеб хал гьабизе ккола нилъер напсазул г1айбалдалъун буго абун. Гьадин бугелъул кинабниги лъик1лъиялда данде Аллагьасе ﷻ щукру гьабизе ккола, ва кинабниги къварилъиялда данде Аллагьасдаса мунагьал рахчи, ва т1аса лъугьин гьаризе ккола.

Дица мун вит1ана Мух1аммад ﷺ, киналниги г1адамазда расуллъун, дир шариг1ат гьезухъе щвезабизе. **Ва Аллагь ﷻ г1езе вуго нуг1лъун мун х1акъав расул вук1иналъе.**



80. Щив чи вугониги Аллагьасул расуласда мут1иг1лъарав, гьев вуго Аллагьасе ﷻ мут1иг1лъарав чи. Щив чи вугониги аварагасда ﷺ мут1иг1лъич1ого мугъ бан, г1амал к1одолъи гьабун ч1арав, мун гьезул г1амалал ц1унизе вит1арав гьеч1о Мух1аммад ﷺ. Мун гьезул х1исаб-суал гьабулев гьеч1о, ва гьез иман лъеч1ин абун дуе щибго къварилъиги гьеч1о, мун вуго гьезухъе х1акъаб дин щвезабулев аварag.

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ ۖ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾

81. Дуда аск1ор рук1ун, дур амруялда г1енеккун мунафикъаца абулеб буго «ниж дуе мут1иг1ал руго» абун. Цинги дуда аск1осан къват1ире рахъарабго гьез дуца амру гьабураб гуреб, цоги жидеего бокьараб жо гьабулеб буго. Т1адег1анав Аллагьас ﷻ гьезул кинабго г1амал хъвалеб буго: Г1амалал хъвалел малаиказ хъван нахъе ц1унун бук1ине буго гьеб г1амал. **Мун гьездаса вусса Мух1аммад ﷺ, гьезие къварилъи гьабуге, ва дуца таваккал Аллагьасда т1аме. Дуе Аллагь ﷻ г1езе вуго вакиллъун.** Т1адег1анав Аллагьас гьездаса ццим босизе буго дуе гьабураб къварилъиялда данде.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾

82. Мунафикъзабаца Къуръаналда г1енеккун гьелъул пикру щай гьабулареб? Гьеб Къуръан Аллагьасул ﷻ калам бук1инч1ебани гьезда гьениб жаниб г1емераб цо-цазда хилипаб жо батизе бук1ана.

Мушриказ ва мунафикъаз абулеб бук1ана гьаб Къуръан Мух1аммадица жинцаго ургъун ц1алулеб буго абун. Гьезие жаваблъун, ва гьезул

мекъаб даг1ба хвезабилъун буго гьаб аят.

وَإِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ ٱلْأَمْنِ أَوِ ٱلْخَوْفِ أَذَاعُوا۟ بِهِۦ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ وَإِلَىٰٓ أُو۟لِى ٱلْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنۢبِطُونَهُۥ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَٱتَّبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَـٰنَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾

83. Гьал мунафикъазухъе цо хабар щвараб мехалъ муъминзабазул х1акъалъулъ: гьел рагъда бергьана абун, яги къуна абун, жудеца гьеб хабар хеккого г1адамазда гьоркьоб т1ибит1изабулеб буго. Гьереси-бит1араб лъач1ого, х1асил ц1ехеч1ого, ва гьелдалъун муъминзабазе зарал гьабулеб буго.

Жидеца гьаб хабар т1ибит1изабич1ого Аллагьасул аврагасда ﷺ, ва гьесул к1удиял асх1абзабаздаги رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ, жидеда гьоркьор ругел г1алимзабаздаги т1амун толебани, гьеб ишалъул лъик1аб ва квешаб рахъ гьезда лъазе бук1ана. Ай: хирияв аварагас, ва жидер г1илму, г1акъло камилал асх1абзабаз бицине, ва х1укму гьабизе те гьеб хабар, жидеда т1ад гьеч1еб жо бицунге.

Нужеда Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ц1об- рах1мо гьабун бук1инч1ебани, я гьал муъминзаби, нужеда авараг вит1ун, ва Къуръанги решт1изабун. **Нуж щайт1аналда нахърилълъине рук1ана, ц1акъго дагьал муъминзаби хут1изег1ан.** Цинги гьеб щайт1аналъ къабих1ал г1амалал малъун нуж жужах1алда г1агар гьаризе рук1ана.

فَقَـٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾

84. Дуца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло рагъ гьабе Мух1аммад ﷺ! Гьаб амру цох1о дуда гьабулеб буго. Цогидал рагъ гьабизе х1инкъанин абун дуе къварилъи ккоге. Ва цох1ого мун хут1аниги дуца Аллагьасул нухалда гъазават гьабе, дуе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ квербакъизе къот1и гьабун буго, ва мун бергьизе вуго.

Цогидал муъминзабиги гьесизаре, гьезулги хьул лъезабе жигьад гьабизе. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужедаса капураб къавмалъул гуч, ва къуват нахъе ч1вазе буго. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир гуч бергьарав, ва жинца тушбаби ц1акъ х1инкъизарулев вуго. Гьезие гучаб г1азаб гьабулев вуго.

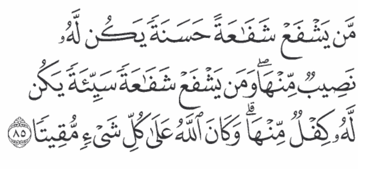
Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Бадруялъул рагъ гьабизе мухъал гьарулеб мехалъ, цевесан хьвадун мухъ бит1изе гьабулев вук1ана, ва гьес абулеб бук1ана: *«нуж рахъа Аллагьасул алжаналда ине, жиндир г1ат1илъи зобал- ракьалг1ан к1удияб бугеб»* абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«жинца Аллагьасдаги аварагасдаги иман лъурав чи, фаризаяб какги барав, закатги кьурав, Рамазан моц1алъ к1алги ккурав, гьав чи алжаналда лъугьизави т1адаб буго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ, гьес Аллагьасул диналъе г1оло гьижра гьабун бук1аниги, живго гьавурав ракьалда г1одов ч1ун вук1аниги»-абун.

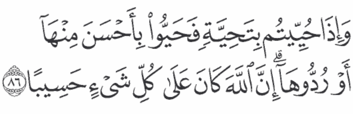
Цинги асх1абзабаз абуна: «нижеца гьаб рохел г1адамазда бициниш?» абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «алжаналда жаниб нусго макъам буго, Аллагьасул диналъе г1оло жигьад гьабулел муъминзабазе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къач1ан ругел. Щибаб даражаялда гьоркьоб зобалдаги ракьалдаги гьоркьоб г1ан манзил буго. Нужеца Аллагьасда гьарулеб мехалъ жаннатул пирдавс гьаре. Гьаб алжаназда гьоркьоб бугеб буго, бищун т1адег1ан бугеб алжанги буго. Гьелда т1адег1ан Аллагьасул г1арщ буго, гьенисан чваххула алжаназул г1орал»- абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Аллагьас гьаб алжан щолеб г1амал гьабизе тавфикъ кьеги.



85. Жинца г1адамазда гьоркьоб лъик1аб жоялдалъун шапаг1ат гьабурав чиясе гьелъул ажро бук1ине буго, жинца квешаб жоялдалъун г1адамазда гьоркьоб шапаг1ат гьабурав чиясе гьелъул мунагьги бук1ине буго. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ кинабго жоялда х1ал к1олев вуго.

Шапаг1ат гьаби абураб раг1иялдаса мурад буго жив г1адамазда гьоркьов лъугьин, хьвади. Ай: к1иго чиясда яги г1емерал г1адамазул к1иго къокъаялда гьоркьов лъугьун гьезул ишалъулъ г1ахьаллъи гьаби, ва гьеб иш т1убазе ях1 бахъи.



86. Нужее цояз тах1ият, к1одолъи гьабураб мехалъ, нужецаги гьелдасанги лъик1аб т1ах1ият гьабе, яги нужее гьабураб г1адаб тах1ияталдалъун жаваб гьабе. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинца кинабго жоялъул х1исаб гьабулев вуго, ва жазаъ гьабулев вуго.

Гьаб аят буго муъминзабаца цо-цазе салам кьеялъул баян бицараб. Исламияб диналда жаниб к1иго яги г1емерал г1адамал данде ч1вараб мехалъ цо-цае салам кьей суннат буго. Салам кьеялъул машгьураб сигъа (раг1и) буго Ассаламу г1алайкум абураб. Гьаб раг1иялъул маг1наги буго нужеда Аллагьасул салам лъеги абураб. Гьадин цояз

салам кьураб мехалъ цогидазда данде жаваб гьаби паризаяблъун бук1уна. Гьеб жавабги Ваг1алайкумуссалам аби буго: нужедаги лъеги Аллагьасул салам абураб маг1на буго гьаб раг1иялъул. Жаваб кьолес ц1ик1к1изабун кьезе суннатаб буго, бищун камилаб салам кьей, ва буссизаби: Ассаламу г1алайкум ва рах1матуллагьи ва баракатугьу, аби буго: нужеда Аллагьасул салам ва рах1матги ва баракатги лъеги абураб маг1на буго гьаб раг1иялъул.

Бусурман чияс капурав чиясе салам кьезе бегьуларо бай бихьи гьабун. Капуурав чияс салам кьуни, гьелда данде жаваб кьезе бегьула ваг1алайкум абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Абудавудица бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Дир напс жинда кодоб бугев Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *ц1аралдалъун гьедула дун: нуж алжаналда лъугьунаро нужеца иман лъун гурони: нуж иман лъуралги рук1унаро нуж цоял-цоязе рокьизег1ан. Дица нуж т1орит1илищ цо ишалда, нужеца гьеб гьабуни нуж цо-цазе рокьулеб. Нужеца нужеда гьоркьоб салам кьейи т1ибит1изабе»*- абун.

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾

87. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жив цогояв, жив гурев цоги алагь гьеч1ев вуго. Гьев Аллагь гьедулев вуго дица нуж къиямасеб къоялъ данде гьарила абун. Жиндилъ щибго щаклъи гьеч1еб жо буго гьеб къиямасеб къо бач1ин.**

Нужер цересел умматалги, хадусел умматалги киналго цо майданалда ч1езарун нужер х1исаб- мизан гьабизе буго, ва щивав чиясе жиндир г1амалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго. **Жиндир раг1иялъулъ, ва къот1и-къаялъулъ Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **рит1ухъав чи щивха вук1инев?** Щивго вук1унаро.

۞ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا ۚ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ۖ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾

88. Нужее бугеб жо щиб, я гьал муъминзаби, мунафикъазул хабарги бицун, к1иго къокъа лъугьун нуж цо-цазде къецандизе ккани?. Аллагьас къосизаруна гьел мунафикъзаби гьезул г1амалал сабаблъун. Нужее букьунищ бугеб Аллагьас къосизарурал г1адамал т1орит1изе? Аллагьас къосизарурал г1адамазда бит1араб жоялда рач1унеб нух батуларо.

Гьаб (88 аят) решт1ана Ух1удалда рагъ гьабизе къват1ир рахъун хадур нахъ руссарал мунафикъазул х1укмуялъулъ муъминзабазул цо-цазде

ккараб хилиплъи бицун.

89. Гьал мунафикъазе бокьула нужги купруялда руссине, гьел капурал ругел г1адин, цинги нужги гьелги ращад рук1ине. Нужеца гьел мунафикъаздаса гьудулзаби гьаруге, ва гьезулгун гьоркьоблъиги гьабуге, гьез Аллагьасул нухда гьижраги гьабун, жигьадги гьабун, жидер иманлъей х1акъаблъун гьабизег1ан. Цинги гьел мунафикъзаби гьижра гьабиялдаса, ва жигьад гьабиялдаса руссани, нужеца гьел кодоре росе, ва кирехун ратаниги гьел ч1вай. Нужеца гьездаса цониги чи квербакъизе валилъун гьавуге, ва гьезул насих1атги босуге, гьез нужее квербакъизе, ва гьудуллъи гьабизе къот1и гьабулеб бугониги. Гьел руго хиянатчаг1и, ва гьезул раг1и кквейги, къот1и т1убайги бук1уларо.

وَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ كَمَا كَفَرُواْ فَتَكُونُونَ سَوَآءٗۖ
فَلَا تَتَّخِذُواْ مِنۡهُمۡ أَوۡلِيَآءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْ
فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَخُذُوهُمۡ وَٱقۡتُلُوهُمۡ
حَيۡثُ وَجَدتُّمُوهُمۡۖ وَلَا تَتَّخِذُواْ مِنۡهُمۡ وَلِيّٗا
وَلَا نَصِيرًا ٨٩

90. Жидеца нужеда рагъ гьабич1ого ч1арал, ва нужергун къот1и гьабун ругел г1ададамаздахун к1анц1арал мунафикъазда баге рагъ. Яги жидеца цебеккун рагъ гьабиялда рек1екълъун, ва жидер къавмалъ нужеда рагъ гьабиялдаги рек1екълъун нужехъе рач1араздаги гьабуге рагъ. гьез нужее зарал гьабиларо, нужеца гьезиеги зарал гьабуге. **Аллагьасул х1укму бук1арабани гьел мунафикъзаби нужеда рагъизе риччалаан, ва гьезул къуватги ц1ик1к1инабилаан. Нужедаса гьел рик1к1алъун ч1ани;** нужее зарал гьабич1ого, ва нужеда рагъ гьабич1ого, **нужеда гьез рекъелги гьабуни, гьел парахат те. Гьезие къварилъи гьабизе Аллагьас нужее изну кьолеб гьеч1о.**

إِلَّا ٱلَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوۡمِۭ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم
مِّيثَٰقٌ أَوۡ جَآءُوكُمۡ حَصِرَتۡ صُدُورُهُمۡ أَن
يُقَٰتِلُوكُمۡ أَوۡ يُقَٰتِلُواْ قَوۡمَهُمۡۚ وَلَوۡ شَآءَ
ٱللَّهُ لَسَلَّطَهُمۡ عَلَيۡكُمۡ فَلَقَٰتَلُوكُمۡۚ فَإِنِ
ٱعۡتَزَلُوكُمۡ فَلَمۡ يُقَٰتِلُوكُمۡ وَأَلۡقَوۡاْ إِلَيۡكُمُ
ٱلسَّلَمَ فَمَا جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمۡ عَلَيۡهِمۡ سَبِيلٗا ٩٠

91. Нужеда мунафикъазул цо къокъа батизе буго, жидее нужги рекъон рук1изе бокьулел, ва жидее капураб къавмгун рекъон рук1изеги бокьулел. Гьал руго «Асад» ва «Гъат1афан» абулеб к1иго къабилаялъул г1адамал. Мадинаялда рач1араб мехалъ гьел бусурбабилъун ч1олаан, ва гьезие къот1иги гьабулаан, жидеда бусурбабазул зарал щвеч1ого бук1ине. Цинги жидер къавмалде т1ад руссун араб

سَتَجِدُونَ ءَاخَرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأۡمَنُوكُمۡ
وَيَأۡمَنُواْ قَوۡمَهُمۡ كُلَّ مَا رُدُّوٓاْ إِلَى ٱلۡفِتۡنَةِ
أُرۡكِسُواْ فِيهَاۚ فَإِن لَّمۡ يَعۡتَزِلُوكُمۡ وَيُلۡقُوٓاْ
إِلَيۡكُمُ ٱلسَّلَمَ وَيَكُفُّوٓاْ أَيۡدِيَهُمۡ فَخُذُوهُمۡ
وَٱقۡتُلُوهُمۡ حَيۡثُ ثَقِفۡتُمُوهُمۡۚ وَأُوْلَٰٓئِكُمۡ
جَعَلۡنَا لَكُمۡ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٗا مُّبِينٗا ٩١

мехалъ гьезулгунги къот1и гьабулаан бусурбабазде данде рагъизе.
Гьел купруялда ва питнаялда ах1анщинахъе гьенир жанир лъугьула. Гьал ц1акъ квешал тушбаби руго нужее. Гьал г1адамал нужедаса рат1алъич1они, ва нужергун тушманлъи тун нужеде рекъелги гьабич1они, нужее зарал гьабиялдаса жидеца квералги кквеч1они, нужеца гьал мунафикъзаби кверде росе, ва гьел кир ратаниги ч1вай. Гьал руго жудедахун рагъ гьабизе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее изну кьурал, баянаб изну кьеялъ:** гьал руго нуж гуккулел, ва нужее к1удияб хиянат гьабулел г1адамал.

92. Муъминчиясе х1алалаллъуларо муъминчи ч1вазе, хат1аълъун ккараб жо бук1ун гурони. Гьедин хат1аълъун жинца муъминчи ч1вараб мехалъ гьесда кафарат т1адаб буго. Гьеб кафаратги муъминав лагъ тархъин буго, ва гьединго жинца диятги кьезе ккола жив ч1варасул агьлуялъе: Гьеб агьлуялъ Аллагьасе г1оло т1аса лъугьун тани кьезе кколаро дият. Нужгун тушманлъиялда ругел капурзабазул вугони жив ч1варав иман лъурав чи, цинги дият кьезе кколаро, гьеб дият капурзабазе квербакъилъун бук1унелъул, **амма капарат бахъизе ккола: иман лъурав лагъ тархъина. Гьев жив ч1варав чи нужгун ракълида ругел г1адамаздасан вугони.** Нужеда гьоркьор жизят т1ад лъун тарал капурзабаздасан чи вугони: **Гьев чиясул агьлуялъе дият кьезе ккола, ва капаратги бахъизе ккела: иман лъурав лагъ тархъина.**

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَـًٔا ۚ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟ ۚ فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَـٰقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾

Тархъизе лагъ гьеч1они, яги лагъ вичун восизе рес рекъеч1они к1иго моц1алъ т1ат1алаго к1ал кквезе ккола: гьаб кафарат бахъин нужеда т1ад гьабуна, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужер тавбо къабул гьабизе сабаблъун бук1ине. Х1акълъунго Аллагь жинда кинабго жо лъалев вуго, ва жиндир ах1камазулъ ц1акъ х1акимияв вуго:** лагъзадерие маслах1ат бугеб жо гьабула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ.

93. Жинца бокьун муъминчи ч1варав чи, гьав чиясе жазаъ жагьаннама буго. Даимго вук1инелъун жив гьеб жужах1алда лъугьизавула. Гьесда

وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَـٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццимги бахъуна, Аллагьас гьев рах1маталдаса рик1адги гьавула, ва гьесие ц1акъ к1удияб г1азаб х1адурун буго ахираталда.

Гьаб Аллагьасул рахъалъан бугеб гучаб х1инкъи кьей буго бокьун: ай хат1аълъи гьеч1ого, къасд гьабун, жинца муъминчи ч1варав чиясе. Гьаб аят насхо гьабураб гьеч1о, ва гьав чиясдаса Аллагь т1аса лъугьуларо, ва гьав абадияб жужах1алда вук1унин абулел г1алимзаби руго.

Цоги г1алимзабаз абуна: гьав чи даимаб жужах1алда вук1уна жинца муъминчи ч1вазе х1арамаб гьеч1ин, гьев ч1вазе бегьулин абун х1укму гьабун муъминчи ч1вараб мехалъ. Гьав чи капурлъула гьедин х1укму гьабураб мехалъ ва гьесие ахираталда абадияб г1азаб бук1ула. Кин бугониги инсанас гьарулел мунагьазул бищунго к1удияб мунагь буго муъминчи ч1вай, Аллагьасде ширк гьабун цоги жоялъе лагълъи гьабиялда хадуб к1удияблъун жиб бугеб.

Аллагьасул Къуръаналда жанир аятал руго Аллагьасда ширк гьабиги муъминчи ч1вайги цадахъ бицарал, ва гьеб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ т1аса лъугьунареб к1удияб мунагь бук1иналда т1орит1ел гьабулел. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалги ц1акъ г1емерал руго чи ч1вай х1арамаб бук1иналъул бицунел.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«дунял т1аса инго бигьаяб буго Аллагьасда аск1об, бусарманчи ч1ваялдаса»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Цоги х1адис буго: *«зобал- ракьазда бугеб кинабго халкъ данделъун цо муъминчи ч1вани, Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гьел киналго жужах1алда рехилаан»* абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Цоги х1адисалда буго: *«жинца муъминчи ч1ваялъе кумек гьабурав чи: цох1о рагl1и абун бук1аниги, гьев чи къиямасеб къоялъ вач1уна жиндир нодоялда хъван бугеб х1алалъ: «Аллагьасул рах1маталдаса хьул къот1арав чи вуго гьав»* – абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «гьаб аят буго Къуръналда жаниб ахиралда решт1арал аятазда гьоркьоб, ва гьаб аяталъул х1укму насхо гьабураб гьеч1о, ва жинца бокьун, къасд гьабун муъминчи ч1варав чи жужах1алда вук1ине вуго» – абун.

Исламияб умматалъул цереселги, ва хадуселги г1алимзаби жинда рекъараб раг1и буго: гьав чияс тавбо гьабуни, гьев Аллагьасдасаги х1инкъани, хадусеб г1умруялъ жинца лъик1аб г1амалги гьабуни, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьасда т1аса лъугьина абун. Гьелда т1орит1ел гьабулеб, гьеб х1укму жиндаса босулеб бак1ги буго Т1адег1анав Аллагьасул раг1и:

«Дуца муъминзабазда абе Мух1аммад ﷺ: т1адег1анав Аллагьас ﷻ абулеб буго: «я нужерго напсазе зулму гьабурал (к1удиял мунагьал гьарурал) дир лагъзал, нуж дир рах1маталдаса хьул къот1ун рук1унге: х1акълъунго Аллагь жинца киналго мунагьал чурулев вуго, ва гьев Аллагь ﷻ ц1акъ жинца тавбоги къабул гьабун мунагьал рахчулев вуго. Ц1акъ жив муъминзабазда гурх1улевги вуго» абураб (Сурату ззумар 53 аят).

Гьаб аяталъ киналго мунагьазда щвей гьабула: купру, ширк, чи ч1вай, нифакъ, пасикълъи, ва цогидалги. Ва Т1адег1анав Аллагьас ﷻ жиндир лагъзал тавбо гьабизе ах1улел руго, ва жиндаса хьул къот1ун рук1унгеян абулеб буго. Гьадин бугелъул цох1о лах1заталъ нахъе бахъич1ого муъминчияс жиндир мунагьазда рак1 бух1ун тавбо гьабизе ккела, ва Бет1ергьан Аллагьасда ﷻ божун, гьесда хьул лъун, гьев разилъи т1алаб гьабун хьвадизе ккела.

Жинца бокьун чи ч1варав чиясе жив ч1варасул варисзабаде хурхун лъабго бат1ияб х1укмо буго:

1. Къисас босизе цеве ч1ейи буго дол варисзаби гьелда гурони разилъулел гьеч1они.

2. Дият кьейи буго варисзаби къисасалдаса т1аса лъугьун дият босизе разилъани. Гьеб диятги нусго варани буго, яги гьезул къимат буго. Гьаб дият жинца чи ч1варасул боц1иялдаса кьезе т1адаб бук1ула.

Хат1аълъун чи ч1ван кьезе ккараб дият жинца чи ч1варасул имсудахъан г1агарлъиялъ кьезе ккола.

3. Варисзаби т1убарабго дияталдаса, яги дияталъул цо бут1аялдаса т1аса лъугьин буго.

Гьадин т1аса лъугьун тей ц1акъ ажро ц1ик1к1араб жо буго. Амма жив ч1варасул г1исинал лъимал, яги жидер г1акъло камилал гьеч1ел варисзаби ругони, гьезие дияталдаса кколеб къадаралдаса цогидал варисзаби т1аса лъугьизе бегьуларо.

Гьаб дият кьейгун цадахъ кафарат бахъинги т1адаб бук1уна жинца чи ч1варав чиясда. Къисас босараб мехалъ кафарат т1аса ккола. Цогиги г1емерал ах1камал руго гьаб инсан ч1ваялда хурхарал, ва гьел ах1камал фикъгьиялъул т1ахьаздаса т1алаб гьаризе ккола.

Мух1аммад Г1али Сабунияс абуна: «Т1адег1анав Аллагьас ﷻ амру гьабулеб буго хат1алъун муъминчи ч1вараб мехалъ, гьелъие кафаратлъун цо муъминав лагъ тархъе абун. Гьалда жаниб Аллагьасул х1икмат бук1ине бегьула: жинца цо муъминчи хвезавураб мехалъ гьев чиясда т1ад гьабулеб бук1ин цо х1урияв муъминчи вук1инаве г1адамазда гьоркьов абун. Жинца муъминав лагъ тархъараб мехалъ

гьеб буго хварав чи ч1аго гьавиялда релълъараб жо»-абун.

Исламалда жанив лагълъун вугев чиясул ихтиярал, ва х1укъукъал ц1ик1к1арал руго цо-цо умматазул х1уриял г1адамазе ругездасаги. Гьелъие далил буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис, жив хвалил унтиялъ унтун вугеб мехалъ, васият гьабун абураб: *«Нужеца какалда т1ад ч1ей гьабе. Нужер лагъзадерие лъик1лъи гьабе, гьезда х1ал к1олареб жо гьабеян амру гьабуге»*- абун.

Шарг1алда лагъзал рук1ине бегьулеб бугониги, гьел тархъеян амру гьабун буго, гьелъул г1емераб ажроги бицун буго. Гьел тархъин т1адаб гьабун буго к1удиял мунагьал гьарурал г1адамазда, жиделъ лагъ тархъине рихьизарурал гьел мунагьаздаса капаратлъун.

Лагъзал кквей квешаблъун рик1к1унел, ва гьеб х1арам гьабурал г1емерал улкаби руго жидеца х1уриял г1адамал лагъзадерил бак1алда ккурал. Цо-цо чи лагълъун вук1ине бегьуларин абулел г1адамаз т1обарал умматал, ва жамаг1атал руго лагълъиялда гъоркь ч1езарун. Гьелда ц1арги лъун буго «цивилизация» абун, «жагьилаб, беццаб халкъ канлъуда бачи» абун.

К1удияб, бечедаб пачалихъалъ гьит1инаб пачалихъги, дагьал г1адамалги жанир къулч1улел руго к1удияб ччуг1ица г1исинал ччуг1би къулч1иялда релълъун. Гьаб бат1улаб, гьересияб цебет1ейги, исламияб цебет1ейги ц1акъ к1удияб бат1алъиялъ цо-цаздаса бат1иял руго. Х1акълъунго исламияб цебет1ей буго жинца цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони х1акъикъияб ханлъи кьолареб, гьев Аллагьасул лагъзаллъун кинабго халкъги рик1к1унеб, ва цогидаб кинабг1аги ханлъиялдаса, ва зулмуялдаса г1адамалги, улкабиги х1урияллъун гьарураб.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُوا۟ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَنْ أَلْقَىٰٓ
إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَـٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا
تَبْتَغُونَ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَٰلِكَ
كُنتُم مِّن قَبْلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ
عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

94. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж Аллагьасул диналъе г1оло гъазават гьабизе сапаралда рахъараб мехалъ, нужеца х1акъикъат лъач1ого г1адамал ч1ваге. Ва нужее исламалъул салам кьурав чиясда нужеца абуге мун муъминчи гьеч1ин,

дуца нижедаса х1инкъун, дурго напс ц1унун кьураб буго гьеб салам абун. Цинги нужеца гьев чи ч1ваге. **Гьев ч1ваялдалъун гьесул боц1и нужее щвезе бокьун.**

Гьеб ц1акъ хехго т1асан унеб дунялалъул маг1ишат буго, **Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **аск1ор руго нужее ц1акъ г1емерал гъаниматал ва давлаби:** К1удияб ажро кириги, ниг1матазул рукълъун

бугеб алжанги. **Нуж гьанжеялдаса церехун купруялда рук1ана,** ва нужеда шарг1иял ах1камалги лъалел рук1инч1о, ва нужеца цоцазе зулму ва къварилъи гьабулеб бук1ана. **Аллагьас ﷻ нужеда ц1об-рах1мо гьабуна, ва нуж исламияб диналда т1орит1ана.** Гьадин бугелъул нужеца хехлъи гьабуге г1адамал ч1вазе ва зулму гьабизе. **Нужеца х1акъикъат ц1ехе!** Гьедин г1едег1ун чи ч1вани гьев чи муъминчи вук1ине бегьула ва нуж к1удияб мунагьалде ккола. **Х1акълъунго Аллагь ﷻ нужеца гьабулеб г1амал жинда лъалев вуго.** Ва нужее гьел г1амалазда данде жазаъ гьабулевги вуго.

Цо г1алимзабаца гьалдаса бат1ияб маг1наги гьабуна гьаб аяталъул цо бут1аялъе. «Нуж гьанжеялдаса цере купруялда рук1ана» абураб маг1на гьабич1ого. «Нуж гьанжеялдаса цере Маккаялда ругеб мехалъ нужер иман рек1елъ бахчарал рук1ана» абураб маг1на гьабуна. К1иябго маг1наялъул кинаяб гьабуниги аяталъул маг1на буго: нужеда цо чияс жив иман лъурав вук1ин загьир гьабураб мехалъ: «Ассаламу г1алайкум» абун, яги шагьадат бит1ун, нужеца гьев чи ч1ваге, гьесул х1ал баянлъазег1ан те.

Гьаб аят решт1ине г1иллаги бук1ана, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас цо къокъа гъазаваталда бит1араб мехалъ, гьел асх1абзабазул цояс шагьадат бит1ун хадув цо чи ч1вана. Гьаб хабар аварагасда ﷺ бахиндал, дов асх1абас رضي الله عنه абуна: «Я расулаллагь ﷺ! Гьесул шагьадат бит1и бук1ана жив ч1ваялдаса х1инкъун бугеб» – абун. Цоги бат1ияб сабабги бицана гьаб аят решт1иналъе, амма х1асил цо буго.

لَّا يَسْتَوِي ٱلْقَٰعِدُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُو۟لِي ٱلضَّرَرِ وَٱلْمُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَٰهِدِينَ عَلَى ٱلْقَٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾

95. Жидее щибго г1узроги гьеч1ого рукъор г1одор ч1ун ругел муъминзабиги, Аллагьасул ﷻ нухда жидер боц1удалъун ва нафсаздалъун гъазават гьабулел ругел г1адамалги иманалъулъ, ва ажро- кирияллъулъ цоцада ращад рук1унаро. Жидее г1узро бук1ун рокъор ч1аразда г1айибги бук1унаро. Жидер боц1иялдалъун, ва нафсалдалъун жигьад гьабулел г1адамал Аллагьас ﷻ хира гьаруна, ва т1ок1 гьаруна, жидее г1узро гьеч1ого рукъор ч1ун ругел г1адамаздаса, г1емераб хиралъи ва т1ок1лъи кьун.

Жигьад гьабизе рахъарал муъминзабазе, ва рукъор ч1арал муъминзабазеги Аллагьас ﷻ ахираталда алжаналъул ниг1матал рук1ине ругин абун къот1и гьабун буго: гьез иман лъун гьарурал

лъик1ал г1амалазда данде жазаълъун. **Ва амма Аллагьас ц1акъго т1ок1 гьарун руго, ва к1удияб ажроги кьезе буго жидеца жигьад гьабулел муъминзабазе, рокъор г1одор ч1арал муъминзабазда данде ккун.**

دَرَجَٰتٖ مِّنۡهُ وَمَغۡفِرَةٗ وَرَحۡمَةٗۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾

96. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьел мужагьидазе алжаналда жанир т1адег1анал даражаби гьарула, Аллагьасул мунагьал рахчиги, гьев гурх1иги гьезие бук1ула. Х1акълъунго Аллагь жинца мунагьал рахчулев, жив гурх1улев вуго.**

Шарг1ияб г1узро бук1ун рукъор ч1арал, ва амма гъазаваталда рахъине жидер гъираги бугел муъминзабазул х1акъалъулъ х1адисал руго гьезие хиралъи, ва кири бицарал.

Жинда Аллагь разилъаяв Бухарияс Анас رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ асх1абасдаса бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул расулас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна: *«Х1акълъунго Мадинаялда цо г1адамал руго: нуж кинаб нухалъ хьваданиги, щиб к1к1ал къот1ун нуж аниги, гьел г1адамал нужгун цадахъ рук1уна гьеб гъазаваталъулъ»- абун. Асх1абзабаз* رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُمۡ *абуна: «жал Мадинаялда г1одор ч1ун рук1ингун цадахъ гьеб кин бук1унеб я Расулаллагь* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ*»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «бит1араб буго», гьел г1одор ч1езаруна жидее г1узро бук1ун, гьеб г1узраялъ»-* абун. Жигьад гьабизе рахъаразе бугеб ажро-кириялъул х1адисал цереги рицун рук1индал, гьаниб гьезул рехсей гьабич1ого тана.

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمۡۖ قَالُواْ كُنَّا مُسۡتَضۡعَفِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ قَالُوٓاْ أَلَمۡ تَكُنۡ أَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٗ فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾

97. Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицун, жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «муъминзабазул цо къокъа бук1ана Маккаялда жал ч1ч1арал, ва жидер исламги балъго гьабурал. Цинги Бадроялда рагъ гьабизе рач1унеб мехалъ мушриказ гьезул цо-цоял къват1ире рахъизарун жалгун цадахъ бусурбабаде рагъизе рачана. Рагъулъ гьезул цоял ч1ван хвана. Асх1абзабазул цояз абуна: «гьал г1адамал нилъер диналъул вацал рук1ана мушриказ х1ал гьабун къват1ире рахъизарун рагъда рачарал»- абун. Т1адег1анав Аллагьас гьаб аят решт1изабуна.

Х1акълъунго гьел г1адамал, малаикзабаца жал хвезарурал, гьез жидерго напсазе зулмуги гьабун бугеб х1алалъ: жал мушрикалгун

цадахъ ширкалъул ват1анлъун бугеб Маккаялда ч1ун, ва исламалъул ват1анлъун бугеб Мадинаялда гьижра гьабич1ого. **Гьал г1адамазда Малаикзабаца абула: «Нуж щиб диналда рук1арал?» абун. Гьез абула: «ниж Маккаялъул ракьалда рук1ана нижер исламияб дин загьир гьабизе рес гьеч1ого»-абун.** Ниж дагьал г1адамал рук1ана, мушриказ нижее г1акъубаги гьабулеб бук1ана. **Малаикзабаца абула: «Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **ракь ц1акъ г1ат1идаб бук1ана гурищ нуж гьижра гьабун ине»-**абун. Цогидал муъминзабиг1адин нужги щай инч1ел гьеб ширкалъул ракьалдаса нужее дин гьабизе рес бугеб цоги бак1алда. **Гьал г1адамал руго жидер руссунеб бак1 жагьаннама бугел, ва гьеб жагьаннама ц1акъ квешаб бак1 буго жинда руссине.**

Гьаб аяталдаса х1укму босула купру-ширкалъул ракьалда муъминзаби ч1езе х1арамаб бук1иналда, т1обараб х1алалъ, загьирго, жиндир дин гьабизе рес гьеч1они. Гьев чи жинца нафсалъе зулмо гьабулев вуго, х1арамаб жо гьабулевги вуго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисги буго *«Мушрикасда цадахъ ч1ун, гьесулгун хурхен гьабурав чи гьев мушрикасда релълъун вуго»* – абун. Х1адис имам Абу Давудица бицана.

إِلَّا ٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾

98. Заг1ипал г1адамазе гьеч1о мунагьх1акъ, гьижра гьабун рахъине рес гьеч1ого Маккаялда хут1арал: бихьинал рук1аниги, руччаби ва лъимал рук1аниги. гьенисан къват1ире рахъине сабабал рекъезаризе жидер щибго х1алк1олъи гьеч1ел, ва жидеда гьижра гьабун унеб нухги лъаларел.

فَأُو۟لَٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾

99. Гьал г1адамал руго жидедаса Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **т1аса лъугьунел. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **т1асан лъугьулев, жинца мунагьал рухчулев вуго.**

۞ وَمَن يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ يَجِدْ فِى ٱلْأَرْضِ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾

100. Аллагьасул диналъе г1оло гьижра гьабун къват1иве вахъарав чиясда ракьалда т1ад г1емераб г1ат1илъи батизе буго маг1ишат гьабизе, киг1ан тущманасе гьеб риханиги.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ракь ц1акъ г1ат1идаб буго, ва гьесул ризкъиги киналго лагъзадерие г1олеб, ва щолеб буго: гьадин бугелъул тушбабазул къварилъи х1ехьон, ват1ан тезе к1оларого рук1унге. Аллагьасе г1оло гьижра гьабун, ва гъазават гьабун вахъарав чиясе ц1акъ к1удияб ажро буго, ва алжаназда жанир т1адег1анал макъамалги руго.

Аллагь, ва авараг разилъи т1алаб гьабун ват1ан тун, гьижра гьабун къват1иве вахъарав чи, цинги нухда унаго жив хварав, гьав чиясе ажро Аллагьасда т1ад буго. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинца муъминзабазул мунагьал чурулев, ва дунял-ахираталда муъминзабазда жив гурх1улев вуго.**

Гьаб аяталда бугеб «Аллагь, ва авараг разилъи т1алаб гьабун»- абураб раг1и решт1иналъе сабаб бицана: Зумрат ибну Къайс абулев асх1аб вук1ана Маккаялда хут1аразда гьоркьов. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьижра гьабизе т1ад гьабун аятал решт1араб мехалъ гьав Зумрат унтун бусада вук1ана. Цинги гьес васал жиндихъе ах1ун гьезда амру гьабуна: «нужеца дун гьанисан къват1иве вачче. Дун заг1ипавги гьеч1о, дида нухги лъала. Валлагьи, дица гьаб сордо Маккаялда базе гьеч1о»- абун. Васалаз гьев малиялда лъун рукъосан къват1ивваччана, ва жал нухда унаго Танг1им абулеб бак1алда щвараб мехалъ гьев Зумрат хвана. Цинги Аллагьас цебехун бицараб аят решт1изабуна.

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾

101. Нуж ракьалда т1ад сапаралъе къват1ир рахъараб мехалъ: гъазаваталда рук1аниги, даран-базаралда рук1аниги бат1алъи гьеч1о. **Нужеца как къокъ гьабун банин абун нужее мунагь гьеч1о, нужее тушманасдаса къварилъи щвела абун нуж х1инкъани. Х1акълъунго капурзаби нужее тушбаби руго, гьеб тушманлъи нужеда загьирго бихьизабулелги руго.** Гьезие щибго къварилъи бук1уларо нуж как балел ругониги, гьеч1ониги, ва нужее макро гьабизе сабаб ц1ехолел рук1уна гьел. Сапаралда как къокъ гьаби бегьула тушманасдаса х1инкъи гьеч1еб мехалъги. Х1алалаб сапар бук1ин буго бищунго аслияб шарт1, сапаралъул руххсаби (бигьалъаби) х1алт1изаризе ккани. Имам Шафиг1иясул мазгьабалда рекъон жиндилъ как къокъ гьабизе бегьулеб сапаралъул манзил ункъогоялдаса ц1ик1ун километр бук1ине ккола цо рахъалда: ай дорехун унеб мехалъ, гьаб манзил бугеб сапаралда как къокъ гьабизе бегьула: къалъул, бакъанил, богол как бала к1иго ракаг1ат. Гьединго как данде босизеги бегьула: къалъулги бакъанилги как цо г1ужалда бала: къалъуда баниги, бакъанида баниги бат1алъи гьеч1о. Гьединго марк1ач1олги боголги как цо г1ужалда базе бегьула. Гьабго х1алалъ к1ал биччазеги рухса буго сапаралда вугев чиясе. Сапаралъул руххсаби, ва х1укмаби г1емер руго, ва гьел щивав чиясда лъазе лъик1 буго. гьаб замана бугелъул г1адамал сапаралда г1емер хьвадулеб. Г1алимзабада гьикъун т1ахьаздаса ц1алун х1ажатаб къадар

лъазабизе ккела.

102. Нуж тушмангун рагъулел ругони, ва как базе мехги щун бугони, дуца Мух1аммад ﷺ, мунгун цадахъ цо къокъа какде бахъизабе, ва гьезда кодоб ярагъги бук1а абе. Цинги нуж суждаялда араб мехалъ нужеда нахъа бусурбабазул цо къокъа рахъун ч1ун рук1а, тушманасда балагьун. Хадуб цоги къокъа бач1а дуда хадуб как базе, жидеца мунгун цадахъ авалаб ракаг1ат бач1ел, ва гьез мунгун цадахъ как бай, ва ярагъ цадахъ босун тушманасдаса ц1унун рук1а. Капурзабазе бокьун бук1уна нуж нужер ярагъалдаса, ва къайи-матаг1алдаса гъапуллъизе, цинги нужеда т1аде к1анц1изе хехаб, ва гучаб к1анц1иялъ. Гьадин бугелъул нужеца ц1одорлъи гьабе, ва киназго цадахъ бач1ого как к1иго къокъаялда рикьун бае.

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَٰحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا۟ حِذْرَكُمْ إِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾

Нужее цо зарал бугони: ц1ад балеб бук1ун, унтарав чи вук1ун, цинги ярагъ г1одоб лъунин абун нужее мунагь гьеч1о. Нуж кидаго ц1одорлъиялда рук1а. Х1акълъунго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ капурал г1адамазе ц1акъ гучаб, гьел г1одорег1ан гьарулеб г1азаб х1адурун буго.

Ибнукасирица гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицана: Жинда Аллагь разилъаяв Абуг1аяшица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв авараггун цадахъ ниж рук1ана. «Г1асафан» абулеб бак1алда гъазаваталда. Нижеда рихьулеб бак1алда мушриказул боги бук1ана Халид ибну Валидил амирлъиялда гъоркь.

Гьаб заман бук1ана къалъул как балеб замана. Мушриказ цо-цазде абуна: гьанже гьев Мух1аммадил ﷺ асх1абзазда رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ т1ад бач1ине буго как балеб г1уж: гьезие жидер лъималаздасаги, боц1иялдасаги хирияб абун. Цинги хирияв аварагасда ﷺ Жабраил عَلَيْهِ السَّلَامُ вач1ана гьаб аятги босун. (102 аят).

103. Как бан т1убараб мехалъ нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ г1емерав рехсе киналго х1алазулъ: рахъун ч1ун, г1одор ч1ун, хьибил ч1ван регун ругеб х1алалъ:
нужеда Аллагь рак1алда вук1а, ва нуж

فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾

Аллагьасе х1елун, гьесда божун рук1а, нужее тушманасдаса бергьизе бокьун бугони.

Х1инкъи т1аса ун х1алхьон ругеб мехалъ, нужеца паризаяб как бай киналго шурут1ал ва арканал т1уран, Аллагьасе х1елун. Х1акълъунго как буго муъминзабазда парз гьабураб, жиндир арканал-шурут1ал мух1кан гьарун, **ва г1ужалги баян гьарун.** Гьадин бугелъул как г1уждаса нахъе бахъизе бегьуларо, ва жиндир х1укъукъал т1убан, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун базе ккола.

وَلَا تَهِنُوا۟ فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾

104. Тушманасда хадур лъугьине, ва гьесда рагъ гьабизе нуж х1инкъуге, ва заг1иплъуге. Нуж рагъда ругънал щун гьел унтун рук1унел ратани, нужер тушбабиги руго гьебго х1алалъ жидеда ругънал щолел, ва гьезда унтулел. Ва амма нужее т1ок1лъи буго: нуж Аллагьасда божарал рук1ин, нужее квербакъи гьабиялда, ва ахираталда алжаналда хьул лъун рук1ин.

Гьаб жо капуразе бук1унаро; **гьел цох1ого дунялалъул ч1аголъиялъе г1оло рагъулел рук1уна,** гьел хвалдаса х1инкъунги рук1уна. Гьадинал бат1алъаби руго нужеда гьоркьор, ва нуж рагъда х1инкъизе кколеб г1узро гьеч1о, ва сабабги гьеч1о. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нужер киналго г1амалал, ва ниятал жинда лъалев вуго, ва жинца гьабулеб х1укмуялъулъ г1адилав вуго,** лагъзадерие маслах1ат бугеб х1укму гьабулев х1аким вуго.

Гьаб хадуб бугеб (105 аят) рещт1инабиялъе сабаб бицана: ансариязул Т1уг1мат абулев чияс жиндир мадугьаласул къолден бикъана ва ханжу жаниб балеб таргьиниб лъун цо ягьудиясухъе щвезабуна. Гьеб таргьа багьараб бук1ун, ханжу г1одоб ун, гьелъул мухъалда хадур индал, къолден ягьудиясухъ батана ва гьес бицана жиндихъе гьеб Т1уг1матица щвезабураблъи.

Т1уг1матица инкар ккуна жинца къолден бикъич1оян абун ва гьесул г1агарал г1адамаз абуна нилъълъ расулуллагьасухъе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ине ругин ва гьесда абизе бугин Т1уг1мат г1айбав гьеч1ин ва къолден бикъарав чи ягьудияв вугин абун. Мун гьелъие нуг1лъи гьабизе къолденалъул бет1ергьанчиясда аск1ов вач1аян ва ягьудияв г1айбав вук1ин к1алъай абун. Гьаб иш гьабизе расулуллагьасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рак1алде ккедалго, Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аят рещт1изабун Т1уг1мат г1айбав вук1иналда ва гьесул рахъ ккун к1алъазе бегьун гут1иялда кант1изавуна

авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

إِنَّآ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ لِتَحۡكُمَ بَيۡنَ ٱلنَّاسِ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُۚ وَلَا تَكُن لِّلۡخَآئِنِينَ خَصِيمٗا ١٠٥

105. Х1акълъунго дица дуда Къуръан решт1изабуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ х1акъаб исламияб дин баян гьабун, дуца г1адамазда гьоркьоб х1укму гьабизе Аллагьас дуда бихьизабураб ва лъазабураб х1алалъ. Ва мун вук1унге жидеца хиянат гьабулел г1адамазул рахъккун гьезие г1оло цогидазда к1алъалевлъун.

وَٱسۡتَغۡفِرِ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ١٠٦

106. Дуца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаре дур мунагьал рахче абун. Х1акълъунго Аллагь жинца мунагьал рахчулев, ва жив гурх1улев вуго.

وَلَا تُجَٰدِلۡ عَنِ ٱلَّذِينَ يَخۡتَانُونَ أَنفُسَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمٗا ١٠٧

107. Дуца г1адамаздехун даг1бакъец гьабуге жидеца г1асилъаби ва хиянат гьабулел г1адамазул рахъккун. Х1акълъунго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ вокьуларо г1орхъолъан борч1араб хиянат гьабулев, ва мунагьазулъги г1асилъиялъулъги т1ерхьун вук1унев чи.

يَسۡتَخۡفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَلَا يَسۡتَخۡفُونَ مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمۡ إِذۡ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرۡضَىٰ مِنَ ٱلۡقَوۡلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا يَعۡمَلُونَ مُحِيطًا ١٠٨

108. Жидеца гьарулел къабих1ал г1амалал г1адамаздаса рахчулел руго гьел хиянатал г1адамаз, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ нечолел гьеч1о, ва гьесдаса хиянат бахчулеб гьеч1о. Гьев Аллагь гьелгун цадахъ вук1уна жидеца Аллагь разилъулареб, квешаб раг1и бицизе къасд гьабулеб мехалъ: рац1ц1адал г1адамазда бугьтан лъей, гьерисияб нуг1лъи гьаби, ва гьересияб гьа гьедиги. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьезул кинабго г1амалалда сверун лъугьарав вуго.** Гьесие щибго жо бальго хут1уларо, ва гьес жазаъ гьабич1ого цониги раг1иниги, г1амалниги хут1изе гьеч1о.

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلۡتُمۡ عَنۡهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنۡهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيۡهِمۡ وَكِيلٗا ١٠٩

109. Я гьаб къавм! Гьаб дунялалда нуж хиянатал г1адамазул рахъккун к1алъана. Къиямасеб къоялъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ цеве ч1ун гьезул рахъккун к1алъазе к1олев чи щивха вук1ине вугев, Аллагьас гьезие г1азаб гьаби х1акълъараб мехалъ?. Яги гьезие квербакъулев, гьездаса г1азаб нахъе ч1валев вакил, ва вали щив вук1ине вугев?.

Щивго чи вук1унаро гьезие кумек гьабулев, ва гьездаса г1азаб

нахъч1вазе к1олев.

وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾

110. Жинца квешаб г1амал гьабурав чи, г1адамазе къварилъи- зарал бугеб жо гьабун, **яги жиндирго напсалъе зулмо гьабурав чи, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **амруялда г1асилъун, цинги гьеб г1амалалда рек1екълъун, тавбо гьабун, Аллагьасдаса мунагьал рахчи т1алаб гьабурав,- гьав чиясда Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинца мунагьал рахчулевлъун, ва жив гурх1улевлъун ватизе вуго.**

Жиндир тавбо къабул гьабун, мунагьал чурун, хадусеб г1умруялда лъик1аб г1амал гьабизе тавпикъ гьабун, ахираталда алжан насибавлъун гьавила.

وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾

111. Жинца мунагь гьабулев чи жиндирго напсалъе зарал гьабулев чи вуго, ва гьелъул балагь-къварилъи гьесда т1ад буссула. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лагъзадерил г1амалал лъалев вуго, ва гьезие гьабулеб жазаалъулъ х1акимав вуго.**

وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾

112. Щивчи вугониги жинца гьит1инаб мунагьниги, к1удияб мунагьниги гьабурав, цинги гьеб мунагь щибго г1айиб гьеч1ев чиясда т1ад рехарав,- гьев чи вуго жинца ц1акъ к1удияб мунагь баччарав, ва бугьтанги гьабурав.

Гьаб чанго аят буго (105-112 аятал) Т1уг1мат ибну Убайрикъ абулев чияс Къатадат ибну Нуг1манил рокъосан къолден бикъун, цинги жив ц1огьор вук1ин лъаялда х1инкъун, ва гьеб ц1огь цогиясда т1ад реххизе х1илла ургъун хиянат гьабиялъул бицараб. Киналго жидеца хиянат гьабулел чаг1азе бугеб х1укму буго гьал аятазда жаниб.

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُۥ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ ۖ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَىْءٍ ۚ وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

113. Дуда Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ц1об-рах1мат бук1ун, гьес мун мунагьаздаса ц1унарав вижун вук1инч1ев ани, гьел г1адамазул цо къокъаялъул къасд ккун бук1ана мун х1акъаб диналдаса хъушт1изавизе:** гьереси бицун, жидер хиянатав чи вац1ц1адав вуго абун, мун божизавун, гьев хиянатчи дуца вац1ц1адав гьавизе бокьун бук1ана гьеб къокъаялъе. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мун гьезул макроялдаса ц1унана.

Гьел г1адамаз жидерго напсал гурого гьеч1о х1акъаб жоялдасан хъущт1изарулел, ва гьел г1адамаз дуе щибго жоялдалъун заралги гьабуларо. Аллагьас ﷻ дуда Къуръанги решт1изабуна, г1елмуг1акълоги кьун муъминзабазе бит1араб нух лъолевлъунги гьавуна. Ва дуда лъалеб бук1инч1еб г1елмуги лъазабуна.
Исламияб диналъул ах1камал лъазаруна ва Аллагьасул балъгоял умураздаса цо-цо жоги лъазабуна. **Гьадин мун хира гьавиялъулъ Аллагьасул рахъалъан бугеб к1удияб ц1об бук1ана дуе:** дуда Къуръан решт1изаби, мун расуллъун гьави, дуда уммат т1обит1улеб х1акъаб нух малъи, дур чорхол т1абиг1атал кинабго рахъалъан лъик1ал, ва т1ок1ал рук1ин.

۞ لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾

114. Г1адамаз балъго жидеда гьоркьор рицунел г1емерисел харбал гьезда жаниб лъик1лъи гьеч1ел руго. Лъик1аб хабар бук1ула мискин-пакъирасе садакъа кьеялдалъун амру гьабулеб, х1акъаб жоялдалъун амру гьабулеб, г1адамазда гьоркьоб маслах1ат гьабулеб. Гьаб лъик1аб г1амал Аллагь ﷻ разилъи т1алаб гьабун жинца гьабурав чиясе дица ц1акъ к1удияб ажро кири кьела.
Гьебги ахираталда бук1унеб ниг1матазул алжан буго.

وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾

115. Аллагьасул расул ﷺ вук1иналда т1орит1ел гьабулел муг1жизаталги рихьун, аварагасда иман лъун вук1арав чи, гьесдаги хилиплъун, гьесул амруялда мут1иг1лъич1ого муъминзабазул нух гуреб рахъалда араб мехалъ, дица гьев жинца т1аса бищараб пасадаб нухда тела, ва ахир жужах1алдаги лъугьизавила. Ц1акъ квешаб руссунеб бак1 буго гьеб жагьаннама.
Гьаб аятги решт1изабуна Т1уг1матил х1акъалъулъ. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьесул квер къот1изе х1укму гьабидалго, гьев Мадинаялдаса лъутун Маккаялде ана, ва исламияб диналдаса вуссун, муртадлъун мушриказда цадахъ ч1ч1ана,

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾

116. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас ﷻ жиндехун ширк гьабиялъул мунагь чуруларо. Гьеб ширк тун бат1ияб мунагь чурула

Аллагьас, жиндие бокьарав чиясул: тавбо гьабич1ого хварв чиясул, амма хвелалда цебе тавбу гьабуни ширк гьабиялъулги мунагь чурула Аллагьас. **Аллагьасдехун ширк гьабурав чи баянабго къосиналъ къосарав вуго, ва х1акъаб нухдасаги, бахьи буголъиялдасаги ц1акъ рик1к1алъаравги вуго.**

إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ إِنَٰثًا وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَٰنًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾

117. Гьел мушриказ Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **живго тун жидее лагълъи гьабулел алагьзаби гьеч1о гьез гьарурал хъанчал гурони, жидеда руччабазул ц1аралги лъурал.** (лат, г1узза, манат абун). Цоги г1алимас абуна: малаикзаби руго гьел абун. Мушриказ малаикзаби Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ясал ругин абулеб бук1ана. **Ва гьез лагълъи гьабулеб жо гьеч1о жиб къосиналъул г1орхъолъан борч1араб, жинца г1адамалги къосизарулеб щайт1ан гурони.** Гьеб щайт1аналъул нухда хьвадулел руго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулел г1адамал.

لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾

118. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир рах1маталдаса рик1к1ад гьабуна гьеб щайт1ан. Цинги щайт1аналъ абуна дица дур лагъзадеридаса цо къокъа гьабилин дида нахъ билълъунеблъун абун:** жиб лъалеб, жиндие къадар ч1езабураб къокъа буго гьеб. Къатадат абулев г1алимас абуна азарго чиясдаса цо чи алжаналда унев вук1ина, хут1арал киналго щайт1аналъ гуккулел, къосизарулел рук1ина абун.

وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ ٱلْأَنْعَٰمِ وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَٰنَ وَلِيًّا مِّن دُونِ ٱللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾

119. Хадубги гьеб щайт1аналъул раг1и бицун Аллагьас абулеб буго: **Дица гьел г1адамал ц1акъ къосинеги гьарила абун гьедулеб буго шайт1ан. Дица гьезул рак1азулъ хьул халалъиги лъела.** Гьересиял, рук1унарел, лъугьунарел, хьулазда хадур хьвадизарила гьел, дунялалда даимго рук1унел г1адин, ахират рак1алда щвезе теч1ого. **Дица гьезда амру гьабун варанабазул г1ундул къот1изе т1амила,** ва цогидалги х1айваназул г1ундул къот1изе, ва гьезда г1уж гьабизе т1амила. Жидер хъанчазе назро гьабун гьедин г1ундул къот1ун х1айванал толеб г1адат бук1ана жагьилиял, ширк гьабулел г1арабиязул. **Ва дица амро гьабун гьел г1адамал Аллагьас бижараб сипат, ва куц-рахъ хисизабизе т1амила.**

Х1айваназул балъ гьабун, гьурмазда г1ужал гьарун, жидерго черхалда т1ад суртал, ва накъишал гьарун. Г1олохъанал г1адамаз г1емер гьабулеб, хадуб гьел рек1екълъулеб квешаб г1амал буго гьаб черхалда т1ад накъишал гьари, ва суратал рахъи.

Гьадин жиндир Бет1ергьан Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **живго тун, нужедехун тушманлъи загьираб щайт1ан гьудуллъун ккурав чи, ц1акъ жив ч1ового хут1арав вуго: жиндир дунялги ахиратги хварав вуго:** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавбо гьабизе тавпикъ кьеч1ого хвани абадияб жужах1алда вук1унев чи вуго.

120. Щайт1аналъ гьел г1адамазе бат1ибат1иял къот1аби гьарула, ва гьезул хьулалги халат гьарула. Ва амма щайт1аналъ г1адамазда малъулеб, ва гьезие къот1и гьабулеб жо бук1унаро гьел гукки гуреб, ва къосизариги гуреб.

يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾

121. Гьал щайт1аналда нахърилълъун рук1ун тавбо гьабич1ого хварал г1адамал руссунеб бак1 жагьаннама буго. Ва жидее гьеб жужах1алдаса рорч1изе ва лъутизе бак1 батуларо ва бук1уларо.

أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾

122. Жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьесул аварагасда** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **иман лъурал г1адамал, хадуб лъик1аб г1амал гьабунги хьвадарал,- дица гьал г1адамал ахираталда алжаназда жанир лъугьизарила: жидеда жаниса лъарал-г1орал чвахулел. Даимго рук1инелъун лъугьизарула гьел алжаназда. Т1адег1анав Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **х1акъаб къот1и буго гьаб. Гьесдаса жиндир раг1иялъулъ рит1ухъав, ва къот1и т1убалев чи щивха вук1унев?**

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾

Щивго вук1унаро, Аллагьасул къот1иги жиндие щибго хилиплъи гьеч1еб буго.

123. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **къот1и гьабураб кириги, алжанги нужер хьулаздалъун бук1уларо нужее, я гьал муъминзаби. Жидехъе т1ехь решт1изабураб агьлоялъул хьулаздалъун гьезиеги рук1уларо гьал хиралъаби ва ажро-кири.**

لَيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلَا أَمَانِيِّ أَهْلِ الْكِتَابِ ۗ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾

Х1асанулбасри абулев г1алимас абула: иман лъейи бук1уларо гьезул хьулаздалъун, иман бук1уна гьезул рак1азулъ бугеб жоялдалъун, ва гьеб рек1елъ бугеб жо г1амалалдалъун рит1ухъги гьабураб мехалъ. Цо къавм буго жидер хьулаца гуккарал, щибго лъик1аб г1амалги гьабич1ого дунял тун арал, ва жидецаги абулеб бук1арал нижеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ занно (пикру) лъик1 гьабулин абун. Гьаб раг1и гьересияб раг1и буго: гьез Аллагьасда занно лъик1 гьабун бук1арабани гьез лъик1аб г1амалги гьабизе бук1ана-абун.

Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **Цо чияс щиб квешаб г1амал гьабун бугониги, дица гьелда рекъараб жазаъ гьесие гьабизе буго. Ва цониги чи вук1уларо гьесие валилъи гьабулев ва квербакъулев, Аллагьтун бат1ияв.**

وَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ وَلَا يُظۡلَمُونَ نَقِيرٗا ﴿١٢٤﴾

124. Жинца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ иманги лъун лъик1ал г1амалал гьарурав чи, бихьинал ругониги, руччаби ругониги,- гьал руго алжаналда жанир лъугьунел г1адамал. Гьезие цох1о зараг1адаб зулмуги гьабуларо.

Гьезул лъик1аб г1амалалъул кири дагь гьабуларо Т1адег1анав Аллагьас г1емерго ц1ик1к1изабула гьезие ажро.

Гьаб к1иго аят (123-124 аят) решт1изабиялъе сабаб бицана: муъминзабиги китабияб агьлуги цоцаздаса ч1ух1ун, цоцазде къацандулел рук1ана. Китабияз абуна: «нижер авараг нужер аварагасдаса цеве вук1ана, нижер т1ехьги нужер т1ехьалдаса цебе решт1изабуна. Аллагьасе рокьулел рук1ине нужедасаги ниж х1акъал руго»-абун. Муъминзабаца абуна: «нижер авараг аварагзабазул ахирав вуго. Нижер Къуръанги киналго т1ахьазул х1укму хвезабун решт1араб буго» – абун. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цебе араб к1иго аят решт1изабуна.

وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبۡرَٰهِيمَ خَلِيلٗا ﴿١٢٥﴾

125. Жиндир диналъул рахъалъан бищунго берцинав чи вуго жинца мут1иг1лъун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гьумер буссизабурав чи. Цинги жинца лъик1аб г1амалги гьабулевлъун вугев, ва Ибрагьимил عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ диналда нахъвилълъун, киналго бат1улал, мекъал диназдаса вуссун ч1арав чи. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Ибрагьим авараг жиндир халиллъун гьавуна.

Ибрагьим عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагасул Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъи, т1аг1ат-

г1ибадат г1емер гьаби бук1ана Аллагьас Ибрагьим жиндир халил вугоян абиялъе сабаблъун. Халил абураб раг1иялъул маг1на буго: рек1ел гьудул, ц1акъ вокьулев, вац1ц1адав абураб. Гьев Ибрагьимил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ миллаталъул рук1ине бищунго мустах1икъал руго Мух1аммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ умматалъул муъминзаби.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾

126. Т1адег1анав Аллагьасул мулк буго зобал ракьал, ва гьелда жаниб бугеб кинабго махлукъатги. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ кинабго жоялда сверун лъугьарав вуго.

Жиндир къудраталдалъун ва г1илму-лъаялдалъун.

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي ٱلنِّسَآءِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي ٱلْكِتَٰبِ فِي يَتَٰمَى ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلْوِلْدَٰنِ وَأَن تَقُومُوا۟ لِلْيَتَٰمَىٰ بِٱلْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِهِۦ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾

127. Муъминзабаца дуда гьикъулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, руччабазул х1акъалъулъ.

Щиб жо нижеда т1ад бугеб гьел руччабазе гьабизе абун. **Дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ баян гьабун буго нужеца гьикъулеб жо, ва жиндир Къуръаналда жаниб гьелъул х1укму решт1изабун буго:** ирсалъул, ва васияталъул аятазулъ. **Ва гьел ятимал ясазул баянги бицана: нужеца руччабилъун рачунел, ва жидее магьариги кьоларел,** цогидал гьезие кколел х1акъалги т1убаларел. Гьезие къварилъи гьабуге абун лъазабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужеда.

Нужеда божун хут1арал г1исинал, заг1ипал лъималазе къварилъи гьабугеянги лъазабуна нужеда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ. Эмен хун хут1арал ятимазул валияс гьезие бук1ине кколеб х1акъ т1убан шарг1алда вит1ун хьвадеянги амру гьабулеб буго Аллагьасс нужеда.

Жагьилияб заманалъ г1арабияз г1исинал лъималазе ва руччабазе ирс кьолеб бук1инч1о. Гьездаса нижее щибго мунпаг1ат гьеч1о, ва гьел тушманасдаса ват1анги, маг1ишатги ц1унизе жидер кумек гьеч1ел руго абулаан. Аллагьас гьеб жагьилияб г1адат хвезабун ирсалъул аятал решт1ана, ва лъималазеги, руччабазеги кьезе кколеб бут1а парз гьабуна.

Нужеца гьабулеб лъик1аб щинаб жо: гьел руччабазул, г1исинал лъималазул, ва ятимазул х1укъукъал т1убан, ва гьезие кумек гьабун, гьезда гурх1ел гьабун; **гьеб кинабго жо Аллагьасда лъала,** ва гьелда

данде нужее лъик1аб жазаъги гьабула Аллагьас.

وَإِنِ ٱمۡرَأَةٌ خَافَتۡ مِنۢ بَعۡلِهَا نُشُوزًا أَوۡ إِعۡرَاضٗا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يُصۡلِحَا بَيۡنَهُمَا صُلۡحٗاۚ وَٱلصُّلۡحُ خَيۡرٞۗ وَأُحۡضِرَتِ ٱلۡأَنفُسُ ٱلشُّحَّۚ وَإِن تُحۡسِنُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٗا ١٢٨

128. Цо ч1ужу х1инкъани жиндир рос гьелда квеш валагьила абун, гьес жий реххун тела абун: жий сурукъай йик1ун, к1одолъун йик1ун, ва цогиги сабабал рук1ун. **Цинги гьал рос-лъадиялъ жидеда гьоркьоб цо маслах1ат бугеб жо гьабуни, ригьин бихич1ого бук1ине, ва жидер х1алги лъик1 бук1ине, гьеб маслах1ат гьабизе бегьула, ва гьелдалъун гьезие щибго мунагь- х1акъги гьеч1о.**

Масала: ч1ужуялъ гьелъие магьариде лъураб боц1иялъул цо къадар россасе х1алал гьабун, яги напакъа- рет1елалдаса т1аса лъугьун тун. Сордо бикьиялъулъ гьев россасе ихтияр кьун жиндихъе вач1унеб сордоялъ цогиялъухъе ине.

Жинда Аллагь разилъаяй Г1айшатица абуна, гьаб аят буго цо чиясул к1иго ч1ужу йик1ун, цояй к1одолъун, яги унтун йигони, цинги гьелъ абуни: дуца дида ц1ар т1амуге, мун дуе бокьухъин вук1ине ихтияр бугоян – абун, гьаб маслах1ат бегьула гьезда гьоркьоб абураб маг1наялда.

Гьадин маслах1ат гьаби лъик1 буго гьезул ригьин биххиялдаса. Инсанасул напс буго ц1акъ бахиллъиялда бижараб, гьелда ругьунаб. Ч1ужуялъеги к1оларо жиндие кколеб напакъа-рет1елги сордо бикьиги т1аса лъугьун тезе. Росасеги к1оларо гьей ч1ужу жиндие ёкьун гьеч1ониги гьелъие Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ шарг1алда рекъарал х1акъал т1уразе.

Нужеца руччабазе лъик1лъи гьабун гьезде берцинаб бер балагьи гьабуни ва нуж Аллагьасдасаги جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъани гьезие къварилъи гьабизе, х1акълъунго Аллагь нужеца гьабулеб кинабго г1амал лъалев вуго. Ва нужер гьеб лъик1аб г1амалалда данде нужее ажрокири гьабулевги вуго.

وَلَن تَسۡتَطِيعُوٓاْ أَن تَعۡدِلُواْ بَيۡنَ ٱلنِّسَآءِ وَلَوۡ حَرَصۡتُمۡۖ فَلَا تَمِيلُواْ كُلَّ ٱلۡمَيۡلِ فَتَذَرُوهَا كَٱلۡمُعَلَّقَةِۚ وَإِن تُصۡلِحُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ١٢٩

129. Нужер х1алк1оларо кинабго жолъулъ руччабазда гьоркьоб г1адло ва башалъи гьабизе, киг1анго нужеца ях1 бахъулеб бугониги.

Инсанасул жинда х1ал к1оларeб жо буго рек1ел рокьи, ва нафсияб гьет1и. Гьедин бугелъул гьездахун рек1ел гьей, нафсалъул х1ажат т1убай бащад

гьабизе к1оларо.
Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица бицараб х1адисалда буго. Жинда Аллагь разилъаяй Г1айишатица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас руччабазда гьоркьоб г1адло бащад гьабулеб бук1ана сордо бикьиялъулъ, цинги жинца абулеб бук1ана;
«Я дир Бет1ергьан Аллагь! Гьаб буго дир бикьи дир х1ал к1олеб жоялъулъ, дуца дида г1айиб ч1ваге дур ихтияралда бугеб, дир жинда х1ал к1олареб жоялдалъун» - абун.
Гьаб амро гьадин бугелъул: **нуж т1убанго цояй ч1ужуялда гьет1ун, гьелда аск1ор ч1ун рук1унге, ва цогияй реххун тун рук1унге: цинги гьей ч1ужу дур ч1ужуго гьеч1ей г1адин йик1уна ва цоги росасе ине ресги гьеч1ого жиндие зулму гьабурай йик1уна. Нужеца церехун ккарал мунагьазда тавбо гьабун лъик1аб г1амал гьабуни, хадусеб г1амалалъулъги нуж Аллагьасдаса х1инкъун хьвадани, х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинца мунагьал рахчулев вуго, ва жив муъминзабазда ц1акъ гурх1улев вуго.**

130. Цоцада рекъеч1ого рос-лъади рат1алъани, х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьезул щивав цоясе жинца ризкъи кьолев вуго, ва гьезие г1ат1илъи гьабулевги вуго.

وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ ٱللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِۦ وَكَانَ ٱللَّهُ وَٰسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾

Аллагьас гьезие жудеда разиял цоги росги, лъадиги кьела, ва гьезул ч1аголъиги цебе бук1аралдаса лъик1аб, рах1атаб гьабила.
Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир гурх1ел-рах1мат ва ц1обал г1ат1идав вуго, лагъзадерие гьабулеб тадбиралъулъ х1акимав вуго. Аллагьасда иман лъурав чи божизе ккола кинабго жо Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укмо-къадаралдалъун бук1иналда, ва гьес лагъасе маслах1ат бугеб жо гурони къадар гьабуларин абун. Купру-ширкалъул агьлуялъе жидер кинабго г1амал ахираталъе балагьлъун ва г1азаблъун батулеб буго.
Гьаб лъабго аяталда жаниб бицана рос, ч1ужуялдаса вуссараб мехалъ, жиндие гьей ч1ужу ёкьич1ого цогидай ёкьун вугеб мехалъ, шарг1алда рекъон гьел рос-лъадиялъ гьаризе рекъарал суннатал г1амалазул.
<u>Т1оцебесеб буго</u>: цо ч1ужуялъе лъараб мехалъ рос жиндаса вуссун цогидалда аск1ов г1емер ч1олев вук1ин, ва жиндие гьев росасдаса ят1алъиги бокьун гьеч1они, гьей ч1ужуялъ росасда аби: дие кколеб х1акъалдаса дун т1асан лъугьина, дун дур ч1ужулъун те абун. Жудеда гьоркьоб маслах1ат кколеб х1акъ бат1и-бат1ияб бук1ина, ва гьеб щивав рос-лъадиялъ жидецаго дандбан рекъезабила.
Гьадин гьабуна жинда Аллагь разилъаяй Савдат бинту Замг1атица,

жий к1одолъараб мехалъ, ва хирияв аварагасдаса ﷺ ят1алъизе бокьич1еб мехалъ Савдатица абуна: «Я расулаллагь ﷺ! Дица дир къо Г1аишатие кьолеб буго»-абун. Жинда Аллагь разилъаяй Г1аишатица абуна гьаб (128 аят), Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб ишалъулъ решт1изабуна абун.

К1иабилеб х1ал буго: росас ч1ужуялъе ихтияр кьун, гьей т1аса бищизе йиччай: жиндие сордо бикьи мукъсанлъиги, ва цоги х1акъалъулъ мукъсанлъи кколеб бугониги росасда йик1ине, яги жий нахъе йиччай т1аса бищизе. Гьелъие далилги буго Рафиг1 ибну Хадиж абулев ансарияв асх1абас жиндир ч1ужу херлъараб мехалъ цоги г1олохъанай ч1ужу ячун йик1ана, ва гьелда аск1ов г1емер хут1улев вук1ана. Цинги цее йик1арай ч1ужуялъ жий ят1а гьаеян абун к1алъай гьабун Рафиг1ица гьелда цо ц1ар т1амуна.

Г1идда т1убалелде т1ад юссинаюна гьей ч1ужу, амма гьанжеги г1емер гаргадун, нахъе йиччай абун т1ад ч1ун цоги ц1ар т1амун тун йик1ана. Цингиги т1ад юссинаюна. Гьанжеги жий г1емер к1алъан ч1еч1еб мехалъ Рафиг1ица гьелда абуна: «Бокьани мун дир ч1ужулъун йик1а, дица гьай т1ад ячарай ч1ужуялда аск1об ц1ик1ун заман баялдаги разилъун. Бокьич1они дица дуда лъабабилеб ц1ар т1амила цинги мун дир ч1ужулъун йик1унаро абун. Гьанжесалалъ гьей ч1ужу ц1ар т1ами гьарич1ого Рафиг1ил шарт1 къабул гьабун ч1ана.

Лъабабилеб х1ал буго: рос-лъади цо-цазде рекъонгут1и, ва гьезул х1ал къойидасан къойиде квешлъулеб бук1ин. Гьаб х1алалъ гьезие ригьин биххун рат1алъи маслах1ат буго: Аллагьасул рах1матал г1ат1идал ругелъул, ва цоги ригьин гьабун гьезие лъик1лъи, баракат щвезе бегьулелъул.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَلَقَدۡ وَصَّيۡنَا ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ وَإِيَّاكُمۡ أَنِ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ وَإِن تَكۡفُرُواْ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدٗا ١٣١

131. Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **буго, зобал-ракьазда жаниб бугеб кинабго махлукъат (бижанщинаб жо):** гьесул мулк буго гьеб, гьес бижараб, гьесие лагълъи гьабулебги буго. **Х1акълъунго дица васият гьабун бук1ана нужедаса цебе жидехъе т1ехь кьурал китабиязда, ва гьанже нужедаги васият гьабулеб буго нуж Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа абун, ва гьесие т1аг1атги гьабе абун. Нужеца Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккуни, ва гьесие мут1иг1лъиялдаса руссани,** нужеца гьесие щибго зарал гьабуларо: лагъзадерида щибго х1ажалъи бугев гьеч1о Аллагь. **Х1акълъунго гьев Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **буго зобал-ракьазда**

бугеб кинабго махлукъ. Аллагь жив бечедав вуго, ва жив веццарав вуго: Аллагь жиндир халкъалда х1ажатав гьеч1о цониги рахъалъан. Г1адамаз гьабураб т1аг1аталъ гьесие щибго мунпаг1ат гьабуларо, ва гьел г1адамал г1асилъанин абун гьесие заралги бук1унаро.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ١٣٢

132. Т1адег1анав Аллагьасул мулк буго зобал-ракьазда жаниб бугеб кинабго махлукъат ва гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **г1езе вуго лагъзадерил г1амалазул вакиллъун,** жинца гьел г1амалал ц1унулев, ва ахираталда гьел г1амалазда рекъараб жазаъ гьабулевлъун.

إِن يَشَأۡ يُذۡهِبۡكُمۡ أَيُّهَا ٱلنَّاسُ وَيَأۡتِ بِـَٔاخَرِينَۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرٗا ١٣٣

133. Аллагьасе бокьани нуж гьаб ракьалдаса инарилаан я гьал г1адамал! Гьалаг гьарун т1аг1изарилаан. **Цинги нужер бак1алда цоги халкъ бач1инаан. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гьеб иш гьабизе х1ал к1олев вуго.**

مَّن كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ ٱلدُّنۡيَا فَعِندَ ٱللَّهِ ثَوَابُ ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ١٣٤

134. Жиндие дунялалъул ч1аголъи бокьун щив чи вугониги, Аллагьасда аск1об буго дунялалъул ва ахираталъул ч1аголъи ва лъик1лъи.

Гьав чияс цох1о дунялалъул лъик1лъи т1алаб гьабун теч1ого ахиратги, ва гьелъул лъик1лъиги т1алаб гьабе Аллагьасдаса. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лагъзадерил раг1и раг1улев, ва гьезул г1амалал рихьулев вуго.**

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ بِٱلۡقِسۡطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَلَوۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۡ أَوِ ٱلۡوَٰلِدَيۡنِ وَٱلۡأَقۡرَبِينَۚ إِن يَكُنۡ غَنِيًّا أَوۡ فَقِيرٗا فَٱللَّهُ أَوۡلَىٰ بِهِمَاۖ فَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلۡهَوَىٰٓ أَن تَعۡدِلُواْۚ وَإِن تَلۡوُۥٓاْ أَوۡ تُعۡرِضُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٗا ١٣٥

135. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж рук1а бит1араб жоялда ц1акъ т1ад ч1араллъун. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **г1оло нуг1лъи гьабулелги рук1а: нужее рокьоразда ц1ай гьабич1ого, дунялалъул ч1аголъиялъе г1оло нуг1лъи гьабич1ого. Нужеца нуг1лъи Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **г1оло гьабе нужеего заралалъе бугониги, яги нужер эбел-инсуе, ва г1агарал г1адамазе заралалъе бугониги.**

Х1акъаб жоялъе щибго бат1алъи бук1ине бегьуларо жиндие зарал кколеб бугониги. Шарг1алда рекъон Аллагь разилъи т1алаб гьабун гьабизе ккола нуг1лъи.

Жиндие нуг1лъи гьабулев чи бечедав вук1аниги, пакъирав

вук1аниги, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъик1 лъалев вуго, гьезие маслах1атаб жо: цоязда гурх1ун абун, цоязе х1елун абун, нужеца нуг1лъи хисизабуге. **Нужерго гьаваялда, г1акълуялда нахъ рилълъун, гьадин гьабуни лъик1ин абунги нуг1лъи хисизабуге. Нужеца нуг1лъи гьабулаго гьереси бицани, яги т1убанго нуг1лъи гьабич1ого ч1ани** гьеб лъик1 гьеч1о: Х1акъаб жоялъе квер бакъун, г1адло бит1ун гьаби мурадалда, нуг1лъи гьаби т1адаб бук1уна, ва гьеб нуг1лъи гьабизе ах1араб мехалъ нуг1лъи гьабизе ине ккола. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нужеца гьабулеб кинабго г1амал лъалев вуго,** ва гьелда рекъараб жазаъ гьабулевги вуго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾

136. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца Аллагьасда, ва гьесул расуласда х1акъаб х1алалъ иман лъе, ва гьеб иман лъеялда т1ад ч1ейги гьабе. Гьединго х1акъаб, щаклъи гьеч1еб х1алалъ иман лъе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасда решт1изабураб Къуръаналада, ва гьелда цереккун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ решт1изарурал киналго т1ахьаздаги. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ, гьесул малаикзабазда, Аллагьасул т1ахьазда, ва аварагзабазда, гьединго ахир къиямасеб къо бук1иналда инкар ккурав чи ц1акъ къосарав чи вуго, ва жив х1акъаб нухдаса вахъарав, Аллагьасул т1орит1ел жиндие гьеч1ев чи вуго.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ ثُمَّ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًۢا ﴿١٣٧﴾

137. Х1акълъунго жидеца иман лъун рук1арал, цинги капурлъарал г1адамал. Хадубги жудеца иман лъун рук1ун, ц1идасан купруялда арал, ва гьеб купруялда ч1арал: гьал г1адамазул Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мунагьал чуруларо, ва гьезда т1асаги лъугьуларо, ва гьел бит1араб нухдаги т1орит1уларо.

Гьаб аят буго мунафикъзабазул х1акъалъулъ решт1изабураб: жидеца иман лъун, цинги муртадлъарал, цингиги иманлъун, ва гьанжеги муртадлъун, ва гьеб купруялда ругеб х1алалъ жал хварал. Цо г1алимзабаца абуна: Гьаб аят буго Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда иман лъун рук1арал г1адамаз гьеб иман лъеялдаса руссун бачие лагълъи гьабун капурлъиялъул бицараб. Цинги Мусаде иман лъурал. Гьелдаса хадув Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг вач1араб мехалъ гьесда инкар ккурал. Цинги Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ авараг вач1индалго жудер инкар кквей ц1акъго ц1ик1арал, ва жидеца

гьев Мух1аммад аварагасда иман лъеч1ел г1адамазул бицараб абун.

بَشِّرِ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾

138. Дуца мунафикъзабазда рохел бице Мух1аммад ﷺ, гьезие ц1акъ жинца унтизе гьабулеб г1азаб бук1ине бугин абун.

ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ أَيَبۡتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلۡعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلۡعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾

139. Муъминзабиги жалго тун капурзаби гьудуллъун кколел, гьезда божилъи гьабулел мунапикъзаби руго жидее жужах1алъул г1азаб бук1ине бугел. Гьел капурзабаздаса квербакъи, жидер къуват ц1ик1к1ин, жал бергьиналъе кумек т1алаб гьабунищха ругел гьал мунафикъзаби? Х1акълъунго, кинабго к1одолъиги, къуват-гучги Т1адег1анав Аллагьасе ﷻ буго. Ва гьесул квербакъи жиндие рокьарал муъминзабазе бук1уна.

Аллагьас квербакъи гьабурав чи вуго жив бергьуневги.

وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أَنۡ إِذَا سَمِعۡتُمۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكۡفَرُ بِهَا وَيُسۡتَهۡزَأُ بِهَا فَلَا تَقۡعُدُواْ مَعَهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦٓۚ إِنَّكُمۡ إِذٗا مِّثۡلُهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡكَٰفِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

140. Аллагьас ﷻ Къуръаналда жаниб нужеда бицун буго: Къуръаналъул аятал раг1араб мехалъ гьел аятазда капурзабаца инкар кколеб бугин, ва гьел аятал махсародеги гьарулел ругин. Гьадинал Аллагьасул каламалда инкар кколел, гьеб махсароде гьабулел г1адамалгун нуж г1одор ч1оге. Гьез гьеб къабих1аб г1амал тун цоги х1алалаб хабар бицунеб бугони бегьила гьелгун г1одор ч1езе. Аллагьасул калам махсароде гьабулел г1адамазда аск1ов г1одов ч1арав чи гьезда релълъун вук1уна жиндир купруялъулъ. **Т1адег1анав Аллагьас ﷻ капурзабиги мунафикъзабиги киналго данде рак1аризе руго жужах1алда жанир.**

Гьаб къавмгун цадахъ жужах1алда ккеялдаса х1инкъа, ва капуразулгун, мунапикъазулгун гьудуллъи гьабуге.

ٱلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمۡ فَإِن كَانَ لَكُمۡ فَتۡحٞ مِّنَ ٱللَّهِ قَالُوٓاْ أَلَمۡ نَكُن مَّعَكُمۡ وَإِن كَانَ لِلۡكَٰفِرِينَ نَصِيبٞ قَالُوٓاْ أَلَمۡ نَسۡتَحۡوِذۡ عَلَيۡكُمۡ وَنَمۡنَعۡكُم مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ وَلَن يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لِلۡكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾

141. Гьал капурзаби ва мунапикъзаби руго: **Нужеда кидалдай балагьал рач1ина абун,** гьел рач1изе бокьун, **хъаравуллъи ккун ругел.** Гьел балагьал нужеда рач1араб къоялъ жал роххун рук1ине ругел. **Нужее Аллагьасул ﷻ рахъалъан бергьенлъи ва гъанимат (давла) щвани, гьез абула: нижги нужгун цадахъ рук1анагурищ,** нижееги

кье гьеб гъаниматалдаса бут1а абун. **Капурзаби бергьун гьезие роххел щвараб къоялъ, мунапикъзабаца гьездаги абула: нижее рес бук1ана муъминзабигун цадахъ нужеда рагъизе. Нижеца нуж бергьиналъе сабаб гьабуна,** нижее бут1а кье нужее щвараб давлаялдаса абун.

Аллагьас х1укму гьабизе буго муъминзабаздаги капурзабадаги гьоркьоб къиямасеб къоялъ. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **капурзаби муъминзабазда т1ад бергьинеги теларо дунялалъул рукъалда,** ва ахираталда гьезул щибго х1ужаги бук1унаро муъминзабазда данде борцине, ва бицине.

Ибнукасирица абуна: капурзабазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цо-цо заманалъ бергьенлъи кьуниги, т1обараб бергьенлъи, ва муъминзаби т1аг1изари гьезие кьолеб жо гьеч1о. Т1адег1анав Аллагьасул къот1и буго ахир-къадги исламияб дин бергьизе, ва лъик1аб ахиратги Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарал муъминзабазе бук1изе.

إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾

142. Х1акълъунго мунапикъзаби жидеца Аллагь гуккулаян руго: загьиралда иман лъуралльун ч1ун, рек1елъ купру бук1ун. **Х1акъикъаталда Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинца гьел гуккарав.**

Жидер квешаб г1амалалда гьел даим гьарун, ва халат гьарун, ахирталда гьезие г1азаб ц1ик1к1изе. Аллагьас муъминзабаздаги амру гьабун буго гьел мунафикъзаби ч1ваге абун, гьезул мунагьал г1емерлъизе. Ва ахираталда гьезие бищунго квешаб, жужах1алъул гьоркьияб т1ала гьабун буго жанир ч1олеб ва г1азаб гьабулеб бак1лъун.

Аллагьас нилъ рик1к1ад гьареги гьаб г1азаб т1ад гьабулел г1амалалдаса.

Гьел мунапикъзаби как базе рахъараб мехалъ ц1акъ к1вах1алго рахъула: жидее гьеб какил кири щвеялда хьуллъун гьеч1ого, ва как бач1ого теялда г1азаб гьабиялдасаги х1инкъич1ого. **Г1адамазе рихьизе г1оло рахъун ч1ола гьел жамаг1атгун цадахъ как базе, ц1акъ дагь гурони Аллагьги** جَلَّجَلَالُهُ **рехсоларо.**

مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾

143. Мунапикъзаби иманалдаги купруялдаги гьоркьор руго, жал щакдарулелльун, ва жидер г1акъло г1олареллъун. Муъминзаби руго абун гьалгун рекъон рук1уларо, ва капурзаби руго абун долгун

рекъонги рук1уларо. Аллагьас ﷻ бит1араб нухда т1орит1ич1ел г1адамазда гьеб нух батуларо ва гьезие бахьибуголъиги щоларо.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنٗا مُّبِينًا ١٤٤

144. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца муъминзабиги дорег1ан тун капурзаби гьудулзабилъун ккоге, гьел т1асса рищун, гьел лъик1аллъун рихьун рук1унге**. Нужее бокьунищ бугеб Аллагьас ﷻ ахираталда нужее г1азаб гьабизе баянаб х1ужа- г1илла нужецаго х1адурун тезе?.**

إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ فِي ٱلدَّرۡكِ ٱلۡأَسۡفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمۡ نَصِيرًا ١٤٥

145. Х1акълъунго мунапикъзаби жужах1алъул бищун гъоркьияб т1алаялда рук1ине руго. Жиндир боркьи ва г1азаб гучаб. **Ва гьезие квербакъулев щивго чи вук1ине гьеч1о,** гьеб г1азаб т1асса босизе яги бигьа гьабизе.

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ وَأَصۡلَحُواْ وَٱعۡتَصَمُواْ بِٱللَّهِ وَأَخۡلَصُواْ دِينَهُمۡ لِلَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۖ وَسَوۡفَ يُؤۡتِ ٱللَّهُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَجۡرًا عَظِيمٗا ١٤٦

146. Жидеца тавбо гьабун лъик1аб г1амал гьабурал, Аллагьасул ﷻ динги ккурал, гьеб дин гьабиялъулъ ширк гьабич1ого цох1о Аллагьасе г1ибадатги гьабурал: гьал г1адамаздаса Аллагь ﷻ т1аса лъугьула ва гьал муъминзабигун цадахъ рук1уна. Ахираталда Аллагьас муъминзабазе ц1акъ к1удияб ажро кьезе буго.
Ниг1матазул алжан кьезе буго, абадиялъго жанир рук1унеблъун.

مَّا يَفۡعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمۡ إِن شَكَرۡتُمۡ وَءَامَنتُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمٗا ١٤٧

147. Аллагьасе ﷻ щиб жо бук1инеб нужее г1азаб гьабиялдалъун, Аллагьасда иманлъун, гьесие щукру гьабулелллъун нуж ругеб мехалъ.
Нужедаса ццим босулев гьеч1о Аллагь ﷻ, яги нужедаса жиндие щвараб зарал борхулев гьеч1о. Гьединго нужее г1азаб гьабун жиндие мунпаг1ат бук1унев гьеч1о. Ай, Аллагьас ﷻ г1азаб гьабуларо муъминзабазе, гьелъул г1аксалда нужер дагьаб лъик1аб г1амалалда данде г1емераб ажро кьола Аллагьас. **Х1акълъунго Аллагь ﷻ лагъзадерил лъик1аб г1амалалда щукру гьабулев вуго,** гьелда данде г1емераб ажро гьабун. **жинда кинабго г1амал лъалевги вуго.**
Мух1аммад Г1али Сабунияс абуна:
Мунапикъзабазул х1ал капурзабазул х1алалдаса захl1матаб буго

гъезие бугеб х1инкъиялъул ва г1азабалъул рахъалъан. Гьелъие <u>цо г1илла</u> буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мунафикъзабазул х1акъалъулъ аби: «Гьезие жужах1алъул бищун гъоркьияб т1ала х1адурун бугоян»- абун. <u>К1иабилеб г1илла</u> буго капурзабазул тавбо бицараб бак1алда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: «Гьел капурзабаде абе гьез купру тун тавбо гьабуни, гьезул цересelги мунагьал чурила»- абун.

Мунапикъазул тавбоялъе ункъго шарт1 гьабун буго: мунагьазда рек1екълъун тавбо гьаби, хадуб лъик1аб г1амал гьабиялда т1ад ч1ей гьаби. Аллагьасул дин ккун вук1ин. Аллагьасе гьабулеб г1ибадаталъулъ щибго жо г1ахьал гьабун гут1и.

<u>Лъабабилебги</u> буго: гьадин тавбо гьабун хадубги, гьел муъминзаби руго абураб сифат гьабич1ого Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: «муъминзабигун цадахъ рук1ина»-абун, ахираталда алжаналъул бицараб бак1алдаги абулеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ: «муъминзабазе к1удияб ажро кьела»- абун. Гьаб кинабго жо буго Аллагьасе мунапикъзаби рокьунгут1и, гьел х1инкъизари жидер нипакълъун бугеб купру ц1акъ к1удияб зулмо бук1ин бицун.

﴿لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ١٤٨﴾

148. Т1адег1анав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **бокьуларо г1адамаз къабих1аб жо загьир гьабун бицизе,** ва цо-цазе квешаб дуг1а гьабизеги. **Жиндие зулмо гьабурав чияс бегьила жинца зулмо гьабурасе квешаб дуг1а гьабизе,** ва жиндие гьабураб зулму загьир гьабизе. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужер раг1и раг1улев, ва нужер г1амалал жинда лъалев вуго:**

Залимас гьабураб зулмуги лъала Аллагьасда, жиндие зулму гьабурасул дуг1аги раг1уна, ва гьелъие жаваб гьабула.

﴿إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن سُوٓءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ١٤٩﴾

149. Нужеца лъик1аб г1амал загьирго гьабуниги, цогидазеги мисаллъун бук1ине, **гьеб г1амал балъго гьабуниги,** нуж рияалдаса ц1унун рук1ине, **яги нужеца зулму гьабурав чи т1асан лъугьун таниги,- гьаб кинабго г1амал Аллагьасда бихьула ва лъала. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир х1ал к1олев вуго рец1ел босизе, ва амма рец1ел босич1ого т1аса лъугьун толев вуго.**

Аллагьас муъминзаби гьесизарулел руго т1аса лъугьиялда, ва гьезда абулеб буго: дир х1ал к1ола киг1ан залимав чиясдасаги рец1ел босизе, ва дун къуват-гуч бергьарав вуго. Гьадин бугониги

дица т1аса лъугьун тола дир заг1ипал лагъзал. Нуж руго заг1ипал, г1ажизал г1адамал, нужеда ц1акъго рекъараб буго цо-цазда т1аса лъугьизе абун.

150. Жидеца Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ**, гьесул аварагзабаздаги** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **инкар кколел г1адамал, ва жидее бокьун бугел Аллагьги гьесул аварагзабиги рикьизаризе, цоял цояздаса бат1а гьаризе. Ва жидеца абулел нижеца цоязда иман лъола, цогидазда лъоларо абун. Жидееги бокьун бугел иманалдаги купруялдаги гьоркьосеб цо нух лъезе:**

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡفُرُونَ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيۡنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيَقُولُونَ نُؤۡمِنُ بِبَعۡضٖ وَنَكۡفُرُ بِبَعۡضٖ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾

гьединаб нух бук1уларо, ва гьал г1адамал къосарал, капурал руго.

151. Гьал руго х1акъикъиял капурзаби, гьез ниж иман лъурал ругоян абуниги. **Дица капурал г1адамазе гьел ц1акъ г1одорег1ан гьарулеб жужах1алъул г1азаб х1адурун буго.**

أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ حَقّٗاۚ وَأَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٗا مُّهِينٗا ﴿١٥١﴾

Гьаб к1иго аят (150,151) решт1изабуна ягьудазул, ва насраниязул х1акъалъулъ: жидерго аварагасда иман лъун, цоги аварагзабазда инкар кколел. Гьединго жидер т1ехьалда гурони иман лъоларел, Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вит1араб мехалъ гьесда иман лъезеги ч1ух1арал, Къуръанги гьереси гьабурал.

Гьал г1адамаз ниж иман лъурал руго абиялъе г1оло гьазул иман къабул гьабуларо ва гьал капурзаби руго: гьезда т1адаб бук1ана киналго аварагзабазда, ва киналго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ т1ахьазда иман лъезе. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вит1араб мехалъ гьесда нахърилълъине, ва гьесул шарг1алда хьвадизе. Гьез гьаб х1укмуги хвезабуна, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда нахъ рилълъиналдаса цогидал г1адамалги нахъч1вана. Гьаб купруялда данде жазаъ буго абадияб жужах1алъул г1азаб.

152. Жидеца Аллагьасдаги ва гьесул аварагасдаги иман лъурал муъминзаби, аварагзаби цо-цаздаса бат1аялльун гьарич1ого киназдаго иман лъурал. Гьал муъминзабазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **ахираталда жидер ажро-кири кьезе буго.** Гьазие ажро алжан буго. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинца мунагьал**

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَلَمۡ يُفَرِّقُواْ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّنۡهُمۡ أُوْلَٰٓئِكَ سَوۡفَ يُؤۡتِيهِمۡ أُجُورَهُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿١٥٢﴾

рахчулев, ва жив муъминзабазда гурх1улев вуго.

يَسۡـَٔلُكَ أَهۡلُ ٱلۡكِتَٰبِ أَن تُنَزِّلَ عَلَيۡهِمۡ كِتَٰبٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِۚ فَقَدۡ سَأَلُواْ مُوسَىٰٓ أَكۡبَرَ مِن ذَٰلِكَ فَقَالُوٓاْ أَرِنَا ٱللَّهَ جَهۡرَةٗ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ بِظُلۡمِهِمۡۚ ثُمَّ ٱتَّخَذُواْ ٱلۡعِجۡلَ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ فَعَفَوۡنَا عَن ذَٰلِكَۚ وَءَاتَيۡنَا مُوسَىٰ سُلۡطَٰنٗا مُّبِينٗا ﴿١٥٣﴾

153. Гьаб аят решт1изабуна ягьудияз Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абидал: «мун х1акъав авараг ватани мун нижехъе вач1а зодисан цадахъго цо нухалъ решт1изабураб т1ехьги босун, Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ авараг Таврат босун вач1араб г1адин»-абун. Гьаб раг1и бук1инч1о иман лъезе бокьун абураб, инкар кквеялул ва х1ал хъублъиялъул къуваталъ абураб раг1и бук1ана.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ягьудиязул т1абиг1ат-г1амал бицун, гьел къват1ир ч1вазарун решт1изабуна гьаб аят.

Китабияз дуда абулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, дуца жидее зодисан т1ехь решт1изабе абун. Мун гьелда щибго г1ажаиблъуге: **х1акълъунго Муса аварагасдаса гьез гьелдасаги к1удияб жо т1алаб гьабуна, ва абуна: «Дуца нижеда Аллагь вихьизаве загьирго, нижер беразда»-абун. гьез гьадинаб купруялъул раг1и абидалго, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие г1азаб гьабуна ва зодисан ц1а бач1ун, гьеб ц1аялъ жал рух1ана. Хадубги Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда иман лъун рук1арал г1адамаз бачие лагълъи гьабуна ва гьеб алагьлъун ккуна, гьезие Мусаца загьирал муг1жизаталги рихьизарун рук1адго.**

Муса аварагас жив Аллагьасул расул вук1иналда т1орит1ел гьабулел: жиндир г1ансаялъул, кверала ъул, ралъад бикьизабиялъул, ва цогидалги г1емерал муг1жизатал рихьизаруна. **цингиги дун гьел г1адамаздаса т1аса лъугьина:** гьазул к1удиял мунагьал, хиянатал ругониги, Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасда гьаридалго, гьел г1азаб гьабич1ого тана.

Дица Муса аварагасе ц1акъ баянал х1ужаби, ва муг1жизатал кьуна. Гьедин бугониги жиндир къавм гьев Муса аварагасда иман лъун, мут1иг1лъун ч1олел рук1инч1о. Гьаб дур заманаялъ ругел ягьудиялги гьелго руго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, ва киг1ан к1удияб муг1жизатгун мун вач1аниги, мун рит1ухъ гьавулел, ва дуда нахърилълъунел гьеч1о. Гьаб раг1и тасдикъ гьабулеб буго гьезул г1амал бицарал гьалда хадусел аятазги.

وَرَفَعۡنَا فَوۡقَهُمُ ٱلطُّورَ بِمِيثَٰقِهِمۡ وَقُلۡنَا لَهُمُ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡبَابَ سُجَّدٗا وَقُلۡنَا لَهُمۡ لَا تَعۡدُواْ فِي ٱلسَّبۡتِ وَأَخَذۡنَا مِنۡهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظٗا ﴿١٥٤﴾

154. Дица гьел ягьудиязда т1ад т1ур мег1ер борхана, гьез Таврталда г1амал гьаби, ва Муса аварагасул шарг1алда нахърилълъин къабул

гьабуларого бук1ун:
Эхеде борхун, жидеда т1ад гьет1изабун, Т1ур мег1ер бихьун, гьеб т1аде бортун жал гьалаглъилин х1инкъун гурони гьез Аллагьасе сужда гьабич1о, ва гьесие х1елич1о. Гьадинан жал гьалаг гьариялда х1инкъун гурони Муса аварагасда нахърилъине, ва Тавраталда г1амал гьабизе жал мук1урлъич1о.
Цингиги гьезда дица амру гьабуна нуж Байтул-мукъадасалда жанир лъугьаян, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **х1елун, бет1ер г1одоб къулун абун.** Гьаб амруялдаги гьез хилиплъи гьабуна ва, Аллагьасул амру махсароде гьабун мугъ цебе гьабун, рохо-къот1ода хъуршулаго лъугьана жал шагьаралъул рагьдохъан жанире.
Цогиги гьел ягьудиязда дица амру гьабуна щаматкъоялъ ччуг1а ккоге абун, гьеб ччуг1а кквеч1ого бук1ине гьездаса ц1акъ щулияб къот1иги босана гьез гьаб къот1иги хвезабуна ва шамат къоялъ ччуг1а кквезе х1илла ургъана: рузман къоялъго гьинал лъун, гвендал рухъун, гьениб жаниб шамат къоялъ ччуг1а бач1ине х1адурлъи гьабун толаан.

155. Жидеца киналго къот1аби хвезариялъе г1оло, Аллагьасул муг1жизатазда инкарги кквеялъе г1оло, щибго г1ила гьеч1ого жидехъе рит1арал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **аварагзабиги ч1ваялъе г1оло.**

فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагас жал иман лъеялда ах1араб мехалъ, гьез абураб раг1иялъе г1ологи: «**нижер рак1азда т1ад т1алъел буго, дуца бицараб жо гьениб жаниб лъугьунеб гьеч1о**»- абун. Ягьудияз абухъин гьеч1о гьезул рак1ал. **Гьезда т1ад Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **купруялъул мугьру ч1ван буго, ва гьезул ц1акъ дагьал г1адамал гуро иман лъолел гьеч1о**. Гьал к1удиял мунагьазе г1оло, ва хадурги рицунел к1удиял мунагьазе г1оло гьезие жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.

156. Жидеца Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасда инкар кквеялъе г1оло, ва Марьямида ц1акъ к1удияб бугьтанги лъеялъе г1оло** бук1ина ягьудазе гучаб г1азаб. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ киналго руччабаздаса хира гьаюн йижарай Марьямица зина гьабун гьавурав вас вуго Г1иса абуна ягьудияз.

وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَٰنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾

157. Ягьудияз абиялъе г1ологи нижеца

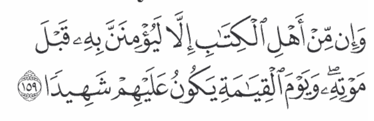
وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ

رَسُولَ ٱللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾

Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **ч1ванила абун: «ал-Масих1 Г1иса ибну Марьям»-абун жинда абулев, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **расуллъунги жив вугев. Ягьудияз Г1иса ч1вач1о, жидеца гьев хъарщиялдаги вукъич1о** (кверазда, х1ат1азда маг1ал ч1ван). **Киниги Аллагьас жидее Г1иса вугин ккезе гьабун цоги чи ч1вана ягьудаз. Гьав Г1исал** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **х1акъалъулъ хилиплъарал г1адамалги х1акъаб жоялдаса ц1акъ рик1к1адаб даг1ба-къецалъулъ руго. Гьезие щибго баянаб х1ужаги гьеч1о, жидерго рак1алда ккараб жоялда нахъ рилълъун к1алъай гуреб гьезда лъалеб жоги гьеч1о. Г1иса авараг вук1ин лъан ч1вач1о ягьудияз дов чиги: щакдарилаго, мух1канлъи гьеч1ого ч1вана.**

بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾

158. Гьез абухъе гьеч1о иш. Г1иса авараг Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **ч1агого жинда аск1ове зобалазде вачана. Х1акълъунго Аллагь жиндир къуват-гуч бергьарав, жиндир пишабазулъ х1акимияв вуго.**



159. Китабиязул цониги чи гьеч1о жив хвеледа цеве Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасда жинца иман лъолевлъун гурони.**

Гьезда рух1 босулев малаик т1аде щвей х1акълъараб мехалъ, ягьудияз ва насранияз Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ нуг1лъи гьабизе буго Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасул лагъ вуго ва Аллагьасул расул вуго абун.

Ибнужарир абулев г1алимас абуна: гьаб аяталъул маг1на гьабиялъулъ г1алимзаби хилиплъана. Бищун бит1араб бук1ине рекъараб маг1на буго: «Г1иса авараг ракьалда решт1ун хадуб цониги китабияв нахъе хут1изе гьеч1о Г1иса авараг хвеледе гьесда иман лъеч1ого» – абун. Гьаб маг1на бит1араб бук1иналъе нуг1лъи гьабула Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ракьалда решт1ун хадуб киналго г1адамал исламияб диналда руссинарун хадуб гурони Г1иса авараг холарин абураб маг1на бугел х1адисаз.

Къиямасеб къоялъ Г1иса аварагас китабиязе нуг1лъи гьабизе буго гьезул купру-ширк бицун. Ягьудиязе нуг1лъи гьабизе буго гьез Г1иса авараг гьереси гьавунин, ва гьесул эбел Марямида к1удияб бугьтанги лъунин. Насраниязе нуг1лъи гьабизе буго гьез Г1иса авараг Аллагьасул вас вуго абун, Аллагь вуго абун ширк гьабунин абун.

Жинда Аллагьасул салам лъеяв Г1иса аварагасул х1акъалъулъ

насраниязул хилап буго ва цояз-цоял гьереси гьарулел, жидер иманлъей хвезабулел г1акъидаби (рек1ел ч1еял) руго. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса Абух1атимица бицана:

«Аллагьасул салам лъеяв Г1иса авараг ч1ваze абун ягьудиял гьев жанив вугеб рукъ сверун лъугьиндал, Г1иса аварагас живгун цадахъ рук1арал х1авариюназда абуна: «нужер щив вугев дун абун ягьудиязда рак1алда ккезабулев, гьез жив ч1ваze, ва дир даражаялда, дунгун цадахъ вук1ине»-абун. Х1авариюназул анц1ила к1иго чи вук1ана. Гьезул бищунго г1олохъанав вахъана т1аде: «дун вуго гьев чи» – абун. Г1иса аварагас абуна: «мун г1одов ч1а» - абун. Хадубги Г1исаца гьикъана щив вугев нужер дида релълъаравлъун вук1ине разияв чи: «ягьудияз жив ч1ваze, ва ахираталда дунгун цадахъ дир даражаялда вук1ине» - абун. Гьанжесаги довго г1олохъанчи вахъана т1аде «дун вуго гьевчи» – абун. Лъабабизеги Г1исаца добго суал кьедал гьев г1олохъанчи т1аде вахъана. Цинги Г1иса аварагас « мун вуго гьевчи» – абуна. Рукъалъул т1охилъан бук1араб гордухъан Аллагьас зодиве вачун Г1иса авараг араб мехалъ ягьудиязул Г1иса авараг кквезе абун рач1арал г1адамал рокъор лъугьана, ва дов г1олохъан чи Г1иса авараг вуго абун рак1алда ккун, къват1ив вачун ч1вана. Хадув жидеца гьев хъарщазда вукъана: кверазда, ва х1ат1азда маг1ал ч1ван.

Гьаб ишалдаса хадуб Г1иса аварагасда иман лъун рук1арал насраниял лъабго къокъаялда рикьана. <u>Цо къокъаялъ</u> *абуна: «нижгун цадахъ алагь вук1ана ракьалда жиндие бокьараб г1ан мехалъ, цинги жив зодове ана» абун.* <u>Цоги къокъаялъ</u> *абуна: нижгун цадахъ ракьалда алагьасул вас вук1ана жиндие бокьарабг1ан мехалъ, цинги Аллагьас гьев вас жинде аск1ове зодове вачана» – абун. Гьезда ц1ар буго «нист1уриял» – абун.*

<u>Цоги къокъаялъ</u> *абуна: нижгун цадахъ Аллагьасул лагъ, ва расул вук1ана Аллагьасе бокьарабг1ан мехалъ, цинги Аллагьас гьев жиндихъе зодове ворхана» - абун. Гьаб къокъа буго жидеца иман лъурал, «муслимунал». Цинги гьаб к1иго къосараб къокъаялъ рагъ гьабун муслимунал ч1вана, гьел дагьлъана, ва нахъе хут1арал маслимунал жидер иман бахчун рук1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вит1араб мехалъ гьаб къокъаялъ жудер иман загьир гьабуна».*

Цоги г1ажаибаб жо буго гьал насраниязул: гьезул цо къокъа буго ягьудияз Г1иса авараг г1одовег1ан гьавунин, гьев ч1ванин, ва хъарщазда вукъанин абулел. Г1иса авараг г1одана, ва рак1 къварилъун вук1анин абулелги. Гьев Г1иса авараг т1ад вукъараб хъарщиялда релълъараб хъанч гьабун, гьеб хъанчие лагълъи гьабулел. Гьаб иш кинха бит1ун

бук1унеб, жидеца «Аллагь» вуго, яги «Аллагьасул вас» вуго абурав Г1исал х1акъалъулъ! Гьев ч1вазе ягьудиязда кин к1олев, ва «Аллагь» кин г1одилев?
Аллагьасул салам лъеяв Г1иса авараг ч1агого зодов ворхин, ва ахир заманалъ гьев ракьалда решт1ине вук1ин, гьес исламияб дин дунялалдаго т1ибит1изабизе бук1ин бицарал сах1их1ал х1адисал г1емер руго. Цо чанго х1адис нилъецаги хъвала (иншаАллагь).
Жинда Аллагь разилъаяв имам Бухарияс Абугьурайратидаса х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«дир напс жинда кодоб бугев Аллагьасул ц1аралдалъун гьедула дун: нужеде решт1изавила Марьямил вас Г1иса жинца бит1араб х1укму гьабулевлъун. Жинца хъанчги бекила, болъонги ч1вала, жизъят т1аса рехила. Цинги боц1и-мал г1емерлъун, г1адамал бечелъун цониги чияс гьеб боц1и къабул гьабулареблъун бук1ина. Цох1о Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *гьабураб сужда лъик1аб бук1ина гьеб заманаялъ инсанасе кинабго дунялалдаса, ва гьелъул бечелъиялдасаги»* - абун.
Аллагьасул свалат салам лъеяв Г1иса аварагас бекулеб хъанч, ва гьес ч1валеб болъон буго г1адамаз Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабун жидее лагълъи гьабулел рук1арал хъанчал. Жизъят т1аса рехула абураб раг1иялъул маг1на буго: жизъят т1аде лъун щивниги чи толаро исламияб дин босун гурони. Гьеб заманаялъ жинца х1укму гьабулеб жо цох1о хвалчен бук1уна; иман лъурав чи ч1аго хут1ула, иман лъеч1ев чи ч1вала.
Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидасан имам Ах1мадица бацараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Киналго аварагзаби эбелдахъан вацал руго: (цо чиясул бат1и-бат1иял руччабаз гьарурал васал) жидер улбул бат1иял амма дин цогоял. Г1иса аварагасе вац вук1ине дун бищунго рекъарав вуго. Дидаги гьесдаги гьоркьов авараг вук1инч1о, ва гьев дир умматалда решт1изе вуго. Нужеда гьев вихьараб мехалъ лъазе вуго: гьоркьохъеб, берцинаб черх бугев чи вук1ана, хъах1лъиги баг1арлъиги жубараб г1адаб кьералъул, жинда т1аде рет1ун к1иго баг1араб ракьул кьераб рет1ел бук1ина. Жиндир бет1ералдаса лъим т1инк1улеб бугеб г1адин бук1уна бет1ер биччун гьеч1ониги... Гьеб заманаялъ Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *киналго динал гьалаг гьарула исламияб дин хут1изег1ан. Гьев Г1иса аварагас дажалги ч1вала. Цинги ракьалда т1ад ц1акъ парахатаб, рах1атаб, бечедаб заман бук1уна. Гъалбац1алги варанабиги цадахъ рук1уна, бац1ал г1иялгун цадахъ рук1ина. Г1исинал лъимал борхьал расандизарулел рук1ина, жидее гьез заралги гьабиларо»*-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Абуумамат ал-багьили абулев асх1абасдасан х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас нижее хут1ба гьабуна дажалил питнаялъул бицун. Гьеб хут1баялда жаниб абуна: *«Аллагьас Адам авараг вижаралдаса хадуб ракьалда рук1арал питнабазул цонигияб бук1инч1о дажалил питнаялда релълъараб, ва гьелдасан к1удияб.*

Аллагьас щивав аварагасда лъазабулеб бук1ана гьев дажалил питнаялдаса х1инкъа абун. Дун ахирав авараг вуго, ва нуж ахираб уммат буго: щибго щаклъи гьеч1о гьев дажал гьаб умматалда жанисан вук1иналда. Дажал вахъуна Г1иракъалдаги Шамалдаги гьоркьоб бак1алдаса, ва жинца ц1акъ пасалъаби, ва г1асилъаби гьарула. Я Аллагьасул лагъзал! Нуж иманалда ч1а, ва нужеца сабро гьабе, гьев дажал нужеда гьоркьоса вахъина. Гьес абула: дун вуго авараг, дида хадув цоги авараг гьеч1о абун, гьелдаса хадуб жинца абула дун нужер бет1ергьан вуго абун. Нужее Бет1ергьан Аллагь вихьуларо нуж хун алжаналда лъугьун гурони. Цо бер бецавги вук1уна гьев дажал, нужер Бет1ергьан Аллагь бецав гьеч1о.

Гьесул надалда хъван бук1уна «дун капурчи вуго»-абун, гьеб раг1и щивав муъминчиясда ц1ализе лъала. Дажалил питнаялдаса буго гьевгун цадахъ алжанги жужах1ги бук1ин. Гьесул жужах1 нужер алжан буго, гьесул алжан нужее жужах1 буго…

Цоги дажалил питнаялдасан буго жинца цо чиясда аби: «дица дур эбел-эмен ч1аго гьаруни, дуца дида дур бет1ергьан вуго абун иман лъелищ»-абун, гьев чияс абула: «лъела» – абун. Цинги щайт1ан буч1уна гьев чиясул эбел-имсул сураталда, ва жинца абула: я дир вас гьев чи дур бет1ергьан вуго, мун гьесда нахъвилълъа» абун.

Цоги гьесул питнаялдасан буго: жинца цо муъминчи бет1ералдасан бай бихьун хъухъан к1иго бут1а гьабун г1одов реххула, ва жинда сверухъ ругел г1адамазда абула: гьав дир лагъасда балагье нуж, дица гьав ч1аго гьавизе вуго, цингиги гьас дида инкар кквезе буго» – абун. Цинги Аллагьас гьев лагъ ч1аго гьавула, ва дажалица гьесда гьикъула: «дур бет1ергьан щив вуго» - абун. Муъминав лагъас абула: дир Бет1ергьан Аллагь вуго, ва мунги Аллагьасул тушман дажал вуго»–абун.

Цоги гьесул питнаялдасан буго жиндир амроялдалъун зобалаз ц1ад бай, ва ц1ад къот1изе гьаби. Жинда иман лъеч1ел г1адамазул боц1и-мал гьалаглъи, жинда иманлъуразул боц1и-мал г1емерлъи. Гьав дажал т1аде хьвадич1еб, гьас питна гьабич1еб бак1 хут1иларо Макка, ва Мадина гурони»-абун.

Жинда Аллагь разилъаяй Умушарикица абуна: Я расулаллагь ﷺ!

Гьеб мехалъ г1арабиял кир рук1ине ругел?» - абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«гьеб къоялъ г1арабиял ц1акъ дагь рук1ине руго. Иман лъурал г1арабиял Байтул-Мукъадасалда рук1ине руго. Жидер имамгун цадахъ рогьалил как базе гьел рахъараб мехалъ Г1иса авараг решт1ине вуго гьезда т1аде»... как бан хадуб масжидалъул нуц1а рагьарабго гьенир к1алт1а ч1ун дажалги, ва лъабкъоялда анц1азар ягьудиявги ватизе вуго ярагъ, къолденалгун. Г1иса аварагасда бер ч1варабго дажал лъималда гьоркьоб ккараб ц1ан г1адин виун ине лъугьуна ва жив лъутун унаго Г1иса аварагас хвалчен кьабун ч1вала. Цинги ягьудиялги х1инкъун рихун уна. Хадур лъугьун муъминзабаца ягьудиял ч1вала, ва щибаб гамач1алъ, х1айваналъ, гъвет1алъ, къедалъ абула: «Дида нахъа вахчун ягьудияв вуго гьав ч1вазе вач1а я муъминчи»-абун. Цо «гъаркъад» абулеб гъвет1 буго жинца «ягьудияв вуго дида нахъаян»- абулареб. Гьеб ягьудиязул гъвет1 буго.* Х1адис имам ибну Мажатица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Навас ибну Самг1анидаса Муслимица бицараб х1адисалъулъ буго:

«гьев дажал вахъараб заманялъ гьес ракьалда к1икъого къо базе буго. Цо къо лъаг1елг1ан халатаб бук1ина, цо къо моц1г1ан халатаб бук1ина цо къо анкьг1ан халатаб бук1ина, цогидал къоял гьал нилъер къоязда релълъун рук1ина» - абун. Асх1абзабаца абуна: «Я расулуллалагьи! Гьеб къоялъ нижее цо как г1езе бугищ?» - абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «цо как г1еларо, гьоркьохъеб къоялъул къадар ч1езабила» – абун. Цинги Аллагьас Г1иса авараг вит1ила гьеб къавмалда. Димашкъалъул бакъ баккул рахъалда хъах1аб минареталда аск1ов решт1ина Г1иса авараг малаикзабазул куркьбузда квералги лъун.

Т1адег1анав Аллагьас яъжуж-маъжуж абураб къавмги бахъизабила: ц1акъ г1емераб, муг1руздасан ихх чвахулеб г1адин рач1унел г1адамал рук1ина гьел. Гьезул цересел цо ралъад бугеб бак1алда щвараб мехалъ,гьез гьекъон гьеб ралъад т1аг1ула, хадур рач1араз абула: гьаб бак1алда лъим бук1ун бугоха» – абун. Цинги ракьалда бугеб жо гьез кванан, баракат ун бук1уна.

Г1иса аварагас, ва гьесул асх1абзабаца Аллагьасда гьарун, гьеб къавм Аллагьас цох1о къоялда жаниб хвезабун т1аг1изабула. Г1иса авараг, ва гьесул асх1абзаби маг1ардаса ракьалда лъугьиндал, гьезда цох1о рокьоб г1адаб бак1 батуларо яъжуж- маъжужазул мах1царал къаркъалаби гьеч1еб. Цингиги Г1иса аварагас Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ *гьарун, зодисан ч1ах1иял роржунел жал рач1ун, гьез раччун гьел къаркъалаби*

кире арал лъаларого т1аг1изарула. Хадуб Аллагьас кутакаб ц1ад бан ракь чурила, ва г1емераб, баракат бугеб ах, хур-хер бижула.
Гьедин ниг1матазулъ, ва рах1аталда рук1адго Аллагьас цо берцинаб, тамахаб гьури бит1ун муъминзабазул рух1ал росула, ва ракьалда хут1ула квешаб, капураб къавм, бихьин х1амул г1адин ракьалда т1ад жал рортанхъулел, ва гьаб къавмалда т1ад къиямасеб къоги ч1ола»-абун.

فَبِظُلۡمٖ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُواْ حَرَّمۡنَا عَلَيۡهِمۡ طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتۡ لَهُمۡ وَبِصَدِّهِمۡ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرٗا ١٦٠

160. Ягьудияз гьарурал зулмабазе г1оло дица гьезие х1арам гьаруна церекун х1алал гьарун рук1арал т1аг1амал, гьуинал ниг1матал. Гьез Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналдаса г1емерал г1адамал нахъч1ваялъе г1ологи.**
Гьаб сипат гьезие цебегосеб заманаялдаса бугеб буго. Гьез аварагзабиги ч1вана, Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасдаги тушманлъи гьабуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ аварагасда иман лъеялдасаги ягьудияз г1емер г1адамал нахъе ч1вана.

وَأَخۡذِهِمُ ٱلرِّبَوٰاْ وَقَدۡ نُهُواْ عَنۡهُ وَأَكۡلِهِمۡ أَمۡوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلۡبَٰطِلِۚ وَأَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ مِنۡهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا ١٦١

161. Гьез риба босиялъе г1ологи, гьеб риба гьабугеян лъазабун бук1ун хадубги. Жидеца г1адамазул боц1и х1арамаб, бат1улаб нухалда кванаялъе г1ологи.
Х1акимзабаца рищват босун, гьеб рищват босизе ва кьезе гьоркьохъанлъи гьабун.
Дару-сабаб гьабула абун, женаз ккурав чи, сих1ро гьабурав чи сах гьавула абун г1адамал гуккун, жудер щибго гьунарги гьеч1ого г1адамазул боц1и босулел г1адамалги гьаб аяталъул х1инкъи кьеялда гъорлъе ккола.
Дица гьел ягьудиязул капурал г1адамазе ц1акъ жинца унтизе гьабулеб г1азаб х1адурун буго: гьебги абадияб жужах1 буго.

لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلۡعِلۡمِ مِنۡهُمۡ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَۚ وَٱلۡمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَۚ وَٱلۡمُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ أُوْلَٰٓئِكَ سَنُؤۡتِيهِمۡ أَجۡرًا عَظِيمًا ١٦٢

162. Кинниги гьел ягьудиязул жидеда г1елму бич1ч1арал дагьалго г1адамаз, ва Аллагьасда иман лъурал муъминзабазги, иман лъола дуда рещт1изабураб Къуръаналда, ва гьелда церехун Аллагьас решт1изарурал т1ахьазда. Жидеца х1укъукъал т1убан как балел муъминзаби, жидер боц1удаса закатги кьолел, ва Аллагьасдаги, ахир къиямасеб къоялдаги иманги лъолел, гьал руго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разиял г1адамал. **Дица**

гьезие ахираталда ц1акъ к1удияб ажро кьела. Алжанал кьела.

﴿إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيۡمَٰنَۚ وَءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ زَبُورٗا ١٦٣﴾

163. Х1акълъунго дица дуда вах1ю гьабуна Мух1аммад ﷺ**,** умматалда щвезабулеб дин. **Дица Нух1 аварагасда вах1ю гьабураб г1адин, гьесда хадуб цоги аварагзабаздаги вах1ю гьабураб г1адин. Гьединго дица вах1ю гьабуна Ибрагьим аварагасда, Исмаг1илида, Исх1акъида, ва Яг1къубида, ва гьев Яг1къубил лъималазул лъималаздаса ругел аварагзабаздаги. Г1иса аварагасдаги вах1ю гьабуна, Аюбида, Юнусида Гьарунида, Сулейманидаги вах1ю гьабуна. ва Давуд аварагасухъе дица Забурги кьуна.**

Къурт1убияс абуна: «Давудихъе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ нусиялда к1икъоялда анц1го сурат кьуна. Гьел киналго ваг1за насих1атал рук1ана, шарг1иял х1укмаби рук1инч1о»- абун.

Хириял аварагзаби рехсолаго Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Мух1аммад ﷺ аварагасул бищун цебе бицана, жиндир авараглъун вит1и ахиралда бугониги, гьев Мух1аммад ﷺ киназдасаго хирияв вук1иналда ишара гьабун. Хадуб Нух1 аварагасул бицана, гьев т1оцевесев расул вугелъул, ва Адам аварагасда хадусеб къавмалъул эменги вугелъул (т1упан т1ун хадуб бугеб къавмалъул). Цинги Ибрагьим аварагасул бицана гьев умматалъул лъабабилев эмен вугелъул, ва киналго хадусел аварагзабиги гьесул наслоялдаса ругелъул.

﴿وَرُسُلٗا قَدۡ قَصَصۡنَٰهُمۡ عَلَيۡكَ مِن قَبۡلُ وَرُسُلٗا لَّمۡ نَقۡصُصۡهُمۡ عَلَيۡكَۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكۡلِيمٗا ١٦٤﴾

164. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **дуда жидер къисса бицарал аварагзаби рит1ана гьезул умматазда, ва къавмазда, ва дуда жидер къисса бицинч1ел, дуда лъаларел аварагзабиги рит1ана. Ва Аллагьас Муса** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасда каламги гьабуна к1алъаялдалъун:** Мусада жиб раг1улеб, ва бич1ч1улеб калам гьабуна. Гьедин бугелъул Муса аварагасда Калимуллагь абула: жинда Аллагь к1алъарав абураб маг1на буго гьеб раг1иялъул.

Ибнухат1ибица жиндир тафсиралда абуна. Т1адег1анав Аллагь Муса аварагасда к1алъана нилъеда кин абун бицине лъалареб, ва жиндие сифат гьабизе лъалареб к1алъаялъ. Нилъеда рекъараб гьеч1о гьелъул х1акъикъат ц1ехезе. Аллагь Мусада к1алъана, ва Мусада к1алъай раг1ана»-абун.

Масала инсанасе роххел щола, лазат щола, амма гьеб рагIабаздалъун бицизе лъалеб букIуларо. Гьадин иман лъун, божун, кин, щиб абун цIехечIого тезе рекъола гьаб масъала, ва гьалда релълъарал масъалабиги.

رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ١٦٥

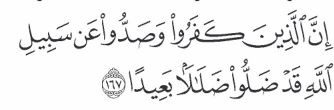
165. Аварагзабилъун ритIана гьал цере цIарал рехсаралги, ва рехсечIелги, **жидеца иман лъурал гIадамазда алжаналдалъун рохел бицунелльун, ва иман лъезе чIухIарал, ширк гьабурал гIадамазе жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьолелльунги.** Къиямасеб къоялъ тIаде рахъизарун хIисаб-мизан гьабизе ццере чIезарураб мехалъ **гIадамазе рес гьечIого букIине, гьал аварагзаби жидехъ рачIун хадуб Аллагьасда аскIоб жидеца гIузро бачине:** «нижехъ авараг витIун вукIаравани нижеца иман лъезе букIанаян»– абун. Гьединго капураб къавмалдаги абизе: «Дица нужехъе аварагзабиги ритIана, тIахьалги рештIизаруна» – абун, ва гьезие гIазаб гьабиги хIакълъизе.

ХIакълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир мулкалъулъ гуч бергьарав вуго, ва жиндир пишабазулъ хIакимияв, гIакъилав вуго.**

لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَشۡهَدُونَۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ١٦٦

166. Дуда инкар ккурал гIадамаз дур авараглъи ритIухъ гьабичIогоян абун дуе къварилъи ккоге МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**. Аллагь вуго жинца нугIлъи гьабулев дуда рештIизабураб Къуръан хIакъаб Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **калам букIиналъе. Гьеб Къуръан Аллагьас жиндаго хасаб гIилмуялдалъун рештIизабуна:** дуе мугIжизатлъун, жинда релълъараб инсанасда гьабизе кIолареблъун.

Гьединго малаикзабиги руго жидеца нугIлъи гьабулел мун Аллагьасул расул вукIиналда, ва духье Къуръан рештIизабиялда. ЦохIо Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **гIун вуго дуе жинца нугIлъи гьабулевлъун.**



167. ХIакълъунго Аллагьасда, ва гьесул аварагасда инкар ккурал гIадамал, цинги иман лъеялдаса цогидал гIадамалги нахъчIварал,- гьал капурзаби цIакъ рикIкIадаб къосиналдалъун къосарал гIадамал руго:

Гьез инкар ккун бугелъул, ва цогидалги къосизарун ругелъул, гьаб

ц1акъ к1удияб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъи буго.

168. Х1акълъунго жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккурал, цинги жидеца зулмуги гьабурал г1адамал:**

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾

мунагьал гьарун, авараг рит1ухъ гьавич1ого, г1адамаздаса х1акъаб жо бахчун. **Аллагьас гьал г1адамазул мунагьал чуруларо, ва гьел бит1араб нухдаги т1орит1уларо.**

169. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел капурал г1адамал **жужах1алъул нухда гурони т1орит1уларо. Даимго гьенир жанир рук1инелъун лъугьизарула жужах1алда. Гьаб ишги Т1адег1анав Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **ц1акъ бигьаяб жо буго.**

إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾

170. Я гьал г1адамал! Х1акълъунго Нужехъе Аллагьасул расул صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ **вач1ун вуго х1акъаб динги босун, нужер Бет1ергьанасул рахъалъан бугеб гьеб дин. Нужеца гьев расуласда иман лъе, гьеб нужее лъик1аб бук1ине буго. Нужеца иман лъеч1ого инкар ккуни, х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **буго зобал ракьазул, ва гьениб жаниб бугеб кинабго жоялъул ханлъи.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ بِٱلْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَـَٔامِنُواْ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ وَإِن تَكْفُرُواْ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

Нужер инкаралъ Аллагьасе щибго зарал гьабуларо.

Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинда кинабго жо лъалев, кинабго х1укму г1акъилго, жинда жаниб х1икмат бугеб х1алалъ гьабулев вуго.** Лъик1лъи гьабуразул ажро г1адада хвезабуларев вуго, квешлъи гьабуразе жазаъ гьабиги нахъ бахъун толев вуго гьез тавбо гьабизе бокьун ва гьезда гурх1ун.

171. Я гьал китабиял! Нужеца диналъулъ г1орхъолъан борч1араб жо гьабуге. Ягьудияз Г1исал عَلَيْهِٱلسَّلَامُ х1акъалъулъ зинадул лъимер буго абураб г1адин насранияз Г1иса Аллагьасул вас вуго абураб г1адин. **Ва нужеца Аллагьасул х1акъалъулъги бит1араб жо гурого абуге:** хъизан-лъимал руго абуге, г1ахьалчи вуго абуге. Жив цогояв, т1адег1анав къадро гуч бергьарав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго абе. **Х1акълъунго Марьямил вас Г1иса** عَلَيْهِٱلسَّلَامُ **Аллагьасул расул вуго, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **малаикзабазул**

يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا تَغْلُواْ فِى دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ إِنَّمَا ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلْقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ ۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۖ وَلَا تَقُولُواْ ثَلَٰثَةٌ ۚ ٱنتَهُواْ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٌ ۘ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾

мац1алдалъун Марьямида бицараб рохелги вуго гьев Г1иса: гьез абун бук1ана: дуе рохел бицунеб буго Аллагьас цох1о жиндир «кун» абураб каламалдалъун дуца авараг гьавизе вуго абун.

Аллагьас Жабраил малаик виччан Марьямил чорхолъе баччараб, пураб рух1ги вуго гьев Г1иса. Цоги маг1на гьабуна: Аллагьасул къуват, ва рах1мат буго гьев Г1иса عَلَيْهِ السَّلَامُ авараг жинда нахърилълъарал г1адамазе. Цоги маг1на гьабуна: Аллагьас рух1 лъурав вуго Г1иса авараг. Насранияз абухъе Аллагь гьеч1о, Аллагьасул васги гьеч1о.

Гьаб иш гьадин бугелъул: **нужеца иман лъе Аллагьасдаги гьесул аварагзабаздаги. Нужеца абуге Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **лъабго вуго абун.** Насраниязул цо къокъаялъ абула: Аллагьги, Г1исаги, Марьямги цадахъго Аллагь вуго абун. Цоги къокъаялъ абула: эменги васги рух1ги цадахъ бугеб жо буго Аллагь абун. **Нуж Гьаб гьереси бициналдаса руса гьеб нужее лъик1 бук1ина.**

Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жив цогояв, цоги Аллагь гьеч1ев вуго:** гьесие г1ахьалчиги гьеч1о, лъимерги гьеч1о. **Жив вац1адав вуго Аллагь жиндие лъимер бук1иналдаса. Аллагьасул мулк буго кинабго зобал- ракьазда жаниб бугеб махлукъат. Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **г1урав вуго гьаб кинабго махлукъалъул тадбир гьабизе.** Гьесие щивго кумек чи, г1акъло чи, къуват, къадро бугев чи къвариг1унаро. Аллагь щибго жоялда х1ажатав гьеч1о, кинабго жо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ х1ажатаб буго.

172. Г1иса авараг ч1ух1арав гьеч1о, ва Аллагьасул лагълъун вук1ине бокьуларев гьеч1о. Гьединго Аллагьас жинда г1агар гьарурал малаикзабиги ч1ух1уларо Аллагьасул лагъзаллъун рук1ине.

لَّن يَسْتَنكِفَ ٱلْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْدًا لِّلَّهِ وَلَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ۚ وَمَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾

Нужеца алагьлъун ккун жидее лагълъи гьабулел Г1иса авараг, ва малаикзаби Аллагьасул лагъзаллъун рук1ине ч1ух1ич1еб мехалъ нуж кинха ч1ух1улел Аллагьасда мут1иг1лъизе, ва гьесул аварагасда нахърилълъине?

Ва щивчи вук1аниги гьав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **г1ибадат гьабизе ч1ух1арав, ва живго жиндие ц1акъ к1удиявлъун вихьун г1амал к1одолъарав, Аллагьас гьел киналго къиямасеб къоялъ т1аде рахъизаризе руго х1исаб-мизан гьабизе.** Цинги гьезда лъазе буго кинаб г1азаб жидее бук1унеблъи.

173. Амма жидеца Аллагьасда, ва гьесул аварагзабазда иман лъун

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ

فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْتَنكَفُوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

т1аг1ат-г1ибадат бац1ад гьабун лъик1аб г1амалалда хьвадарал г1адамазе Аллагьас ажро т1убазабула, ва жегиги ц1ик1к1изабула жиндир ц1обалдалъун, ва сахаватлъиялдалъун. Ва амма жал ч1ух1арал, жудеца г1амал к1одолъи гьабурал, ва Аллагьасда инкар ккун ч1арал г1адамазе Аллагьас ц1акъ гучаб жинца унтизабулеб г1азаб гьабула, ва гьезие щивго вук1уларо жинца гьеб г1азаб т1аса босулев, нахъч1валев, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **цеве шапаг1ат гьабизе вахъулев чи.**

Ибнухат1ибица абуна: «Гьездаса г1азаб нахъч1вазе к1олев валиги вук1унаро, гьел г1азабалдаса ц1унизе к1олев нассирги вук1уларо»-абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾

174. Я гьал г1адамал! Нужехъе Бет1ергьан Аллагьасул рахъалъан х1акъаб х1ужа бач1ун буго: гьев Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие муг1жизатал кьун гуч гьавурав. **Ва нужеда дица баянаб нур решт1изабуна:** гьебги Къуръан буго, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасе бищун к1удияб муг1жизатлъун бугеб, **ва нужее х1акъабги бат1улабги жо жинца бат1а гьабулеб гвангъараб чирахълъунги бугеб.**

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِهِۦ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِى رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

175. Амма жидеца Аллагьасда иманги лъун, гьаб Къуръанги жидее т1орит1еллъун ккун хьвадарал г1адамал, Аллагьас ахираталда гьал г1адамал жиндир рах1маталъулъ ва сахавалъиялъулъ лъугьизарула: даимго жанир рук1унеб ниг1матазул, ва рах1ат, лазатазул рукълъун бугеб алжаналъур лъугьизарула.

Дунялалъул рокъор иман-исламалда т1орит1ун, т1аг1ат-г1ибадат гьабизе тавфикъ гьабун, ахираталда алжаналда унеб бит1араб нухдаги т1орит1ила.

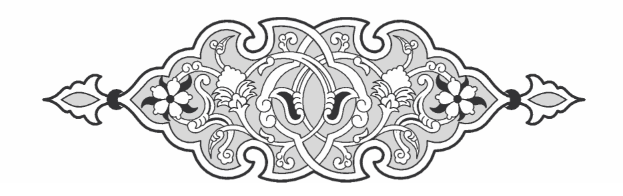
يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِى ٱلْكَلَٰلَةِ ۚ إِنِ ٱمْرُؤٌا۟ هَلَكَ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ

176. Дудаса х1укму бицин т1алаб гьабулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**,** хварав чиясул эбел-именги, лъималги

فَلَهَا نِصۡفُ مَا تَرَكَۚ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمۡ يَكُن لَّهَا وَلَدٞۚ فَإِن كَانَتَا ٱثۡنَتَيۡنِ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَۚ وَإِن كَانُوٓاْ إِخۡوَةٗ رِّجَالٗا وَنِسَآءٗ فَلِلذَّكَرِ مِثۡلُ حَظِّ ٱلۡأُنثَيَيۡنِۗ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ أَن تَضِلُّواْۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ﴿١٧٦﴾

нахъе гьеч1они, гьесул ирс лъица босулеб абун. **Дуца абе Мух1аммад** ﷺ**, нужее х1укму Аллагьас бицизе буго абун.** Гьеб х1укмуги: **цо чи хвани ва гьесул лъимерги гьеч1они, гьесул яц йигони, жинца нахъе тараб малалъул башдаб гьей яццалъе кьела. Вацас яцалъул кинабго ирсги босула гьей яцалъул лъимер гьеч1они. Хварав чиясул к1иго яц ятани, гьей к1иго яцалъе вацас нахъе тараб малалъул лъабго бут1а гьабун к1иго бут1а кьола. Хварасул вацалги яцалги ругони, гьезие жиндир боц1и-мал бикьула бихьиназе к1иго бут1а, руччабазе цо бут1а кьун.**
Аллагьас нужее гьаб х1укму баян гьабулеб буго ва цогидал киналго шарг1иял ах1камалги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **баян гьарула, нуж къосич1ого рук1ине ирс бикьулеб мехалъ, ва цогидаб г1амал гьабулеб мехалъ. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда кинабго жо лъалев вуго.** Жиндир лагъзадерие маслах1ат бугеб х1укму гьабулев вуго, ва жидее дунял ахиратална мунпаг1ат бугеб жо гьабиялда г1адамал т1орит1улев вуго.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъги х1акъаб нухда т1орит1араздасан гьареги.
Амин!
Т1адег1анав Аллагьасул тавфикъалдалъун «сурату Ннисаалъул» тафсир ва таржама хъван т1убана.
Кинабго рецц Т1адег1анав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго.



5. Суратул Маидат



Мадинаялда рещт1изабураб, жинда жаниб нусиялда къого аят бугеб.

Гьаб суратги, цогидал Мадинаялда рещт1изарурал суратазда релълъун, жиб халатаб ва жинда жанир шарг1иял х1укмаби рицараб сурат буго. Гьединго китабияб агьлуялъул къисаби ва жидеда рек1ел ч1ейи гьабизе кколел Аллагь цо гьавиялъул г1акъидаби рицунеб буго. Гьаб сурат ахиралда рещт1араб ва жинда жаниб цониги насхо (х1укму хвезабураб аят) гьеч1еб бугилан абуна Абумайсаратица.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагХ1удайбияталъул сулх1 гьабун т1ад вуссараб мехалъ (гьижраялъул анкьабилеб сон) рещт1изабураб сурат буго гьаб абуна Мух1аммадг1али Сабунияс. Гьеб заман бук1ана исламияб пачалихъ г1уц1улеб ва гьеб г1уц1иялъе х1акъаб, илагьияб нух къвариг1араб, жиб щулаго ч1олеб х1алалъ ва даимго бук1унеб х1алалъги г1уц1ц1изе.

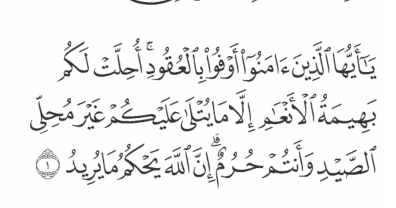
Гьаб хирияб сураталъ жидер бицен гьабурал ах1камаздаса руго: цоцазе къот1и гьабиялъул ва Аллагьасдаги лагъасдаги гьоркьоб къот1и гьабиялъул. Чан гьабиялъул ва х1айванал хъвеялъул. Х1аж бухьиналъул, китабиял руччаби рачиналъул, муртадлъиялъул, какие чури ва таямун гьабиялъул, ц1огь гьабурал, гъачагълъи ва пасалъи гьабурал г1адамазе бугеб х1укму ва х1ад.

Т1убанго мехтулеб жо ва гьоркьоб жо лъун х1алел х1аял х1арам гьари, гьа гьедун хадуб гьа хвезабураз бахъулеб капарат, Макка х1арамалда чан ч1ваялъул х1укму, сапаралда вук1ун хвел т1аде щвараб мехалъ васият гьаби. Ягьудияз жидер алагьазабазе х1айванал назру гьари, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ *шарг1алдалъун х1укму гьабуларел г1адамазе бугеб х1укму ва цогиги ах1камал руго гьаб сураталда жанир.*

Гьал шарг1иял х1укмабигун цадахъ ваг1за-насих1ат гьабун цо-цо къисабиги рицун руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ*. Хасго к1вар бугеб къиса буго ягьудиязул ц1акъго къосараб, т1урараб къавмалъ Муса* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *аварагасда: «Мун ва дур Аллагь а тущбабигун рагъизе»-абураб г1ужги, хадуб гьезде бач1араб къварилъиги бицараб. Хадуб Адамил* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *к1иго васасул къиса буго: Къабилица жиндир вац Гьабил ч1ван ракьалда т1ад т1оцебе би г1одоб т1ей, щибго г1айибго гьеч1ого, лъик1лъиги квешлъиги кин цоцалъ къацандулебали нилъъее баян гьабулеб.*

Аллагьасул салам лъеяв Г1иса аварагасе зодисан квен рещт1иналъул къиса, гьаб сураталда «маидат» абун ц1ар лъеялъе сабаблъун жиб бугеб. Ягьудиял ва насраниял к1иялго мекъаб иг1тикъаталда рук1иналда цадахъ гьел цоцалъ къацандиялъул ва гьезул к1удиял мунагьазул бицунеб къисаги. Кин гьез Инжил, Таврат хисизабураб, Аллагьасулгун جَلَّجَلَالُهُ *гьабураб къот1и хвезаби ва Мух1аммад* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *аварагасул сипатал рахчун, гьесда инкар ккун, гьесда нахърилълъине г1адамалги гьукъун жал хьвадиги бицараб. Сураталъул ахиралда Г1иса* عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ *аварag къиямасеб къоялъ Аллагьасда цеве ч1езавун, гьесулгун бук1унеб суал-жавабги бицун буго; Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *тущбаби г1одорег1ан гьарулеб ва муъминзабаз жиндаса ваг1заги босулеб.*

Гьаб сураталъул хиралъи бицун жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Г1ассидаса х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьаб сурат рещт1изабуна гьев рек1унеб жоялда (варaниялда) рек1ун вук1адго. Жинда гьаб сураталъул бак1лъи баччизе к1веч1ого, аварaг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *жив т1ад рек1ун вук1араб х1айваналдаса г1одове рещт1ана»- абун.*



Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

1. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца гьарурал къот1аби т1уразаре.

Къот1и гьаби абула к1иго чияс, я г1емерал г1адамаз гьел цоцазда рекъарал шурут1аздалъун цо щиб бугониги жо т1аде босиялда.

Къот1и Аллагьасдаги лагъзадеридаги гьоркьобги бук1уна.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Аллагьасулгун جَلَّجَلَالُهُ ругел къот1аби руго хирияб Къуръаналда жаниб бугеб кинабго шариг1ат: х1алалаб жо х1алал гьаби, х1арамаб жо х1арам гьаби, паризаял жал (как, к1ал, закат, х1аж, жигьад, хварав чи вукъи ва цогидалги) т1убай. Аллагьас гьабе абун амру гьабураб жо гьаби, Аллагьас те абун нагью гьабураб жо тей. Г1адамазулгун гьарулел къот1абиги шарг1алда рекъон гьаризе т1адаб буго, гьедин гьабич1еб къот1и биххизабизе ккола ва т1убазабизе кколаро.

Ибну Хат1ибица абуна: «Къот1и абула к1игоязда, яги г1емеразда гьоркьоб ккараб, гьел жинда рекъараб х1укмуялда, гьеб х1укму хъван бугониги хъвач1ого бугониги. Ригьин гьабиги къот1и буго. Гьеб

т1убазабиги цоцаздехун берцинаб гьудул-гьалмагъльи гьаби буго, цоцазе зарал бугеб жо гьабунгут1и буго. Даран гьабиги къот1и буго. Гьеб т1убазабиги цояз цоял гуккунгут1и буго ва берцинаб г1амал гьабун к1иязулго мурад т1убай буго.

Къот1и гьаби, кинаб бугониги, щиб жоялдалъун бугониги, жиб т1убазе ва раг1алде бахъине кколеб жо буго. Гьаб къот1и гьабиялъул ва т1убазабиялъул бах1с бук1ине буго Суратул Анфалалъул (72) аяталдаги.

Нужее х1алал гьабун буго киналго рукъалъул х1айваназул гьан кваназе.(варанаби, ч1ег1ер боц1и, г1иял, ц1ани). Гьединго г1алхул х1айваназул гьан кваназеги, **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1арамаб буго абун нужеда лъазабун аят рещт1араб жо хут1изег1ан. Ва нужеца х1еж ва г1умра бухьун бугеб мехалъ чан гьабиги х1алал гьабизе бегьуларо.** Гьеб мехалъ чан гьаби х1арамаб буго Макка х1арамалда бугониги цогидаб бак1алда бугониги. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндие бокьараб х1укму гьабулев вуго.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُحِلُّواْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ وَلَا ٱلشَّهۡرَ ٱلۡحَرَامَ وَلَا ٱلۡهَدۡيَ وَلَا ٱلۡقَلَٰٓئِدَ وَلَآ ءَآمِّينَ ٱلۡبَيۡتَ ٱلۡحَرَامَ يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّهِمۡ وَرِضۡوَٰنٗاۚ وَإِذَا حَلَلۡتُمۡ فَٱصۡطَادُواْۚ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ أَن صَدُّوكُمۡ عَنِ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ أَن تَعۡتَدُواْۘ وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ٢

2. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца Аллагьас х1арам гьабурал жал х1алал гьаруге.
Шарг1алъул г1орхъаби хвезе гьаруге. **Х1еж ва г1умра бухьараб мехалъ х1арамлъулел жалги х1алал гьаруге. Жиндилъ рагъ х1арам гьабураб моц1алъул х1урматги хвезабуге.** Гьеб моц1алъ рагъ гьабуге. **Маккаялда садакъаялъе унеб боц1иги, Каг1барукъалъе сайгъатлъун бит1улеб, нужее х1алал гьабуге,** гьеб г1адада хвезабуге, гьелъие зарал гьабуге. **Гьединго зарал гьабуге х1еж гьабизе абун Каг1ба рукъалде унел г1адамазеги,** гьел нухдасан нахъч1ваге, гьезие гъара гьабуге. **Гьел руго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун къват1ире рахъарал г1адамал, жидее Аллагьасул ц1об-рах1мат щвеялда хьулги бугел. Х1еж т1убан хадуб, х1еж бичараб мехалъ нужеца чан гьабе.**

Нуж Каг1ба рукъалде ва Масжидул х1арамалде щвезе риччач1ого нужее къварилъи гьабулел рук1арал г1адамазда ццин бахъун, гьезие зарал гьабизеги ургъуге нуж. Гьаб раг1и абуна мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ва асх1абзаби нахъч1ван рук1иналъ гьижраялъул анкьабилеб соналъ Маккаялде риччач1ого.

Гьаб нахъч1вай сабаблъун нужеца хадусеб мехалъ Маккаялъул агьлуялъе зарал гьабуге абураб маг1на буго гьаб раг1иялъул.

Ва нужеца лъик1лъи гьабизе ва Аллагьасе г1ибадат гьабизе цоцазе квербакъе ва кумек гьабе. Нужеца мунагьал гьаризе ва цоцазда зулму ва тущманлъи гьабизе квербакъуге. Гьединал г1адамалгун цадахъ лъугьунге, гьелги квешлъиялдаса нахъч1вае, нужер х1ал к1олеб бугони. **Нуж Аллагьасдаса х1инкъа** ва кидаго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, гьесул ццин бахъиналдаса х1инкъун хьваде. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда инкар ккурал ва жиндир амруялда г1ассилъарал г1адамазе ц1акъ гучаб г1акъуба- г1азаб гьабулев вуго.**

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحْمُ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلْمُنْخَنِقَةُ وَٱلْمَوْقُوذَةُ وَٱلْمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا۟ بِٱلْأَزْلَٰمِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ ٱلْيَوْمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِ ۚ ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا ۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ ۙ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣﴾

3. Нужее кваназе х1арам гьабун буго жибго хвараб жо (капурго хвараб, унтун хвараб) **ва биги х1арам гьабун буго, болъонил гьанги х1арам гьабун буго. Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ц1ар рехсеч1ого,** хъанчалъул, ханасул ц1ар рехсон **хъураб жоги х1арам гьабун буго. Гьединго х1арам гьабун буго гъанкъун хвараб, кьабун, бухун хвезабураб, борхалъудаса бортун, гебегун хвараб, цояб х1айван цогидалда багъун хвезабураб. Г1алхул х1айваназ т1асса гьан кванараб, гьез хвезабураб жоги х1арам гьабун буго.**

Гьал рехсарал х1айваналъ жидеда ругъун щун, жал унтизе гьарун рук1ун хадуб нужеца **шарг1алда рекъон хъуни, цинги нужее гьезул гьан кваназе х1алаллъула. Хъанчазда, заназда т1ад лъун, гьезда аск1оре рачун гьел хъанчал ва занал к1одо гьарун хъурал жалги х1арам гьаруна нужее.** Жагьилал г1арабиязул г1адат бук1ана каг1ба рукъалда сверухъ занал рахъун ч1езарун, гьезда аск1ор гьел к1одо гьарун х1айванал хъолеб ва гьеб гьан заназда т1ад т1ибит1улеб. Гьадинаб ах1макъаб ва ширк жиндилъ бугеб жо гьабиялдаса нахъч1ван абуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб раг1и.

Нужеца ч1ораздалъун пал т1амизеги х1арам гьабуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ**. Гьеб жо пискъу ва куфру буго.** Нуж балъгояб жо лъаялде раккулел ругелъул, гьеб балъгояб жо лъай Аллагьас жиндие хасс гьабураб сипат буго.

Г1арабиязул г1адат бук1ана цо к1вар бугеб амру гьабизе бокьараб

мехалъ лъабго ч1орги босун цоялда хъвалаан: «Дида дир Бет1ергьанас гьабе абуна»- абун. Цогидалда хъвалаан: «Дида дир Бет1ергьанас гьабуге абуна»- абун. Лъабабилелда хъвалаан: «Гъапулаб»- абун. Цинги гьел ч1оралги цо т1аг1елалъур лъун, гьенисан цояб къват1ибе бахъулаан. «Гьабе»- абураб ч1ор бач1ани, жидее гьабизе бокьун бук1араб иш гьабулаан. «Гьабуге»- абураб ч1ор бач1ани, гьеб иш гьабич1ого толаан. «Гъапулаб»- абун т1ад хъвараб ч1ор бач1ани, гьеб т1аг1елалда жанибеги рехун цогидаб ч1ор босулаан. Аллагьас абулеб буго гьаб амру пискъу ва куфру бугин, гьаб иш гьабуге абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна «Гьеб жо пискъу буго»-абураб Аллагьасул раг1и ч1ораздалъун пал т1амиялде буссараб раг1и буго абун. Ибнухат1ибица, Т1абарияс ва цогидазги абуна гьеб раг1и церехун рицарал киналго мунагьазде буссараб раг1и бугин абун.

Жакъа Аллагьасде инкар ккурал чаг1азул хьул къот1ана нужер дин нахъ ч1вазе к1веялдаса, я гьал муъминзаби! Нуж гьел капурзабаздаса х1инкъуге, нуж цох1о дидаса х1инкъа. Жакъа дица нужее нужер дин т1убазабуна (камил гьабуна), нужее кинабго шариг1ат баян гьабуна, х1алалаб-х1арамаб жо бицана. **Ва нужее дир ниг1матги т1убазабуна:** нуж бит1араб исламияб диналда т1орит1ун, гьелда ч1езе тавпикь гьабун, тущбаби нужедаса хьул къот1аралльун гьарун.

Нужее динлъун бук1ине дун разиябги исламияб дин буго. Гьаб исламияб дин гуреб цогидаб дин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къабул гьабуларо ва гьав Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ аварагвит1ун, гьасул даг1ват ракьалда т1ибит1ун хадуб, исламияб дин гуреб цоги дин гьабулел г1адамал жужах1алде унел г1адамал руго.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас абуна: *«Валагьи, дида лъала гьаб аят жинда свалат салам лъеяв аварагасде рещт1ине гьабураб къо ва саг1ат. Гьеб бук1ана г1арапа къо, рузман къоги бук1ана, бакъанил г1ужги бук1ана»* – абун. Х1адис Бухарияс ва Муслимица бицана.

Цо ягьудияв Г1умар асх1абасухъе вач1ун, гьес абуна: «Я Амирул муъминин! Гьаб нужер Къуръаналда жаниб бугеб, нужеца жиб ц1алулеб аят нижеда, ягьудиязда рещт1изабун бук1арабани, нижеца гьеб къо г1идлъун ккелаан»- абун. Гьеб аят буго: «Жакъа дица нужее нужер дин т1убазабуна»- абураб раг1и жаниб бугеб гьаб аят. Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас гьев ягьудиясда абуна: «Гьеб къо нижее к1иго нухалъ г1ид буго, г1арапа къоги буго гьеб, рузман къоги буго» – абун.

Щ1акъго вакъун вук1ун, х1алалаб жо кванaзе щвеч1ого, жиндир рух1 хвасарлъизе сабаблъун бук1ине **х1арамаб жо кванарав чи, гьеб жо г1емерги кванач1ев, х1алал гьабунги кванач1ев, гьев чиясдаса Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **т1аса лъугьуна.** Шарг1алъул къаг1ида буго чара т1аг1араб, рес къот1араб х1алалде ккараб мехалъ х1арамаблъун бугеб цо-цо жо х1алал гьабулеб. **Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинца мунагьал рахчулев, жив гурх1улев вуго.**

يَسۡـَٔلُونَكَ مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمۡۖ قُلۡ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ وَمَا عَلَّمۡتُم مِّنَ ٱلۡجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُۖ فَكُلُواْ مِمَّآ أَمۡسَكۡنَ عَلَيۡكُمۡ وَٱذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَيۡهِۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ٤

4. Муъминзабаца дуда гьикъулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, жидее щиб жо х1алал гьабун бугеб абун. Дуца гьезда абе: Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее х1алал гьабун буго кинабго бац1ц1адаб, лъик1аб ниг1мат,** нужее жиб кванаялъулъ мунпаг1ат бугеб. **Ва гьединго нужее х1алал гьабун буго нужеца чан гьабизе ругьун гьарурал х1айваназ нужее ккураб чанги. Гьеб чан гьабизе х1айванал куци ва ругьун гьари Аллагьас нужее кьураб цо г1елму буго. Нужеца кванае гьел х1айваназ нужее ккураб чан ва нужеца Аллагьасул ц1арги рехсе чан гьабизе х1айван бит1улеб мехалъ. Нуж киналго умуразулъ Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа, х1акълъунго Аллагь жинца х1исаб ц1акъ хехго гьабулев вуго** ва гьесул х1исаб-мизаналдаса щибго жо борч1изе гьеч1о.

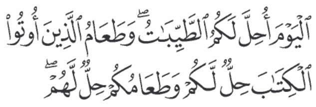
Х1айваназдалъун чан гьаби шарг1алда х1алал гьабураб жо буго. Гьедин чан гьабиялъе ункъго шарт1 бицун буго.

<u>Т1оцебесеб шарт1 буго:</u> жинца чан гьабулеб х1айван бук1ин. Чан гьабулеб х1айван: гьве, ц1ум, лачен (сокол), леопард ва цогидалги руго.

<u>К1иабилеб шарт1 буго:</u> гьел х1айванал жидеда малъараб х1алалъ чан гьабулел рук1ин. гьел жидеда малъараб х1алалъ чан гьабулел рук1ин лъала, жиб бет1ергьанчияс биччараб мехалъ гьеб унеб бук1иналдалъун, ч1езабураб мехалъ ч1олеб бук1иналдалъун.

<u>Лъабабилеб шарт1 буго:</u> чан гьабулеб х1айваналъ жинца ккураб чаналдаса щибго гьан кванангут1и.

<u>Ункъабилеб шарт1 буго:</u> гьеб х1айван чан гьабизе биччалеб мехалъ Аллагьасул ц1ар рехсон биччай.



5. Жакъа нужее киналго лъик1ал, лазатал ниг1матал х1алал гьарун руго. Жидехъе т1ехь рещт1изабурал

وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ إِذَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِيٓ أَخۡدَانٍۗ وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٥

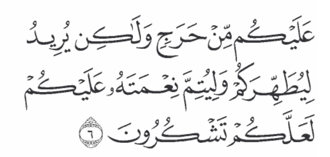
г1адамазул т1аг1амги х1алал буго нужее: гьез хъураб жо бегьула кваназе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1ар рехсон хъун бугони, Аллагьасул гуреб ц1аралда хъун гьеч1они. Амма шарг1алда х1арам гьабураб болъонил гьан, мехтулеб жо ва гьелда релъарабги х1алаллъуларо, китабияз жиб кваналеб гьезул т1аг1ам бугониги. **Нужер т1аг1ам гьел китабиязеги х1алалалаб буго:** гьезие кваназе кьезе бегьула гьеб т1аг1ам бичун кьунги, ч1обого кьунги.

Нужее руччабилъун рачине х1алал гьаруна муъминал руччаби: жал рац1ц1адал, х1уриял, жидедаса къабих1аб жо (зина) загьирлъич1ел. Гьединалго рац1ц1адал, х1уриял руччаби китабиязулги рачине х1алал гьаруна нужее. Цо-цо г1алимзабаца абуна: гьаб китабиязул руччаби рачине х1алал гьаби исламалъул аваналда бук1араб бигьалъи бук1ана. Гьанже муъминал бусурманал руччаби г1емер руго ва гьел китабиязул руччаби рачиялде х1ажалъи гьеч1о абун.

Гьал муъминал ва китабиял руччаби жидее магьариги кьун рачине х1алалалаб буго. Ва нужги рук1ине т1адаб буго зина-хат1аялдаса ц1унараллъун, загьирго ва балъго зина гьабуларел. Гьединго зина гьабизе гьудулзаби, йокьулей кколареллъунги, балъго гьелда зина гьабун ч1ужу г1адин хьвадизаюлей. **Жинца иман лъун бук1ун хадуб муртадлъарав чи жиндир кинабго г1амал г1адада хварав, жив ахираталъе ч1ового хут1арав чи вуго.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِۚ وَإِن كُنتُمۡ جُنُبٗا فَٱطَّهَّرُواْۚ وَإِن كُنتُم مَّرۡضَىٰٓ أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوۡ جَآءَ أَحَدٞ مِّنكُم مِّنَ ٱلۡغَآئِطِ أَوۡ لَٰمَسۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُواْ مَآءٗ فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدٗا طَيِّبٗا فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُم مِّنۡهُۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجۡعَلَ

6. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж как базе рахъунеб мехалъ какие чурун гьеч1ев чияс какие чуре! Нужеца гьумер чуре ва гъуждулги чуре г1унк1рукьалгун цадахъ, нужер бет1ералда лъимги бахъе, х1ат1алги чуре х1ат1ихинк1алгун цадахъ. Нуж черх чури т1адал ратани: пикру гьабун мани бач1иналдалъун, яги кьижун рук1ун макьилъ жимаг1 гьабулеб бугин абун щайт1аналъ гуккун, **нужеца т1убанго черх чурун рац1ц1алъи гьабе. Нуж унтун ругони** лъималъ чурани зарал



ц1ик1к1унеб унтиялдалъун**, яги нуж сапаралда рук1ун какие чуризе лъим щвеч1они, яги нужеца х1ажатханалда ун чороклъи къват1ибе ине гьабун бугони, яги нуж руччабазда аск1ор лъугьун жимаг1 гьабун бугони.**

Гьаб «жимаг1 гьабун бугони» абураб маг1на буго г1емерисел г1алимзабаз «لَمَسْتُمُ» – абураб раг1иялъе гьабулеб. Имам Шафиг1ияс гьеб раг1иялъул маг1на гьабуна: «Нужер т1ом руччабазда хъат1ани» – абун. Г1емерисел г1алимзабаз гьабураб маг1наялда черх чури т1алъула доб «Ламастум» абураб раг1иялдалъун. Имам Шафиг1ил мазгьабалда какие чури бихxула.

Цинги нужее лъимги батич1они, нужеца бац1ц1адаб, бакъвараб, х1ур гьоркьоб бугеб ракь т1алаб гьабе ва гьеб ракь бахе нужер гьумералда ва гъуждузда. Гьелда таямум гьаби абула. Гьалъул бицен гьабуна (Сурату Ннисаалда 43 аяталъул) тафсиралъулъ. **Аллагьасе бокьун гьеч1о нужее зах1малъи гьабизе ва х1ал к1олареб амру нужеда т1ад къазе.**

Кинниги Аллагьасе бокьула нуж рац1ц1ад гьаризе, напсалъул чороклъабаздаса ва т1асан бихьулеб загьираб чороклъиялдасаги. Тавбо гьабун, квешаб г1амал тун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ вуссунеб мехалъ какие чурун к1иго ракаг1ат как бани, хаду Аллагьасе х1елун дуг1а гьабуни, гьев чиясул тавбо къабул гьабила. **Аллагьасе бокьула нужее жиндир ниг1матал т1уразаризе:** нужее шариг1аталъул ах1камал баян гьарун, бит1араб нухда хьвадизе тавпикъ кьун. **Нужеца Аллагьасе щукру гьабилин абун.** жиндие щукру гьабизеги бокьула Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ.

Ибнухат1ибица абуна: «Аллагьасе бокьула жинца нуж рац1ц1ад гьаризе» – абураб раг1иялъул маг1на буго: нужер чурхдул чорокал, как базе нахъч1валел жалаздаса рац1ц1ад гьарун, нужер рух1ал иманалъул заг1иплъиялдаса, щакдариялдаса, Аллагьасда г1асилъиялдаса рац1ц1ад гьарун. Таяммум гьабиялдаса бич1ч1улеб х1укму буго: т1адег1анав Аллагьасе какие чуриялдалъун, яги черх чуриялдалъун цох1о лугбузул загьир бац1ц1ад гьаби бокьун гьеч1еблъи. Гьедин бук1арабани таяммум гьабиго рекъараб жо гьеч1о, гьеб бугелъул рац1ц1алъи хвезаби г1адаб жо, гьурмада ракьги бахун.

Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ какие чури ва черх чуриялдалъун бокьараб жо буго инсанасул бат1ин (рак1, рух1) бац1ц1ад гьаби. Гьаб загьирги бат1инги к1иябго бац1ц1ад гьабун Аллагьасда цеве вахъун ч1арав чи вук1уна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир г1амал къабул гьабизе ва жиндир дуг1аялъе

жаваб кьезе мустах1икъав. Гьесда Аллагь жиндир рах1маталдалъун валагьула ва гьесул мунагьалги рахчула. Гьедин бугелъул какие чурулев ва черх чурулев чиясда рекъараб буго жинца загьирабги бат1инабги рац1ц1алъи гьабиялда къасд гьабизе, жиндир лугбал рац1ц1ад гьариялдасаги цебе жиндир рух1 бац1ц1ад гьабиялда къасд гьабизе. Х1акълъунго Аллагьасе бокьараб ва х1ажатаб жо гьеч1о нужер черх чуриялдаса, какие чуриялдасаги, таяммум гьабиялдасаги нужер затги, сипаталги, рак1ги, рух1ги бац1ц1ад гьаби гурони»-абун.

وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِي وَاثَقَكُم بِهِۦٓ إِذۡ قُلۡتُمۡ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ٧

7. Ва нужеца рак1алде щвезабе, я муъминзаби, Аллагьас нужее гьабураб ц1об ва ниг1мат, нуж исламияб диналде т1орит1и ва гьелда хьвадизе гьари. **Гьединго Аллагьас нужедаса босараб къот1иги рак1алде щвезабе.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе байг1ат гьабун, гьесие мут1иг1лъизе ва гьесда нахърилълъине нужеца гьабураб къот1и: къварилъи-г1ат1илъи бугониги, нужее бокьулеб жо бугониги, рихараб жо бугониги. **Нужецаги абуна «нижеда раг1ана ва ниж мут1иг1лъана»- абун. Нуж Аллагьасдасаги х1инкъа** Аллагьасе ва гьесул аварагасе гьабураб къот1и хвезабизе ва шарг1алда хилапаб хьвади гьабизе. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужер рак1азулъ бугеб жо жинда лъалев вуго** ва нужер киналго г1амалазе жинца жазаъ гьабизе бугев вуго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلۡقِسۡطِۖ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعۡدِلُواْۚ ٱعۡدِلُواْ هُوَ أَقۡرَبُ لِلتَّقۡوَىٰۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ٨

8. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж ц1акъ т1ад ч1араллъун рук1а х1акъаб, рит1ухъаб жоялда. Аллагьасе г1оло рит1ухъаб нуг1лъи гьабулеллъунги рук1а. Ва нуж рит1ухъаб нуг1лъи гьабиялдаса ва х1укмуялъулъ г1адлу гьабиялдаса нахъч1ваге, нилъер тущбабазда бахъараб цциналъ. Гьез рит1ухълъи гьабулеб гьеч1о абун. Нужеца рит1ухълъи гьабе! Гьеб буго нуж Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъиялда г1агараб. Кинабго г1амалалъулъ ва х1алалъулъ нуж Аллагьасдаса х1инкъунги рук1а.** Аллагьасул ццим бахъунеб жо гьабуге. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужеца гьабулеб жо жинда лъалев вуго:** гьит1инаб, к1удияб ва

балъгоябги, загьирабги.

9. Т1адег1анав Аллагьас жидеца иман лъурал ва лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал г1адамазе къот1и гьабун буго гьезул мунагьал чуризе ва ахираталда алжаналъул ниг1матазулъ рук1изе.

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ٩

10. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул аварагзабазда** عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **инкар ккурал, Аллагьасул х1икматал ва муг1жизатал жидеца гьереси гьарурал г1адамал жужах1алъул бет1ергьаби руго,**
даимго гьенир рук1унел руго ва жидедаса г1азаб борхуларел руго.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ١٠

11. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца рак1алде щвезабе Аллагьас нужее гьабураб лъик1лъи ва ниг1мат. Цо капураб къавмалъе бокьараб мехалъ нужгун рагъ гьабизе, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьезул кверал ккуна ва гьел нахъч1вана нужее зарал гьабиялдаса. Нуж Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъа,**
я гьал муъминзаби! **Цох1о Аллагьасда таваккал т1аме абе муъминзабаца!**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذْكُرُواْ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوٓاْ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ١١

Гьев Аллагь вуго нужее г1ей гьабулев ва квербакъулев.

Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицана: Бануназир абулеб къавмалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул бет1ералде т1аде к1удияб гамач1 рехизе, гьев аварагасе صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва хириял асх1абзабазеги رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ хиянат гьабизе къасд гьабураб мехалъ, Аллагьас аварагасда гьезул къасд лъазабуна ва гьелъул х1асилалда авараг صَلَّىٰ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ асх1абзабигун зарал ккеч1ого цадахъ нахъруссана. Мадинаялда аск1ор рук1арал ягьудиязул цо къавм буго гьеб, жидехъе цо ишалъе г1оло авараг вач1араб мехалъ, гьев цо къадада аск1ов г1одов ч1езавун, цинги рукъалъул т1охде рахун гьесул бет1ералда т1аде цо к1удияб гамач1 рехизе ургъун рук1арал.

12. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **бануисраилаздаса щулияб къот1и босун бук1ана Муса** عَلَيْهِ السَّلَامُ **аварагасе мут1иг1лъизе ва гьесда нахърилълъине. Гьел бануисраилазул щибаб кьибилалдаса**

۞وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ وَءَامَنتُم

بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ فَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾

цо-цо цевехъан вит1ун анц1ила к1иго цевехъанги вит1ана Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ **аварагасухъе.**
Мадинаялъул ансараз Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасе т1оцебесеб байг1ат гьабулеб мехалъги гьезул анц1ила к1иго цевехъан вук1ана: лъабго авсазул ва ич1го хазражазул.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ пирг1авн гьалаг гьавун хадуб Муса аварагасда амру гьабун, гьел къавмазул церехъабаздаса Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ къот1и босана гьел ва гьезул къавм Муса аварагасе мут1иг1лъизе ва гьесул амруялда нахърилълъине. Гьединго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабун бук1ана Муса аварагасде нуж Арих1аъ абулеб Шамалъул ракьалде аян ва гьенир ругел Канг1аназул зулмуял, квешал г1адамалги къват1ире къот1ун, гьеб ракьалда ч1аян абун. Амма гьеб амруялъе бануисраилал хилиплъана ва канг1аназул гучаб, кутакаб къавмгун рагъизе х1инкъана.

Т1адег1анав **Аллагьас** бануисраилаздаги **абулеб бук1ана: Дун вуго нужгун цадахъ вук1унев,** нужее квербакъулев, ва нужедаса тущбабазул зарал нахъч1валевги. **Нужеца нужеда т1ад гьабураб как бани, боц1удаса закатги кьуни, нужеца дир аварагзабазда иманлъун гьездаги божани ва нужеца гьел русулазе квербакъани Аллагьасулги нужерги тущбабигун рагъизе, гьединго Аллагьасул дин т1адег1ан гьабун диналъе квербакъизе суннатаб садакъаги кьуни,- дица нужер киналго мунагьал чурила ва дица нуж даимго жанир рук1инелъун алжаналда жанире лъугьизарила. Жинда жанисан г1орал чвахулеб,** ниг1матазул ва рах1ат-лазаталъул рукъ буго гьеб алжан.

Гьаб х1акъаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **дин жидехье бач1ун хадуб ва аварагги вит1ун жидеда бит1араб нухги бихьизабун хадуб жив къосарав, мекъаб нухда хьвадарав чи – гьев вуго х1акъаб нух биларав** ва щибго щаклъи гьеч1ого бат1улаб жоялда вугев чи.

فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ لَعَنَّٰهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَٰسِيَةً ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ ۙ وَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ ۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱصْفَحْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

13. Гьал ягьудияз жидеца гьабурб къот1и биххизе гьабиялъе г1оло ва Муса аварагасда мут1иг1лъи теялъе г1ологи **дица гьезие «лаг1нат» гьабуна:**
дица гьел дир рах1маталдаса рик1к1ад гьаруна **ва дица гьезул рак1алги къвак1арал ганч1ал г1адин гьаруна,** жидеда жаниб иман лъугьунарел ва

х1акъаб жо къабул гьабуларел гьаруна**. Жидеца Аллагьасул калам сверизе гьабулел руго гьел ягьудиял** жидее бокьараб маг1на гьабун, бокьараб жоялда г1амал гьабун, бокьич1еб г1амал гьабич1ого тун. Гьаб Аллагьасул калам махсароде ккваялдаса к1удияб мунагь щибха бук1инеб? **Ва жидеда амру гьабураб г1емераб жо к1очараб г1адин, жидеда лъалареб жо г1адин, жинда г1амал гьабич1ого рехун тана. Мун гьезул хиянатазда ваккулевлъун вук1ине вуго Мух1аммад** ﷺ**, щибаб заманаялъ.** Жудер хиянатчаг1и ц1акъ г1емер руго ва гьеб хиянат гьаби жидер умумузулго бугеб т1абиг1ат буго.

Цо дагьалго иман лъурал г1адамал руго жидеца хиянат гьабуларел ва дуда нахърилълъунел – цоги маг1на гьабуни, нужее хиянат гьабизе жал х1инкъун ч1арал абун. **Мун гьездаса т1аса лъугьа ва гьезие къварилъи гьабуге. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндие г1адамазда** гурх1ел гьабулел, гьезие **лъик1лъи гьабулел г1адамал рокьулев вуго.** Гьаб ахираб раг1и жиндир маг1на насхо гьабураб буго рагъул аятаздалъун. Ай, бусурбабазе къварилъи-зарал гьабулел капурзаби ва мушрикал т1аса лъугьун толаро рагъул аятал рещт1аралдаса хадур.

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذۡنَا مِيثَٰقَهُمۡ فَنَسُواْ حَظّٗا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ فَأَغۡرَيۡنَا بَيۡنَهُمُ ٱلۡعَدَاوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ وَسَوۡفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ بِمَا كَانُواْ يَصۡنَعُونَ ١٤

14. Жидеца ниж насраниял руго абулел г1адамаздасаги босана дица щулияб къот1и ягьудияздаса босараб г1адинго, гьез Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавизе, аварагзабиги рит1ухъ гьаризе, Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда нахърилъун, гьесие мут1иг1лъун хьвадизе. **Ва гьал насранияздаги к1очана жидеда т1ад къараб жоялъул г1емериселда г1амал гьабизе ва гьез Аллагьасулгун гьабураб къот1иги хвезабуна.**

Гьал насраниязда ц1ар лъеялъе г1илла буго Аллагьасул салам лъеяв Г1иса аврагас къавмалда хит1аб гьабун абидал: «Щал ругел нужер Аллагьасул диналъе квербакъулел»-абун, гьал г1адамаз абун бук1ана: «Ниж руго Аллагьасул диналъе квербакъулел»-абун. Цинги г1араб раг1и «ансарал» абураб (жидеца квербакъулел абураб маг1на) «Аннасараялде» сверизе гьабуна (жидеца г1емер квербакъулел) ва гьеб раг1иялдаса гьезда насраниял абун ц1арги бач1ана.

Ва дица гьел капурал къавмазда гьоркьоб цоцазде тущманлъи бижизабуна ва ццим бахъиги гьабуна къиямасеб къо ч1езег1ан жиб бук1унеб ва жиндие ахир гьеч1еб. Ахираталде щведал Аллагьас гьел киназдаго бицине буго жидеца гьабураб г1амал, ай жидее жужах1алъул г1азаб гьабизе буго.

Насранияздаги ягъудияздаги гъоркьоб кидаго тущманлъи бук1уна ва гъез цояз цоял капурал гъарула, алжаналде лъугьинеги толаро. Гъединго насраниязул буго чанго к1удияб рикьи: протестантал, католикал ва цогидалги. Гъал цоял цоязул гьат1аналъур (церковь) унаро ва цояз цоял капур гъарула. Гъазул цоцазе рихиналъул ва тущманлъи бук1иналъул къуват г1еларищ ядернияб ярагъ гьабун цояз цоял ч1вазе х1адурун рук1ин.

Ягъудиязулги буго к1иго к1удияб къокъа «Раббаниюнал» ва «Къуррайинал» абун, цояз цоял капур гъарулел, жидер хасаб дин ва г1адат бугел. Гъал киназего г1аммаб цох1о жо буго: гъазие бусурбаби рокьуларо ва загьиралдаги бат1иналдаги бусурбабазе зарал, къварилъи щвей мурад бук1уна киназулго.

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ قَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمۡ كَثِيرٗا مِّمَّا كُنتُمۡ تُخۡفُونَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَيَعۡفُواْ عَن كَثِيرٖۚ قَدۡ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٞ وَكِتَٰبٞ مُّبِينٞ ١٥

15. Я гьаб китабияб агьлу: ягьудал ва насраниял! **Х1акълъунго нужехъе дир авараг Мух1аммад** ﷺ **вач1ун вуго, жинца нужее г1емераб жо баян гьабулев нужер Инжилалда ва Тавраталда жиб бугеб ва нужеца жиб г1адамаздаса бахчун бугеб.** Гьедин бахчараб бук1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул сипатал, зина гьабурав чи ч1имих реч1ч1ун ч1вазе ккеялъул х1укму ва цогидабги. **Ва г1емераб нужеда г1айиб ч1валеб, нуж къват1ир ч1вазе гьарулеб жо Аллагьас бахчун тола.** Гьеб кинабго баян гьабуни нуж ц1акъ инжитлъула.

Гьединго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан нужехъе бач1ун буго нуж х1акъаб нухалда т1орит1улеб нур ва Аллагьасул калам Къуръан, жиб баянаб, жиндир мурад ва х1укму загьираб.**

يَهۡدِي بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضۡوَٰنَهُۥ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ وَيُخۡرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذۡنِهِۦ وَيَهۡدِيهِمۡ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ١٦

16. Гьеб Къуръаналдалъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие бокьарав чи т1овит1ула киналниги жидеда жаниб лъик1лъи бугел нухазда. Ва Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **г1адамал купруялъул, жагьлуялъул бец1лъиялдаса иманалъул нуралде рахъизарула жиндир амруялдалъун ва изнуялдалъун. Ва жинца гьел г1адамалги т1орит1ула бит1араб исламияб нухалда,** жиндилъ рохел ва хвасарлъи бугеб, ахираталда алжанги щолеб.

Гьаб к1иго аяталда жаниб ц1акъ берцинаб баян буго китабияб агьлуялъе, гьез иман лъезе Аллагьасул авараг Мух1аммадида ﷺ ва гьесда

рещт1изабураб Къуръаналда. Цо чияс гьикъани Къуръан щиб жо бугеб абун, гьесие жаваблъун гьаб аят (16) ц1ализе рекъараб буго.

Гьаб Къуръан буго х1акъаб нух жинца бихьизабулеб Аллагьасул нур ва жиб баянаб, жиндир маг1на загьираб т1ехь. Аллагь разилъи щвезе бокьарав чи гьелдалъун бит1араб нухда т1овит1улеб, гьел г1адамал Аллагьасул тавпикъалдалъун купру-ширкалъул, жагьлуялъул бец1лъудасан иманалъул нуралдеги рачунеб ва гьезие дунял-ахираталъул бахьибуголъи щолеб х1акъаб, бит1араб исламияб нухалда гьел г1адамал т1орит1улеб.

لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

17. Х1акълъунго гьел г1адамал капурал руго жидеца Марьямил вас Г1иса Аллагь вугин абурал. Дуца абе Мух1аммад ﷺ Т1адег1анав Аллагьасе бокьани Марьямил вас Г1исаги гьесул эбел Марьямги ва кинабго ракьалда т1ад бугеб халкъги гьалаг гьабизе, щив чи вугев гьеб жо гьукъизе к1олев ва гьелда данде ч1олев?

Цонигичи гьеч1о ва нужеца бицунеб раг1иги гьереси буго. Г1иса авараг цогидаб кинабго махлукъат г1адин жив холев вуго, гьединав чи Аллагьлъун вук1унаро. **Х1акълъунго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго зобал-ракьазул ва гьениб жаниб бугеб кинабго махлукъаталъул ханлъи. Аллагьас жиндие бокьараб жо бокьухъин бижуна,** гьеб Аллагьасул х1алк1олъиялдалъун вижана Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг эменги гьеч1ого. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ кинабго жоялде жиндир х1ал к1олев вуго,** жив щибго жоялъ г1ажиз гьавуларев вуго.

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ ۚ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

18. Насранияз ва ягьудияз абуна ниж Аллагьасул лъимал ругин ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рокьулел, гьес т1аса рищарал г1адамал ругин абун.

Ниж аварагзабазул наслу буго, аварагзаби Аллагьасул лъимал руго абун абулеб бук1ана гьез. **Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ: Цинги Аллагьас нужее г1азаб кинха гьабулеб нужеца мунагьал гьарураб мехалъ**-абун. Нужер куфру-ширкалъе г1оло Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее жужах1 х1адурун буго, нуж гьесие рокьулел рук1аралани гьеб иш гьедин бук1инароан.

Нужеца абухъин гьеч1о иш, нужги цогидалго г1адин Аллагьас рижарал гьесул лагъзал руго. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьарасул мунагьал чурила ва жиндие бокьарасе г1азабги гьабила. Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ мулк буго зобал-ракьалги гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги. Ахир къиямасеб къоялъ кинабго жо Аллагьасде буссине буго. Ва жиндир х1икматалда рекъон Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ киназего жазаъги гьабизе буго: цох1о зарра г1адаб лъик1лъи г1одобги толаро, цох1о зарра г1адаб квешлъи т1ад ц1ик1к1инеги гьабуларо.

Жиндир ц1об-рах1маталдалъун муъминал, г1асиял лагъзал т1аса лъугьунги тола. Цох1о лъиклъи гьабурасе ц1акъ г1емераб ажруги кьола.

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ قَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ
لَكُمۡ عَلَىٰ فَتۡرَةٖ مِّنَ ٱلرُّسُلِ أَن تَقُولُواْ
مَا جَآءَنَا مِنۢ بَشِيرٖ وَلَا نَذِيرٖۖ فَقَدۡ جَآءَكُم
بَشِيرٞ وَنَذِيرٞۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ١٩

19. Я гьаб китабияб агьлу! Х1акълъунго нужехъе дир расул вач1ун вуго, аварагзаби гьеч1ого г1емер замана ун хадуб, нужеда Аллагьасул дин малъизе.

Аллагьасул свалат саламлъеяв Г1иса аварагсдаги Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ аварагасдаги гьоркьоб анлънусго сон буго. Гьеб заманаялъ цониги авараг вук1инч1о ва г1емерисеб халкъ хъанчазе, (статуябазе) лагълъи гьабиялде сверун бук1ана.

Хирияв расул Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ вит1ун вуго нужехъе. **Нужеца къиямасеб къоялъ х1исаб-мизан гьабулеб мехалъ абич1ого бук1ине нижехъе цониги чи вач1инч1о жинца алжаналдалъун рохел бицунев ва жужах1алдалъун х1инкъиги кьолев абун. Нужехъе х1акъав авараг вач1ун вуго иман лъуразе алжаналъул рохел бицунев, купру-ширкалда ч1аразе жужах1алъул г1азаб бук1иналъул бицунев.** Гьадин бугелъул нужеца гьав авараг рит1ухъ гьаве, гьесда нахъ рилъа, нужее ахираталда Аллагь разилъи ва алжан бук1ине буго. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир х1алк1олъи кинабго жоялда г1амлъарав вуго.**

وَإِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِۦ يَٰقَوۡمِ ٱذۡكُرُواْ
نِعۡمَةَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ جَعَلَ فِيكُمۡ أَنۢبِيَآءَ
وَجَعَلَكُم مُّلُوكٗا وَءَاتَىٰكُم مَّا لَمۡ يُؤۡتِ
أَحَدٗا مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٠

20. Дуца умматалъе ваг1залъун бук1ине гьезда бице Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, **Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас жиндир къавммалда абурал раг1аби: «Я дир къавм! Нужеца рак1алде щвезаре Аллагьас нужее кьурал к1удиял ниг1матал ва нужеца гьел ниг1матазде щукруги гьабе»-абун. Аллагьас нужеда**

гьоркьосан аварагзаби гьаруна Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде халкъ ах1улел ва нужер цоял ханзабилъунги гьаруна.
Гьелда цереккун нуж къибт1иязул лагъзал рук1ана, пирг1авница жиндие бокьухъен къварид гьарулел ва г1азаб гьабулел. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев пирг1авнги гъанкъизавун нуж хвасар гьаруна ва нуж ханзаби г1адин лъугьана, нужеда гьоркьор аварагзабиги ругел ва нужедаса цогидал къавмалги х1инкъулел.
Бануисраилазул г1адат бук1ана цо чиясул жив жанив ч1езе рукъги бугони, ч1ужуги йигони, цеве х1алт1улев гъарабашги вугони, гьев чиясда ханилан абулеб. Гьаб бак1алдаги гьеб маг1на бугилан абуна цо г1алимзабаца.
Жинда аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Г1ассида цо чияс гьикъана: «Нилъ мугьажирал пакъирал г1адамал гьеч1ищ?» – абун. Г1абдуллагьица رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ абуна: «Дур ч1ужу йигищ, жинда аск1ов мун вуссуней?»- абун. Дов чияс абуна: «йиго» –абун. Цинги Г1абдуллагьица гьикъана: «Дур рукъ бугищ мун жанив ч1олеб?»- абун. «Буго»- абуна дов чияс. Г1абдуллагьица رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ абуна: «Мун бечедал г1адамаздаса вугоха» – абун. Дов чияс абуна: «Дир цо хъулухъчиги вуго (лагъ вуго)»- абун. Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагьица абуна: «Гьедин батани, мун ханзабаздаса чи вуго»-абун.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужер цояв сах-саламат вугони, жив щибго жоялдаса х1инкъунги гьеч1они, жинда аск1об гьеб къоялъ кваназе г1ураб ризкъиги бугони, гьев чи вуго кинабго дунял жинда кодоб бугесда релъун»*- абун. Х1адис имам Бухарияс бицана адабул муфрад абулеб т1ехьалда.
Ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее кьуна цогидал г1адамазе кьеч1ел ц1акъго г1емерал ниг1матал ва муг1жизатал: нужее ралъад бикьизабуна, нужеда т1ад ч1ун нак1к1алъ раг1ад гьабуна, нужее зодисан т1аг1амги рещт1изабуна «манна» ва «сальва» абун жинда ц1ар бугеб ва жиб машгьураб.

يَٰقَوۡمِ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡأَرۡضَ ٱلۡمُقَدَّسَةَ ٱلَّتِي كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمۡ وَلَا تَرۡتَدُّواْ عَلَىٰٓ أَدۡبَارِكُمۡ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ ٢١

21. Цинги Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я дир къавм! Нуж Аллагьас бац1ц1ад гьабураб ракьалде лъугьа, гьес нужее кьезе къот1и гьабураб нужер эмен Яг1къубил (Израил) мац1алда.**
Гьаб буго Байтул-мукъадас бугеб бак1. Гьелда «Мукъадас» абун ц1ар тана гьеб аварагзаби ч1олеб бак1 бук1иналъ ва муъминзаби руссунеб бак1ги бук1иналъ. **Нуж х1инкъун гьаниса нахъруссун, лъутун унге. Гьедин нахъ руссани, нуж ц1акъ ч1орого хут1араздаса рук1ине**

руго. Дунялалда гьеб Аллагьас бац1ад гьабураб ва нужее х1алал гьабураб ракьги щвеларо нужее, ахираталда Аллагьасул алжанги щвеларо, нужеца гьесда г1асилъи гьабидал.

22. Бануисраилаца абуна: «Я Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **! Гьеб росдал агьлу ц1акъ къуватаб, кутакаб буго. Ниж гьанир жанир лъугьинаро доб агьлу гьанисан къват1ибе ун гурони. Дол г1адамал жалго къват1ире ани, ниж гьенире жанире лъугьина»**- абун.

قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ فِيهَا قَوۡمٗا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَن نَّدۡخُلَهَا حَتَّىٰ يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا فَإِن يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾

23. Аллагьасдаса жал х1инкъулел, жидее ругел ниг1маталги лъалел, жидер рек1елъ иманги бугев к1иго чияс абуна: «Нилъ гьаб къавмалда т1аде лъугьине руго росдал рагьдухъан жанир. Гьездаса х1инкъич1ого нилъ жанире лъугьараб мехалъ, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **кумекалдалъун нилъ бергьине руго.**

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمَا ٱدۡخُلُواْ عَلَيۡهِمُ ٱلۡبَابَ فَإِذَا دَخَلۡتُمُوهُ فَإِنَّكُمۡ غَٰلِبُونَۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٢٣﴾

Гьезул чурхдул кутакал ругониги рак1 заг1ипаб бук1уна, нилъеца Аллагьасде таваккал т1амуни, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъее кумек гьабула. **Нужеца Аллагьасде таваккал т1аме нуж иман лъурал г1адамал ратани ва** Аллагьасул ва гьесул авараг Мусал амру т1убазабизе церехун рач1а»- абун.

Гьаб аяталда жаниб ишара гьабулеб буго Аллагьасул диналъе г1оло къват1иве вахъун вагъулев чи жив тущманасде т1аде к1анц1и лъик1аб бук1иналда ва чорхолъ бах1арчилъиги ях1ги лъун, тущманасул боял г1емерал рук1иналъул к1вар гьабич1ого, цевехун ун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рух1 бичулев вук1ин лъик1аб бук1иналдаги. Гьаб х1укму буго г1акъилав, къвак1арав чиясда жиб лъалеб, жиндир х1албихьи гьабураб. «Дуца хвел ц1ехе, гьеб хвелалъ дуе ч1аголъи кьела»- абун буго бах1арзаз. Хириял асх1абзабазул сияр (тарих) ц1алараб мехалъ, гьеб сиялъ бицунеб буго муъминзаби тущманасдаса жидер иманалъул къвак1иялъ бергьунел рук1араблъи, жидер боял г1емер рук1ун, яги ярагъ лъик1аб бук1ун бергьунел рук1инч1еблъиги.

24. Къавмалъул церехъабаз Мусада عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я Муса! Ниж гьеб росолъе кидаго лъугьиларо, дол квешал г1адамал гьеб росолъ ругебг1ан мехалъ. Мунги дур Аллагьги**

قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّا لَن نَّدۡخُلَهَآ أَبَدٗا مَّا دَامُواْ فِيهَا فَٱذۡهَبۡ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَٰتِلَآ إِنَّا هَٰهُنَا قَٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾

а гьелгун рагъизе, ниж гьанир г1одорч1ун ч1ела»- абун.

Гьаб ц1акъ къабихх1аб купруялъул раг1и буго, жиндалъун Аллагьги гьесул аварагги г1одорег1ан гьарулеб. Аллагь ﷻ жидеда гурх1ун, купруялъул ва жагьлуялъул бец1лъудаса иманалъул нуралде ах1изе вит1арав аварагасде гьеб раг1и абулел г1адамазе киг1ан к1удияб г1азаб гьабуниги гьезул г1асилъиялда бащалъиларо. Жидер х1акъирлъиялде, х1инкъиялде ва заг1иплъиялде т1адеги гьединаб к1удияб купруялъул раг1и абуна ягьудияз.

قَالَ رَبِّ إِنِّي لَآ أَمۡلِكُ إِلَّا نَفۡسِي وَأَخِيۖ فَٱفۡرُقۡ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَٰسِقِينَ ٢٥

25. Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **аварагас абуна: «Я дир Бет1ергьан, дир х1ал к1олеб жо щибго хут1ич1о цох1о дир напсги, дир вац Гьарунги гурони.**

Гьаб къавм дида г1асилъана, гьазул куфруялъул гучги бергьана. **Дуца, Бет1ергьан Аллагь** ﷻ **нижги гьаб пасикъаб къавмги цоцаздаса рат1а гьаре.** Дурго г1адлуялдалъун, дур х1икматалдалъун дуца х1укму гьабе, Аллагь, гьаб амруялъулъ»- абун.

قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيۡهِمۡۛ أَرۡبَعِينَ سَنَةٗۛ يَتِيهُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ فَلَا تَأۡسَ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَٰسِقِينَ ٢٦

26. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Гьеб росо дица гьаб къавмалъе х1арам гьабуна к1икъого соналъ. Гьеб к1икъого соналъ дур къавм ракьалде сверулел рук1ине руго, жидеда къват1ибе унеб нухги батизе гьеч1о. Дур гьеб къавмалда щибго рак1 гурх1уге, Муса. Гьеб къавм ц1акъ пасикъаб, квешаб къавм буго, жидее г1акъуба г1азаб гьабизе мустах1икъалги руго.

Цинги гьеб къавм к1икъого соналъ гьеб ракьалда свердулеб хут1ана. Сордоялъ ч1еч1ого хьвадараб мехалъ, рогьалида жидеца байбихьараб бак1алде щун ратулаан. Гьеб ракьалда рук1аго жидер г1емерисел хвана ва ц1ияб г1елги бижун бач1ана. Г1емерал муг1жизатал, г1аламаталги рихьизаруна гьезда Муса аварагас. Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса ва Гьарунги хвана гьеб ракьалдаса къват1ире рахъинч1ого. Къавмалъе бет1ерлъи (амирлъи) гьабуна Юшаг1 ибну Нун абулев чияс. К1икъого сон бан хадур гьеб ракьалдаса къват1ире рахъун, Байтул-мукъадас бугеб бак1алде росолъе лъугьана. Гьеб сверията лъул къиса Суратул Бакъараталдаги бицана (57 абилеб аяталъул тафсиралъулъ).

۞وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ ٱبۡنَيۡ ءَادَمَ بِٱلۡحَقِّ إِذۡ قَرَّبَا قُرۡبَانٗا فَتُقُبِّلَ مِنۡ أَحَدِهِمَا وَلَمۡ يُتَقَبَّلۡ

27. Дуца гьеб къосараб къавмалъе, болъонал ва маймалакал жидер гьарурал ягьудиязул х1ал хъубал

مِنَ ٱلۡأٓخَرِ قَالَ لَأَقۡتُلَنَّكَۖ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ ٢٧

г1адамазе ва гьезда релъаразеги **бице, Мух1аммад** ﷺ**,** Аллагьасул свалат салам лъеяв **Адамил к1иго васасул къиса х1акъаб жоялдалъун,** жиндилъ гьереси гьеч1еб, т1аде жо ц1ик1к1изабиеч1еб, жиб хисизабич1еб.

Гьазул къисаялъул байбихьи буго: Аллагьасул салам лъеяв Адам аварагасе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ шарг1 гьабун бук1ана жиндир ясал жиндирго васалазе росасе кьезе, цоги г1адамал гьеч1ого ва цоги бат1ияб шарт1 гьабизе ресги гьеч1ого. Х1ава эбелалъ щибаб нухалъ васги ясги гьарулел рук1ана. Гьел к1удиял г1ун ригьин гьабизе мех щведал цо вацасда цадахъ гьаюрай яс цогидав вацасе кьолаан ч1ужулъун.

Цинги Гьабил ва Къабил абулев к1иго васасе руччаби рачизе мех щведал, Къабилие бокьана живгун цадахъ гьаюрай яц жиндие ч1ужулъун ячине. Адам عَلَيْهِ السَّلَامُ гьесда т1ад рекъеч1о ва къот1и гьабуна гьав к1иявго вацас къурбан хъвезе ва гьеб къурбан Аллагьас къабул гьабурасе Къабилгун цадахъ гьаюрай яс кьезе. Цинги къурбан хъуна ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Гьабилил къурбан къабул гьабуна.

Хадуб Къуръаналда абулеб буго: **Гьев к1иявго васас Аллагьасе къурбан хъураб г1уж бице. Цинги гьеб къурбан цоясул къабул гьабуна Аллагьас, цоясул къабул гьабич1о.** Къабил вук1ана хур бекьун бет1ербахъи гьабулев, Гьабил вук1ана г1и-боц1и хьихьулев. Къабилица цо ролъул гул бахъана къурбаналъе, гьебги гьит1инаб, къадараб ц1ехон бахъана. Гьабилица лъик1аб куй хъун гьеб бахъана къурбаналъе. Гьезул къурбан къабул гьабиялъе г1аламат бук1ана зодисан ц1а бач1ун гьеб къурбан ц1аялъ кванай.

Цинги зодисан ц1а бач1ун Гьабилил къурбан кванана. Къабилил ц1акъго ццим бахъана ва жинца абуна: **«Дица мун ч1вала»- абун. Гьабилица абуна: «Аллагьас жиндаса х1инкъарав чиясул къурбан къабул гьабула»-**абун.

لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقۡتُلَنِي مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٖ يَدِيَ إِلَيۡكَ لِأَقۡتُلَكَۖ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٨

28. Хадубги Гьабилица абуна: Дуца дун ч1вазе абун дида квер бит1ани, дица мун ч1вазе дуде квер бит1изе гьеч1о. Дун Аллагьасул г1азабалдаса х1инкъула, гьаб кинабго г1аламалъул Бет1ергьанлъун жив вугев,

إِنِّيٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثۡمِي وَإِثۡمِكَ فَتَكُونَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ ٢٩

29. дие бокьун буго дирги дурги мунагьал дуда т1аде ккезе ва мунги жужах1алъул агьлу

вук1ине. Гьеб жужах1 буго жидеца зулму гьабурал г1адамазе бугеб жазаъ.
Дие бокьун буго Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ цеве дун дие зулму гьабуравлъун ине, дица цогидазе зулму гьабуравлъун инч1ого.

فَطَوَّعَتْ لَهُۥ نَفْسُهُۥ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُۥ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾

30. Къабилил х1асадалъ ва рак1 хъублъиялъ гьесда бигьаяб жолъун бихьизабуна жиндир вац ч1вай. Цинги Къабилица Гьабил ч1вана ва Къабил бахьикъосараздаса лъугьана.
Бищун цебе ракьалда г1одобе т1ураб инсансул би бук1ана гьеб. Ибнуг1аббасица абуна: Гьабилица Къабилие х1инкъи кьун бук1ана жужах1алъул ц1а бук1уна зулму гьабурал г1адамазе жазаълъун абун, цингиги гьев х1инкъич1о ва щайт1аналъул мурад т1убазабуна.

فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِى ٱلْأَرْضِ لِيُرِيَهُۥ كَيْفَ يُوَٰرِى سَوْءَةَ أَخِيهِ ۚ قَالَ يَٰوَيْلَتَىٰٓ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَٰذَا ٱلْغُرَابِ فَأُوَٰرِىَ سَوْءَةَ أَخِى ۖ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلنَّٰدِمِينَ ﴿٣١﴾

31. Цинги Аллагьас цо гъедо бит1ана жинца ракь бухъизе х1ат1аздалъун ва гозоялдалъун, **гьев Къабилида лъазе кин жинца Гьабилил къаркъала ракьулъ лъелеб.**
Мужагьидица абуна: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ к1иго гъедо бит1ун Къабилида рихьулеб бак1алда к1иябго цоцалъ багъана ва цояб цоялъ ч1вана. Цинги х1ат1аз ва гозоялъ гвенд бахъун, гьениб жаниб хвараб гъедо рехун, т1аде ракь бачана.
Гьеб жо бихьараб мехалъ **Къабилица абуна: «вай дир заг1иплъиго щиб?** Гьаб гъедоялда г1анаб г1акълу бук1ун гьеч1оха дида. **Дида лъач1о кин гьаб къаркъала ракьулъ бахчулебали». Гьеб жиндир г1акълу дагьлъиялдаса пашманавлъун лъугьана Къабил** бахьикъосиги пашманлъиги к1иябго данделъана гьесие.
Жинда Аллагь разилъаяв ибнуг1аббасица абуна: «Гьев пашманлъич1о жинца вац ч1ваялда. Гьедин пащманлъун вук1аравани, жинца тавбо гьабилаан»- абун.
Хирияв аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ х1адис буго: *«Жинца ракьалда т1ад пасалъи-зулму гьабурав ва г1агарлъиялъул гурх1ел-рах1мо къот1изабурав чиясе дунялалдаго г1акъуба хех гьабила, ахираталдаги гьесие гьабулеб г1акъуба дагь гьабиларо».* абураб маг1на бугеб. Гьав Къабилил пишаялъулъги гьаб к1иябго жо буго. إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ.

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ

32. Гьаб Къабилица Гьабил ч1вай сабаблъун Дица бануисраилазда т1ад гьабуна: жинца шарг1ияб г1илла

فِى ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾

гьеч1ого къисас боси г1адаб, яги имамас х1ад кьаби г1адаб, **цо напс ч1варав чи, яги гьеб напсалъ ракьалда пасалъи гьабич1ого бук1ун хадубги гьеб напс ч1варав чи.** Пасалъи буго гъачагълъи гьаби, муртадлъи. **Гьав жинца напс ч1варав чиясе х1укму буго ва гьесие мунагь буго жинца киналго г1адамал ч1варасе г1адаб. Жинца цо напс ч1аго гьабурав чи:** жинца цо сабаб гьабун ч1вазе бук1араб напс хвасар гьабурав чи, яги цо гьалаглъиялде ун бук1араб напс хвасар гьабурав чи, **гьав чиясул х1укму буго ва гьав чиясе кири буго киналго напсал ч1аго гьарурасе г1адаб.**

Гьаб аяталдаса бич1ч1улеб буго напс ч1вай к1удияб мунагь бук1ин ва ц1акъ гучаб х1инкъиги кьолеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ щибго шарг1ияб г1иллаги гьеч1ого напс ч1варав чиясе. Аяталда жаниб «бануисраилазда т1ад гьабуна» абун бук1аниги, гьаб аяталъул х1укму кинабго халкъалъе г1аммаб буго. Гьелда т1орит1ел гьабулел х1адисалги руго.

Гьаб аяталда нахърилълъараздаса вуго жинда Аллагь разилъаяв Г1усман асх1аб, жив ч1вазе вук1ин лъараб мехалъги данде вахъизе г1амал гьабич1ев, кумек гьабизе рач1арал асх1абзабиги лъик1аб дуг1а гьабун нахъе рит1арав.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидасан х1адис бицана: *«Дун Г1усман رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ асх1абасде т1аде ана гьев ч1вазе абун цо къавм ургъун бугеб мехалъ, ва дица абуна: «Я амирул муъминин! Дун дуе квербакъизе вач1ун вуго, мун ч1вай берцин бихьун буго цо къавмалда»* – абун. Жинда Аллагь разилъаяв Г1усманица абуна: *«Я Абугьурарйрат, дуе бокьилищ дуца киналго г1адамал ч1вазе ва гьелгун цадахъ дунги ч1вазе»* – абун. Дица абуна: «Бокьиларо» – абун. Жинда Аллагь разилъаяв Г1усманица абуна: *«Дуца цо чи ч1вани, я Абугьурайрат, мун киналго г1адамал ч1варазда релълъун вук1уна. Мун т1ад вуссун а дуе изну бугевлъун, дуе ажро, кири бугевлъунги, дуе мунагь х1акъ гьеч1евлъунги»- абун. Цинги дун нахъе вач1ана ва дица рагъ гьабич1о»* – абун. Х1адис ибну Саг1дица Ат1абакъат т1ехьалда бицана, кьуч1аб иснадалдалъун.

Х1акълъунго бануисраилазухъе дир аварагзаби рач1ана баянал шарг1иял х1ужабиги, муг1жизаталги росун. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьави, аварагзабазда нахърилълъин т1адаб бук1ин гьезда бицунел, ракьалда пасалъаби гьари, г1адамал ч1вай х1арамаб бук1инги бицунел. **Цинги гьел бануисраилазул г1емерисел г1адамал, гьаб шарг1ияб х1укму**

жидеда бицун ва бич1ч1ун хадубги, ракьалда пасалъи ва зулму гьабулел руго. Цо напс ч1варав чиясе бугеб х1укму жидеда бицун бугониги, жидеца аваразгзаби ч1валел руго.

إِنَّمَا جَزَٰٓؤُاْ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسۡعَوۡنَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓاْ أَوۡ يُصَلَّبُوٓاْ أَوۡ تُقَطَّعَ أَيۡدِيهِمۡ وَأَرۡجُلُهُم مِّنۡ خِلَٰفٍ أَوۡ يُنفَوۡاْ مِنَ ٱلۡأَرۡضِۚ ذَٰلِكَ لَهُمۡ خِزۡيٞ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٣٣

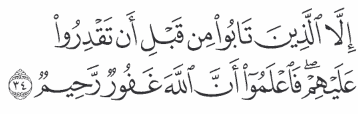
33. Жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расуласда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ рагъ балел г1адамазе бугеб жаза буго, гьединго ракьалда т1ад пасалъи гьабун, гъачагълъи гьабун хьвадулел г1адамазеги жаза буго: жал ч1вай, яги жал хъарщазда маг1аз рукъи, яги жидер кверги х1ет1еги къот1и, цояб квег1аб цояб кваранаб, яги жал ракьалда т1ад лъутизарун, жидеда хадур лъугьун цо бак1алда ч1езе теч1ого, гьезие г1акъуба гьаби. Гьаб шарг1ияб х1укму буго жидее дунялалда гьабулеб г1одобег1анлъи ва г1азаб. Ва гьезие ахираталда ц1акъ гучаб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.

Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицана: г1урайнат абулеб къавмалъул цо г1адамал жидеца иман лъун Мадинаялда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе рач1ун рук1ана. Т1адруссун инелде гьезда цо унти бач1ун, Мадинаялъул раг1алда ругел закаталъул варанаби хьихьун рук1арал г1ухьбузухъе рит1ун рук1ана, гьел варанабазул рахь ва к1ващ гьекъон жидеда бач1араб унти т1аса инабизе. Гьедин рук1ун жал сахлъараб мехалъ варанаби хьихьун вук1арав вехьги ч1ван, гьел варанабиги рачун лъутун ана.

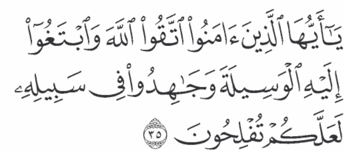
Гьаб хабар Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе щведал, хехаб ах1и бан асх1абзаби къват1ире рахъизарун, хадур лъугьана ва ккверзеги ккун гьел г1адамал Мадинаялде рачун рач1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас х1укму гьабуна гьезул кверални х1ат1алги къот1изе, бералги рахъизе, цинги хвезег1ан бакъукье рехун тезе. Гьедин къвак1араб тамих1 гьабиялъе г1илла бук1ана гьез чанго к1удияб мунагь ва г1асилъи гьабун бук1ин: муртадлъи, хиянат гьаби, чи ч1вай, ц1огь гьаби. Гьаб х1укмуги шарг1иял х1адал рицун, нилъее насхо гьабураб буго. Берал рахъиги ва цогидаб зулму гьабиги шарг1алда гьукъараб жо буго.

Гьаб аяталда жаниб чанго бат1ияб х1укму бицун буго, цоялда цояб нахърег1изабун. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «щибаб зулмуялъе ва пасалъиялъе жиндирго х1укму буго. Цо чи ч1ван вугони къисасалъе жинца ч1варав ч1вала. Жинца цо чиги ч1ван гьесул боц1иги босун бугони, гьев чи ч1вала. Хадуб кварида ван г1адамазда вихьулеб бак1алда тела дагьал къояз, г1адамал х1инкъизе ва гьезие

ваг1за бук1ине. Жинца чи ч1вач1ого боц1и бикъарав чиясул кваранаб квер ва квег1аб х1ет1е къот1ила (ц1огьорасул х1укму хадусан бач1ине буго, гьаб буго гъачагъасул х1укму).
Жидеца г1адамал х1инкъизарулел, амма чи ч1вач1ого, боц1и бахъич1ого нухда ч1ун ругел г1адамал, цо бак1алда ч1езе теч1ого т1уризарун исламияб ракьалдаса къват1ир инарила. Цо г1алимзабаз ва имамзабаз абуна гьел г1адамал туснахъалъур т1амила абун.



34. Жидеца Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ аварагсдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рагъ гьабулел, гъачагълъи гьабун халкъалъе къварилъи гьабулел г1адамал, **жидеда т1ад нужер кверщел батилелде тавбо гьабун, квешлъи тун, Аллагьасдасан х1инкъун г1одор ч1ани, гьал г1адамазе нужеца г1акъуба-г1азаб гьабуге. Нужеда лъай х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинца мунагьал рахчулев, жив гурх1улев вук1ин.**
Ибнухат1ибица абуна: «гьав ракьалда пасалъи гьабурав, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рагъ гьабурав чи иман лъурав бусурманчи вугони, гьасул Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хурхарал х1акъал гьесде т1амун тола. Г1адамазда хурхарал х1акъал гьел г1адамазул ихтияралда рук1уна, жидее бокьани т1аса лъугьун тела, жидее бокьани къисас босила ва боц1и-малги бец1изабила. Гьел пасалъаби гьарурал г1адамал капурзаби рук1ун, цинги жидеца иман лъуни ва тавбоги гьабуни – гьездаса кинабго х1акъ т1асан ккола.
Исламалъ цебехун араб кинабго жоялъул х1укму къот1изабула. Мух1амад ибну Ах1мадил Мах1алияс Жалалалда абуна: «Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ «нужеца х1ад гьабуге» абич1ого, «Аллагь гурх1улев вуго»-абун абиялдаса бич1ч1улеб буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир х1акъаздаса т1аса лъугьулев вук1ин, г1адамазул х1акъал гьезул ихтиялда толев вук1инги.
Цо г1алимзабаз абуна, аяталъул загьираб маг1наялде балагьун тавбо гьабурав чиясдаса жив ч1вай, хъорщоде вукъи, х1ет1е къот1и т1аса кколеб буго. Амма квер къот1иялъул масъала балъго хут1улеб буго абун. жидеда Аллагь разилъаял асх1абзаби рекъараб раг1и буго гьеб квер къот1иги тавбо гьабиялдалъун т1аса ккола абураб.
Гьадинав гурх1ел бергьарав ханасе даимго щукру гьабулеллъун рук1ин нилъеда т1адаб буго.



35. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **амруялда хилиплъизе, гьесда г1асилъизе х1инкъа** гьесул г1акъуба-г1азаб нужеда щвеч1ого

бук1ине. **Ва нужеца Аллагьасде г1агарлъулел рахъалги сабабалги т1алаб гьаре,** лъик1аб г1амал гьабун, Аллагь разилъи т1алаб гьабун хьваде. **Ва нужеца Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **дин ракьалда бук1иналъе г1оло жигьадги гьабе. Гьедин нуж хьвадани нужер абадияб талих1-рохелалда кверщел батила.**

Ибнукасирица абуна: Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб цо аяталда жаниб кинабго шариг1ат бицана: Аллагьасда г1ассилъизе бегьулареблъи бицана, цинги Аллагь разилъи т1алаб гьабун лъик1ал г1амалал гьарун хьвадизе кколеблъиги бицана. Ахиралда кинабго дин, бусурбаби ва исламияб ракь жиндалъун ц1унулеб, ва гьеб исламияб дин ракьалда даим хут1иялъе сабаблъун бугеб, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тущбабазда жигьад гьабе абун амруги гьабуна.

Щал гьел Аллагьасул тущбаби абуни, киналниги гьесда мут1иг1лъиялдаса рахъарал, жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул аварагзабазда عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ инкар ккурал, Аллагьасде ширк гьабун гьев гуреб жоялъе г1ибадат гьабурал, жидеца х1акъаб, бит1араб Аллагьасул дин тарал г1адамал руго. Гьезда данде рагъ гьабун, гьел иманалде ах1ун, Аллагь цо гьавун, цох1о гьесие лагълъи гьабиялде гьел рачун хьвадулел г1адамал руго жидеца Аллагь разилъи т1алаб гьабулел, лъик1алдалъун амру гьабулел, квешаб жо те абун нагью гьабулел г1адамал.

Цингиги гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде данде ч1ч1арал, гьеб ракьалда т1ибит1изе квалквал гьабулел г1адамазда ярагъ кодоб босун рагъ гьабун жидер боц1и-мал ва черх Аллагьасе бичулел г1адамазда абула мужагьидал абун. Гьал мужагьидазе ахираталда ц1акъ к1удияб даража-макъам буго. Абадияб, жиб даимаб, т1аса унареб бахьибуголъи буго гьеб. Жинда жаниб херлъиги хвелги гьеч1еб, г1олохъанлъи т1аса унареб, лазат, рах1ат даимаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ алжан буго гьеб.

Цоги кант1изе ккараб жо буго: гьаб аяталда жаниб абулеб буго: «нужеца Аллагьасде щвеялъе сабаб т1алаб гьабе»-абун. Гьеб раг1и буго «ٱلۡوَسِيلَةَ» абураб раг1и. Гьаб «ٱلۡوَسِيلَةَ» абураб раг1иялдаса киналго к1удиял г1алимзабаз маг1на босана Аллагьасе т1аг1ат-г1ибадат гьабун, гьев разилъи т1алаб гьабун хьвади, гьеб буго нуж Аллагьасде г1агарлъиялъе «василат» абун. Гьаб раг1иялъул маг1на гьеч1о нужеца Аллагьасдаги нужедаги гьоркьор жидеца шапаг1ат гьабулел гьоркьохъаби ккве абураб.

«ٱلۡوَسِيلَةَ» абураб раг1иялъул цоги маг1на буго, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб. Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужеца дида свалат бит1араб мехалъ, нужеца дие василатги*

гьаре Аллагьасдаса»- абун. Нижеца абуна: «Я Расулуллагьи ﷺ! Щиб жо бугеб гьеб василат»- абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Алжаналда жаниб бищун т1адег1анаб даража буго гьеб, цох1о чиясе гурони жиб щолареб. Дир хьул буго гьеб даража дие щвела абун». Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Ибнуг1аббасицаги абуна: *Аллагьасул свалат салам льеяв аварагас абуна: «Нужеца Аллагьасда гьаре дие «василат» кье абун. щив чияс дие василат гьараниги, дица гьесие ахираталда шапаг1ат, яги нуг1лъи гьабизе буго»*- абун. Х1адис Т1абаранияс бицана.

Как ах1ун хадуб гьабулеб дуг1аялда жаниб буго гьаб василат аварагасе кье абун гьарулеб бак1. Цоги бокьараб бак1алдаги гьеб гьаризе бегьула, хасго аварагасда свалат бит1ун хадуб гьарани, гьесул амру т1убараздасан вук1ина.

Гьаб василат абураб раг1иялда хурхараб, гьелдасан бижараб буго «тавассул» абураб раг1и. Гьаб раг1иялъул маг1на буго жинца г1агарлъи т1алаб гьаби, жив къабул гьави т1алаб гьаби. Киналго г1алимзаби жинда рекъараб раг1и буго хирияв аварагасдалъун ﷺ тавассул гьабизе бегьи гьев ч1аго вугев мехалъ ва жиндир лъик1ал г1амалаздалъун тавассул гьабизе бегьи, ва лъик1ав чиясдасан дуг1а т1алаб гьабизе бегьиги. Гьалдаги тавассулилан абула.

Жодода Аллагь разилъаял Г1умар асх1абасул вас Г1абдуллагьидаса х1адис бицана: Дида Аллагьасул расул ﷺ, жинца абулев раг1ана:

«Исламалда ццересел умматазул лъабго г1олохъанчи сапаралда рук1адго сордо базе абун цо нохъоде лъугьана. Цинги маг1ардаса к1удияб гамач1 бортун бач1ун нохъоялъул к1алт1у бацун, къват1ире рач1ине нух гьеч1ого жанир хут1ана.

Цинги гьел г1олохъабаз цоцаде абуна: «Гьанже нилъее щибго сабаб гьеч1о гьаб гамач1алъул къварилъи т1асса ине нилъеца гьабураб лъик1аб г1амал бицун гьелдалъун Аллагьасда гьари гуреб» -абун.

Цинги цояс абуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь! Дир херал эбел-эмен рук1ана. Дица г1ака беч1арабго гьезие хинаб рахь гьекъезе кьолаан, цогидал лъимал-боц1иги жибго тун. Цо нухалъ ц1ул бак1ариз арав дун рокъов т1ад вуссине кват1ана ва гьел кьижун хадув гурони дун гьезухъе щвеч1о. Дица гьезие хинаб рахь беч1ана ва дун рахь босун вач1илелда дида эбел-эмен кьижун ратана.

Дун рахьдал хъабаги кодобе ккун гьезда цеве г1одов ч1ч1ана, ва дида аск1ор ракъун г1одулел лъимал рук1адго, хъах1лъи биччан макьидаса гьел рорч1изег1ан дун гьезухъе валагьун ч1ч1ана. Эбел-инсудаса ццебе

лъималазе я х1айваназе рахь кьезе дие бокьич1о, гьел макьидаса порч1изаризеги бокьич1о. Цинги гьел макьидаса порч1ана ва гьез жидер рахь гьекъана.
Я дир Бет1ергьан Аллагь! Гьаб г1амал дица мун разилъи т1алаб гьабун гьабураблъун батани гьелъул х1урмат гьабун дуца нижедаса гьаб къварилъи борхе!»-абун. Гьеб гамач1 дагьабго борхун бач1ана, ва амма г1олохъабазе къват1ире рач1ине нух лъугьинч1о.
Цинги к1иабилев г1олохъанчиясги абуна:
«Я дир Бет1ергьан Аллагь! Дир цо яцг1ал йик1ана дие жий ц1акъ йокьарай. Киг1ан дица гьараниги, х1илла гьабуниги жиндаго аск1ове лъугьине гьелъ дун виччач1о. Цо мехалъ хур хун ракъул сонал рач1ана ва чара хун гьей дихъе кумек гьарун яч1ана. Дица гьелъие нусиялда къого (120) динар месед кьуна ва дун аск1ове виччай т1алаб гьабуна. Гьей мут1иг1лъун, гьелъул бохдузда гьоркьове дун лъугьараб мехалъ гьелъ абуна: «Мун Аллагьасдаса х1инкъа ва х1арамаб нухалда гьаб мугьру т1езабуге!» – абун.
Цинги дун гьелда аск1оса нахъе къана, гьелъие кьураб меседги гьелъухъго тун. Я дир Бет1ергьан Аллагь! Гьедиг1анго дие йокьарай г1адамалда аск1ове щведалги дудаса х1инкъун дица гьей тун ятани, гьелъул х1урмат гьабун дуца нижедаса гьаб къварилъи борхе!»-абун. Гьеб гамач1 дагьабги борхун ана, амма къват1ире рач1ине нух лъугьинч1о.
Цинги лъабабилесги абуна:
«Я дир Бет1ергьан Аллагь! Дица мухьдахъе х1алт1изе г1адамал рачун рук1ана. Х1алт1и т1убараб мехалъ гьезие мухьги кьуна. Цо чи мухь босич1ого ун вук1ана ва дица гьесие кколеб мухь чанго соналъ гьесие хайиралъе х1алт1изабуна.
Г1емераб маг1ишат лъугьараб мехалъ вач1ана гьев чи жиндие кколеб мухь босизе ва гьес абуна: Я Аллагьасул лагъ! Дуца дир мухь дихъе кье! – абун. Дица гьесда г1иялги, г1ачиги, варанабиги, лагъзалги рихьизе гьаридалго (гьаб буго дур мухь – абун), гьес абуна: Дун махсароде кквеч1ого дие кколеб мухь кье! - абун. Дица гьесда мун махсароде колев гьеч1о абидал, гьев жиндирго боц1и-малги бачун ана ва щибго жо нахъеги теч1о. Я дир Бет1ергьан Аллагь! Гьаб г1амал дица мун разилъи т1алаб гьабун гьабураблъун батани, гьелъул х1урмат гьабун Дуца нижедаса гьаб къварилъи т1аса босе!» - абун. Гьеб гамач1 жегиги борхун ана ва гьел г1олохъаби нохъодаса къват1ире рач1ана.»-
абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьаб х1адисалъ бич1ч1изе гьабулеб буго нилъеда, жив Аллагьасе

г1оло рак1 бац1адго гьабураб г1амалалъул бугеб к1удияб къимат, ва гьелдалъун гьабураб дуг1аги, Аллагьс кин къабул гьабулеб бугеб.

Дуг1а гьабиялъул аслу буго щибго жо гьоркьоб кквеч1ого цох1о Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьари. Гьелъие далил къуръаналъул аят буго: (Дуда дир лагъзадерица гьикъараб мехалъ, я Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, дир х1акъалъулъ, дун ц1акъго г1агарда вуго, дида гьарарав чиясул дуг1аялъе жаваб кьолев вуго. Дуг1а дида гьабун, жаваб кьейги дида гьаре абе. Ва дида иманги лъе абе. Гьадин хьвадани гьел Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разияб нухда т1орит1араллъун рук1ина). (Суратул Бакъарат, 186 аят).

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَوۡ أَنَّ لَهُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا وَمِثۡلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفۡتَدُواْ بِهِۦ مِنۡ عَذَابِ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنۡهُمۡۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ٣٦

36. Х1акълъунго Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккун, купру-ширкалда хьвадун хварал г1адамал, ахираталде щун Аллагьасул г1азаб жидее бук1ин х1акълъараб мехалъ, гьаб кинабго дунялги гьелда релъараб цогиги дунялги ва г1емерал хазинабиги жидее ругониги, гьеб кинабго кьун, Аллагьасул г1азабалдаса хвасарлъи т1алаб гьабилаан. Амма Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьездаса щибго жо къабул гьабуларо ва жидее ц1акъ унтизабулеб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.

Ахираталъул рукъ г1амалазде данде жазаъ гьабулеб рукъ буго ва гьениб Аллагьас кинабг1аги зарал, хиянат гьеч1ого, щивав инсанасул г1амалазул х1исаб-мизан гьабула. Киг1ан к1удияв ханги, киг1ан ч1ух1арав залимги, киг1ан дунял квегъулев вук1арав бугъаги Бет1ергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ цере т1ад рет1ел гьеч1ого, мунагьазул гьиралги раччун, г1ет1улъги т1ерхьун, аск1ов вугев чи щивали валагьизе рег1ич1ого, жиндир эбел-эмен, лъимал к1очон тун ч1олеб къо буго гьеб. Я Аллагь! Ниж гьеб къо к1очараздаса гьаруге.

يُرِيدُونَ أَن يَخۡرُجُواْ مِنَ ٱلنَّارِ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنۡهَاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّقِيمٞ ٣٧

37. Жужах1алдаса къват1ир рахъизе бокьун рук1уна гьел г1адамал. Амма жал гьениса къват1ире рахъуларо. Жидее гьеб жужах1алда жаниб даимаб г1азаб бук1уна.

وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقۡطَعُوٓاْ أَيۡدِيَهُمَا جَزَآءَۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلٗا مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ٣٨

38. Жинца жо бикъарав чи ва жинца жо бикъарай ч1ужуг1аданги, нужеца гьезул кверал къот1е, гьез гьабураб ц1огьалде данде жазалъун, Аллагьасул рахъалъан бугеб х1адлъун ва г1акъубалъун.

Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жиндир гуч бергьарав вуго, жиндир шарг1 хвезе гьабураздаса рец1ел босизе к1оле вуго. **Ва х1укмуялъулъ г1адлу бит1арав, х1икмат-пайда гьеч1еб жо жинца гьабуларев вуго.**

فَمَن تَابَ مِنۢ بَعۡدِ ظُلۡمِهِۦ وَأَصۡلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ عَلَيۡهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾

39. Жинца зулму гьабун хадуб тавбо гьабурав чи, жинца ц1огь тарав, цинги лъик1аб г1амалги гьабурав, загьирги бат1инги бац1ц1ад гьабун хьвадарав, **Аллагьас гьесул тавбо къабул гьабула ва гьесие ахираталда г1азаб гьабуларо.** Дунялалда тавбо къабул гьабиялъе шарт1 чияр х1акъ нахъе кьей ва гьев чи т1аса лъугьизави буго. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **муъминзабазда гурх1улев, гьезул мунагьал рахчулев вуго.**

Ибнухат1ибица абуна: «Дунялалъул къанунал х1алт1изарулел пачалихъазда ц1огьорас жо бикъула щибго х1инкъич1ого: Гьесда лъала нагагь ц1огьор вук1ин лъаниги, гьев дагьабго заманаялъ туснахъалде вит1улеблъи. Гьеб туснахъги квенги кьолеб, лъимги кьолеб, унтарасе даруги гьабулеб бак1 бук1ин. Гьениса къват1иве живги вач1уна дагьабги лъик1 ц1огь гьабизе ругьунлъун.

Гьаб амру гьадин бук1иналъе нуг1лъи гьабула къойидаса къойиде квешлъаби г1емерлъулел рук1иналъ ва гьал «г1акъилал», «ц1одорал» пачалихъазул бут1рузда гьелъие дару гьабизеги лъалеб гьеч1олъиялъ. Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир лагъзадерида гурх1улев вуго, гьезие маслих1атаб жо лъалевги вуго. Аллагьасул квер къот1илъун бугеб х1укму хьвадизабулеб х1ижазалъул ракьалда (Макка – Мадина) ц1акъ дагь раг1ула жо бикъун бугин абун, гьениб мискинаб халкъ бугониги. Гьениб квер къот1ана абун къанаг1атгурони хабарги раг1уларо. Гьаб гьеч1ищха Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укму ц1акъ х1икмат к1удияб бук1иналъе г1аламат!

Шарг1алда рекъон ц1огь абула цо инсанас ц1унун, бахчун бугеб бак1алдасан цоги чияс балъго гьеб жо босиялда. Гьедин жо бикъараб мехалъ ва гьев чи живго мук1урлъун, яги нуг1зал рук1ун гьез нуг1лъи гьабун гьев чияс ц1огь гьаби х1акълъараб мехалъ, шарг1алда рекъон гьесул квер къот1ула, жинца бикъараб жо цо динаралъул ункъил бут1аялъул къимат бугеб жо бугониги. Гьаб заманалъул г1арац-меседалда борцун гьелъул къимат мух1канго бицине дида лъаларо.

Цо г1алимас абуна: Гьаб аяталда жанив ц1огьор цеве рехсон, ц1огь гьабурай г1адан хадуй рехсана. Ц1огь гьаби г1емерисеб бихьиназул г1амал бугелъул гьел кант1изе ва нахъ ч1вазе. Зинаялъул х1ад бицунеб

аяталда зина гьабурай г1адан цее рехсон, зиначи хадув рехсана, руччабаз зина гьаби ц1акъго къабих1аб бук1иналде ишара гьабун.
Цоги г1алимас бицана: исламалъул х1укмуялда г1айиб ч1вазе бокьун цо чияс абуна: «шарг1алда рекъон жинца квер къот1арав чиясдаса дияталъе к1икъоялда анц1го варани бахъула. Ц1огь гьабураб мехалъ лъабго диргьамалде данде гьеб квер къот1ун г1одобе рехулеб буго»-абун. Гьасие жаваб гьабун г1алимас абуна: «Гьеб квер жиб аманатлъун бугеб мехалъ, жиндир г1айиб гьеч1еб мехалъ ц1акъ хирияб жо бук1ана. Цинги жинца аманат хвезабун хиянат гьабидалго ц1акъго учузаблъун лъугьана» – абун.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

40. Дуда лъаларищ, я гьав инсан! Х1акълъунго Аллагь вук1ин зобалракьазул ва гьезда жаниб бугеб махлукъаталъул бет1ергьан. Жиндие бокьарав чиясе Аллагьас г1азаб гьабула гьесул мунагьазда рекъараб. Ва жиндие бокьарав чи мунагьазда т1аса лъугьун тола,
жиндир рек1елъ иманги бугони, тавбо гьабун Бет1ергьан Аллагьасда живги вуссани. Куфру-ширк буго Аллагь т1аса лъугьунареб мунагь. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир х1алк1велъи кинабго жоялда г1амлъарав вуго.**

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِأَفْوَٰهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ ۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ ۛ سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ ۖ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَٱحْذَرُوا۟ ۚ وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتْنَتَهُۥ فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾

41. Я гьав бичасул расул ﷺ! Мун пашманлъуге цо-цо г1адамал исламияб динги тун, муртадлъун, купруялде ун ругин абун. Гьел г1адамал руго жидер рек1елъ иман бук1инч1ел, мац1аздалъун иман лъунаян абуниги. Гьел руго мунапикъзаби. Унгого иман лъурал асх1абзаби дуда аск1ор ч1ун, дуе квербакъулел рук1ине руго.
Ягьудияздасаги руго г1адамал жидеца гьереси бицунел г1адамазул раг1и къабул гьабулел. духье рач1ине ч1ух1арал, мун гьереси гьавун к1алъалел г1адамазухъ г1енеккун, гьезда нахърилълъун ч1арал. Гьал руго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе унел г1адамал жидеца

нахъ ч1валел, ягьудиязул ах1барал (кашишал), **жидеца таврааталда хъвараб жо хисизабулел ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укмаби хвезарулел. Гьез абулеб буго гьев аварагас нужее гьаб х1укму гьабуни,** ай кашишаз гьабураб х1укму Тавратги хисизабун. **гьелда нуж разилъе, гьаб гуреб цоги х1укму гьабуни, нуж разилъуге абун.**

Гьаб къиса буго таврааталда бугеб зиначи ч1имхица ч1вазе ккола абураб х1укмуги хвезабун, жидеца гьев чиясда т1илал кьабулеб ва лах1 бахун ч1ег1ер гьавулеб х1укму гьабураблъи бицунеб. Ягьудазул ах1бараз гьадинаб х1укму гьабун бук1ана, гьез Тавраталъул х1укму гьелдасаги ццебе хвезабун бук1ун, гьезул х1акимзабаз бат1и-бат1ияб х1укму гьаби сабаблъун жидеда гьоркьоб бугеб хилап т1аг1изабизеян абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вит1ун, Къуръаналда зиначи ч1имхица ч1вай абун х1укму бач1индал, ягьудазул кашишаз абуна нужеца гьеб х1укму къабул гьабуге. Гьаб нилъеца гьабураб х1укму гьев аварагас гьабулеб гьеч1они, нуж гьесда нахърилълъунге абун.

Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жив къосизавурав чи вит1изавизе к1олев чи вук1уларо ва Аллагьасда аск1об гьезул щибго жо гьабизе къуват, гьунарги бук1уларо. Гьел исламияб диналдаса жидеца г1адамал нахъч1валел ах1барал руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидер рак1ал куфру-ширкалдаса рац1ц1ад гьарич1ел ва гьаризеги гьеч1ел г1адамал. Гьезие дунялалдаго г1одобег1анлъи бук1ине буго:** исламияб диналде рач1инч1еб мехалъ жидеда т1ад жизятги лъун, жал г1одорег1ан гьарун тезе руго. **Ва гьезие ахираталда ц1акъ к1удияб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.**

سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحۡتِۚ فَإِن جَآءُوكَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُمۡ أَوۡ أَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡۖ وَإِن تُعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيۡـٔٗاۖ وَإِنۡ حَكَمۡتَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِٱلۡقِسۡطِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ ٤٢

42. Ц1акъ гьересияб хабаралда г1енеккун гьеб къабул гьабулел, жидеца хъубаб, х1арамаб боц1иги кваналел г1адамал руго гьел ягьудиял: риба гьабулел, ришват босулел. **Цо х1укму гьабеян абун гьел духъе рач1ани, бокьани х1укму гьабе гьезда гьоркьоб, бокьани гьабич1ого те.**

Гьел г1адамал дуда иманлъун, дуца гьабураб х1укмуялда нахърилълъине бокьун рач1унел гьеч1о. Дуца гьабураб х1укму жидее бокьухъин ккани гьелда разилъизе абун рач1унел руго.

Мун гьезда гьоркьоб х1укму гьабиялдаса вуссани, гьез дуе щибго зарал гьабуларо. Аллагьас ц1унула мун гьезул заралалдаса. **Ва Дуца гьезда гьоркьоб х1укму гьабуни, гьеб х1укму дуца шарг1алда**

рекъон, бит1ун гьабе. Х1акълъунго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ жидер г1амалазулъ рит1ухъал г1адамал рокьула.

43. Кин гьез мун х1акамлъун гьавулев ва гьел дуца гьабураб х1укмуялда разилъулел, **гьезда аск1об Тавратги бук1аго ва гьениб Аллагьасул х1укмуги бук1адго.**

وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ
ٱلتَّوْرَىٰةُ فِيهَا حُكْمُ ٱللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنۢ
بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

Жидеда рещт1изабураб Тавраталда бугеб х1укмуялда разилъуларел ягьудиял дуца гьабураб х1укмуялда кин разилъулел. **Дуца х1укму гьабун хадур гьел гьелдасаги руссуна: жидее х1акъабжо бокьарал г1адамал гьеч1о гьел. Ва гьел жидеца иман лъуралги гьеч1о.**

44. Х1акълъунго дица гьел ягьудиязда Таврат рещт1изабуна, гьелда жаниб гьезие т1орит1ел бугеб, ва иман лъурал г1адамазе х1акъаб нух бихьунеб нурги бугеб. Гьеб Тавраталдалъун х1укму гьабула Бануисраилазул киналго аварагзабаз, жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун, гьесул х1укмуялда нахърилълъун хьвадулел. Гьеб х1укму гьабула Тавраталда иман лъурал г1адамазе. Гьединго жидеца хисизабич1ого Таврат нахъц1унарал ах1барацаги ва г1алимзабацаги гьабула гьеб Тавраталда рекъон х1укму, жидеца гьеб ц1унун бук1ун ва гьел жидеда Таврат лъалел рук1ун.

إِنَّآ أَنزَلْنَا ٱلتَّوْرَىٰةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ ۚ
يَحْكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسْلَمُوا۟
لِلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ بِمَا
ٱسْتُحْفِظُوا۟ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ وَكَانُوا۟
عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا۟ ٱلنَّاسَ وَٱخْشَوْنِ
وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم
بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾

Гьаб амру гьадин бугелъул гьеб Тавраталда бугеб х1акъаб жо бицине ва Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммадил сипатал рицинеги **нуж г1адамаздаса х1инкъуге. Нуж дидаса х1инкъа, я гьал ягьудиязул г1алимзаби! Ва нужеца гьеб тавратги хисизабун, гьелъул х1укмабиги ричун дунялалъул дагьабго боц1и босуге.** Киг1ан г1емераб бугониги гьеб дунялалъул боц1и х1акъираб жо буго, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам жиндихъе бичизег1адаб жо гьеч1о. **Жидеца Аллагьас рещт1изабураб х1укмуялдалъун х1укму гьабуларел г1адамал капурал г1адамал руго.**

Замахшарияс абуна: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укмуялдалъун жидеца х1укму гьабуларел г1адамал, гьеб жидеда г1одобег1анлъун бихьун, гьел г1адамал капурал, пасикъал залимал г1адамал руго. Аллагьасул

х1укмуги тун цоги х1укму жидеца гьабурал г1адамал жидер купруялъулъ т1ерхьарал, ц1акъ залимал, ч1ух1арал г1адамал руго. Гьаб аят загьиралда бануисраилазда рещт1араб бугониги, жиндир х1укму кинабго умматалъе г1аммаб буго.

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَآ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ وَٱلْأَنفَ بِٱلْأَنفِ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ وَٱلْجُرُوحَ قِصَاصٌ ۚ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾

45. Гьеб тавраталда жаниб дица ягьудиязе парз гьабуна къисас боси: напс напсалъухъ ч1вазе, бер бералъухъ бахъизе, мег1ер мег1ералде данде къот1изе, г1ин г1иналде данде къот1изе, ца цаялде данде бахъизе. Ругънал гьарун ругони гьезулги къисас босизе. Жинца рец1ел босулев чияс къисас т1аса лъугьун тани, гьеб жиндаса къисас босулесе кафарат буго жинца къисас босулесе ажро-кириги буго.

Гьаб буго Ибнуг1аббасица гьабураб маг1на. Т1абарияс абуна: «Гьеб т1аса лъугьин жив т1аса лъугьарасе кафарат буго, Аллагьас гьесул мунагьал рахчулеб жив т1аса лъугьиналъе г1оло»-абун.

Жидеца Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **рещт1изабураб х1укмуялдалъун х1укму гьабуларел г1адамал зулму гьабулел г1адамал руго,** гьез Аллагьасул шарг1алда хилиплъи гьабун бугелъул.

Гьаб къисас боси нилъер исламияб шарг1алдаги гьаб х1алалда буго. Ракьа бекизаби, гьаналда ругъун гьаби, цогиги г1емер масъалаби руго къисас босизе данде кколарел, жидер дият бахъулел, х1ажат ккараб мехалъ г1алимзабазде аск1оре ун, гьезда гьикъун лъазабизе ккела.

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

46. Дица бануисрилазул цересел аварагзабазда хадув, Марьямил вас Г1иса عَلَيْهِ السَّلَامُ **авараг вит1ана, жинца таврат рит1ухъ гьабулевлъун. Ва гьесухъе Инжилги кьуна, жинда жаниб умматалъе т1орит1ел ва нур бугеб, жинца Тавратги рит1ухъ гьабулеб. Жиб умматалъе т1орит1еллъун бугеб ва Аллагьасдаса х1инкъарал г1адамазе ваг1залъунги бугеб.**

وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾

47. Дица Г1иса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасда ва гьесда нахърилълъараздаги амру гьабуна, **нужеца гьаб Инжилалда жаниб Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **рещт1изабураб**

жоялдалъун х1укму гьабе абун. Ва жидеца Аллагьас рещт1изабураб х1укмуялдалъун х1укму гьабуларелги пасикъал г1адамал руго-абун, жал къосарал, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялдаса ва гьесие мут1иг1лъиялдаса рахъарал.

Т1адег1анав Аллагьас гьаб лъабго аяталда жаниб (44, 45, 47) такрар гьабуна Аллагьас рещт1изабураб жоялдалъун х1укму гьабич1ев чи «капурав вуго», «залимав вуго», «пасикъав вуго» абун. Г1алимзабаз абуна: «Капурав вуго» абураб раг1и бусурбабазда абураб бугин, «залимав вуго» абураб раг1и ягьудияздa абураб бугин, «пасикъав вуго» абураб раг1и насраниязда абураб бугин. Кин бугониги гьаб лъабго раг1иялъул маг1на цо буго: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рещт1изабураб жоялдалъун х1укму гьабич1ев чи вуго гьев.

Тафсиралъул г1алимзабаз гьабураб маг1на данде бак1арун х1асил гьабураб мехалъ гьаб гьелдаса бич1ч1улеб жо буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин г1одобег1ан гьабун, гьеб диналда бугеб х1укмуги рехун тун жиндие бокьараб х1укму гьабурав чи киналго г1алимзаби рекъон капурав, залимав, пасикъав вуго.

Аллагьасул диналда жаниб жиндие х1укму батич1еб жо г1алимзабазул ижтигьаталдалъун х1укму гьабун гьабула ва гьеб х1укму гьаби гьал аятазда бицараб куфру, зулму, пискъу бук1уларо.

Г1адамаца ургъарал къанунaзул х1укму Аллагьасул х1укмуялде данде кколеб гьеч1они, Аллагьасул х1укму хвезабулеб бугони, гьеб къануналъул х1укму бусурманчияс къабул гьабизе бегьуларо ва гьес Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укму т1аса бищизе ккола. Аллагьасул х1укмуялдалъун х1укму гьабизе ресги бук1аго, къануналда нахъ вилъун, шарг1алъул х1укмуялда хилапаб х1укму жинца гьабулев, яги жинца гьеб х1укму разилъун къабул гьабулев чиги капурав, залимав, пасикъав чи вуго.

Жинда т1ад зулму бук1ун къануналда мут1иг1лъарав, амма жиндир рак1алъе гьеб къанунги рихун вугев чи капурав, залимав, пасикъав вук1унаро. Гьаб масъала ц1акъ к1вар гьабизе ккараб бугониги, г1адамаз ц1акъ мугьмалго тараб масъала буго. Гьеб гьедин бук1иналъул г1айиб ц1аларал чаг1азул буго. Жидеда жо лъалеллъун ч1ун, г1адамазе нухал лъун, гьел жидеца къосизарулел ва жалгоги къосарал. Гьал жагьилал ц1аларал г1адамаз абулеб буго: «Т1ад тарав х1акимасе мут1иг1лъизе ккола, ханасе мут1иг1лъизе ккола» – абун. Амма гьез абулеб гьеч1о гьев ханги бусурбабазул вук1ине кколин, гьев х1акимги бубсурбабаз жидеда т1ад тарав вук1ине кколин ва гьес гьабулеб х1укмуги шарг1ияб бук1ине кколин абун.

Капурзабазул зулмуялде гъоркье ккарал бусурбаби гьезул зулмуялда

разилъун рук1ине бегьуларо. Жидер х1ал к1веч1ого, зулму бергьун ккараб мехалъ къануналда нахърилълъизе г1узру ва рухса бук1ула. Щибго зах1малъи баччич1ого, сундаго ургъич1ого, х1айванал г1адин мут1иг1лъун бусурбаби рук1изе бегьуларо. Жидер Бет1ергьан щив вугев, жал щиб мурадалда рижун ругел, жидеца щив рази гьавизе кколевали лъазе ккола. Гьаб дунялалда балеб ц1акъ дагьаб замналъул рах1ат, лазат т1аса бищун, ахираталда абадияб жужах1алде бусурманчи ине бегьиларо.

Ибнухат1ибица абуна: инсан ц1акъ г1ажаибаб жо буго. Ягьудиязда г1емерал аварагзаби рит1ана, Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагги вит1ана. Гьесухъе Таврат кьуна ва гьесие г1емерал ва к1удиял муг1жизаталги кьуна. Амма ягьудияз гьеб таврталде г1амал гьабич1о ва гьелда нахърилълъинч1о. Насраниязе авараглъун Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьавуна. Гьесулги г1емер муг1жизатал рук1ана: хварал ч1аго гьари г1адаб ва ракьул х1инч1 гьабун гьелда рух1 лъей г1адаб. Г1иса аварагасухъе инжил кьуна гьелда х1укму гьабе абун. Насраниязги Инжилалда х1укму гьабич1о ва гьелда нахърилъинч1о.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагги вит1ун ва гьесде хирияб Къуръанги рещт1изабун, гьаб умматалдаги Къуръаналда нахърилълъин, гьелдалъун х1укму гьаби т1ад гьабуна. Амма умматалъул г1емерисел г1адамал Къуръан ц1алиялъул, махраж-тажвидалъул х1укмаби ц1ехезе, берцинал макънал гьарун Къуръан ц1ализе ях1 бахъулел руго. Къуръаналда бугеб жоялда г1амал гьабулел, гьелдалъун х1укму гьабулел г1адамал ц1акъ дагьал руго. Щайт1аналъ гуккун гьезие къимат дагьал умурал берцин рихьизарун руго ва х1акъикъаталдаса гьел гъапул гьарун руго.

48. Дица дуда къуръан рещт1изабуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, х1акъаб исламияб дин жинда жаниб бугеб. Жинда церехун рук1арал т1ахьалги рит1ухъ гьарулеб ва гьел т1ахьазда т1ад хьаравуллъунги ва нуг1лъунги бугеб.

Киналго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ т1ахьазда жаниб бугеб берцинаб, лъик1аб жо Къуръаналда жанибги буго. **Дуца г1адамазда гьоркьоб х1укму гьабе Аллагьас рещт1изабураб жоялдалъун. Мун гьел г1адамазе бокьараб жоялда нахьги вилълъунге, духъе бач1араб х1акъаб Къуръанги**

وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا
لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَمُهَيۡمِنًا
عَلَيۡهِۖ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُۖ وَلَا تَتَّبِعۡ
أَهۡوَآءَهُمۡ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلۡحَقِّۚ لِكُلّٖ جَعَلۡنَا
مِنكُمۡ شِرۡعَةٗ وَمِنۡهَاجٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ
لَجَعَلَكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَلَٰكِن
لِّيَبۡلُوَكُمۡ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمۡۖ فَٱسۡتَبِقُواْ
ٱلۡخَيۡرَٰتِۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗا
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ٤٨

г1одоб тун.

Щибаб умматалъе дица шариг1ат гьабуна ва нухги гьабуна, жидер заманаялда, х1алалда, бак1алда рекъараб. Гьаб шариг1ат буго дунялалъул ч1аголъиялда хурхараб жоялъулъ бугеб. Ва амма кинабго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъул аслу цо буго: Аллагь цо гьави, гьесул аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ рит1ухъ гьари ва ахир къо бук1иналда иман лъей, жиндилъ х1исаб-мизан ва жазаъ гьабулеб.

Т1адег1анав Аллагьасе бокьун бук1арабани нуж киналго цо умматлъун гьарилаан ва цох1о шариг1аталдаги телаан. Цингиги Аллагьасе гьелдалъун я зарал, я хайир гьеч1о. **Кинниги нужер шариг1ат бат1и-бат1ияб гьабуна нужер х1албихьи гьабизе нужехъе кьураб жоялдалъун, мут1иг1авги, г1ассиявги лъазе.**

Нужеца лъик1аб жоялде хехго щвезе ях1 бахъе. Гьеб Аллагьасда мут1иг1лъи ва гьесул шарг1алда нахърилълъин буго. **Нуж киналго ахираталда Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **руссунел руго ва гьениб бицизе буго дунялалда нуж хилиплъун рук1араб жо:** нужер диналъул амру гьениб баянлъизе буго ва нужее жазаъ гьабизе буго.

وَأَنِ ٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡ وَٱحۡذَرۡهُمۡ أَن يَفۡتِنُوكَ عَنۢ بَعۡضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيۡكَۖ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَٱعۡلَمۡ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعۡضِ ذُنُوبِهِمۡۗ وَإِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾

49. Ва дуда дица амру гьабуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**! гьел г1адамазда гьоркьоб х1укму гьабе абун Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дуда рещт1изабураб Къуръаналдалъун ва мун гьезул мурадазда нахъвилълъунге абун. Мун ц1уне, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, квешаб къавмалъ макру гьабун Аллагьас дуде рещт1изабураб цо-цо жоялдаса мун вуссинавиялдаса. Дуца гьабураб х1укмуялда рекъеч1ого гьел г1адамал нахъе ани ва жидее цоги х1укму бокьани, дуда лъай Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьун бук1ин гьезие г1азаб гьаби гьезул цо-цо мунагьазде данде. Х1акълъунго г1емерисел г1адамал пасикъал руго.**

Аллагьасе мут1иглъуларел, х1акъаб жоялда инкар кколел, г1асилъабазулъ даимлъулел руго.

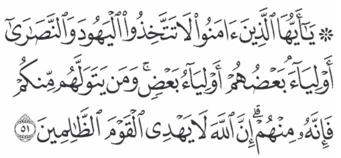
أَفَحُكۡمَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ يَبۡغُونَۚ وَمَنۡ أَحۡسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكۡمٗا لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

50. Дуца гьабураб х1укмуялда разилъич1ого жагьилияб заманалъул х1укмуйищха гьезие бокьун бугеб? Жиндилъ щибго бащалъи гьеч1еб,

рац1ц1алъиги гьеч1еб, жидерго напсазе бокьухъен гьабулеб буго гьеб жагьилияб х1укму. **Жидеца Аллагьасда иман лъун, гьев рит1ухъ гьавулел г1адамазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабуралдаса берцин х1укму гьабулев щивха вугев?**

Сайид Къут1буца абуна: жагьилияб х1укму буго инсанас инсанасе гьабулеб х1укму, цо г1адамаз цоги г1адамазе лагълъи гьаби. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1ин, гьев бет1ергьан ва хан вук1ин к1очон тей. Аллагьасе гьабулеб лагълъи тун, г1адамазе лагълъи гьаби. Гьеб х1укму гьабулеб бак1 буго к1ийиде нух бикьулеб бак1, цоги лъабабилеб нух жидее гьеч1еб.

Х1укму Аллагьасул бук1ина ва гьесул шарг1алда рекъон г1адамаз ч1аголъи гьабила. Яги жагьилияб х1укму бук1ина: жидер гьаваялда нахърилъун, щайт1аналъул нухал ккун, Аллагьасе лагълъи гьаби тун жиб бук1инеб. Жагьилияб заман абулеб жо цебе араб, яги хадуб бач1унеб заман гьеч1о. Жагьилияб заман буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шарг1 тун, гьесие мут1иг1лъи тун, г1адамал жидецаго ургъарал къануназде г1амал гьабун хьвадулеб заман абун.



51. Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицана: Рифаг1ат ибну Зайд ва Сувайд ибну Алх1арис абулев к1иго чи исламалде рач1ун рук1ана. Хадуб муртадлъана. Бусурбабазул цо-цо г1адамаз гьездехун гьалмагълъи гьабулеб бук1ана, цинги Аллагьас аят рещт1ине гьабуна: **«Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца ягьудиял ва насраниял гьудулзабилъун ккоге. Гьел к1иялго цоцазе гьудулзаби руго** ва бусурбабазе тущбаби руго: капурзаби киналго цо миллат буго. **Нужеда гьоркьоса жидеца гьел ягьудиял ва насраниял гьудулзабилъун кколел г1адамал гьездасан руго. Х1акълъунго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ къосараб **залиамаб къавм бит1араб нухде т1обит1уларо.**

Ибнухат1ибица абуна: гьаб раг1иялъ т1орит1ел гьабулеб буго капурзаби рокьи, гьел гьудулзабилъун кквей куфру бук1иналде. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: «Гьел гьадулзабилъун ккурал г1адамал гьездасан руго» – абун. Мун х1инкъа, Аллагь гурх1аяв, гьезулгун гьудуллъи гьабизе. Исламалъе ва бусурбабазе бищунго к1удияб зарал гьабураб, гьел лагълъиялда ва г1одорег1анлъиялде ккезарураб жоги буго бусурбабазе капурзаби рокьи. Капурчияс дудехун загьир гьабулеб рокьи мун гукки ва нифакъ буго. Аллагь жидеда лъалел, гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабулел г1адамал руго

бусурбабазул гьудулзаби.

52. Жидер рак1азулъ нифакъ бугел г1адамал рихьула дуда гьел капурзабазул гьудуллъи гьабизе г1едег1улел. Гьез абула гьаб исламияб дин цебе инч1они, Мух1аммадил ﷺ **ва асх1абзабазул** رضي الله عنهم **амруги бергьинч1они, ниж х1инкъула ягьудияз нижее къварилъи гьабилин абун. Аллагьас** جل جلاله **муъминзабазе квербакъила Макка бахъиялдалъун, гьесул тущбабиги гьалаг гьарила:**

فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِيٓ أَنفُسِهِمْ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾

нуж рагьич1ого жиндирго амруялдалъун. Гьезул рак1азулъ х1инкъи рехун ва гьел исламалде рач1ун, яги жизят кьезе мут1иг1лъун. **Цинги гьал мунафикъзаби ц1акъ пащманлъизе руго ягьудиязда ва насраниязда гьабураб гьудуллъиялда ва муъминзабазе гьабураб хиянаталда.**

53. Аллагьас جل جلاله мунафикъзабазул х1ал жидее загьир гьабураб мехалъ ва муъминзабазе квербакъи гьабун гьел капурзабаздаса бергьараб мехалъ: **жидеца иман лъурал г1адамаз мунапикъазул х1акъалъулъ абила: Гьал г1адамалищха рук1арал, я гьал ягьудиял: нужее ц1акъ гьаял гьедун рук1арал ниж нужгун руго»** – абун.

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾

Нужее квербакъизе, нужеда рагъ гьабуни нужгун цадахъ рагъизе. Ай гьал г1адамаз нужее квербакъич1огурищ Аллагьас جل جلاله нуж г1одорег1ан гьарулеб мехалъ. Гьеб раг1иялъе цоги маг1на гьабуна г1алимзабаца: жидеца иман лъурал г1адамаз абила: «Гьал г1адамал рук1ун ругоха нилъ гуккулел рук1арал жал муъминзаби руго абун. Гьедин гьаялги гьедулел рук1арал». **Гьал мунафикъзаби руго жидер кинабго г1амал г1адада хварал ва дунялалдаги ахираталдаги ч1орого хут1арал г1адамал.**

54. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужедаса цо къавм муртадлъани ай исламияб дин тун куфруялде руссани, Гьеб муртадлъиялъул зарал жидеего буго. Ва муъминзабазе гьелдасан щибго заралги гьеч1о **Аллагьас цоги къавм гьабила гьезул бак1алда,**

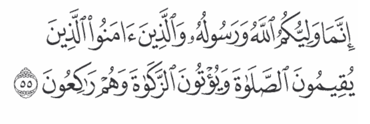
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَسَوْفَ يَأْتِي ٱللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾

Аллагьасе жал рокьулел ва Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ жидее вокьулел. муъминзабазда гурх1ун, гьезие х1елун рук1унел. Капурзабазда данде ц1акъ гучал ва бах1арчиял рук1унел.
Гьаб буго камилал муъминзабазул сипатал: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьарасе жив х1елун вук1унев, гьесда инкар ккуразе жив тущман вук1унев. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ цо муъминчи вокьун вук1иналъе г1аламатги буго гьев муъминзабазда гурх1ун, х1елун, гьезие тамахлъун вук1ин. Капурзабазда ва мунафикъзабазда данде гъалбац1 г1адин вук1ин.
Жидеца Аллагьасул диналъе г1оло жигьад гьабулел ва гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун г1амал гьабураб мехалъ гьезда г1айиб ч1ван к1алъалел г1адамаздаса х1инкъуларел, жидер иман камилал, Аллагьасул амруялда данде щибго жо бачунарел. Гьединаб иманалъул камиллъи ва гьал берцинал т1абиг1атал **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие вокьарав чиясе кьолеб хиралъи ва т1ок1лъи буго. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир ц1об-рах1мат г1ат1идав, лагъзадерие гьабулеб х1укму лъалев вуго.**
Гьаб аяталда жаниб аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ муг1жизат буго цо къавм муртадлъизе бук1ин бицин. Гьедин муртадлъарал г1емер рук1ана. Гьезул цояв вуго Мусайламат абулев гьерсихъан. Гьев Мусайламатица Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе кагъат хъвана: «Аллагьасул расул Мусайламатихъан Аллагьасул расул Мух1аммадихъе: гьаб ракь бащадаб дие буго, бащдаб дуе буго» – абун. Гьесие жаваб гьабун Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагас хъвана: «Аллагьасул расул Мух1аммадихъан гьерсихъан Мусайламатихъе: кинабго ракь Аллагьасул буго, Аллагьас жиндие бокьарав чиясе ирсалъе кьола гьеб ракь. Жинда Аллагь разияб ахир гьесдаса х1инкъарал г1адамазе бук1изе буго»- абун.
Аллагьасул тущман Мусайламат ч1вана жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1аб халипалъун вугеб мехалъ. Жинца гьев ч1варав чи вуго Вах1ши абулев асх1аб, жив мушрик вугеб мехалъ, Аллагь разилъаяв Х1амзат жинца ч1варав. Цинги гьав Вах1шица абулаан: «Дун жагьилав вугеб мехалъ дица г1адамазул бищунго лъик1ав ч1вана, дун исламалде вач1араб мехалъ г1адамазул бищунго квешавги ч1вана дица» – абун.
Ибнухат1ибица абуна: «Муъминчиясе Аллагь вокьи нилъеда лъалеб дунялияб рокьиялдаса бат1ияб рокьи буго. Масала, инсуе вас г1адин вокьуларо – гьев вас инсул г1амалалдаса вугелъул. Васасе эмен г1адинги вокьуларо – гьев эмен вас вижиналъе сабаблъун вугелъул. Боц1и-мал г1адинги вокьуларо – гьеб жиндир х1алт1ул х1асил

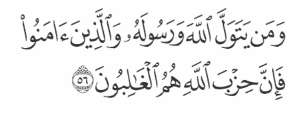
бугелъул. Ч1ужуялъе рос г1адин вокьуларо – гьев жий хьихьулев ва т1ойит1улев вугелъул. Цоги щиб сабаб бугониги гьеб сабаб хал гьабунги вокьуларо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ: гьелъул маг1на бук1ина гьеб сабаб т1аса ани дуе Аллагь вокьизе гьеч1о абураб. Щибго жо хал гьабич1ого, гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ Аллагь вук1иналъул хал гьабун вокьизе ккола. Щиб жо гьесул рахъалъан дуде т1аде бач1аниги, гьелдаса рази вук1ине ккола, гьаб жо дир Бет1ергьан Аллагьасдаса бугеб ниг1матниги, х1албихьиниги буго абун.

Жегиги дуда лъай, дудаса Аллагь разилъаяв, Аллагьасул тущбаби рихинги Аллагь вокьи буго. Аллагьасда г1асилъулел, гьесул шарг1алда рит1ун хьвадуларел г1асиял, пасикъал г1адамал рихинги, гьезда рагъ гьабиги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьи буго. Дуца рази гьаризе кколел, дуе рокьизе кколел ва мун жидеда гурх1изе кколел г1адамал муъминзаби руго. Г1аммабго х1алалъ нилъее бокьизе кколеб, нилъеца Аллагьасда гьаризе кколеб жо буго, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир лагъзал исламияб диналде т1орит1и, ракьалдаса куфру-ширк, зулму т1аг1и ва цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьаби хут1и.

Аллагьас нилълъ жив разиял лагъзаллъун гьареги. Амин.



55. Х1акълъунго нужер вали ва нужее вокьизе кколев чи Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго, хадув гьесул расулги вуго ва киналго муъминзабиги руго. Жидеца паризаяб как х1укъукъал т1уран жамаг1аталда **балел, жидеда т1алъараб закатги кьолел, дие т1аг1ат-г1ибадат гьабун, дие х1елун, мут1иг1лъун жал рук1унел.**



56. Щал ругониги жидер валилъун ва жидее вокьулев гьудуллъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ккурал ва гьесул расулги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ккурал, хадур киналго муъминзабиги ккурал,-гьал г1адамал руго Аллагьасул къокъа, гьаб щайт1аналъул къокъа гьеч1о. **Х1акълъунго Аллагьасул къокъа гьесул тущбабаздаса бергьизеги руго.** Дунял-ахираталда жидер лъик1лъиялда кверщел батулелги руго.

Жинда Аллагь разилъаяв Абузаридаса х1адис бицана: *«Дир гьудулас, Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагас, дида амру гьабуна анкьго жоялдалъун:*

1) мискинзаби рокьи, гьезда аск1ове г1агарлъиялдалъун.

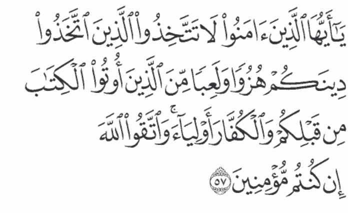
2) Дун валагьеян амру гьабуна бечелъиялъул рахъалъан дидаса

г1одовег1ан вугесда, дидаса т1адег1анав бечедав чиясда валагьуге абунги абуна.
3) Дица г1агарлъиялъулгун рах1му, гурх1ел-ц1об хурхизабе абунги амру гьабуна, гьез дида мугъ бан бугониги.
4) Щивго чиясдаса щибго жо гьаруге абунги амру гьабуна.
5) Дица х1акъаб жо абе абунги амру гьабуна гьеб х1акъаб жо киг1анго кьог1аб бугониги.
6) Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ *г1оло гьабулеб г1амалалъулъ г1адамаз ч1валеб г1айибалдаса х1инкъуге абунги амру гьабуна.*
7) Дица «Ла х1авла вала къувата илла биллагь»- абураб раг1и г1емер абе абунги амру гьабуна» – абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Т1адег1анав Аллагьасул каламалъ ва аварагасул х1адисалъ нилъее баян гьабулеб буго Аллагьасул диналъул к1вар гьабулев, Аллагьасдаса х1инкъулев чи г1адамаз ч1валеб г1айибалдаса х1инкъулаоевлъи, гьев бит1араб, х1акъаб нухда вугеб мехалъ. Г1адамазул г1айибалдаса инсан х1инкъулеб заман буго жиндир иман камиллъич1еб заман.

Г1адамалги, Аллагьги рази гьавизе абун лъугьарав чи вуго жиндаса гьабун бажаруларeб иш т1аде босарав чи. Цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, гьесдаса х1инкъун, г1адамазул раг1ул хал гьабич1ого хьвадарав муъминчи Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ вокьула, гьесдаса Аллагьги разилъула, гьев чи Аллагьас муъминзабазеги вокьизавула. Амма г1адамал разилъи т1алаб гьабурав чи Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жив разилъиялдаса рик1к1ад гьавула.

Аллагьас нилъ ц1унаги гьаб мукъсанлъиялдаса.



57. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца нужер дин махсароде гьабулел, гьелда т1ад релъанхъулел г1адамал гьудулзабилъун ккоге. Гьел г1адамал руго жидехъе Инжил Таврат кьурал г1адамазда гьоркьор ва цогидал капурзабазда гьоркьорги. Гьал г1адамал гьудуллъун кквей буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тущбаби гьудулзабилъун кквей.

Нужеда т1адаб буго гьал г1адамазда ццим бахъине, гьел нужедаса рик1к1ад гьаризе ва гьезда рагъ гьабизе. **Нуж Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъа** куфарал ва мушрикал, гьединго г1асиял, пасикъал г1адамал гьудулзабилъун кквезе, **нуж х1акъикъиял иман лъурал**

г1адамал ратани.

وَإِذَا نَادَيۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ ٱتَّخَذُوهَا هُزُوٗا وَلَعِبٗاۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَعۡقِلُونَ ٥٨

58. Нужер дин махсароде гьабулез нужеца как ах1араб мехалъ гьеб ах1и г1одобег1ан ва махсароде гьабула. Гьедин хьвади буго гьел ах1макъал г1адамал рук1иналъул г1аламат: жидеда Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ лъаларел, гьесие балеб какги лъаларел, гьелъул маг1на-х1икматги бич1ч1унарел.

Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицун абуна: Аллагьасул лаг1нат жидеда бугел ягьудияз х1асад гьабуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда, гьесул асх1абзабаз как ах1улеб раг1араб мехалъ ва гьез абуна: «Гьав щив, жив аварагилан вугев чи, цониги аварагзабаз гьабич1еб бидг1аяб жо гьабулев? Гьаб х1амил г1адаб ах1дейги щиб, гьаб щиб къабих1аб гьаракь» – абун.

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ هَلۡ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنۡ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلُ وَأَنَّ أَكۡثَرَكُمۡ فَٰسِقُونَ ٥٩

59. Дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: Я гьал ягьудиял ва насраниял! Нужеца нижеда г1айиб ч1валеб жо бугищ нижеца Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъей гуреб? Гьединго нижеде рещт1изабураб Къуръаналдаги гьелда цере рещт1изарурал т1ахьаздаги иман льей гуреб,** гьеч1о цоги нижеда г1айиб ч1ваялъе г1илла ва х1ужа. **Гьаб нижеда г1айиб ч1ваялъе г1илла буго нужер г1емерисел пасикъзаби рук1ин.**

Нужеца нужехъе рещт1изарурал т1ахьазда г1амал гьабулеб гьеч1о, гьаб Къуръанги гьав аварагги рит1ухъ гьавулев гьеч1о. Гьеб нужер пасикълъиялъул гучалъ нужее муъминзаби рокьулел гьеч1о, жидеца иман лъурал ва жидеца киналго аварагзабиги гьезухъе рещт1изарурал т1ахьалги рит1ухъ гьарурал.

قُلۡ هَلۡ أُنَبِّئُكُم بِشَرّٖ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِۚ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيۡهِ وَجَعَلَ مِنۡهُمُ ٱلۡقِرَدَةَ وَٱلۡخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَۚ أُوْلَٰٓئِكَ شَرّٞ مَّكَانٗا وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ٦٠

60. Нужеца нижеда г1айиб ч1валеб жо (ниж иман лъурал рук1ин) квешаб жо гьеч1о. **Нужеда бицилищ щиб жо бугеб Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об квешаб: Аллагьас лаг1нат кьурав чи вуго квешав, гьесул жинда ццинги бахъарав. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **маймалакаллъун ва болъоналлъун сверизаруралги руго квешал. Ва жодоца щайт1аналъе лагълъи гьабуралги руго квешал г1адамал. Гьал церехун рицарал къабих1ал сипатал жидее ругел г1адамал руго**

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1ор квешал ва бит1араб нухдаса къосарал.

وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَقَد دَّخَلُواْ بِٱلْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُواْ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُواْ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾

61. Гьел ягьудиязул мунафикъал духъе рач1араб мехалъ, гьез абулеб буго нижеца иман лъуна абун. Амма гьел духъе рач1унеб мехалъги капурал рук1ана Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, ва дуда аск1оса унеб мехалъги капурал рук1ана.

Жидее щибго мунпаг1ат гьабуларо дур ваг1заялъ ва дур г1елмуялъ. **Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда ц1акъ лъалев вуго гьез нифакъ жаниб бахчун бук1ин** ва гьелда данде гьезие квешаб г1азабги бук1ине буго.

وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾

62. Дуда гьел ягьудиязул г1емерисел рихьизе руго, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, жидеца г1асилъаби ва зулмаби гьарулеллъун. Жидеца хъубаб х1арамаб боц1и кваналеллъунги. Ц1акъ квешаб г1амал буго гьел ягьудияз гьабулеб.

لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

63. Ягьудиязул кашишаз ва г1алимзабаца нахъч1валел рук1аралани гьел, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда ва аварагасда бугьтан лъолеб квешаб раг1и бициналдаса ва х1арамаб боц1и кванаялдасаги. Ц1акъ квешаб жо буго ягьудиязул диниял г1адамаз гьабулеб, жидер къавм амру-нагью гьабич1ого тей.

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ ۚ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُواْ بِمَا قَالُواْ ۘ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ۚ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ كُلَّمَآ أَوْقَدُواْ نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ ۚ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا ۚ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾

64. Ягьудияз абуна Аллагьасул квер бахилаб бугин, лагъзадерие ризкъи г1ат1ид гьабун кьола гьеч1оян абун. **Ягьудиял руго жидер квер бахилал.** Кидаго гьедин хут1аги гьел. **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир рах1маталдаса рик1к1ад гьаруна ягьудиял гьеб къабих1аб раг1иялъе г1оло. Аллагьасул к1иябго квер беччараб ц1акъ сахаватаб буго, жиндие бокьухъе ризкъи кьолевги вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ.**

Цо г1адамазе ризкъи дагь гьаби жиндир х1икматалдалъун бук1уна, гьелда бахиллъи абуларо.

Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал г1адамазул г1емерисел гьаб Къуръан дуде рещт1изабиялъ жеги жидер куфруялъул ва

къосиналъулъ ц1ик1к1изаризе руго. Дица гьеб капураб къавмалда гьоркьоб цоцаздехун ццим бахъин ва тущманлъи гьабуна, къиямасеб къо щвезег1ан т1аса унареб. Жидеца бусурбабазде рагъизе абун ц1а боркьанщинахъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьезул ц1аги свинабула.**

Рагъуе гьел х1адурлъидалго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цо багьана гьабун гьезул х1адурлъи хвезабула. **Ракьалда т1ад ц1акъ пасалъаби гьарун хьвадулел руго ягьудиял,** бусурбабазе х1илла ургъун, гьел цоцазде т1аде т1амун. Гьаб буго жидер кидаго бугеб т1абиг1ат, **Аллагьасе рокьуларо жидеца пасалъи гьабулел г1адамал.**

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَٰهُمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾

65. Жидехъе т1ехь кьурал ягьудиял ва насраниял, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул аварагасда** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **иман лъун Аллагьасдаса х1инкъун хьвадулелани, дица гьезул церехун арал киналго мунагьал рахчилаан ва ниг1матазул ц1урал алжаналъурги лъугьизарилаан.**

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم ۚ مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

66. Китабияб агьлуялъ Инжил Тавраталда рекъон г1амал гьабулебани ва гьаб Къуръаналда жаниб рещт1изабураб жоялдаги г1амал гьабулебани, жидее ц1акъ г1ат1идго ризкъи кьелаан ва зобалазулги ракьазулги баракатал гьезие щвелаан. Гьел китабияздаса цо къукъа буго Мух1аммадида صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **иман лъурал ва жидер г1амал шарг1алда бит1араблъун бугел. Амма гьел китабиязул г1емерисел жидер г1амал ц1акъ квешал руго.**

Бицунеб жоги къабих1аб, гьабулеб г1амалги пасикъаб, жалгоги жужах1алъул агьлулъун ругел.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абасде хабар щвана Басрат шагьаралда валилъун (х1акимлъун) вугев жинда Аллагь разилъаяв Абумусаца цо насранияв гьавун вугин жиндир катиблъун (жинца хъвалев чи). Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас Абумусахъе رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ кагъат бит1ана: «Аллагьас г1одорег1ан гьарурал г1адамал нужеца к1одо гьаруге! Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хиянаталлъун гьарурал г1адамал нужеца божаралльунги гьаруге! Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рик1к1ад гьарурал нужеца г1агарде гьаруге!» – абун. Жинда Аллагь разилъаяв Абумусаца

абидал: «Гьаб Басрат шагьаралда насраниясдаса квербакъи гьабич1ого рес гьеч1о» – абун. Г1умар رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1абас абуна: «Насранияв хвараб мехалъ щиб гьабизе бугеб?» – абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абасул г1акъилаб каламалъ нилъеда бич1ч1изабулеб буго бусурбаби капурзабазул г1елму-лъаялдаса мунпаг1ат босун гьелда г1ей гьабун рук1ине бегьулареблъи. Бусурбаби рук1ине ккола кинабго рахъалъан жидер гьунар т1ок1аллъун ва капурзаби жидер г1елму-лъаялда бахилаллъунги.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۖ وَإِن لَّمۡ تَفۡعَلۡ فَمَا بَلَّغۡتَ رِسَالَتَهُۥۚ وَٱللَّهُ يَعۡصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٦٧

67. Я гьав Бичасул расул! Дуца г1адамазухъе щвезабе дица дуде рещт1изабураб Къуръан. Гьаб дуца г1адамазухъе щвезабич1они, мун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рисалат т1обит1аравлъун вук1унаро. Г1адамазул зараладаса мун х1инкъуге. Аллагь вуго мун ц1унулев гьезул зараладаса. Х1акълъунго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **капураб къавм бит1араб нухалда т1обит1уларо.** Дудаги к1оларо гьел т1орит1изе. Дуда т1адаб жо буго гьезухъе рисалат щвезаби.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибну1аббасица абуна: гьаб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ г1алимзабазда лъазабулеб адаб, гьез умматалдаса шарг1алъул щибго жо бахчизе бегьуларин-абун. Кащаф абулеб тафсиралда абуна: гьаб аят рещт1инабизег1ан Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ц1унун г1адамал рук1унаан. Гьаб аят рещт1избураб мехалъ, аварагас صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ жиндир хирияб бет1ер баккизе гьабуна къохьол гьабураб чадиралдаса къват1ибе ва жинцаги абуна: «Нуж нахъе а, я гьал г1адамал, т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дун ц1унана» – абун.

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَسۡتُمۡ عَلَىٰ شَيۡءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُواْ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرٗا مِّنۡهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرٗاۖ فَلَا تَأۡسَ عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٦٨

68. Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицана: ягьудиязул цо къокъа бач1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ва гьез абуна: *«Дуца абулеб буго гурищ нижер Тaврат Аллагьас рещт1изабураб х1акъаб т1ехь буго абун». «Буго» – абуна аварагас* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *Цинги ягьудияз абуна: нижеца гьеб Таврaталда иман лъезе буго ва цоги кинабг1аги т1ехьалде иман лъезе гьеч1о*–абун. Цинги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аят рещт1изабуна:

Дуца гьел китабиязда абе Мух1аммад ﷺ: Я гьаб китабияб агьлу, нуж бит1араб диналда рук1унаро ва нужеца гьабураб г1амалги г1адада хвараб бук1уна, нужеца Инжилги Тавратги рит1ухъ гьарун гьезда г1амал гьабич1они, гьел т1ахьазда хъвараб жоялда иман лъун гьелда нахъги рилълъинч1они. Гьел т1ахьазда хъвараб жоялдаса буго нужеца Мух1аммад ﷺ авараг рит1ухъ гьавизе ккей ва гьесда нахърилълъине ккейги. **Гьединго нужеца иман лъезе ккола Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нуж киназдего рещт1изабураб Къуръаналдаги.**

Гьел китабиязул г1емерисезул куфру ва къосин ц1ик1к1инабун буго дуде рещт1изабураб Къуръаналъ, гьелда иман лъеч1ого ч1ун. **Гьеб капураб къавмалъул пишаялъ мун пашман гьавуге Мух1аммад ﷺ,** гьезул г1адат ва т1абиг1ат буго аварагзаби гьереси гьари ва т1ахьазда иман лъунгут1и.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٦٩

69. Жидеца Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ Мух1аммад ﷺ аварагасдаги иман лъурал г1адамал: ягьудиялги, насраниязул ссабиуна абулеб цо къокъаги (жидеца ц1вабзазе лагълъи гьабурал) ва Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда иман лъурал насраниялги. Гьал рехсарал къокъабаздаса ширк гьабич1ого, щакдарич1ого Аллагьасда иман лъурал г1адамал. Гьединго ахир къиямасеб къоялдаги иман лъурал ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъулеб лъик1аб г1амалги гьабурал. Гьал г1адамазе щибго х1инкъи бук1ине гьеч1о ахираталда х1исаб-мизан гьабулеб мехалъ ва гьел жидеца дунял теялда пащманлъизе гьеч1о.

Ахираталда алжаналъул ниг1матал жидее щведал дунялги ва гьениб бук1араб кинабго жоги гьезда к1очене буго.

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ رُسُلًا ۖ كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُواْ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ٧٠

70. Х1акълъунго дица бануисраилаздаса къот1и босун бук1ана жидеца Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расуласдаги ﷺ иман лъезе. Ва дица гьезухъе аварагзабиги рит1ана гьел х1акъаб нухда т1орит1изе ва гьезие дин баян гьабизе. Цинги щибаб нухалъ гьел аварагзаби жидехъе рач1индал, гьезул напсазе бокьулареб жоялдалъун: х1арамаб, х1алалаб жо бицун, амру- нагью гьабун, Аллагьас т1ад лъураб парз бицун, гьез цо аварагзаби гьереси гьаруна ва гьезда

нахърилълъинч1о, цогидал аварагзаби ч1вана.

وَحَسِبُوٓاْ أَلَّا تَكُونَ فِتۡنَةٞ فَعَمُواْ وَصَمُّواْ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ كَثِيرٞ مِّنۡهُمۡۚ وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِمَا يَعۡمَلُونَ ٧١

71. Бануисраилазда рак1алде кколеб бук1ана гьез аварагзаби гьереси гьаруураб ва ч1вараб мехалъ, жидее щибго къварилъи бук1инаро абун. Гьел аварагзабаз малъулеб жоги т1аса ина, нижги нижеего бокьухъин рук1ина абун. **Цинги гьез х1акъаб жоялдаса г1инкълъун, бит1араб нухдаса беццлъун, г1асилъи, пасикълъи гьабулеб бук1ана.** Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидеде т1аде балагь биччараб мехалъ тавбо гьабун, Аллагьасда гьарун, х1елун, г1одорег1анлъун лъугьулаан. **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезул тавбо къабул гьабун бук1ана, амма хадубги жидер г1емерисел добго г1инкълъиялдеги беццлъиялдеги ана ва Аллагьасе мут1иг1лъи тана. Т1адег1анав Аллагь гьаб капураб къавмалъ гьабулеб кинабго г1амал жинда бихьулев ва лъалев вуго,** жинца гьезие г1азаб гьабизе бугевги вуго.

لَقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَۖ وَقَالَ ٱلۡمَسِيحُ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمۡۖ إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٖ ٧٢

72. Жидеца Марьямил вас Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вугоян абулел г1адамал капурал руго. Г1иса аварагас къавмалда абуна: Я бануисраилал! Нужеца г1ибадат гьабе цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ, дирги нужерги Бет1ергьанлъун жив вугев. Дунги нужго г1адав Аллагьасул лагъ вуго ва дицаги гьесие гьабула г1ибадат абун. **Аллагьасде ширк гьабурав ва цоги щибжо бугониги гьесул бак1алда ч1езабурав чиясе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ алжан х1арам гьабун буго ва гьев вуссунеб бак1 жагьаннама буго.** Гьеб алжан бугелъул Аллагь цо гьавун, гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабурал муъминзаби руссунеб бак1. **Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялде г1асилъун жидеца зулму гьабурал г1адамазе ахираталда квербакъулев щивго чи вук1инаро.** Ва гьел жидее х1акълъараб г1азаб ч1амич1ого рорч1уларо.

لَّقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٖۘ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۚ وَإِن لَّمۡ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٧٣

73. Гьединго капурал руго жидеца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъабго жоялъулъ вугев цо Аллагь вуго абурал г1адамалги. Гьез абула Аллагь Аллагьлъун вук1ин г1ахьалаб бугин Аллагь ва Г1иса ва Марьям абураб лъабго жоялъулъ. Цоги рахъалъан

гьаб маг1на буго: эмен, вас, бац1ц1адаб рух1 абураб жоялъулги. Гьаб жидер раг1иялъе мисалги бачуна: бакъ цо жо буго, гьелъул гор (гордо) буго ва хинлъиги буго ва гвангъиги буго абун. Гьаб раг1и ц1акъго заг1ипаб раг1и буго ва цодагьабниги г1акълу бугев чиясда жиб бат1улаб бук1ин лъалеб буго. **Цоги щивго алагь гьеч1о цох1о Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **гурев,** жив цогояв, жинда релъълъараб щибго жо гьеч1ев ва жинда данде ч1ч1олеб жоги гьеч1ев. **Жидеца гьаб Аллагь лъабгo жо буго абулеб раг1и теч1они ва Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **цо гьавун гьесие г1ибадатги гьабич1они, гьал капурал г1адамазде жинца ц1акъ унтизе гьабулеб г1азаб щвезе буго.**

أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى ٱللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾

74. Гьал г1адамаз тавбо гьабун Аллагьасда жидер мунагьал рахчи гьарулебани, жидеца бат1улаб гьересияб г1акъидатги толебани! **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **мунагьал рахчулев ва гурх1улев вуго.**

مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ ٱنظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ ثُمَّ ٱنظُرْ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾

75. Марьямил вас Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **Аллагьасул расул гурого гьеч1о,** гьев Аллагь гьеч1о, яги Аллагьасул вас гьеч1о. **Г1иса аварагасда цереги рук1ана гьев г1адинал расулал.**

Нуж г1ажаиблъуге Г1иса авараг эмен гьеч1ого гьавун вук1иналда. Адам عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг Аллагьас эбел-эменги гьеч1ого вижана. Гьединго г1ажаиблъуге Г1исае ругел муг1жизатазда: Г1иса аварагас хварал чаг1и ч1аго гьари муг1жизат бук1ун батани, Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас г1анса ч1аго гьаби ва гьеб борохь лъугьун ракьалда хьвади ц1акъго г1ажаибаб муг1жизат гьеч1ищ?

Г1иса аварагасул эбелги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **г1ибадат бац1ц1адай, жий рит1ухъай г1адан йиго. Гьел к1иялго жидеца т1аг1ам кваналелги рук1ана.** Т1аг1ам кванараб мехалъ гьелъул гъиз къват1ибе бач1инги х1акъаб жо буго. Гьединал ракьа-гьаналдаса данде гьарурал квана-гьекъолел, жидедаса къват1ибе гъизги бач1унел г1адамал Аллагь вугоян кин абулеб?. Гьеб ц1акъ ах1макъаб, г1акълу гьеч1еб хабар гьеч1ищха? **Мун валагье Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, кин дица гьал г1адамал кант1изе мисал бачунеб ва гьазие муг1жизатал ва г1аламатал баян гьарулел. Цинги мун валагье гьал г1адамал х1акъаб жоялда нахърилълъунарел рук1иналда** ва жидецаго ургъарал гьерсазда нахърилълъун т1ирун

ч1еялдаги.

76. Дуца гьел китабиязда абе, Мух1аммад ﷺ**, нужеца Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **живго тун,** гьесие г1ибадат гьабич1ого, **нужее щибго мунпаг1ат яги зарал гьабизе к1олареб жоялъейищ г1ибадат гьабулеб бугеб? Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **нужеца бицунеб жо раг1улев ва нужеца гьабулеб г1амал жинда лъалев вуго.**

قُلۡ أَتَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمۡلِكُ لَكُمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗاۚ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٧٦

77. Жегиги дуца абе Мух1аммад ﷺ**: «Я гьаб китабияб агьлу!** Диналда жаниб нужеда т1ад гьабич1еб жо гьабун ва нужеда лъалареб жо бицун **нужеца диналъулъ г1орхъолъан арал жал гьаруге.**

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوٓاْ أَهۡوَآءَ قَوۡمٖ قَدۡ ضَلُّواْ مِن قَبۡلُ وَأَضَلُّواْ كَثِيرٗا وَضَلُّواْ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ٧٧

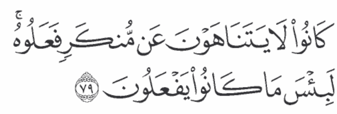
Насранияз Г1иса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ авараг Аллагь вугин абуге, ягьудияз гьеб къват1улъан лъимер бугинги абуге. **Нуж ягьудиязул ва насраниязул квешаб къавмалъе бокьараб жоялда нахъги рилълъунге! Мух1аммад** ﷺ **авараг вит1илелде цереги къосараллъун рук1арал ва жидеца г1емерал г1адамал х1акъаб диналдаса къосизарурал г1адамал руго гьел. Гьел г1адамал гьанжеги бит1араб нух биларал руго,** гьезул цересел умумулги гьанже ругелги щибго бат1алъи гьеч1о, ягьудиязул рижинго х1акъаб нух бокьулареб, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул аварагзабазде عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ мут1иг1лъулареб буго.

78. Бануисраилазул капурал г1адамазе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **лаг1нат буго абуна Давуд аврагасул ва Г1иса аварагасул мац1алда. Гьезие Аллагьасул лаг1нат бук1иналъе г1иллаги буго жидеца г1емер г1асилъаби ва заралал гьарулел рук1ин.**

لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۢ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ٱبۡنِ مَرۡيَمَۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَواْ وَّكَانُواْ يَعۡتَدُونَ ٧٨

Ибнуг1аббасица رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ абуна: ягьудиязул капурал г1адамазе Аллагьас лаг1нат кьуна щивав аварагасул мац1алда. Давудихъе кьураб забуралда лаг1нат кьуна, Г1исахъе кьураб Инжилалдаги лаг1нат кьуна, Муса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аврагасухъе кьураб Тавраталдаги, Мух1аммад ﷺ аварагасухъе кьураб Къуръаналдаги лаг1нат кьуна – абун. Цоги г1алимзабаз абуна: ягьудияз шамат къоялъ ччуг1а ккун Аллагьасе гьабураб къот1и хвезабураб мехалъ Давуд عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагас жидее квешаб дуг1а

гьабун гьеб къавмалъул маймалакал гьаруна. Г1иса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасул заманаялъ рук1арал ягьудияз, зодосан рещт1изабураб квенги кванан рук1аго, Г1иса аварагасда инкар ккураб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул болъонал гьаруна-абун.



79. Гьаб квешаб къавмалъул цояз цоял нахъги ч1валел рук1инч1о квешлъи гьабиялдаса. Щ1акъ квешаб пиша бук1ана гьез гьабулеб:

жидецаги квешлъи гьабулел, цогидаз квешлъи гьабулеб бихьидал гьелда т1адги рекъолел.

Замашхарияс абуна: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ягьудиязда г1айиб ч1валеб буго гьез амру-нагью теялда. Бусурбабазул х1алалде балагьараб мехалъ гьазул х1ал жегиги зах1матаб буго: жидеда Къуръанги рещт1изабурал, гьелда цересел умматазул къисабиги рицарал, гьел умматаз Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул аварагасда хилиплъи гьабураб мехалъ гьезие гьабураб г1азабги бицарал. Гьелдаги т1аде хирияв аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мац1алда х1алалаб-х1арамаб жо малъун, амру-нагью лъазабун, инсан жинда х1ажалъулеб кинабго жо баян гьабураб бац1ц1адаб суннатги жидехъе щварал. Гьеб кинабго жо жидеда лъалебги бук1аго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1ассилъарал, амру-нагью гьабуларел.

Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица бицараб х1адис буго: хирияв аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: *«Дир напс жинда кодоб бугев Аллагьасул ц1аралдалъун гьедулев вуго дун: нужеца лъик1алдалъун амру гьабе, квешалдаса нагьюги гьабе, гьедин гьабич1они Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *нужеда т1ад г1акъуба-г1азаб биччазе буго, цинги нужеца гьесда гьарун, х1елун дуг1а гьабизе буго, Аллагьас нужее жавабги кьезе гьеч1о»* -абун.

Бищунго къабих1аб жо буго жидеца гьарулел к1удиял мунагьал г1адамазда рихьун гьари: гьеб буго жидеца цогидал г1адамалги квешлъиялде ах1и г1адаб жо.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго: *«Нужедаса щив чи вугониги чорокал пишаби гьарич1ого ч1езе к1оларев, гьев г1адамаздаса вахчун вук1а»*– абун. Х1адис Х1акимица бицана кьуч1аблъун.

Гьаб хирияб Къуръан к1алалъ ц1али гуреб, щибго жинда г1амал гьабич1ого тун буго. Къиямасеб къоялъ Къуръаналъ нуг1лъи гьабизе бук1ин х1акъаб буго гьеб ц1аларав ва гьелда г1амал гьабурав муъминчиясе шапаг1ат гьабун. Гьеб ц1аларав, амма гьелда г1амал гьабич1ев чиясе квешлъиялъул рахъалъан нуг1лъи гьабизе бук1инги

х1акъаб жо буго.

تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿٨٠﴾

80. Дуда гьел ягьудиязул г1емерисел рихьила, Мух1аммад ﷺ, жидеца капурзаби т1аса рищун гьезулгун гьудуллъи гьабулеллъун.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда х1алхъублъи гьабун, мушриказулгун гьудуллъи гьабулеб бук1ана мадинаялъул Каг1бо ибну Ашрап абулев ягьудиязул ццевехъанас ва гьесда нахърилълъаразги.
Гьезие ахираталда ц1акъ квешаблъун батизе буго гьеб г1амал: Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъин бук1ина гьелъие жазаъ ва гьелги абадияб жужах1алъул г1азабалъулъ рук1ина.

وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨١﴾

81. Гьал ягьудиял Аллагьасдаги гьесул аварагасдаги иман лъурал, гьев аварагасде рещт1изабураб Къуръаналдаги иман лъурал рук1аралани, гьез мушрикал гьудулзабилъун кквезе рук1инч1о. Кинниги гьел ягьудиязул г1емерисел г1адамал пасикъал г1адамал руго, Аллагьасде мут1иг1лъуларел ва аварагсда нахърилълъунарел.

۞ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۖ وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

82. Муъминзабазда тущманлъи гьабулезул бищунго квешал ва къуватал дуда ратила, Мух1аммад ﷺ, ягьудиял ва мушрикал. Муъминзабаздехун рокьи бугеллъун ва гьезде г1агаралльун дуда ратила, Мух1аммад ﷺ, «ниж насраниял ругоян»- абулел г1адамал.
Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда иман лъурал ва гьесул дин гьабулел г1адамал. **Гьал насраниял нужедехун тамахал ва г1агарлъи гьабулел рук1иналъе сабаб буго гьезда гьоркьор г1алимзаби рук1ин ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабулел г1адамал рук1ин ва гьел г1амал к1удиял, ч1ух1арал гьеч1олъиги.** Г1иса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул диналда жаниб ч1ух1и ва г1амалк1одолъиги какараб жо буго, рагъ гьабиги чи ч1вайги ц1акъго гьукъараб буго.
Байзавияс абуна: гьаб аяталда жаниб ишара буго г1елму ва г1ибадат, г1адамаздехун х1алимав вук1ин, гьава-напсалда, шагьваталда

нахъ вилълъунгут1и, капурчиясулъ бугониги, жиб бецдараб хасият бук1иналда-абун.
Гьаб аят жидер х1акъалъулъ рещт1изабурал насраниял руго Х1абаш улкаялда рук1арал нажаши ханасул къавм, жидеца аварагасда ﷺ иман лъурал. Гьаб иш гьадин бук1иналъе нуг1лъи гьабула хадуб бугеб аяталъги.

وَإِذَا سَمِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا۟ مِنَ ٱلْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨٣﴾

83. Гьал насраниязда Мух1аммад ﷺ аварагсде рещт1изабураб Къуръан раг1араб мехалъ ва гьелъухъ гьел г1енеккараб мехалъ, дуда гьезул берал маг1у т1ун г1одулел рихьула, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъун рак1 т1ереллъун, Аллагьасул каламалъ жидее лъик1аб асар гьабун. **Гьеб Къуръан х1акъаб Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **калам бук1ин лъан г1одула гьезул берал. Ва жидецаги абула: «Ва нижер бет1ергьан Аллагь! Нижеца иман лъуна дур аварагМух1аммадида ﷺ ва гьесде рещт1изабураб Къуръаналдаги. Дуца ниж гьав Мух1аммадил умматалде гьоркьоре гьаре!** къиямасеб къоялъ жидеца киналго умматазе нуг1лъи гьабулел гьезухъе аварагзаби рит1иялда ва т1ахьал рещт1изариялда.
Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьаб аят рещт1изабуна нажашиясул ва гьесул асх1абзабазул х1акъалъулъ, жинда Аллагь разилъаяв Жаг1фар ибну Абут1алибица Къуръаналдаса аятал ц1алараб мехалъ жал г1одарал, жидер мегеж биччизег1ан–абун.
Цоги г1алимзабаз абуна гьаб аят жидер х1акъалъулъ рещт1изабурал г1адамал рук1анин х1абаш улкаялдаса Мадинаялде рач1арал ва Аллагьасул салат салам лъеяв аварагас Къуръан ц1алулеб раг1арал. Гьаб раг1и бит1араб бук1иналде г1агараб буго. Гьалда хадуб бугеб аяталъ гьелде т1орит1ел гьабун абулеб буго:

وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٤﴾

84. Гьал насраниязда ягьудияз г1айиб ч1вадал жидеца Аллагьасда ва Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасда иман лъеялъе г1оло, насранияз абулеб буго: **Нижеца аллагьасдаги гьесул рахъалъан бач1араб х1акъаб Къуръаналдаги иман лъеч1ого бук1ине г1иллаго щиб бугеб?** Нижеда т1адаб буго гьеб иман лъейи. **Нижер Бет1ергьан Аллагьасда хьул буго жинца ниж жидер иман камилал, аварагасда нахърилълъиналъулъ**

рит1ухъал г1адамалгун цадахъ жиндир рах1маталъулъе лъугьине гьарила абун.

فَأَثَٰبَهُمُ ٱللَّهُ بِمَا قَالُواْ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٨٥

85. Гьаб жидер раг1иялъе г1оло ва жидеца х1акъикъияб иман лъеялъе г1ологи Аллагьас гьаб къокъаялъе жазаълъун гьабуна жидеда жанисан ниг1матазул г1орал чвахулел алжанал. Даимго рук1инелъун гьеб алжаналъуре лъугьине гьарула гьел г1адамал. Гьаб буго Аллагьас лъик1ал г1адамазе гьабулеб жазаъ.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ٨٦

86. Ва амма жидеца Аллагьасдаги гьесул аварагасдаги инкар ккурал г1адамал, дир аятал ва муг1жизатал жидеца гьереси гьарурал: гьел г1адамал руго жужах1алъул бет1ергьаби, даимго гьенир жанир рук1унел.

Цо-цо жагьилал г1адамаз гьаб (82) абилеб аятги ц1алун гьелдаса х1укму босулеб буго насраниял ругин г1урусал ва гьел бусурбабазул гьудулзаби ругин. Гьал жагьилзабаца гьаб аталда хадур ругел (83-84) аятал ц1алулел гьеч1о ва гьезда жаниб бугеб жоги г1адамаздаса бахчулеб буго. Гьал аятаз баян гьабулеб буго муъминзабазда жидер рокьи ва г1агарлъи бугел насраниял рук1ин жидеца Инжилалда г1амал гьабулеб бук1арал, цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1амад аварагасда иманги лъурал насраниял. Гьаб х1укму гьадин бук1ин гьаб аяталъ загьирго баян гьабун буго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُحَرِّمُواْ طَيِّبَٰتِ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكُمۡ وَلَا تَعۡتَدُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُعۡتَدِينَ ٨٧

87. Я гьал иман лъурал г1адамал! Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1алал гьарурал ниг1матал нужеца х1арам гьаруге! Х1алалаб жо тун х1арамаб жоялдехун ун Аллагьас нужее рихьизарурал г1орхъабиги хвезе гьаруге! Х1акълъунго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1орхъолъан унел г1адамал рокьуларо.

Гьеб г1орхъолъан ин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ шарг1алда х1арамаб буго, кинаб рахъалъан бугониги. Масала: Аллагьас х1арам гьабич1еб жо нилъеца х1арам гьабизе бегьуларо. Гьелъул маг1на бук1уна нилълъ шарг1иял нухал лъолел ва къанунал рахъулел г1адамал рук1ин. Гьединго бегьуларо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1арам гьабураб жо нилъеца х1алал гьабизеги.

Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаблъун ккана: хириял асх1абзаби ц1акъго т1аг1ат-г1ибадат гьабиялда т1ад ч1ун, дунялалъул лазат-рах1ат тун

ч1езе лъугьана. Цояз абуна ниж кидаго к1ал ккун рук1ина абун, цояз абуна ниж сардилъ кьижич1ого Аллагьасе г1ибадат гьабулел рук1ина абун. Цо-цо асх1абзабаз руччаби рачиларин абуна ва жидерго балъ гьабизе къасд гьабуна. Цо асх1абас жинца гьан кваналарин, гьеб кванадал жиндир шагьват багъарулеб бугин абуна.

Гьаб хабар Аллагьасул салат салам лъеяв аварагасда раг1индал, гьес абуна: *«Гьаб къавмалъул х1ал щиб бугеб жидеца бат1и-бат1ияб жо бицунел? Дица к1ал ккола ва к1ал биччала. Дун сардилъ вахъун вук1уна, кьижунги вук1уна. Дица руччаби рачуна ва гьанги кванала. Гьаб дир суннаталдаса вуссарав чи дир умматалдаса гьеч1о»*–абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб х1укму баян гьабун 87-88 абилеб аят рещт1изабуна.

88. Нужеца Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **кьураб ризкъиялдаса х1алалаб, бац1ц1адаб жо кванай. Ва нуж х1инкъа** шарг1алъул г1орхъаби хвезаризе. **Нужеца жинда иман лъурав Бет1ергьанасул.**

وَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

Аллагьасе бокьула гьесул лагъзал мут1иг1ал рук1ине. Бищунго Аллагьасе мут1иг1ал г1адамал руго жидер киналго г1амалал шарг1алда борцунел ва хирияв х1абиб Мух1аммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ суннаталда нахъги рилъунел.

89. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее къварилъи гьабуларо нужеца хабаралда гьоркьоб гьа гьеданин абун. Кинниги Нужеда г1айиб ч1валеб жо буго бокьун, рак1алъ ният гьабун гьа гьеди.**

Гьа гьедун хадуб нужеца гьеб хвезабуни ва гьа гьедун т1ад босараб жоги гьабич1они, **нужеца кафарат бахъе анц1го мискинчиясе т1аг1ам кьун: нужер гьоркьохъеб рес-мах1алалъул чияс кваналеб къадар ва жинс.**

لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَٰنِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَٰنَ ۖ فَكَفَّٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَٰكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٍ ۚ ذَٰلِكَ كَفَّٰرَةُ أَيْمَٰنِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ۚ وَٱحْفَظُوٓا۟ أَيْمَٰنَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

Г1алимзабазул хилап буго гьаб т1аг1амалъул къадар щиб бугеб абун. Бищунго бит1араб ва г1емерисел г1алимзабаз абураб раг1и буго цо-цо мискинчиясе бащадаб сах1 т1ощел кьела абун. Цо сах1алъул ц1айи буго к1иго килоги бащдабги. **Яги цо-цо мискинчиясе рет1ел кье:** цо горде, цо т1ажу ва гьелда релълъараб жо.

Цоги имамзабаца абуна какилъ г1аврат бахчизе г1олеб рет1ел бук1ине ккела абун. **Яги цо лагъ тархъе. Гьаб лъабго жоялъул цонигияб гьабизе рес рекъеч1ев чияс лъабго къоялъ к1ал кквe. Гьаб буго нужер гьа хвезабиялъе бугеб кафарат.**

Нужеца шарг1алда х1арамаб жоялдалъун гьаял гьедуге ва х1алалаб жоялдалъун гьедараб мехалъ гьеб гьа т1убазабе. Бищунго шарг1алда рекъараб буго гьа гьедич1ого тей. **Гьедин Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужее баян гьарула жиндир шарг1алъул х1укмаби, нуж бит1араб нухда т1орит1араллъун рук1ине ва нужеца гьесие щукруги гьабизе** нужее ругел к1удиял ва г1емерал ниг1матазда. Гьал ниг1матазул бищунго к1удияб буго Аллагьас иманалда ва исламалда т1овит1и. Гьеб ниг1маталде данде кидаго щукру-рецц гьабулеллъун рук1ине ккола ва гьеб ниг1мат т1аса босуге абун Аллагьасда гьарулелги рук1ине ккола.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٩٠

90. Я гьал иман лъурал г1адамал! Х1акълъунго хамро (жинца мехтизе гьарулеб жо) **майсирги** (гьоркьоб жо лъун х1ай: кагъат т1ами, нардал, шахматал, торг1о х1ай, лото, лоторея ва цоги щиб бугониги), **жидее лагълъи гьабулел заналги, жидедалъун пал т1амулел ч1оралги,- гьеб кинабго жо жиндилъ мунагь бугеб, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1арам гьабураб, чорокаб жо буго, щайт1аналъул г1амалаздасаги буго. Нуж гьел рехсарал жалаздаса ц1акъ рик1к1алъе ва гьезда аск1ореги къаге!** Гьал х1арамал жалаздаса рик1к1алъун, х1алалаб, бац1ц1адаб жоялде г1агарлъун нуж хьвадани, **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **киналго лъик1лъабазда нужер кверщел батила ва дунял-ахираталда бахьи бугездасаги рук1ина.**

إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ فِي ٱلۡخَمۡرِ وَٱلۡمَيۡسِرِ وَيَصُدَّكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِۖ فَهَلۡ أَنتُم مُّنتَهُونَ ٩١

91. Нужеда гьаб х1арамаб, чорокаб г1амал берцин бихьизабун, гьеб гьабизе нуж т1амун, **щайт1аналъе бокьараб жо буго нужеда гьоркьоб тущманлъи ва рихи ккезаби. Мехтел гьекъел ва х1арамал х1аял сабаблъун,** гьеб к1иябго буго бищунго щайт1аналъ инсан кодове восулеб бак1.

Гьев чиясул кинабго г1акълу ва пикру дунялалъул боц1и-малалда, чорхое бугеб лазат-шагьваталде буссун бук1уна. **Гьедин бугелъул**

щайт1аналъе бокьун буго нужеда т1убанго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **к1очезавизе ва Аллагьасе г1ибадат гьабиялдасаги, паризаяб как баялдасаги нуж руссизаризе. Нужеца гьанжег1аги гьеб къабих1аб пиша телларищ, я муъминзаби!**

وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَٱحۡذَرُواْۚ فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٩٢

92. Ва нуж Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул расуласе** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **мут1иг1лъе.** Нужее х1арам гьабураб жо те, нужеда т1ад гьабураб парзги т1убай **ва нуж х1инкъа Аллагьасул ва аварагасул амруялъе хилиплъизе. Нагагь нужеца гьаб Къуръаналъул малъи босич1они ва нуж исламияб диналдаса руссун ч1ани – цинги нужеда лъан бук1а: х1акълъунго дир расуласда т1ад буго нужехъе х1акъаб дин щвезаби ва нуж гьелде ах1и.**

Нуж Аллагьасеги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расуласеги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ мут1иг1лъунгут1иялъул зарал ва гьелъул г1азаб-къварилъи нужее бук1ине буго. Нуж х1инкъа Аллагьасда г1асилъизе, х1акълъунго аллагьасул г1акъуба ва г1азаб ц1акъ гучаб буго.

لَيۡسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٞ فِيمَا طَعِمُوٓاْ إِذَا مَا ٱتَّقَواْ وَّءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ ٱتَّقَواْ وَّءَامَنُواْ ثُمَّ ٱتَّقَواْ وَّأَحۡسَنُواْۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٩٣

93. Жидеца Аллагьасда иман лъурал, аварагасда нахърилълъун лъик1аб г1амал гьабурал муъминзабазе мунагь-х1акъ бук1ине гьеч1о жидее х1арам гьабизе цебехун кванараб ва гьекъараб жоялъул.

Гьединго мунагь бук1ине гьеч1о гьаб хамро х1арам гьабураб аят рещт1инелде цере хварал муъминзабазеги. Гьезие мунагь бук1унаро **Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъун х1арамаб жо тараб мехалъ ва гьесда иман лъун, гьев разилъи т1алаб гьабун лъик1аб г1амалги гьабураб мехалъ. Цинги Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъиялда ва иман лъеялда т1ад ч1араб мехалъ, х1арамаб жо теялда, кинабго лъик1аб г1амал гьабиялда т1адги ч1араб мехалъ. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жидеца лъик1аб г1амал гьабулел муъминзаби рокьулев вуго.**

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб цо аяталда жаниб лъабго нухалъ Аллагьасдаса х1инкъиялъул бицен гьабуна, гьал (90-91) аятазда жаниб жидер х1укму бицарал х1арамал жал: хамро ва гьоркьоб жо лъун х1аял, ц1акъ к1удиял мунагьал рук1иналде кант1изарун ва гьездаса муъминзаби нахъе т1урк1изарун.

«Тасгьил» абураб тафсиралда абуна: гьаб аяталда жаниб бугеб

т1оцебесеб «Аллагьасдаса х1инкъа» абураб раг1и буго куфру-ширкалде буссараб. К1иабилеб раг1и буго шарг1алда х1арам гьабураб жоялде буссараб. Лъабабилеб раг1и буго х1арамаб жоялде ккеялдаса х1инкъун шубгьаяб, караг1атаб, х1атта х1алалаб жо гьабизе х1инкъа Аллагьасдаса абураб маг1наялда бугеб- абун.
Т1адег1анав Аллагьас хамро ва цогидал чоркал жал х1арам гьарун рещт1изарурал гьаб чанго аяталда жаниб бат1и-бат1ияб ва рек1елъе бортулеб калам х1алт1изабуна.
Абусуг1уд абулев г1алимас абуна: гьеб чорокал ва къабих1ал г1амалал х1арам гьари Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хурхизабуна жагьилаб заманаялъ рук1арал мушриказул г1адатазда: ч1оразда пал т1амулел, ганч1азе, заназе къурбан хъолел. Хадуб хамроги майсирги щайт1аналъул г1амал бук1инги бицана, цинги гьеб хамроялда ва майсиралда аск1орего къаге абуна: жинда аск1оре къазе бегьулареб жо ц1акъ х1арамаб бук1ин баян гьабун. Цинги гьеб хамроялдаги майсиралдаги жаниб бугеб дунялалъулги диналъулги пасалъаби рицана, гьеб хъубаб жоялдаса рик1к1алъарав чи бахьибугев вук1уневлъиги бицана. Аятазул ахиралдаги абуна: «Нужеца гьаб къабих1аб г1амал толарищ?» – абун. Гьеб ц1акъго къвак1араб амру буго ва гьелда жаниб кутакаб х1инкъи кьейиги буго-абун.
Цоги г1алимас абуна: Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Къуръаналда жанир шарг1иял ах1камал рицунеб мехалъ, гьеб х1укмуялъул г1илла бицинч1ого тола, яги дагьабго жо бицун тола. Гьаб хамроги майсирги х1арам гьабиялъул аятал рещт1инарураб мехалъ, гьаб к1иябго жо х1арам гьабиялъе г1езег1анго мух1канал г1иллаби рицана: муъминзабазда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ к1оченави, гьезда как ва цогидаб г1ибадат тезаби, гьезда гьоркьоб тущманлъи ккейи. Хамроги майсирги щайт1аналъул г1амал бук1инги бицана, гьеб инсан къосизавулеб жо бук1инги бицана. Гьаб киналъулго мурад буго гьаб к1иябго жо ц1акъ зарал к1удияб бук1ин лъазаби ва гьелдаса г1адамал нахъч1вай.
Жинца мехтизе гьарулеб жо х1арамаб бук1ин машгьураб жо буго, гьединго х1арамал руго г1акълуялъе ва черхалъе зарал гьабулел наркотикал абун жидеда ц1ар тарал жалги. Жинца х1алт1изабизе х1арамаб жо цогидазе кьезеги бичизеги х1арамаб бук1уна. Гьеб бичун щвараб мухьги х1арамаб бук1уна.
Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1умарица бицараб халатаб х1адисалда жаниб буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас нусалъ къот1ун ралъхъенгун хамро г1одобе чвахизабуна ва жинцаги абуна:
«Аллагьас лаг1нат кьуна хамроялъе, гьеб гьекъарасеги, жинца

цогидазе гьекъезе кьурасеги, гьеб баччун добе-гьанибехун босарасеги, жиндихъе хамро баччун бач1арасеги, жинца хамро гьабурасеги, хамро гьабизе цогидав т1амурасеги ва гьеб бичун щвараб жо кванарасеги» – абун. Х1адис имам Абудавудица бицана.

Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарал, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ нух ккурал муъминзабазе мунпаг1ат бугеб, гьелда г1амал гьабурав чи бахьибугевлъун лъугьунеб раг1и буго Алкъасим ибну Мух1аммад абулев г1алимас абураб: «Кинабго жинца Аллагь рехсеялдасаги гьесие как баялдасаги машгъул гьарулеб жо майсир буго» – абун.

Цо-цо ц1алаpалг1адамаз щибго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъич1ого бат1и-бат1иял х1аял гьаризе, гьезухъ балагьизе ва гьезул «болелщикаллъун» рук1ине х1алал гьабулеб буго. Гьал ц1аларал г1адамазда лъалеб гьеч1о Къуръан-х1адисалда ц1ар рехсеч1еб, амма гьениб ц1ар рехсараб, гьениб х1укму бицараб жоялда релъълъараб жоялъул х1укму доб Къуръан-х1адисалда ц1ар рехсараб жоялъул х1укму бук1унеблъи.

Къуръаналда ц1ар рехсон буго «майсир» абураб жоялъул. Г1алимзабаца ва имамзабаца гьеб майсиралъе маг1на гьабун буго: «Х1арамаб нухалда г1адамазул боц1и кванаялде нух бачунеб жо, муъминзабазда гьоркьоб даг1ба-къец ва тущманлъи ккезабулеб жо. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабиялдаса инсан машгъул гьавулеб жо»-абун. Гьаб маг1наялда борцараб мехалъ г1исинлъималаз расандизарулел ясик1абиги х1арамлъулин абуна Мужагьид ва Г1ат1аъ абулел машгьурал г1алимзабаз, ай гьоркьоб жо лъун гьел г1исинлъималаз расандизе гьарулел ясик1абиги х1азе бегьиларо абураб маг1наялда.

Гьединго жиндаса ц1аларал г1адамал гъапуллъун ругеб жо буго т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хамроги майсирги х1арам гьабулеб мехалъ ва гьел х1арам гьариялъе г1иллаги бицунеб мехалъ абун бук1ин «Нужеда Аллагь рехсей к1оченабулеб, как тезабулеб, нужеда гьоркьоб тущманлъи ккезабулеб» – абун. Гьал г1иллаби жиделъ ругел киналго жал хамроялдаги майсиралдаги нахърег1изарун х1арамал рук1уна. Гьаб х1икмат к1очон, цох1о т1асангояб маг1на ххал гьабун Къуръаналдаса х1укму босизе рекъон бук1унаро.

Ибнухат1ибица абуна: Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: «Щайт1аналъе бокьула нуж Аллагь рехсеялдаса ва как баялдаса руссинаризе» – абун. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кин рехселев ва гьесие как кин балеб жиндир г1акълу гьеч1ев чияс: хамроги гьекъон, щайт1аналъ махсароде ккун, гьелъ гарбида кварги бан, х1айван г1адин, жиндие бокьаралъуве вачун унев. Гьединго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кин рехсолев майсир х1алев чияс: жиндирго хъизан-рукъ к1очон, квен-лъим к1очон гьеб

х1аялде т1адвуссарав ва жинда т1ад бугеб рет1елги, жанив ч1олеб минаги, ахиралда лъимал-хъизанги гьоркьоб лъун жив х1алев-абун.

Аяталъул ахиралда Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абун буго: «Нуж нахъч1ван ч1оларищ гьеб хъубаб г1амалалдаса»-абун. Гьаб раг1иялъул маг1на буго: Нуж щайт1аналъе мут1иг1лъиялдаса Аллагьасе мут1иг1лъиялде русса. Нужер иман бахъиялда х1инкъи бугел к1удиял мунагьаздаса руссун, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун хьваде. Гьедин гьеч1они нужее ц1акъ гучаб г1азаб гьабизе буго абураб.

Т1адег1анав Аллагьас нилъеда х1акъаб жо лъазабеги ва гьелда нахърилълъине тавпикъги кьеги.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَيَبۡلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَيۡءٖ مِّنَ ٱلصَّيۡدِ تَنَالُهُۥٓ أَيۡدِيكُمۡ وَرِمَاحُكُمۡ لِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلۡغَيۡبِۚ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٩٤﴾

94. Я гьал иман лъурал г1адамал! Х1еж бухьун ругеб мехалъ Аллагьас нужер х1албихьи гьабизе буго, нужер кверал ва ч1орал щолеб бак1алде чанги г1агар гьабун: гьесда лъазе щив вугев Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ г1емер х1инкъулев, г1адамазда гьоркьов вугеб ва гьездаса ват1аго вугеб мехалъги. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ х1арам гьабун бук1аго чан гьабурав чиясе жинца унтизабулеб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّـٰرَةٞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۚ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

95. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца чан ч1ваге нуж х1еж бухьун ругеб мехалъ. Х1арамаб бук1ин лъалебги бук1аго бокьун чан ч1варав чиясе жазаъ буго гьеб чаналда рекъараб х1айван г1ак1аде бахъи. Г1ак1аде бахъизе кколеб х1айваналъе х1укму гьабила нужеда гьоркьосан к1иго г1адилав чияс. Гьеб г1ак1аде бахъараб х1айван хъун гьелъул гьан бикьила Маккаялда ругел мискинзабазе.

Жинца ч1вараб чан х1инч1 бугони, я цоги жо бугони, жинда релъараб х1айван батизе зах1матаб, **гьев чияс чаналъул къимат кьела садакъаде. Х1айван босизе рес рекъеч1они Маккаялъул мискинзабазе т1аг1ам бикьила.** Чаналъул къимат гьабун, гьелъул къиматаб т1орщел босун, гьеб бикьила цо-цо муд цо-цо чиясе. Т1аг1ам босизе рес рекъеч1они цо-цо мудалде данде цо-цо к1ал кквела.

чан ч1варав чиясда гьаб г1ак1а т1ад гьабуна, гьес х1еж бухьиналъул х1урмат хвезабиялъе г1оло. Чан х1арам гьабилелде цебеккун ккараб жоялдаса Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **т1аса лъугьуна. Х1арам гьабун хадубги чан ч1варасдаса Аллагьас ццим босула,** ай жинда т1ад г1ак1а лъола т1адехун рехсараб х1алалъ. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **гуч бергьарав вуго ва жиндир амруялда г1ассилъаразе г1акъуба-г1азаб гьабулев вуго.**

96. Нужее х1еж бухьараб мехалъ х1алал гьабун буго ралъдал х1айваназде чан гьабизе ва ралъдал рух1ч1аголъи кваназе.

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۖ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ ٱلْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

Х1еж бухьинч1еб мехалъги х1алал буго ралъдал х1айваназул гьан кваназе, рокъор ругезе ва сапаралда ругезе. **Гьеб нужер ризкъи буго, рукъоб кваналеб ва сапаралде цадахъ босулеб. Ракъдал х1айваназде чан гьаби х1арам гьабуна нуж х1еж бухьун ругеб мехалъ. Нуж х1инкъа гьал шарг1иял х1укмаби хвезаризе ва Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **г1ассилъизе. Ахир кинабго халкъ жиндихъе данде гьабулев вуго гьев Аллагь,** х1исаб-мизан ва жазаъ гьабизе.

97. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **Каг1ба рукъ ва масжидул х1арам гьабуна г1адамазе маг1ишат гьабизе рес бугеб ва санаг1ат бугеблъун:**

۞ جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ قِيَٰمًا لِّلنَّاسِ وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَٱلْهَدْىَ وَٱلْقَلَٰٓئِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾

гьезул диналъе ва дунялалъе къвариг1унеб жо Аллагьас гьеб Маккаялде бач1изабуна. **Гьединго рагъ х1арам гьабурал моц1алги гьаруна гьезие маг1ишат гьабизе санаг1ат бугеллъун,** гьел моц1азулъ тущманасдаса х1инкъи бук1унарелъул. **Х1ажизабаз маккаялде бач1унеб боц1иги (**гьадю ва къурбан**) гьабуна гьел Маккаялъул г1адамазе маслиг1аталъе.** Гьаб рехсараб жо Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабуна **нужеда лъазе г1оло Аллагь зобал-ракьазда жаниб бугеб кинабго жо лъалев вук1ин.** Кинабго махлукъаталъе маслиг1атаб жо лъала Аллагьасда **ва гьеб х1алалъ жинда кинабго жо лъалев вуго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ.

98. Нужеда лъай, я гьал г1адамал, т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **жинда г1асилъарал г1адамазе къвак1араб, гучаб г1азаб гьабулев вук1ин. Гьединго нужеда лъай, Т1адег1анав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **муъминзабазда гурх1улев, гьезул мунагьал чурулев вук1ин.**

ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ وَأَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾

Гъаб амру гъадин бугелъул нуж Аллагъасда г1асилъизе х1инкъа ва гъесул гурх1ел-ц1обалде хьул лъун т1аг1ат-г1ибадат гъабе.

مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

99. Аллагъасул расулсда т1адаб гьеч1о нужехъе х1акъаб дин щвезаби ва нужеда бит1араб нух бихьизаби гурони. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **нужеца загьирго гьабулеб г1амал лъалев вуго,** лъик1абниги, квешабниги. **Ва нужеца г1адамаздаса балъго гьабулеб г1амалги лъалев вуго,**

нужер рак1азулъ рук1унел къасдалги лъала Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ. Гьеб кинабго г1амал ахираталда жинда данде жазаъ гьабизесебги буго: лъик1аб г1амалалъе лъик1аб жазаъ бук1ина, квешаб г1амалалъе квешаб жазаъ бук1ина.

قُل لَّا يَسْتَوِي ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ ۚ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

100. Дуца гьел г1адамазда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: хъубаб, чорокаб жоги бац1ц1адаб, х1алалаб жоги бащад бук1унаро, киг1анго хъубаб жо г1емер бук1аниги ва гьеб нужее бокьаниги.**

Гьаб раг1и буго кинабго лъик1аб ва квешаб жоялда жинца щвей гьабулеб: х1алалаб, х1арамаб жоялда, Аллагьасе мут1иг1ав ва гьесда г1асилъарав чиясда, къадараб, г1одобег1анаб ва лъик1аб, къимат бугеб жоялдаги. Гьединго инсанас гьабулеб кинабго г1амалалдаги щвей гьабула гьаб раг1иялъ: даран-базар бугониги, х1алт1и-пиша бугониги, г1елму-г1амал бугониги. Гьаб кинабго жоялдаса хъубаб, къадараб, г1одобег1анаб, квешаб жо жиндилъ мунпаг1ат гьеч1еб, жиндир ахир баракат гьеч1еб бук1уна. Киг1анго г1емераб бугониги квешаб жоялдаса баракат ва бахьибуголъи бук1унаро.

Бац1ц1адаб, х1алалаб, лъик1аб жо киг1анго дагьаб бугониги, жиндилъ баракат бугеб бук1уна ва жиндир ахир лъик1аб бук1уна. Гьаб х1укму гьадин бугелъул. **Нуж Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа, я г1акълудал бет1ергьаби, нуж бахьи бугеллъун рук1ила.** Аллагьасдаса х1инкъун лъик1аб г1амал гьабурал г1адамазул дунял-ахираталъул киналго умурал рит1ун ккола ва жидер лъик1лъиялда кверщел батула.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَسْـَٔلُوا۟ عَنْ أَشْيَآءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِن تَسْـَٔلُوا۟ عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ ٱلْقُرْءَانُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

101. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъуге нужер жинда х1ажалъи ккун гьеч1еб жо. Нужеца гьикъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **х1укму рещт1изабураб мехалъ, гьеб нужее**

зах1матаб бук1ине бегьула. Аллагьас Къуръан рещт1изабулеб мехалъ нужеца аварагасда гьикъараб масъалаялъе х1укму бач1ине буго ва гьеб нужее зах1матаб бук1ине бегьула. Гьаб аят рещт1инег1ан цебеккун гьикъараб жоялдаса Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ т1аса лъугьана. Х1акълъунго Аллагь жив гурх1улев, жинца мунагьал рахчулев вуго.

قَدۡ سَأَلَهَا قَوۡمٞ مِّن قَبۡلِكُمۡ ثُمَّ أَصۡبَحُواْ بِهَا كَٰفِرِينَ ١٠٢

102. Нужеда цере рук1арал къавмаз жидер аварагзабазда гьикъун бук1ана гьезие х1ажат гьеч1еб жоги. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьез гьарараб жо жидеда т1ад лъедал, гьелда инкар ккуна ва Аллагьасул амруялда г1асилъана.

Нуж гьал къавмазда релълъун рук1унге ва Аллагьасулги аварагасулги х1укмуялъе мут1иг1лъун, гьелда нахърилълъун рук1а.

مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٖ وَلَا سَآئِبَةٖ وَلَا وَصِيلَةٖ وَلَا حَامٖ وَلَٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَۖ وَأَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ١٠٣

103. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1арам гьарич1о «бах1ират», «саибат», «василат», «х1ам» абун жидеда ц1ар лъурал х1айванал. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал г1адамаз ва мушриказ гьесде г1унт1изабун гьереси бицунеб буго ва гьал х1айванал Аллагьас х1арам гьарунин абулеб буго. Гьал капурал г1адамазул г1емерисел жидеца бицунеб жо жидедаго лъаларел руго.

Жидеда церехун рук1араз бицараб жо бицунел руго ва гьеб жо бит1арабищ, гьересийищ ц1ехоларел, жидер г1акълу дагьал г1адамал руго.

Г1арабазул мушриказул г1адат бук1ана цо-цо х1айванал жидеда бат1и-бат1ияб ц1арги лъун Аллагьасе тарал руго абун, жидер рахь беч1ч1ич1ого, гьезда т1ад рек1инч1ого толел. Гьаб г1адат исламалъ хвезабуна ва гьеб жагьилияб г1амал бук1ин бицун Аллагьас гьаб аятги рещт1изабуна.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ قَالُواْ حَسۡبُنَا مَا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَآۚ أَوَلَوۡ كَانَ ءَابَآؤُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا وَلَا يَهۡتَدُونَ ١٠٤

104. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ бит1араб нух тарал, гьелдаса къосарал г1адамазда абураб мехалъ: **нуж х1укму гьабизе рач1а Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рещт1изабураб Къуръаналда ва гьесул расуласухъе абун, гьез абулеб буго нижее г1езе буго нижер умумул жинда ратараб дин ва г1адат абун. Жидер умумул щибго жо лъаларел рук1аниги**

ва бит1араб нухда гьеч1ел рук1аниги гьезда нахърилълъун ч1езейищха гьал ах1макъал г1адамал ругел?

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ عَلَيۡكُمۡ أَنفُسَكُمۡۖ لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا ٱهۡتَدَيۡتُمۡۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

105. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца нужерго напсазда т1ад ч1ей гьабе, г1асилъи гьабиялдаса напс гьукъе. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабиялда ругьун гьабе, гьелда т1адги ч1езабе. **Нуж Аллагьасул диналда ругеб мехалъ нужее жал къосарал г1адамаз щибго зарал гьабуларо.** Нужеца гьабураб лъик1аб г1амалалъул кири-ажру нужее бук1уна, гьезул къосиналъул мунагь ва г1азаб гьезие бук1уна. **Нуж киналго Аллагьасде руссунел руго. Цинги нужеда бицине буго щивасул г1амал** ва нужее жазаъги гьабизе буго.

Гьаб аят ц1аларав чиясда рак1алде ккезе бегьуларо амру-нагью тун, живго жиндаго вуссун ч1а инсан абураб маг1на бугин гьаб аяталъул абун. Инсан бит1араб нухда т1овит1арав вук1иналъул г1аламат буго гьес амру-нагью гьаби, х1акъаб жо аби ва бит1араб нухда г1адамал ах1и.

Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бук1ана: муъминазаби ц1акъ рак1 къварилъун рук1унаан жидеда лъалел г1адамал исламалде рач1унарого, гьел исламалде рач1изе бокьун. Гьал муъминзабазул рак1 г1одоб биччазабун абураб раг1и буго гьаб.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хирияв аварагасдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ абуна: «дуца напсалъе къварилъи гьабуге гьел мушриказ иман лъезеян абун». Ва амма гьесда т1адаб бук1ана кинабго заманаялъ уммат исламалде ах1изе. Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1абас цо къоялъ асх1абзабаздехун хит1аб гьабуна, жив минбаралда г1одов ч1ун вук1адго ва гьес абуна: *«Я гьал г1адамал! Нужеца гьаб аят ц1алулеб буго ва гьелъул маг1наги мекъсан гьабулеб буго. Дида Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг абулев раг1ана: «цо г1адамазда мункараб жо бихьараб мехалъ, цинги жидеца гьеб мункар хисизабич1они (лъик1аб жоялде сверизе гьабун), гьел киназего г1аммаб г1азаб, г1акъуба гьабула Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ*»* – абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ شَهَٰدَةُ بَيۡنِكُمۡ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ حِينَ ٱلۡوَصِيَّةِ ٱثۡنَانِ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ أَوۡ ءَاخَرَانِ مِنۡ غَيۡرِكُمۡ إِنۡ أَنتُمۡ ضَرَبۡتُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَأَصَٰبَتۡكُم

106. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужер цояв унтун вугони, гьеб унтиги хвалил бук1ин лъараб мехалъ, **гьев чияс васият гьабе ва гьеб васияталъе нужеда гьоркьоса к1иго г1адилав чияс нуг1лъиги гьабе. Нуж сапаралда ругони,**

مُّصِيبَةُ ٱلْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنۢ بَعْدِ ٱلصَّلَوٰةِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِى بِهِۦ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَٰدَةَ ٱللَّهِ إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلْءَاثِمِينَ ١٠٦

гьенир нужеда хвалил унтиги т1аде щвани, гьаб нуг1лъи гьабизе бусурбаби ратич1еб бак1алда, к1иго чи ч1езаве нуг1лъун, щиб миллат ва щиб дин бугониги.

Цинги гьав к1иго нуг1 хварасул варисзаби ругеб бак1алде щвараб мехалъ ва гьел варисзаби гьав к1иго нуг1асул хабаралда божич1они, г1адамаз как бан хадуб (г1адамал ругеб бак1алда) **гьев к1иявго чи гьа гьедизе т1амила: «Нижеца гьаб гьа гьедун х1арамаб боц1и х1алал гьабиларо, гьев чи нижер г1агарав чи вук1аниги. Нижеца Аллагьасе г1оло гьабулеб нуг1лъиги бахчиларо. Гьедин нуг1лъи бахчани ва х1арамаб гьа гьедани ниж рук1уна мунагьал гьарулел г1адамаздаса»**-абун.

فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا ٱسْتَحَقَّآ إِثْمًا فَـَٔاخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْأَوْلَيَٰنِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ لَشَهَٰدَتُنَآ أَحَقُّ مِن شَهَٰدَتِهِمَا وَمَا ٱعْتَدَيْنَآ إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٠٧

107. Гьаб гьа гьедун хадуб варисзабазда гьев к1иго нуг1асул хиянат, яги гьереси бицин лъараб мехалъ, варисзабазул бищун цевесев к1иго чи вахъина жидеца гьа гьедизе ва нуг1лъи гьабизе. Гьав к1иго варисас абула: «Ниж Аллагьасул ц1аралдалъун гьедулел руго нижеца бицунеб жо ва нижер нуг1лъи х1акъаб буго дов к1иго нуг1ас гьабураб нуг1лъиялдаса. Нижеца щибго жо т1ад ц1ик1к1инабич1о гьаб гьа гьедиялда жаниб. Нижеца гьа гьедиялда жаниб хиянат гьабуни, ниж зулму гьабулел г1адамаздаса рук1уна»– абун.

ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِٱلشَّهَٰدَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَآ أَوْ يَخَافُوٓا۟ أَن تُرَدَّ أَيْمَٰنٌۢ بَعْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ١٠٨

108. Гьаб цебе бицараб х1алалъ нуг1лъи гьаби ва гьа гьеди буго **нуг1лъи гьаби шарг1алда рекъон кколеб къаг1ида ва цоги дандехун нуг1лъи гьабулел г1адамал рахъун, гьазул нуг1лъи хвезабун, гьел къват1ир ч1вазарич1ого рук1иналъе сабабги. Нужер киналго х1алазулъ нуж Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа ва гьесул амруялде мут1иг1лъе. Х1акълъунго Аллагьас пасикъаб къавм алжаналде лъугьунеб нухда т1обит1уларо.**

Гьаб лъабго аяталда (106, 107, 108) жаниб бицараб васият гьаби ва нуг1лъи гьаби исламалъул авалалда бук1араб х1укму буго. Хадуб ирсалъул

аятаз гьаб васият гьабун ирс боси насхо гьабуна. Гьединго насхо гьабураб буго бусурбабаз цоги диналъул г1адамал нуг1лъун кквейги гьезда гьа гьедизабиги. Гьа баялда т1ад г1алимзабазул г1емераб хилап ва бах1с буго. Нилъеца гьаб хабар къокъго т1убазабила.

﴿۞ يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ أُجِبْتُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا عِلْمَ لَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ١٠٩﴾

109. Нужеда рак1алде щва, я гьал г1адамал, Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **киналго аварагзаби данде гьарулеб къо. Ва жинца гьездаги гьикъулеб: «Нужеца умматал Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъеялде ах1араб мехалъ, гьел умматаз щиб жаваб кьураб?» – абун. Цинги аварагзабаца абулеб: «Нижеда лъалеб жо гьеч1о, бет1ергьан Аллагь** ﷺ**, дуда лъалелдаса т1адехун,** гьез нижее кьураб жавабги дуда лъала. Ниж хун хадуб гьез гьабураб г1амалги дуда лъала. **Х1акълъунго мун нижеда лъаларебги жо дуда лъалев вуго;** гьелъул загьираб рахъги ва бат1инаб рахъги лъалев вуго»-абун.

﴿إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا ۖ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ۖ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ بِإِذْنِى فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِى ۖ وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ١١٠﴾

110. Т1адег1анав Аллагьас Г1иса аварагасда абулеб г1ужги рехсе, къиямасеб къоялъ халкъалда цере аварагзаби ах1араб мехалъ: **«Я Марьямил вас Г1иса** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ**! Дуда лъала гурищ дица дуе ва дур эбелалъе кьурал к1удиял ниг1матал. Дица мун гуч гьавуна Жабраил** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **малаикги дуе квербакъи гьабизе вит1ун. Мун дица г1адамазде к1алъалевлъун гьавуна киниялда жанив гьит1инаб лъимерлъун вугеб мехалъ ва к1удияв г1ун, авараглъун гьавураб мехалъги. Гьединго дица дуе г1елму ва г1акълу кьуна, хъвай-ц1али лъазабуна, Инжил-Таврат ц1алулев ва гьеб г1адамазда лъазе гьабулевлъун гьавуна.**

Дир амруялдалъун х1арщ буцун х1анч1ил сурат гьабун, цинги гьелда жаниб дуца пураб мехалъ, дир изнуялдалъун гьеб жо х1инч1 г1адин боржун унебги бук1ана. Дир амруялдалъун ва дир изнуялдалъун жал беццалго гьарурал г1адамалги дуца канлъи бихьулеллъун гьарулел рук1ана ва т1омода квешаб унти бугел г1адамалги сах гьарулел рук1ана.

Гьединго дир амруялдалъун хварал г1адамал ч1аго гьарулел рук1ана дуца. Бануисраилалги ккуна дица, мун х1акъал муг1жизаталгун гьезухъе вач1араб мехалъ, дуе къварилъи гьабизе риччач1ого. Гьез мун ч1вазе ва хъарщазда маг1аз вукъизе къасд гьабураб мехалъ, дица мун зодове вачана ва ягьудияз цоги чи ч1вана мун вугин абун рак1алде ккун. **Гьел ягьудияз дур х1акъал муг1жизатазда абулеб бук1ана гьаб жо унго-унгояб, баянаб сих1ру бугин абун.**

وَإِذۡ أَوۡحَيۡتُ إِلَى ٱلۡحَوَارِيِّـۧنَ أَنۡ ءَامِنُواْ بِي وَبِرَسُولِي قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَٱشۡهَدۡ بِأَنَّنَا مُسۡلِمُونَ ١١١

111. Гьединго дуца рак1алде щвезабе дица х1авариюназда вах1ю гьабун абураб г1уж: нужеца дида иман лъе ва дир аварагсдаги иман лъе-абун. Гьез абуна: нижеца иман лъуна, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, ва дуца нуг1лъи гьабе ниж иман лъурал рук1иналъе»- абун.

إِذۡ قَالَ ٱلۡحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ هَلۡ يَسۡتَطِيعُ رَبُّكَ أَن يُنَزِّلَ عَلَيۡنَا مَآئِدَةٗ مِّنَ ٱلسَّمَآءِۖ قَالَ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ١١٢

112. Гьединго дуца рак1алде щвезабе гьел х1авариюназ: «Я Г1иса, Марьямил вас! Дур бет1ергьан Аллагьасда к1олищ нижее зодисан маидат рещт1инабизе?» – абун, абураб г1уж. Маидат буго квен-т1ех т1ад бугеб т1аг1ел (стол). **Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас гьезда абуна: «Нуж иман лъурал ратани Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъе гьединаб жо абизе»** – абун.

قَالُواْ نُرِيدُ أَن نَّأۡكُلَ مِنۡهَا وَتَطۡمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعۡلَمَ أَن قَدۡ صَدَقۡتَنَا وَنَكُونَ عَلَيۡهَا مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ١١٣

113. Х1авариюназ абуна: «Нижее бокьун буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ зодиса рещт1изабураб т1аг1ам кваназе ва иманалъулъ нижер рак1алги х1алхьезе. Ва гьединго лъазе бокьун буго якъинго, кинабго щаклъи т1аг1ун, мун рит1ухъав авараг вук1ин ва дуца жинда ах1улеб динги бит1араб бук1ин. Цогидазеги нуг1лъи гьабизе бокьунги буго мун рит1ухъав авараг вуго абун ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуе муг1жизатлъун зодисан маидат рещт1изабуна абунги»-абун.

قَالَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلۡ عَلَيۡنَا مَآئِدَةٗ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدٗا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةٗ مِّنكَۖ وَٱرۡزُقۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ١١٤

114. Цинги Марьямил вас Г1исаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я нижер бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца нижее зодиса маидат рещт1изабе нижее рохеллъун бук1унеб, нижеда хадуб бач1унеб нижер диналда бугеб умматалъеги рохеллъун

жиб бук1унеб. Дур рахъалъан муг1жизатлъунги бук1ине дир авараглъи тасдикъ гьабулеб. Дуца нижее гьеб ризкъи кье Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ. Х1акълъунго мун ризкъи кьолезул бищунго лъик1ав вуго»- абун.

Абусуг1удица абуна: Аллагьасул салам лъеяв Г1иса авараг квасул рет1ел т1ад рет1ун Аллагьасе какал разе ва гьесда гьаризе лъугьана, х1елун, г1одун къавмалъ гьарараб жо т1убазабуна, гьеб къавм жинда мут1иг1лъи ва нахъбилълъи бокьун.

قَالَ ٱللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيۡكُمۡۖ فَمَن يَكۡفُرۡ بَعۡدُ مِنكُمۡ فَإِنِّيٓ أُعَذِّبُهُۥ عَذَابٗا لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدٗا مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١١٥

115. Цинги Т1адег1анав Аллагьас Г1исал дуг1аялъе жаваб гьабуна **ва жинца абуна: «Дица нужее гьеб маидат рещт1инабизе буго. Ва амма гьеб маидат рещт1инабун хадуб жив капурлъарав чиясе, дица ц1акъ гучаб г1азаб гьабила, жеги гьединаб г1азаб цониги чиясе гьабич1еб г1адаб»** – абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалъулъ буго: *«Т1адег1анав Аллагьас зодиса маидат рещт1инабуна жинда т1ад гьан ва чед бугеб. Бануисраилазда амруги гьабуна метер кваназе абун нахъе жо лъогеян ва хиянат гьабуге абунги. Амма гьез хиянат гьабуна ва т1аг1ам нахъе лъунги тана. Аллагьас гьезие г1азаб гьабун маймалакаллъун ва болъоналлъун сверизе гьаруна»*–абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1адат бугеб г1адин буго жинда гьарун жинца муг1жизат кьураб мехалъ, гьеб муг1жизаталда инкар ккурал г1адамал гьалаг гьарулеб.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица Ибнуг1аббасидаса х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда къурайшияз абуна: *«Дуца дур Бет1ергьанасда гьаре нижее сафа мег1ер меседиллъун гьабе ниж дуда божизе» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Цинги иман лъелищха нужеца» – абун. Къурайшияз абуна: «Лъела» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас дуг1а гьабуна ва гьесухъе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вит1ун вач1ана. Жабраилас абуна: «Дур Бет1ергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуде салам бицунеб буго ва дудеги абулеб буго: дуе бокьани дица къурайшиязе Сафа мег1ер меседил гьабила. Гьеб муг1жизаталдаса хадуб гьездаса капурлъарав чиясе дица г1азаб гьабила жегиги цониги чиясе гьабич1еб г1адаб ва хадуб цогидазе гьабулареб г1азаб гьабиялъ. Дуе бокьани дица гьезие тавбоялъул ва рах1маталъул рагьо рагьила» – абун. Аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ *абуна: «Дуца гьезие тавбоялъул ва рах1маталъул рагьо*

рагье» – абун.

وَإِذۡ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ءَأَنتَ قُلۡتَ لِلنَّاسِ
ٱتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيۡنِ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ قَالَ
سُبۡحَٰنَكَ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنۡ أَقُولَ مَا لَيۡسَ لِي بِحَقٍّۚ
إِن كُنتُ قُلۡتُهُۥ فَقَدۡ عَلِمۡتَهُۥۚ تَعۡلَمُ مَا فِي نَفۡسِي
وَلَآ أَعۡلَمُ مَا فِي نَفۡسِكَۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلۡغُيُوبِ ١١٦

116. Гъединго Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **Г1иса аварагасда абураб г1уж рехсе нужеца, нужее ваг1за ва г1ибрат бук1ине: «Я Марьямил вас Г1иса! Дуцайищ г1адамазда абураб нужеца дунги дир эбелги алагьаллъун кkве, Т1адег1анав Аллагьги живго тун абун. Г1иса** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **аварагас абуна: «Мун вац1ц1адав вуго Аллагь. Дие рес бук1унаро ва дида рекъоларо дица гьединаб жо абизе. Гьеб раг1и дица абун бук1арабани, дуда гьебги лъалаан. Мун вуго дир напсалъулъ бугеб жоги лъалев, дида лъаларо дур напсалъулъ бугеб жо. Мун балъгоял жалги ц1акъ лъалев,** кинабго жоялда сверун лъугьарав ва кинабго жоялъул авалги ахирги, загьирги, бат1инги лъалев вуго. Цебехун араб ва хадуб бач1инесебги лъалев вуго-абун.

مَا قُلۡتُ لَهُمۡ إِلَّا مَآ أَمَرۡتَنِي بِهِۦٓ أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ
رَبِّي وَرَبَّكُمۡۚ وَكُنتُ عَلَيۡهِمۡ شَهِيدٗا مَّا دُمۡتُ
فِيهِمۡۖ فَلَمَّا تَوَفَّيۡتَنِي كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيۡهِمۡۚ
وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٌ ١١٧

117. Дица умматалда абич1о дуца амру гьабураб жо гурони. Дуца дида амру гьабураб жо буго: «**Нужеца г1ибадат гьабе цох1о Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ**, дирги нужерги Бет1ергьанлъун жив вугев. Дун гьеб умматалда гьоркьов вугебг1ан мехалъ гьезда жо малъулевлъун ва гьезул х1ал лъалев, гьезие нуг1лъи гьабулевлъун вук1ана. Дуца дун хвезе гьавураб мехалъ мун вук1ана, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**, гьезул кинабго г1амал дуда бихьулев ва лъалев. Х1акълъунго мун кинабго жо дуда лъалев ва гьелда т1ад дур хъаравуллъи бугев вуго.**

إِن تُعَذِّبۡهُمۡ فَإِنَّهُمۡ عِبَادُكَۖ وَإِن تَغۡفِرۡ لَهُمۡ
فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ١١٨

118. Гьел лагъзадерие дуца г1азаб гьабуни, гьел дур лагъзал ругоха, Бет1ергьан, ва гьезие дуе бокьараб х1укму гьабулев вуго. **Дуца гьел мунагьал чурун, т1аса лъугьун тани, мун ц1акъ гуч бергьарав, г1адлу бит1арав хан вуго, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**.**

قَالَ ٱللَّهُ هَٰذَا يَوۡمُ يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ صِدۡقُهُمۡۚ
لَهُمۡ جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ
أَبَدٗاۖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ
ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ١١٩

119. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **абуна: «Гьаб ахир къиямасеб къо буго дунялалда рит1ухъаллъун рук1арал г1адамазе гьеб рит1ухълъиялъ мунпаг1ат гьабулеб къо. Гьезие жидеда жанисан г1орал чвахулел алжанал руго.**

Даимго рук1инелъун гьел алжаназулъ лъугьизарула. Гьездаса Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъун вук1уна, дунялалда гьел Аллагьасе мут1иг1лъун рит1ухълъиялда ч1ун рук1иналъ. **Аллагьасдаса гьелги ц1акъго разилъун рук1уна** гьезул рак1алдаго хъат1ич1ел к1удиял, г1емерал алжаналъул ниг1матал жидее кьеялдалъун. **Гьаб буго ц1акъ к1удияб лъик1лъиялда кверщел бати.**

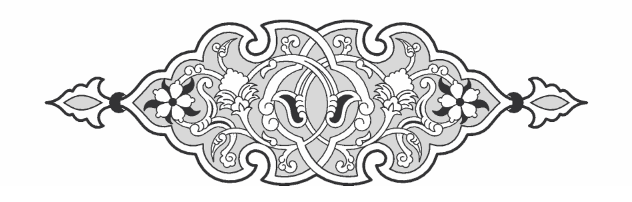
لِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٖ قَدِيرُۢ ﴿١٢٠﴾

120. Т1адег1анав Аллагьасул милк ва мулк буго зобал-ракьал ва гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кинабго жоялда х1алк1олев вуго.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Муслимица бицараб х1адисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьаб сураталда жаниб бугеб (118) аят ц1алидал ва суратул Ибрагьималда бугеб (36) аятги ц1алидал* (дида нахъвилълъарав чи дир умматалдаса вуго. Дида г1асилъарал г1адамазда мун гурх1улев ва дуца мунагьал рахчулев вуго), *г1одулаго зодоре кверал рит1ана ва абуна: «Я дир Аллагь, дир уммат, дир уммат»–абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *Жабраил малаикасда абуна: «Мун Мух1аммадихъе а, ва дуца гьесда гьикъе, щиб жоялъ мун г1одизавулев вугев?»-абун. Аллагь жинда лъалев вуго гьев г1одизе гьавулеб жо»-абун. Цинги жабраил* عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ *Мух1аммадихъе* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *вач1ун, гьесда гьикъана щиб жоялъ мун г1одизавулев вугев?–абун. Аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *Жабраилида бицана жиндир умматалда бугеб рек1ел бух1и. Т1адег1анав Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гьанжеги Жабраил вит1ана аварагасухъе ва жинцаги абуна: «Дица мун рази гьавизе вуго, Мух1аммад* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ*, дур умматалъул амруялъулъ ва дица дуе квеш бук1унеб жоги гьабизе гьеч1о»* – абун.

Аллагьас нилъълъ гьареги гьав Мух1аммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ шапаг1ат щолездаса. Амин.

Аллагьасул квербакъиялдалъун Суратул Маидаталъул тафсиралъул таржама хъван т1убана.
Кинабго реццги Т1адег1ав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго.



6. Суратул Анг1ам



Маккаялда рещт1изабураб, жинда жаниб нусиялда лъабкъоялда щуго аят бугеб.

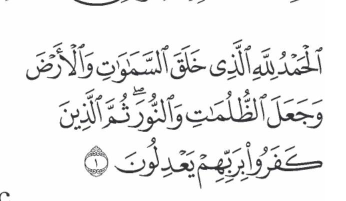
Цо чанго аят хут1изег1ан (Мадинаялда рещт1изабураб 9-10 аят хут1изег1ан) гьаб сурат цадахъго цо сордоялъ рещт1изабунин абуна г1алимзабаца. Гьаб сураталъ бицунеб жо буго иман-исламалда хурхараб, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялъул далилал, ахират бук1ин ва гьенир ругел умуралги. Къокъго абуни диналъул аслабазул бищунго к1удияб лъабго аслу бицунеб буго гьаб сураталда жаниб: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналъул х1укму. Аварав صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вит1иялъул ва гьесда вах1ю гьабун Аллагьасул калам рещт1изабиялъул. Ахир къиямасеб къоялъул, х1исаб-мизан гьабиялъул ва алжан-жужах1алъул х1укмуги. Гьаб сураталда жаниб шарг1иял ах1камал рицун гьеч1о ва китабияб агьлуялъул хабарги гьеч1о, жигьад гьабиялъул ва мунафикъазул масъалабиги рицун гьеч1о: гьаб кинабго жо буго гьижра гьабун хадуб исламияб давлат (пачалихъ) г1уц1улеб мехалъ жинда х1ажалъараб ва гьениб баян гьабураб.

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1ин бицунаго цин гьелда т1орит1ел гьабулел г1аламатал ва х1ужаби баян гьарулел руго т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. Цинги гьел х1ужаби рицун, гьездалъун жидеда даг1ват гьабун мушрикал ва капурал г1адамал исламияб диналде ах1улеб къаг1идаги бицун буго. Гьединго цересел умматазул аварагзаби гьереси гьарурал г1адамазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб г1азабги бицун буго. Аварагзабазул эмен ва халилулагь Ибрагьим عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ аварагас Аллагь цо вук1иналда кинаб г1акълияб далил бачараб бицун буго: зоб-ракьалда валагьун, бакъ-моц1алъул х1исаб гьабун. Сураталъул ахиралда киналго аварагзабазе васият гьабурал ва киналго т1ахьазда ругел васияталги гьарулел руго гьаб умматалъеги.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ инсан гьаб ракьалда т1ад халипалъун гьавун вук1ин ва гьеб ракьалда т1ад г1адамазе рах1матаб, талих1аб ва Аллагьасул шарг1алда рекъараб ч1аголъи г1уц1изе инсанасда жиндаго т1ад къан бук1инги бицунеб буго. Гьединаб г1умру г1уц1изе ккани, Аллагьасдехун ширк гьабунгут1и, зина, ц1огь тезе ккейи, г1адамал ч1вай, чияр боц1и кванай тезе ккей, бесдал лъималазе къварилъи гьаби, ч1агого ясал ракьулъ рукъи тезе ккей, къали-ц1адиро

т1убазабизе ккей, бицараб раг1и т1убазаби, эбел-инсудехун рах1му гьаби ва киналго жиндир г1амалазулъ рит1ухъав вук1ине ккей бицун буго.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



1. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб сураталъе байбихьи гьабуна жиндирго напсалъе рецц гьабиялдалъун: гьесул лагъзадериде лъазе Бет1ергьан Аллагьасе рецц кин гьабулеб ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ малъараб х1алалъ гьесие рецц гьабизе. Жинца г1емерал сипатал жанир рачунеб: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гучав вук1иналда, жив веццизе мустах1икъав вук1иналда ва жиндир киналго рахъал камилав вук1иналда т1орит1ел гьабулеб рецц гьабизе. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна:

Кинабго реццалъул бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго, жинца зобал-ракьал рижарав ва жинца сордо-къоги гьабурав жинда жаниб (нур) **гвангъи бугеб ва бец1лъиги бугеб. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1иналда ва гьев цо вук1иналда т1орит1ел гьабулел х1ужаби ругониги капурал г1адамаз гьесдехун ширк гьабулеб буго.** жидерго кверaз гьарурал хъанчалги, сурталги, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб цогидаб махлукъатги жидее г1ибадат гьабулел жаллъун ккун руго.

Гьаб аяталъул маг1на буго: нужеца рецц гьабе, я гьал г1адамал, нужее г1емерал ниг1матал ч1орого кьурав Бет1ергьанасе. Жиндир сахавалъиялдалъун зобал-ракьал ва гьезда жанир ругел бат1и-бат1иял, г1ажаибал жал рижарав, жидеца инсанасул г1акълу х1айран гьабулел, жидер х1икмат гъваридал, бижин камилал. Уммат х1акъаб нухда т1обит1улеб, жиб гвангъараб, жинда нахъвилълъарав чи кидаго къосулареб нурги бижарав. Жидер г1акълу т1убач1ел, иман заг1ипал г1адамал щайт1аналъ къосизарун х1акъаб жоялдаса рик1к1ад гьарулеб, бец1лъиялъул нухалги рижарав.

Гьал капурал г1адамазул ах1макълъи ва къабих1лъи г1елaрищха жидее Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1инги бицараб мехалъ, зобал-ракьалги, гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб гьесул мулк ва лагъзал рук1ин бицараб мехалъ, гьелъие мух1канал г1акълиял далилалги рицараб мехалъ, жидеца гьаб кинабго жо мугъалде нахъе рехулел ва Аллагьасе г1ибадат гьабиялдаса руссун куфру-ширкалда ч1олел. Гьезул мисал буго: цо чи цоги чияс хьихьун, к1одо гьавун,

гьесие кинабго лъик1лъи гьабун, гьев балугълъиялда ва г1умру гьабизе к1олеб бак1алде вахараб мехалъ жиндие дов чиясул кинабго лъик1лъи к1очонеб ва гьев г1одовег1ан гьавизе жив гьесда дандеги вахъунев.

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰٓ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُۥ ۖ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾

2. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго нужер Бет1ергьан, жинца нуж х1арщалдасан рижарав.** Нужер эмен Адам х1арщалдасан вижун, **цинги нужее ажалги гьабурав.**

Нужеца дунялалда балеб заман ва нуж холеб заман къадар гьабун. **Цоги ажалги гьабураб жинда аск1об ц1унун бугеб ва жив гурев чиясда жиб лъалареб.** Гьеб буго кинабго халкъ т1аде бахъинабулеб заман х1исаб-мизан ва жазаъ гьибизе. **Цингиги нуж щакдарулел руго, я гьал капурал г1адамал, ахират бук1иналда ва х1исаб-мизан бук1иналдаги.**

وَهُوَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَفِى ٱلْأَرْضِ ۖ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾

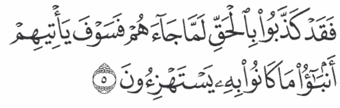
3. Гьев Бет1ергьан جَلَّ جَلَالُهُ **вуго, жив зобалаздаги Аллагьлъун вугев ва ракьалдаги Аллагьлъун вугев.**

Зобалазулъ ва ракьалда бугеб махлукъаталъ жиндие лагълъи гьабулев гьеб киналъулго хан вуго гьев. ва **Аллагьасе нужер рак1азда бугеб балъгояб жо лъала ва нужеца загьиралда гьабураб жоги лъала, кинабго нужеца гьабулеб пишаги лъала Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ ва гьеб пишаялда рекъараб жазаъги гьабула.

وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾

4. Капураб къавмалъухъе Бет1ергьан Аллагьасул рахъалъан аятал ва муг1жизатал рач1анщинахъе, жидеца гьел аятазда инкар ккуна ва гьел аятазул ва муг1жизатазул пикру гьабиялдаса, гьездаса мунпаг1ат босиялдаса руссун ч1ана.

Гьез Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ зобал-ракьазулъ ругел г1аламатазул ва аварагзабазе кьурал муг1жизатазул пикру гьабун бук1арабани, жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъелаан ва аварагзабазда нахърилълъинаан.



5. Аллагьасул рахъалъан бач1араб х1акъаб Къуръанги гьереси гьабуна гьез.

Дол цересел аварагзабиги, гьезда рещт1изарурал т1ахьалги цересел уматаз гьереси гьарурал г1адинго. **Гьезда т1аде бач1изе буго,** гьаб дунялалдаго бач1ун, яги ахираталда бач1ун, **гьез гьереси гьабураб жоялъул хабар** ва гьезие гьелъул

г1акъуба-г1азабги бук1ине буго.

أَلَمۡ يَرَوۡاْ كَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِن قَبۡلِهِم مِّن قَرۡنٖ مَّكَّنَّٰهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَا لَمۡ نُمَكِّن لَّكُمۡ وَأَرۡسَلۡنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيۡهِم مِّدۡرَارٗا وَجَعَلۡنَا ٱلۡأَنۡهَٰرَ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهِمۡ فَأَهۡلَكۡنَٰهُم بِذُنُوبِهِمۡ وَأَنشَأۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِمۡ قَرۡنًا ءَاخَرِينَ ٦

6. Гьал куфаразда ва мушриказда бихьуларищ ва гьез пикру гьабуларищ чан уммат дица гьалаг гьабураб гьаздаса цере рук1арал ва жидее ракьалда т1ад бечелъиги, ханлъиги кьун бук1арал, нужее кьуралдаса г1емераб ва лъик1аб. Дица гьезие зодисан ц1адги базе гьабулаан. Гьезул ахал-хурзабахъан лъел г1оралги чвахизарулаан. Цинги гьез к1удиял мунагьал гьарураб мехалъ дица гьел къавмал гьалаг гьаруна,
гьел г1ассилъараб мехалъ ва гьез Аллагьасул ниг1матазде инкарги ккураб мехалъ. **Ва дица гьел умматал гьалаг гьарун хадуб гьезул бак1алда цоги къавмал рижана.** Гьединаб г1азаб гьабила дица Маккаялъул мушриказеги гьез иман лъеч1они ва Мух1аммад ﷺ аварагасда нахърилълъинч1они.

وَلَوۡ نَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ كِتَٰبٗا فِي قِرۡطَاسٖ فَلَمَسُوهُ بِأَيۡدِيهِمۡ لَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ٧

7. Гьаб аят рещт1изабиялъе сабаб бицана: Маккаялъул мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасда абуна: «Я Мух1аммад! Бичасх1аги, нижеца дуда иман лъеларо мун Аллагьасул т1ехьги босун вач1ун гурони ва ункъго малаикги вач1ун гурони гьеб т1ехь Аллагьас рещт1изабураб бугин ва мунги гьесул расул вугин абун жидеца нуг1лъи гьабулел» – абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аят рещт1инабуна: **Дица дуде т1ехь рещт1инабуниги, Мух1аммад ﷺ, жиб кагътида хъвараб ва жидер квераз кодоб ккун гьел т1аде ралагьулеб:** жидер щаклъи т1аса ине ва жидер ишкал борхизе, **цингиги капурал г1адамаз абизе бук1ана гьаб жо ц1акъ к1удияб сих1ро бугин абун.**

وَقَالُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ مَلَكٞۖ وَلَوۡ أَنزَلۡنَا مَلَكٗا لَّقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ٨

8. Хадуб жидеца абизе бук1ана гьав Мух1аммадида ﷺ малаик рещт1инавулевани абун.
жидеда гьев малаик к1алъазе ва гьес нуг1лъи гьабизе Мух1аммад авараг ﷺ вуго абун. Гьал харбал руго мушриказул гьерсал, жидее х1ужа-далил бач1анщинахъе цоги х1ужа ц1ехолел. Гьеб иман лъезе бокьарал г1адамазул пиша гьеч1о.

Гьез т1алаб гьабураб мехалъ гьезда малаик вит1ани жидеда гьев вихьи х1ехьезе к1олароан **ва гьел гьалаглъизе рук1ана ва гьезул гьалаглъи нахъбахъизе бук1инч1о.**

Цоги маг1на гьабуна: жидеда малаик вит1ун хадубги гьел капурлъараб мехалъ Аллагьас ﷻ жиндир г1адаталда рекъон гьел гьалаг гьаризе рук1ана ва тавбо гьабизе, г1узру бачизе нахъе рахъун тезе рук1инч1о абун.

9. Дица жидехъе малаик вит1ун вук1аравани, гьевги цо чиясул сураталда вит1изе вук1ана. وَلَوۡ جَعَلۡنَٰهُ مَلَكٗا لَّجَعَلۡنَٰهُ رَجُلٗا وَلَلَبَسۡنَا عَلَيۡهِم مَّا يَلۡبِسُونَ ٩

жидеда малаик вихьизе к1оларо гьесул х1акъикъияб сураталда. **Гьанжеги жидер долго щакдарабиги ва бат1улал харбалги г1емерлъизе рук1ана.** Жидеца абилаан гьав чи инсан вуго малаик гуро абун.

10. Х1акълъунго дудаса церехун рук1арал аварагзабазда т1адги махсаро гьабуна, Мух1аммад ﷺ, капураб къавмалъ. Цинги гьел къавмазда Аллагьас ﷻ гьел жиндие мустах1икълъараб г1азабги ч1амизабуна гьез Аллагьасул аварагзаби عَلَيْهِ السَّلَامُ махсароде кквеялда данде. وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنۡهُم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ١٠

11. Дуца къавмалда абе, Мух1аммад ﷺ: нуж гьаб ракьалда т1ад хьваде, нужер даран-базаралъе ва цогидал ишазе. **Цинги ч1унтарал росаби ва пасалъарал ахал-хурзал рихьараб мехалъ нужеца пикру гьабе гьел церехун арал, Аллагьги аварагзабиги гьереси гьарулел рук1арал г1адамазул ахир кин ккараб абун.** قُلۡ سِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ ثُمَّ ٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ١١

Гьел киналго цо-цо балагь биччан Аллагьас ﷻ гьалаг гьаруна ва жидеца гьесие г1ибадат гьабиги тун данде гьабулеб бук1араб дунялалъул маг1ишатги гьелгун цадахъ гьалаглъана, яги жидер тущбабазе хут1ана, гьез мунпаг1ат босизе.

12. Дуца гьел мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ:, гьал зобалазда ва ракьазда бугеб кинабго махлукъат лъил бугеб?-абун. Цинги дуца гьезда абе, Мух1аммад ﷺ, гьеб кинабго жо Аллагьасул ﷻ мулк буго абун. قُل لِّمَن مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ قُل لِّلَّهِۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفۡسِهِ ٱلرَّحۡمَةَۚ لَيَجۡمَعَنَّكُمۡ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَا رَيۡبَ فِيهِۚ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ فَهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ١٢

Жидеца дуе гьеб жаваб кьеч1ониги, капураб къавмалъул гьелдаса бат1ияб жаваб кьезе х1ужжа гьеч1елъул. **Лагъзадерида гурх1ел-рах1му гьаби жиндирго напсалда т1ад гьабуравги вуго гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**.** Тавбо гьабун, куфру-ширк тун Аллагьасде вуссарав чи жинца къабул гьавулев вуго. Лагъзадерие г1акъуба гьабизе г1едег1уларевги вуго. **Т1адег1анав Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нуж киналго, жиндилъ щибго щаклъи гьеч1еб, къиямасеб къоялъ данде гьаризе руго ва** нужер г1амалазе жазаъги гьабизе буго. **Дунялалда куфру-ширкалда хьвадун, ахираталъе ч1орого хут1арал г1адамал – жидеца иман лъеч1ел г1адамал руго.** Ва жидее ахираталда щибго лъик1лъи бук1унарелги руго.

13. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **мулк буго сордо-къоялда жаниб жиб ч1араб кинабго жоги.**

﴿وَلَهُۥ مَا سَكَنَ فِي ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ١٣﴾

Гьеб кинабго жинца бижараб, жиндир къуваталда ва ихтиярлда гъоркь бугеб буго. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда раг1улев ва жинда бихьулев вуго.**

Гьаб аяталда жаниб «Сордо-къоялда жаниб ч1араб жо»-абиялъул мурад буго, кинабго махлукъат Аллагьасул мулк буго абураб. Сордо-къо цоялъ цояб хисун даимго бач1унеб ва унеб жо бугелъул, гьеб сордо-къоялда жаниб буго нилъеда бихьулеб г1емерисеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъатги.

14. Дуца абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: Аллагьги тун дица цоги щив кколев гьудулллъун ва валилъун. Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинца ризкъи кьолев ва жив ризкъиялда х1ажат гьеч1ев, жинца зобал-ракьалги рижарав.**

﴿قُلۡ أَغَيۡرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيّٗا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَهُوَ يُطۡعِمُ وَلَا يُطۡعَمُۗ قُلۡ إِنِّيٓ أُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ أَوَّلَ مَنۡ أَسۡلَمَۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٤﴾

Гьев Аллагьасе гьабич1ого цоги щиб жоялъе г1ибадат гьабилебан абе мушриказда. **Цоги дуца абе, Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: Аллагьас дида амру гьабун буго гьаб исламияб диналъул умматалдаса жидеца иман лъуразул т1оцевесев вук1а дун абун. Ва дида лъазабун буго дун мушриказдаса вук1унге абун.**

15. Жегиги дуца абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**! Дун Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **г1азабалдаса х1инкъула, гьесда г1асилъани диде щолеб. Гьеб г1азабги жиндир амру ц1акъ к1удияб къиямасеб къоялъул**

﴿قُلۡ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنۡ عَصَيۡتُ رَبِّي عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ١٥﴾

г1азаб буго.

مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾

16. Къиямасеб къоялъул г1азаб жинда щвеч1ев, гьеб г1азаб жиндаса рик1к1ад гьабурав чи вуго жинда Аллагь гурх1арав. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гурх1иги жиб баянаб ва ц1акъ к1удияб лъик1лъиялда кверщел бати буго.**

وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

17. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **дуда т1ад цо къварилъи биччани, дудаса гьеб къварилъи борхулев щивго чи гьеч1о, цох1о Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гурев. Аллагьас дуда цо лъик1лъи щвезабуни** гьеб лъик1лъи нахъч1вазе к1олев чиги вук1унаро. **Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **кинабго жоялда х1ал к1олев вуго.**

وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

18. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир лагъзадерида т1ад х1алк1олъи ва гуч бергьарав вуго.**

Жиндие киналго г1адамал х1елулев вуго, къуватал, гучал зулмучаг1иги жинда цере г1одорег1анлъулев вуго, г1адамазул къадру к1удиялги жиндие мут1иг1лъулев вуго. **Жиндир киналго пишабазулъ х1акимав вуго:** цо маслих1ат гьеч1еб жо гьабуларев, **кинабго жоялъул г1илму-лъай кодоб бугевги вуго.**

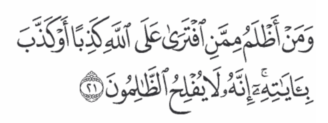
قُلْ أَىُّ شَىْءٍ أَكْبَرُ شَهَٰدَةً ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِىَ إِلَىَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾

19. Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицана: къурайшиязул церехъаби данделъун, гьез Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна: «Я Мух1аммад! Нижеда цониги чи вихьулев гьеч1о жинца мун рит1ухъ гьавулев дур «дун авараг вуго» - абураб хабаралъулъ. Нижеца ягьудияздаги гьикъана. Гьез абулеб буго жидер г1елмуялда жаниб дур рехсей гьеч1ин ва дур сипаталги гьеч1ин. Дуца нижеда вихьизаве мун авараг вугин абун дуе нуг1лъи гьабулев чи» – абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аят рещт1инабуна.

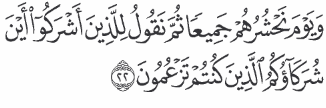
Дуца Къурайшазда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**! Щиб бугеб жиб нуг1лъун бук1иналъул рахъалъан бищун к1удияб жо:** гьеб жоялъ дие нуг1лъи гьабизе дун рит1ухъав авараг вуго абун, Къурайшияз жаваб кьеч1они дуца абе Мух1амад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: Аллагь вуго бищунго к1удияв нуг1 дун авараг вук1иналъе. Гьев вуго нуг1лъи гьабулев**

нужедаги дидаги гьоркьоб бугеб хабаралъе. Дида гьаб Къуръанги вах1ю гьабун рещт1инабун буго дица нужее гьелдалъун х1инкъи кьезе ва кинавго гьелъул ах1и жинда щварав чиясеги х1инкъи кьезе, къиямасеб къо т1аде щвезег1ан. Жидеца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, аварагзаби рит1ухъ гьарун г1ибадат гьабич1они, жидее ахираталда абадияб жужах1 бук1ине буго абун.

Нужищ ругел, я мушрикал, нужеца нуг1лъи гьабулел Аллагьгун цадахъ цоги алагьзаби руго абун. Баянал х1ужабаздалъун ва далилаздалъун Аллагь цо вук1ин бицун бук1ун хадубги. **Дуца абе Мух1амад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ Дица нуг1лъи гьабуларо нужеца нуг1лъи гьабулеб жоялъе. Дуца абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ: х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жив цогояв Аллагь вуго абун. Дунги вац1ц1адав вуго нужеца Аллагьасде ширк гьабулеб жоялдаса.**



20. Жидехъе т1ехь кьурал ягьудияздa ва насранияздa Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг лъала Инжил Тавраталда рехсарал сипатаздалъун **жидерго вас жидеда лъалев г1адин лъик1, щибго щаклъи гьеч1ого. Гьел аварагасул сипаталги г1адамаздаса рахчун, жидецаго иманги лъеч1ого хьвадарал г1адамал жидер кинабго г1амал г1адада хварал руго ва хадубги жидеца иман лъоларел руго.**



21. Жиндир зулму к1удияв чи щивха вук1инев жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1ар гьоркьоб ккун, гьесде г1унт1изабун гьереси бицунев чиясдаса, яги жинца Аллагьасул х1акъал муг1жизатал ва г1аламатал гьереси гьарулев чиясдаса. Х1акълъунго жидеца зулму гьабулел г1адамазул лъик1лъиялда кверщел батуларо.

Гьаб аяталъ жидее сипат гьабурал г1адамал ц1акъго квешал г1адамал руго: Аллагьас гьеч1ин абураб жо жидеца бугеблъун ч1езабулел ширк гьабун, гьереси бицун. Аллагьас бугоян абураб жо гьеч1еблъунги ч1езабулел: Аллагьасул аварагзаби ва т1ахьал гьереси гьарун.

22. Гьеб къавмалъе дуца бице, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, дица гьел киналго т1аде рахъизарун х1исаб-мизаналъе цере ч1езарулеб къо. Цинги жидеца ширк гьабураздаги абулеб кинабго халкъалда цере ч1езе гьарун,

гьеб халкъалъе жал инжит гьарун: кир ругел нужер алагьзаби, диде ширк гьабун жидее лагълъи гьабурал ва нужеца гьересияб нуг1лъи гьабулеб бук1арал нужее гьел алагьзабаца ахираталда кумек гьабизе бугин абун?

ثُمَّ لَمۡ تَكُن فِتۡنَتُهُمۡ إِلَّآ أَن قَالُواْ وَٱللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشۡرِكِينَ ﴿٢٣﴾

23. Цинги гьел мушриказул кьезе жаваб бук1унаро ва гьаб х1алалъ халкъалда цере г1одорег1ан гьаридал жидерго ах1макълъиялъ гьанжеги гьереси бицине ургъула ва Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазда гурх1улев ва гьездаса т1аса лъугьунев ватидал, жидер ширк гуреб мунагьалдаса Аллагь т1аса лъугьиналда хьул лъун, гьез абула: **«Дур ц1аралдалъун гьедулел руго ниж, я нижер Бет1ергьан Аллагь, нижеца ширк гьабич1о» - абун.** Ц1акъ к1удияб гьа гьедула жидеца ва ц1акъ к1удияб гьереси бицуна.

Цинги Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезул к1алазда мугьру ч1вала ва жидер щибаб лага к1алъазабула дунялалда ругеб мехалъ гьабураб г1амал бицун ва гьезул х1ужа къот1изабун. Гьедин жал мук1ур гьарун, жидее х1адурараб ва жидеца бокьун т1аса бищараб жужах1алде лъугьине гьарула. Ахираталде щвараб мехалъ куфру-ширкалъул агьлу Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мук1урлъана абун гьезие щибго мунпаг1ат бук1унаро– гьеб г1амал гьабулеб рукъ гьеч1елъул. Гьеб буго гьабураб г1амалалде данде жазаъ гьабулеб рукъ.

Ва амма муъминзабазе кумек бук1уна ахираталда гьел жидедаса ккарал мунагьазда мук1урлъиялъул, гьел дунялалда Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун, гьесул дин т1ад босун хьвадун рук1индал. Гьазул мисал буго цо ханас жиндие хур бекьун, хьан, бухъун, къач1ан, лъилъун т1орщел бак1арун хаслихъе гьеб т1орщел босун жиндихъе рач1а абун лъазабун х1алт1изе т1амурал г1адамазул. гьезда лъазабун бук1арал х1алт1и т1убазабуразе ужра бук1ине бугин, х1алт1и гьабич1езе тамих1 бук1ине бугин абун. Хаслихъе цо г1адамал жиндихъе т1орщелги босун рач1араб мехалъ ва жидедаса х1алт1улъ ккараб тохлъи, жагъаллъиялда мук1урлъун т1аса лъугьинги гьарараб мехалъ, гьав ханас гьазул гьари къабул гьабула, гьазул х1алт1ухъ мухьги кьола, г1емерго жив разилъарав х1алт1ухъанасе т1адеги сайгъаталги кьола.

Цоги г1адамаз щибго х1алт1иги гьабич1еб мехалъ, хадур чаг1и рит1ун гьез рачун гурони ханасда цереги рач1инч1еб мехалъ, гьелдаги т1аде гьересиги бицун хан гуккизе къасдги гьабидал, гьел г1адамазе тамих1 гьабулеблъиги х1акъаб жо буго. Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ханзабазулги хан вугелъул бищунго гурх1улев, рит1ухъав, жинца гьабураб къот1ue

хилиплъуларев вугелъул, гьав Аллагьас жиндие мут1иг1азул г1узру къабул гьабиги х1акъаб жо буго, жинда г1ассилъарал, жиндир амру-нагью тун, гьелъул г1аксабщинаб жо гьабун хьвадаразе тамих1 гьабиги х1акъаб жо буго.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагзаби рит1ун, гьезухъе вах1ю гьабун т1ахьал рещт1ун, кинабго заманаялъ киналго умматазе гьабураб къот1и буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесдехун ширк гьабич1ого хьвадарал г1адамал алжаналде лъугьинаризе ва Аллагьасдаги гьесул аварагзабаздаги инкар ккураб куфру-ширкалъул агьло жужах1алде лъугьинабизе. Т1адег1анав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьеб къот1уе хилиплъулареврлъи лъан, гьев разилъи т1алаб гьабун, гьесул ццим бахъиналдаса х1инкъун, гьесие г1ибадат гьабулел лагъзаллъун нилъ гьареги жиндирго ц1об рах1маталдалъун. Ахираталдаги нилъер мунагьаздаса т1аса лъугьун, нилъер заг1иплъи, мискинлъи, жинде бугеб х1ажалъи бихьун, Алжаналъул агьлулъун гьареги.

Нилъер г1амалаздалъун алжан босизе к1оларо, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1обалдалъун гьес кьун гурони. Нилъер г1амалаздалъун жужах1алде инеги ц1акъ г1агарал руго, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1ун, жинца гьеб ц1аялдаса рик1к1ад гьарун гурони.

24. Мун валагье, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, кин гьал г1адамаз жидерго напсал гьереси гьарулел ругел:**

ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

жидеца дунялалда ширк гьабун, ахираталда Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва халкъалда цере ч1ун ширк гьабич1о абун гьересияб гьа гьедун. **Гьездаса рик1к1алъана ва гьезда батич1о жидеца дунялалда Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **ширк гьабун рук1арал хъанчалниги,** сураталниги, г1адамалниги ва цоги щиб жо бугониги.

25. Гьел мушриказдаса руго цо-цо г1адамал дуца ц1алулеб Къуръаналда г1енеккулел.

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوكَ يُجَٰدِلُونَكَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾

Гьеб Къуръаналдаги дудаги иман лъун гуро гьел г1енеккулел ругел. гьезие бокьун буго Къуръаналдаги г1енеккун гьелда г1айиб ч1валел х1иллаби ургъизе. **Дица гьел г1адамазул рак1азда т1ад т1алъел лъуна, гьеб Къуръан бич1ч1унареллъун рук1ине, гьезул г1ундузда жаниб жоги къазабуна, гьезда Къуръан раг1ич1ого бук1ине. Жидеда киг1ан к1удиял муг1жизатал рихьаниги гьезда**

жидеца иман лъоларо, жидер х1алхъублъиялъул ва куфруялъул гучалъ. Цинги гьел духъе рач1идалго къацандулелги руго ва капурал г1адамаз абулеб буго гьаб дуца ц1алулеб Къуръан цересел умматазул г1адамаз ургъарал гьерсал ругин абун.

26. Гьал мушрикал руго жидеца Къуръаналде г1енеккиялдаса г1адамал нахъч1валел ва гьелда г1амал гьабиялдаса гьел рик1к1адги гьарулел. Амма гьаз жидерго напсал руго гьалаг гьарулел, Аллагьасул гучаб г1азабалъе гьел х1акъ гьарун ва жидеда гьаб иш гьадин бук1инги лъалеб гьеч1о.

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝٢٦

Гьез к1иго къабих1аб пиша гьабулеб буго: жидецаги мунпаг1ат босулеб гьеч1о аварагасдаса ва Аллагьасул калам Къуръаналдаса, ва цогидал г1адамалги нахъч1валел руго гьез мунпаг1ат босиялдаса. Гьаб г1амалалъул балагь ва г1азаб ахираталда гьездаго т1адги буссине буго.

27. Дуда гьал мушрикал рихьизе ругебани жал жужах1алда аск1ор рачун гьенире жанире реххизе г1агарлъун ругеб г1ужалъ, дуда ц1акъ зах1матаб ва х1инкъараб х1ал бихьилаан.

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ فَقَالُوا۟ يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۝٢٧

Жидеца гьеб х1алалъулъ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **ц1акъ мук1урлъун, х1елун, г1одорег1анлъун абизе буго: «Аллагьас ниж дунялалде руссинарулеб анищ. Нижеца нижер Бет1ергьанасде инкар кквезе бук1инч1о ва гьесул аятал гьереси гьаризеги рук1инч1о. Ниж Аллагьасде иман лъураздасаги рук1инаан» – абун.** Гьаб хьул лъейи буго жиндаса щибго мунпаг1ат гьеч1еб.

28. Гьезул гьадин хьул лъолеб буго дунялалда рахчун рук1арал жидер киналго къабих1ал пишаби загьирлъидал. Жал гьанжеги дунялалде риччани, добго ширк гьабизе буго ва гьаб хабарги жидеца рицунел гьерсал руго:

بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا۟ يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا۟ لَعَادُوا۟ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ۝٢٨

ай гьел дунялалде т1адруссине гьарунгут1и мух1канаб, х1акъаб жо буго. Руссинаруниги гьез куфру-ширк гьабизе бук1инги гьединго х1акъаб жо буго.

29. Дунялалда ч1аго ругеб мехалъ жидеца абулеб бук1ана: «Нижее цоги ч1аголъи гьеч1о гьаб дунялалъул ч1аголъи гуреб.

وَقَالُوٓا۟ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ۝٢٩

Ахиратги гьеч1о, алжан-жужах1ги гьеч1о ва ниж хун хадур т1адеги рахъинаризе гьеч1о» – абун.

وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذۡ وُقِفُواْ عَلَىٰ رَبِّهِمۡۚ قَالَ أَلَيۡسَ هَٰذَا بِٱلۡحَقِّۚ قَالُواْ بَلَىٰ وَرَبِّنَاۚ قَالَ فَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ٣٠

30. Жегиги дуда гьел мушрикал рихьизе рук1аралани, Мух1аммад ﷺ, гьел Бет1ергьан Аллагьасда цере ч1езарун ругеб мехалъ, дуда ц1акъ г1ажаибаб сурат бихьилаан: Киналго ханзабазулги ханасда цере х1исаб-мизаналъе ч1езарураб мехалъ ц1акъ х1инкъараб ва г1одорег1анлъараб х1ал бук1инарищха.

Дунялалъул ханасда цеве к1удияб мунагь гьабурав чи ч1езавидал бук1унеб х1ал нилъеда лъалелъул, гьал мушриказул х1ал гьелдасан ц1акъго зах1матаб бук1уна. **Цинги Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан гьезда абула: «Гьаб жо х1акъаб жо гьеч1ищха.** Дунялалда нужеца гьаб ахираталда инкар ккун бук1ана. Гьанжеги кквеха инкар нужер х1ужа батани» – абун.

Цинги мушриказ абула: «Х1акъаб буго нижер Бет1ергьан гьаб амру ва ниж гьелда мук1урал руго» – абун. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан гьезда абула: «Гьанже нужеца г1азаб ч1амеха, дунялалда Аллагьасдаги ахираталдаги инкар ккун бук1иналъе жазаълъун» – абун**.

قَدۡ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِلِقَآءِ ٱللَّهِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتۡهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغۡتَةٗ قَالُواْ يَٰحَسۡرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطۡنَا فِيهَا وَهُمۡ يَحۡمِلُونَ أَوۡزَارَهُمۡ عَلَىٰ ظُهُورِهِمۡۚ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ٣١

31. Ахираталде иман лъеч1ого, **Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **данд ч1вазе рук1иналда инкар ккун рук1арал г1адамал ахираталъе ц1акъ ч1орого хут1ана.**
Гьезда рак1алдаго гьеч1ого хвел т1ад щведалго ва гьединго ахираталда т1аде рахъине гьарун, мунагьазул гьиразда гъоркь г1ет1улъ т1ерхьун г1арасат майданалда ч1араб мехалъ. Гьез **абула: «Огь нижее бугеб къварилъи ва нижер пащманлъи дунялалъул рукъалда гьаб къо бач1иналда божич1ого, гьелъие г1амал гьабич1ого ч1еялда» - абун. Гьедин мугъзада мунагьазул гьиралги раччун, щибжодай нижеда бихьила абун рук1уна гьел капурал г1адамал. Ц1акъ квешаб жо буго гьез мугъалда бачараб** ва гьазул руссунеб бак1ги ц1акъ квешаб бук1уна.

وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا لَعِبٞ وَلَهۡوٞۖ وَلَلدَّارُ ٱلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ٣٢

32. Гьаб дунялги ва гьаниб бугеб ч1аголъиги гьеч1о жиб хехго т1асан унеб жиндаса мунпаг1ат гьеч1еб,

ч1обогояб, г1ададисеб жо гурони. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал, гьесдаса х1инкъарал г1адамазе ахираталъул рукъ буго жиб лъик1аб ва даимаб. Гьаб амру гьадин бук1ин кин бич1ч1унареб нужеда.

Ва ахираталда хьул лъун, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун иман кин гьабулареб.

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُۥ لَيَحْزُنُكَ ٱلَّذِى يَقُولُونَ ۖ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَـٰكِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾

33. Дида лъала, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьел мушриказ бицунеб жоялъ мун пащман гьавулеблъи.

Жидеца хирияв аварагасда абулеб бук1ана гьев сах1ир вугин, кагьин вугин, шаг1ир вугин абун. **Х1акълъунго гьел мушриказ жидер рак1аздалъун мун гьереси гьавуларо,** гьезда мун рит1ухъав, х1акъав авараг вук1ин лъала. **Кинниги гьезул х1алхъублъиялъ, залимзабилъун рук1иналъ, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ муг1жизатазда инкар кколел руго.**

<u>Сах1ир:</u> жинца сих1ро гьабулев чи. <u>Кагьин:</u> жинда балъгояб жо лъалаян абун, т1ехьалда валагьун гьереси бицулев чи. <u>Шаг1ир:</u> жинца шиг1ро гьабулев чи.

Аллагь жинда разилъаяв Ибнуг1аббасица бицараб х1адисалда буго: «Къурайшияз Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда лъураб ц1ар бук1ана «амин» абун, жинда божарав, жиндир хиянат гьеч1ев абураб маг1наялда. Жидеда лъалаан аварагас щибго гьереси бицунареблъи, гьедин бугониги гьез аварагасда инкар кколеб бук1ана. Абужагьалица абулеб бук1ана: нижеца мун гьереси гьавуларо, Мух1аммад, мун нижеда аск1ов ц1акъ бит1араб жо бицуневлъун вуго. нижеца гьереси гьабулеб буго мун жиндалъун вач1араб жо» – абун.

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا۟ عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا۟ وَأُوذُوا۟ حَتَّىٰٓ أَتَىٰهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَـٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾

34. Дуда цере рит1арал аварагзабиги гьереси гьаруна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жидер къавмаз. Гьел аварагзабаз сабру гьабуна гьереси гьариялда ва гьезие гьабураб къварилъиялда, жидехъе дир квербакъи бач1инег1ан. Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къот1иялъе хиси бук1унаро ва жинца аварагзабазе ва гьезда нахърилъарал муъминзабазе квербакъизе бугоян гьабураб къот1и цересел аварагзабазе т1убана, дуеги т1убазе буго. Духъе цересел аварагзабазул хабарги бач1ана, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!

Дица дуда вах1ю гьабун бицана, кин гьезие къварилъи гьабураб, кин

гьереси гьарурал ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидее квер кин бакъарабги. Дуеги Аллагьас квербакъизе буго, мун пащманлъуге ва дуца сабру гьабе.

وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيۡكَ إِعۡرَاضُهُمۡ فَإِنِ ٱسۡتَطَعۡتَ أَن تَبۡتَغِيَ نَفَقٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ أَوۡ سُلَّمٗا فِي ٱلسَّمَآءِ فَتَأۡتِيَهُم بِـَٔايَةٖۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَمَعَهُمۡ عَلَى ٱلۡهُدَىٰۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ٣٥

35. Дуда ц1акъ зах1матаб ва к1удияб жолъун бихьун батани маккаялъул мушрикал дур ах1иялдаса руссун ч1ей ва жидеца иман лъунгут1и, гьеб иман лъезе гьаби дур иш гьеч1о ва дуда гьезие гьабизе к1олеб щибго жоги гьеч1о, дуда малъухъин иманалде ах1и гуреб. Гьаб амру гьадин бук1иналда мун мук1ур гьавулеб раг1и буго: **Дуца ракьулъе карат1 гьабе, яги малиги босун зодове ваха ва дуца гьел мушриказ т1алаб гьабулеб муг1жизат бач1инабе, дуда гьеб к1олеб батани.**

Дуда гьеб жо гьабизе к1оларо. **Т1адег1анав Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьун бук1арабани кинабго уммат бит1араб исламияб диналда т1обит1илаан.** Киниги Аллагьас гьел г1адамал тун руго жидерго ихтияралда, жидее бокьараб нух т1аса бищизе. **Мун жидеда жо лъаларел г1адамаздаса вук1унге Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**,** ва дуда лъай Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ азалияб лъаялдалъун ва жинда аск1об бугеб х1икматалдалъун хьвадизабулеб бук1ин гьаб кинабго махлукъат.

۞إِنَّمَا يَسۡتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسۡمَعُونَۘ وَٱلۡمَوۡتَىٰ يَبۡعَثُهُمُ ٱللَّهُ ثُمَّ إِلَيۡهِ يُرۡجَعُونَ ٣٦

36. Иман лъеялде ах1араб мехалъ гьеб ах1иялъе жаваб кьола жидеда бицараб жо бит1ун раг1улел ва бич1ч1улел г1адамаз. Дунялалда ругеб мехалъго хварал чаг1азда релъарал капурал г1адамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **къиямасеб къоялъ т1аде рахъинарула, цинги киналго бет1ергьан Аллагьасде руссуна х1исаб-мизан ва жазаъ гьабизе.**

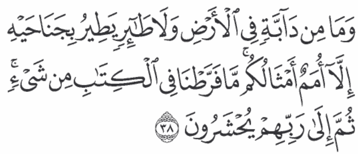


37. Маккаялъул мушриказ абулеб буго: «Мух1аммадида صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **Аллагьас цо муг1жизат рещт1инабулебани, нижеда гьав рит1ухъав авараг вук1ин лъазе:** Мусае عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ г1анса бук1араб г1адин, Ссалих1ие عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ варани бук1араб г1адин, Г1иса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасе маидат рещт1инабураб г1адин.

Гьаб муг1жизат жидеца т1алаб гьабуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе гьаб Къуръан рещт1инабулеб бук1ун хадубги, жидеда абураб: «Гьаб Къуръаналъул цо сураталда релълъараб жо гьабе» – абун ва жидеда гьеб гьабизе к1веч1еб. Жидер гьеб т1алаб бук1ана

х1алхъублъи ва г1амал к1одолъи гьабун гьабулеб. Кинаб муг1жизат аварагасе бугониги гьелда иман лъолел рук1инч1о гьал Аллагьас ﷻ куфру-ширкалда рук1ине рижарал къурайшиял.

Дуца гьезда абе, Мух1аммад ﷺ, Аллагь жиндир х1ал к1олев вуго кинаб бокьаниги муг1жизат рещт1инабизе, амма гьел мушриказул г1емерисел жидеца иман лъоларел руго. **Гьел мушриказул г1емерисел жидеда лъаларел руго** жидеца т1алаб гьабун муг1жизат рещт1инабун хадуб гьез иман лъеч1еб мехалъ, гьел гьалаг гьарулеб г1адат бук1ин Бет1ергьан Аллагьасул ﷻ.



38. Ракьалда т1ад цониги х1айван гьеч1о, яги цониги боржунеб жо гьеч1о жиб кваркьиялдалъун боржунеб, нужеда релъарал жамаг1атал ва умматал рук1ун гурони. Дица лавх1ул-мах1фузалда кинабго жо хъван буго ва щибго жо гьоркьоб теч1ого гьелъие ч1аголъи гьабизе къвариг1араб жоги бижун буго. **Ахираталда киналго т1аде рахъинарун Аллагьасде ﷻ руссинаризеги руго.**

Х1айваназ цоцаздаса къисас босун гьел ц1идасан ракьалде руссинарула.

Ибнух1абибица абуна: «Гьаб аяталда жаниб Бет1ергьан Аллагьас инсан кант1изавулев вуго г1адамазул уммат бугеб г1адин, Бет1ергьанас рух1ч1аголъабазулги, х1айваназулги, х1анч1азулги, ралъдал х1айваназулги, г1алхул х1айваназулги ва цогиги г1емерал умматал рижун рук1иналда. Гьел умматалги Аллагьас ﷻ гьезул ч1аголъиялъул тадбир гьабун, гьезие ризкъи х1адур гьабун ва жидер ц1акъ г1ажаибал т1абиг1атал, г1амал-хасиятал рижун, ракьалда т1ад ва лъималда гьоркьор г1умру гьабулеллъун гьарун руго.

Гьаб махлукъалъул халикъ вук1ин лъазе бокьарав чиясе гьел рух1ч1аголъабазул пикру гьабун, гьезул рагъа-рачариялде балагьун щибго щаклъи гьеч1еб х1ужа-далил щола гьаб г1ажаибаб х1алалъ жо бижин ц1акъго къудрат, г1елму, тадбир камилав Халикъасул иш бук1иналъе. Дунялалда т1ад ц1акъ г1емерал г1алимзаби руго рух1-ч1аголъиялъул ц1ехрех гьабулел, гьезул ч1аголъиялъул х1исаб гьабун г1елмиял х1алт1аби хъвалел. Гьел г1алимзаби х1айран гьарулел руго ц1акъго гьит1инаб, заг1ипаб рух1ч1аголъиялъулъ ругел г1ажаибал х1икматал рихьараб мехалъ. Киг1анго ях1 бахъаниги, жидер г1елму нахъ г1унт1улеб гьеч1о щиб жо бугеб абун лъазе гьел г1исинал х1айванал г1акъилав инсанасдасаги тадбиралда х1алт1изе ва цадахъ рекъон г1умру гьабизе т1амулеб.

Цох1о наязул х1алт1и гъабиялде балагъараб мехалъ г1ажаиблъун хут1ула гьезул махщелалъул х1исаб гьабун. Гьел наяз хурдул, т1егьаздасан бак1арун х1еги гьоц1оги гьаби гуребги, жидер найидул цо т1алаялда жаниб т1убараб пачалихъалъул г1адаб тадбирал г1уц1араб ч1аголъи гьаби бук1уна. Цо бак1алда г1одоб лъун, цоцада цун нусго т1ала бугониги щибаб т1алаялдаса къват1ибе араб на гьебго т1алаялде жанибе бач1уна. Нагагь нух къосун, яги ц1огь гьабизе цоги т1алаялъул на бач1унеб бугони, гьеб нахъ ч1вазе тарал рагьдателалги рук1уна. Инсан хадув гъолареб х1алалъ наязда гьаб хьвади малъарав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир г1елму бергьарав хан вук1ин дагьабниги пикру гьабулев чиясда лъазе т1адаб жо гьеч1ищ?

Цоги мун валагьани ц1унц1арабазул жамаг1аталда ва гьезул г1адлу-низамалъул камиллъиялда, дуда мун ц1акъ г1ажизав ва заг1ипавлъун вихьила, я гьав инсан. Гьал г1исинал ц1унц1раби бищунго жидер ханлъиялъул ва пачалихъалъул тадбир ва г1адлу бит1араб уммат бук1ин бицунеб буго г1елмуялъ. Жидеца жакъасеб къоялъулги метер бук1унеб жоялъулги тадбир гьабулел, жидеца цо г1амал гьабизе байбихьараб мехалъ гьеб г1амал т1убан гурони жал ч1оларел.

Цо их бач1араб мехалъ, яги цоги къварилъи бач1ун жидер росо биххизе гьабураб мехалъ гьел ц1унц1раби цо-цо ккун рахъ-рахъалде лъутун унаро. Нужеда бихьун батизе бегьила жидер росо биххун лъималъ жал рачун унеб мехалъ гьел ц1унц1раби, цоялда т1ад цояб рек1ун, аза-азар рух1 цо г1омо гьабун бачун унеб. Цинги цо бак1алда жал лъималдаса рат1алъун ракъдаллъиялде ккараб мехалъ, ц1идасан жидее росо базе байбихьулел.

Инсанас жинда т1аде тущман вач1араб мехалъ жиндир напсалдалъун, васаздалъун ва хъизан боц1иялдалъун гьесда данде рагъ балеб г1адин ва ч1аго хут1арал г1адамал ц1ияб яшав гьабизе ургъулел г1адин, гьал г1исинал ц1унц1рабазги жидеда т1аде жидер х1алалдаса бергьараб балагь бач1араб мехалъ, кинабго жамаг1ат цо г1омоялде буссунеб буго ва гьеб г1омоялъул ч1аго хут1араз ц1ияб яшав г1уц1улеб буго.

Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зобал-ракьазда жаниб бугеб жо инсанасе квегъун буго ва гьесие мунпаг1аталъе бижун буго. Гьал г1исинал х1айваназул мунпаг1ат буго гьазул камилаб тадбир хал гьабун инсанас жиндир ч1аголъи г1уц1изе г1елму боси. Гьал г1исинал ц1унц1рабиги, г1исинал набиги жидеца жамаг1атал гьарун, цоцазе квербакъун яшав гьабулел рихьараб мехалъ инсанасда лъазе ккола жив цох1ого жиндир напсалъул к1вар гьабун хьвадизе бегьулареблъи ва жиндасан жамаг1аталъе кинаб рахъалъан бугониги мунпаг1ат бук1унеб х1алалъ яшав гьабулев вук1ине ккей. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ инсан ракьалда т1ад халипалъун

гьавун вуго жинца гьеб ракь лъик1лъиялдалъун г1уц1изе.
Аллагь ﷻ Вац1ц1адав ва Т1адег1анав вуго жинца гьаб кинабго махлукъалъул тадбир гьабулев, гьелъие ризкъи кьолев.

وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِى ٱلظُّلُمَـٰتِ ۗ مَن يَشَإِ ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾

39. Дир муг1жизатал ва г1аламатал жидеца гьереси гьарулел, гьездасан г1акълу босуларел г1адамал щибго жо жидеда раг1уларел, г1инкъал руго. Х1акъаб жо абизелъун жидеда мац1 бицинего лъаларелги руго, гьелдаги т1аде, жал куфруялъул ва ширкалъул бец1лъукьги руго.
Гьаб х1ал жиндир бугев инсан бит1араб нухда кин хьвадилев? Т1адег1анав Аллагьас ﷻ ц1акъ камилаб мисал бачана Къуръаналда ва аварагасда инкар ккун ч1арал маккаялъул мушриказул жал рит1ун ккеялдаса хьул къот1араб къосиналъе. Жидеда щибго жо раг1улебги гьеч1они, мац1 бицинеги лъалеб гьеч1они, бец1лъукьги ругони, гьал г1адамал бит1араб нухда кин хьвадилел ва жидеда гьеб нух кин батилеб. **Аллагьас ﷻ жиндие бокьарав чи къосинавула,** жинца т1аса бищараб къосиналъул нухда тола ва гьелда хьвадизавула. **Жиндие бокьарав чи исламияб диналъул бит1араб нухда гьавула.** Ва гьеб нухда хьвадизе гьесие тавпикъги кьола.

قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾

40. Дуца гьал мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ, нужеца пикру гьабе ва дида бице: цересел умматазде бач1араб г1адаб г1азаб нужеде бач1ани, яги рак1алдаго гьеч1ого, тохлъукьего къиямасеб къо ч1ей т1аде щвани, гьелъул загьираб г1аламат бихьун: бакъ т1ерхьудасан бакъ бакки г1адаб. Гьеб ахираб г1аламат буго къиямасеб къо ц1акъго г1агарлъиялде т1орит1ел гьабулеб. Бакъ т1ерхьудасан бакъ баккун хадуб капурал г1адамазул тавбо къабул гьабуларо ва гьезул иман лъейги г1ададисеб жо бук1уна.
Гьаб х1алалъулъ нуж Аллагь ﷻ гурев цоги чиясда ах1изе ругищха, нуж бит1араб жо бицунел ругони: нужее хъанчаз ва цогидал алагьаллъун ккурал жалаз нужее кумек гьабизе буго абураб раг1иялъулъ.

بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾

41. Цоги щибго жоялда ах1и базе гьеч1о нужеца ва цох1о Аллагьасда гьаризе буго нужедаса балагь т1аса босе абун. Аллагьасе ﷻ бокьани жинда гьарарав

чиясул гьари къабул гьабун гьеб балагь т1аса босула. Гьеб балагь т1аде бач1араб къоялъ нужеда алагьзабиги к1очон хут1ула. Нужер рек1ел ч1ейи бугелъул къварилъи-балагь т1аса босизе к1олев цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1иналда,

وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٖ مِّن قَبۡلِكَ فَأَخَذۡنَٰهُم بِٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمۡ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾

42. Дица цересел умматаздаги аварагзаби рит1ана Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**.**
Гьаб дур къавмалде мун вит1илелде церехун рук1арал, ва гьел умматаз жидер аварагзабиги гьереси гьаруна, гьаб къавмалъ мун гьереси гьавулев вугев г1адинго. **Цинги дица гьел умматазе г1акъуба-г1азаб гьабуна ракъи-къеч т1аде биччан ва унта-щокълъиялъ черх заг1ип гьабун, гьел зигардизарун.** Гьаб г1акъуба- къварилъи бач1араб мехалъг1аги **гьел Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **х1елизе бокьун** ва гьезул иман камиллъун, ширк тун цох1о Аллагьасе г1ибадат гьабиялде рач1ине бокьун.

فَلَوۡلَآ إِذۡ جَآءَهُم بَأۡسُنَا تَضَرَّعُواْ وَلَٰكِن قَسَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٤٣﴾

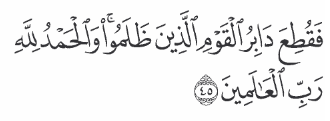
43. Гьел умматал жидеде к1удиял къварилъаби рач1араб мехалъг1аги Аллагьасе х1елун рук1аралани, жал гьалаг гьариларoан ва абадияб г1азабалъе х1акълъиларoан. Гьелъул г1аксалда, жидер рак1ал жегиги сог1ал, гванзал лъугьана ва щайт1аналъ гьездаа т1ад ханлъи гьабун, жидерго г1амал берцин бихьизабун хьвадизаруна.

فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِۦ فَتَحۡنَا عَلَيۡهِمۡ أَبۡوَٰبَ كُلِّ شَيۡءٍ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُواْ بِمَآ أُوتُوٓاْ أَخَذۡنَٰهُم بَغۡتَةٗ فَإِذَا هُم مُّبۡلِسُونَ ﴿٤٤﴾

44. Жидее гьабураб ваг1заги босич1еб мехалъ, аварагзаби عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ **ва Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **т1ахьалги махсароде гьарураб мехалъ,** Аллагь гьездаса вуссана, гьел жидерго къосараб нухалда тана. **Цинги дица гьезие киналниги дунялалъул ниг1матазул рагьаби рагьана.** Ва жидее бокьанщинаб лазат, рах1ат ва шагьват босизе риччана.

Т1убанго Аллагь к1очон, жал лъица рижарал ва щиб жоялъе рижарал лъаларел лъугьун, кинабго дунялги жидеда кодоб бугин ва жидее бокьанщинаб жо гьабизе ниж гьукъизе к1олев чиги гьеч1ин абун ч1ух1ун хьвадизе тана. **Жидер киналго мурадал т1уран, жидее кьураб бечелъиялдасан рохун гьел г1адамал рук1аго, дица гьезда рак1алда гьеч1еб балагь т1аде биччан гьел гьалаг гьаруна ва кинабго жоялдаса хьул къот1араллъун лъугьана:** гьезухъан

дунялги борч1ана, ахират жидее гьеч1еблъиги якъинлъана.



45. Аллагьасде г1ассилъараб, зулмуяб къавмалъул ахир къот1изе гьабуна, кьолболъанго гьел т1аг1изаруна.

Кинабго рецц ва щукру т1адег1анав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго, жинца кинабго г1алам хьихьулев ва гьелъул тадбир гьабулев.

Жинца х1акъаб жо загьир гьабун аварагзабазе квербакъи гьабулев ва гьезда данде ч1араб капураб къавм гьалаг гьабулев.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица Г1укъбат ибну Г1амиридаса رَضِيَالله عَنهُ бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна: цо чиясе г1емераб ниг1мат кьолеб нужеда бихьараб мехалъ ва гьев чи дие г1асилъаби гьарулевги вихьараб мехалъ, нужеда лъай гьев чи Аллагьас жиндир г1асилъиялъулъ халат гьавулев вук1ин»* – абун.

Ай гьев чи жинда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъарав вуго ва жиндир мунагь ва г1асилъи г1емерлъизе тарав вуго, гьелда рекъон ахираталда г1азаб г1емер гьабизе.

Цоги х1адис буго: *«Аллагьасе цо къавм ракьалда халат хут1и бокьараб мехалъ, жинца гьезие дунялалъул боц1и дагь кьола ва ч1ух1и гьеч1олъи, г1адамазда гурх1ел, диналъулъ рац1ц1алъи кьола. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ цо къавм ракьалдаса т1аг1инабизе бокьараб мехалъ, гьезие бечелъи кьола ва гьез жидеда гьоркьоб хиянатги т1ибит1изабула»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Цоги хабаралъулъ буго: г1акъилав чиясда лъазе т1адаб буго жинда т1ад боц1и чвахун бач1унеб заман гьелда хадуб цун рек1елбакъвай бук1иналъул г1аламат бук1ин. Цониги къавм Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьалаг гьабич1о жидер ч1ух1и, бечелъи, г1амал к1одолъи ц1ик1к1ун хадуб гурони. Нуж Аллагьасул макруялдалъун гуккизе рук1унге! Гьес жидее макру гьабулел, жал гуккулел г1адамал пасикъаб къавм бук1уна.

Аллагьасда иман лъурал, авараг صَلَّىاللهُعَلَيهِوَسَلَّمَ рит1ухъ гьавурал ва амма жидер иман заг1ипал муъминзаби щайт1аналъ гьалаг гьарулеб ва махсароде кколеб бак1 буго цо г1асияв чи бечелъун, ч1ух1ун хьвадулев вихьараб мехалъ гьев муъминчиясда рак1алде ккезабун гьадав чи Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ дидаса г1емер вокьулев вуго Гьадин гьеч1ебани дов чи кинха Аллагьас рах1аталда, лазаталда хьихьун вук1унев, дун мискинго, пакъирго вук1унев абун.

Гьаб ц1акъ ц1одорлъи гьабизе кколеб бак1 буго. Гьаб щайт1аналъул

васвасги, иманалъул заг1иплъиги т1аса инабулеб сабаб буго инсанасда лъай гьаб дунял Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1об щибго жиндир къадру гьеч1еб жо бук1ин. Аллагьас дунялалъул ризкъи ва бечелъи, ханлъи кьола бищунго жинда данде вахъарав, жив Аллагь вуго абун к1алъарав пирг1авн г1адал г1адамазеги. Дунялалъул бечелъи, яги мискинлъи хал гьабун бук1унаро Аллагь разилъи, яги гьесул ццим бахъи. Гьаб к1иго жо буго инсанасул г1амалалда бан бук1унеб.

Кинниги г1емерисеб г1адат буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьарав чи дунялалда заг1ипго, мискинго, г1адамаз сан гьавуларого вук1унеб. Гьелъие г1иллаги буго гьаб дунял абадияб рукъ гьеч1еблъи ва гьалда рак1 гъурав чиги щайт1аналъ гуккарав вук1ин. Дунял жиндие кьурав чи ахират гьеч1ев вук1ин буго г1емерисеб г1адат.

Ва амма дунялги ахиратги к1иябго жидее кьурал муъминзабиги рук1уна. Гьединал аварагзабиги рук1ана: Сулейман, Давуд ва Зулкъарнай. Аллагьасул ццим бахъун дунял жидее кьуралги ва гьев жидеда рази вук1ун кьуралги дагьабниги г1акълу, пикру бугел г1адамазда рат1а рахъизе лъала.

Жиндир гьава-напсалда нахъвилълъарав, х1арамаб, щубгьаяб жоялъул к1вар гьабуларев, паризаяб закат ва суннатаб садакъа жинца кьоларев, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ парзалъул ва аварагсул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ суннаталъул к1вар гьабуларев бечедав чи вихьараб мехалъ мун гьесдаса ва гьесул бечелъиялдаса рик1к1ад ч1а! Гьеб жоялъул баракат гьеч1олъи дуда бихьила ва гьесда балагь бач1араб къоялъ дудаги цо ц1ц1ал щвезабила.

Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарав мутаг1иласе бечедав чияс цо сайгъат кьолеб мехалъ, гьев мутаг1илас ц1ехон буго щив чидай дов вуго абун. Гьев чи ц1акъ бечедав, лъик1ав чи вугин, садакъа-хайрат гьабулев чи вугин жинда бициндал мутаг1илас гьеб сайгъат нахъч1ван буго ва гьес абун буго: «Г1арасат майданалда гьев бечедав чиясул боц1ул х1исаб-мизан гьабулеб къоялъ х1исаб-мизан т1убазег1ан гьесда аск1ов ч1езе бокьиларо дие» – абун. Ай гьев мутаг1иласе кьураб сайгъат «кьуна»-абун дов чияс абидал, «кьунищ дуе гьеб сайгъат» – абун гьасда гьикъизе бук1ин х1акъаб жо бугелъул, гьедин г1емер боц1иги бугони г1емер нуг1залги ругони, х1исаб-мизан халалъула ва гьеб жинда х1ехьезе к1оларо абураб маг1на буго гьаб раг1иялъул.

Аллагьасдаса х1инкъун х1арамаб жо толев, закат-сах1, садакъа кьолев, муъминзабигун цадахъ жамаг1аталда как балев бечедав чи вихьараб мехалъ гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъун жиндие бечелъи кьурав вуго абун х1укму гьабизе бегьула ва гьесул лъик1аб г1амал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къабул

гьабулеб бук1иналде хьул лъезеги бегьула.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾

46. Дуца къурайшиязул мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ, нужеца пикру гьабе: Аллагьас нуж раг1улареллъун гьаруни ва нужер рак1азда т1ад мугьруги ч1ван щибго жо бич1ч1улареллъунги гьаруни, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурев цоги щивго чи вугищ гьаб кинабго жо нужее т1ад буссинабизе к1олев? Щивго чи гьеч1о. **Мун валагьеха, Мух1аммад ﷺ, кин дица гьеб капураб къавмалъе х1ужа-далил бачун дун жидер Бет1ергьан вук1ин ва жидеца г1ибадат гьабизе х1акъав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин бицунеб бугеб. Цингиги гьел х1акъаб жоялдаса руссун ч1олел руго.**

قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾

47. Цогиги дуца гьезда абе, Мух1аммад ﷺ: нужеца пикру кин гьабулареб нужеда т1аде тохлъукьего Аллагьасул г1азаб бач1ани, яги балагьун нужгун, нужеда бач1унеблъи лъан бач1ани, гьеб г1азабалъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъараб, залимаб къавм гурони гьалаг гьаризе ругодай абун.

Гьеб г1асияб къавмги нуж руго ва гьеб г1азабги нужеде щвезе буго.

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾

48. Дица умматазухъе аварагзаби рит1уларо, гьезие алжаналдалъун рохел бицунеллъун ва жужах1алъул г1азабалдалъун х1инкъи кьолеллъунги гурони. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал, аварагасда ﷺ нахърилълъун лъик1аб г1амалги гьабурал муъминзабазе щибго х1инкъи гьеч1о ахираталде щведал ва гьел пащманлъизе гьеч1о дунялалда жидеца гьабураб г1амалалда.

Аллагьасул алжанал ва гьенир ругел ниг1матал рихьидал, ц1акъ Аллагьасдаса разилъун рук1уна ва дунялалда гьабураб лъик1аб г1амал жегиги г1емер гьабун бук1араб анищ абунги рук1уна.

وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾

49. Жидеца дир Къуръанги ва муг1жизаталги гьереси гьарурал г1адамазда жужах1алъул г1азаб щвезе буго, дида ва дир аварагзабазда инкар

ккун, пасикъаб пиша гьабун гьел хьвадун рук1иналъе г1оло.

قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمۡ عِندِي خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمۡ إِنِّي مَلَكٌۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّۚ قُلۡ هَلۡ يَسۡتَوِي ٱلۡأَعۡمَىٰ وَٱلۡبَصِيرُۚ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ٥٠

50. Дуца гьеб къавмалда абе, Мух1аммад ﷺ: дица нужеда абулеб гьеч1о дида аск1ор ругин Аллагьасул хазинаби ва гьезул ихтияр. Ва дида балъгояб жо лъалинги абулеб гьеч1о дица.

Ибнухат1ибица абуна: нужеца пикру гьабе, я муъминзаби! Т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинца кинабго халкъалда т1аса вищун, халкъалъул сайидлъун гьаврав ва к1удияв расуллъунги гьаврав Мух1аммадида ﷺ амру гьабулеб буго: «Дуца кинабго къавмалда цциве ч1ун ва гьезда раг1изабун абе «дида балъгояб жо лъалароян»–абун.

Гьаб халкъалда гьоркьор ругел цо г1адамазул щиб х1алха бугеб, жидеца абулел: «Нижеда цебехун араб жо лъала, гьабсаг1ат бугебги ва нахъа бук1инесебги жо лъала»-абун. Гьезул х1алалдасаги г1ажаибаб х1ал гьеч1ищ гьел рит1ухъ гьарулел, гьезул раг1иялда божулел ва гьезда балъгояб жо бицинабизе хьвадулел г1адамазул. Гьал г1адамал к1удиял гьерсихъаби рук1ин жидеда лъаларел, гьездасан ц1уни т1алаб гьабун аварагасул ﷺ х1адисалги рач1ун рук1аго.

Нужеда лъай муъминзаби, гьел г1адамазда божи ва гьезда т1ад хьвади куфруялъул цо тайпа бук1ин. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Жив кагьинасухъ вач1арав (балъгояб жо бицунев чи), *яги пал т1амулев чиясухъе вач1арав ва гьес бицараб жоялдаги божарав чи, Мух1аммад ﷺ аварагасде рещт1инабураб Къуръаналде инкар ккурав чи вуго»* – абун. Х1адис имам абу Давудица бицана.

Дун малаик вуго абунги абулеб гьеч1о дица. Дун вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дида вах1ю гьабураб жоялда нахъвилълъун, гьеб нужехъе щвезабулев Аллагьасул х1акъав авараг. Дуца гьел капурал г1адамазда абе, Мух1аммад ﷺ: беццав чиги жинда канлъи бихьулев чиги ващад вук1унищ дунялалда ч1аголъи гьабиялъулъ абун. Гьеб мисал буго капурав чиясулги муъминчиясулги. **Жидеца бицунеб жоялъул пикруго гьабуларищ гьаб къосараб къавмалъ?**

Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда Маккаялъул ханзабаз абуна: «Мун авараг вуго абун дуца абулеб бугелъул, дуца нижее ризкъи г1ат1ид гьабе, мискинлъи-пакъирлъи т1аг1инабе, нижер маг1ишаталъулъ нижее маслих1ат бугеб жоги малъе. Мун базаразде хьвадулевлъун, нижгун цадахъ

кваналевлъунги вук1унге» – абун.

Маккаялъул мушриказул гьеб т1алабалъе жаваблъун Аллагьас гьаб аят рещт1инабулеб буго ва гьезие баян гьабулеб буго: авараг ﷺ гьеч1о Аллагьасул ризкъи жинца бикьулев, яги балъгояб жо жинда лъалев чи. Гьединго авараг малаикги гьеч1о, гьев квен кванач1ого ва къват1ахъе хьвадич1ого вук1ине ккани.

Авараг ﷺ вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда вах1ю гьабураб жо къавмалъухъе щвезабулев чи, гьев аварагасда нахъвилълъаравги, жинда канлъи бихьулев чиясда релъун, дунял-ахираталъулъ вит1ун ккарав чи вуго. Гьесда нахърилъинч1ел капурал г1адамалги беццал чаг1азда релъун руго, жидеда х1акъаб нух бихьуларел, нух малъулев чиясдаги г1енеккуларел, ахир квешаб къварилъиялдеги кколел.

وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾

51. Гьаб Къуръаналдалъун дуца х1инкъи кье, Мух1аммад ﷺ, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1азабалдаса х1инкъулел ва ахираталда т1аде рахъинарун гьесда ццере ч1езари жидеда лъалел муъминзабазе.

Гьел руго дуца бицараб жо бич1ч1унел ва гьелдаса мунпаг1ат босулел г1адамал. Дур иманалда ах1иялъе жаваб кьоларел ва дуде данде къеркьолел капурзаби жидерго ишалда те, гьезул х1акъалъулъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру дуде бач1инег1ан.

Муъминзабазе цоги вали гьеч1о ва жинца шапаг1ат гьабулев чиги гьеч1о цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурев. Гьез дур ваг1за босула ва гьезул Аллагьасдаса х1инкъиги ц1ик1к1уна.

وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٢﴾

52. Гьаб аят рещт1ине гьабиялъе сабаблъун бицана: Жинда Аллагь разилъаяв Ибнумасг1удица абуна, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда аск1ор жидеца иман лъурал Ссугьайб, Хабаб, Билал, Г1аммар ва цогидалги заг1ипал, мискинал муъминзаби ругеб мехалъ, гьеб бак1алда т1аде рач1ун къурайшиязул цо къавмалъ абуна: «Я Мух1аммад! Гьал г1адамалищ ругел дуца гьудулзабиилъун ккурал, дур къавмги жибго тун? Гьалищ ругел Аллагьасе рокьарал г1адамал? Ниж гьазда нахърилълъун, гьазухъ г1енеккунищ рук1ине ругел? Дуца гьал г1адамал дуда аск1оса нахъе къот1е, цинги ниж дуда нахърилълъине

бегьила» – абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят рещт1изабуна:

Дуца дуда аск1осан нахъе къот1уге жидеца радалги бакъанидаги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсолел, гьев разилъи т1алаб гьабун г1ибадатги гьабулел муъминзаби. Дуе щибго мунагь, яги къварилъи бук1ине гьеч1о гьел муъминзабаца квешаб г1амал гьабунин абун. Ва дуца гьабураб г1амалалъул х1исаб гьездаги бук1ине гьеч1о. Дуца гьел заг1ипал муъминзаби рик1к1ад гьаруни, мун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялда хилиплъулездаса вук1ина.

Гьаб раг1и Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго нилъеда шарг1ияб х1укму лъазе. Т1адег1анав Аллагьасда лъала хирияв аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гьел муъминзаби нахъе къот1улареблъи.

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعۡضَهُم بِبَعۡضٖ لِّيَقُولُوٓاْ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنۢ بَيۡنِنَآۗ أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَعۡلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ٥٣

53. Гьадин дица цо г1адамазул цогияздалъун х1албихьи гьабула: бечедасул пакъирасдалъун, къадру бугесул г1одовег1анасдалъун. **Бечедал, къадру бугел г1адамаз абизе гьал заг1ипал, мискинал, лагъзаллъун ругел г1адамалищ ругел Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1аса рищарал ва жидее ц1об гьабурал, нижги жалго тун абун**.

Аллагьас иманалда ва исламалда нижедаса ццере ккезарун гьединал г1адамалищ т1орит1улел. Жал рашич1ого, дол муъминзаби г1одорег1ан гьарун абулеб раг1и буго гьеб. Гьезие жаваб гьабун т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **Аллагь жинда лъалев вуго щив вугев жинца щукру гьабулев чи.** Гьев чи Аллагьас иманалда т1овит1ула. Гьединго Аллагьасда лъала жинде инкар кколел г1адамалги ва жинца гьел г1одорег1ан гьарун куфру-ширкалъулъ тола ва ахираталда жужах1алде рехула.

وَإِذَا جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلۡ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡۖ كَتَبَ رَبُّكُمۡ عَلَىٰ نَفۡسِهِ ٱلرَّحۡمَةَ أَنَّهُۥ مَنۡ عَمِلَ مِنكُمۡ سُوٓءَۢا بِجَهَٰلَةٖ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ وَأَصۡلَحَ فَأَنَّهُۥ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٥٤

54. Духъе дир Къуръаналда ва муг1жизаталда иман лъурал г1адамал рач1араб мехалъ дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ саламун г1алайкум- абун.

Къурт1убияс абуна. Гьаб аят рещт1инабуна цебесеб аяталда жаниб жидер бицен гьабурал муъминзабазул х1акъалъулъ. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьал асх1абзаби рихьараб мехалъ салам кьей жинца байбихьулаан ва гьес абулеб бук1ана: *«Аллагьасе рецц*

буго жинца дир умматалдаса цо къавм гьабурав дица жидее салам кьей т1адаллъун» – абун. Хирияв аварагас цогидал асх1абзабаздаги абулаан гьел мискинал, заг1ипал муъминзабазе салам кьеян, гьезул рак1 лъик1 бук1ине ва гьел к1одо гьарун.

Нужер Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жиндир напсалда рах1мат т1ад гьабуна,** жиндир хиралъиялдалъун ва ц1обалдалъун лагъзадерида гурх1ел-рах1му гьабулев вуго Аллагь. **Нужедаса цо квешаб г1амал гьабурав чи жиндие гьелъул х1укмуги лъач1ого,** бегьулищ гьеб жо гьабизе, яги бегьуларищ абураб. **Цинги гьеб квешаб г1амал гьабун бук1ин лъараб мехалъ жинца тавбо гьабулев ва лъик1аб г1амал гьабиялда т1адги ч1олев, х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинца нужер мунагьал чурулев ва муъминзабазда гурх1улев вуго.** Гьав жинца тавбо гьабурав чиясул Аллагьас тавбо къабул гьабила ва гьесда т1асаги лъугьина.

وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾

55. Гьадин т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жиндир шарг1иял х1укмаби баян гьарула,** муъминзаби алжаналде унел нухалги баянлъизе **ва куфру-ширкалдалъун мунагьал гьарулел г1адамазул мунагьал гьарулел нухал ва къаг1идабиги баянлъизе,** гьездаса г1адамал рик1к1алъизе.

قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

56. Дуца абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**: Дида Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **амру гьабун буго нужеца жидее лагълъи гьабулел аллагьзабазе:** хъанчазе ва суратазе **лагълъи гьабуге абун Жегиги дуца абе, Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, дун нужее бокьараб жоялда нахъвилълъунев гьеч1о** ва нужеда релълъун Аллагьасде ширк гьабулев гьеч1о. **Гьедин нужее бокьараб жо дица гьабуни, дун къосарал г1адамаздаса вук1уна, ва Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **мут1иг1ал муъминзабаздаса вук1унаро абун.**

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾

57. Дуца абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**: дун вуго Аллагьас дида вах1ю гьабураб шариг1аталда нахъвилъун, гьеб бич1ч1ун, бит1араб нухда вугев чи. Нужеца гьеб х1акъаб дин гьереси гьабулеб буго. Дида аск1об гьеч1о ва дир ихтияралда гьеч1о нужеца т1алаб гьабулеб г1азаб:**

Мушриказ абулеб бук1ана мун х1акъав авараг ватани, нижеда г1азаб

рещт1изабеха абун. Гьеб г1азаб гьаби ва гьабич1ого тейи Аллагьасул ﷻ х1укму буго. **Ва цоги щивго чи гьеч1о жинца х1укму гьабулев цох1о Аллагь гурони. Т1адег1анав Аллагьас ﷻ х1акъаб жо бицун жиндир лагъзал т1орит1ула ва гьев жидеца х1укму гьабулезул бищунго лъик1ав вуго.**

قُل لَّوْ أَنَّ عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ لَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾

58. Дуца мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ, нужеца т1алаб гьабулеб г1азаб дир ихтияралда бук1арабани нилъеда гьоркьоб х1укму ц1акъ хехго т1убазе бук1ана.

Нужедаса дун х1алхьезе дица гьеб г1азаб нужее гьабизе бук1ана. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь ﷻ вуго куфру-ширкалъул агьлу жинда лъалев ва гьезие г1азаб кида гьабилебги лъалев.** Нужее Аллагьасул г1азаб бук1ине буго, амма нужеца т1алаб гьабураб мехалъ бук1ине гьеч1о, Аллагьас жиндие бокьараб мехалъ гьабила нужее г1азаб.

۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾

59. Аллагьасда кодоб буго кинабго гъаибаб жо лъаялъул ихтияр ва ханлъи. Гъаибаб жо абула нилъеда жиб бихьулареб ва лъалареб цебехун бук1араб, яги хадуб бук1инесеб жоялда. Гьеб гъаибаб жо цох1о Аллагьасда ﷻ гурони лъаларо ва гьес лъазабураб жо цо-цо аварагзабаздаги лъала.

Гьев Аллагьасда лъала ракъдада бугеб ва ралъдалъ бугеб жо. Гъвет1алдаса цох1о т1амахги бортуларо Аллагьасда жиб лъан гурони. Ракьулъ жаниб бугеб цох1о мугьги гьеч1о, жиб бакъвараб гамач1 г1адаб жо гьеч1о, жиб г1ат1гояб гъвет1-хер г1адаб жоги гьеч1о Аллагьас жиб лавх1ул-мах1фузалда хъвараб, гьесда лъалеб бук1ун гурони.

وَهُوَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰٓ أَجَلٌ مُّسَمًّى ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾

60. Гьев Бет1ергьан Аллагь ﷻ вуго жиндие лагълъи гьабизе т1адав, жинца нуж сардилъ хвезе гьарулев.

Нуж кьижун рук1ун ва нужеда щибго жо лъаларого хварал г1адамазда релълъун рук1ун.

Нужеца къад ракьалда т1ад хьвадун гьабураб кинабго г1амалги жинда лъалев. Къад нуж т1аде

рахъизарун ч1аго гьарулев, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **къадар гьабураб г1ажал т1убазабизе. Цинги нуж Аллагьас жинде руссинарула:** нуж хвезарун, хадуб къиямасеб къоялъ т1аде рахъинарун.

Цинги нужеда бицула дунялалада нужеца гьарурал г1амалал ва нужее гьезул жазаъги гьабула: лъик1аб г1амал гьабурал муъминзабазе алжаналъул ниг1матал кьола. Квешаб г1амал гьабурал, куфру-ширкалда рук1ун хварал г1адамазе жужах1алъул г1азабги гьабула.

Гьаб аяталда жаниб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда бич1ч1изабулеб буго нилъ хвезари ва ахираталда т1аде рахъинари жинда аск1об къаси кьижизарун, къад т1аде рахъинариялда релълъараб жо бук1ин ва жиндие гьелдалъун заралниги, хайирниги, зах1малъиниги бук1унареблъи.

وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾

61. Жиндир лагъзадерида т1ад кверщел бугев вуго Аллагь, жиндие кинабго махлукъ мут1иг1ав, жиндир къадру-к1одолъиялъе рух1 бугебги рух1 гьеч1ебги х1елун бук1унев вуго Аллагь. **Нужер г1амалал хъвазе малаикзабиги рит1ула Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ**.** Гьел малаикзаби рит1иги лагъзадерида бугеб Аллагьасул гурх1ел буго. Инсанасда лъараб мехалъ жинца гьабураб кинабго г1амал лъалеб бук1ин ва хъвалеб бук1ин, гьев инсан х1инкъизе рекъараб буго къиямасеб къоялъ жиндир кагътида т1ад халкъалда ва Халикъасда цеве жив нечолеб ва г1одовег1анлъулеб г1амал батиялдаса.

Цинги нужер цоясул г1ажал лъугьараб мехалъ дир малаикзабаз гьев чи рух1 босун хвезавула ва жидеца щибго нахъбахъи гьабуларо дир амру т1убазе.

ثُمَّ رُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۚ أَلَا لَهُ ٱلْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ ٱلْحَٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾

62. Цинги ахираталде руссине гьарула жидер х1акъав Бет1ергьан Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ**. Гьесул буго ахираталда кинабго х1укму ва ханлъи, ва гьев лагъзадерил х1исаб ц1акъ хех гьабулев вуго.**

Цо х1адисалда буго т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кинабго халкъалъул х1исаб гьабула дунялалъул къоязул бащдаб къо г1адаб заманалда жаниб абун.

قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ تَدْعُونَهُۥ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنجَىٰنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾

63. Дуца маккаялъул капурал г1адамазда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, ракъдада бугеб ва ралъдалъ бугеб бец1лъиялдаса нуж хвасар гьарулев чи щив вугев?**

Сапаразда нужеде т1аде рач1унел къварилъабаздаса нуж щив чияс ц1унулел. Щивго чияс ц1унуларо. **Гьеб къварилъиялде ккараб мехалъ нужеца ах1и бала т1адег1анав Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ, гьесие х1елун ва гьесдаса х1инкъун, ва нужеца абула: «Дуца ниж гьаб къварилъиялдаса хвасар гьаруни, ниж ц1акъ дуе щукру гьабулеллъун рук1ина ва нижеца дуда иман лъун дуе г1ибадат бац1ц1ад гьабила» - абун.**

قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾

64. Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, Аллагь вуго нуж гьеб къварилъиялдаса хвасар гьарулев ва гьеб гуреб цогидаб ургъел-пащманлъи нужедаса инабулев. Цингиги нужеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабула ва гьесде балеб бук1араб ах1иги нужеда к1очона. Ц1акъ квешаб г1амал буго нужер.

قُلْ هُوَ ٱلْقَادِرُ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

65. Жегиги дуца гьел капурал г1адамазда абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир х1ал к1олев вугин нужеде балагь рещт1инабизе Зодисан. пириреч1ун, ракьалдасан ц1адул ва ганч1азул ц1ад базабун. Гьеб буго вулкан т1аде к1анц1и. Т1упан т1ун лъималдалъун гьалаг гьарун, гьури, бураналдалъун гьалаг гьарун. **Яги нужеда гъоркьан т1аде бач1ина гьеб балагь,** ракь багъарун, бихъ-бихъун ун, нуж жанире ккезе гьарун. **Яги Аллагьас нуж гьарила бат1и-бат1иял къокъабилъун, цоял цоялгун рагъулел ва цояз цоял ч1валел.** Гьаб буго ахир замана г1агарлъиялъул г1аламат ва гьаб г1аламат жакъа ц1акъ загьирлъун буго ва бусурбаби цояз цоял ч1валеб замана бач1ун буго.

Мун валагьун, дуца пикру гьабе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, кин дица лагъзадерида г1аламатал рихьизарулел, жидеца гьелъул ваг1за босизе бокьун ва гьезда х1акъаб жо лъазеги бокьун.

وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوْمُكَ وَهُوَ ٱلْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾

66. Гьаб Къуръан дур къавмалъ гьереси гьабуна Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, х1акъаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам гьеб бук1ингун цадахъ. Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ: Дун нужехъе вит1ун гьеч1о нужер г1амал дица хисизабизе, яги дие бокьухъин гьеб г1амал гьабизе нуж т1амизелъун.

Дун вуго нужехъе Аллагьасул калам щвезабулев расул. Нужеца гьабураб г1амалалъул жазаъги нужеего бук1ине бугоян абун

لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ٦٧

67. Бет1ергьан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ щибаб амруялъул жиб т1убалеб г1уж бук1уна ва гьеб амру т1убазе щибго жоялъ квалквал гьабуларо. Аллагьасул амру т1аде щун нужее г1азаб гьабулеб мехалъ, нужеда лъазе буго кинаб гуч ва къудрат Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ бугеб.

وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ٦٨

68. Дуда цо г1адамал рихьараб мехалъ, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, жидеца дир Къуръаналда ва муг1жизатазда тункараб, гьеб г1одобег1ан гьабулеб хабар бицунел, мун гьездаса вусса ва мун гьезда аск1ов ч1оге, жидеца гьеб квешаб г1амал тун цоги лъик1аб жоялъул бицине гьел лъугьинег1ан. Щайт1аналъ дуда гьаб амру к1очезабун, гьел г1адамалгун мун г1одов ч1ун ккани, гьаб амру рак1алде щварабго мун гьездаса ват1алъе ва мун Аллагьасул Къуръан ва дин г1одобег1ан гьабулеб залимаб къавмгун цо мажлисалда вук1унге.

Гьал церехун рехсарал аятал рещт1инариялъе сабаб буго къурайшиязул мушрикал Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе ва гьесда нахърилълъарал муъминзабазе кинабаго рахъалъан къварилъи гьабулел рук1ана жидер къуват, гучалда рак1ч1ун, муъминзаби берзукълъун рихьун. Гьел муъминзабазда раг1улеб бак1алда Къуръаналда ва Аллагьасул диналда тункизабун, гьеб махсароде гьабун хабар бицун релъанхъулел рук1ана.

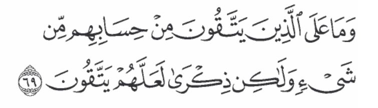
Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб муъминзабазул шавкат (къуват, гуч) гьеч1еб заманаялъ хирияв аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ва гьесул асх1абзабазда رَضِيَٱللَّهُعَنْهُمْ амру гьабулеб бук1ана нуж гьаб квешаб къавмалдаса рик1к1ад ч1а абун ва Аллагьас нужее квербакъиялъе гьабун бугеб заман т1аде щвезег1ан, гьал мушриказулгун питна гьабуге абунги.

Гьаб амру гьадин бук1уна киналго муъминзабазе жидер къуват заг1иплъараб мехалъ, жамаг1атги дагьлъараб мехалъ. Тущманасул зулму т1аде ц1алеб, гьев тущман нилъедаса бергьун воххулеб г1амал гьабич1ого сабру гьабун ч1езе ккола. Бусурбабазул раг1и цолъизабун, гьезул къуват данде бак1арун, ц1идаса Аллагьасул диналъе г1оло, гьев разилъи т1алаб гьабун, Аллагьасул нухалда гъазават гьабизе къват1ире

рахъине х1адурлъиги гъабизе ккола.

Гъаб дунял бугебг1ан мехалъ бусурбабиги капурзабиги цоцалъ къеркьолел рук1ине руго ва Аллагьасул х1укму-къадаралда рекъон цин цоял бергьун, цин цоял бергьун рук1ине руго. Нилъер ракIчIчIезе т1адаб амру буго ахир-къадги исламияб дин бергьизе бук1ин ва ракьалда т1ад гьеб дин г1амлъизе бук1инги.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилълъ жиндир диналъе квербакъулездаса гьареги. Амин.



69. Аллагьасда иманлъун, аварагасда нахърилълъун жал хьвадулел муъминзабазе щибго къварилъи бук1ине гьеч1о гьел мушриказул квешаб г1амалалъул х1исаб гьабулеб мехалъ. Киниги муъминзабазда т1адаб буго жидер х1ал к1вараб ва рес рекъараб х1алалъ гьеб квешаб къавмалъе ваг1за-насих1ат гьабизе ва Аллагьасда иман лъеялде гьел ах1изе.

Гьезул цонигияз иман лъун, Аллагьасдаса х1инкъулелльун гьел лъугьиналде хьул лъун.

وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ وَذَكِّرْ بِهِۦٓ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ ۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أُبْسِلُواْ بِمَا كَسَبُواْ ۖ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُواْ يَكْفُرُونَ ٧٠

70. Дуца те, Мух1аммад ﷺ**, жидеца дин махсароде гьабулел, рек1елгъеялъе, махсаро-хвеч1алъул бак1алда гьеб буссинабулел ва гьаб дунялалъул ч1аголъиялъ гуккун ругел г1адамал:** боц1и-мал г1емерлъун, минаби ч1ах1иял ран, т1ад рек1ун хьвадулел жал ч1ух1арал рук1ун. Ва жидер рак1алдеги кколеб бугел гьаб дунял гуреб цоги хадуб жо гьеч1ин абун.

Дуца Къуръаналдалъун г1адамазе ваг1за гьабе, жидер г1амалаздалъун г1азабалъе х1акълъун ккеч1ого рук1ине. Цониги напсалъе жинца кумек гьабулев ва квербакъулев чи вук1ине гьеч1о, гьеб г1азабалъе х1акълъараб мехалъ, цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **гурев.**

Киг1ан г1емераб боц1и-мал рищвваталъе, яги г1азаб т1аса босиялъе г1ак1а х1исабалда кьезе къасд гьабуниги, гьебги къабул гьабуларо къиямасеб къоялъ. Ахираталда г1азаб гьабиялъе х1акълъарал г1адамал дунялалда жидеца гьабураб г1амал сабаблъун гьеб г1азаб жидее щварал рук1уна. Жидее жужах1алда жаниб ц1акъ

бух1араб, мах1цараб, чехьалда жанибги гьалдолеб бук1унеб лъим кьола. Ва ц1акъ гучаб г1азабги гьабула жидеца Аллагьасда ва ахираталда инкар кквей сабаблъун, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ дин ва аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ г1одорег1ан гьарун гьел хьвадун рук1ин сабаблъун, гьелъие жазаълъун.

قُلْ أَنَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ كَٱلَّذِى ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ فِى ٱلْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى ٱئْتِنَا ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۖ وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾

71. Дуца гьеб къавмалда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: нижеца г1ибадат кин гьабилеб, г1ибадат гьабунин абун нижее щибго хайир гьабизе к1оларел, яги гьеб гьабич1ин абун щибго заралги гьабизе к1оларел хъанчазе ва гьезда релълъарал жалазеги? Гьедин г1ибадат гьабуни ниж рук1уна Аллагьас х1акъаб динул исламалде т1орит1ун хадур къосиналде т1адруссарал г1адамаллъун. Ниж рук1уна щайт1абаца къосинавун, г1одовег1ан гьавун цо г1алахалда рехун тарав чиясда релъун, гьенисан къват1иве вач1ине нухги лъаларого хут1арав, жидеца гьев бит1араб нухде ах1улел гьалмагъзабиги ругев: нахъе вач1а, гьале мун хвасарлъулеб бак1-абун. Жинца гьезул ах1иялъе жавабги кьоларев.
Жив щайт1аналъ ц1акъго къосизавун вук1ун. Гьеб х1алалде ккезе ниж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1акъаб диналдаса нахъ руссинаро.
Жегиги дуца абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, х1акъаб жоялде т1орит1ел цох1о Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ буго. Гьеб х1акъаб жоги ниж жинда ругеб динул ислам буго, цогидаб кинабго жо къосин буго. Нижеда амруги гьабун буго кинабго г1алам жинца хьихьулев Бет1ергьанасе мут1иг1лъизе. Кинабго г1ибадатги г1иц1го Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабизе.

وَأَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّقُوهُ ۚ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾

72. Жегиги нижеда амру гьабун буго паризаял какал рукуг1-сужда т1убазабун, цогидалги х1акъал ц1унун рай абун ва Аллагьасдаса х1инкъун г1ибадат гьабе абунги. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго ахираталда кинабго халкъ жинда аск1об бак1арулев ва гьезие жазаъ гьабулев.

وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۖ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ ۚ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ ۚ وَلَهُ

73. Гьев Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нижеца жиндие г1ибадат гьабулев: **жинца зобал-ракьал ва**

ٱلۡمُلۡكُ يَوۡمَ يُنفَخُ فِي ٱلصُّورِۚ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۚ وَهُوَ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

гьениб жаниб бугеб кинабго махлукъатги х1акъаб жоялдалъун бижарав.

Г1ададисеб жо гьабун бижич1о гьеб кинабго, жинда аск1об бугеб х1икматалда рекъон бижана. **Нуж гьев Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **г1азабалдаса х1инкъа, гьесие г1азаб гьабизе бокьараб мехалъ щибго заман ва бак1 къвариг1унаро. Цох1о «Кун» абураб раг1и абилебг1ан мехалда жиндие бокьараб жо т1убала. Аллагьасул раг1и ва х1укму жиб бук1ин х1акъаб жо буго.**

Ахираталда кинабго жоялъул ханлъиги цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **буго.** Исрафил малаикас суралъуб пулеб къо буго гьеб, г1адамал ч1аго гьарун т1аде рахъинаризе. **Жинда загьирабги, бат1инабги, аск1об бугебги, рик1к1ад бугебги кинабго жо лъалев вуго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**. Жинца гьабулеб х1укмуялъулъ ц1акъ г1адлу бит1арав, лагъзадерил маслих1атал жинда лъалевги вуго гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**.**

۞ وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصۡنَامًا ءَالِهَةً إِنِّيٓ أَرَىٰكَ وَقَوۡمَكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٧٤﴾

74. Дур къавмалъе насих1ат гьабун бице, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, Ибрагьим** عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ **аварагас жиндир эмен Азарида абураб г1уж: «Дуца хъанчалищ кколел жидее лагълъи гьабизе алагьзабилъун, мун вижарав, дуе ризкъи кьолев бет1ергьан Аллагьги тун. Дида лъалеб буго мунги дур къавмги т1убараб ва баянаб къосиналъулъ бук1ин»-абун.**

وَكَذَٰلِكَ نُرِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلۡمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

75. Гьединго Дица Ибрагьимида бихьизабуна ва лъазабуна зобалазда ва ракьазда жаниб бугеб жо, гьев жиндир иман лъеялъулъ якъиналда вук1ине, г1елму ва г1акълу бугев вук1ине, жинца къавм иман лъеялде ах1изе ва гьезие х1ужа-далил бицине.

Г1алимзаби хилиплъана гьаб аяталъул маг1на гьабиялъулъ. Г1емерисел г1алимзабаца абуна т1адег1анав Аллагьас Ибрагьим аварагасда зобал-ракьазда жаниб бугеб кинабго жо бихьизабуна ва жиндир рек1елъ гьеб лъайги гьабуна. Гьелдалъун Ибрагьим авараг Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъаталде валагьун щибго щаклъи гьеч1ел г1акъилал далилал рачине лъалев гьавуна.

Гьеб раг1и бит1араблъун гьабулеб буго жинда Аллагь разилъаяв Муг1аз ибну Жабалидасан имам Ах1мадица бицараб х1адис. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Дида дир бет1ергьан макъилъ вихьана ц1акъ берцинаб сураталда ва жинца дида абуна:*

«Я Мух1аммад ﷺ*, дуда лъалищ щиб жоялъулъ бугеб зобалазул агьлуялъул бах1с» – абун. Дица абуна: «Дида лъаларо, я дир Бет1ергьан»* – абун. *Цинги Бет1ергьанас жиндир квер лъуна дир к1иябго бугьналагаялда гьоркьоб – дида гьесул килщазул гьогьен дир к1иябго кереналда гьоркьоб бугеб г1адинаб асар лъугьана. Цинги бет1ергьанас дие кинабго жо загьир гьабуна ва дида гьебги лъана» –* абун. Х1адис къокъ гьабун тана.

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ رَءَا كَوْكَبًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلْأَٰفِلِينَ ﴿٧٦﴾

76. Цинги сордо т1аде бач1ун зодихъан ц1ва баккидал ва гьеб жинда бихьидал Ибрагьимица къавмалдараг1изе абуна: «Гьаб ц1ва буго дир Бет1ергьан»– абун.

Гьаб раг1и абиялъе г1иллаги бук1ана жиндир къавм бук1ин хъанчазего г1адин ц1вабзазеги, малаикзабазеги лагълъи гьабулел. Гьеб къавм мекъаб нухалда бук1ин бич1изабизе гьезул г1акълуялда релълъараб хабар бицун мисалал рачине байбихьана Ибрагьим аварагас. «Гьаб ц1ва дир бет1ергьан буго» – абураб раг1и жиндир рак1алда бугеб жо бицин бук1инч1о. Жинда якъинго лъалеб бук1индал кинабго махлукъаталъулги жиндирги Халикъ цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин. Цогиги г1илла бук1ана гьеб къавмалъ жидецаго зобал-ракьазда жанир ругел Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1ажаибал махлукъазул пикру гьабун, гьезул бет1ергьан вук1иналда далил бачине гьел ругьун гьари.

Цо г1алимзабаца гьаб аяталъе тафсир гьабун абуна: «Ибрагьим аварагас: «Ц1ваги, бакъ-моц1ги жиндир Аллагь вуго»-абураб заман гьев жеги гьит1инав лъимер вугеб мех бук1ана абун. Гьаб маг1на бит1араб гьеч1о.

Цинги гьаб ц1ва т1ерхьун араб мехалда Ибрагьимица абуна: «Гьадинал раккулел, т1ерхьунел жал дие рокьиларо ва гьел алагьаллъун рук1ине рекъеларо. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ине ккола жиндир х1ал хисуларев, кинабго жоялдаса жив т1ок1ав ва т1адег1анав.

فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾

77. Хадуб гвангъун, гургинлъун моц1 баккун бач1араб мехалъ Ибрагьимица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Гьаб буго дир Бет1ергьан»** – абун.

Доб ц1ва бихьараб мехальго г1адин моц1 бихьараб мехальги гьеб моц1 Аллагьлъун бук1ине бегьулареблъи къавмалда бич1ч1инабизе ва гьезул пикру ц1одор гьабизе бокьун абуна Ибрагьимица гьаб раг1иги. **Хадуб моц1ги т1ерхьун индал, жив х1айранлъун хут1арав чияс г1адин, Ибрагьимица абуна:**

«Валлагьи, дир бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **дун х1акъаб диналда ва г1акълу-лъаялда т1овит1ун вук1инч1евани, дунги къосараб, жидеда х1акъаб нух лъалареб къавмалдаса вук1инаан»** – абун. Нуж бит1араб нухалда гьеч1о абун къавмалда ишара гьабун абураб раг1и буго гьаб.

فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّى هَٰذَآ أَكْبَرُ فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾

78. Цинги гвангъун бакъ баккараб мехалъ, гьеб бакъалъ кинабго жоялда канлъиги хинлъиги щвезабулеб бихьидалго, **Ибрагьимица** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Гьаб бакъ буго дир бет1ергьан. Гьаб ц1ваялдасаги моц1алдасаги к1удияб буго ва гьалъул канлъиги хинлъиги буго» – абун. Сордо т1аде бач1ун бакъги т1ерхьун индал къавмалдехун хит1аб гьабун Ибрагьим аварагас абуна: «Я дир къавм, дун вац1адав вуго нужеца жидее лагълъи гьабун, Аллагьасде ширк гьабулеб кинабго жоялдаса»-абун.**

Дица г1ибадат цох1о Аллагьасе гурони гьабиларо. Нужеда бихьана гьал ц1вабиги, бакъ-моц1ги раккулел-т1ерхьунел рук1ин, гьединабго Аллагьасул махлукъ буго малаикзабиги. Нужецаго ганч1ил, ц1улал ва цогидаб жоялъул гьарурал хъанчал алагьзабилъун гьеч1еблъи ц1акъго мух1канаб жо буго.

Гьадин къавмалъ Аллагьасде ширк гьаби бат1улаб жо бук1иналъе жинца далил бачун хадуб, Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас къавмалда цеве ч1ун, гьез иман лъезе бокьун абуна:

إِنِّى وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

79. Х1акълъунго дица дир гьумер бусизабуна. Г1ибадат гьабиялдалъун дие бокьараб ва дица т1алаб гьабулеб жо гьариялдалъун. **гьаб кинабго махлукъ ва зобал-ракьал щибго жо гьеч1ого бук1ун хадуб жинца бижарав Бет1ергьан Аллагьасде. Дун киналго бат1улал диназдаса вуссун, Аллагь жинда разияб, исламияб диналда вуго ва дун ширк гьабулел г1адамаздасаги гьеч1о»** – абун.

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى فِى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى شَيْـًٔا ۗ وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾

80. Ибрагьим авараггун гьесул къавм къацандана, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1ин бицун, гьесие г1ибадат гьабиялде гьел ах1араб мехалъ. Ва жидеца гьесие х1инкъи кьезеги лъугьана жидер аллагьзабаз дуе зарал гьабич1ого

толаро абун, дуца гьездехун тункараб хабар бицунеб бугелъул. **Ибрагьимица абуна: «Нуж дидехун къацандулелищ ругел Аллагь цо вук1иналъе мук1урлъич1ого. Дун гьав Аллагьас х1акъаб нухда т1овит1ун вуго. Дун х1инкъуларо нужеца Аллагьасдехун ширк гьабулел, нужеца аллагьзаби руго абулел жалаздаса.**

Гьел руго жидер щибго гьунар гьеч1ел, жидеда канлъиги бихьуларел, раг1иги раг1уларел. Ва жидеда щибго зарал, яги хайир гьабизеги к1оларел. **Дида щибго къварилъи-зарал щоларо дир бет1ергьан Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **гьеб щвезе бокьун гурони. Дир Бет1ергьан жиндир г1елму-лъай кинабго жоялда г1ат1илъарав, гьелда сверун лъугьарав вуго. Нужеца гьаб бицунеб жоялъул пикру гьабуларищ ва нужее гьалъул ваг1заги лъугьунарищ?**

81. Дун кин х1инкъилев нужеца Аллагьасдехун ширк гьабулел бат1улал аллагьзабаздаса? Нуж х1инкъулел гьеч1о гурищ гьав х1акъав Аллагьасде ширк гьабизе, нужее щибго х1ужа-г1иллаги гьеч1ого ва Аллагьасул рахъалъан нужеде бач1араб амруги гьеч1ого. Нилъер киналха ругел х1инкъич1ого рук1ине мустах1икъал? Нужеца дида бице гьаб иш, нуж дагьабниги жо лъалел ратани.

وَكَيۡفَ أَخَافُ مَآ أَشۡرَكۡتُمۡ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمۡ أَشۡرَكۡتُم بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنٗاۚ فَأَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ أَحَقُّ بِٱلۡأَمۡنِۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٨١

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесул аварагзаби рит1ухъ гьарун, гьев разилъи т1алаб гьабун г1ибадат гьабулел ниж руго божаралльун рук1ине рекъарал. Хъанчазе лагълъиги гьабун кинабго г1аламалъул Бет1ергьанасде инкар ккурал нужее щибго жо гьеч1о жинда божизе ва жинца кумек гьабизе.

82. Жидеца иманги лъурал, цинги гьеб иманалда гьоркьоб щибго ширк кколеб жоги жубазабич1ел г1адамал руго дунялалда ва ахираталда жидее х1инкъи гьеч1ел. Бит1араб нухда т1орит1аралги гьал г1адамал руго.

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ ٨٢

83. Гьал церехун ругел аятазда жаниб бицараб жо буго Дир х1ужа ва далил, Дун цо вук1ин лъазе бокьарав чиясе. Дица гьал х1ужаби кьуна Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасухъе жиндир къавмалда т1ад гьесул авараглъи билъанхъизе ва жиндие**

وَتِلۡكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيۡنَٰهَآ إِبۡرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوۡمِهِۦۚ نَرۡفَعُ دَرَجَٰتٖ مَّن نَّشَآءُۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٞ ٨٣

гьел мут1иг1лъизе. Дица дие бокьарав чиясул даража-макъам эхеде борхизе гьабула. Х1акълъунго, Мух1аммад ﷺ**, дур Бет1ергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинца гьабулеб ишалъулъ х1акимияв вуго ва жинда кинабго жоялъул авалги ахирги лъалев вуго**.

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾

84. Дица Ибрагьим аварагасе Исх1акъ абун вас кьуна, хадув гьесул вас Яг1къубги кьуна, жиндир наслу нахъе хут1изе ва аварагзабилъун рахъун умматалъе т1орит1ел бук1ине. **Гьев к1иявго дица бит1араб диналда ва бахьи буголъиялда т1орит1ана.** Мушрикаллъун ругеб къавмалдаса ват1алъун Аллагьасе г1ибадат гьабизе Ибрагьим авараг ват1аналдаса нахъе араб мехалъ гьавуна гьесие вас, Исх1акъ абун ц1ар лъурав. Гьеб заманаялъ Ибрагьим лъимер жиндие бук1иналдаса хьул къот1ун вук1ана. Гьав Исх1акъги гьасул лъималги аварагзаби рук1ина абун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда рохелги бицана.

Гьаздасаги цеве дица Нух1 аварагги т1овит1ун вук1ана исламияб диналда. Гьав Нух1ил зурияталдаса жив вугев Ибрагьимил зурияталдаса Давуд аварагги, Сулейман аварагги вуго. Сулейман Давудил вас вуго. Гьав к1иявго жидее ханлъиги авараглъиги кьураздасан рук1ана. **Аюб авараг, Юсуп аварагги вуго.** Гьав к1иявго Аллагьас цадахъ рехсана жидер х1албихьи гьабурал рук1ун унти т1аде биччан ва туснахъалъув т1амун. **Муса ва Гьарунги руго.** Гьав к1иявго вацал руго ва Муса Аллагь жинда к1алъарав Калимуллагь вуго. **Дица гьадинаб лъик1аб, берцинаб жазаъ гьабула жидеца иман лъун лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал дир лагъзадерие.**

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾

85. Закария, Ях1я, Г1иса, Ильяс аварагзабиги руго. Гьал ункъалго Аллагьас цадахъ рехсана жал дунял теялда т1ад ч1арал зугьду ва вараг1 г1емерал рук1ун. **Гьав ункъавго авараг ц1акъ камилаб х1алалъ лъик1аб г1амал гьабулездасан рук1ана.**

وَإِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾

86. Исмаг1ил, Алясаг1, Юнус ва Лут1 аварагзабиги руго. Исмаг1ил авараг г1арабиязул эмен вуго, Ибрагьим аварагасул васги вуго, жинца эменгун цадахъ Каг1ба рукъ барав. Лут1 авараг Ибрагьимил вацасул

вас вуго. **Гьал киналго аварагзаби дица хира гьаруна ва т1ок1 гьаруна цогидаб кинабго г1аламалдаса:** жидее авараглъи кьун, жидер къавмаздаса т1ок1 гьаруна, щивав аварag щибаб заманаялъ.

وَمِنْ ءَابَآئِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ وَإِخْوَٰنِهِمْ وَٱجْتَبَيْنَٰهُمْ وَهَدَيْنَٰهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾

87. Гьал хириял аварагзабазул умумуздаса, гьазул хъизаналдаса, вацал-яцаздаса Дица г1емерал г1адамал исламияб диналде т1орит1ана. Дица гьел г1адамал лъик1лъи гьабулел рук1ун т1аса рищана ва бит1араб диналъул нухалдаги т1орит1ана.

ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَلَوْ أَشْرَكُوا۟ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾

88. Гьаб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан бугеб х1акъаб т1орит1ел. Аллагьас жиндие бокьарав чи т1овит1ула гьаб нухда. Гьал хириял аварагзабаца ва Дица т1аса рищарал лъик1ал муъминзабацаги дидехун ширк гьабун бук1арабани, гьазул гьабураб кинабго г1амал г1адада холаан.**

Ширк гьабиялъ гьал хириял чаг1азул г1амал г1адада хвезабураб мехалъ, цогидазул г1амал г1адада хвезаби ц1акъго лъик1 лъалеб жо буго.

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ۚ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟ بِهَا بِكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾

89. Гьал цере рехсарал аварагзаби руго дица жидее авараглъи кьурал, гьезухъе т1ехьги ва г1елму-лъайги кьурал, жидеца къавмал диналде ах1изе. Дица гьал аварагзабазе кьураб жоялда Маккаялъул мушриказ ва цогидал дур заманалъул къавмаз инкар ккуниги, гьел аварагзабаздаса ва гьезухъе кьурал т1ахьаздаса мунпаг1ат босизе дица цоги къавм вакил гьабун буго, гьаб диналде инкар кколареб.

Гьеб къавмги мугьажиралги ансаралги руго ва къиямасеб къо ч1езег1ан бит1араб нухда хьвадулел муъминзабиги руго.

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾

90. Гьал аварагзаби руго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **т1орит1арал ва жидеца гьесул нухда умматалги т1орит1улел. Гьазул нухда хьваде ва гьазда нахърилъалъа Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи бокьарал муъминзаби!**

Дуца абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьаб Къуръан буго кинабго г1алам бит1араб нухда т1обит1изе Аллагьас рещт1инабураб т1ехь ва дица**

гьаб Къуръан нужехъе щвезабиялде данде щибго ужра-мухьги гьарулеб гьеч1о.

91. Капураб къавмалъ т1адег1анав Аллагьасул къадру гьабич1о ва жидеда гьесул к1одолъи-гьунарги лъач1о, гьез абидалго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **цониги чиясде щибго жо рещт1инабич1ин абун.**

وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ إِذْ قَالُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ ۗ قُلْ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَـٰبَ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ۖ تَجْعَلُونَهُۥ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ۖ وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنتُمْ وَلَآ ءَابَآؤُكُمْ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

Гьабраг1и абуна Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасда ва гьесде рещт1ине гьабураб Къуръаналда инкар ккурал ягьудияз.

Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, щивха вугев Муса** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасде Таврат рещт1инабурав, жинца бануисраилал т1орит1улеб нурлъун жиб бук1араб. Гьеб Таврат нужеца бат1и-бат1иял кагътазда хъван бикь-бикьун буго ва гьелдаса нужее бокьараб жо г1адамазда бицунеб буго, нужее бицине бокьич1еб жо бахчулебги буго. Ва нужеца жиб бахчулеб жоги г1емер буго загьир гьабулелдаса. Нужеда гьеб Къуръаналдаса г1емераб жо лъана нужер диналъул амруялъулъ, нужеда лъалеб бук1инч1еб ва нужер умумуздаги лъалеб бук1инч1еб.**

Дуца цогиги гьал ягьудиязда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**; «гьаб Къуръанги жинца Муса аварагасда Таврат рещт1инабурав Аллагьас рещт1изабуна»-абун. Цинги дуца гьел ягьудиял жидерго бат1улаб жоялда те. Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьабила гьезие жазаъ.** Гьаб аяталъул тафсир гьабулел г1алимзаби чанго бат1ияб раг1и бицун хилиплъун руго. Дица цо гьоркьосеб маг1на хъван тана.

92. Дица Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **аварагасда рещт1инабураб гьаб Къуръанги жиндир баракат г1емераб т1ехь буго. Жинда церехун ругел т1ахьал жинца рит1ухъ гьарулебги буго.**

وَهَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

Инжил, Таврат, Забур ва цогидалги т1ахьал.

Дуца гьеб Къуръаналдалъун Маккаялъул агьлуялъе ва гьелда сверухъ ругел цогидал къавмазеги, хадуб кинабго г1аламалъеги, г1адамал рук1а, женал рук1а **х1инкъи кьезе рещт1инабураб буго, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**.**

Къиямасеб къоялда иман лъолел г1адамал жидеца гьаб Къуръаналдаги иман лъолел руго. Ва гьел муъминзаби жидеца

паризаял какал г1ужда раялда ва камилго раялда т1ад ч1аралги руго.

وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ قَالَ
أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمۡ يُوحَ إِلَيۡهِ شَيۡءٞ وَمَن قَالَ
سَأُنزِلُ مِثۡلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُۗ وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ
فِي غَمَرَٰتِ ٱلۡمَوۡتِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓاْ أَيۡدِيهِمۡ
أَخۡرِجُوٓاْ أَنفُسَكُمُۖ ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ عَذَابَ ٱلۡهُونِ
بِمَا كُنتُمۡ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ وَكُنتُمۡ
عَنۡ ءَايَٰتِهِۦ تَسۡتَكۡبِرُونَ ٩٣

93. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **г1унт1изабун гьереси бицунев чиясдаса зулму ц1ик1к1арав чи щивха вук1инев?** Гьесие шарик вуго абун, гьесда ващадав цоги Аллагь вуго абун. Яги Аллагьас жив авараглъун вит1ана, **жинде вах1юги гьабунин абулев чиясдасаги, жинде щибго жо вах1юги гьабич1ого бук1ун. Яги дицаги рещт1инабила Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **рещт1инабураб Къуръаналда релълъараб жоян абулев чиясдасанги.** Гьеч1о гьездасан зулму к1удияв чи.

Дуда гьал г1адамал рихьизе рук1аралани, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, жидеде т1аде хвалил мехтел бач1ун ч1вач1вадулел,** дуда ц1акъ зах1матаб амру бихьилаан. **Г1азабалъул малаикзабиги ругеб х1алалъ гьезул гьурмазда ва мугъазда кьабулел ва абулел: «Хехго къват1ире рахьинаре нужер рух1ал. Жакъа нужее ц1акъ х1акъир гьарулеб г1азаб гьабизе буго нужеца Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **х1акъалъулъ гьереси бицунеб бук1иналда данде ва Къуръаналда иман лъезеги ч1ух1ун рук1иналда данде.** Аллагьасул муг1жизатазул пикру гьабич1ого г1амал к1одолъи гьабиялде дандеги» **- абун.**

وَلَقَدۡ جِئۡتُمُونَا فُرَٰدَىٰ كَمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ أَوَّلَ مَرَّةٖ
وَتَرَكۡتُم مَّا خَوَّلۡنَٰكُمۡ وَرَآءَ ظُهُورِكُمۡۖ وَمَا
نَرَىٰ مَعَكُمۡ شُفَعَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُمۡ أَنَّهُمۡ
فِيكُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْۚ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيۡنَكُمۡ وَضَلَّ
عَنكُم مَّا كُنتُمۡ تَزۡعُمُونَ ٩٤

94. Ахираталда халкъ т1аде бахъизабун Аллагьасда цебе ч1езабидал, гьеб халкъалда абула: **Нуж дихье рач1ана гурищ щивав чи живго жинда, дица т1оцере дунялалда нуж рижараб х1алалъ:** нужер хъизаналдаса, боц1иялдаса рат1алъун, т1ад рет1ел-хьит гьеч1ого. **Дица дунялалда кьун бук1араб бечелъиги мугъазде нахъе рехун тана гурищ нужеца?** Жакъа гьаб зах1матаб къоялъ щибго жоялъ нужее мунпаг1ат гьабулеб гьеч1о гурищ?

Нужгун цадахъ дида рихьулел гьеч1о дунялалда нужеца дидехун ширк гьабун алагьзабилъун ккун рук1арал нужер шапаг1атчаг1иги. Нужеда гьоркьоб бук1араб кинабго бухьенги къот1-къот1ун ана. Нужедаса рик1к1алъана нужер шапаг1атчаг1и ва алагьзаби абун

рук1арал киналго бат1улал, гьересиял гьудулзаби.

۞ إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلۡحَبِّ وَٱلنَّوَىٰۖ يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَمُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتِ مِنَ ٱلۡحَيِّۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ٩٥

95. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ракьулъе рехараб мугь хъвалхьизабун, гьелдасан хур бижинабулев вуго, гьединго пихъил гага хъвалхьинабун гъвет1 бижинабулевги вуго. Бакъвараб гагаялдаса г1ат1гояб, ч1агояб гъвет1-хер бижизабулевги вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ва гьеб ч1агояб гъвет1-хералдаса бакъвараб мугь ва гага бахъизабулевги вуго.

Жинда Аллагь разилъаяв ибну Г1аббасица абуна: «Жинца капурчиясдаса муъминчи гьавулев вуго Аллагь ва муъминчиясдаса капурчи гьавулевги вуго»-абун. **Гьав вуго нижер Бет1ергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ, жинца кинабго жо бижунев, гьелъул тадбир гьабулев, жинца ризкъи кьолев. **Гьав Аллагьги тун нуж цоги щиб жоялдеха руссунел ругел?**

فَالِقُ ٱلۡإِصۡبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيۡلَ سَكَنٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ حُسۡبَانٗاۚ ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ ٩٦

96. Бец1аб сордо хъвалхьун рогьалил канлъи баккизе гьабулев вуго Аллагьجَلَّ جَلَالُهُ**. Инсан жиндилъ х1алхьолевлъун сордоги гьабурав. Бакъ-моц1ги гьабурав жидедалъун къоял, моц1ал, сонал рик1к1унеллъун ва жидер хьвади ц1акъ мух1канал. Гьаб кинабго жо буго жив гучав, жинда лагъзадерил маслих1атал лъалев Аллагьасул х1укму-къадаралдалъун г1уц1ун бугеб зобал-ракьазул хьвади.**

وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ لِتَهۡتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَٰتِ ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۗ قَدۡ فَصَّلۡنَا ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ٩٧

97. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго нужер Бет1ергьан; жинца нужее ц1ваби гьарурав, гьезул кумекалдалъун нужее ракъдада ва ралъдалълъ бец1аб сардилъ нух лъалеблъун рук1ине. Гьедин дица г1аламатал баян гьарула жо лъалел ва бич1ч1унел г1адамазе, гьелдалъун жидеда дир къудрат лъазе.**

وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَنشَأَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ فَمُسۡتَقَرّٞ وَمُسۡتَوۡدَعٞۗ قَدۡ فَصَّلۡنَا ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَفۡقَهُونَ ٩٨

98. Цох1о напсалдаса нуж рижин байбихьарав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго нужер Бет1ергьан.**

Аллагьасул салам лъеяв адам аварагасдаса байбихьана ракьалда бугеб кинабго халкъ бижи. **Цинги хадур нуж бихьиназул гьодидаса ва руччабазул лъимадул рукъалдаса мани данделъун рижуна.** Цоги маг1на гьабуна. Цинги хадур нуж ракьалда т1ад г1умру гьабун рук1уна ва

ракьул чохьонир хунги рук1уна абун. **Гьедин дица дир х1икматал баян гьарула жидеда жо бич1ч1улел г1адамазе,** жидеца пикру гьабизе кин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ инсан вижарав абун.

99. Жинца зодисан лъим рещт1инабурав вуго Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**, гьеб лъималдалъун дица кинабго херги бижизе гьабуна,** ах-хурги, бат1и-бат1иял т1аг1амал ва пихъалги рижизаруна. **Г1урччинаб, г1ат1гояб хералда т1ад т1ор бижинабуна, жинда жаниб т1ат1ала рек1ун г1емерал мугьал рук1унеб. Чамастакил гъвет1алъул т1егь бортун хадуб чамастак бижизабуна, жиб г1емераб ва нужее бет1изе, бак1аризе бигьаяб х1алалъ. Гьединго гьеб лъималдалъун ц1ибилалъул, зайтуналъул, соноялъул (граната) ахалги рижизаруна Цоцада релъарал пихъал рижана ва цо-цадаса бат1иял пихъалги рижана т1аг1ам, кьер, мах1 бат1иял.** Гьаб кинабго жо гьадин бижиналъ т1орит1ел гьабулеб буго гьаб бижинабурав Халикъ г1акъилав, х1алк1олев, жиндир ихтияр камилав вук1иналда.

وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦ نَبَاتَ كُلِّ شَيۡءٖ فَأَخۡرَجۡنَا مِنۡهُ خَضِرٗا نُّخۡرِجُ مِنۡهُ حَبّٗا مُّتَرَاكِبٗا وَمِنَ ٱلنَّخۡلِ مِن طَلۡعِهَا قِنۡوَانٞ دَانِيَةٞ وَجَنَّٰتٖ مِّنۡ أَعۡنَابٖ وَٱلزَّيۡتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُشۡتَبِهٗا وَغَيۡرَ مُتَشَٰبِهٍۗ ٱنظُرُوٓاْ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثۡمَرَ وَيَنۡعِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكُمۡ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ٩٩

Нуж балагье гьел пихъазда бижизе байбихьаралдаса барщун кваналеб лъугьинег1ан чан бат1ияб х1алалъ хисулеб хал гьабе. Ва гьезул пикру гьабун Аллагьасул х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабе. **Гьаб жо бижиналда жанир ц1акъ к1удиял г1аламатал ва х1ужа-далил буго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **цо вук1иналде т1орит1ел гьабулел, гьесде иман лъураб къавмалъе.**

100. Гьеб капураб къавмалъ Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **г1ахьалчаг1илъун жундул гьаруна, гьелги Аллагьас рижарал рук1аго. Гьединго жидеца Аллагьасе васал ва ясал руго абуна, щибго жидеда лъалеб жоги гьеч1ого. Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **ц1акъ вац1ц1адав ва т1адег1анав вуго мушриказ жиндие гьарулел мукъсанал сипатаздаса.**

وَجَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلۡجِنَّ وَخَلَقَهُمۡۖ وَخَرَقُواْ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتِۭ بِغَيۡرِ عِلۡمٖۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ١٠٠

101. Щибго мисал сурат гьеч1ого ва жинда релълъараб жо гьеч1ого бук1ун хадуб жинца зобал ракьал ратизарурав вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**. Бет1ергьан**

بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٞ وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٞۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ١٠١

Аллагьасе лъимер кин бук1унеб, жиндир ч1ужуги йик1унарев, хъизан-лъималаздеги х1ажатав гьеч1ев. Кинабго махлукъатги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **бижараб буго** ва кинабго халкъги гьесул лагъзал руго. Аллагьас бижараб ва гьесул лагълъун бугеб жо гьесул лъималлъун рук1унаро. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда кинабго жо лъалев вуго.**

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَٱعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾

102. Гьадин жив цогояв, жив гурев цоги гьеч1ев, жинца кинабго жо бижулев, гьелъул тадбир гьабулев ва гьелъие ризкъи кьолев, ахир къоялъулги жинца тадбир гьабулев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **вуго нужер Бет1ергьан. Гьав Аллагьасе гьабе нужеца лагълъи. Гьев Аллагь вуго кинабго жо жинца гьабулев, гьеб ц1унулев ва хьвадизабулев.** Гьев Аллагьасда таваккал т1амун рук1а ва гьесие лагълъи гьабун, гьев разилъи т1алаб гьабунги хьваде.

لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

103. Г1адамазул бералда жив вихьуларев, гьезул пикру хадуб гъоларев, амма жинда кинабго жо бихьулев ва лъалев вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ**. Жиндир лагъзадерида гурх1улев, гьезие маслих1атаб жо жинда лъалев вуго гьав Бет1ергьан Аллагь.**

Ибнукасирица абуна: дунялалда Аллагь г1адамазул бералда вихьуларев вук1иналъ ахираталда гьев муъминзабазда вихьи нахъч1валаро. Жиндие бокьараб х1алалда загьирлъила Аллагь جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазе-абун.

قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ وَمَنْ عَمِىَ فَعَلَيْهَا وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾

104. Нужехье Бет1ергьан Аллагьасул рахъалъан х1акъал х1ужаби жанир ругеб Къуръан бач1ана.

Гьелдалъун нужее х1акъабги бат1улабги жо бат1а гьабизе лъалеб, къосинги бит1араб нухги бихьулеб. **Гьелдалъун х1акъаб жо бихьарав чиясе жиндирго напсалъе бугеб лъик1лъи ва т1овит1и буго. Гьеб бихьич1ого бецавлъун хьвадарав чиясе гьелъул заралги къварилъиги жиндиего буго. Дун гьеч1о нужер г1амалал ц1унулев чи ва нужеда т1ад тарав хъаравул.** Дида т1адаб жо буго нужеда х1акъаб жо бицин ва нуж Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялде, гьесие г1ибадат гьабиялде ах1и.

وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ وَلِيَقُولُوا۟ دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾

105. Гьадин баян гьарула дица дир лагъзадерие шарг1иял нухал ва г1елмиял х1ужаби. Мушрикаца дудаги

абила Мух1аммад ﷺ, гьеб дуца бицунеб жо цересел умматазул т1ахьаздасан ц1алун ва лъазабун бицунеб жо бугин абун. х1акъаб жоялде г1енеккулел, гьелда нахърилълъунел г1адамазе дица гьаб х1укму баян гьабула: ай жидеца иман лъурал муъминзабазда гьаб кинабго жо бит1ун бич1ч1уна ва гьеб къабул гьабун гьез Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабула, гьесде ах1иги хьул лъейги жегиги ц1ик1к1ула.

Амма мушриказ щибаб х1ужа-далил бач1анщинахъе гьелда данде бицине, гьелда инкар кквезе нухал ралагьула ва гьезул къосин жегиги к1одолъула, гьелдалъун ахираталда бук1унеб г1азабги г1емерлъула.

ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾

106. Мун нахъвилълъа, Мух1аммад ﷺ, дур бет1ергьан Аллагьас дуда вах1ю гьабураб жоялда. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев жиндие лагълъи гьабизе бегьулев щивго гьеч1о. Дуца мушрикал жалго те ва гьез бицунеб жоялъул к1вар гьабуге.

Гьезул х1укму Аллагьас дуе хадуб баян гьабила. Мун т1ад ч1а гьесие г1ибадат гьабиялда.

وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكُوا۟ ۗ وَمَا جَعَلْنَـٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾

107. Т1адег1анав Аллагьасе бокьун бук1арабани жидеца ширк гьабилароан.

Ва гьелги бит1араб нухда т1орит1аралльун рук1инаан. Кинниги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие бокьараб х1укму гьабула. **Дица мун гьезда т1ад тарав хьаравулльун гьавич1о ва мун гьезул умурал т1уралев вакилги гьеч1о.** Дуда к1оларо гьел мушриказда иман лъезабизе, дуда т1адаб жо гьеч1о гьезухъе х1акъаб дин щвезаби гурони.

وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

108. Нужеца мушриказ жидее г1ибадат гьабулел хъанчазда ва цогидал гьересиял алагьзабазда рогьоб баге, я гьал муъминзаби! Нужеца гьезда рогьоб бараб мехалъ мушриказ Аллагьасдеги рогьоб балеб буго, тущманлъи гьабун, щибго г1илла гьеч1ого ва жидеда лъалеб жоги гьеч1ого.

Жинда аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидасан х1адис бицана: «Къурайшиязул куфараз Абут1алибида абуна (Г1али асх1абасул эмен, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе жинца квербакъи гьабулев

вук1арав): гьев Мух1аммадги гьесул асх1абзабиги ч1а абе нижер аллагьзабазда рогьо бач1ого ва гьезда тункулеб, гьел г1одорег1ан гьарулеб хабар бицинч1ого, гурони нижеца гьесул Аллагьасдаги рогьо базе буго ва гьесда инкар кквезе буго» – абун. Цинги Аллагьас гьаб 108 абилеб аят рещт1инабуна.

Гьадин дица щибаб умматалъе жидеца гьабулеб г1амал берцин бихьизабула. Ахираталда гьел киналго диде руссине руго ва жидеца гьабураб гьезда бицине буго, гьелъул жазаъги гьабизе буго.

Ибнужаририца Ассудий абулев г1алимасдаса бицана:

«Абут1алиб унтун хвалде г1агарлъараб мехалъ къурайшиязул бут1рул данделъана ва жидеца цоцаздехун абуна: «Рач1а нилъ Абут1алибихъе ине ва гьесда абизе дуца дур вацасул вас ч1езавеян нилъер аллагьзабазда г1айиб ч1ваялдасан. Нилъ нечезе руго Абут1алиб хун хадуб гьев Мух1аммад ч1вазе. Г1адамаз абизе бугелъул Абут1алиб ч1аго вугеб мехалъ х1инкъунги рук1ун, гьев хвараб мехалъ ч1вана нилъеца Мух1аммад абун».

Цинги киналго гьеб г1акълуялда рекъон Мут1алиб абулев чи вит1ана Абут1алибихъе гьесухъе рач1ине изну т1алаб гьабун. Абут1алибица изну кьун гьесде т1аде лъугьана ва жидер мурад бицана. Къурайшиязул бут1руз абуна: «Я Абут1алиб! Мун нижер к1удияв вуго ва нижеца х1урмат гьабулев щайихги вуго. Гьав дур вацасул васас нижер Аллагьзаби толел гьеч1о хъулухъ гьеч1еб хабар бицун. Дуца нижеда цеве ах1ун гьеб г1амал гьабугеян лъазабе Мух1аммадида. Жинца нижги нижер аллагьзабиги тани, нижеца гьевги гьесул Аллагьги тела» – абун.

Цинги Абут1алибица ах1ун, Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вач1ана. Жив ах1иялъе бугеб сабаб бицун хадуб аварагас ﷺ *абуна: «Нуж лъик1 ургъун, пикру гьабун, дие жаваб кье: дица нужеца т1алаб гьабулеб жо гьабуни нужеца дие цо раг1и абизе къот1и гьабулищ, гьеб раг1иялдалъун нуж киналго г1арабиязул ханзабилъун лъугьунеб, кинабго г1ажамияб халкъги нужее мут1иг1лъулеб ва нужее магъало кьун гьел халкъалги х1елулеб» – абун. Абужагьлица абуна: «Дур инсул ц1аралдалъун гьедула дун гьеб дуца абураб раг1и абизе ва цоги гьелда релъараб анц1го т1адеги абизе къот1и гьабула нижеца. Щиб раг1и гьеб бугеб?» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Нужеца абе «Лаилагьа иллаллагь» абун». Цинги гьел къурайшиязул ццим бахъана ва гьеб раг1и абиялдаса инкар гьабуна.*

Абут1алибица абуна: «Я дир вацасул вас! Дуца гьездаса цоги жо т1алаб гьабе, гьаб дур къавм ц1акъ х1инкъана дуца абураб

раг1иялдаса» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Я дир инсул вац! Дица цоги бат1ияб раг1и гьезда абиларо зодисан босун бакъ жидеца дир хъатиниб лъезег1ан. Гьедин жидеца дир хъатиниб бакъ лъуниги, гьеб гуреб бат1ияб раг1и дица абиларо» - абун. Гьеб раг1и жинца абуна т1убанго къурайшиязул хьул къот1ун бук1ине жив Аллагь جَلَّجَلَالُهُ *цо гьавилъун бугеб х1акъаб диналдаса вуссун гут1иялда. Цинги къурайшиял гьесда ц1акъ ццим бахъун т1аде рахъана ва гьез абуна: «Я дуца нижер алагьзабазде рогьоб бай тела, яги нижеца дудаги дуда амру гьабулесдаги (Аллагьасда) рогьоб бала»* – абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго: *«Аллагьасул ццим бахъарав чи вуго жинца эбел-инсуде рогьоб балев чи» – абун. Асх1абзабаца абуна: «Я расулуллагь* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ*! Кин цо чияс жиндирго эбел-инсуда рогьоб балеб?» – абун. Аварагас* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *абуна: «Гьав чияс цоги чиясул эбел-инсуда рогьоб бала, цинги дов чияс гьасул эбел-инсудаги рогьоб бала»* - абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Гьаб хирияб аяталда жаниб ва гьелда сверухъ аварагас бицараб хабаралда жанибги г1акълу бугел г1адамазе г1ибрат босизе лъик1аб ваг1за-насих1ат буго.

وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَئِن جَآءَتۡهُمۡ ءَايَةٞ لَّيُؤۡمِنُنَّ بِهَاۚ قُلۡ إِنَّمَا ٱلۡأٓيَٰتُ عِندَ ٱللَّهِۖ وَمَا يُشۡعِرُكُمۡ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ١٠٩

109. Гьал маккаялъул капурзаби ц1акъ къвак1арал гьаял гьедун жидеца къот1и гьабулел рук1ана жидехъе цо муг1жизат бач1ани, яги цо жидеца т1алаб гьабураб г1адатияб гуреб жо лъугьани жидеца гьелда иман лъезе бугин абун. Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **гьел муг1жизатал Аллагьасул амруялда руго ва жиндие бокьараб мехалъ загьир гьарула. Гьал мушриказул х1ал нужеда лъаларо, я гьал муъминзаби. Гьезухъе муг1жизатал рач1аниги гьел жидеца рит1ухъ гьаруларо ва гьезда иман лъоларо.**

وَنُقَلِّبُ أَفۡـِٔدَتَهُمۡ وَأَبۡصَٰرَهُمۡ كَمَا لَمۡ يُؤۡمِنُواْ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَنَذَرُهُمۡ فِي طُغۡيَٰنِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ١١٠

110. Дица гьел г1адамазул рак1ал ва берал дие бокьараб жоялде сверизарула. Гьезул иман лъолев иманалде вачуна, иман лъоларев жиндирго къосиналда тола. **Жидехъе гьаб Къуръан бач1ун хадуги гьелда иман лъеч1ел г1адамал дица жидерго къосиналда жанир тела щибго лъаларел г1абдалзаби г1адин:** унеб бак1ги лъаларого, гьабулеб жоги лъаларого свердулел рук1ина, ахиралда

жужах1алдеги лъугьинарила.

111. Дица гьал Мух1аммадиде ﷺ **ва Къуръаналде инкар кколел г1адамазде зодиса малаикзаби рещт1инарун рук1аралани ва гьезда хварал чаг1и к1алъан рук1араланиги, ва дица кинабго махлукъ данде бак1арун гьезда ццебе ч1езабуниги жидеца иман лъолеллъун гьеч1о гьеб къавм, Аллагьасе бокьун гьес иманалда вачарав чи гурони. Гьеб къавмалъул г1емерисел жидеда щибго жо лъаларел ва бич1ч1унарел руго.**

۞ وَلَوۡ أَنَّنَا نَزَّلۡنَآ إِلَيۡهِمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَحَشَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ كُلَّ شَيۡءٖ قُبُلٗا مَّا كَانُواْ لِيُؤۡمِنُوٓاْ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ يَجۡهَلُونَ ﴿١١١﴾

Гьезда рак1алде кколеб буго жидее бокьараб мехалъ иман лъелин жидеца абун, ва амма жидеда лъалеб гьеч1о иман лъейги инкар кквейги ва цогидаб кинабго жоги Аллагьасул ихтияралда бук1ин, гьес т1овит1арав гурев т1овит1ун кколареблъи, гьес ч1ового хут1изавурав ч1ового хут1улеблъиги. Маккаялъул мушриказ дуде тущманлъи гьабулеб бук1иналда дуца сабру гьабе Мух1аммад ﷺ.

112. Гьединго дица щивав аварагасде данде вахъунев цо-цо тущман гьавуна г1адамазул щайт1ан вук1унги, жундузул щайт1ан вук1унги. Гьел щайт1абаз цоцаде вах1ю гьабула г1адамал къосинари мурадалда берцинал раг1аби ва жидер махщел цоцазе бикьула. Т1адег1анав Аллагьасе бокьун бук1арабани гьел щайт1абазда к1олароан аварагзабазе зарал гьабизе. Аллагьас жиндир х1икматалда рекъон гьел аварагзабазул х1албихьи гьабизе биччараб буго жидеда т1аде гьал тущбабазул къварилъаби. Дуца гьел къурайшиязул мушрикал те, Мух1аммад ﷺ**, ва гьез дуе гьарулел х1иллаби ва макрабиги те.**

وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا شَيَٰطِينَ ٱلۡإِنسِ وَٱلۡجِنِّ يُوحِي بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ زُخۡرُفَ ٱلۡقَوۡلِ غُرُورٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُۖ فَذَرۡهُمۡ وَمَا يَفۡتَرُونَ ﴿١١٢﴾

Аллагь вуго мун ц1унулев ва гьезда т1ад бергьине дуе квербакъулевги.

113. Жидеца гьел берцинал гьерсал рицунел руго: **Аллагьасда ва ахираталда иман лъеч1ел г1адамал г1енеккизе ва гьезул рак1ал жидедехун гьет1изе ва гьел аварагасда нахърилълъиналдаса руссинаризе. Цинги гьезда ва гьез гьабулеб мекъаб пишаялда**

وَلِتَصۡغَىٰٓ إِلَيۡهِ أَفۡـِٔدَةُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ وَلِيَرۡضَوۡهُ وَلِيَقۡتَرِفُواْ مَا هُم مُّقۡتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾

гьел капурал г1адамал разилъизе. Ва жидер Аллагь разилъуларел г1амалал ва мунагьал гьариялда гьелги хьвадизе.

أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْتَغِى حَكَمًا وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ ٱلْكِتَٰبَ مُفَصَّلًا ۚ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾

114. Дуца гьел мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ, дица Аллагьги живго тун цоги чийищха ц1ехелев нужедаги дидаги гьоркьоб х1укму гьабизе? Х1акълъунго Аллагь вуго нужеда Къуръан рещт1инабурав, гьелда жаниб кинабго жоги баян гьабун: х1акъаб ва бат1улаб жо баян гьабун буго, къосинги ва т1орит1елги баян гьабун буго. **Дица жидехъе т1ехь кьурал ягьудиязда ва насраниязда лъала гьеб Къуръан дур Бет1ергьанас рещт1инабураб х1акъаб т1ехь бук1ин. Мун щакдарулездаса вук1унге Мух1аммад ﷺ.** Ва мушриказ бицунеб жоялъ дур иман заг1ип гьабуге.

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг щакдарулев, яги иман заг1иплъулев гьеч1о, гьаб буго умматалъе насих1ат гьабун абураб раг1и. Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицана: къурайшиязул мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна: «Дуца ягьудиязул яги насраниязул г1алимчи гьаве х1акимлъун жинца нилъеда гьоркьоб х1укму гьабизе жидехъ бугеб т1ехьалдалъун ва нилъеда бицине дур х1акъалъулъ гьениб хъван бугеб жо» – абун. Цинги Аллагьас гьаб аят рещт1инабуна (114 аят).

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾

115. Т1адег1анав Аллагьас рещт1инабураб калам т1убана жинца бицунеб жоялъул рит1ухъаблъун ва гьабулеб х1укму-къадаралъулъ г1адилаблъун, х1укму гьабиялда жаниб щибго зулму гьеч1еб. **Гьеб Аллагьасул каламалъе жиб хисизе, жиндир бак1алда бук1ине мустах1икъаб щибго жо гьеч1о.**

Аллагьасул х1укму хисизабулев чи гьеч1о, гьесул къадар нахъч1вазе к1олевги гьеч1о. **Х1акълъунго Аллагь нужер раг1и раг1улев ва кинабго х1ал лъалевги вуго.**

وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾

116. Гьаб ракьалда т1ад бугеб халкъалъул г1емерисел г1адамаз гьабулеб жоялда мун нахъвилълъани, Мух1аммад ﷺ, гьез мун х1акъаб нухалдаса къосинавизе

вуго. Халкъалъул г1емерисел куфру-ширкалда ругелъул. Гьел г1адамал диналъул амруялъулъ жидерго рак1алде ккарал хиялазда нахърилълъарал руго.
Жидер умумуз гьабулеб бук1араб дин х1акъаб жо бугин абун, гьезда нахърилъун руго. **Гьаб къавм бит1араб нухалда гьеч1о ва гьереси бицунелги руго.**

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعۡلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِۦۖ وَهُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُهۡتَدِينَ ١١٧

117. Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь жинда лъалев вуго бит1араб нухалдаса къосарав чи. Гьесие ахираталда квешаб жазаъги бук1ине буго. **Гьединго дур Бет1ергьанасда лъала бит1араб исламияб диналда ругел г1адамал.** Ва гьезие ахираталда алжаналъул ниг1матал рук1ине руго.

فَكُلُواْ مِمَّا ذُكِرَ ٱسۡمُ ٱللَّهِ عَلَيۡهِ إِن كُنتُم بِـَٔايَٰتِهِۦ مُؤۡمِنِينَ ١١٨

118. Гьаб аят рещт1ине гьабиялъе сабаб бицана. Мушрикаца муъминзабаздехун абуна: «Нужеца абулеб буго нуж ругин Аллагьасда иман лъурал г1адамал, амма нужеца Аллагьас хвезабураб жо кваналеб гьеч1о. Гьеб Аллагьас хвезабураб жо кванай лъик1аб буго нужеца хвезабураб жо кванаялдаса» – абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас гьаб аят рещт1ине гьабуна:
Нужеца кванай жинда т1ад Аллагьасул ц1ар рехсон шарг1алда рекъон хъураб жо, нуж Аллагьасул Къуръаналда божулелллъун ратани.

وَمَا لَكُمۡ أَلَّا تَأۡكُلُواْ مِمَّا ذُكِرَ ٱسۡمُ ٱللَّهِ عَلَيۡهِ وَقَدۡ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيۡكُمۡ إِلَّا مَا ٱضۡطُرِرۡتُمۡ إِلَيۡهِۗ وَإِنَّ كَثِيرٗا لَّيُضِلُّونَ بِأَهۡوَآئِهِم بِغَيۡرِ عِلۡمٍۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُعۡتَدِينَ ١١٩

119. Нужее бугеб жо щиб, Аллагьасул ц1арги рехсон хъураб жо кванач1ого тезе ккани, Аллагьас нужее баянги гьабун бук1аго жиб кваназе х1алал гьабураб ва х1арам гьабураб жо. Х1алалаб жо щвеч1ого ракъуца хвеялде ккараб мехалъ х1арамаб жо кваназе бегьиги баян гьабуна нужее. Гьел мушриказ бицунеб жоялъ нуж щакдаризаруге.
Капурзабаца гьезда г1енеккарал г1емерисел г1адамал бит1араб нухдаса къосинарула. Жидер напсазе бокьулеб жо бицун, гьелда хьвади берцин бихьизе гьабун. **Аллагьасул шарг1алда рекъон гьеч1ого жидее бокьараб жо гьабун хьвадулелллъун гьарула. Х1акълъунго Аллагьасда лъала жиндир шарг1иял нухал хвезарун,**

г1орхъолъан рорч1ун хьвадулел г1адамал. Гьаб раг1иялда жаниб х1алалаб х1арам гьабун, х1арамаб х1алал гьабун хьвадулел г1адамазе къвак1араб х1алалъ х1инкъи кьей буго.

Арразе абулев г1алимас абуна: гьаб аяталда жаниб нилъее баян гьабун буго Аллагьасул диналда жаниб цо г1адамаз бицараб жоялда нахъвилълъун, гьезул раг1иялда мугъч1ван, г1адамазе шарг1ияб х1укму бицине х1арамаб бук1ин. Г1адамаз бицунеб г1емерисеб жо жидерго напсалъе бокьараб жоялда рекъезабун бицунеб бук1уна. Жинцаго г1амал гьабизе кканиги, г1адамазе фатва (х1укму) кьезе кканиги шарг1ияб далил ц1ехон, имамзабазул т1ахьазда хъван бугеб жоялде валагьун, гьелда нахъвилълъун хьвадизе т1адаб буго. Бицунеб раг1араб щинаб жо бит1араб бук1унаро: гьабулеб бихьанщинаб жоги шарг1ияб нух бук1унаро гьеб жо бицунел ва гьабулел г1адамал ц1аларал чаг1и ругониги ва жидеда г1адамал нахърилълъунел, гьез рик1к1унел чаг1и ругониги.

120. Нужеца загьирго ва балъго гьабулеб, жиб гьабиялдалъун нуж мунагьалъулъ кколеб г1амал гьаби те. Жидеца мунагьал гьарулел, Аллагьасдаса х1инкъуларел г1адамазе ахираталда жужах1алъул г1азаб гьабизе буго.

وَذَرُوا۟ ظَـٰهِرَ ٱلْإِثْمِ وَبَاطِنَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْسِبُونَ ٱلْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا۟ يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾

Дунялалдагоги гьабула Аллагьас квешал г1амалазул жазаъ, амма киназего гьабуларо ва кидагоги гьабуларо. Ахираталда щибго жо гъоркь теч1ого, щибго жо гьоркьоб теч1ого, щибаб г1амал бихьун гьелда рекъон жазаъ гьабула Аллагьас.

121. Нужеца Аллагьасул ц1ар т1ад рехсеч1еб жоялъул гьан кванаге. Хъанчазе, ханзабазе, х1акимзабазе хъураб жо кванаге: жиб хъолеб мехалъ гьезул ц1арги рехсараб, гьезие хъвезе ниятги гьабураб. **Гьединаб жо кванай ц1акъ к1удияб мунагь буго. Х1акълъунго щайт1абаца жидеда нахърилълъарал гьудулзабазда малъула нужедехун къецандизе ва Аллагьасул шарг1алда рекъон х1арамаб жо х1алалаблъун бихьизабизе. Гьел г1адамазда г1енеккун, гьезда мут1иг1лъани, нужги Аллагьасде ширк гьабулел г1адамал рук1уна.** Ва бит1араб исламияб нухдаса хъущт1ула. Аллагьасе дин гьабулев чияс гьеб Аллагьас малъухъин гьабизе ккола.

وَلَا تَأْكُلُوا۟ مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُۥ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَـٰدِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾

«Аллагьасул ц1ар жинда т1ад рехсеч1еб жоялъул гьан кванаге»- абураб рагьиялъул маг1на буго ургъунго гьеб жо хъолеб мехалъ Бисмиллагь абич1ого тей. К1очон гьеб Бисмиллагь абич1ого хут1ани бусурманчияс хъураб жоялъул гьан кваназе бегьула. К1иабилебги мурад буго Аллагьасул ц1арги рехсеч1ого цоги щиб бугониги жоялъул ц1ар рехсей. Гьедин хъураб жоялъул гьан кваназе х1арамаб буго. Гьаб буго к1вар гьабизе кколеб масъала. Ригьин гьабулеб мехалъ, гьобол вач1араб мехалъ ва цоги щиб ишалъе бугониги х1айван хъвезе къасд гьабурав чияс гьеб х1айван хъвезе ккола Аллагьасул ц1арги рехсон, гьесул амруялда нахъвилълъун, х1алалаб х1алалъ гьеб х1айваналъул гьан кваназе къасдги гьабун. «Дица гьоболасе хъолеб буго гьаб х1айван» – абун ният гьаби шарг1алда бегьуларо.

أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَٰهُ وَجَعَلْنَا لَهُۥ نُورًا يَمْشِى بِهِۦ فِى ٱلنَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُۥ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَٰفِرِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾

122. Жив хварав чиясда релълъун вук1арав капурав чи, жиндир рак1ги беццав, х1акъаб нухги бихьуларев, **цинги дица жив иманалъул нурги рек1елъе рехун ч1аго гьавурав, г1адамазда гьоркьов живго хьвадизе ва цогидал г1адамазеги т1орит1еллъун бук1унеб иманалъул гвангъараб нурги Дица жиндие гьабурав. Гьав чи релълъун вук1унищ куфруялъул бец1лъукьго хут1арав, гьенисан къват1иве вахъине нух батуларого вугев чиясда.** Гьав к1иявго чи цоцада релълъун рук1унаро. **Гьадин капурал г1адамазда берцин бихьизабун буго жидеца гьабулеб г1амал.** Ва гьел щибго х1инкъиги гьеч1ого куфруялъул ва Аллагьасде г1ассилъиялъул нухалда хьвадулел руго

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَٰبِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا۟ فِيهَا ۖ وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾

123. Дица Макка шагьаралъул к1удиял г1адамал ва мушриказул церехъаби гьарун ругел г1адин г1адамал диналдаса нахъч1валел, х1илла-макру гьабун халкъ гуккулел чаг1илъун, гьединго щибаб шагьаралда Дица гьаруна бечедал чаг1аздаса ва х1акимаздаса к1удиял мунагьал гьарулел ва купру-ширкалда г1агарал г1адамал, жидеца пасалъи гьабизе ва г1адамал х1акъаб Аллагьасул диналдаса руссинаризе ва къосинаризе.

Гьаб пишаги Аллагьас гьабуна жинда мут1иг1алги г1асиялги г1адамал загьираб лъаялдалъун лъазе. **Ва амма гьал г1адамаз гьабулеб макру**

ва х1илла жидерго напсазе заралалъе гьабулеб буго ва гьезда лъалебги гьеч1о гьаб иш гьадин бук1ин. Ц1акъ ч1ух1арал, ах1макъал г1адамал руго гьал. Гьазул ч1ух1иялъул ва г1амал к1одолъиялъул бицун т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

وَإِذَا جَآءَتۡهُمۡ ءَايَةٞ قَالُواْ لَن نُّؤۡمِنَ حَتَّىٰ نُؤۡتَىٰ
مِثۡلَ مَآ أُوتِيَ رُسُلُ ٱللَّهِۘ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ حَيۡثُ
يَجۡعَلُ رِسَالَتَهُۥۗ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ أَجۡرَمُواْ
صَغَارٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعَذَابٞ شَدِيدُۢ بِمَا
كَانُواْ يَمۡكُرُونَ ١٢٤

124. Жидехъе Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад х1акъав ва рит1ухъав авараг вук1иналъе, **х1акъаб х1ужадалил бач1араб мехалъ, гьез абулеб буго: «Нижеца гьав Мух1аммадил расуллъун вук1ин рит1ухъ гьабиларо, нижехъги Аллагьасул расулазухъе кьолеб т1ехь ва муг1жизат кьезег1ан абун.**

Жидеца х1алхъублъи гьабун, аварагасде инкар ккун абулеб раг1и буго гьаб. Жидеца иман лъолеллъун рук1ун абулеб раг1и гьеч1о.

Аллагьасда инкар ккурал, хъанчие лагълъи гьабулеб агълулъун жалги рук1аго, гьезие бокьун буго Аллагьас жидее муг1жизаталги кьезе, цинги гьелги кумекалъе ккун Аллагьасе г1ибадат гьабиялдаса халкъ буссинабизе. Ц1акъ к1удияб купруги, ч1ух1иги буго гьаб. Гьазул раг1и нахъч1ван Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

«Аллагьасда лъик1 лъала жинца рисалат лъихье кьелебали ва щив гьелъие мустах1икъав вугевги». Аллагьас аварагзабилъун рук1ине халкъалдаса т1аса рищула рац1ц1адал, жидер лъик1лъи машгьурал г1адамал. Къосарал, къабих1ал г1амалазул бет1ергьабилъун ругел капурзаби гьаруларо аварагзабилъун. Жиндир шариг1ат баччизе, гьеб ц1унизе ва умматалъухъе щвезабизе Аллагьас бищунго лъик1ал г1адамал т1аса рищула.

Киналго аварагзабиги гьезул заманалъул г1адамаздаса бищун хирияздаса рук1ана. Жидеда Аллагьги к1очарал, Аллагьасда жалги к1очарал, х1алихьатал пишабазул бет1ергьабилъун ругел, жидеца Аллагьасде г1асилъи т1аса бищарал, гьесие гьабизе т1адаб г1ибадат хъанчазеги гьабулел, Аллагьасеги г1асилъун щайт1аналъе мут1иг1лъарал г1адамал аварагзабилъун кин рук1инел?

Гьаб к1удияб ч1ух1и жиндилъ бугеб раг1и абун ва цогидалги къабих1ал пишаби гьарун купру-ширкалдалъун **к1удиял мунагьал гьарурал г1адамазда ц1акъ гьел г1одорег1ан гьарулеб г1азаб щвезе буго ва гьел Аллагьасда аск1об жидер щибго къимат гьеч1ел г1адамаллъун рук1ина.** Жидецаго гьабураб макруялъул жазаълъун буго гьезие гьаб г1азаб ва г1одорег1анлъи.

Аллагьасул гьаб къот1и дунялалдаго х1акълъана Маккаялъул

мушриказул церехъабазе. Бадроялда рагъулъ ч1ван, мах1царал балканал рехулеб гвандинир жал рехун, гьеб гвендил раг1алда ч1ун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас щивасул ц1ар ккун ах1ун абуна: *«Гьанже батана гурищ Аллагьас къот1и гьабураб квербакъи муъминзабазе. Нужеда батанищ Аллагьас нужее къот1и гьабураб г1одорег1анлъи ва г1азаб»* – абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Аллагь жиндир г1адлу бит1арав хан вуго, жиндир х1укму г1акъилав х1аким вуго, жиндир гуч бергьарав малик вуго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго:

«Къиямасеб къоялъ, дунялалда х1илла-макру гьабун хьвадулел рук1арал г1адамазул мугъалда нахъаса т1аде баккун байрахъ бук1уна ва гьеб байрахъалдалъун кинабго г1аламалда лъала гьев чи х1иллачи вук1ин»-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьаб амру гьадин бук1иналъе г1иллаги бицана, дунялалда х1илла-макру г1адамазда лъач1ого, бахчун, балъгого гьабулеб жо бук1унелъул, ахираталда гьев чи загьир гьавулев вуго кинабго г1аламалда ва гьесул х1илла жинда т1ад т1ибит1ун парпадулеб байрахълъун лъугьунеб буго.

فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهۡدِيَهُۥ يَشۡرَحۡ صَدۡرَهُۥ لِلۡإِسۡلَٰمِۖ وَمَن يُرِدۡ أَن يُضِلَّهُۥ يَجۡعَلۡ صَدۡرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجٗا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي ٱلسَّمَآءِۚ كَذَٰلِكَ يَجۡعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجۡسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٢٥﴾

125. Т1адег1анав Аллагьасе цо чи иманалда т1овит1изе бокьараб мехалъ, гьесул керен г1ат1ид гьабула жинда жаниб ислам лъугьине.

Гьеб рек1елъе иманалъул нур лъугьун гьелдалъун Аллагь цо гьавизе, гьесул шариг1ат къабул гьабизе х1адураблъун лъугьуна рак1 ва черх.

Жидеда Аллагь разилъаял Ибнужаририца ва Г1абдуразакъица бицараб х1адисалда буго:

«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъана гьаб аяталъул х1акъалъулъ ва гьев жинца гьикъулев чияс абуна: «Гьасул керен кин г1ат1илъулеб, я расулуллагь» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Нур буго гьеб рек1елъе реххулеб, цинги рак1 г1ат1илъулеб» – абун». Жидеда Аллагь разилъаял асх1абзабаца абуна: «Гьеб нур рек1елъе лъугьин жиндалъун лъалел г1аламаталго ругищ?» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьелъие г1аламат буго ахираталъул рукъалдехун рак1 гьет1и, гьаб жинца гуккулеб дунялалдасан ват1алъи, хвалие х1адурун вук1инги, гьеб хвел т1аде щвелелде цевего» – абун.

Т1адег1анав Аллагьасе иманалдаса къосаравлъун гьавизе

бокьарав чиясул керен ц1акъ къваридаблъун гьабула, жинда жаниб щибго жо лъугьунареб, жив зобалазде вахине лъугьун гьениве вахине к1оларого, х1ухьел ц1азе к1оларого хут1арав чиясда релълъун. Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас абуна: «Мунапикъасул керен ц1акъ къваридаб буго, ислам ц1акъ г1ат1идаб жо буго, гьедин бугелъул мунапикъазул рек1елъе иман лъугьунаро, т1асан гьел иман лъурал г1адин хьвадулел ругониги»–абун.

Аллагьасул Къуръан муг1жизат бук1иналде т1орит1ел гьабулеб раг1и буго гьаб аяталда жанибги. «Жив зодове вахине къасд гьабун къеркьолев чиясул керен къварилъулеб г1адин»– абураб раг1иялъ бицунеб буго ц1акъго борхатаб бак1алде вахунев чи жиндие гьава г1оларого, кислород дагьлъун, х1ухьел ц1азе зах1малъун хут1улеблъи. Гьаб г1елму лъазе рес бук1инч1о Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда Къуръан рещт1инабулеб мехалъ рук1арал г1адамазда.

Гьаб дунялалда иман-ислам жаниб лъугьиналдаса мунапикъазул ва капурал г1адамазул керен-рак1 къварид гьабураб г1адин, **Т1адег1анав Аллагьас жинда иман лъеч1ел, аварагасда нахърилълъинч1ел г1адамазда т1ад дунялалъул г1одорег1анлъиги ахираталъул г1азабги гьабула.**

وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾

126. Гьаб буго Мух1аммад ﷺ **дур Бет1ергьанасул нух, жиб бит1араблъун бугеб. Х1акълъунго дица г1емерал аятал рещт1изаруна ва х1ужа-далилги бачана жидеда жо бич1ч1унел г1адамаз гьелдасан мунпаг1ат босизе ва иман лъезе.**

۞ لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

127. Аллагьасул диналда жал хьвадулел, жидеца бицараб жоялъул пикру-тадбирги гьабулел муъминзабазе Даруссалам абураб алжан х1адурун буго (жинда жаниб божилъи, саламалъи бугеб рукъ) **Бет1ергьанасде аск1оре щвараб мехалъ гьел жанир ч1езе. Гьев Аллагь вуго, цоги щивго чи гьеч1о, гьезул умуразул тадбир гьабулев Вали,** жидее квербакъулев На́ссирги. Дунялалда иман лъун лъик1аб г1амал гьабун жал хьвадун рук1иналде данде бугеб Аллагьасул жазаъ буго гьеб.

Ибнукасирица абуна: гьаб алжаналда «Даруссалам» абун ц1ар теялъе х1икмат буго гьанир жанир лъугьинарулел муъминзаби

дунялалда бит1араб нухда хьвадун мунагь-хат1аялдаса саламатлъун хут1арал рук1ин. Хириял аварагзабазул нухда хьвадун дунялалъул къварилъабаздаса саламатлъана ва хвасарлъана гьал муъминзаби, ахираталда «Даруссалам» абураб алжаналде лъугьинарун гьезие Аллагь разилъиги щвана.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم مِّنَ ٱلْإِنسِ ۖ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلْإِنسِ رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ خَٰلِدِينَ فِيهَآ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾

128. Дуца къавмалъе ваг1залъун бук1ине бице, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Т1адег1анав Аллагьас г1адамалги жундулги къиямасеб къоялъ данде гьарун гьезда абулеб г1уж: Я гьаб жундузул жамаг1ат! Нужеца дунялалда рук1аго ц1акъ г1емерал г1адамал къосинаруна.

Гьеб щай нужеца гьабураб абун бадибч1вай гьаби буго гьаб раг1иялъул маг1на.

Жундулгун гьудуллъи гьабун рук1араз абула: Я нижер Бет1ергьан! Гьезги ниж г1адамазги цоцаздаса мунпаг1ат босана. Женаз нижеда дунялалда лазат, шагьват щолеб жо малъана, гьелдалъун нижги лъик1аб жо гьабулел ругеб г1адин рохун рук1ана. Ниж къосиналдаги т1амун, жидер мурадалги т1уран рохун женалги рук1ана. **Гьедин дунялалъ гуккун рук1аго, дуца ц1араб заман лъугьун нижги хун хабалъе ана.** Гьале гьанже т1аде рахъинарун дуда цереги ч1ун руго» – абун. Гьабги г1узру бицунеб раг1и буго, дунялалда гьабураб мекъаб хьвадиялда мук1урлъун, Аллагь гурх1илародай абун хьул лъун.

Т1адег1анав Аллагьас абула: «Жакъа г1узру къабул гьабулеб къо гьеч1о. Нуж киналго жанире руссунеб бак1 жужах1алъул ц1а буго ва гьенир даимго рук1инеги руго. Аллагьасе бокьараб заман жужах1алда жанир гьеч1ебги бук1ина нужер» – абун.

Гьеб раг1иялъе г1емер бат1и-бат1ияб тафсир гьабун буго. дица дирго рак1 жинда араб цо маг1на хъван тана. **Х1акълъунго дур бет1ергьан Аллагь жинца гьабулеб ишалъулъ х1акимияв вуго, жиндир лагъзадерил х1ал ва гьезие гьабулеб жазаъги лъалев вуго.**

وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾

129. Гьал жундузулги г1адамазулги цоцазе квешал гьудулзаби гьарураб г1адин, Дица г1адамазул цоял цоязда т1адеги т1амула гьез гьарурал зулмаби сабаблъун.

Гьаб аятги г1адамазе зулму гьабулезе х1инкъи кьолеб буго, нужеца гьеб зулму теч1они дица нужеда т1ад нужее зулму гьабулел г1адамалги

т1амила абун.

Жинда аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Т1адег1анав Аллагь цо къавмалда разилъараб мехалъ гьезул амру жидер бищун лъик1азда кодоб гьабула. Гьеб къавмалда Аллагьасул ццим бахъараб мехалъ гьезул амру бищунго квешазда кодоб гьабула» – абун.

Динар ибну Маликица абуна: «Дица х1икматалъул т1ахьаздаса ц1алана т1адег1анав Аллагьас абулин: Дун вуго нужер Бет1ергьан Аллагь, ханзабазулги хан. Ханзабазул рак1ал дир хъатинир руго. Дие мут1иг1лъарав чиясе ханзабазул рак1ал дица гурх1ел-рах1матлъун гьарила. Диде г1асилъарасе ханзабазул рак1ал балагьлъун гьарила. Нуж ханзабазда хьандолел рук1унге, нужеца тавбо гьабе ва дида русса, дица ханзабиги нужее тамах гьарила» – абун.

130. Я гьал жундузул ва г1адамазул жамаг1атал! Нужехъе нужедаго гьоркьосан аварагзаби рач1ана гурищ, нужеда дир дин бицунел ва нужее гьаб къиямасеб къо бук1инги, гьанир нуж х1исаб-мизан гьабизе т1аде рахъинарун дида цере ч1олеблъиги бицунел? Гьел жамаг1атаз абула: «Бит1араб буго бет1ергьан Аллагь. Жакъа нижеца нижерго напсазе заралалъе нуг1лъи гьабулеб буго» - абун. жидер цоги абизе раг1иги бук1унаро, кьезе жавабги бук1унаро ва гьел жидерго куфруялъе ва г1ассилъабазе мук1урлъула.

يَٰمَعۡشَرَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِي وَيُنذِرُونَكُمۡ لِقَآءَ يَوۡمِكُمۡ هَٰذَاۚ قَالُواْ شَهِدۡنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَاۖ وَغَرَّتۡهُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ١٣٠

Дунялалъул ч1аголъиялъ гуккун хьвадана гьал г1адамал, гьанже жидерго напсазе нуг1лъиги гьабуна жидеца дунялалда рук1аго Аллагьасде инкар ккун бук1иналда. Гьаб ц1одорал г1адамазул х1ал гьеч1о, гьеб къо нуж киназдаго т1аде бач1ине буго, нуж ц1одорго рук1а ва Къуръаналъ бицунеб жоялдаса ваг1за-насих1ат босе.

131. Гьаб аварагзаби рит1и ва къавмазда рисалат щвезабиялъул х1икмат буго, Мух1аммад ﷺ, дур бет1ергьан Аллагь жинца г1адамал гьалаг гьаруларев вук1ин гьезухъе х1акъаб дин щвезабун ва гьезие х1инкъи кьун хадуб гурони.

ذَٰلِكَ أَن لَّمۡ يَكُن رَّبُّكَ مُهۡلِكَ ٱلۡقُرَىٰ بِظُلۡمٖ وَأَهۡلُهَا غَٰفِلُونَ ١٣١

132. Щивав жинца г1амал гьабурав чиясде ахираталда гьесда рекъараб даража-макъам буго.

وَلِكُلّٖ دَرَجَٰتٞ مِّمَّا عَمِلُواْۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعۡمَلُونَ ١٣٢

Лъик1лъи гьабурасул лъик1аб, т1адег1анаб даража буго, квешлъи гьабурасул г1одобег1анаб даража буго. **Х1акълъунго дур Бет1ергьан лагъзадерил г1амал жинда лъаларев гьеч1о.** Щивав чиясе ахираталда жинца гьабураб г1амалалъул жазаъ батизе буго, г1акълу бугел г1адамал кант1ун рук1а абе.

133. Дур Бет1ергьан Аллагь щибго жоялда х1ажатав гьеч1ев, кинабго рахъалъан бечедав вуго. Лагъзадерил г1амалалда жив х1ажатав гьеч1о, гьезул мут1иг1лъиялдаса жиндие хайир бугев, г1ассилъиялдаса зарал бугев гьеч1о. **Жиндие рокьарал г1адамазе ва жиндие мут1иг1ал муъминзабазе лъик1лъи гьабулев, гьезда гурх1улев вуго. Аллагьасе бокьани цо г1азабги т1аде биччан нуж гьалаг гьарун т1аг1инарила ва нужер бак1алда цоги къавм бижина, нужеда ццере цоги къавмалги рук1ун гьезда хадур нужги рижарал г1адин.** Нужеца г1ассилъаби те ва Аллагьасул диналдеги русса, гурони Аллагь жиндир х1алк1олев вуго нуж гьалаг гьаризе ва кьолболъанго т1аг1инаризе.

وَرَبُّكَ ٱلۡغَنِيُّ ذُو ٱلرَّحۡمَةِۚ إِن يَشَأۡ يُذۡهِبۡكُمۡ وَيَسۡتَخۡلِفۡ مِنۢ بَعۡدِكُم مَّا يَشَآءُ كَمَآ أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوۡمٍ ءَاخَرِينَ ١٣٣

134. Нужее къот1и гьабураб ахиратги х1исаб-мизанги щибго щаклъи гьеч1ого бач1инесеб жо буго. Нуж Аллагь г1ажиз гьавун гьесул х1алк1олъиялдаса рорч1улел гьеч1о ва нужер лъутизе, к1анцизе бак1ги гьеч1о.

إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَأٓتٖۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعۡجِزِينَ ١٣٤

135. Дуца къавмалда абе, Мух1аммад ﷺ **! Я дир къавм, нуж нужерго куфру-ширкалда рук1а ва дидехун тущманлъи гьабулелги рук1а. дунги Аллагьас дида малъараб диналда ч1ун гьелда г1амал гьабун вук1ина. Ахираталде щун Аллагьасул г1азаб х1акълъараб мехалъ нужеда лъазе буго лъик1аб ахират лъие бугебали. Х1акълъунго бат1улаб жоялда ругел зулмучаг1азул лъик1лъиялда кверщел батуларо.**

قُلۡ يَٰقَوۡمِ ٱعۡمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمۡ إِنِّي عَامِلٞۖ فَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ١٣٥

136. Къурайшиязул мушриказ жидеца хьараб хуралдаса ва хьихьараб боц1иялдаса Аллагьасеги цо бут1а гьабуна ва гьез абуна: «Гьаб буго Аллагьасе бугеб бут1а» – абун. Гьеб

وَجَعَلُواْ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلۡحَرۡثِ وَٱلۡأَنۡعَٰمِ نَصِيبٗا فَقَالُواْ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعۡمِهِمۡ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَاۖ فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمۡ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِۖ وَمَا

كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْۗ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾

жо пакъирзабазе кьолаан. Гьаб жидецаго ургъараб, жиндие щибго далил гьеч1еб пиша буго. **Цо бут1а жидер алагьзабазеги гьабуна.**

гьеб жидер ханзабазухъе кьолаан, гьезги хъанчазе хъульухъ гьабиялда хвезабулаан (расход гьаби). **Аллагьасде г1ахьал гьарурал аллагьзабазул бут1аялдаса щибго жо унароан Аллагьасул бут1аялдехун. Аллагьасул бут1аялдаса алагьзабазул рахъалдехун араб жо гьел аллагьзабазе толаан. Щ1акъ квешаб х1укму буго гьал мушриказ гьабулеб х1укму.**

Жинда Аллагь разилъаяв Мужагьидица абуна: Маккаялъул мушриказ жидер хуралдаса цо бут1а Аллагьасе буго цо бут1а хъанчазе буго абун г1орхъи гьабулеб бук1ана. Цинги гьуриялъниги, яги цоги щиб сабаб бук1унги Аллагьасул рахъалдаса хъанчазул рахъалде араб жо гьенибго толаан ва Аллагь бечедав вугин, гьелде х1ажатав гьеч1о абулаан. Хъанчазе бугеб жоялдаса Аллагьасул рахъалде араб жо хехго т1адбуссине гьабулаан. Бакъ бан, ракъи т1ад бач1ани Аллагьасе бугеб бут1аялдаса кваналаан ва хъанчазул бут1а нахъе ц1унулеб бук1ана»-абун.

وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُواْ عَلَيْهِمْ دِينَهُمْۖ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا فَعَلُوهُۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

137. Гьединго мушриказул г1емерисезе гьезул щайт1абаз берцин бихьизабуна жидерго лъимал ч1вайги, гьел гьалаг гьаризе г1оло ва жидер дин ц1акъаб дин бугин рак1алде ккезабун. Аллагьасе бокьарабани гьеб г1амал гьабиялдаса гьел нахъч1валаан. Дуца гьел мушрикал ва гьез гьабулеб г1амал те. Гьезие жазаъ Аллагьас гьабизе буго.

Жагьилиял г1арабиязул г1адат бук1ана ясал ч1аго ракьулъ рукъулеб, гьез жидее нич гьабила абун х1инкъун. Хьихьизе к1веларо абун х1инкъун васалги хвезарулел рук1ана. Цо-цоязул г1адат бук1ана жидее цо чанго вас гьавуни, цо вас къурбаналъе хъвела абун абулеб. Гьедин къурбаналъе хъвезе къот1и гьабурав вук1ана Г1абдулмут1алибица Г1абдуллагь, Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул эмен.

Цинги гьев Г1абдуллагь хъвезе к1веч1ого, гьелдаса хвасарлъизе сабаб ц1ехон хьвадараб мехалъ Г1абдулмут1алибида цояз малъана дуца анц1го варани лъе цо рахъалда ва цо рахъалда Г1абдуллагь лъе. Цинги можоро т1аме. Варанабазул ц1ар бач1ани гьел хъве ва Г1абдуллагь живго те. Г1абдуллагьил ц1ар бач1ани гьеб анц1го варани хъве ва гьанжесалаги можоро т1аме цоги анц1го вараниги лъун абун. Гьеб малъараб х1алалъ гьабуна Г1абдулмут1алибица. Щибаб нухалъ

Г1абдуллагьил ц1ар бач1ун ва анц1-анц1 варани хъун анц1го можоро т1амуна. Ахираб нухалъ бач1ана варанабазул ц1ар.

Гьедин нусго варани хъун хвасар гьавуна Г1абдулмут1алибица Г1абдуллагь. Гьаб нусго варани чи ч1вараб мехалъ диятальe кьолеб г1ак1алъун нилъер шарг1алда жаниб бач1ана. Аллагьасул азалияб х1укму бук1ун Г1абдуллагьидаса вижана кинабго г1аламалъул авараг, жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв.

وَقَالُواْ هَٰذِهِۦٓ أَنۡعَٰمٞ وَحَرۡثٌ حِجۡرٞ لَّا يَطۡعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ بِزَعۡمِهِمۡ وَأَنۡعَٰمٌ حُرِّمَتۡ ظُهُورُهَا وَأَنۡعَٰمٞ لَّا يَذۡكُرُونَ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَيۡهَا ٱفۡتِرَآءً عَلَيۡهِۚ سَيَجۡزِيهِم بِمَا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ ١٣٨

138. Гьединго мушриказ абуна: «Гьаб хурги боц1иги х1ажру ч1вараб буго (вакъпу гьабураб буго) нижер аллагьзабазе бук1инелъун. Гьеб кванaзе бегьуларо нижеца х1укму гьабун жиндие кьурав чияс гурони. Гьебги жидецаго ургъараб бат1улаб х1укму буго. **Цо х1айванал руго жидеда т1ад рек1ине х1арам гьабурал. Цоги х1айванал руго жал хъолеб мехалъ Аллагьасул ц1ар бахъуларел,** хъанчазул ц1ар абулел. **Гьебги Аллагьасде г1унт1изабулеб гьереси буго,** жидерго напсазе бокьун гьабулеб х1укмуги буго. **Аллагьас ахираталда гьезие жазаъ гьабила гьадинал гьересиял ва бат1улал х1укмаби жидеца гьарун рук1иналъе г1оло.**

وَقَالُواْ مَا فِي بُطُونِ هَٰذِهِ ٱلۡأَنۡعَٰمِ خَالِصَةٞ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزۡوَٰجِنَاۖ وَإِن يَكُن مَّيۡتَةٗ فَهُمۡ فِيهِ شُرَكَآءُۚ سَيَجۡزِيهِمۡ وَصۡفَهُمۡۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٞ ١٣٩

139. Цогиги гьез абуна: «Гьаб пуланаб х1айваналда ургьиб бугеб т1инч1 нижер бихьиназе хасаб буго ва руччабазе х1арамаб буго. нагагь гьеб т1инч1 хвараб гьабуни, цинги гьеб бихьиназеги руччабазеги г1ахьалго х1алалаб буго»–абун.

Гьадин жидецаго бокьараб жо х1алал гьабун, бокьараб жо х1арам гьабун, **цинги гьеб Аллагьасул х1укму бугеб г1адин бициналде дандеги ахираталда гьезие г1азаб бук1ина. Х1акъльунго Аллагь жиндир пишабазулъ х1икмат пайда бугеб жо гьабулев ва г1адамазе мунпаг1ат бугеб ва зарал бугеб жо лъалев вуго.**

قَدۡ خَسِرَ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓاْ أَوۡلَٰدَهُمۡ سَفَهَۢا بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَحَرَّمُواْ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ٱفۡتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِۚ قَدۡ ضَلُّواْ وَمَا كَانُواْ مُهۡتَدِينَ ١٤٠

140. Ц1акъ ахираталъе ч1орого хут1арал руго гьел г1адамал, щибго г1иллаго гьеч1ого жидер лъимал ч1варал, жидер ах1макълъиялъ, хьихьизе к1оларо абун. Жидееги гьезиеги ризкъи кьолев Аллагь вук1ин лъач1ого. Ва жидеца

Аллагьас х1алал гьабураб жоги х1арам гьабурал гьересияб х1укмуги Аллагьасде г1унт1изабун. Гьаб къавм ц1акъ къосараб къавмлъун бук1ана ва бит1араб диналда т1орит1аралги рук1инч1о. Жидер рижинго къосараб ва г1асияб бук1ана.

﴿۞ وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَنشَأَ جَنَّٰتٖ مَّعۡرُوشَٰتٖ وَغَيۡرَ مَعۡرُوشَٰتٖ وَٱلنَّخۡلَ وَٱلزَّرۡعَ مُخۡتَلِفًا أُكُلُهُۥ وَٱلزَّيۡتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُتَشَٰبِهٗا وَغَيۡرَ مُتَشَٰبِهٖۚ كُلُواْ مِن ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثۡمَرَ وَءَاتُواْ حَقَّهُۥ يَوۡمَ حَصَادِهِۦۖ وَلَا تُسۡرِفُوٓاْۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ١٤١﴾

141. Гьев Бет1ергьан Аллагь вуго нижер халикъ ва Разикъ: жинца нижее ахал гьарурав, т1илал гъоркь ч1ван рорхизарурал ва г1одорго тaралги. Чамастакил ахалги гьаруна, бекьулеб хурги гьабуна бат1и-бат1ияб т1аг1ам жинца кьолеб, зайтуналъул, соноялъул (граната) ахалги гьаруна. Жидер кьер, жинс релъарал, амма жидер т1аг1ам бат1и-бат1иял. Нужеца Аллагьас кьурал пихъал кванай, гьел кваназе бегьулел лъугьараб мехалъ. Нужеца пихъги хурги бак1арулеб мехалъ гьелдасан кколеб х1акъги кье: паризаяб закат кье ва суннатаб садакъаги кье. Ва нужеца квен кванаялда жаниб исрап гьабуге: г1емерго кванаге, гьелъ г1акълуялъе ва черхалъе зарал гьабула. **Х1акълъунго т1адег1анав Аллагьасе жидеца исрап гьабулел г1адамал рокьуларо.**

Исрап гьаби абула: кинабго жо г1орхъи хун гьабиялда. Х1ажаталдаса т1ок1аб жо хвезаби цояб х1арамаб бук1уна, цояб карагьатаб бук1уна жиндир х1ал ва заман хал гьабун. Мунго маликаб боц1и-мал х1ажаталдасан т1ок1аб х1алалъ лъик1аб нухда хвезаби, садакъа хайраталъе, карагьатаб лъугьуна дуеги дуда напакъа т1адаб хъизаналъеги г1олеб къадар гъоркь толеб гьеч1они. Дуде аманат гьабураб, дуде божилъи гьабун тараб цогидазул боц1иялдаса х1ажаталдаса т1ок1аб жо хвезаби х1арамаб бук1уна.

﴿وَمِنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ حَمُولَةٗ وَفَرۡشٗاۚ كُلُواْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ١٤٢﴾

142. Рукъалъул х1айваналги кьуна нужее: цоял ч1ах1иял варанаби, чуял, жидеда т1ад рек1унел ва къайиги баччулел. Цоял г1исинал, г1иял-ц1ани г1адал, жидер рахь беч1улел ва гьанги кваналел. Нужеца Аллагьас кьураб х1алалаб ризкъи кванай ва щайт1аналъул нухда нахърилъун нужецаго цояб х1арам гьабун, цояб х1алал гьабун хьвадуге. Х1акълъунго гьеб щайт1ан нужер тушман буго.

Жиндир тущманлъи загьираб ва баянаб. Нуж гьелдаса ц1унун рук1а!.

ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ١٤٣

143. Нужее х1алалаблъун микьго жо гьабуна, рукъор хьихьун жидер гьан кваназе бегьулел, рахьги гьекъезе бегьулел. **Щ1аназул к1игояб гьабуна(бихьинаб в ц1уяб), бихьинаб ва ц1уяб чахъуги гьабуна. Дуца гьел мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ, гьал х1айваназул бихьиналищ Аллагьас нужее х1арам гьарурал, яги ц1уялищ х1арам гьарурал, яги гьезул ц1уязул ургьиб бугеб т1инч1ищ нужее х1арам гьабураб? Нужеца дида бицеха, нуж бит1араб жо бицунел ратани** Гьаб раг1и буго мушриказда бадибч1вай гьабун абулеб; жидеца жидеего бокьараб жо х1алал гьабун, бокьараб жо х1арам гьабун хьвадулел рук1арал.

وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٤٤

144. Гьединго ч1ег1ер х1айваназулги бихьинабги ц1уябги гьабуна, варанабазулги бихьинаб ва ц1уяб гьабуна. Гьанжеги абе Мух1аммад ﷺ, гьел мушриказда: нужеца дида бицеха гьал х1айваназул бихьиналищ Аллагьас нужее х1арам гьарурал, яги ц1уялищ х1арам гьарурал, яги гьазул ц1уязул ургьиб бугеб т1инч1ищ х1арам гьабураб? Яги нуж Аллагьасда аск1ор ч1унищ рук1арал, гьес нужеда гьадинаб васият гьабулеб мехалъ?

Цох1ониги жо Аллагьас х1арам гьабич1о гьал мушриказ бицунеб х1алалъ. **Аллагьасде г1унт1изабун жинца гьереси бицунев чиясдаса к1удияв зулмучи щивго вук1инаро. Щибго шарг1ияб х1ужа-далил гьеч1ого, гьереси бицун г1адамал бит1араб диналдаса къосинаризе бокьарал чаг1и руго гьел. Х1акълъунго т1адег1анав Аллагьас гьединаб зулмуяб къавм бит1араб нухда т1обит1уларо.** Ва гьезул руссунеб бак1 жужах1 бук1уна.

قُل لَّآ أَجِدُ فِى مَآ أُوحِىَ إِلَىَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا

145. Дуца абе, Мух1аммад ﷺ, дида вах1ю гьабураб Къуръаналда жаниб дида батулеб гьеч1о жинца

مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾

квен кваналев чиясе кванaзе х1арам гъабураб жо капурго хвараб жоги, чвахулеб, т1инк1улеб биги, болъонил гьанги гурони. Гьеб болъон ц1акъ хъубаб жо буго жинца чорокаб щинаб жо кваналеб. **Гьединго кванaзе х1арамаб буго Аллагьасул гуреб ц1ар жинда рехсон хъураб, пасикъаб, мунагьаб жоги. Гьал рехсарал жалаздаса кванaзе рес къот1иялъ т1амурав чиясе мунагь гьеч1о, жинца бокьун ва лазат босун гьеб кваналеб гьеч1они** ва жиндир рух1 борч1изе г1адаб къадаралдаса г1емерги кваналеб гьеч1они. **Х1акълъунго Аллагь жинца мунагьал чурулев вуго ва муъминзабазда гурх1улевги вуго.**

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا كُلَّ ذِى ظُفُرٍ ۖ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَآ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ أَوِ ٱلْحَوَايَآ أَوْ مَا ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِبَغْيِهِمْ ۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾

146. Ягьудиязе дица х1арам гьабуна кинабниги жиндир малъ бугеб жо. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьаб малъ абураб раг1иялдасан мурад буго жиндир х1ат1ида килщал гьеч1еб цогояб малъ бугеб жо, варани, чу г1адаб. **Ч1ег1ер х1айваназдаса ва г1иц1аназдаса ягьудиязе гьезул т1ат1и х1арам гьабуна. Гьел х1айваназул мугъалда рек1ун бугеб, бакь-к1ачалда рек1ун бугеб т1ат1и ва ракьаялда т1ад бижараб мохмох кванaзе х1арам гьабич1о ягьудиязе. Гьезие гьеб х1арам гьабиялъе г1иллаги буго жидеца гьарурал мунагьал ва г1ассилъаби:** аварагзаби ч1вай, риба кванай, чияр боц1и х1алал гьаби ва цогидабги квешаб щинаб жо. **Х1акълъунго дун дица бицунеб жоялъулъ рит1ухъав вуго.** Ва дица гьабураб жо бук1ана х1алалаб яги х1арамаб. Гьел ягьудиял жидеца гьереси бицунел руго ва, Аллагьас х1арам гьабич1еб жо х1арам гьабун, г1адамал къосине гьарулел руго.

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَٰسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُۥ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

147. Гьаб х1акъаб Къуръаналъул х1укму жидеда бицун хадубги ягьудияз мун гьереси гьавуни, дуца гьезда абе, Мух1аммад ﷺ: нужер бет1ергьан Аллагь ц1акъ гурх1ел-рах1мат г1ат1идав ва г1емерав вугоха абун.

Г1ажаиблъи гьабун абулеб раг1и буго гьеб. Гьелъул маг1на буго: «Гьал ягьудияз гьарулел к1удиял мунагьалги, гьел Аллагьас г1азаб

гьабич1ого тейги ц1акъ г1ажаибаб жо буго. Ц1акъ сабру к1удияв ва гурх1ел г1емерав вугоха Аллагь». Ва амма гьеб Аллагьасул гурх1елалъ нуж гуккун рук1унге: **Аллагьасе цо квешаб къавмалъе г1азаб гьабизе бокьараб мехалъ, гьесул гучаб г1азаб нахъч1вазе лъидаго к1оларо.**

Гурх1ел-рах1му г1ат1идав вугев г1адин, жинда г1ассилъарал г1адамазда ццим бахъин гучавги вуго Аллагь. Гьаб аяталда жаниб жидеца мунагьал гьарулел г1адамазул Аллагьасул гурх1елелда хьул лъезаби буго, гьез тавбо гьабизе ва г1ассилъаби тун Аллагьасе г1ибадат гьабиялда руссине. Гьединго гьел мунагьал гьарулел г1адамазе х1инкъи кьейги буго: нуж Аллагьасул х1алимлъиялъ гуккун рук1унге, гьесул ццим бахъин т1ад бач1ани ц1акъ квеш бук1ина нужее абун.

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا
أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَيْءٍ
كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ
ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ
فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ
أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾

148. Жидеца гьарурал мунагьаздаса рац1ц1адаллъун рук1ине бокьун **мушриказ абизе буго: «Аллагьасе бокьун бук1арабани нижеца ширк гьабич1ого бук1ине, нижеца гьеб ширк гьабизе бук1инч1о, нижер умумузги гьабизе бук1инч1о. Нижеца щибго жо х1арамги гьабизе бук1инч1о» – абун. Гьадин жидеца гьересияб х1ужа-далил бачунел рук1ана гьазда церехун рук1арал капурал умматазул г1адамалги, Дица г1азабги рещт1инабун гьел гьалаг гьарзег1ан. Дуца гьел мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ, нужер щибго г1елмияб далил батани, нужеца гьеб далил бицеха абун.** Гьезул щибго далил гьеч1о. **Нуж руго нужерго рак1алде ккараб жоялда нахърилълъун ругел, Аллагьасде г1унт1изабун гьереси бицунел г1адамал.**

Гьаб аяталда жаниб мушриказ абулеб г1адин: «Аллагьасе бокьун бук1арабани нижеца ширк гьабич1ого бук1ине, нижеца гьеб гьабизе бук1инч1о»– абун, гьаб раг1и абула жидер иман заг1ипал, щайт1аналъ гуккарал, гьава-напсалда нахърилълъарал гьаб заманаялъул бусурбабазул г1емерисез. Гьаз абула: «Нижеда щиб г1айиб бугеб, Аллагьас хъвараб жо гурони нижеда гьабизе к1оларо» – абун.

Гьаб буго бат1улаб раг1и. Инсанасда лъик1абги квешабги нух бихьизабун буго, цинги амруги гьабун буго лъик1аб щинаб жо гьабе абун. Къабих1аб, квешаб жо гьабуге абун нагьюги гьабун буго. Лъик1абги квешабги жо бицун баянги гьабун буго. Бицинч1еб, баян гьабич1еб жо жинда лъазе г1акълуги кьун буго. Гьаб рехсараб лъик1аб

жо гьабизе ва квешаб жо тезе жиндие ихтиярги кьун буго.
Гьаб амру гьадин бук1инго цадахъ квешаб, къабих1аб г1амалги гьабун, гьеб гьабиялъул г1айиб Аллагьасде г1унт1изаби ц1акъ х1алихьатаб, инжитаб г1одобег1анаб пиша буго. Гьаб пиша жинца гьабулев чиги бищунго къадарав чи вуго.

قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾

149. Дуца абе, Мух1аммад ﷺ, Аллагьасда аск1об буго ц1акъ т1убараб, камилаб х1ужа ва далил гьал капурал, мушрикал, г1асиял, пасикъал г1адамал мекъаб нухда рук1ин жинца ч1езабулеб. **Аллагьасе бокьун бук1арабани нуж киналго бит1араб нухда хьвадулеллъун рижинаан.**

Кинниги жиндир азалияб х1икматалда рекъон нуж рижун руго ва нужецаго т1аса бищараб г1амал гьабизе ихтияралда риччан руго.
Нужеда т1ад таклиф (парз) гьабун паризаял умуралги лъун руго. Ахираталда нужеца гьабураб г1амалалда рекъон алжаналда, яги жужах1алда нуж рук1унеблъиги бицун буго. Гьаб амру гьадин бук1иналда жинца т1орит1ел гьабулеб буго т1адег1анав Аллагьасул раг1иги буго «Дуца абе, Мух1аммад ﷺ, Аллагь вуго жинца кинабго х1акъаб жо гьабулев Бет1ергьан: бокьарас иман лъе, бокьарас иман лъеч1ого инкар ккун ч1а» – абураб.
Ибнухат1ибица «Аллагьасе буго камилаб, т1убараб х1ужжа» – абураб раг1иялъе тафсир гьабун абуна: Аллагьас жиндир аварагзаби рит1ана гурищ, т1ахьалги рещт1инаруна гурищ. Капурал г1адамазул рак1азда жанир гьел аварагзабаца Аллагьасул х1укмабиги лъугьинарич1ищ, гьез иман лъезе бокьун. Гьелдаги хадуб щиб г1узруха бук1унеб жиндир рак1 хъубав инкарчиясе. Аллагьас гьесие киналго сабабал гьаруна гурищ Аллагь лъаялъе ва гьесие мут1иг1лъиялъе, амма гьев иман лъеялдаса вуссана ва жиндирго гьава-напсалда нахъвилълъана. Аллагь цо вук1иналда, гьесул къуват ва къудрат гучаб бук1иналда далилалги рач1ана, кинниги гьев инкарчи къосиналда ва ах1макълъиялда ч1ана.
«Аллагьасе бокьарабани нижеца ширк гьабилароан»-абураб раг1и буго х1акъаб раг1и, амма гьеб абиялдалъун бат1улаб жо бокьараб. Т1адег1анав Аллагьас абун буго: «Аллагь жиндир лагъзал капурал рук1иналда разилъуларо»-абун. Жив разилъулареб жо Аллагьасе кин бокьилеб лагъас гьабизе? Я гьав капурав, Аллагьасде ширк гьабулев, къабих1ал пишаби гьарулев, жив вижарав бет1ергьан Аллагьасде данде вахъунев инсан! Аллагьас мун т1овит1ана гьев лъаялде ва жиндие х1акъаб г1ибадат гьабиялде, амма дуца гьеб къабул гьабич1о.

Аллагьас мун гьев гурх1улеб нухде ах1ана, мун гьелда разилъич1о. Дур рек1елъе иманги лъугьинабулеб бук1ана, дуца гьеб нахъч1вана. Гьаб кинабго ишалда хадубги дуе бокьун буго мун вахчизе жагьилал, ах1макъал г1адамаз жиб абулеб, гьересияб, къосараб раг1иялда нахъа: «Аллагьасе бокьун бук1арабани нижеца ширк гьабилароан» – абураб. Дуда к1очон толел руго г1емерал Аллагьасул аятал жидеца дуе х1акъаб нух бихьизабурал, мун квешлъиялдаса ц1унарал ва дуца гьабураб г1амалалда рекъараб жазаъ гьабизе буго Ахираталда дуеян абулел.

قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾

150. Жегиги дуца Къурайшазул мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ: Жеха нужеца нужерго нуг1зал раче гьеб нужеца бицунеб жо Аллагьас х1арам гьабун бук1иналъе. Нагагь гьединаб нуг1лъи гьабун цо г1адамал к1алъани ва жидеца гьересияб нуг1лъи гьабуни, дуца гьеб нуг1лъи къабул гьабуге, ва мун гьезда г1енеккуге. Дир Къуръанги гьереси гьабулел, ахираталдаги божуларел г1адамазе бокьараб жоялда мун нахъвилълъунге. Жегиги Аллагьасде ширк гьабун хъанчазе лагълъиги гьабулеллъун ругел гьал жидеего бокьараб жо х1арам гьабулел г1адамал.

138-140 аятазда бицун буго щибжо х1арам гьабулеб бук1араблъи.

۞ قُلْ تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

151. Дуца абе Мух1аммад ﷺ! Нуж рач1а дихъе: дица нужее бицине буго, нужер Бет1ергьанас нужее х1арам гьабураб жо. Т1адег1анав Аллагьас нужеда васият гьабулеб буго нужеца Аллагьасде щибго жо г1ахьал гьабугеян гьесие г1ибадат гьабиялъулъ. Эбел имсуе лъик1лъи гьабе абунги гьабулеб буго васият. Гьезие къварилъи гьабуге абун абич1ого Аллагьас эбел-имсуе лъик1лъи гьабе абуна. Гьалъул х1икмат буго эбел-имсуе къварилъи гьабич1ого тараб г1оларо, гьезие лъик1лъиги гьабизе ккола. Гьедин гурони эбе-имсул х1акъ т1убан бахъунаро. **Цоги нужеда васият гьабулеб буго, нужеца лъимал ч1ваге абун гьел хьихьизе к1оларо абун х1инкъун. Дун вуго нужееги гьезиеги ризкъи кьолев Разикъ. Нуж къабих1ал пишабаздаги г1агарлъуге загьирго гьабулеб бук1а гьеб къабих1аб**

иш яги балъго гьабулеб бук1а.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьаб къабих1аб жоялдалъун мурад буго зина гьаби. Жагьилиял г1арабиязул г1адат бук1ана балъго зина гьаби къабих1аб ишлъун рик1к1унареб, загьиралда зина гьаби ц1акъго сурукъаб жолъун рик1к1унеб. Т1адег1анав Аллагьас загьиралдаги балъгоги зина гьаби х1арам гьабуна. **Цоги нужеда васият гьабулеб буго Аллагьас ч1вазе х1арам гьабураб, щибго г1айиб гьеч1еб напс ч1вагеян, шарг1ияб г1илла бук1ун ч1вазе х1акълъун гурони.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Бусурманчиясул би х1алаллъуларо лъабго жоялъул цоялдалъун гурони:

1) Жинца зина гьабурав чи ч1вала (х1алалаб магьари лъун ригьин гьабун бук1ун хадуб зина гьабураб мехалъ. Ригьин гьабич1ел г1олилаз зина гьабуни гьезда х1ад кьабула нусго т1ил.)

2) Жинца напс ч1варав чи къисасалъе ч1вала.

3) Исламияб дин тун муртадлъарав чиги ч1вала»-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьаб ццебе рехсараб жо буго Аллагьас нужеда васият гьабулеб, нужеда х1акъаб жо лъазе ва бич1ч1изе бокьун.

152. Нуж ятимзабазул боц1уда г1агарде къаге абунги Аллагьас васият гьабулеб буго нужеда. Гьеб боц1и ц1унун, гьеб ц1ик1инабун ятимзабазе мунпаг1ат бугеб жоялдалъун бегьила гьелда г1агарлъизе. Гьел ятимал лъимал к1удиял г1ун, жидеца боц1ул милат гьабулел лъугьизег1ан т1алаб гьабе гьаб малалъул.

وَلَا تَقۡرَبُواْ مَالَ ٱلۡيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ
حَتَّىٰ يَبۡلُغَ أَشُدَّهُۥۚ وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ وَٱلۡمِيزَانَ
بِٱلۡقِسۡطِۖ لَا نُكَلِّفُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۖ وَإِذَا
قُلۡتُمۡ فَٱعۡدِلُواْ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰۖ
وَبِعَهۡدِ ٱللَّهِ أَوۡفُواْۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ
لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾

Даран-базар гьабун, ижараде кьун, ах-хур къач1ан гьеб боц1уе ва ятимазе маслих1ат бугеб жо гьабулев чияс гьелдаса г1адат билълъараб къадаралъ кваназеги, хвезебизеги бегьила. **Нужеца ц1адиро-къалиги т1убазабе рит1ухъаб х1алалъ.** Нужее боцунеб мехалъги, нужеца боцулеб мехалъги цого х1алалъ бук1инабе къалиги ц1адираги, нат1ги ва цогидаб жиндалъун роцен гьабулеб жоги. **Дица цониги напсалда т1ад къаларо гьеб напсалда жиб гьабизе х1ал к1олеб жо гурони.**

Байзави абулев г1алимас абуна: Т1адег1анав Алагьас ц1адиро–къали т1убазабе абураб рагl1иялда хадуб «Дица х1ал к1олареб жо напсалда т1ад лъоларо»-абуна. Гьалъул х1икмат буго: боцулеб, ц1алеб жо

мух1канго т1убазе ккани ц1акъго зах1матаб жо бук1ин ва х1ал к1вараб жо гьабун хадуб дагъамакъаб жоялдаса Аллагь т1аса лъугьина абураб.

Ва нужеца х1укму ва нуг1лъи гьабулеб мехалъ бит1араб, х1акъаб раг1и бице, гьеб дур г1агарал чаг1азе заралалъе кколеб бугониги. Ва гьанир рицаралги, рицинч1елги Аллагьасул къот1аби т1уразаре абун васиятги гьабулеб буго нужеда.

Аллагьасул къот1аби абураб раг1иялдасан мурад буго кинабго къот1и: г1адамазда гьоркьор гьарулел къот1абиги Аллагьасе гьарулел къот1аби руго. Жинца къот1и т1убарасе лъик1аб ажру гьабулев, къот1и т1убач1есе квешаб жазаъ гьабулев вугелъул Т1адег1анав Аллагь. **Гьаб цебе бицараб жо буго Аллагьас нужеда васият гьабулеб, нужеца гьелдасан ваг1за босизе бокьун ва гьелда нахърилълъун г1амал гьабизе бокьун.**

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

153. Х1акълъунго гьаб дин дица нужее лъураб бит1араб нух буго, нуж гьаб нухда нахърилълъа ва гьеб ккун ч1а. Нуж бат1и-бат1иял диназда нахърилълъунге ва кинал ругел лъаларел нухаздаги хьвадуге. Гьедин цоги диналда нахърилълъани нуж рикь-рикьун ине руго ва бит1араб нухдаса къосизе руго. Гьаб буго дица нужее гьабулеб васият нуж Аллагьасадаса х1инкъизе бокьун, гьесул амру-нагьюялда нахъ рилълъун. Нуж жужах1алъул ц1аялдасанги ц1унизе бокьун, нужеца Аллагь разилъулеб г1амал гьабун.

Т1адег1анав Аллагьас гьаб лъабго аяталда жаниб исламияб диналъул бищунго к1вар бугел умурал рехсана. Ахираб аяталда жаниб киналъулго х1асил гьабун абулеб буго: нуж бит1араб исламияб диналда рук1а, нуж рикь-рикьун бат1и-бат1иял нухазда, диназда хьвадуге абун. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Аллагьас муъминзабазда амру гьабулеб буго жамаг1ат цадахъ бук1а абун, цо-цазда къецандун, рагъдон рук1унге абунги. Цересел умматазул г1емерисел гьалаг гьаруна гьел цоял-цоязда ч1ух1идалго ва Аллагьасул диналъулъ къацандидалго-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Масг1удица х1адис бицана: *«Цо къоялъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жиндир кверали ракьалда цо мухъ бахъана, ва гьес абуна: «гьаб буго Аллагьасул бит1араб нух»-абун. цинги гьеб мухъалъул квег1исан ва кваранисан мухъал рахъана ва абуна: «гьал руго цогидал нухал. Гьал нухалъул*

щибалъул бет1ералда ч1ун щайт1анги буго жиндихъе халкъ ах1улеб Цинги жинца гьал аятал ц1алана (151,152,153)»-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Цоги х1адис буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужер щив вугев дие къот1и гьабулев гьаб лъабго аяталда жаниб бугеб жо жинца т1убазе»-абун. Цинги жинца гьал аятал ц1алана (151,152,153) хадубги аварагас* ﷺ *абуна: «гьаб лъабго аяталда жаниб бугеб жо т1убазьабурав чиясул ажро Аллагьасда т1ад буго. Гьаниб бугеб жоялъул цо-цо жо т1убач1ев чиясе дунялаладаго г1акъуба бук1ине бегьила. Гьедин г1акъуба гьабич1ого тани ахираталда щвараб мехалъ гьесул амру Аллагьасде бук1уна: гьесие бокьани т1асса лъугьун тела, яги г1акъуба гьабила»*-абун. Х1адис ибну абиХ1атимица бицана.

ثُمَّ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ تَمَامًا عَلَى ٱلَّذِيٓ أَحۡسَنَ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمۡ يُؤۡمِنُونَ ١٥٤

154. Цинги дица Муса аварагасухъе Таврат кьуна дир рахъалъан гьесие бугеб ниг1мат т1убазабун. гьев Муса аварагас дир амру-нагью т1убаялда т1ад ч1ун лъик1аб г1амал гьабун бук1индал, берцинаб г1ибадатги гьабун бук1индал. Ва гьел бануисраилал жидер диналъулъ ва дунялалъулъ жинда х1ажалъулеб кинабго жо баян гьабулеблъунги. Гьединго жинца бануисраилал х1акъаб диналда т1орит1улеблъун ва гьезие рах1матлъунги. Жидеца Аллагьасда иман лъун, ахираталда гьесда дандч1вазе рук1иналда мук1урлъизе бокьун.

وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ مُبَارَكٞ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُواْ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ١٥٥

155. Дица Мух1аммад аварагасда ﷺ **решт1инабураб гьаб Къуръанги жиндилъ баракат бугеб, жиндир къадро к1удияб ва мунпаг1атал г1емераб т1ехь буго. Жинца дунял ахираталъул киналго лъик1лъабазда щвей гьабулебги буго. Нуж гьеб Къуръаналда нахърилълъа, гьеб нужер имамлъунги гьабе, гьелъул х1укмуги ккве. Гьедин нуж хьвадани нужеда Аллагь гурх1изе вуго.**

أَن تَقُولُوٓاْ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلۡكِتَٰبُ عَلَىٰ طَآئِفَتَيۡنِ مِن قَبۡلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمۡ لَغَٰفِلِينَ ١٥٦

156. Гьадинаб хирияб Къуръан дица решт1изабуна гьез абич1ого бук1ине; «Нижеда цере рук1арал Ягьудиязда ва Насраниязда т1ехь решт1изабуна. Ниж гьеб т1ехь ц1ализе лъалелги рук1инч1о: гьеб нижер мац1алда бук1инч1ого ва нижги хъвай ц1али лъаларел

рук1ун. Гьедин буголъидал ниж х1акъаб диналда т1орит1ич1ого хут1ана»-абун. Жидер гьаб х1ужа къот1изабун Аллагьас г1арабияздда Къуръан решт1ине гьабуна.

157. Цогиги гьел г1арабияз абич1ого бук1изе: «нижедаги т1ехь решт1изабун бук1араб ани ниж гьел ягьудияздасан ва насранияздасан лъик1 бит1араб нухда рук1инаан»-абун. Х1акълъунго нужехъе Бет1ергьанасул рахъалъан къадро к1удияб Къуръан бач1ана. Жинда жаниб кинабго жо баян гьабураб, нужер рак1азе т1орит1еллъунги бугеб, нужер напсазе Аллагьасул рах1матлъунги бугеб.

أَوْ تَقُولُوا۟ لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْكِتَٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِى ٱلَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَٰتِنَا سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вит1идал ва г1араб мац1алда Къуръанги решт1изабидал гьеб къавмалъул кинабго г1узру т1аса ана ва Аллагьасда цере ч1араб къоялъ жидер мунагьазда мук1урлъи гуреб цоги х1ужа гьезие бук1унаро. **Гьаб х1акъаб Къуръан жинца гьереси гьабурасдаса зулму к1удияв чи щивха вук1инев, Къуръаналда иман лъеялдаса живги вуссарав, жинца цогидал г1адамалги иман лъеялдаса нахъч1варав. Гьаб Къуръаналдаса руссун ч1арал г1адамазе дица ахираталда ц1акъ к1удияб, квешаб г1азаб гьабила Аллагьасул аятаздаса руссиналъе г1оло ва жидеца аварагги гьереси гьавиялъе г1оло.**

158. Къуръаналда ва аварагасда инкар ккурал мушриказе хут1араб жо гьеч1о жидер рух1 босулел малаикзаби рач1ин гурони.

Гьеб мехалъ тавбоги къабул гьабуларо, гьезие щибго жоялъ мунпаг1атги гьабуларо. **Яги Аллагьасул цо амру бач1ин гурони гьезие г1азаб гьабиялдалъун. Яги къиямасеб къо г1агарлъиялда т1орит1ел гьабулеб цо г1аламат бач1ин гуреб. Аллагьасул аятазул цо тайпа бач1араб мехалъ:** бакъ т1ерхьудасан бакъ бакки г1адаб, **иманлъун бук1инч1еб напсалъе щибго мунпаг1ат гьабуларо гьаб г1аламат бихьараб мехалъ иман лъеялдалъун. Жинца цебеккун лъик1аб г1амал гьабич1еб напсалъеги гьанже гьабураб г1амалалъ хайир гьабуларо. Дуца гьел мушриказда абе Мух1аммад** ﷺ**! Нуж балагьун ч1аха щиб квешаб къодай нужеда бач1инеб абун. нижги балагьун ч1арал**

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَٰنُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾

руго кидадай Аллагьас нужее г1азаб гьабила абун.

Гьаб аяталъул х1асил буго: Т1адег1анав Аллагьас хирияв аварагвит1ана Маккаялъул мушриказда, гьезда ц1ализе лъалеб ва бич1улеб мац1алда Къуръанги решт1инабуна. Аллагьасул махлукъаталъул пикро гьабун Аллагь цо вук1иналда т1орит1ел гьабизе г1акъло-лъайги кьуна. Гьаб кинабго жоялдасан руссун ширк гьабиялда т1ад ч1ана гьел мушрикал. Гьанже гьезие бугеб жо буго ч1аго дунялалда бук1унги, ахираталда бук1унги Аллагьасул г1азаб т1аде бач1ин.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго:

«Къиямасеб къо ч1оларо бакъ т1ерхьудаса бакъ баккун гурони. Гьедин бакъ баккун бихьараб мехалъ, кинавго чияс Аллагьасда иман лъола. Гьеб г1уж буго гьелда щвезег1ан цебехун жинца иман лъун бук1инч1еб напсалъе гьаб иман лъеялъ щибго мунпаг1ат гьабулареб» – абун. Х1адис Байгьакъияс бицана.

159. Х1акълъунго жидеца дин бикьизабурал ва къокъаби лъугьун цо-цазде къецандарал г1адамазул дуе щибго къварилъи гьеч1о.

إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمْ وَكَانُواْ شِيَعٗا لَّسۡتَ مِنۡهُمۡ فِي شَيۡءٍۚ إِنَّمَآ أَمۡرُهُمۡ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ ١٥٩

Гьал руго ягьудиял ва насраниял Ибрагьим аварагасул бац1адаб дин жидеца бикьизабун, хисизабун хвезабурал. **Гьезул амру Аллагьасда буго ва гьес ахираталда гьезда бицине буго гьез гьабураб г1амал ва гьелъул жазаъ гьабизе буго.**

160. Иманги лъун жинца лъик1аб г1амал гьабурав чиясе Аллагьас гьелъул кири анц1го нухалъ ц1ик1изабула. Жинца квешаб г1амал гьабурав чиясе Аллагьас гьеб квешлъиялда рекъараб жазаъ гурого гьабуларо,

مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشۡرُ أَمۡثَالِهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجۡزَىٰٓ إِلَّا مِثۡلَهَا وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ١٦٠

т1аде щибго жо ц1ик1изе гьабуларо **ва гьел г1адамазе зулмоги гьабуларо.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицараб х1адисалда буго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Аллагьасул рахъалъан бицунеб х1адисалъулъ абуна:

«Х1акълъунго нужер Бет1ергьан жив гурх1улев вуго. Цо чияс лъик1лъи гьабизе къасд гьабуни ва гьеб лъик1лъи гьабич1ого хут1ани, гьев чиясе цо лъик1лъи хъвала. Жинца гьеб лъик1лъи гьабуни анц1голъун хъвала, анкьнусгоялдаги бахинабула, жегиги рек1к1ен лъаларебг1ан г1емерги гьабула. Жинца цо квешлъи гьабизе къасд гьабураб мехалъ, цинги гьеб гьабич1ого тараб мехалъ (Аллагьасдаса х1инкъун) гьев чиясеги

цо лъик1лъи хъвала. Жинца гьеб квешлъи гьабуни цо квешлъи хъвала, Аллагьасе бокьани хъвач1огоги тола»-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абузарридаса бицараб х1адисалдаги буго: *«Жинца г1емерал мунагьал гьарурав чи дихъе вач1ани, жинца дидехун щибго жо ширк гьабич1ого, дица гьел квешлъабазда релълъараб г1емераб мунагьал чуриги гьабила гьев лагъасе»*-абун. (х1адис къокъ гьабуна). Х1адис имам Муслимица бицана.

قُلْ إِنَّنِي هَدَىٰنِي رَبِّيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ دِينٗا قِيَمٗا مِّلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٦١

161. Дуца абе Мух1аммад ﷺ: Аллагьас дун т1овит1ун вуго унго унгояб бит1араб нухалда. Киналго бат1улал диназдаса бац1адаб, жиб бит1араб, х1акъикъияб Ибрагьим аварагасул диналда. Гьев Ибрагьим жинца ширк гьабулездаса вук1инч1о.

Жидеца ширк гьабулел г1адамал Ибрагьимил диналда рук1унаро. Цох1о Аллагьасе г1ибадат гьаби буго Ибрагьим аварагасул дин.

قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦٢

162. Жегиги дуца абе Мух1аммад ﷺ! Х1акълъунго дица балеб как, Аллагьасе г1ибадат гьаби, дица жо хъвейги: къурбаналъе хъолеб жо. Дир ч1аголъиги ва гьеб ч1аголъиялда жаниб дица гьабулеб кинабго г1амалги, дир хвелги, ахир дун вусинги Т1адег1анав Аллагьасе буго: кинабго г1алам жинца хьихьулев Бет1ергьанлъун жив вугев.

لَا شَرِيكَ لَهُۥۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرۡتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ١٦٣

163. Гьев Аллагьасе щивго г1ахьалчи гьеч1о жиндие лагълъи гьабулев, яги жинца г1аламалъул тадбир гьабулев. **Дица цах1о Аллагь гуресе г1ибадат гьабуларо. Аллагьас дида гьелдалъун амруги гьабун буго. Дунги гьаб умматалъул Аллагьасе мут1иг1лъун, гьесие г1ибадат бац1ад гьабулезул авалав вуго.** Ай т1оцевесев вуго.

قُلۡ أَغَيۡرَ ٱللَّهِ أَبۡغِي رَبّٗا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيۡءٖۚ وَلَا تَكۡسِبُ كُلُّ نَفۡسٍ إِلَّا عَلَيۡهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرۡجِعُكُمۡ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ١٦٤

164. Дуца абе Мух1аммад ﷺ: Дица дие Бет1ергьанлъун Аллагьги живго тун цоги чийищ ц1ехелев? Гьев Аллагь жинца кинабго жо бижарав гьаб кинабго махлукъаталъул Бет1ергьан вуго. Щибаб напсалъ мунагь, х1арамаб жо гьабураб

мехалъ, гьелъул г1акъуба гьеб напсалъе бук1ула. Цо напсалъул мунагьал цоги напсалда т1аде лъоларо, ва цо напсалъе гьабизе ккараб г1акъуба-г1азаб цоги напсалъе гьабуларо. Цинги ахираталда кинабго халкъ Аллагьасде буссунеб буго х1исаб-мизан ва жазаъ гьабизе. Цинги щибаб напсалда бицинеги буго нуж жиндилъ хилиплъун рук1араб диналъул ва щивасе жиндир г1амалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

165. Жинца нуж гьаб ракьалда цогидал умматалги рук1ун хадуб гьезул бак1алда халифалъун гьарурав Аллагь вуго нужер Бет1ергьан. Жинца нужер цоял цогидаздаса т1адег1анги гьаруна даража макъамалъул рахъалъан.

وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿١٦٥﴾

Г1илму г1акълу бат1и-бат1ияб гьабуна, бечелъи-мискинлъи щивасул бат1ияб гьабуна. Цоял къуватал цоял заг1ипал гьаруна. Гьадин щивасул даража-макъам бат1ияб гьабуна **нужер х1ал бихьи гьабизе. Аллагьас нужее кьурал ниг1матазда щукро лъицадай гьабула абун ва нужер Аллагьасе мут1иг1авги, Аллагьасда г1асилъулевги загьир гьавизе. Х1акълъунго Мух1аммад ﷺ, дур Бет1ергьан Аллагь ахираталда жинда г1асилъаразе г1акъуба ц1акъ хех гьабулев вуго.** Дунялалдаги щвезе бегьула гьезда Аллагьасул г1акъуба. **Гьединго Т1адег1анав Аллагь жинда мут1иг1ал муъминзабазда жив ц1акъ гурх1улев, гьезул мунагьал чурулев вуго.**

Ибнукасирица абуна: Къуръаналда жаниб Т1адег1анав Аллагьас жиндир г1азабалъулги гурх1елалъулги аятал цо-цазде хурхинарун рицуна, гьединго ц1ох1о аяталда жаниб абула: «Аллагь жиндир ццим бахъи, г1азаб гучав вуго, жиндир гурх1ел-рах1мо г1ат1идавги вуго»-абун. Гьадин гьабиялъул х1икмат буго жиндир лагъзал купру-ширкалдаса нахъе ах1ун жив разилъулеб г1амал гьабиялда рачине бокьи. Жиндир ниг1матазда хьул лъезабун, жиндир г1азабалдалъун х1инкъи кьун, Аллагьас инсан ах1улев вуго гьаб паналъулеб, ц1акъ жиндир заман къокъаб дунялалда ралел дагьалго къоял жив разилъулеб г1амал гьабун рае абун, абадияб ахираталда жив рах1аталда ва ниг1матазулъ вук1ине.

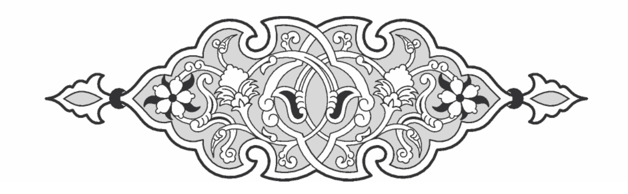
Аллагь разилъулеб г1амалалда хьвадулел г1адамазе дунялалдаги рах1атги, ниг1маталги рук1уна. Жив вижарав, жив хьихьулев, ахир жиндие жазаъ гьабулевги цох1о Аллагь вук1ин лъараб мехалъ, гьев инсан ц1акъ г1одове виччан вук1уна ва кинабго жинда т1аде бач1араб

жо Аллагьасул рахъалъан бугеб ц1об-рах1матлъун х1исаб гьабула: ниг1матал кьуни щукро гьабула, т1аса росугеги абун Аллагьасда гьари гьабула. Къварилъи бач1ани тавбо гьабула, мунагьал чуризе бач1араб батаги абун дуг1аги гьабула.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидасан х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Муъминчиясда лъалебани Аллагьасда аск1об бугеб г1акъуба-г1азаб киг1ан г1емераб ва гучаб бугеб, гьесул кидаго алжаналда хьул лъелароан. Капурчиясеги лъалебани Аллагьасда аск1об бугеб гурх1ел-рах1маталъул г1емерлъи, гьесул Аллагьасул алжаналдаса кидаго хьул къот1илароан. Аллагьас нусго рах1мат бижана гьезул цояб халкъалда гьоркьоб лъуна ва ункъоялда анц1ила ич1го жинда аск1об тана. Ракьалда решт1инабураб цох1о рах1маталдалъун буго Аллагьасул халкъалъул цо-цазде бугеб гурх1ел-рах1мо. Х1ата х1айваналъцин х1ет1е эхеде борхула, жиндир т1инч1алда т1аде гьеб щун гьелъие зарал ккеялда х1инкъун»* – абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Аллагьас нилъ жиндие мут1иг1ал лагъзадеридаса гьареги.

Аллагьасул квербакъиялдалъун суратул Анг1амалъул таржама ва тафсир хъван т1убана. Кинабго реццги Т1адег1анав Аллагьасе буго.



7. Суратул Аг1раф



Маккаялда решт1инабураб, жинда жаниб к1инусиялда анлъго аят бугеб.

Киналго Маккаялда решт1инарурал суратазда релъун гьаб суратги мух1канал далилал рицун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьави, ахират ва х1исаб-мизан бук1ин ч1езбулеб буго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рисалатги расулалги рит1ухъал рук1инги вах1ю рещт1инги бицунеб буго. Гьаб сураталда жанир аварагзабазул къисабиги рицун руго жидер баян ва бицен г1ат1ид гьабун.

Сураталъул байбихьуда Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ аварагасда рещт1инабураб Къуръан кинабго инсаниялъе рах1мат бук1ин бицун буго. Гьелда нахъвилълъарав чиясе дунял–ахираталъул бахьибуголъи щолеблъиги бицун буго. Хадуб инсаниялъул эмен Адам аварагасул عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ иблисалъулгун ккараб къисса бицун буго: гьеб иблисалъул макро бицингун цадахъ лъик1лъиялда ва квешлъиялда гьоркьоб, х1акъаб ва бат1улаб жоялда гьоркьобги бугеб кидагосеб даг1ба-къецги бицун буго

Цинги ахир къиямасеб къоялъул ва гьениб халкъалъул бат1и-бат1иял къокъабазул бук1унеб х1алги бицунеб буго, гьезул цоцаздехун бук1унеб к1алъай- бах1салъул суратги бицун буго. Алжаналъул агьло муъминзабазул, жужах1алъул агьло капурзабазул бицун буго. Цох1о гьаб сураталда гурони жидер бицен гьабич1ел «асх1абул аг1рафи» абулеб къокъаялъулги бицун буго. Гьал руго жидер лъик1аб г1амалги квешаб г1амалги бащад ккарал г1адамал ва Т1адег1анав Аллагьас халкъалъул х1исаб-мизан лъугьинег1ан алжаналдаги жужах1алдаги гьоркьоб бугеб сангаралда т1ад тун ругел. Гьеб сангаралда ц1арги Аг1раф буго ва гьелдалъун гьаб сураталда ц1арги тана.

Гьединго сураталда жаниб Нух1, Гьуд, Ссалих1, Лут1, Щуг1айб, Муса аварагзабазул عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ къисабиги рицун руго, гьаб Мух1аммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ умматалъ гьел къисабаздаса г1ибрат босизе г1оло. <u>Г1ибрат абула:</u> пикру гьабун цо пуланаб ишалъул х1асил гьабиялда. Ваг1за абураб ва насих1ат абураб к1иябго раг1иялдаса мурадлъун бугеб жоялдаса гьабулеб х1асилги буго гьеб г1ибрат. Г1илмуялда г1амал гьабуларел квешал г1алимзабазе ахираталда бук1унеб гьел инжит гьарулеб г1азабалъулги бицун буго. Сураталъул ахиралдаги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялъул ва гьесдехун ширк гьабулеб г1адамазул бицен гьабун буго.



Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

الٓمٓصٓ ١

1. Алиф, Лам, Мим, Ссад.

Т1адег1анав Аллагь жинда лъалев вуго гьал х1урупал рехсеялдалъун бугеб мурад.

كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيۡكَ فَلَا يَكُن فِي صَدۡرِكَ حَرَجٞ مِّنۡهُ لِتُنذِرَ بِهِۦ وَذِكۡرَىٰ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ٢

2. Гьаб т1ехь буго Т1адег1анав Аллагьас дуда решт1инабураб Къуръан. Дур рек1елъе щибго къварилъи яги зах1малъи ккоге гьеб къавмалда щвезабиялъулъ, гьез мун гьереси гьавила абун. Гьаб Къуръан дуде рещт1инабуна гьелдалъун дуца Аллагьасдаса х1инкъарал г1адамазе х1инкъи кьезе ва муъминзабазе ваг1за-насих1атлъунги бук1ине.

Къуръаналдаса мунпаг1ат босулеб гьаб къокъа бугелъул, гьезул ц1ар рехсана Аллагьас. Амма Къуръан кинабго халкъалъе (г1адамазе ва женазе) х1инкъи кьезе ва ваг1за- насих1атлъун бук1ине рещт1инабураб буго.

ٱتَّبِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡ وَلَا تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ٣

3. Нуж Аллагьас рещт1инабураб жоялда нахърилълъа. Жинда жаниб т1орит1ел бугеб, гвангъараб нуралда релълъараб Къуръаналда нахърилълъа. Ва нужеца гьев Аллагьги живго тун нужее цоги вализаби ккоге ва нуж гьезда нахърилълъунге.

Хъанчал ругониги, кашишзаби, кагьанатал ругониги ккоге вализабилъун, нужер амру гьезда т1амизе ва гьезие мут1иг1лъизе. **Щ1акъ дагьал г1адамазе гурони Аллагьасул Къуръаналъул ваг1заялъ мунпаг1ат гьабулеб гьеч1о.**

وَكَم مِّن قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَا فَجَآءَهَا بَأۡسُنَا بَيَٰتًا أَوۡ هُمۡ قَآئِلُونَ ٤

4. Г1емерал росабазул агьло буго дица жиб гьалаг гьабураб, гьез аварагзабаде нахърилълъине инкар гьабураб мехалъ. Гьел росабазда т1аде дир г1азаб бач1ана къаси жал кьижун яги хъизаназул рек1елгъеялда ругеб мехалъ, **яги къалъул г1ужалда х1охь бахъиналъе гьел ч1ч1ун ругеб мехалъ.**

Гьал руго г1адамал г1одор реччан, рак1алда щибго жо гьеч1ого рук1унел г1ужал. Гьеб х1алалда жалги рук1адго г1азаб т1ад бач1ин

ц1акъго зах1малъулеб иш буго.

5. Гьаб дир г1азаб жидеда щвараб мехалъ гьез абулеб цоги раг1и бук1инч1о ва гьез ах1и балеб жоги бук1инч1о: «Ниж ц1акъ нижеего зулму гьабулеб агьло бук1анаха»-абун гьел мук1урлъи гуреб.

فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٥

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азаб жидеда решт1араб мехалъ гьезда бич1ч1ана гьеб заман дуг1аялъ кумек гьабулеб гьеч1еблъи.

6. Дица ц1акъ т1адч1ун гьикъизе буго дир аварагзабазда ва гьел аварагзаби жидеда рит1арал умматаздаги.

فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلْمُرْسَلِينَ ٦

Ахираталда х1исаб-мизан гьабулеб мехалъ капурзабазда бадиб ч1вай гьабун ва гьезул к1анц1и къот1изабун гьикъизе буго: нужехъе аварагзабиго рач1ич1ищ? Гьез нужехъе Аллагьасул дин щвезабич1ищ? Нужеца щиб жавабха гьезие кьураб?-абун. Гьаб гьикъа-бакъиялда хадуб гьезие жидецаго т1аса бищараб жужах1алъул г1азаб гьабизе буго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир аварагзабаздаги гьикъизе буго нужеца умматазухъе дир дин щвезабунищ абун. Цинги гьез: «щвезабуна нижер бет1ергьан»-абидалго гьездасан разилъун т1адег1анал макъамал ругел алжаналда гьелги рит1изе руго.

7. Гьеб х1исаб-мизан гьабулеб къоялъ дица г1адамазда бицине буго гьез дунялалда гьабураб кинабго г1амал Дида лъалеб бук1иналъ. Дун цох1о лах1заталъги гьездасан рик1к1алъун, гьез гьабулеб жо лъаларого вук1инч1о.

فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ ۖ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ٧

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1абасица абуна: къиямасеб къоялъ лагъзадерил г1амал хъвараб кагъат лъола гьезда ццебе ва гьеб кагъаталъ бицуна гьез дунялалда гьабураб кинабго г1амал, щибго жо гьоркьоб теч1ого: абураб раг1иги бицуна, гьабураб г1амалги бицуна, лъик1аб бук1а, квешаб бук1а, къабих1аб-инжитаб, жиб бицине сурараб жо бук1а. Гьадин Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ццеве ч1ун, халкъул г1алам нуг1заллъун рук1ун, жиндир х1исаб-мизан гьабулеб къоялъ гьениб ццебе бач1унеб къабих1аб, инжитаб жо гьабизеги, бицинеги намус бук1ине ккела бусурманчиясда.

8. Гьеб къиямасеб къоялъ лагъзадерил г1амалалал ц1алел ц1адирабиги рук1ине руго г1адилал, бит1арал, щивго чиясе зулму гьабуларел. Лъик1аб

وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ ۚ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ٨

г1амалалдалъун жидер ц1адираби бак1лъарал г1адамал руго жидер кинабго лъик1лъиялда кверщел батарал ва мурадазда щварал.

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ ۝٩

9. Ц1адираялда т1ад лъик1аб г1амал т1адагьлъун квешаб г1амал г1емерлъарал г1адамал руго жал ахираталъе ч1орого хут1арал ва жидерго напсал гьалаг гьарурал. Гьелъие г1илаги буго гьез дир Къуръаналда инкар ккун бук1ин.

Г1алимзаби хилиплъана лагъзадерил г1амалал ц1ала абураб раг1иялъул тафсир гьабиялъулъ. Цояз абуна Т1адег1анав Аллагьас лагъзадерил г1амалазе черх гьабула жиндие бак1лъи бугел цинги гьел чурхдул ц1ала абун. Цогияз абуна г1амалал хъварал кагътал ц1ала абун. Лъабабилеб къокъаялъ абуна живго инсан ц1ала абун. Гьаз далиллъун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисги бачана:

«Къиямасеб къоялъ цо чи вачун вач1ула жив кьарияв, вицатав, амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ *аск1об гьесул ц1айи бук1унаро к1к1арадал кваркьиг1адабги»*–абураб. Х1адис имам Муслимица бицана.

Кин бук1аниги нилъеца иман лъун нилъ божула гьеб къо бук1иналда ва гьениб х1исаб-мизан бук1иналдаги. Дунялалъул г1илмуялъ хинлъиги, ц1оройги, гьаваги, гьуриги боцунел алатал гьаруураб мехалъ, гьеб дунялги дунялалда бугеб щинаб махлукъги жинца бижарав Халикъасда лагъзадерил г1амалал ц1азе к1вей щибго гъарибаб, ай бук1ине рес гьеч1еб жо гьеч1о.

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝١٠

10. Дица нужее гьаб ракьалда т1ад нужеего бокьухьин рук1ине рес рекъезабуна ва нужее маг1ишат гьабиялъе сабабалги рекъезаруна. Гьедин бугониги дир ниг1матал лъалев ва гьезие щукро гьабулев чи нужеда гьоркьов ц1акъ дагь гурони гьеч1о.

وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ۝١١

11. Х1акълъунго нужер эмен Адам вижиналдалъун дица нуж киналго рижана ва цогидаб махлукъалде данде ккун нужер ц1акъ берцинаб суратги гьабуна.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: г1адамал инсул гьодазда жанир рижана, цинги эбелалъул рах1моялда жаниб гьезул суратги бижана-абун. Цоги г1алимзабаца абуна гьаб нуж рижана абуруб раг1и Адам аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ абураб буго гьев к1одо гьавун,

гьев халкъалъул эмен вугелъул-абун.

Хадуб дица малаикзабазда амруги гьабуна нужеца гьав Адамие сужда гьабе абун. Гьаб амруги буго Адам авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесул зурият хира гьабун гьабураб. **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **амруялда мут1иг1лъун киналго малаикзабаца Адамие сужда гьабуна. Гьеб заманаялъ гьеб бак1алда бук1араб иблис сужда гьабич1ого ч1ана.** Гьеб ч1ух1ана х1арщудаса вижарав Адамие сужда гьабизе.

12. Т1адег1анав Аллагьас иблисалда абуна: «Дица сужда гьабеян амру гьабураб мехалъ гьеб сужда гьабиялдаса мун щиб жоялъ нахъе ч1вараб?»-абун.

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾

Иблисалъ абуна: «Дун Адамидаса лъик1аб буго. Дуца дун бижана ц1аялдасан ва дуца Адам х1арщалдаса вижана»- абун.

Дун гьесдасан хирияб буго, дун жиндаса бижараб ц1а хирияб бугелъул Адам жиндасан вижараб х1арщалдасан абун. Гьаб ах1макъалъ пикру гьабич1о жинда амру гьабулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин ва гьев жинда лъалев вук1ин щив хирияв вугев ва щив г1одовег1анав вугевги.

Ибнукасирица абуна: жиндие лаг1нат батараб иблис балагьана жиб жиндаса бижараб ц1аялда ва гьеб ц1акъаб жолъун бихьана. Жиб балагьич1о Адам авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ Т1адег1анав Аллагьас жиндирго кверalдалъун х1арщги буцун гьавун вук1иналда ва гьесулъе жиндир рух1алдасан рух1 лъун бук1иналдаги. Гьединго пасадаб мекъаб боцинги гьабуна иблисалъ ва жиб ц1акъ мекъиги ккана гьеб боциналъулъги: гьелъ абуна ц1а лъик1аб ва хирияб бугин х1арщалдаса абун. Х1арщ буго жинда т1ад хур- херги бижунеб, жиб ц1обалеб ва жиндаса мунпаг1ат бугеб жо. Ц1а буго жинца кинабго жо бух1улеб ва жиндалъун г1азаб гьабулеб.

Ибнукасирица абуна: бищун цебе жинца къияс гьабураб (цо жо цоги жоялда боцараб) жо буго иблис, ва гьеб къиясалъулъ мекъиги ккана. Жинца Аллагьасул диналда жаниб жиндирго г1акълоялдалъун къияс гьабулев чи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ иблисгун данде гьавула»-абун.

Ибнухат1ибица абуна: Иблис буго т1оцебе жинца къияс гьабураб. Амма гьеб иблисалда лъач1о Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ каламалда данде къияс гьабулареблъи. Загьираб раг1иялдалъун Къуръан–х1адисалда жаниб цо х1укму бицараб мехалъ гьеб цоги жоялда боцизе ва цоги бак1алда сверизабизе бегьуларо, гьеб х1укму Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абухъин т1убазе ккола-абун

13. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Мун г1одоб лъугьа алжаналдаса. Дир амруялдаги г1асилъун дир хирияб



рокъоб ч1ун дица мун теларо. Мун гьанисан къват1ибе бахъа ва мунги г1одобег1ан гьабураб буго абун.

Иблисалъ г1амал к1одолъи ва ч1ух1и загьир гьабидал гьелъие жазаъ гьабуна г1одобег1ан гьабиялдалъун ва х1акъир гьабиялдалъун. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ х1еларав ва мут1иг1лъарав чи гьес т1адег1ан гьавула. Гьесде данде г1амал к1одолъи гьабурав чи Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1одовег1ан гьавула.

قَالَ أَنظِرْنِيٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾

14. Цинги иблисалъ абуна: «Дуца дун хвезабич1ого теха халкъ т1аде бахъизабулеб къо щвезег1ан»-абун.

Г1азаб гьабич1ого нахъ т1амун те. Гьаб иблисалда лъана халкъ т1аде бахъизабулеб къоялдаса хадуб хвел бук1унареблъи ва жиб хвалил г1азабалдаса борч1изе сабаб гьарана.

قَالَ إِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾

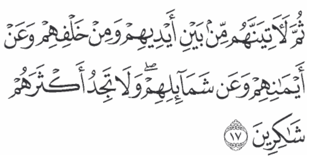
15. Жиндир х1икматалдалъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб иблисалъул гьари къабул гьабуна **ва жинца абуна мун нахъе бахъун тараб буго абун.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1абасица абуна: гьаб иблис хвезабич1ого нахъе бахъун тана т1оцебесеб ссур пулеб къоялде щвезег1ан. Гьеб ссур пураб мехалъ кинабго рух1ч1агояб жо хола, гьелгун цадахъ иблисги хола. Гьеб иблисалъе бокьун бук1ана хвалил кьог1лъи ч1амич1ого бук1ине ва жиб к1иабилеб ссур пулеб мех щвезег1ан ч1аго тезе. Т1адег1анав Аллагьас иблисалъул гьаб мурад т1убач1о. Гьаб раг1и бит1араб бук1иналда т1орит1ел гьабула цоги аяталда жаниб бугеб раг1иялъ: «Мун нахъе бахъун тараб буго цо пуланаб заман щвезег1ан»–абураб.

قَالَ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾

16. Цинги иблисалъ абуна: «Дуца дун гьав Адам сабаблъун къосараб, г1одобег1анаб буго абун х1укму гьабидал, дун гьедун дица абулеб буго: Дун бит1араб исламияб нухда т1ад г1одоб ч1ела ва гьелдаса Адамил насло дица нахъч1вала»-абун.

Гъачагълъи гьабулел г1адамаз нухлулазе гъара гьабулеб г1адин, гьел къосинарун, цоги нухал берцин рихьизе гьарун, гьеб х1акъаб нух жидеда бихьулареллъун гьарила дица гьел.



17. Цинги дун гьеб Адамил наслоялъухъе гьезда цебесан бач1ина, нахъасанги бач1ина, квараниса-квег1исаги бач1ина ва дица гьезие кинабниги лъик1аб

жо сурун бихьизабила, кинабго бат1улаб жо берцинги бихьизабила. **Ва дуда гьезул г1емерисел дур ниг1матазе щукру гьабулареллъун ратила.**
Дур амруялда г1асияллъун, мут1иг1лъи таралги ратила.
Жинда Аллагь разилъияв Ибнуг1аббасица абуна: иблисалъул х1ал к1оларо инсанасда т1асахун бач1ине. Гьедин жиб бач1улеб бук1арабани гьеб Алласул рах1матаздаги лагъасдаги гьоркьоб ч1елаан-абун.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб иблисги гьелъул насло щайт1абиги инсанасул беразда рихьуларел гьаруна, нилъеда рихьич1ониги гьел рук1ин х1акъаб буго. Нилъеда бихьулареб, жиб бук1ин х1акъаб жо г1емераб буго. Инсан къосинавизе бат1и-бат1ияб сураталда бач1ине гьунар кьун буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб иблисалъе. Амма жинда свалат салам лъеяв аварагасул сураталда бач1ине к1оларо гьелда.

18. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Мун гьаб алжаналдаса къват1иб бахъа мун какараблъун ва дуда г1айиб ч1вараблъун, дир рах1маталдаса рик1к1ад гьабураблъунги. Дица мунги дуда мут1иг1лъаралги жанир рехун жужах1 ц1езабилаян абун гьедулев вуго дун.

قَالَ ٱخۡرُجۡ مِنۡهَا مَذۡءُومٗا مَّدۡحُورٗاۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ لَأَمۡلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمۡ أَجۡمَعِينَ ١٨

19. Я Адам! Мунги дур ч1ужу Х1аваги гьаб алжаналда жанир ч1ч1а. Ва нужеего бокьарал ниг1матаздасаги кванай. Нуж гьаб гъвет1алда аск1ор къаге ва гьелдаса кванаге. Нагагь гьеб гъвет1алдаса кванани нуж нужеего зулму гьабураздаса рук1уна.

وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ فَكُلَا مِنۡ حَيۡثُ شِئۡتُمَا وَلَا تَقۡرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٩

Т1адег1анав Аллагьас гьезул х1албихьизе абун бук1ана гьаб цо гъвет1алдаса кванаге абун. Иблисалъе гьеб амру лъана ва жинца ях1 бахъана Адамги Х1аваги Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъиялда ккезаризе.

20. Цинги щайт1аналъ гьезул рек1елъ вас-вас рехизабуна ва гьезда балъго бук1араб г1аврат загьирлъизе х1илла гьабуна. Щайт1аналъ абуна: «Гьаб гъвет1алдаса кванагеян нужер Бет1ергьанас абуна нужер макъам жегиги т1адег1ан борхизе бокьич1ого: нуж малаикаллъун

فَوَسۡوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ لِيُبۡدِيَ لَهُمَا مَا وُۥرِيَ عَنۡهُمَا مِن سَوۡءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنۡ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيۡنِ أَوۡ تَكُونَا مِنَ ٱلۡخَٰلِدِينَ ٢٠

рук1ине яги даимго алжаналда жанир рук1ине бокьич1ого»-абун.

وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢١﴾

21. Адамие ва Х1авае щайт1анги гьедана дун нужее лъик1аб жо бицунеб, нужеда гурх1ун насих1ат гьабулеб вугоян абун.

فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾

22. Щайт1аналъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1ар бахъун гьедараб мехалъ гьеб гьа гьереси бицун гьедуларо абун рак1 ч1ч1арав **Адамги Х1аваги щайт1аналъ гуккун гьеб гъвет1алдаса кванаялда рачана. Гьелдаса жидеца кванараб мехалъ гьезул г1авратал загьирлъана** ва гьел к1иялго цоцаздаса нечана, **гъут1буздаса т1анхал рет1ун, гьел т1аде рек1инарун г1авратал рахчизе лъугьана. Гьезда Аллагьасул рахъалъан ах1ана: нужеда абун бук1ана гурищ нужеца гьеб гъвет1алдаса кванагеян абун. Дица гьеб щайт1ан нужее баянаб ва загьираб тущман вугоянги абун бук1ана гурищ?-абун.**

Нужеца дир амруги тана, щайт1аналъе гуккизеги ч1ана. Гьанже дица нуж алжаналдаса къват1ирги лъела, нужеего ризкъи т1алаб гьабизеги риччала абун.

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾

23. Адамицаги Х1авацаги абуна: «Я нижер Бет1ергьан Аллагь! Нижеца нижерго напсазе зулму гьабуна дур амруялда хилиплъи гьабун. Гьанже мун нижеда гурх1ич1они ва дуца нижер мунагьалги чурич1они ниж ц1акъго г1адада хварал, ч1орого хут1арал г1адамал рук1ина» - абун

قَالَ ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّۖ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾

24. Т1адег1анав Аллагьас абуна нуж киналго алжаналдаса къват1ире лъугьун ракьалда решт1а. Нуж цоял цоязе тущбаби руго ахир къиямасеб къо ч1езег1ан.

Щайт1ан инсанасул тущман вуго ва инсан щайт1аналъул тущманги вуго.

Щайт1аналъул инсанасдехун бугеб тущманлъи буго бат1улаб тущманлъи, ахиратaлда гьеб жужах1алде иналъе сабаблъун кколеб: гьеб щайт1аналъ инсанасдаса жиб лъик1аблъун бихьун, ч1ух1ун, х1ал хъублъун гьабулеб тущманлъи бугелъул. Инсанас щайт1аналдехун гьабулеб тущманлъи буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялда нахъвилъун

гьабулеб х1акъаб тушманлъи, гьеб сабаблъун ахираталда жив алжаналда унеб. **Нужее ракьалда т1ад буго нуж ч1олеб бак1 ва нужеца маг1ишат-яшав гьабун нужер г1ажал т1аде щвезег1ан мунпаг1ат босулеб бак1ги.**

قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

25. Жегиги Т1адег1анав Аллагьас абуна: «гьеб ракьалда ч1аголъи гьабун рук1ина нуж. Цинги хун гьеб ракьалъул чохьонирги рук1ина, ахираталда х1исаб-мизан гьабизеги гьеб ракьалдаса т1аде рахъинарула» абун.

يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ قَدۡ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكُمۡ لِبَاسٗا يُوَٰرِي سَوۡءَٰتِكُمۡ وَرِيشٗاۖ وَلِبَاسُ ٱلتَّقۡوَىٰ ذَٰلِكَ خَيۡرٞۚ ذَٰلِكَ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ لَعَلَّهُمۡ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾

26. Я Адамил лъимал! Дица нужее лъабго бат1ияб рет1ел гьабуна: Цо рет1ел гьабуна нужеца жиндалъун г1аврат бахчулеб ва кидаго нуж жинда х1ажатаб. Цоги рет1ел гьабуна г1адамазда гьаркьор нуж хьвадулеб мехалъ нужеца берцинлъиялъе т1ад рет1унеб. Лъабабилеб рет1ел буго инсанасул жанисеб, рух1ияб рахъ бац1ц1адаб ва берцинаб бук1ин. Гьаб рух1ияб рац1ц1алъи буго загьираб берцинлъиялдасаги жиндир к1вар ц1ик1араб ва лъик1аб.

Цоги г1алимзабаз абуна: гьаб лъабабилеб рет1ел рагъулъ т1ад рет1улеб къолден буго жиндалъун тущманасдасан черх ц1унулеб абун.

Гьаб рет1ел рещт1инаби лагъзадеридехун бугеб ц1об-рах1мо бихьизабулеб **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **г1аламатаздаса цо г1аламат буго. Ва гьал к1удиял ниг1матазда лагъзадерица щукру гьабизе бокьунги буго,** гьелдалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рак1алда щвезе ва гьесие г1ибадат гьабизе бокьун.

Цоги тафсир гьабуна: гьаб Адам аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къиса бицин Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ аятаздасан буго, гьеб къисаялдаса г1адамаз мунпаг1ат босизе. Щайт1аналъул макроялдаса ц1унизе, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амрунагью т1убаялда т1ад ч1езе ва гьесие гьабулеб г1ибадат бац1ц1ад гьабизе.

يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفۡتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ كَمَآ أَخۡرَجَ أَبَوَيۡكُم مِّنَ ٱلۡجَنَّةِ يَنزِعُ عَنۡهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوۡءَٰتِهِمَآۚ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمۡ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنۡ حَيۡثُ لَا تَرَوۡنَهُمۡۗ إِنَّا جَعَلۡنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوۡلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٢٧﴾

27. Я Адамил лъимал! Вореха нуж щайт1аналъе гуккизе ч1оге. Гьеб щайт1аналъ нужее макро гьабизе буго ва нужер эбел-эмен Адамги Х1аваги жидеда т1ад бук1араб нуранияб рет1елги бахъизабун, г1авраталги загьир гьарун, алжаналдаса къват1ир

рахъинарурал г1адин, нужги г1одорег1ан гьаризе руго.
Нужеда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъулеб жо гьабизе т1амун. Гьеб щайт1аналъул мурад буго инсанасул киналго хиралъаби, лъик1лъаби т1аса ине гьари. Гьедин маг1навияб рет1елги т1аса бахъун, жив халкъалда ва Халикъасда цеве ч1езе нечолеб бак1алда ккезавула щайт1аналъ инсан.
Гьеб щайт1аналъе ва гьелъул наслоялъе нуж рихьула, нужеда гьел рихьулел гьеч1ониги. Нужеда рак1алда гьеч1еб рахъалъан т1аде к1анц1ула щайт1ан нужее х1ила макро гьабизе. Тохлъукьего, рак1алда гьеч1еб рахъалъан тущман т1аде к1анц1араб мехалъ гьес зарал к1удияб гьабула. **Дица гьел щайт1аби гьудулзабилъун ва кумекчаг1илъун гьарун руго Аллагьасда иман лъоларел капурзабазе.**
Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарал муъминзабазе зарал гьабизе к1оларо щайт1аналда. Гьелъ ях1 бахъула иман заг1ипал г1адамал къосизаризе. Щайт1аби капурзабазул гьудулзаби ва кумекчаг1и рук1ин буго гьел капурал г1адамалгун цадахъ лъугьун исламияб диналдаса ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялдаса халкъ нахъч1валеллъун рук1ин.
Щайт1абиги капурзабиги цо-цазда рекъон гьарулел питнабазул бищунго къабих1аб буго: «Халкъалъул цебет1ей, маданият ва х1урият»-абун берцинал раг1абиги рицун чужуг1адан жинда т1аса шарг1ияб рет1ел бахъизе т1ами, гьелда гьеб берцин бихьизаби. Шарг1ияб рет1елги бахъун жиндир чорхол берцинлъабиги загьир гьарун хьвадараб мехалъ, гьелго г1адамазул сураталда ругел щайт1абаз ч1ужуг1адан гуккун гьей жиндир гьава-напсалъе, шагьваталъе бокьараб х1алалъ жиндаса лазат босулеб алат х1исабалда х1алт1изаюла ва гьей х1урияй инсан йик1ин т1убанго к1оч1он тола.
Т1адег1анав Аллагьасул каламалъул пасах1атлъи ва х1икмат к1удияб бу1киналда т1орит1ел гьабулеб буго: «щайт1аналъ гьелда т1аса рет1ел бахъула»-абураб раг1и. Жиндир напсалъул къадро гьабулев чиясе бокьуларо гьесул черхалъул дагьабниги жив нечолеб бак1 г1адамазда загьирлъизе. Исаламалъул тушбабаз т1аса рет1ел бахъизабун халкъ хьвадизаби гьезул цебегоялдаса нахъе г1уц1ц1ун бугеб, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ч1унтизабулеб х1иллаяб сиясат (программа) буго. Гьелъул ахираб мурадги буго инсанасул т1абиг1атал шарг1ияб нухдаса рахъун жидерго гьава-напсалъе бокьаншинаб жо гьабиялде руссинари.
Жидер г1авратги загьир гьабун хьвади маданиятги х1уриятги кин бук1унеб? Гьеб буго х1айванлъи ва ах1макълъи. Унго-унгояб маданият буго жинца инсанасул къадроги, гьесул хиралъиги ц1унулеб маданият. Х1акъикъияб маданият буго Т1адег1анав Аллагьасул шарг1алда

рекъон хьвади.

وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

28. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **ширк гьабулел г1адамаз цо къабих1аб пиша гьабураб мехалъ** (рат1лидаса г1иц1лъун каг1ба рукъалда сверун т1аваф гьаби г1адаб) **гьелъие далил бачун жидеца абулеб буго: «Нижеда нижер умумул ратана гьаб иш гьабулелллъун ва гьеб Аллагьас амру гьабун гьабулеб иш буго» абун.**

Гьез абулаан кин нижеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рукъалда т1аваф гьабулеб, гьесде г1асилъи гьабураб рет1елги т1ад рет1ун бук1адгоян абун. Ц1акъ ах1макъаб хабар гьеч1ищха гьаб!

Гьаб г1адалаб раг1и нахъч1ван Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **дуца гьезда абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**,** Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ц1адав вуго мушриказ гьесда г1унт1изарулел мукъсанал сипатаздаса, **гьес къабих1аб жо гьабеян амру гьабуларо. Нужеца, щибго лъайги гьеч1ого, Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **г1унт1изабун гьересияб хабар щай бицунеб!-абун**

قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ ۖ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾

29. Дуца мушриказда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **: дир Бет1ергьан Аллагьас дида амру гьабун буго кинабго ишалъулъ рит1ухъав вук1а абун. Киналго муъминзабаздаги амру гьабун буго жидеца как балеб мехалъ т1убанго Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **руссун, гьесие х1елун, мут1иг1лъун рук1а абун, ва гьев Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **г1ибадат бац1ад гьабун хьваде абунги.**

Ибнукасирица абуна: нужедаги, я гьал мушрикал, нуж гуреб кинабго халкъалдаги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабун буго цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабе г1ибадат абун ва гьеб г1ибадатги бит1ун гьабе абун: нужехъе дин босун рач1арал расулаз малъухъин, гьезда нахърилълъун. Т1адег1анав Аллагь жинда разияб, гьес къабул гьабулеблъун бук1ине ккани гьаб к1иго шарт1 буго г1ибадат гьабиялъе:

1- Купру-ширкалдаса бац1ц1адаб бук1ин.

2- Шарг1алъул нухда рекъон бит1ун бук1ин.

Т1адег1анав Аллагьас нуж ракьалдаса рижараб г1адин гьебго ракьалде руссинарулел руго. Нужер рижиналъул авалалда нуж щибго жо гьеч1елллъун рук1ана: маг1ишат, лъимал-хъизан, нужер ахирги гьеб бук1ине буго. Кинабго жоги гьанибго тун нуж ракьул чохьонир лъугьине руго. Цоги маг1на гьабуна: иманалда вижарав чи ахир холеб мехалъ иманалда хола, купруялъе вижарав чи ахир холеб

мехалъ купруялда хола абун.

30. Нужедаса Аллагьас ﷻ цо къокъа иманалда т1обит1ана, цогияб къокъа жидерго къосиналда тана.

فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ ۗ إِنَّهُمُ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

Аллагь ﷻ жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабулев вуго, гьесда жиндир пиша щай гьабураб абун гьикъулев чи вук1унаро. Гьаб к1иябилеб къокъа Аллагьас ﷻ жиндир къосиналда теялъе г1ила буго **гьез Т1адег1анав Аллагьги живго тун щайт1аби ккун рук1ин жидее гьудулзабилъун ва квербакъулел вализабилъун. Цинги гьезда рак1алдаги буго гьел ругин бит1араб нухда ва х1акъаб диналда абун.**

31. Я Адамил лъимал! Нужеца берцинаб ва бац1адаб рет1ел рет1е жамаг1аталда гьоркьор как базе унеб яги каг1ба рукъалда т1авап гьабизе унеб мехалъ.

۞ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ خُذُوا۟ زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾

Мушрикал каг1ба рукъалда сверун рет1ел т1аса бахъун т1авап гьабулел рук1индал, гьез гьабулеб жо х1арамаб бук1ин бицун рещт1инабураб аят буго гьаб. **Аллагьас нужее кьураб х1алалаб, бац1адаб жоялдасаги кванай, гьеб квана-гьекъеялъулъ г1орхъолъан борч1араб х1ал гьабун исрапчилъиги гьабуге. Х1акълъунго Аллагьасе ﷻ гьесул ризкъи исрап гьабулел г1адамал рокьуларо.** Х1алалаб ва х1арамаб жоялъул г1орхъаби хвезарулел г1адамалги рокьуларо Аллагьасе.

Гьарун Рашид абулев халипаясул местер (врач) вук1ана насранияб диналда вугев, жив ц1акъ лебалав т1иб г1елмуялъулъ (медицина). Гьав местерас цо г1алим чиясда абуна: «г1елму абулеб жо к1иго бат1ияб буго. цо буго динияб г1елму, цоги буго дунялалъул ва чурхдузул г1елму. Нужер Къуръаналда жаниб т1иб г1елмуялдаса щибго жо батич1о дида»-абун.

Г1алимчияс гьесие жаваб гьабуна: Къуръаналда жаниб т1иб г1елму буго. Гьебги цо аяталъул бащалъиялда жаниб бак1арун буго-абун. Цинги жинца аят ц1алана: «Нужеца т1аг1ам кванай, гьекъолел жалги гьекъе ва амма исрап гьабуге»-абун.

Хадуб насранияс абуна: нужер аварагасдаса гьеч1о гурищ гьеб т1ибалъул х1акъалъулъ бицараб жого-абун. Г1алимчияс абуна: нижер аварагас ﷺ т1иб г1елму цох1о х1адисалда жаниб, дагьалго раг1абаздалъун бицана-абун. Гьеб х1адисги буго:

«Адамил лъималаз жидер чехьг1ан квешеб къвач1а ц1езабуларо. Гьесие г1елаан цодагьалго т1аг1амалъул лукъматал»-абун. Лукъмат буго цо нухалъ к1алдиб лъолеб жо. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Цинги насранияс абуна: «нужер Къуръаналъги, аварагасги Жалинусие щибго жо тун гьеч1о»-абун. Жалинус вуго гьеб заманаялъул мушгьурав т1абиб (врач).

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزْقِ ۚ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

32. Дуца абе Мух1аммад ﷺ, щив чи вугев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1алалаблъун гьабун жиндир лагъзадерие кьураб берцинаб, лъик1аб жо ва гьуинал, лазатал ниг1матал жинца х1арам гьабулев?

Т1аде рет1изе кьураб берцинаб рет1елги, кваназе кьураб т1аг1амал ниг1маталги. Гьаб раг1иги жагьилиял г1арабиязул г1адат нахъч1ван абураб буго, жидерго напсазе цо-цо жо х1арам гьабулел рук1арал ва каг1баялда т1авап гьабулеб мехалъ т1ад рет1ел гьеч1ого, толох1учго рук1унел.

Дуца абе Мух1аммад ﷺ, гьаб дунялалда бугеб берцинаб ва лъик1аб рет1елги, гьуинал лазатал т1аг1амалги муъминзабазе ругел руго. Дунялалда муъминзабиги капурзабиги цадахъ ругелъул гьел ниг1матал капуразеги кьола Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ, гьел капурзаби жидее ниг1матал кьезе мустах1икъал гьеч1ониги. **Ва амма ахираталда алжаналъул ниг1матал цох1о муъминзабазе гурони рук1унаро.** Алагьас капурал г1адамазе алжанги, гьелъул ниг1маталги х1арам гьарун ругелъул. **Гьадин дица дир х1укмаби баян гьарула ва шарг1иял нухалги загьир гьарула Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1укмабазул ва х1икматазул пикру гьабулел ва жидеда гьел рич1ч1унел г1адамазе.**

Ибнухат1ибица абуна: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьураб х1алалаб ризкъиялдаса нужеца мунпаг1ат босе нужер х1ажат т1убалеб къадаралъ, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабизе нужее сабаб рекъолеб х1алалъ. Муъминзаби дунялалда цоги жоялда х1ажатал рук1унаро. Аллагьасдаги ахир къиямасеб къоялдаги иман лъурав инсанасда рекъараб гьеч1о жинцаги жиндир хъизамалъги ч1ух1арал, хириял т1аг1амал кваназе, жиндир мадугьалихъ вакъун, бакъвараб чадил рекел гьеч1ого цо чиги вук1адго. Исрапчи абураб ц1ар абизе мустах1икъаб буго жинца чехь ц1езег1ан бокьанщинаб жо кваналев чиясда.

Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъулел муъминзабазул г1адат бук1ана лъик1аб, т1ок1аб жо живгуресе кьолеб, жиндиего тохаб заг1ипаб жо

толеб. Гьал г1адамал руго: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ахираталъул ниг1матал жидее хасс гьарурал руго»-абун жидер х1акъалъулъ абурал. Гьал ругелъул жиндир напсадаса цогидасул напс т1асса бищарал, жидер гьава-напсги х1ат1ида гьоркь лъурал, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъиги берда щцебе ч1езабурал.

Нужеца ях1 бахъе нужеда Аллагь гурх1аял, цогидазул ургъел ц1ик1к1ун гьабиялда нужерго напсалъулалдаса. Нужеца боц1и садакъаде кьеялдаги, гьеб данде гьабиялдаса. Нуж ц1уна г1емер кваналел х1айваназда релълъун рук1иналдаса. Г1емер кванаялъ напс бак1 гьабула, г1акъло дагь гьабула, пагьмо хвезабула, унтаби т1аде ц1ц1ала. Хасго рек1ел унтаби, бидул т1аде цуй борхин, бидурихьал къварилъи т1аде ц1ц1ала. Жинда Аллагьсул свалат салам лъеяв Аварагас абуна: *«Инсанас ц1езе гьабулеб бищунго квешаб къвач1а буго жиндирго чехь»*-абун.

Гьаб раг1и буго х1алалаб жоялдалъун чехь ц1езабурасул х1акъалъулъ. Х1арамаб жоялдалъун чехь ц1езабулев чи дуниялалдаго жинца гьеб чехь ц1адул ц1езабулев чи вуго-абун.

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

33. Дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дир Бет1ергьан Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1арам гьабун буго кинабго къабих1аб жо, загьирго гьабизеги ва балъго гьабизеги.**

Зина, ц1огь, чи ч1вай, бугьтан лъей, мехтизарулеб, г1акъло инабулеб жо гьекъей ва гьелда релълъаралги. **Гьединго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1арам гьабун буго жиндирго напсалъе зарал бугеб ва г1адамазе зарал бугеб г1асилъи, тущманлъи гьабизеги, щибго шарг1ияб г1ила гьеч1ого.**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **щибго х1ужа-г1илаги рещт1инабун гьеч1ого гьесдехун ширк гьабиги х1арам гьабуна. Аллагьасул х1акъалъулъ жидеда лъалареб жо бицинеги х1арам гьабуна.** Цо жо х1арамаб буго абун, цогидаб х1алалаб буго абун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шарг1алда гьеч1еб ва жидеда х1акъикъат лъалареб жо бицине х1арам гьабун буго.

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾

34. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **аварагзаби гьереси гьарурал, Аллагьасда иман лъеч1ел киналго умматазе жал гьалаг гьариялъе ц1араб г1уж буго. Цинги гьеб ц1араб заман жидеда т1аде щвараб мехалъ гьел гьалаг гьари цох1о саг1аталъ нахъбахъуларо, гьеб заман щвелелде цере ккун хвезеги гьаруларо**.

Гьаб аят буго мушриказе г1азабалдалъун х1инкъи кьун рещт1инабураб. Цо г1алимзабаца гьаб аяталъул цоги тафсир гьабуна: щибаб умматалъул жиб лъалеб ажал буго. Гьеб ажал я цебе бахъизе, яги нахъе бахъизе к1олеб кинабг1аги къуват гьеч1о абун (мунтахаб)

يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأۡتِيَنَّكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِي فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٣٥

35. Я Адамил лъимал! Нужехъе дир аварагзаби рач1араб мехалъ нужеда диналъул ах1камал малъулел ва дир аятал ц1алулел. Гьеб мехалъ нужедаса Аллагьасдаса х1инкъун, аварагзабазда нахърилълъун дие т1аг1ат г1ибадат гьабурал, дидехун г1асилъи тун лъик1аб г1амалги гьабурал,- гьал г1адамазе ахираталда щибго х1инкъи ва пащманлъи бук1ине гьеч1о.

وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسۡتَكۡبَرُواْ عَنۡهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٣٦

36. Гьеб мехалъ дир аварагзаби гьереси гьарурал ва дир шарг1алда нахъги рилълъинч1ел, иман лъезе ва мут1иг1лъизе жал ч1ух1арал г1адамазе жужах1алъул г1азаб бук1ине буго. Гьал г1адамал жужах1алъул агьло буго ва даимго гьенир жанир рук1унелги руго.

فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ يَنَالُهُمۡ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوۡنَهُمۡ قَالُوٓاْ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ قَالُواْ ضَلُّواْ عَنَّا وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ٣٧

37. Щивха вук1инев жиндир зулму к1удияв чи жинца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **г1унт1изабун гьереси бицунесдаса ва гьесул аяталги гьереси гьарулесдаса? Гьал г1адамазе дунялалъул рокъор рук1адго жидее Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **хъвараб жо щвезе буго. Цинги гьезул ажал лъугьун жидер рух1ал росизе дир малаикзаби т1аде лъугьараб мехалъ гьезда абула: «кир ругел нужер алагьзаби, жидеца квербакъи гьабулел, ах1и бай гьезда нуж хвасар гьаризе»-абун.**

Гьаб раг1и гьезда абула гьезул рак1 къварид гьабизе ва ях1 хвезабизе. **Цинги гьел г1адамаца жаваб гьабула: гьел алагьзаби нижедаса рик1к1алъун руго, гьанже нижер щибго божи ва хьул гьеч1о гьез кумек гьабиялда-абун. Гьеб рух1 бахъилелде цебе гьез напсазе нуг1лъи гьабула гьел капурзаби ва мушрикал рук1иналъе.**

قَالَ ٱدۡخُلُواْ فِيٓ أُمَمٖ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِكُم مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ فِي ٱلنَّارِۖ كُلَّمَا دَخَلَتۡ أُمَّةٞ لَّعَنَتۡ أُخۡتَهَاۖ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُواْ فِيهَا جَمِيعٗا

38. Къиямасеб къо бач1ун мах1шаралда рахъинаридал **Т1адег1анав Аллагьас гьаб къавмалда абула: нуж жужах1алда жанир лъугьа**

قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ لِأُولَىٰهُمْ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ ٱلنَّارِ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾

нужеда церехун рук1арал ва нужеца гьабураб г1адаб купру-ширк гьабурал г1адамалгун цадахъ: Г1адамал рук1аниги, женал рук1аниги цох1о г1азаб буго нуж киназего. Гьаб жужах1алда жаниб ц1ияб уммат лъугьанщинахъе жидеца гьенир жанир ратарал къавмазе лаг1нат кьола:
нужеца гьабуралда релълъараб г1амал гьабун ккана ниж гьаб жужах1алда жанир абун. Гьенир жанир рук1араз т1аде рач1аразеги лаг1нат кьола: нуж руго нужецаго нужее зулму гьабурал ва нужее щибго т1ок1лъи гьеч1о нижеда т1ад- абун.

Цинги киналго къокъаби жужах1алда жанир лъугьинарун т1убараб мехалъ, цереккун рук1арал умматаздехун хадур рач1араз абула: Я нижер бет1ергьан! гьал г1адамал руго ниж къосизарурал. Гьазие дуца нижее гьабулелдаса к1иго нухалъ ц1ик1к1араб г1азаб гьабе абун. Т1адег1анав Аллагьас абула: «Нужер щибаб къокъа буго жидее к1иго нухалъ ц1ик1к1ун г1азаб гьабизе мустах1икъаб»-абун. Амма гьел г1адамазда лъалеб гьеч1о киг1ан гучаб г1азаб жидее бук1ине бугеб.
Цересезе к1иго нухалъ г1азаб ц1ик1изабиялъе сабаб буго жалго къосун рук1ин ва жидеца г1адамалги къосинарун рук1ин. Хадусезе г1азаб ц1ик1изе гьабиялъе сабаб буго жидеца купру- ширк гьабун бук1ин ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нухги тун цойги г1адамазул нухалда нахърилълъун рук1ин.

وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ لِأُخْرَىٰهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

39. Церехун рук1арал умматаз хадур рач1аразда абула: «Нужее щибго т1ок1лъи гьеч1о нижедаса, нилъ купру-ширкалъул бащад руго ва г1азабги бащад бук1ине мустах1икъаб буго»-абун. **Гьанже нужеца ч1аме жужах1алъул г1азаб нужеца дунялалда гьабураб г1амалалъе жазаълъун бук1ун.**
Ниж гьеч1о нуж жужах1алда ах1арал г1адамал абураб маг1на буго гьаб раг1иялъулъ. Цоги тафсир гьабуна гьаб ахираб раг1иялъе: Т1адег1анав Аллагьас гьаб к1иябго къкъаялда абула гьезул рак1 бекизабун ва чара къот1изабун гьанже нужеца ч1аме жужах1алъул г1азаб- абун.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ وَلَا يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلْجَمَلُ فِى سَمِّ ٱلْخِيَاطِ

40. Жал баянал, жидедалъун аварагзаби рач1арал дир аятал гьереси гьарулел ва гьезда иман лъезе ч1ух1арал г1адамазул рух1азе зобал рагьуларо ва гьел

وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُجۡرِمِينَ ٤٠

нахъруссинарун «сижиналда» рит1ула. Гьаб буго капурзабазул рух1ал унеб бак1. «Г1иллиюн» буго зобалазда бугеб муъминзабазул рух1ал унеб бак1.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица. абуна: «Гьазул лъик1аб г1амал эхеде борхуларо ва гьазул дуг1аялъе жаваб гьабуларо»-абун. Ибнужарираж абулев г1алимас абуна: гьезул г1амалазе рагьуларо зобал ва рух1азеги рагьуларо абун. **Гьал г1адамал алжаналдаги лъугьуларо рук1к1адул ролълъеналъуса варани лъугьаниги. Гьадинаб жазаъ гьабула дица киналниги г1асиял, пасикъал г1адамазе.**

Гьаб раг1иги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ купру-ширкалъул агьлуялъул алжаналдасан хьул къот1изабун абулеб буго ва гьел мук1ур гьарулеб мисал бачин буго: Гьит1инаб рук1к1адул ролълъеналъусан жанибе варани лъугьунареб г1адин нужги алжаналда лъугьунаро. Гьадин бугелъул тавбо гьабун, купру-ширк тун Аллагьасде русса, гьедин руссине рес бугеб мехалъго.

لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٞ وَمِن فَوۡقِهِمۡ غَوَاشٖۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ٤١

41. Гьал г1адамазе т1ад регизе бугеб жо жужах1алъул босен буго ва т1аде бачунеб жоги ц1адул юргъан буго. Гьадинаб г1азаб гьабула дица дида ва дир аварагзабазда инкар ккурал киналго зулмучаг1азе.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица жинда Аллагь разилъаяв Бараъ ибну Г1азиб абулев асх1абасдасан х1адис бицана:

«Ниж Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагун цадахъ цо Ансарияв Асх1абасул жаназа букъизе хабалазде ун рук1ана... Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг г1одов ч1ана ва гьесда сверухъ нижги ч1ана ц1акъ сих1 къот1ун, бот1рода т1ад х1инч1 ч1ун бугеб г1адин, рагъарачари тун. Хирияв аварагасда кодоб цо г1уч1ги бук1ана жинца ракьалда тункулеб.

Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бет1ер т1аде борхана ва гьес абуна: «Нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ *ц1аралдалъун гьаре нуж хабал г1азабалдаса Ц1унаги»-абун. к1иго я лъабго нухалъ абуна гьаб раг1и. Хадубги абуна: «Х1акълъунго муъминав лагъ дунял тун ахираталда унеб мехалъ, гьесухъе зодиса малаикзаби решт1уна, жидер гьурмал хъах1ал, бакъалда релълъарал. Жидеда кодор алжаналдасан рач1арал мусрабиги рук1уна, Х1анут1ги бук1уна. (х1енех1, мах1 гьуинаб жо). Цинги жал гьев муъминчиясда рихьулеб г1адаб манзилалъ рик1к1ад г1одор ч1ола.*

Цинги вач1ун Малакулмавт гьесул бет1ералда аск1ов г1одов ч1ола ва гьес абула: «Я гьаб Аллагьасулъ х1алхьараб напс, мун бахъа Аллагьасул мунагьал чуриялда ва Аллагь разилъиялда»-абун. Цинги гьеб рух1 къват1ибе бахъун бач1уна рахьалда гьоркьосан рас бач1унеб г1адин х1еренго.

Малакулмавтас гьеб рух1 кодоб ккурабго т1аде рортун малаикзабаз гьеб босула ва т1аде х1анут1 бан мусруялъуб лъола. Цинги гьеб рух1алдаса ц1акъ берцинаб мах1 загьирлъула, жинда релълъараб ракьалда т1ад гьеч1еб г1адаб. Гьаб рух1ги босун малаикзаби зодоре рахунаго данде ккарал малаикзабаца абула: «Гьаб щиб ц1акъ лъик1аб, бац1ц1адаб рух1»-абун гьез гьесул ц1ар бицуна бищунго берцинаб ц1аралдалъун.

Цинги зобалги рагьуун гьел т1аде риччала ва анкьабилеб зобалда рахуна. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан гьезда амру гьабула нужеца гьав лагъасул ц1ар хъвай «Г1илиюналда». Цинги гьев ракьалде вуссинаве: дица гьел ракьалдаса рижарал руго, цингиги ракьалдаса т1аде рахъинаризе руго абун. Маллаикзабаз гьев муъминчиясул рух1 жаназаялда т1аде буссинабула.

Цинги к1иго малаик вач1ун гьев чи г1одов вук1инавула ва гьесда абула: Дур бет1ергьан щив абун, лагъас абула: Аллагь вуго дир бет1ергьан абун. Цинги гьикъула «дур дин щиб»-абун. Лагъас абула: «дир дин ислам буго»- абун. Малаикзабаз абула: гьав чи щивха вугев нужехъе вит1арав»-абун гьес жаваб гьабула: «гьев вуго Аллагьасул расул»-абун. Цинги гьикъула: «дур г1амал щибха бук1араб»-абун. Гьес абула: Дица Аллагьасул калам ц1алана ва дун гьелда божана ва дица гьеб рит1ухъги гьабуна»-абун. Цинги зодиса ах1улеб гьаракь раг1ула: Дир лагъас бит1араб бицана. Гьесие алжаналъул босен т1аме ва гьесда т1ад алжаналъул рет1елги рет1е абун. Гьесие алжаналъул рагьо рагьун гьенисан ц1акъ гьуинаб мах1ги беччола, жиндир хобги г1ат1ид гьабула.

Цинги гьесда т1аде цо берцинаб сураталъул чи лъугьуна жиндир кьер хъах1ав, рет1ел бац1ц1адав, мах1 гьуинав. Гьес абула: «Дуе рохел буго. Дуе къот1и гьабун бук1араб къо буго гьаб»-абун. Гьев чияс гьикъула: «Мун щив кколев»-абун. Т1адевач1арас абула: «Дун буго дуца дунялалда гьабураб лъик1аб г1амал»-абун. Цинги гьев хварав чияс абула: «Я дир Бет1ергьан Аллагь! дуца къиямасеб къо ч1езабе дун дир агьлогун данделъизе»-абун.

Цингиги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ *инкар ккурав чи хвалда г1агарлъараб мехалъ гьесда зодиса*

малаикал рит1ула жидер гьурмал ч1ег1ерал ва жидеда кодоб хъач1аб ххамил кесек бугел ва гьел г1одор ч1ола дов чиясе рихьулеб бак1алда. Цинги Малакулмавт вач1ун гьев чиясул бет1ералда аск1ов г1одов ч1ола ва жинца абула: «Я гьаб хъубаб, чорокаб рух1 Мун бахъа Аллагьасул ццим бахъиялда»-абун. Цинги гьеб рух1 х1инкъун чорхолъ жаниб бикь бикьун уна. Цинги гьеб рух1 малаиказ къват1ибе бахъула биччараб квасулъан зазил т1ил бахъулеб г1адин. Цинги малаикзабаз гьеб рух1 доб хъач1аб ххамил кесекалда жаниб лъола: Гьеб мехалъ ц1акъ къабих1аб мах1 бахъуна жегиги ракьалда бахъинч1еб г1адаб.

Гьеб рух1ги босун Малаикзаби унаго данде ккаразги гьикъула: «Гьаб щиб ц1акъ квешаб рух1»-абун. Гьез гьесул ц1ар бицула дунялалда гьесда абулеб бук1араб бищунго къабих1аб ц1аралдалъун. Цинги зобалазда рахун дунялалъул зобалъул рагьо рагьи т1алаб гьабидалго жидее рагьо рагьуларо. Аллагьасул рахъалъан жидеда гьаракь раг1ула: «нужеца гьев чиясул ц1ар хъвай бищун гъоркь бугеб ракьалъул «сижиналда»-абун. Цинги малаикзабаца гьев лагъасул рух1 г1одобе рехун тола. Хадуб гьеб дов чиясул черхалде буссинабула.

Цинги к1иго малаик вач1ун жодеца гьев г1одов ч1езавула ва гьикъула: дур бет1ергьан щив, дур дин щиб, гьав нужехъе вит1арав чи щив, дур г1амал щиб абун. Цонигиялъе жаваб кьезе к1веч1ого гьев хут1араб мехалъ зодисан ах1улеб гьаракь раг1ула: Дир лагъас гьереси бицана. Нужеца гьесие жужах1алъул босен т1аме, гьесул хабалъе жужах1алъул рагьоги рагье»-абун. Цинги жиндир хабалъе жужах1алъул бух1и ва мах1 бач1уна гьесул хобги данде къала хьабалухъ г1уч1ал цуцалъе лъугьизег1ан. Цинги гьесда т1аде цо къабих1аб сипаталъул чи вач1уна, рет1елги чорокав мах1ги квешав, ва гьес абула: «Дун буго дуца дунялалда гьабураб г1амал»-абун. Цинги хварав чиясги абула: «Я рабби! къиямасеб къо ч1олареб ани»-абун. Х1адис дагьаб къокъ гьабун хъвана.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾

42. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал, аварагасда нахърилълъун лъик1аб г1амалги гьабурал г1адамал, Дица цониги напсалда т1адги къаларо гьеб напсалъе гьабизе к1олеб жо гурони, дол Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун лъик1аб г1амал гьабурал г1адамал руго алжаналда рук1унел. Даимго гьенир жанир рук1уна.

Цин алжаналде лъугьинавурав чи гьенисан къват1ив вач1унаро, гьеб ахиратги жиндие ахир гьеч1еб абадияб рукъ буго.

«Дица напсалда т1ад къаларо гьелда гьабизе к1олеб жо гурониян»-

абуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аяталъул гьоркьоб бак1алда ккезабун. Гьаб раг1иялъул х1икмат буго Аллагь разилъи ва лъик1аб ахират щвей г1емер г1акъуба-г1азаб бихьун бук1унеб жо гьеч1еблъи. Жидер иман заг1ипал муъминзаби ва иманго лъеч1ел капурал г1адамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кант1изарулел руго бигьаябго Аллагьасул амруги т1аде босун дунялалда хьвадани абадияб ахираталда даимаб рах1аталда рук1ине рес бук1иналда.

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ۖ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۖ وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

43. Алжаналъул агьлуялъул рак1ал дица рац1ц1ад гьарула х1алхъублъи, х1асад, ццим бахъи г1адал квешал т1абиг1атал нахъе рахъун. Жидеда гьоркьоб гьуинлъи рокьа-хинлъи бук1уна ва цогидабшинаб жо рак1алдаго кколаро. **Гьел алжаналда жанисан бат1и-бат1иял ниг1матазул г1оралги хьвадулел рук1уна: гьел жанир ч1арал бак1азда гъоркьан хьвадула гьел г1орал.**

Алжаналда жанир ругел муъминзабаца абула: Кинабго рецц Т1адег1анав Аллагьасе буго ниж гьал алжаналъул ниг1матазда т1орит1арав. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1орит1ун рук1инч1ел ани нижее гьаб алжан щвезе бук1инч1о. Ва гьаб алжаналда щолеб нухги лъазе бук1инч1о. Нижехъе Аллагьасул дин босун расулалги рач1ана ва гьез х1акъаб дин малъун нижеда гьаб нух лъазабуна»-абун. Алжаналъул агьлуялда малаикзабацаги абула: гьаб буго дунялалда нужеца гьабураб лъик1аб г1амалалда данде Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьураб алжан абун.

Имам Къурт1убияс абуна: алжаналда лъугьинари Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1об рах1маталдалъун бук1уна. Гьенир ругел даражаби гьезул г1амалазда релълъун рук1уна»-абун.

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾

44. Цинги алжаналъул агьлуялъ жужах1алда ругезда ах1ула: «Т1адег1анав Аллагьас дунялалда рук1адго нижее къот1и гьабураб жо нижее х1акъаблъун батана.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагзаби рит1ун гьезул мац1алдалъун муъминзабазе алжан бук1ин бицун бук1ана ва гьеб нижее батана. **Нужеда батанищха нужее къот1и гьабун бук1араб г1азабги, г1одорег1анлъиги» –**

абун. Жужах1алъул агьлуялъ жаваб гьабула «Батана»-абун. Цинги цо ах1улев чиясги ах1ула гьаб к1иябго къокъаялда гьоркьоб бак1алдаса: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **лаг1нат буго кинавго жинца зулму гьабурав чиясе** абун. Аллагьасда инкар ккун рук1арал г1адамазе буго гьеб лаг1нат.

45. Жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **х1акъаб диналдаса г1адамал нахъч1валел рук1арал ва жидеца гьет1араб, мекъаб нух т1алаб гьабулеблъун рук1арал,** гьеб нухдаса г1адамал хьвадизаризе. **Ва жидеца ахираталда инкар ккolел рук1арал.**

ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبۡغُونَهَا عِوَجٗا وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ كَٰفِرُونَ ﴿٤٥﴾

46. Алжаналдаги жужах1алдаги гьоркьоб цо сангар буго. Гьаб сангаралде т1адги г1адамал руго. Жидер лъик1лъи ва квешлъи бащад ккун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир х1икматалдалъун гьеб бак1алда тун ругел: гьезда алжаналъулги жужах1алъулги агьло бихьизе, ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидее гьабулеб жо лъаларого х1айранлъун рук1унел. **Гьал г1адамазда гьурмазул сипатазда балагьун щивав чи лъала:** алжаналда унел г1адамал гьезда гьурмал хъах1аллъун рихьула, жужах1алда унел гьурмал ч1ег1ераллъун рихьула. **Цинги алжаналда унел г1адамазда ралагьун гьез ах1ула: «саламун г1алайкум!»-абун; алжаналде лъугьич1ого рук1ун гьал сангаралда т1ад ругел г1адамал ва гьезул гьенир лъугьине хьулги бук1ун.**

وَبَيۡنَهُمَا حِجَابٞۚ وَعَلَى ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٞ يَعۡرِفُونَ كُلَّۢا بِسِيمَىٰهُمۡۚ وَنَادَوۡاْ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡۚ لَمۡ يَدۡخُلُوهَا وَهُمۡ يَطۡمَعُونَ ﴿٤٦﴾

47. Жидер берал жужах1 бугеб рахъалде руссиннарураб мехалъ ва гьенир ругезе гьабулеб г1азабги бихьараб мехалъ, жидеца абула: «я нижер Бет1ергьан Аллагь! Дуца ниж гьаб залимаб, зулмуяб къавмгун цадахъ жужах1алда лъугьинаруге»-абун.

۞ وَإِذَا صُرِفَتۡ أَبۡصَٰرُهُمۡ تِلۡقَآءَ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ قَالُواْ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾

Т1адег1анав Аллагьасул каламалъ т1орит1ел гьабулеб буго гьаб сангаралда т1ад ругел г1адамал кидаго алжаналдехун ралагьун рук1иналда: гьеб алжаналда хьул лъун, гьенир ругел г1адамазул берцинлъи бихьун. Цинги, жидеего бокьич1ого, гьал цо-цо мехалъ жужах1алдехун руссинарулел руго. Гьеб жужух1алъул сурукълъиги, гьенир ругел г1адамазул къабих1лъиги бихьараб мехалъ жидеца хехго бер нахъе буссинабулеб буго ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьарулебги буго ниж

гьеб къавмгун цадахъ гьаруге Бет1ергьан Аллагь абун.

48. Сангаралда т1ад ругез жужах1алда жанир ругел цо г1адамазда ах1ула, жидеда гьелги лъалел дунялалда капурзабазул бут1рул ва церехъаби рук1иналдалъун. Гьез абула: нужее щибго кумек гьабун гьеч1о гурищ нужеца данде бак1арараб боц1иялъ ва нужер дунялалда бук1араб ч1ух1а-къулиялъги абун.

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُم بِسِيمَىٰهُمْ قَالُوا۟ مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾

49. Цинги алжаналъул агьлоялдехун руссун, гьезул рах1аталда ва берцинлъиялда балагьун сангаралда т1ад ругез жужах1алда ругездехун гьезул рак1 бекизабун абула: гьале гьал муъминзаби руго нуж гьедарулел рук1арал гьезие Алласул рах1мат бук1ине гьеч1ин абун. Цинги алжаналда ругездахун руссунги абуна: «Нуж алжаналда жанир рук1а щибго нужее х1инкъи гьеч1елллъун ва хадуб кинабг1аги пащманлъи-къварилъи гьеч1ого»-абун.

أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾

50. Жужах1алда жаниса цо г1адамаз алжаналда ругезда ах1ула: нижее цодагьаб лъин кье, яги цоги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужее кьураб ниг1матаздаса щиб бук1аниги жо кье.**

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾

Ниж ц1акъ къечон, ц1аялъ рух1ун гьалаг гьарун руго абун. **Гьезие жаваб гьабун алжаналдаса ах1ула: Т1адег1анав Аллагьас капурзабазе х1арам гьабун буго алжаналъул лъим ва цогидаб ниг1мат-абун.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: жужах1алда ккарал г1адамазда алжаналда ругел жидер г1агарал чаг1азда ва гьудулзабилъун рук1аразда ах1ула: «ниж рух1ун, режун гьалаг лъун руго, нижеда т1аде лъимг1аги т1е!»-абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ изну кьола алжаналда ругезе гьел капуразе жаваб кьезе. Цинги гьез жаваб кьола: «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жужах1алъул агьлоялъе х1арам гьабун буго алжаналъул лъим ва цогидал ниг1матал»-абун.

51. Гьал г1адамал руго дунялалъул рокъор Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **дин махсараде кколел рук1арал ва дуниялалъул ч1аголъиялъ гуккун ахират к1очон рук1арал. Дида жакъа гьал г1адамал к1очезе руго ва дун**

ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ كَمَا نَسُوا۟ لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾

гьезда валагьизе гьеч1о, гьал г1адамазда к1очон бук1араб г1адин гьаб къиямасеб къо ва дида ццере х1исаб-мизан гьабизе ч1ейги. Гьединго гьез дир аятазда инкар ккун гьел гьереси гьарулел рук1ана.

Гьедин бугелъул гьал г1адамал жал к1очарал г1адамазда релълъун жужах1алда жанир рук1ине руго.

وَلَقَدۡ جِئۡنَٰهُم بِكِتَٰبٖ فَصَّلۡنَٰهُ عَلَىٰ عِلۡمٍ هُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ٥٢

52. Дун гьаб Маккаялъул агьлоялда вач1ана жиндилъ кинабго х1укму баян гьабураб Къуръангун. Дица гьеб иман лъурал г1адамал жинца т1орит1улеб ва гьезие рах1матлъунги бугеб бит1араб х1укмулъунги гьабуна.

هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأۡوِيلَهُۥۚ يَوۡمَ يَأۡتِي تَأۡوِيلُهُۥ يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبۡلُ قَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلۡحَقِّ فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ فَيَشۡفَعُواْ لَنَآ أَوۡ نُرَدُّ فَنَعۡمَلَ غَيۡرَ ٱلَّذِي كُنَّا نَعۡمَلُۚ قَدۡ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ وَضَلَّ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ ٥٣

53. Аллагьасдаги аварагасдаги ﷺ инкар ккурал, Къуръаналда нахъ рилълъунарел г1адамазе хут1араб жо гьеч1о гьеб Къуръаналда бицараб г1азаб жидеда бач1ин гуреб. Гьеб г1азаб бач1араб мехалъ, гьеб к1очон, бач1инаро абун рук1араз абула: нижехъе аварагзаби рач1ун рук1ана х1акъаб диналдалъун.

Амма нижеца гьел рит1ухъ гьарич1о ва ниж гьезда нахърилълъинч1о. **Гьанже нижее шапаг1ат гьабулев чи вук1инарищ? Яги ниж ц1идасан дунялалдареччалеланищ иман лъун лъик1аб г1амал гьабизе, цебе гьабураб г1адаб купру-ширк гьабич1ого»-абун.**

Гьал руго жидерго напсал ч1орого хъут1изарурал г1адамал ва гьаздаса рик1к1алъана гьез Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулел рук1арал хъанчалги, алагьзабиги. Ахират к1очон гьабураб дунялги кодоса борч1ана, жидее кумек гьабила абун божи бук1арал алагьзабиги ццерего ракким1о.

إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَ يَطۡلُبُهُۥ حَثِيثٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتِۭ بِأَمۡرِهِۦٓۗ أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٥٤

54. Х1акълъунго жинца анлъго къоялда жаниб зобалги ракьалги рижарав Аллагь вуго нужер Бет1ергьан. Хадув жив г1арщалда т1адег1анлъана. Жинца сордоялдалъун къо бахчизабулев вуго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ: хехго жиб т1аде бач1ун къоялъул канлъи т1аг1инабула сордоялъ. Бакъги, моц1ги, ц1вабиги кинабго жо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1ал к1олъиялдалъун

жиб квегъараб буго. Кинабго жо бижиги ва гьелъул тадбир гьабиги Аллагьасда кодоб буго; жинца кинабго г1алам хьихьулев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ц1акъ т1адег1анав, къадро к1удияв вуго.

Т1адег1анав Аллагьасул бищунго загьирал ва к1удиял х1алк1олъиял рицун руго цох1о гьаб аяталда жинир. «Зобал ракьал рижарал анлъго къоялда жанир». Гьеб анлъго къоги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда х1ажатаб жо гьеч1о. Инсанасе х1исабги лъазе, гьабулеб жоялъул тадбирги ва тартибги (иргалъи) лъазе, г1едег1унгут1и баян гьабизе абуна гьаб раг1и.

Цоги гьаб раг1иялъ абулеб буго: «нуж рижарав, нужее ризкъи кьолев, нужер тадбир гьабулев ва нужеца жиндие г1ибадат гьабизе т1адав бет1егьан гьаб кинабго махлукъ жинца бижарав, гьелъул тадбир гьабулев хан вуго. Гьадинав гучав ханасе мут1иг1лъи тезе нуж х1инкъа, нужер кинабго божи-хьулги гьав ханасде буссинабе»-абун.

«Цинги жив г1арщалда т1адег1анлъана».

Гьаб г1арщалде т1адег1анлъана, яги г1арщалда т1аде ч1ч1ана абураб раг1и буго жинда иман лъезе т1адаб, гьелъул куц рахъ, кин щиб ц1ехеч1ого тезе т1адабги буго. Жиндир къадро к1одолъиялда рекъараб х1алалъ ч1ана т1адег1анав Аллагь г1арщалда. Гьадин абун бицине нилъеда лъалареб, жиб цоги жоялда релъалъинлъизаби бегьулареб, жиб цоги жоялда ссверизе гьабун, яги жиб гьеч1о абун гьеб т1адег1анлъиялда инкар кквезеги бегьулареб.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Маликица абуна жинда гьаб раг1иялъул маг1на гьикъараб мехалъ: «Аллагь جَلَّجَلَالُهُ г1арщалда т1алъи жиб лъалеб жо буго (Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам бугелъул гьеб бицунеб). Кин гьев т1алъарав абуни гьеб нилъеде бицине лъалареб буго (Аллагьасги جَلَّجَلَالُهُ аварагасги гьеб бицун гьеч1елъул). Гьелда иман лъезе т1адабги буго (Аллагьасул калам бугелъул гьеб раг1и). Гьелдаса гьикъардиги бидг1аяб жо буго (Нилъ жинда х1ажат гьеч1еб, хириял асх1абзаби гьикъардич1еб)»абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Имам Ах1мадицаги абуна: «Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ах1валазул ва сипатазул бицунел аятал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бицухъин тола ва гьелдаса ц1ехолдуларо. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ г1арщалда вук1иналда иман лъола нилъеца жиндиего бокьараб х1алалъ, ва бокьараб сипаталдаги. Нилъер гьеб лъазе х1алги к1оларо, г1орхъи ч1вазе гьунарги г1оларо. Нилъеца аятал ц1алула, гьезда иманги лъола, гьениб бицараб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1алазул сипатал лъай живго Т1адег1анав Аллагьасул г1илмуялда т1амун тола»-абун. Мунтахаб абураб тафсиралда «Аллагь جَلَّجَلَالُهُ г1арщалда т1адег1анлъана»-абураб раг1иялъе маг1на гьабуна: «Аллагьас жиндир кверщел ва ханлъи билълъинабуна зобал-ракьазда т1ад»-абун. Гьаб буго таъвил гьаби ва гьеб салафазул нухалда гьеч1о

ва имамзабаз мекъаблъун рик1араб маг1на гьабиги буго.
Бусурбабазда гьоркьо х1ажат гьеч1еб бах1с ва къецанди бук1унеб масъала буго гьаб. Гьал к1удиял имамзабаз бицараб раг1иги г1ун гьелда г1амал гьабун ч1ч1ей буго иман камилал муъминзабазул т1абиг1ат.

ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ تَضَرُّعٗا وَخُفۡيَةًۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُعۡتَدِينَ ٥٥

55. Нужеца Бет1ергьан Аллагьасде дуг1а гьабе: гьесие х1елун, г1адамаздаса балъго, гьесдаса х1инкъун ругеб х1алалъ. Гьев Бет1ергьанасе жидеца г1орхъолъан араб жо гьабулел г1адамал рокьуларо.

Гьаракь борхун, рак1алда бач1араб щинаб жо гьарун дуг1а гьабулел г1адамал Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ х1елулел ва гьесдаса х1инкъулел рук1унаро.
Ал-Алуси абулев г1алимас Х1асанул Басриясдаса бицана: Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1анкъарал муъминзаби рук1ана жидеца дуг1а гьаби г1емерал ва амма гьезул гьаракь лъидаго раг1улароан. Гьезул дуг1а бук1ана Аллагьасдаги жидедаги гьоркьоб бугеб балъгояб зигира ва х1ели. Аллагьас лъик1ав муъминчиясе сипат гьабураб бак1алда абулеб буго: «жинца Бет1ергьанасда балъгояб ах1ииялъ ах1араб мехалъ»-абун.
Дуг1а гьабиялъул г1емерал т1адал ва суннатал жал руго: какие чурун вук1ин, къиблаялда вуссун, кверал цере кквей. Аллагьгуреб жоялдаса рак1 бац1ада гьаби, (ай гьев тун бат1ия жоялдаса гьарун гут1и). Дуг1а бай бихьуда ва гьелъул ахиралда хирияв аварагасда свалат салам бит1и. Дуг1а киналго муъминзабазе г1аммаб гьаби. Радакь вахъун, к1ал беччалеб г1ужалъ, рузман къоялъ, суждаялда дуг1а гьаби ва цогидалги.

وَلَا تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ بَعۡدَ إِصۡلَٰحِهَا وَٱدۡعُوهُ خَوۡفٗا وَطَمَعًاۚ إِنَّ رَحۡمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٞ مِّنَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٥٦

56. Аварагзаби рит1ун, бит1араб динги малъун г1уц1ц1ун бугеб ракьалда т1ад нужеца купру-ширкалдалъун пасалъи гьабуге. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьарулеб мехалъ нужеца гьаре гьесул рах1маталда хьул лъун ва гьесул г1азабалдаса х1инкъун.

Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъун х1арамаб жо толел ва Аллагьасул алжаналда ва гьев разилъиялда хьуллъун г1ибадатги гьабулел **х1акълъунго лъик1ал муъминзабазда г1агарда буго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рах1мат.** Гьезда гьеб рах1мат щвеялде щибго щаклъи гьеч1о.

وَهُوَ ٱلَّذِي يُرۡسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشۡرَۢا بَيۡنَ يَدَيۡ رَحۡمَتِهِۦۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتۡ سَحَابٗا ثِقَالٗا سُقۡنَٰهُ

57. Жиндир рах1мат лъун бугеб ц1ад балелда цере рохалил чапарзабилъун гьурал рит1улев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго

لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

нужер Бет1ергьан. Цинги жидеца лъим баччун гьел нак1к1ал бак1лъараб мехалъ дица гьеб нак1к1 цебе къот1ун бачуна бакъвараб, къечараб, жинда т1ад херги бижун гьеч1еб ракьалде. Гьелда т1ад ц1адги базабула ва гьелдалъун хур-херги бижизабула. Гьаб бакъвараб ракьалда т1ад хур-хер бижизабулеб г1адин, дица хварал г1адамал ч1аго гьарун ракьул чохьониса т1аде рахъизарула. Гьаб мисал дица нужее бицулеб буго нужеца ваг1за насих1ат босизе бокьун.

وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَٱلَّذِى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

58. Лъик1аб, тамахаб, беэнаб ракь бугони гьениб бижунеб жоги лъик1аб, х1алухьин ц1ик1ун кьолеб ва жиндир мунпаг1ат ц1ик1араб бук1уна. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб мисал бачунеб буго жинца ваг1за-насих1аталдаса мунпаг1ат босулев, гьелдалъун жиндир г1амал лъик1лъулев муъминчиясул. **Къвак1араб, ц1амх1алаб, х1ат1-г1адаб ракь бугони, гьелда т1ад ц1акъго дагьаб ва заг1ипаб гурони жо бижуларо.** Гьаб мисал буго капурчиясул, жинца ваг1заялдаса мунпаг1ат босуларев, жиндир т1абиг1атги ва гьабулеб г1амалги квешав. **Жидеца щукро гьабулел ва иман лъун лъик1аб г1амал гьабулел г1адамазе дица дир аятал ва шарг1иял х1укмаби гьадин баян гьарула.** Гьелдалъун жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къудраталъул ва камиллъиялъул пикру гьабула ва гьелдаса г1ибрат (г1акъло) босула.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾

59. Х1акълъунго Нух1 аварагعَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вит1ана дица гьесул къавмалда. Гьев Нух1ица абуна: «Я дир къавм! Нужеца лъагълъи гьабе жив цогояв Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ**. Нужее цоги Аллагьги гьеч1о жиндие лагълъи гьабизе бегьулев. Нагагь нужеца ширк гьабун Аллагьасдехун** جَلَّ جَلَالُهُ **щибго жо г1ахьал гьабуни, дун х1инкъун вуго Аллагьас нужеда т1ад, жиндир амру к1удияб къиямасеб къоялъ, жинца ц1акъ унтизабулеб г1азаб биччала абун.**

قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾

60. Гьесул къавмалъул церехъабаз абуна: «Нижеда мун вихьулев вуго, я Нух1, х1акъаб нухдаса ват1алъун. Ниж руго бит1араб жоялда ругел г1адамал. Дуца ниж жинда ах1улеб жо буго къосин ва ах1макълъи.

Гьаб буго киналго умматазул церехъабазул х1ал: жал дунялалъ гуккун рук1ун, ханлъиялда, бечелъиялда, рах1ат-лазаталда рук1ун, гьезда рак1алде ккола гьал жидеца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ах1улел ва гьесие г1ибадат гьабулел г1адамал ах1макъзаби руго абун.

قَالَ يَٰقَوۡمِ لَيۡسَ بِي ضَلَٰلَةٞ وَلَٰكِنِّي رَسُولٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٦١

61. Цинги Нух1ица абуна: я дир къавм! Дун къосун гьеч1о дида кинабг1аги ах1макълъи, г1узруги гьеч1о. **Дун вуго кинабго г1алам жинца хьихьулев Бет1ергьанасул расул.**

أُبَلِّغُكُمۡ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَأَنصَحُ لَكُمۡ وَأَعۡلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٦٢

62. Дица нужехъе щвезабулеб жоги буго дир Бет1ергьанас дида аманат гьабураб рисалат: нуж Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, г1иц1го гьесие г1ибадат гьабиялда ах1и. Дица насих1атги гьабулеб буго нужее лъик1лъи бокьун. Т1адег1анав Аллагьас дида лъазабун буго нужеда лъалареб цо–цо берцинаб ва лъик1аб жо.

Ибнукасирица абуна: киналго аварагзабазул сипат буго жал пасих1ал, г1акъилал рук1ин. Ваг1за-насих1аталъул маг1на гъваридал, х1еренал рук1ин. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъалел, умматалда гурх1ел бугел рук1ин. Жинда Аллагьасул салам лъеяв Нух1 авараргги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьадинав х1еренав, х1алимав, сабру к1удияв вук1ана. Гьасул сабру к1одолъи г1еларищ азарго соналда г1агарун заманалъ къавм Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ах1улев вук1инги, гьеб кинабго заманаялъ къавмалъул зулмо- къварилъи баччун вук1инги.

أَوَعَجِبۡتُمۡ أَن جَآءَكُمۡ ذِكۡرٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَلَىٰ رَجُلٖ مِّنكُمۡ لِيُنذِرَكُمۡ وَلِتَتَّقُواْ وَلَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ٦٣

63. Нужеца г1ажаиблъи щай гьабулеб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужедаго гьоркьоса чиясда вах1ю гьабуна абун ва гьев нужеда расуллъун вит1ана абун. Гьеб буго нужеда бугеб гурх1ел-рах1мо ва лъик1лъи. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ахиратaлдаги иман лъеч1они бук1инесеб г1азабалдалъун нужее х1инкъи кьолев вуго гьев расул. Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъун хьвадизе ва нужеда гьев гурх1изе сабаблъунги вуго.

فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيۡنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ فِي ٱلۡفُلۡكِ وَأَغۡرَقۡنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآۚ إِنَّهُمۡ كَانُواْ قَوۡمًا عَمِينَ ٦٤

64. Нух1 авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьереси гьавуна жиндир къавмалъ. Цинги дица гьевги ва иманлъун гьесда нахърилълъаралги хвасар гьаруна гамаялда т1ад рек1инарун. Дида инкар ккурал, дир

аварагги аяталги гьереси гьарурал г1адамал гъанкъизаруна дица. Щ1акъ рак1 беццаб, х1акъаб жо бихьулареб ва лъалареб къавм бук1ана гьев Нух1 аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къавм.

Тафсир гьабурал г1алимзабаца абуна: Адам аварагасда ва Нух1 аварагасда عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьоркьоб анц1го къарно (век) бук1ана, гьеб кинабго заманаялъ г1адамал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал рук1ана. Нух1 аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ цеве Идрис авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вук1ана, амма гьав Нух1 авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вуго халкъалда дин босун рит1арал аварагзабазул т1оцевесев. Нух1 авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ расуллъун вит1иялъе сабаб бук1ана гьеб заманаялда ракьалда т1ад ширк гьабизе байбихьун бук1ин.

Аллагьасе г1ибадат гьабулел, халкъалда дин малъулел лъик1ал г1адамал хвараб мехалъ гьезул хобазда хасаб г1аламат гьабизе, хадуб рукъ(х1ужра) базе бай бихьана г1адамаз. Дагьабги хадуб гьеб хобалде аск1оре рач1ун гьев чиясдаса кумек гьаризе, г1акъло т1алаб гьабизе, гьесда ургъел бикьизе лъугьана. Жеги г1емер замана индал гьел лъик1ал г1адамазул ц1арал лъун хъанчал гьаруна, статуяби гьаруна ва гьезие лагълъи гьабизе бай бихьана. Гьадинаб пасалъи ракьалда т1ибит1араб мехалъ жиндир къавмалда расуллъун вит1ана Нух1 авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ. ИншаАллагьу гьасул къиса хадубги бицине буго ва гьениб дагьабги г1ат1идго гьесул баян гьабила.

﴿۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٦٥﴾

65. Г1а́дилазул къавмалдаги расуллъун вит1ана жидеда гьоркьоса бищунго къадро бугев чи **Гьуд абун жинда ц1ар бугев.** Гьаб къавм буго яманалъул къавм. Нух1ил вас, Самил вас, Ирамил вас Г1а́дидасан бижараб, ц1акъ къуватаб, чурхдул ч1ах1ияб халкъ бук1ана гьеб. Жидерго чурхдул гучал ругел г1адин Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъи ва г1адамазе зулму гьабиги ц1акъ гучаб бук1ана гьаб къавмалъул.

Цинги Тадег1анав Аллагьас гьаб къавмалда Гьуд авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вит1ана жиндир диналда гьеб къавм ах1улев расуллъун. Щибаб къавмалда авараглъун вит1улев чи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ т1аса вищула гьеб къавмалъул бищунго лъик1аб тухум-кьибилалдаса ва жиндир г1илму-г1акълу бугев, жинда г1адамал мут1иг1лъулев. Амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1асияб купру-ширкалъул халкъ гьев аварагсда мут1иг1лъич1о абун гьесул къадро-къимат дагьлъуларо ва гьесул г1айиблъунги бук1унаро. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аварагзаби рит1иялъул х1икматго буго муъминзаби ва капурзаби загьиралда лъазе ва цоцаздаса бат1а рахъун дунялалдаго гьезие жидер г1амалазда релъараб жазаъ гьабизе. Т1убараб жазаъ ва

ахираб х1укму гьабулеб заман къиямасеб къо буго.

Цинги гьав Гьуд аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **жиндир къавмалда абуна: «Я дир къавм! Нужеца лагъльи гьабе цох1о Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ**:** нуж рижарав, нужее ризкъи кьолев, нуж ахир къиямасеб къоялъ жинда руссунев. **Нужее гьеч1о гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гурев цоги щивго чи жиндие г1ибадат гьабизе бегьулев** ва жинда к1олев нужее кумек гьабизе. **Нужеца Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъун гьаб дир ваг1за-насих1ат къабул гьабиларищха?»**-абун.

66. Къавмалдаса капурал г1адамазул церехъабаз Гьуд аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Нижеда мун г1адаллъун вихьулев вуго. Дуца бицунеб жоялда балагьараб мехалъ мун гьереси бицунев чи вугин кколев вуго нижеда»-абун**.

قَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِي سَفَاهَةٖ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٦٦

67. Гьудица абуна: «Я дир къавм! Дун г1адаллъун гьеч1о, дида кинабг1аги г1акълу заг1иплъи т1аде бач1ун гьеч1о. Кинабго г1алам хьихьулев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нуж х1акъаб диналда ах1изе расуллъун вит1ун вуго дун.**

قَالَ يَٰقَوۡمِ لَيۡسَ بِي سَفَاهَةٞ وَلَٰكِنِّي رَسُولٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٦٧

68. Дица нужехъе щвезе гьабулеб жо буго дир Бет1ергьан Аллагьасул рисалат ва дунги вуго нужее лъик1аб жо малъулев, нуж дида божизе бегьулев рит1ухъав чи- абун.

أُبَلِّغُكُمۡ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَأَنَا۠ لَكُمۡ نَاصِحٌ أَمِينٌ ٦٨

Замахшарияс абуна: Аллагьасул свалат салам лъеял аварагзабазда гьезул къавмаз г1абдалзаби ругин нужан абураб мехалъ, гьезда данде квешаб раг1и абич1ого х1еренаб, х1алимаб раг1и бицин буго берцинаб адабги т1адег1анал т1абиг1аталги гьезул рук1иналъул г1аламат. т1адег1анав Аллагьас лагъзадеридаги лъазабулеб буго ах1макъал г1адамаздехун кинаб хит1аб гьабизе кколеб ва гьездаса бугеб зарал х1ехьон сабру халат гьабизе кколеб х1алги.

69. Нужеца щибго г1ажаиблъи гьабуге нужер бет1ергьан Аллагьас жиндир рисалат босун, иман лъеч1ого ч1ани ахираталда бук1инеб бугеб г1азабалдалъун х1инкъи кьезе, нужедаго гьоркьоса чи вит1ана абун. Гьесда нуж ч1ух1уге, гьесда дандеги

أَوَعَجِبۡتُمۡ أَن جَآءَكُمۡ ذِكۡرٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَلَىٰ رَجُلٖ مِّنكُمۡ لِيُنذِرَكُمۡۚ وَٱذۡكُرُوٓاْ إِذۡ جَعَلَكُمۡ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعۡدِ قَوۡمِ نُوحٖ وَزَادَكُمۡ فِي ٱلۡخَلۡقِ بَصۜۡطَةٗۖ فَٱذۡكُرُوٓاْ ءَالَآءَ ٱللَّهِ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٦٩

рахъунге. **Нужеца рак1алде щвезабе, ва нужеда лъай нуж рук1ин Аллагьас ﷻ Нух1ил къавмги гьалаг гьабун, гьезул бак1алда ракьалда рижарал г1адамал.** Гьеб къавм гьалаг гьабураб г1адин нужги гьалаг гьарила Аллагьасде ﷻ г1асилъани. **Аллагьас ﷻ нужее кьун руго ц1акъ къуватал, кутакал чурхдул. Гьеб Аллагьасул ﷻ ниг1маталъе щукру гьабун, гьеб гурелги цоги г1емерал ниг1матал нужее рук1ин лъан, гьезда данде щукру гьабун, Аллагьасе мут1иг1лъун хьвадани, нуж лъик1лъиялда кверщел батараллъун рук1ина.**

70. Къавмалъ Гьудида абуна: «Мун нижехъе вач1унищ вугев нижер умумуз жидее г1ибадат гьабурал алагьазабиги жалго тун, цох1о Аллагьасе ﷻ г1ибадат гьабе абун нижеда амру гьабизе! Ниж дур амруялде мут1иг1лъиларо. **Мун авараг ватани ва дуца бицунеб жо бит1араб батани, дуца жиндалъун х1инкъи кьолеб г1азабги бачун вач1а нижехъе,»-абун.**

قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِنَعۡبُدَ ٱللَّهَ وَحۡدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾

Рак1ал сог1ал, г1амал к1удиял рук1иналъул, иманалъул щибго асар гьеч1олъиялъул г1аламат буго гьеб гучаб инкар кквей. Жидеца абулеб буго: ахираталда бук1ине буго г1азаб абун нижее х1инкъи кьола вук1инч1ого гьабсаг1атго гьабе нижее г1азаб абун.

71. Аллагьасул салам лъеяв **Гьудица абуна: «Гьеб нужер г1орхъолъан борч1араб куфру сабаблъун нужеда Аллагьасул ﷻ ццим бахъин ва г1азаб бач1ин х1акълъана. Нужеца дида данде къец (даг1ба) гьабулебищ бугеб щибго мунпаг1ат, я зарал гьабизе к1оларел хъанчазул хабарги бицун. Гьел хъанчалги нужецаго ва нужер умумуз гьарурал, Аллагьасул ﷻ рахъалъан гьез кумек гьабиялъе ва гьезие лагълъи гьабизе ккеялъе щибго х1ужа-далил гьеч1ел жал руго. Гьанже нуж балагьун ч1аха кинаб г1азабдай Аллагьас ﷻ нужее гьабила абун. Дунги вуго гьеб г1азаб бач1иналде валагьун ч1ун»-абун.**

قَالَ قَدۡ وَقَعَ عَلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡ رِجۡسٞ وَغَضَبٌۖ أَتُجَٰدِلُونَنِي فِيٓ أَسۡمَآءٖ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٖۚ فَٱنتَظِرُوٓاْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلۡمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾

72. Гьуд авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва гьевгун цадахъ рук1арал муъминзабиги дица хвасар гьаруна дир ц1об-рах1маталдалъун. Ва гьеб дир аятал гьереси гьарураб

فَأَنجَيۡنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا وَقَطَعۡنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَاۖ وَمَا كَانُواْ مُؤۡمِنِينَ ﴿٧٢﴾

капураб къавмалъул дица ахир къот1изабуна, кьолболъанго гьезул рижиги бакъвазабуна. Гьеб къавм бук1инч1о жидеца иман лъолеблъун.

Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ гьел х1инкъич1о, жидер авараг гьереси гьавиги гьез теч1о. Щибго нич ва х1инкъи гьеч1ого куфруялда ва г1амал к1одолъиялда ч1ана. Т1адег1анав Аллагьас гьезие г1азаб гьабизе бит1ана жиндилъ баракат гьеч1еб, жинца наслу-тухум т1аг1инабулеб гьури.

Ибнукасирица абуна: Т1адег1анав Аллагьас гьаб «Г1а́дилал» абулеб къавм ц1акъго г1орхъолъан араб мехалъ жидер зулму-пасалъиялдалъун, лъабго соналъ ц1ад къот1изабуна ва гьел ракъуца хвеялде г1агарлъана. Гьеб заманаялъ г1адат бук1ана ц1ад гьаризе Маккаялде ва Каг1ба рукъалде г1адамал рит1улеб. «Г1а́дил» къавмалъги лъабкъоялда анц1го чи вугеб къокъа бит1ана Маккаялде жидее ц1ад гьаризе.

Гьел г1адамал т1убараб моц1алъ гьекъон-кванан, гъарабашазда кеч1 ах1изабун, кеп босулел рук1ана. Цинги цо г1алахалдеги ун гьез абуна: «Я Аллагь, дуда лъалаха ниж гьанире унтарав чиясде раккизе рач1арал гьеч1еблъи, ва гьесие дару гьабулелги гьеч1еблъи. Нижер асирзаби хвасар гьаризе рач1арал гьеч1еблъиги. Дуца «Г1а́дилазе» ц1ад бай Аллагь, цебеги гьезие балеб бук1араб х1алалъ» – абун.

Цинги гьезда т1аде лъабго бат1ияб нак1к1 бач1ана ва гьез цо ч1ег1ераб нак1к1 т1аса бищун «Гьаб нак1к1 буго лъим г1емераб»- ан абуна. Цинги нак1к1азда гьоркьосан ах1улеб гьаракь раг1ана: «Нужеца т1аса бищана нуж гьалаг гьарулеб, нужер рохъо гьабулеб жо, жинца цониги чи нахъе толареб» – абун. Гьеб гьуриялъ щивав чи зобалазде ворхулев вук1ана ва гьенисан бет1ер г1одобе гьабун ракьалда реч1ч1ун, черхалдаса бет1ер бат1алъун унеб бук1ана-абун. Гьал «Г1а́дилазул» къисса хадубги бач1ине буго, Инша Аллагь.

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًاۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْۖ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةًۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

73. Самудияздеги вит1ана дица авараглъун гьезулго къавмалъул чи Ссалих1 عَلَيْهِ السَّلَامُ.

Самуд вук1ана Г1асирил вас, гьав Г1асирги Ирамил вас – Нух1ил вас Самил васлъун жив вугев. **Ссалих1ица жиндирго къавмалда абуна: «Я дир къавм, Нужеца цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабе лагълъи. Нужее гьеч1о цоги кинавг1аги Аллагь жиндие лагълъи гьабизе бегьулев ва**

жинца кумек гьабулев. Х1акълъунго Аллагьас нужее муг1жизат гьабун буго. Гьаб варани буго гьеб муг1жизат. Нужеца гьеб варани щибго зарал гьабич1ого те Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ракьалда т1ад жиндие бокьараб бак1алда хьвадулеблъун ва бокьараб бак1алдаса хер кваналеблъунги.**

Т1абарияс абуна жиндир къавмалъ муг1жизат бихьизе гьабе абун абидал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьуро хъвалхьинабун гьенисан къват1ибе бач1ана гьеб варани. Хадубги Ссалих1ица абуна: «**Нужеца гьеб варааниялъе щибго къварилъи гьабуни, Аллагьас нужее жинца унтизе гьабулеб г1азаб гьабизе буго»-абун.**

وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ بُيُوتًا ۖ فَٱذْكُرُوٓاْ ءَالَآءَ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْاْ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾

74. Нужеца рак1алда ч1езабе ваг1залъун ва насих1атлъун нуж «Г1а́дил» къавмги гьалаг гьабун, гьелдаса хадуб заманаялъ ракьалда т1ад халипалъун гьарурабллъи. Нуж ракьалда т1ад парахат гьаруна, нужеего бокьухъин рорхатал к1алг1аби разеги риччана. Муг1рул рорлъун гьенир жанирги нужеца рукъзал гьарулел руго нуж жанир ч1езе.

Къурт1убияс абуна: «Гьезул г1умру халатаб бук1ун, ракьалда рарал минаби ч1унтулел рук1ана гьел хвелелде цере. Гьедин бугелъул гьез кьурабалъ жанирго рукъзал гьарулел рук1ана.

Аллагьасул рахъалъан нужее ругел г1емерал ниг1маталги лъай нужеда ва гьезде щукруги гьабе. Нуж ракьалда т1ад пасалъаби гьарун г1асиял, пасикъал г1адамаллъун хьвадуге»-абун.

قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ مِن قَوْمِهِۦ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قَالُوٓاْ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾

75. Ссалих1ил къавмалъул ч1ух1араб, г1амал к1удияб къокъаялъ абуна Ссалих1ида нахърилълъун иман лъурал муъминзабазда, гьел мискинал, заг1ипаллъун рихьун: «Нужеда лъалищха гьав Ссалих1 عَلَيْهِالسَّلَامُ **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **вит1арав авараг вук1ин?» – абун.**

Гьез абуна: «Лъала нижеда гьев авараг вук1ин ва нижги гьев Ссалих1 жиндалъун вач1араб рисалаталда иман лъурал руго» – абун.

قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓاْ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ ءَامَنتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾

76. Доб ч1ух1араб, бечедаб къавмалъ абуна: «Нижеца инкар кколеб буго нужеца жинда иман лъураб жоялда» – абун.

فَعَقَرُواْ ٱلنَّاقَةَ وَعَتَوۡاْ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِمۡ وَقَالُواْ يَٰصَٰلِحُ ٱئۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ٧٧

77. Цинги жидеца гьеб вараниги хъуна ва гьелги ч1ух1ана Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **амруялда нахърилълъине. Хадуб жидецаги абуна: «Я Ссалих1,** нижеца вараниги хъуна, Аллагьасдеги جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъана. **Мун унго-унгояв расул ватани, гьанже вач1аха дуца нижее х1инкъи кьолеб бук1араб г1азабги бачун»**-абун. Гьеб раг1и гьез абуна гьев махсароде гьавун ва жидеде г1азабги бач1инаро абун.

فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ جَٰثِمِينَ ٧٨

78. Гьал Самудияздда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **зодиса гучаб гьаракьги, гъоркьан ракь багъариги т1аде биччана ва жидер рак1ал кьвагьун гьел руге-ругелъур г1одоре роргун хвана**.

فَتَوَلَّىٰ عَنۡهُمۡ وَقَالَ يَٰقَوۡمِ لَقَدۡ أَبۡلَغۡتُكُمۡ رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحۡتُ لَكُمۡ وَلَٰكِن لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّٰصِحِينَ ٧٩

79. Гьезде щвараб гучаб г1азаб бихьидалго рак1 къварилъун Ссалих1 гьездаса вуссана ва пащманлъиялда, х1асратлъиялде ккун жинца абуна: «Я дир къавм! Дица нужехъе дир Бет1ергьан Аллагьасул рисалатги щвезабуна, берцинаб насих1ат гьабун нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналдеги ах1ана. Киниги нужее рокьулел рук1инч1о насих1атчаг1и.**

Гьездехун тущманлъи гьабулеб бук1ана. Гьанже дир насих1аталъ нужее мунпаг1ат гьабиларо»-абун.

Ибнукасирица абуна: Ссалих1ил къавмалъул варани бук1ана цо къоялъ кинабго лъим гьеб варaниялъе тезе къот1и гьабураб, цогидаб къоялъ къавмалъе бук1ана гьеб лъим. Вараниялъе лъим бугеб къоялъ жидеца гьеб варани беч1ч1ун киназего гьекъезе г1езег1анаб рахь щолаан. Гьадин дагьаб замана инелдего капураб къавмалда ч1алг1ана вараниялъе лъим тун, гьеб беч1ч1ун рахь гьекъон рук1ине ва жидеца киналго г1адамалги рази гьарун (Ссалих1ги гьесда иман лъурал дагьал чаг1иги хут1изег1ан) варани хъвезе х1укму гьабуна. Гьеб хъвезе т1аде босана к1иго чияс: цояв вук1ана бечедай г1аданалъ жинда зина гьабизе разилъун ва боц1и кьун варани хъвезе вит1арав. Цогидав вук1ана жиндие ч1ужу яч1унарев сурукъав чи. Гьесие цоги капурай г1аданалъ жиндир ц1акъ берцинай яс кьезе къот1и гьабуна.

Гьав к1иявго чияс жидер къавмалдаса бищунго квешал г1адамазул цо

къокъа данде гьабуна ва жидер ич1го чи г1уна. Гьез вараниги хъуна. Гьеб хабар раг1ун кинабго къавм варани бугеб бак1алде бач1ана. Гьениве вач1ун Ссалих1 авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ г1одана къавмалъ гьабураб жо бихьидал ва жинца абуна: «Нужее лъабго къо буго ч1аго рук1ине» - абун. Дов ич1го чи варани хъун хадур ургъана Ссалих1 ч1вазеги. Жидецаги абуна: «Гьев рит1ухъав авараг ватани, нилъеде г1азаб рещт1инелде цеве нилъеца гьев хвезавила. Гьереси бицунев чи ватани, жиндирго вараниялда хадув вит1ила» – абун. Цинги Ссалих1 ч1вазе абун жал нухда унаго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда т1аде зодисан ганч1ал рехун, бут1рул ч1инт1изарун г1одоре рехана.

Гьедин ич1го чи хун ватараб мехалъ Ссалих1ил къавмалда бич1ч1ана гьев х1акъав авараг вук1ин ва гьезул гьумералъул кьер т1огьиллъана. К1иабилеб къоялде гьурмал баг1араб кьералде сверун рук1ана. Лъабабилеб къоялъ гьезул гьурмал ч1ег1ераллъун лъугьана. Ункъабилеб къоялъул бакъ баккилелде гьел жидецаго черхалда х1анут1ги (х1енех1) бан хвалида х1адурун рук1ана ва щиб г1азаб жидеде бач1инеб лъаларого х1айранлъун рук1ана. Гьеб х1алалда жал рук1аго зодисан гучал гьаркьал рахъун, гъоркьан ракь багъарун щивго чи нахъе хут1ич1ого хун т1аг1ана.

Аллагьас нилъъ ц1унаги жиндир ццим бахъулеб г1амалалдаса. Амин.

80. Лут1 аварагги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вит1ана дица жиндир къавмалде. Гьев Лут1ица къавмалде абураб г1ужги рак1алде щвезабе нужеца: «Нужеца ц1акъго къабих1аб жо гьабулеб бугоха, нужедаса цебе гьаб кинабго г1аламалъул цониги къавмалъ гьабич1еб.

وَلُوطًا إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ أَتَأۡتُونَ ٱلۡفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنۡ أَحَدٖ مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٨٠

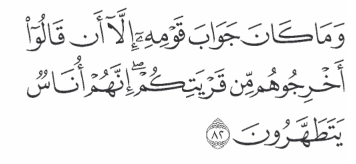
Гьеб къабих1аб пиша буго бихьинчи бихьинчиясде нахъехун лъугьин, ч1ужуг1аданалдаса г1адин лазат босизе.

81. Нуж Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ шагьват т1убазе рижарал руччабиги жалго тун, гьеб иш гьабизе бихьиназда аск1оре лъугьунел руго.

إِنَّكُمۡ لَتَأۡتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهۡوَةٗ مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ ٨١

Цох1о шагьват т1убай, гьелда нахърилълъин буго х1айваназул т1абиг1ат. Г1адамазул т1абиг1ат буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1алал гьабураб х1алалъ бихьиназ ва руччабаз цоцаздасан мурад т1убайи, гьеб мурад т1убаялда жаниб лъимер лъугьинги, жидер наслу нахъе хут1иги, напс х1арамаб жоялдаса ц1униги хал гьабун бук1ин. **Гьеб къабих1аб пиша**

гьаби гуребги, нуж руго кинабго рахъалъан г1орхъолъан араб жо гьабулеб къавм ва нужее щибго жоялъул ничги гьеч1о, нужер куфруялъе ахирги гьеч1о.



82. Лут1 аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ насих1аталъе гьесул къавмалъ лъик1аб жоялдалъун жаваб гьабич1о. Гьеб къавмалъ абуна: «Гьав Лут1ги гьасда божаралги жидер росулъан къват1ире къот1е! Нижеда гьел рихьулел руго нилъеца гьабулеб жоялдаса рац1ц1адаллъун. Нилъеца гьабулеб пиша гьез къабих1аблъун рик1к1унеб буго. Гьел г1адамал нилъеда гьоркьор бегьуларо.

فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ٨٣

83. Цинги Лут1ил къавмалда т1ад г1азаб рещт1инабураб мехалъ дица Лут1ги гьесда иман лъураб агьлуги г1азабалдаса хвасар гьабуна. Гьесул ч1ужу гьайич1о г1азабалдаса йорч1изе.

Гьей жидеде г1азаб щвараздa гьоркьой йик1ана, жинда г1азаб щвезе мустах1икълъун йик1иналъ: Жинца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ инкарги ккурай, Лут1ие хиянатги гьабурай йик1ун.

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ٨٤

84. Дица гьеб къавмалда т1ад жужах1алъул рух1арал ганч1азул ц1ад базабуна. Мун валагье, дуца пикру гьабе, я гьаб Къуръаналде г1енеккарав чи, кинаб ахир ккараб гьаб г1асияб, пасикъаб, къабих1аб къавмалъул.

Гьев Лут1 вуго жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьим аварагасул эмен Азарил Гьаранил вас. Жинца иман лъун Ибрагьим авараггун цадахъ Лут1 عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ Шамалъул ракьалде вач1ун вук1ана. Гьениб бугеб Садум абулеб ракьалда авараглъун вит1ун гьеб къавм Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда ах1улев вук1ана. Гьеб къавм ц1акъ чорокаб къавм бук1ана, цогидал къавмаз гьаруларел г1адал к1удиял мунагьал ва инжитал пишаби жидеца гьарулелги рук1ана. Гьав Лут1 аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ амру-нагью босич1еб мехалъ ва жидеца ракьалда гьарулел пасалъаби г1орхъолъан араб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда т1ад г1азаб рещт1инабуна. Цох1о Лут1ил хъизан гурони иман лъурал рук1инч1о ва гьеб хъизаналдаса Лут1ил ч1ужуги капурай йик1ана. Лут1 аварагасухъе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьобол вач1араб мехалъ гьеб хабар балъго квешаб къавмалде щвезабулаан гьей ч1ужуялъ.

Лут1ил къавмалъ гьабулеб бук1араб пишаялда ливат1 абула. Гьаб буго бихьиназул бугониги руччабазул бугониги, нахъияб рахъалда жимаг1 гьаби. Г1алимзаби хилиплъана щиб г1акъуба гьабилеб гьадинаб къабих1аб жо гьабурал г1адамазе абун.

Абух1анипал мазгьабалда гьел г1адамал борхатаб кьурулъан гъоркье рехун, хадур ганч1алги реххе абула.

Имам Шапиг1ияс цо раг1иялъулъ абуна гьал г1адамал ч1имих реч1ч1ун ч1вала абун, г1олилал ругониги, мух1ссинал ругониги. Мух1ссин абула шарг1ияб ригьин гьабун рос-лъадилъун лъугьун, цоцазда аск1ор лъугьарал г1адамазда.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицараб х1адисалда буго: «Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: нужеда Лут1ил къавмалъул г1амал гьабулел цо г1адамал ратараб мехалъ нужеца паг1илги (жинца гьабулев) ва мапг1улги(жинда гьабулев) к1иявго ч1вай – абун. Цоги г1алимзабаца абуна ливат1алъулги зинаялъулги цого х1укму бугин: г1олилазда нусго т1ил кьабила, мух1синал ч1имих реч1ч1ун ч1вала абун.

Жиндир ч1ужуялда нахъияб рахъалда жимаг1 гьаби к1удияб мунагь буго, гьеб гьабулев чиясдаса ч1ужу ят1а гьайизе ккола.

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ
ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ
جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا۟
ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا۟
ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى
ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ
لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ٨٥

85. Мадяналъул къавмалда жидерго чи Шуг1айб عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вит1ана авараглъун. Шуг1айбица абуна: «Я дир къавм! Нужеца лагълъи гьабе цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ. Нужее цоги Аллагь гьеч1о гьав жив цогояв Халикълъун ва Разикълъун вугев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурони. **Гьесул рахъалъан нужее баянал х1ужабиги рач1ун руго дун рит1ухъав авараг вук1иналъе нуг1лъи гьабулел. Нужеца къалиги ц1езабе, ц1адироги бит1ун х1алт1изабе ва г1адамазе хиянат гьабун гьезул боц1и кванaзе нухал ралагьуге. Гьаб ракьалда т1ад Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ шарг1иял нухал рицунел аварагзаби рач1ун хадур, гьел нухал хвезарун пасалъаби гьаруге. Гьаб дица малъулеб жо нужее лъик1аб буго нужер дунялалъе ва ахираталъе. Нуж иман лъурал г1адамаллъун ратани, гьаб дир насих1ат къабул гьабе ва Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъи те.**

Мадян абулеб шагьарги ва гьелда сверухъ ругел росаби ва ракь буго Х1ижазалдасан (Макка-Мадина) Шамалда унеб мехалъ Табук

шагьаралде щвеледе нухда батулеб бак1.

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾

86. Ва нуж г1одор ч1оге киналго г1адамал хьвадулел нухазда, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал, Шуг1айб аварагасде عَلَيْهِ السَّلَامُ т1аде унел г1адамал нахъч1вазелъун ва гьезие ч1ваялдалъун х1инкъи кьезеги. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ бит1араб нух гьет1араб, мекъаблъунги гьабуге.

Гьаб заманаялъул къосараб къавмалъ абулеб г1адин: «Гьаб исламияб дин г1акълуялда рекъон кколеб гьеч1о» – абун. Гьаб раг1и абула жидер гьава-напсалъе бокьараб жо диналда жаниб батич1еб мехалъ.

Нужеца рак1алде щвезабе дагьал, заг1ипал рук1арал нуж Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кин г1емерал ва къуваталлъун гьарураблъи. Ва нужеца пикруги гьабе нужеда церехун рук1арал, жидеца ракьалда т1ад зулму-пасалъи гьабун хьвадарал къавмазул ахир кинабдай бук1ана абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьалаг гьаруна гьел къавмал.

وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ ءَامَنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ فَٱصْبِرُوا۟ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٧﴾

87. Нужедаса цо къокъа дун авараг вук1иналда ва дун жиндалъун вач1араб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавулеб диналда иман лъурал ругони, цогидаб къокъа жидеца иман лъеч1еб бугони, нуж к1иязго сабру гьабе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цо х1укму загьирлъизег1ан ва жинца нилъеда гьоркьоб х1акъаб х1укмуги гьабизег1ан. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жидеца х1укму гьабулезул бищунго г1адилав ва лъик1ав вуго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Шуг1айб аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ абула «аварагзабазул хат1иб»-абун, гьесул мац1 пасих1аб бук1иналъ ва ваг1за берцинаб, рек1елъе бортулеб бук1иналъги. Гьаб аяталда жаниб ц1акъ тамахго бицун ва амма кутакалда рек1елъе унеб х1алалъ бич1ч1изабулеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ х1укму гьабизе бук1ин рит1араздаги мекъаздаги гьоркьоб ва мекъал чаг1и щал ругелали гьабсаг1атго лъалеб бук1инги. Х1акъаб жо щиб бугебали жинда мух1канго лъалеб бук1аниги, жинда данде ругезда гурх1ел гьабун, гьезда хъач1аб раг1и абич1ого «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда гьоркьоб х1укму гьабизег1ан сабру гьабеян»– абулеб буго. Гьаб буго

пасих1лъиялъул ва г1акъиллъиялъул цо мисал.

﴿قَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦ لَنُخۡرِجَنَّكَ يَٰشُعَيۡبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَكَ مِن قَرۡيَتِنَآ أَوۡ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَاۚ قَالَ أَوَلَوۡ كُنَّا كَٰرِهِينَ ٨٨﴾

88. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъезе ва аварагасда нахърилълъине ч1ух1араб къавмалъул церехъабаз абуна: «Я Шуг1айб! Нижеца мунги, дуда иман лъурал г1адамалги гьаб нижер росулъан къват1ире къот1изе руго, яги нуж гьеб ц1ияб динги тун нижер диналде руссине руго»**-абун.

Гьезие жаваб гьабун Шуг1айбица абуна: «**Нижее къвариг1унго гьеч1огойищха нужеца ниж ват1аналдаса къват1ире къот1улел ва нужер диналдаги руссинарилел?»**-абун. Гьаб раг1иялъулги гъваридаб маг1на буго: нужее гьеб иш гьедин гьабизе бокьун бугониги, ниж гьелда мут1иг1лъиларо ва нижерго ват1анги динги теларо абураб. Хадубги Щуг1айбица абуна:

﴿قَدِ ٱفۡتَرَيۡنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا إِنۡ عُدۡنَا فِي مِلَّتِكُم بَعۡدَ إِذۡ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنۡهَاۚ وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّنَاۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيۡءٍ عِلۡمًاۚ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلۡنَاۚ رَبَّنَا ٱفۡتَحۡ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَ قَوۡمِنَا بِٱلۡحَقِّ وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلۡفَٰتِحِينَ ٨٩﴾

89. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **бит1араб нухалда ва бит1араб диналда т1орит1ун хадуб гьеб динги тун нужер диналде ниж руссани, ниж Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рахьалъан ц1акъ к1удияб гьереси бицарал г1адамал рук1уна. Ниж гьеб бат1улаб диналде руссунаро ва гьеб иш гьабизе ниж разилъуларо, Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **х1укму-къадар бук1ун гьесие ниж г1одорег1ан гьаризе бокьани гурони. Нижер бет1ергьан Аллагь жиндир г1елму-лъай кинабго жоялда г1ат1илъарав, сверун лъугьарав вуго. Гьев Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **буго нижер таваккал т1амиги. Я нижер бет1ергьан Аллагь, нижедаги гьаб нижер къавмалдаги гьоркьоб дуца х1укму гьабе х1акъаб, бит1араб, жиндилъ зулму гьеч1еб х1укму гьабиялъ. Мун вуго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жидеца х1укму гьабулезул бищунго лъик1ав.**

﴿وَقَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦ لَئِنِ ٱتَّبَعۡتُمۡ شُعَيۡبًا إِنَّكُمۡ إِذٗا لَّخَٰسِرُونَ ٩٠﴾

90. Цинги гьесул къавмалъул церехъабаз гьеб къавмалда хит1аб гьабун абуна: нуж гьав Шуг1айбида иман лъун гьесда нахърилълъани нуж ц1акъ ч1орого хут1арал рук1ине руго, нужеца умумузул динги тун мекъаб дин босиялдалъун.

﴿فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ جَٰثِمِينَ ٩١﴾

91. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьеб къавмалде т1ад г1азаб биччана: гучаб ракь**

багъариялъ гьалаг гьарун, жидерго рукъзабахъ хун г1одоре ккараллъун лъугьана.

ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ شُعَيۡبٗا كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَاۚ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ شُعَيۡبٗا كَانُواْ هُمُ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٩٢

92. Жидеца Шуг1айб авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **гьереси гьавулел рук1арал г1адамал жал ч1агого рук1инч1ел г1адин т1аг1ун ана. Жидеца Шуг1айб авараг** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **гьереси гьавулел рук1арал г1адамал руголъана х1акъикъаталдаги жал ч1орого хут1араллъун.** Гьез абухъин Аллагьасда иман лъун Шуг1айбида нахърилълъарал муъминзаби рук1инч1о ч1орого хут1арал.

فَتَوَلَّىٰ عَنۡهُمۡ وَقَالَ يَٰقَوۡمِ لَقَدۡ أَبۡلَغۡتُكُمۡ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَنَصَحۡتُ لَكُمۡۖ فَكَيۡفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوۡمٖ كَٰفِرِينَ ٩٣

93. Цинги Шуг1айб гьеб къавмалдасан вуссана ва жинца абуна: «Я дир къавм! Х1акълъунго дица нужехье щвезабуна дир бет1ергьан Аллагьасул рисалат ва дун нужеда гурх1ун г1емер насих1ат гьабулевги вук1ана. Гьанже кинха дун пацманлъилев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккураб къавмалъе гьес г1азаб гьабунин»-абун.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв Шуг1айб аварагасул къиса цогиги суратазда бицун буго ва гьесул къавмалъе гьабураб г1азаб бат1и-бат1ияб бицун буго. Гьеб кинабго данде бачиндал гьелъул х1асил буго жидее г1азаб гьабулеб къоялъ гьезда т1аде бец1аб нак1к1 бач1ун гьел бец1лъукье ккезаруна. Гьеб нак1к1гун цадахъ ц1адул карачелалги кутакаб бух1иги бук1ана. Цинги зодисан кутакаб гьаракь бахъана ва гъоркь ракьги к1обок1ана. Гьезул рух1алги росун ана, чурхдулги рортун ана, ч1агого рук1инч1ел г1адин цох1о лах1заталъ авалавги ахиравги чи т1аг1ана.
Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъ ц1унаги жиндир г1азаб т1ад гьабулеб г1амалалдаса.

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا فِي قَرۡيَةٖ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّآ أَخَذۡنَآ أَهۡلَهَا بِٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمۡ يَضَّرَّعُونَ ٩٤

94. Щибаб росдал агьлуялда дица авараг вит1индал ва жидеца гьевги гьереси гьавидал, дица гьел г1адамазда т1аде цо-цо къварилъи биччана: унти, ракъи ва цогидабги, **гьел г1адамаз иман лъезе бокьун ва Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **мук1урлъун, гьесие г1ибадат гьабизе бокьунги.**

ثُمَّ بَدَّلۡنَا مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلۡحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَواْ وَّقَالُواْ قَدۡ مَسَّ ءَابَآءَنَا ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ فَأَخَذۡنَٰهُم بَغۡتَةٗ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ٩٥

95. Цинги гьеб къварилъи т1аса босун гьелъул бак1алда сахлъиги бечелъиги кьолеб бук1ана, гьел сахлъун, г1емерлъун жидеда т1ад бук1араб къварилъи к1очон лъугьинег1ан. Гьеб

мехалъ жидеца абулаан: «Гьаб нилъеде щвараб г1адаб ракъи-къеч ва унта-щокълъи нилъер умумуздаги щвараб жо буго, гьаб буго дунялалъул г1адатияб жо, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан бугеб г1азаб гьеч1о» – абун. Гьаб хабарги бицун гьел г1адамал жидерго куфру-ширкалда т1ад ч1олел рук1ана ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат гьабиялда, ахираталда иман лъеялде рач1унел рук1инч1о.

Гьаб каламалъул х1асил буго: Т1адег1анав Аллагьас г1адамазул х1албихьи гьабун, жидеца тавбу гьабизе бокьун гьезда т1аде къварилъаби риччала. Тавбу гьабич1ого г1асилъиялда ч1араб мехалъ, къварилъиялъул бак1алда бечелъи, сахлъи кьун, жидее бокьухъин яшав гьабизе тола, гьел ниг1матал жидее кьурав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1ин лъан, гьесие щукру гьабизе бокьун. Ниг1матазда щукруги гьабич1еб мехалъ, мунагьаздаса тавбуги гьабич1еб мехалъ гьезда т1аде г1азаб биччай гуреб цоги сабаб бук1унаро. Гьедин бугелъул Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **Цинги дица гьеб агьлу тохлъукьего т1аде г1азаб биччан гьалаг гьарула ва жидеде гьеб г1азаб бач1ина абун рак1алдаги бук1унаро.** Иман лъун гьеч1елъул, гьел гъапуллъун рук1уна.

96. Гьал г1адамаз ва цогидал къавмаз иман лъун бук1арабани ва Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъун г1ибадатги гьабун бук1арабани,** дица гьезда т1аде г1азаб биччалароан. **Дица зобалазул ва ракьазул рагьаби рагьун гьезие г1емерал ва бат1и-бат1иял ниг1матал кьелаан ва рах1атаб, х1алхьияб яшав гьабизе телаан. Киниги жидеца Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъеч1елъул ва аварагзабиги гьереси гьаридал, дица гьел къавмазде г1азаб биччана гьез гьабулеб бук1араб г1асилъиялъе ва куфру-ширкалъе жазаълъун.**

وَلَوۡ أَنَّ أَهۡلَ ٱلۡقُرَىٰٓ ءَامَنُواْ وَٱتَّقَوۡاْ لَفَتَحۡنَا عَلَيۡهِم بَرَكَٰتٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَٰكِن كَذَّبُواْ فَأَخَذۡنَٰهُم بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ٩٦

97. Дица гьалаг гьарурал росабазул г1адамал божунищ рук1арал жидеда т1аде Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **г1азаб бач1инаро абун къаси гьел кьижун ругеб мехалъ?**

أَفَأَمِنَ أَهۡلُ ٱلۡقُرَىٰٓ أَن يَأۡتِيَهُم بَأۡسُنَا بَيَٰتٗا وَهُمۡ نَآئِمُونَ ٩٧

98. Яги гьел г1адамал божунищ рук1арал жидеде г1азаб бач1инаро абун къад къоялъ, жал лъимал-хъизангун рек1елгъеялда ругеб мехалъ?

أَوَأَمِنَ أَهۡلُ ٱلۡقُرَىٰٓ أَن يَأۡتِيَهُم بَأۡسُنَا ضُحٗى وَهُمۡ يَلۡعَبُونَ ٩٨

Гьазие къот1и гьабурав чи щив вук1арав, къасиниги къадниги нужеда

г1азаб бач1ине гьеч1ин абун. Щивго чи вук1инч1о гьеб къот1и гьабурав ва гьездасан г1азаб нахъ ч1валев чиги вук1инч1о нагагь гьеб г1азаб бач1ани.

أَفَأَمِنُواْ مَكۡرَ ٱللَّهِۚ فَلَا يَأۡمَنُ مَكۡرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡقَوۡمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾

99. Гьал г1адамал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ниг1матазул макруялъ гуккунищха рук1арал,** кидаго жал сах-саламат, рах1ат-лазаталда рук1ине руго абун рак1алде ккун, гьедин рук1адго жидеда т1аде г1азабги бач1ун. **Гьедин Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **ниг1матазул макруялъ гуккун рук1унаро дунял-ахираталда жал ч1орого хут1улел г1адамал гурони.**

Г1акълуги лъайги бугел г1адамал гуро гьел. Гьел руго х1айваназул даражаялда ругел, кваналеб жо щвани, цоги щибго жоялъул пикру гьабуларел г1адамал.

Х1асанул Басрияс абуна: «Муъминчи Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ т1аг1ат г1ибадат гьабулев вук1уна ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъиялдаса х1инкъун, гьесдаса нечонги вук1уна. Г1асияв, къосарав чи Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъун вук1уна ва жив ц1акъ рак1 г1одобе биччан, х1алхьонги вук1уна» – абун.

أَوَلَمۡ يَهۡدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلۡأَرۡضَ مِنۢ بَعۡدِ أَهۡلِهَآ أَن لَّوۡ نَشَآءُ أَصَبۡنَٰهُم بِذُنُوبِهِمۡۚ وَنَطۡبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ فَهُمۡ لَا يَسۡمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

100. Гьал къавмалги гьалаг гьарун гьаз т1ад яшав гьабун бук1араб ракьалде рач1арал г1адамазда щибго жо бич1ч1улярищ? Гьел г1адамаз пикру кин гьабулареб Т1адег1анав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **бокьани, гьезул мунагьал сабаблъун гьелги пасат гьарулеблъи. Капураб, пасикъаб къавмалъул рак1азда дица мугьру ч1ван бук1уна ва гьезда кинабг1аги ваг1за раг1унаро ва жидеца гьеб къабулги гьабуларо.**

تِلۡكَ ٱلۡقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيۡكَ مِنۡ أَنۢبَآئِهَاۚ وَلَقَدۡ جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُواْ لِيُؤۡمِنُواْ بِمَا كَذَّبُواْ مِن قَبۡلُۚ كَذَٰلِكَ يَطۡبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾

101. Дица дуда жидер къиса бицарал росабазул къавмал руго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, гьал церехун рехсарал:** жидехъе аварагзаби рит1арал, гьел гьереси гьаридал бат1и-бат1ияб г1азаб гьабиялдалъун дица жидее г1азабги гьабурал. **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **х1акъаб динги босун, баянал х1ужабигун ва муг1жизаталгун рач1ана гьезухъе аварагзаби. Амма гьел къавмаз иман лъеч1о ва жидерго куфру-ширкалда ч1ана:** аварагзаби рач1инелде ццебе жидеца

гьабулеб бук1араб г1амал теч1о ва гьеб г1амал гьабулел рук1ун жал гьалаг гьаруна.

Гьедин щулияб мугьру ч1вала т1адег1анав Аллагьас жидеца иман лъезе гьеч1еб капуравб къавмалъул рак1азда. Гьезие ваг1занасихl1аталъ асар гьабуларо, муг1жизатаз гьел х1инкъизеги гьаруларо, гьезул ахир руссунеб бак1ги жужах1 бук1уна. Нуж х1инкъа, я гьал аятал раг1улел г1адамал гьадин рак1азда мугьру ч1вараздасан рук1ине ва ваг1за босун, тавбу гьабун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабе!

102. Дида гьал капурал къавмазул г1емерисел жидеца гьабураб къот1и хвезабулел, кьураб раг1иги кколарел ратана. Дида гьал къавмазул г1емерисел ратана г1асиял, пасикъаллъун.

وَمَا وَجَدۡنَا لِأَكۡثَرِهِم مِّنۡ عَهۡدٖۖ وَإِن وَجَدۡنَآ أَكۡثَرَهُمۡ لَفَٰسِقِينَ ١٠٢

Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ кинабго зарраялъ къот1и гьабун бук1ана гьел ракьалда рижилелде цебего гьев жидер Бет1ергьан вук1иналда мук1урлъун, гьесие г1ибадат гьабизе. Гьеб къот1и хвезабуна Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккун ч1араб капураб къавмалъ.

103. Гьал цере рицарал аварагзабаздаса хадув дица Г1имранил вас **Муса** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **вит1ана дир баянал х1ужабигун ва г1емерал муг1жизаталгун пирг1авнил къавмалда ва гьезул церехъабазда.**

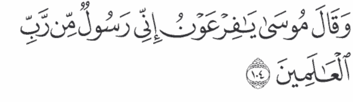
ثُمَّ بَعَثۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَظَلَمُواْ بِهَاۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ١٠٣

Мисриялъул (Египет) ханзабазда пирг1авн абулеб бук1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса аварагасул заманаялъ вук1арав хан ц1акъго къосарав, залимав хан вук1ана, х1атта жив вуго алагь абун к1алъалев. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие кьураб цо-цо гьунарги бук1ана. Капурчиясе к1удиял гьунарал кьей Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ умматалъул х1албихьи гьабизе гьабулеб жо бук1уна.

Гьев пирг1авнги гьесул къавмги Мусада нахъ рилълъинч1о ва дир аяталги гьереси гьаруна. Г1амал к1одолъи ва х1алхъублъи ц1ик1к1араб къавм бук1иналъ щибго жоялде г1енеккизе ва балагьизе къасдго гьабич1о.

Мун валагьеха ва дуца пикру гьабеха, я гьав инсан, кинаб ахир бук1араб абун гьеб залимаб къавмалъул. Балагьун Муса авараггун ва гьесде иман лъурал муъминзабигун, пирг1авнги гьесул боялги ралъдалъе лъугьизаруна цинги ралъад т1аде биччан гьанкъизаруна.

104. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я пирг1авн, дун вуго кинабго г1алам жинца хьихьулев**



бет1ергьан Аллагьасул дудеги дур къавмалдеги вит1арав **расул.**

105. Дида т1адаб буго дица Бет1ергьан Аллагьасул рахъалъан бицунеб жо х1акъаб бук1ин.

حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾

Ай дица гьереси бицине бегьуларо, дида лъалелъул Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къадру ва х1алк1вей. Гьесда кинабго жо лъалеб бук1ин ва цох1о зарра г1анаб жо гьесда балъго хут1улареблъи. **Нужехъе дун вач1ун вуго бет1ергьан Аллагьасул рахъалъан дун авараг вук1иналде т1орит1ел гьабулел баянал х1ужабигун. Нужеца бануисраилал риччан те дунгун цадахъ** Байтулмукъаддас бугеб ракьалде ине, гьеб бугелъул нижер умумузул ват1ан.

«Ал Бах1ру» абулеб тафсиралда абуна гьел бануисраилал жидер к1удияв эмен Яг1къубил ват1анги тун Мисриялде иналъе сабаблъун бук1ана гьав Яг1къубил лъимал Мисриялда вук1арав Юсуп аварагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ рач1ин. Гьенир г1умру гьабизе ч1ун, лъимал-хъизанал гьарун гьел г1емерлъун рук1ана. Гьав пирг1авн ханлъиялде вач1араб мехалъ гьес киналго бануисраилал лагъзаллъун гьаруна ва гьезие къварилъи гьабулеб бук1ана. ИншаАллагь, Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ халатаб къиса бицунеб бак1алда гьаб хабар баян гьабила.

106. Пирг1авница абуна: «Мун авараг вук1иналде т1орит1ел гьабулел г1алamаталгун вач1ун ватани ва дуца бицунеб жоги бит1араб батани, гьеб г1аламат нижеда бихьизабеха» – абун.

قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾

107. Цинги Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир г1анса г1одобе рехана ва гьеб к1удияб борохьлъун сверун ракьалда хьвадизе лъугьана.

فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾

108. Цинги жиндир лъорониб лъун гьенисан къват1ибе квер бахъана ва гьеб балагьарал г1адамазда хъах1аб, гвангъараб нур г1адин бихьана.

وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Гьеб квералъул гвангъараб, зодобе борхараб нур бук1ана бакъулалдасаги ц1ик1к1араб»-

абун.

109. Пирг1авнил къавмалъул церехъабаз абуна: «Гьав чи вуго ц1акъ к1удияв сих1ручи.

قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ١٠٩

110. Гьав Мусае бокьун буго нужер ват1ан Мисриялдаса нуж къват1ир рахъинаризе. Щиб жо гьабун лъик1дай бук1инеб гьав Мусае ва гьасул сих1руялъе?

يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ ۖ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ١١٠

111. Пирг1авнил г1акълуч1аг1аца абуна: «Гьав Мусаги гьесул вац Гьарунги цо дагьаб заманалъ те жидее х1укму гьабич1ого ва киналго шагьаразда г1адамал данде ах1улел чаг1и рит1е.

قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ١١١

112. Гьел шагьараздаса духъе рач1а абе кинавго жинда сих1ру гьабизе лъалев чи.

يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ١١٢

113. Шагьараздаса ва росабалъан рак1арун пирг1авнихъе сих1ручаг1и рач1араб мехалъ, гьез абуна: «нижее сайгъат ва шапакъат бук1ине бугищ ниж гьав Мусадаса сих1ру гьабун бергьани?» – абун.

وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوٓا۟ إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ١١٣

114. Пирг1авница абуна: «Нужее шапакъатал рук1ине руго ва нуж дица диде г1агарде гьаризе руго.

قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ١١٤

Дир г1акълучаг1илъун гьарун, кумекчаг1илъун гьарун.

115. Цинги сих1ручаг1аца Мусаде абуна: «Дуца т1аса бище дуцайищ байбихьилеб сих1ру гьабизе дур г1анса рехун, яги нижецайищ байбихьилеб нижер г1унсби г1одоре рехун» – абун.

قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ١١٥

116. Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна нужеца рехеян абун.

قَالَ أَلْقُوا۟ ۖ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ سَحَرُوٓا۟ أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ١١٦

Цинги гьез Жидеда кодор рук1арал кварал ва г1унсби г1одоре рехараб мехалъ, г1адамазул беразе сих1ро гьабуна ва гьел борхьал руго абун рак1алде ккана ва жидеца г1адамал х1инкъизаруна к1удияб сих1руги гьабун.

Замахшарияс абуна: сих1ручаг1аца Муса ихтияр гьабизе виччай гьезул рахъалъан бугеб адаб бук1ана, цо бах1с гьабизе г1адамал данделъараб мехалъ цоцазул хъатир гьабун: жеха нужее бокьараб жо абе, ниж гьелда рази рук1инаян абулеб г1адин.

Цоги г1алимас абуна: гьезул рахъалъан адаб-хъатир бук1инч1о Муса ихтияр гьабизе виччай, гьеб бук1ана Мусада ч1ух1ун, гьев сан гьавич1ого абураб раг1и - абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьел сах1ирзаби жидерго сих1ру гьабизе риччай бук1ана гьесул г1акълу ва тадбир камилаб бук1иналъул г1аламат. Кинабниги ишалдалъун, яги раг1иялдалъун къец гьабизе цеве вахъунев чиясе рекъараб бук1уна жинда данде вугев цеве виччан, гьесул гьунар бихьун гьелдасан бергьунеб нух батизаби. Гьел сих1ручаг1азул сих1ру Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ хвезабиялъул асар к1удияб бук1ана гьеб къавмалъе. Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир гьунар гьабизе виччан, гьес гьабураб гьунар дозда хвезабизе к1ун бук1инч1ебани г1адамазда рак1алде ккелаан гьав Мусаги долго г1адав сих1ручи вугин, амма гьездасан гучав, лебалав вугин абун.

Ибнуисх1акъица абуна: «Анц1ила щуазарго сах1ир вач1ана пирг1авниде цере, щивасда кодор г1унсбиги кваралги ругел. Гьеб майданалда жиндирго кумекчаг1игун ва агьлу-хъизангун пирг1авнги вук1ана. Цинги сих1ручаг1аца жидеда кодоб бугеб жо г1одобе рехараб мехалъ гьеб майдан ва к1к1алал ц1ун, цоцазда т1ад рек1ун женк1олел, шуршудулел борхьазул мег1ер г1адаб жо лъугьана» – абун.

117. Дица дир авараг Мусада عَلَيْهِ السَّلَامُ **вах1ю гьабуна дуца дур г1анса г1одобе рехеян абун. Мусаца г1анса г1одобе рехана ва гьеб цо-цо ккун дол гьересиял борхьал къулч1изе лъугьана**.

﴿۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ١١٧﴾

118. Гьадин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **муг1жизат х1акъаб бук1ин загьирлъана ва бат1улаб сих1руги ва сих1ручаг1азул пишаги г1адада ккана.**

﴿فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ١١٨﴾

119. Гьаб данделъиялда пирг1авнги гьесул кумекчаг1иги ва гьесда нахърилълъарал къана ва гьел г1одорег1анлъун нахъруссана.

﴿فَغُلِبُوا۟ هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُوا۟ صَـٰغِرِينَ ١١٩﴾

120. Цинги киналго сих1ручаг1и сужда гьабун г1одор ккана.

﴿وَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَـٰجِدِينَ ١٢٠﴾

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мусаца гьабураб жо сих1ро гуреблъи лъана гьезда. Сих1ру бук1арабани дол жидеца г1одоре

рехарал г1унсбиги кваралги Мусал г1ансаялъ кванан ракьалдаса т1аг1унароан.

قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾

121. Жидецаги абуна: «Нижеца иман лъуна гьаб кинабго г1алам жинца хьихьулев бет1ергьан Аллагьасда.

رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٢﴾

122. Гьав Муса ва Гьарун аварагасул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **бет1ергьан Аллагьасда»-абун.**

Гьал сих1ручаг1и радалалдаса къалъизег1ан капурал г1адамал рук1ана, къалъаралдаса хадур муъминзаби лъугьана, къасилелде гьел шагьидзабилъун хванаян абуна Къатадат абулев г1алимас.

Сих1ручаг1аца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабулеб бихьараб мехалъ пирг1авнил кутакаб ццим бахъин загьирлъана. Жив аллагь вуго абун халкъалде рак1алде ккезабун, гьезда т1ад гучаб ханлъи гьабун вук1аго, Муса аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ нахърилълъун, кинабго халкъалда загьир гьабун аза-азарго сих1ручияс Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ сужда гьаби пирг1авнил аллагьлъиги ханлъиги к1иябго хвеялъул байбихьи бук1ана.

Аллагьасул лаг1нат батарав пирг1авнил х1алк1веч1еб мехалъ Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къезавизе г1акълияб ва г1елмияб нухда, гьев к1анц1ана зулму гьабун Муса къезавиялъул нухде. Гьаб х1ал буго кинавниги залимав, г1асияв инсанасул г1адатлъун бугеб: жив х1ужа-далилалдалъун къезе гьавураб мехалъ къуваталдалъун ва зулмуялдалъун бергьине къасд гьабулеб.

قَالَ فِرۡعَوۡنُ ءَامَنتُم بِهِۦ قَبۡلَ أَنۡ ءَاذَنَ لَكُمۡۖ إِنَّ هَٰذَا لَمَكۡرٞ مَّكَرۡتُمُوهُ فِي ٱلۡمَدِينَةِ لِتُخۡرِجُواْ مِنۡهَآ أَهۡلَهَاۖ فَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ ﴿١٢٣﴾

123. Пирг1авница абуна: «Нужеца гьав Мусада иманищ лъолеб, дидаги гьикъич1ого, дир изнуги т1алаб гьабич1ого? Х1акълъунго гьеб жо буго нужги Мусаги цоцалъ рекъон гьабураб макру-х1илла. Нужее бокьун буго гьаб Мисриялъул агьлуги гьанисан къват1ибе бахъинабун гьаб ракь бануисраилазе кьезе» - абун.

Гьаб раг1и Пирг1авница абуна жиндир къавмалъулги Мусада ва бануисраилазда ццим бахъине ва жив бит1араб жо бицуневлъун вихьизе. **Нужеда нахъа лъазе буго кинаб г1азаб дица нужее гьабулеблъи!**



124. Бичасх1аги, дица нужер кверал ва х1ат1ал къот1ила цояб квег1аб, цояб кваранаб, цинги дица нуж гьут1бузда

рала ва хвезег1ан гьенир тела.

125. Сих1ручаг1аца абуна: нижее к1вар гьеч1о гьанже дуца щиб жо гьабуниги. **Ниж кин хунги хвезе руго ва нижер руссин бет1ергьан Аллагьасде буго.** Аллагьасе г1оло хвел нижее ц1акъго лъик1аб жо буго.

قَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾

126. Дуца нижее г1азаб гьабизехъин буго ва нижедаса ццимги босулеб буго х1акъал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **аятал рихьараб мехалъ нижеца гьезда иман лъунин абун. Я нижер бет1ергьан Аллагь! Дуца нижее сабру кье ва ниж дуда иман лъураллъун дур аварагасда нахърилълъаралльун хвезеги гьаре!**

وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتْنَا ۚ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾

Ниж гьаб иман лъеялдаса рахъулеб х1инкъи ва х1алихьалъи нижеде т1аде биччаге ва нижее пирг1авница г1азаб гьабулеб мехалъ гьеб г1азаб х1ехьезе сабруги кье.

127. Пирг1авнил къавмалъул церехъабаз абуна: «Я пирг1авн! Дуца гьав Мусаги гьасул къавмги нилъер ракьалда т1ад пасалъи гьабизе тезейищ ругел? Жидеца мунги дур аллагьзабиги жалго тун, гьезул динги тун, цоги бат1ияб диналде халкъ ах1улел руго гьел». Гьаб раг1и гьез абуна пирг1авнил ццим бахъинабизе **ва гьес абуна: «Дица бануисраилазул бихьинлъимал ч1вала,** цереги ч1валел рук1араб х1алалъ **ва гьезул ясалги ч1аго тела нилъее гъарабашаллъун рук1ине. Нилъ гьел бануисраилазда т1ад ханлъи ва кверщел бугел руго» – абун.**

وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ لِيُفْسِدُواْ فِى ٱلْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ ۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَآءَهُمْ وَنَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾

128. Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **жиндир къавмалда абуна: нужеца сабру гьабе ва Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **квербакъи т1алаб гьабе. Х1акълъунго Гьаб ракь Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **мулк буго ва гьес жиндие бокьарав чиясе ирсалъе кьола.**

قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱسْتَعِينُواْ بِٱللَّهِ وَٱصْبِرُوٓاْ ۖ إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾

Пирг1авн гьеч1о гьаб ракьалъул бет1ергьан ва гьесухъ гьеч1о ихтиярги. **Ахир-къадги Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **аск1об лъик1аб бак1 гьесдаса х1инкъарал муъминзабазе бук1ине буго.**

129. Бануисраилаз Мусада абуна: «Нижее пирг1авница ва гьесул

قَالُوٓاْ أُوذِينَا مِن قَبْلِ أَن تَأْتِيَنَا وَمِنۢ بَعْدِ مَا

جِئۡتَنَاۚ قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمۡ أَن يُهۡلِكَ عَدُوَّكُمۡ وَيَسۡتَخۡلِفَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرَ كَيۡفَ تَعۡمَلُونَ ١٢٩

къавмалъ къварилъи гьабулеб бук1ана мун авараглъун вач1инег1ан цебеккун, гьанже мун вач1ун хадубги буго нижее къварилъи гьабулеб.

Гьаб г1азаб ва къварилъи кидаго нижеда т1ад буго ва нижее гьелдасан хвасарлъиги бихьулеб гьеч1о.

Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Дир хьул буго бет1ергьан Аллагьас гьев нужер тущман пирг1авн гьалаг гьавилин ва нуж гьаб ракьалда халипалъунги гьарилин. Цинги бет1ергьан Аллагь валагьизе вуго нужеца щиб г1амалдай гьабулаян.** Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матазда щукру гьабун, гьесие т1аг1ат гьабунищ хьвадулел, яги нужерго квешаб т1абиг1аталда т1адищ руссунел»-абун.

Т1адег1анав Аллагьас Муса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хьул х1акъаблъун гьабуна ва пирг1авнги гъанкъизавун Мисриялъул ракь бануисраилазул ихтияралде ккезабуна.

وَلَقَدۡ أَخَذۡنَآ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ بِٱلسِّنِينَ وَنَقۡصٖ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمۡ يَذَّكَّرُونَ ١٣٠

130. Цинги Дица пирг1авнил агьлуги къавмги ракъи т1аде биччан къварид гьаруна: пихъал, хурзал ракъвазарун, ц1ад къот1изабун. Гьадинаб къварилъи бач1араб мехалъг1аги жидеца пикру гьабилародай ва ваг1за босилародай абун.

Зах1малъи, къварилъи бугелъул инсанасул рак1 т1ерен гьабулеб ва гьесда Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ ахиратги рак1алда щвезе гьабулеб жо. Ва амма пирг1авнги гьесул къавмги капураб бук1ана ва гьеб къварилъи бихьидал жегиги жидер къосин ва т1ури ц1ик1к1ана.

فَإِذَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡحَسَنَةُ قَالُواْ لَنَا هَٰذِهِۦۖ وَإِن تُصِبۡهُمۡ سَيِّئَةٞ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمۡ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ١٣١

131. Жидее лъик1лъи бач1араб мехалъ гьеб къавмалъ абуна гьаб нижее бук1ине рекъараб, ниж гьелъие мустах1икъал рук1ун бач1араб лъик1лъи буго нижее абун. Цинги цо къварилъи жидеда щвараб мехалъ гьез абулеб буго: «Гьаб буго Мусал ва гьевгун цадахъ ругезул баркат гьеч1олъи» – абун. Гьаб къавмалде щвараб лъик1абги квешабги жо цох1о Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **х1укму- къадаралдалъун буго,** Мусал ва цогидазул баркат гьеч1олъи гьеч1о. **Амма гьаб капураб къавм жидеда гьеб жо бич1ч1уларел ва лъаларел руго.**

Жидеде бач1унеб къварилъи жидерго г1амалаздалъун бук1иналъе мук1урлъулел гьеч1о, гьеб цоги щиб бук1аниги сабабалде

г1унт1изабулеб буго.

132. Пирг1авнил къавмалъ Муса аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Мун кинаб муг1жизатгун вач1аниги нижее сих1ру гьабизе абун, нижеца дуде иман лъезе гьеч1о ва дуда нахърилълъине гьеч1о»-абун.**

وَقَالُواْ مَهۡمَا تَأۡتِنَا بِهِۦ مِنۡ ءَايَةٖ لِّتَسۡحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحۡنُ لَكَ بِمُؤۡمِنِينَ ﴿١٣٢﴾

133. Цинги дица гьаб къосараб къавмалда т1ад бат1и-бат1иял балагьал риччана, Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **муг1жизатлъун ва гьезие г1азаблъун. Жинца хур-хер гьалаг гьабулеб т1упан биччана (кутакаб ц1ад). Жидер хур-ах кванaзе, г1алхудасан херги т1аг1инабизе гарц1ги биччана.**

فَأَرۡسَلۡنَا عَلَيۡهِمُ ٱلطُّوفَانَ وَٱلۡجَرَادَ وَٱلۡقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ ءَايَٰتٖ مُّفَصَّلَٰتٖ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ وَكَانُواْ قَوۡمٗا مُّجۡرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

Гьеб гарц1алъ кинабго жо кванан хадур гьел г1адамазул рет1елги кванaзе байбихьана.

Г1адамазда нац1 базабуна. Цоги г1алимзабаца абуна рокъоб бук1араб т1ощалида нац1 базабуна – абун. **Къуркъбиги риччана.** Жидер рукъзал ц1ун, кванида жанир лъугьун, бусен-рет1елалда гьоркьоре лъугьун, рах1ат хвезабуна. Цо-цо къверкъ инсанас к1ал рагьарабго к1алдиб к1анц1ун бач1унаан.

Кинабго лъим биялде сверизе гьабуна: ицц бук1а, лъар-г1ор бук1а, бидулкьераб лъугьун, гьекъезе к1олареб гьабуна. **Гьединал баянал аятал жидеда рихьаниги гьеб къавм иман лъезе ч1ух1ана ва ц1акъ мунагьал г1емер гьарулеб къавм бук1ана.**

134. Жидеда т1аде цо къварилъи бач1араб мехалъ гьеб къавмалъ абулеб бук1ана: «Я Муса! Дуца дур Бет1ергьанасда ах1и бай нижедаса гьаб къварилъи борхе абун. Мун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **авараглъи кьун хира гьавун вугелъул, Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **ах1и бан дуца нижедаса гьаб къварилъи-г1азаб т1аса инабуни, нижеца дуда ийман лъела ва мунгун цадахъ бануисраилал нахъе риччала ва гьезие гьабулеб х1акъирлъиги тела»**-абун.

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيۡهِمُ ٱلرِّجۡزُ قَالُواْ يَٰمُوسَى ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَۖ لَئِن كَشَفۡتَ عَنَّا ٱلرِّجۡزَ لَنُؤۡمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرۡسِلَنَّ مَعَكَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾

135. Цинги дица гьеб къавмалдаса къварилъи инабураб мехалъ, гьезие к1удияб г1азаб гьаби (гъанкъизари) т1аде щвезег1ан – гьеб къавмалъ иман

فَلَمَّا كَشَفۡنَا عَنۡهُمُ ٱلرِّجۡزَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ هُم بَٰلِغُوهُ إِذَا هُمۡ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾

лъезе гьабураб къот1и хвезабулеб бук1ана.

فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ فَأَغۡرَقۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡيَمِّ بِأَنَّهُمۡ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُواْ عَنۡهَا غَٰفِلِينَ ١٣٦

136. Дица гьеб квешаб къавмалдаса ццим босана ва гьел ралъдалъ гъанкъизаруна, гьез дир х1акъал аятал гьереси гьари сабаблъун ва гьезул к1вар гьабич1ого г1асилъаби гьарулел рук1иналдалъун.

وَأَوۡرَثۡنَا ٱلۡقَوۡمَ ٱلَّذِينَ كَانُواْ يُسۡتَضۡعَفُونَ مَشَٰرِقَ ٱلۡأَرۡضِ وَمَغَٰرِبَهَا ٱلَّتِي بَٰرَكۡنَا فِيهَاۖ وَتَمَّتۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ ٱلۡحُسۡنَىٰ عَلَىٰ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ بِمَا صَبَرُواْۖ وَدَمَّرۡنَا مَا كَانَ يَصۡنَعُ فِرۡعَوۡنُ وَقَوۡمُهُۥ وَمَا كَانُواْ يَعۡرِشُونَ ١٣٧

137. Гьаб пирг1авнил къавмалъ инжит гьарун лагълъиялда ч1езарун рук1арал бануисраилазе дица гьеб ракь ирсалъе кьуна: машрикъ–магърибалда щвезег1ан Мисриялъул ва Шамалъул ракь гьезул ихтияралда гьабуна. Дица жиндилъ баракат гьабураб ракь буго гьеб: пихъал-хурзал г1емераб, гьава-бакъ рекъараб. **Гьадин Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьабураб берцинаб къот1иги т1убана: бануисраилазе эркенлъи кьуна, жидеде щвараб къварилъиялде сабру гьабиялдалъун. Ва дица ч1унтизабуна пирг1авница ва гьесул къавмалъ г1уц1араб ракь. Гьезул хъулби риххизаруна, ракьал ракъвазаруна ва ахалги пихъ кьоларел гьаруна.**

وَجَٰوَزۡنَا بِبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡبَحۡرَ فَأَتَوۡاْ عَلَىٰ قَوۡمٖ يَعۡكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصۡنَامٖ لَّهُمۡۚ قَالُواْ يَٰمُوسَى ٱجۡعَل لَّنَآ إِلَٰهٗا كَمَا لَهُمۡ ءَالِهَةٞۚ قَالَ إِنَّكُمۡ قَوۡمٞ تَجۡهَلُونَ ١٣٨

138. Пирг1авн ва гьесул къавм къибт1иял ралъдалъ гъанкъизарун Муса аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ **ва бануисраилаца ралъад бахана.**
Гьанже Суэцкий канал бугеб бак1алда аск1об бак1 буго гьеб. Къулзум абун ц1ар бугеб ралъад бахана.(Красное море). **Ва гьел жидецаго гьарурал хъанчазе лагълъи гьабулеб цо къавмалда т1аде щвана. Гьеб иш бихьараб мехалъ бануисраилаз абуна: «Я Муса! Дуца нижееги гьаве цо алагь, гьал г1адамаца жидер алагьзабазе гьабулеб х1алалъ нижеца гьесие лагълъи гьабизе» – абун.**
Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялда Муса аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ ах1ун бугеб къавмалъе бокьана гьесдехун ширк гьабизе ва жидеца цоги алагьзабазе лагълъи гьабизе. Муса авараг عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ ц1акъ г1ажаиблъана гьезул раг1иялда: Пирг1авнил зулмуги бихьарал, Муса аварагасул к1удиял муг1жизаталги рихьарал г1адамаз гьоркьоб заманго инч1ого Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъизе къасд гьабидал жинца абуна: **«Нуж Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ

к1одолъи, гьесул къуват лъалареб къавм буго»- абун.

إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ مُتَبَّرٞ مَّا هُمۡ فِيهِ وَبَٰطِلٞ مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٣٩

139. Х1акълъунго гьаб хъанчие лагълъи гьабулеб къавм буго жидеца гьабулеб лагълъи бат1улаб, жидер г1амалги г1адада хвараб къавм.

قَالَ أَغَيۡرَ ٱللَّهِ أَبۡغِيكُمۡ إِلَٰهٗا وَهُوَ فَضَّلَكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٤٠

140. Жегиги Мусаца абуна: «Гьаб кинабго г1аламалдаса нуж хира гьарун ругев Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ **живго тун, цоги щив чи дица ц1ехелев нужее алагьлъун?»-абун.**

Нужер тущбабиги гьалаг гьарун, гьезул ракьалда нужги халипалъун гьарун вугев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав нужер Бет1ергьан.

وَإِذۡ أَنجَيۡنَٰكُم مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ يَسُومُونَكُمۡ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ يُقَتِّلُونَ أَبۡنَآءَكُمۡ وَيَسۡتَحۡيُونَ نِسَآءَكُمۡۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَظِيمٞ ١٤١

141. Нужеда щай к1очон толел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ к1удиял муг1жизатал ва нужее гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб ц1об-рах1муги, гьесдаса нужее ругел г1емерал ниг1маталги. **Нужеца рак1алде щвезабе нужее ц1акъ квешаб г1азаб гьабулел рук1арал пирг1авнил къавмалдаса нуж хвасар гьарураблъи.**

Ц1акъ зах1матал х1алт1аби малъун инжит гьарулел рук1ана бануисраилал къибт1ияз. **Нужер васалги хъолел рук1арал, ясалги гъарабашаллъун гьарулел рук1арал. Гьаб жо Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан бугеб х1албихьи бук1ана нужее ва к1удияб къварилъиги бук1ана.** Гьаб балагь-къварилъиялдаса Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нуж хвасар гьаридал нужеца гьесие щукру кин гьабулареб ва нужеда кин рак1алде бач1унеб гьесдехун ширк гьабизе?

۞وَوَٰعَدۡنَا مُوسَىٰ ثَلَٰثِينَ لَيۡلَةٗ وَأَتۡمَمۡنَٰهَا بِعَشۡرٖ فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ أَرۡبَعِينَ لَيۡلَةٗۚ وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخۡلُفۡنِي فِي قَوۡمِي وَأَصۡلِحۡ وَلَا تَتَّبِعۡ سَبِيلَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ١٤٢

142. Дица Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **къот1и гьабуна лъеберго сордо-къоялдалъун,** гьелдаса хадуб Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ дида дуг1а гьабизе. **Хадуб анц1го сордо-къоги т1ад лъун, к1икъого сордо-къолъун т1убана гьесие къот1и гьабураб заман.**

Замахшарияс абуна: мисриялда вук1адго Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бануисраилазда абун бук1ана гьав пирг1авнил къавмалъул зулмуялдаса Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ хвасар гьаруни, дун Аллагьасул рахъалъан т1ехь

босун вач1ине вуго. Гьеб т1ехьалда жаниб бук1ине буго нужеца гьабизе кколеб ва тезе кколеб кинабго жоялъул баян-абун. Пирг1авнги гьалаг гьавун бануисраилазги жинцаги ралъад бахун хадуб Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьарана жиндихъе т1ехь кье абун, гьаб къавмалда дур дин малъизе. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесде амру гьабуна лъеберго къоялъ к1ал ккве абун.

Лъеберго къоялъ к1ал ккун хадуб жиндирго к1алдиб бахъараб мах1 рихун Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ к1ал сивак бахъун бац1ц1ад гьабуна. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесда г1айиб ч1вана ва гьес абуна: «Дуда лъаларищ Муса, к1ал ккурав чиясул к1алдиб бугеб мах1 Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мискалъул мах1алдаса гьуинаб бук1унеблъи?»-абун. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабуна цоги анц1го къоялъ к1ал ккве абун. Гьаб заман бук1ана Зулкъаг1ида моц1 ва анц1го къо Зулх1ижаялъулги. Бусурбабаз х1еж бухьунеб ва х1еж гьабулеб заман буго гьеб.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру т1убан хадуб, Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ дуг1а гьабизе ине мех щведалго, жиндир вац Гьарун тана къавмалда т1ад амирлъун. **Муса аварагас Гьарунида عَلَيْهِمُ السَّلَامُ абуна: «Мун гьаб къавмалъул тадбир гьабулевлъун вук1а дун т1адвуссун вач1инег1ан ва дуца гьезда лъик1аб жоги малъе, гьезда гьоркьоса квешаб, пасатаб жо гьабулеб къавмалда нахъвилълъунге мун»-**абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса аварагас Гьарун аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ насих1ат гьабиялъул маг1на буго муъминзабазда бихьизаби кинаб адаб цоцазда гьоркьоб бук1ине кколеблъи ва гьит1инас к1удиясдаги, к1удияс гьит1инасдаги лъик1аб жоялдалъун насих1ат гьабизе рекъараб бук1ин. Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьеб насих1ат гьабич1ониги, Гьарун авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъизе вук1инч1о. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ аварагзабилъун жидер мунагь кколарел, жинде мут1иг1ал, жидеда г1адамалги нахърилълъунел лъик1ал чаг1и гурони рит1уларо.

143. Цинги Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вач1араб мехалъ, дица бихьизабураб г1ужалъ, жив вач1а абураб Т1ур мег1ералда, **гьесда Бет1ергьанги к1алъараб мехалъ** ва гьеб каламалъул гьуинлъи ва х1еренлъи бихьараб мехалъ, Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ хьул лъуна Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда вихьилародай абун, **ва жинца абуна: «Я дир Бет1ергьан! Дие дур зат-черх загьир гьабе дун дуда**

وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ قَالَ رَبِّ أَرِنِىٓ أَنظُرْ إِلَيْكَ ۚ قَالَ لَن تَرَىٰنِى وَلَٰكِنِ ٱنظُرْ إِلَى ٱلْجَبَلِ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوْفَ تَرَىٰنِى ۚ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُۥ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ أَفَاقَ قَالَ سُبْحَٰنَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

валагьизе ва дир рак1 г1одобе буссине» – абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **абуна: «Дур х1алк1оларо дун вихьи х1ехьезе.** Гьаб дунялалда дун вихьулеб макъамги гьеч1о. **Кинигин мун гьаб к1удияб мег1ералде валагье,** дица гьелъие дир заталдасан цо дагьаб жо загьир гьабизе буго. **Гьеб мег1ер щибго хиси ккеч1ого хут1ани дуда дун вихьизе вуго»-абун.**

Т1адег1анав Аллагьас гьеб мег1ералъе жиндир заталдасан цо бут1а загьир гьабураб мехалъ, къвак1араб чаранкьуро бихъ-бихъун г1одобе ана ва к1к1алал, нохъаби ва хъит1ал ругеблъун лъугьана. Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ **лъавудаса ун г1одов ккана. Гьоркьоб замана ун лъавуде вач1арабго Муса авараг Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **х1ел-х1едана ва гьес абуна: «Мун Вац1ц1адав** ва Т1адег1анав вуго **Бет1ергьан Аллагь! Дица тавбу гьабуна дир раг1иялдаса мун дида вихьизе бокьун абураб. Дида якъинго лъана мун вихьи х1ехьолареблъи дунялалъул агьлуялъ. Дун дур гучаб х1алк1олъиялда ва дур заталъул т1адег1анлъиялда иман лъуразул авалав вуго» – абун.**

قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي فَخُذۡ مَآ ءَاتَيۡتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ١٤٤

144. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Я Муса! Дица мун т1аса вищун вуго гьаб къавмалдаса дир рисалат гьезухъе щвезабизе. Дица мун т1ок1 гьавуна кинабго халкъалдасан дир калам дуда раг1изе гьабиялдалъун. Дуца дуе кьураб хиралъи ва к1одолъи босе ва мун вук1а жидеца щукру гьабулездаса» – абун.

وَكَتَبۡنَا لَهُۥ فِي ٱلۡأَلۡوَاحِ مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡعِظَةٗ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ فَخُذۡهَا بِقُوَّةٖ وَأۡمُرۡ قَوۡمَكَ يَأۡخُذُواْ بِأَحۡسَنِهَاۚ سَأُوْرِيكُمۡ دَارَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ١٤٥

145. Дица Муса аварагсухъе кьурал Таврат т1ад хъварал лавх1азда (гьаб лавх1 сундул бук1араб, кинаб бук1араб абун нилъеца ц1ехеларо, гьелъул бах1сги гьабиларо. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ каламалде иман лъун тела) **кинабго жоялъул ваг1за-насих1ат хъвана ва киналниги х1укмабазул баянги хъвана. Цинги Мусадеги абуна: «Дуца гьаб Таварталда т1убараб х1алалъ г1амал гьабе ва гьелъул х1укму щулаго ккун къавмалъухъе щвезабе. Гьездаги амру гьабе гьанир ругел х1укмабазул бищунго лъик1азда нахърилълъа абун.**

Масала, къисас босиги т1аса лъугьун тейги к1иябго лъик1аб х1укму буго шарг1алда рекъараб бугелъул, амма т1аса лъугьин г1емер лъик1аб буго. Квешаб г1амал гьабич1ого ч1еялдаса лъик1аб буго гьеб квешаб г1амалалде аск1орего къач1ого Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьаби. Цо

ццим бахъараб иш ккараб мехалъ гьеб ццим къулч1ин лъик1аб буго рец1ел босиялдаса. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1ад лъураб х1алалъ парз т1убалаго рухсаби (бигьалъаби) т1алаб гьабич1ого тей лъик1аб буго.

Цогиги кант1изе рекъараб жо буго: жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса аварагасда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабулеб буго Дуца гьаб Таваратална бугеб жоялъул бищунго къвак1араб х1укму ккве абун. Гьаб буго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарал, гьес жинде г1агар гьарурал г1адамазул макъам: аварагзабазул ва сиддикъиназул (иманалъулъ рит1ухълъарал). К1иго шарг1ияб х1укмуялдаса лъик1аб т1аса бищи буго лъик1ал муъминзабазул макъам: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун жидеца г1ибадат гьабулел, лъик1аб ахираталда ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вихьиялда хьуллъун хьвадулел. Шарг1иял х1укмабазулъ рухсаби кквей ва бигьаяб х1укму т1аса бищи буго Аллагьасулъ جَلَّجَلَالُهُ рак1 парахалъич1еб, иман камиллъич1еб агьлуялъул г1амал.

Дунялалъул рукъоб жидеда бицараб мехалъ пуланав х1акимас х1алт1ухъаби т1аса рищулел ругин лъик1аб махщел бугел ва гьезие г1емерго ц1ик1к1араб харжги кьолеб бугин абун, гьев х1акимасул х1алт1и гьабизе рес щвезе бокьун г1емер г1адамал къацандула щивас жиндир махщел ц1ик1к1араб бук1ин бихьизабизе бокьун. Ахираталде иман лъурав чиясдаги гьеб ахираталъул абадиял ниг1матал ва т1адег1анал даражаби т1алаб гьабизе рекъараб буго, гьел даражаби щвей жиндир г1амалалда бараб бугелъул.

Т1адег1анав Аллагьас бануисраилазде хит1аб гьабун абулеб буго: **Дица нужеда рихьизаризе руго Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккун ракьалда т1ад зулму гьабун хьвадараб пирг1авнил пасикъаб къавмалъул ч1ух1арал к1алг1аби ва кутакал минаби.** Гьел киналго ч1унтун г1одоре ккун руго жаниб бук1араб агьлуги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ралъдалъ гъанкъизабун. Нужеда гьел рихьизариги буго нужеца пикру гьабизе ва г1ибрат (г1акълу) босизе Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъаразе ккараб жоялдаса ва нуж гьесде г1асилъич1ого рук1ине.

146. Гьал дир аятаздаса мунпаг1ат босиялдаса дица нахъч1вазе руго жидеца ракьалда пасалъи гьабулел ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъезе ч1ух1ун хьвадулеб халкъ.

سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ١٤٦

Гьезул рак1азда мугьру ч1ван, х1акъаб жо бихьиялдаса берал бецц гьарун, х1акъаб жо раг1иялдаса г1ундул г1инкъ гьарун тела гьеб къавм. **Цинги киг1ан к1удиял**

муг1жизатал рихьаниги жидеца гьезда иман лъоларо. Жидеда х1акъаб, бит1араб нух бихьулеб бук1аниги, гьеб нухалъ хьвадизе жидеца къасдги гьабиларо: жидер рак1ал беццал ругелъул.
Квешаб, къосараб къавм жиндаса хьвадулеб нух бихьарабго гьеб нухдаса жалги хьвадула. Гьаб амру гьадин бук1иналъе сабаб буго гьез дир аятал гьереси гьарулел рук1ин ва гьезул пикру гьабун, бит1араб нух гьеб бук1ин лъаялда гьел рач1унарого рук1ин.
Аяталъул къокъаб х1асил буго: Т1адег1анав Аллагьасдаги, гьесул аварагзабаздаги т1ахьаздаги инкар ккурал г1адамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб инкар кквеялда жанир тола ва гьеб нухалъ хьвадун ахираталда жужах1алде жанире уна. Гьаб аяталъул маг1на гьеч1о Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялдаса гьел г1адамал нахъч1вала абураб. Гьеб маг1на бук1ине дандеги кколаро. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагзаби рит1иги, т1ахьал рещт1инариги буго щивав чиясе жиндир ихтиярaлдалъун Аллагьасда иман лъезе ва аварагзабазда нахърилълъине рес бук1ин. Гьедин ихтияр гьеч1ебани аварагзаби рит1иги т1ахьал рещт1инариги щибго жиндилъ мунпаг1ат гьеч1еб, г1ададисеб жо бук1инаан. Т1адег1анав Аллагь вац1ц1адав вуго жив гьединаб г1ададисеб жо гьабулевлъун вук1иналдаса.

147. Жидеца дир аятал гьереси гьарулел ва ахираталда иманги лъоларел г1адамал руго жидер кинабго г1амал г1адада хварал. Ахираталда гьезие жазаъги гьабилищха дунялалда гьабураб г1амалалда рекъараб гурони?

وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآءِ ٱلۡأٓخِرَةِ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡۚ هَلۡ يُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٤٧

148. Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ дуг1а гьабизе Т1ур маг1арде араб мехалъ гьесул къавмалъ жалгун цадахъ бук1араб курхьин-к1илик1 биун, гьелъул бачил сурат гьабуна, жиндир бече ах1долеб г1адаб гьаракь бугеб.

وَٱتَّخَذَ قَوۡمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعۡدِهِۦ مِنۡ حُلِيِّهِمۡ عِجۡلٗا جَسَدٗا لَّهُۥ خُوَارٌۚ أَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمۡ وَلَا يَهۡدِيهِمۡ سَبِيلًاۘ ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُواْ ظَٰلِمِينَ ١٤٨

Цинги гьеб бечеялъе лагълъи гьабизе лъугьана къавмалъул цо къокъа. Бануисраилазул Самири абулев чияс т1амуна гьел г1адамал жидехъ бугеб курхьин-к1илик1, баргъич ва цогидабги месед-г1арацалъул берцинлъи данде гьабизе. Самирица гьеб ц1аялдалъун биг1инабун, бечеялда релълъараб сурат (къаркъала) гьабуна. Гьеб къаркъалаялда хасаб х1алалъ гьарурал гьодорлъабазда гьури пураб мехалъ жиб ах1долеб г1адаб гьаракь лъугьунеб бук1ана.

Гьеб г1аламат бихьараб мехалъ Бануисраилазул цо къокъаялъ гьеб бече алагьлъун ккун гьелъие сужда гьабуна. Т1адег1анав Аллагьас гьезда г1айиб ч1ван абулеб буго**: гьал г1адамаз пикру гьабуларищ гьеб бече бук1иналъул жиндилъ рух1 гьеч1еб, жиб к1алъалареб маг1даналъул къаркъала. Гьелъ гьел щибго жоялдеги т1орит1уларо. Гьадин бугониги жидеца гьеб бече алагьлъун ккуна ва жидеего зулму гьабураллъун лъугьана.**

وَلَمَّا سُقِطَ فِىٓ أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا۟ أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا۟ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

149. Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ т1адвуссун вач1араб мехалъ гьес бече ц1идаса ц1аялъ бух1ун биун, гьородахъ щущан т1аг1инабидал **ва жидеца гьабураб ширк ц1акъ мекъаб жо бук1ин бич1ч1индал, гьел г1адамаз абуна: «Гьанже нижеда Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гурх1ич1они ва т1аса лъугьун нижер тавбу къабул гьабич1они, ниж ахираталъе ч1орого хут1арал г1адамаллъун рук1инаха» – абун.**

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى مِنۢ بَعْدِىٓ ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥٠﴾

150. Т1адег1анав Аллагьас жеги Т1урусайнаъ маг1арда вук1адго Мусада бицана жиндир къавмалъ гьабураб жо.
Цинги жиндир къавмалъухъе ц1акъ ццим бахъун ва рак1 къварилъун Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **вач1араб мехалъ, жинца къавмалда абуна: «Ц1акъ квешаб иш гьабун бугоха нужеца дун аск1осан ват1алъарабго. Нужее Бет1ергьан Аллагьасул амру хехго т1убазе бокьунищха рук1арал? Дун т1адвуссун вач1инег1ан сабру гьабизе к1веч1ищха нужеда?»-абун. Цинги Муса аварагас жинда кодор рук1арал Таврат т1аде хъварал алвах1алги г1одор лъун (г1одоре реххун) жиндир вац Гьарунил бот1рол рас ккун гьев жиндехун ц1ана.** Аллагьасе г1оло ццим бахъин гучав вук1ана Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ. Гьесда рак1алде ккана Гьаруница амру-нагью гьабич1ого, гьесул тохлъи ккун къосун ругин гьел г1адамал абун.
Цоги бак1алда абулеб буго: «Муса аварагас кваранаб квералъ бот1рол ва квег1аб квералъ мегежалъул рас ккун жиндехун ц1ана Гьарун ва «Гьаб щиб дуцаги къавмалъги гьабураб жо» – абун ццим бахъун, жинца гьев к1овок1изе жувана»-абун.

Гьаруница гьесул рак1 гурх1улеб х1алалъ абуна: «Я дир эбелалъул вас! Дида гьаниб щибго г1айиб гьеч1о, Дун къавмалъ г1одовег1ан гьавуна ва х1атта дун ч1вазецин къасд гьабуна гьеб къавмалъ, дица жидеда гьеб ширк гьабуге абураб мехалъ. Гьанже дуцаги дун къварид гьавун, гьелдалъун гьал тущбабазул рак1 боххизабуге ва дунги гьаб зулмуяб къавмалдаса вугин абун х1укму гьабуге»-абун.

Цинги Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ ццим г1одобе буссана ва хехго жив рек1екълъана Гьарун къварид гьавиялда.

قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾

151. Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Я дир Бет1ергьан! Дуца дир мунагьал чуре** гьав вацасдехун хъач1лъи гьабиялдалъун дун г1айиб ч1вазе мустах1икълъарав. **Дир вац Гьарунилги мунагьал чуре** гьесдасан амру-нагью гьабиялъул тохлъи ккун батани. **Дуца ниж к1иявго дур рах1маталъулъеги лъугьинаре. Х1акълъунго мун ц1акъ гурх1улев вуго ва дур гурх1ел муъминзабазе даимав вуго»-абун.**

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾

152. Жидеца бачие лагълъи гьабурал г1адамазде Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ццим бахъин щвела ва гьел г1одорег1ан гьарун х1акъирги гьарила гьаб дунялалъул рукъор рук1аго.**

Ахираталдаги жужах1алъул г1азаб гьабила тавбу гьабун Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ руссинч1ел г1адамазе. **Гьадинаб жазаъ гьабула дица киналниги жидеца ургъун ц1ияб дин бахъулел ва Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **ширк гьабулел г1адамазе.**

وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾

153. Жидеца куфру-ширкалдалъун ва к1удиял мунагьаздалъун квешаб г1амал гьабун хьвадарал г1адамал, цинги жидеда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **г1азаб щвелелде тавбу гьабун, иман лъун, лъик1аб г1амал гьабурал,- х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь, я Мух1аммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьеб тавбу гьабун хадуб жинца мунагьал чурулев ва жив гурх1улев вуго.**

Гьаб аяталъ Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасда лъазабулеб буго кинаб к1удияб мунагь гьабун бугониги, гьев чияс тавбу гьабураб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев чи т1аса лъугьун толев вук1ин. Лагъзадерил мунагьал киг1анго к1удиял ругониги, Аллагьасул

جَلَّجَلَالُهُ гурх1ел ва рах1мат гьездасан к1удияб буго. Лъик1ал чаг1азул цояс абуна: «Лагъзадерил мунагьал к1одолъараб ва г1емерлъараб мехалъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гурх1ел-рах1му жегиги к1одолъула» – абун. Т1адег1анав Аллагьасул ц1об лъик1ал чаг1азе гурони бук1инч1ебани, жидеца квешлъаби гьарурал лагъзал жидехъе к1анц1улев щив вук1инев?

154. Муса аварагасул ццим г1одобе буссараб мехалъ, Мусаца жинца г1одоре реххун рук1арал алвах1ал кодоре росана. Гьезда т1ад хъван бук1ана жиндир къавм х1акъаб нухалда т1орит1улеб насих1ат ва гьеб къавмалда гурх1елги.

وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلۡغَضَبُ أَخَذَ ٱلۡأَلۡوَاحَۖ وَفِي نُسۡخَتِهَا هُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّلَّذِينَ هُمۡ لِرَبِّهِمۡ يَرۡهَبُونَ ١٥٤

Къавмалда гьезие лъик1лъи бугеб жо лъазабун бук1ана, дунялалъул рукъуб ва ахираталда бахьибуголъи щолеб амру-нагьюги бук1ана. **Гьаб амру-нагью ва насих1ат буголъана Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъун гьесдаса х1инкъулел г1адамазе.**

Жинда Аллагь разилъаяв Къатадатица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ алвах1ал кодоре росун, гьезда т1ад хъвараб жо ц1алана ва жинца абуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь! Дида гьал алвах1азда хъван батулеб буго цо уммат бугин киналго умматаздаса жиб лъик1аб, жинца х1акъаб жоялдалъун амру гьабулеб ва квешаб, мункараб жоялдаса нагьюги гьабулеб. Гьеб умматлъун дир уммат гьабе» – абун. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан абуна: «Гьеб буго Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ аварагасул уммат» – абун. Цинги Мусаца абуна: «Я дир Бет1ергьан! Дида алвах1азда хъван батулеб буго цо уммат бугин жиб ахиралда бижараб, амма алжаналде жанибе т1оцебе лъугьунеб. Гьеб умматлъун дир уммат гьабе» – абун. Гьесие жаваб гьабуна: «Гьеб Мух1аммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ уммат буго» – абун.

Хадубги Мусаца абуна: «Дида алвах1азда хъван батулеб буго цо уммат бугин жидер рак1азда жаниб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ т1ехь бугел ва жидеца гьеб рек1ехъе ц1алулел. Гьеб умматлъун гьабе дир уммат» – абун. Гьелъиеги жаваб гьабуна: «Гьеб буго Мух1аммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ уммат» – абун. Цинги Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьел алвах1ал г1одор лъуна ва жинца абуна: «Я дир Аллагь! Дуца дун Мух1аммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ умматалдаса гьаве» – абун.

Аллагьасул свалат салам лъеги хирияв Х1абиб Мух1аммадида. Гьесул умматалдаса ратиялда щукру гьабулеллъун, гьесул шапаг1ат, баракат

щолеллъун гьаре ниж, я гурх1ел к1удияв Аллагь!

وَٱخۡتَارَ مُوسَىٰ قَوۡمَهُۥ سَبۡعِينَ رَجُلٗا لِّمِيقَٰتِنَاۖ فَلَمَّآ أَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ قَالَ رَبِّ لَوۡ شِئۡتَ أَهۡلَكۡتَهُم مِّن قَبۡلُ وَإِيَّٰيَۖ أَتُهۡلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآۖ إِنۡ هِيَ إِلَّا فِتۡنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهۡدِي مَن تَشَآءُۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَاۖ وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلۡغَٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾

155. Цинги Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **лъабкъоялда анц1го чи т1аса вищана Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **къот1и гьабураб Т1урсайнаъ маг1арде живгун цадахъ рачине.**
Т1адег1анав Аллагьас Муса аварагасде عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ амру гьабун бук1ана гьел г1адамалги рачун вач1аян бачие лагълъи гьабиялъул г1узру-сабаб бицине ва цогидаб къавмалдасаги т1аса лъугьин гьаризе. Къавмалъул бищунго лъик1ал ва бачие лагълъи гьабич1ел г1адамалги рачун Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Т1урусайнаалда унаго гьел г1адамаз абуна: дуца нижеда Аллагь вихьизаве, гьеб жо гьабизе дуда к1везе ккола, дуда Аллагь к1алъалев вугелъул» – абун.
Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьел г1адамал гьалаг гьаруна зодиса гьаракь биччан, яги ракь багъарун х1инкъун, рак1ал т1урк1ун. Муса аварагас абуна: «Я дир бет1ергьан Аллагь! Дуда к1олеб бук1анаха гьалги дунги церего гьалаг гьаризе. Нижедаса цо ах1макъаб къавмалъ гьабураб жо сабаблъун ниж киналго гьалаг гьаруге Аллагь. Гьаб кинабго жо буго дур рахъалъан нижее бугеб х1албихьи. Дуца бокьарав чи къосизавула Бет1ергьан, бокьарав чи т1овит1ула. Мун вуго нижер киналниги умуразул вали ва тадбир гьабулев. Мун нижеда гурх1а Аллагь ва дуца нижер мунагьалги чуре. Мун бищунго лъик1ав вуго т1аса лъугьун, мунагьал чурун дур лагъзал тезе.**

۞وَٱكۡتُبۡ لَنَا فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِنَّا هُدۡنَآ إِلَيۡكَۚ قَالَ عَذَابِيٓ أُصِيبُ بِهِۦ مَنۡ أَشَآءُۖ وَرَحۡمَتِي وَسِعَتۡ كُلَّ شَيۡءٖۚ فَسَأَكۡتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِنَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

156. Дуца нижее гьаб дунялалда лъик1лъи насиб гьабе Бет1ергьан, ахираталдаги нижее лъик1лъи насиб гьабе. Нижеца тавбу гьабуна ва ниж киналго мунагьал тун, гьел гьариялда рак1 бух1ун дуе г1ибадат гьабиялде руссана Аллагь» – абун Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса аварагас гьадинаб берцинаб х1ели гьабидалго, гьесие жаваб гьабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абуна:
Дир г1азаб дица щвезабила дие бокьарав чиясде: куфру-ширкалда вук1арав ва тавбу гьабич1ого хварав чиясде. **Амма дир рах1мат кинабниги жоялда г1амлъараб ва г1емераб буго. Дица дир рах1мат**

ва мунагь чури т1адаблъун гьабула дидаса х1инкъун мунагьал тарал, жидеца закатги кьолел ва дир аятазда иманги лъолел г1адамазе.

Тафсиралъул г1алимзабаца абуна: гьав лъабкъоялда анц1го чи Т1адег1анав Аллагьас хвезавуна цинги ч1агоги гьавунаян. Цоги г1алимзабаца абуна гьел хвезаруна, хадур ч1аго гьарич1о абун. Цогияз абуна: гьел хвезарич1о, г1акълуялдаса ун г1одор ккун рук1ана, цинги ч1аголъун т1аде рахъана абун.

ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ ٱلَّذِي يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَٰلَ ٱلَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلنُّورَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

157. Дир рах1мат жидеда щолел г1адамал руго жинда ц1али ва хъвай лъаларев г1арабияв Мух1аммад аварагасда ﷺ нахърилълъунел. Жидеда гьесул сипатал хъван ратулел Тавраталда ва Инжилалда.

Гьел т1ахьазда жиндир сипатал рицин гуребги, гьев авараг вач1иналдалъун гьел умматазда роххел бицунеб буго ва гьесда нахърилълъа абун амруги гьабулеб буго. Т1ехь ц1ализе лъалел г1алимзабазда киназдаго Мух1аммад аварагасул ﷺ сипаталги лъала ва гьев х1акъав авараг вук1инги лъала, ва амма г1емерисел Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъана ва Мух1аммад аварагасда ﷺ инкар ккун, гьесда нахърилълъинч1ого ч1ана.

Жинца умматалда лъик1аб жоялдалъун амру гьабулев, квешаб жо те абун нагьюги гьабулев. Кинабго лъик1абщинаб жо х1алал гьабулев. Гьез жидерго г1акълуялъухъе х1арам гьабун бук1араб. **Ва жинца гьезие кинабго квешаб жо х1арамги гьабулев.** Капурго хвараб жо, би, болъонил гьан ва цогидабги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1арам гьабураб жо. **Жинца гьел умматаздаса г1одор лъолев (т1аса рехулев) зах1матал, жидеда гудур бараб г1адин т1ад хурхун рук1арал ах1камал.**

Гьеб къавмалъе тавбу гьаби бук1ана жиндирго напс ч1вай, рет1елалъул чороклъараб бак1 къот1ун нахъе реххи бук1ана ва цогиги зах1матал х1укмаби рук1ана. Г1аламалъего рах1матлъун вугев, Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вит1ун, гьесда бигьаяб шариг1ат малъун лагъзадерие г1емераб бигьалъи гьабуна. **Гьав аварагасда жидеца иман лъурал г1адамал: жидеца гьевги к1одо гьавурал, гьесул диналъе кверги бакъарал. Гьев Мух1аммад аварагасде ﷺ рещт1инабураб нуралда – Къуръаналда нахъги рилълъарал, гьеб**

х1акъаб диналдаги хьвадарал. Гьал г1адамал руго жидер дунял-ахираталъул лъик1лъиялда ва бахьибуголъиялда кверщел батарал.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۖ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ١٥٨

158. Дуца гьаб умматалде хит1аб гьабун абе, Мух1аммад ﷺ! Дун вуго кинабго халкъалде вит1арав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расул: киналниги зобал-ракьазул ханлъи жиндие бугев Бет1ергьанасул. Жив гурев цоги Аллагь гьеч1ев, жинца ч1аго гьарулев ва жинца хвезеги гьарулев. Нужеца иман лъе, я гьал г1адамал, Т1адег1анав Аллагьасда ва гьесул расул Мух1аммадидаги ﷺ. Жинда ц1али-хъвай лъаларев гьав Мух1аммад аварагги ﷺ, жинца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурав, гьесул Къуръаналдаги ва цогидал киналго т1ахьаздаги иман лъурав. Нуж гьев аварагасда нахърилълъун, гьесул суннат ц1унун хьваде. Гьедин хьвадани нуж бит1араб диналда т1орит1араллъун рук1ина.

وَمِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ١٥٩

159. Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалдаса цо уммат буго жал х1акъаб диналда хьвадулел, Мусада ва Тавраталда иман лъурал, ва жидеца гьеб диналда бит1араб х1алалъ г1адамалги т1орит1улел.

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ۚ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ١٦٠

160. Дица Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалъул анц1ила к1иго къокъа гьабуна.

Аллагьаул свалат салам лъеяв Яг1къуб аварагасул анц1ила к1иго васасул щибаб бат1ияб къокъа гьабуна. Гьезие дунялалъул маг1ишат гьабиялъулъ бигьалъи бук1ине, щивазе жидер цевехъанги лъазе. Муса аварагасеги бигьаяб бук1ине: цо амру т1аде бач1араб мехалъ гьал къокъабазул церехъаби данде ах1ун гьезулгун мушавара гьабизе. Жидеда гьоркьоб даг1ба къецги бук1инч1ого бук1ине, цох1о ишалда т1ад г1емерал г1адамалги руссинч1ого рук1ине. Т1адег1анав Аллагьас нилъеда лъазабулеб буго бусурбабазул амру

гьадин бук1ине кколеблъи. Щибаб бак1алда жамаг1ат г1уц1ун, гьезда т1ад цо-цо амир тун, гьел амиразулги к1удияв амир гьавун киналго бусурбабазул г1аммаб шура бук1ине ккола ва цо амирул муъминин (киналго бусурбабазул амир) вук1ине ккола. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьал бусурбабазул х1ал лъик1аб рахъалде сверизабеги ва гьес малъухъе исламияб ват1ан г1уц1изе ва гьесул дин ракьалда бук1инабизе квербакъиги гьабеги.

Т1адег1анав Аллагьас жиндир диналъе г1оло къеркьолел г1адамазе квербакъизе бук1ин х1акъаб жо буго, гьелда щибго щаклъиги гьеч1о. Ва амма Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ квербакъизе ккани гьаб диналъул к1вар гьабулел, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ракьалда бук1ине гьабиялъе ургъулеб бусурбабазул цо къокъа бук1ине ккола. Киналго бусурбаби г1одор ч1араб мехалъ ва «ниж заг1ипал руго, дагьал руго, ярагъ гьеч1о, къуват гьеч1о»-абун жидеего г1узруги бачараб мехалъ, гьел г1адамазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кин квер бакъилеб? Гьаз гьабулеб сабабго гьеч1елъул Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1изе, гьес жидее квербакъизе. Гьаб къавмалда т1ад Алагьасул ццим бахъин рещт1ин г1агарда буго, гьезие квербакъи бач1иналдаса.

Аллагьас нилълъ х1акъаб жо лъалездаса ва гьелда нахърилълъулездаса гьареги.

Цинги Муса аварагасул عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ къавм къечон бук1ун: **гьез нижее лъим кьеян Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьареян абураб мехалъ, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Мусаде вах1ю гьабуна дуца дур г1анса цо гамач1алда кьабе абун. Мусаца гамач1алда г1анса кьабуна ва гьелдаса анц1ила к1иго бат1ияб ицц загьирлъун лъим чвахизе лъугьана. Щибаб къокъаялда жинца лъим гьекъезе кколеб иццги лъана.**

Цоцазде къацандич1ого, цо бак1алде руссун рук1инч1ого берцинго, рах1аталда, г1одоре риччан лъималдаса мунпаг1ат босана. **Цинги раг1ад гьабизе гьезда т1аде нак1к1ги бачана. Жидее кваназе зодисан «манна ва салва» абураб квенги рещт1инабуна.** Манна бук1ана г1азохъах1аб ц1орол гарал г1адин рещт1ун бач1унеб ц1акъ гьуинаб т1аг1ам. Салва бук1ана х1анч1азул гьан, т1аг1ам рекъезабун, гьуин гьабун бежараб. Гьаб кинабго жо буго Тигь абулеб бак1алда к1икъого соналъ бануисраилал сверулел ругеб заманалъ жиб бук1араб.

Дица гьезда абуна: «**Нужеца кванае Дица кьураб гьуинаб, лазатаб, бац1ц1адаб ва х1алалаб ризкъи:** щибго нужеда бихьулеб г1акъуба-къварилъиги гьеч1ого»-абун. Гьадин ч1орого ниг1маталги кьун хьихьараб мехалъги гьел бануисраилал Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ капурлъана,

Муса аварагасе мут1иг1лъич1о.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **гьаб г1асилъиялдалъун жидеца дие щибго зулму гьабич1о.** Дие кинабг1аги асар бук1унаро кинабго махлукъат дида г1асилъаниги, яги мут1иг1лъун ругониги. **Гьеб къавмалъ жидерго напсазе гьабуна зулму**. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъин ва жужах1алъул г1азаб жидеде щвеялъе сабаб гьабун.

وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ ٱسْكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ وَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٰٔتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾

161. Дуца уматалъе ваг1залъун бук1ине бице, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **Дица гьал ягьудиязул цересел къавмазда абураб г1уж: «Нуж Байтул-мукъадасалъул ракьалда маг1ишат-яшав гьабун ч1а. Гьенир ругел ниг1маталги кванай, щибжо нужее бокьаниги, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мунагьал чуриги гьаре гьеб росулъе лъугьунеб мехалъ. Гьеб росдал рагьдухъан жанире Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ х1елун, бет1ер г1одобе къулун лъугьа. Дица нужер мунагьал чуризе руго ва дун разилъи т1алаб гьабун, г1ибадат цох1о дие г1иц1ц1 гьабун хьвадарал г1адамазе ажруги г1емерго ц1ик1к1инабизе буго»-абун.**

فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

162. Гьаб къавм Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялде г1асилъана. Жидеде абеян абураб раг1иги цогиги раг1иялдалъун хисизабуна, росулъеги нахъа х1ат1ил, рохокъот1иялда хъурщулаго лъугьана. Гьеб кинабго жо гьабуна Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруги динги махсароде гьабун. **Цинги дица гьезда т1аде зодисан г1азаб рещт1инабуна жидер зулму сабаблъун,** кинабго заманаялъ, щибаб амруялъулъ гьез г1ассилъи ва пасикълъи гьабулеб бук1иналдалъун. Абусаг1идица абуна гьезде бач1араб г1азаб бук1ана вабаъ (къавуда) унти. Цох1о саг1аталда жанир къолоункъазарго чи хванаян абун.

وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

163. Дуца гьел ягьудиязда гьикъе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жидер цересел къавмазул хабар. Цо ралъдал раг1алда бук1араб росдал агьлуялъул хабар гьикъе. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ жал г1асилъараб мехалъ ва жидее ччуг1а кквезе х1арам гьабураб щамат къоялъ ччуг1а кведал, кинаб г1азабдай

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьезие гьабуна абун. Гьел г1адамазул х1албихьи гьабун Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **щамат къоялъ ц1акъ г1емераб ччуг1а бит1улаан, лъималда т1асан жал рихьулел. Цогидаб къоялъ гьедин г1емер ччуг1а бач1унароан. Гьедин дица х1албихьи гьабула гьеб къавмалъул ва цогидалги къавмазул, гьезул г1асилъи-пасикълъи сабаблъун.**

Къурт1убияс абуна: гьаб къисса буго Давуд аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ заманаялъ бук1араб къавмалъул бицунеб. Иблисалъ амру гьабун гьеб къавмалъ рузман къоялъго ччуг1а жаниб ккведе къорал гъун, гьинал ва сеткаби рехун толаан ва жидеца гьел къоразда жанибе ччуг1а къот1улаан. Гьат1ан къоялде щвезег1ан гьениб жаниб хут1улаан ччуг1а. Цинги жидеца гьеб нахъе босулеб бук1ана.

وَإِذۡ قَالَتۡ أُمَّةٞ مِّنۡهُمۡ لِمَ تَعِظُونَ قَوۡمًا ٱللَّهُ مُهۡلِكُهُمۡ أَوۡ مُعَذِّبُهُمۡ عَذَابٗا شَدِيدٗاۖ قَالُواْ مَعۡذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَّقُونَ ١٦٤

164. Щамат къоялъ ччуг1а кколел г1адамал гьеб х1арамаб жоялдаса нахъч1валеб **бук1ана цо къокъаялъ. Цинги гьездехун цогидаб къукъаялъ абуна: «Нужеца ваг1за щай гьабулеб Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **г1асияб, гьес жал гьалаг гьаризе ругеб къавмалъе, яги жедее квешаб г1азаб гьабизе бугеб къавмалъе!** Гьеб нужеца гьабулеб жо буго жиндилъ пайда гьеч1еб, г1ададисеб жо»-абун.

Гьеб къокъаялъ абуна: «Нижеца гьаб нагью гьабулеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нижеда т1ад къараб жо т1убан:** г1адамазда лъик1аб жо малъи ва гьезие насих1ат гьаби буго нижеда т1ад къараб жоги. **Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьани гьесдаса х1инкъун гьеб квешаб къавмалъ ваг1за босизеги бегьила»-абун.**

فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِۦٓ أَنجَيۡنَا ٱلَّذِينَ يَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ وَأَخَذۡنَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ بِعَذَابِۭ بَـِٔيسِۭ بِمَا كَانُواْ يَفۡسُقُونَ ١٦٥

165. Гьеб квешаб къавмалъ жидее гьабураб ваг1за босич1еб мехалъ, **гьеб сан гьабич1ого, к1очон тараб мехалъ, Дица г1азабалдаса хвасар гьабуна жидеца ваг1за гьабулеб бук1араб къавм ва дица гучаб, къуватаб г1азабалдалъун жазаъ гьабуна зулмуяб къавмалъе, дида г1асилъун, пасикълъун гьел хьвади сабаблъун.**

فَلَمَّا عَتَوۡاْ عَن مَّا نُهُواْ عَنۡهُ قُلۡنَا لَهُمۡ كُونُواْ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ١٦٦

166. Жидеде гьабуге абураб жо гьез теч1еб мехалъ ва ц1акъго г1орхъолъан ун г1асилъараб мехалъ, дица гьезда абуна: «Гьанже нуж г1одорег1анал маймалакаллъун рук1а»-абун.

Дица гьел г1адамал маймалакаллъун сверизеги гьаруна. Гьеб

къавмалъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цин г1азаб гьабуна гьез тавбу гьабун квешаб г1амал телародай абун. Цингиги гьел Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъич1еб мехалъ, гьезул маймалакал ва болъонал гьаруна.
Жинда Аллагь разилъаяв Г1икриматица Ибнуг1аббасидаса бицараб халатаб къисаялъулъ буго: «Гьаб бук1ана Мисриялъул ракьалда бугеб Вилаят росу, яги шагьар. Гьеб шагьаралъул къавмалъ ваг1за босич1еб мехалъ ва щамат къоялъ ччуг1а кквей теч1еб мехалъ, жидеца ваг1за гьабулез абун бук1ана ниж гьаб шагьаралдаса къват1ире ина, ниж х1инкъун руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужеде цо квешаб балагь рещт1инабилин абун.
Цинги гьел, жидеца ваг1за гьабулел г1адамал къаси шагьаралдаса къват1ире унел рук1ана, къад шагьаралда жанир рач1унел рук1ана. Цо къоялъ радал гьеб шагьаралъул рагьдухъе рач1ун жидеца жанире ине бокьун нуц1а рич1и т1алаб гьабидал, цониги чияс жаваб кьеч1о ва нуц1а рич1ич1о. Цинги малиги босун шагьаралъул къедалде т1аде рахараб мехалъ, гьел г1ажаиблъун ва х1инкъун хут1ана: киналго гьезда рихьулел жал маймалакал, яги болъонал рук1ана. Нуц1а рич1ун жанире лъугьараб мехалъ, гьел х1айванал жидер г1агарал чаг1азде аск1оре рач1ун, гьезул рет1елалда лъулъадун, г1одизе журана. Г1адамазда гьел щал ругелали лъалеб бук1инч1о, амма гьезда жидер г1агарал г1адамал лъалел рук1ана. Цинги гьал г1адамазулги рак1 гурх1ун, гьездехун абуна: «нижеца абулеб бук1анаха нужеде гьаб г1ассилъи те абун». Х1айваназ бет1ералъ ишара гьабулеб бук1ана: «бит1араб буго» абун.
Г1алимзаби хилиплъана гьеб росдал агьлуялъул лъабабилеб къокъаялъул щиб х1укму бук1араб абун: гьел рук1ана жидеца г1асилъи гьабич1ел ва гьабулезда нагьюги гьабич1ел. Цо раг1и буго гьелги гьалаг гьаруна абураб, гьез амру-нагью теялъе г1оло. Цоги раг1и буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел хвасар гьаруна абун. Гьел г1адамал т1ад рекъон рук1инч1о дол г1асиял г1адамазда ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дол гьалаг гьариялда рак1ч1аралги рук1ана абун.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾

167. Жегиги дуца умматалъе бице, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «Дица гьал ягьудиязда т1аде риччала къиямасеб къо щвезег1ан гьезие къварилъи гьабулел г1адамал»-абун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лъазабураб г1уж.

Гьал ягьудиял ругелъул кидаго Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъун хьвадулел, гьес х1арам гьабураб жо х1алал гьабизе ва х1алал гьабураб жо х1арам гьабизе х1илла ургъулел. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналдаса г1адамал нахъч1валел.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезда т1аде Бухтанасар абулев мажусазул хан т1амуна ва

гьес чанго азарчи ч1вана ва асирги гьаруна. Хадуб насраниязги гьабуна гьезие къварилъи ва гьел асир гьарун жидеда т1ад жизят (магъало) лъун бук1ана. Цинги Аллагьас свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг ва гьесул асх1абзаби риччана гьезда т1аде ва гьел ягьудиял г1арабиязул жазираталдаса (полуостров) къват1ире гъуна.

Ахиралдаги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезде т1аде Гитлер виччана ва жинца гьезул наслу-тухумго т1аг1инабизе г1агарлъун вук1ана. Жегиги инсанасда рак1алде щвеч1ел г1азабал гьаруна Гитлерил армиялъ ягьудиязе. Цо хабаралъулъ буго анлъго миллион ягьудияв ч1вана Гитлерил армиялъ ва жегиги щуго миллион ягьудияв ч1вазе х1укму бук1ана абун. Гьел щуго миллион рук1ана Европаялъул пачалихъазда ва г1урусазул пачалихъалда ругел ягьудиял.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укму буго ахир-къадги бусурбаби ягьудияздаса бергьине рук1ин бицунеб. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ гьесул диналъе г1оло жигьад гьабулездаса гьареги. Дунялалда т1ад ругел киналго бусурбабазул раг1и цолъизабун, х1ал рекъезабун, куфру-ширкалъул, хасго ягьудиязул зулму къезабизе тавпикъ кьеги. Амин.

Х1акълъунго, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, дур бет1ергьан Аллагь жинда г1асилъараб къавмалъе г1акъуба ц1акъ хех гьабулев вуго. Ва муъминзабазул мунагьал чурулев, гьезда гурх1улев вуго.

وَقَطَّعۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ أُمَمٗاۖ مِّنۡهُمُ ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنۡهُمۡ دُونَ ذَٰلِكَۖ وَبَلَوۡنَٰهُم بِٱلۡحَسَنَٰتِ وَٱلسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ١٦٨

168. Дица гьел ягьудиял ракьалда т1ад рикьизаруна, жидер ват1ан гьеч1еллъун ва бат1и-бат1иял къокъабилъун. Гьаб заманаялъ гьез Израил пачалихъ г1уц1иги палестиназе кьолеб г1акъубаги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гъапуллъун бугеб жо гьеч1о. ИншаАллагь, гьеб Байтул-мукъадас гьезда кодосан бусурбабаз бахъила, цебеги к1иго нухалъ бахъун бук1араб г1адин. **Гьел ягьудияздаса дагьалго г1адамал руго жидеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ва аварагасде иман лъун лъик1аб г1амал гьабулел, амма гьезул г1емерисел куфру-ширкалда руго. Дица гьезул х1албихьи гьабуна ниг1матал кьун ва балагьал риччан, жал гьеб куфру-ширкалдаса руссинародай абун.**

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٞ وَرِثُواْ ٱلۡكِتَٰبَ يَأۡخُذُونَ عَرَضَ هَٰذَا ٱلۡأَدۡنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغۡفَرُ لَنَا وَإِن يَأۡتِهِمۡ عَرَضٞ مِّثۡلُهُۥ يَأۡخُذُوهُۚ أَلَمۡ يُؤۡخَذۡ عَلَيۡهِم مِّيثَٰقُ ٱلۡكِتَٰبِ أَن لَّا يَقُولُواْ

169. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел ягьудиязул цоял лъик1ал, цоял квешал рук1ун хадуб цо къавм бижана, жиделъ щибго лъик1лъи гьеч1ел. жидер умумузухъан Таврат ирсалъе босарал ва гьебги бичун

عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ وَدَرَسُوا۟ مَا فِيهِ ۗ وَٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾

дунялалъул боц1и босулел, ай дин бичун, диналъул ц1аралда дунял т1алаб гьабулел. **«Нижедаса Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **т1аса лъугьине вуго»– абун абулел ва дунялалъул боц1и щвезе сабаб батарабго, гьеб жидеца босулел,** гьелъул х1алаллъи, х1арамлъи хал гьабуларел.

Гьаб г1ассияб къавмалдаса Таврат рещт1инабун къот1и босун бук1ана гурищ жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан х1акъаб жо гурони бицинч1ого бук1ине. Таврат ц1алун гьениб жаниб бугеб жоги гьез лъазабун бук1ана.**

Гьаб амру гьадин бук1аго, жидеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1унт1изабун гьереси бицунеб буго: жидеца х1арамаб боц1и кваналеб буго ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нижер мунагьал чуризе руго абунги абулеб буго. **Абадияб ахираталъул рукъ ва алжаналъул ниг1матал лъик1аб ажру буго Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъарал г1адамазе. Гьазда гьеб жо щай лъалареб ва гьелъул пикру кин гьабулареб?**

وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِٱلْكِتَٰبِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

170. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **диналъул умурал гьесул т1ехьалда нахърилълъун т1уралел г1адамал, жидеца х1укъукъал т1уран какалги ралел,- Дица лъик1аб г1амал гьабурал г1адамазул ажру кидаго г1адада хвезабуларо ва гьезие жидер г1амалалдаса г1емерго лъик1аб жазаъ гьабула.**

۞ وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٌ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُۥ وَاقِعٌۢ بِهِمْ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

171. Дуца рехсе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, Дица Т1ур мег1ер ракьалдаса эхеде борхун, бануисраилазде т1ад гьет1изе гьабураблъи рукъалъул т1ох г1адин, яги нак1к1 г1адин. Гьезда рак1алдеги ккана гьабсаг1ат гьеб мег1ер жидеде т1ад бортилин абун.**

Гьеб бук1ана Муса аварагасде عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Таврат рещт1инабун хадуб, гьелда ругел х1укмабазда нахърилълъине бокьич1ого бануисраилал ч1араб заман. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мег1ер эхеде борхун жидеде т1аде гьет1изабидал гьел киналго суждаялде рортана ва Тавраталда нахърилълъине къот1и гьабуна. Т1адег1анав Аллагьас гьезда хит1аб гьабун абулеб буго:

Нужеца гьаб т1ехь босе ва гьелда бугеб жоялда ях1 бахъун, т1ад

ч1ун г1амалги гьабе. Гьелда жанир ругел х1укмабиги лъазарун гьезда нахърилълъа. Гьедин хьвадани, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъараздаса рук1ина нуж – абун.**

وَإِذۡ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِيٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَأَشۡهَدَهُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡۖ قَالُواْ بَلَىٰ شَهِدۡنَآۚ أَن تَقُولُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنۡ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ١٧٢

172. Дур Бет1ергьан Аллагьас Адамил лъималаздаса къот1и босараб заманги рехсе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, умматалъе ваг1залъун. Адамил гьодидаса зурияталъул зараби росун, гьезда дун нужер Бет1ергьан вугищан гьикъун, жидерго напсалъе нуг1лъи гьабизабуна. Гьел зарабаца абуна: «Вуго мун нижер Бет1ергьан»–абун. Гьеб нуг1лъи гьабизабиялъе г1иллаги бук1ана къиямасеб къоялъ т1аде рахъинаридал гьел г1адамаз абич1ого бук1ине нижеда гьеб къот1и боси лъалеб бук1инч1о абун.**

Гьаб аяталъе тафсир гьабун Ибнухат1ибица абуна: Т1адег1анав Аллагьас «заррабазда нуг1лъи гьабизабуна» абураб раг1и буго мисал бачин ва цо жо баян гьаби. Х1акъикъаталдаги гьел зарраби гьодиниса къват1ире рахъинари т1адаб жо гьеч1о. Гьаб раг1иялъул маг1на буго: Т1адег1анав Аллагьас халкъалъе х1ужаби гьарун руго жив Бет1ергьан вук1иналда т1орит1ел гьабулел. Жинца кинабго халкъ бижун ва гьелъул тадбир гьабун, гьеб хьихьулев вук1иналдаги т1орит1ел гьабулел. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда ва жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав вук1иналда т1орит1ел гьабулел.

Гьал х1ужаби жидер г1акълуялдалъун ва рек1ел кан-ц1аялдалъун бич1ч1изе ва лъазе рес бугеллъун гьел г1адамалги гьаруна. Жал х1акъаб нухдайищ хьвадулел ругел, яги мекъа, къосараб нухдайищ хьвадулел ругеб лъазе рес бугел гьаруна. Гьаб кинабго жо гьабун хадуб Бет1ергьан Аллагьас жиндир лагъзадерида абуна: «Дун нужер Бет1ергьан Аллагь вугищ?» – абун. Гьел лагъзадерица жавабги гьабуна: «Вуго мун нижер Бет1ергьан Аллагь» - абун.

أَوۡ تَقُولُوٓاْ إِنَّمَآ أَشۡرَكَ ءَابَآؤُنَا مِن قَبۡلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةٗ مِّنۢ بَعۡدِهِمۡۖ أَفَتُهۡلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ١٧٣

173. Яги гьел г1адамаз абич1ого бук1ине: «Нижер умумуца ширк гьабуна нижедаса цебеккун. Ниж гьезда нахърилълъун рук1ана. Гьездаса хадур рижана ниж ва гьез гьабулеб батараб г1амал гьабуна. Гьел умумуз бат1улаб жо гьабунин абун нижее г1азаб кин гьабулеб» – абун.

وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ وَلَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ١٧٤

174. Гьадин дица дир лагъзадерие кинабго жо баян гьабула **ва дир**

аяталги, шарг1иял х1укмабиги баян гьарула, гьел г1адамал куфру-ширкалдаса руссине бокьун.

Жидер умумузда нахърилълъун жагьилияб жо гьабич1ого, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ аварагасда нахърилълъун бит1араб дин гьабизе бокьун.

وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ ٱلَّذِيٓ ءَاتَيۡنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنۡهَا فَأَتۡبَعَهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾

175. Гьел ягьудиязе дуца бице, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, Дица жиндие г1елму кьун бук1арав цо г1алимчиясул хабар. Гьесда дир т1ехьалдаса цо-цо аяталги лъазарун рук1арав. Цинги гьеб г1елмуги тун, иманалдаса вахъун куфруялде арав, жиндир хъалги г1одобе рехун борохь унеб г1адин. Цинги жинда хадуб лъугьун щайт1аналъ т1убанго къосаравлъунги гьавурав.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьав вуго Балг1ам ибну Баг1ура абулев чи, жинда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дуг1аялъе жаваб кьолеб ц1ар лъезабун бук1арав, цинги жив капурлъарав–абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнумасг1удица абуна: гьев вук1ана Муса аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ Мадян шагьаралде вит1арав чи, гьел иман лъеялде ах1изе. Гьев чиясе Мадяналъул ханас г1арац-месед кьуна Муса аварагасул عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ дин таралъухъ ва гьеб рищватги босун жив капурлъана-абун.

وَلَوۡ شِئۡنَا لَرَفَعۡنَٰهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُۥٓ أَخۡلَدَ إِلَى ٱلۡأَرۡضِ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُۚ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلۡكَلۡبِ إِن تَحۡمِلۡ عَلَيۡهِ يَلۡهَثۡ أَوۡ تَتۡرُكۡهُ يَلۡهَثۚ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلۡقَوۡمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَاۚ فَٱقۡصُصِ ٱلۡقَصَصَ لَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾

176. Дие бокьун бук1арабани, гьев чи Дица кьураб г1елмуялдалъун т1адег1анаб макъамалде вахинавилаан. Кинниги гьев чи дунялалъул ч1аголъиялде гьет1ана, гьелъул лазат-шагьват т1аса бищана. ахираталъул даимал ниг1матаздаса. Гьелдалъун жив ц1акъ г1одобег1анаб бак1алде вортана. Гьав чиясул мисал буго жиндир г1одовег1анлъиялъулъ ва х1акъирлъиялъулъ къват1ул гьвеялъул мисал, дуца гьелдехун квешлъи гьабуниги лъик1лъи гьабуниги, жиб даимго къват1ибе мац1ги рехун гьекиялда бук1унеб.

Гьавги сордо-къо лъач1ого, Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ гьесул динги к1очон, дунялалъул боц1уда хадув хъетулев вук1уна. **Гьаб буго дир аятал гьереси гьабулеб къавмалъул мисал. Дуца гьел г1адамазе къиссаби рице, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, гьез пикру гьабизеги бегьула, иман**

лъеялде рач1инеги бегьула.

سَآءَ مَثَلًا ٱلۡقَوۡمُ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَأَنفُسَهُمۡ كَانُواْ يَظۡلِمُونَ ١٧٧

177. Жидер мисал квешаб, гьездаса мисал босизе бегьулареб буго жидеца дир аятал гьереси гьарулел ва жидерго напсазе зулму гьабулеб къавм.

مَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِيۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ١٧٨

178. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **бит1араб исламияб нухда т1овит1арав чи вуго жив вит1ун ккарав, жиндие дунял-ахираталда бахьибуголъи бугев. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **х1акъаб диналдаса къосинавун жиндир гьава-напсалда, щайт1аналда нахъвилълъун хьвадулевлъун тарав чи вуго жив к1иябго рокъов ч1ового хут1арав.**

Т1адег1анав Аллагьасда кодоб буго кинабго жоялъул ихтияр ва г1елму-лъай. Дунялалъул рокъов вук1аго цо кинаб бугониги иш гьабизе къвариг1арав чи, гьеб иш жинда лъик1 лъалев чи ц1ехон, гьесда аск1ове ун, гьеб иш гьаби жиндаги лъазе ях1 бахъула. Жиндир лагъзадерие лъик1абги квешабги жо бищунго лъик1 лъалев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ. Жиндие х1акъаб нух къвариг1арав, дунял-ахираталъул лъик1лъи къвариг1арав чи гьев Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ вуссараб мехалъ ва гьесдаса жив х1акъаб нухда т1овит1иги т1алаб гьабураб мехалъ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев чи х1акъаб нухда т1овит1ула.

Цогидав чи жиндирго напсалъе бокьараб гьабун хьвадараб мехалъ, Аллагь-аварагги гьезул динги к1очон тараб мехалъ, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьев чиги к1очон тола ва жиндирго нухалъ ине виччан тола. Гьаб масъала бич1ч1а дуда Аллагь гурх1аяв! Ц1акъ жинда кант1изе кколеб, г1емер чияс мекъаб пикруги гьабулеб масъала буго гьаб.

وَلَقَدۡ ذَرَأۡنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِۖ لَهُمۡ قُلُوبٞ لَّا يَفۡقَهُونَ بِهَا وَلَهُمۡ أَعۡيُنٞ لَّا يُبۡصِرُونَ بِهَا وَلَهُمۡ ءَاذَانٞ لَّا يَسۡمَعُونَ بِهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ كَٱلۡأَنۡعَٰمِ بَلۡ هُمۡ أَضَلُّۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡغَٰفِلُونَ ١٧٩

179. Дица г1адамазул ва жундузул ц1акъ г1емераб махлукъат бижана жужах1алде унеллъун ва гьездалъун жужах1 боркьулел.

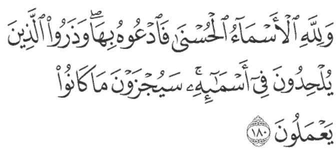
Бет1ергьан Аллагьасул азалияб г1елмуялдаго лъалел рук1арал гьал иман лъоларел рук1ин. **Гьел руго жидер рак1азда щибго жо бич1ч1уларел, жидер бераздаги щибго жо бихьуларел, жидер г1иназдаги щибго жо раг1уларел.** Ай жидеда бихьараб, раг1араб жоялъул щибго пикру гьабуларел, гьеб рек1елъе биччаларел. **Гьал г1адамал руго х1айваназул мисалалда ругел. Жегиги къосарал руго гьал.** Х1айваназда жидер бет1ергьан лъала, гьазда жидер Бет1ергьан лъалев гьеч1о. **Гьел руго жидер**

гъапуллъиялъулъ т1ерхьун ругел г1адамал.

Ибнухат1ибица абуна: жиндир гьава-напсалда нахъвилълъун, гьелъие бокьараб жо гьабун инсан хьвади буго бищунго гьев гьалаг гьавулеб ва жужах1алде вачунеб нух. Х1айваназда лъала жидее лъик1аб ва квешаб жо бат1а гьабизе, х1алалаб ва х1арамаб жоялде кант1изеги. Нужеца катил халго гьабич1ищ? Нужеца квен кьураб мехалъ гьеб нужеда аск1об ч1ун, нужее берцинаб макъанги бачун, щибго х1инкъич1ого кваналеб бук1уна. Нужер изну гьеч1еб жо жинца босараб мехалъ, жиб бахчизе бак1 ц1ехон лъутун уна ва нужедеги х1инкъун ва х1елун балагьула.

Нужеца нужер рагьда рук1унел г1анк1уязул пикру гьабуларищ? Жидее квен кьолев чиги, жал рачахъулев чиги гьезда ват1а гьавизе лъала. Г1аданил инсанги жинда гьава-напс къезабизе к1вараб мехалъ ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир Бет1ергьан вук1ин лъараб мехалъ, жиндир инсанлъиялъул рахъалъан т1адег1анаб макъамалде вахуна. Ва амма жив щайт1аналъ гуккарав ва жинца напсалда квелъ бач1ев чи бищунго г1амал мекъаб ва хъубаб х1айваналъул даражаялда вук1уна.

Ибнукасирица абуна: х1айванал вехьасе мут1иг1лъула ва гьес рачаралъуре уна. Капурчияс Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккола ва гьесул расуласда нахъвилълъунаро. Х1айваназ гьел жиндие г1оло рижараб жо гьабула жидерго т1абиг1аталдалъун: наяз гьоц1о гьабула, г1анк1уяз т1анч1и гьарун гьел хьихьула. Яги гьел х1айваназ инсанасе мут1иг1лъун, гьес малъараб жо гьабула. Кинавго инсан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие т1аг1ат-г1ибадат гьабизе вижарав вуго. Капурчияс гьеб г1ибадат жиндирго напсалдалъунги гьабуларо, жиндихъе вач1арав расуласе мут1иг1лъунги гьабуларо. Гьаб маг1на хал гьабураб мехалъ Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъун, расуласе мут1иг1лъун хьвадарав инсан малаикзабазул даражаялда вуго. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъарав инсан х1айваналъул даражаялдасаги г1одовег1ан вуго.



180. Т1адег1анав Аллагьасул ц1акъ берцинал ц1арал руго. Нужеца дуг1а гьабулеб мехалъ гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1арал гьоркьор ккун, гьездалъун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гьарун гьабе дуг1а.

Нужеца гьел мушрикалги гьез гьабулеб къабих1аб пишаги нужедаса рик1к1ад гьабе.

Гьел руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1аразулъ жидеца гьереси бицунел, гьезда рекъолареб жо гьабулел г1адамал. Мушриказ Аллагь абураб ц1ар хисизабун жидер хъанчалда «Аллат» абураб ц1ар лъуна, гьединго

«Алг1азиз» абураб ц1аралъул «Алг1узза» гъабуна, «Алманнан» абураб ц1аралъул «Алманат» гъабуна. **Гьел мушриказе ахираталде щведал гьабизе буго жидер г1амалалда рекъараб жазаъ.**

Сабунияс бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго: *«Т1адег1анав Аллагьасе ункъоялда анц1ила ич1го ц1ар буго. Гьал ц1арал рик1к1арав чи алжаналде лъугьуна»* – абун. х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана. Гьаб х1адисалъул маг1на буго: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1арал лъазарурав, гьезулъ пикруги гьабурав гьезда рекъон г1амалги гьабурав чи алжаналде лъугьуна абураб. Гьаб х1адисалъул мурад гьеч1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ цоги ц1арал гьеч1о абураб.

Гьаб раг1иялъе далил буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис: *«Дица дуда гьарулеб буго Аллагь, дур щибаб ц1аралдалъун: дуца жиб дур ц1ар буго абун абураб, дуца жиб абич1ого дурго г1елмуялда жаниб тараб, яги дуца дур лагъзадерил цониги чиясда жиб лъазабураб»* – абураб. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

181. Дица рижарал умматаздаса цо уммат буго жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ккурал ва гьеб диналде г1адамалги ах1улел. Гьеб диналда рекъон г1амалги гьабулел, гьелда рекъон х1укмуги гьабулел.

وَمِمَّنْ خَلَقْنَآ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾

Гьал руго Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул умматалдаса муъминзаби. Хирияв х1абиб Мух1аммадица صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абун бугелъул:

«Дир умматалъул цо къокъа т1аса унаро жидеца лъик1алдалъун амру гьабулеллъун, квешалдаса нагьюги гьабулеллъун, жал х1акъаб жоялда ч1ун, гьелъие квербакъулеллъун. Жидеда хилиплъараз ва жидер рахъ кквеч1ого, квербакъич1ого тараз гьезие заралги гьабуларо. Гьеб кокъа гьаб х1алалда бук1ине буго къиямасеб къо щвезег1ан» – абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьаб къокъа кидаго бук1унеб буго ва щибаб заманаялъ, щибаб бак1алда гьезул дагьал рук1унги г1емерал рук1унги жамаг1ат бук1уна. Гьеб буго х1акъикъияб исламалъул жамаг1ат ва гьеб х1алалъ ислам кидаго жиб т1адег1анаблъун, жиб бергьараблъун бук1уна. Мушрикал, пасикъал, г1асиял г1адамал г1емер ругониги, гьел г1адамаллъун рик1к1унаро ва гьезул къуват-бергьенлъиги бук1унаро. Х1акъаб жо бат1улаблъун бихьизабизе к1ваниги, гьеб х1акъаб жо къезабизе к1оларо: бах1арчи ч1вазе к1ваниги гьев къезавизе к1олареб г1адин.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб исламияб жамаг1атлъун нилъ гьареги.

182. Жидеца дунги дир аяталги гьереси гьарулел г1адамал дица куфру-ширкалда

وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُم

مِّنۡ حَيۡثُ لَا يَعۡلَمُونَ ١٨٢

жанир халат гьарила ва жидедаго лъач1ого ц1акъ гучаб жужах1алъул г1азабалъе х1акъаллъун гьарила.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел ниг1матазулъ ва рах1аталда тола, цинги жидеде рак1алдеги ккола гьел х1акъаб жоялда ругел г1адамал ругин абун, ва гьеб куфру-ширкалъулъ х1алхьон рук1уна. Гьеб буго Т1адег1анав Аллагьасул рахъалъан гьезие бугеб макру.

وَأُمۡلِي لَهُمۡۚ إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ ١٨٣

183. Дица гьел нахърахъун тола г1азаб гьабич1ого. Цинги г1азаб гьабулеб мех щведалго гьезие гучаб г1азаб гьабула. Х1акълъунго дир г1азаб ц1акъ гучаб буго.

Гьеб г1азаб гьабиялда «макру» абун ц1ар тана гьелъул загьираб рахъ лъик1аб буго абун кколеб бугелъул: ниг1матал кьун, рах1ат-лазаталда къосараб къавм тейи буго гьелъул загьираб рахъ.

أَوَلَمۡ يَتَفَكَّرُواْۗ مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍۚ إِنۡ هُوَ إِلَّا نَذِيرٞ مُّبِينٌ ١٨٤

184. Маккаялъул мушриказ абураб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг жундуз ккун вугин абун, гьезие жаваб гьабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **«Гьал мушриказ пикру кин гьабулареб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятазул ва гьесул муг1жизатазул, цинги гьезда лъазе жидер авараг жундуз ккун гьеч1еблъи. Х1акъаб г1азабалдалъун х1инкъи кьолев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расул вуго гьав Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, жиндир авараглъи загьирав,** жиндир авараглъиялъе х1ужа-далилги бугев. Бищунго к1удияб х1ужа гьаб хирияб Къуръан буго.

أَوَلَمۡ يَنظُرُواْ فِي مَلَكُوتِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَيۡءٖ وَأَنۡ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَدِ ٱقۡتَرَبَ أَجَلُهُمۡۖ فَبِأَيِّ حَدِيثِۭ بَعۡدَهُۥ يُؤۡمِنُونَ ١٨٥

185. Гьал мушрикал зобал-ракьазде ралагьун, гьенир жанир ругел махлукъатазда ралагьун, гьез пикру щай гьабулареб ва г1ибрат кин босулареб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1ин лъазе. Гьел хвезе рук1иналъул ва г1агараб заманалъ хвезе бегьулин пикру кин гьабулареб, гьелдалъунг1аги жидеде Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъи т1аде бач1инародай абун. **Гьаб хирияб Къуръаналдаги иман лъеч1они, жидеца щиб жоялдаха иман лъелеб?**

مَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُۥۚ وَيَذَرُهُمۡ فِي طُغۡيَٰنِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ١٨٦

186. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къосараб нухда тарав чи т1овит1изе к1олев щивго вук1унаро. Т1адег1анав Аллагьас гьеб куфру-

ширкалъул агьлу жидерго къосиналъулъ сверсведулел тола, жал х1айранлъун, жидеда х1акъаб нух батуларого.
Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1акъаб дин гьабизе ва Къуръаналъул нухда хьвадизе ч1ух1ун, гьелдасан бат1ияб, лъик1аб нух ц1ехолел г1адамал ах1макъал г1адамал руго, гьезул дунялги г1адада хвараб буго, ахираталда абадияб жужах1алъул г1азабалъе х1акъалги руго.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّى ۖ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَآ إِلَّا هُوَ ۚ ثَقُلَتْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ۗ يَسْـَٔلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

187. Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицана: мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна мун авараг ватани, дуца нижеда бицеха къиямасеб къо кида ч1елеб абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас гьаб аят рещт1инабуна: **дуда гьел мушриказ гьикъулеб буго, Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, къиямасеб къо кида ч1езе бугеб абун. Дуца гьезда абе гьеб къиямасеб къо кида ч1олеблъиялъул лъай буго дир Бет1ергьан Аллагьасда аск1об. Къиямасеб къо ч1езе бугеб заман цох1о Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гурони загьир гьабуларо. Зобал ракьазул агьлуялъе ц1акъ бак1лъун буго къиямасеб къоялъул амру.** Киналго гьелдасан х1инкъун руго, гьелъул зах1матал ах1валал т1аде щвей бокьич1ого руго.
Гьеб къо нужеде т1аде бач1унаро тохлъукьего гурони. Дуда мушриказ гьеб къоялъул хабар гьикъулеб буго, мун вугев г1адин дуца гьеб г1емер гьикъулев ва бицунев. Жегиги дуца гьел мушриказда абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, гьеб къиямасеб къоялъул г1елму Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **аск1об буго. Кинниги г1емерисел г1адамазда лъаларо къиямасеб къо ч1олеб заман балъго гьабиялъул х1икмат.**
Муъминзабазе мунпаг1ат бугеб х1икмат буго гьезда лъалеб гьеч1елъул кида гьеб къиямасеб къо ч1олебали, жидеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабиялда т1ад ч1ей гьабула ва кидаго гьел х1адурун рук1уна Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру т1аде бач1иналде, жидерго г1адатияб хвелалъ хваниги, ахир къо т1аде щун хваниги.

قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ لَٱسْتَكْثَرْتُ مِنَ ٱلْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِىَ ٱلسُّوٓءُ ۚ إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾

188. Дуца абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, дирго напсалъе мунпаг1ат, яги зарал гьабизе к1оларо дида, Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьун гурони. Дида гъаибал балъгоял умурал лъалел рук1аралани:** къиямасеб къо кида ч1олеб, дунго кида холев,

дица г1емераб лъик1лъи т1алаб гьабилаан ва диде бач1унеб къварилъиги нахъ ч1валаан.
Диде щибго заралияб жоги щвезе бук1инч1о. Кинниги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хъвараб ва къадар гьабураб лъик1лъиниги квешлъиниги диде щола ва дида гьеб гьукъизеги к1оларо. **Дун вуго гьаб дир къавмалдаса иман лъурал г1адамазе алжаналдалъун роххел бицунев ва иман лъеч1езе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдалъун х1инкъиги кьолев Бичасул расул.**

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِۦ فَلَمَّآ أَثْقَلَت دَّعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَٰلِحًا لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٨٩﴾

189. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **вуго гьаб халкъалъул Бет1ергьан, жинца нуж киналго цох1о напсалдасан рижарав.** Гьевги Адам авараг عَلَيْهِ السَّلَام вуго. **Гьеб напсалдаса жиндие ч1ужуги гьаюрав,** Х1ава эбел йиго гьей, **гьелда жиндир рек1елгьей бук1ине. Цинги гьей Х1аваде т1аде жив лъугьараб мехалъ гьей лъимер гьабизе къинай лъугьана щибго черхалъе заралги гьеч1ого ва бигьаяб х1алалъ.** Цо чанго моц1алъ жинда ургьиб лъимер бук1иналдалъун к1удияб къварилъи бук1унаро. **Гьеб лъимер ургьибгун жий хьвадулейги йик1ана. Цинги лъимер бак1лъараб мехалъ,** жиндир черхги бак1лъараб мехалъ, **гьел к1иязго Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **гьари гьабуна: «Дуца нижее цо лъик1аб, баракат бугеб, черх сахаб, лъимер кьуни, нижеца дуе щукру гьабила, дур ниг1маталги нижеда к1оченаро» – абун.**

فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحًا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَا فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾

190. Цинги дица гьезие лъик1аб, сахаб, сурат-жинс берцинаб лъимер кьедал, гьеб лъимералъги гьезул наслу-тухумалъги дидехун ширк гьабизе байбихьана ва хъанчазе, лагълъи гьабизе лъугьана. Аллагь Т1адег1анав вуго гьезул ширкалдаса, жив вац1ц1адав вуго мушриказ жиндехун г1унт1изе гьарулел г1айибаздасаги: г1ахьалчи вук1иналдаса, лъимер-хъизан бук1иналдаса.
Гьаб аяталъе тафсир гьабуна Жалал абулеб т1ехьалда: гьезие лъимер гьабураб мехалъ гьеб лъимералда ц1ар лъуна Г1абдулх1арис абун. Гьеб ц1ар лъейги щайт1аналъ Х1ава эбелалда илгьам гьабун лъуна. Гьей лъимер гьабун, гьеб ч1аго хут1уларого йик1аго, гьав вас гьавураб мехалъ щайт1аналъ абуна гьесда ц1ар лъе Г1абдулх1арис абун, гьев ч1аго хут1изе вугин абун. Г1емерисел г1алимзабаца гьеб тафсир бит1араблъун рик1к1инч1о ва нилъеца цебехун хъвараб тафсир

бит1араблъун бихьизабуна.

أَيُشۡرِكُونَ مَا لَا يَخۡلُقُ شَيۡـًٔا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ ١٩١

191. Жидеца алагьзабилъун кин кколел жидеда щибго жо бижизе к1оларел хъанчал ва ганч1ал. Гьал алагьзабиги, гьазие лагълъи гьабулел мушрикалги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рижарал рук1ингун цадахъ.

وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ لَهُمۡ نَصۡرًا وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ١٩٢

192. Гьал мушриказе кумек гьабизе жидер х1ал к1оларел ва жидерго напсалги ц1унизе к1оларел, гьезие зарал гьабулел г1адамаздаса.

Гьадиг1анго заг1ипал, г1одорег1анал жал алагьзабилъун кин рук1унел?

وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمۡۚ سَوَآءٌ عَلَيۡكُمۡ أَدَعَوۡتُمُوهُمۡ أَمۡ أَنتُمۡ صَٰمِتُونَ ١٩٣

193. Нужеца гьел хъанчал ах1ани х1акъаб дин гьабиялде гьез гьеб ах1иялъе жаваб кьоларо ва нужеда нахърилъулъуларо: рух1 гьеч1ел ганч1ал, хъарщал ругелъул гьел. Нужее щибго бат1алъи гьеч1о гьел хъанчазде ах1и баниги яги нуж руц1ц1ун ч1аниги.

хъанчазде ах1и баялдалъун нужее щибго мунпаг1ат гьеч1о гьаб дунялалъул рукъуб, амма ахираталда жужах1алъул г1азаб бук1ин х1акъаб раг1и буго.

Ибнукасирица абуна: жидеда Аллагь разилъаял Муг1аз ибну Жабал ва Муг1аз ибну Г1амру исламалде рач1араб мехалъ г1исинал г1олохъаби рук1ана. К1иясго релъедал къват1ир рахъун мушриказул хъанчал гъурун, хвезарун гьезул ц1а бакулеб ц1ул гьабулаан. Г1амру ибну Жамух1 (Муг1азил эмен) къавмалъул к1удияв вук1ана ва гьесул хассаб хъанч бук1ана жинца гьелда гьуин мах1ал гьарун, гьелъие лагълъи гьабулеб. К1иявго Муг1азица релъедал рач1ун гьеб хъанч бет1ер бехе гьабун лъолаан ва т1ад хъублъиги бахунаан. Г1амруца чурун, бац1ц1ун, ц1идасан гьуин мах1 гьабун къач1алаан. Цо нухалъ Г1амрул ццим бахъана ва жинца хвалчен лъуна гьелда ask1об: дуде квер хъварав чиясда кьабе абун. Гьеб сордоялъ рач1ун дов к1иявго Муг1азица гьеб хъанч цо хвараб гьвеялъул балканалда бухьун басрияб гъуялде жанибе рехана. Нахъисеб къоялъ Г1амруда гьаб иш бихьидал бич1ч1ана жинца гьабулеб жо бат1улаб бук1ин ва гьес абуна: «Аллагьасх1аги мун бук1арабани дуе г1ибадат гьабулеб алагьлъун, гьаб гьвеялъул балкангун цадахъ гъуялда жаниб мун бук1инароан» – абун. Цинги Г1амруца исламияб дин босана ва Ух1удалда шагьидлъана.

Аллагь разилъаги гьав Г1амруда ва киналго асх1абзабазда.

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمۡثَالُكُمۡۖ فَٱدۡعُوهُمۡ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٩٤

194. Х1акълъунго нужеца т1адег1анав Аллагь живго тун, алагьзабилъун ккун жидее г1ибадат гьабулел хъанчал, нужго г1адин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **рижарал жал руго ва гьесул махлукъ буго**.

Жегиги гьел нужедасан г1одорег1анал руго, жиделъ ч1аголъи гьеч1ел жал ругелъул. Гьаб амруялда рекъон гьеч1ев чияс **гьезда ах1и бай ва гьездаса нужее жаваб кьей т1алаб гьабе.** гьел аллагьзаби руго абураб **даг1баялъулъ нуж рит1арал ратани:** Гьел алагьзаби гьеч1о ва гьез ах1иялъе жаваб кьоларо. Кинабг1аги лъик1лъи, яги квешлъи гьабизеги гьезда к1оларо.

أَلَهُمۡ أَرۡجُلٞ يَمۡشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَيۡدٖ يَبۡطِشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَعۡيُنٞ يُبۡصِرُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۗ قُلِ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ١٩٥

195. Гьел нужер алагьзабазул х1ат1алищ ругел гьездалъун жал хьвадулел ва гьезул квералищ ругел, гьездалъун жидеца кьабулел, гьезул бералищ ругел жидедалъун канлъи бихьулел, яги гьезул г1ундулищ ругел жидедалъун жо раг1улел.

Гьеч1о гьезул цониги жо гьал рехсарал жалаздаса. **Дуца гьезда абе: «Ах1еха нужеца ширк гьабулел аллагьзаби ва дие х1илла - макру гьабе, дие цо къварилъи гьабе! Ва нужеца гьаб амру нахъбахъун тоге!** Дун нужедаса х1инкъун гьеч1о, дир мугъч1вай цох1огояв Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ буго.

إِنَّ وَلِـِّۧيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلۡكِتَٰبَۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ ١٩٦

196. Х1акълъунго дие квербакъулев, дир умуразул тадбир гьабулев вали жинца дида Къуръан рещт1инабурав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **вуго. Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **киналниги муъминзабазул валиги вуго. Дунял-ахираталда жинца гьезие квербакъулев, гьел ц1унулев вуго.**

وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسۡتَطِيعُونَ نَصۡرَكُمۡ وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ١٩٧

197. Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ **живго тун, нужеца жидее лагълъи гьабулел хъанчал жидеего квербакъизе к1оларел ва нужее квербакъизеги жидер х1ал к1оларел жал руго.**

وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ لَا يَسۡمَعُواْۖ وَتَرَىٰهُمۡ يَنظُرُونَ إِلَيۡكَ وَهُمۡ لَا يُبۡصِرُونَ ١٩٨

198. Нужеца гьел х1акъаб диналда ах1ани гьезда гьеб ах1и раг1унаро. Дуда гьел рихьула, дуде ралагьун ругеб

г1адин, амма гьезда щибго жо бихьуларо.

Ганч1ил, яги ц1улал гьарурал суртал ругелъул гьезул щибго жо гьабизе гьунар бук1унаро. Гьезул г1акълу гьеч1о, бихьи, раг1иги гьеч1о.

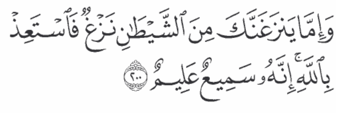
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб к1иго аяталда жаниб цебеги бицараб жо такрар гьабуна г1енеккарав чиясда мух1канго бич1ч1ине хъанчазе лагълъи гьабулел г1адамал гьел хъанчазда релълъарал, жидеда щибго жо бич1ч1унарел, жидер г1акълу гьеч1ел рук1ин. Дагьабниги г1акълу бугев чияс жив вижарав, хьихьулев, хвезавулев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1об цоги жо гьабуларо, гьелда гьаризе, х1елизе ва гьелда хьул лъезе.

خُذِ ٱلۡعَفۡوَ وَأۡمُرۡ بِٱلۡعُرۡفِ وَأَعۡرِضۡ عَنِ ٱلۡجَٰهِلِينَ ١٩٩

199. Дуца г1адамазулгун гьабулеб г1амалалъулъ бигьаяб х1еренаб нух т1аса бище Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**,** дуе зулму гьабуравги т1аса лъугьун те. Дуе лъик1лъи гьабич1есеги лъик1лъи гьабе. Дудехун ц1об-рах1му гьабич1ониги, дуца гьеб ц1об-рах1му гьабе. **Дуца х1акъаб жоялдалъун амруги гьабе.** Берцинаб раг1иялдалъун, дурго лъик1аб г1амалалдалъун гьесизаре г1адамал х1акъаб, бит1араб нухалде.

Дуца жагьилал г1адамал сан гьарич1ого те, гьез гьабуралда релълъараб ах1макъаб жо гьабуге ва гьезул раг1и-г1амал г1адахъги босуге, гьездехун гурх1ел ва х1алимлъи гьабе.

Гьаб аяталда жаниб бугеб жо Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде хит1аб гьабун абун бугониги, киналго муъминзабазе г1аммаб хит1аб буго ва гьаб амру т1убарав чи Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разияв вук1ин х1акъаб жо буго.



200. Дудехун щайт1аналъ цо квешаб жо гьабуни ва мун вас-васалде ккезавуни, дуца Аллагьасдалъун جَلَّجَلَالُهُ **ц1уни гьаре гьеб щайт1аналъул квешлъиялдаса. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жинда раг1улев ва жинда лъалев вуго.**

Гьаб щайт1ан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъ бугелъул, гьелъул квешлъиялдаса ц1униги, гьелъул Халикъасдалъун гьаризе ккола.

Цо муг1алимас жиндир мутаг1алимасда абуна: «Дуца щиб жо гьабизе бугеб нагагь щайт1аналъ мун цо квешлъи гьабизе ах1улев вугони» – абун. Гьев васас абуна: «Дун гьелде данде ч1езе вуг» – абун. Муг1алимас абуна: «Цингиги щайт1ан дуда хадуб ч1ани щиб дуца гьабилеб» – абун. Гьев васас абуна: «Дун жегиги гьелде данде ч1ела» – абун. Муг1алимас абуна: «Гьединги щайт1аналъ мун толев гьеч1они

щиб гьабилеб» – абун. Гьев васас абуна: «Дун гьелда данде ч1ела» – абун. Муг1алимас абуна: «Гьеб жо ц1акъ халатаб рагъ буго, жиндие ахирго гьеч1еб г1адаб.

Мун цо г1иял рехъеналда аск1осан унев вук1ани, цинги гьеб г1и ц1унарал гьаби дуда хадур лъугьани, щиб жо дуца гьабилеб» – абун. Гьев мутаг1алимас абуна: «Дица гьел гьаби нахъч1вала ва гьездаса дун ворч1изе г1амал гьабила» – абун. Цинги муг1алимас абуна: «Гьебги ц1акъ халатаб рагъ бук1инаха. Дуца гьеб г1иязул бет1ергьанасда ах1ани гьал гьаби ч1езареян абун, гьеб лъик1аб буго дуе ва гьев чияс гьаби ч1езарила» – абун. Гьаб къисса буго щайт1абаздаса ц1унизе бокьарав чиясе Аллагьасдалъун جَلَّجَلَالُهُ ц1унизе т1адаб бук1ин бицунеб.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْاْ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾

201. Х1акълъунго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъарал г1адамазда щайт1аналъ цо вас-вас ва щакдари т1ад бач1инабураб мехалъ, гьез рак1алде щвезабула ахират ва гьениб бугеб х1исаб-мизан, алжан-жужах1. Цинги гьел г1адамазул рак1азда нур бала ва гьелдалъун жал щайт1аналъул заралалдаса хвасарлъула.**

وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِى ٱلْغَىِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾

202. Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **жал х1инкъуларел, куфру-ширкалда ч1арал, щайт1а-базул вацал (гьудулзаби) гьеб щайт1аналъ къосиналда жанир ч1езарула ва гьел жидер куфру-ширкалдаса рахъунго кколаро.**

وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُواْ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا ۚ قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ مِن رَّبِّى ۚ هَٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾

203. Гьел мушрикаца т1алаб гьабураб муг1жизат Аллагьас дуе кьеч1еб мехалъ, гьез абулеб буго: дуцаго щайха цо муг1жизат ургъулареб?–абун. Гьаб буго жидеца Аллагь-авараг сан гьавич1ого абулеб раг1и. **Дуца гьезда абе, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: дун вуго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дида вах1ю гьабураб жоялда нахъвилълъарав чи-абун.** Дун вуго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъ ва гьесул расул. Дида т1адаб жо буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру т1убазаби. Мушриказ, яги цогидаз т1алаб гьабулеб жо т1убазаби дида т1адаб гьеч1о.

Гьаб хирияб Къуръан баянал х1ужаби руго ва гвангъараб далилги буго. Гьаб Къуръан цоги муг1жизатазда х1ажалъич1ого жинца инсан г1ажиз гьабулеб жоги буго. **Рак1азе жо лъаялъе сабабги буго. Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал г1адамазе рах1матги буго, жинца**

гьел х1акъаб диналда т1орит1улеб имамги буго.

وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ فَٱسْتَمِعُواْ لَهُۥ وَأَنصِتُواْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾

204. Нужеда раг1улеб бак1алда гьаб хирияб Къуръан ц1аларааб мехалъ нуж гьелда г1енекке ва руц1ц1ун ч1а.

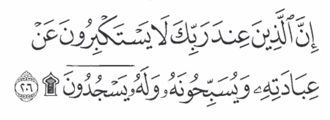
Гьеб Къуръаналъул пикруги гьабе, гьелдасан насих1атги босе. **Гьадин нуж хьвадани Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нужеда гурх1ила.**

Мазгьабалъул имамзаби хилиплъана какилъ Къуръан ц1алиялъул х1укмуялъулъ. Имам Шапиг1ил мазгьабалда рекъон как балев щивав чиясда т1адаб буго жинца Алх1ам ц1ализе, имамасда хадув как балев вугониги, живго как балев вугониги. Алх1амалда хадуб имамас раг1изабун сурат ц1алула рогьалил, марк1ач1ул ва богол как балеб мехалъ. Гьесда хадуб как балев г1енеккун ч1ола. Имамасул ц1али раг1уларев чияс жинцаги сурат ц1алила. Абу-Х1анипатица абуна: «Имамасда хадуб как балев чиясда Къуръаналъул щибго жо ц1ализе т1адаб гьеч1о» – абун.

وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾

205. Дуца Бет1ергьан Аллагь рехсе мун кинаб х1алалда вук1аниги, вахъунч1ун, г1одовч1ун ва дурго напсалда жанив, гьесие х1елун, гьесдасан х1инкъун, гьаракь борхизабич1ого. Щибаб г1ужалъ рехсе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ: радалги, къасиги ва мун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсеялдаса гъапулал г1адамаздаса вук1унге.

Гьезда гьоркьовги вук1унге, гьел данделъулел мажлисаздаги унге. Гьел г1адамазул рак1 беццлъиялъ дуе зарал гьабизе бегьула.



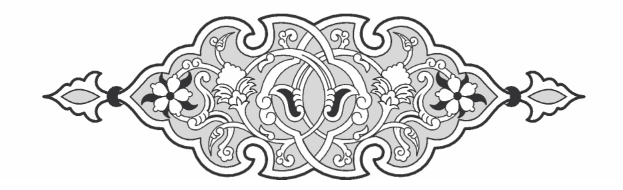
206. Дур Бет1ергьан Аллагьасда аск1ор ругел хириял малаикзаби жал ч1ух1уларел руго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабизе. Жидеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ тасбих1 гьабулелги руго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ц1ад гьавун жинда рекъолареб щинаб жоялдаса. **Жидеца суждаги гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулел руго,** цоги щибго жоялъе сужда ва г1ибадат гьабуларел руго.

<u>Гьаб аят ц1аларас ва жинда гьеб ц1алулеб раг1арас сужда гьабизе суннатаб буго.</u> Гьабги Къуръан ц1алиялъул суждабазул авалаб сужда буго.

Гьаб сужда гьабиялъул къаг1ида буго: какилъ суждаялъул аят ц1алани, сужда гьабула, г1одор унелъулги т1ад рорхунелъулги Аллагьу акбар абун.

Какилъ гьеч1еб цоги бокьараб къаг1идаялъ суждаялъул аят ц1алани, гьединги сужда гьабула, суждаялда унаго ворхулаго, Аллагьу акбар абун ва гьеб суждаялда гьабулеб зикроги буго: субх1ана раббиял аг1ла- ян аби. Цоги ц1ик1araб бат1ияб жоги гьабуларо, гьедин суждаги камиллъула

Аллагьасул тавфикъалдалъун суратул Аг1рафалъул тафсир ва таржама хъван т1убана.
Кинабго рецц ги т1адег1анав Аллагьасе буго.



8. Суратул Анфал



Мадинаялда рещт1инабураб, жинда жаниб лъабкъоялда анц1ила щуго аят бугеб.

Цогидал Мадинаялда рещт1инарурал суратаздаго релълъун, гьаб суратги шарг1иял х1укмаби рицуналда хурхараб буго. Амма гьаб сураталда жаниб г1емер бицен гьабун буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабиялъул ва Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гъазават гьабиялъул. Рагъда хурхарал г1емерал масъалаби баян гьарун рицун руго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло рагъулел муъминзабазе гьесул рахъалъан ругел насих1аталги руго. Рагъ гьабиялъул, рекъел-маслих1ат гьабиялъул, пай-гъаниматалъул, асирзабазул х1укмуги бицун буго.

Гьаб сурат рещт1инабуна Бадруялда бук1араб гъазаваталдаса хадуб. Гьабги исламиял гъазаватазул авалаб бук1ана. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ боял бергьине байбихьиги бук1ана гьеб гъазават. Цо-цо асх1абзабаз гьаб сураталда ц1ар абулаан «Суратул Бадр» абун: гьаб сураталда жаниб баянго ва г1ат1идго бицун бугелъул гьеб Бадруялда бук1араб гъазаваталъул. Бусурманчи тущманасда данде ч1езе кколеб х1алги баян гьабун буго: т1убараб бах1арчилъигун, щулияб ниятгун ва къвак1араб рак1гун.

Гьаб Бадроялъул гъазават бук1ана рамазан моц1алъ гьижраялъул тарихалъул к1иабилеб соналъ. Гьеб бук1ана х1акъаб исламияб динги бат1улаб ширкги т1оцебе цоцазда данч1вараб заман. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ кумекалдалъун бусурбабазе бергьенлъи щвана гьеб рагъулъ, ярагъги къадараб бук1ун, г1адамалги дагьал рук1ун, рагъуе х1адурлъиги бук1инч1ого ва рагъуе махщелги бук1инч1ого. Гьаб рагъулъ бусурбаби бергьараб мехалъ капураб къавмалда бич1ч1ана киг1ан гьел къуватал ругониги, г1емерал ругониги, ахир-къадги гьел къезе рук1ин ва бергьенлъи исламияб диналъе бук1инги.

Гьаб сураталда жаниб анлъго нухалъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазде хит1аб гьабулеб буго: «Я гьал иман лъурал г1адамал» – абун ва гьезда бич1ч1изабулеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тущбабазде данде кин ч1езе кколел, гьеб куфру-ширкалъул агьлуялда рагъ гьаби иманалъул бицун чара гьеч1еб сипат бук1ин ва жидее бергьенлъи щвейги жидер иманалъул камиллъиялда бараб бук1унеблъи, ярагъалдаги, г1адамал г1емерлъиялдаги бараб гьеч1еблъи.

<u>Т1оцебесеб хит1абалда:</u> Аллагьас ﷻ муъминзабазда лъазабулеб буго рагъдаса лъути к1удияб мунагь бук1ин ва лъутарал г1адамазе к1удияб г1азаб бук1инги.

<u>К1иабилеб хит1абалда:</u> амру гьабулеб буго Аллагьасде ﷻ ва гьесул аварагасе ﷺ мут1иг1лъе абун.

<u>Лъабабилеб хит1абалда:</u> абулеб буго Аллагьасул расулас ﷺ жинде ах1улеб дин ва жигьад бугин ч1аголъи, къадру к1одолъи, дунял-ахираталда бахьи буголъи.

<u>Ункъабилеб хит1абалда:</u> абулеб буго муъминзабазда жаниб бугеб балъголъи тущбабазда загьир гьаби Аллагьасеги ﷻ гьесул расуласеги ﷺ ва исламияб умматалъеги хиянат бугин абун.

<u>Щуабилеб хит1абалда:</u> муъминзаби кант1изарулел руго Аллагьасдаса ﷻ х1инкъи кинабниги лъик1лъиялъул аслу бук1иналда. Гьеб х1инкъиялъул бищунго к1удияб хайир буго Аллагьас ﷻ муъминчиясул рек1елъе жиндир нуралъул асар гьабулеб бук1ин, гьеб нуралдалъун муъминчиясда х1акъабги бат1улабги жо бат1а гьабизе к1олеб, къосинги т1орит1елги лъалеб.

<u>Анлъабилеб хит1абалда:</u> муъминзабазе баян гьабулеб буго жидер къадру к1одолъиялда ва бергьенлъиялде гьел щолеб нух: тущманасде данде ч1ун, тущман данде ч1вараб мехалъ сабру гьабун. Аллагьасул ﷻ къуват-гуч рак1алде щвезабун, Аллагь ﷻ г1емер рехсеялдалъун рух1ияб ч1аголъи щула гьабун.

Сураталъул ахиралда баян гьабун буго киналго муъминзаби цоцазе вацал рук1ин, киг1ан к1удияб исламияб давлат бугониги, киг1ан жал цоцаздаса рик1к1ад ругониги, бусурбаби цо уммат бук1ин. Гьединго капураб, къосараб къавмги цоцазул гьудулзаби ва цо уммат бук1ин.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса х1адис бицана:

«Бадруялда рагъ бугеб къоялъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Жинца чи ч1варасе гьадинаб жо бук1ине буго, жинца чи асир гьавурасе гьадинаб жо бук1ине буго» – абун. К1удиял (херал) асх1абзаби байрахъал кодорги ккун гьезда гъоркь ч1ун рук1ана, г1олохъаби рагъул майданалда рагъулел ва гъаниматал (давла) бак1арулел рук1ана. Рагъ лъугьун хадуб к1удиял асх1абзабаца абуна: «Нижееги бут1а кье гъаниматалдаса. Нижеца нуж ц1унун рук1ана ва нижеде къо ккун бук1арабани, нуж нижехъе к1анц1изе рук1ана» – абун. Г1олохъабаца гьезие бут1а гьабич1о. Цинги гьаб хабар борхана

Аллагьасул расуласда (Жинда свалат салам лъеяв). Бет1ергьан Аллагьас гьал хадур ругел аятал рещт1ине гьаруна ва аварагас ﷺ *Бадруялъул гъанимат киналго асх1абзабазда гьоркьоб бикьана.* Х1адис имам абу-Давудица бицана.

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنفَالِ ۖ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾

1. Дуда гьикъулеб буго Мух1аммад ﷺ**, гъаниматалъул х1акъалъулъ.** Кин гьеб бикьилеб, лъие щиб кьелеб абун. **Дуца абе: кинабго гъаниматалъул х1укму ва ихтияр Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьесул расуласда буго. Нуж Аллагьасдаса х1инкъа гьаб хабар бицун цоцазда рак1 хвезабун рук1ине ва нужеца нужеда гьоркьоб маслих1ат гьабе ва цоцаде хилиплъи тун, цоцалъ рекъон рук1а. Нуж Аллагьасеги ва гьесул расуласеги мут1иг1лъе, нуж иман камилал, х1акъикъиял муъминзабилъун ратани.**

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾

2. Х1акълъунго жидер иман камилал, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **г1ибадат бац1ц1ад гьабулел муъминзаби руго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **рак1алде щвараб мехалъ жидер рак1ал х1инкъулел:** гьесул к1одолъи, х1алк1олъи лъан, бич1ч1ун. **Жидее Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **Къуръан ц1алараб мехалъ гьелдалъун иман ва рек1елч1ей жегиги ц1ик1унел. Киналго умуразулъ цох1о Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **таваккал т1амун, гьесда божун рук1унел,** гьесдаса гурони х1инкъуларел.

ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾

3. Жидеца х1укъукъал т1уран паризаял какал ралел ва дица кьураб ризкъиялдаса паризаяб закат ва суннатаб садакъа кьолел.

أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

4. Гьал г1адамал руго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **х1акъаб иман лъурал.** Гьез иман лъейгун цадахъ лъик1ал г1амалалги гьарулел ругелъул. **Гьезие руго жидер бет1ергьанасда аск1ор т1адег1анал даражаби. Гьезие Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **мунагьал рахчиги буго ва алжаналъул**

сахаватаб, абадияб, гьел к1одо гьариялда хурхун жидее кьолеб ризкъиги буго.

Т1адег1анав Аллагьас жив разиял муъминзабазул сипатал рицана гьаб лъабго аяталда жаниб, гьаб сурат жиндалъун байбихьараб гъазаваталъул ва гъаниматалъул хабарги гьоркьоб къот1изабун, гьеб гъазаваталъул амру ц1акъ к1удияб амру бук1иналъ ва гьелда къват1ив вахъунев чи х1акъикъияв муъминчи вук1ине т1адаб бугелъул.

Ибнухат1ибица абуна: дуца гьал аятал ц1але ва дур напсалъул пикру гьабе, я гьав муъминчи! Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьанир рицарал сипатал дур чорхолъ ратани, дуца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рецц гьабе ва дуе к1удияб рохел буго. Гьел сипатал дур чорхолъ ратич1они мун жив гурх1улев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ х1еле, жив хирияв, вокьулев, жинца жаваб хехго кьолев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ дуг1а гьабун дур иман камил гьаби ва якъин щула гьаби т1алаб гьабе–абун.

كَمَآ أَخۡرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ بَيۡتِكَ بِٱلۡحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقٗا مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ لَكَٰرِهُونَ ٥

5. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мун къват1иве вахъинавурав г1адин, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, Мадинаялда дурго рукъов вук1арав чи: жиндир х1акъаб амруялдалъун ва гьеб къват1иве вахъин цо муъминзабазе бокьун бук1инч1ониги:

жидер рагъуе х1адурлъи ва махщел бук1инч1ого. Гьадинго гьел муъминзабазул дудехун бугеб хабарги гъанимат бикьиялъул бах1салъулъ: цо-цо муъминзабазе бокьун бук1инч1о гъаниматалдасан цо бут1а Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бат1а бахъун хассал г1адамазе кьезе.

يُجَٰدِلُونَكَ فِي ٱلۡحَقِّ بَعۡدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى ٱلۡمَوۡتِ وَهُمۡ يَنظُرُونَ ٦

6. Ва гьабго х1алалалъ дудехун к1алъалел руго цо муъминзаби мун жинда вугеб х1акъаб амруялъулъ-къурайшиязда рагъ гьабизе мун вахъиналъулъ, гьеб х1акъаб жо жидее баянлъун бук1ун хадурги. Гьел рагъ гьабизе х1инкъун руго ва балагьун бералгун (ургъунго, лъалаго бук1ун) **жал цере къот1ун хвалиде рачунел г1адамазда релъун руго.**

وَإِذۡ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ إِحۡدَى ٱلطَّآئِفَتَيۡنِ أَنَّهَا لَكُمۡ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيۡرَ ذَاتِ ٱلشَّوۡكَةِ تَكُونُ لَكُمۡ وَيُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلۡحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَيَقۡطَعَ دَابِرَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٧

7. Т1адег1анав Аллагьас нужее къот1и гьабураб мехалъ к1иго къокъаялъул цояб нужее щвезе буго абун, (нуж гьезда т1ад бергьине руго), нужее бокьулеб буго жиндилъ къуват гьеч1еб, ярагъги гьеч1еб, г1емераб боц1и-мал бугеб Абу-Суфянил

къокъа нужее щвезе. Т1адег1анав Аллагьасе бокьула жинца х1акъаб жо х1акъ гьабизе жиндир къот1иялдалъун: нужее цояб къокъа буго абураб къот1иялдалъун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьун буго х1акъаб исламияб дин т1аде борхизабизе, гьелъие квербакъизе **ва жинца куфру-ширкги кьолболъанго т1аг1инабизе.**

Гьаб аяталъул маг1на буго: нужеца т1алаб гьабулеб ва нужер хьул лъолеб жо буго гьаб дунялалъул маг1ишат, щибго жиндир къимат гьеч1еб, жиб паналъун т1аг1унеб, гьединго нуж сах-саламат хут1иги бокьун буго нужее ярагъ гьеч1еб къокъаялда т1аде к1анц1ун гьезул боц1и-мал бахъун. Т1адег1анав Аллагьасе бокьула т1адег1анал умурал: исламияб дин т1адег1анаб гьаби ва куфру-ширк т1аг1инаби. Гьелдалъун нужер дунял ахираталъул киналго лъик1лъабазда кверщел батизе. Гьедин бугелъул Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нуж къуватаб, яргъид г1уц1араб къокъагун дандч1вазаруна ва гьездаса бергьинеги гьаруна. Нужеда загьиралда бихьизабуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ, кин нужее квербакъулебали ва кин капурзаби инжит гьарулебали.

لِيُحِقَّ ٱلۡحَقَّ وَيُبۡطِلَ ٱلۡبَٰطِلَ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ۝٨

8. Т1адег1анав Аллагьас гьаб амру гьадин гьабуна **жинца х1акъаб исламияб дин х1акъ гьабизе, гьеб бергьинабизе ва бат1улаб куфру-ширк бат1ул гьабизе, гьеб къезабизе. Киг1анго гьаб иш Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **г1асиял мушриказе рихараб бугониги,** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир амру жиндие бокьухъин т1убазабула.

Тафсиралъул г1алимзабаца гьал аятазе тафсир гьабун бицана:

Шамалда даран-базаралъе ун бук1араб къурайшиязул къапила–(караван) т1адбуссун бач1унеб бук1ана г1емераб, бечедаб даран-базаргун. Гьеб къапилаялъул бет1ер вук1ана Маккаялъул ханзабазул цояв Абусупян. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасде Жабраил малаик вач1ана ва жинца бицана т1адег1анав Аллагьас нужее к1иго къокъаялъул цояб къот1и гьабун бук1ин: «я гьаб дармил къапила, яги къурайшиязул рагъул аскар»-абун. Хирияв аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ жидеда Аллагь разилъаял асх1абзабазда мушавара гьабидал гьезие бокьана дармил къапилагун дандч1вазе. Гьезул г1адамалги дагьал рук1ун, хазинаги г1емераб бук1ун.

Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг хириял асх1абзабигун цадахъ къват1ире рахъине х1адурлъулел рук1адго, гьеб хабар цо мунафикъас Абусупяниде щвезабуна, Абусупяница жиндир вач1унеб нух хисун, цогияб нухдасан ине г1амал гьабуна ва Маккаялде хехав чапар вит1ана жидерго хазина ц1унизе къват1ире рахъа абун.

Абужагьлица ах1и бан къурайшиял данде рак1арун, азарго чиясдасаги г1емерал г1адамал ругеб яргъид г1уц1араб къуватаб аскар данде гьабуна ва Мадинаялдехун ралагьун къват1ире рахъана. Абужагьалица жиндир боязда абуна: «Гьаб нухалъ нилъ Мух1аммадидаса къанани, т1ок1аб нилъее бергьенлъи бук1ине гьеч1о» – абун.
Т1адег1анав Аллагьас гьав малг1унасул раг1и х1акъги гьабуна. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда лъана Абусупянил къапила жидехъан борч1араблъи ва къурайшиязул аскар Мадинаялдехун бач1унеб бук1инги. Гьаб хабар жиндир асх1абзабазда бицун аварагас ﷺ гьанжеги мушавара гьабидал, цо-цо асх1абзабаца абуна: «Кинниги нилъ Абусупянида хадур лъугьун лъик1 буго, гьал къурайшиялгун рагъизе нилъер х1ал г1оларо. Къапила кодобе щвани, г1емераб хазинаги щвани, нилъеца х1адурлъи гьабила ва цоги нухалъ къват1ире рахъина къурайшиязде рагъ гьабизе» – абун.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул гьурмада щцим бахъиналъул асар загьирлъараб мехалъ ансариязул цевехъан, жинда Аллагь разилъаяв Саг1до ибну Муг1азица абуна: «Я Бичасул авараг ﷺ! Валлагьи, мун х1акъаб диналдалъун вит1арасул ц1аралдалъун гьедулел руго ниж; дуца ралъдалъе жанире лъугьа абуниги, ниж мунгун цадахъ гьенире лъугьине руго. Нижги рачун мун къват1иве вахъа Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ баракатгун цадахъ» – абун. Цинги авараг ﷺ ц1акъ воххана ва жинца асх1абзабаздехун абуна: «Нуж нухда рилълъа Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ баракатгун цадахъ ва нужее роххелги буго. Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дие къот1и гьабун буго к1иго къокъаялъул цояб дие щвезе бугин абун. Алагьасх1аги дун валагьун вугев г1адин вуго гьел къурайшиял ч1ва-ч1ван г1одоре рехулеб бак1алда» – абун.
Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагги, гьесда цадахъ лъабнусиялда анц1ила лъабго (яги ункъго) асх1абги къват1ире рахъун Бадруялде щведал, жидеда гьенире рач1ун ч1ун ратана къурайшиязул боял. Гьезул г1емерлъиги, яргъида г1уц1иги бихьараб мехалъ, жидер дагьлъиги ва заг1иплъиги бихьараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг къилбаялде вуссана ва жинца кверал цере ккун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гьарун дуг1а гьабизе лъугьана. Гьеб дуг1аялъулъ аварагас ﷺ абуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь! Дуца дие гьабураб къот1и т1убазабе. Гьаб гьит1инаб исламияб къокъа дуца гьалаг гьабуни, жидеца г1ибадат гьабулев чиго хут1иларо гьаб ракьалда т1ад» – абун.
Гьедин Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ х1елун дуг1а гьабулаго жинда т1ад бук1араб чухъа (плащ) г1одобе бортана. Жинда Аллагь разилъаяв Абубакарица гьеб чухъа аварагасул ﷺ гъажазул бет1ералда т1ад бана ва жив

гьесда нахъа ч1ана гьанжесалаги чухъа бортич1ого бук1ине. Хадуб аварагасда ﷺ гурх1ун Абубакар асх1абас абуна: «Я Бичасул авараг ﷺ, г1ела дуца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьарараб жо. Аллагьас дуе гьабураб къот1и т1убазабизе буго» – абун. Гьаб къиса бицун Т1адег1анав Аллагьас хадуб бугеб аят рещт1инабуна.

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَٱسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّى مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾

9. Нужеца рак1алде щвезабун бице нуж Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ х1елулел рук1араб г1уж: мушриказдаса нуж бергьине Аллагьасде дуг1а гьабулел рук1араб. **Цинги Т1адег1анав Аллагьас нужее жаваб гьабуна: «Дица нужее квербакъи гьабизе бугин азарго малаикасдалъун, цоязда хадур цоял рит1ун, нужер х1ажалъи бихьун»-абун**.

Г1алимзабаца абуна: «Аллагьасул салам лъеяв Жабраил малаик щунусго малаикгун цадахъ боязул кваранаб рахъалда ч1ун рагъулел рук1ана. Микаил малаикги щунусго малаикгун цадахъ боязул квег1аб рахъалда ч1ун рагъулел рук1ана. Гьаб Бадруялъул рагъулъ гурони малаикзабаца рагъ гьабич1о бусурбабазда цадахъ. Цогидал гъазаватазулъ гьел малаикзаби рещт1унел рук1ана бусурбабазул рик1к1ен г1емер гьабизе г1оло.

وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِۦ قُلُوبُكُمْ ۚ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

10. Т1адег1анав Аллагьас нужее кумекалъе малаикзаби рит1и гьабич1о нужее рохеллъун бук1ун гурони, нужер рак1алги г1одоре риччан рук1ине гурони. Ва амма рагъулъ бергьенлъи ва цоги щиб бугониги жоялъе квербакъи бук1унаро цох1о Аллагьасдалъун гурони.

Гьадин бугелъул нуж нужерго къуваталда ва ярагъалда рак1ч1ун рук1инч1ого, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ тавакал т1амун, гьесде божун ва х1елун рук1а. **Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь жиндир гуч бергьарав, жиндасан щибго жо бергьунарев вуго. Жиндир х1укму-тадбиралъулъги ц1акъ г1акъилав, жинда жаниб маслах1ат бугеб жо гьабулев вуго.**

إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ ﴿١١﴾

11. Нужеца жегиги рак1алде щвезабе, я гьал муъминзаби, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужеде т1аде макьу биччараб г1уж, нужее божилъун ва х1инкъи т1аса ине. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужеде зодисан ц1ад базабун лъимги биччараб г1уж,

гьелдалъун нуж чороклъиялдаса рац1ц1ине ва нужедаса щайт1аналъул вас-вас ва х1инкъи рак1алде реххи т1аса инабизе. Нужер рак1алги щула гьаризе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ кварбакъиялда божи ц1ик1к1ун. Нуж рагъулъ х1инкъич1ого рук1ине ва нужер х1ат1ал тамахаб салулъе т1ерхьинч1ого рук1ине.

Бадроялда муъминзаби къечон, какие чуризе, черх чуризе лъим гьеч1ого хут1ун рук1ана. Гьез какги балеб бук1ана черх чури т1ад бугониги. Цинги щайт1аналъ гьезул рак1азулъе вас-вас реххизе къасд гьабуна: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кин нужее кварбакъулеб нужее гьекъезе лъимги гьеч1еб мехалъ, черхцин чурич1ого нужеца какалги рараб мехалъ. Цингиги нужеца абулеб буго нуж Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рокьулел чаг1и ругин ва нужгун цадахъ гьесул расулги вугин абун»

Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лъик1аб ва г1емераб ц1ад базабуна. Гьез черхги чурана, цадахъ ругел лъим ц1олел ралъхъеналги ц1езаруна. Гьеб ц1адалъ ракь къвак1изе гьабун, гьенир хьвадизеги бигьалъана. Гьелда хадуб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидеда т1аде макьу биччана ва щибго х1инкъи гьеч1ого, рагъда ругеблъи к1очон, гьел кьижун кколел рук1ана.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1алиасх1абас бицана: «Бадруялда рагъулеб мехалъ цох1о Микъдад абулев асх1абасул гурони чу бук1инч1о. Дида ниж кианлго кьижун кколел рихьана цох1о Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг хут1изег1ан. Дида гьев цо гъвет1алда гъоркь ч1ун как балев ва Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гьарун г1одулев вихьана рогьинег1ан» – абун.

إِذۡ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمۡ فَثَبِّتُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۚ سَأُلۡقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعۡبَ فَٱضۡرِبُواْ فَوۡقَ ٱلۡأَعۡنَاقِ وَٱضۡرِبُواْ مِنۡهُمۡ كُلَّ بَنَانٖ ١٢

12. Бет1ергьан Аллагьас малаикзабазда вах1ю гьабураб г1ужги рак1алде щвезабе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, Дун нужгун цадахъ вугин** ва нужее кварбакъулев вугин. **Нужеца муъминзабазе кварбакъе гьел тушманасде данде ч1езе. Дица гьел капурзабазул рек1елъе х1инкъи реххизе буго.** Ва гьел рихха-хочун лъутизаризе руго. **Нужеца гьезул габуралда т1ад ва бет1ералда кьабе, гьезул квераздаги кьабе.** Гьезул килщал къот1е жидеда ярагъ кодоб кквезе к1олареб х1алалъ, цинги гьел асир гьаризе ва ч1вазе бигьаяб бук1уна.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ شَآقُّواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ١٣

13. Бадруялда мушриказда щвараб ч1вайги г1азабги буго гьел Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул расуласда хилиплъун рук1иналъе г1оло**

ва гьезде данде рагъизе рахъун рук1иналъги. Х1акълъунго Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьесул расуласде** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **данде рахъарал г1адамазе Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ц1акъ гучаб г1акъуба-г1азаб гьабула.**

ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾

14. Гьаб буго нужее дунялалда бугеб г1азаб. Нужеца гьеб г1азаб ч1аме! Ахираталдаги капурзабазе абадияб жужах1алъул г1азаб бук1ине буго.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾

15. Я гьал иман лъурал г1адамал! Капурзабазул боял нужеда данде рач1араб мехалъ: жал т1аде к1анц1ун ва г1емерал боял рак1арун, нуж гьезде мугъ кьун лъутуге. Рихха-хочун инч1ого гьезда данде ч1а.

وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦﴾

16. Рагъда вук1адго тущманасде мугъ реххун лъутарав чи, цоги къокъаялде аск1ове векерун гурони, яги рагъуе х1илла гьабун бак1 хисун аравги гурони, гьев тущманасдаса лъутун арав чи жинда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ццим бахъи щварав вуго. Ахираталда жив вуссунеб бак1ги жагьанама буго. Ц1акъ квешаб бак1 бугоха гьеб жагьанама жинда жаниве ккарав чиясе.**

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾

17. Гьел мушрикал нужеца ч1вач1о, киниги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **ч1вана гьел,** нужер къуваталъ ва гьунаралъ ч1вач1о Бадруялда мушрикал, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квербакъиялдалъун ч1вана, гьезул рек1елъе х1инкъи реххизабунги ч1вана. **Дуца капурзабаздехун цо хъат ц1ураб ракь рехараб мехалъ, гьеб ракь дуца рехараб бук1инч1о, Мух1аммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**!** Цо хъат ц1ураб ракь азарго чиясул бадиб щоларелъул. **Гьеб ракь рехаравги Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго,** гьес щвезабуна ракь щивав мушрикасул бадиб.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидасан бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас цо хъат ц1ураб ракь босун, гьеб мушриказдехун рехана: «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужер гьурмал къабих1 гьареги»-ян абун. Гьеб ракь щивасул бадиб ва маг1арзул къалахъ щвана ва гьел мушрикал жидеца мугъ бан лъутизе журана» – абун.

Т1адег1анав Аллагьас гьеб кинабго жо гьабуна ва гьел г1емерал муг1жизаталги загьир гьаруна **муъминзабазул х1албихьизе берцинаб**

х1албихьиялъ, жидее бергьенлъи кьун, гъанимат кьун, ахираталда хазиналъун бук1унеб ажру-кириги кьун. Гьединго куфру-ширкги нахъе къазе, гьезул рак1алги х1инкъулеллъун гьаризе. **Х1акълъунго Аллагь** ﷻ **жинда кинабго жо раг1улев, кинабго пиша лъалев вуго.**

Ибнухат1ибица абуна: жидеда Аллагь гурх1аял г1емерал г1алимзабаз гьаб аяталдалъун далил бачана инсанасул кинабго г1амал Аллагьас ﷻ гьабизабиялдалъун бук1иналъе, лагъасул гьениб щибго асар гьеч1ин, Аллагьас ﷻ жинда гьабизбураб жо гьабулев вук1ин гуреб абун. Муъминзабаца мушрикал ч1вач1о абулеб буго Т1адег1анав Аллагьас, аварагас ﷺ ракь реххич1инги абулеб буго: загьиралда гьаб к1иябго жо лъугьун бук1ингун цадахъ. Гьел г1алимзабаца абуна: Аллагьасдаса буго цо жо бижизаби ва гьеб т1убаялъе сабаб гьабиги. Лагъасе буго гьеб жо жиндир къуваталдалъун гьаби. Масала: нусалъ гьан къот1ула инсанас кодобеги босун гьаналда лъулъараб мехалъ, жибго нус жинда щибго жо гьабизе к1олеб гьеч1о. Гьеб буго алат ва сабаб.

Гьаб маг1на т1убанго бит1араб гьеч1о. Мух1канаб ва х1акъаб раг1и буго: кинабниги лъик1аб г1амалалъул бижи, бакки Аллагьасдаса буго, квешаб г1амал гьаби лагъасул пиша буго. Гьелъие далил буго Т1адег1анав Аллагьасул раг1и: «Дуда щвараб кинабго лъик1лъи Аллагьасул ﷻ рахъалъан буго. дуде щвараб кинабго квешлъи дурго напсалдалъун буго»–абураб.

Гьаб х1алалъ хал гьабураб мехалъ Аллагьас ﷻ ракь рехиги, Аллагьас ﷻ мушрикал ч1вайги лъик1аб г1амал буго ва маг1наги бит1ун бич1ч1улеб буго. Ва амма: мушриказ гьабураб ширк ва квешаб г1амал Аллагьас ﷻ гьабураб буго абуни – гьеб маг1на цониги муъминчияс гьабизе бегьулареб маг1на буго. Гьелъие цоги далил буго: «Аллагьас ﷻ гьезие зулму гьабич1о, гьезул нафсаз гьабуна жидеего зулму»– абураб. Т1адег1анав Аллагь щибго жоялъ нахъч1валаро гьаб бак1алдаги «Гьел капурзабазул куфру дица гьабуна» – абизе, доб аяталда жаниб «Гьеб ракь дица рехана» – абизе нахъч1вач1ев г1адин. Гьаб масъала бич1ч1а нужеда!

ذَٰلِكُمۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُوهِنُ كَيۡدِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٨﴾

18. Гьаб Бадруялда ккараб рагъул хабар х1акъаб жо буго. Х1акълъунго Аллагь ﷻ **вуго жинца капурзабазул макру ва х1илла къезабулев, гьеб г1одобег1ан гьабулевги.**

إِن تَسۡتَفۡتِحُواْ فَقَدۡ جَآءَكُمُ ٱلۡفَتۡحُۖ وَإِن تَنتَهُواْ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ وَإِن تَعُودُواْ نَعُدۡ وَلَن تُغۡنِيَ عَنكُمۡ فِئَتُكُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَوۡ

19. Зугьрияс бицараб хабаралъулъ буго: «Бадруялда рагъ гьабизе х1адурлъараб мехалъ Абужагьалица абун бук1ана: «Я Бет1ергьан Аллагь Нижер щив вугониги

كَثُرَتْ وَأَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

къабих1ав ва рах1му (гурх1ел) къот1арав дуца гьев гьалаг гьаве»–абун. Т1адег1анав Аллагьас аят рещт1инабун абулеб буго:

Нужеца муъминзабаздаса бергьин ва нужее квербакъи т1алаб гьабулеб батани, я Маккаялъул капурзаби, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьеб нужер т1алаб т1убазабуна.** Къабих1аб, рах1му т1аг1араб къавм гьалаг гьабуна. Гьеб къавмги нуж руго – абураб маг1на буго гьеб аяталъул. Гьаб раг1иги капурзаби х1акъир гьарун абулеб раг1и буго.

Нужеца муъминзабаздехун гьабулеб рагъ тани, Аллагьасдеги جَلَّ جَلَالُهُ гьесул аварагасдеги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьабулеб тущманлъиги тани, **гьеб нужее гьаб дунялалдаги доба ахираталдаги лъик1аб буго. Нуж жегиги рагъ гьабизе т1адруссани, дицаги муъминзабазе квербакъи гьабила ва нуж къезарила. Нужеца киг1ан г1емерал боял данде гьаруниги, нужее дунялалдаго г1азаб гьабила ва гьеб гьукъизе нужеда к1оларо. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир квербакъиялдалъун ва къуваталдалъун муъминзабигун цадахъ вуго.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَوَلَّوْا۟ عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾

20. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж т1адег1анав Аллагьасе ва гьесул расул Мух1аммадие صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **мут1иг1лъе. Нужеца гьев расуласдехун хилиплъи гьабуге ва нуж гьесдаса руссунге: Нужеда Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **калам Къуръанги ц1алулеб раг1улеб бук1аго, аварагасул** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **ваг1за-насих1атги раг1улеб бук1аго.**

وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾

21. Нуж рук1унге гьел мушриказда релъун, нижеда раг1анаян абулел, гьезда раг1унги гьеч1ого. Жидер г1ундузда жо раг1аниги гьеб рек1елъе биччаларел. Раг1иялдаса мурад бугелъул гьелъул пикру гьаби ва ваг1за боси.

۞ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلصُّمُّ ٱلْبُكْمُ ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾

22. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об жиб ракьалда хьвадулеб бищунго квешаб х1айван буго жинда щибго жо раг1улареб, щибго жо бицинеги лъалареб. Жидер г1акълу гьеч1ел ва лъик1аб, квешаб жо бат1а гьабизе лъаларел.**

Гьаб аяталда жаниб бицен гьабурал ва жидеда «бищунго квешаб

х1айван» абураал г1адамал руго Г1абдудар абулеб кьибилалъул г1адамал, Абужагьалгун цадахъ муъминзабазда рагъизе рач1ун рук1арал ва жидецаги абурал: «Ниж г1инкъал, беццал, мац1 лъаларел руго гьев Мух1аммадица бицунеб жоялъул х1акъалъулъ» – абун. Гьел г1адамал болъоназдасаги, гьабзаздасаги, х1амуздасаги ах1макъал ва хъубал руго: гьез жидее Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьурал алатал: берал, г1ундул, к1ал, х1алт1изарулел гьеч1елъул жидее мунпаг1ат бугеб жоялъе.

وَلَوۡ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمۡ خَيۡرٗا لَّأَسۡمَعَهُمۡۖ وَلَوۡ أَسۡمَعَهُمۡ لَتَوَلَّواْ وَّهُم مُّعۡرِضُونَ ٢٣

23. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъалеб бук1арабани гьел г1адамазулъ лъик1лъи бук1ин ва гьез иман лъезе бук1инги, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда раг1инабилаан.

Амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала гьеб къавм иман лъолареб бук1ин. **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда раг1инабуниги гьел инкар ккун ч1езе рук1ана ва мугъ бан руссине рук1ана:** х1ал хъублъи гьабун, г1амал к1одолъи гьабун.

Гьаб аяталдалъун Аллагьас жинда свалат салам лъеяв аварагасул рак1 парахат гьабулеб буго ва гьесда лъазабулеб буго: «Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ азалияб г1елмуялдаго иман лъолареллъун ругел г1адамаз дуда иман лъоларо ва дуца гьелдалъун рак1 къварид гьабуге» – абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسۡتَجِيبُواْ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمۡ لِمَا يُحۡيِيكُمۡۖ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ بَيۡنَ ٱلۡمَرۡءِ وَقَلۡبِهِۦ وَأَنَّهُۥٓ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ ٢٤

24. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расуласе жаваб гьабе, жиндалъун нуж ч1аголъулеб лъик1аб жоялде ах1араб мехалъ.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас иман лъеялде ах1араб мехалъ нужеца гьесие жаваб гьабе иман лъеялдалъун, гьеб буго нужее бугеб абадияб ч1аголъи. Гьеб ч1аголъи жинца кьолеб жоги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам Къуръан буго, жинда жаниб кинабниги лъик1лъи бугеб

Ибнухат1ибица абуна: нуж Аллагьасул аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ жигьадалда ах1араб мехалъ гьесие жаваб гьабе. Гьеб жигьад буго нужее абадияб ч1аголъи щолеб жо. Ц1акъ квешаб хвел бук1уна тушманасдаса къун, гьесул амруялда гъоркъ ккарал г1адамазул: гьезул напс, дин ва ват1ан гьесул ихтиялда ккараб мехалъ гьеб жо ч1аголъи бук1унаро.

Ва нужеда лъай, я гьал муъминзаби, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин нужеда ва нужер рак1азде гьоркьов лъугьунев. Нужер г1акълуялъул г1аксалда цо-цо жо гьабулев. Бадруялда нужеда мушрикал дагьаллъун рихьизаруна гьел г1емерал рук1ингун цадахъ, гьединго мушриказда нуж г1емераллъунги рихьизаруна.

Цо-цо тафсир гьабулел г1алимзабаца абуна Аллагь جَلَّجَلَالُهُ капурчиясдаги иманалдаги гьоркьов ч1олин абун, ай гьесул рек1елъ иман лъугьинч1ого бук1ине. Гьаб маг1на бат1улаб маг1на буго, гьалда г1амал гьабизеги бегьуларо: гьеб маг1на бук1уна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ капурчи гьукъула гьес иман лъеялдасан абураб. Гьелъул г1аксалда буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ муъминчиясул рак1алда ва куфруялда гьоркьов лъугьуна абураб раг1и. Гьаб маг1на бит1ун бук1уна, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминчи ц1унулев вугелъул жиндие зарал бугеб жоялдаса. **Жегиги нужеда лъай муъминзаби, ахираталда кинабго халкъгун цадахъ нужги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ цере рахъинаризе рук1ин.** Х1исаб-мизаналъе ва жазаъ гьабизе.

وَٱتَّقُواْ فِتۡنَةٗ لَّا تُصِيبَنَّ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنكُمۡ خَآصَّةٗۖ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿٢٥﴾

25. Ва нужги х1инкъун рук1а Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ питна ва г1азаб нужеде щвеялдаса. Гьеб г1азаб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цо къавмалде биччараб мехалъ цох1ого залимзабазда ва г1ассиял чаг1азда щун хут1улареб.

Гьеб г1азаб киналго г1адамазда г1аммлъула. Залимзабазда гьеб щола жидер зулму ва г1асилъи сабаблъун. Зулму гьабич1езда г1азаб щола жидеца гьеб залимаб къавм зулмуялдаса нахъч1вач1огоян абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго:*«Г1адамазда цо жинца зулму гьабулев чи вихьараб мехалъ ва жидеца гьесул квералги кквеч1еб мехалъ, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел г1адамал г1аммаб г1азабалъ кквеялда х1инкъи буго»* - абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Т1адег1анав Аллагьас муъминзабаде амру гьабулеб буго жидеда гьоркьор мункар гьабулел г1адамал тоге абун. Гьел г1адамал гьоркьор ругони Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1азаб рещт1инабула, цинги лъик1авги квешавги чиясда гьеб г1азаб г1амлъула» - абун.

Ва нужедаги лъай гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда г1ассилъарал г1адамазе г1акъуба-г1азаб гучав вук1ин

وَٱذۡكُرُوٓاْ إِذۡ أَنتُمۡ قَلِيلٞ مُّسۡتَضۡعَفُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمۡ وَأَيَّدَكُم بِنَصۡرِهِۦ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿٢٦﴾

26. Нужеца рак1алде щвезабе нуж дагьал г1адамал рук1ун Маккаялде мушриказ къварид гьарулел рук1араб г1уж. Нуж х1инкъунги рук1арал гьел мушриказ нуж ч1ван т1аг1инарила абун. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее ц1унулеб бак1 гьабуна.

Мадинаялда гьижра гьабун мушриказул зулмуялдаса хвасарлъана. **Хадуб Бадроялда нужее кверги бакъана мушриказул боял риххизарун, лъутизаризе. Ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее гъанимат х1алал гьабуна, нужее х1алалаб бац1ц1адаб ризкъилъун бук1ине.** Цересел умматазе гьеб гъанимат х1арам гьабун бук1ана. Гьаб кинабго ниг1мат рак1алде щун **нужеца Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукру гьабизе** ва гьесул расуласеги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ мут1иг1лъе.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَخُونُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمۡ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٢٧

27. Я гьал иман лъурал г1адамал, нужеца хиянат гьабуге Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьесул расуласе** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ мушриказда ва ягьудазда муъминзабазул балъголъи бицун. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда т1ад гьабураб аманаталъеги хиянат гьабуге гьеб жо хиянат бук1ин ва гьелда т1ад бач1унеб г1акъубаги нужеда лъалеб бук1аго.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хиянат гьаби буго гьесул паризаял жал т1урангут1и. Расуласе хиянат гьаби буго гьесул суннаталда нахъвилълъунгут1и. Аманаталъе хиянат гьаби буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ лагъзадерида божизарурал гьезда гьоркьор ругел умуразулъ хиянат гьаби – абун.

وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ فِتۡنَةٞ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ ٢٨

28. Нужедаги лъай, я муъминзаби, нужеда кодоб бугеб боц1и-мал ва лъимал нужее бугеб питна буго.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужер х1албихьизе кьураб буго, киндай нужеца шарг1иял г1орхъаби ц1унула абун. Гьеб боц1и-малалъ ва лъимал-хъизаналъ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб г1ибадаталдаса нуж нахъч1валадай абун. **Ва амма Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об бугеб ажру-кири ц1акъ к1удияб буго** ва нужее гьеб лъик1 буго лъималаздаса ва боц1иялдаса.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَتَّقُواْ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّكُمۡ فُرۡقَانٗا وَيُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ٢٩

29. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **г1орхъаби хвезаризе ва гьесда г1ассилъизе х1инкъани, Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее гьабила х1акъабги бат1улабги жо бат1а гьабизе лъалеб рек1ел нур, ва нуж хвасар гьарила кинабго къварилъиялдаса.**

Ва гьединго нужее гьидаяталъул (т1орит1елалъул) нур гьабила, гьеб нуралдалъун нуж шарг1ияб нухда хьвадулеб, нужер г1елму –лъай ц1ик1к1унеб, нужер керен г1ат1илъулеб. **Нужеца церехун гьарурал**

мунагьалги чурила ва гьезул г1акъуба гьабич1ого т1аса лъугьун тела. Х1акълъунго Аллагь ﷻ жиндир ц1обал г1ат1идав, ниг1матал г1емерав вуго.

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾

30. Маккаялъул мушриказ дуе макраби ургъулел рук1араблъи рак1алде щвезабе, Мух1аммад ﷺ: «Дару надват» абулеб рокъоре рак1арун мушриказул церехъабаз **мун жанив т1амун ч1езавизе, яги мун ч1вазе х1укму гьабуна.**

Киналго кьибилазул г1олохъабаца цадахъго хвалчен кьабун, цонигиясдаса къисас босизе санаг1ат кколареб х1алалъ. **Яги мун Маккаялдаса къват1иве къот1изе х1укму гьабуна. Гьел мушриказ дуе макру ургъулеб бук1ана ва Аллагьас ﷻ гьезиеги макру ургъулеб бук1ана: гьезул макру бат1ул гьабун ва гьезул амру къват1иб ч1вазабун. Аллагь ﷻ лъик1ав вуго жиндир х1укму т1убазе гьабизе ва мушриказул макру хвезабизе.**

Т1абарияс бицана: жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Къурайшазул ханзабазул цо къукъа данделъана «Дару надват» абулеб рокъор. Цинги гьезухъе иблис бач1ана цо щайихасул сураталда. Жидеда гьев вихьараб мехалъ гьесда абуна: «Мун щив кколев»-абун. Дос жаваб гьабуна: «Дун цо г1арабиязул щайих вуго. Дида раг1ана нуж гьанир данделъун ругин абун ва дие бокьана нужехъе вач1ине. Дидаса цо г1акълу-пикру щвезеги бегьила нужее» – абун. Цинги жидеца гьесие изну кьуна жалгун цадахъ г1одов ч1езе.

Цинги гьев щайихас абуна: «Гъав Мух1аммадие щиб жодай гьабила абун нужеца нужерго г1акълу бице» - абун. Цо къурайшияс абуна: «Гьев Мух1аммад нилъеца кварицаги вухьун гвендиниве рехизе вуго ва хвезег1ан гьенив тезе вуго» - абун. Гьаб хабар бицарабго шайихас абуна: «Гьеб жо г1акълу гьеч1о: гьев нужеда кодоса вахъизе бегьула гьесда нахърилълъарал г1адамаз»–абун. Цоги къурайшияс абуна: «Нилъеца гьев Маккаялдаса къват1иве къот1ун лъик1. Цинги нилълъ гьесул ишалдаса парахат хут1изе руго» – абун. Цингиги дов щайихас абуна: «Гьеб жоги г1акълу гьеч1о. Нужеда лъала гьасул мац1алъул пасих1лъи, гьесда хадур г1адамал лъугьунеблъиги. Цодагьабго мехалдаса г1емерал боялгун вач1ун гьес нуж Маккаялдаса къват1ире гъезе руго» – абун.

Цинги Абужагьалица абуна: «Бичасх1аги дица кьела нужее г1акълу, цоги гьелдасан лъик1аб г1акълу бук1ине гьеч1о» – абун. Щибха бугеб дур г1акълу абун къавмалъ гьикъидал, абужагьалица абуна: «Нилъеца

щибаб кьибилалдаса цо-цо сахав, къуватав г1олохъанчи т1асавищизе вуго ва гьезул щивав цоясухъе лебалаб хвалченги кьезе буго. Цинги гьел г1олохъабаз цох1о чияс г1адин цадахъго гьесда кьабизе буго. Гьесул би нилъеда гьоркьоб бикь-бикьун бук1ине. Цинги гьесул кьибил банугьашимиязда к1везе гьеч1о киналго къурайшиязда рагъ базе. Гьез дият босила ва нилъги гьесул къварилъиялдаса хвасарлъила» - абун. Иблис ц1акъ боххана гьаб г1акълуялдаса ва гьаб х1укмуги гьабун жал цоцаздаса рат1алъана. Цинги Жабраил малаик вач1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ва гьесда бицана къурайшиязул хабар. Мун дур бусада кьижуге абунги абуна ва гьижра гьабун Мадинаялде ине изнуги кьуна. Мадинаялде щун хадуб гьаб аят рещт1ун, гьаб къисса рак1алде щвезабуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, жиндие гьабураб лъик1лъи-ниг1мат рехсон, гьесие жинца щукру гьабизе.

31. Дуца гьел мушриказе Къуръаналъул аятал ц1алараб мехалъ жидеца абулеб бук1ана: «Нижеда гьеб калам раг1ана. Нижее бокьани гьелдасанги лъик1аб жо ц1ализе к1ола нижеда, гьеб дуца ц1алулеб жо гьеч1о цересел умматазул гьерсал гурони»-абун.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا قَالُوا۟ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَآ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾

Гьеб жо Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам гьеч1о абун.

Гьаб буго ц1акъ к1удияб ч1ух1и ва г1орхъолъан араб г1амал к1одолъи. Жидеда к1олеб бук1арабани цох1о лах1заталъ нахъабахъич1ого ургъилаан гьез Къуръаналда релълъараб жо. Щиб жоялъ нахъч1ван ч1арал анц1го соналъ аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ гьел ах1улел ругеб мехалъ «рач1а нуж гьаб Къуръаналда релълъараб жоялдалъун» – абун. Гьаб г1амал к1одолъиялде т1адеги жидеца хадусеб аяталъ бицунеб ч1ух1араб раг1и абуна:

32. Гьел мушриказ абуна: «Я нижер Аллагь! Гьаб Мух1аммадица ц1алулеб Къуръан дур рахъалъан бугеб х1акъаб т1ехь батани, дуца нижеда т1ад зодисан ганч1азул ц1ад базабе. Лут1ил къавмалде т1ад базабураб г1адаб. **Яги цоги ниж гьалаг гьарулеб г1азаб бачун вач1а мун нижеде т1аде» – абун.**

وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ إِن كَانَ هَٰذَا هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ أَوِ ٱئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾

Гьаб раг1иги Къуръан махсароде гьабун абураб раг1и буго гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лаг1нат щварал мушриказ.

Жинда Аллагь разилъаяв Муг1авият асх1абасдаса бицана: Сабаъ абулеб улкаялъул цо чиясда Муг1авиятица абуна: «Дур къавм ц1акъ ах1макъаб бук1ун бугоха жидеца ханлъун ч1ужуг1адан гьаюраб»–

абун. Гьаб буго Сулайман аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ заманаялъ бук1араб Сабаъ абулеб ракь ва гьезул хан Билкъисил хабар. Дов Сабаалъул чияс жаваб гьабуна: «Валлагьи, дур къавм дир къавмалдаса жегиги ах1макъаб буго. Гьез Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна, жинца гьел х1акъаб исламияб диналде ах1араб мехалъ:

«Гьеб жо х1акъаб батани, нижеде т1аде ганч1ал реххе» – абун. Ва жидеца абич1о: «Гьеб дуца бицунеб жо х1акъаб батани, нижги т1орит1е гьелда» – абун. Цинги Муг1авият вуц1ц1ун ч1ана. Аллагь разилъаги гьесда ва киналго асх1абзабазда.

وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ٣٣

33. Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьезие г1азаб гьабулев гьеч1о мунги гьезда гьоркьов вук1аго.

Гьаб буго гьезул къабих1аб раг1иялъе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьолеб жаваб. Гьел мушрикал гучаб г1азаб жидее гьабизе х1акълъарал руго. Ва амма т1адег1анав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нух буго жинца умматалъе г1азаб гьабулареб жидеда гьоркьов аварагги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вук1аго. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасул х1урмат гьабун гьабич1о гьел къурайшиязе жидер рижиго т1аг1инабулеб г1азаб.

Гьал мушриказда гьоркьор жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мунагьал рахчи гьарулел г1адамалги рук1адгоги гьабуларо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие г1азаб. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицана: мушриказ Каг1ба рукъалда т1авап гьабулеб бук1ана «лаббайка ллагьумма лаббайк» абулаго (ниж дуе мут1иг1ал руго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ). Гьединго жидеца абулеб бук1ана «гъупранака» абун. (Дуца мунагьал чури бокьун буго). Гьеб буго мурад Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ раг1иялъул: «Жидеца мунагьал рахчи т1алаб гьабулел г1адамазе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ г1азаб гьабуларо» – абураб.

Гьал Къурайшиязе к1иго божилъи бук1ана жидер кьалбал ракъвалеб г1азаб т1аде биччангут1иялъе: Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вук1ана ва гьев т1асса ана. Мунагьал рахчи т1алаб гьаби буго к1иабилеб божилъи, гьеб т1асса унареб буго къиямасеб къо ч1езег1ан.

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓا۟ أَوْلِيَآءَهُۥٓۚ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٣٤

34. Гьезие г1азаб гьабич1ого бук1ине ккани щибго г1илла гьеч1о, гьез масжидул х1арамалда (каг1баялда) унел г1адамалги нахъч1валел рук1аго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ва гьесул асх1абзаби Маккаялдаса гьижра

гьабун awalде ккезаруна. Жидеца гьижра гьабун хадуб анлъабилеб соналъ г1умра гьабизе рач1унел рук1арал Аллагьасул свалат салам лъеяв. авараг ва гьесул хирияхl асх1абзаби Маккаялде жанир лъугьине теч1ого нахъги руссинаруна.

Гьел мушрикал Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **рокьулел авлияалги гьеч1о:** гьесде ширк гьабун хъанчие лагълъи гьабулел г1адамал кин рук1унел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьудулзабилъун?. **Х1акълъунго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **авлияал руго гьесдаса х1инкъарал, гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабулел г1адамал. Гьел мушриказул г1емерисел жидеда гьаб х1укму лъаларел руго** ва жидеего бокьараб жо бицун к1алъалел руго.

Мушриказ абулеб бук1ана: ниж руго каг1ба рукъалъул милат (т1алаб) гьабулел г1адамал, нижеца бокьарав чи виччала каг1баялде аск1ове, бокьарав нахъги ч1вала– абун.

35. Мушриказ каг1ба рукъалда сверун лъугьун гьабулеб жо бук1инч1о жидеца к1алдир килщал къазарун **гьищт1ул макънал рачин гуреб ва хъат ч1ван гьаракь-хъуй гьаби гуреб.**

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

Гьаб г1амал гьез гьабулеб бук1ана муъминзабаца как балеб мехалъ гьезие квалквал гьабун.

Аллагь разиялъаяв Ибнуг1аббасица абуна: къурайшиязул мушриказ каг1ба рукъалда т1авап гьабулеб бук1ана толох1очго (т1ад рет1ел гьеч1ого) ва гьеб т1авап гьабулаго хъат кьабун гьещт1олелги рук1анаян абун.

Бадруялда гьезде щвараб г1азабалда ишара гьабун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **гьанже нужеца квешаб, жинца унтизе гьабулеб г1азаб ч1аме, нужеца Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккун бук1иналъе г1оло** ва гьесул аварагасеги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ муъминзабазеги г1акъуба-къварилъи гьабун бук1иналъе г1ологи-абун.

36. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул диналда инкар ккурал г1адамаз жидер боц1и напакъаде кьолеб буго (харж гьабулеб буго) исламияб диналдаса г1адамал нахъч1вазе г1оло.**

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде рагъ базе г1ологи. Т1абарияс абуна: Бадруялда рагъ лъугьун хадуб мушриказул

аскаразул нахъе хут1арал г1адамал Маккаялде рач1индал гьез къурайшиязда абуна: «Гьав Мух1аммадица нужее къварилъи гьабуна, нужер г1агарал г1адамал ва т1асарищарал церехъаби ч1вана. Нужеца боц1и-малалдалъун кумек гьабе нижее, нижеца рец1ел босизе нилъер ч1варал г1адамазухъ» – абун.

Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **Гьез боц1и-мал харж гьабизеги буго ва хадур ц1акъ пащманлъизеги руго.** Жидер боц1иги г1адада ине буго ва жидеда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин гьукъизе, гьелъул нур свинабизе к1везе гьеч1о. **Ахиралда гьел къезеги руго ва ахираталда гьаб капураб къавм Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ киналго рак1аризе руго жужах1алде жанире.** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дунялалдаго рагъ гьабун къезарула ва ахариталда жужах1алде реххун г1азаб гьабула жинде данде ч1ч1араб къавмалъе.

لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلۡخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ وَيَجۡعَلَ ٱلۡخَبِيثَ بَعۡضَهُۥ عَلَىٰ بَعۡضٖ فَيَرۡكُمَهُۥ جَمِيعٗا فَيَجۡعَلَهُۥ فِي جَهَنَّمَۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ٣٧

37. Т1адег1анав Аллагьас гьаб капураб къавм жужах1алде бак1арула: хъубаб, чорокаб жо бац1ц1адаб жоялдаса бат1а гьабизе.

Куфруги-иманги, х1акъабги-бат1улабги жо бат1а гьабизе. Цоги маг1на гьабуна: Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъулел, гьесул амру т1убазабулел муъминзабиги, иман заг1ипал, жиделъ мунапикълъи бугел г1адамалги рат1а гьаризе абун,

цинги жинца гьел хъубал, капурал г1адамал киналго данде гьарун цоцаде т1ат1ала лъун, цоцалъ къазе гьарун жужах1алъул ц1адаре реххизе. Гьаб къавм буго жидер ч1орого хут1и камилаб халкъ. Дунялалъул боц1иги, сахлъиги, рух1ги ч1обого, г1адада добехун кьурал, ахираталда жужах1алде жаниреги ккарал. Лубаб абулеб тафсиралда абуна: Ух1удалда рагъ гьабизе рач1унеб мехалъ Абусупяница к1иазарго х1абашияв ккун вук1ана ижараде (мухь кьун) бусурбабазде данде рагъизеян абун.

Т1адег1анав Аллагьас гьаб куфру-ширкалъул халкъ тавбу гьабиялде ах1улеб буго ва гьеб зулму ва г1ассилъи теч1они гьелъул балагьги г1азабги жидее бук1унеблъи бицун абулеб буго:

قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِن يَنتَهُواْ يُغۡفَرۡ لَهُم مَّا قَدۡ سَلَفَ وَإِن يَعُودُواْ فَقَدۡ مَضَتۡ سُنَّتُ ٱلۡأَوَّلِينَ ٣٨

38. Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, жидеца гьеб куфру-ширк тани ва Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **цо гьавун гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабиялдеги руссани, гьезул цебехун араб**

мунагь-х1акъ т1аса лъугьун тола, бусурбабаздехун гьабураб тущманлъиги, аварагасе ﷺ гьабураб къварилъиги гьелда данде жазаъ гьабич1ого тола. **Тавбу гьабич1ого гьел ц1идасан муъминзабазде данде рахъани ва жидерго г1асилъабиги гьаруни, гьединаб г1асияб халкъалъе дица гьабулеб г1азаб церехун арал умматазул къиссабаздаса нужеда лъалеб батизе ккола.**

Дица гьел гьалаг гьаруна, гьезул наслу-тухумго т1аг1инабун ва гьаб къавмалъеги гьадинабго г1азаб гьабизе дун нахъч1валеб щибго жо бук1унаро.

وَقَـٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾

39. Нужеца капурзабазда рагъ бай, я муъминзаби, гьаб ракьалда т1ад питна гьеч1ого бук1ине ва кинабго динги цох1о Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1акъаб, аслияб дин бук1ине.

«Питна» абураб раг1иялъул маг1на буго ширк абураб. Гьаб аяталъе цоги маг1на гьабуна муъминзаби дин гьабизе гьукъулареб, гьел диналдаса руссинарулареб лъугьинег1ан нужеца куфру-ширкалда рагъ гьабе абун.

Гьел купруялдаса руссани ва жидеца г1асилъаби тун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадатги гьабуни; х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь гьез гьабулеб г1амал жинда бихьулев ва лъалев вуго.

Бусурбабазул давлатги г1уц1ун, исламияб динги ракьалда т1ад т1ибит1ун, Къуръан-х1адисалда рекъон х1укмуги гьабун г1адамал хьвадулеб заман буго ракьалдаса питна ва ширк т1аг1унеб заман. Гьеб мехалъ иман лъеч1ого цо къавм бугилан абун гьезул исламалъе зарал бук1унаро, ва гьелги берцинаб насих1аталдалъун ва г1елмиял х1ужабаздалъун исламалде ах1ула.

Т1адег1анав Аллагьас Къуръаналда жаниб абун буго: «дин босе абун х1ал-зулму гьабуларо»–абун. Гьаб раг1иялъул маг1на буго жиндир рак1алъ иман лъун гурони, зулмуялдалъун иман лъезабизе к1оларо абураб. Цо-цо жагьилал ц1аларал чаг1аз гьаб раг1иялъул маг1на т1убанго г1аксалда гьабулеб буго ва жидеца абулеб буго: щивав чиясе иман лъезеги, иман лъеч1ого вук1инеги ихтияр буго ва иман лъеч1ел г1адамазда даг1ват гьабизе ва рагъ гьабизе т1адаб гьеч1о абун. Гьаб буго ах1макъаб раг1и.

Т1адег1анав Аллагьас кинабго г1алам, г1адамал ва жундул жиндие лагълъи гьабизе рижун руго ва гьаб ракьалда т1ад Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат гьаби гуреб цоги дин бук1ине бегьуларинги абун буго. Гьаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялъе г1оло рахъун ч1ун, гьесул

дин ракьалда бук1инабиялъе г1оло къеркьей ва гьеб нухда жиндир маг1ишатги рух1ги кьей буго муъминчиясул бищунго т1адег1анаб налъи. Гьаб макъамалде вахунаро ц1акъ иман камилав, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ т1орит1ел ва тавпикъ жиндие бугев чи гурони.

Гьадин муъминзабаца гьел маликаб щинаб жоги кьун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ракьалда т1ад бук1изабураб мехалъ, гьеб диналда гьеч1ел капурал г1адамал хвалченги босун ч1вазе т1адаб гьеч1о. Гьел г1адамал диналде ах1ула ва исламияб диналъе гьез зарал гьабулеб гьеч1еб мехалъ гьел жалго тола: я иман лъезег1ан, яги жизят кьезег1ан. Гьадин гьабуна жидеда Аллагь разилъаял асх1абзабаца ва гьезда хадур рук1арал лъик1ал г1адамазги: Исламияб халипа г1уц1ана, шарг1ияб х1укмуги билълъанхъизабуна ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде халкъги ах1ана.

Жакъа къоялда жанир цо бусурбаби исламияб давлат бук1ине рес бук1аго гьеб г1уц1ич1ого, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда хьвадизе рес бук1аго гьелда хьвадуларого, шарг1ияб х1укмуялда рук1ине рес бук1аго расмиял къануназда нахърилълъун ч1ч1ун руго (г1адамаз ургъун рахъарал законал). Цоги бусурбаби куфру-ширкалъул зулмуялда гъоркье ккун, гьез ват1аналъул ихтияр кодосан бахъун, гьезул къануназе мут1иг1 гьарун, лагъзадерил х1укмуялде ккун руго. Гьаб жидер х1алалъул пикру гьабулел, гьелдаса г1ибрат босулел г1адамалги дагь руго.

Бусурбабазул авалаб тайпаялда т1адаб буго жидер ват1аналда исламиял пачалихъал г1уц1изе, къанунлъун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ Къуръанги, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ суннатги гьабизе ва гьеб нухалъ жалги хьвадизе. Гьадин хьвадараб мехалъ гьезда к1ола куфруялда гъоркь ругел жидер диналъул вацал бусурбабазе кумек гьабизе, гьезда т1аса куфруялъул ханлъи инабизе ва гьел, г1адамазул лагълъиялдаса тархъун, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабиялде рачине.

Бусурбабазул к1иабилеб тайпаялдаги т1адаб буго киналго цоцалъги рекъон жидеда т1ад бугеб капурзабазул ханлъи т1аса реххиялъе ургъизе ва къеркьезе. Гьедин хьвадич1они киналго бусурбаби г1асилъиялъулъ рук1уна ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1азаб т1ад биччаялъе сабаблъунги рук1уна. Ахираталда бет1ергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ццере ч1ч1езарун х1исаб-мизан гьабулеб мехалъ жидеда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1изе х1ужаги бук1унаро.

Къуръан-х1адисалдаса жо бич1ч1улел ва амма гьеб бич1ч1араб жо бахчулел г1адамазе ц1акъго гучаб г1азаб бицун буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. Вореха бусурбаби, гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ данде рахъине рак1алде ккоге, гьев гуккизе къасд гьабуге. Къокъабго заманалъул дунялалда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло дагьабго г1акъуба-зах1мат х1ехьезе бокьич1ого, гьеб х1ехьезе к1веч1ого, абадияб ахираталда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалъулъ

хут1изе бокьи ва гьеб х1ехьезе къасд гьаби ах1макълъи буго.
Аллагьас тавпикъ кьеги х1акъаб жо лъазе ва жиндир диналъе квер бакъулездаса гьареги.

وَإِن تَوَلَّوْاْ فَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَىٰكُمْ ۚ نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

40. Нагагь нужер ах1и гьез къабул гьабич1они ва жидерго куфру-ширкалда т1ад гьел ч1ч1ани, цинги нужеда лъай, я гьал муъминзаби, Т1адег1анав Аллагь вук1ин нужее квербакъулев ва нужер умуразул тадбир гьабулев.
Нуж гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къот1иялда божа, квербакъизе ва бергьенлъи кьезе гьабураб ва гьел капурзабаз нужедехун гьабулеб тущманлъиялъул к1вар гьабуге. **Х1акълъунго Аллагь ц1акъ лъик1ав вали вуго ва ц1акъ лъик1ав кумекчиги вуго.** Гьес жинда валилъи (гьудуллъи рокьа-хинлъи) гьабурав чи г1адада хвезе толаро ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир кумекчилъун вугев кидаго къоларо.

۞ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَىْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

41. Нужеда лъай, я гьал муъминзаби, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тущбабазда рагъ бан нужее щвараб гьанимат (давла) бикьула щуго бут1аялде. Гьелъул цо бут1а буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расуласул ихтияралда бугеб. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьеб бут1аялдаса кьола жиндир г1агарал чаг1азе. Банугьашим ва банумут1алибил иман лъурал г1адамазе. **Ятимзабазе, мискинал г1адамазе ва сапаралда ругел г1адамазеги.**
Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг гьеч1еб мехалъ гьаб хумусалъул (щуго бут1а гьабун цо буут1а) г1адлу гьабула гъазават гьабулеб къавмалъул имамас. Щуго бут1а гьабун цо бут1а т1аса босун хут1араб ункъго бут1а бикьула жидеца гъазават гьабурал мужагьидазда гьоркьоб.
Нужеда лъай гьаб х1укму бук1ин гьеб гъаниматалъул масъалаялъулъ, **нуж Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал ратани, гьединго иманалда ва куфруялда гьоркьоб бат1алъи гьабураб Бадруялда рагъ бугеб къоялъ дица дир лагъасда-Мух1аммадида صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, рещт1инабураб жоялда иман лъуралги ратани. Бусурбабазулги капурзабазулги к1иго къокъа данделъараб къоялъ.**
Г1емерисел г1алимзабаз абуна: гьаб бук1ана рамазан моц1алъул анц1ила анкьабилеб къо, рузман къоги бук1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагсда рещт1араб жоги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квербакъи

бук1ана ва к1удиял муг1жизаталги рук1ана: малаикзаби рещт1ана, макьу щвезабуна, мушрикал дагьаллъун рихьизаруна. Зодисан ц1ад базе гьабуна. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагс хьат ц1ураб ракь реххун киналго мушриказул бадиб ва маг1арзухъ гьеб ракь щвана, цинги гьелги х1инкъун, лъутун ана. **Х1акълъунго т1адег1анав Аллагь вуго жиндир х1алк1олъи кинабго жоялда г1амлъарав.** Гьеб х1алк1олъиялдаса буго дагьал муъминзаби г1емерал мушриказдаса бергьинариги.

إِذۡ أَنتُم بِٱلۡعُدۡوَةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُم بِٱلۡعُدۡوَةِ ٱلۡقُصۡوَىٰ وَٱلرَّكۡبُ أَسۡفَلَ مِنكُمۡۚ وَلَوۡ تَوَاعَدتُّمۡ لَٱخۡتَلَفۡتُمۡ فِي ٱلۡمِيعَٰدِ وَلَٰكِن لِّيَقۡضِيَ ٱللَّهُ أَمۡرٗا كَانَ مَفۡعُولٗا لِّيَهۡلِكَ مَنۡ هَلَكَ عَنۢ بَيِّنَةٖ وَيَحۡيَىٰ مَنۡ حَيَّ عَنۢ بَيِّنَةٖۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

42. Гьаб рагъул хабар бук1ана нуж Бадруялъул к1к1алалъул Мадинаялда г1агарда бугеб рахъалда рук1адго, нужер тущбаби рик1к1ад бугеб рахъалдаги рук1ун. Нужее жиб щвезе бокьун бук1араб Абусупянил **къапилаги ралъдал раг1алдасахун, гъоркьияб рахъалдаса ана. Гьаб рагъ гьабизе нужецаги мушриказги цебеккунго къот1и гьабун бук1арабани, нуж къот1уе хилиплъизе рук1ана.** Т1адег1анав Аллагьас жиндир х1икматалдалъун к1иго къокъа дандч1вазабуна. **Жиндир азалияб г1елмуялъулъ бугеб х1укму т1убазабизе:** Исламияб динги бусурбабиги т1адег1ан гьаризе, к1одо гьаризе, ширк ва гьеб ширк гьабулеб агьлу г1одобег1ан гьабизе. Гьаб амру гьадин ккей х1акъаб иш бук1уна.

Абусуг1удица абуна: муъминзабазда лъазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидее кьураб бергьенлъи гьесул карамат бук1ин (г1адатияб гуреб иш) ва жидее гъанимат х1алал гьабун, гьеб щвеялдалъун гьезул напсалги г1одоре риччазе, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру гьабиги г1емерлъизе.

Гьединго гьаб рагъ ккеялдаса Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьараб жо бук1ана **т1убанго, далил-х1ужа ч1ун, капурзаби гьалаглъиялда ругеблъи лъазе ва муъминзаби х1акъаб нухда ругеблъиги лъазе.** Бадруялда муъминзаби жидее квербакъун бергьинаруна. Куфру-ширкалъул агьлу х1инкъизарун къезаруна. **Х1акълъунго Аллагь кинабго жо раг1улев ва лъалев вуго.**

إِذۡ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلٗاۖ وَلَوۡ أَرَىٰكَهُمۡ كَثِيرٗا لَّفَشِلۡتُمۡ وَلَتَنَٰزَعۡتُمۡ فِي ٱلۡأَمۡرِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾

43. Дуца рак1алде щвезабе Мух1ммад, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цогиги ниг1мат: **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дуда макьилъ бихьизабуна мушриказул боял дагьал ругел г1адин** ва дуца асх1абзабазда гьеб макьу бициндал, гьезул

рагъизе къасд ц1ик1к1ана. **Гьел г1емерлъун дуда рихьизарун рук1аралани,** гьеб макьу асх1абзабаздаги бицараб мехалъ, **нуж х1инкъизе рук1ана гьезулгун рагъ байбихьизе, нужер цоцаздехун хилиплъиги ккелаан,** цояз рагъ гьабун лъик1 абун, цояз гьабич1ого лъик1 абун. **Кинниги Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нуж ц1унана х1инкъиялдасаги цоцазде хилиплъиялдасаги. Х1акълъунго нужер рак1азда жаниб бугеб жоги лъалев вуго т1адег1анав Аллагь.**

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِىٓ أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾

44. Цинги нужги мушрикалги рагъул майданалда данделъараб мехалъ, нужер беразда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **мушрикал рихьизаруна гьел дагьал ругел г1адин,** гьезда рагъ гьабизе нуж х1инкъич1ого рук1ине. **Гьезул беразда нужги рихьизаруна жегиги дагьал ругел г1адин,** гьелги нужеда рагъизе жал бергьина абун рак1ч1ч1ун. Гьадин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ к1иябго къокъа цоцалъ багъизабуна, **жиндир х1укму т1убазе г1оло:** исламияб дин т1адег1анаб гьаби, куфру-ширк къезаби. **Киналго умуразул руссин, гьезул авал-ахир Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ихтияралда буго.**

Гьес жиндие бокьараб х1укму гьабула, цинги гьеб х1укму нахъч1валеб къуватги бук1уларо.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица жинда Аллагь разилъаяв Г1убадат ибну Самитидаса х1адис бицана: Г1убадатица абуна:

«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас, цо гъазаваталда ниж ругеб мехалъ как бана варaниялда аск1ов вук1ун. Гьеб варани гъаниматалъул боц1удаса бук1ана. Как бан т1убараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас т1адеги вахъун варанидул рас ккуна жиндир к1иго килщида гьоркьоб ва жинца абуна: «Гьаб жо буго нужер гъаниматалъул боц1и. Дие гьаб боц1удаса гьеч1о хумусалдаса дие кколеб бут1а гурони. Гьеб хумусги нужедего буссинабула. Нужеца гъаниматалда гьоркьоб реххе рук1к1ен-квар бугониги, гьелдасан к1удияб бугониги, яги гьелдасаги гьит1инаб бугониги. (ай, щибго жо балъго тоге) ва нужеца гъаниматалдаса щибго жо бахчун рек1к1 гьабуге. Гьеб рек1к1 гьаби нич буго ва жидеца рек1к1 гьабулел г1адамазе дунялалдаги ахараталдаги ц1а буго.

Нужеца Аллагьасул диналъе г1оло жигьад гьабе нужеда г1агарда ругездаги, рик1к1ад ругездаги. Аллагьасул диналъе г1оло нуж рагъулеб мехалъ, г1адамаз ч1валеб г1айибалъул, гьез бицунеб хабаралъул щибго

к1вар гьабуге. Нужеца Аллагьасул х1адги т1убазабе рукъур ругониги, сапаралда ругониги. Нужеца Аллагьасул диналъе г1оло жигьадги гьабе, жигьад буго алжаназул рагьабаздаса ц1акъ к1удияб рагьу. Жигьадалдалъун Аллагьас нуж хвасар гьарула кинабниги пашманлъи-къварилъиялдаса» – абун.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَٱثْبُتُواْ وَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾

45. Я гьал иман лъурал гIадамал! Капурзабазул цо къокъа данч1вараб мехалъ, нуж гьезда данде ч1ч1а х1инкъич1ого, нахъруссинч1ого. Гьезда рагъ гьабулеб мехальги нужеца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **г1емер рехсе,** гьесдаса рак1ги мац1ги гъапуллъизе тоге. **Гьеб буго нужер тущманасда т1ад кверщел батиялъе ва ахираталда алжаналда кверщел батиялъе сабаб.**

وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَـٰزَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ وَٱصْبِرُوٓاْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾

46. Нужер киналго ишазулъ ва раг1абазулъ нуж мут1иг1лъе т1адег1анав Аллагьасе ва гьесул расуласеги. Нуж цоцазде хилиплъуге цоцалъ къацандуге, гьедин къацандани нуж тущманасда данде ч1езеги х1инкъула, нужер къуват дагьлъун, гуч ун, рек1елъе х1инкъиги реххула. Рагъул зах1малъи х1ехьон сабруги гьабе. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жидеца сабру гьабулел г1адамалгун цадахъ вуго, гьезие квербакъулевлъун.

وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ خَرَجُواْ مِن دِيَـٰرِهِم بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾

47. Нуж къурайшиязул мушриказда релълъун рук1унге, жидер рукъзабахъан ч1ух1дае, г1адамазда рихьизе бокьун къват1ире рахъарал ва жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **диналдаса г1адамал нахъч1валел; гьел мушриказ гьабулеб пишаялда сверун лъугьарав вуго Т1адег1анав Аллагь.** Ахираталда гьезие х1акълъараб г1азабги гьабизе буго.

Г1адамаз реццизе бокьун рач1ун рук1ана гьел Бадруялда рагъ гьабизе. Абужагьалицаги абун бук1ана: «Бичасх1аги ниж нахъруссинаро Бадруялда щун гурони. Гьенир варанабиги хъун хамроги гьекъон гурони. Нижее куч1дул ах1ун ва кьурдун гъарабащаз рек1елгъейги гьабун гурони. Гьаб нижер хабарги киналго г1арабиязда раг1ила, цинги даимго нижедасан х1инкъунги рук1ина гьел г1арабал» – абун. Амма гьез хвалил лълъарал гьекъезе ккана ва коч1ол макъназул бак1алда

маг1ихъабазул гъаркьалги раг1ана.

48. Мушриказе щайт1аналъ жидер г1амал берцин бихьизабиги рак1алде щвезабе, Мух1аммад ﷺ. Гьезда щайт1аналъ абуна: «Жакъа нужедаса бергьине к1олев чи вук1унаро. Мух1аммадги ﷺ гьесул асх1абзабиги нужедаса бергьунаро. Дун буго нужее кумекалъе х1адурун ч1ч1араб»-абун. Цинги бусурбабиги мушрикалги рагъизе дандч1вараб мехалъ щайт1ан нахъх1ат1ида лъутун ана ва жинца абуна: «Дун нужее кумек гьабизе къот1и гьабиялдаса нахъбуссана. Дида бихьана жеги нужеда бихьич1еб жо»-абун.

وَإِذۡ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلۡيَوۡمَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَإِنِّي جَارٞ لَّكُمۡۖ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلۡفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيۡهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّنكُمۡ إِنِّيٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوۡنَ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَۚ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿٤٨﴾

Гьелда малаикзабазул боял рихьана муъминзабазе квербакъизе зодиса рещт1унел. Жинда Аллагь разилъаяв имам Маликица бицараб х1адисалда буго: «Бадруялъул къоялъ гурони Щайт1аналъе жиб г1одобег1анлъун ва х1акъирлъун бихьич1о, жиндаго ццим бахъараблъунги бихьич1о. Гьелда Жабраил малаик вихьана муъминзабазе квербакъи гьабизе рещт1унел малаикзабазул мухъал гьарулев»–абун.

Дун Аллагьасдасан جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъулаян** абуна гьеб щайт1аналъ, гьереси бицун. Гьеб тущманалда бич1ч1ана жиндир х1алк1олареблъи малаикзабазе макру гьабизе ва гьездаса бергьине. **Х1акълъунго Аллагь жиндир г1акъуба гучав вуго** гьаб щайт1аналъе ва гьелда нахърилълъаразе.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицана:

«Бадруялъул къоялъ иблис бач1ана жиндир къокъагун ва байрахъгун цадахъ мушриказухъе Суракъат ибну Маликил сураталда ва жиб нужее квербакъиялъе бач1араб бугин, жакъа нуж бергьинеги ругин гаргадана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас цо хъат ц1ураб ракь реххун мушриказ лъутизе байбихьараб мехалъ иблисалъе Жабраил малаик вихьана жиндехун вач1унев. Иблисалъги лъутизе байбихьана хадур ах1долел мушрикалги тун: «Мун киве лъутулев, Суракъат, мун нижер божарав чи гьеч1ищ?» – абун. «Дида нужеда бихьич1еб жо бихьана» – ян абун иблис цебеса т1аг1ана». Х1адис ибну Жаририца бицана.

49. Жидер рек1елъ унти бугел (иман гьеч1ел) г1адамаз ва мунапикъаца абураб г1ужги рехсе нужеца: гьал г1адамал жидер диналъ гуккун ругоян абун.

إِذۡ يَقُولُ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمۡۗ وَمَن يَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ﴿٤٩﴾

Жидее гьабизе к1олареб жо гьабизе лъугьун руго бусурбаби мушриказда рагъизе къват1ирги рахъун абураб маг1на буго гьеб раг1иялъул. Гьезие жаваб гьабун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **«Гьал г1адамал руго Аллагьасда иман лъун гьесда тавакал т1амун ругел. Гьесда тавакал т1амун щив чи вугониги, гьезие квербакъулев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго, жиндир гуч бергьарав ва жиндир пиша х1акимияв.**

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾

50. Дуда бихьун бук1арабани, я гьав г1енеккарав чи, Бадруялда мушрикал хвезарулел рук1араб х1ал – дуда ц1акъ зах1матаб х1ал бихьилаан. Гьезул рух1ал рахъулел рук1ана **малаикзабаца жидер гьурмалги, мугъалги кьабулаго ва гьездаги абулеб бук1ана «Нужеца ч1аме боркьараб жужах1алъул г1азаб» – абун.**

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾

51. Гьаб г1азаб буго нужее нужер куфруялъе ва г1асилъаби гьариялъе бугеб жазаъ. Х1акълъунго Аллагь цониги чиясе зулму гьабулевлъун гьеч1о. Нужее гьабулеб жоги зулму гьеч1о, нуж жиндие мустах1икълъараб г1азаб буго.

كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾

52. Гьал нужеде данде ругел капурзабазул хьвади ва г1амал пирг1авнил къавмалъул ва гьезда цере рук1аразулги г1амал буго. Гьел къавмаз гьереси гьаруна Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ аятал ва аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ. Цинги т1адег1анав Аллагьас гьезие г1азабги гьабуна, гьел гьалаг гьаруна **жидерго г1асилъи ва мунагь сабаблъун. Х1акълъунго Аллагь ц1акъ къуват бугев вуго. Жинда г1асилъаразе гучаб г1акъуба гьабулевги вуго.**

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾

53. Гьел цересел умматазе гьабураб г1азаб ва гьалаг гьари Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1иналъе г1оло буго жинца умматалъе кьураб ниг1мат т1аса босуларев, гьеб умматалъ к1удияб мунагь гьабун гурони.

Аллагьас жиндир ниг1матал балагьлъунги сверизаруларо гьеб къавмалъ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъейлъун бугеб к1удияб ниг1мат куфрулъун сверизабун гурони. Маккаялъул къурайшаз жидее бугеб бечелъиги, божилъиги, сахлъиги харж гьабун Мух1аммад аварагасде

ﷺ инкар ккуна, муъминзабазе къварилъиги гъабун, бит1араб диналдаса г1адамал нахъч1вана. Ва гъезда Бадруялда г1акъубаги г1азабги рещт1ана. **Х1акълъунго Аллагь жинда кинабго жо раг1улев ва кинабго жо лъалев вуго.**

كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَـٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَـٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾

54. Пирг1авнил ва гъесдаги цере рук1арал умматазул капурал г1адамазда релълъун буго гъал капурзабазул нух ва г1амал: жидеца Аллагьасул авараг ﷺ гъереси гъавурал ва гъесие кьурал муг1жизаталги гъереси гъарурал. Дица гъел къавмал гъалаг гъаруна жидер мунагьал сабаблъун.
Цоял т1упан т1ун гъанкъизаруна, цоял ракьалъ къулч1ана, цоязда ганч1азул ц1ад базабуна, цогидазда зодиса пири ва ц1а реч1ч1ана. **Пирг1авнил къавмги дица ралъдалъ гъанкъизабуна. Гъел киналго жидеда г1азаб щварал умматал рук1ана жидеца зулму гъабулел. Куфру-ширкалъул, г1асилъи-пасикълъиялъул агьлу.**

إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾

55. Х1акълъунго Аллагьас ракьалда т1ад рижарал, гьенир хьвадулел, бищунго квешал х1айваназ руго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал г1адамал. Гъел руго жидеца иман лъоларел, куфруялда жанир т1ерхьарал г1адамал.

ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِى كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾

56. Гъаб аят рещт1инабуна бану Къурайзат абулеб ягъудиязул къавмалъулъ, жидеца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе къот1и гъабун бук1арал бусурбабазде данде рагъиларо абун, цинги жидеца гъеб къот1и хвезабурал.
мушриказе квербакъи гъабиларо абун дуе къот1и гъабун рук1арал, цинги жидеца гъеб къот1и хвезабулел ва цогиги къот1аби хвезабулел, гъеб къабих1аб г1амал гъабизе Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ жалги х1инкъуларел.
Гъал бану къурайзат абулел ягъудияз Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе гъабураб къот1иги хвезабун Бадруялда рагъ бугеб мехалъ Маккаялъул мушриказе ярагъалдалъун кумек гъабуна. Жидеда гъеб иш бадибч1вай гъабун к1ал гьикъидалго, жал гъалат1лъун ругин, жидеда к1очон танин абун гъедарана ва ц1идасан къот1и гъабуна.

Цинги хандакъазул гъазават бугеб мехалъ гьаб къот1иги хвезабуна, жалги капурзабигун цадахъ лъугьана.

57. Рагъ гьабулаго гьел къот1и хвезабулел г1адамазда дур кверщел батани, Мух1аммад ﷺ, дуца гьезда гучаб кьаби щвезабе ва гьезие къуватаб г1азабги гьабе, гьезда хадур ругел х1инкъулеб х1алалъ. Ва гьединаб х1алихьатаб жо гьабизе жидеда рак1алдаго кколареб х1алалъ. **Гьел хиянатчаг1азда щвараб къо гьезие ваг1залъун бук1ина ва гьединаб жо гьабизе х1инкъила.**

فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

58. Дургун къот1иялда бугеб цо къавмалъ хиянат гьабиялда мун х1инкъараб мехалъ, дуца гьезулгун къот1и биххе, Мух1аммад ﷺ загьирго, гьезда лъазабун дуца къот1и биххараблъи ва мун гьездехун рагъ гьабизе х1адурун вук1инги. Гьездаги дудаги гьоркьоб къот1и бугебг1ан мехалъ дуца къот1и хвезабуге. **Х1акълъунго Аллагьасе рокьуларо жидеца къот1и хвезабулел г1адамал.** Жидер аманат гьеч1ел, жидеца раг1иги кколарел.

وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً فَانبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ﴿٥٨﴾

59. Бадруялда рагъдаса нахъруссун арал мушриказда рак1алде ккоге абе жал Аллагьасухъа جَلَّ جَلَالُهُ **рорч1ана абун.** Гьел дир ихтияралда гъоркь руго ва дида кодор руго. **Гьез дун г1ажиз гьавуларо дие бокьараб жо гьабизе.** Гьел гурезги ва кинабго махлукъаталъ г1ажиз гьавуларо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьараб жо гьабизе. Жиндир г1ажал ва къадар щвараб мехалъ т1убазабула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир х1укму.

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا ۚ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾

60. Тущманасда данде рагъ гьабизе нужеца х1алк1вараб х1алалъ х1адурлъи гьабе: ярагъ бук1а, г1адамал рук1а, рет1ел-квен бук1а ва цогидаб жинда х1ажалъи кколебщинаб жо х1адур гьабе. Рагъуе г1олохъаби куцай: загьираб къуваталъул рахъалъан ва рух1ияб къуваталъул рахъалъанги. **Гьединго рагъда рачунел чуялги х1адур гьаре:** жал куцун, хьихьун, кьили-т1енк х1адурун. Г1алимзабаца абуна: Гьаб масъала гьаб бак1алда рехсеялъе сабаб буго

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾

Бадруялда рагъулеб мехалъ бусурбабазул х1адурлъи бук1унгут1и. Бусурбаби кант1изарулел руго х1адурлъиги гьеч1ого, бук1ине кколеб къадар ярагъги, къуватги, г1адамалги гьеч1ого бергьенлъи щвей кидалго бук1унареблъиялда. **Гьединаб х1адурлъиги гьабун нужеца Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ва нужер тущман х1инкъизавизе:** загьирал тущбаби капурзаби х1инкъизаризе. **Ва гьел гурел цогидал тущбабиги х1инкъизаризе:** мунапикъзаби х1инкъизаризе, нужеда гьоркьор ругел балъгоял тущбаби. **Гьел тущбаби руго нужеда жал лъаларел, ва амма Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **лъала мунапикъзаби** ва гьезул рек1елъ ругел хиянатал къасдалги. **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **дин т1адег1ан гьабизе г1оло гъазават гьабизе нужеца кьураб напакъа буго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужее гьелда данде т1убараб жазаъ гьабулеб ва щибго жо нукъсан гьабун Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **зулмуги гьабуларо.** Гьелъул г1аксалда г1емерго ц1ик1к1изабун ажру-кири гьабула.

Мух1аммад Г1али Сабунияс абуна: Т1адег1анав Аллагьас нилъеда амру гьабулеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тущбабигун рагъизе къуват х1адуре абун. Гьаб раг1иялъ щвей гьабула гьеб къуваталъул киналго рахъазда: рух1ияб (динияб) къуваталда ва загьираб къуваталдаги. Загьираб къуват бук1ине ккани чара гьеч1еб жо буго бусурбабазул ярагъ бук1ин жидецаго гьабураб, ярагъ гьабулел заводал рук1ин, гьеб яргъие къвариг1унебщинаб алат ва сурсат (боеприпасы) гьабулел заводал рук1инги.

Бусурбабазул тущбабазда лъала нилъер цониги ярагъ гьеч1еблъи жидехъан бичун босараб гурони. Гьеб ярагъги нилъее бичула заман лъугьараб, басралъараб. Гьеб ярагъ нилъее бичингун цадахъ жидеца х1адурун бук1уна гьелде дандле ч1олеб ва гьелдасан г1емерго лъик1аб ярагъ. Гьез нилъее ярагъги бичула бусурбаби цоцаде рагъизе ва гьезул къуват заг1ип гьабизе.

Капурзабазул гьеб мурад бусурбабаца т1убазеги гьабула: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ва жидер тущман капурчиги живго тун, цоцазде данде рагъула ва цояс цоялги ч1вала. Бусурбабаца жидеда данде буссинабулеблъи лъалеб бугони капурзабаца гьезие цох1о патронги бичун кьоларо. Гьаб ярагъ бичун босиялда жаниб цогиги к1удияб зарал буго. Бусурбабаца жидер бечелъи кьолеб буго капурзабазе, гьезул къват1иб рехизе ва биххизе (утилизация) мех щвараб ярагъалъухъ.

Ракьалда т1ад исламияб дин бук1ине ккани бусурбаби хьвадизе ккола исламияб диналъул аслу Къуръаналъ ва х1адисалъ малъухъин. Гьел хьвадизе ккола кинабго г1аламалъул рах1матлъун ва муг1алимлъун вугев, Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг хьвадараб нухдасан,

гьесда хадур рук1арал жидеда Аллагь разилъаял асх1абзаби хьвадараб нухдасанги. Гьедин хьвадараб мехалъ т1адег1анав Аллагьас нилълъ капурзабазул лагъзаллъун рук1иналдасан хвасар гьарула ва къадру бугеб, нилълъ гьел капурзабаца к1одо гьарулеб, гьел нилъедасан х1инкъулеб ч1аголъи кьола.

Бусурбабазе х1акъирлъиги г1одорег1анлъиги г1ела цо хъат ч1валеб г1адаб ракьалда т1ад г1уц1араб жугьут1азул пачалихъалъ Палестинаялъул бусурбаби жидеего бокьа-бокьараб х1алалъ х1акъир гьарулел рук1ин ва гьел жугьут1азде данде рахъине исламиял пачалихъал х1инкъулел рук1ин. Жегиги бусурбабазе х1акъирлъи г1ела Америкаялъ бокьараб къоялъ бокьараб бак1алда т1аде бомбабазул ва ракетазул ц1ад базабулеб бук1ин ва гьеб жидеца гьабулеб иш бит1араб буго абизе исламиял пачалихъазул бут1рулги т1амулел рук1ин. Киналниги рагъалги бусурбабазул ракьазда т1ад руго, киналго квешал г1адамалги бусурбаби руго ва гьел бусурзабазде рагъ гьабулелги, гьел квешаллъун гьарулелги капурзабазул гьабилъун ругел, щайт1абазул гьудулзабилъунги ругел бусурзабазда гьоркьосан рахъарал мунапикъзаби руго.

Цох1ого Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьарана абун, какал ран магьдина ц1алана абун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бусурбабазе бергьенлъи кьоларо, х1атта Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ щцим бахъин рещт1уна гьел г1адамазде. Бусурбаби тущманасдасан бергьине ккани, гьабизе кколеб сабаб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда малъун буго ва гьеб сабаб гьабун гурони исламияб дин ракьалда т1ад бук1унаро. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда амру гьабураб сабабги гьабун цинги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ таваккалги т1амун, гьесдасан квербакъиги т1алаб гьабун хьвадараб мехалъ, Аллагьас квербакъиялде хьул лъезе бегьула ва божизеги бегьула.

Бет1ергьан Аллагьасул х1икматалдалъун халкъалъул маслах1атал хурхинарун руго сабабазда. Бук1ине кколеб сабаб гьеч1ого цо жо лъугьин Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1алк1олъиялда бугеб жо буго ва гьелда г1адат билълъараб гуреб жоян абула: карамат, муг1жизат абула. Масала, цо чи вакъун вугони, цинги гьев чи г1одовги ч1ун дун вакъун вуго абун жив г1одунилан гьев г1орц1уларо. Цо чи жив квачан вугони ва квачан вугилан зигардуниллан хинлъуларо. Гьав к1иявго чияс т1адеги рахъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бихьизабураб нухда ризкъи т1алаб гьабуни, гьазие ризкъиги щола, ц1ул-ц1а, рет1ел т1алаб гьабуни, гьебги щола. Гьанжеги гьев к1иявго чи я г1орц1уларо, яги хинлъуларо жидеца гьеб ризкъи кванан гурони ва ц1аги бакун гьелда аск1ов г1одов ч1ун гурони.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лагъзадерил г1узру къабул гьабула ахираталда жинда цере заг1ипаллъун, пакъираллъун, г1одорег1аналлъун рахъун ч1езе гьарураб къоялъ. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир лагъзадерида ц1акъ гурх1улев, гьезие лъик1лъи бокьулевги вуго. Ва амма щибго г1амал гьабич1ев чиясул г1узру щиб бук1инеб? Кьижун вугев ворч1изе мех щун буго, ворч1ун вугев кант1изе мех щун буго, кант1арав х1алт1изеги мех щун буго. Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъа, я Аллагьасул лагъзал ва гьев разилъи т1алаб гьабун хьваде!

﴿وَإِن جَنَحُوا۟ لِلسَّلْمِ فَٱجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ٦١﴾

61. Нужер тущбабаца рекъел гьабиялда ва рагъ гьоркьоб къот1изабиялда къасд гьабуни, дуца гьеб маслих1ат босизе къасд гьабе, гьелда жаниб бусрбабазе х1инкъи ва хиянат гьеч1еблъи лъараб мехалъ. **Дуца тавакклги т1аме Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ, х1акълъунго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вугелъул нужеца бицунеб жо раг1улев ва нужеца гьабулеб жоги лъалев.**

﴿وَإِن يُرِيدُوٓا۟ أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِۦ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ٦٢﴾

62. Гьеб рекъел-маслих1ат гьабиялдалъун тущбабазе бокьун бугони дуе хиянат гьабизе, х1акълъунго гьеб хиянаталдаса мун ц1унизе дуе Аллагь جَلَّجَلَالُهُ г1езе вуго. Х1акълъунго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца дуе квербакъи гьабурав: малаикзаби рещт1инарун ва дуда мут1иг1ал муъминзабаздалъунги, Мадинаялъул ансараздалъун.

﴿وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٦٣﴾

63. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца муъминзабазул рак1ал цоцаде рекъезе гьабурав. Цоцазде тущманлъиялда ва рагъазда рук1арал бат1и-бат1иял кьибил-тухумалъул ва къавмазул муъминзаби цоцазе вацаллъун лъугьана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе ругел муг1жизатаздаса цо муг1жизат буго гьаб.

Къурт1убияс абуна: гьел г1арабиязул цояс цогидасда цо хъат кьабунин абун гьел цояз цоял ч1ван рагъулел рук1ана ва ц1акъ гучаб жагьилияб ах1макълъиялда рук1ана. Т1адег1анав Аллагьас гьезда гьоркьоб рекъел гьабуна иманалдалъун, гьезул тущманлъи рокьилъун сверизабуна, гьезул цоцаздаса рик1к1алъиги г1агарлъиялде бусизабуна. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин сабаблъун жидерго капурав вацги эменги ч1валелллъун лъугьана»-абун.

Гьаб ракьалда т1ад бугеб кинабго бечелъи дуца кьуниги, дуда

гьел рекъезаризе к1везе бук1инч1о, Мух1аммад ﷺ**. Кинниги Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **рекъезаруна гьезул рак1ал цоцазде.** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вугелъул гьезул рак1азул бет1ергьан, жиндие бокьараб рахъалде гьел ц1азе к1олев. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жиндир гуч бергьарав хан ва г1адлу бит1арав х1аким.**

Жинда Аллагь разилъаяв Мужагьидидаса бицана: гьес абуна Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1оло цоцазе вокьарав к1иго чи данделъараб мехалъ ва жидеца квер босун гьел цоцазе гьимараб мехалъ, гьезул мунагьал гъун (гьарщун) г1одоре уна, гьури пулеб къоялъ гъвет1алъул ракъварал т1анхал гъун унеб г1адин»–абун.

Г1убадат абулев чияс гьесда абуна: «Гьеб иш ц1акъ бигьаяб жо буго гурищ» – абун. Мужагьидица абуна: «Дуца гьеб раг1и абуге Г1убадат! Дуца Аллагьасул калам ц1алич1ищ: «Ракьалда т1ад бугебщинаб бечелъи кьуниги, дуда гьезул рак1ал рекъезаризе к1оларо» – абураб. Г1убадатица абулеб буго: «дида лъана гьев Мужагьид дидасан ц1ик1к1ун ва лъик1 пикъгьу (шариг1ат) лъалев, жинда жо бич1ч1улев вук1ин»- абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ حَسۡبُكَ ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٦٤

64. Я гьав Бичасул авараг ﷺ**! Т1адег1анав Аллагь г1езе вуго дуеги ва дуда нахърилълъарал муъминзабазеги жинца нужер тадбир гьабулевлъун, нужее цоги щивго чи х1ажат гьеч1о жинда божизе ва жиндаса квербакъи т1алаб гьабизе.**

Х1асанул Басрияс гьаб аяталъул маг1на гьабуна: «Я Бичасул авараг ﷺ! Т1адег1анав Аллагь ва гьесда иман лъурал муъминзаби г1езе руго дуе» – абун.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ حَرِّضِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ عَلَى ٱلۡقِتَالِۚ إِن يَكُن مِّنكُمۡ عِشۡرُونَ صَٰبِرُونَ يَغۡلِبُواْ مِاْئَتَيۡنِۚ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّاْئَةٞ يَغۡلِبُوٓاْ أَلۡفٗا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَفۡقَهُونَ ٦٥

65. Я гьав Бичасул авараг ﷺ**! Дуца муъминзабазул рак1 гьесизабе капурзабазда рагъ гьабизе.**

Х1акълъунго Бичасул аварагас ﷺ гьезул рак1ал гьесизарулел рук1ана ва жинца абуна: «Нуж рахъа, я муъминзаби, зобал-ракьалг1ан г1ат1идаб алжан нужее щолеб гъазават гьабизе» – абун.

Цинги цо асх1аб цевег1ан къана, жинда Аллагь разилъаяв, жиндир хвалченалъул лъелги бекана, рухьбиги т1ут1ун рана ва хъатинир рук1арал чамастакал кваназе къасд гьабуна. Цинги гьел чамастакал кодосан г1одоре реххун гьес абуна: «Гьал кванан лъугьинег1ан ч1аго

хут1ани гьеб г1умруги халатаб буго» – абун. Цинги жив тущбабазда гьоркьове к1анц1ун вагъизе жувана ва гьеб бак1алда шагьидлъана.

Нужер Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъун рагъда сабру гьабулев къого чи вугони, гьел бергьине руго к1инусго тущманасда т1ад. Нужер нусгояв вугони азарго капурчиясдасаги бергьине руго. Гьеб къавм бугелъул жидеда щибго жо бич1ч1улареб ах1макъаб къавм.** Нуж ругелъул Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун, исламияб дин ракьалда бук1иналъе г1оло рагъулел мужагьидал.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Т1адег1анав Аллагьас муъминзабазда гурх1ун гьаб аяталъул х1укму насхо гьабуна ва к1иго чиясде данде цо чи вагъи паризаяб гьабуна. Ва амма гьаб аяталда жаниб бугеб роххел бицин: «Цо муъминчи анц1го капурчиясдаса бергьине вуго» абураб, гьаб роххел нахъе хут1араб буго ва чанги гъазават буго муъминзабазул дагьал аскараз капурзабазул рик1к1ен г1емерал боял къезарураб.

ٱلۡـَٔـٰنَ خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمۡ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمۡ ضَعۡفٗاۚ فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّاْئَةٞ صَابِرَةٞ يَغۡلِبُواْ مِاْئَتَيۡنِۚ وَإِن يَكُن مِّنكُمۡ أَلۡفٞ يَغۡلِبُوٓاْ أَلۡفَيۡنِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ٦٦

66. Гьанже Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее бигьалъи гьабулеб буго ва гьесда лъана нужеда гьоркьор цо-цо заг1ипал г1адамал рук1ин:** иман заг1ипал, черх заг1ипал. **Нужедаса нусго чи вугони Алллагьасе г1олон вагъулев ва гьениб щолеб къварилъиялде сабру гьабулев, гьел бергьине руго к1инусго чиясдаса. Нужедаса азарго сабру бугев мужагьид вугони, гьел к1иазарго капурчиясдаса бергьине руго, Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **изнуялдалъун ва кумекалдалъун. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жидеца сабру гьабулел г1адамалгун цадахъ** гьезие квербакъулевлъун, гьел ц1унулевлъун. Живгун цадахъ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вугев чи вуго жив бергьунев.

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسۡرَىٰ حَتَّىٰ يُثۡخِنَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنۡيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلۡأٓخِرَةَۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ٦٧

67. Цониги аварагасда рекъараб гьеч1о жинца асирзаби кквезе цинги гьел нахъе кьун фидаъ (выкуп) **босизе, жинца рагъги г1емер гьабун, капурзабиги х1инкъизарун, ракьалда т1ад дин бак1лъизабизег1ан ва капурзаби данде рагъизе к1оларедухъ ч1ван, лъукъун г1одор ккезаризег1ан. Нужее дунялалъул дагьабго маг1ишат бокьун буго гьеб фидаъ босун. Т1адег1анав Аллагьасе бокьун буго нужее лъик1аб ахират бук1ине:**

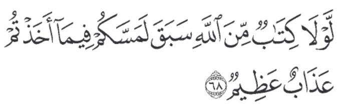
Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин гуч гьабун, гьесул тущбаби ч1ван нуж хьвадизе, цинги нужее ахираталда абадияб алжан бук1ине. **Жиндир гуч бергьарав вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ва жинца лагъзадерие гьарулел тадбиразулъ х1икмат бугев, гьезие маслах1ат бугеб жо гьабулев вуго.**

Гьаб цебе араб аят рещт1инабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас абуна: *Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Бадруялда капурзаби х1инкъизарун лъутизаридал, гьезул лъабкъоялда анц1гояв ч1вадал ва гьедиг1анго асирги гьаридал, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас асх1абзабазда мушавара гьабуна гьел асирзабазе щиб гьабундай лъик1 абун.*

Жинда Аллагь разилъаяв Абубакарица абуна: «Я Бичасул расул! Гьал руго нилъер г1агарал чаг1и, нилъер вацг1алзаби. Дида лъик1 бихьула гьазухъан пидят (выкуп) босизе ва гьел нахъе риччазе. Гьездаса босараб жо нилъее капурзабазде данде рагъизе къуват ц1ик1к1инабизе бук1ина. Гьалги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ иманалда т1орит1ани нилъее квербакъулеллъун рук1ина» – абун.

Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дуда щиб жо лъик1аблъун бихьулеб, я Хат1абил вас» – абун. Дица абуна: «Валлагьи, дида гьаб Абубакарил г1акълу лъик1аблъун бихьуларо. Дида лъик1 бихьула дица дир г1агарав чиясул бет1ер къот1изе, Г1али асх1абасеги изну кьезе Г1укъайлил бет1ер къот1изе (жиндир вацг1ал), Х1амзатиеги изну кьезе жиндир вацасул бет1ер къот1изе, (жинда Аллагь разилъаяв Г1аббас вуго гьев). Т1адег1анав Аллагьасда лъазе нилъер рак1азулъ гьеч1еблъи мушриказдехун рокьа-хинлъи ва гурх1ел. Гьал г1адамал руго капурзабазул бут1рул ва гьезул ханзаби» – абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе дир г1акълу бокьич1о, Абубакарил г1акълу бокьана ва асирзабазухъа фидят босана. Метерисеб къоялъ дун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе индал дида гьевги, жинда Аллагь разилъаяв Абубакарги к1иявго г1одулел ратана. Нуж г1одизе гьабураб жо щиб абун дица гьикъидал Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «дун г1одулев вуго дир асх1абзабазда Бадроялъул асирзаби хвасар гьари лъик1 бихьун гьеб г1акълу босиялда. Х1акълъунго дида г1азаб бихьана нужеде рещт1ине хъин бук1араб гьаб гъвет1алдасанги нужеде г1агарда щун.»- абун. (Х1адис дагьабго къокъ гьабун хьвана). Х1адис имам Ах1мадица бицана.



68. Жиб ццебе ккараб Бет1ергьан Аллагьасул х1укму бук1инч1еб ани: (ижтигьад гьабун хат1алъарасе г1азаб

гьабун гут1и). Ижтигьад абула жинда х1ал к1вараб х1алалъ ях1 бахъун шарг1алда рекъараб х1укму гьабиялда. **Гьаб нужеца босараб фидаъ сабаблъун нужеда к1удияб г1азаб щвезе бук1ана.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагас ва асх1абзабаца мушавара гьабун, ижтигьад гьабун, пидят босун лъик1 абун х1укму гьабун хадуб решт1изе гьабураб бугелъул гьаб аят, гьезие г1акъуба гьабуларо ва мунагьлъунги хъваларо жидеца пидят боси.

69. Нужеца х1алалаб, бац1адаблъун кванай, я гьал гъазават гьабулел г1адамал, рагъдаса нужее щвараб гъанимат.

فَكُلُوا۟ مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ٦٩

Гьеб нужер х1алт1ухъ щвараб мухь буго ва нужер х1алт1иги бищунго бац1адаб ва х1алалаб буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *дие ризкъи гьабун буго дир хечалъул раг1адалда гьоркь»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъа** гьесул амру-нагьюялда хилиплъизе. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго муъминзабазда ц1акъ гурх1улев, тавбо гьабуразул тавбо къабул гьабун гьезул мунагьал чурулев.**

70. Я гьав Бичасул авараг! Нужеда кодор ругел асирзабазда абе: Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **лъалеб лъик1лъи нужер рак1азулъ батани, нуж иман лъеялъулъ рит1ухъал ратани ва нужер иман лъуна абураб раг1и бит1араб батани, Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее кьезе буго нужехъан босараб фидаалдаса лъик1аб ва г1емераб боц1и. Нужер мунагьалги чуризе руго ццере гьарун арал г1асилъабазул. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жив гурх1улев ва жинца мунагьал чурулев вуго.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّمَن فِىٓ أَيْدِيكُم مِّنَ ٱلْأَسْرَىٰٓ إِن يَعْلَمِ ٱللَّهُ فِى قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ٧٠

Байзавияс абуна: гьаб аят решт1инабуна жинда Аллагь разилъаяв Г1аббасил х1акъалъулъ, Бадруялда асирзабазда гьоркьов вук1арав. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Г1аббасида абуна дуца фидаъ кье дуда цебесан ва дур вацасул васалазда цебесанги: Г1укъайл ва Навпалида цебеса. Гьеб фидаъ кьун хадуб Г1аббасица абуна: «Я дир вацасул вас! Гьанже дуца дун танаха г1умруялъ Къурайшияздаса нечолевлъун»-абун (ай дир кинабго маг1ишат ана дуца, дунги мискин гьавуна).

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «кибе араб дур месед, мун къват1ив вахъунеб мехалъ дуца Умулпазлихъ кьураб. Дуца гьелдаги абуна: «Дида лъаларо гьаб сапаралъ щиб дир кколебали. Дун т1ад вуссинч1они гьеб месед дуеги дир хъизамалъеги буго»-абун. Г1аббасица абуна: «гьеб хабар кин дуда лъараб»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «дида гьеб дир Бет1ергьан Аллагьас бицана»-абун.
Цинги Г1аббасица абуна: «Дуца бицараб жо бит1араб буго абун нуг1лъи гьабула дица, цо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев цоги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьеч1ин ва мун гьесул расул вугин абунги нуг1лъи гьабула. Валлагьи, щивниги чи вук1инч1о гьаб хабар лъалев, дица гьеб меседги Умулпазлихъ бец1аб сардилъ кьун бук1ана»-абун. Хадуб жинда Аллагь разилъаяв Г1аббасица абулаан: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дие кьуна дихъан аралдаса г1емерго лъик1аб жо: Дихъе зам-замалъул ихтияр кьуна, гьеб дие хирияб буго кинабго маккаялъул бечелъиялдаса. Дир хьулги буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дир мунагьал чурила»-абун.
Жинда Аллагь разилъаяв Анас ибну Маликидасан бицараб халатаб х1адисалда жаниб буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе Бах1рейналъул г1арац месед бач1араб мехъалъ, жинда Аллагь разилъаяв Г1аббасида аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна гьенисан дуе бокьарабг1ан къадар босе абун. Цинги Г1аббасица гьеб г1арац-меседалдаса жинда т1аде рет1ун бук1араб цо рет1ел ц1езабуна ва гьеб эхеде борхизе к1оларого хут1ана. Гьес Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда: абуна цоясда амро гьабе гьаб эхеде борхун дир мугъалда лъеян абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «гьабиларо»-абун. Г1аббасица абуна: «Гьедин батани дуца лъе гьаб дир мугъалда т1ад»-абун. цингиги аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна: «лъеларо»-абун. Г1аббасица рат1лилъ бук1араб г1арац-меседалдаса дагьаб къадар г1одобе бана ва жинда борхизе к1вараб жоги мугъалда лъун масжидалдаса къват1иве лъугьана. Гьев цевесса т1ерхьинег1ан хадув валагьун, гьесул боц1уда бугеб хьулалда г1ажаиблъун аварагги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вук1ана.
Ц1акъ берцинал къисаби г1емер руго къуръаналда жанир хириял асх1абзабазул бицарал. Гьениб щибго жо бахчун гьеч1о ва балъго тун гьеч1о. Г1агарав чиги, г1агарлъи гьеч1ев чиги цох1о даражаялда руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шарг1алда. Гьав Г1аббас жинда Аллагь разилъаяв Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул инсул вац вуго Къурайшияз нечезавун Бадроялда вагъизе вач1ун вук1арав, жив асирлъун ккелалдего иман лъунги вук1арав.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул г1адло бит1араб бук1иналъе

г1аламатги буго иман лъун бук1ин лъаниги гьев Г1аббасидаса фидаъ боси: нилъеда данде вагъулев тущманас нилъехъ асирлъун ккун хадуб иман лъуни гьев чи ч1вазе бегьуларо, амма лагълъун хут1ула ва гъаниматалъул боц1игун цадахъ мужагьидазе кьола. Гьав Г1аббасил вас вуго гьаб Къуръаналъул тафсиралда ва таржамаялда жанив г1емер рехсолев Ибнуг1аббас: Къуръаналъе бищун цебе жинца тафсир гьабурав, аварагас ﷺ жиндие г1елму кье абун дуг1а гьабун умматалъул г1елмудул ралъад абун жинда ц1ар бугев.
Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьазул баракат ва шапаг1ат нилъееги щвезабеги. Амин.

وَإِن يُرِيدُواْ خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُواْ ٱللَّهَ مِن قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

71. Гьал асирзабазда гьоркьор дуе хиянат гьабизе бокьарал г1адамал ругони Мух1аммад ﷺ, жидеца иман лъуна абун гьереси бицун: **гьел Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хиянат гьабурал руго гьалдасанги цере. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дур кверщел батизабуна гьезда ва гьел дур асираллъун ккезе гьаруна.** Гьанже хадубги гьез хиянат гьабуни Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул хиянат хвезабила. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинда кинабго жо лъалев г1алим ва жиндир г1адло бит1арав х1аким.**

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍۚ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمْ يُهَاجِرُواْ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْۚ وَإِنِ ٱسْتَنصَرُوكُمْ فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيْكُمُ ٱلنَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمِۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾

72. Х1акълъунго жидеца Аллагьасда ва аварагасда ﷺ иман лъурал г1адамал, гьеб иман лъеялъулъ жал рит1ухъал, жидеца Аллагьасул ва аварагасул ﷺ амруги т1убалел. **Жидер ват1ан тун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло гьижраги гьабурал. Цинги жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло жигьадги гьабурал гьезул чурхдуздалъун ва маг1ишаталдалъун.** Гьал сипатал руго мугьажиразул сипатал.
Жидеца гьал мугьажирал жанир рачарал, гьезие жидер ват1аналда решт1ине ва г1умру гьабизе рес рекъезабурал, цинги жидеца аварагасе ﷺ кверги бакъарал. Гьал сипатал руго ансаразул сипатал. **Гьаб к1ябго къокъа буго цо-цазул ирс босулел вализаби ва гьудулзаби.** Жидер диналда божилъи бугел г1адамалги руго. Цо-цазе квер бакъулел ва цо-цазе жидеца вацлъи гьабулел руго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас мугьажираздаги ансараздаги гьоркьоб

вацлъи гъабизабун бук1ана.

Жидеца иман лъурал, амма жидеца гьижра гъабун гьеч1ел ва жегиги Маккаялда ругел, **гьал г1адамаздаги нужедаги гьоркьоб гьудуллъи ва ирс гьеч1о гьел гьижра гъабун Мадинаялда рач1изег1ан.** Гьел купруялъул ракьалда ч1ун ругелъул гьезулги нужерги т1обараб гьудуллъи ва рокьа-хинлъи бук1унаро. Нужедаги гьездаги гьоркьоб нух гьеч1елъул.

Амма гьижра гъабизе бокьун ругел, киниги заг1ипал рук1ун гьижра гъабич1ого хут1арал муъминзабазул х1укму цоги аяталда бицана: гьезие мунагь-хат1а гьеч1о ва гьезда г1айбги ч1валаро.

Ибнукасирица жидеца иман лъурал амма жидеца гьижра гъабич1ел-абураб раг1иялъул тафсир гъабулаго абуна: гьел руго жидеца иман лъурал, амма жидерго ват1аналда, жидерго росабалъ ч1арал г1адамал. Гьезие гъаниматалдаса бут1а гьеч1о, муъминзабазул гьудуллъи-ваццлъиги гьеч1о, гьел гьижра гъабун Мадинаялда рач1изег1ан абун.

Гьал иман лъурал г1адамаз нужедаса квербакъи т1алаб гъабуни жидер дин к1одо гъабизе, нужеда т1адаб буго гьезие кумек гъабизе. Гьел нужер диналъул вацал ругелъул. **Ва амма нужергун рагъ гъабич1ого бук1ине къот1и бугел г1адамазда дандрахъун квербакъи гъабиларо дол муъминзабазе.** Къот1уе хилаплъи гъабиларо гьел капурзабаз къот1и хвезабун гьеч1ебг1ан мехалъ. **Х1акълъунго Аллагь жинда бихьулев вуго нужеца гъабулеб жоялъул загьирги, бат1инги.** Гьаб аяталда рехсараб ирс боси исламалъул авалалда бук1ана, хадуб ирсалъул х1укму бицун насхо гъабуна.

Ибнухат1ибица абуна: къот1и т1убазаби, божилъи хвезабунгут1и, гъабураб дарам биххунгут1иги исламалъул бищун к1удияб асло буго. щибаб къот1иги, дарамги божилъиги к1иго къокъаялда гьоркьоб бугеб жо буго лъабабилевлъун Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ вугеб. Гьал къот1абазе хиянат гъабурав чи Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хиянат гъабурав вук1уна: жиндир Халикълъун вугев ва жиндир амруялъул Маликлъунги вугев.

Къуръаналда жанир цогиги г1емерал аятал руго гьаб къот1и ва божи т1убазе т1адаб бук1иналъул бицунел. Гьаб къот1и т1убазаби т1адаб бук1ин киналго пачалихъазул, киналго миллатазул, щибаб кагътида хъван бук1унеб бищунго к1вар ц1ик1араб къанун буго. Ва амма гьеб кагътидаго хут1ун бук1уна ва къот1и т1убазаби ц1акъ надираб бук1уна. Щивав чияс к1алалъ бицунеб жо гьесул рек1елъ гьеч1еб буго ва бицараб жо кколев чиги гьеч1о. Киналниги къот1абиги х1ат1акь мерхьун, х1ал бугес ханлъи гъабулеб заман буго гьаб.

Кинабго жо ч1унтизабизе, бух1изе, пасад гъабизе рес бугел г1адамал

лъугьун руго х1акъаб жоялъул бет1ергьабилъун: гьез гьабураб жо нахъч1вазе к1олев чи гьеч1елъул. Ва амма муъминзабазул валиги, квер бакъулевги, тадбир гьабулевги жиндир гуч бергьарав, къадро к1удияв, жив цогояв Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго. Киг1анго зулму-пасалъи ракьалда т1ад ц1ик1к1аниги, ахир-къадги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир амру т1убазабула ва зулму чаг1аздаса рец1ел босула.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍۚ إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ ٧٣

73. Киналго капурал г1адамал цо-цазул вализаби руго.
Гьудулзаби руго, цо-цазе квер бакъулелги руго. Гьел капурзаби муъминзабаца гьудулзабилъун кквезе бегьуларо. **Гьаб цебехун рехсараб жо нужеца гьабич1они:** рагъуе х1адурлъи гьаби, ракьалда рагъул гуч бергьизабиги, мугьажиралги, ансаралги цо-цазул вализаби рук1ин. Квербакъи т1алаб гьабурал бусурбабазе квербакъи, къот1аби ва божилъи т1убазаби, капурзаби муъминзабаца гьудулзабилъун ккун гут1иги:
Ракьалда т1ад питна бук1ине буго ва к1удияб пасалъиги бук1ине буго. нуж капурзабаца щущах риххизарула, нужер ракьалги гьез рахъула, нужеда гьоркьоб щибго аманатги хут1уларо.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقّٗاۚ لَّهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ٧٤

74. Жидеца иманги лъурал, гьижраги гьабурал, жидер чурхдуздалъун ва боц1и-малалдалъун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло жигьадги гьабурал, жидеца мугьажиразе ват1ан кьурал ва гьел жанир рачарал, аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ кверги бакъарал,- гьал г1адамал руго х1акъикъиял муъминзаби, жидер иманги камилал, их1санги т1убарал.
Их1сан абула Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, ц1акъго напс къезабун хьвадиялда. **Гьезие Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан буго жидер мунагьал рахчи ва алжаназул сахаватал ниг1матал.**

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنۢ بَعۡدُ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ مَعَكُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ مِنكُمۡۚ وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ٧٥

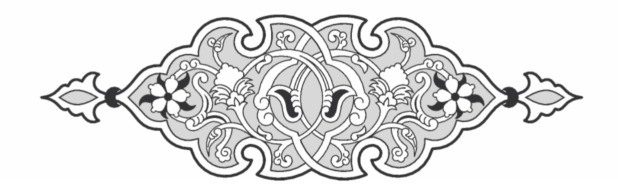
75. Авалаб гьижра гьабун хадуб жидеца иманги лъурал ва гьижра гьабун Мадинаялда рач1арал, цинги нужгун цадахъ гъазаватги гьабурал: гьал муъминзабиги нужедаса руго ва нужерги гьезулги х1укму цого буго ажро-кириялъулъ. **Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ шарг1алда рекъон насабалъул рахъалъан г1агарал муъминзаби рекъарал**

руго цо-цазул ирс босизе цогидал бусурбабаздаса. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго кинабниги цебехун бук1арабги нахъехун бук1инесебги жо.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб кинабго х1укмуги жиндилъ х1икмат бугеб, лъик1лъи бугеб, маслах1ат бугеб буго.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тавфикъалдалъун суратул Анфалалъе тафсир ва таржама хъван т1убана.

Т1адег1анав Аллагьас жив разилъиялъе сабаблъун ккезабеги ва ц1аларазе мунпаг1ат бугеблъунги гьабеги.



9. Сурату Тавбат



Мадинаялда рещт1инабураб, жинда жаниб нусиялда къоло ич1го аят бугеб.

Къуръаналъул бищун ахиралда рещт1араб сурат бугин гьабан абуна цо г1алимас. Аллагьасул свалат лъеяв Мух1аммад авараг Табукалъул гъазаваталдаса вуссараб заман бук1ана гьеб, гьижрияб тарихалъул ич1абилеб сон. Гьеб бук1ана ц1акъ зах1матаб гъазават: сапарги рик1к1адаб бук1ана, бакъул бух1и ц1ик1к1араб роол моц1ги бук1ана. Пихъал рарщараб, рукъор ч1ун рах1ат босизе кколеб г1адаб заман бук1ана. Т1адег1анав Аллагьас гьеб гъазаваталдалъун муъминзабазул иманалъул х1албихьи гьабуна. Мунапикъзабиги рат1а гьаруна.

Гьаб сураталда жанирги шарг1иял ах1камал рицун руго цогидал Мадинаялъул суратазда рицарал г1адин. Аслияб х1алалъ к1иго х1укму баян гьабун буго: мушриказулгун ва китабиязулгун бусурбабаца кинаб бухьен ва г1амал гьабулеб. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Румазулгун гъазават гьабиялда ах1араб мехалъ асх1абзабазул щиб х1ал бук1араб.

Мушрикалгун рук1арал къот1аби риххиялъе г1илла буго чанго нухалъ гьез ягьудиялгун цадахъ рекъон аварагасда ﷺ *ва асх1абзабазда рагъизе бальгоял х1укмаби гьари. Гьаб сураталъул авалалдасанго бай бихьун гьел мушриказда лъазабуна гьезулгун рук1арал къот1аби риххулел рук1ин, гьез гьанжеялдаса хадуб каг1ба рукъалда х1аж гьабизе бегьун гут1иги, мушриказулги муъминзабазулги цоцадехун кинабг1аги рокьа-хинлъи, гьудуллъи бук1ине бегьунгут1и. Бусурбабазе хиянатал гьарулел гьеч1они китабиял г1арабиялгун цадахъ рук1ине бегьиги бицана. Гьел китабияз къот1и хвезабун хиянат гьабураб мехалъ гьезда рагъ базе ккеялъулги бицана. Гьезул рак1азда жаниб бусурбабаздахун бугеб х1алхъублъи ва тушманлъи загьир гьабуна.*

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Румазулгун гъазават гьабизе къват1ире рахъинарулеб мехалъ бусурбабазул бук1араб х1ал баян гьабуна. Гьезул рокъор ч1езе бокьарал, гъазаваталда унелги заг1ип гьарун, гьел х1инкъулел харбал рицунел мунапикъзабазул х1ал бицана, гьезул исламалъе ва бусурбабазе бугеб заралги баян гьабуна. Гьезул нипакъалъул бат1и-бат1иял къаг1идаби рицана, муъминзабазда гьел лъазе ва гьездаса ц1унизе. Хирияб Къуръаналъ киналго гьезул

бальголъаби къват1ир ч1вазаруна ва муъминзабазе щибго щаклъи гьеч1ого гьел лъалеб х1алалъ баян гьаруна.

Цо-цо асх1абзабаца гьаб сураталда ц1ар лъун бук1ана: «Жинца къват1ир ч1вазарулеб»-абун, «г1азабалъул сурат»-абунги, гьалда жаниб г1емераб бицун бугелъул мунапикъазул сипатал ва гьезие бук1инесеб г1азаб.

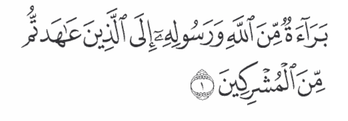
Гьаб сураталъул авалалда «бисмиллагь» хъвач1ого теялъе сабабцин гьеб буго абуна. (г1азабалъул бицунеб сурат бук1ин). Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: дица Г1али асх1абасда гьикъана: суратул Барааталъул авалалда «Бисмиллагь» щиб жоялъег1оло хъвач1еб абун. Г1али асх1абас абуна: «Бисмиллагь» буго аман ва божилъи, гьаб сурат буго аман борхиялдалъун ва хвалченалдалъун решт1инабураб абун. Гьабго раг1и абуна Супян ибну Г1уяйнатицаги.

Цо-цо асх1абзабаца абуна гьаб суратги, гьалда цебе бугеб «суратул анфал»-ги цох1о сурат буго, «бисмиллагьги» гьелъие г1оло хъвач1о абун. Гьаб раг1и бит1араб бук1ине рекъараб раг1и буго – абун.

Мунапикъазул цогиги х1илла макру бук1ана бусурбабазе зараралъе масжид бай ва гьелдехун г1адамал руссинаризе къасд гьаби. Гьаб х1илаги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ загьир гьабуна ва масжид Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун базе кколеблъи баян гьабуна.

Гьединго сураталда жаниб бицен гьабун буго муъминчиясул бищунго къиматаб сипат Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи бук1ин, ч1ух1и-рецц гьабизе ва жидедаго рак1 ч1ун рук1изе бегьун гут1и. Гьедин ругони щиб кколеблъи бихьизабуна Х1унайниялда гъазават бугеб мехалъ: г1емерал ругониги бусурбаби мурад т1убач1ого нахъ руссана.

Рагъ х1арам гьабурабункъго моц1алъул бицен буго. Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ рагъда ах1араб мехалъ щибго жоялда балагьич1ого, нахъбахъи гьабич1ого гьесие жаваб кьезе т1адаб бук1иналъул ва гъазаваталда инч1ого хут1арал муъминзабаз тавбо гьабиялъул, гьеб тавбо къабул гьабиялъул бицун буго.



1. Т1адег1анав Аллагь ва гьесул расул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьоркьов гьеч1о, гьел къват1ир рахъана, нужеца мушриказулгун гьарун рук1арал къот1абаздаса.

Тафсиралъул г1алимзабаца абуна: мушриказ Аллагьасул свалат салам

лъеяв аварагасе гъарурал къот1аби хвезарун хиянат гъабидалго, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гъабуна жиндир аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ гьезулгун ругел къот1аби риххе абун. Аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ жинда Аллагь разилъаяв Г1али асх1аб вит1ана х1еж гьабизе ун рук1арал муъминзабазда хадув гьаб сураталъул амру гьезда лъазабе абун. Гьеб бук1ана гьижраялъул ич1абилеб сон. Х1ажизабазул амирлъун вук1ана жинда Аллагь разилъаяв Абубакар. Жинда Аллагь разилъаяв Г1али асх1аб муъминзабазда цеве вахъана ва жинца гьезда лъазабуна ункъго х1укму:

1)-Гьаб соналдаса хадуб каг1ба рукъалда аск1ов цониги мушрик къазе бегьуларо.

2)-Каг1ба рукъалда сверун т1ад рет1ел гьеч1ого т1авап гьабизе бегьуларо.

3)-Алжаналда жанир лъугьунаро Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расул Мух1аммадидаги صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ иманлъун гьезда нахърилъларал г1адамал гурони.

4)-Аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ къот1и бук1арал г1адамаз гьеб къот1и жиндир заман т1убазег1ан ц1уне. Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расулги صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ мушриказулгун рук1арал къот1абаздаса къват1ир рахъарал руго.

فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢﴾

2. Нуж ракьалда божи бугелллъун хьваде, я гьал мушрикал, ункъго моц1алъ. Нижеца нужеда рагъ гьабиларо. Гьаб заман буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие кьураб жидеца пикру гьабизе ва тавбо гьабун исламияб диналде рач1ине.

Нужеда жегиги лъан бук1а, я гьал мушрикал, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **нужеца г1ажиз гьавулаpевлъи. Кир нуж ругониги гьесул г1азаб нужеде щвела.** Нужеца гьеб ширк те ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун г1иц1го гьесие гьабе г1ибадат. **Х1акълъунго Аллагь жинца капурзаби инжит гьарулев вуго.** Дунялалда асир гьарун, ч1ван инжит гьарула. Ахираталда жужах1алъул г1азабги гьабула.

وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۙ وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣﴾

3. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан ва гьесул расуласул рахъалъанги халкъалде лъазабулеб буго к1удияб х1ажалъул къоялъ** (къурбан хьолеб къоялъ) **Аллагьги** جَلَّجَلَالُهُ **гьесул расулги мушриказдаса т1убанго рат1алъарал, т1урал ругин абун.** гьезда гьоркьор

киналг1аги къот1абиги гьеч1о. **Нужеца тавбо гьабун, Аллагь ﷻ цо гьавун, гьесие г1ибадат бац1ад гьабуни, нужее лъик1 бук1ина гьеб ширкалда ва къосинлда ч1еялдаса. Нагагь тавбо гьабиялдаса нуж нахъч1ван ч1ани цинги нужеда лъайха Аллагьасухъа ﷻ нуж рорч1илареблъи** ва гьесул г1азаб нужеда щолеблъиги. **Дуца капурзабазда рохел бице Мух1аммад ﷺ, гьезие жинца ц1акъ унтизабулеб г1азаб бук1ине бугин абун.**

«Рохел бице» абиялдаса мурад бук1уна ц1акъго х1инкъи кьей ва гьел капурзаби х1акъир гьари. Къурбан къоялда к1удияб х1аж абун ц1ар теялъе г1илла буго г1умра гьабиялда гьит1инаб х1ажилан абулеб бук1ин.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1али асх1абасдаса бицана:

«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас дун «бараат» босун Маккаялда вит1улеб мехалъ дица абуна: Я расулаллагь! Дун мац1 пасих1ав гьеч1о ва г1адамазда цеве вахъун к1алъазе лъалевги гьеч1о абун. Аварагас ﷺ абуна: гьеб иш гьабич1ого рес гьеч1о я дунго ун я мун ун абун. Аварагасе ﷺ бокьун бук1ана жиндир бак1алда жиндир рукъалъул чи ине. Дица абуна: «гьедин батани дун ина»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Мун а, Аллагьас дур мац1ги бит1изабила (пасих1 гьабила) дур рак1ги х1акъаб жоялда т1обит1ила»-абун. Х1адис ибну исх1акъица бицана.

Цинги жинда Аллагь разилъаяв Абубакрида хадув гъедал гьес гьикъана: «Мун амирлъуниш, вит1арав яги дир амруялда гъокь вук1инейиш, (маъмурлъун) вит1арав»-абун. Г1али асх1абас абуна: «Дун маъмурлъун вит1ана» абун. Цинги жидеца х1аж т1убан хадуб къурбан хъолеб къоялъ «мина» абулеб бак1алда кинабго халкъ ах1ун данде гьаруна ва гьезда цеве вахъун Г1али асх1абас «бараат»-алъул амру гьезда бицана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул баракаталдалъун Г1али асх1аб ц1акъ мац1 пасих1ав, г1елму-г1акъло гъваридав, раг1и бег1ерав инсан лъугьана. Г1емераб бег1ераб раг1и буго гьесда г1унт1изабураб, г1емерал шиг1рабиги руго. «Нагьжул балагъат» (пасих1алъиялъул нух) абураб т1ехьги буго гьесул цо-цо раг1аби ва шиг1раби данде гьарун г1уц1араб.

إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ثُمَّ لَمۡ يَنقُصُوكُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَمۡ يُظَٰهِرُواْ عَلَيۡكُمۡ أَحَدٗا فَأَتِمُّوٓاْ إِلَيۡهِمۡ عَهۡدَهُمۡ إِلَىٰ مُدَّتِهِمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَّقِينَ ٤

4. Нужее къот1и гьабурал, гьелъие жидеца хиянатги гьабич1ел, нужеда данде рагъизе рач1унел цогидал капурзабазе кумекги гьабич1ел мушриказдаса къот1и биххарал гьеч1о бусурбаби. Гьезул къот1и нужеца т1убазабе ц1араб заман щвезег1ан ва

гьезие къот1и биххун хиянат гьабуге. **Т1адег1анав Аллагьасе рокьула жидеца гьесдаса х1инкъун къот1и т1убалел г1адамал.** Т1адег1анав Аллагьас нилъ кант1изарулел руго къот1и т1убай такъваялъул (Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи) г1аламат бук1иналда.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьаб «бараат» лъазабураб мехалъ кинанат абулеб кьибилалъул цо къокъаялъ гьабун бук1араб къот1иялъул ич1го моц1 заман хут1ун бук1ана ва Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьеб заман т1убазабуна абун.

فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلۡأَشۡهُرُ ٱلۡحُرُمُ فَٱقۡتُلُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَيۡثُ وَجَدتُّمُوهُمۡ وَخُذُوهُمۡ وَٱحۡصُرُوهُمۡ وَٱقۡعُدُواْ لَهُمۡ كُلَّ مَرۡصَدٖۚ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٥

5. Мушриказе заман ц1ан рагъ х1арамлъараб ункъго моц1 араб мехалъ. (зул х1ижаялъул къого къо, цинги мух1арам, сафар, рабиг1ул аввал, рабиг1уссаниялъул анц1го къоги) **нужеца гьел ч1вай кир нужеда гьел ратаниги:** Макка х1арамалда ругониги, цогидаб х1алалаб бак1алда ругониги. Жагьилияб заманалъ рагъ х1арам гьабурал моц1азулъ ругониги, цоги заманаялъ ругониги. **Нужеца гьел асирлъун кквe, жидер хъулбузда жанир ч1ани, гьел хъулби** (крепость) **сверун ккун жанир ч1ч1езаре:** гьез аман гьарун мут1иг1лъизег1ан яги ракъун хвезег1ан. Гьез рагъ гьабизег1ан яги асирлъун рач1изег1ан. **Нужеца гьел хьвадулел киналго нухалги хъаравуллъиялда гъокь ч1езе гьаре,** гьенисан хьвадизе тоге. Сапаразда жал унел нухалги гьукъе. Рагъалдалъун бугониги, х1илаялдалъун бугониги гьезие зарал щолеб гьел къезарулеб ва х1акъир гьарулеб нух ц1ехе ва гьеб нух х1алт1изабе. **Цинги гьез ширкалдаса тавбо гьабуни, исламияб диналда рач1ун паризаяб какги бани, боц1удаса закатги кьуни,** цогидал исламалъул нухалги х1алт1изаруни, **нужеца гьезие зарал гьабуге.** Гьел нужедаго релъарал бусурбаби руго ва нуж киназего шарг1ияб х1укму цо буго. **Х1акълъунго Аллагь вуго жив ц1акъ гурх1улев, жинца мунагьал чурулев ва тавбо къабул гьабулев.**

Гьаб аяталда ц1ар лъун буго хвалчадул аят абун. Къуръаналда жаниб бищунго къвак1араб рагъул х1укму бицараб аят буго гьаб. Цо г1алимзабаца абуна гьаб аяталъул х1укму насхо гьабуна абун сурату Мух1аммадалда бугеб ункъабилеб аяталъ: «Нужеда капурзаби данде ч1вараб мехалъ нужеца гьезул габуралда кьабе. Рагъ гьабун ч1ван, гьел заг1ип гьарураб мехалъ ва гьел х1инкъизе гьарураб мехалъ гьезул асирзабиги щулагьарун ккве, гьел хвасар гьаризе бегьила фидаъ босун, яги бусурбабазухъ хисун кьезеги бегьила…» абун. Цоги Г1алимзабаца

абуна: гьаб аяталъул х1укму насхо гьабураб гьеч1о ва мушриказе бугеб жазаъ гьаб буго абун.

Муслимица ва Бухарияс бицараб х1адисалда буго:

«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна дида Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *амру гьабун буго дица г1адамазда рагъ гьабе абун жидеца «лаилагьа иллаллагьу Мух1аммадун расулуллагь» абизег1ан, паризаяб какги базег1ан, закатги кьезег1ан»*-абун.

Гьаб хирияб аят ва Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис аслолъунги гьабун рагъ гьабуна жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1абас закат кьоларел г1адамазда. Ибнуасламица абуна: «Ц1акъ жинда г1елму бич1арав вук1ун вуго Абубакар жинда Аллагь разилъаяв. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ закат кьоларев чиясул какги къабул гьабуларо»-абун.

Гьаб заманалъ г1емерал бусурбаби руго какги балел к1алги кколел ва амма закаталъул щибго к1вар гьабуларел. Паризаяб как бай Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ кьолеб налъиялда релълъун буго, паризаяб закат мискин-пакъиразе кьолеб налъи буго. гьаб к1иябго налъи Къуръаналда жаниб чанго бак1алда цадахъ рехсон буго. Гьелдасан бич1ула закат кьей ц1акъ к1вар бугеб масъала бук1ин. Закат абураб раг1иялъул маг1на рац1ц1алъи буго. Боц1удаса закат кьураб мехалъ гьелъ боц1и бац1ад гьабула, гьелда баракатги бук1ула. Закат кьолареб боц1и бет1ергьанчиясе х1арамлъиялда сверула, баракатги бук1унаро. Ахираталда г1азабги бук1ула.

وَإِنۡ أَحَدٞ مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٱسۡتَجَارَكَ فَأَجِرۡهُ حَتَّىٰ يَسۡمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ أَبۡلِغۡهُ مَأۡمَنَهُۥۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَعۡلَمُونَ ٦

6. Мушриказул цо чияс дуда гьарани Мух1уммад, жив божуда те абун, дуца гьев чи божуда те, гьесие къварилъиги гьабуге, жинда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **калам раг1изег1ан** ва гьес пикро гьабизе исламияб диналъул ва дуца жинда ах1улеб шарг1иял х1укмабазул.

Гьев иман лъун дуда нахъвилълъине бегьила. **Цинги гьев чияс иман лъеч1они, дуца гьев чи жидирго ват1аналда щвезаве ва гьесие щибго хиянат-х1илла гьабуге.** Гьаб амру гьадин бук1иналъе ва дуца гьев чиясе божилъи гьабизе т1адаб бук1иналъе сабаб буго: **Гьел мушрикал рук1ин жидеда щибго жо лъалареб, жагьилаб ва ах1макъаб къавм.** Жидеда Къуръанги, х1адисги раг1ани, гьелъул пикруги гьабуни, гьезда жо бич1ияллда хьул буго.

Гьаб аяталдаса бич1изе т1адаб жо буго: исламияб дин капурзаби ва мушрикал гьезда хадур лъугьун гьел ч1валеб, хъолеб дин

гьеч1еблъи. Исаламалъул мурад буго гьел г1адамал х1акъаб, бит1араб нухда ах1и. Исламалъе квал-кал гьабураб мехалъ гьабула гьездехун рагъ. Х1акъабги, бат1улабги жо цо-цо мехалъ хвалченалъ гурони бат1а гьабуларо. гьеб мехалъ хвалчен х1алт1изабич1ого ресги бук1унаро.

كَيۡفَ يَكُونُ لِلۡمُشۡرِكِينَ عَهۡدٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِۦٓ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمۡ عِندَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۖ فَمَا ٱسۡتَقَٰمُواْ لَكُمۡ فَٱسۡتَقِيمُواْ لَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَّقِينَ ٧

7. Гьел мушриказе къот1и кин бук1инеб Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ гьесул расуласдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ аск1об, масжидул х1арамалда аск1об жидее къот1и гьабураб цох1о къокъаялъе гурони. Банубакрилал абулеб цо къокъа буго гьаб, жидеца гьабураб къот1и хвезабич1ел Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна гьел Маккаялъул агьло буго абун, микьабилеб соналъ Макка бахъун хадур иман лъеч1ого хут1арал. **Гьал г1адамаз къот1и хвезабич1еб мехалъ нужеца къот1и хвезабуге ва ц1араб заман щвезег1ан те. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рокьула гьесул г1азабалдаса х1инкъун амру т1убалел г1адамал.**

كَيۡفَ وَإِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ لَا يَرۡقُبُواْ فِيكُمۡ إِلّٗا وَلَا ذِمَّةٗۚ يُرۡضُونَكُم بِأَفۡوَٰهِهِمۡ وَتَأۡبَىٰ قُلُوبُهُمۡ وَأَكۡثَرُهُمۡ فَٰسِقُونَ ٨

8. Кин гьел мушриказе къот1и бук1инеб, нужедаса бергьине жидее санаг1ат ккарабго жидеца щибго къот1иги божилъиги ц1унуларел. Жидер к1алаздалъун нужеда жал разиял ва нужги рази гьарулел, амма рек1елъ нипакъ бугел. Гьезул г1емериселги пасикъзаби руго. Мунагь-х1акъалъул к1вар гьеч1ел, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1лъиги гьеч1ел.

ٱشۡتَرَوۡاْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلٗا فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِهِۦٓۚ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٩

9. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ Къуръаналда нахърилълъинч1ого дунялалъул маг1ишат т1аса бищарал, дин бичун дунял босарал. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналдаса цогидалги нахъч1валел. Ц1акъ квешаб буго гьез гьабулеб г1амал.

لَا يَرۡقُبُونَ فِي مُؤۡمِنٍ إِلّٗا وَلَا ذِمَّةٗۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُعۡتَدُونَ ١٠

10. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ва аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ мут1иг1лъарал муъминзабазе гьез кинабг1аги къот1и ва божилъи ц1унуларо, гьезда рагъизе ва гьезие зарал гьабизе х1ал к1олеб бугони. **Гьел мушрикал руго жидер къосиналъул ва**

х1алихьалъиялъул рахъалъан г1орхъолъан арал г1адамал.

فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ ۗ وَنُفَصِّلُ ٱلْءَايَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

11. Гьал г1адамаз ширкалдаса руссун тавбо гьабуни, цинги какги бани закатги кьуни, гьал нужер диналъул вацал руго. Гьадин баян гьарула дица жидеда жо бич1улел ва лъалел г1адамазе шарг1алъул х1укмаби ва далилал.

وَإِن نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُم مِّنۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا۟ فِى دِينِكُمْ فَقَـٰتِلُوٓا۟ أَئِمَّةَ ٱلْكُفْرِ ۙ إِنَّهُمْ لَآ أَيْمَـٰنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ ﴿١٢﴾

12. Нужее гьаял гьедун къот1и гьабунги рук1ун цинги жидеца къот1и хвезабуни, ва нужер диналдехун зарал бугеб жо гьабизеги ургъани, нужеца гьел капурзабазул церехъабазда ва х1акимзабазда рагъ бай. Гьезулгун нужер къот1и гьеч1о (гьез хиянат гьабун бугелъул). **Гьел мушриказ нужедахун гьабулеб тушманлъи тезе ва исламалъе заралияб жо гьабиги тезе.**

أَلَا تُقَـٰتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ وَهَمُّوا۟ بِإِخْرَاجِ ٱلرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ أَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

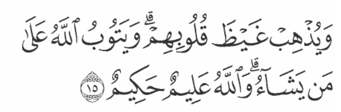
13. Нужеца рагъ кин гьабулареб, я гьал муъминзаби, жидеца къот1иги гьаялги хвезарурал г1адамазда. Авараг ﷺ **Маккаялдаса къват1ив къот1изе жал х1адурун рук1арал.** (гьижра гьабиялда цере). **Гьел мушрикалги рук1аго жидеца къот1и хвезаби ва рагъ гьаби бай бихьарал.**

Нужергун къот1уда ругел Хузаг1атазда жидеца рагъ гьабун. (хузаг1ат абураб кьибил буго муъминзабазулго къот1и гьабун рук1арал цоцае кумек гьабизе). **Яги нуж гьездаса х1инкъунищ ругел?** Нуж гьездасан х1инкъуге. **Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъизе рекъараб буго нуж х1акъикъиял муъминзабилъун ругони.** Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру тараб мехалъ гьесул г1азаб щвезе бегьула, гьеб г1азаб ц1акъ квешаб ва зах1матаб буго мушриказул рагъулъ рук1ун нужеда щолеб къварилъиялдаса.

قَـٰتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾

14. Нужеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ва нужер тушбабазда рагъ гьабе! Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **гьезие г1азаб гьабизе буго нужер квераздалъун.** Ва нужги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабурал рук1изе руго. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **гьел г1одорег1анги гьаризе руго къезарун ва асир гьарун. Гьездасан бергьине Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ

нужее кверги бакъила. Исламияб дин т1адег1анлъун купру-ширк къун муъминзабазул рак1ги бохила гьезул рак1азе даруги лъугьина.

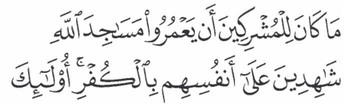


15. Муъминзабазул рак1аздасан ццим бахъи, къварилъи, пашманлъиги т1аса инабила Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ. Жидеца тавбо гьабун руссарал г1адамазул тавбоги гьес къабул гьабила. Х1акълъунго Аллагь вуго жинда кинабго х1укму лъалев ва жиндир киналниги ишазулъ г1адло бит1арав х1аким.

Аррази абулев г1алимас абуна: гьаб к1иго аяталда жаниб Т1адег1анав Аллагьас капурзабазда рагъ гьабе абун амру гьабулеб буго ва гьезие щуго к1удияб пайда-хайир бук1инги бицулеб буго:

1) Капурзабазе муъминзабазул квераздa лъун г1азаб гьаби.
2) Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел капурзаби х1инкъизари ва къезари.
3) Муъминзабазе квербакъи гьаби.
4) Муъминзабазул рак1 боххизаби.
5) Гьезул рак1аздаса пашманлъи, къварилъи, ццим бахъин т1асса инаби.

Гьаб щуго пайда щибаб цояб жиб ц1акъ к1удияб буго, амма гьаб щуябго цадахъ бугони киг1ан к1удияб пайдаха бук1инеб!.



16. Нужеда рак1алдайищ кколеб, я гьал муъминзаби, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужер х1албихьи гьабиларо абун.

Нужеда зах1малъи-къварилъи щвезабиларо абун, гьелдалъун нужер иманалъулъ рит1ухъавги, иман заг1ипавги, мунапикъалги рат1а гьаризе. **Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жидеца жигьад гьабулел мужагьидалги загьир гьарун лъазе гьарич1ого тела абун.**

Жидеца капурзабаздаса гьудулзаби ккееч1ел, гьезда балъголъиги бицунарел, гьел Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ, гьесул расуласдаса صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва муъминзабаздаса т1ок1 гьаруларел муъминзаби баян гьарич1ого тела абун: ай Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бат1а гьабич1ого ва загьир гьабич1ого толаро хъубабги бац1адабги жо, х1акъабги бат1улабги жо. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жинда лъалев вуго нужеца загьирго гьабулебги, балъго гьабулебги кинабго г1амал.** Ва щивасе жиндир г1амалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

17. Мушриказул иш гьеч1о Аллагьасул рукъзал къач1ай ва гьезие хъулухъ гьаби. Гьеб гьересияб хъулухъ

حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ وَفِي ٱلنَّارِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾

бук1уна: **гьез жидерго напсалъе нуг1лъи гьабулеб бугелъул жал капурзаби рук1иналда.**
Жидеца хъанчазе лагълъи гьабулеб бугелъул.
Гьел мушриказул алагьзаби рук1ана каг1ба рукъалда аск1ор эхетизе гьарун ва жидеца т1ад рет1елги гьеч1ого каг1ба рукъалда т1авап гьабулеб бук1ана, цинги гьел хъанчазе сужда гьабулеб бук1ана. **Гьел г1адамал жидер г1амал г1адада хварал руго, ахираталда абадияб жужах1алъул ц1адар жал рук1унелги руго.**

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ فَعَسَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾

18. Х1акълъунго Аллагьасул рукъзал къач1алел г1адамал руго жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ва ахираталда иман лъурал г1адамал. Жидеца паризаял какал г1ужда ва камилго ралел, боц1удаса закатги кьолел, жиндир шурут1ал т1уран, шарг1алъ т1ад гьабураб х1алалъ. Цох1о Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **гурони жалги х1инкъуларел. Гьал г1адамал руго жал х1акъаб нухда т1орит1арал,** жидеца масжидалги гьезда жаниб Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабун къач1алел.
Мушриказулъ гьеч1ел сипатал руго гьалункъалго: цох1о Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иман лъей, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъулел рук1ин, жидер х1акъ т1убан как бай ва закат бахъи. Гьал сипатал жиделъ гьеч1ел г1адамаз щиб г1амал гьабуниги гьеб ахираталъе щибго мунпаг1ат гьеч1еб г1амал бук1ин бич1ч1изабулеб буго аяталъ.
Масжидал къач1айги гьаб заманалъ гьел берцин гьари, гьенир т1ансаби ва люстраби лъеялда буссинабун буго. Гьаб масжид къач1ай Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ къвариг1араб ва гьев жинда разилъулеб жо гьеч1о. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьулеб масжидал къач1ай буго гьениб жамаг1ат гьабун как бай, Къуръан ц1али ва Къуръан-х1адисалъул, пикъгьиялъул ва цогидал диниял дарсал ц1али.
Ибнухат1ибица абуна: пикру гьабун рек1ел лъаялдалъун ва рек1ел бераздалъун балагьараб мехалъ кинабго жинца инсан алжаналде вачунеб г1амал гьев жужах1алда вачунеблъун лъугьулеб буго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъиги тун г1адамаздаса х1инкъараб мехалъ. Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъич1ого, гьев разилъи т1алаб гьабич1ого, г1адамазе г1оло (рияалъе) лъик1аб г1амал гьабурав чи, киг1анго шарг1алда рекъараб гьеб г1амал бугониги жужах1алда унев вуго.

Инсанасул Аллагьасдехун جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб г1амалалъулъ, г1ибадаталъулъ бищунго цебе гьабулеб жо гьев чиясул ният буго. Гьадин бугелъул нилъеда лъазе т1адаб буго: кинабго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи лъик1аб буго ва гьеб жинца дунял ахираталъул лъик1лъиялда рачулеб буго. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев, гьесул махлукъалсдаса х1инкъараб мехалъ цин гьеб х1инкъиго к1удияб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асситлъи ва къабих1лъи буго ва гьелда т1ад бач1араб щинаб жоги къабих1аб буго.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьаби Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи буго. Жигьад гьабизе бокьунгут1и, гьелдасан ворч1изе бак1 ц1ехей Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбабаздаса х1инкъи буго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухда напакъа кьей (маг1ишат хвезаби) Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи буго. Мискинлъи-пакъирлъиялдаса х1инкъун гьеб напакъа кьунгут1и щайт1аналъ гукки буго. Гьадин буго кинабго г1ибадат: г1иц1ав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, гьесдаса х1инкъун гьабураб г1ибадат Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго. Г1адамаздаса х1инкъун, гьезул мурад ц1унун гьабураб г1ибадат г1адамазе бугеб буго.

۞أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٓخِرِ وَجَٰهَدَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٩

19. Нужеца каг1ба рукъалъе хъулухъ гьабиги х1ажизабазе замзам кьейги релълъинабулебищ бугеб, я гьал мушрикал, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иман лъеялдаги ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабиялдаги! Гьал к1иялго г1адамал ращадал гьеч1о Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1ор. Х1акълъунго Аллагьас бит1араб нухда т1орит1уларо купру-ширк гьабун жидеего зулму гьабула ч1ч1арал г1адамал.

Х1акъаб жо бихьулебги бук1аго, раг1улебги бук1аго, гьелда инкар ккун ч1ч1арал г1адамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидерго къосиналда тола.

Аяталдасан мурад буго мушрикалги муъминзабиги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1ор ращадал гьеч1еблъи бицин. Ращадал рук1унгут1иялъе сабабги буго мушриказ гьабулеб г1амал г1адада хвараб бук1ин, гьез жидерго напсазе зулму гьабулеб бук1ин гьел жужах1алъул г1азабалъе х1акъ гьарун. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рукъалъе зулму гьабулеб бук1ин, гьеб хъанчазе лагълъи гьабулеб бак1алда сверизабун.

Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицана: Бадроялда асирлъун ккаразда гьоркьов вук1арав Г1аббасида жинда Аллагь разилъаяв Г1али асх1абас г1айиб ч1вадал гьев ширкалда вук1иналда, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда вагъизе вахъиялда, г1агарлъиялда гьоркьоб бук1ине кколеб гурх1ел-рах1мо къот1изабиялда, Г1аббасица абуна: «дуца

нижер киналго квешлъаби рик1к1инч1ого нижер лъик1ал г1амалал кин рик1унарел»-абун. Г1али асх1абас абуна: «Нужер лъик1ал г1амалал ругишха?»- абун. Г1аббасица абуна руго. Нижеца каг1ба рукъалъе хъулухъ гьабула. масжидул х1арамги къач1ала, х1ажизабазе зам-замги кьола, асирлъун ккарал г1адамалги хвасар гьарула» (тархъула) – абун. Т1адег1анав Аллагьас (17,18,19) аятал решт1инаруна гьал Маккаялъул мушриказ гьабулеб г1амал Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1об жиндие къимат гьеч1еб бук1ин баян гьабун. Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ ахираталдаги иманги лъун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гьижраги гьабун, гьеб диналъе г1оло рагъги гьабун хьвадулел г1адамал рук1ин баян гьабуна Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жидеда разиял. Гьал г1адамазул хиралъи бицун, гьазие бугеб рохел бицун Т1адег1анав Аллагьас хадубги абулеб буго:

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾

20. Жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иман лъурал г1адамал, жидер дин ц1унун ват1ан тун гьижра гьабун къват1ирги рахъарал, цинги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ цадахъ жидер напсаздалъун ва маг1ишаталдалъун жигьадги гьабурал. Гьал г1адамал руго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1об жидер ажро-даража ва къадро-къимат т1адег1анал ва к1удиял г1адамал. Гьал г1адамал руго жидер дунял ахираталъул бахьибуголъиялда кверщел батаралги.

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَٰنٍ وَجَنَّٰتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾

21. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьал муъминзабазе роххел бицунеб буго жиндир рахъалъан бугеб рах1маталдалъун ва жив разилъиялдалъун. Алжаналдалъунги роххел бицунеб буго, жидеде жанир т1асса инго гьеч1ел ниг1матал ругел.

خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

22. Гьел алжаназда жанир гьел лъугьизарула ахир гьеч1еб, абадияб заманалъ гьенир рук1унеллъун. Х1акълъунго Аллагьасда аск1об буго ц1акъ к1удияб ажро.

Жинда инсанасул г1акъло нахъ рег1улареб, жинца пикру гьабун лъалареб. Бищунго к1удияб ажро буго алжаналъул агьлоялъе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ зат бихьулеб бук1ин.

Абух1аяница абуна: Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазул лъабго т1адег1анаб сипат бицана ва щибалда данде цо-цо к1удияб ажроги

бицана: жиндир рах1мат бицана лагъзадерил иман лъеялъе жазаълъун. Жив разилъиги бицана Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1оло жигьад гьабиялда данде. Алжаналъул ниг1маталги рицана гьижра гьабун, ват1ан тун сапар гьабулаго бихьараб г1акъуба-зах1маталда данде.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُوٓاْ ءَابَآءَكُمۡ وَإِخۡوَٰنَكُمۡ أَوۡلِيَآءَ إِنِ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡكُفۡرَ عَلَى ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٢٣

23. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца т1аса рищуге нужер вализабилъун (кумекчаг1и, гьудулзаби) нужер вацал ва умумул, гьел иман лъеч1ого купруялда ч1ун ругеб мехалъ. Жидее купру бокьарал г1адамал нужее рокьуге. **Гьел капурзаби рокьарал ва гьел валилъун ккурал муъминзаби жидеца напсазе зулму гьабулел руго.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «мушрик вокьарав чи мушрик вуго, ширк гьабиялда разилъарав чиги мушрик вук1уна» – абун.

قُلۡ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمۡ وَأَبۡنَآؤُكُمۡ وَإِخۡوَٰنُكُمۡ وَأَزۡوَٰجُكُمۡ وَعَشِيرَتُكُمۡ وَأَمۡوَٰلٌ ٱقۡتَرَفۡتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٞ تَخۡشَوۡنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرۡضَوۡنَهَآ أَحَبَّ إِلَيۡكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٖ فِي سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّىٰ يَأۡتِيَ ٱللَّهُ بِأَمۡرِهِۦۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ٢٤

24. Дуца абе Мух1амад, купру-ширк бокьарал, гьезда т1ад рекъарал г1адамазда: **нужее нужер умумул, васал, ваццал, нужер руччаби ва г1агарлъи хирияб батани. Гьединго нужеца данде гьабураб маг1ишатги, жиб дагьлъила, хайир бахиларо абун х1инкъулеб даранги, нуж жиндаса ч1ух1ун ругел нужер рукъзалги нужее хириял ратани Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул расуласдасаги** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло гъазават гьабиялдасаги, нуж балагьун ч1аха нужедаго кинаб къодай бач1улеб абун**. Нужеда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азаб бач1ина гьаб дунялалдаго яги ахираталда щвараб мехалъ. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1акъаб нухалда т1орит1уларо г1асияб, пасикъаб къавм.**

Гьаб к1иябго аят решт1инабиялъе сабаб бицана: Т1адег1анав Аллагьас хирияв аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ амру гьабураб мехалъ Мадинаялда гьижра гьабе абун, иман лъурал г1адамаз абулеб бук1ана жидер г1агарлъиялда ва хъизаналда нилъ гьижра гьабун ине ккола Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда мут1иг1лъун абун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бахьибугеллъун гьарурал г1адамаз гьеб хабар рохелгун къабул гьабулеб бук1ана ва

гьижра гьабун къват1ире рахъунел рук1ана. Цогидал жидер хъизан лъималаз ва г1агарлъиялъ: «Гьижра гьабуге, нижги рехун тоге»-абураб мехалъ Маккаялда ч1олел рук1ана гьижра гьабич1ого. Гьал г1адамазул бицун решт1изабуна Т1адег1анав Аллагьас гьаб к1иго аят.

لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾

25. Т1адег1анав Аллагьас нужее кумек гьабуна г1емерал гъазаватазулъ. Гьединго Х1унайналъул гъазаваталдаги квербакъана нужее. Нужерго г1айибалдалъун ва нуж ч1ух1дарич1ого рук1ине Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нуж риххун, т1урун инарун рук1ун хадуб. **Нуж ч1ух1ун рук1ана нужер г1емерлъиялдаса, амма гьелъ нужее щибго кумек гьабич1о. Щ1акъго г1ат1идаб ракьги нужее къваридаб бугеб г1адин бихьана х1инкъун нуж лъугьулеб мехалъ ва нуж тушманасда мугъги рехун т1урун ана.** Гьаб аяталдалъун Т1адег1анав Аллагьас муъминзабазда бич1ч1изабулеб буго г1адамал г1емер рук1ин, ярагъ лъик1аб бук1ин гьеч1еблъи рагъулъ бергьиналъе сабаб. Гьелъие сабаб буго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъун, гьесул квербакъиялда божун рагъулел мужагьидал рук1ин ва гьезие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ квербакъиги.

ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾

26. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва муъминзабазда г1одоре риччай решт1изабуна. Жиндир рах1маталдалъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул рак1ал парахат гьаруна, ккараб гъалат1алда кант1изаруна ва ц1идасан Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда сверухъ руссана. **Гьел муъминзабазда бихьич1еб кумекги решт1инабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ:** зодиса малаикзаби решт1изаруна **ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ капурзабазе г1азабги гьабуна.** Цоял ч1ван, цоял асир гьарун, жидер кинабго боц1и-мал гъаниматалъе (давлаялъе) бахъун. **Гьаб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда инкар ккурал г1адамазе гьабулеб г1акъуба ва жазаъ.**

ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾

27. Гьалдаса хадубги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидеца тавбо гьабурал г1адамазул тавбо къабул гьабула.
Гьедин исламалда рач1ана Х1унайниялда аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ данде рук1арал Гьавазиназул нахъ хут1арал

г1адамал. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жив гьурх1улев ва жинца мунагьал чурулев**.

Х1унайналъул гъазават бук1ана гьижраялъул микьабилеб соналъ. Макка бахъун хадуб, гьеб Маккаялъул кинабго агьло исламалдеги бач1ун, гьелъул тадбиралги гьарун, Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Мадинаялда ине х1адурулеб мехалъ, гьесда лъана Гьавазинал абулеб къавм жинда рагъ гьабизе х1адурулел рук1ин. Гьезул амир вук1ана Малик ибну Г1авф. Маккаялда сверухъ ругел киналго мушрикал цо-цалъ рекъон рагъуе х1адурун рук1ана. Гьезда лъалеб бук1ана Макка бахъун хадуб ва гьенир бусурбаби рук1ун хадуб жидер иш лъик1 бук1улареблъи.

Гьал Гьавазиналги Сакъиф абулел, бану Г1амр абулелги, жидер варанабиги, г1иялги рачун жал решт1ун рук1ана Х1унайни абулеб бак1алда. Гьезул рагъухъаби рук1ана ункъазарго г1адав чи. Цинги Аллагьасул свалат суалам лъеяв авараг гьезда данде вахъана Макка бахъизе живгун цадахъ рач1арал анц1 азарго асх1абгун, цогиги Маккаялъул агьлоялъул ва цогидал бусурбабазул к1иазарго чиги цадахъ вачун.

Маккаялда ва Т1аифалда гьоркьоб бугеб Х1унайни абулеб г1одоблъиялда хъах1лъи беччалеб г1ужалъ щведалго, гьенир гъокьч1ел гьабун, рагъуе х1адурун рук1арал мушриказул боязда т1аде ккана ва гьез ч1оразул ва хвалчабазул лебалаб ва хехаб рагъ гьабун бусурбабазул боял х1инкъизарун т1уризаруна. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жиндир «Шагьбаъ» абулеб г1орц1еналда рек1ун вук1ана, гьесул кваранаб рахъалда Г1аббас асх1абги вук1ана квег1аб рахъалда Абусупянги вук1ана. Х1арисил вас вуго гьав, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вацг1ал ва рахьдал вац.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьеб х1алалъулъги ах1ун абулеб бук1ана: «Дун Аллагьасул авараг вуго ва гьеб гьереси гьеч1о, дун Г1абдуллагьил вас Мух1аммад вуго»-абун. Хирияв авараггун صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ цадахъ хут1ун вук1ана нусго г1анасев асх1аб. Цинги аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ Г1аббасида амру гьабуна асх1абзабазда ах1и бай абун. Гьел т1ад руссине гьаризелъун борхараб гьаракьалъ Г1аббасица ах1улеб бук1ана: «я байг1ату ризваналъул асх1абзаби! Я суратул бакъараталъул асх1абзаби!»-абун.

Гьал асх1абзаби рук1ана Х1удайбияталда маслах1ат гьабураб гьижраялъул анлъабилеб соналъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе рагъдасан лъутич1ого рук1ине къот1и гьабурал мугьажирал ва ансарал. Гьеб гьаракь раг1анщинав асх1абас «лаббайка, лаббайка»

абун жал аварагасда ﷺ аск1ор рак1аризе байбихьана ва цогидал асх1абзабиги гьазда хадур рач1ине лъугьана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жиндихъе цо хъат ц1ураб ракь кьезабун, гьелда т1ад дуг1а гьабуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь, дуца дие гьабураб къот1и т1убазабе»-абун. Цинги гьеб ракь мушриказдехун реххана. Гьеб ракь киналго рагъухъабазул бадиб ва к1алдиб щвана ва гьезие рагъизе санаг1ат хвей гьабуна.

Цинги гьез х1инкъун, риххун лъутизе байбихьана ва хадур лъугьун бусурбабаз гьел ч1вазеги ях1 бахъана. Гьезул кинабго боц1и-мал ва руччаби-лъимал бусурбабазул асирлъиялде ккана. Цодагьал къоял гьоркьор араб мехалъ Гьавазинал бусурманлъун рач1ана Жиг1ранагь абулеб бак1алда вугев аварагасда ﷺ ва асх1абзабазда аск1оре. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьезие ихтияр кьуна жидер асирзаби нахъе рачине, яги жидер боц1и-мал нахъе бичизе. Гьавазиназ асирзаби нахъе рачи т1аса бищана. Анлъазарго г1анасев асир нахъе виччана, хут1араб боц1имал мужагьидазда гьоркьоб бикьана. Гьел боял гьарурав ва аварагасда ﷺ вагъизе вахъарав гьезул амир Г1амир ибну Г1авфиеги нусго варани кьуна ва гьев жиндир къавмалъул бет1ерлъун тана, цевего вук1араб х1алалъ.

Жинда Аллагь разилъаяв Шайбат ибну Г1усманидасан х1адис бицана: *Х1унайналда рагъ бугеб мехалъ дида авараг ﷺ вихьана сверухъ г1адамал гьеч1ого ва дида рак1алда щвана Х1амзатицаги Г1али асх1абасги ч1варав дир эменги инсул вацги. Дица абуна: «жакъа рец1ел босизе бегьила дица инсулги имг1аласулги»-абун. Цинги дун ана аварагасул ﷺ кваранаб рахъалдаса т1аде к1анц1изе абун: гьенив дида Г1аббас вихьана ва гьес авараг ﷺ ч1вазе толереблъгии лъана.*

Цинги дица квег1аб рахъалъан ине къасд гьабидал, гьенив Абусупян вихьун, гьесги авараг ﷺ ц1унулеблъи бич1ана дида. Цинги дица къасд гьабуна аварагасде ﷺ нахъаса т1аде ине. Дидаги гьесдаги гьоркьоб хут1араб манзил бук1инч1о дица хвалчен кьабизе рес бугеб гурони ва дица хвалчен борхилелде дидаги аварагасдаги ﷺ гьоркьоб ц1адул х1енех1 (сунтур) лъугьана жинца дир берзул канлъи инабизе дагьаб жо хут1араб. Беразда кверги ч1ван дун нахъах1ат1ил унаго Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг дидехун вуссана ва жинца абуна: «Я Шайбат! Дида аск1ове вач1а. Я дир Бет1ергьан., дуца гьав Шайбатидаса шайт1ан нахъе инабе»-абун. Цингиги аварагас ﷺ абуна: «Я Шайбат, капурзаби ч1вае дуца»-абун. (х1адис къокъ гьабун

хъвана). Х1адис Байгъакъияс бицана.

28. Я гьал иман лъурал г1адамал! Х1акълъунго мушрикал нажасал (чорокал) руго:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُواْ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَٰذَا ۚ وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦٓ إِن شَآءَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾

жидер т1абиг1атал чорокал, жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал, жидер рак1ал ва х1алал чорокал руго.
Ибну Г1аббасица абуна: гьезул черх чорокаб буго болъоназул ва гьабзазул г1адин.
Х1асанул Басрияс абуна: мушриказул квер босарав чияс какие чури ц1и гьабе абун. Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар ибну Г1абдулг1азиз халипалъун вугеб мехалъ гьес лъазабун бук1ана киналго бусурбабазда ягьудиялги насраниялги масжидалда жанир лъугьизе тоге абун.
Гьел мушрикал гьаб соналдаса хадуб масжидулх1арамалда жанир лъугьунге ва цогидал масжидаздаги лъугьунге. Ай гьанжеялдасан хадуб, гьаб амру бач1ун хадуб. **Мушрикал х1аж гьабизе рач1инч1они нуж пакъирлъила абун х1инкъун ратани, я гьал Маккаялъул г1адамал, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьани гьес нужее цоги нухалдасан бечелъи кьела.** Гьесул ц1об рах1мо к1удияб буго, бечелъиги г1орхъи гьеч1еб буго. гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала жинца гьабулеб жоялъул х1икмат ва маслах1ат. **Х1акълъунго жинда кинабго жо лъалев ва жинца х1укму гьабулев вугелъул Аллагь جَلَّجَلَالُهُ.**
Кинабго рахъалъан х1аж гьабизе рач1улел мушриказ даран-базар, квент1ех бач1унеб бук1индал, гьел х1аж гьабиялдаса нахъч1вараб мехалъ щайт1аналъ вас-вас рехулеб бук1ана Маккаялда ругел бусурбабазул рек1елъе гьел маг1ишат гьеч1ого хут1ила, ракъун хут1ила абун.
Т1адег1анав Аллагьас дунялалда бугеб щинаб ризкъиялъул бут1а жинда жаниб бач1улеблъун гьабуна Макка шагьар. Гьезие гъанимат, жизятги щолеб бук1ана, гьез Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гъазават гьабураб мехалъ.

29. Нужеца рагъ гьабе гьал муъминзаби, жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иман лъоларел г1адамазда. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расулас صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ х1арам гьабураб жо х1арамги гьабуларел.

قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلْحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُواْ ٱلْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾

Жидерго г1акълуялъ ва кашишзабаз бокьараб жо х1арам гьабун, бокьараб

х1алал гьабун жал хьвадулел. **Ва жидеца х1акъаб динги гьабуларел.** Цох1огояб х1акъаб дин исламияб дин буго ва Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вит1ун, гьесухъе Къуръан решт1инабун гьаб исламияб дин ракьалда т1ибит1ун хадуб цогидал киналго динал бат1улал руго. Гьел диналги тун исламияб диналда руссине киназдаго т1адабги буго, гьеб гьабич1ого ч1арал г1адамалги капурал руго. **Гьадин капурал руго жидехъе т1ехь решт1инабурал ягьудиялги насраниялги. Гьазда рагъ гьабе абулеб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жал мут1иг1лъун, мук1урлъун, г1одог1анлъун гьез жизъят кьезег1ан.**

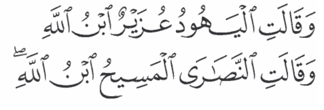
Гьаб аят решт1изабуна гьижраялъул ич1абилеб соналъ г1арабиязул жазираталда (полуостров) исламияб динги бергьиндал, мушриказул амруги г1одобе ккезабидал, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабулеб буго: «китабиял» абун жал ругел ва амма жидеца бит1араб, х1акъаб исламияб дин гьабулел гьеч1ел г1адамал исламияб диналда ах1еян абун. Гьез исламияб дин босич1они жидеда т1ад жизят (магъало) лъун жидерго ракьазда те, исламалъе ва бусурбабазе щибго зарал гьабич1ого бук1изе къот1иги гьабун абун. Гьаб амру т1убан вахъун вук1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Румазда рагъ гьабизе лъеберазарго г1анав асх1абги цадахъ вачун Табук абулеб бак1алда щвезег1ан. Гьаб гъазаваталъул хабар хадуб бач1ина, инша Аллагь.

Муслимица ва Бухарияс бицараб х1адисалда буго:

«Нужеца ягьудиязе ва насраниязе салам кьей байбихьуге. Гьел нухда данде ккараб мехалъ нухлул къваридаб рахъалда ккезаре»-абун. Гьалъул маг1наги буго капурал г1адамал к1одо гьаризе бегьунгут1и, гьезие бусурбабада т1ад т1ок1лъи бук1унгут1иги. Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас жизят т1ад къот1ун толел китабиязе гьабулеб бук1араб къот1иялъул кагъат буго гьаб хадуб бугеб.

Аллагьасул ц1аралдалъун бай бихьула. Гьаб кагъат буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъасе ва муъминзабазул амирасе Г1умарие хъвараб кагъат (къот1и) пуланаб шагьаралъул насранияз. Нуж бусурбаби нижехъе рач1индал нижеца нужеда гьарана нижее аман гьабе абун ва нижер хъизаназеги, боц1ималалъеги нижер диналъул агьлоялъеги аман гьабе абун. Нижеца къот1и гьабун нижер напсазда т1адги босана: гьанже хадуб нижеца кинабг1аги канисат (церковь) ва гьелда релълъараб жинда жаниб нижеца дин гьабулеб бак1 базе гьеч1о. Гъокьго бан бук1араб басралъун ч1унтун араб мехалъ гьеб ц1и гьабун базе гьеч1о. Нижер канисатазда ва цогидал бак1азда жанир ч1езе бусурбабазул х1ажат ккараб мехалъ нижеца гьел гьукъизе гьеч1о релъедалги къадги. Бусурбаби ва сапаралда ругел г1адамл жанир рач1ине нижеца

гьел канисатазул рагьаби г1ат1ид гьаризе руго. Нижеда т1ад рач1арал бусурбабазе лъабго къоялъ гьоболлъиги гьабизе буго.
Нижеца жасусал (шпион) ва бусурбабазе заралалъе ургъулел г1адамал нижер канисаталда жанир риччазе гьеч1о. Нижер лъималазда Къуръанги малъизе гьеч1о. Нижеца ширк гьабизе гьеч1о, гьеб гьабиялда цоniги чи ах1изеги гьеч1о. Нижеца бусурбабазул адаб-хъатир гьабизе буго. ниж т1аде рахъун гьезие г1одо ч1езе бак1 кьезе буго. нижеца бусурбабаз рет1улеб рет1елалда релъараб рет1елги рет1изе гьеч1о, гьезул г1адаб калам гьабун ниж к1алъазеги гьеч1о, гьезул ц1арал нижеда лъезе гьеч1о. Ниж кьили ч1ван чуялда рек1ине гьеч1о, хвалченги борчине гьеч1о. Кидаго ярагъги кодоб босизе гьеч1о. Нижеца г1араб мац1алъ баргъичалда хъвазе гьеч1о, хамроги гьекъезе гьеч1о.
Нижеда бет1ералъул ццебеса расал къокъ гьаризе руго, кир ругониги нижерго рет1ел рет1изе буго, нижер зинарги т1ад бухьун бук1ине буго (хасаб речел). Нижер канисатазда т1ад хъанчги борхизе гьеч1о. Нижер т1ахьал ва хъанчал бусурбабазул базаразда, нухазда къват1ир рахъизе гьеч1о. Щ1умурги кьабизе гьеч1о ц1акъго бигьаяб гьаракьалъ гурони (канисатазул ц1урмал).
Гьаракь борхун г1одизе гьеч1о ва гьаракь борхун нижеца т1ахьал ц1ализеги гьеч1о. Нижер хварал г1адамал бусурбабада аск1ор хабалъ лъезе гьеч1о. Жаназа босун унаго г1одун гьаракь гьабизе гьеч1о ва ц1аги бакизе гьеч1о. Бусурбабада нух малъизе буго, гьезул рагьо-къедалда лъугьун балъголъи ц1ехезе гьеч1о. Нижер диналъул г1ид къоял гьарун къват1ир рахъизе гьеч1о. Бусурманчиясда кьабизеги гьеч1о. Гьаб кинабго жо нижеца нижеда т1ад шарт1 гьабулеб буго нужее т1убазе, гьаб шарт1алда рекъон нижеца аманги босана. Гьал къот1абазул щибниги жо нижеца хвезеабуни, нижее божилъи гьеч1о ва нужее х1алаллъула къот1и т1убач1езе гьабулеб х1укму нижееги гьабизе.
Нужеца пикру гьабеха бусурбаби гьаб Къуръаналъул ва гьалда г1амал гьабурал асх1абзабазул хьвадиялъул, цинги гьаб заманалъ ругел г1алимзабазулги пикру гьабеха: капурзаби нилъер гьудулзаби руго, ваццал руго абун к1алъалел, гьезда дандч1вазе, к1алъазе рес щвани роххулел, гьезул шапакъатал къиматал хазинабилъун ц1унулел! إِنَّا لله وإِنَّا إِليهِ راجِعُون.



30. Щай гьал китабиязда рагъ базе кколеб абуни: **ягьудияз абулеб буго Г1узайр Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **вас вуго абун.**

ذَٰلِكَ قَوۡلُهُم بِأَفۡوَٰهِهِمۡۖ يُضَٰهِـُٔونَ قَوۡلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبۡلُۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُۖ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ٣٠

Насранияз абулеб буго Г1иса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **вас вуго абун.** Жив Цогояв, Азалияв, Абадияв Бет1ергьан Аллагьасда г1унт1изабун гьадинаб гьереси бицулел г1адамазе мушриказул х1укму бук1ула. **Жидер гьеб раг1и буго к1алалъ абулеб, амма жиндие кинабг1аги далил-х1ужа гьеч1еб. Жидеда цере рук1арал капурзабаца гьабураб г1амал буго гьаз гьабулебги. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жал гьалаг гьареял тушбаби! Киг1ан к1удияб гьересиха гьез бицунеб?**

Бухтанасар абулев мажусияс (ц1адуе лагълъи гьабулев чи) бануисраилал гьалаг гьарун хадуб гьезда гьоркьов цониги чи хут1ун вук1инч1о таврат ц1ализе лъалев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нусго соналъ хвезавун хадуб ч1аго гьавидалго Г1узайрица ягьудиязе Тавраталдаса рек1ехъе ц1алун гьелъул х1укмаби рицун рук1ана. Гьелда г1ажаиблъун ягьудияз гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ вас вуго абуна. Эмен гьеч1ого гьавун вугелъул насранияз Г1иса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ эмен Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго абуна.

ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُوٓاْ إِلَٰهٗا وَٰحِدٗاۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ سُبۡحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٣١

31. Гьаз Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ **живго тун жидер кашишал ва рагьибал ккун руго жидее бет1ергьабилъун. Г1исаги аллагьлъун кколев вуго цо г1адамаз. Гьал киназдаго амру гьабураб жоги гьеч1о ц1ох1о Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **лагълъи гьабе абун гурони. Жив гурев цоги Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гьеч1ев. Гьел мушриказ жиндие гьарулел сипатаздаса живги вац1адав ва Т1адег1анав.**

يُرِيدُونَ أَن يُطۡفِـُٔواْ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفۡوَٰهِهِمۡ وَيَأۡبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٣٢

32. Гьаб капураб къвамалъе ва мушриказе бокьун буго жидер к1алаздалъун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **нурлъун бугеб исламияб дин ссвинабизе.**

Щибго г1илла-х1ужа гьеч1ого, рак1алда ккараб хабар к1алалъ бицун, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас ц1алулеб Къуръан ва бицунеб шариг1ат хвезабизе рак1 буго гьезул. Гьазул г1амал релъун буго зодиб бугеб бакъ-моц1алда к1алалъ х1ухьел пун гьеб ссвинабизе къасд гьабуразда. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **тезе гьеч1о жиндир дин загьир гьабун гурони киг1анго капурал г1адамазе гьеб иш риханиги.** Т1адег1анав Аллагь жиндие бокьараб

жо бокьухъин гьабулев вуго.

هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ ٣٣

33. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **вуго** жидие г1ибадат гьабизе х1акъав Бет1ергьан; **жинца Мух1аммад авараг** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **вит1арав г1аламалъе т1орит1ел босун ва х1акъаб исламияб динги босун, жинца гьеб цогидал киналниги диназда т1ад загьир гьабизе. Гьаб амру гьадин т1убазеги буго, киг1анго мушриказе гьеб бокьун гьеч1ониги.**

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلۡأَحۡبَارِ وَٱلرُّهۡبَانِ لَيَأۡكُلُونَ أَمۡوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلۡبَٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۗ وَٱلَّذِينَ يَكۡنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلۡفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٖ ٣٤

34. Я гьал иман лъурал г1адамал! х1акълъунго Г1емерисел рагьибалги кашишалги руго жидеца г1адамазул боц1и х1арамаб, бат1улаб нухалда кваналеллъун. Исламияб дин босизе бокьарал г1адамалги жидеца нахъч1валел.

Жидер дин х1акъаб бугин абун гьезда рак1алда ккезабун. Насраниязул ва ягьудиязул диназда хасаб магъало бук1ана г1адамаз гьел рагьибазе ва кашишазе кьезе кколеб. Гьеб магъалоги кванан, г1адамалги гуккун рах1аталда рук1арал гьезие Мух1аммад авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва исламияб дин ц1акъ к1удияб тушманлъун ккана. **Жидеца г1арац-месед данде бак1арулел, гьеб хазинаде ц1унулел ва гьелдаса паризаяб закатги кьоларел, Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло гъазават гьабизеги бокьуларел г1адамазда дуца роххел бице Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, ц1акъ унтизабулеб жужах1алъул г1азаб бук1ине бугин нужее ахираталда абун.**

«Канз» абула жиндасан закатги кьеч1ого данде бак1арун бугеб боц1уда. Замахшарияс абуна: гьаб цо аяталда жанир ягьудиязул ва насраниязул квешал г1адамалги, закат кьоларел бусурбабиги цадахъ рехсеялъ кант1изарулел руго гьал к1иялго жидеца х1арамаб боц1и кванаялъулъ цоцазде релълъун рук1иналда ва гьезие гучаб г1азабги бук1ине бук1иналда.

يَوۡمَ يُحۡمَىٰ عَلَيۡهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكۡوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمۡ وَجُنُوبُهُمۡ وَظُهُورُهُمۡۖ هَٰذَا مَا كَنَزۡتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡ فَذُوقُواْ مَا كُنتُمۡ تَكۡنِزُونَ ٣٥

35. Къиямасеб къоялъ гьеб г1арац-месед жужах1алъул ц1адаб баг1аризабун цинги гьелдалъун мугьру ч1валеб жидер нодоялда, мугъазда ва хьалбаздаги, гьан бух1ун рукьби цере лъолеб х1алалъ мугьру ч1вала.

Жинда Аллагь разилъаяв ибну Масг1удица абуна: дир напс жинда

кодоб бугев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1аралдалъун гьедулев вуго дун: гьев чиясул т1ом ва къаркъала к1одо гьабула, жинца данде гьабураб г1арац меседалъул цо-цо динар ва цоцо диргьам бат1а-бат1аго цох1о нухалъ т1аде лъун щибалъул мугьру ч1вазе г1олеб х1алалъ»-абун.

Гьаб лъабгго бак1азда мугьру ч1ваялъе сабаб буго. Бахилав чиясда мискин-пакъир жинда данде вач1унев вихьараб мехалъ гьес нодо бук1к1инабула, жинда гьаризе гурин ва гьесие жо кьезе гурин ккелеб абун. Цинги гьев аск1ов щвараб мехалъ, гьесда хьибил рехула, гьев вихьулевго гьеч1ев г1адин. Цинги жиндасан цо жо гьарани мугъбан вуссула.

Имам Къурт1убияс абуна: гьумералда ч1вараб мугьру киназдаго бихьулеб бук1ула, хьибилалда ва мугъалда ч1вараб жиндир унти ц1ик1араб бук1уна абун. Гьеб мугьру ч1ван хадуб гьезда абула: **«Гьале гьаб буго нужеца хазинада ц1унун тун бук1араб жо. Гьанже гьаб хазинаялъул г1азаб ч1амеха нужеца»-абун.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Жинца боц1удасан закат кьоларев чиясе къиямасеб къоялъ ц1адул хъарщал гьарула ва гьездалъун гьесул гьумералда, хьалбазда ва мугъалда мугьраби ч1вала. Гьедин гьев эхетун вук1ина к1икъоялда анц1азарго сон г1ан халатаб къоялъ, халкъалъул х1исаб-мизан лъугьизег1ан. Цинги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ *бокьани гьев чиясда жужах1алда унеб нух бихьизабула, Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *бокьани алжаналда унеб нух бихьизабула»*- абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Аяталдаса мурад буго дунялалъул рокъоб ч1ух1и реццалъе, ва цоцазда т1ад т1адег1анлъиялъе х1алт1изабулеб г1арац-месед ахираталда жидеего г1азабалъе сабаблъун батулеблъи бицин ва муъминзаби гьелда кант1изари.

إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ ٱللَّهِ ٱثۡنَا عَشَرَ شَهۡرٗا فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِ يَوۡمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ مِنۡهَآ أَرۡبَعَةٌ حُرُمٞۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُۚ فَلَا تَظۡلِمُواْ فِيهِنَّ أَنفُسَكُمۡۚ وَقَٰتِلُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ كَآفَّةٗ كَمَا يُقَٰتِلُونَكُمۡ كَآفَّةٗۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلۡمُتَّقِينَ ٣٦

36. Х1акълъунго Аллагьасда аск1об моц1азул къадар буго анц1ила к1иго моц1 бук1ин. Гьаб х1укму лавх1улмахфузалда хъван буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **зобал ракьал рижараб мехальго. Гьеб анц1ила к1иго моц1алдаса ункъго моц1 буго жиделъ рагъ гьаби х1арам гьабурал.**

«Зулкъиг1да, зулх1ижжа, мух1аррам, ражаб».

Гьаб исламияб дин бит1араб дин буго.

Нужеца нужерго напсазе зулму гьабуге гьал моц1азда жаниб г1асилъаби гьарун ва х1арамал жал гьарун. Нужеца мушриказда

рагъ бай киналго цадахъ лъугьун, гьез нужедаги гьедин рагъ балеб бугелъул. Нужедаги лъан бук1а х1акълъунго Аллагьас квербакъулеблъи жиндаса х1инкъарал, дин т1адег1ан гьабизе г1оло рагъулел муъминзабазе.

إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٞ فِي ٱلۡكُفۡرِۖ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُحِلُّونَهُۥ عَامٗا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامٗا لِّيُوَاطِـُٔواْ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ فَيُحِلُّواْ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُۚ زُيِّنَ لَهُمۡ سُوٓءُ أَعۡمَٰلِهِمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٣٧

37. Жагьилияъл г1арабияз рагъ х1арам гьабурал моц1ал хисизари гьезул купруялъул г1емерлъи ва к1одолъи буго. Рагъал г1емерал гьарулел рук1иналъ, г1арабияз жидее бокьарб мехалъ рагъ х1арам гьабураб моц1алъ рагъги гьабун, гьелъул бак1алда хисун цоги моц1 толаан рагъ х1арам гьабураблъун. **Гьелдалъун капурзабазул къосин жегиги ц1ик1к1изабула. Цох1о моц1 цояб соналъ рагъ гьабизе х1арамаб гьабула, цогидаб соналъ рагъ гьабизе х1алалаб гьабула. Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **ункъго моц1 рагъ х1арамаб гьабун бугелъул, гьезги ункъго моц1 г1езабула, цоялъул бак1алда цогидабги хисун лъун. Гьеб х1алалъ Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1арам гьабураб жо х1алал гьаби ва Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1алал гьабураб жо х1арам гьабиги гьезда щайт1аналъ къабих1ал г1амалал берцин бихьизабун бук1иналъ буго. Х1акълъунго Аллагьас капурал г1адамал бит1араб нухда т1орит1уларо.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَا لَكُمۡ إِذَا قِيلَ لَكُمُ ٱنفِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلۡتُمۡ إِلَى ٱلۡأَرۡضِۚ أَرَضِيتُم بِٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا مِنَ ٱلۡأٓخِرَةِۚ فَمَا مَتَٰعُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ٣٨

38. Я гьал иман лъурал г1адамал! Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **расулас** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **жигьад гьабизе рахъаян ах1араб мехалъ нуж щай ракьалда рек1арал г1адин бак1лъун ч1олел? Нуж ахиратги к1очонтун дунялалъул ч1аголъи т1асса бищун гьелда рак1 гъунищ ругел? Ахираталда бугеб алжаланалда данде ккун гьаб дунялалъул ч1аголъи ц1акъго пайда гьеч1еб, къабих1аб жо буго.**

Гьаб аят решт1инабуна Табукалда гъазават гьабизе унеб мехалъ цо-цо г1узро бачун рокъор ч1арал иман заг1ипал г1адамазул х1акъалъулъ.

إِلَّا تَنفِرُواْ يُعَذِّبۡكُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا وَيَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيۡـٔٗاۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ٣٩

39. Нуж Аллагьасул расулгун صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **цадахъ жигьад гьабизе рахьич1они Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужее ц1акъ унтизе гьабулеб г1азаб гьабила.**

Дунялалда тушман т1амила нужее г1азаб

гьабизе, ахираталда ц1адул г1азабги гьабила. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: ц1акъ къуватаб г1азаб гьабила абун.
Цинги нужги гьалаг гьарун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужер бак1алда цоги къавм гьабила: жидеца жигьадги гьабулел, Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расуласдаги صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ жал мут1иг1лъулел. Нужеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щибго зарал гьабуларо нуж жигьадалъе рахъич1огоян абун. Х1акълъунго Аллагь кинабго жоялда х1ал к1олев вуго. Нуж рахъич1ониги жигьад гьабизе къват1ир рахъаразе квербакъила Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ва гьезие дунял-ахираталъул лъик1лъиги щвела.

إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلسُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

40. Нужеца таниги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ толаро жиндир расул квербакъич1ого. Х1акълъунго Аллагьас кверги бакъана жиндир расуласе صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, Маккаялъул мушриказ жив Маккаялдаса къват1ив инавураб мехалъ. Гьевгун цадахъ цох1о Абубакар асх1аб гурев чиги вук1инч1о, гьев к1иявго нохъокь рахчун ругеб мехалъ. Савру абураб мег1ералда буго гьеб нохъо **хирияв аварагас صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ жиндир гьалмагъ Абубакарида абуна: мун пашманлъуге, нилълъгун цадахъ Бет1ергьан Аллагь вуго абун.** Жинца квербакъулев ва нилъгун ц1унулев.
Т1абарияс Абубакар асх1абасдаса х1адис бицана:
Аллагьасул расулгун صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ цадахъ дун нохъокь вугеб мехалъ, нижеда хадур рач1арал мушриказул х1ат1ал нижер бут1рузда г1агарлъун рук1ана. Дица аварагасда صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ абуна: «Я расулаллагь! Гьезул цоя жиндирго х1ат1аздехун валагьани гьазда нилъ рихьила гурищ?»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Я Абубакар! Дуда щибжо рак1алда кколеб к1иго чиясул х1акъалъулъ, жидер лъабабилевлъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вугел?»-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.
Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1аб аварагасе صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ зарал ккеялда х1инкъун вук1ана, хирияв аварагас صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ гьесул рак1 парахат гьабуна Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго нилъгун цадахъ абун.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир расуласда صَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ г1одов виччай ва парахалъи рещт1инабуна. Мушриказда рихьич1ел малаикзабиги рещт1инаруна аварагصَلَّىٰاللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ ц1унизе. Гьел капурзабазул раг1иги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1одобг1ан гьабуна, гьелдалъун мушрикалги ширкги

х1акъир гьабуна. **Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавулеб «лаилагьа иллаллагь»-абураб калима буго жиб т1адег1анаб раг1и.** Гьеб раг1иялдалъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзаби т1адег1ан гьаруна, гуч бугелги гьаруна. **Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жиндир амруялъулъ гуч бергьарав х1аким.**

ٱنفِرُواْ خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَٰهِدُواْ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

41. Нуж гъазават гьабизе къват1ире рахъа я гьал муъминзаби, рек1ун ругониги, лъелго ругониги, г1олохъанал ругониги к1одолъарал ругониги.

Мискинал ругониги бечедал ругониги, бигьалъи бугониги зах1малъи бугониги.

Нужее гьеб гъазават гьабизе ц1акъго бокьун бугониги яги бокьуларого, зах1малъун бугониги. **Ва нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабе нужер напсаздалъун ва маг1ишаталдалъун.**

Гьаб буго нужее лъик1аб жо, жиб т1аса унеб дунялалда разилъун гъазават гьабизе рахъинч1ого ч1еялдаса. **Гьаб амру гьадин бук1ин лъалеб батани нуж Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расуласул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ амру т1убазе к1вах1аллъуге.** Дунялалъул рокъоб щолеб лъик1лъи буго тушманасдаса бергьинги, гъаниматги, исламияб ракь к1одолъи ва бусурбаби г1емерлъи. Ахираталда щолеб хайир буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи ва ниг1матазул алжанал.

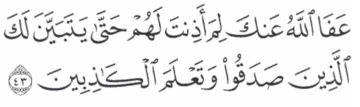
لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّٱتَّبَعُوكَ وَلَٰكِنۢ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ ٱلشُّقَّةُۚ وَسَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَوِ ٱسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٤٢﴾

42. Гьал мунапикъзаби жинда ах1улеб жо бук1арабани аск1обго бугеб, бигьаго щолеб жо, г1емер рик1к1ад ине кколарел бигьаябго сапарги бук1арабани, гьел дуда нахърилълъине рук1ана Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ!

Амма Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун рахъуларо мунапикъзаби, жидее давла щвезе бокьун рахъуна. **Кинниги, жидее ц1акъ рик1к1адаблъун ва зах1матаблъун бихьана гьеб сапар.** Гьедин бугелъул жидер рак1азулъ нипакъги бахчун дуе г1узрабиги рицана гьез.

Хадурги гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1араздалъун гьедаризе руго: «жидер рес бук1арабани, х1алк1олебани, жалги рахъизе рук1анин нужгун цадахъ»-абун. Гьел руго жеги ц1ик1к1ун жидер напсазе зулму гьабулел ва гьел гьалаг гьарулел г1адамал. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго гьел мунапикъаз гьереси бицулеб бук1ин. Ва гьезие щибго г1узро бук1инч1еблъиги рокъор ч1езе. Гьаб аяталда жанибги

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе ругел муг1жизатаздаса цо муг1жизат буго: Табукалда гъазаваталда вук1аго гьес бицана жал т1ад руссун Мадинаялда щвараб мехалъ мунапикъзабаца абизе бугеб раг1и.
Ибнужаририца Х1ибан ибну Зайдидаса хабар бицана: ниж гъазаваталда рахъана Синван ибну Г1амр асх1абгун цадахъ. Гьев Сириялъул Х1имс шагьаралъул вали вук1ана. Дида гьеб гъазаваталда вихьана Димашкъ шагьаралдаса цо ц1акъ херав чи, жиндир кьунсрулги бадир жанир рортарав. Дица гьесда абуна: «Я дир инсул вац! (к1удияв чиясда хит1аб гьабула г1арабияз гьаб раг1иялдалъун) Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дуе г1узро бачун буго гурищ? Мун рокъов вук1ине лъик1 гьеч1иш?»-абун. К1удияв чияс абуна: «Я дир вацасул вас! Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилълъ гъазаваталда рахъа абун буго г1олохъанал ругониги херал ругониги. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие вокьарав чиясул х1албихьи гьабула цо къварилъиялдалъун, цинги гьев рагъда хвеч1ого т1ад вуссун вач1ун цогиги гъазават гьабизе уна. Т1адег1анав Аллагьас х1албихьи гьабула гьесул лагъзадерил жинца щукру гьабулев, сабру гьабулев, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ г1емер рехсолев, цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гурони жинца г1ибадат гьабич1ев чиясул»- абун.
Цоги бицана: жинда Аллагь разилъаяв Абут1алх1ат абулев асх1аб жив херав чи вугониги гъазаваталда вахъун, гамида рек1ун унаго хвана. Ич1го къо бана ракъдаллъи бугеб бак1алда щоларого гьев хабалъ лъезе. Цинги хабалъ лъуна ва щибго къаркъалаги хисун бук1инч1о абун.
Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1аги гьал лебалал бах1арзазда, гьев разилъи т1алаб гьабун жидеца рух1 бичарал!



43. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ т1аса лъугьарав вуго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, дудаса гьел мунапикъазе рокъор ч1езе изну кьеялдаса. Жидеца г1узро бицараб мехалъ гьезул х1ал ц1ехеч1ого ва гьереси бицуневги бит1араб бицуневги чи ват1а вахъилалде цебе.

Ай изно кьеч1ого тезе лъик1 бук1ана гьезие, гьел мунапикъзаби ругелъул.
Гьаб аяталда жаниб Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг к1одо гьави, гьесул х1урмат гьаби буго: жинда г1айиб ч1валелде цебе аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ лъазабулеб буго гьеб г1айиб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ т1аса лъугьараб бугилан абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса ккараб жо г1айиб бук1инч1о, шарг1алда хилапаб жоги бук1инч1о, гьедин гьеч1ониги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесда абулеб буго гьел мунапикъзаби ругин, т1ок1ав мун гьезда божуге ва х1албихьи гьабун хадуб гурони гьезул раг1и басуге абун.
Мужагьидица абуна: гьаб аят решт1инабуна мунапикъзабазул

х1акъалъулъ.Гьез жидеда гьоркьоб къот1и гьабун бук1ана: гъазаваталда рахъинч1ого рук1ине Аварагасдаса ﷺ изну т1алаб гьабизе, гьес изно кьуниги, кьеч1ониги къват1ир рахъич1ого рук1ине-абун.
Гьаб иш гьадин бук1ин баян гьабун Т1адег1анав Аллагьас хадубги абулеб буго:

لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ أَن يُجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾

44. гъазаваталда рач1инч1ого рокъор ч1езе изно т1алаб гьабуларо Мух1аммад ﷺ, Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги иман лъурал г1адамаз ва жидер напсалдалъунги маг1ишаталдалъунги гъазават гьаби гьезие рихуларо.

Гьел муъминзабазда лъалелъул Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло гъазават гьабурал мужагьидазе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къач1ан ругел к1удиял ниг1матал. Гьеб жо кодоса борч1изе кин гьез биччалеб? **Жиндаса х1инкъарал муъминзабазул х1ал жинда лъалев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.**

إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾

45. Х1акълъунго дудаса изну т1алаб гьабулел г1адамал руго Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги иман лъеч1ел, жидер рак1азулъ щаклъиги бугел ва щиб гьабилеб лъаларого х1айранлъун сверселел ругел.

۞ وَلَوْ أَرَادُوا۟ ٱلْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا۟ لَهُۥ عُدَّةً وَلَٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ ٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٤٦﴾

46. Гьал мунапикъазе мунгун цадахъ гъазаваталда рахъине бокьун бук1арабани жидеца ярагъги квен-т1ехги х1адуризе бук1ана.

Гьаз щибго х1адурлъи гьабич1о, гьелъ бицунеб буго гьезие гъазаваталде рахъине бокьун гьеч1еблъи. **Кинниги Аллагьасеги جَلَّ جَلَالُهُ бокьун бук1инч1о гьел нужгун цадахъ рахъине.** Гьез рагъдаги нужее хиянат гьабизе бук1ана ва х1инкъулел харбал рицун муъминзабазул къуват хвезабизе бук1ана. **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел к1вах1ал гьаруна, гьезул къасдги хвезабуна ва гьезда абуна: «Нуж рокъор рук1а руччабазда ва лъималазда аск1ор»-абун.**

لَوْ خَرَجُوا۟ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا۟ خِلَٰلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾

47. Нужгун цадахъ гьел рач1ун рук1арал ани гьез нужее цо квешлъи ва пасалъи гурони гьабизе бук1инч1о. Нужеда гьоркьор мац1 гьабун ва хъубаб хабар бицун хьвадизе рук1ана нуж цо-цазде тушманлъи гьабиялде рачине, нужер

боги биххизабизе бук1ана. Нужеда гьоркьор гьезда г1енеккулел ва гьезул раг1и берцин бихьулел жидер иман ва г1акъло заг1ипал г1адамалги рук1инаан. Х1акълъунго Аллагь жинда лъалев вуго гьел зулмуял мунапикъазул х1ал. Гьезул рак1азда бугеб жо лъала Т1адег1анав Аллагьасда.

لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ مِن قَبْلُ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ حَتَّىٰ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾

48. Гьез гьалдаса ццебеги гьабун бук1ана дуе зарал ва питна лъугьине бокьараб г1амал.

Ух1удалда рагъдацин щвеч1ого ибну Салул абулев мунапикъ лъабнусго г1адав чиги цадахъ вачун нахъ вуссун ана. **Дур амру т1убан гут1изе, дур дин хвезабизе г1емер х1илабиги ургъана гьез. Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **квербакъи бач1ун диналъе къуват щвезег1ан ва гьеб исламияб дин цогидал диназдаса бергьинег1ан.** Мунапикъаз х1илла-макро г1емер гьабуна. **Ва киг1анго гьезие рихун бугониги исламияб дин загьирлъана ва бергьана.**

Ибнукасирица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Мадинаялде вач1араб мехалъ гьесда данде киналго капурал г1арабиял цоцалъ рекъон рагъулел рук1ана. Ягьудиязги Мадинаялъул мунапикъазги х1алк1вараб жо гьабуна Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин гьукъизе абун. Ахирги исламияб дин загьирлъун цебехун ине бай бихьидал, Бадроялъул рагъда аварагги صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ бергьиндал, Ибнуубайу абулев мунапикъас абуна: «Гьанже гьаб амро цебехун унеб буго»-абун. Цинги гьел загьиралда исламалде рач1ана ва амма жанисан рак1ал къойидасан къойиде аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ х1алхъублъун, ццидал ц1ун лъугьулел рук1ана. Гьеб буго Т1адег1анав Аллагьас: «Киг1анго капурзабазе риханиги» абураб раг1иялдаса мурад-абун.

وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ٱئْذَن لِّى وَلَا تَفْتِنِّىٓ ۚ أَلَا فِى ٱلْفِتْنَةِ سَقَطُوا۟ ۗ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾

49. Гьел мунапикъзадаса цо чи вуго жиндие рокъов ч1езе изно кьейин ва гъазаваталда вачун жив мунагь-х1акъ бугеб жоялда ккезавугеян абулев.

Гьав вуго Алжаду ибну Къайс абулев чи. Аллагьасул свалат сала лъеяв аварагас Банул-асфар абулел г1адамазда гъазават гьабизе вахъаян абураб мехалъ, жинца абурав: «Дун рокъов те, дида руччабаздаса сабро гьабизе к1оларо»-абун.

Гьал г1адамал питнаялда жанир ругел руго: гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гъазаваталда рахъунел гьеч1елъул. Питнаялъулъ

т1ерхьунги руго жидеца купроги нипакъги загьир гьабун. Гьел жужах1алъул бищун гьокьияб гвендинир рук1унелги руго. **Х1акълъунго жужах1алъул г1азаб буго капурзабазда ц1акъ сверун лъугьулеб.** Гьезие рорч1изе бак1го гьеч1о. Щ1адул жанисан ц1ураб, сверухъ маххул сангар бугеб хъалаялда релълъун бук1уна гьезие жужах1.

إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا۟ قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّوا۟ وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾

50. Дуда ва муъминзабазда цо лъик1лъи щвани гьел мунапикъазе рихулеб буго. дуда цо къварилъи щвани гьел роххулел руго ва жидеца абулеб буго: «нижеца нижго ц1унана гьав чигун цадахъ къват1ир рахъич1ого»-абун, ва гьел роххун, разилъун жидерго ишалде унел руго.

قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

51. Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ, нижеда щвезе гьеч1о Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хъвараб ва къадар гьабураб жо гурони. Гьев вуго нижер хан ва к1удияв. Гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ таваккал т1амизе т1адаб буго киналго муъминзабазда.

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ ۖ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾

52. Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ, нужеца хъаравуллъи ккун гьеч1о нижее к1иго лъик1лъи щвеялда гурони: рагъда бергьун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ квербакъун, гъанимат щун т1ад руссин, яги шагьадат щун алжаналъул агьлолъун рук1ин. Гьаб к1иго жо буго нижее ц1акъ бокьараб ва нижеца т1алаб гьабулеб. **Амма нижеца хъаравуллъи ккун буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее жиндир рахъалъан г1азаб гьабиялда, яги нижер квераздалъун г1азаб гьабиялда. Нуж хъаравуллъи ккун рук1а! Нижги хъаравуллъи ккурал руго нужеда щолеб балагьалда-абун.**

قُلْ أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ ۖ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾

53. Дуца абе Мух1аммад ﷺ, гьел мунапикъазда: нужеца напакъа кьуниги гьеб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къабул гьабуларо. Нужеца рак1 разилъун кьуниги яги бокьич1ого кьуниги гьелъул нужее щибго мунпаг1ат гьеч1о. Нуж Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1лъич1ел пасикъал г1адамал ругелъул.

Гьесул амруялда нахърилълъинч1ел, рек1елъ иман гьеч1ел руго.

54. Гьел мунапикъзабаца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло гъазават гьабизе кумекалъе кьолеб боц1и-мал Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **къабул гьабунгут1и буго, гьел рук1иналъе г1оло жидеца Аллагьасдаги** جَلَّجَلَالُهُ **гьесул расуласдаги** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **иман лъеч1ел. Жамаг1атгун цадахъ как базе масжидалдаги рач1унарел, ц1акъ зах1малъун, к1вах1аллъун гурони.** Жидеца гьеб как г1адамазе г1оло балеб бугелъул. **Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло напакъаги кьоларел жидеда рихун, бокьич1ого гурони.**

وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾

Гьеб жо жидее бугеб зулмолъун рик1к1унеб бугелъул. Гьаб как баялдалъун ва напакъа кьеялдалъун жидее ахираталда кири бук1инги, алжан бук1инги гьезда лъалеб гьеч1о. Гьел гьеч1о ахираталда иман лъурал.

Албах1ро абулеб тафсиралда абулеб буго: Т1адег1анав Аллагьас как байги, напакъа кьейги цадахъ рехсана, гьаб к1иябго бук1иналъе г1оло бищунго хирияб г1амал: как бай буго черхалъ гьабулеб г1амалалъул бищун хирияб, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло боц1и-мал кьейги буго садакъабазул бищун хирияб. Гьаб к1иябго жо гьабизе к1вах1алав чи вуго мунапикълъиялъул сипат чорхалъ бугев-абун.

55. Дуда ц1акъаб жолъун бихьуге я гьав муъминчи, дица гьел мунапикъазе кьураб бечелъиги, гьезул лъимал-хъизанги ва мун гьелда г1ажаиблъуге. Гьеб буго загьиралда жидее бугеб ниг1мат, ва амма х1акъикъаталда гьеб буго гьезие бугеб г1азаб. Г1емераб г1акъуба-къварилъи бихьун данде гьабула гьез дунялалъул маг1ишат, ахиратада жидеего рек1ел бакъваялде буссула. **Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьун буго гьеб маг1ишаталдалъун ва лъималаздалъун гьезие дунялалдаго г1азаб гьабизе:** Гьезул лъимал муъминзабаца ч1ван ва гьезул боц1и-малги давлаялъе бахъун. **Ва гьезул рух1алги росизе капураллъун рук1ун, гьелдалъун ахираталда жидее гьабулеб г1азабги ц1ик1к1изе.**

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾

56. Гьел мунапикъзаби Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ц1аралдалъун гьедулел руго жал нужгун цадахъ ругин,** нужецаго г1адин

وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾

иман лъурал ругин абун. **Гьел нужгун цадахъ гьеч1о жидер рак1alздалъун.**

Гьел руго жал х1инкъун ругел г1адамал, нужеца мушрикалго г1адин жалги ч1валин абун. Гьедин бугелъул гьел муъминзабилъун ч1ун руго ва гьелдаги т1аде гьересияб гьаги гьедулеб буго.

57. Гьезда батулеб ани нужедаса рорч1ун к1анц1изе бак1 гьел ц1унулеб, гьезие кумек гьабулеб, яги ракьулъ гвендал ратаниги, кьурулъ нохъаби ратаниги, гьел ц1акъ хехго ине ругоан гьеб бак1алде: т1урун унеб боц1иялда релълъун.

لَوۡ يَجِدُونَ مَلۡجَـًٔا أَوۡ مَغَٰرَٰتٍ أَوۡ مُدَّخَلٗا لَّوَلَّوۡاْ إِلَيۡهِ وَهُمۡ يَجۡمَحُونَ ٥٧

Гьедиг1анги мунапикъзабазе нуж рихарал руго, нуж гьезул раг1абаз, загьираб г1амалалъ, гьересияб гьаялъ гуккизе рук1унге!

58. Гьездаса цо къукъа буго Мух1аммад ﷺ**, дур садакъа бикьиялда жидеца г1айиб ч1валел. Жидее гьеб садакъаялдаса цо бут1а кьуни гьеб лъик1аблъун рик1унеб буго, кьеч1ого тани дуда г1айиб ч1валеб буго ва дуда ццимги бахъунеб буго.**

وَمِنۡهُم مَّن يَلۡمِزُكَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ فَإِنۡ أُعۡطُواْ مِنۡهَا رَضُواْ وَإِن لَّمۡ يُعۡطَوۡاْ مِنۡهَآ إِذَا هُمۡ يَسۡخَطُونَ ٥٨

59. Гьел мунапикъал рук1аралани Аллагьасги جَلَّجَلَالُهُ **гьесул расуласги** ﷺ **кьураб жоялда разилъун рук1унел ва жидецаги абулел: «Нижее г1ей гьабулев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго, хадубги Аллагьасги** جَلَّجَلَالُهُ **гьесул расуласги** ﷺ **кьела нижее жиндир рах1маталдаса,. Нижер хьул лъолев ва нижее лъик1лъи щолев Т1адег1анав Аллагь вуго»-абун.**

وَلَوۡ أَنَّهُمۡ رَضُواْ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤۡتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ وَرَسُولُهُۥٓ إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ٥٩

Гьеб жидее лъик1аб бук1ина ва дунял-ахираталда жидее бахьибуголъиялъе сабабги бук1инаан.

60. Паризаяб закат ва гьеб кьолеб бак1 бицун Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **Садакъа жидее кьезе кколел г1адамал руго: мискинзаби, пакъирзаби, закаталда т1ад х1алт1и гьабизе тарал х1алт1ухъабиги, жал исламалда рач1иялда хьул лъурал г1адамалги, лагъзадериеги кьела жал тархъун ине кумек гьабун, жидеда т1ад налъи бугел г1адамазеги,**

۞إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلۡفُقَرَآءِ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱلۡعَٰمِلِينَ عَلَيۡهَا وَٱلۡمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمۡ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَٱلۡغَٰرِمِينَ وَفِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِۖ فَرِيضَةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٦٠

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гъазават гьабулел г1адамазеги, сапаралда ругел, жидер х1ажалъи бугел г1адамазеги кьела. Гьаб буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб парз ва х1укму. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинда кинабго жо лъалев ва жинца х1укму-тадбир бит1араб гьабулев х1аким.

Паризаяб закат ва сах1 жидее кьолел г1адамазул микьго тайпа буго. Т1адег1анав Аллагьас гьел киналго ц1ох1о аяталда жанир баян гьаруна. Гьезул х1ал баян гьаби ва гьезие кьолеб къадар бици пикъгьиялъул масъала бугониги гьаб бак1алда цодагьабго баян бицизе рекъараб буго: бусурманчиясда лъазе кколеб масъала бугелъул паризаяб закаталъул масъала.

1) Мискинчи абула жиндир х1алт1и пиша бугониги, даран-базар бугониги, боц1и-панз бугониги гьеб жиндир х1ажатазе г1ураб къадаралъ гьеч1ев чиясда. Цо-цо г1алимзабаца мисал бачун абула жиндир х1ажатазе нусго гъуруш харж униб бугони жиндие к1икъоялда анц1го гъурушалдасан т1адехун нусго гъурушалда щвезег1ан гьоркьоблъиялда бугеб къадар камулев чи вуго гьев абун.

2) Пакъирчи абула жиндир х1алт1и гьабизе, даран гьабизе рес гьеч1ев, чорхолъ г1узро бугев ва цогидалги г1узрабаздалъун жиндие х1ажатаб нусго гъурашалъул к1икъоялда анц1гоялдасаги дагьаб гъуруш гурони жинда батинабизе к1оларев чиясда. Гьединго пакъирзаби абула эбел эмен гьеч1ел, жидер боц1и-мал гьеч1ел лъималаздаги, гьабизе х1алт1и щолеб бугониги гьеб х1алт1и гьабизе рес гьеч1ев чиясдаги.

Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1оло г1илму ц1алулел мутаг1илзаби пакъираллъун рик1к1уна гьел х1алт1и гьабизе рахъани жидер г1илму ц1али холеб бук1иналъ. Г1илму малъиялда ва лъазабиялда т1ад ч1арав г1алимчиги пакъирав вук1ула: гьесие цоги харж бач1улеб бак1 гьеч1они ва гьесие х1ажатаб жо ч1езе гьабулев чи гьеч1они. Бищунго зах1матаб жо буго гьеб инсанасул х1ажалъи щибаб заманаялъ бат1и-бат1ияб бук1унеб бук1ин ва гьеб шарг1алдаги боцун шарг1ияб х1ажалъи буголъи ч1езаби. Масала цо къавм бугони жидер кваналеб квенги т1ад рет1улеб рет1елги гурони цоги маг1ишат гьеч1еб, гьезул мискинав чи вук1уна гьеб квенги рет1елги г1оларого вугев чи. Гьезул пакъирав чи вук1ина гьеб рет1ел-квен щоларого вугев чи.

Цоги къавм бугони рет1ел квеналда т1адги мина-милк бугел, рокъоб къайи матах1 бугел, бокьоб боц1и бугел. Гьаб къавмалъул мискинчи вук1уна гьезул гьоркьохъев чиясул х1алалда воцун (къияс гьабун, сравнение) гьев гьоркьохъев чиясда жиндир маг1ишат бахунарев. Гьев чи мискинав кин вук1унев абуни гьаб къавмалъул цо-цаде гьабулеб

бухьенги, ригьин ц1аги, цоцазул гьабулеб хьатирги гьезул гьоркьохъев чиясул даражаялда бук1уна, гьелдаса гъоркьехун вугев чиги гьеб къавмалда гьоркьов нахъкъарав, жиндир раг1и г1амалалъул къимат дагь гьабулев вук1уна. Гьедин бугелъул шарг1алъ цо чи жиндие х1ажатаб щинаб жо бугев, жиндир къадро къимат гьабулев вугеб мехалъ, гьесда цадахъ ва аск1ов вугев чиги гьесул даражаялда вук1ине гьавейин абун т1ад къан буго бусурбабада.
Гьадин бугелъул цо чи мискинав вук1ин, яги пакъирав вук1ин хал гьабула гьеб къавмалъул г1аммаб х1ал хал гьабун ва гьеб х1укмо гьабула щибаб росдал ва шагьаралъул г1алимзабаца. Гьаб масъала т1аде бач1арав чияс жиндир закат сах1, шарг1алда бит1ун ккезабизе ях1 бахъизе ккела.
3) Закат-сах1алъул г1адло низам гьабизе, гьеб ц1унизе, закаталъул боц1и хьихьизе ва бикьизе имамас, къадияс, дибирас тарав чиясе гьесул х1алт1ул мухь кьола закаталъул боц1и-малалдасан.
4) Исламалда рак1 гьет1изабизеян абун исламалъул авалалда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас цо-цо къавмвзул церехъабазе купру-ширкалда ругониги гъаниматалдаса ва закаталдаса бут1а кьолеб бук1ана. Гьеб х1укму гьаб заманаялъ х1алт1изе гьабуларо ва паризаяб закат сах1алдаса бусурман чиясе гурони бут1а кьоларо.
Гьаб ункъабилеб къукъаялъе кьолеб бут1а кьезе бегьула гьанже исламалда рач1арал, жегиги жидер иман камиллъич1ел г1адамазе, гьезул исламияб дин бокьи ц1ик1изе ва гьезда хадур ругел г1адамалги исламалда рач1изе сабаблъун бук1иналъе абун ният гьабун.
5) Лагъзал ругеб мехалъ жидер сайидас лагъ х1алт1изе толеб шарг1ияб х1укму бук1ана т1ад боц1и къот1ун (т1ад налъи лъун цо пуланаб къадар боц1и-малги лъун). Гьел лагъзал тархъи исламалъул мурад бугелъул, паризаяб закат сах1алдаса цо бут1а кьола гьедин х1лт1изе тарав чиясе: жинца гьеб сайидасе кьезе ва жив хехго тархъун х1урияв (узденав) чи лъугьизе. Гьаб х1укму гьанжеги х1алт1изе гьабула гьединал лагъзал ругони.
6) Жидеда т1ад налъи бугел г1адамазеги кьола закат сах1алдаса цо бут1а гьеб налъи борхизе кумек гьабун. г1емерисел г1алимзабаца жинда налъи бугесе закат кьезе бегьила абуна гьеб налъи Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1ассилъун, х1арамаб жо гьабун ккараб бугониги, гьеб закат кьолеб ва босулеб заманаялъ жинца тавбо гьабун бугони. Бусурбабазда гьоркьоб маслах1ат гьабун, исламияб жамаг1аталъул г1аммаб х1ажат т1убан жинда налъи ккарав чиясе, гьев бечедав вугониги кьола налъи бец1изе г1ураб къадар.

7) Ибну сабил абула сапаралда ругел г1адамазда. Гьезиеги закаталдаса цо бут1а кьола гьеб закат кьолеб мехалъ гьел росулъ ругони ва жидер х1ажат бицун жидее закаталдаса кьеянги абуни.

8) Сабилуллагь абула Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабулел г1адамазда. Гьезие закаталдаса кьола жидее х1ажатаб жо: ярагъ босизе бугониги, рет1ел-хьит ва т1ад рек1унеб жо босизе бугониги. Жигьад гьеч1еб бак1алда гьаб бут1аялдаса кьола Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда халкъ ах1улел г1адамазе: т1ехь хъвалел, ваг1за-насих1ат т1ад бугел дискал, касетаби рахъулел ва гьелда релъълъараб х1алт1и гьабун исламияб дин т1адег1анлъиялъе квербакъи гьабулел г1адамазе.

Закаталъе бахъараб ва бикьулеб боц1имал г1емераб бугони, жидее закат кколезул киназего щвезабила. Дагьаб жо бугони бищунго х1ажат ц1ик1к1аразе кьела. К1ал биччан къоялъ бахъараб сах1 г1адаб дагьаб жо бугони цох1о чиясе кьуниги бегьула.

61. Гьел мунапикъаздаса цо къокъа буго жидер мац1алдалъун аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **зарал гьабулел. Гьез абулеб буго авараг жинда раг1арабщинаб жоялда божулев, гьеб рит1ухъ гьабулев вуго абун. Дуца гьезда абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьев авараг жив божулев вуго ва амма лъик1абги квешабги жо бат1а гьабизе лъалев, бит1араб хабаралда божулев, гьересиялда божуларев вуго. Жинца Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурав вуго. Гьединго муъминзабазда божулев, гьез бицараб жоги рит1ухъ гьабулев вуго.**

وَمِنْهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلنَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾

Гьезул иманалъул рит1ухълъи лъан, гьезул х1ал лъан.

Амма мунапикъаз бицараб жоялда жив г1енеккун вугониги гьеб рит1ухъ гьабун, гьелда божун вук1унаро, гьезул х1ал жинда лъалелъул. **Муъминзабазе рах1матлъунги вуго гьев авараг.** Жидеца иман лъеялъе сабаблъун хирияв авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вук1ун, **жидеца Аллагьасул расуласе** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **зарал гьабулел г1адамазе бук1ине буго ц1акъ квешаб г1азаб.** Алагьасул х1икматалдалъун дунялалъул рокъор къват1ир ч1вазарич1ого тунилан Т1адег1анав Аллагь ва гьесул расул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мунапикъзабиги гьезул х1алги лъаларого гьеч1о.

62. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ц1ар бахъун нужее гьедарулел руго гьел мунапикъзаби, нуж рази гьари бокьун, амма Т1адег1анав Аллагьги, гьесул расулги** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **вуго**

يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾

жал рази гьаризе кколел.

Гьезие мут1иг1лъун, гьезул амру-нагью т1убан, аварагасул ﷺ амру к1одо гьабун. **Гьел г1адамал иман лъурал ругони,** гьез Аллагьги ﷻ гьесул расулги ﷺ рази гьаризе ккола, хадуб муъминзабиги рази гьаризе ккола.

أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّهُۥ مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَأَنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدًا فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْخِزْىُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾

63. Гьазда лъаларогойищ бугеб Аллагьасдаги ﷻ гьесул расуласдаги ﷺ тушманлъи гьабурал, гьезда данде къецандарал г1адамазе абадияб жужах1алъул ц1а бук1ин ва гьенир жанир даимго рук1инелъун лъугьинарулеблъиги. Гьаб буго ц1акъ к1удияб г1одобег1анлъи ва х1акъирлъи.

يَحْذَرُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾

64. Мунапикъзаби х1инкъунги рук1ула жидер х1ал бицун Аллагьас ﷻ Къуръан решт1инабиладай ва жидер рек1елъ бугеб нипакъ г1адамазе загьирлъиладай абун. Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ, нуж рук1а Аллагьасул ﷻ дин махсароде гьабулел абун, Аллагьас ﷻ загьир гьабизе буго нуж жиндасан х1инкъун ругеб жо.

Нужер нипакъ ва муъминзабазда бугеб тушманлъи Аллагьас ﷻ загьир гьабизе буго ва гьелдалъун нужее г1одорег1анлъиги щвезе буго.

وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾

65. Дуца гьезда гьикъани щай нужеца Аллагьасул ﷻ диналдаса хабар бицунеб абун, гьез абизе буго ниж гьадинго хабар бицунел, рек1ел гьей гьабулел рук1анин абун. Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ, нуж Аллагьасдалъун, гьесул Къуръаналдалъунги, гьесул расуласдалъунги ﷺ рек1ел гьей гьабулелищ ругел, гьел махсароде гьарулел харбалги рицун?-абун.

لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةًۢ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

66. Нужеца гьанже г1узраби рачуге! Нуж руго иман лъун рук1ун хадур капурлъарал г1адамал. Гьересиял гьаялги гьедун нуж гаргаданиги щибго гьелъ нужее мунпаг1ат гьабиларо.

Нужер цо къокъа жидеда т1аса лъугьун таниги: жидеца тавбо гьабурал ва Аллагьасе ﷻ бац1ц1адаб дин гьабиялда руссарал, цогидаб къокъаялъе г1азаб гьабила. Гьеб къокъа жидерго

нипакъалдалги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **г1асилъиялдаги т1ад ч1ей сабаблъун**.

ٱلۡمُنَٰفِقُونَ وَٱلۡمُنَٰفِقَٰتُ بَعۡضُهُم مِّنۢ بَعۡضٖۚ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡمُنكَرِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَقۡبِضُونَ أَيۡدِيَهُمۡۚ نَسُواْ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمۡۚ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ٦٧

67. Киналго мунапикъзаби: бихьиналги руччабиги цоцазул гьудулзаби руго, цоцалъе рекъаралги руго жидер нипакъалъулъ ва иманалдасан рик1к1алъиялъулъ. **Квешаб жоялдалъун жидеца амру гьабулел руго ва лъик1аб жо гьабиялдаса жидеца г1адамал нахъч1валелги руго. Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло напакъа кьеялдаса жидеца кверал ккурал (гьеб кьоларел) руго. Гьезда Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **к1очана ва** гьесие мут1иг1лъи ва г1ибадат гьаби тана. **Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **гьелги к1очана ва жидер къосиналъулъ тана,** жиндир рах1маталдаса рат1а гьаруна. **Х1акълъунго мунапикъзаби руго Аллагьасе мут1иг1лъиялдаса рахъарал пасикъзаби.** Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъиялъулъ ва къосиналъулъ жал т1ерхьун ругел г1адамал.

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلۡكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ هِيَ حَسۡبُهُمۡۚ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُۖ وَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّقِيمٞ ٦٨

68. Т1адег1анав Аллагьас къот1и гьабун буго мунапикъал бихьиназеги, руччабазеги, гьединго киналго капурзабазеги жужах1алъул ц1а бук1ине бугилан ва гьел даимго гьенир жанир рук1ине ругилан. Гьезие г1ураб г1азаб буго гьеб жужах1алъул г1азаб ва гьелдаса ц1ик1к1араб цоги г1азаб гьеч1о. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьел рик1к1ад гьаруна жиндир рах1маталдаса ва гьел даимго жужах1алда жанир рук1унеб г1азабги буго гьезие.**

كَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنكُمۡ قُوَّةٗ وَأَكۡثَرَ أَمۡوَٰلٗا وَأَوۡلَٰدٗا فَٱسۡتَمۡتَعُواْ بِخَلَٰقِهِمۡ فَٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِخَلَٰقِكُمۡ كَمَا ٱسۡتَمۡتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُم بِخَلَٰقِهِمۡ وَخُضۡتُمۡ كَٱلَّذِي خَاضُوٓاْۚ أُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ٦٩

69. Нужедаса цере рук1арал умматазул капурзабазда релълъун буго, я гьал мунапикъзаби, нужер х1ал. Гьел рук1ана нужедасаги маг1ишат, лъимал-хъизан г1емерал ва жидер чурхдул къуватал.
Гьедин бугониги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел гьалаг гьаруна. Гьазда щвараб г1адаб гьалаглъи нужеда щвеялдаса х1инкъа нуж. **Гьел цересел капурзабаз дунялалъул лазатал росана жидее**

Аллагьас ﷻ **къадар гьабураб х1алалъ. Нужецаги дунялалъул лазат босана дол цересез босараб г1адин. Дол цересел капурзабиго г1адин нужги лъугьана бат1улаб жоялъулъ ва къосиналъулъ. Гьел капурал ва мунапикъал г1адамал руго жидер г1амалал дунялалда ва ахираталда г1адада хварал** ва ахираталда жидее жужах1 бугел. **Гьел г1адамал руго т1убанго ч1орого хут1арал ва бахьикъосарал.**

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ وَأَصْحَٰبِ مَدْيَنَ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾

70. Гьазухъе бач1инч1ищ жидеда цере рук1арал умматазул къиссаби: Нух1ил къавмалъул, Г1адилазул, Самудазул, Ибрагьимил къавмалъул, Мадяналъул агьлоялъул, Лут1ил къавмалъул.

Кин гьел Аллагьасда ﷻ г1асилъарал ва кинаб бат1и-бат1ияб г1азаб Аллагьас ﷻ жидее гьабурабги. Гьелъул пикру кин гьабулареб ва Аллагьасдаса ﷻ х1инкъун тавбо гьабун щай руссунарел.

Гьел умматазухъ жидер аварагазабиعَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **рач1ана Аллагьасул** ﷻ **рахъалъан х1акъал х1ужаби ва муг1жизатал росун,** амма гьез гьел гьереси гьаруна. **Аллагь** ﷻ **вуголъич1о жинца зулму гьабулевлъун ва щибго сабаб гьеч1ого жиндир лагъзадерида г1азаб биччалевги. Кинниги гьел умматал жалго руголъана жидерго напсазе зулму гьабураллъун.** Аллагьасда ﷻ инкар ккуна, аварагасда ﷺ мут1иг1лъич1о, ракьалда пасалъаби ва г1асилъаби гьаруна. Гьал мунапикъал ва капурал г1адамал сунда божун ругел ва гьел кин х1инкъуларел Аллагьасда ﷻ г1асилъизе. Аллагьасул ﷻ ццим бахъи жидеда щвараб мехалъ гьезие хвасарлъи бук1ине гьеч1олъи х1акъаб буго.

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُو۟لَٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

71. Муъминал бихьинал ва муъминал руччаби цоял цоязе вализаби руго. Гьудулзаби руго, цоцазе квербакъулелги руго. **Жидеца лъик1алдалъун амру гьабулел, квешалдаса нагью гьабулелги руго. Жидеца паризаял какал ралел ва паризаяб закат кьолел руго. Аллагьасе** ﷻ **ва гьесул расуласе** ﷺ **мут1иг1алги руго. Гьал муъминзаби руго жидеда ахираталда Аллагь** ﷻ **гурх1улел.**

Т1адег1анав Аллагьас гьал муъминзаби жиндир ниг1матазул алжаналъуре лъугьинарула. **Х1акълъунго Аллагь вуго жив гучав, кинавбго жоялдаса жив бергьунев ва жиндаса щивго бергьунарев. Жинца гьабулеб жоялъул г1адло бит1арав х1икмат камилавги вуго.**

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّٰتِ عَدْنٍ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

72. Т1адег1анав Аллагьас къот1и гьабун буго киналго муъминзабазе: бихьиназе ва руччабазе алжанал рук1ине ругин, жидеда жанисан г1орал чвахулел, даимго рук1инелъун гьел алжаналъуре лъугьинарула. Лъик1ал, берцинал, лазатал жанир ч1олел бак1алги руго гьел алжаназулъ. Гьаб киналдасаго к1удияб, жинда хьул лъолеб жо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъиги буго. Гьаб буго ц1акъ к1удияб бахьибуголъиялда ва хиралъиялда кверщел бати.

Гьаб т1адехун бугеб Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъиялдаса мурад буго хирияв Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир гьумер ва зат жиндие рокьарал муъминзабазе загьир гьаби. Т1адег1анав Аллагьас жиндир гьумер жидее загьир гьабурал муъминзаби, кинабго жо к1очон, кидадай гьеб гьумер гьанжеги загьирлъилаян г1ашикълъун хут1ула.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго: *«Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вихьиялдаги ва гьел муъминзабаздаги гьоркьоб бугеб жо бук1уна цох1о Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ к1одолъиялъул пардав»*-абун. Ай:Т1адег1анав Аллагьас жиндие бокьараб мехалъ згьир гьабула муъминзабазе жиндир гьумер. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Муслимица ва Бухарияс бицараб машгьураб х1адисалдаги буго: *«Т1адег1анав Аллагьас алжаналъул агьлуялда абула: Я гьаб алжаналъул агьлу- абун. гьез жаваб гьабула «Лаббайка я нижер Бет1ергьан» абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абула: «Нуж рази ругищ гьаб ажруялда»- абун. Жидеца абула: «Кин нижж разилъуларел я Бет1ергьан, дуца нижее кьунги бук1адго щивго чиясе кьеч1еб г1емераб ажру ва к1одолъи» абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абула: «Гьелдасаги лъик1аб жо кьелишха дица нужее?»- абун. Гьез абула: «Я нижер Бет1ергьан! Щиб жо бугеб гьалдасаги лъик1аб?»- абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абула: «Дица нужеда дун разилъи решт1изабила, цинги дир нужеда ццимги бахъунаро гьелдасан хадуб кидаго»*-абун.

Гьединабго машгьураб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Алжаналда жаниб буго нусго бат1ияб даража, щибалда гьоркьоб зоб-ракьалда гьоркьобг1ан манзил бугеб ва жибги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *диналъе г1оло жигьад гьабурал мужагьидазе х1адур бугеб. Нужеца Аллагьасда* جَلَّ جَلَالُهُ *алжан гьарулеб мехалъ Фирдавс алжан гьаре. Гьеб буго алжаназул бищунго т1адег1анаб ва гьоркьоб бак1алда бугеб. Гьелдаса байбихьула алжаназул г1орал (цогидал алжаназда чвахулел). Гьеб алжаналда т1ад буго Аллагьасул г1арщ»*- абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾

73. Я гьав бичасул авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **! Дуца жигьад гьабе капурал ва мунапикъал г1адамазда. Дуца гьезие къуваталда ч1ван, х1инкъизарун, лъутизарун, х1ал гьабе, гуч гьабе. Гьезул ахир руссулеб бак1 жужах1 буго. Гьеб ц1акъ квешаб бак1 буго жинда жанир руссине.**

يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُوا۟ وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ وَهَمُّوا۟ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

74. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ц1ар бахъун жал гьедулел руго жидеца капурлъулел раг1аби абич1ин, гьез гьел раг1абиги абун рук1аго. Жидеца ислам къабул гьабун хадуб ц1идасан купруги загьир гьабуна ва гьез къасд гьабуна жидер х1ал к1олареб жо гьабизе.**

Табукалдаса нахъ руссун хадур мунапикъазул цо къокъа ургъун бук1ана жидеца Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ч1вазе абун. гьезул анц1ила ич1го чи вук1ана.

Къатадатица абуна гьаб аят решт1инабунин Г1абдуллагь ибну Салул абулев мунапикъасул х1акъалъулъ. К1иго чи цоцалъ рагъулел рук1ана: цо ансарияв вук1ана, цояв. Жугьанияв вук1ана. Жугьанияс г1одовлъун ансарияв гъокье ккезавураб мехалъ, Ибнусалулица абуна: гьанже дур ваццас квер бакъулеб гьеч1о гурищ?-абун. Гьелъул маг1на бук1ана Мух1аммад аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ квербакъулеб гьеч1о гурищ абураб. Гьаб хабар аварагасде صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ щведал ва Ибнусалулида гьикъидал щай гьаб раг1и абураб абун, гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1ар бахъун гьедана жинца гьеб раг1и абич1ин абун. Цоги гьав Ибнусалулица абун бук1ана: «Ниж сах-саламат Мадинаялда щванани, гьенисан лъик1аз квешал къват1ире къот1изе ругоян»- абунги. Ай мунапикъаз хирияв аварагги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьесул асх1абзабиги къват1ире къот1изе руго абун.

Гьал мунапикъазда щибго аварагасдаса ﷺ бихьараб квешлъиги бук1инч1о, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1обалдалъун гьесги, гьесул расуласги ﷺ гьел бечед гьарун рук1ин гуреб. Муъминзабазул ва исламалъул баракат ва бахьибуголъи щун бук1ана Мадинаялъул агьлуялъе.

Жедеца тавбо гьабуни гьезие лъик1 бук1ина. Тавбоги гьабич1ого аварагасда ﷺ данде х1илла-макро гьабизе ургъулел ругони Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие квешаб г1азаб гьабила дунялалдаги ахираталдаги. Гьаб ракьалда т1ад гьезиеги гьеч1о жинца гьезул амру т1аде босулев, гьеб т1обалев вали ва жинца квербакъулев чи. Дунялалъул г1азабалдаса гьел хвасар гьарулев чи гьеч1о, ахираталъул г1азабалдаса гьел ц1унулев чиги гьеч1о.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1али асх1абас абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вит1ана ункъго хвалченги босун.

Цо хвалчен буго: мушриказе: «Рагъ х1арам гьабурал моц1ал аралго нужеца мушрикал ч1вай-абураб.

К1иабилеб хвалчен буго: китабияб агьлуялъул капурзабазе: нужеца рагъ бай-Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ, ахираталдаги иман лъоларел-г1адамазда абураб.

Лъабабилеб хвалчен буго: мунапикъазе: нужеца жигьад гьабе мунапикъазда ва капуразда-абураб.

Ункъабилеб хвалчен буго: бугъатазе (имамасда данде рахъарал г1адамал): нужеца бугъатазда рагъ бай, гьел Аллагьасул амруялда руссинег1ан-абураб. Ай ункъо аят буго ункъо бат1ияб къокъаялда рагъ баян амру гьабулеб.

75. Гьел мунапикъаздаса руго жидеца къот1и гьабурал Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нижее боц1и кьуни нижеца гьеб садакъаде кьела ва нижги лъик1ал г1адамаздаса рук1илин абун.

۞وَمِنۡهُم مَّنۡ عَٰهَدَ ٱللَّهَ لَئِنۡ ءَاتَىٰنَا مِن فَضۡلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ٧٥

76. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир ц1обалдалъун боц1и кьураб мехалъ жал гьелда бахиллъарал, закат-сах1 кьеч1ел ва жал диналдаса руссун ч1арал, къот1и т1убаялдасаги мугъ барал.

فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضۡلِهِۦ بَخِلُواْ بِهِۦ وَتَوَلَّواْ وَّهُم مُّعۡرِضُونَ ٧٦

77. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул рак1азулъ нипакъ гьабуна къиямасеб къо щвезег1ан т1аса унареб, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабураб къот1и хвезаби

فَأَعۡقَبَهُمۡ نِفَاقٗا فِي قُلُوبِهِمۡ إِلَىٰ يَوۡمِ يَلۡقَوۡنَهُۥ بِمَآ أَخۡلَفُواْ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ٧٧

сабаблъун ва гьез гьереси бицин сабаблъунги.

78. Гьал мунапикъазда лъаларищ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1ин жинда гьезул балъгояб, рек1елъ бугеб жоги лъалев, жидеца цоцаде шурун бицулеб жоги лъалев. Х1акълъунго Аллагь жинда нилъер беразда бихьулареб, г1иналда раг1улареб, ццебехун бук1араб ва нахъа бук1инесебги жо лъалев вуго.

أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّـٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾

79. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун жидеца садакъа кьолел муъминзабадехун жидеца г1айибал ч1валел г1адамал: жидер рес рекъараб, дагьаб жо бугониги гьеб садакъаде кьолездаги г1айиб ч1валел ва гьезда т1ад релъун махсаро гьабулел,- гьал г1адамазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел г1одорег1ан гьарулеб махсаро гьабизе буго ва гьезие ахираталда ц1акъ унтизабулеб г1азаб бук1ине буго.

ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ ٱلْمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ فِى ٱلصَّدَقَـٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицана: жинда Аллагь разилъаяв Г1абдурах1ман ибну Г1авф вач1ана аварагасухъе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ к1икъого меседил укъиятги босун (цо килаграмги бащадабги). Цо Ансариявги вач1ана чамастакил цо сах1 босун. Цинги мунапикъазул цо къокъаялъ абуна: «Гьев Г1абдурах1ман вуго рияалъе, рещцалъе месед кьолев чи» абун. Жинца чамастак босун вач1арав ансариясул х1акъалъулъги гьез абуна: «Гьаб цо сах1 чамастак Аллагьасеги جَلَّجَلَالُهُ, гьесул расуласеги щиб гьабизе къвариг1араб жо бугеб»-абун. Гьал мунапикъазул х1акъалъулъ решт1инабуна гьаб цебе хъвараб аят.

80. Дуца гьезул мунагьал чури т1алаб гьабуниги Мух1ммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, т1алаб гьабич1ониги щибго бат1алъи гьеч1о. Лъабкъоялда анц1го нухалъ (ай г1емер нухалъ) дуца гьезул мунагьал чури т1алаб гьабуниги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьездаса т1аса лъугьинаро. Гьел руго Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ, гьесул расуласдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ инкар ккурал г1адамал.

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾

Жидер гьеб инкар кквейги ц1акъ къабих1аб буго: т1аса жал бусурбаби ругин абулел, жанисан рак1аз инкарги ккурал. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **бит1араб нухда т1обит1уларо гьединаб пасикъаб къавм,** гьезие тавбо гьабизе

тавпикъ гьабуларо, бахьибуголъиялдаги рачунаро.

فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ وَكَرِهُوٓاْ أَن يُجَٰهِدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَالُواْ لَا تَنفِرُواْ فِى ٱلْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَّوْ كَانُواْ يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾

81. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараггун цадахъ Табукалъул гъазаваталда инч1ого рокъор ч1арал мунапикъзаби гьеб ишалдасан роххун руго. Гьезие рихулебги буго, бокьун гьеч1о, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабизе жидер напсаздалъун ва боц1и-малалдалъун гьез иман лъун гьеч1елъул, рагъде рахъине, гьениб къварилъи бихьизе, боц1и-мал хвезабизе бокьулеб гьеч1о.

Гьез абулеб буго гьаб баг1арараб, бух1араб заманалъ гъазават гьабизе унге абун. Дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жужах1алъул ц1аялъул бух1и ва баг1ари ц1акъго ц1ик1араб буго абун. Жидеда гьеб жо бич1ч1улеб бук1араб ани гьел авараггун صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ цадахъ гъазаваталде рахъинаан. Ва дагьаб заманалъ бук1унеб дунялалъул бух1иги къварилъиги х1ехьелаан абадияб ахираталъул алжаналъул ниг1матазда хьул лъун ва жужах1алдаса х1инкъун. Гьал г1адамал ц1акъ ах1макъал руго. Гьазул мисал буго ц1адалдаса лъутун гомгикье лъугьаразул, салул бух1и х1ехьеч1ого ц1адаре к1анц1аразулги.

فَلْيَضْحَكُواْ قَلِيلًا وَلْيَبْكُواْ كَثِيرًا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾

82. Гьел роххун, релъун, рак1 гъун рук1а абе дагьабго заманаялъ, амма хадур жал г1одизе руго г1емераб заманаялъ гьаб дунялалда жидеца гьабураб купру-ширкалъул жазаъ ч1амулаго.

فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُواْ مَعِىَ أَبَدًا وَلَن تُقَٰتِلُواْ مَعِىَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِٱلْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَٱقْعُدُواْ مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾

83. Т1адег1анав Аллагьас мун гьаб гъазаваталдаса т1ад вуссинавун гьел мунапикъазде аск1ов щвараб мехалъ, гьез дуда гьарани жал цадахъ рахъине изно кье абун, цоги нухалъ мун гъазаваталда вахъунеб мехалъ, дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, нуж кидаго рахъунге дунгун цадахъ гъазават гьабизе ва нужеца кидаго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбабазда рагъги баларо дунгун цадахъ рахъун.

Нужее гьеб хиралъи бук1ине гьеч1о ва нуж гьелдаса мах1румлъарал руго. **Нужеда амру гьабураб мехалъ Табукалъул гъазаваталда рахъаян абун, нужее бокьана рукъор г1одор ч1ун ч1езе. Гьанже**

нуж г1одорч1ун рук1а руччабигун ва лъималгун цадахъ»-абун. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гъазават гьабулел муъминзаби руго х1акъикъиял бах1арзал, гьелгун цадахъ гьабила дица гъазават. Нуж руго ц1уял, х1алихьатал г1адамал, нуж руччабазда ва лъималазда цадахъ рук1а, гьеб буго нужер макъам.

وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٖ مِّنۡهُم مَّاتَ أَبَدٗا وَلَا تَقُمۡ عَلَىٰ قَبۡرِهِۦٓۖ إِنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُواْ وَهُمۡ فَٰسِقُونَ ٨٤

84. Дуца как баге Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьел мунапикъазул цониги хварав чиясда, мун гьезул хабазда аск1ов вахъунги ч1оге. Гьел г1адамал руго жидеца Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ, гьесул расуласдаги صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ иман лъеч1ел, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъун ва пасикъаллъун хваралги руго.

Гьаб аят решт1инабуна Ибнусалул абулев чиясул х1акъалъулъ. Жидеда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица Г1умар асх1абасдаса бицараб х1адисалъулъ буго: *«Убайил Г1абдуллагь (Ибнуслул) хвараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагах1ана гьесда жаназаялъул как базе. Как базе абун аварагصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вахъун ч1араб мехалъ дун гьасда цциеве ч1ана ва дица абуна: «гьав Аллагьасул тушманасда какиш дуца балеб?»-абун ва гьесул г1емерал х1алихьатал ишал рицана. Дун г1емер к1алъадал Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: (живги гьимун): мун цевеса нахъе а Г1умар! Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дие ихтияр кьун буго дица гьезул мунагьал чури т1алаб гьабизе. Дида лъалеб ани дица мунагьал чури т1алаб гьабун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьездаса т1аса лъугьулевлъи, дица ц1акъ г1емер гьарилаан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ»-абун.*

Цинги какги бана, хабадеги ана ва гьенив вахъунги ч1ана. Дун ц1акъ г1ажаиблъана дица адаб хвараб жо киндай гьабураб абун. Валлагьи, гьоркьоб заманго инч1ого Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят решт1инабуна ва Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас т1ок1аб бач1о мунапикъазда как, гьезул хабадаги инч1о»- абун. (х1адис дагьаб къокъ гьабуна). Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Жидеда Аллагь разилъаял имам Ах1мадица Жабир асх1абасдаса бицараб х1адислда буго:

«Г1абдуллагь ибну Убай хвараб мехалъ гьесул вас вач1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ва жинца абуна: «Я расулаллагь! Мун нижехъе вач1инч1они нижее абадиялъго нич бук1ине буго»-абун. цинги аварагصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ гьезухъе ана, гьев Г1абдуллагьил жаназаялда жиндир гордеги рет1ана, гьесда жаназаялъул какги бана, гьесул хабалда аск1овги ч1ана»-абун. (х1адис къокъ гьабуна).

Гьаб аят решт1инабун хадуб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас

цо чи хвана абураб мехалъ гьесул х1ал ц1ехолеб бук1ана ва гьев мунапикъаздаса чи ватани гьесухъе унев вук1инч1о, муъминчи вугони гьенив ун как бан, хабалалъ ун хабалда аск1ов дуг1а гьабулеб бук1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг хун хадуб жидеда Аллагь разилъаял асх1абзабазги гьедин гьабулеб бук1ана.

Жинда Аллагь разилъаяв Х1узайфат асх1абасда аварагас ﷺ мунапикъазул ц1арал рицун рук1ана, гьедин бугелъул Х1узайфатида абулаан: «Аварагасул ﷺ балъголъи лъалев чи» абун. Цо чи хвараб мехалъ асх1абзабаца Х1узайфатида гьикъулаан гьав чи вугиш мунапикъ абун. «Вуго» абуни гьесда как базе ва гьев хабалъ лъезе унароан.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас гьев Х1узуйпатихъе вач1ун абулеб бук1ана: «Я Х1узайфат, дица Аллагьасул ц1аралдалъун гьарулеб буго дуда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас дун рик1к1аниш мунапикъалгун цадахъ»- абун. Гьаб буго Аллагьасдасан جَلَّجَلَالُهُ х1инкъиялъе, жиндир напс г1одобег1ан гьабиялъе жинда цоги инсан вахулареб т1адег1анаб макъам. Алжаналъул рохел бицарав Г1умар асх1аб х1инкъараб мехалъ жив мунапикъ вугодай абун, нилъеца щиб жо абилеб ва щиб жо гьабилеб?

Ибнухат1ибица абуна: Т1адег1анав Аллагьас муъминзабазда лъазабуна капурзабазда жаназаялъул как баге абун. Гьеб как муъминзабазул хварав чиясда базе паризаяб буго, гьев чи лъик1ав вугониги, квешав вугониги, жал бугъатал гьеч1они (имамасда данде рахъарал) ц1акъго къосарал, шарг1алдаса рахъарал г1амалал гьарулел чаг1иги гьеч1они. Шагьидлъун хварасда баларо как, гьесул жаназаги чуруларо: гьесда т1ад бугеб биги, чороклъиги бугеб х1алалъ тола. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев къиямасеб къоялъ гьеб х1алалда т1адеги вахъинавула: гьев хира гьавун ва гьесул дунялалда бук1араб макъам халкъалда загьир гьабун.

Хварав чиясда как баялдаса мурад буго мунагьал чури гьарун. гьесие дуг1а гьаби. Гьав шагьид жиндир мунагьал чурарав, жиндие алжаналъул рохел бицарав вугелъул, бач1ого тола гьесда жаназаялъул как»-абун.

Унтарасда ваккизе ин, хварав чи чури гьесда мусру бан х1адури, хадуб жаназалъул как бай, хабалазулъ воси гьенив вукъи, хадубги гьесул хобалда аск1ор ч1ун дуг1а гьаби гьесда т1аса лъугьи гьарун ва мункар накирасе жаваб кьезе тавпикъ гьабе абун. Гьал киналго умурал руго муъминзабаца цоцае гьаризе кколел ва гьел гьарилялдалъун жидее г1емераб ажро-даражаги щолел.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазул рак1ал цоцалъ рекъезареги ва Аллагь

جَلَّجَلَالُهُ гьезда гурх1аги.

وَلَا تُعۡجِبۡكَ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَأَوۡلَٰدُهُمۡۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا فِي ٱلدُّنۡيَا وَتَزۡهَقَ أَنفُسُهُمۡ وَهُمۡ كَٰفِرُونَ ٨٥

85. Мун г1ажаиб гьавуге Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, Аллагьасул тушбабазе кьун бугеб боц1и-малалъ, гьезул васал-хъизаналъги. Х1акълъунго Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьун бук1ула гьезие гьеб кинабго жо дунялалъул г1азаблъун ва къварилъилъун сверизабизе, цинги гьел жидер купру-ширкалдаго хвезарун ахираталдаги гьезие абадияб жужах1алъул г1азаб гьабизе.**

وَإِذَآ أُنزِلَتۡ سُورَةٌ أَنۡ ءَامِنُواْ بِٱللَّهِ وَجَٰهِدُواْ مَعَ رَسُولِهِ ٱسۡتَـٔۡذَنَكَ أُوْلُواْ ٱلطَّوۡلِ مِنۡهُمۡ وَقَالُواْ ذَرۡنَا نَكُن مَّعَ ٱلۡقَٰعِدِينَ ٨٦

86. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **сурат решт1инабураб мехалъ нужеца Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъе ва гьесул расулгун** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **цадахъ рахъун жигьадги гьабе абун, гьел мунапикъазул рес-мах1ал бугел, сахал г1адамаз дуда абуна нижее рокъор ч1езе изно кье абун. Ниж** руччаби лъималгун херал, беццал, **заг1ипал г1адамалгун цадахъ рокъор те абун.**

رَضُواْ بِأَن يَكُونُواْ مَعَ ٱلۡخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ فَهُمۡ لَا يَفۡقَهُونَ ٨٧

87. Гьел сахал бихьинал разилъулел руго гьал заг1ипал г1адамалгун цадахъ рокъор ч1езе. Гьезул рак1азда жагьлуялъул мугьро ч1ван буго ва жидеда бич1улеб гьеч1о Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **диналъе г1оло гъазават гьабиялъул ажро, гьенир рахъич1ого ч1аразе бук1инесеб г1азабги.**

لَٰكِنِ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ جَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡخَيۡرَٰتُۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ٨٨

88. Гьал мунапикъзаби рокъор ч1унилан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе щибго зарал бук1унаро. **Кинниги хирияв аварагас** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **ва муъминзабаца Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **г1оло жигьад гьабуна жидер боц1и-малалдалъун ва жидер напсаздалъун.** Гьал руго жидер ният бац1адал, иман камилал г1адамал, **гьезие буго г1емераб лъик1лъи:** дунялалъул рокъоб тушманасда т1ад бергьин, гъанимат щвей Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин цебехун ин. Ахираталда Аллагь разилъи ва алжаназул ниг1маталги. **Гьал г1адамал руго жидер дунял ахираталъул бахьибуголъиялда кверщел**

батарал, гьеб жидее щварал.

أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا
ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ
ٱلۡعَظِيمُ ٨٩

89. Т1адег1анав Аллагьас гьазие къач1ан х1адурун руго жидеда жанисан г1орал чвахулел алжанал. Лъималъул, рахьалъул, жадул ва гьац1ул. **Даимго рук1инелъун лъугьине гьарула жал гьел алжаназулъ ва гьеб буго ц1акъ к1удияб хиралъи-т1ок1лъи.**

Гьалдаса т1адехун цоги жоялда хьул лъолареб буго гьаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ажро ва жазаъ.

وَجَآءَ ٱلۡمُعَذِّرُونَ مِنَ ٱلۡأَعۡرَابِ لِيُؤۡذَنَ لَهُمۡ
وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ كَذَبُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ سَيُصِيبُ
ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ٩٠

90. Аг1рабазул (ракьул г1арабал, кочевники) **цоги мунапикъзаби рач1ана жал рокъор ч1езе изно кье абун цо-цо г1узру бицун.** Хъизан к1удияб буго абун, напакъа-сах1 гьеч1о абун. **Цоги къавм жидеца изного т1алаб гьабич1ого г1одор ч1ун ч1ана гъазаваталда рахъинч1ого. Гьал руго жидеца Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ аварагги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ гьереси гьаврал г1адамал. Гьал къавмазул капурзабазда ц1акъ унтизабулеб г1азаб щвезе буго.**

Дунялалдаго ч1ван, асир гьарун инжит гьаризе руго. Ахираталда жужах1алда рехун ц1адул г1азабги гьабизе буго.

لَّيۡسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ وَلَا عَلَى ٱلۡمَرۡضَىٰ وَلَا عَلَى
ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا
نَصَحُواْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦۚ مَا عَلَى ٱلۡمُحۡسِنِينَ
مِن سَبِيلٖۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٩١

91. Жал заг1ипал, унтарал г1адамазда, жидер напакъа-сах1 гьеч1ел, ярагъ чу гьеч1ел г1адамазда мунагь гьеч1о, жал Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ**, гьесул аварагасдаги** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **мут1иг1лъун ругеб мехалъ. Жидеца цогидал г1адамал гъазаваталдаса нахъги ч1вач1еб мехалъ, хъулухъ гьеч1ел харбал рицун питнаги гьабич1еб мехалъ. Гьал лъик1ал г1адамазда г1айиб ч1ваза нух гьеч1о. Х1акълъунго Аллагь вуго жинца мунагьал чурулев ва жив гурх1улев.**

وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوۡكَ لِتَحۡمِلَهُمۡ
قُلۡتَ لَآ أَجِدُ مَآ أَحۡمِلُكُمۡ عَلَيۡهِ
تَوَلَّواْ وَّأَعۡيُنُهُمۡ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمۡعِ حَزَنًا
أَلَّا يَجِدُواْ مَا يُنفِقُونَ ٩٢

92. Ва гьел муъминзабаздаги г1айиб гьеч1о гъазаваталда рахъинч1ин абун, жалго духье рач1арал жидее ярагъ матах1алдалъун кумек гьабейилан ва рек1унеб жо балагьейилан. Цинги дуца жидеда абурал: «Дида батулеб гьеч1о

нуж рек1ине гьарулеб жо ва нужее гьабизе кумек»-абун. Жал нахъе руссун арал ва жидер бералги маг1ид чваххулел рук1арал, жал пашманлъун жидее Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухалда гъазават гьабизе рес щвеч1о абун ва гьеб гъазават гьабиялъе г1оло кьезе жидер боц1и-малги гьеч1о абун.

Гьаб аят решт1инабуна Аллагь разилъаяв ансариязул анкьго чиясул х1акъалъулъ. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе жал рач1арал ва жидеца абурал: «Нижеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ къот1и гьабун бук1ана мунгун цадахъ гъазаваталда рахъине, гьанже нижее т1ад рек1ине жо батулеб гьеч1о. Дуца нижее кумек гьабе ва ниж цадахъ раче»-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Анасица бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

*«Мадинаялда цо г1адамал руго нуж жанир лъугьараб к1к1алахъ ва нуж хьвадулеб нухалда нужгун цадахъ ругел»-абун. Асх1абзабаца абуна Мадинаялдаги рук1адгойищ абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «У! Гьел руго г1узро бук1ун рокъор хут1арал»-*абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

۞إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسۡتَـٔۡذِنُونَكَ وَهُمۡ أَغۡنِيَآءُۚ رَضُواْ بِأَن يَكُونُواْ مَعَ ٱلۡخَوَالِفِ وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ فَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ٩٣

93. Г1айиб ч1вазе нух буго гьел бечедал г1адамазда, жидеца дудасан рукъор ч1езе изно т1алаб гьабурал. Руччабигун цадахъ рук1ине жалги разилъарал. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьазул рак1азда ч1ван буго жагьиллъиялъул ва ах1макълъиялъул мугьру ва гьезда лъалеб гьеч1о жидеца гьабулеб г1амалалъул х1алихьалъи ва инжилъи.

يَعۡتَذِرُونَ إِلَيۡكُمۡ إِذَا رَجَعۡتُمۡ إِلَيۡهِمۡۚ قُل لَّا تَعۡتَذِرُواْ لَن نُّؤۡمِنَ لَكُمۡ قَدۡ نَبَّأَنَا ٱللَّهُ مِنۡ أَخۡبَارِكُمۡۚ وَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمۡ وَرَسُولُهُۥ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ٩٤

94. Табукалдаса нахъе руссун нуж рач1араб мехалъ гьал мунапикъзаби рач1ине руго жидер г1узро бицине. Дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, нужеца г1узро бицуге, ниж нужеда божуларо** щиб жо нужеца бицаниги. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас нижее баян гьабун буго нужер мунапикълъи ва нужеца рек1елъ бахчун бугеб чороклъи ва х1алхъублъи. Хадубги Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **ва гьесул расуласе** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **бихьизе буго нужер инжитаб ва къабих1аб г1амал. Нужеца тавбо гьабулареблъиги. Ахираталда нуж руссине руго жинда балъгоябги жо загьирабго г1адин лъалев Бет1ергьан**

Аллагьасде. Цинги нужеда бицине буго нужеца дунялалда гьабулеб бук1араб кинабго г1амал, гьеб хъварал кагътал кодоре кьун, жидерго лугбуца нуг1лъи гьабун.

سَيَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمۡ إِذَا ٱنقَلَبۡتُمۡ إِلَيۡهِمۡ لِتُعۡرِضُواْ عَنۡهُمۡۖ فَأَعۡرِضُواْ عَنۡهُمۡۖ إِنَّهُمۡ رِجۡسٞۖ وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُ جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ٩٥

95. Нуж т1ад руссун рач1араб мехалъ гьел мунапикъзаби Аллагьасул ц1ар бахъун нужее гьедизе руго гьересиял г1узраби рицун нужеца жидее г1акъуба гьабиялдаса х1инкъун. Нуж гьездасан русса, гьезда ццим бахъун ва гьел сан гьарич1ого, гьез купруги нипакъги т1аса бищун бугелъул. Гьезулгун калам гьабиги те салам кьейги те. **Жидер бат1ин хъубал, нажасал жалазда релълъарал чаг1и руго гьел. Гьезул ахир руссунеб бак1ги жагьанама буго жидеца гьаб дунялалда гьабураб г1амалалъе жазаълъун.**

يَحۡلِفُونَ لَكُمۡ لِتَرۡضَوۡاْ عَنۡهُمۡۖ فَإِن تَرۡضَوۡاْ عَنۡهُمۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَرۡضَىٰ عَنِ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَٰسِقِينَ ٩٦

96. Гьел нужее гьедарулел руго нуж рази гьаризе бокьун. Нуж разилъунилан гьезие щибго хайирги гьеч1о. Х1акълъунго Аллагь жив разилъуларев вуго пасикъаб къавмалда ва гьезул къабих1ал пишабазда.

ٱلۡأَعۡرَابُ أَشَدُّ كُفۡرٗا وَنِفَاقٗا وَأَجۡدَرُ أَلَّا يَعۡلَمُواْ حُدُودَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٩٧

97. Г1алахалда г1урал, гьенир ч1арал аг1рабал ц1акъго гучал руго нипакъалъул ва купруялъул рахъалъан. Гьезул рак1ал сог1ал рук1ун, г1елму-г1акъло дагьаб бук1ун, х1ила-макру гьабизе бокьулел рук1ун. Жидеда лъик1ал г1адамал дагьал рихьун ва Къуръан-х1адис раг1ич1ого. **Гьезда лъач1ого бук1ине рекъараб буго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир аварагасда** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **решт1инабураб шарг1алъул х1укмаби ва г1орхъаби. Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жиндир халкъалъул х1ал лъалев ва гьезул умуразда тадбир гьабиялъулъ х1акимав.**

Бах1ро абулеб тафсиралда абуна: гьезул купру ва нипакъ гучаб бук1иналъе г1илла буго жал ч1ух1арал рук1ин ва т1адагьал рук1ин (г1акъло камилал гурел). Гьел г1урал рук1ун г1адамаздаса бат1аго, алахалда: жидеда жо малъулев муг1алим гьеч1ого, гьел куцулев чиги гьеч1ого жидеего бокьухъин рук1ана гьел. Г1алимзабаздаса ва Къуръан х1адисалдаса жал рик1к1адал рук1иналъ жидеца бицунеб жоги купру- ширкалда жал кколеб бук1ана-абун.

Аг1машица бицана: цо аг1рабав (г1алахалдаса вач1арав г1арабияв) г1одов ч1ана Зайд ибну Савх1ан асх1абасда аск1ов, гьев жиндир гьалмагъзабазе хабар бицунев вугеб мехалъ. Гьав Зайдил квег1аб квер бук1ана Нагьавандалда гъазаваталда вук1ун ругъун щун жиб къот1араб. Аг1рабияс абуна: «Валлагьи, дур хабар ц1акъ гьуинаб буго, амма гьаб дур квералъ дун щакдаризавулев вуго» - абун. Зайидица абуна: «Щай мун щакдаризе гьавулев дир квералъ, гьеб квег1аб квер бук1ингун цадахъ?» – абун. Аг1арабияс абуна: «Валлагьи, дида лъаларо ц1огьорасул кваранаб кверищ къот1улеб, квег1аб кверищ къот1улеб» – абун. Цинги Зайдица абуна: «Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ц1акъ бит1араб бицарав вуго гьаб аят рештl1инабун: «Аг1рабал гучал руго купро нипакъалъул рахъалъ» абун.

وَمِنَ ٱلۡأَعۡرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغۡرَمٗا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ ٱلدَّوَآئِرَۚ عَلَيۡهِمۡ دَآئِرَةُ ٱلسَّوۡءِۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿٩٨﴾

98. Гьел аг1рабаздаса цо г1адамал руго жидедаса т1алаб гьабулеб закат ва сах1 г1ак1алъун, жидее зулмулъун бихьулел ва кидадай нужеда цо къварилъи-балагь щвела абун хъаравуллъи ккун ругел. Гьезда бач1ине буго ц1акъ квешаб къо. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда раг1улев вуго гьез бицунеб жо ва жинда лъалев вуго гьезул г1амал- пиша ва рак1алда бугеб нипакъ.

وَمِنَ ٱلۡأَعۡرَابِ مَن يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِۚ أَلَآ إِنَّهَا قُرۡبَةٞ لَّهُمۡۚ سَيُدۡخِلُهُمُ ٱللَّهُ فِي رَحۡمَتِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴿٩٩﴾

99. Гьел аг1рабаздаса цо г1адамал руго Аллагьасдаги, ахираталдаги иман лъолел. Жидеца кьолеб напакъа-сах1ги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи, гьесда г1агарлъи бокьун, гьединго аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ дуг1а бокьун кьолел. Гьеб буго жидер Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1агарлъи. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ахираталда гьел лъугьинаризеги руго жиндир рах1маталъулъ. Х1акълъунго Аллагь вуго жив гурх1улев ва жинца мунагьал чурулев.

وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلۡأَوَّلُونَ مِنَ ٱلۡمُهَٰجِرِينَ وَٱلۡأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحۡسَٰنٖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُ وَأَعَدَّ لَهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي تَحۡتَهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾

100. Жал иман лъеялъулъ ццере ккарал, гьижра гьабизе ва аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ квербакъизеги ццере ккарал мугьажиралги ансаралги, цинги гьазда хадур лъик1лъи гьабиялъул рахъалъ жал нахъ рег1арал цогидал мугьажирал ва ансарал, къиямасебкъо щвезег1ан гьеб нухалда хьвадарал киналго муъминзабиги жидеда Аллагь разилъарал руго.

Гьез жиндир ах1иялъе жаваб гьабун, жинда мут1иг1лъун г1ибадат гьаби сабаблъун. **Аллагьасдаса** جَلَّجَلَالُهُ **жал разиялги руго жидее кьурал к1удиял ниг1матазда:** иман-исламалда т1орит1иялда, ахираталда алжан кьеялдаги. **Гьал г1адамазе Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **алжанал х1адурун руго, жидеда жанисан г1орал чвахулел. Даимго рук1инелъун жал гьенир жанирги лъугьинарула. Гьаб буго ц1акъ к1удияб лъик1лъиялда кверщел бати.**

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَ ۖ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ ۖ مَرَدُوا۟ عَلَى ٱلنِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ ۖ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ۚ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾

101. Мадинаялда сверухъ ругел росабалъ руго мунапикълъи жиделъ бугел аг1рабал. Мадинаялъул агьлоялда гьоркьорги руго мунапикъзаби. Жал гьеб нипакъалда к1анц1арал ва гьелда т1ад ч1арал. Жидее нуж гуккун хьвадизе лъалел. **Нужеда гьел лъаларо, амма дида гьел лъала. Дица гьезие хадуб г1азаб гьабизе буго к1иго нухалъ:** нужеца рагъда ч1вазе руго гьел, асир гьаризе руго, хабал г1азабги гьабила гьезе. **Цинги ахираталда гьел жужах1алъул г1азабалдаги руссинаризе руго.**

وَءَاخَرُونَ ٱعْتَرَفُوا۟ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا۟ عَمَلًا صَٰلِحًا وَءَاخَرَ سَيِّئًا عَسَى ٱللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾

102. Цоги къокъа буго жидер мунагьазда мук1урлъулел, жидеца лъик1абги квешабги г1амал жубазабурал. Гьездаса Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **т1аса лъугьина абун хьул буго. Х1акълъунго Аллагь вуго жив гурх1улев ва жинца мунагьал рахчулев.**

خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾

103. Гьал жидеца тавбо гьабурал г1адамазул боц1удаса паризаяб закат босе, гьелдалъун гьел мунагьаздаса ва чороклъабаздаса рац1ц1ад гьарулеб, гьезул лъик1аб г1амалги гьелдалъун ц1ик1к1унеб. Гьел Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разиял г1адамазул даражаялда рахине. **Дуца гьезие дуг1аги гьабе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**. Х1акълъунго Гьеб дур дуг1а буго жинца гьезул рак1 паракъат гьабулеб жо ва гьезие рах1матги буго. Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда кинабго жо раг1улев ва лъалев вуго.**

أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَأْخُذُ ٱلصَّدَقَٰتِ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

104. гьел тавбо гьабурал г1адамазда лъалaрищ Т1адег1анав Аллагь вук1ин лагъзадерил тавбо къабул гьабулев, гьез кьураб садакъа, закат-сах1ги босулев.

Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца ц1акъ тавбо къабул гьабулев ва муъминзабазда жив гурх1улев.

وَقُلِ ٱعۡمَلُواْ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمۡ وَرَسُولُهُۥ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۖ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ١٠٥

105. Дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, нужеца бокьараб г1амал гьабе. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ бихьизе буго нужеца гьабураб г1амал: лъик1аб бугониги квешаб бугониги. **Аллагьсул جَلَّجَلَالُهُ расуласдаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва муъминзабаздаги бихьизе буго гьеб г1амал. Ахираталда нуж руссизаризе руго балъгоябги, т1атарабги, рик1к1адабги аск1оябги кинабго жо жинда лъалев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ, цинги нужедаги бицине буго нужеца дунялалда гьабураб г1амал, гьелъул жазаъги гьабизе буго.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ах1мадица бицараб къуч1аб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна*:*

«Нужер г1амалал рихьизарула нужер хварал г1агарал чаг1азда. Гьел г1амалал лъик1ал ругони гьел роххула, г1амалал квешал ругони гьез абула: «Я нижер бет1ергьан Аллагь! Дуца гьал г1агарал г1адамал хвезаруге жидеца лъик1аб г1амал гьабизег1ан»- абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Анасидасан бицараб х1адисалда буго*:«Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьараб мехалъ цо чиясе лъик1аб ахират бик1ине жинца гьев хвалида цеве лъик1лъиялда хьвадизавула»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Муъминчиясе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьураб рек1елбихьиялдалъун гьесдаги к1ола лъик1аб-квешаб жо бат1а гьабизе. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьараб мехалъ мунапикъзаби къват1ир ч1вазари, гьезул пишабазда муъминзаби раккизарун, гьелдалъунги гьел г1одорг1ан гьарула.

وَءَاخَرُونَ مُرۡجَوۡنَ لِأَمۡرِ ٱللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمۡ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيۡهِمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ١٠٦

106. Цо мунапикъзаби руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру бач1иналъухъ ралагьун ругел. Жидер тавбо къабул гьабизе хьул лъун ругел, жалги гъазаваталда инч1ого рук1арал, амма гьелда ц1акъ рек1екълъарал (гьазул хабар хадуб бицине буго иншаАллагь). **Жидее Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1азаб гьабизеги бегьулел, гьединго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1аса лъугьун тезеги бугьулел. Х1акълъунго Аллагь вуго жиндир ишазулъ х1икмат бергьарав, халкъалъе маслах1атаб жо лъалев ва гьеб гьабулев.**

وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مَسۡجِدٗا ضِرَارٗا وَكُفۡرٗا وَتَفۡرِيقَۢا بَيۡنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ

107. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъеги муъминзабазеги зарал гьабизе ургъун жидеца масжид барал г1адамал: жидеца

وَإِرۡصَادٗا لِّمَنۡ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبۡلُۚ وَلَيَحۡلِفُنَّ إِنۡ أَرَدۡنَآ إِلَّا ٱلۡحُسۡنَىٰۖ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ١٠٧

Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккун, жидее муъминзаби рикьизаризе ва заг1ип гьаризе бокьун. Цереккунги жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расуласда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ рагъ балел рук1арал капурал г1адамал жидихъе рач1иналда хъаравуллъи ккун ругел, гьелгун цадахъ жалги муъминзабазда рагъизе абун. **Жал гьа гьедун к1алъалел гьеб масжид жидеца лъик1лъи бокьун бараб бугин абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нуг1лъи гьабулеб буго гьел г1адамал жидеца гьереси бицунел рук1иналъе** ва гьеб масжид зараралъе бараб бук1иналъеги.

Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицана: Абу Г1амр Рагьиб абулев чи вук1ана жагьилияб заманалъго насраниязул дин босарав гьезул рагьиб (кашиш). Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг загьирлъараб мехалъ гьесул ц1акъ ццим бахъана жиндир бет1ерлъи т1асса ина бук1ун. Цинги гьес хирияв аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ абуна: дида щал г1адамал ратаниги дудехун рагъ гьабулеллъун, дун гьелгун цадахъ дуда данде вагъизе вугилан абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьесда ц1ар лъуна: абу-Г1амру Пасикъ абун.

Х1унайналда рагъ ккун Гьавазинал къезарураб мехалъ Абу-Г1амр Шамалда вач1ана ва жинца гьенисан Мадинаялда ругел мунапикъазда хабар бит1ана нужеца х1ал к1вараб х1алалъ ярагъ ва къуват х1адур гьабе, дун т1аде щвелелде цо масжидги бай абун. Дун Къайсарихъе унев вуго ва дун вач1ине вуго Румазул боялги рачун ва дица Мух1аммадги гьесул асх1абзабиги Мадинаялдаса къват1ир къот1изе руго абун.

Цинги мунапикъаца масжидул къубаяда аск1об масжид бана. Цинги гьел Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе рач1ана ва гьез абуна: нижеца масжид бан буго унтарал щокъал чаг1азе, рик1к1ад ине к1оларел г1адамазе, ц1ад балеб, бец1аб сордоялъ как базе. Нижее бокьун буго мун нижгун цадахъ гьеб масжидалда вач1ине ва нижее цо как базе абун. Гьезул мурад т1убазабун т1аде вахъун рет1ел рет1улев вук1адго, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аят решт1инабуна ва аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ бицана гьеб масжидалъул х1акъикъат.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жиндир асх1абзаби т1аде ах1ана ва гьезда амру гьабуна: «нуж а гьеб зулмояб къавмалъ бараб масжидалда ва нужеца гьеб бух1е» абуна. Аллагь жидеда разилъаял асх1абзабаца гьеб масжид бух1ана ва биххизабуна, гьел г1адамалги рикьизаруна.

Гьаб масжид машгьураб буго «масжидузирар) абун. Гьав «Абу Г1амр

рагьиб» вуго жив малаикзабаз чурарав х1анзалат асх1абасул эмен. Нужеца пикру гьабеха я гьал бусурбаби, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1икматал киг1ан к1удиял ругел ва кин бай бихьараб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ракьалда т1ибит1изе.

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾

108. Мун гьеб масжидалда жанив вахъун ч1оге Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, кидаго. Жиб базе бай бихьараб къоялъ жиндир кьуч1 Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун лъураб масжидул Къуба буго мун жанив ч1езе ва как базе мустах1икъаб. Гьенир жанир руго жидее загьирал ва бат1инал чороклъабаздаса рац1ц1алъизе бокьарал бах1арзал. Гьел руго ансарал.

Аллагьасеги جَلَّجَلَالُهُ рукьула жидее рац1ц1алъи бокьулел г1адамал. Купру-ширкалда хурхинч1ел, жидер рек1елъ нипакъ гьеч1ел, цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, аварагасда صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нахъ рилълъун жал хьвадулел.

Масжидул къубаялда масжиду-такъва абунги абула. Цоги раг1иялъулъ буго «масжиду-такъва» абулин Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул масжидалда. Гьелъие х1адисалги рицун руго. Гьаб к1иябго раг1и цоялъ цояб хвезабулеб гьеч1о: к1иябго масжидалда абизе бегьулелъул «масжиду-такъва» абун.

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾

109. Жиндир баялъул авалалда Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъиялъул кьуч1лъун ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъиялъул кьуч1лъун бараб масжидул Къубайищ лъик1аб бук1улеб жинда жаниб Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабизе, яги жиндир кьуч1 биххизе къач1араб к1к1алал раг1алда лъураб ва жиб биххун жужах1алъул ц1адаб араб масжидул зирарищ лъик1аб бук1унеб жиндилъ г1ибадат гьабизе? Т1адег1ана Аллагьас х1акъаб нухда т1обит1уларо жидеца зулму гьабулеб къавм.

لَا يَزَالُ بُنْيَٰنُهُمُ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً فِى قُلُوبِهِمْ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾

110. Гьел мунапикъазул рек1елъ щаклъиги, ццим бахъиги т1аса инч1ого бук1ине буго гьезул масжид биххизаби сабаблъун. Жал лъик1аб жо гьабулел рук1ана абун рак1алда ккун. **Гьеб**

х1алалда рук1ина гьел жидер рак1ал рихъун хвезег1ан. Х1акълъунго Аллагь жинда лагъзадерил х1ал лъалев вуго ва гьезие гьабулеб х1укмуялъулъ г1адло бит1арав х1акимги вуго.

Гьаб заманаялъ динияб идараялъ ва т1арикъатчаг1азул цо-цо къокъаялъ гьаб масжидул зирараралъул бицараб аятги ц1алун, жидергун х1ал рекъеч1ел бусурбаби масжидал раялдаса нахъч1валел руго. Х1ата цо-цо масжид биххизабурабцин х1ужаби руго. Вагьабиял руго, гьезул г1арацалдалъун балеб буго масжид абун хабарги бицун, жагьилал г1адамазул боялги г1уц1ун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рукъалда рагъ гьабулеб буго. Гьединго жидее бокьич1ел имамзабиги щиб-щибниги ц1арги лъун х1алт1удаса рахъулел руго ва гьезул бак1алда щибго халкъалъе мунпаг1ат гьеч1ел, цох1о т1арикъатги устарги веци гуреб цоги ваг1за-насих1атги гьабизе лъаларел имамзаби лъолел руго.

Гьаб кинабго ишги капурав ханасул х1акимзабазда мугъ ч1ван, гьезие лъик1 рихьизе бокьун, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ х1акъаб дин гьабиялдаса халкъ гъапул гьаби мурадалда гьабулеб буго. Гьал г1адамал щибго щаклъи гьеч1ого кколел руго Т1адег1анав Аллагьасул раг1иялда гъокь: «Жиндир зулму к1удияв чи щивха вук1инев, жинца масжидалда жаниб Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабизе гьукъулев ва гьел масжидал риххизаризе жив хьвадулев чиясдаса»-абураб. Ал-бакъарат 114 аят.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьал г1адамал кант1изареги Жив разияб г1амал ва г1ибадат гьабизе нилълъее тавпикъги къеги.

۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشۡتَرَىٰ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَنفُسَهُمۡ وَأَمۡوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلۡجَنَّةَۚ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقۡتُلُونَ وَيُقۡتَلُونَۖ وَعۡدًا عَلَيۡهِ حَقّٗا فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِ وَٱلۡإِنجِيلِ وَٱلۡقُرۡءَانِۚ وَمَنۡ أَوۡفَىٰ بِعَهۡدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِۚ فَٱسۡتَبۡشِرُواْ بِبَيۡعِكُمُ ٱلَّذِي بَايَعۡتُم بِهِۦۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ١١١

111. Т1адег1анав Аллагьас муъминзабаздаса ричун росана гьезул чурхдул ва гьезул боц1и-мал гьелда данде жидее алжан кьезе къот1иги гьабун.

Гьаб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабулел г1адамазе бугеб даража бицине бачараб мисал, ц1акъ пасих1аб ва гъваридаб мац1алдалъун. Гьел мужагьидазе кьолеб алжаналъул жинца мисал бачана базаралда даран гьабулел г1адамазда релълъин гьабун: бичулевги босулевги к1иго чи вугев г1адин.

Х1асанул Басрияс абуна: Т1адег1анав Аллагьас гьезие дарам гьабулеб буго ва гьезие ц1акъ къиматаб багьаги кьолеб буго. Нуж балагье Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ сахавалъиялъул гучалда. Жинцаго рижарал чурхдулги руго, жинцаго ризкъилъун кьураб боц1и-малги буго, гьаб к1иябго жо

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ч1обого гьел мужагьидазе кьурабги буго. Цинги жинца гьездаса гьезул чурхдулги, боц1-малги бичун босулебги буго къиматаб багьаги кьун. Гьаб гьеч1ищ ц1акъ к1удияб хайир бугеб даран!

Цоги г1алимас абуна: гьаб дараналъул т1адег1анлъиялда балагье мун: жинца бичулев чи муъминчи вуго, жинца босулев Т1адег1анав Аллагь вуго, багьалъун кьолеб жоги алжан буго. Гьаб даран т1ад хъварал кагъталги зобалаздаса т1ахьал руго. Гьаб даран гьабизе гьоркьов лъурав чиги Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вуго, Гьаб дараналъе нуг1лъи гьабулел хириял малаикзабиги руго-абун.

Гьал г1адамал руго жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин т1адег1ан гьабизе г1оло рагъ гьабулел. Цинги жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбаби ч1валел ва гьез жалги ч1валел. Цин бергьенлъи ва гъанимат щун т1ад руссунел, цин шагьадат щун жидее алжанал насиблъулел. **Гьал мужагьидазе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб къот1и х1акъаб къот1и буго Твратaлдаги Инжилалдаги Къуръаналдаги жаниб жиб бугеб. Аллагьг1ан жинца къот1и т1убалев цоги щивго гьеч1о.**

Дунялалъул рукъор жидер напсазул къадро ц1унарал г1адамаз къот1и т1убазабула, гьеб т1убан гут1и къабих1аб жолъун рик1к1уна. Т1адег1анав Аллагьас къот1и т1убангут1и рак1алдаго кколеб жо гьеч1о. Гьаб буго жигьад гьабизе рак1 гьесизабулеб берцинаб къот1и. **Нуж ц1акъ роххун рук1а гьаб нужеца гьабураб хайир бугеб дарамалдаса. Гьаб буго ц1акъ к1удияб лъик1лъиялда кверщел бати.**

Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе Мадинаялдаса вач1арав лъабкъоялда анц1го чияс байг1ат (къот1и) гьабулеб мехалъ Минаялда бугеб г1акъабат абулеб бак1алда (х1ажизабаз ч1инхал рехулеб бак1), гьел ансаразул цевехъан Г1абдуллагь ибну Равах1атица Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна:

«Я расулаллагь! Дуца Аллагьасеги جَلَّجَلَالُهُ дуеги бокьараб жо шарт1 гьабе гьаб къот1иялъулъ»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дир Аллагьасе дица нужергун къот1и гьабулеб буго нужеца гьесие лагълъи гьабизе щибго жо г1ахьал гьабич1ого (ширк гьабич1ого). Дир напсалъе шарт1 гьабулеб буго нужеца дие квербакъизе, нужерго напсаздаса нахъч1валеб зарал дидасаги нахъч1ван»-абун. Ансараз абуна: «Гьеб жо гьабураб мехалъ нижее бугеб жо щибха бугеб?»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Нужее алжан бук1ине буго»-абун. Ансараз абуна: «Ц1акъ хайир бугеб даран буго гьаб. Нижеца гьаб даран биххиларо ва нижго рат1алъун къот1и

хвезабиларо»-абун. Хадуб Т1адег1анав Аллагьас гьаб цебехун хъвараб аят решт1инабуна. Х1адис ибну Жаририца бицана.

ٱلتَّٰٓئِبُونَ ٱلۡعَٰبِدُونَ ٱلۡحَٰمِدُونَ ٱلسَّٰٓئِحُونَ ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ ٱلۡأٓمِرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٢﴾

112. Гьединго алжаналъул агьлоялдаса руго жидеца мунагь-хат1аъ ккараб мехалъ тавбо гьабулелги, Аллагьасе ﷻ г1ибадат гьабиялъулъ ихлас бугел, цох1о Аллагьасе ﷻ гурони г1ибадат гьабуларел. Жидеца Аллагьсул ﷻ ниг1матазда данде г1емер рецц ва щукру гьабулел, жал ракьалда т1ад Аллагьасул ﷻ дин т1адег1ан гьабун гъазават гьабун хьвадулел.

Г1елму т1алаб гьабизе хьвадулел, Аллагьасул ﷻ диналда г1адамал ах1ун даг1ваталъе хьвадулел. **Жидеца какал ралел: рукуг1-сужда камил гьабун, Аллагьасе ﷻ х1елун ва гьесдаса х1инкъун. Жидеца лъик1аб жоялдалъун амру гьабулел ва квешаб жо гьабиялдаса нахъги ч1валел. Аллагьасул ﷻ диналъул г1орхъаби ц1унулел ва шарг1иял х1укмаби хвезаруларел. Х1алалаб х1арамаб жо бат1а гьабулел. Дуца гьал муъминзабазда роххел бице Мух1аммад ﷺ;** Жидее ахираталда ругел г1орхъи-рахъ гьеч1ел ниг1матаздалъун. Инсанасул рак1алдацин хъат1уларел: г1емерал, берцинал, т1аг1амал, лазатал ниг1матал. Дунялалда берда рихьич1ел яги жидер бицен г1иналда раг1ич1ел бат1ибат1иял т1аг1амал ва пихъал жанир ругел алжанал руго гьел.

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسۡتَغۡفِرُواْ لِلۡمُشۡرِكِينَ وَلَوۡ كَانُوٓاْ أُوْلِي قُرۡبَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمۡ أَنَّهُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١١٣﴾

113. Аллагьасул расуласе ﷺ ва муъминзабазе изно гьеч1о жидеца мушриказул мунагьал чури т1алаб гьабун дуг1а гьабизе, гьел мушрикал жидее г1агарал чаг1и ругониги, гьел жужах1алъул агьло бук1ин баянлъун хадуб. Иман лъеч1ого хун ругелъул гьел.

Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицана: Абут1алиб хвалил бусада вегун вугеб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг гьесда ваккизе ана. Гьенив г1одов ч1ун Абужагьал ва Абууммаятги ватана. Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Я дир инсул вац, дуца «лаилагьа иллаллагь»-абе абун Абужагьалица абуна: «Я Абут1алиб дуца дур эмен Г1абдулмут1алибил дин тезехъин гурищ бугеб?» –абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас чанго

*нухалъ т1ад вуссун Абут1алибида гьарана Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавулеб калима абе абун. Кинниги Абут1алибица гьеб раг1и абич1о ва ахираб гьесул калам бук1ана жив Г1абдулмут1алибил диналда вуго абураб. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Валлагьи дица дур мунагьал чуреян ва дудаса т1аса лъугьаян абун Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьаризе буго, дида Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаруге абун нагью гьабизег1ан»-*абун. Цинги Т1адег1анав Аллагьас гьаб (113) аят решт1инабуна. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوٌّ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ ۚ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾

114. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир инсуе гьабураб дуг1а бук1инч1о цебекунго гьабураб къот1и т1убазаби гурони. Цинги жинда лъараб мехалъ эмен Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушман вук1ин, жинца гьесие дуг1а гьабич1ого ва гьабун бук1араб дуг1аялдаса ва жиндир имсудаса жив ват1алъана ва рик1к1алъана. Х1акълъунго гьев Ибрагьим عَلَيْهِ السَّلَامُ вук1ана ц1акъ дуг1а ва х1ели г1емерав, жиндир гурх1ел ва х1алимлъи к1удияв.

وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

115. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цониги къавм къосинабуларо жинца гьел т1орит1ун рук1ун хадуб, гьезда х1акъаб жо баян гьабун гурони. Ай жидее х1акъаб жо баян гьабизег1ан цебекун ккараб мунагь-хат1а Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1аса лъугьун тола. **Х1акълъунго Аллагь вуго жинда кинабго жо лъалев ва щибаб жоялъул маслах1атги лъалев.**

إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۚ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾

116. Х1акълъунго т1адег1анав Аллагьасул мулк буго зобал ракьалги гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца ч1аго гьарулев ва жинца хвезеги гьарулев. Нужее гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев цоги вали гьеч1о, жинца квербакъулев чиги гьеч1о. Жинда к1анц1улев ва хьул лъолев чи гьеч1о цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев.

Алусияс абуна: «Муъминзаби мушриказе дуг1а гьабиялдаса ва гьезул гьоркьоблъи гьабиялдаса нахъч1вадалго, киг1анго гьел г1агарал ва божарал чаг1и ругониги, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазе баян гьабулеб буго гьезиеги мушриказеги ва кинабго махлукъаталъе г1ей гьабулев

гьезул тадбир гьабулев, жинца рижулев ва хвезарулев цох1о Аллагь ﷻ вук1ин ва валилъунги, квербакъулев лъунги цох1о Аллагь ﷻ кквезе т1адаб бук1ин. Гьаб амру гьадин бугелъул киналго ишазулъ Аллагьасда ﷻ таваккал т1аме ва гьесда божун рук1а!»-абун.

لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِيِّ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُۥ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾

117. Аллагьас ﷻ тавбо къабул гьабуна жиндир аварагасул ﷺ ва мугьажиразулги ансаразулги, зах1матаб г1ужалъ жал гьев аварагасда ﷺ нахърилълъарал: цо къокъаялъул ракl1ал х1инкъун, иманалдаса рат1алъиялда г1агарлъараб мехалъ. Цинги Аллагьас ﷻ гьезул тавбоги къабул гьабуна. Х1акълъунго Аллагь вуго жиндир лагъзадерида гурх1улев ва гьезда ц1об рах1мо к1удияв.

Хирияв аварагас ﷺ мунапикъзабазе изну кьеялдаса тавбо къабул гьабуна Аллагьас ﷻ: гьезул хабаралда божун Табукалда гъазаваталда рахъине бокьич1ого г1узраби рициндалго, гьел изно кьун тун рук1ана. Мугьажиразул ва ансаразул цо-цо х1инкъи ва щаклъи ккеялдасаги т1асса лъугьана Аллагь ﷻ. Табукалда унеб мехалъ, гьеб баг1арараб заман бук1ун рет1ел-хьит къадараб бук1ун, мунапикъазул цо-цо харбаз щакдаризе гьарун. Аллагьасда ﷻ гьезул ният бац1ц1адаб бук1ин лъан, гьезул тавбо къабул гьабуна. Гьаб тавбоялъул хабар хирияв аварагасул ﷺ ва асх1абзабазул ц1аралда хурхинабун рехсеялъул маг1на буго муъминзаби кидаго жидеца тавбо гьабиялда х1ажатал рук1ин бич1ч1изаби, гьезул мунагь- хат1а камуларелъул.

Т1абарияс жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абасдаса бицана: *Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагун цадахъ Табукалъул гъазаваталда ниж рахъана ц1акъ бакъ баг1арараб мехалъ. Цо бак1алда ниж решт1ун ругеб мехалъ кутакалда къечон рук1ана, гьанжени ниж г1одор ккела абураб х1алалда ккун рук1ана. Варани хъун, гьелъул чохьониб батараб реччел ц1уна (гьекъана). Цинги Абубакар асх1абас абуна: «Я расулаллгь! Аллагьас ﷻ дур дуг1аялъе жаваб гьабиялда божи бугелъул дица дуг1а щай гьабулареб?»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «гьеб дуг1а гьабизе бокьун бугищ дуе?»-абун. Абубакар асх1абас «буго» абидалго, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас кверал эхеде рорхун дуг1а гьабуна. Гьел кверал г1одор риччач1ого зодисан ц1ад чваххана ва нижеца кинабго лъим жаниб т1олеб жо гьелдалъун ц1езабуна. Хадуб х1исаб гьабураб мехалъ гьеб ц1ад бан бат1ич1о нижер аскарал ч1ун ругеб бак1алда гурони»*-абун.

Х1адис ибну Жаририца бицана.

وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُواْ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓاْ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾

118. Гьев лъабго асх1абасул тавбоги къабул гьабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ, жидер амру нахъбахъун тун рук1арал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру решт1инег1ан. Гьел руго Каг1бо, Гьилал ва Мурарат асх1абзаби, жидеда Аллагь разилъаял. **Г1емерго г1ат1идаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ракь гьезие ц1акъ къваридаблъун лъугьун бук1ана жал гъазаваталда инч1ого ч1еялда рек1екъльун** ва Аллагьасдасаги جَلَّ جَلَالُهُ, аварагасдасаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ асх1абзабаздасаги нечон. **Гьезул напсалги ц1акъ пашманлъун, заг1иплъун рук1ана.** Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьезулгун к1алъай гьаби ва мушавара гьаби гьукъун бук1ана цогидал асх1абзабазе.

Жидер бищунго г1агарав чиясе ва гьудуласе салам кьураб мехалъ, гьез салам буссинабулеб бук1инч1о, г1агарлъиялъ, рукъалъул агьлуялъцин гьел реххун тун рук1ана. **Гьезда якъинго бихьана жидер т1ок1аб к1анц1изе бак1 гьеч1еблъи цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурев. Цинги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьезда т1аса лъугьана, гьез тавбо гьабизе ва т1ок1аб гьеб биххич1ого бук1ине. Х1акълъунго Аллагь жинца тавбо къабул гьабулев, жив муъминазабазда гурх1улев вуго.**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَكُونُواْ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾

119. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж х1инкъа Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ гьересси бицун г1узро бачизе ва нуж рук1а жидер иманалъулъ рит1ухъал ва бицулеб раг1иялъульги рит1ухъал г1адамалгун цадахъ.

Киналго г1амалазулъ, раг1абазулъ ва рек1ел нияталъульги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ т1ад валагьун вук1ин лъан, гьев разилъи т1алаб гьабун хьваде.

Жидеда Аллагь разилъаял имам Маликица Маликил вас Каг1бил Г1абдуллагьидас бицана: дида дир имен Каг1бо бицунев раг1ана; Аллагьасул свалат салам лъеяв авараггун цадахъ дун киналго гъазаватазда вук1ана, Бадруялъул гъазават хут1изег1ан. Лайлатул-г1акъабати абулеб сордоялъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мут1иг1лъизе абун къот1и гьабулеб бак1алдаги вук1ана. Табукалъул гъазават бук1ана рииги бух1араб пихъалги барщараб заманаялъ. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьеб гъазаваталда х1адурлъе абун амру гьабураб мухалъ асх1абзабаз рет1ел, квен, ярагъ х1адурулеб бук1ана, сафарги рик1к1адаб бук1ун, заманаги зах1матаб

бук1ун. Г1олохъанчи вук1индалго, бокьараб къоялъ х1адурила абун, дун дагьав тохлъана ва хирияв авараггун ﷺ асх1абзаби къват1ире рахъулеб къоялъ щибго х1адурлъи гьеч1ого хут1ана.

Гъазаваталда гьелги ун гъоркь хут1ун Мадинаялъул къват1ахъе ваккидал дида цониги сахав чиго вихьич1о нахъе хут1аразулъ, я мунафикълъи бугел яги г1узро бугел г1адамал гурони. Гьелъ дун ц1акъ пашман гьавуна ва хадув гъезе ине къасд гьабун бук1ана. Кинниги, дун гъоркь хут1ана, ва гъазаваталдаса Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг т1ад вуссараб мехалъ щиб гьересидай гьесие бицина абун г1емер ургъана, кинниги бит1араб бицун горони цоги бицизе жоги рак1алъ къабул гьабулеб бук1инч1о.

Пуланаб къоялъул къалъул г1ужалда Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг гъазаваталдаса вуссун масжидалде вач1ана, ва гьесухъе г1узро бицун хьвадизе гъазаваталда инч1ого ч1арал мунафикъзабиги лъугьана. Гьез бицаралда г1енеккун гьезие истигъфар гьабун (гьезул мунагьал чури т1алаб гьабун) загьиралда г1амалги гьабун, бат1ин Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ т1амунги тун хирияв аварагги вук1ана, Аллагьасул свалат салам лъеяв.

Цинги дида ирга щун дица салам кьедалго, хирияв аварагас ﷺ щцим бахъараб хьимиги гьабун: аск1овег1ан вач1аян абуна. Дун гьесда цеве г1одов ч1араб мехалъ гьес дида абуна: мун щиб жоялъе г1оло рокъов ч1арав, дуца рек1ине вараниги босун бук1ана гурищ? абун. Цинги дица абуна: «Валлагьи, жакъа мун гурев чиясда цеве г1одов ч1ун вук1аравани цо г1узроги бицун гьесул щцим бахъин нахъе ч1вазе к1олаан дида. Жакъа дуда цо гьересиги бицун мун рази гьавуни Бет1ергьан Аллагьас дур дида щцим бахъинабиялдаса х1инкъула дун. Дуда бит1арабги бицун дуца дие таг1зир гьабуни Аллагьу Таг1ала ахираталда дидаса разилъулеблъи лъала дида. Валлагьи, дие щибго г1узроги бук1инч1о, ва дун бищун къуватги бугев гъазаваталда вач1ине ресги бугев вук1ана»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьав чияс бит1араб бицана, мун вахъа, ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дуе цо х1укмо гьабизег1ан ч1ч1а»-абуна. Цинги дун ц1акъ пашманлъун вук1ана, ва дида сверун лъугьун бану Саламатил г1адамал рук1ана жидеца абулел: «Дуцаги цо г1узро бице аварагасе цогидал асх1абзабазг1адин: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас истигъфар гьабун дур гьеб мунагьги чурила мунги авараггун ﷺ цадахъ вук1ила»-абун. Г1емер гьел гьардон гьеб гьереси бицине г1агарлъун вук1ана дун. Цинги дица гьикъидал цоги чи вугищ дун г1адин аварагас ﷺ тарал абун, дида абуна к1иго

асх1аб вуго абун. Рабиг1ил вас Мурарат, ва Уммаятил вас Гьилал. Гьав к1иявго лъик1ал асх1абзаби рук1ана Бадруялдаги рагъарал, жидер цогидаз х1урматги гьабулел.

Цинги дица сабро гьабуна гьереси бицинч1ого ч1езе. Дун цодагьав гванзав, сог1ав вук1ун, киг1ан нечон вугониги г1адамаздаса вахчич1ого гьезда гьоркьов хьвадулев вук1ана. Дов к1иявго асх1аб рокъорги рахчун г1одулел рук1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас нижедахун к1алъазеги, мушавара гьибизеги салам кьезеги кьураб буссине гьабизеги гьукъун бук1ана. Киг1анго зах1мат бук1аниги дун как базе масжидалдаги унаан, Аллагьасул салат салам лъеяв аварагасда аск1овег1анги г1агарлъулаан, ва амма щивниги чи дидехун валагьулев, к1алъалев вук1инч1о.

Гьеб х1алалъ дун вук1адго Шамалдаса вач1арав даран чияс дун ц1ехон дихъе кагъат кьуна, гьенив вугев хан Гъасанил рахъалъан буго абун. Гьеб ц1алидал гьелда хъван бугоан: «Мун къварид гьавураб дур х1урмат гьеч1еб Мадинаги тун жиндихъе вач1ани жинца мун к1одо гьавилин»-абун. Гьабги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан дир х1албихьи бугин абун, дица гьеб кагъат ц1адабе рехун бух1ана. Гьедин к1икъого къо араб мехалъ нижехъе Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хабар бач1ана, нуж ручабаздаса рик1к1алъе абун. Ц1ар т1амунищ, кин рик1к1алъилел абидал, ц1ар т1амуге аск1ореги лъугьунге абуна.

Дица дир ч1ужу эбел-имсухъе йит1ана, Т1адег1анав Аллагьасул амру бач1изег1ан гьений ч1а абун. Гьилалил ч1ужу Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе яч1ана, ва гьелъ абуна: Гьилал херав чи вугин, гьесие хъулухъ гьабулев чиги гьеч1ин жинца гьесие хъулухъ гьабизе изну кье абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьесие хъулухъ гьабе, ва амма дуда г1агарлъизе виччаге гьев»- абун. Гьей ч1ужуялъ абуна валлагьи, гьев дида хъат1улев чи гьеч1о, ва дуца рик1к1ад гьавураб къоялдаса нахъе жив г1одулев вуго»-абун.

К1икъоялда анцго къо т1убана гьаб х1алалъ, ва гьеб къоялъ рогьалил какги бан, рак1ги къварилъун т1охил раг1алда г1одов ч1ун дун вук1аго цо борхатаб гьаракьалъ ах1ана: «Я Маликил вас Каг1бо! дуе рохел буго»-абун. гьеб саг1аталда дунги суждаялда ккана. Гьеб рогьалил как бараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда вах1ю решт1ун лъазабун буго нижер тавбу къабул гьаби, ва гьес нижеда рохел бицине асх1абзаби рит1ун руго. Дида рохел бицун вач1арав чиясе дица т1асаги бахъун рет1ел кьуна. Ва, валлагьи гьеб къоялъ дир цоги рет1елги бук1инч1о. Цинги къарзалъе босун рет1елги рет1ун дун аварагасухъе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ине г1едег1ана. Данде ккарал асх1абзабаз дида тавбо къабул гьаби баркулеб

бук1ана. Масжидалда жанив дун лъугьараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг асх1абзабазда гьоркьов г1одов ч1ун вук1ана, ва гьесул гьумер ц1ураб сордоялъ моц1 г1адин гвангъун бук1ана.
Гьеб бук1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг разилъун, воххун вук1иналъул г1аламат. Дица салам кьураб мехалъ аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: Дуе рохел буго мун эбелалъ гьавураб къоялдаса нахъе дуда бач1араб бищун дуе лъик1аб къоялдалъун абун. Дица гьикъана, дур рахъалъанищ яги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъанищ я расулаллагьи абун. Гьес абуна Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан буго абун. Цинги дица абуна дир тавбо къабул гьабиялдалъун дица т1ад босулеб бугин дир боц1и садакъаде бикьизе абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: дуца боц1и дуего те, гьеб дуе лъик1 бугин абун. Цинги дица абуна: дун бит1араб бициналъ хвасар гьавуна, ва дица т1ад босулеб буго кидаго гьересияб раг1и бицич1ого тезе абун. Гьедин бугелъул, валлагьи гьеб къоялдаса нахъе дица цох1о гьересияб раг1и абич1о, ва дир хьулги буго Аллагьу Таг1алаяс гьанже хут1араб г1умруялъги дун гьересиялдаса ц1унилин абун.
Сурату Ттавбаталда чанго аят буго, гьаб гъазаваталъул, ва гьал асх1абзабазул х1акъалъулъ бицараб. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе гьереси бицарал мунафикъазул х1акъалъулъ аят решт1инабуна: «Нуж гъазаваталдаса т1ад руссараб мехалъ гьел мунафикъал нужее гьедаризе руго, жидее зарал гьабич1ого бук1ине. Нужеца гьел жалго те, гьел хъубал чаг1и руго, ва гьел руссунеб бак1ги жагьаннама буго, гьез гьабураб квешаб г1амалалъул жазаълъун. Нуж разилъи т1алаб гьабун гьел гьедараниги ва нуж разилъаниги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ фасикъаб, кафураб къавмалда разилъуларо»-абун. 95-96 аят
Гьав лъабго тавбо къабул гьабурав асх1абасул х1акъалъулъги, ва цогидал асх1абзабазул ва аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ х1акъалъулъги аят решт1ана. х1акълъунго Аллагьу Таг1ала т1асса лъугьана аварагасдасаги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ мугьажирал, ансарал, асх1абзабаздасаги ц1акъ зах1матаб мехалъ жал аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ нахърилълъарал, цо къокъаялъул рак1ал х1инкъун цо рахъалдехун гьет1изе г1агарлъун рук1ана, гьезги тавбо гьабуна. Аллагьу Таг1ала гьезда ц1акъ гурх1улев вуго. Гьев лъабго асх1абасдасаги т1аса лъугьана Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, жидер амру нахъбахъун тун рук1арал, жидее г1ат1идаб дунялги къварилъун рук1арал, ва жидер рак1алги ц1акъ къварилъун рук1арал, ва цох1о Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ к1анц1ани гурони жидее к1анц1изе бак1 гьеч1о абун рук1арал. Гьезда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавбо гьабизе малъана, жинца гьезул тавбо къабул гьабизе г1оло. Х1акълъунго Аллагьу Таг1ала тавбо къабул гьабулев, муъминзабазда гурх1улев вуго. «Я гьал иман лъурал г1адамал! Нуж

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдаса х1инкъун гьесие мут1иг1лъе ва нуж лъик1ал г1адамалгун цадахъ рук1а» - абун. 118-119 аят

Гьаб х1адисалда жаниб ваг1за ва г1елму буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ руссине бокьарал муъминзабазе. Гьелдаса рак1алда кквезе бегьулел пайдаби руго:

-Муъминчи жиндасан ккараб мунагьалда киг1ан пашманав вук1унев. Т1адег1анав Аллагь разилъи т1алаб гьабун гурони гьев мунагь бахчизе, гьереси бицине лъугьунгут1и.

-Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ва аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ амру т1убазе к1вах1аллъи, ва нахъбахъи бегьунгут1и.

-Жидеца г1асилъи гьабурал г1адамал дорег1ан къазарун, квер босич1ого, салам кьеч1ого тезе бегьи, гьез тавбу гьабун лъик1аб г1амал гьабизег1ан.

-Диналда х1инкъи бугел к1удиял мунагьал гьарулев рос ч1ужуялъ аск1ове виччазе бегьунгут1и.

-Муъминзабаде роххел раг1изе гьаби сунатаб бук1ин, ва роххел бицарасе жо кьейиги сунатаб буго.

-Диналъул вацасе лъик1лъи шварб мехалъ гьелдаса роххизе т1адаб буго.

-Бет1ергьанас кьураб ниг1маталда данде щукро гьаби: раг1абазда лъун гуреб г1амалаздалъунги, садакъа кьун лъик1аб г1амал ц1ик1к1ине гьабун. Муъминчиясул хвасарлъи бит1араб жо бициналъулъ бук1ин. Цогиги г1емер пайда буго гьаб х1адисалда жаниб.

Бет1ергьанас тавфикъ кьеги х1акъаб жо кквезе ва бат1улаб жо реххун тезе.

مَا كَانَ لِأَهۡلِ ٱلۡمَدِينَةِ وَمَنۡ حَوۡلَهُم مِّنَ ٱلۡأَعۡرَابِ أَن يَتَخَلَّفُواْ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ وَلَا يَرۡغَبُواْ بِأَنفُسِهِمۡ عَن نَّفۡسِهِۦۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ لَا يُصِيبُهُمۡ ظَمَأٞ وَلَا نَصَبٞ وَلَا مَخۡمَصَةٞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَطَـُٔونَ مَوۡطِئٗا يَغِيظُ ٱلۡكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنۡ عَدُوّٖ نَّيۡلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِۦ عَمَلٞ صَٰلِحٌۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ١٢٠

120. Мадинаялъул агьлуялъе изно бук1инч1о ва гьелда сверухъ ругел росабазул агьлоялъеги изно бук1инч1о гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ авараггун صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ цадахъ гъазаваталда рахъинч1ого нахъа ч1ч1езе. Ва гьезие изну бук1инч1о жидер напсалъе рах1атги, лъик1лъиги т1алаб гьабизе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ расуласул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ к1вар гьабич1ого ва гьесда щвезе бегьулеб къварилъиялъулъ г1ахьаллъич1ого.

Гьезда т1адаб буго жидер рух1 бичунги авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ц1унизе, гьесда бихьараб зах1малъи жидедаги бихьизе. Хирияв аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ лъик1лъи щвараб къоялъги гьесда зах1малъи щвараб къоялъги гьевгун цадахъ рук1ине. Жидеда лъан ва бич1ун бук1ине бищунго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ

хирияб напс свалат салам лъеяв аварагасул напс бук1ин.
Гьаб амру гьадин бук1иналъе сабаб буго, гьел муъминзаби рук1ин жидеда ракъи-къеч щоларел, къварилъи-зах1малъиги щоларел, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло жигьад гьабулеб мехалъ, жидеца капурзабазул ракьги мерхьуларел гьезда рагъ бан, гьезул ццим бахъинабун, жидеда тушманасдаса зарал, къварилъиги щоларел,-гьаб кинабго жоялда данде Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие ажро-кири кьун гурони. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб кинабго жо лагъасул лъик1аб г1амал хъвалеб т1ехьалда хъвала ва ахираталда жидее хазиналъун ц1унун батула. **Х1акълъунго Аллагьас г1адада хвезабуларо лъик1аб г1амал гьабурал г1адамазе бугеб ажро-кири.** Гьеб ажро г1емерго ц1ик1к1инабула ва алжаналъул ниг1матал кьун гьел роххизарула.
Жинда Аллагь разилъаяв Абухайсамат абулев ансарияв асх1аб жиндир ахикье вач1араб мехалъ, гьесда жиндир г1олохъанай, берцинай ч1ужу ятана гъут1бузул раг1адалда гъоркь тамахаб т1ад г1одор ч1олеб жоги рехун. Гьев вач1идалго, гьесда гъоркь турут т1амуна, ц1орораб лъим бач1ана ва гъут1буздаса бет1ун гьуинаб ва татуяб пихъги лъуна гьесда цебе.
Гьеб кинабго жоялда валагьун, гьелъул пикруги гьабун, Абухайсаматица абуна: «Ц1акъ берцинаб раг1адги буго, барщараб, гьуинаб пихъги буго, ц1орораб лъимги буго, берцинай ч1ужуги йиго. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг бух1араб бакъукь вуго ва гьури пулеб салул авлахъалда вуго. Гьаб иш лъик1аб гьеч1о» - абун. Цинги эхедеги вахъун хехго жиндир варани кьолана, хвалчен ва хеч кодобе босана, гьуриг1адин г1едег1ун аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ хадув ана.
Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг нахъехун валагьидал, гьесда цо рек1арав вихьана рик1к1адасан вач1унев. Аварагас صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ абуна: «Гьав чи Абухайсамат вук1ине ккола» - абун. Гьев т1аде щвараб мехалъ авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ц1акъ вохана ва гьесул мунагьал чури гьарун дуг1аги гьабуна

وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾

121. Жидеца дагьабниги, г1емерабниги напакъа кьоларо, гьит1инабниги к1удиябниги г1амалги гьабуларо, **Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гъазаватги гьаблуро, ракьалда жалги хьвадуларо гьеб кинабго жо Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие хайиралъе хъван, нахъ ц1унун бук1ун гурони. Гьеб**

г1амалалда данде жидее г1емерго ц1ик1араб ажро гьабизе. Муъминзабаца лъик1аб г1амал гьабураб мехалъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьелда данде гьелдаса г1емерго лъик1аб жазаъ гьабула.

﴿۞وَمَا كَانَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةٗۚ فَلَوۡلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرۡقَةٖ مِّنۡهُمۡ طَآئِفَةٞ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوۡمَهُمۡ إِذَا رَجَعُوٓاْ إِلَيۡهِمۡ لَعَلَّهُمۡ يَحۡذَرُونَ ١٢٢﴾

122. Киналго муъминзаби гъазават гьабизе абун къват1ир рахъине данде кколаро. жидер ват1анги, агьло-хъизанги г1адада холеб х1алалъ.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Т1адег1анав Аллагьас ц1акъ къвак1ун г1айиб ч1вадал Табукалда гъазаваталда рахъинч1ого ч1арал г1адамазда, цинги асх1абзабаца абун бук1ана: «Нижер цох1о чи нахъа ч1ч1еларо гъазават гьабизе унеб аскаралдасаги, къокъаялдасаги»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Табукалдаса нахъ вуссун хадуб гъазават гьабизе къокъаби рит1улеб мехалъ киналго асх1абзаби къват1ирги ун цох1о авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ хут1ана Мадинаялда. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят решт1изабуна.

Щибаб к1удияб къокъаялъул ва жамаг1аталъул цо гьит1инаб къокъа ун бук1араб ани Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин лъазабизе ва гьеб дин г1адамазда бич1ч1изабизе ва гьел х1арамаб жоялдаса х1инкъулел, лъик1аб жо гьаби бокьулел гьаризе. Ай гьаб къокъа т1ад ч1ч1ун бук1арабани г1илму лъазабиялда гьеб лъик1 бук1инаан. **Гъазаваталдаса т1ад руссун рач1араб мехалъ жидер къавмазда гьеб дин лъазабизе ва гьел х1арамаб жоялдаса ц1унараллъун рук1ине.**

Муг1алимасда т1адаб жо буго жинца х1акъаб жоялда мутаг1ил т1овит1и ва гьесие Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъани бук1унеб г1азабалдалъун х1инкъи кьейги. Мутаг1иласда т1адаб жо буго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъиялда черх куцазе ва ч1ух1и рецц тун хьвадизе.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ ٱلۡكُفَّارِ وَلۡيَجِدُواْ فِيكُمۡ غِلۡظَةٗۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلۡمُتَّقِينَ ١٢٣﴾

123. Я гьал иман лъурал г1адамал! Нужеца рагъ гьабе нужеда г1агардег1ан ругел капурзабаде ва гьезда кьаби щвезабе гьездехун хьач1лъи загьир гьабун. ва гьел нужедаса х1инкъизаре.

Нужедаги лъан бук1а Т1адег1анав Аллагь жиндаса х1инкъулел, жив разилъи т1алаб гьабулел муъминзабигун цадахъ вук1ин ва гьезие квербакъулев вук1ин.

Купру-ширкалдаса ракь бац1ц1ад гьабизе ккани гьеб иш байбихьизе ккола муъминзабазул ват1аналдаса. Цин ват1аналда жаниса Аллагьасул ﷻ тушбабиги т1аг1инарун, хадуб жидеда аск1ор ругел ракьаздасаги т1аг1инарун, гьадин Аллагьасул ﷻ амру т1убан г1уц1изе ккола исламияб пачалихъ Аллагьасул ﷻ ракьалда т1ад гьев разияб исламияб дин гурони бук1ине бегьуларо. Гьаб амру т1убазе къват1ир рахъарал г1адамал жидее Аллагь ﷻ разилъи бугел руго. Гьазие ахираталда алжан бук1иналда божиги буго.

وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾

124. Къуръаналдаса цо сурат решт1инабураб мехалъ, мунафикъаца абулеб буго: «Щивха вугев нужедаса гьаб сураталъ жиндир иман ц1ик1к1инабурав чи» абун Къуръан махсароде гьабун, гьеб сан гьабич1ого абулеб раг1и буго гьеб. **Ва амма жидеца Аллагьасда ﷻ иман лъурал чаг1азул иман жеги ц1ик1к1ула Къуръаналдаса аяталги сураталги решт1инарураб мехалъ ва гьел цоцазде рохел бицун, гьеб Къуръаналдаса роххун ва разилъун рук1уна.**

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾

125. Ва амма жидер рек1елъ нипакъалъул унти бугел г1адамазе гьезул купру-ширкалъул чороклъи ва къабих1лъи жегиги ц1ик1к1инабула гьеб Къуръаналъ. Гьез щибаб аят ва сурат решт1анщинахъе гьелда инкар кколеб бугелъул, гьелдалъун гьезул къосинги пасикълъиги г1емерлъула. **Ва гьел г1адамалги хола жидер купруялда рук1аго.** Гьезие Абадияб жужах1алъул г1азабги х1акълъула.

أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِى كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾

126. Гьал мунапикъазда кин бихьулареб щибаб соналъ цо нухалъ яги к1иго нухалъ Аллагьас ﷻ жидер къабих1лъаби рицун, жал къват1ир ч1вазарун инжит гьарулел рук1ин, цингиги гьез тавбо гьабулеб гьеч1о ва жидее гьелъул ваг1заги лъугьулеб гьеч1о.

Нипакъалдаса руссун Аллагьасде ﷻ х1елун тавбо гьабизе ва гьесие г1ибадат гьабизе гьезул г1акълу г1олеб гьеч1о.

وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ

127. Гьел мунапикъазда г1айиб ч1ван сурат решт1инабураб мехалъ, аварагасда ﷺ аск1ор, асх1абзабазда гьоркьор

ٱنصَرَفُواْۚ صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَفۡقَهُونَ ١٢٧

гьелги рук1ун, гьел доре-гьанире балагьулел руго жидехъ валагьун цониги чи вугодай абун ва хехго гьениса нахъе унел руго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьазул рак1ал иманалдаса руссизарун руго, гьел ругелъул жидеда щибго жо бич1уларел, ах1макъал г1адамал.**

Х1акъаб жо гьезда бич1улеб гьеч1о, гьелъул пикруги гьабулеб гьеч1о, цинги гьел х1айваназда релълъун рук1унел руго: бералги ругел, г1ундулги ругел, бет1ерги бугел, рак1ги бугел, ва амма Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидее кьурал гьал алатал гьев разилъиялда сверизарич1ого жидеего балагьалъе сверизарулел. Х1айваназ г1адин напсалъе бокьараб жо т1алаб гьабулел, цоги щибго жоялъул пикру гьабуларел.

لَقَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولٞ مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ عَزِيزٌ عَلَيۡهِ مَا عَنِتُّمۡ حَرِيصٌ عَلَيۡكُم بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ١٢٨

128. Нужехъе нужедаго гьоркьоса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **расул** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **вач1ун вуго, я гьал г1арабиял!** Жиндир къадру к1удияв, жинца нужехъе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рисалат щвезабулев. **Нужее зах1малъи, къварилъи бук1унеб жо жинда ц1акъ рихунев,** гьеб жиндие бокьуларев. **Нуж х1акъаб нухда т1орит1изе жиндие ц1акъ бокьун бугев ва гьелъие ях1ги бахъулев. Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал ва жинда нахърилълъарал муъминзабазда жив ц1акъ гурх1улев, гьезие лъик1лъи лъугьизе бокьулев.**

Т1адег1анав Аллагьасул ц1араздаса бугеб к1иго ц1аралдалъун сипат гьабуна хирияв аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гьаб аяталда жаниб,- рауфун, рах1имун абун.

فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَقُلۡ حَسۡبِيَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُۖ وَهُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ١٢٩

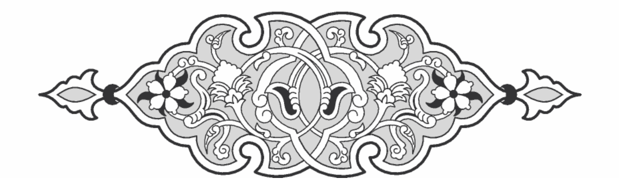
129. Дуда иман лъеялдаса цо къавм буссун ч1ани, дуца абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: Дие г1ей гьабулев цох1о Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго, жив гурев цоги алагь гьеч1ев. Дица гьев Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **буго тавакал т1амулеб. Ва гьев вуго жиб ц1акъ к1удияб г1арщалъул Бет1ергьан.**

Кинабго махлъукъ бижарав Халикъ вуго, киназего ризкъи кьолев Разикъги вуго, кинабго г1аламалъул тадбир гьабулев Бет1ергьанги вуго.

Жидеда Аллагь разилъаял имам Ах1мадица Ибнуг1аббасидаса бицараб х1адисалъулъ буго гьаб к1иго аят Къуръаналдаса бищун ахиралда рещт1изабураб бугин абун. (128-129 аят)

Жинда Аллагь разилъаяв Абудавудица х1адис бицана: жинда Аллагь разилъаяв Абудардаица абуна: *«Радал ва бакъанида анкьго нухалъ гьеб ахиралда хъвараб аят ц1аларав чиясдаса Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гьеб къоялъул къварилъи т1аса борхила ва гьесие г1ей гьабила»*- абун.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жив разияб г1амалалда т1орит1еги.

Сурату Тавбат ва гьелъул тафсир хъван т1убана Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тавфикъалдалъун.
Кинабго реццги Т1адег1анав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ буго.





10. Сурату Юнус

Маккаялда решт1изабураб, жинда жаниб нусиялда ич1го аятги бугеб.

Маккаялда решт1изарурал киналго суратазда релълъун сурату Юнусги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялъул бицунеб буго. Гьединго ахир къиямасеб къоялда иман лъей, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ т1ахьазда ва русулазда иман лъей бицунеб буго, хасго Къуръаналда иман лъеялда ах1улеб буго, жиб даимаб муг1жизатлъун бугеб ва къиямасеб къо ч1езег1ан халкъ т1обит1улеб нурлъунги бугеб.

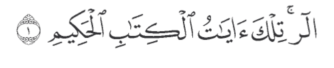
Авалалдаса бай бихьун сураталъ бицунеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ суннат бук1ин жинца щибаб умматалда расул вит1улеб жиндир рисалат босун. Маккаялъул мушриказ г1ажаиблъи гьабулеб бук1ин жидеда гьоркьоса расул вит1иялда, жегиги эменги гьеч1ев ятим вит1иялда. Цинги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ сипатазул ва гьесие г1ибадат гьабиялъул бицунеб буго. Кинабго махлукъалда балагьун гьелъие Халикъ вук1ин лъазе ккей баян гьабулеб буго. Гьев Халикъ жиндир гьунар-гуч бергьарав вук1ин, жиндир х1алк1олъи ц1акъ ц1ик1арав, жинда релълъарав кинавг1аги хан ва бет1ергьан гьеч1ев вук1ин бицунеб буго.

Аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ цо-цо къисаги бицун буго умматалъе ваг1залъун ва г1ибратлъун бук1ине. Юнус аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къиса бицунеб бук1иналъ лъураб буго гьаб сураталда ц1арги сурату Юнус абун.

Сураталъул ахиралдаги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда амру гьабулеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шариг1ат кквеялдалъун ва жинда щолеб къварилъиялда сабро гьабиялдалъунги.



Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



1. Алиф. Лам. Раъ. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго гьал х1урупаздалъун жиндие бокьараб жо. **Гьал руго жиб мух1канаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам-Къуръаналъул аятал:**
жиб х1акимияб гьеб Къуръан, жинда т1аде щаклъи бач1унареб,

гъереси ва цоцазде данде кколареб жо жиндилъ гьеч1еб.

أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ ٱلْكَـٰفِرُونَ إِنَّ هَـٰذَا لَسَـٰحِرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾

2. Маккаялъул агьлуялъе г1ажаибаб жолъунищ бихьулеб бугеб дица жидеда гьоркьоса Мух1аммадида ﷺ вах1ю гьабунин абун: гьеб г1ажаиблъи гьабизе ккараб жо гьеч1о. Дир г1адат буго щибаб къавмалда расуллъун гьезда гьоркьоса чи вит1улеб. **Ва дица гьесда вах1юги гьабула капурал г1адамазе х1инкъи кье абун ахираталда бук1унеб г1азабаздалъун. Ва муъминзабазе рохел бице гьезие Бет1ергьанасда аск1об лъик1лъи бугин абун, гьез дунялалда гьабураб лъик1аб рит1ухъаб г1амалалда данде. Гьадин бугониги капурал г1адамаз гьав Мух1аммад сих1ручи вугин абуна, жинда ц1акъ сих1ро гьабизеги лъалев, жинца бицулеб жоги бат1улаб бугев.** Жив авараг вуго абураб, жинда Къуръан решт1изабула абураб раг1и гъереси буго абуна Маккаялъул мушриказ.

إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۖ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ إِذْنِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

3. Х1акълъунго нужер Бет1ергьан жив цогояв, кинабго махлукъаталъул ханлъун вугев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго. Жинца зобалги ракьалги анлъго къоялда жанир рижарав, цинги живги г1арщалда т1адег1анлъарав, жиндир къадро к1одолъиялда рекъараб х1алалъ, Нилъеда куц-рахъги лъалареб нилъ жинда хадубги гъолареб.

Гьаб раг1иялъулъ ва гьалда релълъарал цогидал раг1абазулъги, масала: «Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ квер гьезул квераздa т1ад буго»-абураб. Нилълъер -агьлу сунна валжамаг1аталъул- мазгьаб буго ва рек1ел ч1ей буго Т1адег1анав Аллагьас Къуръаналда абураб х1алалъ ва гьесул расулас ﷺ х1адисалдаги бицараб х1алалъ гьелда иман лъей ва цогидаб жо ц1ехеч1ого тей. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кивго вуго абураб маг1на бит1ун бук1унаро. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ кинабго жо бихьула, лъала. Амма жиндир г1илмуядалъун кивго вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ абизе бегьула. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ квер буго, бер буго абизе бегьула ва амма гьеб нилъер квералда, яги бералда релълъараб буго абураб жо рак1алда ккезе бегьуларо. Жиндаго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала жиндир заталъул сипатал.

Гьаб буго г1адамазул пикраби г1емер т1ад х1алт1улеб бак1, г1емерисезул пикру мекъи ккеялда х1инкъараб бак1ги буго. Гьедин бугелъул Аллагьасги جَلَّجَلَالُهُ гьесул расуласги ﷺ баян гьабич1еб жо нилълъеца баян ц1ехеч1ого тей буго нилълъ бит1араб нухда

т1орит1арал рук1иналъул г1аламат.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зобал ракьал анлъго къоялда жанир рижана абураб раг1иги гьабго масъалаялда релълъараб буго. Зоб-ракь бижилелде цебе сордо-къоги бук1инч1о, гьеб анлъго сордо-къоялда х1ажатав Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ вук1инч1о. Гьаб раг1иги нилъер г1акълу-лъаялда бич1улеб мисал бачин буго, ва гьабулеб ишалъулъ г1едег1унг1ут1и лъик1аб бук1иналда ишараги буго.

Жинца халкъалъул тадбир гьабулев вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, жиндир х1икматалда рекъон, ва лагъзадерие маслах1ат бугеб жо гьабун, гьев щибго жоялъ гьеб тадбир гьабиялдаса машгъулги гьавуларо. **Къиямасеб къоялъ жинца шапаг1ат гьабизе к1олев цониги чи гьеч1о гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ изну кьун хадуб гурони.** Мушриказ жидее лагълъи гьабураб жоялъ гьезие щибго шапаг1ат гьабуларо: гьал к1иялго цадахъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жужах1 боркьулеб ц1уллъун гьенир жанир лъугьизарула. **Гьав вуго нужер х1акъав Бет1ергьан Аллагь. Гьав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабе нужеца г1ибадат. Гьаб Къуръаналъул ваг1за босулларищ гьел мушриказ?**

إِلَيۡهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗاۖ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقًّاۚ إِنَّهُۥ يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ لِيَجۡزِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ بِٱلۡقِسۡطِۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ شَرَابٞ مِّنۡ حَمِيمٖ وَعَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُواْ يَكۡفُرُونَ ٤

4. Гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ буго нуж киназулго ахираталда руссинги. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къот1иги х1акъаб, жиб хисулареб буго. Кинабго халкъ бижи жинца бай бихьарав вуго, цинги ахираталда ц1идасан т1аде рахъинаризеги руго. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иман лъун, лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал г1адамазе бит1араб, г1адилаб жазаъ гьабизе. Жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал г1адамазе гьекъезе кьезе буго жужах1алъул х1амим:
жиб ц1акъ бух1араб, гьалдолеб, мах1цараб лъим, жиб гьекъараб мехалъ гьан турун, бортун унеб. **Ва гьезие жинца унтизабулеб г1азабги гьабизе буго жидеца дунялалда гьабураб купру-ширкалда данде жазаълъун.**

هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ ٱلشَّمۡسَ ضِيَآءٗ وَٱلۡقَمَرَ نُورٗا وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعۡلَمُواْ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلۡحِسَابَۚ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۚ يُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ٥

5. Гьев جَلَّجَلَالُهُ вуго жиндие г1ибадат гьабизе т1адав Бет1ергьан, **жинца бакъ гьабурав гвангъараб, кенч1олеб чирахъ г1адин.**
Кинабго ракьалда жиндир канлъи ва хинлъи щолеб, жиндир канлъиялдалъун инсанасе

ракьалда т1ад хьвадун маг1ишат гьабизе рес лъугьулеб, жиндир канлъиялдалъун ракьалда т1ад хур-хер, ахал рижизе сабаб лъугьулеб. **Жинца моц1ги гьабурав вуго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ нурлъун.** Бакъул кунч1и жинда щвараб мехалъ гьеб моц1 жинца канлъи кьолеблъун лъугьуна, бакъул ч1орал жиндир т1охалъ (гьумералъ) рекизарун.

Гьеб моц1алъе жиб хьвадулел ва решт1унел нухалги гьаруна: нужее сонал рик1к1изе лъазе ва къоязул, анкьазул, моц1азул х1исабги лъазе. Гьаб бакъ- моц1ги, зобал-ракьалги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир х1икматалдалъун рижана, жиндилъ мунпаг1ат бугеб х1алалъги рижана. Жинца х1акъаб жо гьабулевлъун вук1унги рижана. Г1ададасеб жолъун бижич1о. **Гьадин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир х1икматал баян гьарула жо бич1улел г1адамазе.**

Т1адег1анав Аллагьас жинца бижараб махлукъаталъул сипатал рицуна гьелдалъун жив Халикъ вук1ин г1адамазда лъазе, жиндир х1алк1олъи бич1изе ва жив кинабго г1аламалъул цох1огояв хан вук1ин лъазе. Цинги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъун гьесие г1ибадат гьабун г1адамал хьвадизе. Ва амма г1емерисел г1адамал гьал х1икматал жидеда рихьуларел, гьезул пикру гьабуларел ва жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал, ахираталдаги иман лъоларел руго.

إِنَّ فِي ٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَّقُونَ ٦

6. Х1акълъунго сордо-къо цоялъ цояб хисиялъулъ, гьединго зобал- ракьазда жаниб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб г1емераб г1ажаибаб рух1 бугеб ва рух1 гьеч1еб махлукъаталъулъ жидеца т1орит1ел гьабулел г1аламатал руго гьел рижарав, гьезул тадбир гьабулев Бет1ергьан вук1иналда. Гьел г1аламатал лъала ва загьирлъула Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарал муъминзабазда.

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُواْ بِٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَٱطۡمَأَنُّواْ بِهَا وَٱلَّذِينَ هُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ٧

أُوْلَٰٓئِكَ مَأۡوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ٨

7.8. Х1акълъунго ахираталда Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ данде ч1ваялда ва х1исаб-мизан гьабизе бук1иналда божуларел г1адамазда рихьуларо ва рич1ч1уларо гьел г1аламатал. Дунялалъул ч1аголъиялда жал разилъарал, гьелда рак1гъун, х1алхьон, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1аламатаздаса гьапуллъунги ругел. Гьал г1адамал руго гьел руссунеб бак1 жужах1алъул ц1а бугел, гьез дунялалда гьабураб г1амалалъе жазаълъун.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ

9. Жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда

يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم بِإِيمَٰنِهِمْ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٩﴾

иман лъун, аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **нахърилълъун лъик1аб г1амал гьабурал г1адамал гьеб жидер иман лъеялдалъун Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **т1орит1ула алжаналде унеб нухалда, жал даимго жанир рук1улел гьел алжанал, жидеда жанир г1оралги ч1вахулел.**

دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ۚ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾

10. Алжаналда жаниб жидер дуг1а бук1уна: «Мун вац1адав вугоха Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**»-абун.**

Гьезул калам бук1уна Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ад гьавиялда хурхараб. Гьаб раг1иялъ кант1изарулел руго Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьаби, гьесул заталда ва къадроялда рекъоларел сипатал гьари алжаналда рук1улел г1адамазул т1абиг1ат гьеч1олъиялда.

Жидер цоцазде гьабулеб тах1иятги (к1одо гьари). «салам» абун аби бук1уна. Гьединго гьезие тах1ият гьабула малаикзабазги «саламун г1алайкум» абун. **Ахирабги жидер дуг1а ва калам** ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ **аби бук1уна:** «Кинабго рецц дуе буго Бет1ергьан Аллагь, дурго ц1об рах1маталдалъун ниж дунялалъул рукъор иман-исламалда т1орит1арав, мун лъалев, дуе г1ибадат гьабулел ниж гьарурав, ва ахираталда гьал алжанал кьун ниж хира гьарурав ва к1одо гьарурав»-абун.

۞ وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ۖ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾

11. Т1адег1анав Аллагьас г1адамазе гьезул квешаб дуг1аялъе жаваб кьейи хех гьабулеб бук1арабани жидер лъик1аб дуг1аялъе жаваб кьейи хех гьабулеб г1адин, гьел г1адамал гьалаг гьарилаан.

Инсанас щибго ургъич1ого, к1вар гьабич1ого, жиндир ццим бахъараб, рак1 къварилъараб мехалъ жиндирго напсалъе, лъимал- хъизаналъе квешаб дуг1а гьабула, (хьандола). Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб хьандей жаваб кьеч1ого тола: квешаб жо гьабизе бокьуларого Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ.

Цоги г1алимзабаца абуна: гьаб раг1и буго Маккаялъул мушриказде абураб, гьез абураб мехалъ: «гьаб ахират бук1ин ва г1азаб бук1ин х1акъаб батани нижеда т1ад зодисан ганч1ал реч1ч1е»-абун. **Ахираталда иман лъеч1ел, дида цциере ч1еялда божун гьеч1ел г1адамал дица жидерго къосиналъулъ тола.** Гьезие г1азаб гьаби хех гьабуларо, жидее ниг1матал кьун тола. Ахираталда щвараб мехалъ

жидее гьабулеб г1азабги гьелда рекъон ц1ик1к1уна.

وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُۥ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾

12. Инсанасда цо къварилъи хъат1араб мехалъ гьев дида ах1улев вуго: вегун вугониги, вахъун вугониги, эхетун вугониги.
Ай: кинабго х1алалъ дида зигардула инсан жинда цо къварилъи щвараб мехалъ. **Гьеб къварилъи т1асса босун дица жив парахат гьавураб мехалъ гьев инсан добго г1асилъиялда ва пасикълъиялда хьвадула ва дида жив х1елунго вук1инч1ев г1адин жинда дунги к1очона.** Гьал г1адамазда къварилъи щвараб мехалъ, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рак1алда щун, гьеб къварилъи т1аса араб мехалъ Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ рак1алдаса ун гьел рук1унел г1адин. Гьедин **Дица киналго квешал г1адамазе, жидер мунагьазул г1орхъи-рахъ гьеч1ел пасикъзабазе, гьезул г1амал берцин бихьизабун, гьеб гьабулел тола.** Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ ахиратги к1очон жидер гьава- напсалда, шагьватазда нахърилълъун тола. Жидецаго т1аса бищараб г1амал бугелъул, жал гьеб г1амалалда тола.

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ ۙ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾

13. Дица нужеда цчере рук1арал умматалги гьалаг гьаруна жидеца ракьалда пасалъаби гьаридал. Гьезухъеги русулал рач1ана дир рахъалъан х1акъал х1ужабигун ва муг1жизаталгун. Гьел умматаз иман лъеч1о ва гьел жидеца иман лъолелги рук1инч1о. Гьел цересел умматазе гьабураб г1адаб жазаъ гьабула дица цогидал жидеца иман лъоларел, купру-ширкалда ч1арал г1адамазеги. Гьебго г1азаб щвезе бегьула гьаб Маккаялъул агьлоялдаги.

ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

14. Цинги гьел цересел умматал гьалаг гьарун хадуб рижана нуж ракьалда ва гьезул бак1алда халифабилъун гьаруна: нужеца щиб г1амалдай гьабулаян балагьизе ва гьеб г1амалалда релълъараб жазаъги гьабизе.

Т1адег1анав Аллагь жиндир азалияб лъаялдалъун жинда лъалев вуго лагъзадерица гьабизе бугеб г1амал. Гьел лагъзал рижун ракьалда хьвадизе риччаялдаса мурад бук1уна загьираб, бихьулеб лъаялдалъунги гьез гьабулеб г1амал лъай, гьеб г1амалалъе жидецаго нуг1лъи гьабизе ва цогидал г1адамазги, малаиказги нуг1лъи гьабизе. Ахираталда жазаъ

гьабулеб мехалъ т1убараб х1ужа-далилаздалъун жидее гьабулеб жазаъ жидер г1амалаздалъун бук1иналъе гьел лагъзал мук1ур гьаризе.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾

15. Гьел мушриказе дир Къуръаналъул маг1на баянал аятал ц1алараб мехалъ жидеца ахираталда иман лъоларел г1адамаз абулеб буго: мун гьаб гуреб цоги Къуръан босун вач1а, яги дуца гьаб хисизабеян абун.

Гьениб жаниб ниж какарал аятал ругеб бак1 хисизабе. Г1азабалъул аятал нахъе реххе, х1арамаб жо х1алалаблъун гьабе абун. Нижер алагьзаби какараб бак1 нахъе реххун гьел рецци хъвай Къуръаналда абун. Гьаб кинабго жо буго Къуръанги, аварагги ﷺ махсароде гьавун абулеб раг1и.

Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ, дун дие бокьараб жо гьабулев чи гьеч1о ва дица гьеб Къуръанги хисизабуларо. Дун нахъвилълъарав вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дида вах1ю гьабураб жоялда. Дун вуго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру т1убалев гьесул лагъ ва халкъалда гьесул рисалат щвезабулев расул. **Х1акълъунго Дун къиямасеб къоялъ Бет1ергьан Аллагьасул г1азаб щвеялдаса х1инкъула дица гьесул амруялда г1исилъи гьабуни.**

قُل لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾

16. Дуца абе Мух1амад т1адег1анав Аллагьасе бокьун бук1араб ани дица нужее гьаб Къуръан ц1алич1ого бук1ин, дица гьеб ц1алилароан. Дица нужеда гьениб жаниб бугеб жоги лъазабилароан.

Дун вуго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру т1убалев ва гьесул калам нужеде щвезабулев илчи. **Гьалда цеве дун нужгун цадахъ г1умру гьабун вук1ана г1емераб заманаялъ.** К1икъогоялдасаги г1емерал соназ. Гьеб заманаялъ дица нужее Къуръан ц1алулеб бук1инч1о гурищ?. **Гьаб жоялъул пикру кин гьабулареб нужеца.** Ва нужеда кин бич1улареб гьаб Къуръан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам бук1ин.

Пахрурази абулев г1алимас абуна: Маккаялъул капурзабазе Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг лъалев вук1ана гьев гьавураб къоялдаса байбихьун жинда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ вах1ю гьабизег1ан, гьесул киналго ах1валалги жидеда рихьулел рук1ана. Гьев т1ехь ц1алуларев вук1инги, цониги г1алимасда ццеве ц1алич1ев вук1инги гьезда лъалеб бук1ана. Цинги к1икъого сон бан хадуб жив гьаб г1ажаибаб Къуръан босун

жидехъе вач1ана: пасих1ал г1арабиязда жинда къец гьабизе к1веч1еб, жиб гьереси гьабизе к1веч1еб, жинца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялъул г1елму бицунеб, шарг1иял ах1камалги рицунеб, берцинал т1абиг1аталги жинца малъулеб, цересел умматазул жидеда г1адамал раккуларел балъгоял къисабиги рицунеб. Жиндир сахаб г1акълоги сах1их1аб рак1ги бугев чиясда лъалеб гьаб Къуръан г1адамас ургъараб калам гьеч1еблъи, гьалда релълъараб жо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ вах1юялдалъун гурони бук1унареблъи.

فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ١٧

17. Жиндир зулму к1удияв чи щивха вук1унев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1унт1изе гьабун жинца гьереси бицунев чиясдаса, яги жинца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ Къуръанги расуласул муг1жизаталги гьереси гьарулев чиясдаса. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккураб, расуласда данде ч1араб г1асияб къавмалъул лъик1лъиялда кверщел батунгут1и буго х1акъаб жо. Гьезие щоларо дунялалъул ва ахираталъул бахьибуголъи.

وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا يَنفَعُهُمۡ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِۚ قُلۡ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعۡلَمُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ١٨

18. Мушриказ г1ибадат гьабулеб буго Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ живго тун, гьесие гьабизе х1акъаб г1ибадатги гьабич1ого, **жидее щибго заралги гьабуларел, мунпаг1атги гьабуларел алагьзабазе. Цинги жидецаги абулеб буго гьал ругин Аллагьасда аск1ор жидее шапаг1ат гьабулел абун.** Гьел алагьзабиги жидецаго гьарурал ганч1ил, ц1улал ва цоги щиб бугониги жоялъул хъанчал руго.

Дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, нуж Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъалареб жо гьесда бицунелищ ругел. Гьес рижарал зобал-ракьазда жанир гьесда лъаларел алагьзаби руго абун жидеца нужее шапаг1ат гьабулел? Ц1акъ ах1макъаб г1акъло ва пикру буго нужер гьеб! **Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ц1акъ вац1ц1адав вуго ва Т1адег1анав вуго капурзабаца жиндие гьарулел бат1улал сипатаздаса.**

وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ فَٱخۡتَلَفُواْۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةٞ سَبَقَتۡ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيۡنَهُمۡ فِيمَا فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ١٩

19. Адам аварагасдаса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бай бихьун Нух1 аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ щвезег1ан киналниги г1адамал цо уммат бук1ана. Исламияб диналда бугеб. **Цинги гьел г1адамаз жидер диналъулъ хилиплъи**

гьабуна. Жидеца хъанчазе ва суратазе (статуи) г1ибадат гьабизе бай бихьана. Цинги Т1адег1анав Аллагьас жиндир расулал рит1ана гьезие х1инкъи кьезе ва роххел бицине. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьабураб къот1и-къадар бук1инч1ебани:** т1обараб, камилаб жазаъ ахираталда гьабизе буго абураб. **Дунялалдаго гьезда гьоркьоб х1укму гьабизе бук1ана гьел жиндилъ хилиплъараб диналъулъ.** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат гьабурал хвасар гьарун, купру-ширк гьабурал гьалаг гьаризе рук1ана.

20. Гьез абулеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан нижеда цо г1аламат, муг1жизат решт1инабулеб анищ-абун. Дуца гьезда абе Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, кинабго балъгояб ва рик1к1адаб жо Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **аск1об буго.**

وَيَقُولُونَ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَةٞ مِّن رَّبِّهِۦۖ فَقُلۡ إِنَّمَا ٱلۡغَيۡبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓاْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلۡمُنتَظِرِينَ ٢٠

Гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала жинца гьабизе кколеб жо. **Нуж балагьун ч1а щиб къодай нужеда бихьила абун.** Нуж рижарав, нуж хьихьулев Бет1ергьанасда данде къецандараб мехалъ. **Нижги балагьун ч1арал руго гьев Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан бач1улеб амруялда.**

Ибнукасирица абуна: цо инсанас раг1и бицараб мехалъ: бит1араб бугониги гьеб раг1и, гьересияб бугониги, гьелъул г1аламат гьесул гьумералда загьирлъула бакъул нург1адин. Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг жинда вихьарав ва жив авараг вуго абун гьереси бицарав Мусайламат вихьарав чиясда гьев к1иясдаго гьоркьоб бец1аб сордоялдаги зух1аялъул г1ужалъ къоялдаги гьоркьоб г1адаб бат1алъи лъалеб бук1ана.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Саламидаса х1адис бицана: *Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Мадинаялда вач1араб мехалъ цо г1адамал гьесдаса рик1к1алъун ч1ана.* (ягьудиял руго гьал, гьав Г1абдуллагьги ягьудиязул г1алимчи вуго). *Дунги вук1ана рик1к1алъун ч1аразда гьоркьов. Дида расулуллагь вихьарабго лъана гьесул гьумер жинца гьереси бицунев чиясул гьеч1еблъи. Бищунго цебе дида раг1араб жоги бук1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул раг1и: «Я гьал г1адамал! Нужеца цоцазе салам кье, вакъарасе т1аг1амги кье, г1агарлъиялда, мадогьаллъиялда гьоркьоб рах1мо-ц1обги гьабе. Нужеца сардилъ т1аде рахъун какалги рай, цогидал г1адамал кьижун ругеб мехалъ. Гьаб г1амал гьабулеб бугони нуж лъугьине руго алжаналда жанир, нуж сах-саламат рук1ун»*-абун.
Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Гьесул гьумерги бихьараб мехалъ, раг1иги раг1араб мехалъ Г1абдуллагьида якъинлъун лъана Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад рит1ухъав авараг вук1ин, гьесул рисалатги х1акъаб бук1ин.

وَإِذَآ أَذَقۡنَا ٱلنَّاسَ رَحۡمَةٗ مِّنۢ بَعۡدِ ضَرَّآءَ مَسَّتۡهُمۡ إِذَا لَهُم مَّكۡرٞ فِيٓ ءَايَاتِنَاۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسۡرَعُ مَكۡرًاۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكۡتُبُونَ مَا تَمۡكُرُونَ ٢١

21. Маккаялъул агьлуялда дица лъик1лъи бихьизабидал, жидеда къварилъи щун бук1ун хадуб, цингиги гьез дир Къуръан гьереси гьабулеб буго ва гьелда т1ад релъанхъулел руго. Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ц1акъ хехав вуго гьеб нужер макроялда данде жазаъ гьабизе-абун. Х1акълъунго дир малаикзабаца хъвалеб буго нужеца гьабулеб г1амал ва нужер х1илла макро. Гьеб дида балъго хут1улеб гьеч1о ва гьелъие жазаъ гьабизе буго.

Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицана: Маккаялъул агьлоялъе анкьго соналъ ц1ад бач1ого хур-хер бакъван жал гьалаглъиялда г1агарлъун рук1ана. Цинги жидеца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе рач1ун гьесда гьарана жидее ц1ад гьарун дуг1а гьабе абун ва гьез иман лъезе къот1иги гьабуна. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда гурх1ун ц1ад базабидалго гьел жидерго купруялда руссана, ва добго х1алхъублъи, х1асадги гьабуна. Гьеб х1ал бицун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аятги решт1инабуна (21 абилеб аят).

هُوَ ٱلَّذِي يُسَيِّرُكُمۡ فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمۡ فِي ٱلۡفُلۡكِ وَجَرَيۡنَ بِهِم بِرِيحٖ طَيِّبَةٖ وَفَرِحُواْ بِهَا جَآءَتۡهَا رِيحٌ عَاصِفٞ وَجَآءَهُمُ ٱلۡمَوۡجُ مِن كُلِّ مَكَانٖ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ أُحِيطَ بِهِمۡ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنۡ أَنجَيۡتَنَا مِنۡ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ٢٢

22. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужер Бет1ергьан, жинца нуж ракьалдаги ралъадалдаги т1ад хьвадизарулев. Нуж гамида рек1ун ралъадалда т1ад ругеб мехалъ, берцинаб, лъик1аб гьуриялъ бачун гьеб гамаги цебехун унеб мехалъ ва гьелдаса роххун, разилъун, рак1 г1одоб биччан нужги рук1адго, цо квешаб, къуватаб гьури бач1ани, гьеб гьороца ункъабго рахъалъан кутакал карачелалги нужеда т1аде рачани, ва гьанжени ниж гьалаглъила ва нижее рорч1изе бак1 гьеч1ин нужеда рак1алдаги ккараб мехалъ,- нужеда киналго алагьзаби к1очола ва цох1о Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ руссун, гьесие х1елун, гьесда ах1и бала: «Дуца ниж гьаб балагьалдаса хвасар гьаруни ниж дуе ц1акъ щукро гьабулеллъун рук1ина»-абун.

Къурт1убияс абуна: гьаб аяталда жаниб т1орит1ел гьаби буго

халкъалъул рижин, гьезул т1абигг1ат бук1иналда ц1акъго къварилъи ккараб мехалъ жал Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ руссунеб. Чара т1аг1ун, рес къот1уда ккун гьабураб дуг1аялъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жавабги гьабула гьев капурчи вугониги. Гьесул киналго хьулал къот1ун ругелъул ва гьевги киналго ханзабазул ханасухъе к1анц1ун вугелъул.

Х1асанул Басрияс абуна: «Мухлиссина» (цох1о Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьарула) абураб раг1иялъул маг1на: Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялъулъ бугеб ихлас гуро гьеб. Гьеб буго жидее гьеб х1алалъулъ квербакъулев ва кумек гьабулев чи цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурони гьеч1еблъи лъай. Гьаб иман лъей буго хвалида г1агарлъидал бугеб ва гьалдалъун гьел жужах1алдаса хвасарлъуларо. Гьаб иман лъей унгояб гьеч1еблъи бицун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمۡ إِذَا هُمۡ يَبۡغُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۗ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغۡيُكُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۖ مَّتَٰعَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ ثُمَّ إِلَيۡنَا مَرۡجِعُكُمۡ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٢٣﴾

23. Цинги жал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **хвасар гьаруураб мехалъ жидеца цебего гьабулеб бук1араб пасалъиялда, купру-ширкалда хьвадулел руго. Я гьал г1адамал! Гьеб нужеца гьабулеб Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **г1асилъи, гьесда данде рахъи, нужерго напсазе бугеб зулму буго. Нужеца гьелъухъ бичун босулеб ва жиб т1алаб гьабулеб жоги хехго т1аса унеб дунялалъул боц1и-мал, шагьват-лазат буго.** Гьелъул г1акъуба г1азабги нужеда т1ад хут1улеб буго. **Цинги нуж киналго диде руссине руго ва нужеда бицине буго щивас гьабураб г1амал ва гьелда рекъараб жазаъги гьабизе буго.**

إِنَّمَا مَثَلُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا كَمَآءٍ أَنزَلۡنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخۡتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلۡأَرۡضِ مِمَّا يَأۡكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلۡأَنۡعَٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلۡأَرۡضُ زُخۡرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتۡ وَظَنَّ أَهۡلُهَآ أَنَّهُمۡ قَٰدِرُونَ عَلَيۡهَآ أَتَىٰهَآ أَمۡرُنَا لَيۡلًا أَوۡ نَهَارٗا فَجَعَلۡنَٰهَا حَصِيدٗا كَأَن لَّمۡ تَغۡنَ بِٱلۡأَمۡسِۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

24. Х1акълъунго гьаб дунялалъул ва гьениб бугеб ч1аголъиялъул мисал буго зодисан берцинаб ц1адги бан, гьелъ ракьалда т1ад бижизабураб хур-хералъул мисал. Керчаб г1емераб, бат1и-бат1ияб. **Жиб г1адамазги х1айваназги кваналеб. Хур-хер бижун камиллъун ракь берцинлъараб мехалъ ва жибги къач1араб мехалъ.** Т1ощел ц1обан, пихъал рарщун, бах1арасухъе ячун уней бах1арай къач1алей г1адин кинабго рахъ лъик1лъидалго. **Цинги г1адамазда рак1алдаги ккедал гьанже гьаб хур-хер, ахал жедер ихтиярадла ругин ва гьанже нижеца гьалдаса**

мунпаг1ат босилин абун, гьеб ракьалда т1ад дир рахъалъан жиб гьалаг гьабилъун бугеб цо амру бач1араб, релъедал бугониги, къад бугониги. Цинги дица бецун г1одоб бараб г1адин гьабураб. Гьеб ракьалда т1ад цебесеб къоялъ щибго жо бук1инч1еб х1алалъ.

Гьеб ракьалда вук1инч1ев, гьеб бихьич1ев чи т1аде щвани, гьесда рак1алда кколеб гьаб ракьалда т1ад хур-хер бук1унго гьеч1ин абун. **Гьадин баян гьарула дица дир аятал ва х1икматал жидеда жо лъалел г1адамазе. Гьез пикру гьабизе ва г1ибрат босизе.** Ва амма ах1макъал г1адамал, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал зулмучаг1и, жидее гьабураб ваг1за-насих1аталъул пайда босуларел руго.

وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ وَيَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٢٥﴾

25. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинца лагъзал ах1улев вуго. «Дару-ссалам» абулеб алжаналда. Гьеб алжан бокьарал г1адамазда бит1араб, исламияб нух малъун, гьелда т1орит1улевги вуго.

Жинда Аллагь разилъаяв Жабир ибну Г1абдуллагьидаса х1адис бицана: *«Цо къоялъ нижехъе Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг вач1ана ва гьес абуна: дида макьилъ бихьана Жабраил малаик дир бет1ералда аск1ов вугев г1адин, Микаил малаик дир х1ат1азда аск1ов вугев г1адин. Цинги гьезул цояс абулеб буго цогидасдехун: «Гьав чиясул мисал щиб бугеб бице дуца» абун. Гьесие жаваб гьабуна: «Дур ва дур умматалъулги мисал буго цо ханас к1удияб азбар г1уц1араб г1адин. Гьениб жаниб цо рукъги бан, гьениб г1емераб квен-т1ехги х1адурун берцинаб т1ут1ги лъун, халкъалда ах1изе расул вит1арав гьеб т1аг1ам кваназе рач1а абун. Цояз гьев расуласе жаваб гьабула, цогидаз гьабич1ого тола. Гьав ханги Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *вуго гьаб азбарги ислам буго, гьеб рукъги алжан буго, мунги я Мух1аммад* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ *гьев расул вуго. Дуе жаваб кьурав чи исламалъулъ лъугьуна, гьелъулъ лъугьарав алжаналда лъугьуна, алжаналда лъугьарас гьел ниг1маталги кванала»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

۞لِّلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ ٱلۡحُسۡنَىٰ وَزِيَادَةٞۖ وَلَا يَرۡهَقُ وُجُوهَهُمۡ قَتَرٞ وَلَا ذِلَّةٌۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾

26. Дунялалъул рукъоб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иманги лъун лъик1аб г1амалги гьабун хьвадарал г1адамазе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан хирияб алжан буго. Гьелдаги т1ад к1удияб ниг1матлъун бугеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьумералда балагьиги буго. Гьал г1адамазул гьурмазда ч1ег1ерлъи, х1урги бук1унаро. Гьел

г1одорег1анлъулеб х1акъирлъулеб асарги бук1унаро. Гьал руго алжаналъул бет1ергьаби. Даимго рук1инелъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьенире лъугьинарулелги руго.

Жинда Аллагь разилъаяв Ссугьайб асх1абасдаса х1адис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Х1исаб-мизан т1убан алжаналъул агьло алжанада лъугьиндал, жужах1алъул агьло гьенирги лъугьиндал, цо ах1улев чияс ах1ула: «Я алжаналъул агьло! Нужее Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб цо къот1и буго, гьеб къот1и гьанже т1убазабизе буго»-абун. Гьезги абула: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нижер ц1адирабиги бак1 гьаруна, нижер гьурмалги хъах1 гьаруна, нижь ц1аялдасаги ц1унана ва алжаналдаги лъугьинзаруна. Цогиги щиб жо нижее бук1унеб?»- абун. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир пардав борхун гьезда гьумер загьир гьабула. Бичасх1аги, гьел муъминзабазе гьелдасан бокьулеб ва гьелдаг1ан рак1 х1алхьолеб жо щибго бук1иларо»*- абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

وَٱلَّذِينَ كَسَبُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ جَزَآءُ سَيِّئَةِۭ بِمِثۡلِهَا وَتَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۖ مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنۡ عَاصِمٖۖ كَأَنَّمَآ أُغۡشِيَتۡ وُجُوهُهُمۡ قِطَعٗا مِّنَ ٱلَّيۡلِ مُظۡلِمًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٢٧

27. Жидеца дунялалда квешаб г1амал гьабурал г1адамазе гьелда релълъараб квешаб жазаъги гьабизе буго. Гьел г1одорег1анлъиялъулъ ва х1акъирлъиялъулъ рук1ине руго. Гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдаса ц1унизе к1олев щивго чиги вук1унаро. Гьезул гьурмалги ч1ег1ерлъун рук1ине руго бец1аб сардил цо кесек бахъун гьезул гьурмазда ххун бугеб г1адин. Гьал руго жужах1алъул бет1ергьаби, даимго рук1инелъун гьенир жанир лъугьизарула.

Жиндир г1адло бит1араб бук1иналдалъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьазул квешлъиялда релълъараб гуреб жазаъ гьабуларо, т1аде щибго жо ц1ик1изе гьабуларо. Гьаб аяталъ бицараб г1азабги кин х1ехьелеб? Гьелда т1аде ц1ик1к1елги щиб бук1инеб? Цох1о жужах1алда бер к1ут1и х1ехьезе к1олев инсанги гьеч1о. Гьедин бугониги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1ассилъизе х1инкъулелги гьеч1о.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб х1адисул къудсиялда буго: «Жужах1алъул ц1адул рахасазул цо гор борхатаб маг1арда т1ад лъуни, гьеб мег1ер биун ина» абун. Гьеб горги анкьабго ракьалда гъоркье уна. Дунялалъул рукъоб гьеч1о жужах1алъул ц1а х1ехьезе к1олеб гамач1ги ракьги, махх чаранги. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъизе х1инкъи буго инсанас гьабизе к1олеб жо. Гьаб жинда гьабизе к1олеб г1амал гьабун хьвади бигьаяб гьеч1ишха, гьит1инабниги, к1удиябниги

ахираталъул г1азаб т1аде ккун гьеб х1ехьезе к1веялдаса.

28. Дица гьел киналго т1аде рахъизарула. Х1исаб-мизан гьабизе муъминзабиги капурзабиги г1арасат майданалда эхетизарула. **Цинги Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **ширк гьабун рук1арал къавмазда абула: «Нуж гьеб бак1алда ч1а! Ва нужеца алагьзабилъун ккуралги ч1а!»–абун. Дица муъминзабиги капурзабиги бат1аги гьарула гьеб майданалда. Цинги жидее лагълъи гьабурал хъанчаз абула: «Нужеца нижее г1ибадат гьабич1о» – абун.**

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾

Гьел нужедаса рац1ц1алъула ва рик1к1алъула. Нужеца щибжо гьабулеб бук1араб нижеда лъаларо, нижеца абич1о нижее лагълъи гьабеян абула гьел хъанчаз.

29. Жегиги гьел алагьзабаца абула: «Нужедаги нижедаги гьоркьов нуг1лъун жакъа Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **г1езе вуго,** цоги щивго къвариг1уларо: **нижеда лъалеб бук1инч1о нужеца нижее г1ибадат гьабулеблъи»-абун.**

فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾

Ниж щибго бихьуларел, раг1уларел, щибго жо бич1ч1уларел, маххул, ц1улал гьарурал хъанчал ва суртал рук1ана абун.

30. Гьеб къоялъ щибаб напсалъул х1албихьи гьабула жинца дунялалда гьабураб г1амалалдалъун. Гьеб г1амалалда рекъараб жазаъги гьабула. **Гьел киналго жидер г1адилав хан ва х1акъав Бет1ергьан Аллагьасухье русинарула. Гьездаса билун, т1урун уна жидеца алагьзабилъун ккун бук1араб, жидее шапаг1ат гьабизе хьул бук1араб кинабго гьересияб жо.**

هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ مَّآ أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾

31. Дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**!** Я гьал Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал, гьесдехун ширк гьабулел г1адамал! **Нужее лъица кьолеб зобалазулги ракьазулги ризкъи.** Зодиса ц1ад лъица базабулеб ракьалда хур-херги лъица бижизабулеб? **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нуж бихьуларел, яги раг1уларел гьаруни гьеб кьезе к1олев щив вугев, хвараб жоялдасан ч1агояб жо ва ч1агояб**

قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾

жоялдасан хвараб жо бахъизабулев (бач1изабулев) щив вугев? Маниялдаса инсан лъица вижулев, хуриб рехараб мугьалдаса т1ор лъица бижизабулеб, капур чиясул муъминчи лъица гьавулев? **Гьаб кинабго махлукъаталъул тадбир гьабулев чи щив вугев?- абун. Гьел мушрикаца дуда абизе буго Мух1аммад ﷺ, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго гьеб кинабго жо жинца гьабулев абун.** Гьезул дуе кьезе цоги жаваб бук1унаро. Гьаб загьираб къудрат бугелъул гьезда к1олареб нижеца гьабулин абизе яги нижер алагьзабаца гьабулин абизе. **Цинги дуца гьезда абе: «Нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъуларел щайха гьесдехун ширк гьабизе?»-абун.** Гьесда г1асилъизе ва гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гуреб жоялъе г1ибадат гьабизе.

32. Гьаб кинабго жо жинца гьабулев, кинабго махлукъаталъул тадбирги гьабулев, кинабго г1аламги жинца хьихьулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужер х1акъав Бет1ергьан. Х1акъаб жоялда хадуб къосин гуреб цоги щибжоха бук1унеб?

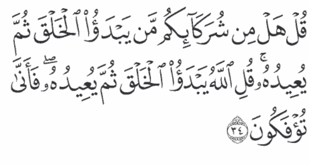
فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلۡحَقُّۖ فَمَاذَا بَعۡدَ ٱلۡحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُۖ فَأَنَّىٰ تُصۡرَفُونَ ٣٢

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьаби буго х1акъаб жо, гьеб гуреб кинабго жо бат1улаб буго ва къосин буго. **Гьаб х1акъаб жоги тун киреха руссунел мушрикал:** щибго гьунар гьеч1ел хъанчазе лагълъи гьабиялде руссунел руго, гьел рижарав, жидее ризкъи кьолев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабиги жибго тун.

33. Гьедин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1акъаб х1укму рекъон ккана г1асиял, пасикъал г1адамазе гьабураб: «Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1лъиялдаса рахъун, гьесда инкар ккун хьвадарал г1адамал муъминзаби гьеч1оян»-абураб. Гьазие жужах1алъул г1азабги х1акълъула.

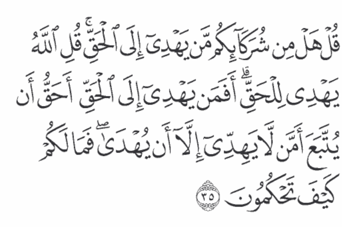
كَذَٰلِكَ حَقَّتۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓاْ أَنَّهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ٣٣

34. Дуца мушриказда абе Мух1аммад ﷺ, нужер алагьзабаздаса цонигияв вугищ жинда жо бижизабизе к1олев, цинги гьеб хвезабун ц1идаса ч1аго гьабизеги к1олев?»-абун.



Гьез дуе жаваб кьеч1они, жаваб кьезеги гьеч1о гьез. **Дуца абе Мух1аммад ﷺ, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца гьеч1еб бак1алдаса жо бижизабулев ва хун хадуб гьеб ц1идаса ч1аго гьабулев-абун.** Цоги щивго гьеч1о гьеб гьабизе к1олев. **Киреха унел гьал мушрикал х1акъаб жоги тун бат1улаб, гьересияб жо ц1ехезе ва гьелда**

хьвадизе.



35. Жегиги дуца абе Мух1аммад ﷺ, «Нужер алагьзабазул цонигияв вугищ жинца х1акъаб жоялде т1овит1улев?»-абун. Къосарасда нух малъулев, х1айранлъарав вит1ун ккезавулев. **Гьез дуе жаваб кьеч1они дуца абе: «Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца х1акъаб нухда т1орит1улев»-абун. Жинца х1акъаб нухда т1орит1улев Аллагьиш جَلَّ جَلَالُهُ вугев жиндие мут1иг1лъизе х1акъав, яги жив т1овит1ун гурони жинца т1овит1уларев чийищ вугев жиндие мут1иг1лъизе х1акъав? Нужее бугеб жо щибха бугеб ва нужеца щиб х1укму гьабулеб?** Нужеца кинабго махлукъаталъул Халикъги, халкъул г1алам хьихьулев Бет1ергьанги нужецаго гьарурал хъанчазда данде кин вачунев?.

وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۚ إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

36. Гьел мушриказул г1емерисел руго жидее щибго х1ужа-далил гьеч1ел, гьеб ц1ехоларел, **жидерго рак1алде ккараб жоялда нахърилълъун гьеб гьабулел г1адамал. Амма гьеб жидер рак1алде ккараб жоялда нахърилълъи жидее хайир гьеч1еб буго ва гьеб х1акъаб нухда рачунеб бук1унаро. Х1акълъунго Аллагь жинда лъалев вуго гьез гьабулеб г1амал.**

Гьез Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар кквейги авараг ﷺ гьереси гьавиги. Хъанчазе лагълъи гьабиги, жидерго г1акълоялъ малъараб ва напсалъе бокьараб жо гьабун гьел хьвадулеблъиги жинда лъалев вуго Т1адег1анав Аллагь. Гьесул х1исаб мизаналдаса ва жидер г1амалазул жазаалдаса гьел рорч1изеги гьеч1о.

وَمَا كَانَ هَٰذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَٰكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾

37. Гьаб Къуръан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурев чияс ургъараб жо бук1ине рес бук1унаро. Дагьабниги г1акъло бугев чиясда лъала гьаб инсанас ургъараб жо гьеч1еблъи ва гьединаб жо ургъизе гьесда к1оларелъиги. **Кинниги, гьаб Къуръан буго Т1адег1анав Аллагьасул калам, цересел т1ахьалги жинца рит1ухъ гьарулеб.** Инжил, Таврат тасдикъ гьабулеб. **Жинда жанир шарг1иял ва г1акъидаялъул масъалабиги баян гьарун ругеб. Щибго жиндилъ щаклъи гьеч1еб кинабго г1аламалъул Бет1ергьан Аллагьасул**

Къуръан буго.

أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ قُلۡ فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّثۡلِهِۦ وَٱدۡعُواْ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ٣٨

38. Капурзабаца абулебищ бугеб гьаб Къуръан инсанас ургъараб жо бугин абун? Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жинцаго ургъун бицунеб хабар бугин абун. **Дуца абе** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, нуж рач1аха цох1о суратги гьабун гьаб Къуръаналда релълъараб, ва нужеца кумекалъеги ах1е Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **тун нахъияв нужеего бокьарав чи.** Г1адамазул вук1а, жиназул вук1а, **нуж бит1араб бицунеллъун ратани.**

Гьаб ц1акъ к1удияб ах1и буго ва х1акъаб муг1жизатги буго, гьалъул маг1на буго: кинабго халкъалъул т1аса рищарал пасих1ал, г1акъилал г1адамазда к1олареб мехалъ Къуръаналъул цох1о сурат г1адаб жо жидеца ургъизе, гьаб т1убарабго Къуръан цох1о Мух1аммад аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ургъизе кин к1олеб? Гьалдаса бич1улеб буго хирияб Къуръан Т1адег1анав Аллагьасул калам бук1ин.

بَلۡ كَذَّبُواْ بِمَا لَمۡ يُحِيطُواْ بِعِلۡمِهِۦ وَلَمَّا يَأۡتِهِمۡ تَأۡوِيلُهُۥۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ٣٩

39. Гьал мушриказ гьереси гьабуна жидер г1илму-лъай жинда сверухъ лъугьунареб Къуръан. Гьезие жеги бихьун гьеч1о ва гьезухъе бач1ун гьеч1о Къуръаналъ жидее къот1и гьабураб г1азаб. Гьаздаго релълъун гьазда цере рук1арал мушриказ ва капурзабаца гьереси гьаруна жидер аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **ва гьезда решт1инарурал т1ахьалги. Мун валагьеха Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, киндай бук1ана гьел зулмучаг1азул ахир абун.**

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел гьалаг гьаруна жидер купру ва зулму сабаблъун. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьани гьаб къавмги гьабила гьалаг ва гьезул бак1алда цоги умматги бижила.

وَمِنۡهُم مَّن يُؤۡمِنُ بِهِۦ وَمِنۡهُم مَّن لَّا يُؤۡمِنُ بِهِۦۚ وَرَبُّكَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُفۡسِدِينَ ٤٠

40. Гьеб дур умматалдаса руго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, жидеца Къуръаналда иман лъолел ва гьелда нахърилълъулел г1адамал. Гьездаса руго жидеца иман лъоларелги. Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъалев вуго иманалда т1орит1изе мустах1икъал гьеч1ел, купру-ширкалдалъун пасалъи гьабулел г1адамал.**

وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّي عَمَلِي وَلَكُمۡ عَمَلُكُمۡۖ أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعۡمَلُ وَأَنَا۠ بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ٤١

41. Гьел мушриказ мун гьереси гьавуни, дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, дица гьабураб г1амалалъул жазаъ дие бук1ине буго. Нужеца гьабураб**

г1амалалъул жазаъ нужее бук1ине буго. Нуж рац1ц1адал руго дица гьабулеб г1амалалдаса. Дунги вац1ц1адав вуго нужеца гьабулеб г1амалалдаса.

Щивасе жиндир г1амал буго ва гьеб г1амалалъул жазаги бук1ине буго.

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾

42. Гьездаса руго дуда г1енеккулел г1адамал. Амма гьезда щибго жо бич1уларо гьаб Къуръаналдаса. **Дуда к1олищ авараг г1инкъав чиясда жо раг1изабизе? Гьел г1адамал жидеда щибго жо бич1уларел ругони кин дуца гьел т1орит1илел?**

Аяталъул маг1на буго: дуда к1оларо Мух1аммад ﷺ Аллагьас ﷻ иманалда т1орит1ич1ел г1адамал т1орит1изе. дуда т1адаб буго гьезие Къуръан ц1ализе ва гьел исламалда ах1изе. Гьез иман лъун гут1и дур г1айиб гьеч1о.

وَمِنْهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾

43. Гьел г1адамаздаса руго дуда ралагьун рук1унелги, жидеда мун вухьулел, дуе ругел авараглъиялъул г1аламаталги рихьулел. Амма жидеда щибго жо бич1ч1уларел. **Дуда к1олишха Мух1аммад ﷺ, беццал г1адамал т1орит1изе. жидеда щибго жоги бихьулеб гьеч1ел?** Гьел г1адамазул рак1ал беццал руго, гьениб жаниб иманалъул нур лъугьуларо.

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظْلِمُ ٱلنَّاسَ شَيْـًٔا وَلَٰكِنَّ ٱلنَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾

44. Х1акълъунго т1адег1анав Аллагьас г1адамазе гьабуларо кинабг1аги зулму. Х1ал к1олареб жо т1ад къаларо, мунагь гьеч1ого г1азаб гьабуларо. **Кинниги, г1адамал руго жидецаго жидер напсазе зулму гьабулел.** Жидеца Аллагьасда ﷻ ва расуласда инкар ккун, г1асилъаби гьарун.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾

45. Аллагьас ﷻ къиямасеб къоялъ жал т1аде рахъине гьарун г1арасат майданалда данде гьарулеб мехалъ капураб агьлоялда рак1алде ккола дунялалда жидеца цох1о саг1ат г1адаб мех гуро бан гьеч1ин абун.

Гьеб къоялъул зах1матлъи ва х1инкъи к1удияб бук1ун. **Гьел цоязе цоял лъалелги рук1уна.** Амма гьеб лъай бук1уна цоцазде г1айибал ч1валеб, тушманлъи бугеб лъай. Гьел цоцаздехун къацандула: «Дуца къосинавуна дун» абун.

Гьеб къоялъ ч1орого хут1арал, хъарк1асал г1адамал руго жидеца ахираталда иман лъун бук1инч1ел, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ццере ч1ч1ей гьереси гьабун бук1арал. Гьел г1адамал дунялалда х1акъаб диналда ва бит1араб нухда рук1инч1о.

وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾

46. Дица дуда бихьизабизеги бегьула Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, мун ч1агого вук1ун, гьезда щолеб г1азабалъул цо тайпа: дур рак1 г1одоб буссине. Гьедин бихьизабич1ого мун хваниги гьезул ахир руссин диде буго** ва гьезие бук1ине кколеб жазаалдаса рорч1изе бак1ги гьеч1о. **Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **гьез гьабулеб ва абулеб кинабго жо жинда бихьулев ва лъалев вуго.**

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾

47. Щибаб умматалъе вуго гьезде вит1арав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **расул. Ахираталдаги гьев расулги цеве вук1ун,** жидеца нуг1лъи гьабулел гьезул г1амал хъварал кагъталги рук1ун, гьеб г1амал хъварал малаикзабиги рук1ун, **гьаб х1алалъ гьабула гьезда гьоркьоб рит1ухъаб х1укму ва гьезие щибго зулмуги гьабуларо.**

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾

48. Гьел мушрикаца абулеб буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, мун махсароде гьавун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ Къуръанлда иман лъеч1ого: **«Кидалха бук1ине бугеб гьаб дуца жиндалъун х1инкъи кьолеб г1азаб, нуж бит1араб жо бицулел ратани ва нужер динги бит1араб батани?»-абун.**

قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾

49. Дуца гьезда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дида к1оларо ва дир ихтияралда гьеч1о дирго напсалъе щибго мунпаг1ат гьабизе яги зарал гьабизе. Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьун, гьес изно кьураб жоялъулъ гурони. Щибаб умматалъе бихьизабураб заман буго, гьел ч1аго рук1унеб ва гьезие г1азаб гьабулебги. Гьеб жидее Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **бихьизабураб г1уж т1аде щвараб мехалъ гьел цох1о лах1заталъ нахърахъун толаро ва цох1о лах1заталъ цереги ккезаруларо.** Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укму-къадар гьесие бокьухъин, гьесие бокьараб г1ужалъ ва бокьараб х1алалъ хьвадула. Нужеца т1алаб гьабуна абун, яги нужее бокьич1о абун гьеб х1укму жиндир г1уж т1аде щвараб

мехалъ т1убач1ого хут1уларо.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ بَيَٰتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾

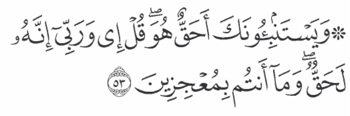
50. Дуца гьезда абе Мух1аммад ﷺ, нужеда лъалеб батани нужеца дида бице, гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1азаб нужехъе къасиниги яги къадниги бач1араб мехалъ, гьелдаса нужее щиб жо щвезе бугеб?»-абун. Ц1акъ квешаб жо бугоха гьел мушрикаца жидеда т1аде ц1алеб ва жидеца т1алаб гьабулеб!

أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنتُم بِهِۦٓ ۚ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾

51. Нужер рак1ищ бугеб; я гьал инкарчаг1и, гьеб г1азаб нужеда т1аде щвараб мехалъ гьелда иман лъезе? Ва гьеб г1азаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан бук1ин лъан, Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ иман лъезе? Гьеб мехалъ лъураб иманалъ нужее щибго мунпаг1ат гьабуларо. Нужеда гьеб къоялъ абизе буго; **«Гьанжейищха нужеца иман лъолеб? Жакъалъизег1ан гьеб г1азаб бач1инги, гьелъул хабар бицунев аварагги ﷺ махсароде гьавун, гьеб хехго бач1ин т1алаб гьабулаги рук1ун» абун.**

ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾

52. Гьаб г1азаб гьезде щвараб мехалъ, гьелда инкар ккун рук1арал зулмучаг1азда абула: «Гьанже нужеца ч1аме даимго нуж жинда жанир рук1унеб г1азаб. Нужее жазаъ гьабулеб гьеч1огурищ нужеца дунялалда гьабураб г1амалалда рекъараб гурони»-абун.



53. Дуда гьез абизе буго Мух1аммад ﷺ, дуца нижеда бице, унгого х1акъаб жо бугищ гьеб дуца жиндалъун нижее х1инкъи кьолеб г1азаб абун. Дуца абе «У, валлагьи, х1акъаб буго гьеб. Нуж гьеб г1азабалдасан рорч1изеги гьеч1о. Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ г1ажиз гьавизеги гьеч1о г1азаб гьабиялдаса. Нужер лъутизе, рортизе бак1ги гьеч1о»-абун.

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى ٱلْأَرْضِ لَٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾

54. Гьаб г1азаб т1аде щвараб мехалъ гьелъул зах1малъиги бихьараб мехалъ: **щибаб напсалъе гьаб дунялалда бугеб щинаб бечелъи, хазина бук1арабани, гьеб кинабго кьунги гьеб напсалъ т1алаб гьабизе буго жиб хвасарлъи.**

Ва амма гьеб къоялъ г1ак1аги босуларо, рищватги къабул гьабуларо, г1азабги т1асса борхуларо. **Гьеб г1азаб бихьараб мехалъ гьелда инкар ккун рук1арал г1адамаз жидер пашманлъи ва къварилъи балъго гьабизе ях1 бахъула.** Цогидаз жидеда бадиб ч1вай гьабун жегиги жидер г1азаб ц1ик1иналдаса х1инкъун. **Гьеб х1исаб-мизан гьабулеб къоялъ кинабго халкъалда гьоркьоб х1акъаб ва г1адилаб х1укму гьабула, гьезие щибго зулмуги гьабуларо.** Лъик1аб г1амалалда данде ажро-кири гьабич1ого толаро, квешаб г1амалалъе г1азабги ц1ик1к1изабуларо.

Бах1ро абураб т1ехьалда абуна: жидеца пашманлъи балъго гьабула абураб раг1иялъул маг1на буго: жидеда рак1алдаго бук1инч1еб, жиб бук1ина абун божунги рук1инч1еб гучаб г1азаб бихьараб мехалъ, гьел к1алъазеги, ах1дезеги, г1одизеги к1оларого ц1орон хут1ула: цо чи кварида ван гъанкъизе цеве вачараб мехалъ ц1орон хут1улев г1адин.

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ أَلَآ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ٥٥

55. Нуж кант1е! Х1акълъунго т1адег1анав Аллагьасе буго кинабго зобал-ракьалда жаниб бугеб жоялъул ханлъи. Жегиги нуж кант1е Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **къот1и х1акъаб бук1иналда ва къиямасеб къо бач1инги, гьениб х1исаб-мизан ва жазаъ гьабизе бук1инги х1акъаб бук1иналда. Г1емерисел г1адамал гьаб амру гьадин бук1ин лъаларел руго.**

Жидерго г1акъло дагьал рук1ун, гъапуллъи г1емерал рук1ун, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ нечеч1ого х1арамаб жо жидеца гьабулел, ахираталдаса х1инкъич1ого рак1алда ккараб жо абулел ва бицунел руго.

هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ٥٦

56. Т1адег1анав Аллагь вуго жинца ч1аго гьарулев ва жинца хвезарулевги, ахир къоялъ т1аде рахъинарун гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **русинаризеги руго.** Ва жидер г1амалазда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَتۡكُم مَّوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَشِفَآءٞ لِّمَا فِي ٱلصُّدُورِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ٥٧

57. Я гьал г1адамал! Х1акълъунго нужехъе бач1ун буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан ваг1за-насих1ат. Нужер рак1азе даруги бач1ун буго. Нужее т1орит1елги ва кинабго умматалъе рах1матги бач1ун буго.**

Гьаб буго хирияб Къуръан. Нужер рак1азулъ бугеб щаклъи ва нипакъ т1аса инабулеб, къосиналдаса нуж ц1унулеб, х1акъаб исламияб нух

нужеда лъазабулеб. Жинца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналъул далилал рицунеб, пасадал, ширк гьабулел рек1ел хиялал т1аса инарулеб.

Ибнухат1ибица абуна: Къуръаналъ рек1ел унтаби сах гьарула. Гьел рек1ел унтаби ц1акъго х1инкъи бугел руго чурхдузул унтабаздаса. Рек1ел унтиялъ жужах1алда рачуна, черхалъул унтиялъ мунагьал чуриялде рачуна. Рек1ел унти жинца сах гьабулеб жо гьеч1о ва ц1аялдаса ц1унулеб жоги гьеч1о цох1о Къуръан гурони абун.

قُلۡ بِفَضۡلِ ٱللَّهِ وَبِرَحۡمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلۡيَفۡرَحُواْ هُوَ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ٥٨

58. Дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, нуж роххизе ва нуж жинда разилъизе рекъараб жо буго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ц1об-рах1мат, гьелдалъун роххел гьабе нужеца, гьеб нужее лъик1аб буго нужеца данде гьабулеб дунялалъул боц1иялдаса.**

Гьеб боц1иялдалъун ва дунялалъул къадро к1одолъиялдалъун, насабхъизамалдалъун рохун рук1унге. Жиндир щибго къадро гьеч1еб, жибги хехго т1аса унеб жо буго гьеб дунялги, гьелъул ч1аголъиги. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1обги исламияб дин буго, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рах1матги Къуръан буго, гьаб к1иябго жоялдалъун инсан дунял-ахираталъул абадияб саг1адаталда-бахьибуголъиялде щола.

قُلۡ أَرَءَيۡتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزۡقٖ فَجَعَلۡتُم مِّنۡهُ حَرَامٗا وَحَلَٰلٗا قُلۡ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمۡۖ أَمۡ عَلَى ٱللَّهِ تَفۡتَرُونَ ٥٩

59. Дуца мушриказда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, нужеца дида бице гьаб Аллагьас нужее кьун бугеб ризкъиялъул хабар. Нужеца цояб х1арамаб буго абулеб, цояб х1алалаб буго абулеб.**

Жидер хъанчазе ва алагьзабазе хасаб боц1и-мал толаан гьел мушриказ, гьеб жидее х1арамаб бугин абун. **Дуца гьезда абе: Аллагьасишха** جَلَّجَلَالُهُ **нужее изно кьураб гьаб иш гьабизе, яги гьеб нужецаго ургьараб жойищ бугеб?** Гьеб жидецаго ургьараб жо буго ва гьересияб жоги буго.

وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَشۡكُرُونَ ٦٠

60. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **г1унт1изабун жидеца гьереси бицунел г1адамазда рак1алда бугеб жо щибха бугеб къиямасеб къоялъул х1акъалъулъ.**

Гьезда рак1алдайищ бугеб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жидеда т1аса лъугьилин ва жидее г1азабги гьабиларин абун. **Х1акълъунго Аллагь ц1акъ гурх1ел-ц1об к1удияв вуго жиндир лагъзадерида.** Гьезда авараги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вит1ун, гьесухъе Къуръанги кьун х1акъаб исламияб диналда гьелги ах1ун, алжаналда унеб нух

гьезда бихьизабурав, гьезул мунагьазда данде хехго г1азаб гьабуларев, тавбо гьабизе бокьун гьеб г1азаб нахъбахъун толев.

Ва амма г1емерисел г1адамал гьаб жо жидеда лъаларел руго ва гьел ниг1матазе щукро гьабуларелги руго. Жидеца щукро гьабизе ккарал ниг1матал цоял х1алал гьарун цоял х1арам гьарун, гьереси бицун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин махсароде гьарулел руго. Гьал г1адамазде ахираталда г1азаб гьаби гьез бокьун т1ад босараб ва жидеда т1ад ц1ц1араб жо буго.

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُواْ مِنْهُ مِن قُرْءَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَلَآ أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦١﴾

61. Дуца щиб г1амал гьабулеб бугониги Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, щиб х1алалда мун вугониги, дуца Къуръаналдаса щиб жо ц1аланиги, нужецаги я гьал г1адамал, щибго г1амал гьабуларо: лъик1абниги, квешабниги,- гьеб кинабго х1алалъулъ дун вук1уна нуж рихьулевлъун, нужеда валагьун, нуж гьеб г1амал гьабизе лъугьунеб мехалъ ва нужеца хабар бицунеб мехалъ. Дур Бет1ергьан Аллагьасе балъго хут1уларо цох1о зарра г1адаб жо, ракьазда бугониги зобалазда бугониги. Гьелдасаги гьит1инаб жо гьеч1о ва гьелдаса к1удияб жоги гьеч1о жиб лавх1ул-мах1фузалда хъван бук1ун гурони.

Гьаб амру гьадин бугелъул нужеца гьабулеб кинабго г1амал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шарг1алда боцун гьабе, нужги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун хьваде, гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъизеги х1инкъа.

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

62. Нужеда лъай я гьал г1адамал! Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рокьарал г1адамал руго жидее щибго х1инкъи гьеч1ел, т1аде бач1унеб къиямасеб къоялъул балагьаздасан ва жал пашманлъизе гьеч1ел, нахъе тараб дунялалда.

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

63. Гьел руго дунялалъул рукъор Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иманлъун, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъизе х1инкъун хьвадарал г1адамал.

لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِي ٱلْءَاخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾

64. Гьел г1адамазе дунялалъул рукъобги рохел буго.

Гьел Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъалел рук1ун, жидеца г1ибадат лъие гьабулеб ва щай гьабулеб

лъалел рук1ун, ахираталда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъиялда ва гьев вихьиялда хьул лъун рук1ун. Гьединго гьезие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбабада т1ад квербакъун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб х1адисалда буго: *«Муъминзабазе дунялалда бугеб роххел буго жидеда рихьулел лъик1ал макьаби абун. Цогиги абуна гьеб дунялалда бугеб роххел бугин муъминчиясул рух1 бахъулеб мехалъ рах1маталъул малаикзабаца гьесда алжаналдалъун роххел бицин»*- абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Ва ахираталдаги буго гьезие рохел. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ниг1матазул алжанал кьун ва жив разилъи, жинда балагьи насиб гьабун. **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къот1и гьабураб жоялъе хиси гьеч1о. Гьаб буго ц1акъ к1удияб роххел ва ц1акъ к1удияб бахьибуголъи.**

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ вали абула Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьарав, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабун, гьев разилъи т1алаб гьабун хьвадулев, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъун х1арамаб, карагьатаб жо толев чиясда. Г1емерал сипатал рицун руго унго унгояв Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ валилъун вугев чиясулъ рук1унел. Гьезул бищунго рес гьеч1еб буго дунял т1алаб гьабунгут1и, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ таваккал т1амарав вук1ин, гьесие г1оло гурони жиндир ццим бахъунарев вук1ин, кинабго жо Аллагьасдасан جَلَّجَلَالُهُ бук1ин лъан кидаго гьесда разияв вук1ин. Г1амал к1одолъи, ч1ух1и-рецц, жах1да, х1алхъублъи гьеч1ев вук1ин. Жиндирго напс ц1акъ г1одобег1ан гьабулев вук1ин, г1адамал жиндаса лъик1аллъун рихьулев вук1ин. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ халкъалда гурх1ел-рах1мо бук1ин, тамахав, х1алимав, х1еларав вук1инги.

Къокъго абуни гьесул кинабго хьвади бук1ине ккола Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам Къуръаналда рекъараб ва хирияв расуласул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ суннаталда боцараб. Цо чи г1адамаз киг1анго к1одо гьавулев вугониги, гьев чиясул г1амал Къуръан-х1адисалда рекъараб гьеч1еб мехалъ, гьесие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ вали вугин абун нуг1лъи гьабизе бегьуларо. Цо раг1иялъулъ буго кинавго Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъулев чи гьесул вали вуго абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалда буго: *«Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цо лагъзал руго, аварагзабилъун гьеч1ел ва шагьидзабилъунги гьеч1ел, амма аварагзабазул عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ ва шагьидзабазул хьул лъолеб гьезул макъам жидее бугеб анищ-абун. Асх1абзабаца абуна: «Я расулаллагь! Нижеда бице щал кколел гьел г1адамал ва щиб г1амал гьезул бугеб, нижееги гьел рокьизе»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «гьел г1адамал руго жал цоцазе рокьарал Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1оло (Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло). Жидер цоцалъ г1агарлъиги гьеч1еб,*

боц1и-малги цоцае щоларел. Валлагьи, гьезул гьурмазда нур буго, гьел жалгоги нуралъул тахазда ва минбаразда г1одор ч1ун рук1уна. Г1адамал х1инкъулеб мехалъ гьел х1инкъуларо, гьел пашманлъидалго жал пашманлъуларо»-абун. Х1адис имам абуДавудица бицана.

Ибнух1ажарица абуна: «Вали вуго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1агарлъарав чи. Гьесда г1агарлъарав гьесул амруялда нахъвилълъун, гьесул х1арамал жал тун. Суннатал г1ибадатал г1емер гьарун. Кидаго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсон жив свакаларев вук1ун, ва гьев рехсеялдаса гъапуллъуларев вук1ун. Жиндир рак1алда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гуреб жо бихьуларев вук1ун. Жив кидаго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъаялъул нуралъулъ т1ерхьун вук1унев. Кинабго жо жиндие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къудраталъе далиллъун бук1улев, жинда бихьулеб, раг1улеб жоги гьесул г1аламаталлъун рук1унев. Жиндир мац1ги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсон гурого к1алъаларев: гьесие рецц гьабун, щукру гьабун к1алъалев. Жиндир вагъа-вачариги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабизелъун бук1унев. Гьав чи вуго жив Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарав ва гьав вуго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ валиги абун.

Г1алимзабазул раг1и буго г1алимчи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ вали вук1унев гьеч1они, цоги гьесул валилъун вук1ине рекъарав чиго гьеч1ин абун. Ай: г1алимзабазда Къуръан-х1адис лъала ва гьелда г1амал гьабизеги лъала, авлияазул сипатги Къуръан-х1адисалда нахъвилълъин буго.

وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۚ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾

65. Мун гьел мушриказул раг1иялъ пашман гьавуге Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**.** Мун авараг гьеч1о абураб, дуца бицунеб жо гьереси гьабулеб. **Х1акълъунго кинабго к1одолъи ва къадро Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **буго.** Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца дуе квербакъулев, дуе г1ей гьабулевги, кинабго жоялдаса жиндир гуч бергьаравги. **Гьав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинда гьез бицунеб жо раг1улев ва гьез гьабулеб г1амалги лъалев.** Гьезие жазаъ гьабизе х1ал к1олев вуго Аллагь. جَلَّجَلَالُهُ

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾

66. Нужеда лъай, я гьал г1адамал, гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **мулк бук1ин зобал ракьалги ва гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги:** гьесул лагъзал руго, гьес рижаралги руго. **Жидеца Аллагьги** جَلَّجَلَالُهُ **тун цоги жоялъе г1ибадат гьабулел г1адамал гьел хъанчазда, алагьзабазда нахърилълъунаро.**

Гьел ругелъул рух1 гьеч1ел, г1акълу гьеч1ел, жидерго кверaз гьарурал

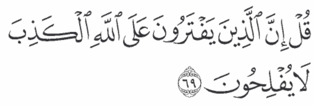
суртал. **Гьел нахърилълъуна жидерго напсазе бокьараб, рак1алда ккараб жоялда, жидерго г1акълуялда. Ва гьел гьеч1о жидеца гьересияб, бат1улаб жо гьабулеллъун гурони.** Гьезул г1акъло камилаб гьеч1о, гьеб камилаб бук1арабани гьез лагълъи цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабилаан. Г1адалаб г1акълу бугезул г1амал ах1макъаб бук1инарищха!

هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ لِتَسۡكُنُواْ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبۡصِرًاۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ٦٧

67. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго нужер Бет1ергьан, жинца нужее сордо гьабурав жиндилъ нуж х1алхьон ч1олеблъун. Къад къоялъ дунялалъул ишазулъ свердулел рук1ун свакарал г1адамазе сордо буго жиндилъ свак бичулеб, х1алхьи гьабулеб заман. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ г1ибадат гьабулев чиясул рак1 Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ х1алхьолеб, гьев парахалъулеб г1ужги буго сордо. Г1емерисел г1адамал Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ гъапуллъараб мехалъ гьев чиясе х1алхьи щола Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсеялдалъун ва гьесие г1ибадат гьабиялдалъун. **Гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къоги гьабуна жиндилъ канлъи бугеблъун.** Нуж нужерго х1ажатазулъ, х1алт1и-пишаялъулъ хьвадизе санаг1ат бугеблъун. **Х1акълъунго гьаб рехсараб жоялъулъги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда ва гьесул къудраталда т1орит1ел гьабулел г1аламатал руго, жидеда жо раг1улеб ва гьеб бич1ч1улеб къавмалъе.**

قَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗاۗ سُبۡحَٰنَهُۥۖ هُوَ ٱلۡغَنِيُّۖ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ إِنۡ عِندَكُم مِّن سُلۡطَٰنِۭ بِهَٰذَآۚ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٦٨

68. Капурзабаца абулеб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие васлъун цоги чи ккун вугин абун. Г1узайр вугин, Г1иса вугин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ васалан абуна ягьудияз ва насранияз. Маккаялъул мушриказ малаикзаби Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ясал ругин абуна.
Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1адав вуго гьез бицунеб хабаралдаса. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ бечедавги вуго. Щибго жоялда жив х1ажат гьеч1ев, жиндие васалги х1ажат гьеч1ев. **Гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго зобал-ракьалда жаниб бугеб кинабго махлукъ.**
Нужее щибго х1ужа-г1иллаги гьеч1о нужеца абулеб гьересияб раг1иялъе. Нужедаго лъалареб жо щай нужеца абулеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1акъалъулъ? Гьеб жо нужер жагьиллъи ва ах1макълъи буго.



69. Дуца абе Мх1аммад: «Х1акълъунго Аллагьасде г1унт1изе гьабун гьереси бицунел г1адамал жидер щибго

лъик1лъиялде кверщел батуларел руго»-абун.

مَتَٰعٌ فِي ٱلدُّنۡيَا ثُمَّ إِلَيۡنَا مَرۡجِعُهُمۡ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ ٱلۡعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُواْ يَكۡفُرُونَ ۝٧٠

70. Гьел г1адамал дагьабго мехалъ дунялалда рук1ине руго, гьеб дунялалдаса мунпаг1ат босулел абун. Цинги ахираталда гьезул руссин дида буго.

Х1исаб-мизан гьабизе ва жидее жазаъ гьабизе. **Гьеб ахираталда дица гьезда ц1акъ гучаб г1азаб ч1амизабила, гьаб дунялалда жидеца дида ва дир русулазда инкар ккун бук1ин сабаблъун.** Дида гьереси г1унт1изабун, дир расулал عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьарун хьвади сабаблъун.

۞ وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ نُوحٍ إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦ يَٰقَوۡمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيۡكُم مَّقَامِي وَتَذۡكِيرِي بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلۡتُ فَأَجۡمِعُوٓاْ أَمۡرَكُمۡ وَشُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ لَا يَكُنۡ أَمۡرُكُمۡ عَلَيۡكُمۡ غُمَّةٗ ثُمَّ ٱقۡضُوٓاْ إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ۝٧١

71. Дуца Маккаялъул мушриказе ц1але Мух1аммад ﷺ, Нух1 аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хабар. Гьев Нух1ица жиндир къавмалда абураб мехалъ: «Я дир къавм! Нужее ц1акъго зах1малъун батани дун нужеда гьоркьов вук1ин ва дица нужее Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялдалъун ваг1за-насих1ат гьабулеб бук1инги.

Нужее Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятаздалъун дица х1инкъи кьолеб бук1инги. Гьеб зах1малъун нужеца дие х1илла ургъулебги бугони: дун ч1вазе абун, нужеда гьоркьоса нахъе къот1изе абун. **Дица таваккал т1амун буго дир Бет1ергьан Аллагьасда. Нужеца данде бак1аре нужер къуват ва г1ахьалчаг1и (хъанчал), ва дие гьабулеб тамих1алъе нуж ургъе, нужеца х1укмуги гьабе. Гьеб амруги нужеда гьоркьоб бахчун теч1ого загьир гьабе. Цинги нужеца гьеб иш т1убазабе цох1о саг1аталъ нахъбахъун теч1ого»-абун.** Дун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божарав, гьесда таваккал т1амурав вуго, гьесда лъач1ого ва гьесул изну гьеч1ого дида щибго жо щвезе гьеч1о.

فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَمَا سَأَلۡتُكُم مِّنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِۖ وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ۝٧٢

72. Нуж дидаса руссун ч1ей ва нужеца ваг1за-насих1ат босун гут1и дица нужедаса мухь т1алаб гьабулеб бук1иналъе г1оло гьеч1о нуж х1акъаб диналда ах1аралъухъ. Гьеб руссун ч1ей буго нужерго купру ва къосин. Дие ажро-кири Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1об буго дица гьесул амруялда нахъвилълъун нуж х1акъаб диналда ах1иялда данде. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дида амруги гьабун буго дун исламияб диналда вук1а абун:

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие мут1иг1лъун вук1а абун. Нужеца алагьзабилъун ккурал хъанчаздаса рик1к1алъе ва гьезда рагъ гьабе абунги.

فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾

73. Жиндир къавмалъ Нух1 авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьереси гьавуна. Цинги дица Нух1 аварагги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ, гьесда цадахъ ругел муъминзабиги гамида жанир рек1инарун хвасар гьаруна. Гьал муъминзаби ракьалда т1ад ц1ияб насло т1ибит1иялъе аслолъунги гьаруна. Дир аятал гьереси гьарурал, Нух1 аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ нахърилълъич1ел г1адамалги дица гъанкъизаруна. Дуца пикру гьабеха Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жидее х1инкъи кьедалго гьеб босич1ел къавмазул ахир киндай ккана абун.

Аяталъул мурад буго цересел умматазул хабар бицун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул рак1 парахат гьаби: гьез аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьарураблъи ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел гьалаг гьарун жиндир русулазе квер бакъараблъиги. Гьединго аяталъ х1инкъи кьолеб буго Маккаялъул агьлуялъеги: нужеца иман лъеч1они, гьел къавмазе гьабураб г1азаб нужееги гьабула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ, абун.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾

74. Гьав Нух1 аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хадурги рит1ана дица аварагзаби жидер къавмазухъе. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан х1акъал х1ужабигун ва муг1жизаталгун рач1ана гьел русулал. Амма гьел къавмазги иман лъеч1о дол цересел къавмаз гьереси гьабураб жоялда.

Дозие гьабураб г1акъуба-г1азабалъул гьезие ваг1за-насих1атги лъугьич1о. **Гьадин мугьру ч1вала дица жудеца иман лъоларел, купру-ширкалъулъ ва х1ал хъублъиялъулъ г1орхъолъан арал г1адамазул рак1азда.** Гьезие аварагзабаца عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ва умматазул къисабаца мунпаг1ат гьабуларо.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ بِـَٔايَٰتِنَا فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾

75. Гьелдаса хадуб дица Муса ва Гьарун авараг عَلَيْهِمَا ٱلسَّلَامُ вит1ана пирг1авнида ва гьесул къавмалда, гьесул вазирзабазда ва г1акълу чаг1азда, **дир муг1жизаталгун цадахъ.**

Ич1го к1удияб муг1жизат бук1ана Муса аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ. Гьелъул

бицен гьабуна «Суратул Аг1рафалда»
Муса аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **нахърилъиъизе гьел ч1ух1ана ва ц1акъ к1удиял пасалъаби ва г1асилъаби гьарулеб къавмлъун лъугьана.**

76. Гьезухъе дир рахъалъан бугеб х1акъаб Рисалат бач1араб мехалъ, гьеб рисалат босун Муса аварагги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вач1араб мехалъ, **гьез абуна: «Х1акълъунго гьаб жо ц1акъ баянаб, лъик1 ругьун гьабураб сих1ро буго»-абун.**

فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ مِنۡ عِندِنَا قَالُوٓاْ إِنَّ هَٰذَا لَسِحۡرٞ مُّبِينٞ ٧٦

77. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан бач1араб х1акъаб жоялдейищ нужеца абулеб бугеб гьеб сих1ро бугин абун. Сих1рочаг1и кидаго бергьунаро ва гьезул лъик1лъиялда кверщелги батуларо»-абун.**

قَالَ مُوسَىٰٓ أَتَقُولُونَ لِلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمۡۖ أَسِحۡرٌ هَٰذَا وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّٰحِرُونَ ٧٧

78. Пирг1авнил къавмалъ абуна: мун нижехъе вач1унищха вугев ниж нижер умумузул диналдаса руссинаризе? Нуж к1иясего бокьунищ бугеб нуж рук1ине гьаб мисриялъул ракьалда ханзабилъун. Ниж гьеч1о нужеда божулеллъун ва нужеда нахърилъулеллъунги»-абун.

قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِتَلۡفِتَنَا عَمَّا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا ٱلۡكِبۡرِيَآءُ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا نَحۡنُ لَكُمَا بِمُؤۡمِنِينَ ٧٨

79. Цинги пирг1авница жиндир вазиразда абуна: «Нужеца данде рак1арун дихъе раче бищунго лебалал сих1рочаг1и»-абун.
Жидеца сих1ро гьабулел ва жидеда гьеб сих1ро гьабиялъул г1илму лъалел. Гьав Муса гьез сих1ро гьабун къезавизе цинги гьесие г1азабги гьабизе, гьереси бицун, авараг вуго абун, нилъехъе вач1иялде данде.

وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ ٱئۡتُونِي بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٖ ٧٩

80. Гьел сих1ро чаг1и рач1араб мехалъ Мусаца гьезда абуна: «Рехе нужерго сих1ро гьабулеб алат г1одобе»-абун.
Г1унсби ва кварал рук1ана гьезда кодор ва жидеца гьел г1одоре рехана. Гьезул ч1агоял борхьазул сурат лъугьун, гьел хьвадизе лъугьана.

فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلۡقُواْ مَآ أَنتُم مُّلۡقُونَ ٨٠

81. Гьез г1унсби ва кварал г1одоре рехун, гьел борхьал ругин рак1алде ккезабидал, Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Гьаб нужеца гьабураб жо буго унго-унгояб сих1ро. Х1акълъунго**

فَلَمَّآ أَلۡقَوۡاْ قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئۡتُم بِهِ ٱلسِّحۡرُۖ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبۡطِلُهُۥٓ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصۡلِحُ عَمَلَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ٨١

Аллагьас нужер гьеб сих1ро бат1ул гьабизе буго. Х1акълъунго Аллагьас пасадал чаг1азул г1амал лъик1аблъун ва бит1араблъун гьабуларо.

وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

82. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **х1акъаб жо х1акъаблъунги гьабула** жиндир х1ужабаздалъун ва мух1канал далилаздалъун, **киг1анго гьеб рихун бугониги купру-ширкалдалъун Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **г1асилъарал г1адамазе»-абун.**

Цинги Муса аварагас عَلَيْهِٱلسَّلَامُ жиндир г1анса г1одобе рехарабго гьелъ дозул г1унсбиги кваралги к1алдире рачун къулч1ана. Сих1ро чаг1азда якъинго лъана гьев Муса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ расул вук1ин ва жидеца гьесда иман лъуна.

فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾

83. Муса аварагасда عَلَيْهِٱلسَّلَامُ **иман лъеч1о ва гьесда нахъги рилълъич1о бануисраилазул дагьалго г1адамал гурони. Гьел г1адамал х1инкъана пирг1авнил ва гьесул чукъбузул зулмуялдаса.**

Жидее гьез г1азаб гьабила абун. Ц1акъ залимав хан вук1ана гьев пирг1авн, жив Аллагь вугоян абизе нечеч1ев. **Ц1акъ ракьалда пасалъи ва зулму гьабулев, г1амал к1удияв пасикъ вуго гьев пирг1авн. Х1акълъунго Гьев цогидал капурзабаздасаги г1орхьолъан ворч1арав, г1асилъи бергьарав ах1макъ вуго.** Жив нужер бет1ергьан вуго абун жиндир къавмалда абурав, жив гуресе лагълъи гьабурасе г1азаб кьезеги къот1и гьабурав.

وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾

84. Муса аварагас عَلَيْهِٱلسَّلَامُ **абуна: «Я дир къавм: нуж Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал ратани нужеца гьесда таваккалги т1аме. Нуж Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **мут1иг1ал ратани ва дида нахъ рилълъунелги ратани,** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее г1ей гьабизе буго нужер киналго умуразулъ ва нужедаса кинабго балагь-къварилъиги гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ борхизе буго абун.

فَقَالُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٥﴾

85. Мусал иман лъураб къавмалъ абуна: «Нижеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **тавакал т1амуна: я нижер Бет1ергьан Аллагь! Дуца ниж гьаруге гьеб зулмуяб къавмалъе питналъун.**

Дуца гьел нижее зулму гьабизе реччаге, цинги жидеца абизе: «Гьал г1адамал х1акъаб диналда рук1аралани гьал нижедаса къезе рук1инч1о»-абун.

وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾

86. Дурго ц1об рах1маталдалъун дуца ниж хвасарги гьаре, гьаб пирг1авнил капураб къавмалъул зулмуялдаса»-абун.

وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

87. Цинги дица Муса аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **ва гьесул вац Гьарунида вах1ю гьабуна нужеца къавмалъе кқве абун мисриялъул ракьалда минаби ва росаби. Цинги нужер рукъзалги гьаре къиблалъун, гьел рукъзабахъ какалги рай ва дуца муъминзабазда роххелги бице.**

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ квербакъиялдалъун, тушбабазда нуж бергьине рук1иналдалъунги. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ х1елун, гьесда дуг1а г1емер гьабун, гьесие г1ибадат гьабун хьвади бугелъул Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ квербакъиялъе сабаб, гьал бануисраилаздаги амру гьабуна какал рай абун. Пирг1авнил къавмалъ загьиралда какал разе гьукъизе рук1индал, гьезие изно кьуна жедерго рукъзабахъ какал разе.

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَآ إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا۟ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾

88. Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **жиндир Бет1ергьанасда дуг1а гьабун абуна: «Я нижер Бет1ергьан! Дуца гьаб дунялалда пирг1авние ва гьесул агьлоялъе кьун буго г1емераб бечелъи ва г1арац-месед, гьелъул ч1ух1дае т1ад рет1улеб курхьен к1илик1ги. Я нижер бет1ергьан, гьез гьеб бечелъи кколеб буго дур г1емерисел лагъзал бит1араб нухдаса къосинариялъе сабаблъун ва дуе г1ибадат гьабиялдаса гьел руссинарилъе нухлъунги. Я нижер Бет1ергьан Аллагь! Дуца гьезул боц1и-мал гьалаг гьабе, цо балагь т1аде бичча т1аг1изе гьабе. Дуца гьезул рак1ал ц1акъ щула гьаре, жидеда мугьру ч1ван, гьезда жаниб щибго лъик1лъи лъугьунареб х1алалъ. Жидеца иман лъеч1ого бук1ине дур гучаб г1азаб жидеда бихьизег1ан. Цинги гьезие гьеб иманалъ щибго мунпаг1ат гьабич1ого бук1ине»-абун.**

Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьаб пирг1авнил къавмалъе квешаб дуг1а гьабиялъе сабаб буго гьел ц1акъ къосарал, зулму г1емерал, г1асилъи бергьарал рук1ин. Цогиги сабаб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ илгьамалдалъун

Муса аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ лъалеб бук1ана гьеб къавмалъ иман лъезе гьеч1еблъи. Гьезул боц1и-мал гьалаг гьабе абун гьариялъе сабаб буго: гьединаб капураб, г1асияб, пасикъаб, къавмалъухъ г1емераб бечелъи ва хазина бихьараб мехалъ г1адамазда рак1алда кколеб бук1ана гьел бит1араб диналда ругин, гурони Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел ханлъиялда ва бечелъиялда тезе рук1инч1ин абун.

قَالَ قَدۡ أُجِيبَت دَّعۡوَتُكُمَا فَٱسۡتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٨٩﴾

89. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Нуж к1иясулго дуг1аялъе жаваб кьуна. Нуж Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабиялда ва гьесул диналда халкъ ах1иялда рит1ун ч1а. Нуж нахърилълъунге жидеда щибго жо лъаларел ах1макъал г1адамазул нухда»-абун.

Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ дуг1а гьабуна, Гьарун аварагас амин абулеб бук1ана» абун.

Ат1абарияс абуна: «Гьаб дуг1а гьабун хадуб к1икъого сон ана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб дуг1аялъе жаваб гьабун пирг1авнги гьесул къавмги гьалаг гьабизег1ан»-абун.

Ибнукасирица абуна: «Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ пирг1авнил къавмалъе квешаб дуг1а гьаби бук1ана Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло ццим бахъун»- абун.

۞ وَجَٰوَزۡنَا بِبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡبَحۡرَ فَأَتۡبَعَهُمۡ فِرۡعَوۡنُ وَجُنُودُهُۥ بَغۡيٗا وَعَدۡوًاۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدۡرَكَهُ ٱلۡغَرَقُ قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِيٓ ءَامَنَتۡ بِهِۦ بَنُوٓاْ إِسۡرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ﴿٩٠﴾

90. Дица бануисраилазда ралъад бахинабуна. Аллагьасул салам лъеяв Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ г1анса кьабун анц1ила к1иго нух лъугьун ралъад бикь-бикьун ана ва Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир къавмгун цадахъ щибго къварилъи ккеч1ого, х1ет1е-квер биччич1ого дорехун рахана. Гьеб ралъад буго гьанже суэцкий канал бугеб бак1алда г1агарда.

Гьев Мусада ва гьесул къавмалда хадур лъугьана пирг1авнги гьесул къавмги тушманлъи гьабун ва жидеца гьел гьалаг гьаризе къасдалда. Пирг1авнида рак1алда бук1ана бануисраилал ралъдалъе к1анц1изарун гьанкъизаризе. **Цинги пирг1внида т1аде ралъад бач1индал ва жив гьанкъулев вук1ин гьесда якъинлъидалго гьес, абуна: «Дица иман лъуна цоги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьеч1ин, бануисраилаз жинда иман лъурав, ва гьез г1ибадат гьабулев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурони. Дунги гьесие мут1иг1лъараздаса вуго» абун**. «Лаилагьа илла Ллагь» абун ч1еч1ого жегиги «дун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1ав вуго» абуна гьес,

жиндир т1убанго рес къот1идалго ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1ани гурого жиндие ворч1изе бак1 гьеч1еблъи бич1индал.

Ибнуг1аббасица абуна: *«Жабраил малаикас гьесул к1алдибе х1аш къазабуна, г1емер зигардун, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1ун гьев гъанкъиялдаса хвасар гьавич1ого вук1ине бокьун»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица ва Тирмизияс бицана, лъик1аблъун.

91. Т1адег1анав Аллагьас абуна: гьанжейишха дуца иман лъолеб, гьеб иман лъеялъ дуе кумек гьабулареб г1ужалъ дунялалда мун ц1акъ ч1ух1ун, дида г1асилъун хьвадулевги вук1ун.

ءَآلۡـَٔـٰنَ وَقَدۡ عَصَيۡتَ قَبۡلُ وَكُنتَ مِنَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ٩١

Мун ракьалда пасалъаби гьарулезул бищунго к1удиявги вук1ана: дуца г1адамал къосинарун, гьел Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ дин гьабиялдаса нахъч1вана. Х1атта Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ данде вагъизе къасд гьабуна «дун вуго алагь» абун жиндир къавмалда лъазабун.

92. Гьанже дица жиндилъ рух1 гьеч1еб дур къаркъала хвасар гьабила, дудасан хадур рач1улел г1адамазе ваг1залъун бук1ине.

فَٱلۡيَوۡمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنۡ خَلۡفَكَ ءَايَةٗۚ وَإِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنۡ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ ٩٢

Дуца г1адин г1амал к1одолъи гьабулезе г1ибратлъунги бук1ине. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: бануисраилазул цо-цоял божулел рук1инч1о пирг1авн хвана абун. Гьезие бихьизе гьел къват1ир рахъараб рахъалде реххана ралъадалъ пирг1авнил къаркъала. Гьорон, ч1ег1ерлъун, капурго хвараб х1айваналда релълъун бук1ана гьеб къаркъала.

Х1акълъунго г1адамазул г1емерисел дир аятаздаса ва дир муг1жизатаздаса гъапулал руго ва гьезда мугъ бан ч1олел руго. Гьезул пикру гьабулеб гьеч1о ва гьездаса жидее г1акълоги щолеб гьеч1о.

Гьаб къо мух1арам моц1алъул анц1абилеб къо бук1ана «Г1ашураъ» къо жинда абулеб. *Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг Мадинаялда вач1араб мехалъ, гьесда ягьудиял ратана жидеца гьеб къоялъ к1ал кколеллъун. Гьезда гьикъидал гьелъие щиб сабаб бугеб абун, ягьудияз абуна: «Гьеб буго бануисраилал пирг1авнил къавмалдаса Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *хвасар гьарураб къо, ва Муса авараг* عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ *хвасар гьавураб къо»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас асх1абзабазда абуна: «Муса аварагасул* عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ *х1урмат гьабизе нуж рекъарал руго ва цереселги руго гьаздасан. Нужецаги к1ал кквe»* -абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Гьел пирг1авнал Мисраялда г1емерал рук1ана. Мусал заманаялъ

вук1арав пирг1авн Рамзесил вас вук1анин абуна. Анц1ила ич1абилев пирг1авн вук1ана гьеб тухумалъул. Гьеб заманги бук1ана Г1иса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьавизе цебеккун 13 абилеб къарно. Гьанжеялдасан лъабазаралда лъабнусго соналъ ццебеккун.

وَلَقَدۡ بَوَّأۡنَا بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدۡقٖ وَرَزَقۡنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ فَمَا ٱخۡتَلَفُواْ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلۡعِلۡمُۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقۡضِي بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾

93. Цинги дица бануисраилал решт1инаруна ва гьел бет1ергьабилъун гьаруна Мисриялъул ва Шамалъул лъик1ал, маг1ишат гьабизе санаг1ат бугел ракьазда. Гьезие бат1и-бат1ияб ризкъиги кьуна. Гьел бануисраилал жидер диналъулъги хилиплъич1о жидехъе г1илму бач1ун гурони. Муса аварагасухъе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ таврат кьун хадуб байбихьана жидеца гьев аварагасда хилиплъизе. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ниг1матал г1емерлъидалго, гьезда щукро гьабизеги т1алъун бук1адго, ягьудияз г1амал к1одолъи загьир гьабизе байбихьана. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вит1изег1ан ягьудиязул г1алимзаби гьесде иман лъурал рук1ана, твраталда бугеб биценалда рекъон. Гьев авараг вит1ун хадуб хилиплъана г1емерисел гьесул х1акъалъулъ ва гьесда инкар ккун ч1ана.

Х1акълъунго дур Бет1ергьанас гьезда гьоркьоб х1укму гьабизе буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, къиямасеб къоялъ, гьел жиндилъ хилиплъараб диналъул х1акъалъулъ. Гьезул г1емерисел жужах1алъур унеллъун рук1ине руго жидеца Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ гьесул расулаздаги عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ хилиплъи гьаби сабаблъун.

فَإِن كُنتَ فِي شَكّٖ مِّمَّآ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ فَسۡـَٔلِ ٱلَّذِينَ يَقۡرَءُونَ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكَۚ لَقَدۡ جَآءَكَ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡمُمۡتَرِينَ ﴿٩٤﴾

94. Гьаб дуде решт1инабураб ягьудиязул хабаралъул дуе х1акъикъат лъазе бокьани, дуца гьел ягьудиязул т1ахьал ц1алулел г1адамазда гьикъе: дудаса цере рук1арал гьел т1ахьалги. Инжил Таврат ц1алулел г1адамазда гьикъе щиб жо хъван бугеб гьел т1ахьаздаян абун. **Духъе бач1араб Къуръан х1акъаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам буго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, жинда жаниб бат1улаб жо гьеч1еб, жинца х1акъаб жоги бицулеб. Гьеб амруялъулъ мун щакдаруге ва гьел мушриказул хабаралъ дур рак1алда вас-вас рехизабуге.**

وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٩٥﴾

95. Мун вук1инего вук1уге Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятал ва муг1жизатал гьереси гьарулездаса. Цинги мун дунялги ахиратги г1адада ккарал, жал

ч1орого хут1арал г1адамазда гьоркьов вук1уна.

Байзавияс абуна: гьаб к1иябго аяталда жаниб хит1аб аварагасда ﷺ гьабун буго, амма мурад гьев аварагасул уммат буго. т1адег1анав Аллагьасда лъала жиндир авараг щаклъулареблъи ва гьес Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ аятал гьереси гьарулареблъиги. Цогиги гьаб к1иябго аяталдаса мурад буго капурзабазул ва мушриказул исламияб диналдаса хьул къот1изе гьаби.

إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتۡ عَلَيۡهِمۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٩٦﴾

96. Х1акълъунго т1адег1анав Аллагьасул азалияб г1илмуялда рекъон жидее жужах1 х1акълъарал г1адамаз иман лъоларо.

وَلَوۡ جَآءَتۡهُمۡ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

97. Жидехъе киг1ан г1емерал ва к1удиял муг1жизатал рач1аниги, жидеда гучаб г1азаб бихьизег1ан гьез иман лъоларо. Ч1аго дунялалда бихьун гьеб г1азаб, пирг1авнида бихьараб г1адин, яги ахираталда жужах1алъул г1азаб бихьун.

فَلَوۡلَا كَانَتۡ قَرۡيَةٌ ءَامَنَتۡ فَنَفَعَهَآ إِيمَٰنُهَآ إِلَّا قَوۡمَ يُونُسَ لَمَّآ ءَامَنُواْ كَشَفۡنَا عَنۡهُمۡ عَذَابَ ٱلۡخِزۡيِ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَمَتَّعۡنَٰهُمۡ إِلَىٰ حِينٖ ﴿٩٨﴾

98. Цониги росдал агьло бук1арабани жидее х1инкъи кьураб мехалъ жидеца иман лъурал ва гьеб иман лъеялъ жидее мунпаг1атги гьабурал.
Дица гьалаг гьарурал умматаздаса цониги умматалъ иман лъеч1о жидее х1инкъи кьураб мехалъ. **Цох1о Юнус аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъ гурони. Гьез иман лъураб мехалъ дица гьездаса борхана гьел дунялалъул рукъор инжит гьаризе бук1араб г1азаб ва дица гьел нахъ рахъун тана жидее кьураб ажал (г1умру) т1убазег1ан**.

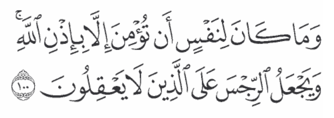
Юнусил къавм буго «Нинава»-абулеб бак1алда рук1арал г1адамал. Гьез г1асилъаби г1емер гьаридалго Юнус авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьезда «Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан г1азаб решт1ине буго нужеда»-янги абун гьезда гьоркьоса ват1алъун цоги рахъалде ана. Цинги гьеб къавм х1инкъана гьанже жидеда г1азаб решт1илин абун. Жидеца тавбо гьабун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаризе ва г1одизе бай бихьана жал гьалаг гьаруге абун. Басрияб т1ут1ураб рет1елги т1ад рет1ун, жидер кинабго хъизан-лъимал, х1айваналги рачун алахалда рахъана. Эбел т1инч1алдаса бат1а гьабун гьел цоцаде ах1изаруна, жалгоги г1одана. Гьадин к1икъого къо бараб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул тавбо къабул гьабуна ва гьезда г1азаб решт1инабич1о.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб х1адисалда буго:

«Аллагьас جل جلاله *дида аварагзаби* عليهم السلام *ва гьезул умматал рихьизаруна. Цо-цо к1и-к1и чи гурони жидеда нахърилъинч1елги руго аварагзаби* عليهم السلام*, г1емерал г1адамал нахърилълъаралги руго. Муса аварагасда* عليه السلام *хадуб буго г1емераб уммат. Бищунго г1емераб уммат дида хадуб буго. Жиндир къавмалъул киналго г1адамаз иман лъурав, гьел жинда мут1иг1лъарав авараг цох1о Юнус* عليه السلام *гурони гьеч1о»* – абун. Х1адис ибну Касирица бицана кьуч1аблъун.

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَءَامَنَ مَن فِي ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾

99. Т1адег1анав Аллагьасе бокьараб ани гьаб ракьалда т1ад бугеб кинабго халкъ бук1инаан жидеца иман лъурал.
Кинниги, Аллагьас جل جلاله гьеб халкъ тун буго жидеца т1аса бищараб нухда хьвадизе ва гьезда х1ал гьабун, гьезие бокьич1ого иман лъезабулеб гьеч1о. **Дудаги к1оларо Мух1аммад** صلى الله عليه وسلم **гьел г1адамазе бокьун гьеч1еб мехалъ гьезда иман лъезабизе.** Дуда т1адаб жо буго гьел иман лъеялда ах1и. Х1ал гьабун гьезда иман лъезабизе абун мун лъугьуге, гьез иман лъеч1о абун дур рак1ги къварилъуге.
Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ц1акъ ях1 бахъулев вук1ана киналго г1адамаз иман лъезе бокьун. Т1адег1анав Аллагьас гьаб аят решт1изабун жиндир аварагасда صلى الله عليه وسلم бицана Лавх1улмах1фузалда бахьибугеллъун ругел г1адамаз гуро иман лъоларин ва гьенир къосараллъун ругел г1адамал жидер къосиналда хут1улин абун.



100. Аллагьасул جل جلاله **изнуялдалъун ва гьесул тавпикъалдалъун гурони иман лъоларо цониги напсалъ. Аллагьас** جل جلاله **жиндир г1азаб т1ад гьабула жидеца Аллагьасул** جل جلاله **г1аламатазул пикру гьабуларел ва жидер Бет1ергьан Аллагь вук1ин лъаялда нухги балагьуларел ах1макъал г1адамазда.**

قُلِ ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَا تُغْنِي ٱلْءَايَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾

101. Дуца абе Мух1аммад صلى الله عليه وسلم**, нуж ралагьун нужеца пикру гьабе, я гьал г1адамал, зобал-ракьазда жаниб щиб жодай буго абун ва гьелдалъун Аллагь** جل جلاله **цо вук1иналда далилги босе. Ва амма жидеца иман лъолареб къавмалъе г1ей гьабуларо киг1ан к1удиял г1аламатал рихьаниги ва жидехъе аварагзаби** عليهم السلام **рач1ун гьез жидее х1инкъи кьуниги.**

فَهَلۡ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثۡلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوۡاْ مِن قَبۡلِهِمۡۚ قُلۡ فَٱنتَظِرُوٓاْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلۡمُنتَظِرِينَ ١٠٢

102. Гьел купарал ва жидеца ширк гьабулел г1адамал жинда ралагьун ругеб жо гьеч1о, ва гьезда т1аде бач1ине бугеб жоги гьеч1о гьезда церехун рук1арал, **гьезда релълъарал къавмазда бач1араб г1адаб жо гурони.** Гьел къавмазда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азаб щвана. **Дуца гьезда абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: «Нуж ралагьун рук1аха кинаб ахирдай ккола нужер къосиналъулги, Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **данде рахъиналъулги. Дунги вуго нужгун цадахъ гьеб ахир бач1иналда валагьун вугев»-абун.**

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۚ كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيۡنَا نُنجِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ١٠٣

103. Квешаб къавмалда г1азаб решт1инабулеб мехалъ **дица аварагазабиги** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ**, дида иман лъурал муъминзабиги гьеб г1азабалдаса хвасар гьарула. Дида т1адаб, х1акъаб жо буго дица иман лъурал г1адамал г1азабалдаса хвасар гьари.** Дунялалъул бук1а гьеб г1азаб яги ахираталъул бук1а.

قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمۡ فِي شَكّٖ مِّن دِينِي فَلَآ أَعۡبُدُ ٱلَّذِينَ تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنۡ أَعۡبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِي يَتَوَفَّىٰكُمۡۖ وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ١٠٤

104. Дуца мушриказда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, Я гьал г1адамал! Нуж щакдарулел ратани дун жиндалъун вач1араб х1акъаб Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **диналъулъ: дица лагълъи гьабулеб гьеч1о нужеца жидее лагълъи гьабулел алагьзабазе, жиндие лагълъи гьабизе х1акъав Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **лагълъи гьабиги жибго тун. Кинниги Дица лагълъи гьабулеб буго жив цогояв Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ**, жинца нужги хвезарулев. Дида амруги гьабун буго дун вук1а абун Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **цо гьавун, гьесие г1ибадат бац1ад гьабулел муъминзабаздаса.**

وَأَنۡ أَقِمۡ وَجۡهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفٗا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٠٥

105. Жегиги дида амру гьабун буго дун жиб бит1араб, бац1адаб Ибарагьимил миллатлъун бугеб исламияб диналда ч1а абун ва Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **ширк гьабулел г1адамаздаса вук1унге абун.**

وَلَا تَدۡعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَۖ فَإِن فَعَلۡتَ فَإِنَّكَ إِذٗا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٠٦

106. Аллагьгун جَلَّجَلَالُهُ **цадахъ цоги щибниги жоялъе г1ибадат гьабуге абунги: щибго жинца дуе зарал гьабулареб ва мунпаг1атги гьабулареб.** Гьелда божун, гьелда хьул лъун вук1унге абунги. **Нагагь дуца ширк гьабуни мунги жидеца напсазе зулму гьабулел**

г1адамаздаса вук1ина абун. Гьаб хит1аб аварагасда ﷺ буго ва амма хит1абалъул мурад гьесул уммат буго.

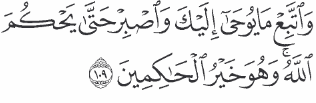
وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾

107. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан дуда щиб бугониги зарал ва къварилъи щвараб мехалъ, гьеб дудаса нахъбосулев чи гьеч1о цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурони. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьун бугони дуе цо лъик1лъи гьабизе, гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1об-рах1мат нахъч1вазе к1олев чиги гьеч1о. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ц1об-рах1мат щвезабула жиндие вокьарав чиясда. Х1акълъунго Аллагь жив гурх1улев, жинца мунагьал чурулев вуго.

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾

108. Дуца абе Мух1аммад ﷺ, «Я гьал г1адамал! Нужехъе Бет1ергьан Аллагьасул рахъалъан х1акъаб Къуръанги динул-исламги бач1ун буго. Гьеб динул-исламалдаги вач1ун бит1араб нухда хьвадарав чи жиндирго напсалъе лъик1лъи гьабурав вуго, дунял ахираталъул лъик1лъи жиндие насиблъаравги вуго. **Жив къосарав, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеч1ого ч1арав чи жиндирго напсалъе зулму гьабурав вуго.** Гьелъул балагь ва г1азаб гьесие бук1ине буго.

Дун нужеда т1ад вакиллъун гьавун гьеч1о. Нужеда иман лъезабизе ва нужер г1амалазул тадбир гьабизе. Дун вуго нужехъе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рисалат щвезабулев гьесул расул. Дида т1адаб жоги буго нужеда лъик1аб ва квешаб жо бицин.



109. Дур киналго умуразулъ мун нахъвилъа Мух1аммад ﷺ, дуда вах1ю гьабураб жоялда. Ва дуца саброги гьабе гьеб вах1ю умматалъухъе щвезабиялда, гьел диналда ах1иялдаги, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дудаги гьеб умматалдаги гьоркьоб х1укму гьабизег1ан. Иман лъолелги, иман лъоларелги загьир гьарун, рат1а гьаризег1ан. **Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца г1адамазда гьоркьоб х1укму гьабулезул бищунго лъик1ав.**

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тавфикъалдалъун Сурату Юнусалъул тафсир ва таржама хъван т1убана.
Кинабго реццги Т1адег1анав Аллагьасе буго.

11. Сурату Гъуд



Сурату Юнусалда хадуб Маккаялда решт1инабураб. Жинда жаниб нусиялда къоло лъабго аят бугеб.

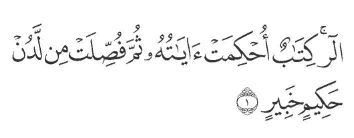
Гъаб суратги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьави, ахираталда иман лъейи, х1исаб-мизан, алжан- жужах1алъул бицулеб буго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул рак1 парахат гьабизе цересел аварагазабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къисабиги рицун руго. Гьесул инсул вац Абут1алиб ва ч1ужу Хадижат хун хадуб Маккаялъул мушриказ аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ва гьесда нахърилъльарал муъминзабазе г1акъуба-къварилъи гьаби ц1ик1к1араб заман бук1ана гьеб. Гьеб х1алалъ жидеца сабро гьабизе ва гьел цересел аварагзабазда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ нахърилъльине сабаблъун рицана гьел къисаби.

Сураталъул бай бихьи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам Къуръан к1одо гьабиялдалъун буго лагъзадерие маслах1ат жинца баян гьабулеб, жинда нахъвилъльарав дунял-ахираталда бахьибугевлъун лъугьунеб. Хадуб г1акълиял далилал рачун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1ин, гьаб кинабго махлукъат гьесул мулк бук1ин бицунеб буго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъзадерил к1иго къукъа бук1ин бицунеб буго: муъминзаби ва капурзаби, ва гьезул сипатал баян гьарулел руго.

Цинги Нух1 аварагасул, Гьуд аварагасул ва гьев жинда рит1арал Г1áдил къавмалъул бицунеб буго. Хадуб Ссалих1 аварагасул, Лут1 аварагасулги бицунеб буго гьел киназдаго Аллагьасул свалат салам лъеги. Сураталъул ахиралдаги гьал хириял аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къиссаби рициялъе бугеб х1икмат баян гьабун буго ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялдалъун сурат т1убазеги гьабун буго.



Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



1. Алиф, Лам, Ра.

Гьал х1уруфаздалъун бугеб мурад Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала.

Мунтахаб абураб тафсиралда гьадин абуна: хирияб сурат бай бихьун буго гьал х1арпаздалъун, Къуръан жинца г1адамал г1ажиз гьарулеб жо бук1иналда т1орит1ел гьабун. Г1араб х1арфаз хъвараб бугониги пасих1ал г1арабиязда к1веч1о Къуръаналда релълъараб жо гьабизе.

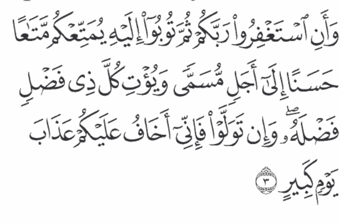
Гьеб Къуръан ц1алулеб мехалъ гьелда г1енеккизе, хирияб Къуръан жиндир къадро к1удияб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам бук1иналда божун, гьелда жаниб щибго бат1улаб, г1ададисеб жо гьеч1еблъи лъан. Жинда жаниб пасих1аб мац1алдалъун, г1ажаибаб назмоялдалъун шарг1иял ах1камал баян гьарураб, жинца инсан х1акъаб нухда т1овит1улеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам бук1иналда рак1 ч1ун.

Гьаб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам Къуръан, жиндир аятал мух1кан гьарураб, жиделъ нукъсанлъи ва заг1иплъи гьеч1ел. Цинги гьел аятазда жанир шарг1иял ах1камалги баян гьарурал. Х1алалаб ва х1арамаб жо баян гьабурал, дунял-ахираталда инсан жинда х1ажалъулеб жо бицараб. Гьеб Къуръан решт1инабиги, гьелъул аятал мух1кан гьариги, х1укмаби баян гьариги. **Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан буго. Жинда кинабго жоялъул х1икмат лъалев, щибаб жоялъул маслах1ат лъалев х1акимияв г1алимлъун жив вугев.**

أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾

2. Гьаб Къуръан решт1инабун ах1камал баян гьарун руго. **Нужеца цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони лагълъи гьабич1ого бук1ине. Дунги вуго гьев Аллагьасул Расул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, дица нужее х1инкъи кьолев ва роххел бицунев.**

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурав, гьесда ширк гьабурав чиясе жужах1алдалъун х1инкъи кьолев. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иманлъун лъик1аб г1амал гьабун хьвадарав чиясда алжаналъул роххелги бицунев.



3. Нужеца Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ мунагьал рахчи т1алаб гьабе, цинги тавбо гьабун Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ руссун кинабго квешаб г1амалги те, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабунги хьваде. **Гьедин нуж хьвадани Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее лъик1аб, берцинаб г1умру кьела жиндир ц1араб заман щвезег1ан (жив хвезег1ан). Щивав жинца лъик1аб г1амал гьабурав чиясе гьелда релълъараб ва жеги лъик1аб жазаъги гьабула. Къуръаналда нахърилъиналдаса ва дие мут1иг1лъиялдаса нужеца мугъ бани, ва нуж дидаса руссун ч1ани, дун х1инкъун вуго нужеда къиямасеб къоялъул г1азаб щвела абун.**

إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾

4. Т1адег1анав Аллагьасде буго ахираталда нужер киназулго руссин, гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жиндир кинабго

жоялда х1ал к1олев.

ألَآ إِنَّهُمۡ يَثۡنُونَ صُدُورَهُمۡ لِيَسۡتَخۡفُواْ مِنۡهُۚ أَلَا حِينَ يَسۡتَغۡشُونَ ثِيَابَهُمۡ يَعۡلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعۡلِنُونَۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ٥

5. Мун кант1е Мух1аммад ﷺ**, гьел мушриказдаса цо г1адамал руго жидеца рак1алда жаниб аварагасде** ﷺ **тушманлъи бахчарал ва гьеб загьирлъиялдаса х1инкъун рук1унел.**

Гьаб раг1и рештlинабуна «Ахнас ибну Шурайкъ» абулев чиясул х1акъалъулъ, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе вач1ун, гьесда аск1ов г1одов ч1ун, ц1акъ х1еренаб хабар бицунев вук1арав. Загьиралда аварагасе ﷺ бокьулеб пиша гьабулев ва амма рак1алъе аварагги ﷺ муъминзабиги ц1акъ рихун вук1арав.

Гьел мушриказда кколеб буго жидер х1ал Аллагьасда ﷻ лъаларин абун. **Нуж кант1е! Жидер рет1елалъулъги рахчун, босада регун, бец1аб сардилъ бец1аб рукъор ругониги гьез гьабулебги, гьезул рак1азда жаниб бугебги жо лъалев вуго Аллагь** ﷻ**. Х1акълъунго Гьев г1адамазул рек1ел хиялалги жинда лъалев вуго.**

۞ وَمَا مِن دَآبَّةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزۡقُهَا وَيَعۡلَمُ مُسۡتَقَرَّهَا وَمُسۡتَوۡدَعَهَاۚ كُلّٞ فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ٦

6. Ракьалда т1ад цониги рух1ч1аголъи гьеч1о Аллагьас ﷻ **жиндие ризкъи кьолеб бук1ун гурони. Аллагьасда** ﷻ **лъала ракьалда т1ад щибаб рух1ч1аголъи ч1олеб бак1, сардилъ жиб буссунеб, жинца босен ва рукъ ккураб бак1. Гьединго Аллагьасда** ﷻ **лъала кидал ва щиб бак1алда щибаб рух1бугеб жо хун ракьалде буссунеблъиги. Гьеб кинабго жо, ва гьеб гуребги зобал-ракьалда лъугьулеб жо, лавх1ул-мах1фузалда хъван бугеб буго.**

Т1адег1анав Аллагьасул жиндир махлукъаталъе ризкъи кьеялъулъ г1ажаибал нухал раго, ва к1удиял х1икматалги руго. Г1емерисеб рух1ч1аголъи цояб цоялъе ризкъилъун бижун буго Аллагьас ﷻ. Инсанасе ризкъи ц1акъ г1ат1идаб, бат1и-бат1ияб кьун буго. Хур-хер бугониги, ах-пастан бугониги, х1айванал, х1анч1и ччуг1би ругониги гьеб кинабго жоялдаса жинца кваналев ва лазат босулев вуго инсан. Цох1о г1одов ч1араб бак1алда чанги бат1ияб ниг1мат лъола гьес жиндир чохьониб, ва ц1акъ дагьал гурони гьеч1о квен цебе лъураб мехалъ Алх1амдулиллагь абизе лъалел, цинги Аллагьасул ﷻ ц1ар бахъун гьеб кваназе лъалелги. Гьеб квен жиндие кьурав Аллагьасе ﷻ рецц гьабун, щукро гьабун хьвадизе лъалев чи г1емерав гьеч1о. Гьедин жив вижарав, жив хьихьулев Аллагьги ﷻ лъач1ого, ч1ух1ун хьвадулев инсан Аллагьас ﷻ гьавун вуго ракьул х1апараялъе ризкъилъун.

Гьелдасан к1удияб х1икмат щибха бук1инеб пикру гьабулев чиясе.

وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾

7. Гьев Бет1ергьан Аллагь вуго. жинца нуж рижарав ва нужее ризкъи кьолев. **Жинца зобалги ракьалги анлъго къоялда жанир рижарав.** Жиндие бокьарабани цох1о лах1заталъги бижилаан гьеб кинабго жо, киниги Аллагьас лагъзадерида лъазабулеб буго жидер гьабулеб г1амалалъе заман бук1унеблъи ва гьеб г1амал г1едег1ич1ого гьабизе рекъараб бук1инги.

Зобал-ракьал рижилелде цебе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **г1арщги лъималда т1ад бук1ана.** Замахшарияс абуна: гьаб раг1иялъ т1орит1ел гьабулеб буго г1арщги, лъимги, зобал-ракьал рижиялда цебе бижараб бук1иналда. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасида гьикъидал: гьеб лъим кибха бук1араб абун, гьес абуна: «Лъим гьаваялда (гьуриялда) т1ад бук1ана»- абун.

Бет1ергьан Аллагьас гьаб кинабго махлукъатгун цадахъ нужги рижана, нужеца щиб г1амалдай гьабулаян абун х1ал бихьизе. Нужедаса Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун хьвадулев щив вук1унев лъазе ва нужер г1амалазда рекъараб жазаъ гьабизе. **Гьаб кинабго махлукъат бижарав халикъги вугин нужер Бет1ергьан Аллагь ва нужги хун хадур т1ад рахъинаризе ругин дуца абураб мехалъ, я Мух1аммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьеб къавмалъул инкарчаг1аца абизе буго: «Гьаб Къуръан жиб баянаб сих1ро буго, гьаб Аллагьасул калам гьеч1о»-абун.**

وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۥٓ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾

8. Жидее дунялалда г1азаб гьабич1ого, гьеб цо заманаялъ нахъбахъун тараб мехалъ гьез абизе буго щиб бугеб гьеб г1азаб ккун ч1езабураб жо абун. Гьеб раг1и буго Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг махсароде гьавун абулеб раг1и. **Нуж кант1е, гьеб г1азаб гьезухье бач1араб мехалъ гьеб нахъ буссинабуларо, ва гьезие х1акълъула жидеца махсароде гьабулеб бук1араб г1азаб, гьезул къабих1аб г1амалалъул жазаълъун.**

وَلَئِنْ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَٰهَا مِنْهُ إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾

9. Дица инсанасе ниг1матал кьураб мехалъ: сахлъи кьун, божилъи кьун, ризкъи кьун, **цинги гьел**

ниг1матал гьесдаса нахъеги росараб мехалъ, гьев ц1акъ хьул къот1аравлъун, Аллагьасул ниг1матазда инкар ккуравлъун лъугьуна.

Т1ок1ал жиндие ниг1матал щвеларо абун ккола гьесда, жив Аллагьасда ﷻ божарав ва гьесда таваккал т1амулев гьеч1елъул.

وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ ٱلسَّيِّـَٔاتُ عَنِّيٓ ۚ إِنَّهُۥ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾

10. Цинги гьеб къварильиги т1аса босун дица жиндие ниг1матал кьураб мехалъ гьев чияс абула: гьанже дидаса къварилъи т1аса ана ва т1ок1аб дида гьеб бихьизе гьеч1о абун. Гьев ц1акъ ч1ух1ун, жиндир гьалмагъзабаздаса т1ок1авлъун хьвадула.

Гьаб г1амал буго жидер рек1елъ иман гьеч1ел г1асиял г1адамазул г1амал: жидее ниг1матал кьолевги гьел нахъе росулевги Аллагь ﷻ вук1ин лъач1ого хьвадула гьединал г1адамал. Ниг1матал кьураб мехалъ щукру гьабизе лъаларо ва гьел т1аса росараб мехалъ сабро гьабизеги лъаларо гьезда.

إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾

11. Жидеда къварилъи щвараб мехалъ сабро гьабулел, кинабго х1алалъулъ жал лъик1аб г1амал гьабунги хьвадулел, ниг1матазулъ ругониги, къварилъиялда ругониги жидеда Аллагь ﷻ рак1алда вук1унел ва гьесие гьабулеб г1ибадат гьоркьоб толарел,**- гьал муъминзаби гьеч1о дол ццере рицарал г1адамаздаса. Гьал руго жидее Аллагьасул ﷻ рахъалъан мунагьал чури бугел ва ахираталда к1удияб ажроги бугел.**

Жужах1алъул ц1аялдаса ц1унун, абадиял алжаназул ниг1матал кьун, жидеда Аллагь ﷻ разилъун ва гьев Аллагьасул ﷻ гьумералда балагьи жидее ризкъилъун гьабун.

Аллагьас ﷻ нилъееги гьабеги гьаб к1удияб ажру, гьеб ажру нилъее щолеб г1амал гьабизе тавпикъги гьабун.

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَضَآئِقٌۢ بِهِۦ صَدْرُكَ أَن يَقُولُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ ۚ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾

12. Гьаб хадуб бугеб аят решт1инабуна Маккаялъул мушриказ авараг ﷺ махсароде гьавун гьесда абидал: «Мун г1емераб месед г1арацгун щай вач1унарев, яги мунгун цадахъ малаик щай вач1унарев; мун авараг ватани; мун рит1ухъ гьавизе абун. Цинги Аллагьас ﷻ жиндир аварагасда ﷺ абулеб буго

Мун ватизе бегьула, Мух1аммад ﷺ, дуда решт1инабураб Къуръаналъул цо-цо жо гьел мушриказухъе щвезе гьабич1ого толев, дуца бицараб жоялда божич1ого гьез мун махсароде гьавизе бокьич1ого, Дур рак1ги ц1акъ къварилъун буго гьел мушриказ мун гьереси гьавулев вук1ин рихун. Дуца гьелъул къварилъи гьабуге Мух1аммад ﷺ, ва дуда вах1ю гьабураб жо гьеб къавмалъухъе щвезабе. Гьел мушриказ абуниги Мух1аммадида ﷺ г1емераб хазина решт1инабураб анищ абун, яги гьевгун цадахъ малаик вач1арав ани абунги, гьеб раг1иялъул дуца к1вар гьабуге. Мун вуго гьел мушриказе жужах1алъул г1азабалдалъун х1инкъи кьолев чи. Гьез дуда иман лъеч1они ва Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабиги теч1они. **Т1адег1анав Аллагь вуго кинабго амру жинда кодоб бугев.** Лагъзадерил тадбир жинца гьабулев, гьезул г1амалазда рекъараб жазаъги гьабизе буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ.

أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ مُفْتَرَيَٰتٍ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ١٣

13. Гьел мушриказ абулебищ бугеб гьеб Къуръан дуцаго ургъун ц1алулеб жо бугин абун? Дуца гьезда абе нуж рач1аха цо анц1го суратги гьабун гьаб Къуръаналда релълъараб абун.

Нуж пасих1ал г1арабиялги руго, нужеца гьаб Къуръаналда гьереси бицун г1айибги ч1валеб буго. **Гьеб анц1го сурат гьабизе нужеего бокьарал пасих1ал, г1акъилал г1адамалги данде гьаре, цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ хут1изег1ан, нужеца бицунеб жоялъулъ рит1ухъал ратани.** Гьаб Къуръан дица ургъараб жо бугин абулел нужеца, дица абураб жо гьабе. Гьел мушриказ дуе жаваб кьоларо, гьезда Къуръаналда релълъараб жо гьабизеги к1оларо.

فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ وَأَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ١٤

14. Гьез дуе жаваб кьеч1еб мехалъ нужеда лъай, я гьал мушрикал! Гьаб Къуръан буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ вах1ю гьабун решт1инабураб, Жабраил малаик гьоркьов ккун. **Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурев цоги Аллагьги гьеч1о жиндие лагълъи гьабизе бегьулев. Гьаб муг1жизат нужее загьирлъидалго нужеца иман лъе ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1лъун, аварагасда ﷺ нахърилълъа.**

Жидее мух1канаб х1ужа- далил ч1ч1езабураб мехалъ, муг1жизаталдалъун гьеб далил камилги гьабураб мехалъги Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал г1адамазда амру гьабун абизе бегьула нуж исламалда рач1а абун. Гьезул

цоги бицине г1илла хут1уларелъул ва к1анц1изе бак1ги бук1унарелъул.

مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾

15. Жидер лъик1аб г1амалалдалъун ва берцинаб хьвадиялдалъунги цох1о дунялалъул ч1аголъи бокьун, гьеб т1асса бищун вугев чиясе дица гьезул г1амалазул ажро гьаб дунялалдаго т1убазабула.

Гьезие сахлъи кьола, ризкъи кьола, х1инкъи гьеч1еллъун гьарула, рек1ел гъеялъе лъимал-хъизан кьола. **Ва дунялалда гьезие щибго мукъсанлъиги гьабуларо жидее мустах1икъаб ажроялдаса.**

Къатадатица абуна: дунялалъул рах1ат-лазаталъе г1оло лъик1аб г1амал гьабурал г1адамазе дунялалдаго гьелда данде жазаъ гьабула ва ахираталде гьел рач1уна щибго лъик1аб г1амал гьеч1еллъун. Ахираталъе г1оло лъик1аб г1амал гьабурал муъминзабазе дунялалдаги гьабула лъик1аб жазаъ ахираталдаги гьабула.

أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

16. Гьел г1адамал руго жидее ахираталда жужах1алъул ц1а гуреб цоги жазаъ гьеч1ел, дунялалда гьабураб жидер кинабго г1амалги г1адада хварал, гьез гьабулеб жоги бук1ана бат1улаб, жидер ахираталъе мунпаг1ат гьеч1еб.

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, гьев разилъи т1алаб гьабун, гьесул г1азабалдаса х1инкъун ва алжаналда хьуллъун гьабураб г1амал буго жиб г1адада холареб.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьаб к1иго аят бугин рияалъе г1оло, г1адамазе берцин бихьизе г1оло г1амал гьабулел бусурбабазул х1акъалъулъ бугеб. Гьезие ахираталда щибго хайир бук1унаро ва г1адамазе г1оло, гьел разилъи т1алаб гьабун г1амал гьаби ширк бугелъул гьел жужах1алдаги унин абун. Жидеда Аллагь разилъаял Анас асх1абас ва Х1асаница абуна: гьаб к1иго аят насраниязул ва ягьудиязул х1акъалъулъ решт1инабураб бугин абун.

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُولَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ مِنَ ٱلْأَحْزَابِ فَٱلنَّارُ مَوْعِدُهُۥ ۚ فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

17. Жидер Бет1ергьан Аллагьасул рахъалъан бугеб х1акъаб т1орит1елалда нахърилълъарал, жидее баянаб х1ужаги бугел, жидер нухги Къуръаналъул нуралъ гвангъизе гьабурал, хирияв авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва гьесда иман лъурал муъминзаби релълъунищ ругел жидее дунялалъул ч1аголъи бокьарал, Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ ахиратги лъаларел

г1адамазда.
Гьеч1о гьал к1иялго г1адамал цоцада релълъун ва гьазда гьоркьоб ц1акъ к1удияб бат1алъи буго. **Гьев авараг** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **рит1ухъав вук1иналъе нуг1лъи гьабун, гьесухъе Къуръан босун Жабраил малаикги хьвадула. Гьалдаса ццебеги Муса аварагасда** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **решт1инабураб Таврат буго жинда нахърилълъаразе имамлъун бук1араб ва гьеб решт1араб къавмалъе рах1матлъунги бук1араб. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жал т1орит1арал, жидер нухги нур бараблъун бугел г1адамал руго гьеб Къуръаналда иман лъолел. Гьелда инкар ккун ч1арал къокъаби жидер руссунеб бак1 жужах1 бугел руго. Мун щаклъуневлъул вук1унге гьаб Къуръанги, гьелъул х1укмоги х1акъаб бук1иналда. Аллагьасул рахъалъан** جَلَّ جَلَالُهُ **бугеб х1акъаб калам буго гьаб Къуръан. Гьаб амро гьадин бугониги г1емерисел г1адамал гьелда иман лъоларел руго.**

وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ يُعۡرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمۡ وَيَقُولُ ٱلۡأَشۡهَٰدُ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ كَذَبُواْ عَلَىٰ رَبِّهِمۡۚ أَلَا لَعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ١٨

18. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **г1унт1изабун гьереси бицунел г1адамаздаса жидер зулму к1удиял щалха рук1инел. Гьесул г1ахьалчи вугин, гьесул вас вугин абун. Гьел г1адамал къиямасеб къоялъ ч1езаризе руго жидер Бет1ергьан Аллагьасда цере ва гьезие халкъалъги малаикзабацаги нуг1лъи гьабизе буго: гьал ругин жидеца Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **гьереси гьавулел рук1арал, гьесда иман лъеч1ого, гьесде ширк гьабун рук1арал г1адамал абун.**
Нужеда лъай, я гьал муъминзаби, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **лаг1нат кьола,** (жиндир ц1об рах1маталдаса рик1к1ад гьарула) **гьадинал зулмучаг1и.**

ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبۡغُونَهَا عِوَجٗا وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ كَٰفِرُونَ ١٩

19. Жидеца г1адамал нахъч1валел рук1арал Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналдаса ва гьересияб, гьет1араб нух т1алаб гьабун хьвадулел рук1арал. Гьал руго жидеца ахираталда инкар ккун рук1арал г1адамал.**
Т1аде рахъинариги бук1унарин, х1исаб-мизанги бук1ине гьеч1ин, алжан-жужах1ги гьереси бугин абун жидеца абулел рук1арал г1адамал.

أُوْلَٰٓئِكَ لَمۡ يَكُونُواْ مُعۡجِزِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنۡ أَوۡلِيَآءَۘ يُضَٰعَفُ لَهُمُ ٱلۡعَذَابُۚ مَا كَانُواْ يَسۡتَطِيعُونَ ٱلسَّمۡعَ وَمَا كَانُواْ يُبۡصِرُونَ ٢٠

20. Гьал г1адамал дунялалъул рукъор ругеб мехалъги жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **г1ажиз гьавурал гьеч1о жидее г1азаб гьабиялдаса.** Гьел Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ г1азаб гьабич1ого тана жиндирго х1икматалдалъун. **Гьанже Аллагьас**

ﷻ **г1азаб гьабулеб мехалъ гьездаса гьеб нахъч1вазе к1олел вализабиги гьеч1о гьезие Аллагьтун цогидал.**

Хъанчал рук1аниги, г1адамал рук1аниги, дунялалда ругеб мехалъ жидеца абулел рук1арал гьез нижее Аллагьасда ﷻ аск1об шапаг1ат гьабизе бугин абун.

Гьезие г1азаб жегиги ц1ик1изабула, гьел вализабиги хъанчалги Аллагьзабилъун ккун жал хьвадун рук1ин сабаблъун. **Аллагьас ﷻ жидее кьураб жо раг1и гьез х1акъаб жо раг1иялъе х1алт1изабич1о, ва жидее кьураб жо бихьиги гьез Аллагьасул ﷻ х1икматал ва далилал рихьиялъе х1алт1изабич1о.** Иман лъун х1акъаб нухда хьвадизе жал ах1улел, жиделъ жо раг1и, бихьи, бич1ч1и бугел лугби гьез жидее мунпаг1аталъе х1алт1изарич1о.

أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾

21. Гьел г1адамал руго дунялалда гьабураб г1амал г1адада хварал, гьезул напсалги ахираталъе ч1ороги хут1арал ва жидеца бицулеб бук1араб гьересиги, гьабулеб бук1араб ширкги гьездаса рик1к1алъарал. Гьелъ жидее щибго мунпаг1ат гьабуларел.

لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي ٱلْأٓخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾

22. Щибго щаклъи гьеч1ого гьел г1адамал ахираталда ч1ороги хут1арал руго.

Паналъулеб дунял т1аса бищун абадияб ахират к1очон теялдалъун, алжанги бичун жужах1алъул ц1а босиялдалъунги.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَأَخْبَتُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُوْلَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾

23. Х1акълъунго жидеца Аллагьасда ва ахираталда иманги лъун, лъик1аб г1амалги гьабун хьвадарал г1адамал, жидер киналго ишазулъ цох1о Аллагьасде ﷻ руссунги рук1унел. Гьал г1адамал руго алжаназул бет1ергьаби. Даимго рук1инелъун лъугьинарула муъминзаби алжаназда жанире.

۞ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

24. Жидеца иман лъурал г1адамазул ва Аллагьасда ﷻ инкар ккурал г1адамазулги мисал буго: жинда щибго жо бихьуларев ва щибго жо раг1уларев чиясулги, ва жинда бихьулев ва раг1улев чиясулги мисал. Гьал к1иялго г1адамал ращад ругишха мисал бачиналъул рахъалъан? Гьеч1о гьел к1иялго цоцада

бащадал. **Гьаб мисалалъул ва цогидаб ваг1за-насих1аталъул пикру гьабуларищ гьел капурал г1адамаз, гьелдаса г1акълоги щоларищ гьезие?**

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾

25. Дица Нух1 аварагги عَلَيْهِ السَّلَام **вит1ана жиндир къавмалда.** Гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат бац1ад гьабиялда ах1изе. **Нух1 аварагас** عَلَيْهِ السَّلَام **къавмалда абуна: «Дун вуго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан нужее баянаб ва х1акъаб х1инкъи кьолев чи.**

Нужеца тавбо гьабун нуж Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ руссинч1они нужеда гьесул г1азаб щвезе бугин абун.

أَن لَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾

26. Дица нужеда лъазабулебги буго нужеца цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гурони г1ибадат гьабуге абун. Дун х1инкъун вуго нуж Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **ширк гьабулелги рук1ун нужеда цо къоялъ ц1акъ унтизе гьабулеб г1азаб щвелилан»-абун.**

فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِىَ ٱلرَّأْىِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍۭ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَـٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾

27. Нух1 аварагасул عَلَيْهِ السَّلَام **къавмалъул Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурал церехъабаца абуна: «Нижеда мун вихьулев вуго нижедаго релъарав инсанлъун. Дуда нахърилълъунги рихьулел руго нижеда гьоркьоса бищунго г1одорег1анал г1адамал. Гьелги щибго ургъич1ого, пикру гьабич1ого руго дуда нахърилълъун. Гьединлъидал нижедаса т1ок1аб нужее бугеб хиралъи, т1ок1лъиги бихьулеб гьеч1о. Нижеда рак1алде кколеб буго нуж х1атта гьереси бицунел г1адамал ратилин»- абун.**

А-ттасгьил абураб тафсиралда абуна: капурал г1адамаз гьадин абиялъе г1илла буго, гьезда рак1алда кколеб бук1ин дунялалда гьез бечедал, ч1ух1арал г1адамал, ханзаби, х1акимзаби рик1к1унелъул къадро бугел, лъик1ал, т1ок1ал чаг1илъун. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1обги гьединаб бугин г1адамазе къимат кьей абун.

Ва амма Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1об щибго къадро гьеч1о гьесие щукру гьабулареб маг1ишаталъул, гьесие сужда гьабуларел г1адамазулги. Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъарав муъминчи вуго гьесда аск1ов жиндир къадро бугев. Масала: мискинав, пакъирав вугин абунги инсан

Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1агарлъуларо жиндие кьураб ниг1маталда щукру гьабизеги лъач1они, жинда бач1араб къварилъи Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ бук1ин лъан, гьелда разилъун сабру гьабун ч1ч1олев гьеч1они. Цинги гьав вук1уна дунялалдаги ахираталдаги ч1ового хут1арав хъарк1асчилъун.

قَالَ يَٰقَوۡمِ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي وَءَاتَىٰنِي رَحۡمَةٗ مِّنۡ عِندِهِۦ فَعُمِّيَتۡ عَلَيۡكُمۡ أَنُلۡزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمۡ لَهَا كَٰرِهُونَ ٢٨

28. Нух1 аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир къавм иманалда ах1иялъулъ ц1акъ сабро гьабулеб буго, ва х1еренго насих1ат гьабун, абулеб буго. **Я дир къавм! Нужеца пикру гьабеха ва дида бице, дун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан бит1араб нухда вугони ва дунгун цадахъ х1акъал х1ужабиги ругони, гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир рахъалъан рах1матлъун дие авараглъиги кьун бугони, цинги гьаб кинабго жо нужеда бихьулеб гьеч1они,**

нужеда бич1улебги гьеч1они, нужер рек1елъ иманалъул нур решт1ун гьеч1ого, **дида кинха к1олеб х1ал гьабун нужеда иман лъезабизе ва нуж дида нахърилълъинаризе?** Гьеб жо дица гьабуларо. Х1ал гьабун иман лъезаби гьеч1о дида т1адаб жо, дун вуго нуж х1ужа далилалдалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялда ах1улев гьесул расул.

وَيَٰقَوۡمِ لَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مَالًاۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِۚ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْۚ إِنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمۡ وَلَٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمۡ قَوۡمٗا تَجۡهَلُونَ ٢٩

29. Я дир къавм! Дица нужедаса боц1имал т1алаб гьабулеб гьеч1огурищ нужехъе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рисалат щвезабуралъухъ. Дие ажро ва ужра кьолевги дир Бет1ергьан Аллагь вуго.

Ва дица цоги чиясдаса гьеб т1алаб гьабуларо. **Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун дида нахърилълъарал муъминзаби рик1к1ад гьарулев чиги гьеч1о дун.**

Мискинал, заг1ипал руго абун гьел муъминзаби дица нахъч1валаро. **Гьел руго жидер Бет1ергьан Аллагьасда данделъизе ругел г1адамал.** Гьесда г1агар гьарун рук1унел, гьев жинда разилъулел. Гьадинал г1адамал кин дица рик1к1ад гьарилел нужер хабаралда рекъон. **Дида нуж рихьулел руго х1акъикъияб жо лъаларел г1адамаллъун.** Нуж руго нужерго г1акълоялда нахърилълъун ругел.

وَيَٰقَوۡمِ مَن يَنصُرُنِي مِنَ ٱللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمۡۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ٣٠

30. Я дир къавм! Нужеца пикро гьабе: щив чи вугев дие квербакъизе к1олев ва дидаса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азаб нахъч1вазе к1олев дица гьел муъминзаби рик1к1адги гьарун дида Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим

бахъараб мехалъ: гьаб жоялъул пикро кин нужеца гьабулареб ва гьелъул ваг1за щай нужей лъугьунареб?

وَلَآ أَقُولُ لَكُمۡ عِندِي خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ وَلَآ أَقُولُ إِنِّي مَلَكٞ وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزۡدَرِيٓ أَعۡيُنُكُمۡ لَن يُؤۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيۡرًاۖ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا فِيٓ أَنفُسِهِمۡ إِنِّيٓ إِذٗا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٣١

31. Дица нужеда абуларо дида аск1ор ругин Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хазинаби, яги дида балъгояб жо лъалинги абуларо. Дица абуларо дун малаик вуго абун. Гьединго дица абуларо гьел нужее ц1акъ берзукълъун рихьун ругел муъминзаби Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее бит1араб нух бихьизабич1ел, лъик1аб г1амал гьабизе жидее тавпикъ гьабич1ел г1адамал ругин абун. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъалев вуго гьел муъминзабазул рек1елъ бугеб иман. Дица гьел муъминзаби Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ т1орит1арал гьеч1о абуни дун вук1уна дица напсалъе зулму гьабурав, г1адамазе х1акъаб гуреб сипат гьабун, гьезие зулму гьабуравги.

قَالُواْ يَٰنُوحُ قَدۡ جَٰدَلۡتَنَا فَأَكۡثَرۡتَ جِدَٰلَنَا فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ٣٢

32. Нух1 аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавмалъ абуна: «Я Нух1, мун нижгун къацандана ва дуца г1емераб хабарги бицана. Нижее гьеб дур хабар ч1алг1ун буго. **Мун вач1а дуца нижее къот1и гьабулеб ва дуца ниж жиндаса х1инкъизарулеб г1азабги бачун, мун бит1араб бицунев ватани, мун авараг вуго абураб раг1иялъулъ» – абун.**

قَالَ إِنَّمَا يَأۡتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ إِن شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعۡجِزِينَ ٣٣

33. Нух1 аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Х1акълъунго гьеб г1азабги бачун Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вач1изе вуго нужеда, гьесие бокьани нужее г1азаб гьабизе. Нужеца т1алаб гьабунин абун яги дица т1алаб гьабунин бач1унаро Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1азаб. **Цинги нуж Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ рорч1изе гьеч1о, нужее г1азаб гьабиялдаса Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ нахъч1вазеги к1оларо нужеда.**

وَلَا يَنفَعُكُمۡ نُصۡحِيٓ إِنۡ أَرَدتُّ أَنۡ أَنصَحَ لَكُمۡ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغۡوِيَكُمۡۚ هُوَ رَبُّكُمۡ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ٣٤

34. Киг1анго дие бокьун бугониги нужее насих1ат гьабизе ва нуж дида нахърилъине, нужее дир насих1аталъ щибго мунпаг1ат гьабуларо, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ нуж къосиналдаго тезе бокьун батани. Жиндир азалияб лъаялдалъун нуж иман лъоларел рук1ин лъан. **Гьев Аллагь вуго нужер Бет1ергьан ва гьесда буго ахираталда**

нужер руссинги.

35. Къурайшиязул капурал г1адамаз абулебищ бугеб гьаб Нух1 аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **къисса Мух1амадица ургъараб жо бугин абун? Дуца гьезда абе: «Гьеб дица ургъун бицунеб жо батани дие бук1ила гьелъул мунагь ва г1азаб.** Нужее гьелдалъун щибго къварилъи бик1ине гьеч1о. **Дунги вац1ц1адав вуго нужеца гьабулеб купру-ширкалдаса»-абун.** Гьелъул г1азаб ва къварилъи нужеего бук1ине буго.

أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ قُلۡ إِنِ ٱفۡتَرَيۡتُهُۥ فَعَلَيَّ إِجۡرَامِي وَأَنَا۠ بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُجۡرِمُونَ ٣٥

36. Нух1 аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан вах1ю гьабуна дуда иман лъезе гьеч1ин, цебего жидеца иман лъурал дагьалго г1адамаз гурони. Дур рак1 къварилъуге ва мун пашман гьавуге гьеб дур къавмалъ гьабулеб квешаб г1амалалъ.**
Дида инкар кквей ва мун гьереси гьави. Дица гьезие жазаъ гьабизе буго гьезул г1амалалда релълъараб.

وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُۥ لَن يُؤۡمِنَ مِن قَوۡمِكَ إِلَّا مَن قَدۡ ءَامَنَ فَلَا تَبۡتَئِسۡ بِمَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ ٣٦

37. Дуца гама гьабе дир балагьиялда ва дир квербакъиялда гъоркь вук1ун, дица дуда вах1ю гьабун лъазабураб х1алалъ. Купру-ширкалда ч1ун жидеца зулму гьабурал г1адамазул х1акъалъулъ дида хит1абги гьабуге. Гьезие шапаг1ат гьаруге ва гьезда рак1 гурх1ун к1алъаге. **Х1акълъунго Дица гьезие г1азаб гьабизе буго ва гьел лъималдалъун гъанкъизаризе руго.**

وَٱصۡنَعِ ٱلۡفُلۡكَ بِأَعۡيُنِنَا وَوَحۡيِنَا وَلَا تُخَٰطِبۡنِي فِي ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ إِنَّهُم مُّغۡرَقُونَ ٣٧

38. Нух1 авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **вук1ана Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда вах1ю гьабураб х1алалъ гама гьабулев. Гьесда аск1оре щун шинахъе гьев махсароде гьавулеллъун гьесул къавмалъул церехъабиги рук1ана.**
Гьез абулеб бук1ана: мун сон нижеда к1алъалев вук1ана мун авараг вугин абун. Жакъа дур ц1улал устар вахъун вуго гурищ?-абун. Цогиги гьез абулаан, гьав г1абдаласда балагье: лъимго гьеч1еб бак1алда гама гьабулев вугин абун. **Нух1 аварагас** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Жакъа нуж ниж махсароде гьарулелллъун ва нижеда т1ад релъанхъулел ругониги, хадур ниж релъанхъизе руго нужеда т1ад, жакъа нуж нижеда т1ад**

وَيَصۡنَعُ ٱلۡفُلۡكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيۡهِ مَلَأٞ مِّن قَوۡمِهِۦ سَخِرُواْ مِنۡهُۚ قَالَ إِن تَسۡخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسۡخَرُ مِنكُمۡ كَمَا تَسۡخَرُونَ ٣٨

релъанхъарал г1адин»- абун.

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾

39. Нужеда нахъа лъазе буго лъидедай бач1уна абун жив г1одовег1ан гьавулеб г1азаб ва абадиябго г1азабги лъидадай решт1унеб абун.

Дунялалул г1азаб щун гьелъ г1одорег1ан гьарила нуж, ахираталда абадияб жужах1алъул г1азабги буго нужеда т1адго бук1ине бугеб.

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾

40. Нух1ил къавм гьалаг гьабизе дир амру бач1араб мехалъ ва гьезул ц1а бакулеб гьаситоялдаса къват1ибе лъимги ч1ваххараб мехалъ. Г1алимзабаца абуна: гьаб гьаситоялдаса къват1ибе лъим бакки бук1ана Нух1 аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ г1аламат Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ т1упаналдалъун гьеб къавм гьалаг гьабизе бай бихьиялъе.

Мунтахаб абулеб тафсиралда абуна: гьалделеб, полоп бан гьалаглъун бач1унеб лъим ракьалдаса къват1иб баккараб мехалъ абун. Цогиги маг1на гьабуна: ракьалда т1ад лъел иццал раккараб мехалъ, гьеб лъим ц1а бакулеб гьаситоялдаса къват1ибги баккараб мехалъ абун.

Дица Нух1 аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Дуца гьеб гамаялда т1ад рек1инабе щибаб рух1 ч1аголъиялдаса цо бихьинаб цо ц1уяб к1иго жо. Дур агьло-хъизанги рек1инабе гамида, жив капурав вук1ин лъалев «Канг1ан» абулев васги гьесул «Ваг1илат» абулей ч1ужуги рек1инаруге. Цогидал Аллагьасда иман лъун дуда нахърилълъарал муъминзабиги рек1инаре гьеб гамида»-абун. Г1емераб заманаялъ жинца гьеб къавм иман лъеялда ах1араб мехалъги **ц1акъго дагьал г1адамаз гурони иман лъун бук1инч1о Нух1 аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ .**

Ич1нусиялда к1икъоялда анц1го соналъ Нух1 аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялда ах1араб мехалъ иман лъурал г1адамазул къадар нусго чиясда бахун бук1инч1о. Г1алимзабазул хилап буго: анц1го чи вук1ана, лъабкъоялда анц1ила к1иго чи вук1ана, ункъого чи вук1ана абун.

۞ وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْر۪ىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾

41. Нух1 аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Нуж гьаб гамида т1ад рек1а Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1арги бахъун. Аллагьасул ц1аралдалъун хьвадизе буго гьаб гама лъималда т1ад ва гьесул ц1аралдалъун ч1езе буго жиб ч1араб

бак1алдаги»-абун. Х1акълъунго дир Бет1ергьан Аллагь жидеца мунагьазда рак1 бух1ун тавбо гьабуразул тавбо къабул гьабулев вуго ва муъминзабазда жив гурх1улевги вуго.

Цинги Бет1ергьан Аллагьас зодисан ц1ад чвахизабуна, нахъаса къот1иго гьеч1еб х1алалъ, ракьалдаса г1орал лъаралги ч1вахизаруна, кинабго ракьул гьумер лъималъ бахчун гама лъеда т1ад босизег1ан. Гамида т1ад рек1арал г1адамал ва рух1ч1аголъаби хут1изег1ан цогидаб жоги лъималда жаниб ккун гъанкъана.

Жинда Аллагь разилъаяй Г1аишатидаса бицараб х1адисалда буго: *«Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *капурзабазда гурх1улев вук1аравани гьеб къоялъ гьит1инаб лъимералъул эбелалда гурх1изе вук1ана»*-абун. Имам Загьабияс гьаб х1адис заг1ип гьабуна.

Гьеб лъимерги кодоб ккун лъималдаса лъутун, борхатаб бак1 ц1ехон ёртанхъилей йик1ана гьей. Ахирги гьей гъанкъизе лъугьиндал, к1иябго квер эхеде бит1ун лъимер бет1ералда т1аде борхана.

Жиндир гурх1ел, ц1об, рах1моялъе г1орхъи гьеч1ев, жиндир сабро гучав вуго Бет1ергьан Аллагь. Киниги цо амру т1убазабизе х1укму гьабураб мехалъ, гьеб амруялъе щибго нахъбахъи ва хисизаби бук1уларо.

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَٰبُنَيَّ ٱرْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾

42. Цинги гьеб гама лъималда т1ад хьвадулеб бук1ана ва гьеб лъималъул карачелалги муг1рул г1адин к1одолъун рихьулел рук1ана.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1унун, гьес хьвадизабулеб бук1ана гама, гуребани гьеб ц1унизе к1олеб щибго жо бук1инароан ва гьел карачелаз жибги бегизабилаан. **Цинги Нух1 авараг** عَلَيْهِ السَّلَامُ **жиндир васасда ах1дана:** гьев Канг1ан гамида рек1унездаги валагьун довег1ан къан ч1ун вук1ана: **Я дир вас! Мунги рек1а нижгун цадахъ гьаб гамида.** Дуца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъе. **Ва мун гьеб капураб къавмгун цадахъ ч1оге»-абун.** Гьелгун цадахъ мунги гъанкъизавула Аллагьас-абун.

قَالَ سَـَٔاوِيٓ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ ٱلْمَآءِ قَالَ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾

43. Канг1аница абуна: «Дун маг1арде т1аде вахине вуго ва гьеб мег1ералъ ц1унизе вуго дун гьеб лъималъ гъанкъиялдаса»-абун.

Аллагьасул азалияб х1укмуялдаго жив къосаравлъун вугев, жинца иман лъолареввлъун вук1арав Канг1анида инсул гурх1елалъул гьаракь рат1ич1о ва жинда сверухъ лъугьунеб

жоялъул пикру гьабич1о.
Нух1ица абуна: «Жакъа гьаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялдаса хвасарлъулев чи вук1ине гьеч1о, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда гурх1ун гьес хвасар гьавурав чи гурони»-абун. Цинги Нух1 аварагасдаги عَلَيْهِ السَّلَامُ гьесул васасдаги гьоркьор лъималъул карачелал лъугьана ва гьев васги жал гъанкъарал г1адамалгун цадахъ хут1ана.
Г1алимзабаца абуна: К1икъого сордокъоялъ ч1еч1ого чвахана зодисан лъим. Киналго муг1рулги лъималда гъокь ккана. Гьаб х1алалъ нусго къо яги жегиги ц1ик1ун заман ана.

44. Цинги Бет1ергьан Аллагьас ракьалда амру гьабуна дуца дур гьумералда т1ад бугеб лъим дур чохьониб буссинабеян абун.

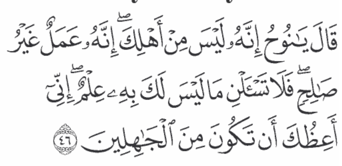
وَقِيلَ يَٰٓأَرۡضُ ٱبۡلَعِي مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقۡلِعِي وَغِيضَ ٱلۡمَآءُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ وَٱسۡتَوَتۡ عَلَى ٱلۡجُودِيِّۖ وَقِيلَ بُعۡدٗا لِّلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾

Ракь бихъ-бихъун гьеб лъимги г1одоб ун ракьалдаса т1аг1ана. **Зобалдаги амру гьабуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1ц1ад бач1ого ч1а абун. Ракьалдаса лъимги т1аг1ана ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруги т1убана.** Гамида т1ад рек1ун рук1арал г1адамал гъанкъиялдаса хвасарлъана ва цогидаб кинабго жо гъанкъун т1аг1ана.
Гьеб гамаги Жуди абулеб мег1ералда т1ад ч1ч1ана. Мавсал абулеб бак1алда аск1об буго гьеб мег1ер. Цоги г1алимзабаз абуна: Т1ур мег1ералда ч1ч1ана абун. Хадусел умматазе ваг1залъун г1емераб мехалъ гьеб гамил хут1елалги рук1ана маг1арда т1ад. Берда бихьулеб бак1алдацин лъимги гьеч1еб борхатаб маг1арда т1ад ч1ун бугеб гама бихьарав чиясе пикру гьабизе рес бук1ана гьеб Аллагьасул х1ал к1олъиялъул г1аламат бук1иналда.
Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан купру-ширкалдалъун жидеца зулму гьабун рук1арал г1адамаздаги абуна: «Нуж Аллагьасул рах1маталдаса рик1к1ад гьарурал руго»-абун. Дунялалда т1упан т1ун гъанкъизари гуребги, ахираталда абадияб жужах1алъул г1азабги бук1ине буго нужее абун.

45. Гьанжеги Нух1 аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир вас Канг1ан рак1алда щвана. **Ва гьев жиндир Бет1ергьанасда дуг1а гьабун ах1ана, ва жинцаги абуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь! Хъакълъунго гьев васги дир агьлуялдаса вуго. Дуца дие гьабураб къот1иги х1акъаб къот1и буго:** «Мунги дур агьлоги гъанкъиялдаса хвасар гьарила» абураб, яги ахираталъул г1азабалдаса хвасар гьарила

وَنَادَىٰ نُوحٞ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ٱبۡنِي مِنۡ أَهۡلِي وَإِنَّ وَعۡدَكَ ٱلۡحَقُّ وَأَنتَ أَحۡكَمُ ٱلۡحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾

абураб. **Ва мунги ц1акъ г1адло бит1арав х1аким вуго»-абун.**



46. Аллагьас ﷻ гьесие жаваб гьабуна: «Я Нух1 гьев вас дур агьлуялдаса гьеч1о. Иман лъеч1ев чи муъминчиясул агьлуялдаса вук1уларо ва гьел ахираталда цо бак1алда руссунаро. Дица дуе къот1и гьабун бук1ана дур агьлуялъул иман лъурал г1адамал хвасар гьаризе. Гьеб дир къот1иги дица т1убазабуна. **Гьев васас гьабураб г1амалги квешаб г1амал буго.** Иман лъеч1ого ч1ейи ц1акъ квешаб г1амал гьеч1ишха? **Дуца дида гьаруге дуда жиндир х1акъикъат лъалареб жо. Дица мун кант1изавулев вуго ва дуе насих1ат гьабулеб буго мун цогидал жагьилал г1адамазда релълъун вук1унгут1изе»-абун.**

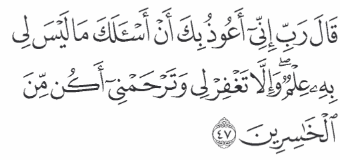
Гьев Канг1анил х1акъалъулъ тафсир гьабулел г1алимазабаца г1емер бат1ияб хабар бицун буго, гьесул квешаб г1амал щиб бук1араб абураб бак1алда. Цоги маг1на гьабуна: «Гьев Канг1ан хвасар гьаве абун гьари буго лъик1аб гьеч1еб г1амал» абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Т1адег1анав Аллагьас гьев вас дур агьлуялдаса гьеч1о»- абураб раг1иялъул маг1на буго гьев мумъинчи гьеч1о абураб. Циниги аварагасул ч1ужу зина гьабурай йик1инч1о. Цо-цо г1алимзабаз абураб раг1и, гьев Канг1ан Нух1ил вас вук1инч1о, гьев цоги чиясе гьавурав, Нух1ица хьихьарав вук1анаян абун, гьаб раг1и бит1араб гьеч1о.

Гьаб мекъаб пикруялда цо-цо г1алимзаби ине гьарураб раг1и буго сурату Тах1рималда: «Нух1илги Лут1илги ч1ужуялъ гьев к1иясего хиянат гьабуна» – абураб раг1и. Гьаб хиянаталъул маг1на буго гьей к1ияйго ч1ужуялъ Аллагьасда ﷻ иман лъеч1о, жал аварагзабазул عَلَيۡهِمُ السَّلَامُ руччаби рук1аниги абураб. Лут1ил ч1ужуялъул хиянат бук1ана жидехъе гьалбал рач1араб мехалъ гьеб хабар квешаб къавмалда бицин. Нух1ил ч1ужуялъул хиянат бук1ана дир рос г1адаллъун вуго аби ва цониги чияс Нух1ида иман лъураб мехалъ гьеб хабар квешаб къавмалда бици.

Т1адег1анав Аллагьас халкъалда дин малъизе рит1арал аварагзаби عَلَيۡهِمُ السَّلَامُ ва гьезул хъизан-лъимал г1адамазда гьоркьор къабих1аблъун рик1унеб г1амал гьабулел рук1ана абураб пикру инсанасулъ бижиго гьев инсан диналъул к1вар гьабуларев вук1иналъе г1аламат буго. Инсан муъминав вук1ин яги капурав вук1ин жиндир рек1ел ч1еялда бараб жо бугелъул, гьеб г1адамазда гьоркьоб къабих1аб ишлъун рик1унаро.

Жиндир напсалъул къадроялда хурхараб зина г1адаб, ц1огь г1адаб жо къабих1аблъун рик1к1уна ва гьелдалъун инсанасул къадроги хола.



47. Нух1 аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я дир Бет1ергьан! Х1акълъунго Дица дудалъун ц1уни гьарулеб буго дица дуда гьариялдаса дида жиндир х1акъикъат лъалареб жо. Дуца дир мунагьал чурич1они ва мун дидаги гурх1ич1они дун вук1уна, Бет1ергьан, ц1акъ ахираталъе ч1орого хут1арал г1адамаздаса»-абун.**

قِيلَ يَٰنُوحُ ٱهْبِطْ بِسَلَٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكَٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ ۚ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ٤٨

48. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан Нух1 аварагасда** عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **амру гьабуна: мун ракьалда решт1а дир рахъалъан дуе божи ва сахлъи бугевлъун. Дуда ва мунгун цадахъ ругел муъминзабазда дир баракатги бук1ун.** Гьел муъминзабазул иман лъураб зурриялдаги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ салам ва баракат буго ахир къиямасеб къоялда щвезег1ан. **Дур умматаздаса цо къавм бук1ина дица жидее дунялалъул рукъоб боц1и-мал кьун хьихьун рук1унел, ахираталда жидеда жинца унтизе гьабулеб г1азабги щолел.** Гьел руго Нух1ил зурриялъул киналго капурал г1адамал.

تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَٰذَا ۖ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ ٱلْعَٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ٤٩

49. Гьал гьаибал (ццебе заманаялъул) **харбал руго Мух1аммад, дица дуда вах1ю гьарун рицунел. Мунги ва дур къавмги рук1инч1о нужеда гьал хабарал лъалеллъун, дица нужее гьел баян гьарилелде ццерехун. Маккаялъул мушриказдаса дуде щолеб къварилъиялда дуца сабро гьабе ва исламияб диналда халкъ ах1е кинабго х1алалъулъ. Х1акълъунго жиб беццараб, лъик1аб ахир бук1уна Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъун, гьесие мут1иг1лъун хьвадулел г1адамазул.**

Жинда Аллагьасул салам лъеяв Нух1 аварагасул къиссаялъулъ дуе мисал буго къварилъиялда сабро гьабиялъул ва диналда халкъ ах1иялда т1ад ч1еялъулги.

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ٥٠

50. Г1адил къавмалдаги вит1ана дица авараглъун жидерго чи Гьуд. Гьев Гьуд аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Я дир къавм! Нужеца лагълъи гьабе цох1о Аллагьасе**

ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ. Нужее гьеч1о гьев Аллагь ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ гурев цоги жиндие г1ибадат гьабизе бегьулев чи. Нужеца Аллагь ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ гуресе г1ибадат гьабун гьесде ширк гьабураб мехалъ нуж рук1уна гьереси чаг1и. Нужер г1ибадатги г1ададисеб бук1уна»**-абун.**

يَٰقَوۡمِ لَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًاۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِي فَطَرَنِيٓۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ٥١

51. Я дир къавм! Дица нужедаса ажро т1алаб гьабулеб гьеч1о нужехъе Аллагьасул ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ рисалат щвезабиялда данде. Дие ажро ва кири буго жинца дун вижарав ва хьихьулев Аллагьасдаса ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ. Гьеб жо нужеда кин бич1ч1улареб ва нужеца иманги щай лъолареб.

Нужедаса щибго ужра-мухьги т1алаб гьабич1ого нужеего лъик1аб жоялда ах1улев чи нужее насих1ат гьабулев чи вук1ин лъазе ккеларищ нужеда.

وَيَٰقَوۡمِ ٱسۡتَغۡفِرُواْ رَبَّكُمۡ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيۡهِ يُرۡسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيۡكُم مِّدۡرَارٗا وَيَزِدۡكُمۡ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمۡ وَلَا تَتَوَلَّوۡاْ مُجۡرِمِينَ ٥٢

52. Я дир къавм! Аллагьасда ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ нужедаса ккараб купру-ширкалъул мунагьал рахчи т1алаб гьабе, цинги нуж тавбо гьабун гьесие г1ибадат гьабиялда русса ва цох1о Аллагьасе ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ мут1иг1лъун, гьесие т1аг1ат бац1ад гьабун хьваде. Гьадин иманалда ва г1ибадаталда нуж хьвадани Аллагьас ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ нужее зодиса баракат бугеб ц1ад базе буго»-абун.

Г1адилал абулеб къавм лъабго соналъ ц1ад бач1ого, хур-хер бижич1ого, ракъун, гьалаглъиялда г1агарлъун рук1ана. Гьуд аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьезда амру гьабуна мунагьал рахчи т1алаб гьабе ва тавбо гьабе абун. Гьаб к1иябго жо буго Аллагь ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ гурх1иялъе ва ц1ад баялъе сабаб. Гьаб г1амал гьабураб мехалъ Аллагьас ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ жидее ц1ад базе буго абун къот1иги гьабуна. **Аллагьас ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ ц1ик1к1инабизе буго нужер къуваталда т1ад цогиги къуват.** Нужер къадроги к1одо гьабила, черхалъул гучги г1емер гьабула. Гьел Г1адилал жидер черх кутакаб, къуват ц1ик1араб къавм бук1ана, гьелдаса ч1ух1ун жидецаги абун бук1ана: «Нижедаса къуватав щив вугев»-абун. **Нуж мугъ бан руссуге дица жинда ах1улеб Аллагьасул ﺟﻞَّ ﺟَﻼﻟُﻪُ х1акъаб диналдасан ва нужерго купру-ширкалда рук1унге!»-абун.**

قَالُواْ يَٰهُودُ مَا جِئۡتَنَا بِبَيِّنَةٖ وَمَا نَحۡنُ بِتَارِكِيٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوۡلِكَ وَمَا نَحۡنُ لَكَ بِمُؤۡمِنِينَ ٥٣

53. Гьудил къавмалъ абуна: «Я Гьуд! Мун нижехъе вач1инч1о баянаб х1ужаялдалъун мун аварав вук1иналда. Нижеца нижер алагьзабазе лагълъи гьаби тезе гьеч1о гьеб дуца бицараб

жоялъе г1оло. Дуда иман лъун мун рит1ухъги гьавиларо нижеца»-абун.

إِن نَّقُولُ إِلَّا ٱعْتَرَىٰكَ بَعْضُ ءَالِهَتِنَا بِسُوٓءٍ ۗ قَالَ إِنِّىٓ أُشْهِدُ ٱللَّهَ وَٱشْهَدُوٓا۟ أَنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾

54. Нижеда рак1алда кколеб буго дуе зарал гьабун бугин нижер алагьзабаз. Гьезда мун к1алъадалго, ниж гьезие г1ибадат гьабиялдаса дуца нахъеги ч1вадал, нижер алагьзабаз мун женаз ккурав г1адин г1адал гьавун вугин абун.

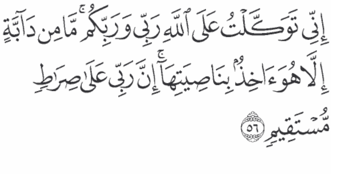
Гьудил къавмалъул гьал раг1абаз нилъее баян гьабулеб буго гьел ц1акъ рак1 беццал, г1амал к1удиял, ах1макъал г1адамал рук1ин. Иман лъезе, насих1ат босизе къасдго гьабуларел, жидер хъанчаз хайир ва зарал гьабулин абун божулел.

Гьудица абуна: «Дица Аллагь جَلَّجَلَالُهُ нуг1лъун ч1езавулев вуго нужеда дица насих1ат гьабиялъе ва Аллагьасул амруялда нахъвилълъун нуж Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат гьабиялда ах1иялъе. Дица нужги нуг1лъи гьабизе ах1улел руго дица нужгун цадахъги лъугьун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабич1о»-абун.

مِن دُونِهِۦ ۖ فَكِيدُونِى جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾

55. Дун вац1ц1адав вуго гьеб ширк гьабиялдаса. Нужер х1ал к1олеб батани киналго цадахъ лъугьун дие х1ила ва макро гьабе дун гьалаг гьавизе ва гьеб иш нужеца нахъбахъун тоге»-абун.

Абусаг1удица абуна: гьаб ц1акъ к1удияб муг1жизат буго Гьуд аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ бугеб. Жив цох1ого вугев чияс гьедиг1анго къуватал, гучал чаг1и ах1улел руго нужги, нужер хъанчалги цадахъ лъугьун дие х1илла-макро гьабе абун. Гьезул алагьзабадаги г1айиб ч1валеб буго, гьездаги вагъун к1алъалев вуго, цингиги гьеб къавмалда к1олеб гьеч1о Гьуд аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ щибго зарал гьабизе. Гьаб буго Гьуд аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ божиялъул ва гьесда таваккал т1амиялъул камиллъи.



56. Х1акъълъунго Дица таваккал т1амун буго дир Бет1ергьан Аллагьасда, гьев вуго дирги нужерги Бет1ергьан. Гьесда кодоб буго кинабго жоялъул ихтияр. **Ракьалда т1ад цох1о рух1ч1аголъи гьеч1о гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие квегъараб бук1ун гурони. Х1акъълъунго дир Бет1ергьан Аллагь г1адилав хан вуго, жиндир х1укму бит1аравги вуго.** Жинца лъик1лъи гьабурасе ва квешлъи гьабурасе щивасда рекъараб жазаъ гьабулевги вуго.



57. Гьаб дир ах1иялдаса руссун, иман

وَيَسۡتَخۡلِفُ رَبِّي قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٍ حَفِيظٞ ٥٧

лъезе ч1ух1ун нуж ч1ани, гьелъул дие щибго къварилъи, зарал гьеч1о. Дица нужехъе щвезабуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **дун жиб босун вит1араб рисалат. Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужги гьалаг гьарун нужер бак1алда цоги къавм бижула. Нужеца ширк гьабун, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **цо гьавич1ого ч1ун гьесие щибго зарал гьабуларо.**

Гьеб киналъулго зарал ва къварилъи нужеего бук1ине буго. **Х1акълъунго дир Бет1ергьан жинца кинабго жо ц1унулев, гьелъул тадбир гьабулев вуго.** Нужер макроялдаса дунги ц1унизе вуго дир Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ.

وَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا نَجَّيۡنَا هُودٗا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا وَنَجَّيۡنَٰهُم مِّنۡ عَذَابٍ غَلِيظٖ ٥٨

58. Гьеб Гьудил къавмалъе г1азаб гьабизе бугеб дир амру т1аде щвараб мехалъ дица Гьуд авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **ва гьесда цадахъ ругел муъминзаби хвасар гьаруна дир ц1об-рах1маталдалъун. Ва дица гьел хвасар гьаруна ц1акъ гучаб, сог1аб г1азабалдаса.**

Гьезие г1азаб гьабуна кутакаб гьуриялдалъун: гьезул минабиги риххизарулеб, ракьалда т1ад щибго ч1агояб жо толареб. Гьел капурзабазул мег1ер к1алалдаса жаниб лъугьун, нахъияб рахъалдса къват1ибе бач1унеб бук1ана гьеб гьури. Гьедин гьалаг гьарун, кьолболъан рахъун г1одоре рехарал гьут1бузда релъун рук1ана гьезул къаркъалаби.

وَتِلۡكَ عَادٞۖ جَحَدُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ وَعَصَوۡاْ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَمۡرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٖ ٥٩

59. Гьал руго Г1а́дилал, жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккурал, гьесул аварагзаби** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **ва муг1жизатал гьереси гьарурал. Жалги нахърилълъун рук1арал киналниги г1асиял, залимал, пасикъал церехъабазда.**

Ц1акъ ч1ух1ун, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ данде ч1ун рук1арал, жидер купру ва х1ал хъублъи г1орхъолъан ун рук1арал.

Гьал г1адамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1акъ бигьаго гьалаг гьаруна: кьабулеб, бух1улеб, къот1улеб жого гьеч1ого цох1о гьуриги т1аде биччан гьот1ол т1анхал г1адин эхедеги росун г1одоре реххана, т1ок1ал т1адеги рахъич1о. Жидер къуватаб къаркъалаялда божун рук1арал гьезие данде рагъ гьабизе рес гьеч1еб, жидер щибго хъатбай бук1унареб гьорол г1азаб гьабуна. Ц1акъ к1удияб х1икмат буго гьаб пикру гьабурав чиясе.

وَأُتۡبِعُواْ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا لَعۡنَةٗ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ أَلَآ إِنَّ عَادٗا كَفَرُواْ رَبَّهُمۡۗ أَلَا بُعۡدٗا لِّعَادٖ قَوۡمِ هُودٖ ٦٠

60. Гьаб дунялалдаго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **лаг1нат щвана гьезда:** Аллагьас жиндир рах1маталдаса рик1к1ад

гьаруна. **Къиямасеб къоялъги буго гьезие лаг1нат.**
Абадияб жужах1 буго, г1азабалъул рукъалъун жиб бугеб. **Гьаб Г1а́дил къавм Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккун ч1ана. Аллагьас жиндир рах1маталдаса ц1акъ рик1к1адги гьаруна Гьудил къавмлъун ругел г1адамал.**

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًاۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَٱسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَٱسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِۚ إِنَّ رَبِّى قَرِيبٌ مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾

61. Самудияздаги вит1ана жидедаго гьоркьоса чи Ссалих1 авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ**. Гьес абуна: «Я дир къавм! Нужеца лагълъи гьабе ц1ох1о Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ**. Нужее цоги Аллагь гьеч1о цох1о гьев гурев, жиндие лагълъи гьабизе бегьулев.**
Ва жинца нужее лъик1лъиниги, квешлъиниги гьабулев. **Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинца нуж рижарав ва гьаб ракьалда т1ад г1умру гьабизе риччарав,** гьеб г1умру гьабиялъе киналго сабабалги рекъезарун. **Гьанжелъизег1ан нужеца купро-ширк гьабиялдаса т1аса лъугьинги гьаре гьев Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ**, цинги тавбо гьабун, Аллагь разилъи т1алаб гьабун хьваде. Х1акълъунго дир Бет1ергьан Аллагь жиндир гурх1ел-рах1маталдалъун лагъзадерида г1агарда вуго, гьезул дуг1аялъе жаваб кьолев, гьезул тавбо къабул гьабулев вуго»-абун.**

قَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَآۖ أَتَنْهَىٰنَآ أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾

62. Къавмалъ жаваб гьабуна: «Я Ссалих1! Дуца гьеб хабар бициналда цеве мун вук1ана нижее мун вокьулев ва мун нижер сайидлъун (к1удияв, хан) **вук1ине нижее бокьарав чи.** Амма гьанже ниж г1ажаиблъана дур хабаралдаса. **Дуца ниж гьукъулелищ ругел нижер умумуз жидее г1ибадат гьабурал хъанчазе нижеца лагълъи гьабиялдасан? Ниж ц1акъ щакдаризарулел руго дур хабаралъ ва ниж божулел гьеч1о дуца цох1о Аллагьасе лагълъи гьабе абураб жо бит1араб бук1иналда»-абун.**

قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَءَاتَىٰنِى مِنْهُ رَحْمَةً فَمَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُۥۖ فَمَا تَزِيدُونَنِى غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾

63. Ссалих1ица абуна: «Я дир къавм! Нужеца пикро гьабе, цинги нужеца дида бице: гьаб дица бицунеб жоялъулъ дун рит1ухъавги вук1аго гьелъие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан х1ужа-далилги бук1ун, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дие к1удияб рах1матги кьун бук1ун, дун авараглъун гьавун,- гьаб кинабго иш гьадин бук1аго дун Бет1ергьан Аллагьасда г1асилъани ва гьесул амруялда нахъ**

вилълъинч1она, щивха вук1инев дие квербакъулев ва дидаса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **г1азаб нахъч1валев чи»-абун. Нужеда т1адги рекъон нужеда цадахъ ч1ч1ани, дун ц1акъ ч1ового хут1арав, дир кинабго г1амал г1адада хварав чи вук1уна.** Нужеца дун сайидлъун гьавиялъги дие щибго хайир гьабизе гьеч1о.

وَيَٰقَوۡمِ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمۡ ءَايَةٗۖ فَذَرُوهَا تَأۡكُلۡ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ فَيَأۡخُذَكُمۡ عَذَابٞ قَرِيبٞ ٦٤

64. Я дир къавм! Гьаб варани буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее кьурулъан къват1ибе бахъизабураб **дун авараг вук1ин рит1ухъ гьабулеб муг1жизатлъун. Нужеца гьеб варани Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ракьалда т1ад жиндиего бокьараб бак1алда хьвадун, бокьараб бак1алдаса хер кванан эркенго те, гьелъие щибго заралги гьабуге. Гьаб амру нужеца хвезабуни нужеда гьаб дунялалдаго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **г1азаб щвезе буго»-абун.**

فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُواْ فِي دَارِكُمۡ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٖۖ ذَٰلِكَ وَعۡدٌ غَيۡرُ مَكۡذُوبٖ ٦٥

65. Ссалих1ил къавмалъ гьаб амру хвезабуна ва варани хъуна. Цинги гьезда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **рахъалъан абуна: «Гьанже нужеца лъабго къоялъ мунпаг1ат босе гьаб дунялалъул ч1аголъиядаса. Цинги нужее х1акълъизе буго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **х1акъаб къот1и, ва гьаб гьересияб гуреб хабар буго»-абун.**

فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا نَجَّيۡنَا صَٰلِحٗا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا وَمِنۡ خِزۡيِ يَوۡمِئِذٍۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ ٦٦

66. Цинги дица къавм гьалаг гьабизе къот1и гьабураб г1уж т1аде щвараб мехалъ, дица Ссалих1 авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **ва гьесда цадахъ рук1арал муъминзаби Дир ц1об-рах1маталдалъун хвасар гьаруна, гьеб къоялъул жинца инжит гьарулеб г1азабалдаса. Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь вуго гуч бергьарав, жиндир т1адег1анлъи ва къадро к1удияв.**

وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيۡحَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ ٦٧

67. Гьеб къосараб, зулмуяб къавм цо гучаб гьаракьалъул г1азабалдалъун гьалаг гьаруна. Жидерго росабалъ ва рукъзабахъ гьелги лъуна хун г1одор ккараллъун. Гьел ругеб бак1алдаго рак1 бихъун хвана.

كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ أَلَآ إِنَّ ثَمُودَاْ كَفَرُواْ رَبَّهُمۡۗ أَلَا بُعۡدٗا لِّثَمُودَ ٦٨

68. Сон (араб къоялъ) жал ч1агого рук1инч1ел г1адин, сас-мах1 т1аг1ун, авалавги ахиравги т1аг1ана. Гьаб Самудиязул къавм Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **инкар**

ккураб бук1ана ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел жиндир рах1маталдаса рик1ад гьаруна.
Ц1акъ к1удияб гьалаглъи, г1одобег1анлъи ва лаг1нат буго гьеб Ссалих1ил къавмалда.

وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوا۟ سَلَـٰمًا قَالَ سَلَـٰمٌ فَمَا لَبِثَ أَن جَآءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾

69. Жинда свалат салам лъеяв **Ибрагьим аварагасухъе дир расулал рач1ана гьесие рохалил хабарги босун ва гьез абуна: дуе салам буго, ниж дуе зарлалъе ругел гьеч1о, дуе лъик1аб хабаргун рач1арал руго. Ибрагьимицаги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна нужееги буго салам абун. Цинги гьел расулазе хъулухъ гьабун хехго кьарияб бече хъун, гьелъул гьан бежун ццебе лъуна.**
Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ х1айванал рук1иналъ хъуна гьеб бече, гьелъул гьанги гъаситоялде жаниб баг1арлъизег1ан роркьизарурал ганч1азда лъун бежараб, жиндир беэнлъиги т1инк1улеб гьан бук1ана. «Алмисбах1ул мунуралда» абун буго: бежараб бачил гьан ццебе лъедалго гьалбал гьелда квер бегьич1ого ч1ч1ана. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ щай нужеца гьеб т1аг1ам кваналаребан абидал, гьез абуна нижее гьебгун цадахъ кваналеб жо бокьун буго абун. Ибрагьимица абуна гьебгун цадахъ кваналеб жо буго авалалда бисмиллагь аби, ва ахиралда алх1амдулиллагь аби абун. Цинги Жабраил малаикас Микаилиде абуна: «Вук1унги вуго гьав Ибрагьим Халилуллагь»-абун. Ай Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьудул абун жинда ц1ар лъезе мустах1икъав вук1ун вуго Ибрагьим абураб маг1на буго гьаб раг1иялъул.

فَلَمَّا رَءَآ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا۟ لَا تَخَفْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾

70. Цинги гьел расулаз гьаналда кверго бегьулеб бихьич1еб мехалъ ва гьезул т1абиг1ат-г1амалги ц1акъго бат1ияб бихьидал, Ибарагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ рек1елъ щаклъи ва х1инкъи рехана.
Г1арабиязул г1адат бук1ана т1ад вач1арав гьоболас т1аг1ам кванач1еб мехалъ гьев цо квешлъиялъе вач1арав чи вугин х1исаб гьабулеб. **Гьел расулаз абуна: мун х1инкъуге: «Ниж руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Лут1ил къавмалъухъе рит1арал малаикзаби гьеб къавм гьалаг гьабизе»-абун.** Цо г1алимзабаз абуна: гьел Жабраил, Микаил, Исраил малаиказаби рук1ана абун. Цогидаз абуна: гьезул анц1ила цо чи вук1ана ц1акъ гьумер берцинал г1олохъабазул сипаталда абун.

وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَـٰهَا بِإِسْحَـٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَـٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾

71. Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ч1ужу Сарат йик1ана гьездаса рик1к1ад гьеч1ого, гьезул хабар раг1улеб бак1алда,

гьезие хъулухъ гьабизе ч1ун, ва Лут1ил къавм гьалаг гьабизе буго абидалго гьей ёххана гьеб квешаб къавм т1асан ине бокьун ва жий разилъун хьимана (елъана). Дица гьелда рохел бицана гьел малаикзабазул мац1алдалъун дуе Исх1акъ абун ц1ар лъезе вас гьавизе вуго абун, цинги гьев Исх1акъ гьавун хадувги гьесие Яг1къуб абун ц1ар лъурав васги гьавизе вуго абун.

قَالَتۡ يَٰوَيۡلَتَىٰٓ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٞ وَهَٰذَا بَعۡلِي شَيۡخًاۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيۡءٌ عَجِيبٞ ﴿٧٢﴾

72. Гьей Сарат ц1акъ г1ажаиблъун, божич1ого лъугьана ва гьелъ абуна: «Вай дир г1ажаиблъи ва х1айранлъи! Дица лъимер кин гьабилеб херлъун, к1одолъун йигей, цох1о лъимерги гьабич1ей ч1ужуялъ, гьав дир росги ц1акъго херав чи вуго. Х1акълъунго Гьаб жинда г1ажаиблъи гьабизе ккараб иш буго»-абун.

Г1адаталдаги данде кколеб гьеч1о, г1акълуялда рекъараб гьеч1о гьал г1адамаз бицунеб хабар абун г1ажаиблъана Сарат. Жегиги г1ажаибаб бук1инарищха гьев вас гьави гурев гьесиеги вас гьавизе вук1ин бицинги ва гьеб амру х1акъикъаталда рит1ухълъун бихьиги.

Г1алимзабаз абуна: гьеб мехалъ Саратил нусго г1агарун сон бук1ана ва Ибрагьим аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ нусиялда къого сон бук1ана. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1ал к1олъиялдалъун гьезие вас гьавуна Исх1акъ абун жинда ц1ар лъурав. Гьасдаса ццеве Ибрагьим аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Гьажар абурай гъарабашалъ цоги вас гьавуна Исмаг1ил абун жинда ц1ар лъурав. Исх1акъил лъимал ва зурият буго киналго ягьудиял, Исмаг1илил насло буго г1арабиял.

قَالُوٓاْ أَتَعۡجَبِينَ مِنۡ أَمۡرِ ٱللَّهِۖ رَحۡمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيۡكُمۡ أَهۡلَ ٱلۡبَيۡتِۚ إِنَّهُۥ حَمِيدٞ مَّجِيدٞ ﴿٧٣﴾

73. Малаикзабаца абуна: мун г1ажаиблъулейищ йигей Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялда. Гьеб г1ажаиблъизе ккараб жо гьеч1о. Т1адег1анав Аллагь ц1акъ къудрат ва гуч к1удияв вуго ва нужее лъимер гьаби щибго г1адат бихъараб ва г1акълуялъ босулареб жо гьеч1о. **Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рах1мат ва баракат лъеги нужеда я Ибрагьим аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ агьлу! Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жив веццизе мустах1икъав, жиндир къимат, къадро к1удияв хан.** Нужецаги гьев Аллагьасе рецц гьабе ва гьев к1одо гьаве я гьаб исламияб уммат!

Тафсир гьабурал г1алимазабаз цоги маг1на гьабуна гьаб аяталда жаниб бугеб «فَضَحِكَتۡ» абураб раг1иялъе: гьей Саратида х1айиз бач1ана гьей яхъунч1ун йигеб бак1алда (как хут1ана, менструация). Гьелда цебего к1очон бук1ана х1айз бач1иги, цогидабги руччабазул х1ал, гьей

к1одолъун херлъун йик1идал. Гьеб ишалда Сарат г1ажаиблъидал, гьелда рохел бицана гьеб г1аламат бугин дуе лъимер лъугьизе бук1иналъе абун. Цинги гьей ц1акъго г1ажаиблъана: г1умруялъ цох1о лъимер гьабич1ей дица гьанжейищ лъимер гьабулеб гьав нусиялда къого сон барав росасдаса абун. Хадуб гьелда абуна: мун г1ажаиблъуге! Т1адег1анав Аллагь ц1акъ х1алк1олъи гучав хан вуго, гьесда к1ола жиндие бокьараб жо бокьараб мехалъ ва бокьораб х1алалъ гьабизе абун.

Гьединго «Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ рек1елъ х1инкъи рехана» абураб раг1иялъе тафсир гьабуна: Ибарагьим аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ лъана гьел малаикзаби рук1ин ва жив х1инкъана жинда г1айиб ккун жиндие г1азаб гьабизе, яги жиндир къавмалъе г1азаб гьабизе рач1ун ратила гьел абун. Малаикзабаца абуна: мун х1инкъуге! Ниж дуе ва дур къавмалъе г1азаб гьабизе рит1арал гьеч1о. Ниж руго Лут1ил къавмалъе г1азаб гьабизе рит1арал абун.

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾

74. Ибрагьим аварагасдаса عَلَيْهِ السَّلَامُ х1инкъи ун гьесул рак1 парахалъидал, гьесие вас гьавилин абун рохелги бициндал, гьев лъугьана дир малаикзабазда бах1с гьабизе (къацандизе) Лут1ил къавмалъул х1акъалъулъ.

Гьездаса г1азаб гьаби нахъбахъун тезе бегьиларищ? Гьез иман лъезе ва квешаб г1амал тезе бегьила гурищ? абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьимица абуна: гьеб Лут1ил къавмалда гьоркьов к1икъоялда анц1го муъминчи вугони нужеца гьалаг гьаризе рук1анищ гьел абун: доз абуна рук1инч1о-абун. Цинги Ибрагьимица абуна: «лъеберго вугони, анц1го вугони гьалаг гьаризе рук1анищ абун. Доз абуна: «рук1инч1о» абун. Ибрагьимица абуна цо муъминчи вугони гьалаг гьарулишха нужеца гьеб къавм»–абун. Малаикзабаз абуна гьаруларо абун. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Гьеб къавмалда гьоркьов Лут1 авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вуго гурищ? абун.

إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾

75. Х1акълъунго Ибрагьим ц1акъ х1алимав, г1адамазда гурх1ун зигардулев ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ вуссун, гьесие т1аг1ат гьабияда т1ад ч1арав вуго.

Гьел сипатал жиндилъ рук1иналъ Лут1ил къавмалдаса г1азаб нахъбахъиналда хьул лъун вук1ана Ибрагьим авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ .

يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَآ إِنَّهُۥ قَدْ جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ ءَاتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾

76. Цинги гьев Ибрагьим аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ малаикзабаца абуна: «Я Ибрагьим! Дуца гьеб хабар бицунге ва мун г1емер зигардуге. Х1акълъунго

Дур Бет1ергьанасул амру бач1ун буго гьел гьалаг гьареян абун. Х1акълъунго Гьезда гьеб г1азаб гьанже бач1изе буго ва гьелъие нахъч1вайги гьеч1о»-абун.

وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا لُوطٗا سِيٓءَ بِهِمۡ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعٗا وَقَالَ هَٰذَا يَوۡمٌ عَصِيبٞ ٧٧

77. Дир расулал Лут1ихъе рач1араб мехалъ гьеб гьесда ц1акъ квеш бук1ана, гьелдалъун гьесул рак1ги къварилъана ва гьес абуна: гьаб къо бугоха дие ц1акъ зах1матаб къо абун.

Ц1акъ берцинал гьурмазул г1олохъабилъун гьел малаикзаби жинда рихьидалго, жиндир къавмалъул къабих1лъи ва инжитлъи лъалеб бук1ун, гьел гьалбадерида рак1 гурх1ун, гьабизесеб жо т1аг1ун лъугьана Лут1 авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ.

وَجَآءَهُۥ قَوۡمُهُۥ يُهۡرَعُونَ إِلَيۡهِ وَمِن قَبۡلُ كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطۡهَرُ لَكُمۡۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُخۡزُونِ فِي ضَيۡفِيٓۖ أَلَيۡسَ مِنكُمۡ رَجُلٞ رَّشِيدٞ ٧٨

78. Ц1акъ хехго, г1едег1ун цоял цояздаса цере ккезе ях1 бахъун, нахъаса ц1алаца кьабун цебе къот1ун бачунеб боц1иялда релъун, **Лут1ил къавмги щвана гьеб саг1атго т1аде. Цебеги гьеб къабих1аб пиша гьабулел, гьелда ругьунал г1адамал рук1ана гьел.** Жий капурай Лут1ил ч1ужуялъ къват1ие яхъун, гьезул годек1ание ун бициндал ц1акъ берцинал гьалбал рач1анин къаси Лут1ихъе абун, г1едег1ана гьеб къавм цоял цояздаса цере ккезе бокьун.

Лут1ица абуна: «Я дир къавм! Нужеца дир гьалбадерие г1акъуба кьоге, гьездахун ливат1 гьабун къабих1аб пиша гьабизе нуж г1агарлъуге! Гьале дир ясал руго нужее нужеца шагьват т1убазе бокьун батани. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб шагьват жидергун т1убазе рижарал ва нужее гьел магьарилъун х1алалаб нухда рачин ва гьелгун цадахъ рос-лъадилъун рук1ин лъик1аб буго ва бац1ц1адаб буго х1арамаб, чорокаб, инжитаб г1амал гьабиялдаса.

Нуж Аллагьасдаса х1инкъа, гьесул г1азаб нужеда щолеблъиги лъай. Гьал гьалбадерида цеве дунги инжит гьавуге. Гьезие кумек гьабизе к1оларевлъун дун ккезавун ва дида т1адаб х1алалъ гьоболлъи т1убазе к1веч1ого. **Нужеда гьоркьов цониги чиго гьеч1ишха жинда жо бич1улев, жив бит1араб нухда т1овит1арав? Нуж гьеб ишалдаса нахъч1вазе?**

Аллагьасул свалат салам лъеяв Лут1 аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ «гьал дир ясал руго нужее рац1ц1адал» – абураб раг1иялъул маг1на буго: гьаб дир къавмалъул руччаби раче нужеца магьариги лъун руччабилъун абураб.

Щивав авараг жиндир умматалъе вали ва эмен вук1уна гьедин бугелъул дир ясал аби маг1на бит1араб бугин, абизе рекъараб раг1и буго. Жиндир ясал гьел инжитал г1адамазе кьолевлъун вук1инч1о Лут1 авараг عَلَيۡهِ السَّلَامُ. Насаб тухум лъик1ал г1адамаз жидер ясал г1одорег1анал г1адамазе кьолареб мехалъ аварагзабазда عَلَيۡهِمُ السَّلَامُ гьеб иш кин рекъелеб?

قَالُواْ لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنۡ حَقّٖ وَإِنَّكَ لَتَعۡلَمُ مَا نُرِيدُ ٧٩

79. Къавмалъ абуна: дуда лъала гурищ нижее гьел дур руччаби рокьун гьеч1еблъи ва нижер гьезда гъира бахъун гьеч1еблъиги. Жегиги дуда лъала гурищ нижее щиб жо бокьун бугеблъи ва щиб жоялъе г1оло ниж духъе рач1араблъиги абун.

Аллагьасдаса ничеч1о ва х1инкъич1о гьел г1адамал загьирго, рагьунго жидер мурад бицине. Ничезеги кинха гьел ничелел жидер пиша х1айваназ гьабулареб пиша бугелъул, гьездасаги г1одорег1ан жалги ккун ругелъул.

قَالَ لَوۡ أَنَّ لِي بِكُمۡ قُوَّةً أَوۡ ءَاوِيٓ إِلَىٰ رُكۡنٖ شَدِيدٖ ٨٠

80. Лут1 аварагас عَلَيۡهِ السَّلَامُ **абуна: гьай аман Аллагь! дир цо къуват бугеб анищха нуж нахъч1вазе к1олеб, яги дир кьибил-тухум г1аги бук1арабани гьезда мугъч1вазе ва гьелгун цадахъ нужеда данде ч1езе абун.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Жинда Аллагь гурх1аяв дир вац Лут1ие ц1акъ щулияб мугъ ч1валеб бак1 бук1ана»*–абун.

Т1адег1анав Аллагь вук1ана гьесда т1ад валагьун ва киндай жиндир вокьулес жиндир амру т1убала абун хъаравуллъи гьабун. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ана Лут1 аварагасул عَلَيۡهِ السَّلَامُ х1ал бихьи гьабун гьеб къавмалъул къабих1ал г1адамазда гьоркьов гьев ккезавуравги.

Къатадатица абуна: Нижеда бицана: гьав Лут1 аварагасда عَلَيۡهِ السَّلَامُ хадув Т1адег1анав Аллагьас цониги авараг вит1ич1о, жинда нахъа г1агарал чаг1и ругониги, жиндир дин ккурал чаг1и ругониги, гьезие квербакъулел г1адамал рук1ун гурони абун. Т1адег1анав Аллагьасул суннаталда рекъон авараг вит1ун гьесул ах1и жидеца къабул гьабич1еб мехалъ гурони гьеб квешаб, инжитаб къавм Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьалаг гьабич1о. Малаикзабазда бихьидал Лут1 аврагасда бугеб зах1матаб х1ал, гьесул чара т1аг1и ва рес къот1и.

قَالُواْ يَٰلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوٓاْ إِلَيۡكَۖ فَأَسۡرِ بِأَهۡلِكَ بِقِطۡعٖ مِّنَ ٱلَّيۡلِ وَلَا يَلۡتَفِتۡ مِنكُمۡ أَحَدٌ إِلَّا ٱمۡرَأَتَكَۖ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا

81. Гьез абуна: «Я Лут1! Ниж руго дур Бет1ергьан Аллагьасул расулал, гьеб къавмалда к1оларо щибго дуе зарал ва къварилъи гьабизе.

مَآ أَصَابَهُمۡۚ إِنَّ مَوۡعِدَهُمُ ٱلصُّبۡحُۚ أَلَيۡسَ ٱلصُّبۡحُ بِقَرِيبٖ ٨١

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялдалъун гьел гьалаг гьаризе рит1арал руго ниж. **Мун дур агьлугун цадахъ гьаб росулъан къват1иве вахъа сардил цо г1уж нахъе хут1араб мехалъ.**

Нужер щивниги чи нахъехунги валагьуге ва хадув чиги ч1ч1оге, цо дур капурай ч1ужу гурони. Х1акълъунго гьелдаги щвезе буго гьеб къавмалдаго щвараб г1азаб. Х1акълъунго Гьеб къавм гьалаг гьабизе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къот1и гьабун буго рогьалил г1ужалъ. Гьеб рогьалил г1ужги г1агардаго гьеч1ищха. Гьаб раг1и абуна Лут1 авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ къавмалда цщим бахъун, рак1 бакъван вук1индал, гьесул рак1 х1алхьезе г1оло.

«Нужедаса щивниги чи нахъехун валагьуге» абиялъеги сабаб бук1ана гьеб къавмалда решт1араб г1азаб бихьани гьел рак1 бихъун, т1ул кьват1ун хвезе гурин абун. Лут1ил ч1ужуялда цо бат1ияб сас раг1идалго гьей нахъехун юссана ва гьелъ ах1ана: «Вай дир къавм» абун, цинги гьелда т1аде гамач1 реч1ун бач1ана ва жийги хун г1одое ккана.

Г1алимазабаца абуна: Лут1 аварагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ гьалбал рач1ин лъан къавм жиндихъе бекерун бач1унеб бихьидал, жинца рукъалъул нуц1а рахана, ва рукъов жанив вук1ун гьезда к1алъалев ва гьел нахъч1валев вук1ана. Цинги гьеб къавмалъ къедалда т1аде рахун азбаралде жанир лъугьине къасд гьабидалго, малаикзабаца абуна: «Я Лут1! Гьанже дуца нуц1а рич1е (рагье) ва нижги гьелги жалго тун мун нахъег1ан къай»-абун. Нуц1а рич1ун рагьараб мехалъ Жабраил малаикас гьезда кваркьи хьваг1ана ва киназулго берзул канлъи ана. Цинги гьел нахъе руссун лъутун ана жидее лъугьараб жо бич1ун: «Хвасарлъи киб бугеб» абун ах1долаго. Хъах1лъи рехилелде Лут1 жиндир агьлугун цадахъ росолъан къват1иве лъугьана.

فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا جَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهَا حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٖ مَّنضُودٖ ٨٢

82. Гьеб къавм гьалаг гьаризе ц1араб мех щведалго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Жабраил малаикасда амру гьабун, гьес гьеб росо эхедеги борхун к1ала гъокье сверизабуна. Лут1ил къавмалъул щуго росо бук1ана абуна цо г1алимас: гьел росаби Жабраил малаикас зодоре рорхана зобалазул агьлуялъе жидер х1елказул ах1иги, гьабзазул г1анц1иги раг1улеб бак1алда щвезег1ан. Цинги к1ала гъокье сверизарун г1одоре рортизе риччана.

Жегиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан щивав чиясда хасал **гамч1алги**

реч1ана. Х1арщги ц1аги жубан буцун гьарурал, **къвак1арал ва рух1арал.** Зодисан ц1ад балеб мисал бук1ана гьел ганч1ал ракьалда рач1улелъул: цоялда хадуб цун цогидаб бач1унеб.

مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾

83. Щибалда т1ад Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие бокьараб г1уж гьабурал рук1ана гьел гамч1ал.** Жиб жинда реч1улев чиясул ц1арги хъван бук1ана.

Гьал гамч1ал ракьалдаса гьеч1еблъиялъе далил буго гьаб раг1иялда жаниб. **Гьел Лут1ил къавмалъул росаби рук1араб бак1 г1емер рик1к1ад гьеч1о гьал Маккаялъул капурал къурайшиял жидер сапаралда хьвадулел нухаздаса.** Гьеб г1аламат щай жидеда бихьулареб ва гьелъул пикру гьабун иман лъезе кин хехлъуларел?

Г1алимзабаца абуна: Лут1ил къавмалъул росаби рук1араб бак1 ц1акъ лъим ц1амх1алаб ралъадлъун лъугьана жинда «хвараб ралъад» абун ц1ар бугеб (мёртвое море). Гьеб ралъадалъул лъим щибго жоялъе гьекъезе к1олеб ва жиндаса мунпаг1ат босулеб гьеч1о. «Лут1ил ралъад» абунги абула гьелда. Гьеб ралъадалда сверухъ бугеб ракьги буго жинда т1ад кинабг1аги хер бижулареб. Лут1ил къавмалъул росабазул бищун к1удияб садум (садомское грехоподение) абун ц1ар бугеб бук1ана ва гьеб ц1аралдалъун машгьурлъана гьезул къабих1аб пиша кинабго г1аламалда.

Цогиги абуна г1алимзабаца: гьеб Лут1ил къавмалъул г1амал гьабулев чи цогидал росабалъ вук1адго гьесда т1аде бортун гамач1 бач1унеб бук1ана ва гьевги хун г1одов кколев вук1ана. Гьаб х1алалъ ракьалдаса цох1о чи теч1ого т1аг1инарун рук1ана гьел г1адамал.

۞وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ وَلَا تَنقُصُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ ۚ إِنِّىٓ أَرَىٰكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾

84. Мадян абулеб шагьаралъул г1адамаздаги вит1ана жидерго чи Шуг1айб авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ**. Гьев Шуг1айбица жиндир къавмалда абуна: «Я дир къавм! Нужеца лагълъи гьабе жив цогояв, цоги гьеч1ев нужер Бет1ергьан Аллагьасе. Нужее цоги щивго чи гьеч1о алагьлъун вук1унев ва нужее заралниги хайирниги гьабулев. Нужеца нукъсан гьабуге ц1адиро бугониги, къали бугониги жиндалъун боцулеб, ц1алеб жо. Х1акълъунго дида нуж рихьулел руго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее ниг1матал кьуралллъун, нужее щибго къварилъиги гьеч1о. Гьеб чияр боц1и нужеца кванани нужеда Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **г1азаб**

щвеялда х1инкъун вуго дун»-абун.

Дунялалдаго щвезеги бегьила гьеб г1азаб, амма ахираталда г1азаб щвей х1акъаб буго. Гьеб ахират бугелъул щивниги чи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1исаб-мизаналдаса ворч1улареб къо. Мадян абулеб шагьар ва гьаб ракь буго Х1ижаз г1арабиязул ва Шамалъул гьоркьоб бак1алда. Гьел г1адамазда цоги абула «асх1абул айкати» абун. Рохьил г1адамал абун: жидер ракьалда рохь бук1ин сабаблъун.

Мадяналъул къавм мушгьурлъун бук1ана ц1адиро-къали нукъсан гьабиялдалъун. Гьедин бугелъул Т1адег1анав Аллагьас Шуг1айбил мац1алдалъун цоги нухалъ абулеб буго:

85. Я дир къавм! Нужеца т1убазабе боцулеб ва ц1алеб жо. Бит1ун боцун, камил гьабун ц1ан. **Нужеца г1адамазул х1акъалги нукъсан гьаруге,** х1илла гьабун гьезие кьолеб жо камизабуге. **Ва нуж гьаб ракьалда т1ад к1удиял пасалъаби гьарулеллъун рук1унге.**

وَيَٰقَوۡمِ أَوۡفُواْ ٱلۡمِكۡيَالَ وَٱلۡمِيزَانَ بِٱلۡقِسۡطِۖ وَلَا تَبۡخَسُواْ ٱلنَّاسَ أَشۡيَآءَهُمۡ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ٨٥

86. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужее х1алалаблъун кьураб, нужее нахъе хут1улеб жо лъик1 буго нужеца данде бак1арулеб х1арамаб жоялдаса. Нуж иман лъурал, Аллагьасул г1азабалдаса х1инкъулел г1адамал ратани** гьаб хабар бич1а нужеда. **Дун гьеч1о нужер г1амалал ц1унулев чилъун, дица гьабизе гьеч1о нужее жазаъги.**

بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيۡكُم بِحَفِيظٖ ٨٦

Дун вуго Аллагьасул расул нужеда лъик1аб жо малъулев ва нужее насих1ат гьабулев. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъун, гьесул амруялда нахърилълъун хьвади нужее лъик1 буго дунялалъул маг1ишат гьабизеги, ахираталда нужеего лъик1аб жазаъ гьабизеги.

87. Гьеб къавмалъ абуна: «Я Шуг1айб, дур как-диналъищ дуда амру гьабулеб бугеб нижеца умумуз жидее лагълъи гьабурал алагьзаби тун цо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **лагълъи гьабе абун нижеда абизе. Яги нижерго боц1и-малалъе нижее бокьарб жо гьабизе тоге абун абизе. Х1акълъунго мун ватизе кколаха ц1акъ нижедаги гурх1арав г1акълоги камилав чи, нижее щиб жо лъик1аб бугеб ва щиб жо квешаб бугеб дуда лъалев»- абун.**

قَالُواْ يَٰشُعَيۡبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأۡمُرُكَ أَن نَّتۡرُكَ مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوۡ أَن نَّفۡعَلَ فِيٓ أَمۡوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُاْۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلۡحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ٨٧

Гьаб кинабго жо къавмалъ Шуг1айбида абуна гьев махсароде гьавун,

гьес бицараб жо сан гьабич1ого.

قَالَ يَٰقَوۡمِ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنۡهُ رِزۡقًا حَسَنٗاۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنۡ أُخَالِفَكُمۡ إِلَىٰ مَآ أَنۡهَىٰكُمۡ عَنۡهُۚ إِنۡ أُرِيدُ إِلَّا ٱلۡإِصۡلَٰحَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُۚ وَمَا تَوۡفِيقِيٓ إِلَّا بِٱللَّهِۚ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَإِلَيۡهِ أُنِيبُ ٨٨

88. Шуг1айбица хадубги абуна: «Я дир къавм! Нуж ургъун рихье ва нужеца дида бице: Аллагьасул рахъалъан х1акъаб дингун дун вач1ун вугеб мехалъ ва гьес дие берцинаб, х1алалаб ризкъиги насиб гьабун бугеб мехалъ, дица бегьилищ нужеца квешаб жо теян абич1ого бук1ине ва нужеца хъанчие лагълъи гьабугеян абич1ого тезеги.

Аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ рит1иялъул х1икматго жиндир къавм лъик1аб жоялда ах1и ва гьезда жидее маслих1атаб жо малъи бугелъул.

Дица нужеда гьабеян амру гьабулеб жо дицагоги гьабулеб бугелъул, дун гьелдаги хилиплъулев гьеч1о. Гьаб раг1и буго цогидазда амру-нагью гьабулев чи живго вит1ун хьвадулев вук1ине ккеялда т1орит1ел гьабулеб: инсанасул г1адат буго жинда бицунеб, малъулеб жоялдасаги хехго жинца чияс гьабулеб пиша хал гьаби ва гьелда нахъвилълъине г1амал гьаби.

Дие бокьарб жо гьеч1о х1ал к1вараб х1алалъ лъик1лъи гьаби гурони, гьелдалъун нужееги лъик1лъи лъугьине бокьун буго. Дица гьабулеб г1амалалъулъ дие тавпикъ, квербакъиги гьеч1о цох1о Аллагьасдаса гурони. Гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ буго дица таваккал т1амун. Ва дуг1а гьабун, тавбо гьабун, гьесда буго дир вуссинги.

وَيَٰقَوۡمِ لَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شِقَاقِيٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثۡلُ مَآ أَصَابَ قَوۡمَ نُوحٍ أَوۡ قَوۡمَ هُودٍ أَوۡ قَوۡمَ صَٰلِحٖۚ وَمَا قَوۡمُ لُوطٖ مِّنكُم بِبَعِيدٖ ٨٩

89. Я дир къавм! Нуж дида данде ч1ун, дица малъараб жо босич1ого хьвадараб мехалъ нуж Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1ассилъарал, гьесда иман лъей тараллъун рук1уна, цинги нужеда щвезе бегьула Нух1ил къавмалда, Гьудил къавмалда, Ссалих1ил къавмалда щвараб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъин ва гьалаг гьари. Гьев Лут1ил къавмалъул ват1анги, гьезул росаби рук1араб бак1ги нужедаса г1емер рик1к1адги гьеч1о.

Гьелъул пикру кин гьабулареб ва гьелдаса ваг1за-насих1ат щай босулареб?.

وَٱسۡتَغۡفِرُواْ رَبَّكُمۡ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيۡهِۚ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٞ وَدُودٞ ٩٠

90. Нужеца Аллагьасдаса т1алаб гьабе ццебехун гьабураб квешаб г1амалалъул, купру-ширкалъул мунагьал чури, гьездаса т1аса лъугьин ва нуж тавбо гьабун Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ русса. Х1акъалъунго дир Бет1ергьан Аллагь муъминзабазда гурх1улев, жиндие гьел рокьулев вуго.

Гьезул тавбо къабул гьабулев, гьезул мунагьал т1аса лъугьун толев вуго.

قَالُواْ يَٰشُعَيۡبُ مَا نَفۡقَهُ كَثِيرٗا مِّمَّا تَقُولُ
وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفٗاۖ وَلَوۡلَا رَهۡطُكَ
لَرَجَمۡنَٰكَۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيۡنَا بِعَزِيزٖ ﴿٩١﴾

91. Шуг1айбил къавмалъ абуна: «Я Шуг1айб гьеб дуца бицунеб жоялъул г1емерисеб нижеда бич1ч1улеб гьеч1о. Мун гъваридаб, пасих1аб мац1 бицуневилан вук1аниги, дуца щибго нижее мунпаг1ат гьеч1еб жо бицунеб буго.

Гьав Шуг1айбида ц1ар буго аварагзабазул хат1иб абун (хут1ба гьабулев, пасих1ав чи) гьедин бугониги гьесул къавмалъ, жидее бокьулареб жо бицараб мехалъ, гьев маг1на бич1ч1улареб, г1адалаб жо бицунев чи вуго мун абун г1одовег1ан гьавуна.

Нижеда мун вихьулев вуго нижеда гьоркьов къуват-къадро дагьавлъунги. Дур жамаг1ат ва тухум-кьибил бук1инч1ебани нижеца мун ч1имих реч1ч1ун ч1вазе вук1ана. Мун нижедаса т1ок1ав, хирияв гьеч1о. Нижеца дур х1урмат-къимат гьабулевги гьеч1о»-абун.

قَالَ يَٰقَوۡمِ أَرَهۡطِيٓ أَعَزُّ عَلَيۡكُم مِّنَ ٱللَّهِ
وَٱتَّخَذۡتُمُوهُ وَرَآءَكُمۡ ظِهۡرِيًّاۖ إِنَّ رَبِّي
بِمَا تَعۡمَلُونَ مُحِيطٞ ﴿٩٢﴾

92. Шуг1айб аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: нужее Аллагьасдасаги جَلَّ جَلَالُهُ цереселищха ругел дир г1агарал чаг1и ва дир жамаг1ат? Нужеца гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ мугъалда нахъ рехун тун вуго, нуж гьесдаса х1инкъулелги гьеч1о. Х1акълъунго дир Бет1ергьан Аллагь нужеца гьабулеб г1амалалда сверун лъугьарав вуго. Ва нужее рорч1изе бак1 гьеч1о гьесул г1азабалдаса.

وَيَٰقَوۡمِ ٱعۡمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمۡ إِنِّي
عَٰمِلٞۖ سَوۡفَ تَعۡلَمُونَ مَن يَأۡتِيهِ عَذَابٞ
يُخۡزِيهِ وَمَنۡ هُوَ كَٰذِبٞۖ وَٱرۡتَقِبُوٓاْ إِنِّي
مَعَكُمۡ رَقِيبٞ ﴿٩٣﴾

93. Я дир къавм! Гьанже нуж нужерго г1амал гьабулел рук1аха. Дицаги гьабизе буго дир г1амал. Нахъа бихьизе буго ва лъазе буго лъида решт1илеб жив г1одовег1ан гьавулеб г1азаб, ва щив вугев нилъъедаса жинца гьереси бицулев чи. Нуж хъаравуллъи ккун рук1а нужеда щиб г1азабдай бач1ина ва щиб къодай бихьилаян абун. Дунги хъаравуллъи ккурав вуго нужгун цадахъ.

وَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا نَجَّيۡنَا شُعَيۡبٗا وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا وَأَخَذَتِ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيۡحَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي
دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴿٩٤﴾

94. Гьеб къавм гьалаг гьабизе бугеб дир х1укму т1аде щвараб мехалъ дир рах1маталдадъун дица хвасар гьаруна Шуг1айб авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва гьевгун цадахъ иман лъун рук1арал муъминзабиги. Капураб ва зулмуяб къавм ккуна гучаб

гьаракьлъун бугеб г1азабалъ ва гьелги хун г1одоре ккана, жидер росабалъ ва рукъзабахъ.

95. Жал ч1агого рук1инч1еб г1адин щивго чи нахъе х1ут1ич1ого т1аг1ана гьеб къавм. Гьадин Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ц1об рах1маталдаса рик1ад гьари т1ад щвана мадяналъул агьлуялда, Самудиялги рик1к1ад гьарурал г1адин,** ва цогидал цересел умматазул капураб къавмги рик1к1ад гьабураб г1адин гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рах1маталдаса. Шуг1айб аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къавм гьалаг гьабиялъул бицен буго цогиги суратазда жаниб, гьел биценал данде рачараб мехалъ гьеб къавмалъе зодисан ц1акъ гучаб гьаракь раг1ун буго. гьеб гьаракьалъ х1инкъун эхеде бер борхилелде лах1 ч1ег1ерлъун, бец1лъун зобалги ун кутакаб ракь багъари лъугьун буго. гьаб балагьалдалъун цох1о лах1заталда жанир, гьел ругеб бак1алдаго рак1ал кьвагьун, т1ул бихъун гьелги хун руго.

كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ أَلَا بُعۡدٗا لِّمَدۡيَنَ كَمَا بَعِدَتۡ ثَمُودُ ٩٥

96. Дица Муса аварагги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **вит1ана дир муг1жизаталгун ва баянаб х1ужагун.**
Таврат кьуна гьесухъе жинда жаниб гьезие т1орит1ел бугеб ва шарг1иял ах1камалги ругеб.

وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ٩٦

97. Пирг1авнида ва гьесул къавмалъул церехъабаздаги вит1ана Муса аварагعَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ . Ва амма гьеб жагьилаб, ах1макъаб къавм пирг1авнида нахърилълъана. Гьесул нухги, гьес гьабулеб г1амалги бит1араб гьеч1о, мекъаб, къосараб буго.

إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَٱتَّبَعُوٓاْ أَمۡرَ فِرۡعَوۡنَۖ وَمَآ أَمۡرُ فِرۡعَوۡنَ بِرَشِيدٖ ٩٧

98. Дунялалда жиндир къавмалда цеве лъугьун гьел къосизарулев вук1арав г1адин, ахираталдаги жиндир къавмалда цеве жужах1алъул ц1адаве уна пирг1авн ва жинца хадуб къавмги бачуна. Ц1акъ квешаб бак1 бугоха гьеб жужах1 жинда жанир лъугьине ва гьенир даимлъизе.

يَقۡدُمُ قَوۡمَهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فَأَوۡرَدَهُمُ ٱلنَّارَۖ وَبِئۡسَ ٱلۡوِرۡدُ ٱلۡمَوۡرُودُ ٩٨

99. Гьаб дунялалъул рукъорги рук1ана гьев пирг1авнги гьесул къавмги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **лаг1нат жидеда щварал, къиямасеб къоялъ гьебго лаг1нат буго**

وَأُتۡبِعُواْ فِي هَٰذِهِۦ لَعۡنَةٗ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ بِئۡسَ ٱلرِّفۡدُ ٱلۡمَرۡفُودُ ٩٩

гьезие. Ц1акъ квешаб жо бугоха гьеб лаг1нат инсанасе щвезе ва гьесда нахъ рег1изе.

ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيۡكَۖ مِنۡهَا قَآئِمٞ وَحَصِيدٞ ﴿١٠٠﴾

100. Гьал цере рицарал къиссаби руго Мух1аммад ﷺ, Аллагьас ﷻ дуда вах1ю гьабун рицунел, жал гьалаг гьарурал къавмазул, Аллагьасда ﷻ инкар ккурал, гьесда ширк гьабурал г1адамазе бук1унеб жазаъ бицун, дуе ва дур умматалъе насих1атлъун бук1ине. **Гьел умматазул росаби ва шагьарал цоял жегиги ракьалда руго цоги къавмаз жал г1уц1ун, гьез ирсалъе росун, цо-цо росаби ва шагьарал ракьалда асарго хут1ич1ого т1аг1унги руго, гьезул къавмги т1аг1араб г1адин.**

وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡۖ فَمَآ أَغۡنَتۡ عَنۡهُمۡ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِي يَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖ لَّمَّا جَآءَ أَمۡرُ رَبِّكَۖ وَمَا زَادُوهُمۡ غَيۡرَ تَتۡبِيبٖ ﴿١٠١﴾

101. Дица гьел къавмазе зулму гьабич1о, гьел жалго рук1ана жидеца напсазе зулму гьабурал. Гьез купру-ширк гьабуна, Аллагьасда ﷻ г1асилъана, ракьалда пасалъаби гьаруна, цинги гьезие г1азаб гьабиги х1акълъана. **Аллагьасул ﷻ г1азаб гьезда решт1араб мехалъ гьезие щибго кумек гьабич1о жидер алагьзабаца, жиндие г1ибадат гьабизе т1адав Аллагьги ﷻ тун жидеца гьезие лагълъи гьабурал ва гьез шапаг1ат гьабиялда божун рук1арал. Гьел алагьзаби кквей сабаблъун жидее г1азаб ц1ик1к1ин гуреб, гьездаса щибго хайирги бахинч1о.**

وَكَذَٰلِكَ أَخۡذُ رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلۡقُرَىٰ وَهِيَ ظَٰلِمَةٌۚ إِنَّ أَخۡذَهُۥٓ أَلِيمٞ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾

102. Гьадинаб буго Аллагьасул г1азаб гьаби цо къавмалъе г1азаб гьабизе ккараб мехалъ: гьез иман лъеч1ого ва Аллагьасдаги ﷻ гьесул расуласдаги г1асилъун. Х1акълъунго Гьев Аллагьасул г1азаб гьабиги буго ц1акъ жинца унтизабулеб, жиб гучаб ва кьварараб.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّمَنۡ خَافَ عَذَابَ ٱلۡأٓخِرَةِۚ ذَٰلِكَ يَوۡمٞ مَّجۡمُوعٞ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوۡمٞ مَّشۡهُودٞ ﴿١٠٣﴾

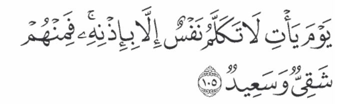
103. Х1акълъунго гьал цере рицарал къиссабазулъ т1орит1ел буго ва ваг1за-насих1ат буго Аллагьасда ﷻ иманги лъурал ахираталъул г1азабалдасаги х1инкъулел г1адамазе. Гьеб ахиратги жиндилъ кинабго халкъ данде гьабулеб, жиндилъ гьабулеб х1исаб-мизан ва жазаъ кинабго г1аламалда бихьулеб, жибги кинабго халкъалда бихьизе бугеб, гьелдаса рорч1изе бак1 гьеч1еб

къо буго.

وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٖ مَّعۡدُودٖ ١٠٤

104. Дица гьеб къиямасеб къо бач1ин нахъе бахъун гьеч1о жиндие ц1араб, къадар гьабураб заман щвезег1ан гурони.

Гьеб Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къадар гьабураб г1ужалдаса ццебе кколаро ва нахъеги бахъуларо.



105. Гьеб къо бач1араб мехалъ цониги напсалда к1алъазе к1оларо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ изну бук1ун гурони. Гьеб къоялъ г1адамазул к1иго тайпа бук1ине буго: бахьибугел алжаналда унел рук1ина, бахьикъосарал жужах1алда унелги рук1ина.

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُواْ فَفِي ٱلنَّارِ لَهُمۡ فِيهَا زَفِيرٞ وَشَهِيقٌ ١٠٦

106. Бахьикъосарал г1адамал абуни даимго жужах1алда жанир рук1ине руго. Жидер х1ухьел ц1айги квешаб гьаракь бугеб бук1ина х1амил гьаг1иялда релъараб.

Г1азабалъул гучалъ гьезул гьаракь ва ах1и-х1ур бук1ина: авалалда кутакаб борхараб гьаракь бук1уна, ахиралде гьаракьги къун ах1изецин к1оларого рук1уна.

خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٞ لِّمَا يُرِيدُ ١٠٧

107. Гьеб г1азабалъулъ рук1уна зобал-ракьал г1адин даимго. Ай абадиялъго гьенир рук1ина гьел.

Т1адег1анав Аллагьас гьаб раг1и абуна г1адамазда бич1улеб мац1алда: инсанасда лъалеб жо бугелъул зобал-ракьал жив вижилалдего рук1араблъи ва жив хун хадубги нахъе хут1улеблъи. Гурони (гьедин гьеч1ебани) ахираталъул зобал ракьал ругони гьелги абадиялъго рук1инесел руго.

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьараб цо къокъа бук1инаро гьеб жужах1алда абадиялъго. Гьел руго жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавулел рук1арал, кинниги к1удиял мунагьал гьарурал г1адамал, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьарабг1ан заманги бан гьел жужах1алдаса къват1ире рахъизарула. Гьезие щола Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул шапаг1ат ва гьезда абула: «Гьанже нуж рац1ц1алъана (лъик1лъана), нуж алжаналда лъугьа, даимго гьенир рук1инелъун»-абун. **Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь жиндие бокьараб жо жинца гьабулев вуго.** Гьесда жо малъулев чи гьеч1о, гьесул амру нахъч1валев чиги

гьеч1о.

﴿ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُواْ فَفِي ٱلۡجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَۖ عَطَآءً غَيۡرَ مَجۡذُوذٖ ١٠٨ ﴾

108. Аллагьасда ﷻ иман лъун, гьесул аварагасда нахърилълъун лъик1аб г1амал гьабун хьвадун, **жидер бахьибуголъарал г1адамал, гьал г1адамал алжаналда жанир рук1ула зобал-ракьал даимлъарабг1ан мехалъ.** Х1исаб-мизан лъугьарабго алжаналда лъугьинарула гьел. **Цо къокъа хут1изег1ан, Аллагьас ﷻ жидер мунагьал сабаблъун алжаналда лъугьиналдаса нахърахъун тарал.**

«Асх1абул аг1раф» абулел г1адамал руго гьал, жидер квешаб ва лъик1аб г1амал бащад ккун, аг1раф абулеб сангаралда т1ад рук1унел Аллагьас ﷻ алжаналда лъугьизе изно кьезег1ан. Жужах1алда рит1ун, цинги мунагьал чурун хадуб алжаналда лъугьизабулеб къокъаги буго. **Нахъаса къот1и гьеч1еб, жиндие мукъсанлъи гьеч1еб ва жиб т1аса унареб жазаълъун бук1ула Аллагьасул ﷻ рахъалъан гьаб алжанлъул ниг1матал.**

Жидеда Аллагь разилъаял Муслимица ва Бухарияс бицараб х1адисалда буго: *хвел бачун бач1уна к1удияб куялъул сураталда ва гьеб хьола алжаналдаги жужах1алдаги гьоркьоб бак1алда. Цинги Аллагьасул рахъалъан абула: «Я алжаналъул агьлу! Даимаб алжан буго нужей ва хвелги бук1ине гьеч1о. Я жужах1алъул агьлу, даимаб жужах1 буго нужее ва хвелги бук1ине гьеч1о»*-абун.

Цоги х1адисалда буго: *«Алжаналъул агьлуялда абула: нуж гьал ниг1матазулъ ч1аго рук1ине руго кидаго хвезеги гьеч1о, нуж абадиялъго г1олохъанал рук1ине руго, кидаго херлъизе гьеч1о. Нуж даимго сахал рук1изе руго ва унтизе гьеч1о. Нужее даимал ниг1матал рук1ине руго, кидаго гьел ниг1матал т1аса иналда яги гьел щвеларо абун хьул къот1иги бук1ине гьеч1о»*-абун. Ибну Касирица кьуч1аблъун бицана х1адис.

﴿ فَلَا تَكُ فِي مِرۡيَةٖ مِّمَّا يَعۡبُدُ هَٰٓؤُلَآءِۚ مَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُهُم مِّن قَبۡلُۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمۡ نَصِيبَهُمۡ غَيۡرَ مَنقُوصٖ ١٠٩ ﴾

109. Гьал мушрикаца хъанчазе лагълъи гьаби бат1улаб жо бук1иналда мун щаклъуге Мух1аммад ﷺ; гьез гьабулеб г1ибадат гьеч1о, жидерго умумуз гьабулеб бук1араб хъанчие лагълъи гьаби гуреб.

Щибго г1ила-х1ужа гьеч1еб, жидее мунпаг1ат гьеч1еб жо буго гьез гьабулеб. **Х1акълъунго Дица гьезие гьабизе х1акълъараб жазаъ гьабизе буго щибго мукъсан гьабич1ого.**

Цересел къавмал гьалаг гьариялъул къиссаби рицун дуе баян гьабуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ купру-ширкалъул агьлуялъе кинаб г1азаб гьабурабали. Гьаб дур къавмалъеги гьабила Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьединаб г1азаб, гьез тавбо гьабун, иман лъун дуда нахъ рилъинч1они.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۗ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾

110. Дица Муса аврагасухъе Таврат кьуна. Гьеб Мусал къавм Тавраталда г1амал гьабиялъулъ хилиплъана.

Цояз гьелда иман лъуна ва гьелъул х1укму къабул гьабуна, цогидаз гьелда иман лъеч1о ва жидеего дунялалъул маг1ишат т1алаб гьабиялъе сабаблъун сверизабуна. Бокьараб х1укму босана, бокьараб нахъе рехун гьелъул бак1алда жидее данде кколеб цоги х1укму хъвана.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ азалияб х1укму бук1инч1ебани х1исаб-мизан гьабиги жазаъ гьабиги нахъбахъун тезеян гьабураб, гьеб Мусал къавмалъе жидер г1амалалда рекъараб х1укму гьабизе бук1ана. Ва гьел хилиплъарал къокъабазул щибаб цоялъе гьезие гьабизе кколеб жазаъги гьабизе бук1ана. **Х1акълъунго Гьаб Маккаялъул агьлуги Къуръаналда иман лъоларого, гьелда щакдарун, гьабизе жо лъаларого хут1ун руго.**

وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾

111. Х1акълъунго муъминзабазул ва капурзабазул к1иябго къокъа буго жидер г1амалазе жазаъ гьабич1ого тун ругел ва ахираталда щибго щаклъи гьеч1ого ва щибго жо гъоркье теч1ого гьезул г1амалазе жазаъ гьабизе буго. Х1акълъунго Аллагь жинда лъалев вуго лагъзадерица гьабулеб г1амал.

Загьирго гьабулеб ва балъго гьабулеб, гьит1инаб бук1а, к1удияб бук1а. Лъик1аб г1амал бугониги, квешаб г1амал бугониги.

فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا۟ ۚ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾

112. Мун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб г1ибадаталъулъ вит1ун ч1а Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ва дуда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабураб х1алалъ гьесул диналда халкъ ах1е.

Гьелда сабро гьабе ва гьеб амру т1убаялда даимлъе. **Купру-ширк тун тавбо гьабун дуда нахърилълъарал муъминзабиги ч1а жидеца гьабулеб г1ибадаталъулъ бит1араб нухда ва х1акъаб исламияб диналда.**

Нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1укмаби хвезаруге, гьабизе т1адаб,

паризаяб жо гъоркьги тоге, гьабизе х1алк1олареб жо гьабизеянги лъугьунге. Гьесул шарг1иял г1орхъаби ц1уне ва х1арамаб жо гьабуге. Х1акълъунго Аллагь нужеца гьабулеб г1амал жинда бихьулев вуго. Гьелъие жинца жазаъ гьабизе бугевги вуго.

113. Нужеца рокьа-хинлъи гьабуге Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **тушбабаздахун:** залимал ва капурал х1акимзабазда бугониги, гьезул чукъбилъун ругел мунапикъазда бугониги. Гьезда щибго мугъч1вайги гьабуге, божилъиги гьабуге.

وَلَا تَرْكَنُوٓاْ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾

Гьединаб гьудуллъи ва божилъи нужеца гьабуни, нужги жужах1алъул ц1адаре ккезе руго. Ва гьелдаса нуж хвасар гьарулев щивго чиги вук1ине гьеч1о.

Жив цогояв Аллагь тун нужеца гьудулзабилъун ккурал, вализабилъун ккурал ханзабаз, х1акимзабаз, хъанчаз ва аллагьзабаца нужее кумек гьабизе гьеч1о. **Нуж кидаго нужер тушманасдасаги бергьине гьеч1о, гьездехун нужер дагьабниги гьудуллъи бугони.**

Къурт1убияс абуна: гьаб аяталда жаниб т1орит1ел буго ва амруги буго г1асияб, пасикъаб агьлу рик1к1ад гьабизе ккеялда, купру-ширкалъул агьлу рихизе ккеялдаги. Гьеб квешаб агьлуялъулгун гьудуллъи ва гьалмагълъи гьаби купру буго: гьеб гьудуллъи бук1унаро рокьа-хинлъи гьеч1они, купру бокьиги купру буго. Хасго дин г1одобег1ан гьабулеб х1алалъ квешаб къавмалдехун гьудуллъи гьабизе бегьуларо.

Залимав чиясул зулмуялдаса нилъго ц1унизе г1оло гьесдехун загьиралда гьалмагълъи гьаби, гьесдаса рак1 рик1к1ад бугони, шарг1алъул рухса буго (изно буго) чара гьеч1еб, рес къот1араб заманаялъ.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб машгьаруб х1адисалда буго: *«Г1адамазул бищунго квешав чи вуго жиндир квешлъиялдасаги х1инкъун г1адамаз жив к1одо гьавулев чи»*- абун.

114. Дуца какалги рай Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, х1укъукъал т1убан ва арканал-шурут1ал камил гьарун, **радал-бакъанида ва сардил г1ужазульги.**

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾

Щуябго паризаяб как бай абураб маг1на буго гьаб аяталъул. Хит1аб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасде бугониги, аяталъул х1укму кинабго умматалъе г1аммаб буго. Цо г1алимзабаца абуна гьаб аят миг1ражалда ун паризаял какал т1ад лъелелде решт1араб буго абун.

Х1акълъунго инсанас гьарурал лъик1ал г1амалаз, къойил щуго как бай, рамазан моц1алъ к1ал кквей ва цогидалги г1амалаз. **Гьев инсанасул г1исинал мунагьал чурула.** Гьаб дуда гьабураб амру **ваг1за-насих1т ва т1орит1елги буго х1акъаб жо лъазе бокьарал г1адамазе.**

Гьаб нахъе ккараб, пасалъи ц1ик1араб заманаялъ ругел муъминзабазе рек1ел гъей ва ракl г1одобе биччай буго гьаб (114) абилеб аяталда жаниб. Х1арамаб жоги г1емерлъараб, руччабиги квешлъараб, жидер черхги ццебе лъун щайт1аналда нахърилълъун, гьеб щайт1аналъул кумекчаг1илъун гьел руччаби хьвадараб мехалъ, инсанасул бер ва к1ал мунагьалда ккеч1ого хут1улеб гьеч1о. Гьесул рек1елъги жинда гьукъизе к1оларел хиялал реххулел руго, гьесул напсалъги жиндир т1абиг1ияб, инсанасул ихтиyаралда гьеч1еб багъари гьабулеб буго.

Гьадинал умурал т1аде рач1араб мехалъ жиндаса к1алалъулниги, бералъулниги, кверaлъулниги хат1аълъи ккарав муъминчи гьеб хат1аалда ц1акъ хехго рек1екълъула ва гьес жив хвасарлъизе, тавбо гьабизе нух балагьула. Гьеб нух бицун буго Т1адег1анав Аллагьас гьаб аяталда жаниб ва жинца абулеб буго: «Инсанасул лъик1аб г1амалалъ квешаб г1амал т1аса инабула» абун.

Гьаб аят решт1инабиялъе сабаб бицун, жинда Аллагь разилъаяв Ибнумасг1удица абуна: *«Цо чи вач1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ва гьес абуна: «Я расулаллагьи! Дун шагьаралъул рик1к1адаб раг1алда вук1адго цо ч1ужу г1аданлдаса дие лазат щвана дун гьелдаги хъат1ич1ого. Дун дуда цеве ч1ун вуго дуца Аллагьасул х1укмуялдалъун дие х1укму гьабизе»-абун. Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас абуна: «Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *вахчун тун вук1ун вуго мун, дуцаги мунго вахчун вук1арав ани лъик1аб бук1ана дуе»*-абун. Ай тавбоги гьабун тун бук1араб ани гьеб мунагь загьир гьабич1ого абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьев чиясе жаваб кьеч1о, ва гьев нахъе ун хадуб Т1адег1анав Аллагьас гьаб аят решт1инабуна. Хадув чиги вит1ун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьев чи нахъе вуссинавуна ва гьесие гьаб аятги ц1алана.

Жинда Аллагь разилъаял Муслимица ва Бухарияс бицараб х1адисалдада буго: жинда Аллагь разилъаяв амирул муъминина Г1усман асх1абасдаса бицана: *«Гьев Г1усман асх1абас какие чурана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас чурулеб бук1араб х1алалъ, ва гьес абуна: «Дида Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг какие чурулев вихьана гьаб дица чурараб х1алалъ ва хадуб жинцаги абуна:*

гьаб х1алалъ какие чурарав чи, цинги жинца к1иго ракаг1ат какги барав рек1елъ хъулухъ гьеч1ел пикраби риччач1ого, гьев чиясул церехун гьарурал мунагьал чурила»- абун.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Т1адег1анав Аллагьас нужеда гьоркьор т1абиг1ат-г1амалги бикьун буго, ризкъи бикьун бугеб х1алалъ. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *гьаб дунял кьола жиндие вокьарав чиясеги, вокьич1ев чиясеги, ва амма Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *дин кьоларо (иманалда т1овит1уларо) жиндие вокьарав чи гурони. Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *жиндие дин кьурав чи гьесие вокьарав чи вуго. Дун дир напс жиндир кодоб бугеб Аллагьасул ц1аралдалъун гьедулев вуго: жиндир рак1ги мац1ги Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *мут1иг1лъич1ев чи бусурманчи гьеч1о. Жиндир квешлъиялдаса мадугьал аманалда (божиялда) гьеч1ев чи жинца иман лъуравги гьеч1о, инсанас х1арамаб боц1и данде гьабун гьеб напакъаде ва лъик1аб нухалда кьуна абун гьесие баракат бахунаро. Гьеб садакъаде кьуни Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *къабулги гьабуларо. Жинца гьеб х1арамаб боц1и жив хун хадуб тараб мехалъ жиндие жужах1 боркьиялъе сабаблъун гурони гьеб батуларо. Т1адег1анав Аллагьас цо квешаб г1амалалдалъун цоги квешаб г1амалалъул мунагь чуруларо. Квешлъиялъул мунагь лъик1аб г1амалалъул кириялъ т1аса инабула. Хъубаб, чорокаб жоялдалъун хъублъи бац1ад гьабуларо»*- абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Абузаридаса бицараб х1адисалда буго. Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Мун Аллагьасдаса х1инкъа кив вугониги. Цо квешлъи гьабураб мехалъ гьелда хадуб лъик1аб г1амал гьабе, лъик1аб г1амалалъ гьеб квешлъи т1аса инабула. Дуца г1адамазулгун бищунго лъик1аб т1абиг1ат- г1амал хьвадизабе»*- абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Цо лъик1ал чаг1азул хабаралъулъги буго: к1иго гьалмагъ нухда унаго гьезда аск1оса ана жинда т1ад пихъил гьагьал лъураб х1айван. Гьав к1иясулго цояс гьеб гьагьиниб квер бегьун, гьениса босун пихъ жиндир кисиниб лъуна. Жинца гьеб пихъалъул бет1ергьанасдаса бальго, гьесдаса х1алаллъиги т1алаб гьабич1о. Дагьалги хьвадун церехун унаго гьезда данде ккана цо пакъирав чи, жинца садакъа гьарулев. Дов гъалмагъас кисиниса къват1ибги бахъун жинца изну гьеч1ого босараб пихъ кьуна гьев пакъирав чиясе. Гьеб ишалъ г1ажаиблъизе гьавурав гьалмагъас абуна: «Дида дуца гьабураб иш бич1ч1ич1о! Цин дуца изну гьеч1ого чияр пихъги босун х1арамаб жо гьабуна, гьанже гьеб х1арамаб нухда босараб жо садакъаялъеги кьуна» абун.

Дос абуна: «Дуда раг1ич1ищ лъик1аб г1амалалъ квешлъи т1аса

инабула абун: дица изно гьеч1ого босараб жо пакъирчиясе кьураб мехалъ дида т1ад мунагь хут1уларо» абун. Цинги гьалмагъас абуна: «Вай дуда Аллагь гурх1аяв! Дуда лъаларищ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вац1адав вук1ин, гьес бац1адаб жо гурони къабул гьабуларевлъиги. Х1арамаб боц1и кьун садакъа лъугьунаро. Бокьун мунагь гьабизеги бегьуларо, гьеб хадуб тавбо гьабун, лъик1аб г1амал гьабун т1аса ине гьабила абун. Лъик1аб г1амалалъ т1аса инабулеб квешлъи буго хат1аълъун, к1очон, гъапуллъун, щайт1аналъ, гьава-напсалъ гуккун ккараб мунагь» абун.

115. Дуца саброги гьабе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, гьел мушриказдаса дуде щолеб къварилъиялда. **Х1акълъунго Аллагь жидеца иманлъун лъик1аб г1амал гьабулел г1адамазе квербакъи гьабулев вуго ва жинца гьезул ажро мукъсан гьабуларев, гьезул г1амал г1адада хвезабуларевги вуго.**

وَٱصۡبِرۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ١١٥

116. Нужедаса цере рук1арал умматазда гьоркьор рук1аралани жидер г1акълоги бугел, г1илмуги бугел, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **хира гьарурал, жидеца ракьалда пасалъи гьабиялдаса нахъч1валел г1адамал;-** Гьел г1адамал рук1инч1о ва гьел умматал дица гьалаг гьаруна, **дица хвасар гьарурал, дагьалго г1адамал хут1изег1ан**. Гьел рук1ана аварагзаби عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ ва гьезда нахърилълъарал муъминзаби. **Жидеца напсазе купру-ширкалдалъун зулму гьабурал г1адамал нахърилълъана дунялалъул боц1и-мал бокьиялда, чорхое бокьараб жо гьабун гьава напсалъул ва щайт1аналъул мурад т1убаялда. Ва гьел г1адамал рук1ана жал мунагьазда ва г1асилъаби гьариялда т1адч1арал.**

فَلَوۡلَا كَانَ مِنَ ٱلۡقُرُونِ مِن قَبۡلِكُمۡ أُوْلُواْ بَقِيَّةٍ يَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡفَسَادِ فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنۡ أَنجَيۡنَا مِنۡهُمۡۗ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مَآ أُتۡرِفُواْ فِيهِ وَكَانُواْ مُجۡرِمِينَ ١١٦

117. Дур Бет1ергьан Аллагьасул г1адат гьеч1о Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, жинца росабазул ва шагьаразул агьло гьалаг гьабулеб, гьел г1адамал лъик1алги рук1ун.** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зулму гьабуларо ва жал гьалаг гьарулел г1адамал рук1уна капураб, зулму ва пасалъи гьабулеб къавм.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهۡلِكَ ٱلۡقُرَىٰ بِظُلۡمٖ وَأَهۡلُهَا مُصۡلِحُونَ ١١٧

118. Т1адег1анав Аллагьасе бокьарабани гьес киналго г1адамал гьарилаан цох1о иман лъураб умматлъун.
Жал исламияб диналда т1орит1арал ва

وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗۖ وَلَا يَزَالُونَ مُخۡتَلِفِينَ ١١٨

Аллагь разиял г1адамаллъун. Кинниги, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир лагъзал тун руго жидеца т1аса бищараб г1амал гьабизе ва гьел х1ал гьабун иман лъеялда рачун гьеч1о. **Гьадин бугелъул гьел г1адамал кидаго хилиплъун рук1уна ва цоял иман лъурал цоял капурал рук1уна.** Гьелдаги т1ад бат1и-бат1ияб, бат1улаб дин гьабулел рук1ула, ахираталда жидее щибго мунпаг1ат гьеч1ел гьел диназул: ягьудиял, насраниял, мажусал ва цогиги г1емер бат1ибат1иял къокъаби.

إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾

119. Дур Аллагь жидеда гурх1арал муъминзаби руго бит1араб диналда ч1арал, жал хилиплъуларел г1адамал. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1адамал рижун, гьаб дунялалда хьвадизе жал теялъул х1икматги гьеб буго: жидее бокьараб жоялда хьвадизе риччай, х1ал гьабун цо диналда ч1ч1езе гьарич1ого. Ахираталда цо къокъа алжаналда ине ва цоги къокъа жужах1алдаги ине. Гьеб жужах1алда унеб къокъа ц1акъ к1удияб буго. Гьедин бугелъул Аллагьасги جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго: **Дур Бет1ергьанас гьабун т1убан бугеб х1укму-къадар ва къот1и буго: жинца жужах1 ц1езабилин абун киналниги г1адамазулги жундузулги капурзаби жанир рехун.**

وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾

120. Дица дуда рицарал гьал киналго къиссаби руго Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, ццересел аварагзабазул عَلَيْهِمُٱلسَّلَامُ ва гьезул умматазул къиссаби. Гьел рицун дур рак1 парахат гьабизе.

Гьел аварагазабазда عَلَيْهِمُٱلسَّلَامُ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда жидер къавмал ах1улаго щвараб зах1малъи дуда лъараб мехалъ, гьез гьабураб сброги лъараб мехалъ, мунги гьезда нахъвилълъине ва дуда данде гьабулеб мушриказул тушманлъи цо дуе гьабураб жо гьеч1еблъи лъан, дуца гьелда саброги гьабизе.

Ва духъе бач1ана гьал къиссабазда жаниб бугеб х1акъаб хабарги, жинда жаниб бат1улаб ва гьересияб жо гьеч1еб. Гьезда жаниб дур умматалъе ваг1заги буго муъминзабазе пикру гьабизе ва г1ибрат босизе насих1атги буго.

وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾

121. Жидеца иманги лъоларел дуда нахъги рилълъунарел мушриказда дуца абе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ: «Нужеца г1амал гьабеха нужерго нухда ч1ч1ун.

Купру-ширк гьабун. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъун, ракьалда т1ад

зулму ва пасалъи гьабун.

Нижги нижер исламияб диналда ч1ч1ун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **амруялда нахърилълъун г1амал гьабулел руго.**

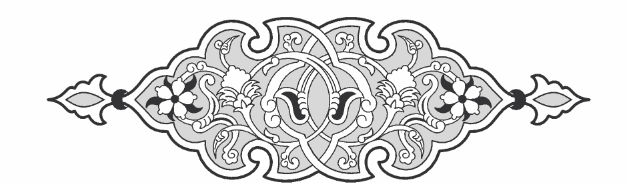
وَٱنتَظِرُوٓاْ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾

122. Нужги балагьун ч1а щиб къодай нужеда бихьула абун ва нижги балагьарал руго гьеб г1азаб кидадай нужеда щвела»-абун. Цоги маг1на буго: нижее кколеб жоялда нуж ралагьун ч1а, нужее кколеб жоялда нижги балагьун ч1ун руго абун.

وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

123. Т1адег1анав Аллагьасе буго зобал-ракьалда жаниб бугеб балъгояб (гъаибаб) жоялъул лъай ва ихтияр. (Гъаибаб жо абула: ццебе араб яги нахъе бач1унеб жоялда, жиб рик1к1адаб, жиб лъалареб жоялдаги). **Кинабго жоялъул амру ва х1укму Аллагьасде** جَلَّجَلَالُهُ **буссунеб буго. Нужеца лагълъи гьабе гьев Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ ва нуж гьесдаса х1инкъа. **Нужеца таваккалги т1аме жив цогояв Аллагьасда. Ва дур Бет1ергьан Аллагь гьеч1о Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, **нужеца гьабулеб г1амал жинда лъаларев, гьелдаса жив гъапулав.**

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тавфикъалдалъун сурату Гьудалъул
тафсир ва таржама хъван т1убана.
Кинабго рецц ва щукру Т1адег1анав Аллагьасе буго.



12. Сурату Юсуф



Маккаялда рещтIинабураб, жинда жаниб нусиялда анцIила цо аят бугеб.

Гьаб сураталда жаниб бищунго кIудияб бакI кколеб буго ЯгIкъубил вас Юсуф аварагасул къисаялъ. Сурат рештIинабуна гьев Юсуфиде данде чIварал гIемерал къварилъаби рицун, гьезда Юсуфица гьабураб саброги бицун, гьелдалъун Мух1аммад аварагасул ﷺ ракI гъезабизе ва гьев аварагﷺ ракI гIодобе биччан, паракъалъун вукIизе.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Юсуф аварагасдаги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гIемер къварилъаби рихьана, гьев гьитIинго вугеб къоялдаса байбихьун. Жиндирго вацаз гъуялда жаниве рехана, хадув лагъ гIадин гьев цо нухлулазе вичана. Мисриялъул гIазизица (хIакимас) вичун восун гьесул рукъов вукIаго гьесул чIужуялъул хIиллаялдалъун туснахъ гьавун гIемераб заман гьенибги бана. Хъизаналда жаниб цо лъимер цогидаб лъимералдаса цикIун бокьараб мехалъ гьелдалъун цогидал лъималазул рекIелъ хIалхъублъи лъугьулеб бук1иналда ва гьелда тIад цIакъ батIи-батIиял асарал рачIине бегьиялда кантIизарулел руго Юсуф аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къисаялъ.

Гьаб сураталъул цIакъ берцинаб, хIеренаб, тамахаб мацI буго ва цIалун чIалгIунареб пасихIаб ва ракI тамах гьабулеб хабарги буго. Инсанасде рачIунел киналго хIалал рицун руго ва гьел хIалал цIалулеб мехалъ цIалулев чиясда жиндаго гьеб кинабго бихьулеб ва рагIулеб бугеб гIадаб асар лъугьуна. Гьениб жаниб гурхIел-рахIмуги буго, ракIкъварилъи-пащманлъиги буго, рек1елгъей-роххелги буго, рокьа-хинлъи ва напсалъул къасдал-анищалги руго.

Халид ибну МагIданица абуна: «Сурату Юсуф ва сурату Марьям буго алжаналъул агьлуялъ жиб цIалун ва жинда гIенеккун лазат босулеб нигIмат» – абун. ГIатIаъ абулев гIалимасги абуна: «Гьаб сурату Юсуф цIалулеб жинда рагIарав чиясул пащманлъи тIаса уна» - абун. ТIадегIанав Аллагьас жинцагоги абулеб буго: «Дица дуе бицине буго бищунго берцинаб къиса» - абун.

Цогидал аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ къисаби чанго сураталда такрар гьарун рицана. Гьеб буго Къуръан жинца гIажиз гьарулеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам букIиналда тIоритIел гьабиялъе, гьелъул пасихIлъи ва гъварилъи бихьизабиялъе бугеб. Гьаб къиса цохIо нухалъ бицана ва

гьединги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ баян гьабуна жиндир каламалъул камиллъи, гьелда къец гьабун чи бергьунареблъи.

Гьаб сурат рещтIинабуна (сурату гьудалда) хадуб. Гьеб заманги букIана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг бищунго захIматаб ва ракI къваридаб хIалалъ вугеб. Гьесул лъималазул эбел ва гьесие гIемер квербакъарай, гьесие йокьулей чIужу Хадижат хвараб сон букIана гьеб. Гьединго гьеб соналъ хвана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг цIунун, гьесул рахъккун къурайшиял хIинкъизарун вукIарав гьесул инсул вац АбутIалибги. Къурайшияз бетIер эхеде борхараб, аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ хIилла-макру гьабизе гьел ургъулеб заман букIана. Гьаб хIалалда авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вукIаго гьесда суратул Гьуд ва суратул Юсуф рещтIинабуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ: цогидал аварагзабаздаги عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ бихьана къварилъи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рисалат халкъалъухъе щвезабулаго, гьезги сабру гьабуна, дуцаги сабру гьабе абураб магIнаялда, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ракI хIалхьезабизе.

Сураталда жаниб аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ бичIчIизабулеб буго кинабго къварилъиялда хадуб г1ат1илъи бук1унеблъи, кинабго пащманлъиялда хадуб роххел бук1унеблъиги, заг1иплъи, х1алдагьлъиялда хадуб къуватги бергьенлъиги бук1унеблъи. Сабру гьабурав чи вахунеб т1адег1анаб макъам баян гьабун, туснахъалда жаниве реххун, жив к1очон тун вук1арав Юсуф Мисриялъул г1азизлъун ккей бицун буго. Аллагьасул диналъе г1оло, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесул г1азабаздаса х1инкъун х1арамаб, къабих1аб жо тараб мехалъ, дунялалдаго инсан т1адег1анлъулеб куцги баян гьабун буго. Муъминзабазе ц1акъ г1емераб ваг1за ва г1ибрат буго гьаб сураталда жаниб.

Сураталъул бищун к1вар бугеб масъала бугин абизе бегьула инсанасул вац1ц1алъи, гьес жиндир къадру ц1уни, гьесул хиянат гьеч1олъи бук1ине ккей баян гьаби ва гьединав инсан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1адег1ан гьавун, халкъалдаса т1ок1 гьавун дунялалда к1одо гьавулеблъиги баян гьаби. Гьесие ахираталда абадиял ниг1матал рук1инги щибго щаклъи гьеч1еб амру буго.

Хасго Аллагьасул диналда халкъ ах1улел, гьезда бит1араб нух бихьизабулел даг1ватчаг1азе мунпаг1ат бугеб, гьез цогидал муъминзабазе бицине ва лъазабизе мустах1икъаб хабарги буго гьаб сураталъул.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги лъик1аб жоялда г1енеккизе ва гьелъул ваг1за босизе. Дурго ц1об-рах1маталдалъун дуца ниж мун разияб г1амал гьабизе т1аме, Бет1ергьан Аллагь!



Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

الٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ١

1. **Алиф Лам Ра,** гьал хIурупазул магIна ва гьездалъун бугеб мурад ТIадегIанав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала.

Жидедаса Къуръан данде гьабурал хIарпаздаса руго гьел. Гьеб Къуръан жинца инсан гIажиз гьавулеб, жинда релъараб жо лъидаго гьабизе кIвечIеб букIиналда ишараги буго. **Гьал дуда рещтIинарурал аятал руго, МухIаммад, жинца гIажиз гьарулеб, жиндир магIна гъваридаб, мацI пасихIаб Къуръаналъул аятал.** Жинда жаниб батIулаб жо гьечIеб, жиндир хIукмаби баянаб, жиндир хабарги ритIухъаб.

إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ قُرۡءَٰنًا عَرَبِيّٗا لَّعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ٢

2. **Х1акълъунго Дица гьаб Къуръан рещт1инабуна г1араб мац1алда ц1алулеб т1ехьлъун,** г1араб х1арпаз жиб хъвараблъунги, **нужеда бич1ч1ине гьаб калам инсанас данде гьабураб жо гьеч1еблъи.**

Жинца г1адамал г1ажиз гьарулеб калам гьаб бук1ин лъараб мехалъ, гьаб каламалъул бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1инги лъазе ва гьесда иманги лъезе.

Ибнукасирица абуна: г1араб мац1 буго бищун пасих1аб, жиндир маг1на лъик1 баянаб, гьелдалъун бицараб жо рак1алда ч1олеб. Гьедин бугелъул киналго т1ахьазул бищун хирияб Къуръан рещт1инабуна бищун хирияб мац1алда, бищунго хирияв аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ва бищунго хирияб ракьалда – Маккаялда. Гьеб т1ехь босун вач1арав расул – Жабраилги вук1ана бищунго хирияв малаик. Къуръан рещт1инабиги байбихьана хирияб Рамазан моц1алъ. Уммат жинда х1ажалъулеб кинабго жо баян гьабун, бицун т1убазеги гьабуна, гьелъул х1акъалъулъ аятги рещт1инабуна: «Жакъа нужее дица дин камил гьабуна» - абун.

Гьаб хадуб бугеб аят рещт1инабиялъе сабаб бицун, Ибнуг1аббасица رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ абуна: хириял асх1абзабаца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна: «Я расулаллагь! Дуца нижее цо къиса бицинарищ?» - абун. Цинги Т1адег1анав Аллагьас гьаб аят рещт1инабуна ва жинца абуна:

نَحۡنُ نَقُصُّ عَلَيۡكَ أَحۡسَنَ ٱلۡقَصَصِ بِمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ وَإِن كُنتَ مِن قَبۡلِهِۦ لَمِنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ ٣

3. **Дица дуда бицина, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, къиссабазул бищунго берцинаб къисса, дуда гьаб Къуръанги вах1ю гьабун бугелъул. Гьалде ццеве мунги вук1ана, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, дуда**

гьабги, цогидал аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къиссабиги лъаларевлъун, гьезул пикру гьабуларев ва гьезда х1ажат гьеч1ев.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мун кинабго г1аламалъул авараглъун صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ гьавидал, дур динги киналго динал хвезарулеб бугелъул, гьаб хирияб Къуръанги ахир къиямасеб къо ч1езег1ан кинабго иман лъураб исламияб агьлуялъул шарг1 бугелъул, гьалда жанир рицун руго умматалъе г1ибратлъун, дуе рек1елгъейлъун, ццересел аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ва гьезул умматазул къиссаби.

إِذۡ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ إِنِّي رَأَيۡتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوۡكَبٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ رَأَيۡتُهُمۡ لِي سَٰجِدِينَ ٤

4. Дуца дур асх1абзабазе бице, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, Юсуф аварагасул къисса. Юсуфица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир эмен Яг1къубида عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абураб г1уж бице: «Я дир эмен! Дида г1ажаибаб макьу бихьана. **Дида бихьана анци1ла цо гвангъараб, канч1аб ц1ваялъ дида цебе сужда гьабулеблъун. Гьединго бакъги моц1ги бихьана дие сужда гьабулеблъун» - абун.**

Ибнуг1аббасица رَضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُ абуна: «Аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ макьу Аллагьасул вах1юялдалъун бук1уна» - абун. Гьаб макьу бихьулеб мехалъ Юсуфил анц1ила к1иго сон бук1ана. Гьев жеги авараг вук1инч1елъул, гьесул макьуялда карамат абула. Анц1ила цо ц1ваялъе маг1на гьабуна Юсуфил анц1ила цо вац вуго абун. Бакъги моц1ги Юсуфил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ эбел-эмен руго абуна. Юсуф аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьеб макьу бихьаралдаса хадуб гьевги, гьесул вацал ва эбел-эмен Мисриялда данделъизег1ан гьоркьоб ана к1икъого сон. Ай к1икъого соналдаса хадуб т1убана Юсуфида бихьараб макьу.

Юсуф عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул х1акъалъулъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Гьев вуго жив хирияв, жив хириясул вас, гьевги жив хириясул вас»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана. Ай Ибрагьим аварагасул вас Исх1акъил вас Яг1къубил вас Юсуф вуго гьев. Г1ибранияв, Канг1анияв, гьанжеялдаса 3700 соналъ ццере Шамалъул ракьалда жал рук1арал.

قَالَ يَٰبُنَيَّ لَا تَقۡصُصۡ رُءۡيَاكَ عَلَىٰٓ إِخۡوَتِكَ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيۡدًاۖ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لِلۡإِنسَٰنِ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٥

5. Инсуца Юсуфида عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я дир вас, дуца гьеб макьу дур вацазда бицунге. Гьез дуе цо макру гьабизе бегьула ва мун гьалаг гьавизе х1илла ургъизеги бегьула. Х1акълъунго щайт1ан инсанасул загьираб, х1акъаб тущман буго.

Гьелъ щиб нух балагьунги инсанасе зарал гьабич1ого толаро.

Яг1къуб аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бич1ч1ана Юсуфида عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бихьараб макьу

гьесие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалъан къадру к1одолъи ва авараглъи кьеялда ишара бук1ин. Гьесие г1елму кьун, бечелъи кьун жив дунялалдаги ахираталдаги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хира гьавизе вук1иналда ишара бук1инги. Вацазда гьеб макьу бицани, гьездаги макьуялъул маг1на бич1ч1ун, гьез Юсуфида عَلَيْهِ السَّلَامُ х1алхъублъи гьабизе бегьила абун абуна Яг1къубица гьеб макьу вацазда бицунге абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужеда макьилъ бихьараб мехалъ жиндие бокьулеб, лъик1аб жо, жинца гьеб бице жиндир божарал г1адамазда. Квешаб жо макьилъ бихьараб мехалъ жив цоги хьибилалда сверун вега, Аг1узубиллагьи минащайт1ани ражимги абе, квег1исан лъабго нухалъ х1ац1уги туй. Гьеб макьу лъидаго бицунге. Цинги гьесие гьеб макьуялъул зарал бук1ине гьеч1о»* - абун. Ибну Касирица х1адис кьуч1аблъун бицана.

Хадубги Юсуфида Яг1къубица абуна:

وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾

6. Дуда гьаб макьу бихьараб г1адин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мун т1аса вищизе вуго авараглъи кьеялъе, гьединго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дуда лъазабизе буго макьуялъул маг1на бич1ч1улеб г1елму. Цоги маг1на гьабуна: **Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дуда лъазабила ццересел умматазул къиссаби, гьезул т1ахьазда хъвараб г1елму ва х1акъаб жо босизе к1олеб г1акълуги кьела, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналъе далил бачун г1адамал мук1ур гьарулеб х1ужжаги кьела. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир ниг1мат т1убазабизе буго дуеги ва дур эмен Яг1къубил лъимал-хъизамазеги, гьезул наслуялъеги. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб ниг1мат т1убазабураб г1адин дур ццересел умумузе Ибрагьимие ва Исх1акъие.**

Т1адег1анав Аллагьас нилълъер умумул гьаруна аварагзабилъун, халкъ диналде ах1улел расулаллъун. Гьеб ц1акъ к1удияб ниг1мат буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие рокьаразе ва жинца т1аса рищаразе гурони жиб кьолареб. Гьединго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мун ва дур хадусел лъималги гьаризе руго аварагзабилъун.

Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь жинда лъалев вуго авараглъи лъихъе кьелеблъи ва жиндир халкъалъул тадбир гьабиялъулъ ц1акъ г1адлу бит1арав х1акимги вуго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1елму лъай жиндие щибго г1орхъи гьеч1еб буго, Аллагьасул г1амал-пишаги жинда жаниб маслах1ат ва х1икмат бугеб буго. Жиндир лагъзадерил щивав чи щиб ишалъе бегьулевлъи лъан гьабула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб

халкъалъул тадбир.

7. Х1акълъунго гьав Юсуфил ва гьесул вацазул къиссаялъулъ г1емер мунпаг1ат буго ва ваг1за-насих1ат, г1акъло буго, гьезул хабар лъазе бокьун, гьелдаса бицен гьабулел ва гьелда г1енеккулел г1адамазе.

۞لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٞ لِّلسَّآئِلِينَ ۝٧

Хирияб Къуръаналъул киналго къиссаби руго жидеда жаниб ваг1за-насих1ат ва г1ибрат бугел. Т1адег1анав Аллагьас мунпаг1ат гьеч1еб жо гьабуларо ва бицунаро. Амма Юсуф عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасулги гьесул вацазулги къисса буго пикру гьабулел, жо бич1ч1улел г1адамазе г1емер бат1и-бат1ияб г1акълу ва маг1на жинда жаниб бугеб.

8. Юсуфил вацаз абуна: «Валлагьи, гьав Юсуфги عَلَيْهِ السَّلَامُ гьасул эбел цадахъав вац Биняминги г1емер вокьулев вуго нилълъер эмен Яг1къубие. Нилълъ руго гьездаса к1удиял, чорхол къуватги бугел, бокьараб жо гьабизеги к1олел ва инсуе мунпаг1ат бугел г1олохъабазул жамаг1ат».

إِذْ قَالُواْ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ۝٨

Анц1го вац вук1ана гьел эбел-эмен цадахъал. Юсуфил ва Бинияминил эбел бат1ияй йик1ана ва гьав к1иявго бищунго гьит1иналги рук1ана. Эбел-инсул ракl гурх1ел-рах1му бугеб жо бугелъул, г1адатлъун бугеб жо буго гьезие гьит1инал лъимал ц1ик1к1ун рокьулеблъи ва гьездехун бербалагьи г1емер бук1унеблъиги. Цогидаб рахъалъан эбел-инсуе лъимал киналго цох1о х1алалъ рокьула ва цониги лъимер «гьаб лъимер дие х1ажат гьеч1о» - абун рокъоса къват1ибе гъолеб, г1арцухъ бичулеб, яги гьадинго цогидазе кьолеб бук1унаро.

Гьединго лъимал киг1ан г1емер ругониги, яги цо-к1иго гурони гьеч1ониги, гьездехун бугеб рокьиги бат1ияб бук1унаро: щибаб лъимер хасаб рух1 ва напс бугелъул, гьеб щибалъе хасаб хасият, т1абиг1ат-г1амал бук1уна ва гьелдалъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ эбел-инсул рек1елъ гьел лъимал рокьи бижун буго.

Муъминчи гъапуллъизе бегьулареб бак1 буго: Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабулев, гьев вокьулев ва гьесда тавакал т1амун ва мугъч1ван вук1унев чиясе цох1о лъимер бугониги, киг1ан г1емер ругониги гьел дунялалъул рокъор дагьабго заманаялъе рек1елгъеялъе ругел руго, цогидаб боц1и-малалда релъун. Гьел лъимал кьурав Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ к1ола гьел цох1о къоялъ нахъе рачинеги. Гьадин бугелъул г1емер лъимал руго абун гьездаса ч1ух1ун вук1ин, яги гьезда мугъч1ван вук1ин г1акъилав, иман камилав чиясул г1амал гьеч1о.

Юсуфил вацаз хадубги абуна: **«Х1акълъунго, нилълъер эмен ц1акъ мекъи ккарав вуго Юсуфги Биняминги г1емер рокьиялдалъун».**

9. Нужеца гьав Юсуф ч1вай, яги гьев цо рик1к1адаб ракьалде щвезаве. Цинги эмен нужеде вуссине вуго ва гьесие нуж рокьизе руго.

ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ﴿٩﴾

Гьев Юсуф цеве вук1адго гьесда цоги чи вихьулев гьеч1о ва гьев вокьиялъ инсуда нилълъ к1очон тун руго. **Юсуф ч1ван худуб, яги гьев рик1к1адаб бак1алде щвезавун хадуб нужеца тавбу гьабила ва нуж лъик1ал чаг1илъунги рук1ина.**

Бокьун Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъизе ва х1арамаб, квешаб иш гьабизе, хадуб тавбу гьабизе къасд гьабуна гьел вацаз. Гьаб буго шарг1алда ц1акъго х1арам гьабураб пиша. Щайт1аналда ва жидерго гьава-напсалда г1енеккун рук1иналъул, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ к1очон вук1иналъул г1аламат буго гьеб. Гьаб аяталда жаниб ва хадусеб аяталда абулеб буго: «Нужеца, нуж, нужер» – абун. Гьалъул маг1на буго Юсуфил вацал цоцаздехун ургъулел, цо иш данде балел рук1ин. Нужеца, нуж абураб раг1и гьаниб нилълъеца, нилълъ абураб маг1наялда буго. Гьедин гьеч1они гьездехун хит1аб гьабулев, амру гьабулев цоги чи вук1ине ккола, гьедин бугин абун абулел тафсиралъул г1алимзабиги гьеч1о.

10. Гьел вацаздаса цо вацас абуна: гьав вук1ана гьезул бищун к1удияв «Ягьуза» абулев вац. Гьаб буго жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасил раг1и. Къатадатица абуна: гьев вацасул ц1ар бук1ана «Рубайла» абун. Мужагьидица абуна гьесул ц1ар «Шамг1ун» бук1ана абун.

قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿١٠﴾

Г1алимзаби гьев вац щив вук1арав абун хилиплъиялъе сабаб буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьеб ц1ар бицун гьеч1еблъи. Цересел т1ахьаздаса хабар бицунел г1адамаз бицараб жоялдалъун хилиплъана гьев вац щив вук1арав абураб раг1иялъулъ. **Нужеца Юсуф ч1ваге.** Гьеб г1емерго к1удияб мунагь буго, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъунеб пишаги буго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бокьун чи ч1варав чиясул тавбо къабул гьабиги ц1акъ божизе зах1матаб иш буго.

«Нуж гьев Юсуф عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ инсудаса ват1а гьавизе ургъун ратани, ва гьеб иш гьабич1ого телариланги ратани, нужеца гьев реххе цо гъваридаб гъуялда жанив, ва гьенив гьевги тун нахъ русса. Сапаралъ унел г1адамал т1аде ккун, гьез Юсуф гъуялъуса

къват1ив вахъун жалгун цадахъ рик1к1адаб ракьалда вачина ва нужер мурадги т1убала»-абун.

Мух1аммад ибну Исх1акъ абулев г1алимас абуна: ц1акъ к1удияб амру гьабиялда къасд гьабуна гьел вацаз. Чанго бат1ияб к1удияб мунагь буго гьез жидер напсалда т1ад босизехъин. Бищун ццебесеб буго гурх1ел-рах1мо къот1изаби. Жидер вац жидерго квераздалъун ч1вазе ургъи щибго гурх1ел-рах1мо гьеч1еб иш буго.

К1иабилеб буго эбел-инсуе квешлъи гьаби; жидее бокьараб лъимер т1аг1араб мехалъ гьезда ч1олеб къо, гьезул рек1ел бакъвай, чара т1аг1иялъул халго гьабулеб гьеч1о гьал ах1макъал васаз.

Лъабабилебги буго, щибго жинда мунагь гьеч1еб гьит1инаб лъимералъе зулму гьаби. Ях1-намусалъги, бах1арчилъиялъги къабул гьабулареб квешаб, къабих1аб г1амал буго гьеб.

Ункъабилеб буго цо-цазе рокьарал к1иго чи цо-цаздаса ват1а гьави, гьел цо-цазде щвезе гьукъи.

Щуабилеб буго: гьит1инасул гьит1инлъиялда ва к1удияв, херав чиясул к1одолъиялда гурх1ун гут1и, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ авараг Яг1къубие عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ зулму гьабулеб буго жиндир васалаз гьев заг1иплъарав, к1одолъарав чи вугеб мехалъ гьесда кодосан гьесул рек1ел гьейлъун вугев гьит1инаб лъимер Юсуфги вахъун, гьеб лъимерги эбел-инсул гурх1елалда ва ц1обалда х1ажатаб бук1аго.

Гьал г1емерал к1удиял мунагьал бокьун гьаризе къасд гьабигун цадахъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жидедаса т1аса лъугьила ва гьев гурх1ила абун хьулги лъун буго гьел г1олохъабазул. Субх1аналлагь! Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ Вац1адав ва Т1адег1анав вуго. Жиндир г1ажаибаб гурх1елалдалъун х1акъикъаталдаги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурх1ун, гьес Яг1къубил рек1елъе гурх1ел реххун, гьев жинда гьаризе виччан, ахиркъадги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ т1аса лъугьана гьел г1олохъабаздаса. Гьаб хабар буго къиссаялъул ахиралда бугеб ва амма Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рах1маталда хьул лъун, хадуб бук1инесеб жо лъаларого, гьаб бак1алда гьаб гурх1елалъул бицен гьабуна.

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурх1араздаса ратаги нилълъ киналго.

قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأۡمَ۬نَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ١١

11. Гьаб цебехун рехсараб жоялдаги ургъун, гьеб гьабизе ният-къасдги гьабун, Яг1къуб аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ васал гьесда ццере рач1ана ва гьез абуна:

Я нижер эмен! Мун щай божуларев Юсуф нижгун цадахъ вук1иналда ва нижеца гьесул милат гьабиялда. Гьев нижер вац вугелъул **нижеца гьесул т1алаб гьабила ва гьесда щибго зарал**

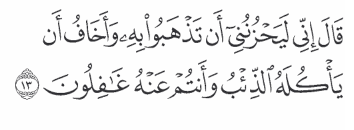
бугеб жо щвезе теларо.

أَرۡسِلۡهُ مَعَنَا غَدٗا يَرۡتَعۡ وَيَلۡعَبۡ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ١٢

12. Дуца гьев вит1е метер нижгун цадахъ х1алхьи гьабизе ва чан гьабун, чуял рекеризарун, рек1ел гъей гьабулеб мехалъ нижеда цадахъ вук1ине.

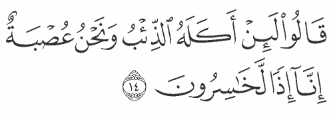
Жиндиего бокьараб квен-пихъ кванан лазат-рах1аталда вук1ине. **Бичасх1аги, нижеца гьев ц1унизе вуго ва сах-саламат рокъовги вачине вуго»- абун.**

Гьереси бицунеб бугелъул жидер раг1и бит1араблъун бихьизе бокьун гьа гьедун к1алъана гьел. Хабар бицунаго цо чи г1емер гьедарараб мехалъ гьесда божи дагьаб бук1уна. Х1акъаб, бит1араб хабар бицунев чи гьа гьедиялда х1ажалъуларо.



13. Яг1къубица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Х1акълъунго, дие бокьун гьеч1о Юсуфидаса ват1алъизе ва гьевги вачун нуж ине.**

Дагьабго заманаялъ гьев аск1оса ват1алъараб мехалъ дун пашманлъулев вуго ва цожо г1оларого вук1унев вуго. Нуж расандулел, чуял рекеризарулелги рук1ун **нужеда к1очон хут1ун гьев Юсуф бац1ица ч1вазе гуриланги х1инкъулев вуго дун»-абун.** Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1икматалдалъун Яг1къубил гьаб раг1и гьел васалаз гьесие гьереси бицунеб нухлъун лъугьана. Яг1къуб аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жинцаго малъараб г1адин ккана щиб гьереси гьез бицунеб Юсуфги цадахъ гьеч1ого рукъор рач1араб мехалъ.



14. Гьел васаз абуна: «Бичасх1аги, **гьав анц1го г1олохъанчиясда цадахъ вук1аго Юсуф бац1ица ч1ванани ва нижеда гьев ц1унизеги к1веч1они, ниж рук1унаха ц1акъго тохал г1адамал.**

Цинги нижее ч1аго рук1инго щиб гьабизе. Гьеб нич т1ад бук1иналдаса хунго лъик1 бук1инарищ нижее?»- абун.

Нахъисеб къоялъ радалго Яг1къубихъе рач1ун васаз гьаридал Юсуф жалгун цадахъ виччай абун, гьес Юсуф каранде къана, гьесие лъик1аб дуг1аги гьабуна ва вацалгун цадахъ алахалде виччана.

فَلَمَّا ذَهَبُواْ بِهِۦ وَأَجۡمَعُوٓاْ أَن يَجۡعَلُوهُ فِي غَيَٰبَتِ ٱلۡجُبِّۚ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمۡرِهِمۡ هَٰذَا وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ١٥

15. Цинги Юсуфги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **вачун гьел вацал, жидер мурадлъун бугеб гъуй бугеб бак1алде щведалго ва гьев жанив реххизеги гьел х1адурлъараб мехалъ:**

гьез Юсуф кварица вухьана, лъим босизе гъуялъуб бичалеб ц1араг1 г1адин, ва гъуялда аск1ов вачун гьесда к1ал гьикъиги гьабуна: Гьанже бихьила дуе бук1унеб жо ва дур инсуеги бук1унеб жо! Ц1акъ вук1ана мун гьев инсуда аск1об бак1ги ккун, цоги чи аск1овго виччалареб х1алалъ. Гьанже дуе гьаб гъуй буго жанив ч1олеб бак1 абун. Юсуф х1инкъун, г1одун лъугьана ва щивав вацасда валагьун гьезда хурхун ч1ч1езе къасд гьабуна. Цонигияс гьев аск1ов къазе теч1о, тунка-г1усун инжит гьавуна.

Цинги дица Юсуфида вах1ю гьабуна: «Дуца сабро гьабе! Цо къо бач1ине буго дуца гьел вацазда бицунеб жакъа гьез дуе гьабураб къварилъи. Гьеб къоялъ гьезда лъазеги гьеч1о мун жидер вац Юсуф вугеблъи»-абун.

Т1адег1анав Аллагьас Юсуф аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ рак1 парахат гьабуна ва гьесда бицана гьаб къварилъи т1аса ине бугеблъи ва жинда макьилъ бихьараб х1алалъ гьел вацал жиндие сужда гьабизе ццере рач1изе рук1инги. Г1алимзабаца абуна Жабраил малаик решт1ана абун Юсуф عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагасда гьаб вах1ю босун.

Вацаз т1асан гурдеги бахъун Юсуф авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гъуялда жаниве виччана. Гьев г1одов щвезег1ан ч1еч1ого квар къот1ун жанив реххана, гьев г1одов реч1ч1ун хвезе бокьун. Юсуф лъималда жаниб бугеб гамач1алда т1ад вахъун ч1ун хут1ана щибго зарал ккеч1ого. Вацалаз т1асан ах1ана: «Юсуф» абун, гьев хунищ вугев, ч1агойиш вугев лъазе бокьун. Жинда гьел гурх1илин абун рак1алде ккун Юсуфица жаваб гьабуна. Цинги цоял вацаз абуна; к1удияб гамач1 рехизе буго гьесул бет1ералда т1ад абун, цогидаз абуна: г1ела нилъеца гьесие гьабураб къварилъи, живго те гьев живго хвезег1ан яги цо г1адамаз нахъе вачинег1ан абун.

Цинги гьел вацаз цо кьег1ер хъун гьелъул би т1аде бахун Юсуфил гурде бидул ц1езабуна ва нахъруссун рокъоре ана.

16. Жидер эмен Яг1къубихъе васал рач1ана сордо бец1лъараб мехалъ ва г1одилаго гьесда т1аде лъугьана.

وَجَآءُوٓ أَبَاهُمۡ عِشَآءٗ يَبۡكُونَ ١٦

17. Гьез абуна: «Я нижер эмен! Ниж цо-цазда къец гьабун щивдай бергьула абун, ч1орбут1 реч1изе (яги чуял т1амизе, яги рекеризе) ана, нижеца Юсуфги къай-ц1а ва квен-т1ехалда аск1ов тана. Гьеб г1ужалъ бац1ги бач1ун гьелъ Юсуф кванан ватана. Гьаб нижеца бицунеб жоялда мун божилареврлъиги лъала

قَالُواْ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّا ذَهَبۡنَا نَسۡتَبِقُ وَتَرَكۡنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئۡبُۖ وَمَآ أَنتَ بِمُؤۡمِنٖ لَّنَا وَلَوۡ كُنَّا صَٰدِقِينَ ١٧

нижеда, киг1анго бит1араб жо бицунеллъун ниж ругониги.
Мун нижеда щакдарулев вугелъул ва Юсуф хвана абураб жоялда божизе дуе бокьунги гьеч1елъул. Гьез бицунеб хабаральго загьир гьабулеб бук1ана гьеб гьереси бук1ин. Ц1огьорасул т1агъуралда ц1а рек1ун бук1унин абухъего, гьез бицулеб жо жинда божулареб бук1ин гьездаги лъалеб бук1ана.

وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٍ كَذِبٍۚ قَالَ بَلۡ سَوَّلَتۡ لَكُمۡ أَنفُسُكُمۡ أَمۡرٗاۖ فَصَبۡرٞ جَمِيلٞۖ وَٱللَّهُ ٱلۡمُسۡتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ١٨

18. Гьересияб би т1ад бахараб горде босун рач1ана гьел ва гьеб горде инсуда ццебе рехана. Гьалеха Юсуфил бидул ц1араб гурде, гьевги бац1алъ т1ет1езавун нахъе хут1араб абун. Яг1къуб аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьеб горде кодобе босана ва гьес абуна: «Гьереси бицунеб буго нужеца: бац1алъ Юсуф т1ет1езавураб мехалъ горде сах-саламат хут1уларо»-абун. Щайт1аналъ кинабго квешлъи рекъезабуна гьел вацазда т1ад. Ц1акъго г1акъилаб жо гьабулайинги рук1ун жидеего гудур гъун батана гьез. Цох1о бак1алдаса бихъич1еб гордеги инсуда ццебе рехун, жал гьереси бицунеб бук1ин жидецаго тасдикъ гьабуна.

Цо хабаралъулъ буго: Яг1къуб авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьеб гордеги гьумералда ч1ван г1одана ва гьес абуна: «Ц1акъ рак1 гурх1араб бац1 бук1ун бугоха гьаб. Дир васги кванан вуго, щибго гордеги бихъизабун гьеч1о»- абун.

Яг1къуб аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: Нужеца бицунеб жо гьереси буго, гьеб ишги гьедин гьеч1о. Нужер напсаз нужеда ц1акъ квешаб амру берцин бихьизабун буго. Гьанже дица ц1акъ берцинаб сабро гьабила. Т1адег1анав Аллагь вуго дие квербакъулев гьеб нужеца бицунеб гьересияб хабаралдаги, Юсуф ват1алъиялдаги сабро гьабизе ва Аллагьасда хьуллъун, таваккал т1амун ч1езе.

Яг1къуб аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ лъалеб бук1ана Юсуф عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьез ч1вач1еблъи, гьев бац1ица ч1вач1еблъиги. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ вах1юялдалъун ва илгьамалдалъун Яг1къубида лъалеб бук1ана Юсуф авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хира гьаруразул цояв вук1ин ва гьесул халатаб берцинаб къисса бук1унеблъиги. Гьедин бугониги жиндир напсалъулъ бугеб, жиндир ихтияралдаса бахъараб рокьиялъ гьесул рак1 къварид гьабулеб бук1ана, бералги чвахизарулел рук1ана.

وَجَآءَتۡ سَيَّارَةٞ فَأَرۡسَلُواْ وَارِدَهُمۡ فَأَدۡلَىٰ دَلۡوَهُۥۖ قَالَ يَٰبُشۡرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٞۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةٗۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِمَا يَعۡمَلُونَ ١٩

19. Цинги сапаралда бугеб цо къокъа бач1ана гьеб гъуй бугеб бак1алде.
Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Мадяналдаса Мисраялда унеб къокъа бук1ана гьеб. Унеб нухги къосун

г1емерго рик1к1ад бугеб бак1алде ккана гьел ва гьеб гъуялда аск1оре щвана. Юсуф авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьенив реххаралдаса лъабго къо араб заман бук1ана гьеб. Гьесул вацал гьеб гъуялда аск1ор рач1ун хъаравуллъи ккун рук1унел рук1ана щибдай Юсуфил ккелеб абун.
Гьеб гъуялдаса рик1к1ад гьеч1ого х1охь бахъизе решт1араб къокъаялъ **жидер цояв вит1ана гьеб гъуялдаса лъим босизе. Жинца ц1араг1 жанибги реххун къват1ибе бахъараб мехалъ гьеб кваралдаги хурхун ц1акъ берцинав вас ватана лъим босизе арасда. Гьев ц1акъ воххун жиндир гьалмагълъиялда ах1ана: гьале роххел! Балагье дида ватарав васасда абун.**
Гьев Юсуфги вачун жиндирго гьалмагълъиялде аск1ове араб мехалъ т1аде рач1ун Юсуфил вацаз: **«Гьав нижер лъутарав лагъ вугин»-абуна. Т1адег1анав Аллагь жинда лъалев вуго гьез бицунебги, гьабулебги жо.** Кинниги, жиндир азалияб къадаралда хъван бугеб х1укму т1убазабун Бет1ергьан Аллагьас лагъзал жидер г1амал гьабизе риччан тун рук1уна.

20. Цинги Юсуфил вацаз гьев вичана гьеб къокъаялъул цо чиясе ц1акъго дагьаб багьаги босун. Жал рик1к1арал диргьамал рук1ана гьел. Гьезда Юсуфил къадроги лъалеб бук1инч1о, жидее гьев къвариг1унги вук1инч1о.

وَشَرَوۡهُ بِثَمَنِۭ بَخۡسٖ دَرَٰهِمَ مَعۡدُودَةٖ وَكَانُواْ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ٢٠

Гьедин бугелъул лагъ вуго абун вичун, чияр лагълъиялда гьокь ккезавуна Юсуф авараг. Юсуфги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вуц1ц1ун ч1ана. Гьесда лъалеб бук1ана гьал г1адамалгун цадахъ гьенисан нахъе ин жиндие маслах1ат бук1ин ва гьелда хадуб жиндие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бицараб роххел бук1инги. Ва амма гьеб рохалида щвезег1ан жегиги г1емераб къварилъи ва г1азаб бихьана Юсуф аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ.
Г1алимзабаца абуна: вацаз Юсуф вичана къого диргьамалъухъ, гьеб буго ц1акъго дагьаб жо: лагъасул багьа гьеч1о гьеб, лагъасда рет1улеб рет1елцин гьеб багьаялде щоларо. Юсуф восарав чияс жал Мисриялде щвараб мехалъ базаралдаги вачун гьев вичана Мисриялъул х1акимасе.
Къит1пир абулев шагьаралъул хазинчи вук1ана гьев. Къого меседил гъурушалъухъ (динар) ва к1иго рет1елги к1иго хьитазухъги вичана. Жиндие лъимер лъугьуларев чи вук1ун, Юсуфил берцинлъи бихьун, г1емераб багьаги кьун жиндирго рокъов хъулухъалъе тезеян восана Къит1пирица Юсуф. Гьаб дица хъвараб тафсир гуреб цоги бат1ияб маг1наги гьабуна г1алимзабаца Юсуф вичиялъул бицун. Дица хъвараб

тафсир ва таржама буго гьаб къисаялда жиб рекъараб, жиндахун дир пикру гьет1араб.

وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُۥ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ أَمْرِهِۦ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

21. Юсуф вичун восарав мисриялъул х1акимас жиндир ч1ужуялда (Зулайхада) абуна: (Раг1ила: бугин гьелъул ц1арилан абуна цогидал г1алимзабаца): «**Дуца гьав вас хира гьавун, к1одо гьавун ч1езе гьаве нилъеда гьоркьов. Гьев нилъеца васг1адин тезе вуго ва гьес нилъее рукъоб хъулухъ гьабун кумек гьабизеги бегьула»-абун.**

Жидер лъимер бук1инч1елъул васг1адин тезе къасд гьабуна Къит1пирица Юсуф. Гьеб буго Юсуфие бугеб к1одолъи ва гьев лагълъиялдаса вахъи. Гьедин бугелъул Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго: **Гъуялдасан къват1ив вахъун хвасар гьавурав г1адин, дица Юсуфие Мисриялъул ракьалда хиралъи ва к1одолъи гьабуна.**

Лъик1ав чиясда аск1ов ккезавун, гьес кинабго х1ажатаб жо жиндие ч1езабун васг1адин хьихьана Юсуф. **Дица гьесда цересел т1ахьалги лъазаруна, гьезул маг1наги бич1изабуна. Макьуялъул маг1на лъалевги гьавуна Юсуф.** Жиндие гьелдаса мунпаг1ат бук1инелъун. **Х1акълъунго Аллагь жиндие бокьараб жо гьабизе щибго жоялъ нахъч1валарев вуго. Кинниги, г1емерисел г1адамал жидеда Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **х1икматал лъаларел, гьесул иш бич1ч1уларел руго.**

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

22. Юсуф жиндир черхалъул ва г1акълуялъул щулалъиялда вахараб мехалъ: гьесул лъеберго, яги лъебералда лъабго сон т1убараб мехалъ, **дица Юсуфие кьуна г1елму-лъай, диналъулъ жо бич1ч1и ва авараглъи. Гьадин к1одо гьарула дица жидер г1амал лъик1ал г1адамал:** иман камилал хиянат гьеч1ел, къот1уе рит1ухъал г1адамал.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Масг1удица абуна: г1адамазул бищун хадур гъурал, чиясда балагьун гьесул х1ал лъалел ва гьесул бук1инесеб бицине к1олев лъабго чи вуго. Мисриялъул Къит1пир вуго: жинца Юсуф авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вичун восарав, гьев цо х1икмат бугев, жиндир хиралъи ва т1ок1лъи

бугев чи вук1иналда кант1ун. Шуг1айб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ ясги йиго. Жинца инсуда абурай: «Гьав чи мухькьун х1алт1изе ваче, гьав ц1акъ божарав, лъик1ав чи вуго» - абун. Гьеб абуна Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ х1акъалъулъ гьев лъик1ав, т1ок1ав, хирияв чи вук1ин бич1ч1ун. Лъабабилев Абубакар رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1абги вуго жинца Г1умар رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1аб халипалъун тарав ва гьелда жаниб бугеб баракат ва лъик1лъи жинда лъарав.

Гьаб аяталъ бицараб Юсуфие кьураб г1елму-г1акъло ва авараглъи буго дагьаб хадуб бугеб жо, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб бак1алда рехсон бугониги. Байзави абулев г1алимас абуна: Юсуф аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ Мисриялъул Г1азиз Кьит1пирица вичун восараб мехалъ анц1ила ункъабилеб сон бук1ана. Анц1ила лъабго сон гьесда аск1об бараб мехалъ туснахъалъув т1амуна, гьениб анкьго (яги лъабго сон) бан хадуб Раян ханас жиндир вазирлъун гьавуна. Гьаб заман буго Юсуф аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ лъеберго яги лъебералда лъабго сон бугеб замана. Гьалдаса хадуб кьуна гьесие авараглъи.

وَرَٰوَدَتۡهُ ٱلَّتِي هُوَ فِي بَيۡتِهَا عَن نَّفۡسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلۡأَبۡوَٰبَ وَقَالَتۡ هَيۡتَ لَكَۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ رَبِّيٓ أَحۡسَنَ مَثۡوَايَۖ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٢٣

23. Цинги гьев Юсуф т1алаб гьавуна жив жиндир рукъов вугей Кьит1пирил ч1ужу Зулайхаца.

Жиндие Юсуф вокьун, гьелъ г1адал гьаюрай Зулайхаца т1алаб гьабуна гьев жинда аск1ов веги ва гьелъ кинабго руччабазул х1илла-макро х1алт1изабуна Юсуф жиндир амруялъе мут1иг1 гьавизе. Амма Юсуф гьелдаса лъутулев ва вахчулев вук1ана.

Цо къоялъ Зулайхаца рукъалъул нуц1би рахана ва Юсуфида цее ч1ч1ун гьелъ абуна: гьале дунги, гьале бусенги. Дуе щибго х1инкъи гьеч1о, хехго вач1а дида аск1ов абун. **Юсуфица абуна Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ц1унаги дун гьеб квешаб жо гьабиялдаса абун.** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесда бихьизабуна Зулайхаца жив ах1улеб жо ц1акъ къабих1аб пиша бук1ин ва гьеб гьабизе бегьулареблъи. Гьаб раг1иялъулъ нилъееги ишара буго цо квешаб иш гьабиялда гьава-напсалъ, щайт1аналъ ах1араб мехалъ, гьеб иш гьабизе нилълъ лъугьиналдаса Аллагьасдалъун ц1уни т1алаб гьабизе ккеялда.

Х1акълъунго дур рос Кьит1пир **вуго дир бет1ергьанчи, жинца дие г1емераб лъик1лъи гьабурав ва дун берцинго жиндир рокъов хьихьарав.** Кин бегьулеб дица гьесие хиянат гьабизе ва гьесул ч1ужуялда аск1ов къазе! **Х1акълъунго жидеца зулму гьабулел, х1арамаб жо гьабулел г1адамазул кидаго мурад т1убаларо ва**

гьезул лъик1лъиялда кверщел батуларо.

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ أَن رَّءَا بُرْهَـٰنَ رَبِّهِۦ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾

24. Цинги Зулайхаца ях1 бахъана Юсуф жинда аск1ов вегизавизе.

Щибго нич т1аг1ун гьава-напсалъ ва щайт1аналъ гьалаг гьаюн, нахъаса нуц1биги рахан Юсуфида т1аде лъугьана гьей ва х1ал гьабунги гьев жиндир мурад т1убазе т1амизе къасд гьабуна. **Цинги Юсуфил напсалда жанир пикраби лъугьана гьей Зулайхае мут1иг1лъизе. Ва амма гьес напс къезабуна, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жинда бихьизабураб г1аламаталъул кумекалдалъун.**

Г1алимзабаца бат1и-бат1ияб раг1и бицана Юсуфида бихьараб г1аламат щиб бук1араб, гьев Аллагьасдаса х1инкъун Зулайхадаса лъутизе сабаблъун ккараб абун. Гьел раг1абазе мух1канаб далил гьеч1о, гьедин гьеч1ониги гьел раг1аби бат1улалги гьеч1о. Цо г1алимас абуна: нахъаса нуц1аги рахан, керен бет1ерги цебе рехун, цогиги жиндир черхалъул бихьинчиясе берцин бихьулел бак1ал загьир гьарун, Зулайха гьесда т1аде лъугьиндал, Юсуфида ццебе бач1ана жиндир эмен Яг1къубил сурат, жинца к1алдиб ккун килищ х1анч1улевлъун. Гьеб г1аламат бихьидалго Юсуфил чорхол х1ал хисана ва Зулайхал чалухал пишаби жинда рихьич1евлъун лъугьана: ай гьез жиндие щибго асар гьабич1о ва жив гьелдаса вуссун рокъоса къват1ив лъутизе лъугьана абун.

Цоги г1алимас абуна: Юсуфида цебе Зулайхал рос Къит1пирил сурат бач1ана ва гьес жиндие гьабураб лъик1лъиги рак1алде щвана абун.

Цоги г1алимас абуна: Юсуф Зулайхадаса нечон эхедехун валагьана ва гьесда мокърокь хъван бихьана: «Мун зина гьабиялда аск1ов къаге! Гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъулеб жо буго ва ц1акъ квешаб нух буго»- абун.

Гьел раг1абазул кинаяб бит1араб бугониги, щиб г1аламат Юсуфида бихьаниги нилъеца гьелъул к1вар гьабизе кколаро. Нилъеда лъалеб жо буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Юсуф ц1унана гьей Зулайхал сураталда жив къосизавизе жинда т1ад лъугьараб щайт1аналъул макроялдаса. Бет1ергьан Аллагьасул ц1уни бук1ун гурони Юсуфида к1олароан гьава-напс ва щайт1ан къезабизе ва гьев Зулайхал х1илла макроялъ къезавилаан. Т1адег1анав Аллагьас аварагл ъиялъе т1аса вищарав Юсуф кинабго мунагь хат1аалдаса ц1унарав вук1ана.

Абусаг1удица абуна: Юсуф аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ рак1алда рехараб хиял гьесул г1айиблъун рик1к1унаро. Гьеб буго инсанасул т1абиг1ат, гьесда нахъч1вазе к1олареб. Цо-цо г1адамаз Юсуф аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ

г1унт1изабулеб, жиб г1иналда раг1изе рекъеч1еб хабар буго ах1макъал г1адамаз ургъараб.

Дица гьев Юсуф аварагасдаса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кинабго квешлъи ва къварилъи нахъч1вала ва зинаг1адаб къабих1аб жоги нахъч1вала. Х1акълъунго гьев Юсуф عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вуго дица дие т1аг1ат- г1ибадат гьабиялъе ва авараглъун вук1иналъе т1аса вищарав лагъ.

وَٱسۡتَبَقَا ٱلۡبَابَ وَقَدَّتۡ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٖ وَأَلۡفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلۡبَابِۚ قَالَتۡ مَا جَزَآءُ مَنۡ أَرَادَ بِأَهۡلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسۡجَنَ أَوۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ٢٥

25. Цинги Юсуфги Зулайхаги рагьо бугеб рахъалда рекерана. Юсуф гьелдаса лъутун, къват1иве ворч1изе къасда гьабун векерана. Зулайха щайт1аналъ гьалаг гьаюн, х1айваналда релълъун лъугьун, гьесда хадуй йортун нахъаса ккун гьев ч1езавизе лъугьана. **Ва гьесул гордеги бихъизабуна мугъ бугеб рахъалъан. Гьеб х1алалъ унаго гьезда рагьоялда аск1ов щун ватана Зулайхал рос Къит1пир.** Гьеб лах1заталъ Зулайхал г1акъло рук1алиде бач1ана ва жинца гьабулеб бук1араб жоялда кант1ана. цингиги гьелъ щибго х1ал хисич1ого кинабго лъугьабахъин г1аксалда сверизабуна ва жиндир зулмуялдаса лъутулев вук1арав Юсуф жиндие зулму гьабулев вук1аравлъун вихьизавуна.
Зулайхаца абуна: «Я дир хирияв гьудул! Дур агьлуялъе квешлъи гьабизе ургъарав гьадинав чиясе щиб жо гьабилеб ц1акъ квешаб г1азаб гурони, яги туснахъалда рехун гьенив жанив тей гурони»-абун.

قَالَ هِيَ رَٰوَدَتۡنِي عَن نَّفۡسِيۚ وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۡ أَهۡلِهَآ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٖ فَصَدَقَتۡ وَهُوَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٢٦

26. Юсуфица абуна: «Дица щибго квешлъи гьабич1о, гьеб гьабизе рак1алдаги ккеч1о. Гьей Зулайхаца вук1ана дун т1алаб гьавулев»-абун. жиндир нахъияб рахъалдаса бихъун бугеб гурдеги бихьизабуна, жив бит1араб бицунев вук1иналъе х1ужалъун. Цинги Къит1пир гьабизе жо лъаларого хут1идал ва лъида г1айиб бугебги жиндие загьирлъич1елъул, гьесие кумек гьабун Юсуф бугьтаналдаса хвасар гьавун, Т1адег1анав Аллагьас киниялда жанибго бугеб гьит1инаб лъимер к1алъазабуна. **Гьелъул г1агарлъиялъул лъимералъ абуна: «Гьев Юсуфил горде ццебесахун бихъун батани Зулайхаца бицунеб жо бит1араб буго, гьев Юсуфги жинца гьереси бицунев вуго.**

وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٖ فَكَذَبَتۡ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ٢٧

27. Гьесул горде нахъасахун бихъун батани Зулайха гьереси бицуней йиго ва Юсуф жинца бит1араб жо

бицунездаса вуго»- абун.

فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُۥ مِن كَيْدِكُنَّ ۖ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾

28. Къит1пирида бихьидал Юсуфил горде нахъаса бихъун бук1ин, гьес абуна: «Гьаб иш нужер макрояллдаса цо макро буго, я гьал руччаби! Нужер х1илла-макроги ц1акъ к1удияб бук1уна.

Ва нужеца ургъараб, гьабураб иш бахчизе, гьеб цогидазда т1аде реххизе нужер гьунарги к1удияб бук1уна.

يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا ۚ وَاسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾

29. Я Юсуф! Дуца гьаб хабар ва гьаб рокъоб лъугьараб жо лъидаго бицунге, дуда гьеб к1очон, гьелдаса вуссун ч1а мун. Дуцаги, я Зулайха, гьеб дудаса ккараб сурукъаб ишалдаса тавбо гьабе, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **дур мунагьал рахче абунги гьаре. Гьаб ишалъулъ мун йик1ун йиго г1айибалъул бет1ергьан абун.**

жидерго жагьилияб г1адаталда рекъон ва гьев Къит1пир сабро бугев чи вук1ун, ццим хехав вук1инч1ого, гьес х1укму гьабуна кинабго жо к1очон тезе ва щибго жо ккеч1еб г1адин, ццерего бук1араб х1алалъ берцинго жидер яшав гьабизе.

Амма квешаб хабар хехго т1ибит1ула ва дунялалъул бералги г1ундулги рук1уна. Гьеб Зулайхалги Юсуфилги ккараб жо лъана гьезул рукъор х1алт1улел, гьезие хъулухъ гьабулел г1адамазул руччабазда: чед бежулел, лъим баччулел, дару гьабулел ва цогидалги г1адамазул руччабазда. Гьел руччабаздаса цогидазда лъан гьеб хабар шагьаралдаго т1ибит1ана. Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

۞ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَن نَّفْسِهِ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

30. Гьеб шагьаралъул руччабаца цоцаздехун абуна: «Гьаб шагьаралъул г1азизлъун вугев (бищун к1удияв х1аким) Къит1пирил ч1ужуялъ жиндир рокъов цевеса х1алт1улев чилъун вугев Юсуф т1алаб гьавулев вуго жинда аск1ов вегизе.

Гьелъ гьесие г1акъуба кьолеб раг1ула жиндие рослъи гьабе абун. ц1акъ к1удияб иш гьеч1ишха гьаб? Ханг1адин вугев чиясул ч1ужуялъ лагъасда рокьи гьабизе ккани, г1адаллъун ятила гьей Зулайха.

Юсуф вокьи гьелъул рек1елъ жаниб бортун буго ва гьелда дов тезе к1олев гьеч1о. Х1акълъунго, нижеда гьей Зулайха **йихьулей йиго ц1акъ квешаб бак1алда ккун ва нух къосун, г1акъло сверун»-абун.**

гьаб хабар руччабаз жалго данделъанщинаб бак1алда бицунеб бук1ун

ахирги Зулайхада раг1ана жинда нахъаса бицунеб, гьей суризаюлеб хабар.

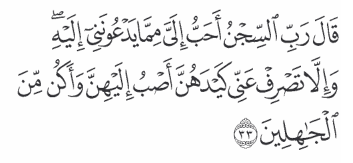
فَلَمَّا سَمِعَتۡ بِمَكۡرِهِنَّ أَرۡسَلَتۡ إِلَيۡهِنَّ وَأَعۡتَدَتۡ لَهُنَّ مُتَّكَـٔٗا وَءَاتَتۡ كُلَّ وَٰحِدَةٖ مِّنۡهُنَّ سِكِّينٗا وَقَالَتِ ٱخۡرُجۡ عَلَيۡهِنَّۖ فَلَمَّا رَأَيۡنَهُۥٓ أَكۡبَرۡنَهُۥ وَقَطَّعۡنَ أَيۡدِيَهُنَّ وَقُلۡنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا مَلَكٞ كَرِيمٞ ٣١

31. Гьаб хабар раг1араб мехалъ Зулайхаца **хадув чи вит1ун шагьаралъул бищунго къадро бугел чаг1азул руччаби ах1ана жиндир к1алг1аялъур.** К1икъого ч1ужу г1адан йик1анин абуна г1алимзабаца. Гьезда гьоркьор жидер рукъор хъулухъ чаг1илъун ругел г1адамазул щуго ч1ужуг1аданги йик1ана, жидедаса гьаб Зулайхал хабар къват1ибе арал. **Зулайхаца гьел руччабазе мугъ ч1ван рах1аталде г1одор ч1олеб бак1 х1адурана** гъоркье тамахал босаби т1амун, мугъ ч1вазе х1улидал къаданилъелал лъуна. Цере ц1акъ берцинал, г1емерал ниг1матал ругел тепсиги т1ибит1ана (т1ут1, бертадуе къач1араб квен-т1ех). **Щияй г1аданалъухье нусги кьуна пихъалдаса хъал бахъизе, гьан къот1изе.**
Цинги гьел киналго данде руссун ц1акъ х1алхьон ва кеп щун гьел ниг1матал кваналел ругеб мехалъ **Зулайхаца Юсуфида абуна: мун гьел руччабазда т1аде лъугьа ва гьезда цевеса хьваде абун. Гьел жанир ч1араб рокъов лъугьун Юсуф жидеда вихьарабго гьел руччабазда ц1акъ к1удияб г1аламат бихьараб г1адаб жо лъугьана:** гьесул берцинлъиялдаса нечон, х1инкъун лъугьана гьел ва, жидеца гьабулеб жого лъач1ого Юсуфиде балагьухъего рук1ун, **нусал жидерго кверазда лъулъан жидеца кверал къот1ана. цинги гьезги абуна: «Аллагь вац1адав ва Т1адег1анав вуго! Гьадинаб г1ажаибаб берцинлъи бижун бугоха Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ**. Гьев чи г1адамго гьеч1о. Гьав чи хирияв малаик вуго, г1адамазда гьоркьов виччарав»- абун.**

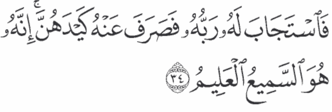
قَالَتۡ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِي لُمۡتُنَّنِي فِيهِۖ وَلَقَدۡ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفۡسِهِۦ فَٱسۡتَعۡصَمَۖ وَلَئِن لَّمۡ يَفۡعَلۡ مَآ ءَامُرُهُۥ لَيُسۡجَنَنَّ وَلَيَكُونٗا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ٣٢

32. Гьел руччабазе лъугьараб жо бихьидал Зулайха ц1акъ разилъана ва гьез жинда нахъаса рицарал харбазулги рец1ел босана, **Цинги Зулайхаца абуна: Гьале гьав чи вугоха гьев, нужеца дида г1айиб ч1варав дие гьев вокьана абун**. Цох1о нухалъ гьев вихьарал нужеца кверал къот1ун унтизаридалго, нужеда бич1ч1изе ккела киг1ан дир рак1 гьес унтизабулеблъи щибаб къоялъ дида гьевги вихьулев вук1ун.

Бичасх1аги, дица гьев Юсуфие чанги чалухаб пиша гьабуна ва гьев дида аск1ов лъугьун гьесулгун дица шагьват т1убазе ях1ги бахъана. Амма гьев ц1акъ ц1унун ч1анаха: Дида гьединав инсан вук1инин абун кколароан ва цоги вук1уневги ватиларо. Гьадинай г1олохъанай, берцинай, чорхол ч1урканлъи рекъарай г1аданалъ босаде ах1араб мехалъ гьеб ишалдасан ц1унун ч1олев чи щив вук1улев?
Гьанжеги дун гьедулей йиго нужедаги раг1ун: Гьев Юсуфица дир амру т1убач1они ва дие бокьараб жоги гьабич1они, гьев дица бец1аб гвендинив рехун туснахъ гьавила ва гьев ц1акъ х1акъир гьаруураздаса вук1ина»-абун. Гьанже руччабаца жинда г1айиб ч1валареблъи лъан, Зулайхаца жиндир рокьи т1убанго загьир гьабуна ва жиндир мурад т1убач1ого жий ч1еларо абун гьаги гьедана. Ничалъул пардав бахъун, жинда г1айиб ч1ваялдаса х1инкъич1ого к1алъана гьей. Гьелда т1ад рекъон руччабацаги х1укму гьабуна гьелъ бицунеб жо ц1акъ бит1араб бугин, гьелъул бак1алда рук1арал ани жидецаги гьебгожо гьабизе бук1анин.
Цинги гьел руччабаца Юсуфидаги абуна мун Зулайхада гурх1айин гьей рокьул ц1а рек1ун, юх1ун хвезе тогейин, дуего мах1цараб ракьул гвенд т1аса бищич1ого берцинай г1аданалъул х1ажат т1убаян абун. Юсуфил ц1акъго рак1 бакъвана, кинабго дунял т1аде лъугьун, жив къосизавизе ургъулел ругин ккана гьесда.

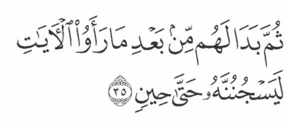


33. Цинги Юсуфица Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **гьари, х1ели гьабуна ва гьес абуна: «Я дир Бет1ергьан Аллагь!** Гьеб бец1аб, мах1цараб ракьул гвенд бигьаяб буго дие ва **гьеб туснахъ дие бокьила гьал руччабаз жинда ах1улеб къабих1аб иш гьабун дур ццим бахъи дида щвеялдаса.**
Цох1о мун вуго Бет1ергьан гьезул макро дидаса нахъч1вазе к1олев. **Дуца дун ц1унич1они ва дуца дун гьезул макроялдаса хвасар гьавич1они дун гьездехун гьет1изе бегьула:** дир напсияб г1амал бергьун, жагьилал г1адамазул г1амал гьабун. **Цинги дунги гьезда релълъарав лъугьина»-абун.**



34. Т1адег1анав Аллагьас Юсуфил عَلَيْهِ السَّلَامُ **дуг1аялъе жаваб гьабуна ва гьел руччабазул макро гьесдаса нахъч1вана. Х1акълъунго Аллагь жинда гьарарав чиясул дуг1а раг1улев вуго ва жинца дуг1аялъе жаваб кьезе**

мустах1икъал чаг1и жинда лъалев вуго.



35. Цинги Къит1пирие ва гьесул г1акълу чаг1азе Юсуф вац1адав вук1иналъул киналго х1ужаби рихьидал, Зулайхаца гьев толаревлъиги лъадал, **гьезда лъик1 бихьана цо заманаялъ гьев Юсуф туснахъалда т1амун тезе.** Къват1ул харбалги т1аг1изег1ан, цоги щиб бугониги мустах1икъаб х1укмуги загьирлъизег1ан.

Цо г1алимас абуна: Зулайхал т1убанго хьул къот1идал Юсуф жиндие мут1иг1 гьавизе к1веялдаса, гьелъ росасда абуна: гьав Г1ибранияв лагъас дун халкъалда суризаюна дие жив вокьун вуго абун, дие ресги гьеч1о къват1ий яхъун дир г1узру г1адамазда бицине. Дуца я гьев туснахъалъув реххе гьесда г1айиб бугеблъун бук1ине, яги дие изно кье къватий яхъун дир г1узру г1адамазда бицине абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: цинги гьез х1укму гьабуна Юсуф гвендинив реххизе. Х1амида т1адги рек1инавун гьесда хадуб къали кьабун ах1долел г1адамал т1амуна: «Гьав вуго жиндир бет1ергьаналда (сайидаталда), г1азизил ч1ужуялда рокьи гьабурав Г1ибранияв лагъ. Гьесие бугеб х1укму буго гвендинив реххун туснахъ гьави»-абун. Гьаб х1алалъ шагьаралдаги сверизавун цинги туснахъалъув реххана.

Ибнухат1ибица абуна: гьаб Юсуфилги Зулайхалги къиссаялдаса бусурбабаца босизе кколеб ваг1за ва г1ибрат буго: г1акъилав инсанасе бегьуларо жинца рукъов сахав, къуватав г1олохъанчи кквезе, жиндир хъизан-лъималгун цадахъ, цинги гьев г1олохъанчиги тезе жиндир ч1ужуялда ва ясалазда цадахъ щайт1аналъ гьалмагълъи гьабун, гьезие питна гьабизе. Ц1акъ щайт1ан бохулеб г1амал буго гьаб.

Шарг1алда амру гьабун буго рос-лъадилъун лъугьизе бегьулел бихьинал ва руччаби цоцазде журан рук1унге абун (ай цо бак1алда цадахъ сапар бугониги рокъор ругониги, кир ругониги жалго жидедаго рук1ине бегьуларо). Хасго к1удияб х1арамлъи буго цо чиги цо ч1ужуг1аданги цоги чи гьеч1еб бак1алда цох1ого хут1и. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминал руччабазда ва муъминал бихьиназда амру гьабулеб буго жидер бер (ц1уне) къае х1арамаб бак1алда балагьияладаса, г1авратги бахче г1агарав гурев чиясдаса абун.

Жегиги шарг1алъ амру гьабун буго чияр чиясда ч1ужуг1адан гьаракь раг1изабун к1алъаге абун. Гьелъул маг1на буго чара гьеч1ого чияр чиясда калам гьабизе х1ажалъи ккараб мехалъ, гьесие берцин бихьулеб гьаракь гьабун, гьесда бадий балагьун к1алъаге абураб.

Гьадин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабун бугониги бусурбабада гьеб к1очон тун буго, купру-ширкалъул г1адамазул г1адатал берцин рихьун, бихьиналги руччабиги цо-цаздаса рат1а рахъизе лъалареб х1алалъ рет1елги рет1ун буго, щибго нич-намус ва Аллагьасдаса х1инкъи гьеч1ого цох1ого къват1ирги рахъун руччаби сапаралда, х1алт1изе, ц1ализе унел руго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1алимлъиялъ гуккун х1арамаб гуреб жо гьабулеб гьеч1о. Гьесул сабро к1удияб бук1ун, жидеца ц1акъ к1удиял мунагьал гьаруниги, гьел гьалаг гьарич1ого тун руго.

وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ فَتَيَانِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَعْصِرُ خَمْرًا ۖ وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى خُبْزًا تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ ۖ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾

36. Юсуф авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ туснахъалда вук1аго гьесда цадахъ гьениве реххана к1иго г1олохъанчиги.

Гьев к1иявго вук1ана Мисриялъул хан Рабанил (Раянил) рокъор х1алт1улел рук1арал г1олохъаби: цояв жинца чед бежулев, цояв ханасе гьекъолеб жо х1адурулев. Жидеца хан ч1вазе квеналда гьоркьоб загьро жубаялда щаклъун т1амун рук1ана гьел туснахъалъур. Гьенив Юсуф ватидалго ва гьев ц1акъ т1абиг1ат-г1амал рекъарав, сипат-сурат берцинав, цадахъ бугеб гьалмагълъиялда г1урх1улев, гьезда ц1об гьабулев вихьидал, гьев к1иявго г1олохъанчи гьесда аск1ор г1агарлъана ва гьесулгун гьалмагълъи гьабуна.

Юсуфица гьев к1иявго ва цогидал туснахъалда ругел г1адамал даг1ват гьабун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялда, гьесие г1ибадат гьабиялда рачунел рук1ана. Живгоги ц1акъ т1ад ч1ун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун гьесда дуг1а г1емер гьабун какал ралев вук1ана.

Цо нухалъ радал т1аде рахъиндал, ханасе гьекъолеб жо х1адурулев вук1арав г1олохъанчияс абуна: «Х1акълъунго, дие макьу бихьана дица ханасе гьекъолеб жо гьабизе ц1ибил ц1ц1ун гьелъул лъим бахъулевлъун вуго дун»-абун. Цогияв г1олхъанчиясги абуна: «Х1акълъунго, дидаги бихьана макьу дир бет1ералда т1ад лъун к1удияб чед баччун дун вугев г1адин ва гьеб чед гьелда т1ад г1одор ч1ун х1анч1азги кваналеб бугин»-абун. Дуца нижеда гьал макьабазул маг1на бице, нижеда мун ц1акъ лъик1ав чилъун вихьулев вуго ва дуда гьел макьаби къот1изеги лъалеб батизе ккола»-абун.

Цо г1алимзабаца абуна: гьев к1иявго г1олохъанчиясе х1акъикъаталда гьединаб макьу бихьана ва Юсуфица бицухъин гьелъул х1укмуги ккана абун. Цогидал г1алимзабаца абуна: гьезда макьу бихьун бук1инч1о, жидеца Юсуфил х1албихьи гьабун ургъун рахъарал макьаби рук1ана

гьел. Гьедин бугониги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев к1иясего Юсуф аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ бицараб х1укму гьабуна абун.

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ ۚ إِنِّى تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ٣٧

37. Юсуфица гьев к1иясдаго абуна: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **дие кьураб лъай буго нужее квен бач1инелде ццебе щиб квен нужее бач1ине бугеб дида лъай.** Гьединго цогиги балъголъаби руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дида лъазарурал»-абун. Гьеб хабар Юсуфица бицана гьев к1иявго иман лъеялде ах1илелде ва гьезие ваг1за гьабилелде ццебе,- гьел жинда г1енеккизе ва гьезул божи ц1ик1к1инабизе, хадуб гьес абуна: **«Гьаб дица бицунеб жо буго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дида лъазабураб.** Гьеб гьеч1о сих1ро яги гьереси. **Х1акълъунго Дица Аллагьасда иман лъолареб къавм тана, дун гьезда гьоркьоса нахъе ана, гьединго ахираталда инкар ккураб къавмги тана дица»-**абун. Гьаб раг1иялдалъун Юсуфица бицана жив вук1ин аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ рокъосан чи, живги жиндир умумулги купру-ширкалдаса рик1к1адал, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавулел, ахираталда иман лъолел рук1ин. Иман лъеялъул бищунго к1удияб к1иго асло буго гьаб:

1). Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун гьесда иман лъей. 2). Х1исаб-мизан гьабулеб, алжан-жужах1 жиндилъ бугеб ахираталда иман лъейги.

وَٱتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ لَنَآ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ٣٨

38. Дун нахъвилълъарав вуго дир умумул Ибрагьимил, Исх1акъил ва Яг1къубил диналда. Ниж рук1инч1о ва гьеч1о, ва нижее бегьуларо Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **щибго жо г1ахьал гьабизе, гьелъие г1ибадат гьабун ва дуг1а гьабун.** Ниж Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1аса рищун руго жиндир диналда халкъ ах1изе. Гьедин бугелъул ниж рук1ине ккола ц1акъ рац1ц1адаллъун ва цогидал г1адамазе мисалияллъун.

Гьаб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъей, гьев цо гьавун гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабиги, Аллагьасул рахъалъан бугеб ц1об-рах1мо ва хиралъи буго нижее бугеб ва киналго г1адамазеги бугеб.** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нижеда вах1ю гьабун гьеб лъазабун буго, ва г1адамаздаги ниж расулаллъун гьарун, гьезда нижеца малъун лъазабун буго. **Ва амма г1емерисел г1адамал гьаб к1удияб ниг1маталъул къадро лъаларел ва гьеб ниг1маталда данде Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **щукру гьабуларел руго.** Жиндие лагълъи гьабизе х1акъав, жал рижарав, хьихьулев ва хвезарун

ахир т1адеги рахъинарулев Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ к1очон, цоги щиб бугониги жоялъе лагълъи гьабулел руго. Боц1уе лагълъи гьабун, г1арац-меседалъе лагълъи гьабун, жидедаго релълъарал г1адамазе лагълъи гьабун, жидецаго гьарурал хъанчазе-алагьзабазе лагълъи гьабун.

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ خَيۡرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ٣٩

39. Юсуфица абуна: «Ле, дунгун цадахъ гьаб туснахъалъур ругел г1олохъаби! Нужеца ургъун бихьея: бат1и-бат1иял, цоязда цоял къацандулел, жидер иш-пиша данде кколарел г1адамалищ лъик1ал ругел гьезда нахърилълъине ва бет1ергьанлъун рук1ине. Яги жинда къацандулев чи гьеч1ев ва къец гьабуниги жиндаса щивго бергьунарев жив цогояв Аллагьищ лъик1ав?

Г1адамал ругониги, жундул ругониги, малаикзаби ругониги, гьел жидее нилъеца лагълъи гьабизе мустах1икъал гьеч1о, гьел кидаго цоцалъ рекъон рук1унаро, цоцазде къацандараб мехалъ цояв къеч1ого вук1унаро, жив къолев, жиндаса т1ок1ав чи жинда данде вугесе лагълъи гьаби ах1макълъи бук1уна. Жидеца ганч1ил, ц1улал ва цогидаб жоялъул рик1ун-руц1ун гьарурал хъанчал алагьзабилъун кквей ц1акъго ах1макъаб жо бук1инарищха!-абун.

مَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسۡمَآءٗ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٍۚ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٤٠

40. Ле, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабулел г1адамал: нужеца жиндие лагълъи гьабулеб жо гьеч1о нужецагоги ва нужер умузги ургъарал, нужецаго алагьзабиян ц1аралги лъурал, хъанчал гурони. Аллагьасул рахъалъан кинабг1аги х1ужа-далилги гьеч1о гьезие г1ибадат гьабе абун, г1ибадат гьабиялъул х1укму цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гурони гьеч1о.

Гьесда лъала г1ибадат кин гьабизе кколеб. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ расулги вит1ун гьев расулас умматалдаги малъун гьабулеб жо буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб дин.

Гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ лагъзадерида амру гьабун буго цох1о жиндие гурони лагълъи гьабуге абун. Жиндие г1ибадат гьабизе мустах1икъав вугелъул гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ: жиндир гуч-къуват бергьарав, жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабизе к1олев. Гьев Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ живго тун жидер щибго гьунар гьеч1ел, жидеда хайирги заралги гьабизе к1оларел алагьзабазе г1ибадат гьаби бат1улаб жо буго. **Гьаб дица нуж жинда ах1улеб дин буго жиб бит1араб, жиндилъ щаклъи гьеч1еб**, гьеб

диналдалъун нужер дунялалдаги ахираталдаги кверщел батизе буго. **Кинниги, г1емерисел г1адамал гьаб амру жидеда лъаларел руго**. Жидеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабуларел руго, лагълъи гьабулезги цадахъ жо г1ахьал гьабун Аллагьасде ширк гьабулеб буго.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Юсуф аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ гьел г1олохъаби Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабиялда ах1иялъулъ г1ажаибго берцинаб ва жиндилъ х1икмат ва пайда к1удияб нух т1аса бищана.

Т1оцебесеб иргаялда гьезда лъазабуна жив аварагзабазул عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ чи вук1ин, жиндие Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цо-цо гъаибаб жо лъай кьун бук1инги. Гьеб г1елмуялдаса буго гьел г1олохъабазе туснахъалда щибаб ригьалъ бач1изе бугеб квеналъул амру гьесда лъай ва гьес бицухъин гьезие квен бач1иги.

К1иабилеб буго: гьесие Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ макьу къот1улеб г1елму кьей. Ва амма Юсуф авараг عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ гьел г1олохъабазул макьуялъул маг1наги бицун, гьезул мурадги т1убан, жинда аск1оса гьел нахъе риччалевлъун гьеч1о. Бищунго жинца бицунеб жоялда гьел г1енеккулеб заманалдаса мунпаг1атги босун, гьел Аллагьасул диналде ах1изе т1ад жувалев вуго. Гьеб буго нилълъецаги жиндаса мунпаг1ат босизе рекъараб мисал.

Лъабабилеб буго: гьеб даг1ват гьабулаго Юсуф аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ тамахаб, х1еренаб мац1алъ, гьел г1адамазда бич1ч1улеб мисал бачун, т1оцебе гьезда бич1ч1изабулеб буго: бат1и-бат1иял алагьзаби рук1ин г1акълуялъго къабул гьабулареб жо бук1ин. Хадубги гьел кант1изарулел руго г1адамаз жидее лагълъи гьабулеб рух1 бугелги, рух1 гьеч1елги алагьзаби гьезие лагълъи гьабизе мустах1икъал гьеч1еблъи, гьел киналго рижарав, гьезие ризкъи кьолев гьел хвезарулев Бет1ергьан Аллагьги вук1адго щибго жидер гьунар гьеч1еб жоялъе лагълъи кин гьабилеб?

Ункъабилеб буго: ахиралда гьезие баян гьабулеб буго х1акъикъияб, бит1араб дин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ малъухъин гьабулеб дин бук1ин ва гьеб дин гьабизе киназдаго т1адаб бук1инги. Гьеб дин гьабулел г1адамал ц1акъго дагьал рук1инги бицунеб буго. Гьелдалъунги г1олохъаби кант1изе х1акъаб жоялда ч1ч1арал г1адамал кидаго дагьал рук1иналда ва гьел дагьал г1адамаз гурони жиб х1ехьеч1еб, ях1 бахъич1еб, сабро гьабич1еб дин бит1араб бук1иналда.

Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ халкъ ах1улез х1алт1изаризе рекъарал къаг1идаби баян гьарун Юсуфил عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ мисалаздаса мунпаг1ат босун, киг1ан г1емераб жо малъизе ва бицине к1олеблъи бихьизабун буго.

Гьеб жинда т1адаб амруги т1убан, жиндир рак1ги парахат гьабун, хадуб байбихьулеб буго Юсуф аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ гьезул макьуялъул

маг1на бицине ва гьес абулеб буго:

41. Ле, дир к1иявго туснахъалъ гьалмагълъун гьарурал г1олохъаби! Нужер цояв туснахъалдаса къват1иве веччан цевего вук1араб х1алалъ жиндир ханасе гьекъолеб жо кьолев чилъун вук1ине вуго. Цогидав туснахъалдаса къват1иве вачун кварида ван гъанкъизе вуго ва гьеб бак1алда дализе гьавунги тезе вуго, бет1ералда т1ад ч1ч1ун х1анч1аз жиндир гьан бик1ун кваналевлъун. Нужеца дидаса т1алаб гьабураб х1укму дица бицана ва гьеб х1укму Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабун лъугьараб буго.

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسۡقِي رَبَّهُۥ خَمۡرٗاۖ وَأَمَّا ٱلۡأٓخَرُ فَيُصۡلَبُ فَتَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ مِن رَّأۡسِهِۦۚ قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ ٱلَّذِي فِيهِ تَسۡتَفۡتِيَانِ ٤١

Жиндие хиси гьеч1еб буго. Нужеца бит1араб бицун батаниги гьереси бицун батаниги гьеб буго нужее бугеб х1укму абун. нужеца бицеян т1алаб гьабидал дица бицанаха гьаб х1укму, киг1анго дие бокьун бук1инч1они̇ги рокьукъаб хабар нужее бицине.

42. Цинги Юсуфица абуна туснахъалдаса къват1ив виччазе вугев г1олохъанчиясда: дуца дун вице дур ханасда аск1ове щвараб мехалъ.

وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٖ مِّنۡهُمَا ٱذۡكُرۡنِي عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ ذِكۡرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِي ٱلسِّجۡنِ بِضۡعَ سِنِينَ ٤٢

Щибго г1айиб гьеч1ого бугьтанги т1ад лъун, туснахъалъув вук1ин бице гьесда. Гьев лъик1ав хан ватани гьес бит1араб жо т1алаб гьабун х1акъикъат ц1ехезе бегьула ва дунги гьаб дида т1ад лъураб бугьтаналдаса вац1ц1адавлъун лъугьине бегьула. **Щайт1аналъ Юсуфида гьеб лах1заталъ к1оченабуна цох1о Аллагьасда гуреб жиндир х1ажат гьаризе бегьулареблъи ва гьелъул г1акъуба гьабун цо чанго соналъ жив туснахъалдаги хут1ана.** Бищун дагьаб лъабго сон буго. Г1емерисел г1алимзабаца анкьго сон бугоянги абуна.

Вагьбу абулев г1алимас абуна: Аюб аварагги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ анкьго соналъ вук1ана Бет1ергьанас жиндир х1ал бихьизе унти-къварилъи т1аде биччан. Юсуф аварагги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ анкьго соналъ вук1ана туснахъалда жиндир х1албихьи гьабизе-абун.

Гьаб аяталъе цоги маг1на гьабуна: щайт1аналъ гьев г1олохъанчиясда к1очезе гьабуна Юсуфил хабар ханасда бицине абун. Гьаб к1иябго маг1на бит1араб буго. Гьеб бит1араб бук1ин бицунеб буго хадуб бугеб аяталъги. Щайт1аналъ Юсуф аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсей ва гьесда таваккал т1ами к1оченабураб г1адин, гьев г1олохъан чиясдаги

к1оченабуна ханасда Юсуфил хабар бицине. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1икмат буго гьаб. Аллагьасул изну гьеч1ого щайт1аналда гьеб жо гьабизе к1оларо ва хасго авараглъи кьезе бугев чиясул рек1елъ гьапуллъи рехизеги к1оларо.

Хирияв Юсуф عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагас г1емерал г1адамазе ваг1за-насих1ат гьабун, гьезие лъик1лъи гьабун, гьеб туснахъалда кколел рук1арал г1адамазе гьел г1емерал соназ кумек гьабуна, рек1елгъейги гьабуна. Жинцаго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ т1аг1ат г1ибадат г1емер гьабун гьесда г1агарлъизе, гьев жиндаса разилъизе ях1 бахъана.

Къурт1убияс абуна: Аллагьасул салам лъеяв Жабраил малаик вач1ана Юсуфихъе гьев туснахъалъув вук1адго ва абуна: «Я Юсуф, дур вацаз мун ч1вазе х1укму гьабураб мехалъ гьездаса мун лъица хвасар гьавурав?»-абун. Юсуфица абуна: «Дир Аллагьас гьавуна»-абун. Жабраилас абуна: «Гьел вацалаз мун т1аде чиго кколареб алахалда бугеб гъуялъув рехун тараб мехалъ, гьениса къват1иве лъицаха мун вахъарав?»-абун. Юсуфица абуна: «Дир Аллагьас вахъана»-абун. Жабраилас абуна: «Мун зинаялдаса лъица ц1унарав ва дудаса гьел руччабазул макроги лъица нахъч1вараб?»-абун. Юсуфица абуна: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1унана дун ва гьес нахъч1вана руччабазул макроги»-абун. Жабраилас абуна: «Гьанже кинха дуца Аллагьасда гьарич1ого мун туснахъалдаса хвасар гьаве абун гьев Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ вижарав лагъасда аманат бит1араб?»-абун.

Цинги Юсуфица абуна: «Я Бет1ергьан Аллагь! Гьеб раг1и буго дир мац1алдаса борч1ун араб, дун жинда рек1екълъараб раг1и. Дица дуде гьарулеб буго, я Ибрагьимил ва дир херав эмен Яг1къубил Аллагь! Мун дида гурх1а ва т1асса лъугьа!»-абун. Цинги Жабраилас абуна: «Дуе г1акъуба ва х1албихьи буго мун т1уснахъалъув цо заманаялъ вук1ин»-абун.

Гьаб хабаралдаса нилъеца босизе кколеб г1ибрат ва мунпаг1ат буго, кинабго жоялъул амру Аллагьасда кодоб бук1ин ва гьесда божун, гьесда таваккал т1амун, гьесдаса квербакъи т1алаб гьабун хьвадизе т1адаб бук1инги. Киниги шарг1алда х1арамаб гьеч1о, жегиги гьабизе т1адаб жо буго нилъеца щибаб жоялъул амру цо сабабазда хурхизаби ва гьел сабабал гьоркьор ккун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъер х1ажат т1убай т1алаб гьаби.

Гьел сабабалги х1акъикъиял рук1ине ккола. Масала: вакъарав чияс лъим гьекъанин абун гьев г1орц1уларо. Къечарас квен кvotананин абун гьесул къечги хьваларо. Рукъов г1одовги ч1ун цо х1ажат бицун киг1ан г1емер мехалъ жив к1алъаниги гьеб х1ажат т1убаларо.

Сабабазда хурхингун цадахъ рек1елч1ей бук1ине ккола нилъеца гьеб сабаб гьабуниги гьелъул х1асил Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ бараб бук1иналда. Гьадинаб х1алалъ сабабазда хурхи шарг1алда бегьулеб жо буго.

Юсуф аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ : «Ханасда жив вице»-абураб раг1и цо сабаб буго, нилъеца гьединаб сабаб гьабунин абун нилъеда г1айибги ч1валаро. Гьаб бак1 ц1акъго т1адег1анал макъамазда ругел аварагзабазул عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ бицулеб бак1 бугелъул, гьеб Юсуфица абураб раг1иги гьесул гъапуллъи ва гъалат1 бугеб г1адин бицунеб буго. Ва амма нилъеда рак1 ч1ун лъазе ккола гьеб раг1и абулеб мехалъ Юсуф عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ авараг Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ гъапуллъун вук1инч1еблъи. Умматалъе ваг1за-насих1аталъе Т1адег1анав Аллагьас цо-цо гьадинаб мисал бачуна ва нилълъ бит1араб нухалда хьвадизе гьелдалъун сабабги гьабула.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Юсуф аварагасда عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ рихьарал къварилъаби рицун лъугьараб бак1 бугелъул, гьаниб рехсезе бокьун буго цо-цо исламияб диналдаги, Къуръаналдаги, жинда Къуръан решт1инабурав Мух1аммад аварагасдаги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ г1айиб г1унт1изабизе бокьарал диналъул тушбабаз Юсуфилги Зулайхалги къисса мекъаб рахъалда сверизабун, суризабун бициялде данде ч1ч1ун, ва гьел тушбабазе квербакъи гьабун сураталъул тафсир гьабулел г1алимзабацаги «Юсуфил рак1 гьесун бук1ана Зулайхада»-абураб маг1наялъул хабар бицинги нахъч1ван, Мух1аммад Г1али Сабунияс бицараб гьеб раг1и мекъаб бук1ин ч1езабулеб анц1го х1ужа ва далил:

1) Юсуф авараг عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ кутакалда данде ч1ана Зулайхал къасдазда гьелъ жив т1алаб гьавураб мехалъ ва гьес абуна: «Дица Аллагьасдалъун ц1уни гьарулеб буго»-абун.

2) Зулайхаца нуц1биги рахан жив т1алаб гьавураб мехалъ гьес къват1ив лъутизе къасд гьаби: нахъаса гурдеги ккун Зулайхаца жив ц1а-ц1алев вугеб мехалъги.

3) Гьел руччабаз абухъе къабих1аб жо гьабиялдаса дие ракьул гвендго бокьилин аби.

4) Т1адег1анав Аллагьас чанго бак1алда Къуръаналда Юсуф веццун аятал решт1ун рук1ин. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кин веццулев жиндир рак1алъе къабих1аб жо гьаби берцин бихьулев чи?

5) Гьит1инаб лъимер к1алъан, гьелъ нуг1лъи гьаби Юсуфида г1айиб гьеч1олъиялъе: «нахъаса горде бихъун батани гьев рит1ухъав вуго»-абун.

6) Зулайха жийго мук1урлъи руччабазул жамаг1аталъе жиндие Юсуф вокьун, жинца гьев т1алаб гьавиялъе ва гьев мут1иг1лъун гут1иялъе.

7) Юсуфица Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ах1и бай жив гьел руччабазул

макруялдаса хвасар гьаве абун.
8) Юсуф г1айибав гьеч1олъиялъе Къит1пирие ва цогидазе мух1канал г1аламатал загьирлъи ва далил-х1ужа ч1ейи.
9) Жив туснахъалдаса къват1ив вахъунгут1и ханасда цебе загьираб, баянаб х1ужа ч1ч1ун гурони жив щибго г1айиб гьеч1ого жанив т1амурав вук1иналъе.
10) Киналго руччабаз ва Зулайхаца чамго сон гьоркьоб ун хадубги нуг1лъи гьаби Юсуф вац1адав вук1иналъе ва гьев жидер макроялъе мут1иг1лъун гут1иялъе.
Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъеда х1акъаб жо х1акъаблъун бихьизабеги ва гьелда г1амал гьабизе тавпикъги кьеги.

وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ إِنِّيٓ أَرَىٰ سَبۡعَ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ وَسَبۡعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖۖ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ أَفۡتُونِي فِي رُءۡيَٰيَ إِن كُنتُمۡ لِلرُّءۡيَا تَعۡبُرُونَ ﴿٤٣﴾

43. Египеталъул ханасда цо г1ажаибаб макьу бихьана ва гьелъ х1инкъизавун жинца хехго макьу къот1улел г1адамал ва г1алимзаби данде рак1арана. **Цинги ханас абуна: «Х1акълъунго Дида макьилъ бихьана анкьго ц1акъ кьарияб,** берцинаб **г1ака цоги анкьго х1алакъаб г1акаялъ жал кваналел ругел г1адин. Цогиги анкьго г1урччинаб жаниб ц1ураб т1ор бихьана, анкьго бакъвараб, жаниб мугьго гьеч1еб т1орги бихьана. Нужеца дида гьаб макьуялъул маг1на бице, я дир къавмалъул г1акълочаг1и, нужеда лъалеб батани макьу къот1изе ва гьелъул маг1на гьабизе»-абун.**

قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمٖۖ وَمَا نَحۡنُ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾

44. Гьел г1алимзабаца ва макьу къот1улез абуна: «Гьеб дуда бихьараб жо буго бит1араб ва мекъаб бат1а гьабизе лъалареб жобо-гъобораб макьу. Гьединаб макьуялъул маг1на гьабизе нижеда лъаларо ва мун разилъулеб жаваб кьезеги к1оларо»-абун.
Гьел х1инкъана ханасе макьу къот1ун гьелъул маг1на бицине, жал мекъи ккани жидеда щолеб ццин бахъи лъан.
Ибнухат1ибица абуна: «Гьединаб макьу бихьула г1емер кванан квеш чехьги ц1езеабун кьижараб мехалъ»-абун.

وَقَالَ ٱلَّذِي نَجَا مِنۡهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ فَأَرۡسِلُونِ ﴿٤٥﴾

45. Ханасул гьаб макьуялъул хабар жинда раг1араб мехалъ **дов туснахъалдаса къват1ив вач1арав г1олохъанчиясда Юсуф рак1алде щвана.**

Гьев Юсуфил хабарги ханасда бицун гьес абуна: «Дун вит1е Юсуфихъе, дица бач1ина ханасул макьуялъе бит1араб жаваб»-абун.
Ханас гьев Юсуфихъе вит1ана. Цинги жив туснахъ бугеб бак1алда ун Юсуфида т1аде лъугьана ва жинца абуна.

يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ لَّعَلِّيٓ أَرْجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾

46. Я Юсуф! Я гьав ц1акъ бит1ун макьу къот1улев чи! Дуца нижеда бице анкьго кьарияб г1акаялъул хабар, анкьго х1алакъаб г1акаялъ жал кваналел. Анкьго г1урчинаб, жаниб ц1ураб ва анкьго бакъвараб мугь жаниб гьеч1еб т1оралъулги хабар бице. Гьеб дуца бицараб жоги босун дун ханасухъе ина ва цинги ханасдаги, кинабго халкъалдаги лъазе буго дур гьунар ва дур г1елму.
Гьеб мехалъ мун туснахъалдаса къват1ивги вач1ина иншааллагь абун. Юсуф аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьев г1олохъанчиясда г1айиб ч1вач1о жиндир аманат гьесда к1очана абун. Яги жинца абич1о дица макьуялъул маг1на бицинаро дун къват1ив виччазе къот1и гьабун гурони абун. Щибго жоялъул к1варго гьеч1ев чиясг1адин гьесие жаваб гьабуна.

قَالَ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ دَأَبٗا فَمَا حَصَدتُّمۡ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ﴿٤٧﴾

47. Юсуфица абуна: «Нужеца хур бекьизе буго анкьго соналъ. Кутакалда хъулухъ гьабун гьеб бижизабизе ях1ги бахъизе буго. **Гьеб хур бак1арун щинахъе гьениса щвараб х1алухъин т1оралдаса бат1а гьабич1ого гьури, ц1ад, бакъалъ зарал гьабулареб х1алалъ ц1унизе ккола. Нужеца кванач1ого рес гьеч1еб къадар лал т1амун, хенон тасарупги гьабила»** (расход).
Гьанже г1алимзабазда лъалеб г1елмияб хабар буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ункъазар сон г1агарун заманаялъ цебего Юсуфил мац1алдалъун г1адамазда малъулеб: т1орониб бугеб т1оршел рух1ч1аголъиялъ (х1апара, нац1) ва гьава бакъалъ хвезабиялдаса лъик1 ц1унараб бук1уна. Гьелъул т1аг1амалъул даражаги лъик1 ц1унун хут1ула: (витаминал, каллориял.)

ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٞ شِدَادٞ يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ ﴿٤٨﴾

48. Цинги бач1изе буго анкьго сон, жал ц1акъ зах1матал, щибго хур-хер бижуларел, ц1адал къот1арал. Гьел соназда жаниб нужеца кваназе буго данде бак1арун, нахъе ц1унун бук1араб т1оршел. Хьодуе нахъе лъун

тараб дагьабго къадар т1оршел х1ут1изег1ан.

49. Гьелда хадуб бач1изе буго ц1акъ бечедаб лъик1аб заман, г1емер ц1адалги ралеб, пихъ-хурги бижулеб, г1адамаца ц1олбол чамастакил гьуинал лъимал (сокал) рахъулеб ва гьекъолеб жоги гьабулеб.

ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ عَامٞ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعۡصِرُونَ ﴿٤٩﴾

Гьаб хабарги босун жиндир гьекъолеб жоялъул тадбир гьабулев г1олохъанчи т1аде вач1индал ханасе гьес бицараб жо ц1акъ бокьана ва гьес амру гьабуна Юсуф жиндихъе ваче абун. Жинда гьев вихьизе ва гьес жиндаго макьуялъул маг1на бицулебги раг1изе абун. Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго.

50. Ханас абуна: «Гьев Юсуф вачун рач1а нуж дихъе»-абун. Юсуфида хадув вит1арав чи гьесухъе щведалго гьес абуна: «Мун а дурго ханасухъе ва дуца гьесда абе дол жидеца кверал къот1арал руччабазул ах1вал-х1ал ц1ехе абун. Дир Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **ц1акъ лъалев вуго гьез гьабулеб бук1араб макро ва х1ила.**

وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ ٱئۡتُونِي بِهِۦۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرۡجِعۡ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسۡـَٔلۡهُ مَا بَالُ ٱلنِّسۡوَةِ ٱلَّٰتِي قَطَّعۡنَ أَيۡدِيَهُنَّۚ إِنَّ رَبِّي بِكَيۡدِهِنَّ عَلِيمٞ ﴿٥٠﴾

Гьеб нужер бет1ергьанасдаги лъан лъик1 буго дун гьаниса къват1ив вахъиналда цебе, киналго г1адамаздаги лъазе лъик1 буго дун г1айибго гьеч1ого гвендинив т1амурав чи вук1ин»-абун.

Жиндир чапар гьаб жавабги босун вач1идалго ханас жиндир божарал чаг1аздаса ц1ехана щиб къиссадай бук1ана Юсуфил ва гьел руччабазул абун. Ханасда бич1ч1идалго киназдаго лъалеб бук1ин Юсуфида г1айиб гьеч1еблъи, гьел руччаби данде рак1арана, Зулайхаги гьоркьой ккезаюн.

51. Цинги маликас (ханас) гьел руччабазда абуна: «Щиб квешаб ишалъе ургъун рук1арал нуж гьев Юсуфие макро гьабулеб мехалъ ва гьев нужедехун къабих1аб иш гьабиялда ах1улеб мехалъ»-абун.

قَالَ مَا خَطۡبُكُنَّ إِذۡ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفۡسِهِۦۚ قُلۡنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا عَلِمۡنَا عَلَيۡهِ مِن سُوٓءٖۚ قَالَتِ ٱمۡرَأَتُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡـَٰٔنَ حَصۡحَصَ ٱلۡحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفۡسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾

Бук1анищ гьесда кинабг1аги г1айиб? К1ваниш нужеда гьев нужедахун вуссинавизе абун. **Гьел руччабаца абуна: «Аллагь вац1адав ва Т1адег1анав вуго!** Гьес жиндие хирияв лагъ чороклъиялда виччаларо. **Нижеда щибго жо бихьич1о Юсуфил рахъалъан гьеса**

г1айиб ч1вазе бегьулеб»-абун. Цинги Зулайхаги рак1 парахалъун лъугьана, гьелда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рак1алда рехана т1убанго бит1араб бицине. **Ва гьелъ абуна: гьанже кинабго жо загьирлъулеб буго. Балъгоябги т1атулеб буго, х1акъаб жоги бергьулеб буго. дун йик1ана гьев Юсуф вокьарай ва дица вук1ана гьев т1алаб гьавулевги. Х1акълъунго, гьев Юсуф вит1арав вуго жинда г1айиб гьеч1о абураб раг1иялъулъ.**

ذَٰلِكَ لِيَعۡلَمَ أَنِّي لَمۡ أَخُنۡهُ بِٱلۡغَيۡبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي كَيۡدَ ٱلۡخَآئِنِينَ ۝٥٢

52. Гьаб дир мук1урлъиги буго Юсуфида лъазе, гьев цеве гьеч1еб мехалъ гьесда нахъаса к1алъан дица гьесул къадро хвезабич1еблъи. Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хиянатчаг1азул макро т1убазе толаро. Бит1араб жо загьир гьабич1огоги толаро Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ.

۞وَمَآ أُبَرِّئُ نَفۡسِيٓۚ إِنَّ ٱلنَّفۡسَ لَأَمَّارَةُۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٞ رَّحِيمٞ ۝٥٣

53. Дица дир напс бац1улеб гьеч1о: дун йиго ч1ужу г1адан, гьединги г1акъло заг1ипай щайт1аналъ хехго гуккулей, г1адамазе берцин бихьизе бокьун гурони щибго г1амалги гьабуларей, гьеб г1амалалъул хадуб кколеб х1асилалдаги ургъуларей. Киг1анго макро гьабулел, х1илла бергьарал абун нижеда абуниги бихьинчиясда ц1акъ хехго кодор росизе к1ола ниж. Гьес: «Мун дие ёкьула, дур берцинлъи, дур ц1акълъи щиб абуни кинабго дунял нижеда кодоб кьунин, нижедаса ч1ух1араб жо гьеч1о абун рак1алда кколел. Цинги гьев чияс жиндир х1ажат т1убараб мехалъ х1ат1идаса бахъараб бихъараб шото (наска) г1адин рехун толел ва гьеб г1ужалъ гурони лъугьараб жоялда кант1уларел.

Х1акълъунго инсанасул напсалъул т1абиг1атго буго жинца гьев квешаб жоялда ах1улеб. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1асилъиялда гьев вачулеб. Дир напсги ц1акъ квешаб жоялда дун ах1араб бук1ана. Дирго къадро къимат к1очон, дир росс халкъалда цеве г1одог1анлъиялъул пикру гьабич1ого, дир напсалъе мут1иг1лъун, гьава, шагьват ва щайт1ан х1алае лъугьун Юсуф вокьун, гьесул г1олохъанлъи, берцинлъи, ч1урканлъи, каранде къан анц1гоялдасаги ц1ик1к1ун сонал индал г1адаллъана дун, ва доб сурараб ишги гьабуна.

Гьанже дие щибго сабаб гьеч1о, дун ёрч1изе бак1ги гьеч1о, дида щивго гурх1изе чиги гьеч1о. **Цох1ого Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1ун, гьев т1аса лъугьун, гьес тархъан гьаюни гурони. х1акълъунго дир Аллагь жинца мунагьал рахчулев ва жив ц1акъ гурх1улев вуго.**

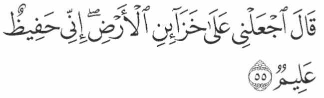
Гьаб дица гьабураб тафсир ва таржама буго Ибнухат1ибица,

Мунтахаб абураб тафсиралда, Ибнукасирица гьабураб тафсир. Цоги г1алимзабаца гьаб ахираб к1иго аяталъул тафсир гьабуна гьел раг1аби Юсуф аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абурал ругин абун: «Дица гьаб рац1алъи т1алаб гьабуна Зулайхал росасда лъазе дица хиянат гьабич1еблъи». (52 аят) «Дир напсги бац1унаро дица. Инсанасул напс квешаб жоялда гьев ах1улеб буго. Х1акълъунго Аллагь гурх1ун гьес ц1унун гурони дунги квешаб жоялда ккезе бегьулаан. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурх1улев вуго ва жинца мунагьал рахчулевги вуго»-абун. (53 аят)

وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ ٱئۡتُونِي بِهِۦٓ أَسۡتَخۡلِصۡهُ لِنَفۡسِيۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلۡيَوۡمَ لَدَيۡنَا مَكِينٌ أَمِينٞ ﴿٥٤﴾

54. Цинги маликас абуна: «Нуж рач1а гьев Юсуф дихъе вачун, дица гьев тезе вуго дидаго аск1ов. Дир вазирлъун гьавизе вуго»-абун.

Маликасда бич1ана гьев Юсуф цо къадро-къимат бугев чи ватизе кколеблъи. **Юсуф жиндихъе вачун вач1индал ва гьесдехун к1алъан гьесул х1ал-х1укмуги ц1ехедал маликас абуна: «Дуца т1ок1аб ургъел гьабуге, гьанжеялдаса хадуб дуе божилъи ва парахалъи бук1ине буго.** Мун дуего бокьараб ишалда т1ад амирлъун гьавун, гьеб иш т1обазе тезе вуго абун.



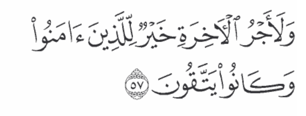
55. Юсуфица абуна: дуца дун гьаве дур хазиначилъун, кинабго ракьалда т1ад бугеб жоялъул тадбир гьабулевлъун. Дида гьеб х1алт1иги лъала ва дица щибго хиянат гьабич1ого гьеб иш т1убазе буго абун.

Гьаб Юсуфица «дун хазинаялда т1ад те» абураб жо гьеч1о гьес хъулухъ т1алаб гьабилъун, гьесул чух1и-рецц бокьилъун. Юсуфида лъадалго ханас гьев вазирлъун гьавулев вук1ин ва бокьараб иш т1ад къан тезе вук1инги, гьесул къасд ккана гьеб хъулухъалда ч1ун лъик1илан. Хазинаялъул ихтияр кодоб бугони гьеб лъик1аб х1алалъ хьвадизабизе рес бук1уна. Гьелдаса мискин-пакъирасе кумек гьабизе рес бук1уна. Маликас гьев жиндир кинабго боц1и-малалъул ихтияр кодоб бугев вазирлъун гьавуна.

وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَتَبَوَّأُ مِنۡهَا حَيۡثُ يَشَآءُۚ نُصِيبُ بِرَحۡمَتِنَا مَن نَّشَآءُۖ وَلَا نُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٥٦﴾

56. Гьадин к1одо гьавуна дица Юсуф ва гьесие к1удияб ихтияр кьуна Мисриялъул ракьалда т1ад жиндие бокьараб бак1алда ине, бокьаралъув ч1езе. Гьадин кьола дица дир рах1мат ва к1одолъи дие бокьарав чиясе. Дица г1адада хвезабуларо ва нукъсанги гьабуларо жидеца лъик1аб г1амал гьабурал

г1адамазул ажро, дица гьезие г1емерго ц1ик1изабун лъик1аб жазаъ гьабула.



57. Ва амма ахираталда бугеб ажро ц1акъго лъик1аб ва т1ок1аб буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун гьесдаса х1инкъун дунялалъул рокъоб г1амал гьабурал г1адамазе.

Дунялалъул рокъобги кьола дица гьезие ажро: сахлъи кьун, боц1и-мал кьун, г1адамазда гьоркьоб къадро бугеллъун гьарун. Г1елму-г1акълу ва дин берцин гьабизе гьунар кьун. Ахираталда ругел ниг1матазул алжаналги абадияб рах1мат лазатги Аллагьасул гьумералда балагьизе щвейги, гьеб буго х1акъикъияб ва жиб т1алаб гьабизе кколеб ажро.

Юсуф عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас сабро гьаби, гьес хиянат гьабич1олъиги, туснахъалда вук1аго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялда ах1ун г1адамазе лъик1лъи гьаби бук1ана Юсуфил лъик1аб г1амал ва гьелда данде Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев лагълъиялдасаги вахъун ханлъиялда лъуна. Жиндирго ч1ух1араб къапилагун шагьаралъул къот1наса унеб мехалъ Зулайхада гьев вихьана ва гьелъ абуна: «Т1адег1анав Аллагьасе рецц бугоха жинда г1асилъараб мехалъ жинца ханзаби лагъзаллъун гьарулев, ва жинда мут1иг1ал лагъзал ханзабилъун гьарулев»-абун.

Гьаб раг1и Зулайхаца абиялъе сабаб бук1ана гьелъул рос Къит1пир ханас вазирлъиялдаса эркен гьавун, жиндир даража г1одог1анав лъугьун вук1ин. Цо г1алимзабаца абуна Къит1пир хун хаду Зулайха Юсуфица ч1ужулъун ячана ва гьел цадахъ г1умру гьабун рук1ана абун. Цоги г1алимзабаца абуна Юсуфица Ит1пир абулев чиясда йик1арай Раг1ила абулей ч1ужу ячана ва гьелъ жиндие к1иго васги гьавуна-абун.

Ибнукасирица абуна: гьев Ит1пир вук1ана ханасул хазиначи. Юсуф авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьеб хъулухъалда тун Ит1пир гьелдаса эркен гьавидал, гьоркьоб заманго инч1ого гьев хвана. Раян ханас гьесул йик1арай ч1ужу Юсуфие кьуна. Юсуфида гьей яс г1аданлъун ятана, дов Ит1пир руччабазда аск1ов лъугьизе гьунар гьеч1ев чи вук1иналъ. Гьей ч1ужуялдаса Юсуфие к1иго васги лъугьана. Апраим ц1ар лъурав Юсуфил васасе Нун абурав вас гьавуна, гьесул вас вуго Юшаг1 авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ. Рах1мат абурай ясги гьаюна, гьей йиго Аюб аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ч1ужу. Гьал киназдаго Аллагьасул свалат салам ва рах1мат лъеги.

Г1алимзабазул тафсиралда балагьараб мехалъ к1иго бат1ияб пикро бич1ч1улеб буго. Цо пикруялда Мисриялъул Г1азиз Къит1пирги, Ит1пирги цого чи вугев г1адин ва Зулайхаги Раг1илаги цох1о ч1ужу йигей г1адин кколеб буго. Цогидаб пикроялда Мисриялъул г1азиз

Къит1пир ва Зулайха цо хъизан буго. Раян ханасул хазиначи Ит1пирги гьесул ч1ужу Раг1илаги цоги хъизан буго. гьаб иш нилъер диналъе ва г1акъидаялъе (рек1елч1ей) щибго асар гьеч1еб жо бугелъул, нилъеца мух1канлъи ц1ехезе ва бит1араб-т1екъаб ц1ехезе т1адаб масъала гьеч1о.

Мисриялъул ханас Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, Юсуфие мут1иг1лъун, гьесда нахъвилълъун, жив хан вугониги кинабго амру Юсуфида божилъи гьабун тана. Гьаб заман буго Юсуфие авараглъи къураб заманги. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Юсуф гъуялъув рехаралдаса нахъе гьесухъе вацал рач1изег1ан гьоркьоб ана къоло к1иго сон абун.

Юсуф авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ хазиначи вук1индал ва ханасда бихьараб макьу Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ вах1юялдалъун х1акъаб макьу бук1ин гьесда лъан бук1индал, гьес анкьго соналъ т1ат1алаго хур х1алт1изабиялда ва гьенисан бач1араб т1оршел нахъе ц1униялда т1ад ц1ик1к1араб к1вар кьуна. Г1емераб т1оршел ц1унулел бак1ал ран, т1ад хъаравулзаби тун, кинабго рахъалъан тадбир лъик1 гьабун г1емераб нахърател гьабуна. Цинги бакъ бана ва хур-хер бижич1ого халкъалда т1аде ракъи бач1ана. Г1емераб нахърател бугониги Юсуфил амруялда рекъон ханасги кинабго раг1иялъги (халкъ) сордокъоялда жаниб цо нухалъ гурони квен кваналеб бук1инч1о.

Цинги сверухълъиялдаса халкъ бач1ине бай бихьана т1оршел бичун босизе. Гьезул кинабго г1арац-месед, рукъалъул къайи, рет1ел-т1ех, курхьин-к1илик1 Мисриялъул хазинаялде буссулеб бук1ана. Гьаб х1алалда рук1адго Мисриялъул мадугьалихъ бугеб Канг1аназул (шамалъул) ракьалдаги ракъи бук1ана. Яг1къубида ва гьесул агьлоялдаги раг1ана Мисриялъул ханас т1оршел бичулеб бугин ва цо-цо чиясе цо вараниялда яги чуялда лъураб жо кьолеб бугин абун. Жидер бугеб къайи-ц1аги босун Яг1къубил анц1авго васги ана Мисриялда т1оршалида хадур. Гьаб хабар бицун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ٥٨

58. Цинги Юсуфил вацалги рач1ана Мисриялъул ханасдаса т1оршел босизе абун ва гьел Юсуфиде т1аде лъугьана. Гьесда лъана гьел жиндир вацал рук1ин, амма вацазда гьев лъач1о.

Гьоркьоб заманги г1емер ун бук1индал, Юсуфги к1удияб къадроялда вук1индал, гьев гьедин вук1инин абун гьезда рак1алдаги кколеб бук1инч1елъул.

Юсуфица гьезда жив щив вугев бицинч1о ва жинда гьел лъаларел г1адин ч1ана. Гьес вацазда гьикъа-бакъи гьабуна: Щиб ракьалдаса щиб миллаталъул г1адамал нуж ругеб абун. Дозги бицана жал Канг1аналъул ракьалдаса Яг1къуб аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ лъимал ругин. Нужер цоги лъимал ругищан гьикъидал, гьез абуна: цоги к1иго вас вук1ана нижер цояв гьит1инго вук1ун алахалда арав т1ад вуссинч1о ва араб бак1 лъач1ого т1аг1ана, цояв инсуца жиндаго аск1ов ч1езавуна жиндие рек1ел гъеялъе ва кумекалъе абун.

Цинги Юсуфица гьел гьалбадерил рокъоре рит1ана ва жиндир х1алт1ухъабазда гьезие лъик1аб гьоболлъи гьабе абун т1адги къана. Хадусеб къоялъ гьезие кьезе кколеб т1оршел кьун гьел нухда рег1изе х1адурлъиги гьабуна.

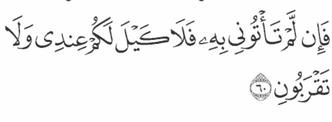
Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

59. Цинги гьезул сапаралда рахъулеб къайи-матах1 х1адурулаго Юсуфица абуна: «Гьанжесалалъ нуж рач1а дов эмен цадахъав вацги вачун.

وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ قَالَ ٱئْتُونِي بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّيٓ أُوفِي ٱلْكَيْلَ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ٥٩

Дие гьевги вихьизе бокьун буго нужер вац вугелъул ва гьесиеги цо гьир т1оршел кьезе бокьун буго. **Нужеда дун вихьулев вуго гурищ берцинго къалиги ц1езабулев, т1аде рач1арал гьалбадерие лъик1аб хъулухъги гьабулев чи вук1ин»-абун.**

60. Гьевги цадахъ вачун рач1унел гьеч1они нуж дихъе рач1унге ва дида г1агарлъуге. Дица нужее т1оршел кьезе гьеч1о абун.



61. Вацаз абуна: «Нижеца гьесул хабар инсуда бицинаха, тамахго, гьев нижеда г1енеккулеб х1алалъ ва х1акълъунго нижеца х1ал к1вараб жо гьабила абун.

قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ٦١

Инсуе гьев ц1акъ вокьулелъул ва жинда аск1оса ват1алъизеги толарелъул, нижеца ях1 бахъила щиб х1илла ургъунги гьев вац цадахъ вачизе.

Гьаб бак1алда суал гьабизе рес лъугьулеб буго жиндир гьадинаб рес-мах1алги бук1аго, жив сабаблъун инсуда бугеб къварилъиги лъалелъул, Юсуф аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ щай нахъ бахъулеб жив загьир гьавизе ва инсуда роххел бицине абун. Гьелъие жаваб гьабун г1алимзабаца абуна: гьелъие сабаб буго Юсуф عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас гьабулеб жо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ вах1юялдалъун бук1ин ва гьеб кинабго жоялда жаниб х1икмат бук1ин.

Гьел х1икматал цо-цо ккун нилъедаги рихьулел руго.

وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِى رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾

62. Юсуфица жиндир х1алт1ухъабазда абуна гьел вацаз бач1араб къайи-ц1а гьезул турпузда жаниб лъун нахъ бусинабун бит1е абун. Гьезда рукъор щвараб мехалъ гьеб жидер къайи-ц1а батизе буго ва гьел цоги нухалъ нилъехъе т1орщел босизе рач1ине руго.

Гьезул диналда х1арамаб жо кваналеб г1адат гьеч1о. Жидер къайи-ц1а нахъе бач1ун батидал гьеб гьанибе щвезабизе рач1ине руго гьел абун. Юсуфил мурад бук1ана жиндир вац Бинямин вачун гьел рач1иялъе сабаб гьаби.

فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾

63. Жал рокъор щун г1одор ч1едалго, жегиги къайи-матах1 рагьич1ого бук1адго, инсуда гьез абуна: «Я нижер эмен! Нилъее т1ок1аб т1оршел кьезе гьеч1о абуна Мисриялъул х1акимас. Гьес абулеб буго гьев цояв вацги цадахъ вачинч1ого нуж рач1ани дун нужеда щаклъизе вуго цо заралалъе ургъун руго нуж абун. **Гьанжесала нижгун ц1адахъ Биняминги вит1е нилъее т1орщел босизе. Нижеца гьев вац ц1унизе вуго.**

Ва зарал ккезе теч1ого рокъовги вачизе вуго»-абун.

قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ ۖ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾

64. Яг1къубица абуна: дица нужеда божилъийищ гьабилеб гьав васасул рахъалъанги, цеве ги нужедаги божун дица Юсуф вит1арав г1адин. Гьесие нужеца гьабураб хиянат нужеда к1очон батаниги дида к1очон гьеч1о.

Гьевги ц1унила ва рокъов вачина абун гьаял гьедун рук1ана нужеца, амма нужеца гьеб гьа хвезабуна. Дун нужеда божуларо ва нужер ц1унияалдаги божуларо. **Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жидеца ц1унулезул бищунго лъик1ав ва гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жив гурх1улев, жиндир гурх1ел рах1мо киназдаго г1аммав абун.** Дие цо васасул къварилъи х1ехьарабги г1ела, гьесда хадув гьавги вит1ун гьев к1иясулго ургъел гьабизе т1амуге дун.

وَلَمَّا فَتَحُوا۟ مَتَٰعَهُمْ وَجَدُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ ۖ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا نَبْغِى ۖ هَٰذِهِۦ

65. Цинги къай-матах1 бичун жанир раккидал гьеб т1ошелгун цадахъ жидер къайи-ц1а батана. Васаз абуна: «Я

بِضَٰعَتُنَا رُدَّتۡ إِلَيۡنَاۖ وَنَمِيرُ أَهۡلَنَا وَنَحۡفَظُ أَخَانَا وَنَزۡدَادُ كَيۡلَ بَعِيرٖۖ ذَٰلِكَ كَيۡلٞ يَسِيرٞ ٦٥

нижер эмен! Цогиги щиб лъик1лъи гьабулеб нилъее Мисриялъул х1акимас. Гьале нилъеца т1орщалихъ мухьлъун кьураб къайи-ц1а нахъе буссинабун буго.

Гьадинав чиясухъе цоги нухалъ т1оршел босизе инч1ого кин ч1елел? **Нилъее т1оршел бач1ина, Биняминиеги цо гьир т1аде бач1ина ва нижеца гьев васги ц1унила. Гьаб нилъее ц1акъ бигьаго щолеб т1оршел босич1ого кин телеб?»абун.** Эмен тамах гьавизе бокьун, вац цадахъ вит1изе гьев мук1ур гьавизе бокьун, калам халат гьабуна васаз.

قَالَ لَنۡ أُرۡسِلَهُۥ مَعَكُمۡ حَتَّىٰ تُؤۡتُونِ مَوۡثِقٗا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأۡتُنَّنِي بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمۡۖ فَلَمَّآ ءَاتَوۡهُ مَوۡثِقَهُمۡ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٞ ٦٦

66. Яг1къубица абуна: «Дица гьев Бинямин нужгун цадахъ вит1иларо нужеца дие щулияб къот1и гьабун гурони Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ц1аралдалъун гьедун, гьев вас нужеца рокъов вач1ина абун. Ц1акъго нужедаса бергьараб г1узро т1аде бач1ун гьев т1ад вуссинч1они гьеб нужее г1акъубалъун бук1инаро»-абун. Васаз гьес малъухъе гьа гьедун щулияб къот1и гьабидал, Яг1къубица абуна: Т1адег1анав Аллагь вугоха гьаб нилъеца бицулеб хабар жинда раг1улев ва гьелъул амру жинда т1амун толев вакил»-абун.

وَقَالَ يَٰبَنِيَّ لَا تَدۡخُلُواْ مِنۢ بَابٖ وَٰحِدٖ وَٱدۡخُلُواْ مِنۡ أَبۡوَٰبٖ مُّتَفَرِّقَةٖۖ وَمَآ أُغۡنِي عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٍۖ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۖ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُۖ وَعَلَيۡهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُتَوَكِّلُونَ ٦٧

67. Гьал васал к1иабизеги Мисриялда ине х1адурлъун цадахъ Бинямингун гьел къват1ире рахъунеб мехалъ **Яг1къубица абуна: «Я дир лъимал! Нуж Мисриялде швараб мехалъ шагьаралъул цох1о рагьдухъан жанире унге. Рикь-рикьун бат1и-бат1иял рагьабахъан жанир лъугьа. Дида к1оларо Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къадар гьабураб жо нужедаса нахъч1вазе.** Кин бугониги сабаб гьабе абун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабун бугелъул, нужеда бер ккеялдаса х1инкъун абулеб раг1и буго гьаб. Анц1ила цо сахав, берцинав г1олохъанчи цадахъго цо рагьдухъан жанир рач1иялъ г1адамазул рек1елъ асар гьабун бер кколев чиясул бер ккезе бегьула. Берккей абураб жо шарг1алда бугеб буго. Гьелда т1орит1ел гьабулеб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисги буго: *«Бералъ чи ракьулъе вачуна, варани хьагиниб бачуна»*- абураб. Х1адис Албаззарица бицана кьуч1аблъун.

Кинабго х1укму къадар Аллагьасда ﷻ кодоб буго ва гьесде буго дица таваккал т1амулебги. Киналго таваккал т1амулел г1адамазги гьев Аллагьасде т1аме абе таваккал.

وَلَمَّا دَخَلُواْ مِنۡ حَيۡثُ أَمَرَهُمۡ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغۡنِي عَنۡهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٍ إِلَّا حَاجَةٗ فِي نَفۡسِ يَعۡقُوبَ قَضَىٰهَاۚ وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلۡمٖ لِّمَا عَلَّمۡنَٰهُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٦٨

68. Жидер имсуца малъухъе васал шагьаралде жанире бат1и-бат1ияб рагьдухъан лъугьана. Гьаб ишалъ Аллагьасул ﷻ х1укму-къадаралдаса щибго жо хисизабулеб бук1инч1о, цох1ого Яг1къубил гьари т1убан, гьесул напсалда жаниб ккараб бер ккеялъул х1инкъи т1аса инаби гуреб.

Цох1о рагьдухъан жал лъугьун рук1аралани, цинги бер ккейги загьирлъун бук1арабани, гьезда г1айиб ч1вазе сабаб лъугьунеб бук1ана. **Гьев Яг1къуб авараг عليه السلام дица лъазабун жинда г1елму лъалев вук1ана.** Гьесда лъалаан жиндир сабабаз Аллагьасул ﷻ къадар нахъе ч1валареблъи. **Ва амма г1адамазул г1емерисел жидеда лъаларел руго дица дие рокьарал г1адамазе кьолел хиралъаби ва т1ок1лъаби.**

وَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيۡهِ أَخَاهُۖ قَالَ إِنِّيٓ أَنَا۠ أَخُوكَ فَلَا تَبۡتَئِسۡ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٦٩

69. Гьел вацал Юсуфиде т1аде лъугьараб мехалъ, гьес жиндир вац Бинямин жиндир каранда къана ва гьес абуна: «Дун дур вац Юсуф вуго. Амма дуца гьаб хабар гьел цогидал вацаздаса балъго гьабе. **Ва дур рак1 къварилъуге гьел вацаз цебеккун гьабун бук1араб жоялда.** Аллагьас ﷻ нилъе данде гьаруна, гьалдаса хадуб цоги лъик1лъи бук1ина нилъее»-абун.

Г1алимзабаца абуна: Юсуфица гьоболлъи берцин гьабун гьел вацал к1ик1и цадахъ гьарун цо-цо рукъор регизе рит1ана, Бинямин цох1ого хут1идал гьев дица дидаго аск1ов тела абуна. Цинги гьесда жив Юсуф вук1ин бицун гьев каранда къан воххун сордо рогьана. Хадуб Биняминида абуна дица мун гьанив хут1изе х1илла гьабила, дуца гьеб вацазда бицунге абун.

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمۡ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ فِي رَحۡلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا ٱلۡعِيرُ إِنَّكُمۡ لَسَٰرِقُونَ ٧٠

70. Цинги гьел вацал къайи-матах1 босун т1ад руссун ине х1адурулеб мехалъ, Юсуфица амру гьабуна жиндир х1алт1ухъабазда сайидасул жаниб т1ун лъим ва гьекъел гьекъолеб меседил сах1 Биняминил къаялда гьоркьоб лъе абун.

Къапила нухде бахъун шагьаралдаса къват1ибе лъугьилелдего **цо ах1улев чияс ах1ана: «Я гьаб къапила! Х1акълъунго нуж ц1огьаби рук1ун руго»-абун.**

قَالُواْ وَأَقۡبَلُواْ عَلَيۡهِم مَّاذَا تَفۡقِدُونَ ٧١

71. Юсуфил вацал тамашалъун хут1ана. Гьел нахъ руссана ва гьез абуна: «Щиб-жо нужер билун бугеб, ва щиб нужеца ц1ехолеб?-абун.

قَالُواْ نَفۡقِدُ صُوَاعَ ٱلۡمَلِكِ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمۡلُ بَعِيرٖ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٞ ٧٢

72. Гьел х1алт1ухъабаз абуна: нижер сайидасул меседил сах1 билун буго. Гьеб нужеца бикъун батиялда щаклъулел руго ниж. Нужеца ц1акъ х1алихьатаб жо гьабун буго. Гьадиг1ан берцинаб гьоболлъиги гьабураб мехалъ, цогидал г1адамазе кьолелдаса г1емер т1оршелги кьедал, гьединаб иш гьабизе бегьилищ нужеца абун к1ал гьикъи гьабуна. Киг1анго гьел нижеца гьеб сах1 бикъич1ин к1алъаниги х1алт1ухъабаз г1инт1амич1о ва гьез абуна: «**Гьеб меседил сах1 нахъе кьурав чиясе цо гьир т1оршел кьезе буго ва дун гъокье ч1арав вуго гьаб къот1и т1убазабизе»-абун.** Амма гьеб нахъеги кьеч1ого, нижеца ч1ухьги бан хадуб нужер цонигиясухъ гьеб батани, ц1акъ квешаб г1азабги гьабизе буго абун.

قَالُواْ تَٱللَّهِ لَقَدۡ عَلِمۡتُم مَّا جِئۡنَا لِنُفۡسِدَ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ ٧٣

73. Юсуфил вацаз абуна: «Таллагьи, нужеда лъала ниж ц1огьаби гьеч1еблъи ва ниж гьаб Мисриялъул ракьалда рач1ун гьеч1еблъи пасалъи ва зулму гьабизе»-абун.
Нижер диналда жаниб чияр боц1и-мал бикъи ц1акъго х1арамаб жо буго, нижеца щивго чиясе заралги гьабуларо. Аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ наслоялъул г1адамазда гьединаб иш кин рекъолеб? Сапаралъ унаго нижер х1айваназул к1алазда т1ад таргьа бухьун бук1уна, гьел х1айваназ чияр хуриса, хариниса кваназе гурин абун. Гьадиг1ан берцинаб гьоболлъи нижее гьабурав чиясул рокъосан жо кин нижеца бикъулеб? Гьес нижер т1оршалихъ кьураб мухь нахъе бит1ун батидал, гьебги босун, гьелъул х1акъикъат ц1ехезе рач1ана ниж гьанире»-абун.

قَالُواْ فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ إِن كُنتُمۡ كَٰذِبِينَ ٧٤

74. Юсуфил х1алт1ухъабаз абуна: «Нагагь нуж гьереси бицулел ратани щиб х1укмуха нужее бук1ине бугеб нужерго шарг1алда рекъон»-абун.

قَالُواْ جَزَٰٓؤُهُۥ مَن وُجِدَ فِي رَحۡلِهِۦ فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ٧٥

75. Вацаз абуна: гьеб ишалъе жазаъ бук1ине буго гьеб сах1 жиндихъ батарав чи нужехъе кьун тей. Гьединаб жазаъ гьабула нижер шарг1алда рекъон жидеца

зулму гьабулел г1адамазе»-абун.
Яг1къубил диналда рекъон жинца жо бикъарав чи, гьелъул бет1ергьанасе лагълъи гьабизе кьолев вук1ана.
Цинги гьел нахъе руссизарун Юсуф вугеб бак1алда рач1ана ва гьезул къаялъул ц1ех-рех гьабизе х1укму гьабуна.

فَبَدَأَ بِأَوۡعِيَتِهِمۡ قَبۡلَ وِعَآءِ أَخِيهِ ثُمَّ ٱسۡتَخۡرَجَهَا مِن وِعَآءِ أَخِيهِۚ كَذَٰلِكَ كِدۡنَا لِيُوسُفَۖ مَا كَانَ لِيَأۡخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ ٱلۡمَلِكِ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ نَرۡفَعُ دَرَجَٰتٖ مَّن نَّشَآءُۗ وَفَوۡقَ كُلِّ ذِي عِلۡمٍ عَلِيمٞ ﴿٧٦﴾

76. Къай-матах1алъул ц1ех-рех гьаби байбихьана гьит1инав вацасулалдаса ццебеккун цогидал ваццалазул къаялда валагьун.
Къатадат абулев г1алимас абуна: вацал щаклъич1ого рук1ине байбихьана цогидал вацалазул къайи-матах1алъул хал гьаби. Юсуф عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас цонигиясул таргьаялда квер хъвалеб бук1инч1о ва гьеб рагьулеб бук1инч1о, жинца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ т1асалъугьи гьарулев вук1ун гурони: гьел вацазда г1айиб гьеч1ого гьаб иш гьабулеб бук1иналъ.
Киназулго къай-матах1алда валагьун хадуб Биняминиде эрга щвараб мехалъ гьес абуна: гьав нужер бищунго гьит1инав вихьула дида, гьесул къай-матах1алда валагьиларо дун, гьас гьеб сах1 босунго батиларо абун. Жидер г1айиб гьеч1олъиялда рак1 ч1ун рук1иналъ вацаз абуна: Гьесул къаялдаги валагье мун. Гьаб кинабго х1алт1иги гьабун хадубги нужер нижедехун щаклъи хут1изе бокьун гьеч1о нижее абун. Цинги гьесул таргьа рагьун валагьидал Юсуфида гьениб жаниб батана ханасул меседил сах1.
Цинги гьеб сах1 жиндир вац Биняминил таргьинисан къват1ибе босана. Нечон, гьабизе жо т1аг1ун, бут1рул г1одоре къулун, вацал нахъег1ан къана. Цинги Биняминидаги семана. Кин к1вараб дуда гьеб жо гьабизе абун. Жинца лъеч1о гьеб сах1 таргьиниб ва жинда гьеб гьениб бук1инги лъаларо абун Бинямин гьа гьедун к1алъаниги гьесул раг1иялдаги гьел божич1о. Халкъалда ццере ниж суризаруна дуца я Рах1илил вас абуна. Рах1ил йиго гьев Биняминил ва Юсуфил эбел.
Гьадин х1илла малъана дица Юсуф аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ, гьесда аск1ов Бинямин хут1изавизе. Гьесие ихтияр бук1инч1о Мисриялъул г1адамазул г1адаталда рекъон жиндир вац лагълъун кквезе ва жинда аск1ов тезе. Гьезул г1адаталда ц1огьор вухулев вук1ана ва жинца бикъаралдасаги г1емераб жо бец1изабулеб бук1ана. **Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьун ва гьесул кумекалдалъун хут1ана Бинямин Юсуфида аск1ов.** Гьаб раг1иялъги т1орит1ел гьабулеб буго Юсуфица гьабураб х1илла Аллагьасул вах1юялдалъун бук1иналда.

Дие бокьарав чиясул даража дица т1ок1 гьабула ва т1адег1ан гьабула. Юсуф авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ т1ок1 гьавурав г1адин жиндир вацаздаса: гьесие авараглъиги ва халкъалъ к1одо гьавиги кьун. Гьединго Юсуфие г1елму-лъайги кьуна гьел вацазе кьуралдаса г1емераб. **Щивав жинда жо лъалев чиясдаса т1адехун вук1уна гьесдаса ц1ик1к1ун жо лъалев чи.** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьураб жо буго г1елму ва гьеб щивасе бат1и-бат1ияб къаг1идаялъ ва бат1и-бат1ияб жоялъулъ кьун буго. Цо чи жиндие бугеб г1елмуялдаса ч1ух1изе бегьуларо. Гьесдасан ц1ик1к1ун жо лъалел г1адамал рук1уна ва х1акъикъияб, камилаб, кинабго жоялда щвей гьабулеб лъай цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони гьеч1о.

77. Юсуфил вацаз абуна: «Гьев Биняминица гьеб сах1 бикъун батани: (амма гьеб божизе зах1матаб жо буго ва живго Биняминги мук1урлъун гьеч1о гьеб бикъиялъе). **Гьеб ц1огь буго цебего заманаялъ гьесул вацасги гьабураб г1адаб ц1огь»-абун.**

۞ قَالُوٓاْ إِن يَسۡرِقۡ فَقَدۡ سَرَقَ أَخٞ لَّهُۥ مِن قَبۡلُۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفۡسِهِۦ وَلَمۡ يُبۡدِهَا لَهُمۡۚ قَالَ أَنتُمۡ شَرّٞ مَّكَانٗاۖ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ٧٧

Юсуф аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ жив гьит1инав вугеб мехалъ эбелалъул инсул (к1удияв имсул) меседил хъанч бикъун бук1ана, гьез Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабич1ого бук1ине, ва гьеб хъанчие сужда гьабич1ого бук1ине. **Гьез абураб раг1и Юсуфица жаниб бахчана ва гьеб загьир гьабун, гьезда г1айиб ч1ван к1алъач1о. Юсуфица жиндирго напсалъулъ (жиндиего раг1ун) абуна: нуж ц1акъ квешал руго нужеца гьабураб ишалъулъ.** Гьав Биняминидаги дидаги г1айиб ч1вазе рес киб бугеб нужее? Нужеца гурищ инсуе бищунго хирияв нужер вац викъун гьесухъангун гъуялъув рехарав, хадуб лагълъун гьавун щибго хайир гьеч1ел кепказухъ вичарав!-абун

Т1адег1анав Аллагь жинда лъалев вуго нужеца ургъун рицулел жалазул х1акъикъат. Гьеб х1акъикъат киназдаго лъазе заманги г1агарлъулеб буго. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьани гьеб амру кват1ич1ого нужееги загьирлъила ва нуж нечон рук1ина гьел раг1аби абиялдаса.

78. Вацаз хадубги абуна: «Я гьав къадро к1удияв х1аким! Х1акълъунго гьев васасул эмен вуго ц1акъ к1одолъарав, херав чи.

قَالُواْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبٗا شَيۡخٗا كَبِيرٗا فَخُذۡ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٧٨

Цевеги цоги вас т1аг1ун, гьесухъ рак1 унтун, г1емер г1одун бецц1лъизе г1агарлъун вугев. Гьанже гьав васги рокъов вач1инч1они гьес гьеб къварилъи х1ехьеларо. Т1аде жоялъеги

гьав вас нижеца г1емер гьарун гьа гьедун, нижгун цадахъ рокъове вачизе щулияб къот1и гьабун виччазавурав вуго Мисриялда. Дудаги гьеб лъала. Дуца вачеян абидал вачана нижеца гьав нижгун цадахъ. **Нижеда мун ц1акъ лъик1ав чилъун вихьун вуго ва лъик1лъи гьабулел, къадро-къимат бугел г1адамазул чиги вуго мун. Дуца нижер цояв вац те дуда аск1ов дуе лагълъун вук1ине гьав Биняминил бак1алда.** Ва гьев нижгун цадахъ нахъе виччай, гьесул херав инсуда гурх1ун»-абун. Юсуфил рак1 тамах гьабизе бокьун г1езег1анго гьари-х1ели гьабуна вацаз. Кинг1анго гьезда рак1 гурх1аниги ва жиндир эмен рак1алде щун гьесда рак1 гурх1аниги, Юсуфие рес бук1инч1о Аллагьасул амруялдалъун гьабураб гьаб иш раг1алда бахъич1ого, гьоркьоб бак1алдаго реххун тезе.

قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ أَن نَّأۡخُذَ إِلَّا مَن وَجَدۡنَا مَتَٰعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ إِذٗا لَّظَٰلِمُونَ ٧٩

79. Юсуфица абуна: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1унаги дун дица зулму гьабулев лъун вук1ине! щибго жинда г1айиб гьеч1ев чи кин дица лагълъун гьавулев? Дида к1оларо жиндихъ сах1 батарав чи гурони дида аск1ов тезе. Нагагь цогидав вац гьанив тани, Х1акълъунго дунги, дир ханги г1адамазе зулму гьабулел чаг1илъун рук1уна.

Нижее гьеб ищ бокьун гьеч1о. Ниж гьаб ракьиги т1аде бач1ун къварилъи ккун бугеб халкъалъе кумек гьабулел г1адамал руго. Нижее бокьиларо халкъалда ццебе нижеда г1айиблъун бук1унеб жо гьабизе»-абун.

فَلَمَّا ٱسۡتَيۡـَٔسُواْ مِنۡهُ خَلَصُواْ نَجِيّٗاۖ قَالَ كَبِيرُهُمۡ أَلَمۡ تَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ أَبَاكُمۡ قَدۡ أَخَذَ عَلَيۡكُم مَّوۡثِقٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبۡلُ مَا فَرَّطتُمۡ فِي يُوسُفَۖ فَلَنۡ أَبۡرَحَ ٱلۡأَرۡضَ حَتَّىٰ يَأۡذَنَ لِيٓ أَبِيٓ أَوۡ يَحۡكُمَ ٱللَّهُ لِيۖ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلۡحَٰكِمِينَ ٨٠

80. Бинямин хвасар гьавиялдаса жидер т1обанго хьул къот1араб мехалъ, гьел вацал г1адамаздаса рик1к1алъана ва жалго цо-цазде зигардизе ва мушавара гьабизе лъугьана. Гьезул к1удияв вацас абуна: «Нуж киназдаго лъалаха имсуца кинаб щулияб къот1и босун бук1араб ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1аралдалъун нуж гьедун рук1араблъиги гьев Бинямин рокъов вачун рач1ине. Гьелдаса цебе Юсуфил х1акъалъулъ лъугьараб жоги ва гьесие гьабураб зулмуги, гьев инсухье вачун рач1инч1еб мехалъ гьесда щвараб къварилъиги бихьанаха нужеда.

Гьанже кинха нилъ инсухье унел гьав вацги гьанив тун ва щибжо гьесда бицунеб? Щиб нилъеца бицаниги гьанже гьев нилъеда божуларо. **Дида к1оларо гьаб Мисриялъул ракьалдаса къват1ив вач1ине гьев инсул изну дие щун гурони. Яги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дие цо х1укму гьабун**

гурони. Дица Бинямин хвасар гъавизе ях1 бахъила ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кумек гьабун дида гьеб иш бажарила, яги Аллагьасул къадар щун дун гьанивго хвела. **Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго ц1акъ бит1араб ва инсанасе жинда жаниб мунпаг1ат бугеб х1укму гьабулев»-абун.** Дун гьанивго ч1ела ва Биняминидаса рик1к1алъиларо. Имсулги цодагьабниги рак1 г1одоб биччала дунги гьевгун цадахъ гьанив вук1ин лъараб мехалъ.

81. Нуж т1ад руссун а, нужерго имсухъе ва нужецаги абе; «Я нижер хирияв эмен! Гьев дур васас ханасул сах1 бикъун батанаха! Нижеца дуе бицулеб жоги гьеч1о нижерго беразда бихьун нижеда лъараб жо гурони.

ٱرۡجِعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَبِيكُمۡ فَقُولُواْ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبۡنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدۡنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمۡنَا وَمَا كُنَّا لِلۡغَيۡبِ حَٰفِظِينَ ٨١

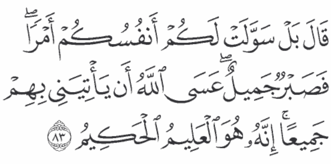
Нижедаги бихьун гьеб сах1 къват1ибе босана гьесул таргьиниса. **Нижеда Биняминица гьеб ц1огь гьабилеблъиги лъалеб бук1инч1о дуе гьа гьедун къот1и гьабулеб г1ужалъ.** Гьес гьеб бикъулеб мехалъги нижеда гьеб жо лъач1о. Нижеца телароан Бинямин гьеб ц1огь гьабизеян. Жегиги нижеда лъаларо унгого гьес сах1 бикъунищ бугеб, яги гьеб сах1 цогидаз гьесул къаялда цадахъ лъунищ бугеб. Бинямин мук1урлъич1о жинца гьеб бикъана»-абун.

82. «Гьаб нижеца бицараб жо бит1араб бук1ин лъазе дуца цоги г1адамалги рит1ун ниж ун рук1араб Мисриялъул шагьаралъул г1адамазда гьикъе, яги нижгун цадахъ гьенир рук1ун т1ад руссун рач1арал нилъер ракьцоял г1адамазда гьикъе. Х1акълъунго ниж рит1ухъал руго гьаб хабаралъулъ ва нижеца Биняминие хиянат гьабич1о»-абун.

وَسۡـَٔلِ ٱلۡقَرۡيَةَ ٱلَّتِي كُنَّا فِيهَا وَٱلۡعِيرَ ٱلَّتِيٓ أَقۡبَلۡنَا فِيهَاۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ٨٢

Гьаб насих1атги гьабун к1удияв вац Рувайбилица гьел нухда рег1ана ва гьев Мисриялда ч1ана. Вацал рокъор щвараб мехалъ гьаб цебехун бицараб х1алалъ васаз имсуда жидер ккараб жо баян гьабуна. Ццебеги гьезул хиянат бихьун бук1индал гьеб хабаралда Яг1къуб عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ авараг божич1о, ва гьес абуна:

83. Нужер напсаз гьанжеги цо сурукъаб иш гьаби берцин бихьизабун бугоха.



Гьев Мисриялъул х1акимасда кин лъараб нилъер ракьалда, Ибрагьимил диналда бугеб, жинца жо бикъарав чи лагълъун толеб х1укму? Гьеб нужеца бици гьеч1ищ нужеда божун гут1иялъе сабаб абун. Васаз абуна: «Я нижер эмен! Ниж ц1акъ божарал рук1ана нижеца сах1 бикъун гьеч1олъиялда, гьеб сах1 Биняминил къаялда

гьоркьоб бук1инги лъалеб бук1инч1о нижеда. Гьедин бук1иналъ бицана нижеца нилъер диналда бугеб х1укму, нижер рац1ц1алъи бихьизабизе бокьун»-абун.
Киниги Яг1къубил щаклъи т1аса инч1о ва гьес абуна: **Дие т1ок1аб сабаб гьеч1о ва кумекги гьеч1о Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **мугъ ч1ван берцинаб сабро гьабун ч1ей гуреб. Дир гьесда хьулги буго жинца гьел васал киналго цадахъ дихъе рачун рач1илин ва дир берги гьелдалъун боххилин абун. Х1акълъунго Аллагь вуго жинда дир х1ал лъалев ва жинца гьабулеб тадбиралъулъ х1икмат-пайда бугев»-абун.**

84. Цинги Яг1къуб авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ **гьел васалаз бицараб хабар рихун гьездаса вуссана ва Аллагьасде зигара загьир гьабун абуна: «Ва дир рек1ел къварилъиха Юсуф сабаблъун»-абун.** وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَـٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ ٱلْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾
Гьедин рек1ел къварилъиялъ ва г1емер г1одиялъ Яг1къубил бералги хъах1ал лъугьана. Беразул кьер хисун гьезул канлъиги ана. **Ц1акъго ццим бахъун ва гьеб ццим жаниб бахчун вук1ана Яг1къуб.** Гьелъул зах1малъи бук1ана Яг1къубил канлъи ине гьабураб, гьесул мугъги къулизабураб.
Абусаг1удица абуна: Биняминги ват1алъун гьесухъе рак1 къварилъун вугев Яг1къубица Юсуфил ц1ар щай бахъараб абуни гьаб къварилъи ва пашманлъи бицараб бак1алда, гьелъие г1илла буго: ц1ияб къварилъиялъ гьоркь бук1араб рак1алда щвезабула ва гьеб багъаризабула. Жиндир рак1 бакъваялъеги, черх заг1иплъиялъеги, канлъи дагьлъиялъеги сабаблъун ккарав Юсуф вук1индал рехсана Яг1къубица гьесул ц1ар. Гьелдаги т1ад Яг1къубида Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ вах1ю гьабун, гьесда якъинго лъалеб бук1ана гьел васал ч1аго рук1ин ва гьел т1ад руссун рач1иялъухъ г1ащикълъун вук1ана.
Юсуф аварагасулги عَلَيْهِ السَّلَامُ хьул бук1ана жив эменгун данделъилин абун ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1об рах1маталда божунги вук1ана. Гьесул ваццалазул рек1елъ кидаго багъулеб бук1ана инсуда бугеб гурх1елалъулги, гьесда Юсуф к1очон тунгут1иялдалъун бугеб х1ал хъублъиялъулги к1иго бат1ияб асар.

85. Гьедин бугелъул **васаз абуна: гьанжеги дуца Юсуф рак1алда щвезавулев вугоха ва гьесухъ рак1ги къварид гьабулеб буго. Бичасх1аги, дуда гьеб къварилъи к1очон толеб гьеч1о мун унтун гьоркь** قَالُواْ تَٱللَّهِ تَفْتَؤُاْ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ ٱلْهَـٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾

хут1изег1ан. Яги дуда хвел т1аде щвезег1ан»-абун.

قَالَ إِنَّمَآ أَشۡكُواْ بَثِّي وَحُزۡنِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعۡلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٨٦

86. Яг1къубица абуна: «Х1акълъунго дица дир пашманлъи ва къварилъи Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **бицунеб буго, гьесде бикьулебги буго. Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинца дие кумек гьабизе к1олевги.**

Нужеда гьеч1о дир божи ва мугъч1вай, нужер кумекалда хьуллъунги гьеч1о дун. **Гьелда т1адеги дида лъала, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дида лъазабун бук1ун, нужеда лъалареб жоги»-абун.** Гьесул ц1об-рах1маталъул г1ат1илъи, гурх1ел-рах1моялъул г1орхъи гьеч1олъи лъала дида. Гьедин бугелъул дир хьул буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дидаса гьаб пашманлъи т1аса босилин абун.

Аллагьасул рахъалъан вах1ю гьабун Яг1къуб аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ лъазабуна жиндир х1албихьи гьабиялъул ахир г1агарлъун бук1ин ва гьесул васал т1аде руссунеб заманги щун бук1ин. Цинги ц1идасан васалги данде ах1ун, гьездехун абуна:

يَٰبَنِيَّ ٱذۡهَبُواْ فَتَحَسَّسُواْ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَاْيۡـَٔسُواْ مِن رَّوۡحِ ٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ لَا يَاْيۡـَٔسُ مِن رَّوۡحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡقَوۡمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٨٧

87. «Я дир васал! Нуж ае гьанжеги Мисриялда, ва нужеца ц1ех-рех гьабе Юсуфилги, гьесул вацасулги хабаралъул. Нужер хьулги къот1уге Аллагьасул рах1маталдаса.

Гьесул рах1мат ц1акъ г1ат1идаб буго, гьелъие г1орхъи-рахъги гьеч1о. **Х1акълъунго Гьеб Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рах1маталдаса хьулги къот1уларо Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккураб, гьесул къудрат лъалареб къавмалъул гурони»-абун.** Цинги гьел вацал жидер варанаби рачун, гьезда т1ад сапаралъе х1ажатаб жо лъун къват1ире рахъана ва Мисриялде щун, Юсуф аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ т1аде ана.

فَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَيۡهِ قَالُواْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهۡلَنَا ٱلضُّرُّ وَجِئۡنَا بِبِضَٰعَةٖ مُّزۡجَىٰةٖ فَأَوۡفِ لَنَا ٱلۡكَيۡلَ وَتَصَدَّقۡ عَلَيۡنَآۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَجۡزِي ٱلۡمُتَصَدِّقِينَ ٨٨

88. Юсуфиде т1аде лъугьараб мехалъ гьез абуна: «Я гьав къадро к1удияв х1аким! Нижедаги, нижер агьло-хъизаназдаги ракъиялъул зах1малъи щун буго.

Дуца нижее кьураб т1аг1амги нижеца кванан ва цогидазе кьун лъуг1улеб буго. **Гьанже духье ниж рач1ун руго ц1акъго къадараб мухьги босун.** Кинабго жо бичулев чияс нахъч1валеб, жиндир къимат хвараб мухь буго гьеб. Ибнуг1аббасица абуна: гьел рук1ана жидехъ т1аг1ам бичуларел ва жидер къимат гьеч1ел диргьамал абун.

Гьеб мухь къадараб бугониги дуца нижее къали ц1езабун боце. Дуца

нижее Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **г1оло лъик1лъи гьабе.** Гьев нижер вац нахъе виччай (яги нижее дагьабги т1оршел бечче). **Х1акълъунго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **лъик1аб жазаъ гьабула садакъа кьолел ва цогидал лъик1лъаби гьарулел г1адамазе»-абун.** Вацазул х1ели бихьидал ва гьезул раг1иялъул х1ереналъиги бихьидал, Юсуфил рек1елъ гурх1елалъул пашманлъи лъугьана, гьев г1одизе г1агарлъана ва гьес абуна:

قَالَ هَلۡ عَلِمۡتُم مَّا فَعَلۡتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذۡ أَنتُمۡ جَٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾

89. Нужеда лъалищ нужеца Юсуфие гьабун бук1араб х1илла ва къадараб пиша, гьесул вацасеги гьабулеб бук1араб къварилъи, гьев к1иявго инсуе г1емер вокьулев вук1ин рихун? Гьеб заманалъ нуж г1акъло гьеч1елги рук1анаха»-абун.

Гьезда г1айиб ч1вайгун цадахъ гьезие г1узруги бачулеб буго: «Гьеб иш нужеца гьабуна нужер г1акълу дагьлъиялъ»-абун. Гьаб буго насих1ат гьабулел нухазул к1вар бугеб къаг1ида.

Инсан гьесул мунагь- хат1аялда кант1изави, гьелдаго цадахъ гьесие цо щиб бугониги г1узро бицун гьев тавбо гьабиялда ва рак1 бух1иялда гьесизави.

«Мун ц1акъ квешав чи вуго, дуца гьабураб иш ц1акъ к1удияб мунагь буго»-абун, цоги т1аде жоги бицич1ого гьев чи тараб мехалъ, гьесул Аллагьасул гурх1елалдаса хьул къот1ула, яги щайт1аналъ гьав насих1ат чиясда ццим бахъиялда гьесизавун, гьесие квеш бук1изе абун, жинца жегиги к1удиял мунагьал гьарула.

Юсуфица гьеб суал кьураб мехалъ вацазул рак1азулъ г1ажаибаб асар лъугьана ва гьел гьев х1акимасул амруялъулъ щаклъана.

قَالُوٓاْ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِيۖ قَدۡ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡنَآۖ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصۡبِرۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٩٠﴾

90. Вацаз абуна: «Я гьарин, мун унго-унгоги Юсуф г1аги гьеч1ищ?»-абун. Гьес абуна: «Дун Юсуф вуго ва гьавги дир вац Бинямин вуго. Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нижеда гурх1ел-ц1об гьабуна.**

Къварилъиялдаса хвасар гьаруна, г1емераб заман гьоркьоб ун хадуб ниж дандеги гьаруна. Г1адамаз г1одорег1ан гьарулел рук1арал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1акъ к1одоги гьаруна. **Х1акълъунго Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жиндаса х1инкъарав, жинда бач1араб къварилъиялда сабро гьабурав чиясул ва жидеца лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал муъминзабазул ажро-кири мукъсан гьабуларев»-абун.**

قَالُواْ تَٱللَّهِ لَقَدۡ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيۡنَا وَإِن كُنَّا لَخَٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾

91. Вацаз абуна: таллагьи, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **мун нижедаса т1ок1 гьавун вуго ва нижедаса хира гьавун т1аса вищунги вуго.**

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуе ц1акъ к1удияб саброги кьун буго, гьесдаса х1инкъиги кьун буго. г1елму-лъай кьун буго ва гучаб х1елмуги, гурх1ел-рах1моги кьун буго. Нижеца дуе гьабураб х1акъирлъи ва г1одобег1анлъи лъалаги бук1аго гьаб лъабго нухалъ духъе рач1араб мехалъ гьеб амру балъго тана дуца ва нижедехун ц1акъ берцинаб бербалагьи гьабуна.

Гьеб г1амал Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуе кьун бугелъул, ниж киналго дуе лагъзаллъун рук1ине бегьулел г1одорег1анал чаг1и руго. **Х1акълъунго нижеца к1удиял мунагьалги гьаруна.** Гьел мунагьазде данде жазаъ гьабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ниж г1одорег1анги гьаруна. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурх1ани гурони нижее рорч1изе бак1ги гьеч1о»-абун.

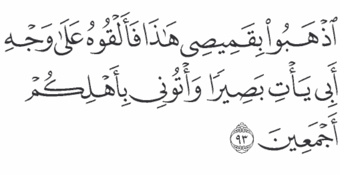
قَالَ لَا تَثۡرِيبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡيَوۡمَۖ يَغۡفِرُ ٱللَّهُ لَكُمۡۖ وَهُوَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ٩٢

92. Юсуфица абуна: «Жакъа дица нужеда г1айиб ч1валаро ва нужее г1акъубаги гьабиларо. Дица кинабго жо т1аса лъугьун тана. **Аллагьасги нужер мунагьал чураги ва гьев нужеда т1аса лъугьаги. Гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго жидеца гурх1ел гьабулезул бищунго жив гурх1улев»-абун.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв Юсуф аварагасул гурх1елалъул х1исаб гьабе муъминзаби! Гьев ч1ваze ургъун рук1арал ва гьев лагълъиялда ккезаврал вацалаздаса живги т1аса лъугьунев вуго, Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ гьарулеб буго т1аса лъугьа абун.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъееги саброги, х1елмоги, г1акълоги кьеги ва жив разияб г1амал гьабизе тавпикъги кьеги.

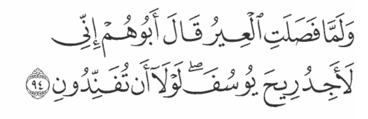
Юсуф аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ инсул х1ал гьикъидал вацаз абуна: гьесул канлъи ун бугин, Биняминги ват1алъараб мехалъ ц1акъго къварилъун, пашманлъун вук1унев вугин абун. Юсуфица жиндирго горде кьуна вацазухъе ва гьес абуна:



93. Нуж а гьаб дир гордеги босун ва рукъор щвараб мехалъ дир инсул гьумералда т1ад реххе гьеб. Гьев канлъи бихьулевлъун лъугьине вуго. Цинги нуж киналго цадахъ: эбел-эменги, нужер руччаби-лъималги, Яг1къубил зуриялъул киналго г1адамал **рач1а дихъе»-абун.**

Гьаб бук1ана Юсуфида к1икъого сон г1агарун заманаялъ цебего бихьун бук1араб макьуялъул ахирабги х1асил т1убалеб бак1. Юсуф аварагасухъе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Мисриялда рач1ун ва гьесул х1урмат гьабун гьесда цере анц1ила цо вацги эбел-эменги ч1ей ва гьез Юсуфие жидер заманалъул ва халкъалъул г1адаталда рекъон бет1ер г1одоб къулун

салам кьун к1одолъи гьаби.



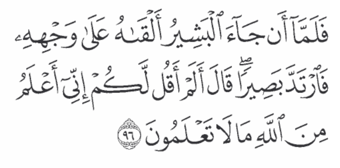
94. Мисриялдаса къват1ибе бахъун Юсуфил вацазул къапила Шамалдехун бач1унеб мехалъ Яг1къуб аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Х1акълъунго, дида Юсуфил мах1 бач1унеб буго! нужеца дун херлъун, г1акъло дагьлъун вуго абун абизе гьеч1еб ани.**

Гьев Юсуф ч1аго вугин, гьевгун нилъ данделъизе ругин абунги бицинаан дица нужеда»-абун.

قَالُواْ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَٰلِكَ ٱلۡقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

95. Жинда сверухъ рук1арал г1агарал г1адамаз абуна: Таллагьи, мун вуго ццебего бук1араб х1алалъ мекъаб хабар бицунев чи.

Юсуфил ц1ар рехсон, гьев вокьун, гьев ч1аго вуго абун божун. Гьезул цонигиязул хьул бук1инч1о Юсуф عَلَيْهِ السَّلَامُ ч1аго вук1иналда ва гьевгун жал данделъиялда.



96. Цинги Яг1къуб аварагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ **рохел бицунев чи вач1араб мехалъ.**

Мужагьидица абуна: гьев вук1ана вацалаз жив цеве вит1арав Ягьуза абулев вац. Юсуфил би бахараб горде буго абун инсуда ццебе горде рехарав вук1ана гьав Ягьуза. Доб мехалъ эмен жинца пашман гьавурав г1адин гьанже гьев воххизавизе ва гьев жинда т1аса лъугьинавизе бокьун вук1ана Ягьузае.

Ва гьеб роххел бицун вач1арас Юсуфил горде инсул гьумералда т1аде рехидал, гьев жинда канлъи бихьулевлъун лъугьана. Цинги Яг1къубица абуна: дица нужеда абулеб бук1ана гурищ, я дир лъимал, дида нужеда лъалареб жо лъалин Алагьасдасан! Юсуф عَلَيْهِ السَّلَامُ ч1аго вук1ин лъалин ва кидал-къадги гьевгун дун данделъизе вук1инги лъалин.

Инсуца гьикъидал Ягьузада щиб х1алалда нужеда Юсуф ватарав ва кин гьев тарав абун, Ягьузица абуна: «Нижеда гьев ватана Мисриялъул ханасул даражаялда, ц1акъ к1удияб къадро-къиматалда, ва рах1ат-лазаталда»-абун. Яг1къуб аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ абуна: «Гьеб ханлъи-к1одолъи нилъее къвариг1араб жо гуро, гьелъ дие гьабизе жо гьеч1о. Дуца дида бице щиб диналда дуда гьев ватарав»-абун. Ягьузаца абуна: «Гьев дида исламияб диналда ватана, ва гьеб диналда тана нижецаги»-абун. Цинги Яг1къубица абуна: «Алх1амдулиллагь! Гьанже т1убанаха Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къот1и гьабураб ниг1мат»-абун.

Яг1къуб аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ наслоялдаги аварагзаби рук1ина абураб къот1и бук1ана гьеб. Гьал васаз к1удияб мунагь гьабидал, мунагь гьабурав чиясе авараглъиги кьоларелъул, Яг1къубие عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бищунго к1удияб роххел бук1ана Юсуф исламияб диналда вук1ин лъай ва гьев авараглъун вук1иналда божилъиги ккана.

Цинги киналго васал рач1ун Яг1къубида т1аде щвана.

97. Гьел васалаз абуна: «Я нижер эмен! Мун нижеда т1аса лъугьа, ва дуца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаре нижер мунагьал чуре, нижеда гурх1а абун. Х1акълъунго ниж рук1ана ц1акъ к1удиял мунагьал гьаруралльун, гьев нижер вац Юсуфие къварилъи гьабун ва гьеб сабаблъун дур рак1ги бакъвазабун»-абун.

قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا ٱسۡتَغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ٩٧

98. Яг1къубица абуна: «Дица дагьаб хадуб дир Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаризе буго нужер мунагьал чуре, нужеда гурх1а абун. Х1акълъунго Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинца мунагьал чурулев ва тавбо гьабун руссарал г1адамазда жив гурх1улев»-абун.

قَالَ سَوۡفَ أَسۡتَغۡفِرُ لَكُمۡ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ٩٨

Г1алимзабаца абуна: Яг1къубица васазе дуг1а гьаби нахъе бахъана сардилъ т1аде вахъун, г1адамал гъапулаб мехалъ гьабизеян, яги рузман къоялъ гьабизе абун. Дуг1аялъе жаваб гьабулеб г1ужалда данде ккезабизе бокьана Яг1къубие гьеб дуг1а, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жаваб гьабизе бокьун.

Цинги гьезул кинабго агьло-хъизан, зурият х1адурана Мисриялда ине. Яг1къуб аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къапила бач1иналъухъ валагьун Юсуф авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ шагьаралъул раг1алда вахъун, гьезда данде ч1вазе х1адурун ч1ч1ун вук1ана.

99. Цинги гьеб къапила Юсуфиде т1аде лъугьиндал, гьес эбел-эмен каранде къана ва роххалил маг1у т1ун гьел г1одона. **Хадуб Юсуфица абуна: «Нуж киналго лъугьа гьаб шагьаралда жанир, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялдалъун, нуж божараллъун рук1ун, нужее щибг1аги х1инкъи гьеч1ого!»-абун.**

فَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيۡهِ أَبَوَيۡهِ وَقَالَ ٱدۡخُلُواْ مِصۡرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ٩٩

100. К1алг1аялъур щвараб мехалъ, Юсуфица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ эбел-эмен жинда аск1ор, ханзаби г1одор ч1олел тахазда

وَرَفَعَ أَبَوَيۡهِ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ وَخَرُّواْ لَهُۥ سُجَّدٗاۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأۡوِيلُ رُءۡيَٰيَ مِن قَبۡلُ قَدۡ

جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ أَحْسَنَ بِيٓ إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِيٓۚ إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾

г1одор ч1езаруна. Васалаз ва эбел-имсуца Юсуф к1одо гьавун гьесие суждаги гьабуна. Юсуфица عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Я дир эмен! Гьаб буго доб дие бихьун бук1араб макьуялъул маг1на. Дир Бет1ергьан Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **гьеб жакъа загьираб, х1акъаб жолъун гьабуна. Гьев Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **дие лъик1лъиги гьабуна.** жинца дун гъуялдаса къват1ив вахъизе нух къосизе гьабун Мисриялъул къапила гъуй бугеб бак1алда т1аде бачараб мехалъ. **Цинги гьеб туснахъалдаса дун къват1иве вахъизе гьавураб мехалъги, Мисриялъул ханасул макьу къот1изеги вачун. Гьанжеги Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **лъик1лъи гьабуна дие, Шамалъул алхуда рук1арал нуж дида т1аде гьанирег рачун.**

Аллагьасул салам лъеяв Яг1къуб авараг Палестиналъул алахалда ч1арал, г1и-боц1и ва варанаби хьихьун маг1ишат гьабулел г1адамаздаса вук1ана. Гьеб алахалдаса рачун бечедаб Мисриялъул шагьаралда т1олго хъизам данде гьаби Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рах1мат бук1ана.

Г1алимзабаца абуна: Яг1къуб аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ зурият Мисриялде бач1араб мехалъ нусго г1еч1ев чи вук1ана. Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ заманалъ Мисриялдаса къват1ире рачиледе гьезул анлънусазарго г1адав чи г1ун вук1анин абун. (гьаб раг1и абуна Т1абаранияс).

Гьаб кинабго лъик1лъи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **дие гьабуна щайт1аналъ дидаги вацаздаги гьоркьоб тушманлъи гьабун бук1ун хадуб. Х1акълъунго дир Бет1ергьан Аллагь жиндие бокьараб ишалъулъ г1ажаибаб х1алалъ тадбир гьабулев вуго!** Инсан жинда хадув гъолареб, гьесда маг1на бич1улареб х1алалъ инсан т1овит1улев вуго. **Ва х1акълъунго гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **кинабго жоялъул авал-ахир лъалев, гьелъул тадбир жиндир х1икматалда рекъон гьабулев вуго»-абун.**

Юсуф аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ пасих1лъи ва каламалъул гъварилъи буго жиндие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьарурал к1удиял ниг1матал рехсеялда хадуб: «Гьеб ниг1мат Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дие кьуна, щайт1аналъ вацаздаги дидаги гьоркьоб т1ушманлъи ккезабун бук1ун хадуб»-абун аби. Цо къварилъиялда хадуб рехсараб мехалъ лъик1лъиялъул ва ниг1маталъул къадро ва къимат ц1акъго к1одолъула. Хадубги Юсуф аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ вацаз жиндехун гьабураб тушманлъи щайт1аналда г1унт1изабуна. Гьебги буго гурх1елалъул ва т1аса лъугьиялул г1аламат.

Ибнухат1ибица Т1адег1анав Аллагьасул «Лат1ифун» абураб ц1аралда

хурхун берцинаб хабар бицана: «Лат1ифун» абураб раг1иялъул маг1на буго ц1акъ гурх1улев, лагъасе маслах1ат бугеб жо гьабулев, лагъасдаги лъач1ого, гьев хадув гъолареб х1алалъ жинца гьев к1одо гьавулев ва т1адег1ан гьавулев. Лагъасе бокьулареб жоялдалъунги гьесул къадро т1адег1ан гьабулев»-абураб.

Яг1къуб аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Юсуф عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ г1емер вокьулев вугин абун гьесул вацазулъ х1ал хъублъи бижун бук1инч1ебани гьез гьев гъуялъув рехилароан. Гьеб гъуялда жанив рехун вук1инч1евани сапаралда ругел г1адамаз гьев гъуялдаса къват1иве вахъилароан. Гьез къват1ив вахъараб мехалъги ваццалазе гьев рихун вук1ун гурони ва гьезул гьесда х1ажалъи гьеч1олъиялъ гурони, дагьалго кепказухъ гьел чаг1азе лагълъун вичилароан. Гьедин учузго вичун гурони дозги восилароан. (жиндие хайир щвей бокьун восун гурони гьезие гьев х1ажат вук1инч1о).

Цинги гьез Мисриялда вачун базаралда лагълъун вичун гурони Мисриялъул Г1азизасги восилароан. Жиндир рокъов лагълъун вук1ун гурони Юсуфида т1ад, гьев жинда аск1ов вегизе ах1изе, Г1азизил ч1ужуги лъугьулароан. Гьелъул рокьи сабаблъун гурони жив туснахъалдаги ккелароан. Туснахъалда ккун вук1инч1евани дов к1иго гьалмагъгун гьев данд ч1валароан. Гьезда данде ч1ван вук1инч1евани гьезул макьуялъул маг1на бицине ва жив макьу къот1улев чи вук1ин лъазе рес лъугьилароан. Гьезул макьуялъул маг1на бицун гьеб хабар гьезда лъан бук1инч1еб ани Юсуфил амру Мисриялъул ханасдаги лъалароан. Гьев ханасда Юсуфил х1акъикъат лъан гурони гьев туснахъалдаса къват1ивги вач1инароан ва ханасул тахалда т1ад г1одовги ч1елароан, Мисриялъул кинабго хазинаялъул вазирлъунги вук1инароан.

Т1адег1анав Аллагьас гьаб х1икматаб (Лат1ифаб) х1алалъ эхеде вахинавуна Юсуф عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ: жив г1адада хун, вилун, т1аг1ун вук1ине г1агарлъун вук1араб бак1алдаса. Гъуялда жанив рехараб мехалъ ганч1илъ бет1ерги кьабун хвезеги бегьулаан гьев, нагагь гьедин хвеч1они вакъунги хвелаан. Гьел сапар чаг1аца къват1ив вахъаниги жидеего лагълъун тун вук1арав ани г1умруялъ гьезие лагълъи гьабулевги х1ут1илаан. Гьаб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ (лат1ифаб) г1ажаибаб тадбир. Гьаб буго Бет1ергьанасул инсан хадув гъолареб, амма жиндир х1икмат камилаб лагъасдехун гьабулеб рокьи ва т1асса вищи.

Тафсиралъул г1алимзабаца абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв Яг1къуб аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Мисриялда Юсуфида عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аск1об къолоункъго сон бана. Гьес васият гьабун бук1ана жив хвараб мехалъ Шамалда жиндир эмен Исх1акъида аск1ов хабалъ лъе абун. Яг1къуб عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хвараб мехалъ Юсуф авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьевги вачун Шамалде ана

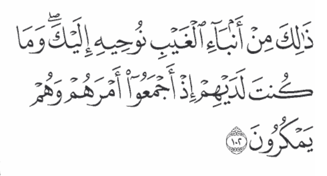
ва гьес Яг1къуб Исх1акъида аск1ов хабалъ лъуна. Гьелдаса хадубги Юсуф аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къоло лъабго сон бана. Г1алимзабазул гьаб раг1иялъ т1орит1ел гьабулеб буго Юсуф аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ункъого сон бан бук1иналда.

Гьесул амруги т1убадал, жив даимго дунялалда вук1унареблъиги лъадал, гьесул хьул лъуна абадияб рокъов иналде, гьенив Бет1ергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ данд ч1ваялда ва жиндир умумал Ибрагьим, Исх1акъ ва Яг1къубго данд ч1ваялда. Цинги Юсуф аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна:

۞ رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِي مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِيِّۦ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾

101. Я дир Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца дие кьуна ханлъиги, бечелъиги, къадро к1одолъиги. Дуца дида малъана макьуялъул маг1на гьабизе ва цересел т1ахьал ц1алун гьездаса г1елму-лъай босизе. Я гьал зобал ракьал рижарав, кинабго халкъалъул тадбир гьабулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Мун вуго дир вали, дуда амру т1амулев, дуда хьул лъолев ва гьаб дунялалдаги, хадуб ахираталдаги квер бакъулев. Дуца дун хвезаве Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ иманалда, исламалда вук1ун ва дуца дун нахърег1изаве мун жинда разиял г1адамазда: аварагзабазда عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ, шагьидзабазда, г1алимзабазда ва киналго дуда аск1ор къадро къимат бугел муъминзабазда»-абун.

Гьаб бак1алда Юсуф аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къисса т1убана. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьелда жанир ругел насих1атазул мунпаг1ат босулездаса гьареги нилълъ киналго.



102. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг х1акъав авараг вук1иналъе х1ужаби рицун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

Гьаб дица дуе ва дур умматалъе бицараб Юсуф аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къисса, ва гьалда цере рицарал цогидал къиссабиги руго Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гъаибал умураздаса дуда вах1ю гьабулеб жо. Гьал руго дуда жал лъазе рес гьеч1ел, **дудаса г1емерго цере рук1арал аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ къиссаби. Дица дуда гьел вах1ю гьабун рицунел руго ц1акъ мух1канаб х1алалъ,** гьел рициялдалъун мун авараг вук1ин лъазе ва дуда иман лъезе. **Мун Юсуф аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вацазда аск1ов вук1инч1о гьез киналго данделъун Юсуф аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ х1илла-макру ургъулеб мехалъ.** Дуда гьеб иш лъазе ресги бук1инч1о гьединаб мух1канаб х1алалъ.

Дуда гьеб лъана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ вах1ю гьабураб мехалъ.

103. Дуца киг1ан ях1 бахъаниги, щиб х1ужа-далил бачаниги г1адамазул г1емерисел жидеца иман лъоларел руго.

وَمَآ أَكۡثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوۡ حَرَصۡتَ بِمُؤۡمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

Гьаб х1ал буго цогидал аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ва гьезул умматазулги. Дуца рак1 къварид гьабуге Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ва дуда т1ад къараб х1алалъ уммат исламияб диналде ах1е.

104. Дуца гьездаса ужраги т1алаб гьабулеб гьеч1о гьел исламияб диналда ах1ун х1акъаб нухалда т1орит1аралъухъ. Гьаб Къуръан буго кинабниги г1аламалъе ваг1залъун ва гьезда лъик1аб жо малъулеблъунги.

وَمَا تَسۡـَٔلُهُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍۚ إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾

Гьеб Къуръан ц1алун дуца г1адамаздаса т1алаб гьабулеб жо гьеч1о, гьез иман лъей гуреб. Гьел г1акълу бугел рук1аралани гьез дур ваг1за-насих1ат ва Къуръанлъул ах1камал ц1акъ хех росилаан.

105. Чан г1емерал г1аламаталха ругел зобал ракьазда жанир Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда ва кинабго махлукъат гьес бижараб бук1иналда жинца т1орит1ел гьабулеб, гьел къурайшиязул мушриказда кидаго гьел рихьулел, гьезда аск1ор жалги хьвадулел ва амма гьезул щибго пикру гьабуларел, гьездаса руссун, гьезул ваг1за насих1ат лъугьич1ого жал рук1унел.

وَكَأَيِّن مِّنۡ ءَايَةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ يَمُرُّونَ عَلَيۡهَا وَهُمۡ عَنۡهَا مُعۡرِضُونَ ﴿١٠٥﴾

Гьал к1удиял г1аламатазулги гьезие ваг1за лъугьич1еб мехалъ дуда гьез инкар кквей г1ажаибаб жо гьеч1о, я Мух1аммад Аллагьасул свалат салам лъеяв.

Жинца пикру гьабурав чиясе гьаб махлукъаталдаса щиб жо бугониги: к1удияб бук1а, гьит1инаб бук1а, берцинаб бук1а, къабих1аб бук1а, жинца т1орит1ел гьабулеб буго жиб бижарав халикъ вук1иналда. Гьаб ахираб заманаялъ дунялалъул г1елму ц1акъго бат1и-бат1ияб бак1алда щун буго ва чанги инсанасул г1акъло г1ажиз гьабулеб г1елмияб рагьи гьабун буго. Киг1анго гьеб г1елмияб рагьи г1ажаибаб бук1аниги гьелда жаниб жегиги инсан хадув гъолареб г1ажаиблъи хут1улеб буго, къиямасеб къо щвезег1ан гьадин бук1ине буго Т1адег1анав Аллагьас жиндир г1елмуялдаса халкъалъе кьураб г1елму ц1акъ дагьаб жо гурони гьеч1о. Щибаб заманаялъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ инсанасе ц1ияб г1елму лъазабизе буго ва щибаб нухалъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ иманалда т1орит1аразул иман жегиги ц1ик1к1ине буго. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар

ккураб капураб къавмалъул купруги гьединго ц1ик1к1ине буго.

وَمَا يُؤۡمِنُ أَكۡثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشۡرِكُونَ ١٠٦

106. Къурайшиязул мушриказул г1емерисез иман лъоларо Аллагьасда жидеца ширк гьабулел рук1ун гурони. Гьеб Маккаялъул агьлуялъ гьабулеб бук1араб ширк гьабич1ониги, гьелда релъараб ширк гьабулел г1адамал гьанжеги руго. Маккаялъул мушриказ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1иналда иман лъолеб бук1ана гьел рижарав ва хьихьулев хан ва Бет1ергьан х1исабалда, цинги хъанчазе лагълъиги гьабулеб бук1ана гьез жидее шапаг1ат гьабизе бугин абун. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жал къабул гьаризе, жидер дуг1аялъе жаваб кьезе абун. Гьал мушриказул х1акъалъулъ буго гьаб (106) аят.

أَفَأَمِنُوٓاْ أَن تَأۡتِيَهُمۡ غَٰشِيَةٞ مِّنۡ عَذَابِ ٱللَّهِ أَوۡ تَأۡتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغۡتَةٗ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ١٠٧

107. Гьал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал г1адамазда рак1алдайищ кколеб бугеб жидеда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1азаб бач1инарин абун, киназдаго т1аде лъугьунеб ва киналго гьалаг гьарулеб. Яги жидехъе къиямасеб къо бач1инаро абун божунищ ругел: жидеда рак1алдаго гьеч1ого ва жал гьелда х1адурунги гьеч1ого. Сунда божун ругел гьел г1адамал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеч1ого ва Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ аварагасда нахъги рилълъинч1ого?

قُلۡ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِيۖ وَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٠٨

108. Дуца абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ! Гьаб дун жинда вугеб нух бит1араб нух буго. Щибго щаклъи гьеч1о ва дие щибго х1инкъиги гьеч1о. **Дица Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда ах1улел руго киналго г1адамал. Дунги дида нахърилълъарал муъминзабиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ т1орит1елалъул нуралъулъ руго, ва гьев Аллагь жив вац1адав Т1адег1анав вуго купру-ширкалъул агьлуялъ гьесда г1унт1изе гьарулел гьересиял харбаздаса ва сипатаздаса. Дун гьеч1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб г1ибадаталъулъ дица щибго жо г1ахьал гьабулевлъун.**

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِم مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡقُرَىٰٓۗ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۗ وَلَدَارُ ٱلۡأٓخِرَةِ خَيۡرٞ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ١٠٩

109. Дудаса цереги дица рит1ун рук1инч1о Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, щибаб къавмалда жидедаго гьоркьоса жидерго шагьаралдаса росабалъа бихьинал г1адамал гурони, жидеда дир шариг1ат вах1ю гьабурал.
Малаикзаби рит1ун рук1инч1о, руччабиги

рит1ун рук1инч1о. Дица дир рисалат босун щибаб къавмалда гьездаго гьоркьоса бихьинчи вит1ула жидеца гьел диналда ах1изе ва гьезда дир шарг1ги малъизе.

Гьел иман лъезе ч1ух1арал г1адамал ракьалда т1ад щай хьвадуларел ва гьез кин ц1ехолареб жидеда цересел уматазул жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал, ракьалда пасалъи гьабурал г1адамазул ахир киндай бук1ана ва кинаб г1азабдай гьезда решт1ана абун. Ахираталъул абадияб рукъ ц1акъ лъик1аб рукъ бугоха Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъурал гьесул г1азабалдаса х1инкъун хьвадарал г1адамазе, гьаб хехго жиб т1аса унеб, жинда щибго божи гьеч1еб дунялалъул рукъалдаса. Гьаб амру кин бич1улареб г1адамазда ва иман лъезе хехлъиги щай гьабулареб?.

حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسۡتَيۡـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ قَدۡ كُذِبُواْ جَآءَهُمۡ نَصۡرُنَا فَنُجِّيَ مَن نَّشَآءُۖ وَلَا يُرَدُّ بَأۡسُنَا عَنِ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ١١٠

110. Жидер къавмалъ иман лъеялдаса аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ хьул къот1араб мехалъ, ниж гьереси гьарунин ва т1ок1аб нижеда иман лъейги бук1иларин гьезда рак1алдаги ккараб мехалъ, гьел аварагзабахъе бач1уна дир квербакъи.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир аварагзаби т1обанго жинде к1анц1изег1ан ва жиндаса квербакъи т1алаб гьабизег1ан тола къавмалда гьоркьор гьез гьереси гьарулеллъун ва махсароде гьарулеллъун. Цинги дица гьезие квербакъи гьабула. **Цинги дица дие бокьарал г1адамал г1азабалдаса хвасар гьарула. Дир г1азаб гьеб квешаб къавмалда решт1араб мехалъ гьездаса гьеб г1азаб жинца нахъч1валев чиги вук1унаро.**

لَقَدۡ كَانَ فِي قَصَصِهِمۡ عِبۡرَةٞ لِّأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِۗ مَا كَانَ حَدِيثٗا يُفۡتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصۡدِيقَ ٱلَّذِي بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَتَفۡصِيلَ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ١١١

111. Х1акълъунго гьал дица рицарал Юсуфил ва гьесул вацазул къиссабазулъ жидеца пикру гьабулел, жидер г1акъло бугел г1адамазе мунпаг1ат босизе г1емераб ваг1за буго. Гьаб Къуръанги гьеч1о г1адамаз ургъараб калам ва гьез рицунел гьересиял харбал. Кинниги гьаб Къуръан буго жинда ццерехун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ решт1инарурал т1ахьал рит1ухъ гьарулеблъун ва киналго шарг1иял ах1камал баян гьарулеблъун.

Х1алалалаб-х1арамаб жо баян гьабун, паризаяб ва суннатаб жо баян гьабун, ва цогидабги бусурманчиясул х1ажалъи жинда кколеб жоги баян гьабун.

Жинца бит1араб нухда т1орит1улеблъунги буго. Исламияб диналда,

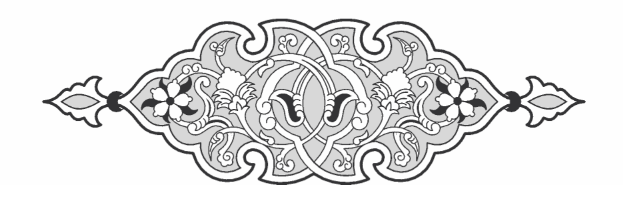
Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ рит1ухъ гьавун, гьесул нухда хьвадиялда т1орит1улеб. **Гьедин иман лъун бит1араб нухда хьвадараб къавмалъе рах1матлъунги буго гьаб Къуръан.** Гьелда г1амал гьабурав, гьелъул амру-нагью т1убан хьвадарав чи жужах1алъул ц1аялдаса ц1унулеб рах1мат буго: жинда г1амал гьабурасе ахираталда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьолел алжаналъул ниг1маталлъун бугеб рах1матги буго гьаб Къуръан.

Гьаб суратул Юсуфалда жанир г1емерал гъаибал жал рицун ругелъул, гьеб аварагасул муг1жизатлъун бук1ана: Маккаялда вук1аго, щибго ц1али хъвайги гьеч1ого, гьаб камилаб х1алалда ягьудиязул ва насраниязул г1алимзабазда лъалел ва гьезда гьереси гьаризе к1оларел къиссаби Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас рицараб мехалъ, гьезда якъинго лъалеб бук1ана гьев авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вук1ин. Гьедин бугониги жидерго ханлъиги, бечелъиги, къадроги т1аса ине бокьич1ого аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ инкар ккун ч1ана ва абадияб жужах1 т1аса бищана.

Т1адег1анав Аллагьас гьав Юсуфил عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ къисса бицун хирияв аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ракI парахат гьабуна: гьаб г1емераб х1ал бихьи, г1акъуба-къварилъи щун хадубги Юсуфил амру Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1адег1ан гьабидал, жиндие къот1и гьабураб квер бакъиги диналъе г1ат1илъиги тушбабазда т1ад бергьенлъиги щвезе бук1иналда гьесул божи ц1ик1изабуна.

Алх1амдулиллагь! Т1адег1анав Аллагьас жиндие хирияв Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ аварагасул амру ц1акъ берцинго т1убазабуна. Гьев Мух1аммадида صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ иман лъураб умматалдаса нилълъ ратиндал даимаб щукру буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ.

Бет1ергьан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ квер бакъиялдалъун Сурату Юсуфалъул тафсир ва таржама хъван т1убана.
Кинабго рецц ва щукру Т1адег1анав Аллагьасе буго.



13. Сурату Ррагӏд



Мадинаялда рещтӏинабураб, жинда жаниб кӏикъоялда лъабго аят бугеб

Гьаб сурат Мадинаялда рещтӏинабураб бугониги, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукӏин чӏезабиялъе далилал рицунеб, аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ритӏиялда иман лъей, ахират букӏин, ва хӏисаб-мизан букӏиналда иман лъеялъул, алжан-жужахӏалъул бицунеб буго. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк ккурал гӏадамаз гьабулеб питнаялъул бицунеб, исламияб диналда гӏунтӏизарун рицунел батӏулал харбалги нахъчӏвалеб.

Сурат байбихьун буго бищунго кӏвар бугеб масъала баян гьабиялдалъун: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукӏин чӏчӏезаби ва гьев цохӏогояв, жиндир къудрат гуч бергьарав вукӏинги чӏчӏезаби. Мушриказ инкар кколеб Къуръанги, аварaглъиги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хӏакъаб хӏукму букӏин бицун, гьелъие зобал ракьазда жанир ругел гӏемерал дилилал рицун руго.

Хадуб ахир къо бачӏин хӏакъаб букӏин, кинабго халкъ тӏаде бахъизабун гьезул хӏисаб-мизан гьабизе букӏиналъул бицун буго. Кинабго жо жинца бижулев, гьеб хьвадизабулев, мунпагӏат ва зарал жиндалъун гурони гьечӏев, хвезари, тӏаде рахъинари жинда кодоб бугев цохӏо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукӏин бицун хадуб хӏакъаб ва батӏулаб жо батӏа гьабиялъе кӏиго мисал бачун буго: цӏадалъ иххал рахъинаридал гьез нухда батараб рищни бакӏарун нахъе иналъул бицун буго, гӏарац месед цӏаялдалъун биизабураб мехалъ чороклъи тӏаса ун бацӏцӏадаб магӏдан хутӏулеблъиги бицун буго.

Бахьибугел ва бахьигьечӏел гӏадамазул сипатал рицун, гьезие мисалги бачун буго беццав чиясул ва жинда жо бихьулев чиясул, ахир гьел руссунеб бакӏги баян гьабун буго. Сураталъул ахиралда Мухӏаммадил صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ аварaглъи хӏакъаб букӏиналъе нугӏлъи гьабун, гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ расул вукӏин бицун буго.

Гьаб сураталда цӏар лъун буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб махлукъаталъул гӏажаибал жалаздаса бугеб «Зоб гъугъай» абураб цӏар. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хӏикматалдаса цо кӏудияб хӏикмат буго гьаваялда накӏкӏал данделъун, жидеда жаниб лъимги, цӏаги, рахӏматги, гӏазабги цолъун букӏин. Жиндалъун кинабго жо чӏаголъулеб лъим рещтӏуна гьел накӏкӏаздаса ва жинца гьалаг гьарулеб пириги рещтӏуна. Кӏиго батӏияб жо данде гьаби (лъимги цӏаги данде гьаби)

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *х1алк1олъиялда ва къуват гучалда жинца т1орит1ел гьабулеб г1аламат буго.*

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



1. Алиф, Лам, Мим, Ра.
Т1адег1анав Аллагьасда лъала гьел х1уруфал рещт1инариялдалъун бугеб мурад. **Гьал руго жинца г1адамал г1ажиз гьарулеб Къуръаналъул аятал. Дуда рещт1инабураб кинабго х1укму ва хабар х1акъаб жо буго Мух1аммад** ﷺ**.** Гьелъулъ щибго щаклъи гьеч1о ва бат1улаб жоги гьеч1о. **Гьедин бугониги г1емерисел г1адамал Къуръаналда иман лъоларел руго.**

الٓمٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِۗ وَٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ ٱلۡحَقُّ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤۡمِنُونَ ١

2. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго кинабго махлукъаталъул бет1ергьан, жинца зобал т1аде рорхарав, щибго х1уби гьеч1ого ва цогидаб жиб бихьулеб зобал ккураб жоги гьеч1ого. Цинги живги г1арщалда т1адег1анлъарав.**
Жинда лъалеб, жинда рекъараб х1алалъ. Нилъерг1адаб т1алъи гьеч1о гьеб ва кин бугеблъи нилъеда бицинеги лъаларо. **Зобалазда бугеб бакъ-моц1ги жинца квегьарав. Щибаб цояб хьвадулеб бук1уна жиндир заманаялда рекъон, жиндирго нухалдаса** ва гьезие щибго хилиплъи бук1унаро.
Кинабго халкъалъул умуразул тадбир гьабулев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ**.** Гьезие маслих1атаб жо гьабулев вуго. Цогидаб рух1 бугеб ва рух1 гьеч1еб махлукъги жиндир тадбиралдалъун хьвадизабулев вуго. **Г1акълу бугел, жо бич1ч1улел г1адамазе г1емер бат1и-бат1иял г1аламатал ва х1икматал рихьизарулев ва гьел баян гьарулев вуго, нужеца Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъезе бокьун ва нужее якъинго лъазеги бокьун ахираталда гьесда дандч1вазе рук1ин.** Гьениб х1исаб-суалги, алжан-жужах1ги бук1инги лъазе.

ٱللَّهُ ٱلَّذِي رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَ يُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ رَبِّكُمۡ تُوقِنُونَ ٢

3. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ **вуго нужер Бет1ергьан, жинца гьаб ракь бит1изабун г1одоб лъурав нужее маслах1аталъе.**
Гьелда т1ад нуж хьвадизе, минаби разе, хур-хер ва ахал рижизаризе. **Гьединго**

وَهُوَ ٱلَّذِي مَدَّ ٱلۡأَرۡضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۡهَٰرٗاۖ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِيهَا زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ٣

гьеб ракьалда т1ад рорхатал муг1рулги гьарурав, ч1ах1иял, лъим г1емерал г1орал-лъаралги гьарурав. Гьеб кинабго жо цоцалъ рекъон, цоялъ цоялъе кумек гьабун инсанасе маг1ишат гьабиялъе санаг1атал рекъезарулеб буго.

Кинабниги пихъал ва мугьал ругеб жо к1ирекъарабги гьабуна Т1адег1анав Аллагьас: цояб бихьинаб гьабун: цояб ц1уяб гьабун. Гьезул щибаб соналъ бижин ва х1алухъин г1емер кьей, пихъ г1емерлъи, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1абиг1аталъул сабабал рекъезариналдалъун бук1уна. Цояб цоялъе х1ажалъулеблъун гьабун буго рух1 гьеч1еб хурхералъул амруги; рух1 бугеб кинабго махлукъат цояб бихьинаб цояб ц1уяб гьабун бижараб г1адин. Гьединго кинабго пихъ гьабуна к1иго тайпаялда: гьуинаб–кьог1аб, гьит1инаб–к1удияб, хъах1аб-ч1ег1ераб, къвак1араб–тамахаб ва цогиги к1ирекъарал сипатазда.

Жинца сордоялдалъун къо бахчизабулевги вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Гвангъараб къо бук1ун хадуб бец1аб сордолъун гьабулев. **Х1акълъунго Гьел рехсарал жалазулъ ва гьанир рехсеч1ел г1емерал махлукъатазулъ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда, гьев Халикъ вук1иналда, гьесул къудрат гуч бергьараб бук1иналда т1орит1ел гьубулел г1аламатал ва х1ужабиги руго, жидеца пикру гьабулел г1адамазе.** Х1айваназул мисалалда щибго жоялъул пикру гьабич1ого хьвадулел г1адамазе гьел далилал рихьуларо ва жидее гьездаса ваг1заги лъуг1уларо.

وَفِى ٱلْأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَٰوِرَٰتٌ وَجَنَّٰتٌ مِّنْ أَعْنَٰبٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَآءٍ وَٰحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِى ٱلْأُكُلِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

4. Ракьул гьумералдаги руго бат1ибат1иял къот1елал, цоцада аск1ор цун ругел, цоязда т1ад ах-хур бижулел, цогиялда т1ад щибго жо бижулареб. Бечедал, гванзал ахалги руго ц1олбол гъабуялъул ва цогидал пихъазул. Хурзалги руго, чамастакил ахалги руго. Цох1ого кьибилалда т1ад к1иго-лъабго гъвет1ги бижула, цох1о гъвет1 бижунги бук1уна.

Гьаб кинабго ах-хур цох1о ракьалда бижула ва цох1о лъималдалъун лъалъала, амма щибаб пихъ цояб цоялдаса бат1ияб бук1уна жиндир т1аг1амалъул рахъалъан. Цох1о пихъги жиндир т1аг1ам, к1одолъи-гьит1инлъи бат1ияб бук1уна. Цох1о т1оралда т1ад рижарал мугьалги жидер кьер, сипат, гьит1инлъи-к1одолъи бат1иял рук1уна. **Х1акълъунго Гьаб рехсараб жоялъулъ гьеб кинабго жо бижулев, гьалъул тадбир гьабулев Халикъ вук1иналде т1орит1ел гьабулел г1аламатал руго, г1акъло бугел г1адамазе.**

Т1абиг1ат буго жинцаго жо бижулеб, т1абиг1аталъул хис-басалдалъун бук1уна дунялалда лъугьунел ах1вал-х1алал абун гьеб т1абиг1ат цебе гьабун, гьеб алагьлъун ч1езе гьабурал г1адамазда данде рачунел далилал ва мисалал руго гьал: цох1о лъималдалъун лъалъараб цох1ого ракьалдаса къват1ибе чанго бат1ияб жо бижин бицун. Цох1о кьибилалда т1ад цох1о мугьалдаса, яги цох1о гагаялдасан бижараб жоги жиндир т1аг1ам, кьер, мах1, сипат бат1ияб бук1унеблъи бицун. Гьединго цоцазда цун бугеб ракь чанго бат1ияб х1алалъул бук1ин бицун.

﴿وَإِن تَعۡجَبۡ فَعَجَبٞ قَوۡلُهُمۡ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدٍۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡأَغۡلَٰلُ فِيٓ أَعۡنَاقِهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٥﴾

5. Мун щиб жоялда г1ажаиблъун ватаниги Мух1аммад ﷺ, гьелдасаги г1ажаибаб жо буго капурзабаца абулеб раг1и: ниж хун ва ракьлъун лъугьун хадур ч1агойищ гьарулел?-абун.

Гьеб ццебе бицараб х1алалъ зобал-ракьал рижарав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хун хадур ч1аго гьаризе к1оларин аби г1ажаибаб раг1и буго. **Гьел руго жидеца Бет1ергьанасда инкар кколел г1адамал. Гьел руго къиямасеб къоялъ жидер горбода гудрал ва рахсал ран рук1унел г1адамалги. Гьединго гьел руго жужах1алъул бет1ергьабилъун рук1унел, даимго рук1инелъун жал гьенире лъугьинарулелги.**

﴿وَيَسۡتَعۡجِلُونَكَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبۡلَ ٱلۡحَسَنَةِ وَقَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِمُ ٱلۡمَثُلَٰتُۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغۡفِرَةٖ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلۡمِهِمۡۖ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ٦﴾

6. Маккаялъул мушриказ дудаса т1алаб гьабулеб буго Мух1аммад ﷺ, дуца жидее х1инкъи кьолеб г1азаб бачун вач1а мун абун. Гьез квешлъи ццебе ккезабулеб буго лъик1аб г1амалалдаса.

Иманги лъун, лъик1аб г1амалги гьабун берцинаб х1алалъ яшав гьабизе ресги бук1аго, дуца жинда ах1улеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин махсароде гьабун абулеб буго гьел мушриказ: «Вач1а дурго г1азабги бачун»-абун. **Гьезда ццерехун рук1арал умматазе гьабураб г1азабалъул мисалал г1емерал руго.** Гьезул пикру кин гьабулареб ва гьелдаса г1акълу щай босулареб?

Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго, Мух1аммад ﷺ, киг1анго г1адамаз зулму гьабулеб бугониги, гьезда гурх1ун, гьезие г1акъуба хех гьабуларев. Тавбу гьабизе бокьун, иман лъун лъик1аб г1амал гьабизе бокьун гьел г1азаб гьабич1ого толев. **Гьединго дур Бет1ергьан Аллагь вуго, Мух1аммад ﷺ, жинца**

тавбу гьабич1ев, куфру-ширкалда ва г1асиялъиялда ч1ч1арав чиясе ц1акъ къвак1араб г1акъуба-г1азаб гьабулев.
Т1адег1анав Аллагьас гьаб аяталда жаниб абулеб жоялъул къокъаб маг1на буго: «Я гьав дир лагъ! Мун даимго дида хьул лъеялда ва дидаса х1инкъиялда жанив вук1а. Кинабго х1алалъулъ дуда лъай цох1о лах1заталъ мун жиндир лъаялдаса, вихьиялдаса ват1алъуларев Бет1ергьан вук1ин дуда т1ад хъаравуллъуда»-абун.

7. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал, аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ нахърилълъунарел г1адамаз абулеб буго гьев Мух1амадида цо муг1жизат рещт1унебани, гьев х1акъав авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вук1ин жинца бицунеб»-абун.

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَةٞ مِّن رَّبِّهِۦٓۗ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرٞۖ وَلِكُلِّ قَوۡمٍ هَادٍ ۝٧

Муса ва Г1иса аварагасе عَلَيۡهِمَاٱلسَّلَامُ рук1арал муг1жизатал г1адал.
Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасе гьаб хирияб Къуръаналда хадурги г1емерал муг1жизатал рук1ана, амма мушриказда гьел рихьулел рук1инч1о ва гьезие гьел г1олел рук1инч1о. **Мун Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, гьеб къавмалъе х1инкъи кьолев авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вуго ва щибаб къавмалдаги вит1ун вук1ана гьел Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялде ва бит1араб диналде т1орит1улев авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ.** Муг1жизатал рещт1инги ва цогидаб амруги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ кодоб буго.

8. Т1адег1анав Алллагь вуго жинда лъалев щибаб ц1уяб жоялъул рах1моялда (матка) жаниб бугеб т1инч1 ва лъимер кинаб бугеб.

ٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تَحۡمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ وَمَا تَغِيضُ ٱلۡأَرۡحَامُ وَمَا تَزۡدَادُۖ وَكُلُّ شَيۡءٍ عِندَهُۥ بِمِقۡدَارٍ ۝٨

Бихьинабищ ц1уябищ, берцинаб-сурарабищ, сахаб, яги г1узруябищ. Бахьибугебищ, яги къосарабищ, Ц1одорабищ, яги г1адалабищ ва цогидалги сипатал.
Жиб гьабизе мех щвеч1ого рах1моялдаса къват1ибе бач1унеб жоги лъала Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ, гьениб жаниб гьабизе мех щун хадуб хут1улеб жоги лъала. Ич1го моц1 т1убач1ого гьабизе бугеб ва гьелдаса г1емер заманалдаса гьабизе бугеб лъимер лъала. Х1орхун къват1иб рехулебги лъала, цойищ, яги г1емер лъимерищ бугебги лъала. **Кинабго жоялъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бихьизе гьабураб заман ва къадар буго.** Жиндир х1икматалда рекъон хьвадизабула кинабго жо ва гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къадар хисизабизе к1олев чиги вук1унаро.

9. Нилъее бихьиялдаса ва лъаялдаса рик1к1адаб (гъаибаб)

عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلۡكَبِيرُ ٱلۡمُتَعَالِ ۝٩

жоги лъала Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва нилъеда бихьулеб, лъалеб жоги лъала.

Ццебехун араб ва хадуб бук1инесеб жоги лъала. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лъай буго жинца кинабго жоялда щвей гьабулеб. **Кинабго жоялдаса жиндир гьунар-къуват к1удияв, жиндир ханлъиялдалъун ва ихтияраздалъун кинабго жоялда т1ад вугев вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ.**

Г1елмиял ц1ех-рехаздалъун ва гьанже ругел бат1и-бат1иял алатаздалъун тохтурзабазда к1ола ургьиб бугеб лъимералъул сипатал рицине, гьел сипатал загьирлъун хадур. Ва амма Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лъай буго гьеб лъимер ургьибе ккелелде ццебего жинда гьеб лъимералъул кинабго х1акъикъат лъалеб ва гьеб нут1фа (маниялъул къат1ра) рах1моялда жаниб ккаралдаса байбихьун ахираталда х1исаб-мизан гьабун жиндир абадияб рукъоб (алжаналде, яги жужах1алде) гьеб лъимер лъугьинег1ан гьелъ гьабизесеб жо лъалеб.

Инсан мекъи ккезе бегьулеб бак1 буго гьаб: Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурого лъаларищ ургьиб бугеб лъимералъул сипатал, яги зоб-ракьалъул ах1вал-х1алал, гьеб г1алимзабаздаги лъала, гьезул ц1акъ ццебе т1ураб алат (техника) буго абун рак1алде ккун. Бусурманчи гьеб пикру рек1елъ х1алт1изе биччаялдаса ц1унун вук1ине ккела.

Кутакалда астрономия абулеб г1елму ццебет1ун бук1ингун цадахъ гьеб г1елмуялъул г1алимзаби мук1урлъун руго гьаб махлукъаталъул (Вселенная) г1орхъи-рахъ кодобе щвезе к1унгут1иялда. Гьеб раг1иялъул маг1на буго жидер г1елмуялдалъун гьезда бич1ч1ун буго жидеда лъалеб ва лъазе рес бугеб жо ц1акъ дагь бук1ин ва лъалареб, лъазе ресги гьеч1еб жо г1емер бук1ин.

Гьаб астрономия буго к1удияб жоялъул лъай ц1ехолеб г1елму. Цоги г1елму буго гьит1инаб жоялъул лъай ц1ехолеб: зарраби (клетки) кин рижулел ва рикьулел абун. Гьеб г1елмуги г1ажизлъун буго нейтрон ва протон абулеб жиндаса зарра данде гьабулеб к1иго бут1а лъаялда жиб щвараб мехалъ, гьеб бикьизабулеб къуват щиб бугеб лъаялдаса.

Ибнухат1ибица абуна: Т1адег1анав Аллагьас жиндир х1икматалда рекъон гьаб махлукъат хьвадизабиялъе г1аламат буго киг1ан г1емер заман баниги ва киг1ан г1емерлъаниги халкъалъе ракьалда т1ад бак1ги къварилъуларо ризкъиги дагьлъуларо. Руччаби-бихьиназул г1емерлъи-дагьлъиги хисуларо.

Эбелалъ т1инч1, яги лъимер гьабураб мехалъ каранда яги гъвариялда жаниб т1оцебе бач1унеб ц1о абулеб жо щибго жиндилъ кванил мунпаг1ат гьеч1еб жо бук1уна. Гьеб ц1оялъ лъимералъул бакьал чурулеб, гьел квен жаниб х1алт1улел лъугьине сабаб гьабула. Гьелда

хадуб эбелалъул каранде бач1унеб рахь бук1уна лъимералъул къоязда рекъон, гьелъ хахун х1ехьолеб ва гьелъие къвариг1унеб ва г1олеб т1аг1ам гъорлъ бугеб. Лъимер к1одолъанаг1ан гьеб рахьги жиндир т1аг1амалъул г1уц1ц1и (состав) хисун гьеб лъимералъе х1ажатаб т1аг1ам жинда гьоркьоб бугеб лъугьуна. Гьей эбелалъул къаркъалаги добго бук1уна, гьелъул квенги добго бук1уна. Гьеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1икматаздаса цо х1икмат.

Цоги х1икмат буго: хинал улкабаздаги хасалихълъиялда гъвет1-хералъ бакъвазе байбихьула, т1амах т1аса рехула, г1урччинлъи т1аг1уна. Хасало заман ц1адалги ралеб, регьелги г1емераб, гьаваги гьоркьохъеб бук1уна. Ай гъвет1-хер х1алт1изе рекъараб гьава-бакъ бук1уна, амма гьеб х1алт1уларо. Риидал лъимги дагьаб, гьаваги баг1арараб заманаялъ гьеб гъвет1-хер г1урччинлъун ц1илъун бук1уна. Гьабги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1икматаздаса цо х1икмат буго. Гьедин жинца пикру гьабурав чиясе Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1ин лъазе ва гьев цо вук1ин лъазе г1емерал далилал руго.

سَوَآءٞ مِّنكُم مَّنۡ أَسَرَّ ٱلۡقَوۡلَ وَمَن جَهَرَ بِهِۦ وَمَنۡ هُوَ مُسۡتَخۡفِۭ بِٱلَّيۡلِ وَسَارِبُۢ بِٱلنَّهَارِ ١٠

10. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **г1елмуялъулъ цого х1алалъ вуго нужедаса балъго, щурун жинца жо бицарав чиги, раг1инабун, т1атун жо бицарав чиги.**

Жеги нужеца бицинч1еб, нужер рек1елъ бугеб жоги лъала Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ. **Гьединго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **лъаялъулъ цо х1алалъ вуго бец1аб сардилъ г1адамаздаса балъго г1амал гьабулев чи: лъик1аб бук1а гьеб г1амал, яги квешаб бук1а. Къад къоялъ г1адамазда гьоркьов хьвадулевлъун вук1ун жинца г1амал гьабурав чиги.**

لَهُۥ مُعَقِّبَٰتٞ مِّنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ يَحۡفَظُونَهُۥ مِنۡ أَمۡرِ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡۗ وَإِذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ سُوٓءٗا فَلَا مَرَدَّ لَهُۥۚ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَالٍ ١١

11. Гьев инсанасеги руго цояз цоялал хисулел, цояв нахъе инелдего цогидав вач1ун аск1ов ч1ун рук1унел малаикзаби. Гьел малаикзаби жидеца гьев инсан ццересан рач1ун, нахъасан рач1ун, хьолбодасан рач1ун ц1унулел руго.

Гьесда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялдалъун гурони щибго квешабниги лъик1абниги жо щоларо. Малаикзабаца кинабго х1алалъ инсан ц1унун вук1уна ва гьес гьабураб кинабго г1амалги хъван бук1уна.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул машгьурал х1адисал руго

щивав инсанасул г1амалал хъвалел малаикзаби рук1иналда т1орит1ел гьабулел. Гьаб аяталъул ва гьел х1адисазул маг1на данде бачун Ибнукасирица абуна:

Щивав инсанасе сордо-къоялда жанив микьго малаик вуго.Ункъго радал рач1унел ва ункъго бакъанида рач1унел. Гьел малаикзабазул к1игояв лагъасул г1амал хъвалел руго: кваранисан вугес лъик1аб г1амал, квег1исан вугес квешаб г1амал хъвала. Цоги к1иго малаик вуго цо цевехун ч1ун, цояв нахъехун ч1ун гьесдаса зарал гьабулел рух1ч1аголъаби, г1адамал ва жундул нахъч1валел- абун.

Х1акълъунго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ халкъалда бугеб лъик1абниги квешабниги х1ал хисизабуларо, гьеб халкъалъ жидецаго жидер х1ал хисизабун гурони. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъун, гьесие г1ибадат гьабун берцинаб х1алалъ муъминзаби хьвадараб мехалъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие берцинаб яшав ва парахатаб г1умру кьун бук1уна. Гьеб х1алги хисун муъминзабаца г1асилъаби гьарураб мехалъ гьел г1асилъабазде данде Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезда т1аде къварилъабиги риччала.

Г1асилъи-пасикълъиялда, куфру-ширкалда цо къавм хьвадараб мехалъ гьезул х1алги квешаб бук1уна, загьиралда, бихьулеб бак1алда, гьел лъик1 ругин кканиги, гьезул рак1алги чурхдулги ургъел-къварилъиялъулъ рук1уна. Гьез тавбу гьабун лъик1аб г1амал гьабун гурони Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезул х1алги хисизабуларо.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдасан бицараб х1адисалъулъ буго: *«Аллагьас вах1ю гьабуна цо къавмалде вит1арав аварагасда дуца гьеб къавмалда абе: цо росдал агьлу яги цо хъизан Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ т1аг1ат-г1ибадат гьабиялдаса буссун гьесде г1асилъиялда хьвадараб мехалъ, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие бокьулеб жоги гьездаса нахъе босун, гьезие рихараб жо биччала гьезде т1аде»*- абун. Х1адис ибну Абишайбатица бицана гьарибаблъун.

Т1адег1анав Аллагьасе бокьараб мехалъ цо квешаб къавмалъе г1азаб гьабизе, гьеб г1азаб нахъч1валев щивго чи вук1унаро. Гьеб къавмалъе цоги Вали ва Насир вук1унаро цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев. Жив гьезда гурх1улев, гьезул умуразул тадбир гьабулев гьудул-гьалмагъ, г1ага-божарав чи вук1унаро.

هُوَ ٱلَّذِي يُرِيكُمُ ٱلۡبَرۡقَ خَوۡفٗا وَطَمَعٗا وَيُنشِئُ ٱلسَّحَابَ ٱلثِّقَالَ ﴿١٢﴾

12. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго нужер Бет1ергьан, нужеда зодисан паркъун унеб пири бихьизабулев, нак1к1ал цоцалъ журан, гьел данделъун ц1ад баялде г1агарлъулеб мехалъ. Гьеб пири паркъиялъул нужее х1инкъиги бук1уна гьеб ракьалда реч1ч1ун нужее зарал ккезе гурин

абун. **Ва нужер хьул лъейги бук1уна:** зоб гъугъан, пири пирхун нак1к1ал данделъараб мехалъ нужее лъик1аб ц1ад бала абун. **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ данде гьарула зобалазда лъел ц1урал, бак1ал нак1к1ал.**

وَيُسَبِّحُ ٱلرَّعۡدُ بِحَمۡدِهِۦ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ مِنۡ خِيفَتِهِۦ وَيُرۡسِلُ ٱلصَّوَٰعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَآءُ وَهُمۡ يُجَٰدِلُونَ فِي ٱللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ ٱلۡمِحَالِ ﴿١٣﴾

13. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ц1ад гьавун, гьесие рецц гьабун зодил гъугъайги бахъуна. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ц1ад гьавула гьел нак1к1аз, гьесие рецц гьабиялда хурхун бугеб х1алалъ гьезул тасбих1. **Ва малаикзабацаги тасбих1 гьабула Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ц1ад гьавун ва гьесул г1азабалдаса х1инкъун.**

Зодил гъугъай Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ тасбих1 гьабулеб гьаракь бук1иналда нилълъ божизе кколеб, нилъеца иман лъезе т1адаб жо буго. Т1адег1анав Аллагьасул раг1и буго: «Зобал-ракьазда жаниб щибго жо гьеч1о жинца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ тасбих1 гьабулеб бук1ун гурони» - абураб. Нилъеда гьеб тасбих1 раг1уларо ва бич1ч1уларо ва амма тасбих1 гьабулеб бук1ин х1акъаб жо буго.

«Субх1аналлагь» абураб раг1и буго тасбих1 гьабиялъул бищун къокъаб раг1и. Гьелъул маг1наги буго: «Аллагь вац1ц1адав вуго ва Т1адег1анав вуго кинабг1аги жиндилъ нукъсанлъи бугеб сипат жиндие бук1иналдаса»-абураб. Малаикзабаз гьабулеб тасбих1 буго «Субх1аналлагьи ва бих1амдигьи Субх1аналлагьил г1азим» абураб раг1и. Гьалъул маг1наги буго: «Дица Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ц1ад гьавула, дица гьесие рецցги гьабулеб бугеб х1алалъ. Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир къадру к1удияв ва жив вац1ц1адав вуго» - абураб.

Гьаб раг1и нилъеца г1емер абизе рекъараб буго гьаб маг1наги хал гьабун. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1агарда ругел, жидер мунагь-хат1а гьеч1ел малаикзабазул тасбих1 буго гьеб, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул рак1азда ва мац1азда илгьам (вах1ю) гьабун жидеца гьабулеб.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб х1адисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас зодил гъугъай раг1араб мехалъ гьаб аят ц1алулеб бук1ана»*-абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицараб х1адисалдаги буго:*«Нужеда зобал гъугъалел раг1араб мехалъ нужеца Аллагь рехсе. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсолев чиясда пири реч1ч1уларо»*-абун. Х1адис Т1абаранияс бицана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас зоб гъугъан, пири пирхун ц1ад базе г1агарлъараб мехалъ абулеб бук1ана:*«Я нижер Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ. *Дуца*

ниж ч1ваге дур ццим бахъиялдалъун, дур г1азабалдалъун ниж гьалагги гьаруге. Дур ццим бахъинелде цере ниж гьеб ццим бахъиялдаса хвасар гьаре» - абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зодиса ц1адул г1азабги бит1ула: пири реч1ч1ула. **Гьеб пири Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ жив гьалаг гьавизе бокьарав чиясда щола. Гьал Маккаялъул мушрикал Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ къец гьабун гаргадулел руго:** гьев цох1огояв Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1иналде инкар ккун, ахират бук1иналдеги инкар ккун. **Т1адег1анав Аллагь жиндир къуват ва г1азаб гучав вуго.** Жинда г1аслъарав чиясдаса ццим босизе к1олев, жиндие бокьараб мехалъ ва бокьараб х1алалъ гьев чи гьалаг гьавизе к1олев вуго.

Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса х1адис бицана:

«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас цо асх1аб вит1ана г1арабиязул ц1акъ квешав инкарчи исламияб диналде ах1изе ва гьев жиндихъе вач1а абун абизе. Асх1абас абуна: «Я расулаллагь صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ! Гьев чи ц1акъ квешав, ч1ух1арав ва гванзав чи вуго» - абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв варагас абуна: «Мун а гьесухъе ва гьев дихъе ах1е!»-абун. Аллагь разилъаяв асх1абас гьев чиясухъе ун гьесда абуна: «Мун Аллагьасул расулас жиндихъего ах1улев вуго» - абун. Дов чияс рак1 релъи гьабун абуна: «Дуца дида бице гьев Мух1аммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ Аллагь щиб жоялъул гьавурав вугев: меседилищ, г1арцулищ, яги т1ухьидулищ?» - абун.

Асх1аб т1адвуссун аварагасухъе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вач1ана ва дов чияс абураб жоги бицана, жегиги абуна:

«Дица дуда абулеб бук1ана гурищ, я Бичасул расул, гьев чи ц1акъ квешав, сог1ав чи вуго»-абун. Цингиги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьев асх1аб вит1ана довго чиясухъе ва гьев жиндихъе ах1е абуна. Хирияв асх1аб гьев чисда аск1ов щун гаргадулаго дов чияс жиндирго ч1ух1араб хабар бицунеб бук1ана. Цинги Аллагьас гьев чиясул бет1ералда т1ад цо нак1к1 баккизабуна ва гьенисан пири реч1ч1ун дов чиясул бет1ералъул т1алъел (череп) т1аса бахъун ана ва гьевги хун г1одов ккана» - абун. Х1адис абуЯг1лаца бицана.

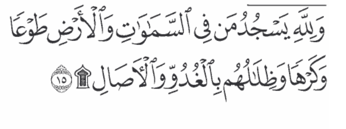
Цоги х1адисалда буго: *Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Мадинаялде щвараб мехалъ, гьесда ч1ух1и гьабун Г1амир ибну Т1упайл абулев ва Арбат ибну Рабиг1ат абулев к1иго чи аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ к1алъана: «Гьаб Мадинаялъул ва сверухъ бугеб кинабго халкъалъул ва ракьазул бащадаб жидер ихтияралда те»-абун. Аллагьасул свалат*

салам лъеяв аварагас гьеб къабул гьабич1еб мехалъ гьев к1иясго авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *ч1вазе х1укму гьабуна ва гьесде данде боял рак1аризе ва рагъ гьабизе х1адурана. Т1адег1анав Аллагьас Арбат ибну Рабиг1ат абулев чи пири реч1ч1ун ч1вана. Г1амир ибну Т1упайл абулев чиги квешаб унти баккун хвезе гьавуна. Гьев к1иясулго х1акъалъулъ рещт1инабуна гьаб 13 абилеб аятанги абуна.* Х1адис Т1абаранияс бицана.

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ١٤

14. Цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **буго х1акъикъияб г1ибадат гьаби.** Гьев гурев щивго гьеч1о жиндие г1ибадат гьабизе ва жинда ах1и базе мустах1икъав. **Аллагьги** جَلَّ جَلَالُهُ **тун мушрикаца жидее г1ибадат гьабулел алагьзаби щибго гьезие кумек гьабуларел ва гьезул ах1иялъе жаваб кьоларел руго. Хъанчазе лагълъи гьабиялъулъ мушриказул мисал буго: рик1к1ад бугеб лъималдехун кверalги рит1ун гьелда ах1и балел г1адамазул мисал:** мун нижер к1алдиб бач1а ниж къечон руго абун. Гьеб лъим жинда щибго жо раг1улареб, гьезул мурад бич1ч1улареб буго **ва гьеб кидаго жибго бач1ун гьезул к1алдибеги лъугьунаро. Гьал капурзабазул г1ибадат ва гьазул хъанчазда ах1и бай г1адада хвараб х1акъаб нухдаса къосун ккараб иш гурого гьеч1о.**

Гьел г1адамазда лъалеб гьеч1о жидеца г1ибадат гьабизе х1акъав ва жидее кумек гьабулев цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин. Бат1и-бат1иял алагьзабазе лагълъи гьабиялдалъун гьел х1акъаб нух билун, х1айранлъун свердулел хут1арал г1адамазда релълъун руго: жидеда г1емераб г1акъубаги бихьулел ва щибго жидер мурадалдеги щоларел.



15. Зобал-ракьазда жаниб ва гьоркьоб бугеб кинабго жо буго жинца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **мук1урлъун, яги бокьич1ого сужда гьабулеблъун.**

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1лъун, гьев вокьун, гьесул амруялда нахърилълъун гьабула муъминзабаца сужда. Жидер чара хвараб, рес къот1араб бак1алде ккараб мехалъ капурзабацаги сужда гьабула. **Г1адамазул раг1адалги радал бакъанида Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **сужда гьабулел руго.** Бакъ баккулеб мехалъ ва т1ерхьунеб мехалъ щибаб жоялъул раг1ад ракьалда т1ад бегун, халалъун бук1уна.

Цоги г1алимзабаца абуна: Бакъ баккиялда цебе ва бакъ т1ерхьун хадуб кинабниги махлукъаталъул раг1адалъ Аллагьасе сужда гьабула абун.

Рух1 гьеч1еб жоги Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1аб бук1ин, гьесие тасбих1 гьабулеб бук1ин, гьесие сужда гьабулеб бук1ин, Къуръаналда жаниб г1емер бак1алда бицун буго. Гьеб г1ажаиблъи гьабизе ккараб иш гьеч1о. Т1адег1анав Аллагьасе щибго бат1алъи гьеч1о жиндир махлукъаталъе жиндие бокьараб тасаруп (хис-бас свери) гьабиялда жаниб. Бокьараб рух1 гьеч1еб жо к1алъалеб гьабизеги к1ола Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ, рух1 бугеб жо к1алъалареб гьабизеги к1ола.

<u>Гьаб аят ц1аларab мехалъ сужда гьабизе суннатаб буго.</u>

قُلۡ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ قُلِ ٱللَّهُۚ قُلۡ أَفَٱتَّخَذۡتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ لَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ نَفۡعٗا وَلَا ضَرّٗاۚ قُلۡ هَلۡ يَسۡتَوِي ٱلۡأَعۡمَىٰ وَٱلۡبَصِيرُ أَمۡ هَلۡ تَسۡتَوِي ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُۗ أَمۡ جَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُواْ كَخَلۡقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلۡخَلۡقُ عَلَيۡهِمۡۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُوَ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّٰرُ ١٦

16. Дуца гьел мушриказда абе Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, гьаб кинабго зобракьалъул Бет1ергьан щив вугев?** Гьелъул тадбир гьабулев, гьезие ризкъи кьолев? Гьез дуе жаваб гьабич1они, **дуца абе: Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго гьелъул Бет1ергьан абун. Цоги дуца гьезда абе Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: нужеца гьев Аллагьги** جَلَّجَلَالُهُ **живго тун цоги вализаби (гьудулзабийищха) кколел жидеда мугъч1вай гьабулел ва жидеда ах1и балел. Гьел вализабаца жидерго напсазе щибго мунпаг1ат яги зaралги гьабуларел.** Жидеего мунпаг1ат, яги зарал гьабизе к1оларел вализабаца (хъанчаз) нужее щиб жо гьабизе бугеб?

Цоги дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, нужеца бице, беццав чиги канлъи бихьулев чиги цох1о даражаялда вук1унищ, яги бакъул канлъиги сардил бец1лъиги цох1о къадруялда бук1унищ?** Рук1унаро беццавги канавги чи цо даражаялда ва бец1аб сордоги бакъул нурги цоцазда релълъун бук1унаро жиндаса пайда босиялъулъ.

Гьеб мисал буго жидер рек1елъ иманалъул нур гьеч1ел, жидеда х1акъаб жо бихьуларел капурзабазулги, иманалъул нур рек1елъ бугел ва жидеда Аллагь-аварагги, х1акъаб динги лъалел муъминзабазулги мисал. Х1акъаб жоялдаги бат1улаб жоялдаги гьоркьоб беццав чиясдаги канлъи бихьулев чиясдаги гьоркьоб г1адаб бат1алъи буго. Иманалдаги куфруялдаги гьоркьоб бугеб бат1алъиги бакъул нуралдаги сардил бец1лъиялдаги гьоркьоб бугеб г1адаб бат1алъи буго.

Яги гьел капурзабаца Алагьасе جَلَّجَلَالُهُ **г1ахьалчаг1иийищ гьарулел ругел, гьес бижараб г1адин жидецаги жо бижулел?** К1оларо гьел хъанчазда ва мушрикаца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабун жидее г1ибадат гьабулеб цоги щибниги жоялда Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижизабураб г1адаб жо бижизабизе. Гьединал жидеца щибго зарал, яги хайир гьабуларел жал

алагьлъун кин кколел?

Ахиралдаги дуца гьезда абе, Мух1аммад ﷺ, жинца кинабго жо бижулев цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго. Кинабго жоялда х1алк1олев, кинабго жоялда жиндир гуч бергьарав ва кинабго жоялда къуваталдалъун т1адег1анлъарав вуго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жиндие лагълъи гьабизе х1акъав, жинца ниг1матал кьолев, ахираталда х1исаб-мизан ва жазаъ жинца гьабизе бугев Бет1ергьан.

أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتۡ أَوۡدِيَةُۢ بِقَدَرِهَا فَٱحۡتَمَلَ ٱلسَّيۡلُ زَبَدًا رَّابِيًاۖ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيۡهِ فِي ٱلنَّارِ ٱبۡتِغَآءَ حِلۡيَةٍ أَوۡ مَتَٰعٖ زَبَدٞ مِّثۡلُهُۥۚ كَذَٰلِكَ يَضۡرِبُ ٱللَّهُ ٱلۡحَقَّ وَٱلۡبَٰطِلَۚ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذۡهَبُ جُفَآءٗۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمۡكُثُ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ كَذَٰلِكَ يَضۡرِبُ ٱللَّهُ ٱلۡأَمۡثَالَ ١٧

17. Т1адег1анав Аллагьас зодисан ц1ад рещт1инабуна. Гьеб ц1адал лъималъул иххал-лъарал лъугьун к1к1алабахъан лъим чвахана. Гьит1инал к1к1алабахъан дагьаб чвахана, к1удиязухъан г1емераб чвахана. Цинги гьеб лъималъ ракьалда т1ад бук1араб кинабго чороклъи бак1арун нахъе ана. Гьеб мисал буго х1акъабги бат1улабги жоялъе бачараб. Х1акъаб жо буго ц1адал лъималда релълъараб: жинца ракьалъе пайдаги гьабулеб ва гьелда т1ад бугеб чороклъиги нахъе инабулеб. Гьеб ц1адал лъималъ бак1арун унеб рищни-къулалда релълъараб жо буго бат1улаб жо, жиб цо бак1алда ч1олареб ва жиндаса щибго мунпаг1ат гьеч1еб.

Г1адамаз ц1адаб лъун биинабун жиндаса ц1арагl1и ва курхьин к1илик1 гьабулеб г1арац-меседалдаги, тути, пахь, маххалда т1адги бук1уна гьединабго чороклъи, ц1аялъ жиб бат1а гьабулеб. Гьаб цоги мисал буго х1акъаб ва бат1улаб жоялъе бачараб. **Гьадин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мисал бачун баян гьабула х1акъабги бат1улабги жо. Ц1аялъ ва лъималъ бат1а гьабураб полоп ва чороклъи лъималъ бачун нахъе уна ва рахъ-рахъалде рехун кибе араб лъач1ого т1аг1уна. Г1адамазе жинца мунпаг1ат гьабулеб жо ракьалда т1ад ч1ола ва ракьалда жанибги ч1ола. Гьедин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ мисал бачуна г1адамазда жо бич1ч1изе ва гьез мунпаг1ат босизе.**

Жинда Аллагь разилъаяв Абумуса Алашг1ариясдаса бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Т1адег1анав Аллагьас халкъ иманалда т1обит1изе дун вит1иялъул мисал буго ракьалда балеб ц1адалъул мисал. Гьеб ц1ад лъик1аб, тамахаб ракьалда т1аде бараб мехалъ ц1ад ракьулъе уна ва гьелдалъун берцинаб хур-хер ва ниг1матал рижуна. Цоги ракь бук1уна гьеб ц1ад жинда т1аде щвараб мехалъ х1орал лъугьун, гьеб лъим жинда

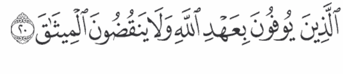
тlад чlолеб ва гьелдаса гlадамазги хlайваназги мупагlат босулеб: лъим гьекъон, гьеб лъималдалъун ах-хур лъалъан. Цоги ракь букlуна цlадал лъим жанибеги биччалареб, тlадги чlолареб цlвакараб къоно гlадаб.
Аллагьасул дин жинда бичlчlарав, дун жиндалъун вачlараб жо жинца лъазабурав ва цогидаздаги гьеб малъарав чи вуго тlубанго жиндие мунпагlат щварав чи. Щибго жо жинда бичlчlичlев, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *тlоритlел жинца къабулги гьабичlев чи вуго цlвакараб къоно гlадав чи»* – абун. Хlадис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

لِلَّذِينَ ٱسۡتَجَابُواْ لِرَبِّهِمُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ وَٱلَّذِينَ لَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُۥ لَوۡ أَنَّ لَهُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا وَمِثۡلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفۡتَدَوۡاْ بِهِۦٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ سُوٓءُ ٱلۡحِسَابِ وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ ١٨

18. Аллагьасул расулас диналде ахlараб мехалъ гьев расуласе жаваб кьун жидеца иман лъурал, цинги лъиклаб гlамал гьабун шаргlалда рекъон хьвадарал муъминзабазе, **ахираталда алжан ва Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи буго. Жидеца иман лъечlел, Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **ахlулев расуласе жавабги кьечlел капурзаби ахираталде щвараб мехалъ** ва гьениб жидее бугеб гlазаб-къварилъиги бихьараб мехалъ, **гьаб дунялалда бугебщинаб бечелъиги кьун ва цоги гьедигlанаб бечелъи бугониги гьебги кьун, жидеца гьеб гlазабалдаса хвасарлъи тlалаб гьабизе буго. Гьел гlадамал руго жидер хlисаб-мизан квешаб букlине бугел ва жидер руссунеб бакlги жужахl букlине бугел. Щlакъ квешаб бусен ва цlакъ квешаб руссунеб бакl буго гьеб жужахl**.



19. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **дуде рещтlинабураб Къуръаналде иман лъун, жинда гьеб хlакъаб жо букlин лъан бугев чиги, гьелда иман лъечlого беццав чи гlадин нух бихьуларого вугев чиги ращад рукlинищха?** Вукlунаро гьев кlиго чи ващад. **Гьаб Къуръаналъул вагlза босула ва гьелъул пайда лъугьула жидер гlакълу бугел ва гьеб гlакълу битlун хlалтlизабулел гlадамазе.**



20. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гьабураб къотlи тlубазабулел руго муъминзаби ва гlакълудал бетlергьаби.**
Гьесул амру-нагью ва киналго шаргlиял хlукмаби тlубазабулел. **Гьединго Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **ва гlадамазе гьабураб божилъиги биххизабуларел.** жидеда гьоркьор гьарурал къотlаби тlуразарулел ва

гьеб къот1уе хиянат гьабуларел рук1уна муъминзаби.

21. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **жидеде амру гьабураб х1алалъ г1агарлъиялда гьоркьоб гурх1ел-рах1муги гьабулел. Жидер Бет1ергьанасдасаги х1инкъулел,**

وَٱلَّذِينَ يَصِلُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيَخۡشَوۡنَ رَبَّهُمۡ وَيَخَافُونَ سُوٓءَ ٱلۡحِسَابِ ٢١

гьесул амру тезе ва гьесде г1асилъизе. **Ахираталда квешаб х1исаб-мизан ккеялдасаги х1инкъун рук1унел.** Гьедин бугелъул, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шарг1алда бит1ун хьвадулел, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ суннаталги ц1унулел.

22. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **разилъи т1алаб гьабун жидеде рач1арал къварилъаби х1ехьон сабру гьабулел. Жидер г1орхъаби ц1унун ва х1укъукъал т1уран паризаяб какги балел. Дица жидее кьураб х1алалаб бац1ц1адаб ризкъиялдаса напакъаги кьолел.**

وَٱلَّذِينَ صَبَرُواْ ٱبۡتِغَآءَ وَجۡهِ رَبِّهِمۡ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ سِرّٗا وَعَلَانِيَةٗ وَيَدۡرَءُونَ بِٱلۡحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عُقۡبَى ٱلدَّارِ ٢٢

Паризаяб закат ва суннатаб садакъаги кьолел, жинда напакъа т1адал г1адамазе гьеб берцинго кьолел, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1ологи боц1и напакъаде кьолел. **Гьеб садакъа ва напакъа бальго ва загьирго кьолел. Жидеца лъик1аб жоялдалъун квешаб жо нахъч1валел**. Г1елмуялдалъун жагьиллъи нахъч1валел. Сабру-х1елмуялдалъун зулму-къварилъи нахъч1валел.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна, жиндаса квешлъи ккараб мехалъ гьелда хадуб лъик1аб г1амал гьабулел ва гьелдалъун квешаб г1амалги нахъч1валел абун. **Гьел г1адамал руго жидее лъик1аб ахират бугел**. Гьеб лъик1аб ахиратги гьаб хадуб бицараб жо буго:

23.24. Даимго жидеда жанир ч1олел ниг1матазул алжанал руго гьел. Гьел лъик1ал г1адамал лъугьуна алжаназда жанире ва гьелгун цадахъ жидеца лъик1аб г1амал гьабурал гьезул умумул, рос-лъадиял ва лъималги лъугьуна.

جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنۡ ءَابَآئِهِمۡ وَأَزۡوَٰجِهِمۡ وَذُرِّيَّٰتِهِمۡۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَدۡخُلُونَ عَلَيۡهِم مِّن كُلِّ بَابٖ ٢٣

سَلَٰمٌ عَلَيۡكُم بِمَا صَبَرۡتُمۡۚ فَنِعۡمَ عُقۡبَى ٱلدَّارِ ٢٤

Цо лъик1ав муъминчи алжаналде лъугьараб мехалъ гьесие Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ шапаг1ат гьабизе изну кьун гьесул муъминал умумул, лъимал, рос-лъади гьевгун цадахъ гьев вугеб алжаналде лъугьинарула, гьезул даража макъам дагьаб бугониги.

Цинги гьел муъминзабазда т1ад алжаналда жанире малаикзабиги лъугьуна щибаб рагьдухъан ва жидеца гьезие салам кьун к1одолъи гьабула ва гьезда абула: «Гьанже нужее саламатлъи ва

парахалъи буго дунялалда нужеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда ч1ун сабру гьабун бук1иналдалъун. Гьаб буго ц1акъ лъик1аб ахират ва лъик1аб руссунеб бак1»-абун.

Гьал аятазда (20-24) жаниб т1адег1анав Аллагьас муъминзабазул ич1го сипат бицана. Гьел сипатал ва цогиги лъик1ал сипатал жидер рук1иналдалъун даимго жанир рук1унел ниг1матазул алжаназда жанире Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел лъугьинарулел ва жидер лъимал-хъизаналдаса жидее рокьарал муъминзабазе шапаг1ат гьабизе изнуги кьолел. Гьеб ич1абго сипаталги гьал руго:

1) Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабураб къот1и т1убазаби: гьесул амру-нагью т1убазаби буго гьеб.

2) Г1адамазе гьарурал божилъиял ва къот1аби хвезарун гьезие хиянат гьабунгут1и.

3) Г1агарлъиялда гьоркьоб гурх1ел-рах1му гьаби.

4) Цоцазе кумек гьаби ва цоцазул х1ажат т1убай.

5) Ахираталда х1исаб-мизан гьабулеб мехалъ гьениб жидер квешаб г1амал г1емер батун, жидее х1исаб-мизан квешаб ккеялдаса х1инкъулел рук1ин.

6) Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун, гьесул диналъе г1оло жидеде щвараб зах1малъи-къварилъиялда сабру гьабулел рук1ин.

7) Х1укъукъал т1уран паризаяб как балел рук1ин.

8) Жидее Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьурал ниг1матаздасан паризаяб ва суннатаб садакъа кьолел рук1ин.

9) Жидер лъик1аб г1амалалдалъун жидедаса ккараб квешаб г1амал т1аса инабулел рук1ин.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Г1амридаса бицараб х1адисалда буго:

«Бищун цере алжаналда лъугьунеб къокъа буго Маккаялдаса Мадинаялде гьижра гьабурал пакъирал ва мискинал мугьажиразул къокъа: жидеда г1емер къварилъи бихьарал, жидеда амру гьабураб мехалъ щибго раг1и данде абич1ого жидеца гьеб амруги т1убалел рук1арал. Т1ад вугев х1акимасде жидер киг1ан к1удияб х1ажалъи бугониги, гьебги жал хвезег1ан каранда жаниб бахчун тарал.

Т1адег1анав Аллагьас бищунго берцинаб ва ч1ух1араб алжан ах1ун жинда цебе бач1инабула, цинги жинца абула: «Кире ругел дир лагъзал: жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло рагъ гьабурал, гьеб сабаблъун жидее г1емер къварилъиги гьабурал. Дир диналъе г1оло жигьадги гьабурал. Нуж гьаб алжаналда жанире лъугьа, нужее г1азаб гьеч1ого ва щибго х1исаб-мизан гьеч1ого» - абун.

Цинги рач1ун малаикзабаца Аллагьасе сужда гьабула ва жидецаги абула: «Я нижер Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, ниж руго даимго дуе тасбих1-сужда ва х1амд гьабун г1ибадат гьабурал. Гьал нижедасаги хира гьарурал г1адамал щал кколел?» - абун. Т1адег1анав Аллагьас абула: «Гьал руго дир диналъе г1оло жидеца жигьад гьабурал ва жидее г1емер заралги гьабурал г1адамал» - абун. Цинги гьезда т1аде малаикзаби лъугьуна щибаб рагьдухъан ва жидеца салам кьун тах1иятги (к1одолъиги) гьабула» - абун. Х1адис Т1абаранияс бицана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас, гьесда хадур Абубакар Г1умар ва Г1усман رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ асх1абасги шагьидзабазул хабалазда зиярат гьабулеб бук1ана ва (хабалазда аск1оре щвараб мехалъ) гьаб 24 аят ц1алулеб бук1ана. Х1адис ибну Касирица бицана.

Муъминзабазул сипаталги, гьезие ахираталда бугеб алжанги бицун хадуб т1адег1анав Аллагьас капурзабазул бицен гьабуна ва гьезие ахираталда бугеб жазаъги бицана:

وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهۡدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقۡطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱللَّعۡنَةُ وَلَهُمۡ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ٢٥

25. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидедаса къот1и босун хадуб жидеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабураб къот1и хвезе гьабулел, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1агарлъиялда гьоркьоб гурх1ел-рах1му гьабе абураб мехалъ жидеца гьеб гурх1ел-рах1му гьабуларел ва г1агарлъиялъе къварилъи гьабулел. Жидеца ракьалда т1ад пасалъабиги гьарулел: куфру-ширк гьабун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъзадерие зулму гьабун. **Гьал г1адамал руго жидеда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лаг1нат бугел:** жиндир гурх1ел-рах1муялдаса Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рик1к1ад гьарурал. **Гьазие ахираталда буго ц1акъ квешаб рукъ** даимго жанир рук1унеб г1азабалъул рукъ жужах1 буго гьеб.

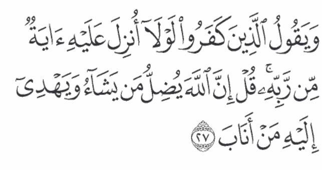
Гьал капурал г1адамаз Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабураб къот1и хвезабиялъул маг1на буго зарра бижараб мехалъго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел заррабазда: «Дун нужер Бет1ергьан вугищ» - абун гьикъараб мехалъ, гьез жаваб гьабун бук1ана: «Вуго мун нижер Бет1ергьан Аллагь» - абун. Дунялалде рач1индалго гьаб къот1и хвезабун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккун ч1ей буго гьезул квешаб г1амал.

ٱللَّهُ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ وَفَرِحُواْ بِٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ إِلَّا مَتَٰعٞ ٢٦

26. Жиндир х1икматалда ва маслах1аталда рекъон Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир ризкъи цо г1адамазе г1ат1ид гьабун, г1емер гьабун кьола, цоги г1адамазе дагьаб кьун тола. Аллагьасде

جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккурал, жидеца ширк гьабурал г1адамал дунялалъул маг1ишаталдаса роххун рук1уна.**

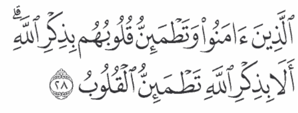
Гьелдаса лазат-рах1ат босулел абун рук1уна: гьеб ниг1мат лъица кьурабги лъаларо, гьелда данде щукруги гьабуларо. Жидерго гьунаралъ, жидее кьезе кколеб бук1ун кьураб буго гьеб маг1ишат абун ч1ух1ун рук1уна гьел. **Ахираталде данде ккураб мехалъ ва алжаналъул ниг1матазул х1исабги гьабураб мехалъ, ц1акъго х1акъираб жо буго гьаб дунялалъул ч1аголъи ва бечелъи.**



27. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккун, гьесул расуласе мут1иг1лъич1ого хьвадулел капурзабаца абулеб буго: «Гьав Мух1амадида жиндир Бет1ергьанасул рахъалъан цо муг1жизат рещт1улебани,** цересел аварагзабазде عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рещт1араб г1адин» **- абун. Дуца гьезда абе, Мух1аммад** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Х1акълъунго Аллагьас жиндие бокьарав чи къосине гьавула х1акъаб нухалдаса.**

Киг1ан к1удияб муг1жизат бихьаниги гьес иманги лъоларо**. Жидер квешаб г1амал тун, иман лъун, аварагасда** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **нахърилълъарал г1адамал Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1акъаб диналда т1орит1ула» – абун.**

Т1адег1анав Аллагьас нужедаго гьоркьоса нужеда жинца гьереси бицунарев, божарав чилъун жив вук1ин лъалев Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ авараглъунги вит1ун, гьесде Къуръанги рещт1ине гьабун, х1акъаб нухалда ва динул исламалде ах1араб мехал гьеб диналда рач1инч1ел нуж Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб нужер къосиналъулъ ва куфру-ширкалъулъ тола. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда мут1иг1лъун, гьесда рещт1инабураб Къуръаналда божун хьвадарал муъминзаби Аллагьас х1акъаб нухалда т1орит1арал руго ва гьезие лъик1аб ахиратги бук1ине буго.



28. Жидее ахираталда алжан бугел муъминзаби руго жидеца муг1жизатал т1алаб гьарич1ого Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал, цинги гьев рехсеялдалъун жидер рак1алги х1алхьолел.**

Т1адег1анав Аллагь жив цогояв хан вук1ин лъан гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабун, киналго умуразулъ гьесда божун ва тавакал т1амун рук1унел. **Нуж кант1е, я гьал г1адамал, Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **даимго рек1елъ вук1иналъ, гьев цох1огояв, жиндие лагълъи гьабизе х1акъав Маг1буд вук1ин лъаялъ, рак1ал ц1акъ парахат гьарула.**

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъаларел г1адамазул рак1алги кидаго х1инкъиялда ва щакдариялда рук1уна.

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ طُوبَىٰ لَهُمۡ وَحُسۡنُ مَـَٔابٖ ٢٩

29. Жидеца Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ **ахираталдаги иманги лъун, Мух1аммад аварагасда** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **нахъги рилълъун, лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал муъминзабазе дунялалъул рукъобго лъик1лъи буго:** рак1 парахалъи, жал х1акъаб нухда рук1ин лъан, Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божун ва хьуллъун рук1ин буго. **Ахираталдаги гьезул берцинаб руссунеб бак1ги буго.**

Ибнужаририца бицараб хабаралда буго: «т1у́ба» - абураб раг1иялъул маг1на бугин алжаналда жаниб бугеб гъвет1, цогидал алжаналъул гъут1би жиндир г1аркьелаллъун ругеб.

كَذَٰلِكَ أَرۡسَلۡنَٰكَ فِيٓ أُمَّةٖ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهَآ أُمَمٞ لِّتَتۡلُوَاْ عَلَيۡهِمُ ٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَهُمۡ يَكۡفُرُونَ بِٱلرَّحۡمَٰنِۚ قُلۡ هُوَ رَبِّي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَإِلَيۡهِ مَتَابِ ٣٠

30. Дуда цересел умматазда аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **рит1ун рук1араб г1адин, гьаб умматалде мун авараглъун вит1ана, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**. Гьаб дур умматалдаса цере г1емер умматал рук1ана. Гьел киналго церехун ана ва гьезул заманги лъугьана.**

Гьаб дур уммат буго ахирияб уммат ва мунги вуго аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ахирав, гьезул мугьрулъун вугев, гьезул рахасалъул ахир къалев. **Дуца гьеб умматалъе гьаб хирияб Къуръан ц1ализе ва бицине. Дица дуда вах1ю гьабун, х1ажалъи бихьун рещт1инабулеб бугеб.**

Кинабго жоялда жиндир рах1мат г1амлъарав Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккун ч1ун руго Маккаялъул мушрикал. Дуца гьезда абе, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, гьев Рах1ман абун жиндир ц1ар бугев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго дир Бет1ергьан, жив гурев цоги Аллагь гьеч1ев вуго гьев. Дица гьесде буго тавакал т1амун ва дир вуссинги, рек1елгъейги, хьул лъейги гьесде буго.** Нуж диналде ах1улаго диде щвараб къварилъи-зарал Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1об дие лъик1аб ажруялъе ва жазаалъе сабаблъун бук1ине буго.

وَلَوۡ أَنَّ قُرۡءَانٗا سُيِّرَتۡ بِهِ ٱلۡجِبَالُ أَوۡ قُطِّعَتۡ بِهِ ٱلۡأَرۡضُ أَوۡ كُلِّمَ بِهِ ٱلۡمَوۡتَىٰۗ بَل لِّلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ جَمِيعًاۗ أَفَلَمۡ يَاْيۡـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن لَّوۡ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعٗاۗ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ

31. Т1адег1авна Аллагьас зодиса рещт1инарурал т1ахьазул цониги т1ехь бук1арабани гьеб ц1алараб мехалъ жидер бак1алдаса рагъарун муг1рул цоги бак1алде унеблъун, яги ракь бихъун, хъвалхьун унеблъун, яги

كَفَرُواْ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُواْ قَارِعَةٌ أَوۡ تَحُلُّ قَرِيبٗا مِّن دَارِهِمۡ حَتَّىٰ يَأۡتِيَ وَعۡدُ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخۡلِفُ ٱلۡمِيعَادَ ٣١

хварал г1адамазе ц1алараб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьел ч1аго гьарун жаваб кьезе риччалеблъун.** Гьаб Къуръанги бук1инаан гьеб ц1алараб мехалъ гьел г1аламатал лъугьунеблъун ва гьездасанги к1удиял г1аламатал лъугьунеблъун.

Гьединал г1аламатал рихьаниги Маккаялъул мушриказ гьелда иманги лъезе бук1инч1о. **Т1адег1анав Аллагь вуго кинабго амруялъул бет1ергьан.** Гьес жиндие бокьараб жо гьабула ва капурзабаца т1алаб гьабурал муг1жизатал рещт1инаруларо.

Муъминзабазда бич1ч1изе мех щун гьеч1ищ ва гьез хьул къот1изе гьабуларищ «Киналго г1адамаз иман лъолебанищ абураб» раг1иялдаса? Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **бокьарабани жинца киналго г1адамал иман лъураллъун гьарилаан.** Кинниги жиндир х1икматалда ва х1укму-къадаралда рекъон цоял иман лъурал, цогидал иман лъеч1ел рук1уна щибаб умматалъул г1адамал.

Гьал Маккаялъул капурзабазда рач1унел къварилъаби т1аса ине гьеч1о гьезул куфру-ширк сабаблъун ва гьез аварагасеги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **муъминзабазеги г1акъуба-г1азаб гьаби сабаблъун. Яги гьезда сверухълъиялда балагьал щун гьелдалъун х1инкъизаризе руго, гьаб исламияб дин загьирлъизег1ан ва Макка шагьарги бахъун гьел мушриказда т1ад бергьенлъи босизег1ан. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинца гьабураб къот1иялъе хилиплъуларев вуго.** Гьебги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе ва муъминзабазе гьабураб къот1и буго жинца нужее квербакъизе буго абун ва исламияб дин цогидал киналго диназдаса бергьине буго абун.

وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَأَمۡلَيۡتُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ ثُمَّ أَخَذۡتُهُمۡۖ فَكَيۡفَ كَانَ عِقَابِ ٣٢

32. Гьал Маккаялъул мушриказ дуе къварилъи гьабиялъул ва мун махсароде гьавиялъул дуца ургъел гьабуге, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ. **Дуда церехун рук1арал аварагзабиги** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **къварид гьаруна жидер умматазул капурзабаца. Дица гьел капурзаби цодагьаб мехалъ нахърахъун тун рук1уна г1азаб гьабич1ого. Цинги Дица гьезие ц1акъ квешаб г1азаб гьабуна. Кинха бук1ара дица гьезие гьабураб г1азаб?.** Дица гьезие г1акъуба гьабураб мехалъ ц1акъ квешаб къо бук1унаха гьезда. Гьезул купруялда ва аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ гьереси гьариялда

рекъараб г1азаб гьабич1ищха Дица!

أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسِۭ بِمَا كَسَبَتْۗ
وَجَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ قُلْ سَمُّوهُمْۚ أَمْ تُنَبِّـُٔونَهُۥ
بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي ٱلْأَرْضِ أَم بِظَٰهِرٖ مِّنَ ٱلْقَوْلِۗ
بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ مَكْرُهُمْ وَصُدُّواْ عَنِ
ٱلسَّبِيلِۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٖ ﴿٣٣﴾

33. Жинда щибаб напсалъ гьабулеб г1амалги бихьулев, гьелъул тадбир гьабулев ва хъаравуллъи гьабулев, Т1адег1анав Аллагь релълъун вук1унищ, щибго жоялда гьунар гьеч1ел, мушриказ жидерго квераз гьарурал аллагьзабазда?

Гьез аллагьзаби гьарун руго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабизе т1адаб г1ибадаталъулъ гьел г1ахьал гьарун ширк гьабулеллъун. Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: нижеда гьел алагьзабазул гьунарал ва сипатал рицеха-абун. Яги мушрикаца Аллагьасда бицинехъинищ бугеб гьаб ракьалда т1ад Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ лъаларел цогиги аллагьзаби руго абун. Яги нужерго ах1макълъиялъ щибго жоялда ургъич1ого гьел хъанчал аллагьзабилъун гьарунищ ругел нужеца?

Капурал г1адамазе гьаб ах1макъаб иш щайт1аналъ берцин бихьизе гьабун буго ва жинца гьел бит1араб нух бихьизего теч1ого гьелдаса нахъе ч1ван руго. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1акъаб диналдаса ва бит1араб нухдаса къосинавурав чи т1овит1изе к1олев цоги щивго вук1унаро.

لَّهُمْ عَذَابٞ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَاۖ وَلَعَذَابُ ٱلْأٓخِرَةِ
أَشَقُّۖ وَمَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٖ ﴿٣٤﴾

34. Гьал инкарчаг1азе ва мушриказе дунялалъул рукъобги г1азаб гьабизе буго: гьел ч1ван, асир гьарун, гьезул мулк гъанимат (давла) гьабун. **Ва амма ахираталъул г1азаб ц1акъго зах1матаб бугоха. Гьеб г1азаб гьабизе Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьараб мехалъ гьелдасан гьел ц1унулев щивго чи вук1унаро.**

Гьезул хъанчалги, алагъзабиги гьездасанги цере жужах1алъуре ккола, цинги киналго цадахъ жидер чурхдуздалъун жужах1 боркьулеб алатлъун рук1уна.

۞ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِي وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَۖ تَجْرِي مِن
تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُۖ أُكُلُهَا دَآئِمٞ وَظِلُّهَاۚ
تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْۚ وَّعُقْبَى
ٱلْكَٰفِرِينَ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾

35. Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ х1инкъун гьесие г1ибадат гьабурал г1адамазе гьес къот1и гьабураб алжаналъул мисал жинда жаниса г1орал чвахулел ахазул мисал буго. Жиндир пихъал ва ниг1матал даимал ва жидер раг1адалги даимал. Гьаб буго Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ

х1инкъарал г1адамазе бугеб лъик1аб ахират. Гьесде инкар ккурал г1адамазе бугеб ахират жужах1алъул ц1а буго.

وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ ۖ وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُۥ ۚ قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ وَلَآ أُشْرِكَ بِهِۦٓ ۚ إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ ﴿٣٦﴾

36. Жидехъе т1ехь кьурал г1адамазул муъминзаби роххун руго мун авараг вук1иналдаса ва духъе рещт1инабураб Къуръаналдасаги.

Инжил-Тавраталда сипатал рицараб х1алалъ мун вугелъул, гьезда лъалеб буго мун х1акъав авараг вук1ин ва дуда иман лъун гьел дуда нахърилълъунел руго. **Цогидал диназул къокъаби руго исламияб диналъул жидее бокьулареб жоялда жидеца инкар кколел. Дуца гьезда абе, Мух1аммад ﷺ: х1акълъунго дида амру гьабун буго дица цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ лагълъи гьабе абун ва щибго жо гьеб лагълъи гьабиялъулъ г1ахьалги гьабуге абун. Дица нужги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавиялде ва гьесие г1ибадат гьабиялде ах1улел руго ва ахираб руссинги гьесде буго.**

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾

37. Цересел умматазде т1ахьал рещт1инарурал г1адин, дица гьаб Къуръанги рещт1ине гьабуна г1араб мац1алда. Дуца г1араб мац1 лъалел г1адамазда гьоркьоб гьелдалъун х1укму гьабизе.

Мун г1арабияв вугелъул ва дуда сверухъ ругел г1адамалги г1арабиял ругелъул.

Г1араб мац1 лъаларел г1адамазда гьаб Къуръан лъазабула г1араб мац1 лъалев чияс гьел г1адамазда гьезул мац1алъ бицун, яги хъван. Кинабниги г1аламалда г1араб мац1 лъазабеян амру гьаби зах1матаб бук1уна, г1араб мац1 лъалел г1адамаз гьеб лъаларезда Къуръан-х1адис, гьединго шариг1ат малъи гьабизе рес бугеб, жиндилъ зах1малъи гьеч1еб жо буго.

Гьаб Къуръан рещт1инабун, х1акъаб жо дуда лъан хадуб мун гьел мушриказе бокьараб жоялда нахъвилълъани, мун Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъиналдаса ва гьесул г1азабалдаса ц1унизе к1олев цониги вали вук1ине гьеч1о (гьудул-гьалмагъ, квербакъулев чи вук1ине гьеч1о). Гьаб хит1аб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьабун буго, амма гьеб хит1абалдалъун мурад гьесул уммат буго. Т1адег1анав Аллагьасда лъала жиндир авараг х1акъаб нухдаса гьет1улареблъи.

Гьаб аяталъ х1инкъи кьолеб буго Къуръан-х1адис жидеда лъалел, гьеб

бич1ч1улел г1адамазе: жидеда х1акъаб жо лъан хадуб г1адамаздаса х1инкъун, гьезие берцин вихьизе г1оло жинца х1акъаб дин бахчарав ва шарг1алда хилапаб жо гьабурав чи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъиялдаса ц1унулев чи вук1унаро абун.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ۝٣٨

38. Х1акълъунго Дица дуда цереги аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рит1ана, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ва гьел киназулго руччабиги рук1ана, лъимал-хъизанги бук1ана.

Гьаб раг1и буго мушрикаца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда г1айиб ч1вараб мехалъ рещт1инабураб.

Мушриказ абуна: «Гьев Мух1аммад х1акъав авараг вук1аравани, гьев руччаби рачунев вук1инароан, жиндирго диналъул ургъалида вук1инаан. Дунялалъул т1алаб гьабич1ого, руччаби рачинч1ого, лъимал гьарич1ого вук1инаан»-абун. Гьеб раг1и нахъч1ван Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абулеб буго Мух1аммадги г1адан вугелъул, цогидал г1адамазда релълъарав, ццересел аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ гьединалго г1адамал рук1ана. Авараг вуго абун гьев чи дунялалъул г1адат билълъараб жо гьабич1ого ворч1уларо: квенги кваналев, базаралдеги вахъунев, руччабиги рачунев вук1уна аварагги»-абун.

Цониги аварагасе ихтияр ва гьунар бук1унаро жинца муг1жизат бихьизе гьабизе, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ изну кьун гурони. Щибаб ишалъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бихьизабураб заман ва къадар буго. Гьелда рекъон хьвадула дунялалъул умурал. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал г1адамазе бокьухъин хьвадуларо.

يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ ۝٣٩

39. Т1адег1анав Аллагьас жиндие бокьараб х1укму хвезе гьабула ва жиндие бокьараб х1укму ч1езе гьабула (бук1ухъин тола). Кинабго жоялъул х1укму-къадар хъвараб т1ехьги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аск1об буго.

Гьебги Лавх1ул-мах1фуз абун жинда ц1ар бугеб, гьаб дунял бижилелде ццебе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб ва кинабго жо жинда т1ад хъван бугеб т1ехь буго.

Гьаб аяталъул маг1на гьабулаго г1алимзабазул г1емераб хилап буго ва бах1сги буго. Нилъеда т1адаб жо буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абухъин гьаб аятги ц1алун гьалъул х1акъикъияб маг1на Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъалин абун хабар халат гьабич1ого тей.

Г1алимзабаца абуна: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цо шарг1ал хисун, гьел хвезе

гьарун, цоги шарг1 босун аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рит1ула абун. Цоги абуна: Мунагьал гьарурал г1адамазул мунагьал чурула тавбу гьабураб мехалъ, капурзабазул куфруги т1аса инабула гьез иман лъураб мехалъ. Цинги гьезул квешал г1амалал хъван рук1араб бак1алда, гьез гьарурал лъик1ал г1амалал хъвала абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие бокьараб жо хисизе гьабула ва гьеб насхо гьабун т1аса инабула: инсанасул вижулеб заман, холеб заман, бахьибуголъи, бахьигьеч1олъи хут1изег1ан, гьаб ункъабго жо хъван т1убараб буго» - абун.

Цоги г1алимзабаца абуна хисизаби ва бук1ухъен тей кинабго жоялда г1аммаб буго, гьоркьоса бахъараб щибго жо гьеч1оян абун.

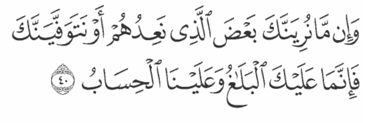
Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас Каг1ба рукъалда т1авап гьабулеб мехалъ гьев г1одулев вук1ана ва гьес абулеб бук1ана: «Я дир Аллагь! Дуца дие бахьигьеч1олъи, яги цоги мунагь хъван батани, дуца гьеб хвезабе. Дуца дуе бокьараб жо хвезабула ва дуе бокьараб жо ч1ч1езабула, дуда аск1об буго Лавх1улмах1фуз. Дуца дие бахьигьеч1олъи ва мунагь бахьибуголъилъун ва мунагьал чурилъун хъвай» - абун.

Гьаб раг1и Ибнумасг1удицаги бит1араблъун рик1к1ана, жинда Аллагь разилъаяв. Хадусел г1алимзабазулги г1емерал г1алимзаби руго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ щибго жо гьоркьоса бахъич1ого жиндие бокьараб жо хвезабула, бокьараб жо ч1ч1езабула абулел.

Цо х1адисалда буго: *«Садакъаялъ ва эбел-инсуе лъик1лъи гьабиялъ г1умру халат гьабула»* - абун.

Цоги буго: *«Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ризкъиялъул ва г1умруялъул жиндие бокьараб жо нукъсан гьабула, жиндие бокьараб жо ц1ик1к1инабула»* - абун.

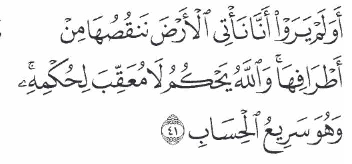
Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас дуг1а гьабулеб мехалъ абуна: *«Дуца дун ц1уне, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, квешаб х1укмуялдаса»* - абун. Кинабг1аги квешлъи лъик1лъилъун лъоларо, гьеб квешлъи т1аса инабун, гьелъул бак1алда лъик1лъи хъван гурони. Т1адег1анав Аллагьас нилъеда амру гьабулеб буго: «Нужеца дидасан гьаре, дица нужее жаваб кьезе буго» - абун. (Ибну Хат1иб).



40. Мушриказе къот1и гьабураб г1азабалъул цо бут1а гьезде щвезабун дуда бихьизабуниги, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, яги гьеб бихьилелде ццеве мун хвезе гьавуниги,- Х1акълъунго дуда т1ад бугеб жо гьезухъе Къуръанги исламияб динги щвезаби буго. Дида т1ад буго гьезие

х1исаб гьаби ва жазаъ гьаби.

Дуца иман лъеялде ах1араб мехалъ гьез иман лъеч1о абун дуда г1айиб гьеч1о. Дуда т1адаб жо гьел иманалде ах1и гурони гьеч1о.

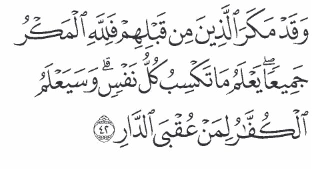


41. Гьел капурзабазда бихьулеб гьеч1ищ дица гьезул ракьазда сверухъ лъугьун гьел нукъсан гьарулел ругеблъи. Жинца х1укму гьабулев чи цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго, гьесул х1укму хвезабизе к1олев щивго гьеч1о. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца х1исаб-мизан ц1акъ хех гьабулев.

Гьаб аяталъул маг1на гьабун Сабунияс абуна: мушриказда бихьулеб гьеч1ищ дица муъминзабазе квербакъи гьабун дагь-дагь ккун гьезда кодоса ракьалги росабиги рахъулел ругеблъи ва исламияб ракь ц1ик1к1унеб бук1ин, куфруялъул ракь дагьлъулеб бук1инги. Гьаб буго бищун гучаб далил Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир расуласе гьабураб къот1и т1убазабулеб бук1иналда - абун.

Сайид Къут1буца абуна: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гучаб квер т1ад бач1уна бечедал, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асиял г1адамазде, гьез ниг1матазде щукру гьабич1еб мехалъ, гьезул рек1елъ кутакаб ч1ух1и-рецц‌ги ккараб мехалъ ва жинца гьезул бечелъи дагь-дагьккун нахъе босула, гьезул ракьалги къварид гьарула ва гьел цо къваридаб ракьалъул бок1оналде к1анц1изарула-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: ракь нукъсанлъи ва гьеб ч1унти буго г1алимзаби ва лъик1ал г1адамал хвей ва гьел т1аса ин-абун. Гьаб тафсир гьабиялъе сабаб буго г1араб мац1алда «أَطْرَاف» абураб раг1и цо жоялъул раг1аллъаби маг1наялда бугеб бук1ин, гьединго лъик1ал-т1ок1ал чаг1и абураб маг1наялдаги бук1ин.



42. Гьал Маккаялъул мушриказ дуе макру гьабулеб бугеб г1адин, гьезда цере рук1арал инкарчаг1ацаги аварагзабазе عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ макру гьабуна. Амма щиб макру гьабуниги гьезда к1оларо дуе зарал гьабизе.

Т1адег1анав Аллагьасул ихтияралда руго киналго макруялъул сабабал. Гьезда рак1алдаго гьеч1ого Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезда цо г1азаб рещт1инабила. **Щибаб напсалъ гьабулеб г1амал лъалев вуго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Гьал капурал г1адамазда нахъа лъазе буго х1акъаб жоялда щал ругеб ва лъик1аб ахиратги лъие бугеб.** Даимаб г1азабалъул

рукълъун бугеб жужахlалде ккараб мехалъ лъазе буго гьезда гьаб дунялалда жидее лъазе бокьичlеб жо.

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَسۡتَ مُرۡسَلٗاۚ قُلۡ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدَۢا بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡ وَمَنۡ عِندَهُۥ عِلۡمُ ٱلۡكِتَٰبِ ٤٣

43. Капурзабаца абулеб буго, Мухlаммад мун расул гьечlо абун. Дуца гьезда абе: «Тlадегlанав Аллагь гlезе вуго нугlлъун дидаги нужедаги гьоркьоб бугеб жоялъе. Гьес буго дида Къуръан рещтlинабун ва гьес кьун руго дие иман лъезе бокьарав чиясе гlибрат босизе гlурал мугlжизатал. **Гьединго дие нугlлъи гьабулеб буго жидехъе тlахьал рещтlинарурал умматазул гlалимзабацаги.** Къуръаналъул магlна жидеда бичlчlарал, гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам букlиналда ракl чlчlарал муъминзабацаги»-абун.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тавфикъалдалъун Сурату-Ррагlдалъул тафсир ва таржама хъван тlубана.
Кинабго рецц ва щукру Тlадегlанав Аллагьасе буго.



14. Сурату Ибрагьим



Маккаялда рештlинабураб, жинда жаниб кlикъоялда анцlила кlиго аят бугеб.

Сураталъ кlвар буссине гьабулеб буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьави, гьесда иман лъей бициналда. Аварагзаби ритlиялда ва гьезул рисалат баян гьабиялдаги ишара гьабулеб буго. Гьеб рахъалъан бищун цlикlкlараб баян жинда жаниб бугеб сурат бугилан абизе бегьила гьаб. Киналниги аварагзаби цохlо рисалат босун рачlарал рукlин бицунеб буго гьаб сураталъ. Гьаб рисалатги Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьавиялда, кинабго гlибадат гьесие гьабиялде ахlулеб буго. Гьеб ахlиялдалъун хириял аварагзабаца жагьлуялъул бецlлъукь бугеб халкъ иманалъул нуралда бахъинабулеб буго.*

Гьаб сураталда жанибги Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ *къиса бицунеб буго ва Нухlил, Гlадил, Самудиязул къавмазе жидеца иман лъеялда инкар гьабураб мехалъ ккараб жоялъул мисалги бачунеб буго. Ахираталде щведалги жидеца гlадамал къосине гьарулеллъун рукlарал бахьикъосарал гlадамазулги, гьезда нахърилълъун рукlарал пакъирзабазулги цоцадехун букlунеб дагlба-къецалъул биценги гьабун буго. Иман лъеялъеги куфруялъеги мисал бачун пихъил гъветlалъул ва зазил гъветlалъул бицен гьабун буго.*

Гьаб сураталда цlар лъун буго Сурату Ибрагьим абун, гьев исламияб диналъул бищун ццевесев ва хирияв авараг вукlун. Гьес байбихьана хъанчал рекизе ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьавиялде ахlизе. Нилъер диналда жанир гьев Ибрагьимил* عَلَيْهِ السَّلَامُ *диналдаса росарал хlукмабиги руго. Кагlба рукъ бан хадуб Ибрагьим аварагас* عَلَيْهِ السَّلَامُ *гьабураб дугlаги бицун буго гьаб сураталда жаниб, гьеб дугlаги Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *цо гьавиялда, гьесде иман лъеялда хурхараб буго.*

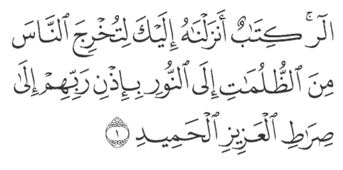
Жив гурхlулев, гурхlел гlамав Аллагьасул цlаралдалъун.



1. Алиф, Лам, Ра.

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала гьал хlуруфаздалъун бугеб мурад.

Гьаб хирияб Къуръан дица дуде рештlинабураб тlехь буго, Мухlаммад



ﷺ: **Дуца г1адамал къват1ире рахъизе купруялъул ва жагьлуялъул бец1лъиялдаса иманалъул, г1елмуялъул ва Аллагь** ﷻ **лъаялъул нуралда, Аллагьасул** ﷻ **амруялдалъун ва изнуялдалъун. Дуца гьел бит1араб нухда ва исламияб диналда т1орит1изе. Жиндир гуч бергьарав ва жив веццарав Аллагьасул** ﷻ **нухда,** жиндаса щивго бергьунарев, жиндие рецц гьаби кинабго махлукъаталда т1адав, гьеб рецц гьабиялъе агьлулъунги вугев Аллагьасул ﷻ нухалда.

2. **Зобал-ракьалги гьезда жаниб бугеб кинабго махлукъатги жиндир мулклъун бугев Аллагь** ﷻ **вуго гьев. Гьесде инкар ккурал ва гьесда иман лъезе ч1ух1арал капурзабазе ц1акъ квешаб г1азаб бук1ине буго жиб сабаблъун гьез вайлун (вай дида бугеб зах1малъи) абун ах1улеб.**

ٱللَّهِ ٱلَّذِي لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾

3. **Гьаб г1азаб х1акълъулел капурзаби руго жидеца абадияб ахираталдаса т1аса унеб дунялалъул ч1аголъи т1аса бищун бук1арал. Ва Аллагьасул** ﷻ **х1акъаб дин гьабизе бокьарал г1адамал жидеца нахъги ч1валел рук1арал. Жидее бокьун бук1арал напсазе бокьараб жо гьабизе ихтияр кьолеб, гьет1араб дин бук1ине. Гьал г1адамал руго х1акъаб жоялдаса ц1акъ рик1к1ад ругел, гьел бит1араб диналде рач1иналде хьулги гьеч1ел.**

ٱلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِي ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٣﴾

4. **Дица** ццересел къавмаздеги **цониги авараг вит1ич1о, гьав расул вит1араб къавмалъул мац1 бицунев гурони. Жинца гьезда дир рисалат баян гьабизе ва дир динги бич1ч1изабизе.**
Расул вит1иялдаса мурад, къавмалда рисалат баян гьаби бугелъул, гьев расул вук1ине ккола жив вит1араб къавмалда жинца бицунеб мац1 лъалев. **Аллагьас** ﷻ **жиндир азалияб г1елмуялъулъго къосаравлъун вугев чи къосунги тола ва т1овит1аравлъун вугев чи х1акъаб диналдаги т1овит1ула. Гьев Аллагь** ﷻ **жиндир мулкалъулъ къуват-гуч бергьарав вуго ва жинца гьабулеб х1укмуялъулъ**

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِي مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤﴾

г1адилав ва х1акимияв вуго.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ وَذَكِّرْهُم بِأَيَّىٰمِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ٥

5. Х1акълъунго дица Муса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вит1ана дир баянал х1ужабаздалъун ва мух1канал муг1жизатаздалъун дуца дур къавм бахъинабеян абун куфру-ширкалъул бец1лъиялдаса иманалъул ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъаялъул нуралде. Ва дуца гьезие ваг1заги гьабеян Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее кьурал ниг1матал рицун. Х1акълъунго Аллагьасул ниг1матал рак1алде щвеялъулъ ва гьезул пикру гьабиялъулъ далил бук1уна Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъаялъе ва гьесие г1ибадат гьабиялъе, гьесул ниг1матазе щукру гьабулел, балагьазде сабруги гьабулел г1адамазе.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنجَىٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ٦

6. Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къавмалда абураб г1уж рехсе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, пирг1авнил къавмалдаса нужги хвасар гьарун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее гьабураб к1удияб ниг1мат рак1алде щвезабеян абун. нужеда ц1акъ квешаб г1азаб ч1амизабулел рук1арал гьев пирг1авнги гьесул къавмги, нужер киналго васалги хъолел рук1арал, жидее лагъзаллъун рук1ине нужер ясалги ч1аго толел рук1арал. Гьеб ишалъулъги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан бугеб х1албихьи бук1ана нужее къварилъиги гьабун гьабулеб: нужеца иман лъеладай абун, гьеб г1азаб т1аса босараб мехалъ нужеца щукруги гьабуладай абун.

Бануисраилазул васал хъвеялъе г1иллаги бук1ана къибт1иязул (пирг1авнил къавмалъул ц1ар буго къибт1иял) палихъабаца (гадальщики) гьесда абун бук1ана бануисраилазул лъимер бук1ине бугин дудаса ханлъи т1аса иналъе сабаб абун. Гьеб сабаблъун пирг1авница амру гьабун, гьезул гьабунщинаб бихьинаб лъимер хъолеб бук1ана.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ۖ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ ٧

7. Гьединго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужеда лъазабураб г1ужги рак1алде щвезе гьабе: Я бануисраилал, нужеца дир ниг1матазе щукру гьабуни, дица гьел ниг1матал жегиги г1емер кьела абун. Ва

амма нужеца дир ниг1матазде инкар ккуни, нужеда гьел к1очани ва гьезде данде щукруги гьабич1они, **Х1акълъунго Дица нужее гьабулеб г1азаб ц1акъ кьвак1араб бук1ине буго»-абун.**

وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِن تَكۡفُرُوٓاْ أَنتُمۡ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا فَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ٨

8. Бануисраилаз иман лъеялдаса хьул къот1араб мехалъ, **Мусаца** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **гьезда абуна: «Нужеца ва ракьалда т1ад бугеб кинабго халкъальги Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккуниги, гьелдалъун нужеца гьесие щибго зарал гьабуларо.** Гьелъул зарал нужеего буго. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жив бечедав ва веццарав, щибго жоялде х1ажатав гьеч1ев вуго.**

أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ نَبَؤُاْ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ قَوۡمِ نُوحٖ وَعَادٖ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ لَا يَعۡلَمُهُمۡ إِلَّا ٱللَّهُۚ جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَرَدُّوٓاْ أَيۡدِيَهُمۡ فِيٓ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَقَالُوٓاْ إِنَّا كَفَرۡنَا بِمَآ أُرۡسِلۡتُم بِهِۦ وَإِنَّا لَفِي شَكّٖ مِّمَّا تَدۡعُونَنَآ إِلَيۡهِ مُرِيبٖ ٩

9. Нужехъе хабар бач1инч1ищ ва нужеда раг1инч1ищ нужеда цере рук1арал Нух1ил, Г1а́дил ва Самудил къавмазул къисса. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъараб мехалъ гьезие гьабураб г1азаб лъалагурищ нужеда?. **Гьезда хадур рук1арал цогиги къавмалги гьалаг гьаруна Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ**, жидер рик1к1ен гьесда гурони лъаларел. Гьезухъе Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **аварагзаби рач1ана баянал х1ужабиги росун,** муг1жизаталги рихьизаруна. **Гьел къавмазул инкарчаг1аца аварагзабазда ццим бахъун жидерго кверал х1анч1ана ва гьел гьереси гьарун жидер к1алал рахчана:** гьезда т1ад релъанхъана, г1емер релъанхъиялъ жидерго к1алал кверал рахчулел рук1ана. **Цинги гьез абуна: Х1акълъунго нижеца инкар кколеб буго нуж жиндалъун рит1араб Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавулеб диналда. Ва нижги ц1акъ щаклъулел руго нужеца жинде ах1улеб дин х1акъаб бук1иналда» - абун.**

۞قَالَتۡ رُسُلُهُمۡ أَفِي ٱللَّهِ شَكّٞ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يَدۡعُوكُمۡ لِيَغۡفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُؤَخِّرَكُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ قَالُوٓاْ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتُونَا بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ ١٠

10. Жидер умматазул капурал г1адамазда аварагзабаца абуна: гьез иман лъезе инкар ккураб мехалъ ва ниж щаклъулел ругин нужеца бицунеб жоялдаян абураб мехалъ: **«Нуж щаклъулелищха ругел гьал зобалги ракьалги жинца рижарав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вук1иналда, нуж иман лъеялда ах1улев ва гьелда данде нужер**

ццебехун араб г1умруялъулъ ккарал мунагьал чурулев ва нуж, г1азаб гьабич1огоги толев, нужер г1умру т1убазег1ан иман лъун ругони»-абун.

Капурал г1адамаца абуна: «Нуж руго нижго г1адал г1адамал. Нужее бокьун буго нижер умумуз гьабулеб бук1араб диналдаса ниж руссинаризе. Ниж божуларо нуж аварагзаби рук1иналда. Нуж аварагзаби рук1иналда т1орит1ел гьабулеб баянаб х1ужа-далилгун рач1а нуж» - абун.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَمَا كَانَ لَنَآ أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَٰنٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

11. Аварагзабаз абуна: бит1араб буго нужеца абулеб раг1и. **Нижги нужедаго релъълъарал г1адамал руго. Кинниги Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ц1об-рах1мат гьабула жиндие бокьарал г1адамазда гьезие авараглъи кьун.** Ва гьел жиндир диналде халкъ ах1изе расулаллъун гьарун. **Нижее рес бук1унаро нужее х1ужа-далил бачине Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **изну кьун, гьес нижеда лъазабураб жо гурони. Т1адег1анав Аллагьасда тавакал т1амун рук1а абе жидеца иман лъурал г1адамал»-абун.**

وَمَا لَنَآ أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنَا سُبُلَنَا ۚ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَآ ءَاذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾

12. Гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **тавакал т1амич1ого кинха ниж рук1инел, жинца ниж х1акъаб диналде т1орит1арав. Нижеца ц1акъ сабруги гьабила нуж Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **диналде ах1улаго нужеца гьабулеб къварилъиялда. Х1акълъунго цох1о Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **т1аме абе тавакал, жидеца тавакал т1амулел г1адамаз.**

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٣﴾

13. Цинги капурал г1адамаз аварагзабаде абуна: «Нижеца нуж нижеда гьоркьоса нахъе къот1ила, яги нуж гьаб нижеца гьабулеб диналде русса» - абун. Т1адег1анав Аллагьас жиндир аварагзабазда вах1ю гьабуна дица гьеб зулму гьабулеб къавм гьалаг гьабун ракьалдаса т1аг1инабила абун.

وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِى وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾

14. Ва гьел гьалаг гьарун хадуб, Х1акълъунго Дица нуж тела гьезухъ бук1араб ракьалда маг1ишат гьабун. Гьаб буго дица гьабулеб лъик1аб жазаъ дида цере х1исаб-мизан гьабизе ч1ч1езе рук1ин лъан

мунагьал гьаризе х1инкъарал ва ахираталда г1азаб бук1ине буго абураб дир къот1иялда божун, гьеб г1азабалдасаги х1инкъарал муъминзабазе.

وَٱسْتَفْتَحُوا۟ وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾

15. Аварагзабаца عَلَيْهِمُ السَّلَامُ **Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **квербакъи т1алаб гьабуна.** Капураб къавмалъ къварилъи гьабураб мехалъ ва гьел жидеда мут1иг1лъиялдаса хьул къот1араб мехалъ. **Цинги кинавго ч1ух1арав, Аллагьасде** جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурав,** аварагзабазда х1алхъублъи гьабурав чи гьалаглъана **ва жидер мурадазде щвеч1ого ч1ового хут1ана.**

مِّن وَرَآئِهِۦ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ مِن مَّآءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾

16. Гьаб дунялалда жидеда щвараб г1азабалда хадубги гьезие ахираталда жужах1алъул г1азаб бук1ине буго ва гьезда хьверд-рец1алъул лъимги гьекъезабизе буго.

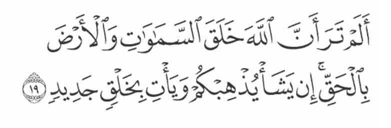
يَتَجَرَّعُهُۥ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُۥ وَيَأْتِيهِ ٱلْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن وَرَآئِهِۦ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾

17. Жинца гьеб мах1 квешаб, рак1 къалеб чороклъи гьекъезе абун лъугьуна капурчи: къечалъ гьалаг гьавун, ц1адул бух1и бергьун, **амма жинда гьеб къулч1изе к1оларо гьелъул къабих1лъиялъ ва мах1циналъ. Гьесда сверун лъугьун хвелги бук1уна киналго рахъаздаса, амма гьевги холаро:** жиндие г1азаб гьабулевлъун даимлъула, хвеялъе сабабал ругониги хун х1алхьезе толаро. **Гьеб жинца ч1амулеб г1азбалда хадубги гьесие жегиги квешаб ва къвак1араб г1азаб бук1уна.**

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ ۖ أَعْمَٰلُهُمْ كَرَمَادٍ ٱشْتَدَّتْ بِهِ ٱلرِّيحُ فِى يَوْمٍ عَاصِفٍ ۖ لَّا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا۟ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

18. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккун, ахираталде иман лъеч1ого, дунялалъул ч1аголъи т1аса бищун хьвадарал **капурзабазул мисал буго: гьез гьабураб лъик1аб г1амал,** садакъа бугониги, напакъа бугониги ва цоги щиб г1амал бугониги, **кутакаб гьури пулеб къоялъ гьороца босун унеб рахъу г1адаб жо буго.** Гьеб жидер г1амалалдаса ахираталда щибго мунпаг1ат бук1унаро. Гьез иман лъун гьеч1елъул ва гьеб г1амалги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъиялъе г1оло гьабун гьеч1елъул. Гьороца унеб рахъу данде гьабизе ва кквезе к1оларeб г1адин, **жиндир г1амалалъул щибго жо гьесда кодобе щоларо ахираталда х1исаб-мизан гьабулеб къоялъ. Гьеб буго инсанасул Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рах1маталдаса рик1к1алъи, унго-**

унгояб къосин ва ч1ового хут1и.



19. Дуда бихьуларищ, я гьав инсан, Т1адег1анав Аллагь вук1ин жинца зобалги ракьалги рижарав, х1акъаб жо гьабулевлъун вук1ун.

Дуца пикру гьабуларищ гьаб кинабго махлукъат Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ г1ададаго бижун гьеч1ин, гьелда жаниб цо х1икмат бук1ине кколин абун.

Гьаб кинабго махлукъатги бижун, гьелдаса зобал-ракьалги инсанасе квегъун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев вижун вуго жиндие г1ибадат гьабизе абун. Гьеб г1ибадат гьабиги гьеч1о щибго жинда жаниб захlмалъи, къварилъи бугеб жо. Цониги гьабизе к1олареб жо гьеч1о Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ парзлъун бугеб ва аварагасул суннатлъун бугеб жоялда жаниб. Ц1акъ бигьаяб, щибго инсанасе зах1малъи гьеч1еб жо буго «Лаиллагьа иллаллагь, Мух1аммад расулуллагь» абураб раг1и к1алалъ аби ва гьеб раг1иялъул маг1на рак1алда жаниб мух1канлъун парахатлъун бук1ин, кинабг1аги щаклъи ва вас-вас гьелда сверухъ лъугьунгут1и.

Гьеб раг1иялъул маг1на буго: жиндие лагълъи гьабизе бегьулев, лагълъи гьабизе т1адав, цоги чи гьеч1о ва цоги щибго жоги гьеч1о цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурев. Гьесие лагълъи гьабулеб куц-рахъ баян гьабизе, гьеб малъизе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ халкъалде вит1арав расул ва чапар ва божарав чи вуго Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ. Гьав расулас малъараб х1алалъ дунялалда балеб дагьабго заманаялъ хьвадарав чиясе Алагьас ахираталда абадияб лъик1лъи ва т1ок1лъи х1адурун буго: ниг1матазул рукълъун бугеб алжан буго гьебги. Гьев расулас малъулеб жоги гьаб дунялалъул рукъобго инсанасе лъик1лъи бугеб жо буго.

Шарг1алда жанибги инсанасе х1алал гьабураб кинабго жо гьесие мунпаг1ат бугеб буго, х1арам гьабураб жо гьесие зарал бугеб буго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ парз гьабун т1ад лъураб жоги жиндир х1икмат хал гьабураб мехалъ инсанасе маслих1ат бугеб, гьесие щибго къварилъи ва зарал гьеч1еб жо буго. Къокъго абуни Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабе абураб раг1иялъул маг1на буго дунялалдаги ахираталдаги жиндирго напсалъе мунпаг1ат бугеб г1амал гьабе инсанас абураб. Т1адег1анав Аллагь х1ажатав гьеч1о нилъеца гьабулеб щибго жоялда. Щиб г1амал гьабуниги гьелъул жазаъ нилъеего буго.

Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабиялъул маг1на буго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ мун вижарав, мун хьихьулев, мун хвезавулев ва ахир т1аде вахъинавулев, дур напсалъул кинабго тадбир жинда кодоб бугев Бет1ергьан вук1ин лъай. Гьаб жо лъан хадуб гьабулеб кинабго г1амал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ

расулас ﷺ малъухъин гьаби. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рит1ич1ого г1адамал тун рук1аралани нужеего лъик1 бук1унеб жо гьабеян абун, гьезда лъазе бук1инч1о жидее х1акъикъаталдаги лъик1 бук1унеб жо. Цоясе лъик1аблъун бихьараб жо цогидасда квешаблъун бихьизе бук1ана.

Гьеб иш гьедин бук1иналъе загьираб ва баянаб мисал буго дунялалда т1ад чан хан вугониги щивав ханасул къанун бат1и-бат1ияб бук1ин. Щибаб халкъалъул г1адатал ва гьез лъик1аллъун ва къабих1аллъун рик1к1улел жалги бат1и-бат1иял рук1ин. Гьаб ишкал т1аса инабун т1адег1анав Аллагьас аварагзаби рит1ун щибаб заманаялъ щибаб къавмалда гьезие маслах1атаб жо лъазабун буго.

Кинабго халкъалда авараглъун жив вит1арав, жинда хадув цоги авараг гьеч1ев Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вуго нилъер имам ва далил. Гьесде Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рещт1инабураб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хирияб калам буго гьаб Къуръанги. Къуръан аслулъунги гьабун, гьелдаги т1ад Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда вах1ю гьабураб жоги данде къан г1уц1ц1араб шарг1 буго хирияв аварагас ﷺ нилъее тараб нухги: Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ парзги аварагасул ﷺ суннатги.

Гьадиг1ан бигьаяб, нилъеего дунял-ахираталъул бахьибуголъи щолеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нухдаса хьвадич1они бук1унеб жо бицун гьес абулеб буго:

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьани нужги гьаб ракьалдаса нахъе рачун нужер бак1алда ц1ияб халкъ бижила Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ«-абун. жидеца иман лъураб, Аллагь-авараг лъалеб, исламияб дин гьабулеб халкъ бижила Бет1ергьанас ва гьеб иш гьаби гьесие щибго къварилъи кколеб амру гьеч1о.

20. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьеб иш гьаби щибго зах1матаб гьеч1о.

وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾

Жиндие бокьараб жо гьабизе гьесие квалквал гьабулев чи вук1унаро.

21. Къиямасеб къоялъ кинабго халкъ т1аде бахъинабун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ццере ч1ола загьирго, гьоркьоб пардав гьеч1ого, цояв цоясдаса рик1к1ад ва балъго гьеч1ого. Цинги дунялалда жал заг1ипаллъун рук1арал г1адамаз жидер ханзабилъун ва церехъабилъун рук1арал г1адамаздехун абула:

وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ ٱلضُّعَفَـٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ قَالُوا۟ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَـٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾

«Х1акълъунго дунялалда ниж нужеда нахърилълъун рук1ана.

Жакъа нуж ругищха нижедаса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азаб нахъч1вазелъун щибг1аги кумек гьабизе к1олел?»-абун. Дол церехъабаца абула: «Нижго иманалда т1орит1араллъун ратун рук1аралани нижеца нужги гьелда т1орит1илаан»-абун

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел т1орит1ун рук1ана. Гьездаги, цогидаздаги вит1арав авараг цо вук1ана. Гьел жидецаго нахъч1вана т1орит1ел къабул гьабиялдаса ва жидеца куфру т1аса бищана. Ниж къосараллъун рук1иналъ нижеца нужги къосинаруна. Гьанже нижеда г1айиб ч1ванин абун нужее щибго пайда гьеч1о. **Нужецаги нижецаги сабру гьабуниги, яги нилъ зигардун, ч1вач1вадун ругониги гьанже щибго жо хисизе гьеч1о, нахъе к1анц1изе, рахчизе бак1ги гьеч1о» - абун.**

Т1абари абулев г1алимас абуна: гьел капурзабазул цояз цояздехун абула: Алжаналъуре лъугьарал г1адамазе гьеб щвана дунялалда ругеб мехалъ гьел Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъун г1одулел рук1араблъи сабаблъун. Гьанже нилъги г1одизе рач1а Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1илародай нилъедаян абун. Цинги гьел г1одун, зигардун рук1уна цо заманаялъ. Гьелдалъун жидер х1ал хисич1елъул гьез абула: «Валлагьи, гьел муъминзабаца дунялалда ругеб мехалъ къварилъи-балагьалда сабру гьабулеб бук1ана, рач1аха нилъги сабру гьабун ч1езе» - абун. Цинги гьел ц1акъ сабру гьабун ч1ола. Гьелдалъунги жидер х1ал хисич1еб мехалъ абула капураб къавмалъ: «Гьанже нилъее щибго бат1алъи гьеч1оха нилълъ ч1вач1ваданиги сабру гьабун ч1аниги» - абун».

وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم ۖ مَّآ أَنَا۠ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾

22. Х1исаб-мизанги т1убан алжаналъул агьлу алжаналде лъугьинабун, жужах1алъул агьлу жужах1алде лъугьинабун, **гьаб х1укму т1убан хадуб щайт1аналъ абула: «Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее х1акъаб къот1и гьабун бук1ана дунялалда ругеб мехалъ.** Жинда мут1иг1лъаразе алжан бук1ине буго, жинда г1асилъаразе жужах1 бук1ине буго абун. Гьеб къот1и Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1убазеги гьабуна. **Дицаги къот1и гьабун бук1ана нужее** ахиратги бук1ине гьеч1о, х1исаб-мизан, алжан-жужах1 бук1ине гьеч1о абун. **Гьеб къот1иялъулъ дун нужее хилиплъана.** Жакъа дунги нужгун цадахъ жужах1алда жаниб буго.

Дир щибго къуват бук1инч1о нужее дица бицараб жо гьабизе. Нужеда дица амру гьабуна ва нуж дида нахърилълъана нужеего бокьун, дица щибго х1ал-зулму гьабич1ого, дица берцин бихьизабураб жо нужеда берцин бихьана. Дица бицунеб жоги нужер гьава-напсалъул мурадги к1иябго цоцалъ рекъана.

Жакъа дида щибго г1айиб ч1ваге, нужеца г1айиб ч1вай нужерго напсазда. Жакъа дун гьеч1о нуж г1азабалдаса хвасар гьаризе к1олеблъун. Нужги гьеч1о дун г1азабалдаса хвасар гьабизе к1олеллъун. Х1акълъунго Дица инкар кколеб буго нужеца дун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **гьабулеб г1ибадаталъулъ г1ахьал гьабун бук1иналда» - абун.**

Х1асанул Басрияс абуна: къиямасеб къоялъ иблис хут1ба гьабизе бахъуна жужух1алъул агьлуялда цебе. Минбаралда т1адеги бахун, кинабго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъараб къавмалда раг1изабун иблисалъ Къуръаналда жаниб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рехсараб гьаб калам гьабула. Ц1акъ к1удияб амру гьеч1ищха гьаб: дунялалда гьел г1адамал къосинарун, гьезда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъинабун хьвадараб г1еч1ого, ахираталдаги гьел махсароде ккун, гьезда т1ад белъанхъун, гьел инжит гьарулел руго!

Х1акълъунго, жидерго напсазе зулму гьабураб, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ах1иялъе жаваб кьеч1ого, гьеб иблисалъул ах1иялъе жаваб кьураб къавмалъе **ц1акъ унтизабулеб г1азаб бук1ине буго.**

وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾

23. Жидеца ахираталда ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъун, аварагасда мут1иг1лъун лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал г1адамал Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **амруялдалъун лъугьинарула жидеда жанисан г1орал чвахулел алжаналъуре. Даимго рук1уна гьел гьеб алжаналъур. Жидер цоцадехун бугеб х1урмат ва к1одогьари: «Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **салам лъеги нужеда»-абун бук1уна.**

Жужах1алъул агьлуялъул г1адаб цоцазда г1айиб ч1вай ва къацинди бук1унаро, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лаг1нат жинда лъураб илбисалъул къабих1аб хабарги гьезда раг1уларо.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾

24. Дуда бихьулярищ ва бич1ч1улярищ, я гьав инсан, т1адег1анав Аллагьас мисал бачун бугеб куц: берцинаб лъик1аб раг1иялъул мисал буго лъик1аб пихъил гъвет1алъул мисал.

Жиндир кьалбал гъваридго ракьулъе араб, жиндир г1аркьелалги эхеде рорхун зобалаздехун араб.

25. Жинца пихъги кьолеб щибаб заманаялъ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **изнуялдалъун.**

تُؤۡتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينِۭ بِإِذۡنِ رَبِّهَاۗ وَيَضۡرِبُ ٱللَّهُ ٱلۡأَمۡثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ ٢٥

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1алк1олъиялдалъун риидал, хасало бат1а гьеч1ого пихъ кьолеб.

Гьаб мисал буго муъминчиясул рек1елъ ч1ун бугеб иманалъул мисал. Гьеб иманалдалъун жиндир г1амал зобалазде бахуна ва кидаго жинца лъик1аб г1амал гьабун жиндие ажру кири бач1унеб бук1уна.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибну Г1аббасица абуна: «Лъик1аб раг1и «Лаиллагьа иллалагь» буго ва лъик1аб пихъил гъвет1ги муъминчи вуго» - абун. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **г1адамазе мисалал рачуна, кици бахъула: гьел г1адамаз ваг1за босизе бокьун ва иман лъезе бокьун.**

26. Квешаб хъубаб раг1иялъул мисал буго квешаб зазил гъвет1алъул мисал. Ракьалда т1ад бегун жиб бижараб, жиндир щулиял кьалбалги гьеч1еб, жиб ч1араб бак1ги гьеч1еб.

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٖ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجۡتُثَّتۡ مِن فَوۡقِ ٱلۡأَرۡضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٖ ٢٦

Гьаб мисал буго куфруялъул мисал ва куфруялде ах1улеб раг1иялъул мисал: жиндир кьалбалги гьеч1еб, г1аркьелалги гьеч1еб.

27. Т1адег1анав Аллагьас жидеца иман лъурал г1адамал х1акъаб, бит1араб раг1иялда ч1езе гьарула дунялалъул ч1аголъиялъулъ ва ахираталдаги. Жидеца куфру-ширкалдалъун зулму гьабулел г1адамалги Аллагьас хъущт1изе, къосине гьарула. Х1акълъунго Аллагьас жиндие бокьараб жо гьабула. Ва гьесда гьикъулев чи вук1унаро щай ва кин абун.

يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱلۡقَوۡلِ ٱلثَّابِتِ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَۚ وَيَفۡعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ٢٧

Гьаб аяталъул маг1на буго муъминзабаца Лаиллагьа иллаллагь абун иман лъун дунялалда лъик1аб г1амал гьабула. Жидер рух1 бахъиялда аск1орги гьеб калима абулаго ва гьелъул маг1на рек1елъ бук1ун хола. Мункар-Накир вач1ун хабалъ к1алгьикъи гьабулеб мехалъги Лаилагьа иллаллагь, Мух1аммадун расулуллагь абула. Жидеца напсазе зулму гьабун иман лъеч1ого ч1арал г1адамазда гьеб калима абизе рак1алде щоларо рух1 бахъулеб мехалъги, хабалъ к1алгьикъи гьабулеб мехалъги.

Суратул аг1рафалъул к1иабилеб аяталъул тафсиралда Аллагьасул

свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб халатаб х1адис буго гьаб аяталъеги тафсирлъун бук1ине рекъараб. Дагьабги баян ц1ик1ине бокьарав чи гьеб тафсиралда вакка.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибну Г1аббасица бицараб х1адисалдаги буго: *«Муъминчи хвалде г1агарлъараб мехалъ гьесда аск1оре малаикзаби рач1уна, гьесие салам кьун алжаналъул рохелги бицуна. Гьев хвараб мехалъ г1адамалгун цадахъ гьесул жаназагун рилълъуна, гьесдаса жаназаялъул какги бала. Цинги гьев хабалъ лъураб мехалъ жидеца гьев хабалъ г1одов ч1езе гьавула ва жидеца абула: «Дур Бет1ергьан щив» - абун. Гьес абула: «Дир Бет1ергьан Аллагь вуго» - абун. Цинги гьикъула дур авараг щив абун. Гьес абула дир авараг Мух1аммад вуго абун. Цинги гьикъула дур нуг1лъи щиб бугеб абун. Гьев муъминчияс абула дир нуг1лъи буго Ашгьадуалаиллагьа иллаллагь, Мух1аммад расулуллагь абун. Цинги гьесул хоб г1ат1ид гьабула балагьун бер щолеб манзилалъ.*

Капурчи холеб мехалъ гьесул рух1 бахъула маликзабаца кьабулаго. Гьев хабалъ лъун, гьесда к1алгьикъи гьабулеб мехалъ жинда цох1о жоялъе жаваб кьезеги к1оларо» - абун. Х1адис ибну Касирица бицана Г1авфидасан.

Гьаб буго т1адег1анав Аллагьасул раг1иялъул маг1на: «Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зулмучаг1и къосине гьарула» - абураб.

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا۟ قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ ﴿٢٨﴾

28. Мун валагьулярищ, Мух1аммад ﷺ, ва киналго муъминзабиги ралагьулярищ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидее кьурал киналго ниг1матазда инкар ккураб капураб къавмалда.

Гьел руго Маккаялъул агьлу: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ каг1ба рукъалда аск1ор божилъиялда жал ч1езе гьарурал, кинабго рахъалъан жидеде т1аде даран-базар ва бат1и-бат1иял ниг1маталги рач1унел, жидедаго гьоркьосаги Мух1аммад ﷺ авараглъунги вит1арал. Гьел ниг1матазул къадру гьабич1ого жидеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабурал, Мух1аммадги ﷺ гьереси гьавурал. **Цинги жидеца жалгоги жидер къавмги ц1акъ квешаб рукъоре ккезе гьарурал.**

جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٢٩﴾

29. Жагьаннама буго гьеб квешаб рукъги, жал гьенире жанире лъугьине гьарулеб. Ц1акъ квешаб ч1олеб бак1 буго гьеб жагьаннама.

Даимго жидее г1азаб гьабулеб ва жал гьенисан къват1иреги

рахъулареб.

وَجَعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّواْ عَن سَبِيلِهِۦۗ قُلۡ تَمَتَّعُواْ فَإِنَّ مَصِيرَكُمۡ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٣٠﴾

30. Жидее г1ибадат гьабизе алагьзаби гьарурал ва Аллагьасде ширк гьабун жидеца г1адамалги къосинарурал Аллагьасул нухдаса,- дуца гьезда абе, Мух1аммад ﷺ: «Нужеца дагьабго заманаялъ гьаб дунялалдаса мунпаг1ат босе. Нужер ахир руссунеб бак1 жужах1алъул ц1а буго»-абун.

قُل لِّعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ يُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُنفِقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ سِرّٗا وَعَلَانِيَةٗ مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ يَوۡمٞ لَّا بَيۡعٞ فِيهِ وَلَا خِلَٰلٌ ﴿٣١﴾

31. Иман лъурал дир лагъзадеридаги дуца абе Мух1аммад ﷺ: нужеца паризаяб как бай гьелъул х1укъукъал т1уран ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ х1елун. Ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидее кьураб х1алалаб ризкъиялдаса напакъаги кье абун: лъик1аб нухда ва Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун. **Г1адамазда бихьун кье гьеб напакъа ва балъгоги кье. Жиндилъ щибго даран базаралъ ва гьудул-гьалмагъас мунпаг1ат гьабулареб къиямасеб къо бач1инелде цебе гьабе гьеб лъик1аб г1амалги.**

ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلۡفُلۡكَ لِتَجۡرِيَ فِي ٱلۡبَحۡرِ بِأَمۡرِهِۦۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلۡأَنۡهَٰرَ ﴿٣٢﴾

32. Нужеца жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав нужер Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго, жинца зобал-ракьал рижарав. Щибго мисал-суратги гьеч1ого. Гьеб к1иябго ц1ун ругел рух1 бугел ва рух1 гьеч1ел, г1ажаибал ва х1икматал жал жинца рижарав, аза-азар бат1ияб рух1ч1аголъи, гъвет1-хер маг1данал ва г1адамасул г1акълу хадуб гьоларел жал рижарав.

Ц1акъ к1удиял г1алимзаби руго абун жидеца ургъун цо техника гьабулел г1адамазги гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бижараб жоялда борцун, гьелдаса мисал босун гурони щибго жо гьабун гьеч1о. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бижич1еб цох1о жо жегиги инсанас гьабунги гьеч1о. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къудрат-гьунар ва гьесул г1елму-лъай жиндие г1орхъи гьеч1еб, жинда релълъараб жо гьеч1еб бук1иналде т1орит1ел гьабула гьадиг1анго камилаб х1алалъ зобал-ракьал ва гьезда жаниб бугеб г1ажаибаб махлукъ бижун бук1иналъ щибго мисал-сурат гьеч1ого, борцунеб, данде кколеб, балагьулеб бак1 гьеч1ого.

Жинца зодисан лъим рещт1инабулев. Гьеб лъималдалъун кинабго

пихъ ва хур нужее ризкъилъун бижизе гьабулев. Жинца нужее гумиги квегъарав гьезда т1ад рек1ун, ралъадал къот1ун нуж ине Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ изнуялдалъун. Гьединго нужее г1оралги квегъарав. Гьезул лъималдаса мунпаг1ат босизе: гьеб лъималдалъун ах-хур лъалъазе, гьезда т1ад гама бачун хьвадизе. Гьел г1орал инсанасе квегъун кьун рук1иналъул г1аламат буго гьезда т1ад ток кьолел станцияби рай ва гьелдаса мунпаг1ат босиги.

وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ دَآئِبَيۡنِۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ ٣٣

33. Жинца нужее бакъги моц1ги квегъарав (кьурав). Жиб к1иябго даимго хьвадулеб ва нужее щибалдалъун мунпаг1ат бугел. Гьединго нужее жинца сордоги къоги гьабурав жиб к1иябго нужее квегъараблъун: Къад маг1ишат т1алаб гьабун хьвадизе, къаси х1ухьбахъи гьабизе.

وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلۡتُمُوهُۚ وَإِن تَعُدُّواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحۡصُوهَآۗ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَظَلُومٞ كَفَّارٞ ٣٤

34. Нужеца гьарарабщинаб жо нужее кьуравги вуго гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ. Нужер к1ал-мац1алъ гьарич1ониги нужер х1алалъ гьарараб, нужер яшав гьабиялда нуж х1ажатабщинаб жо кьурав вуго.

Т1адег1анав Аллагьасул нужее ругел ниг1матал рик1к1ине лъугьани, гьезул рик1к1еналъул г1орхъи ч1вазе нужеда к1оларо. Ц1акъ к1удиял ва г1емерал руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матал. **Гьеб амру гьедин бук1ингун цадахъ инсан ц1акъ жиндиего зулму гьабулев вуго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матазда инкар кколевги вуго.** Жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матал данде гьарулев, гьездаса мунпаг1ат босулев, амма щукру гьабуларев вуго, гьел ниг1матал жиндир гьунар-къуваталъ щварал ругин жиндие абун рак1алде кколев вуго. Цинги жинца закат-садакъаги кьоларо, гурх1ел-рах1моги гьабуларо, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гьел ниг1маталги напакъаде кьоларо.

وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ رَبِّ ٱجۡعَلۡ هَٰذَا ٱلۡبَلَدَ ءَامِنٗا وَٱجۡنُبۡنِي وَبَنِيَّ أَن نَّعۡبُدَ ٱلۡأَصۡنَامَ ٣٥

35. Ибрагьим عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас абураб г1уж рехсе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, гьеб дур умматалъе ваг1залъун бук1ине: Я дир Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, дуца гьаб Макка гьабе жиндилъ божилъи бугеб шагьарлъун. Дуца дунги дир лъималги рик1к1ад гьаре Аллагь, хъанчазе лагълъи гьабиялдаса.

Ниж даимго дуе щукру гьабулел руго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ, мун цо гьавулеб диналда дуца т1орит1идал. Гьеб диналда ч1езаре ниж ва жидеца ширк

гьабулел г1адамаздасан рик1к1ад гьаре.

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ فَمَن تَبِعَنِى فَإِنَّهُۥ مِنِّى وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾

36. Х1акълъунго гьел хъанчаз ц1акъ г1емерал г1адамал къосине гьарун руго, дир Бет1ергьан.
Хъанчаз къосинаруларо, хъанчал гьаруразва гьезие лагълъи гьабизе нух лъураз къосинарула.

Дида нахъвилълъун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун хьвадарав чи Х1акълъунго дир диналдаса ва дир агьлуялдаса вуго. Дида г1асилъарав чиясе дида гьабизе к1олеб жо гьеч1оха **Бет1ергьан. Х1акълъунго Мун вуго мунагьал чурулев ва гурх1улев.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гурх1елалъул ва гьес г1адамазул г1узру къабул гьабиялъул бицун буго гьаб аяталда. Жинда г1асилъаразе г1азаб гьабе абун абич1ого «мун гурх1улев вуго Бет1ергьан»-абун абулеб буго. Гьаб гурх1ел Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасулги бук1ана. Жиндир къавм гьалаг гьабизеги ва гьабич1ого тезеги ихтияр жиндихъе кьун, цояб т1аса бищизе виччадал аварагасги абуна: «Дуца дир къавм т1обит1е, Аллагь» - абун. Муъминзабазул сипатаздаса бищунго къиматаб сипат буго жив гурх1улев вук1ин. Жив гурх1арасда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурх1ула. Аллагь гурх1арав чи алжаналдеги уна.

رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾

37. Я нижер Бет1ергьан Аллагь! Х1акълъунго Дица дир хъизан тана: дир вас Исмаг1ил ва ч1ужу Гьажар тана **хур-хер гьеч1еб, лъим гьеч1еб, щибго ч1аголъи гьеч1еб к1к1алахъ, дуца х1урмат ц1унараб дур рукъалда аск1ор. Я дир Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуе г1ибадат гьабизе ва дуе какал разе тана дица гьел гьенир. Дуца бусурбабазул рак1ал гьаре, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, гьаб Каг1ба рукъ бокьун гьенире хьвадулеллъун ва гьенир ругел г1адамал рокьулеллъун. Дуца гьеб Маккаялъул агьлуялъе бат1и-бат1иял пихъаздаса ва ниг1матаздаса ризкъи кье, гьел г1адамаз дуе щукру гьабизе.**

Т1адег1анав Аллагьас Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ дуг1аялъе жаваб гьабун Макка шагьар гьабуна дунялалда т1ад бугебщинаб ниг1мат жинда жанибе бач1унеблъун, жиндилъ божи бугеблъун. Куфру-ширкалъул агьлу жанибе лъугьунареблъун гьабун исламияб диналъ

Макка шагьар Аллагьасе щукру ва рецц гьабулел муъминзабазул ват1анлъун гьабуна.

38. Я нижер Бет1ергьан Аллагь! Х1акълъунго Дуда лъала нижеца загьирго гьабулеб жо ва нижер рак1азулъ балъго бугеб жоги. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ балъго бук1унаро ракьалда т1ад бугеб ва зобалазда бугебщинабги жо.

رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعۡلَمُ مَا نُخۡفِي وَمَا نُعۡلِنُۗ وَمَا يَخۡفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾

Гьеб кинабго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъат буго, гьес бижараб ва гьесие мут1иг1аб буго.

39. Кинабго рецц ва щукру Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго, дун херлъун хадув жинца дие Исмаг1ил кьурав, гьесда хадув Исх1акъги кьурав. Х1акълъунго дир Бет1ергьан жинда дуг1а гьабулесул дуг1а раг1улев ва гьелъие жаваб кьолев вуго.

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى ٱلۡكِبَرِ إِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَۚ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾

40. Дуца дун гьаве, Бет1ергьан Аллагь, дуе г1ибадат бац1ц1ад гьабулевлъун, дуе какал ралевлъун ва дир зурриятальул г1адамалги гьаре дуе какал ралеллъун. Дуца дуг1аялъе жавабги гьабе, я нижер Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.

رَبِّ ٱجۡعَلۡنِي مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِيۚ رَبَّنَا وَتَقَبَّلۡ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾

41. Я нижер Бет1ергьан Аллагь! Дуда цңере ч1ч1езарун х1исаб-мизан гьабулеб къоялъ Дуца дир мунагьал чуре ва дир эбел-инсулги, киналго муъминзабазулги мунагьал чуре.

رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ يَوۡمَ يَقُومُ ٱلۡحِسَابُ ﴿٤١﴾

Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьим аварагасул гьаб дуг1а буго нилъеца гьабизе рекъараб дуг1а нилъеда лъазабун гьабураб. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ эбел-инсуе дуг1а гьабиги умматалда дуг1а гьабулеб къаг1ида лъазаби буго: гурони мушриказе дуг1а гьабизе бегьуларо.

42. Дуда рак1алде ккоге, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Аллагь гъапуллъун вугин абун гьел мушрикаца гьабулеб г1амалалдаса. Х1акълъунго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел г1азаб гьабич1ого нахърахъун тола, гьезул берал г1ач1ихунеб къоялъ гьезие г1азаб гьабизе.

وَلَا تَحۡسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعۡمَلُ ٱلظَّٰلِمُونَۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمۡ لِيَوۡمٖ تَشۡخَصُ فِيهِ ٱلۡأَبۡصَٰرُ ﴿٤٢﴾

Гьеб буго жиндир амру ц1акъ к1удияб къиямасеб къо. Жиндир г1азабги гучаб, жиб бихьараб мехалъ рагьарал бералги рагьухъе хут1улел, данде

рачине к1веч1ого.

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ ۖ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ﴿٤٣﴾

43. Ц1акъго хех уна гьел къиямасеб къоялъ т1ад рахъинарун мах1шаралда рачун унеб мехалъ: **эхеде бут1рулги рорхун, цоцазде балагьизе рег1ич1ого, х1инкъиялъул кутакалъ жидеца берги къапуларо. Гьезул рак1алги щибго жо жаниб гьеч1ел гьодорал жал г1адин рук1уна: г1акълуги гьеч1ел, пикруги гьеч1ел.**

وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾

44. Дуца капурзабазе х1инкъи кье, Мух1аммад ﷺ, къиямасеб къоялъул гучаб г1азаб щвезе бук1иналдалъун. Гьеб къоялъ жидеца куфру-ширк гьабурал г1адамаз абула: «Я нижер Бет1ергьан! Дуца ниж цодагьаб мехалъг1аги г1азаб гьабич1ого те, нижеца дур иман лъеялде ах1иялъе жаваб кьун иман лъезе ва дур аварагзабазда нахърилълъине»-абун. гьезул рак1 бакъвазабун гьезде абула: **нуж дунялалда гьедарулел рук1ана гурищ нуж хвезеги гьеч1ин, т1аде рахъинаризеги гьеч1ин» - абун.**

وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾

45. Нуж рук1ана нужеда ццере рук1арал жал гьалаг гьарурал капурзабазул ракьалда маг1ишат гьабун. Гьел гьалаг гьарун рук1иналъулги нужее щибго ваг1за лъугьинч1о.
Нужеда баянго лъалебги бук1ана кинаб г1азаб дица гьеб г1асияб къавмалъе гьабурабали. Дица нужее г1емерал мисалалги рачана дида г1асилъаразе бук1унеб г1азабалъул ва къварилъиялъул, гьелъулги нужее щибго асар лъугьинч1о ва нужеде г1акълу бач1инч1о».

وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِندَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

46. Нужецаги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **расуласе х1илла макру ургьана: гьев ч1вазе къасд гьабуна, дол ццересел мушриказ гьабураб г1адинго. Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об буго гьезул макруялъул жазаъ** ва гьездаса аварагги ц1унула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ. **Гьезул макру жинца муг1рул цо бак1алдаса цоги бак1алде инаризе к1олеб г1адаб гучаб бугониги,** Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезул макруялдаса авараг

ц1унана.

فَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِۦ رُسُلَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤٧﴾

47. Дуда рак1алдего ккоге, я гьав инсан, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир аварагзабазе квербакъизе гьабураб къот1и т1убач1ого телин абун. Х1акълъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир бергьенлъи, гуч кутакав вуго ва жинда г1асилъараздаса ццим босулевги вуго.**

يَوْمَ تُبَدَّلُ ٱلْأَرْضُ غَيْرَ ٱلْأَرْضِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ ۖ وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾

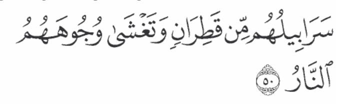
48. Гьаб ракь хисизабулеб цоги ракьлъун, зобалги хисизарулеб къиямасеб къоялъ гьабизе буго мушриказе г1азаб.

Муг1рул-щобал гьеч1еб, г1орал-лъарал гьеч1еб ц1ан бит1араб авлахълъун ракьги гьабураб, ц1ваби нахъе росун, ракьалде т1аде г1агар гьарун зобалги рук1унеб, г1аданиб нах гьалулеб х1алалъ бет1ералда г1агар гьабун бакъги бук1унеб, жидер мунагьазул ва г1асилъабазул къадаралда рекъон г1ет1улъ т1ерхьун г1адамалги рук1унеб къо буго гьеб. **Кинабго халкъ т1аде бахъинабун, гьеб къоялъул жив цогояв ханлъун ва Бет1ергьанлъун вугев, жиндир къуват-гуч бергьарав Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **ццереги ч1езарула.**

وَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾

49. Гьеб къоялъ Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **г1асияб къавм дуда бихьизе буго Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, щайт1абигун цадахъ гудраз ва рахсаз рухьун.**

Жидер х1ат1алги квералги габуралда рухьун рук1уна ва щивасул щайт1анги гьебго х1алалъ жидеда цадахъ бухьун бук1уна.



50. Гьезда т1ад рет1араб рет1елги пиц1ил бук1ина: ц1аялъ бух1ун биун т1омгун ва гьангун жубан унеб. **Гьезул гьурмалги ц1а рек1ун гьеб ц1аялъ рух1улел рук1ина.**

Гьаб гучаб г1азаб гьезие гьабулеб буго жидер макруялъе ва г1амалк1одолъи, ч1ух1иялъе жазаълъун.

لِيَجْزِىَ ٱللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٥١﴾

51. Къиямасеб къоялъ кинабго халкъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **цебе ч1езабула, гьес щибаб напсалъе гьелъ гьабураб г1амалалда рекъараб жазаъ гьабизе.**

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун лъик1аб г1амал гьабурасе алжаналъул жазаъ гьабизе, куфру-ширкалда хваразе жужах1алъул г1азабги гьабизе.

Х1акълъунго Аллагь жинца х1исаб-мизан ц1акъ хех гьабулев вуго.

Мукъатилица абуна: дунялалъул къоязул бащадаб къо г1адаб заманалъ гьабула кинабго халкъалъул х1исаб абун.

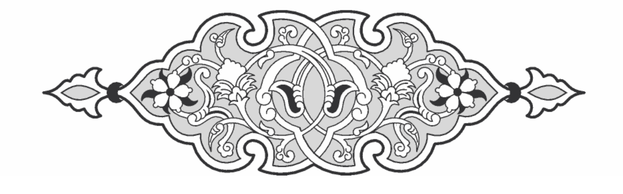
هَٰذَا بَلَٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا۟ بِهِۦ وَلِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٢﴾

52. Гьаб дуда рещт1инабураб Къуръан киналго г1адамазда ва жундузда щвезабулеб Аллагьасул ﷻ калам буго: гьелдалъун Аллагьасда ﷻ г1асилъарал г1адамазе х1инкъи кьезе ва кинабго г1аламалдаги лъазе жинца гьаб Къуръан рещт1инабулев ва жиндие лагълъи гьабизе т1адав цох1о Аллагь ﷻ вук1ин ва г1акълу бугел г1адамаз гьаб Къуръаналдаса мунпаг1ат босизе.

Жидее гьелъул ваг1за бук1ине ва гьел Къуръаналъ малъараб нухда хьвадизе.

Аллагьасул ﷻ квербакъиялдалъун Сурату Ибрагьималъул тафсир ва таржама хъван т1убана.

Кинабго рецц ва щукру Т1адег1анав Аллагьасе буго.



15. Суратул Х1ижр



Маккаялда рещт1инабураб, жинда жаниб ункъоялда анц1ила ич1го аят бугеб.

Цогидалги Маккаялда рещт1инарурал суратазда релълъун гьабги исламияб г1акъидаялъул аслаби рицунеб буго: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1ин ч1езаби, гьев цо вук1ин х1акъгьаби, авараглъиялъул бицин, ахираталъул бицин, х1исаб-мизан, жазаъ гьабиялъулги бицин. Сураталда жаниб аслияб бак1 кколеб буго Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал, авараг гьереси гьавулел къосарал ва г1асиял г1адамазулгун аварагасул бах1салъул биценалъ.

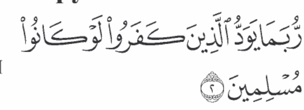
Цересел умматазул г1асияб, бахьикъосараб къавмалъ аварагзабаздехун гьабураб тущманлъи, гьез аварагзаби махсароде гьари бицун буго ва гьелдалъун Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасда бич1ч1инабулеб буго аварагзаби гьереси гьари, гьезие г1акъуба кьей кинабго заманаялъ бук1араб жо бук1ин, гьелда сабру гьабун диналде халкъ ах1иялда т1ад ч1езе аварагзабазда т1адаб бук1инги.

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъаялде т1орит1ел гьабулел гьаб махлукъаталда жанир ругел цо-цо г1ажаибго лебалал, баянал далилазул бицен гьабун буго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лаг1нат жиндие бугеб иблисалъулги Адам аварагасулги عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ бицен гьабун буго. Гьелда хадуб Лут1 аварагасул عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ, Шуг1айб ва Ссалих1 аварагасул عَلَيۡهِمُٱلسَّلَامُ къиссаги бицун буго. Сураталъул ахиралда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьаб Къуръан рещт1инабун гьесие кьун бугеб к1удияб ниг1маталъул бицун буго. Мушриказдаса щолеб къварилъиялда сабру гьабеян гьесда амру гьабулеб буго ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ квербакъи г1агарда бук1иналдалъун роххелги бицунеб буго.

Сураталда ц1ар лъун буго Ссалих1 аварагасул عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ къавмалъ г1умру гьабун бук1араб «Х1ижру» абулеб бак1алъул ц1аралдалъун. Мадинаялдаса Шамалде унаго гьоркьоблъиялда бугеб бак1 буго гьеб. Ц1акъ къуватаб къавм бук1ана гьеб Ссалих1ил къавм: кьураби рик1ун, гьенир жанир рукъзал гьарун рук1арал, ва гьел рукъзабаз жал ц1унилинги рук1арал. Гьеб къавмалъул къисса буго гьаб сураталда жаниб.

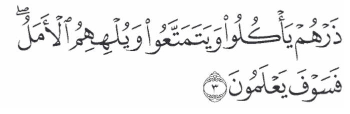


Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.



1. Алиф, Лам, Ра.
Т1адег1анав Аллагьасда лъала гьел х1урупаздалъун бугеб жиндир мурад.
Гьал жинца г1адамал г1ажиз гьарулеб Къуръаналъул аятал руго. Пасих1лъиялъулъ жиб камилаб, жинда релълъараб гьабизе инсанасда к1оларeб. **Жиб баянаб, жиндилъ щибго щаклъи гьеч1еб Къуръаналъул аяталги руго.**

2. Ахираталда жужах1алде ккедал капурзабазда г1емер рак1алде ккола жалги бусурманлъун рук1аралани абун.
Жинда Аллагь разилъаяв Анас ибну Маликидаса бицараб х1адисалда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абулеб буго:
«Лаилагьа иллаллагь абулел рук1арал г1адамазул цо къокъа Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *жужах1алде лъугьинабула гьезул мунагьал сабаблъун. Жидеца хъанчазе лагълъи гьабураб агьлуялъ гьезда абула: «Нужее щибго пайда гьеч1еб жо гурищ нужер «Лаилагь иллаллагь» бук1ун бугеб, нужги нижгун цадахъ жужах1алда руго гурищ?» - абун. Т1адег1анав Аллагьасул гьел мушриказда ццим бахъуна ва муъминзаби жужах1алдаса къват1иреги рахъинарун «ч1агояб г1ор» абулеб лъималда жанире реххула. Цинги гьездаса ц1адул мах1 ва ругьнал т1аса уна, ккун бук1араб моц1 биччараб мехалъ г1адин гьел берцинлъула ва алжаналде жанире лъугьинарула. Гьезда ц1арги бук1уна «жужах1алъулал»*-абун. Х1адис Т1абаранияс бицана.
Жинда Аллагь разилъаяв Абу Муса Ашг1ариясдаса бицараб х1адисалда буго: *«Жужах1алъул агьлугун цадахъ бусурбабазул цо къокъа гьенир жанире лъугьинаридал, капурзабаца абула: «Нуж бусурбаби рук1ана гурищ» - абун. «Рук1ана» - абула гьез. Цингиги капурзабаца абула: Нужее щибго пайда гьабич1о гурищха нужер исламалъ»-абун. Бусурбабаца абула: «Нижер мунагьал рук1ана, гьел сабаблъун руго ниж нужгун цадахъ»-абун. Гьеб хабар раг1араб мехалъ Т1адег1анав Аллагьас бусурбаби жужах1алдаса къват1ире рахъизарула. Гьеб бихьараб мехалъ капурзабаца абула: «Нижги бусурбаби рук1аралани гьал г1адин жужах1алдаса къват1ир рахъинаризе»*-абун. Х1адис Т1абаранияс бицана.



3. Дуца гьел мушрикал те, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, х1айванал г1адин кваналел ва дунялалдаса мунпаг1ат босулеллъун,**

жидер хьулал халалъун, дунялалде рак1гъун, ахираталъул ургъел гьабизе к1очараллъун. Ахираталъул г1азаб бихьараб мехалъ ва гьеб ч1амизабураб мехалъ гьезда лъазе буго жидер ах1макълъи ва жидеего гьабураб зулму.

4. Дица цониги росдал агьлу гьалаг гьабич1о жидехъе аварагги вит1ун гьев гьереси гьавун хадуб гурони ва гьел гьалаг гьариялъе ц1араб заманаялъ гурони.

وَمَآ أَهۡلَكۡنَا مِن قَرۡيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٞ مَّعۡلُومٞ ﴿٤﴾

5. Умматалдаса цебе кколаро гьел гьалаг гьаризе бугеб г1ажал ва гьеб г1ажал т1аде щвараб мехалъ гьел гьалаг гьарич1ого толаро.

مَّا تَسۡبِقُ مِنۡ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ ﴿٥﴾

Гьаб аяталъ Маккаялъул мушриказе х1инкъи кьолеб буго жидеца купру-ширк теч1они гьел гьалаг гьаризе рук1иналдалъун. Гьеб гьалаг гьариялъе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ц1араб г1уж бук1уна ва гьеб г1уж т1аде щвараб мехалъ жидее рес бук1унаро тавбу гьабизе ва гьеб г1азабалдаса хвасарлъизе.

6. Маккаялъул мушриказ абуна: «Я гьав жинда Къуръан рещт1инабурав чи! Мун вуго г1адлав чи.

وَقَالُواْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِي نُزِّلَ عَلَيۡهِ ٱلذِّكۡرُ إِنَّكَ لَمَجۡنُونٞ ﴿٦﴾

Гьесда божич1ого, гьесде Къуръан рещт1инабиялдеги божич1ого, гьев махсароде гьавун абулеб раг1и буго гьеб.

7. «Аварагвуго абураб раг1иялъулъ мун вит1арав ватани, мун нижехъе малаикзабиги рачун вач1уневани, мун авараг вуго абун нуг1лъи гьабизе»-абун.

لَّوۡ مَا تَأۡتِينَا بِٱلۡمَلَـٰٓئِكَةِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٧﴾

Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

8. Дица малаикзаби рещт1инаруларо жидее г1азаб гьабизе х1укму гьабураб умматалъе г1азаб гьабизе гурони. Цинги гьеб г1азаб гьаби жидедаса нахъеги бахъуларо.

مَا نُنَزِّلُ ٱلۡمَلَـٰٓئِكَةَ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَمَا كَانُوٓاْ إِذٗا مُّنظَرِينَ ﴿٨﴾

Ва жидее тавбу гьабизе ва лъик1аб г1амал гьабизе заман бук1унаро.

9. Х1акълъунго дун вуго, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, дуда Къуръан рещт1инабурав**

إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٩﴾

ва дица буго гьеб Къуръан ва гьелъул х1укму ц1унизе.
Гьелда жаниб щибго жо хисизабиялдаса, т1аде ц1ик1к1инабиялдаса ва гьелдаса камизабиялдаса. Жиндир х1укму хисизабиялдасаги. Т1адег1анав Аллагьас жинцаго ц1унизе т1аде босараб бук1иналдалъун хирияб Къуръаналъулъ щибго хис-бас ккеч1о. Жидедаго ц1унизе т1адкъараб Инжил ва Таврат гьел китабияз хисизабуна ва г1адада хвезабуна.

وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ فِي شِيَعِ ٱلۡأَوَّلِينَ ١٠

10. Х1акълъунго Дица дудаса цциреги аваргзаби рит1ана, Мух1аммад ﷺ, бат1и-бат1иял умматазда ва жамаг1атазда.

وَمَا يَأۡتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ١١

11. Гьезухъе расул вач1анщинахъе жидеца гьев махсароде гьавуна ва гьересиги гьавуна.
Гьал мушриказ дуе гьабулеб жоги гьебго буго,
Мух1аммад, дуца гьелда сабру гьабе ва дуца рак1 къварид гьабуге.
Къурт1убияс абуна: цо хабаралда абулеб буго цо чиясе бокьана, диназул х1албихьизе ва щиб диндай бит1араб буго абун лъазабизе. Цинги гьес Инжил, Таврат, Къуръан босана ва щибаб т1ехьалдаса берцинаб хат1алдалъун бац1ц1адаб кагъаталда цо бут1а хъвана. Гьеб хъвалаго жинца хис-басги гьабуна: цо жо т1аде ц1ик1к1инабуна, цо жо т1аса бахъана. Цинги гьеб хисизабураб жо босун щибаб диналъул г1алимзабазухъе ана.
Насраниязухъе ун Инжилалдаса хъвараб жо гьезухъе кьедал гьел г1алимаз гьесухъан бичун босана доб Инжилалдаса хъвараб жо ва гьелъухъ г1емераб багьаги кьуна. Ягьудиязухъе инадал гьезул г1алимасги Таврат алдаса хъвараб жо бичун босана ва лъик1аб мухьги кьун воххизавун вит1ана.
Цинги гьев ана бусурбабазул г1алимзабазухъе ва гьезда бихьизабуна Къуръаналдаса хъвараб жо. Гьел гьеб кагъаталде балагьидал ва гьениб хис-бас батараб мехалъ жидеца гьев чи ккуна, гьесие таг1зир гьабуна (гьесда т1илал кьабуна), цинги гьевги вачун жидер султ1анасухъе ана гьав чи вугин Къуръан хисизабурав чи абун. Цинги султ1анас гьев ч1вазе х1укму гьабидал, гьес шагьадат бит1ана ва жив бусурманлъана, цинги щай жинца гьеб жо гьабурабалиги бицана ва жинда х1акъаб дин исламияб дин бук1ин лъанаян- абуна.

كَذَٰلِكَ نَسۡلُكُهُۥ فِي قُلُوبِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ١٢

12. Дица гьел мушриказул рак1азулъе лъугьинабуна бат1улаб жо, къосин ва

авараг махсароде гьави.

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

13. Гьел мушриказ Къуръаналда иман лъоларо. Х1акълъунго гьединал капурал г1адамазе Апллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб жазаъ цересел умматазе гьабураб г1азабалъул мисалалда буго.

Гьеб г1азаб гьабиялдаса мушрикал ц1унулеб жо щиб бук1инеб?. Щибго бук1унаро гьел ц1унизе к1олеб ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьани гьел ц1акъ бигьаго гьалаг гьарула. Маккаялъул капурзаби киг1ан г1емер х1ужадалил бугониги, киг1ан к1удияб муг1жизат бихьизабуниги, гьелда божуларел ва мут1иг1лъуларел руго, жидер г1амал к1одолъиялъ ва х1алхъублъиялъ. Гьезул ч1ух1и ва ах1макълъи баян гьабун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَظَلُّوا۟ فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾

14. Дица зобалазул рагьоги рагьун, гьел зобалазда жанир лъугьине реччаниги ва гьенир ругел малаикзаби ва цогидал дир махлукъаталъул г1ажаибал жал рихьизаруниги,

لَقَالُوٓا۟ إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَٰرُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾

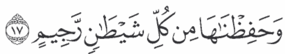
15. Гьел мушриказ абизе буго Х1акълъунго нижее сих1ро гьабун буго ва нижер бер бухьун бугоян абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварвгасде инкар кквеялъул гуч буго гьеб. Хирияб Къуръанги жидеца гьереси гьабулеб буго, зодоб бугеб моц1 хъвалхьинабуниги гьеб муг1жизатги жидее г1олеб гьеч1о. Зобалаздеги рахине гьарун гьениб бугеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ махлукъат бихьизабуниги гьебги сих1ро бугоян абизе буго гьез.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّٰهَا لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٦﴾

16. Х1акълъунго Дица зобалазда ц1ваби хьвадулел нухал гьарун руго.

Нилъее г1исинал ц1вабилъун рихьулел жалги нилъер ракьалдаса г1емерго к1удиял, ц1акъ нилъедаса рик1к1адал планетаби руго. Гьел киналго жидерго хассал нухазда хьвадулел руго ва гьелдалъун инсанасе заман, бак1, рахъ лъазе мунпаг1атги буго. **Гьединго гьел ц1вабзаздалъун дица зобал берцин гьарун руго, гьенир балагьарал г1адамазул бер боххулеб ва рак1 парахалъулеб х1алалъ.** Жидер г1акъло бугел г1адамаз гьеб зобалъул ва ц1вабзазул х1исаб гьабун жидер Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1иналда далилги бачуна.



17. Дица гьел зобал ц1унунги руго жиб

рах1маталдаса рик1к1ад гьабураб, жиндие лаг1нат кьураб щайт1ан гьениб бахиялдаса.

إِلَّا مَنِ ٱسۡتَرَقَ ٱلسَّمۡعَ فَأَتۡبَعَهُۥ شِهَابٞ مُّبِينٞ ١٨

18. Зобалазул вах1юялда г1енеккулеб цо-цо щайт1ан бук1уна, гьелдаги зодисан рехараб ц1адул сунтур щола ва жибги бух1ун г1одобе бортула. Щайт1ан бихьарабго гьелда хадуб лъугьун ц1адул сунтуралъ гьеб борлъула ва бух1ула.

وَٱلۡأَرۡضَ مَدَدۡنَٰهَا وَأَلۡقَيۡنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡزُونٖ ١٩

19. Дица гьаб ракь т1ибит1ун г1одоб лъуна ва гьелда т1ад муг1рулги гьаруна. Инсанасе яшав гьабизе санаг1ат бугеб х1алалъ бит1араб ракь гьабуна. Гьелда т1ад муг1рул-щобал, к1к1алалги гьаруна, г1орал-лъаралги чвахизаруна, дица гьеб ракьалда т1ад бат1и-бат1ияб гъвет1-хер ва ниг1матал рижизаруна, жидер къадар ч1езе гьабун. **Дир х1икматалда рекъон, г1адамазе маслах1ат хал гьабун ракьалда т1ад щибаб бак1алда бат1и-бат1ияб хур-хер, пихъ бижизабуна.** Муг1рузда ва ракьалда жанир бат1и-бат1иял маг1даналги гьаруна.

وَجَعَلۡنَا لَكُمۡ فِيهَا مَعَٰيِشَ وَمَن لَّسۡتُمۡ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ ٢٠

20. Дица гьеб ракьалда т1ад нужее маг1ишат гьабизе сабабал рекъезаруна: кваналеб квен, гьекъолеб лъим, т1ад рет1улеб рет1ел, жанир ч1олел рукъзал ва цогидабги инсан жинда х1ажалъулеб жо гьабуна ракьалда т1ад. **Нужеца жидее ризкъи кьоларел, нужеца жидедаса мунпаг1ат босулел х1айванал ва лагъзалги гьаруна, нужее маслах1аталъе.**

Гьел х1айваназе ризкъи загьиралда г1адамаз кьолеб бугониги, гьеб ризкъи бижарав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго.

وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٖ مَّعۡلُومٖ ٢١

21. Кинабниги инсанасе бугеб ризкъиялъул ва цогидал ниг1матазул асло ва хазина дида аск1об буго. Дица гьеб ракьалда загьир гьабуларо жиндие ч1ч1езабураб къадаралда рекъон гурони ва г1адамазе бугеб маслах1ат хал гьабун гурони.

Гьеб маслах1атги живго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъик1 лъала нилъеда лъалелдаса.

Жинда г1асилъаразеги ризкъи г1ат1ид гьабун кьола Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ, гьезул ниг1матаздалъун х1албихьи гьабун: щукруги гьабуни,

тавбуги гьабуни Аллагь جَلَّجَلَالُهُ т1аса лъугьуна ва гьел ниг1матал гьезие х1алаллъула. Ниг1матазда щукруги гьабич1они Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъиги теч1они, гьел ниг1матал гьезие балагьлъун сверула ва г1азаб ц1ик1к1инабиялъе сабаблъунги ккола. Муъминзабазулги х1албихьи гьабула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие ризкъи къварид гьабун, унтащокълъи т1аде биччан. Гьез сабру гьабизе ва гьелдалъун жидее ажрукириги ц1ик1к1ине ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъиги щвезе.

وَأَرْسَلْنَا ٱلرِّيَٰحَ لَوَٰقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَسْقَيْنَٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمْ لَهُۥ بِخَٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾

22. Дица, жидеца нак1к1ал цоцаде рачунел, гьуралги рит1ула.

Гьединго гьел гьураз гъвет1-хер цоцазде жубазабула: бихьинаб ва ц1уяб т1егьалъул х1ур цоцазде жубазабула гьуриялъ, гьелдалъун пихъ-хурги лъик1 бижула ва пайда ц1ик1к1ун кьола. Гьеб гьури нак1к1азе ва гъвет1-хералъе, рух1ч1аголъиялъе бихьинаб жоялда релълъун буго.

Зодиса ц1ад базабун дица гьеб лъим нужеда гьекъезабула ва нужее хур-хер бижиялъе сабаблъун ккезабула. **Гьеб лъим рещт1инабизе ва гьеб х1орахъ, иццахъ ц1унизе к1олеллъун гьеч1о нуж.** Дица гьабуна лъимги, ракьги, гъвет1-херги нужее пайда бугеблъун. Дие бокьани гьеб лъим ракьулъ жаниб ун т1аг1инабилаан дица, цинги гьеб батизабизе к1олев чиги вук1унаро нужеда гьоркьов.

وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ وَنَحْنُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾

23. Х1акълъунго дун вуго дица г1адамал хвезе гьарулев ва хун хадур гьел ч1аго гьарулев.

Кинабго махлукъаталъул варис вуго дун. Кинабго жо ахир-къадги диде буссуна. Нужги нужер маг1ишатги буго жиб паналъизе, т1аса ине бугеб жо. Т1аса унареб бет1ергьанчилъи цох1о дир буго.

وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَـْٔخِرِينَ ﴿٢٤﴾

24. Х1акълъунго Дида лъала нужеда ццерехун рук1арал киналго умматазул хабар.

Адам عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасдаса байбихьун Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасде щвезег1ан ццерехун рук1арал умматазул ах1вал-х1ал лъала, гьезул лъик1алги лъала, квешалги лъала, гьезул хун хадуб руссараб бак1ги лъала. **Х1акълъунго гьаб умматалъул хабарги, къиямасеб къо ч1езег1ан т1аде рач1ине ругел умматазул хабарги лъала дида.** Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ щибго жо бальго хут1уларо, гьесул г1елму-лъай кинабго жоялда сверун лъугьараб буго.

وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

25. Гьел киналго умматазул г1адамал мах1шаралде рахъинарулевги дур

Бет1ергьан Аллагь вуго, Мух1аммад ﷺ**. Х1акълъунго Гьев Аллагь вуго жиндир х1икмат бергьарав, г1адлу бит1арав Х1аким ва жинда кинабго жо лъалев, гьелъул тадбир гьабулев Г1алим.**

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾

26. Х1акълъунго дица инсан вижана, Адам авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вижана, **жиб бакъвараб, жиндир кьер ч1ег1ерлъараб х1арщалдаса.**

وَٱلْجَآنَّ خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾

27. Гьев Адам вижилелде цебего жундузул ва щайт1абазул бет1ер иблис бижана дица ц1акъ бух1араб, жиндир к1к1уй гьеч1еб ц1аялдаса: жиб расул кьибилалдаса хьвадулеб г1адаб ц1аялдаса.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾

28. Дуца умматалъе бице, Мух1аммад ﷺ**, дур Бет1ергьан Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **малаикзабазда абураблъи: Х1акълъунго Дица цо черх бижизе буго бакъвараб, жиб ч1ег1ерлъун, мах1 хисун бугеб х1арщалдаса.**

فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾

29. Дица гьеб къаркъала гьабун гьелъул лугби ва черх т1убазабураб мехалъ ва гьелда жаниб дир жинца жо ч1аго гьабулеб рух1ги биччараб мехалъ (пураб мехалъ), цинги рух1 бугев, ч1агояв инсанлъун гьев лъугьараб мехалъ нуж киналго гьев к1одо гьавун, **гьесул х1урмат гьабун, гьесда цере суждаялда ч1а.**

Гьаб сужда гьеч1о г1ибадат гьабиялъул сужда. Гьаб буго х1урмат гьабиялъул сужда. Гьедин сужда гьабулеб г1адат бук1ана исламияб динги бит1ун, гьелда жаниб х1арамаблъун гьабизег1ан.

Т1адег1анав Аллагьас гьев Адамил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ сурат гьабун, гьелда жаниб рух1 пун гьеб ч1аго гьабидал, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амру т1убазабун.

فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾

30. Адамие сужда гьабуна киналго малаикзабаца.

Цох1о чи нахъч1вач1о малаикзабазул Адамие сужда гьабиялдаса.

إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰٓ أَن يَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣١﴾

31. Гьеб мехалъ малаикзабазда цадахъ бук1араб, амма жиб малаикзабазул жинсалдаса гьеч1еб **иблис нахъч1вана сужда гьабиялдаса ва гьеб жидеца сужда гьабурал малаикзабазда гьоркьобе лъугьинч1о.**

قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾

32. Т1адег1анав Аллагьас гьелда абуна: «Я иблис! Сужда гьабич1ого

бук1ине ккани щиб г1илла дуе бугеб?» - абун.

33. Иблисалъ абуна: «Дица сужда гьабизе гьеч1о дуца мах1цараб, ч1ег1ераб, бакъвараб х1арщалдаса вижарав чиясе. Дун буго ц1аялдаса бижараб, дун гьесдаса лъик1аб ва ч1ух1араб буго»-абун.

قَالَ لَمۡ أَكُن لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٍ مِّنۡ حَمَإٍ مَّسۡنُونٍ ۝٣٣

34. Т1адег1анав Аллагьас абуна: «Гьедин бугони мун къват1ибе бахъа гьал зобалаздаса. Х1акълъунго мун дир рах1маталдаса нахъе къот1араб буго.

قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ۝٣٤

35. Ва дуе абадиялъго лаг1нат буго ахир къиямасеб къо щвезег1ан» - абун.

وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝٣٥

36. Гьеб иблисалъ абуна: «Я дир бет1ергьан! Дун хвезабич1ого нахъбахъунг1аги те, г1адамал хвезе гьарун хадуб т1аде рахъинарулеб мех щвезег1ан» - абун.

قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ۝٣٦

37.38. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **абуна: Х1акълъунго мун нахъе бахъун тараздаса бук1ине буго жиб лъалеб, жиндилъ киналго г1адамал холеб къоялде щвезег1ан.** Гьеб буго Исрапил малаикас сур пун кинабго ракьалда т1ад бугеб жо холеб къо. Гьеб къоялъ иблисги хола. Гьелъие бокьун бук1ана т1аде рахъинарулеб къоялде щвезег1ан жиб хвеч1ого бук1ине: гьелда лъалеб бук1ун т1аде рахъинарун хадуб цоги хвел гьеч1еблъи.

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ۝٣٧ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ۝٣٨

39. Иблисалъ абуна: «Я дир бет1ергьан! Дуца дун къосараздаса гьаби сабаблъун дица гьев Адамил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **наслуги къосинабила, гьезда дунялалда т1ад кинабго г1асилъи, пасалъи берцинги бихьизабила ва гьел киналго дица х1акъаб диналдаса ва бит1араб нухдаса къосинарила,**

قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ۝٣٩

40. дуе т1аг1ат-г1ибадат бац1ц1ад гьабурал, дудехун ширк гьабич1ел, дир макруялдаса дуца жал ц1унарал муъминзаби хут1изег1ан. Дир х1алк1оларо гьел къосинаризе» – абун.

إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ۝٤٠

41.42. Т1адег1анав Аллагьас абуна: Гьаб бугоха дир бит1араб ва х1акъаб нух, киналго умматазулъ жиб бугеб: Х1акълъунго дие г1ибадат бац1ц1ад

قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسۡتَقِيمٌ ۝٤١ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ۝٤٢

гьабурал лагъзадерида т1аде дуе нух гьеч1о гьел къосинаризе. Дуда нахърилълъарал ва жалги къосарал г1адамал хут1изег1ан. Гьел руго дуда къосинаризе к1олел.

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَٰبٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾

43.44. Х1акълъунго гьел киналго руссунеб бак1 жагьаннама буго. Гьелгун цадахъ мунги гьеб жагьаннамаялда бук1ине буго. **Гьелъул анкьго бат1аяб рагьуги буго, щибаб рагьдухъан жиндир къокъаби лъугьинабулеб.**

Анкьго т1ала буго гьеб жужах1алъул, щибаб т1алаялъул кавуги буго. Цояб т1ала цояб т1алаялдаса г1азаб гучаб буго. Жидер г1амал бихьун, жидее гьабизе мустах1икъаб г1азаб бихьун, гьел кавабахъан жанире лъугьинарула жужах1алъул агьлу.

Т1адег1анав Аллагьас хириял малаикзаби рижана нуралдаса. Жидеца цох1о лах1заталъ гъапуллъич1ого Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабулел, жидер кванай-гьекъей гьеч1ел, жидер наслу-тухум гьеч1ел, бихьинц1улъи гьеч1ел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъзал руго гьел малаикзаби. Гьесул амру т1убазе щибго хилиплъуларел. Гьеб тамахаб, х1еренаб нуралдаса рижарал малаикзабазул г1амалги нуралда релълъараб берцинаб буго.

Ц1аялдаса бижун буго иблис. Гьеб иблисалда нахъвилълъаравги ц1адаве кколев вуго. Жибго иблисги гьелъул наслу-тухумги ц1адабе кколеб буго. Ракьалдаса вижарав Адам عَلَيْهِ السَّلَامُ ракьалде рещт1инавун, гьенив яшав гьабизе т1амун, гьесул наслу-зурриятги ракьалда т1ад хьвадизарун, Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезул х1албихьи гьабулел руго. Лъик1абги квешабги жо лъазабун, аварагзаби рит1ун, т1ахьал рещт1инарун, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабиялде ах1улел руго.

Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал, ахираталда божарал, аварагасда нахърилълъун лъик1аб г1амал гьабурал г1адамазе бугеб жазаъ бицун т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾

45. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдаса х1инкъун лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал муъминзаби алжаназда жанир рук1ине руго, берцинал, т1аг1амал ниг1матазулъ. Гьуинаб, лазатаб лъималъул, рахьдал, жадул ва гьац1дал иццалги рук1ине руго гьел алжаназда жанир.

ٱدْخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾

46. Гьездаги абула: «Нуж гьал алжаназда жанире лъугьа нуж щибго рихараб жоялдаса божаралльун ругеб х1алалъ.

Нужее хвелги гьеч1о, нужедаса ниг1маталги т1аса ине гьеч1о»-**абун.**

47. Дица гьел муъминзабазул рак1азулъан кинабго ццинбахъи, тущманлъи, х1алхъублъи ва х1асад г1адал квешал сипатал нахъе рахъила.

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٤٧﴾

Цоцалъ рак1 жубарал вацаллъун рук1ина гьел алжаналъул тахазда г1одор ч1ун, цоцазда дандрит1ун, цоцаде мугъ бач1ого рук1ина.

48. Жидеда гьел алжаназда жанир щибго свакай ва къварилъи хъат1уларо ва жал гьел алжаназдаса къват1ирги рахъинаруларо.

لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾

Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Жужах1алдаса рорч1ун муъминзаби сират1алъул раг1алде щведал, гьенир ч1ч1езарула ва цоцаздаса дунялалда рук1арал х1акъазул жидеда гьоркьоб бугеб жоялъул къиссас босула. Цинги мунагьаздаса рац1ц1алъараб мехалъ гьезие алжаналде лъугьине изнуги кьола»* - абун. Х1адис Къатадатица бицана.

Цогиги бицана: жагьилияб заманаялъ къурайшиязул щибаб кьибилалъул цоцаздехун х1алхъублъи бук1ана. Исламалде рач1индалго Абубакар асх1аб, Г1умар асх1аб ва Г1али асх1аб цоцазе вацал лъугьана, щивасул кьибил бат1ияб бугониги.

Цогиги абуна: алжаналъул тахазда г1одор ч1ун цоцазде данде рит1ун рук1уна жидее алжаналъул рохел бицарав анц1го асх1аб: Абубакар, Г1умар, Г1усман, Г1али, Т1алх1ат, Зубайр, Г1авфил Г1абдурах1ман, Абувакъасил Саг1ду, Зайдил вас Саг1ид, Г1абдуллагь ибну Масг1уд жал киназдаго Аллагь разилъаги.

49. Дуца дир муъминал лагъзадерида бице, Мух1аммад ﷺ, Х1акълъунго Дун Дица мунагьал чурулев ва муъминзабазда гурх1улев вугин абун.

۞ نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾

50. Ва Дида г1асилъарал лагъзадерие Дица гьабулеб г1азаб жинца ц1акъ унтизабулеб г1азаб бугин абунги.

وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾

Къурт1убияс абуна: *«Цо нухалъ аварагﷺ асх1абзабазда* رضي الله عنهم *т1аде щвана гьел рельанхъулел ругеб мехалъ. Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Нуж сундаса роххун ругел, жегиги алжанги жужах1ги нужеда ццебеги бук1ун»* – абун.

Жидеда Аллагь разилъаял асх1абзабазе гьеб амру зах1малъана ва жидеца мунагь гьабунаян абун пащманлъана. Цинги т1адег1анав Аллагьас гьаб 49-50 аят рещт1инабуна.

وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾

51. Дуца жегиги дур умматалда бице, Мух1аммад ﷺ, Ибрагьим аварагасухъе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **рач1арал гьалбадерил хабар.**

إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَـٰمًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾

52. Гьел гьалбал Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **аварагасде т1аде лъугьараб ва гьез гьесда салам бугоян абураб г1уж. Ибрагьимица абуна:** гьел гьалбадерида ццебе бежараб бече лъураб мехалъ, гьез гьеб гьан ва квен кванач1ого тедал: **«Х1акълъунго ниж нужедаса х1инкъулел руго»-абун.**

قَالُوا۟ لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَـٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾

53. Гьалбадерица Ибрагьимида абуна: «Мун х1инкъуге, ниж дуе къварилъи гьабизе рач1арал чаг1и гуро. **Х1акълъунго нижеца дуда рохел бицине буго. Дуе цо лъик1ав, иман бугев, Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **лъалев вас гьавизе вугоян»-абун.** Гьев вас Исх1акъ авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вуго.

قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِى عَلَىٰٓ أَن مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾

54. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Нужеца дие вас гьавизе вуго абун рохелищ бицунеб, дун херав чиги вук1адго. Гьеб рохел щиб сабаблъун нужеца бицунеб» - абун.**

قَالُوا۟ بَشَّرْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَـٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾

55. Гьалбадерица абуна: «Нижеца дуда бицунеб роххел Алагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан бугеб х1акъаб роххел буго, дур хьул къот1уге ва мун гьелда щаклъуге» – абун.**

قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾

56. Ибрагьимица عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рах1маталдаса хьул къот1улев чи щивха вук1унев, жидеда х1акъаб жо лъаларел, Бет1ергьан Аллагьги лъаларел г1адамал рук1ун гурони» - абун.**

Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеялъул нур бараб рак1, жиндир Бет1ергьанасда даимго хурхунги бук1унеб, гьеб рак1алъул хьул къот1уларо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рах1маталдаса.

Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ г1ажаиблъи гьабун бук1инч1о Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къудраталда ва къадаралда щаклъун. Гьеб г1ажаиблъи бук1ана г1адатияб жо хал гьабун: нусгоялдасаги г1емер сонал ругев жиндие

цох1о лъимерги гьабич1ей жиндир ч1ужуялъ, гьей ч1ужуги нусго соналде г1агарун йик1аго, лъимер кин гьабилеб абураб г1ажаиблъи бук1ана.

57. Цинги Ибрагьимида, гьел гьалбал малаикзаби рук1ин лъадал гьес абуна: **я Аллагьасул расулал! Нужер щиб амру бугеб ва нуж щиб хъулухъ т1ад къан Бет1ергьанас рит1ун ругел? - абун.**

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾

58. Малаикзабаца абуна: «Х1акълъунго ниж рит1ун руго жидеца ц1акъ к1удиял мунагьал гьарулеб къавмалда. Гьел гьалаг гьаризе ва гьезул росаби ч1унтизаризе,

قَالُوٓاْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾

59. Лут1 аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **хъизан хут1изег1ан. Х1акълъунго гьев Лут1ил хъизан нижеца г1азабалдаса хвасар гьабизе буго,**

إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾

60. цох1о гьесул ч1ужу хут1изег1ан. Жинца иман лъеч1ей ва Лут1ие зарал гьабулей йик1арай. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **х1укму гьабун буго гьей гьалаг гьарулеб къавмалда гьоркьой йик1ине ва гьелгун цадахъ гьалаг гьайизе»-абун.**

إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَآ إِنَّهَا لَمِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٦٠﴾

61. Цинги гьел малаикзаби Лут1ил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **хъизамалъухье рач1араб мехалъ,**

فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾

62. Лут1ица абуна, х1акълъунго нуж дида лъаларел, цониги нухалъ рихьич1ел г1адамал ругоян абун.
Нужер щиб мурад бугеб ва нуж кире унел г1адамал ругел абун.

قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾

63. Гьалбадерица абуна: «Ниж духье рач1ун руго гьаб капураб къавм жинда божуларого бук1араб г1азабги бачун, гьел гьалаг гьаризе.

قَالُواْ بَلْ جِئْنَٰكَ بِمَا كَانُواْ فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾

64. Духье ниж х1акъаб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **амругун рач1ун руго ва ниж гьаб хабаралъулъ рит1ухъалги руго» - абун.**

وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٦٤﴾

65. Мун дур агьулуги бачун сардил цо дагьаб заман хут1араб мехалъ росулъан къват1иве а. Мун гьеб агьлуги ццебе лъугьинабун, гьезда хадув вилълъа: гьезул рак1 парахат бук1ине. Нужер

فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَٱتَّبِعْ أَدْبَٰرَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ وَٱمْضُواْ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾

цониги чи нахъги валагьуге нужеда гьаракь-мохъ раг1аниги: гьезда рещт1унеб г1азабалъул гуч бихьун рак1 бихъун хвезе бегьула. **Ва нуж а, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужеде амру гьабураб рахъалде.** Шамалъул рахъалде.

وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ ذَٰلِكَ ٱلْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰٓؤُلَآءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ ٦٦

66. Дица Лут1 аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ **лъазабуна гьеб квешаб къавм рогьалил г1ужалда гьалаг гьабизе бугин, цох1о чи нахъе теч1ого, гьезул ахир къот1изабун.**

وَجَآءَ أَهْلُ ٱلْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ٦٧

67. Цинги гьеб росдал къавм бач1ана г1едег1ун, цоял цояздаса цере ккезе ях1 бахъун, роххун: берцинал г1олохъанал васал рач1ун ругин абун гьезда Лут1ил ч1ужуялъ лъазабидал хехлъана гьел Лут1ил азбаралде щвезе, гьел гьалбадерие къабих1аб жо гьабизе абун.

قَالَ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِى فَلَا تَفْضَحُونِ ٦٨

68. Лут1 аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Х1акълъунго гьал дир гьалбал руго рик1к1адаса рач1арал, нужеца дун нечезавуге гьезда аск1ор нуж къан.**

وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ ٦٩

69. Нуж Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ **х1инкъа гьеб къабих1аб пиша гьабизе ва дунги г1одовег1ан гьавуге гьел гьалбадерие къварилъи гьабун» - абун.**

قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ٧٠

70. Къавмалъул пасикъзабаца абуна: «Дуда нижеца лъазабун бук1ана гурищ дуца гьалбал рукъоре рачунге абун».

Лут1ица къавмалда ваг1за-насих1ат гьабун, къабих1аб пиша гьабиялдаса гьел нахъч1вараб мехалъ, гьез Лут1 аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ абун бук1ана: «Дуца дур рукъоре гьалбал риччаге, ниж гьезда аск1оре лъугьине дуе бокьун батич1они ва цоги бак1алда нижеца гьабулеб жоялъулги дуца бицунге. Гьедин сих1къот1ун мун ч1ч1еч1они, нижеца мун росулъа къват1иве гъезе вуго» - абун.

قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِىٓ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ٧١

71. Лут1 аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Нужее нужер шагьват т1убазе къвариг1ун батани, гьале гьал руччаби раче**.

Ва гьезулгун цадахъ рос-лъадилъи гьабун хьваде гьеб къабих1аб пиша гьабун бихьиназда нахъе лъугьинги жибго те» - абун.

لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِى سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ٧٢

72. Т1адег1анав Аллагьас гьедун абулеб буго: «Дур ч1аголъиялх1аги, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**! Гьеб къавм жидер ах1макълъиялъ мехтизабун бук1ана,**

жидер къосиналъул г1орхъи гьеч1еб бук1ана.
Гьел гьалаг гьарич1ого тезе бегьулеб х1алги бук1инч1о.
Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цох1о напс бижич1о ва гьеб г1аламалда загьирги гьабич1о Мух1аммадг1ан صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ хирияб ва къадру к1удияб. Гьев Мух1аммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ч1аголъиялдалъун гурони цоги чиясул ч1аголъиялдалъун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьа гьедунги раг1ич1о» - абун.

فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ مُشۡرِقِينَ ٧٣

73. Цинги гьеб Лут1ил къавм бакъ баккулеб г1ужалъ жал гьалаг гьарулеб г1азаблъун бугеб гучаб гьаракьалъ ккуна: жал ругеб бак1алдаса рагъаризе к1веч1ого ц1орон хут1ана, г1азаб гьабиялъул г1аламат жидее загьирлъараб мехалъ.

فَجَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٍ ٧٤

74. Дица гьезул росабазул т1асияб рахъ гъоркьияб рахълъун гьабуна.
Ракьгун цадахъ зобалазде рорхун, цинги к1алагъоркье сверизарун г1одоре рортизе риччана гьел росаби. **Щивав чиясда жужах1алда жаниса жиндие хас гьабураб гамач1ги реч1ч1ана.** Ц1акъ бух1араб, гьев чиги ворлъун жиб ракьулъе унеб гамач1 бук1ана гьеб.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّلۡمُتَوَسِّمِينَ ٧٥

75. Х1акълъунго гьаб Лут1ил къавмалъул къиссаялъулъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабулел аятал ва г1аламатал руго жидеда жо бич1ч1улел г1адамазе.**
Цо жо цогидалда борцине лъалел, пикру гьабулел, г1акъло бит1арал г1адамазе.

وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٖ مُّقِيمٍ ٧٦

76. Х1акълъунго Лут1ил къавмалъул росаби рук1араб бак1 нуж сапаралде хьвадулеб нухда буго ва жеги гьезул асарги т1аг1ун гьеч1о.
Гьедин бук1адгоги нужеца пикру гьабулеб гьеч1о ва ваг1за босулеб гьеч1о.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ٧٧

77. Х1акълъунго Лут1ил عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ **къавмалъул къиссаялъулъ ва гьезул росаби рук1араб бак1 бихьиялъулъ муъминзабазе г1ибрат буго ва гьез гьелдаса пайдаги босула:** Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ иман ва рокьи ц1ик1к1уна, гьесул ццим бахъиялдасаги х1инкъула.

وَإِن كَانَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ لَظَٰلِمِينَ ٧٨

78. Рохь г1емераб ракьалда бук1араб Шуг1айбил къавмги бук1ана жидерго

напсазе ва цогидал г1адамазе зулму гьабулел.

Гьел рук1ана г1адамал хьвадулел нухазда ч1ун гьезие зулму гьабулел: гьел къварид гьарун, рухун, махсароде ккун, гьезухъан къайи-ц1а бахъун. Гьединго гьезул квешаб г1амал бук1ана ц1адиро-къалиялъулъ хиянат гьаби.

79. Дица гьеб къавмалдасаги ццим босана ва гьел гьалаг гьаруна. فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٖ مُّبِينٖ ٧٩

Тафсиралъул г1алимзабаца абуна: гьезие бакъул бух1и ц1ик1к1инабуна анкьго къоялъ т1ат1алаго, х1ухьел ц1азе к1олареллъун лъугьун гьел хвеялда г1агарлъизег1ан. Цинги зодисан цо бец1аб, ч1ег1ераб нак1к1 баккана ва гьелъ ракьги бец1лъизабуна. Гьеб къавм киналго цадахъ гьеб нак1к1алде гъоркье руссана жидеца раг1ад ва гьогьен т1алаб гьабун. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб нак1к1улъан жидеда т1аде ц1а ва квешаб гьаракь биччана, цадахъго ракьги багъарана ва цох1о лах1заталъ гьел киналго гьалаглъана.

Х1акълъунго гьав Шуг1айбил къавмалъул ва Лут1ил къавмалъул росаби нуж хьвадулеб нухда ратулелги рук1адго, нужеца гьелъул пикру кин гьабулареб, я гьал Маккаялъул мушрикал!

Ссалих1 аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къавм: х1ижруялъул бет1ергьабаца авараг гьереси гьави бицун т1адег1анав Аллагьас абулеб буго:

80. Х1акълъунго х1ижруялъул бет1ергьабацаги гьереси гьаруна жидехъе рач1арал аварагзаби. وَلَقَدۡ كَذَّبَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡحِجۡرِ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ٨٠

Гьаб буго Ссалих1 аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къавм. Жидеца цо авараг гьереси гьавураб мехалъ гьел рук1уна жидеца киналго аварагзаби гьереси гьарурал г1адин. Киналго аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ цох1о динги босун, цох1о Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рит1арал ругелъул, цо аварагасда инкар гьаби Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ инкар гьаби бук1уна, гьебгун цадахъ, цогидал аварагзабаздаги, ахираталдаги инкар гьаби бук1уна.

81. Дица гьеб къавмалда дир муг1жизаталги рит1ана. وَءَاتَيۡنَٰهُمۡ ءَايَٰتِنَا فَكَانُواْ عَنۡهَا مُعۡرِضِينَ ٨١

Кьурулъан къват1ибе къинаб варани бач1ана балагьун г1адамалгун. **Гьел муг1жизатазул жидее ваг1за ва г1ибрат лъугьинч1о ва гьел гьездаса руссана.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: «Ссалих1ил варанияльул г1емер муг1жизатал рук1ана: кьурулъан къват1ибе бач1ин, т1инч1 гьабизе мех щвараб бук1ин, жиндир къаркъала ц1акъ к1удияб бук1ин, жиндир рахь г1емераб бук1ин. Гьеб варани беч1ч1араб рахь

киназего гьекъезе г1олеб бук1ана. Гьел муг1жизатазул жидеца пикру гьабич1о ва гьелдалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда, гьесие лагълъи гьабизе т1адаб бук1иналда далил бачинч1о»-абун.

82. Жидеца кьураби рик1ун гьенир жанир рукъзалги гьарун, гьел وَكَانُواْ يَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾
рукъзабахъ рук1ун жидеда щибго къварилъи-зарал щвеларо абун божун рук1ана. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабги щвеларо жидеда абун рук1ана.

83. Гьел гучаб гьаракьлъун бугеб г1азабалъ ккуна рогьалил г1ужалъ. فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾

84. Гьезие г1ей гьабич1о ва щибго кумек гьабич1о жидеца кьураби рик1ун гьарурал рукъзабаз. فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾
Гьадинаб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къуват ва гуч. Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ цо амру гьабизе бокьараб мехалъ гьеб нахъч1валеб кинабг1аги къуват бук1унаро, живго Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ г1ажизлъуларо щибго жо гьабизе.

85. Дица зобалги ракьалги рижинч1о ва гьеб к1иялдаго гьоркьоб ва жаниб бугеб жоги бижинч1о х1акъаб жо гьабулевлъун вук1ун гурони. وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ فَٱصْفَحِ ٱلصَّفْحَ ٱلْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾
Г1ададаго бижинч1о, жинда жаниб х1икмат бук1ун бижана. **Къиямасеб къоги жиб бач1ин х1акъаб жо буго.** Гьеб мехалъ кинабго халкъалъул х1исаб-мизанги гьабизе буго. **Мун гьеб капураб къавмалдаса вусса, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, берцинаб вуссиналъ.** Гьел ах1макъал г1адамазда релълъун вук1унге ва гьездехун х1алимлъи ва х1еренлъи гьабе, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру бач1инег1ан. Гьеб амру гьижра гьабун хадуб бач1ана: рагъул аяталги рещт1инарун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тушбаби хвалченалдалъун мук1ур гьаруна.

Ибнухат1ибица абуна: «Мун гьел мушриказдаса вуссун ч1а, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ва гьезул рек1елъ мун рихулеб асар хут1улареб х1алалъ тамахго, х1еренго гьездасан ват1алъе. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезда авараг вит1ана, Къуръанги рещт1инабуна, цогиги х1ужаби, далилал ва муг1жизатал рихьизаруна. Гьез пикру гьабизе, гьезда жо бич1ч1изе ва иман лъезе мех щвана. Иман лъолел ва жидее т1орит1ел щварал г1адамаца иман лъуна ва гьел дур асх1абзабилъун лъугьана.

Гьанже хут1арал г1адамал руго черхалда т1ад бугеб г1узруяб, унтараб лагаялда релълъарал г1адамал. Гьеб лага нахъе къот1ун гурони

черхалда сахлъи ва рах1ат бук1унареб, жиб къот1ун нахъе рехи гуреб гьеб лагаялъе сабабги бук1унареб. Гьел мушриказе гьабизе кколеб дару бицун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ аятги рещт1инабуна: «Нужеца гьел мушрикал ккве ва нужеца гьел ч1вай кир гьел нужеда данде кканиги» - абун. (Нисаъ 91 аят).

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ٨٦

86. Х1акълъунго дур Бет1аргьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жинда кинабго жо лъалев ва кинабго жо жинца бижулев.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ سَبْعًا مِّنَ ٱلْمَثَانِى وَٱلْقُرْءَانَ ٱلْعَظِيمَ ٨٧

87. Х1акълъунго Дица духъе кьуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жал такрар гьарулел, г1емераб ц1алулеб **анкьго аят.**

Гьеб буго какилъ ц1алулеб алх1ам. Щибаб как балев чияс ц1алулеб, щибаб какилъ жиб такрарлъулеб ва жинда жаниб г1емер маг1наги бугеб. **Къадру-къимат к1удияб Къуръанги кьуна:** жинда жаниб киналго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ рещт1инарурал т1ахьазул х1укму ва маг1на бугеб. Цоги тафсир гьабуна: анкьго халатаб сурат рещт1инабуна, жидеда жаниб киналго шарг1иял ах1камал, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналъул далилал ва цогидабги жо такрар гьабун, баян гьабун бугел абун.

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ٨٨

88. Мун валагьуге, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ва дуда берцин бихьуге гьел капурзабазул бат1и-бат1иял къокъабазе (ягьудиял, насраниял, мажусиял, мушрикал) кьун бугеб бечелъиялда.

Гьеб буго хехго т1аса унеб ва паналъулеб дунялалъул бечелъи. Дица дуе кьураб жо ц1акъ к1удияб буго: мун авараглъун гьавиялда ва дуда Къуръан рещт1инабиялда бащалъулеб ниг1мат бук1унаро.

Гьеб куфру-ширкалъул агьлуялъ иман лъеч1ого абун ва гьел дуда нахърилълъинч1ого абун дуца рак1ги къварид гьабуге. Дуда т1адаб жо буго гьезухъе рисалат щвезаби, гьезда иман лъезабизе дуда т1ад гьеч1о, гьеб дур ихтияралдаги гьеч1о. **Дуца дур гурх1ел-рах1муялъул кваркьи т1аде баче муъминзабазда.** Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, дуда нахърилълъун ругел мискинал, пакъирал муъминзабазе кумек ва квербакъи гьабе, гьезие х1алимлъе.

Кинабго халкъалъул бищунго хирияв Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасда т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабулеб буго муъминзабазда гурх1а ва гьезие х1алимлъун х1елун, вук1а абун. Киг1ан къадру к1удияв муъминчи вугониги авараг гьесдаса хирияв ва т1ок1ав вуго. Гьадинав

аварагасда амру гьабураб мехалъ живгун цадахъ ругел муъминзабазе х1елун, х1алимлъун, вук1а абун, нилъер х1ал щибха бугеб, я бусурбаби!

Нилълъ ч1ух1улел руго нилъедаса къадру бугесдасаги. Нилълъ т1адег1анлъулел руго нилъедаса г1елму-г1акълу г1емерасдаса, вараг1, дин ва такъва бугездасаги. Кинабго жоялъул борцунеб х1ал хисун буго ва динар-гъурущ гурони жинда жо борцунеблъун рик1к1унеб гьеч1о. Гьеб боц1и-мал г1емерасе г1адамал х1елулел руго. Жидее х1елизе т1адал муъминзаби х1акъир гьарулел руго.

Нужеда бич1ч1а, вацал, инсанасул къадро борцунеб бак1 дин ва Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъи буго. Т1адег1анав Аллагьасда аск1ов хирияв чи нилъеда аск1овги хирияв вук1ине ккола. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абун буго: «Бищунго нужедаса дида аск1ов хирияв; Бищунго дидаса х1инкъарав чи вуго» - абун. Суратул х1ужурат (13). Бечедав чи вуго абун гьеч1о, къуватав, берцинав, насаб лъик1ав вуго абун гьеч1о.

Муъминзаби цоцазе рокьич1они Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ динги заг1иплъула, диналъул тущбабиги роххула ва гьезул гучги ц1ик1к1уна. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул расулас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ тущманлъи гьабе ва рагъ бай абун амру гьабурал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тущбабазда гьудуллъиги гьабун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьудуллъи гьабе ва к1одо гьаре абурал муъминзаби г1одорег1ан гьарурав чи жиндир талих1 къарав чи вуго.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кант1и ва бич1ч1и кьеги киналго бусурбабазе!

89. Дуца абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, х1акълъунго дун вуго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **г1азабалдалъун х1инкъи кьолев расул.** وَقُلۡ إِنِّيٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٨٩﴾

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабун хьвадич1ел г1адамазе жужах1алъул г1азаб бук1ине буго абун.

90. Дица дуда Къуръан рещт1инабуна, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, дудаса ццере рук1арал, жидеца дин бикьизабун хвезабурал ягьудиязда ва насраниязда т1ехь рещт1инабун бук1араб г1адин.** كَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَى ٱلۡمُقۡتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾

Гьез жидеда рещт1ине гьабураб Инжил ва Таврат хисизабуна. Жидее бокьараб х1укму гьезда жаниб тана, бокьич1еб х1укму нахъе рехана, гьелъул бак1алда жидее данде кколеб жо лъуна.

91. Гьел китабиял руго жидеца гьаб хирияб Къуръанги бикь-бикьизе гьабулел. ٱلَّذِينَ جَعَلُواْ ٱلۡقُرۡءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾

Гьез Къуръаналъул цо х1укмуялда иман лъолеб буго, цогидаб х1укмуялда инкар кколеб буго. Гьединго жидеца абулеб буго: «гьеб

Къуръан Аллагьасул свалат салм лъевя Мух1аммадица жинцаго ургъараб жо буго, гьеб сих1ру буго, шиг1ру буго, ццересел г1адамазул гьересиял къиссаби руго» – абунги.

فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

92.93. Дур Бичасх1аги, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дица гьел киназдаго ц1акъ гьикъизе буго гьаб жидеца гьабураб г1амалалдаса.** Гьединго кинабго халкъалъул х1исаб-мизан гьабун гьезул г1амалазда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

فَٱصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾

94. Дуца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рисалат щвезабе, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьеб амру т1убаялъулъ дуца ях1 бахъе ва мун мушрикаца бицунеб жоялъ нахъч1ваге дуда гьабураб амру т1убазе.**

إِنَّا كَفَيْنَٰكَ ٱلْمُسْتَهْزِءِينَ ﴿٩٥﴾

95. Х1акълъунго дун вуго дуе г1ей гьабулев ва квербакъулев дуда т1ад релъунхъулел къурайшиязул ханзаби гьалаг гьаризе.

ٱلَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

96. Жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **ширк гьабун, гьесда цадахъ цоги алагьзаби ч1ч1езарулел мушриказда нахъа лъазе буго кинаб балагь жидеда щолеб гьаб дунялалдаго ва хадуб ахираталдаги.**

Къурайшиязул щуго к1удияв мушрик вук1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг махсароде кколел, гьесда т1ад релъанхъулел ва гьесда нахъаса кверал тункулел, зинк1улел. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Жабраил عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ малаик вит1ун гьезда зинк1ана ва жидеда ругънал лъугьун гьел хвана. Гьезул х1акъалъулъ рещт1араб буго гьаб 95 –96 аят.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾

97. Х1акълъунго Дида лъала, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дуе зах1малъулеб бук1ин ва дур керен къварид гьабулеб бук1ин гьел мушрикаца дуда абулеб жоялдалъун.**

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾

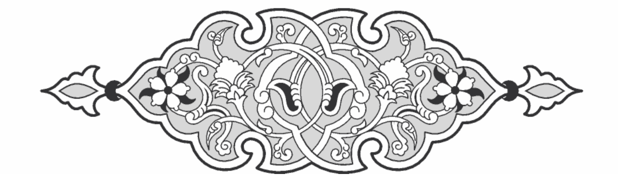
98. Мун гьезул пишаялъ ва гьезул раг1абаз дуда т1ад къараб рисалат щвезабизе нахъч1ваге Дуе гьезул рахъалъан бугеб зарал ва къварилъи зах1малъараб мехалъ, **дуца Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **тасбих1 г1емер гьабе, гьесие реццги гьабе ва мун муъминзабигун цадахъ как базе вахъун ч1а.**

وَٱعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

99. Ва дуда т1ад къараб х1алалъ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **г1ибадат гьабе ва гьесул**

рисалат т1убит1е, дур г1ажал лъугьун дуда хвел т1аде щвезег1ан.
Гьаб аяталдаса далил босана инсанасда паризаяб г1ибадатал т1урит1изе т1адаб бук1ин жиндилъ г1акълуги рух1ги бугебг1ан мехалъ.
Гьедин бук1иналда т1орит1ел гьабулеб буго жинда Аллагь разилъаяв Г1имран ибну Х1уссайнидаса бицараб х1адис: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:
«Дуца как бай вахъун ч1ун, гьедин х1ал к1веч1они г1одовч1ун бай, гьединги к1веч1они вегунги бай»-абун. Х1адис имам Бухарияс бицан.
Гьаб «Духъе якъин бач1инег1ан» абураб раг1иялдаса цо къавмалъ маг1на босана: «Дуда якъинго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъазег1ан» - абун. Цинги жидеца лагъасдаса Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабиги т1аса рехана. Гьал г1адамал руго жал къосарал ва жидеца цогидалги къосинарулел. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб къавмалдаса нилъ ц1унаги.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ квербакъиялдалъун Суратул Х1ижриялъул тафсир ва таржама хъван т1убана
Кинабго рецц ва щукру Т1адег1анав Аллагьасе буго.



16. Сурату Ннах1ль



Маккаялда рещт1инабураб, жинда жаниб нусиялда къоло микьго аят бугеб.

Гьаб сураталда жанибги аслияб бак1 кколеб буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1ин ч1ч1езабулел далилал рициналъ, гьев жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав Бет1ергьан вук1инги ч1ч1езабулеб буго. Аварагзаби рит1и, ахират бук1ин, х1исаб-мизан, алжан-жужах1 бук1инги баян гьабулеб буго.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабулел далилал рачун зобал-ракьал, г1орал, муг1рул, ралъадазул бицун буго. Зодисан рещт1унеб ц1адалъул, ракьалдасан бижулеб хур-хералъул бицун буго. Зодир хьвадулел ц1вабзазул, ралъдада хьвадулел гумузул бицун буго: гьел киналго далилалги руго инсанасул х1авасаздалъун (жо лъалел лугби: бер, г1ин ва цогидалги) жал лъалел ва жидеда пикру гьабун гьезул Бет1ергьан вук1иналда т1орит1ел гьабулел.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда вах1ю рещт1ине байбихьараб мехалъ маккаялъул мушриказ гьев махсароде гьавиялъул бицен гьабун буго. Къиямасеб къоялде инкар кквеялъул, г1азаб хех бачун вач1а абун аварагасда т1ад релъанхъиялъулги бицун буго. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул к1удиял ва г1емерал ниг1матазда инкар ккурал г1адамазул ахир кин кколеб бицун, гьедин инкар кколел чаг1азе х1инкъи кьолеб буго. Сураталъул ахиралдаги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда амру гьабулеб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде халкъ ах1е абун берцинаб хабаралдалъун ва х1икматалдалъун: г1елмиял далилал рачун ва мисалал рачун.

Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ халкъ ах1улаго щвараб къварилъиялде сабру гьабеян ва г1адамаздаса т1аса лъугьун, гьезда гурх1ел гьабеян амру гьабулеб буго хирияв аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ. Сураталда ц1ар тун буго «Наялъул сурат» абун, гьаб сураталда жаниб гьеб г1ажаибаб рух1ч1аголъиялъул бицен гьабулеб бук1иналъ. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1алк1олъиялда, гьесул г1елму-къудраталда т1орит1ел гьабулел г1емерал х1икматал руго гьеб гьит1инаб наялъул г1амалалде балагьарав чиясе.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

أَتَىٰٓ أَمۡرُ ٱللَّهِ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوهُۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝١

1. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру бач1ана ва нужеца гьеб хех бач1ин т1алаб гьабуге!
Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Т1адег1анав Аллагьас «Къиямасеб къо г1агарлъана» - абураб аят рещт1инабураб мехалъ, капурзабаца цояз цояздехун абуна: «Гьав Мух1аммадица абулеб буго къиямасеб къо г1агарлъун бугин абун, нилъеца нилъер х1алт1и-пиша тун лъик1 щибдай гьес бицараб хабаралъул х1асил лъугьина абун».
Дагьаб замана араб мехалъ гьел капурзабаца абуна: «Я Мух1аммад! Гьаб дуца къот1и гьабураб, нижее жиндалъун х1инкъи кьураб жо нижеда бач1унеб гьеч1о гурищ?» - абун. Цинги Т1адег1анав Аллагьас гьаб аят рещт1ине гьабуна: «Аллагьасул амру бач1ана» - ян абиялъул маг1на буго жиб бач1ин х1акъаб жо гьеб бук1иналъ бач1ана абуна, ай гьеб къиямасеб къо бач1ине бук1ин ва Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал г1адамазе гьениб г1азаб гьабизе бук1ин х1акъаб жо буго.
Нужеца гьеб хех бач1ин т1алаб гьабич1ого Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъезе хехлъи гьабе ва лъик1аб г1амал гьабиялдеги г1едег1е. **Гьев Аллагь жив Вац1ц1адав ва Т1адег1анав вуго мушриказ жиндехун ширк гьабулел алагьзабаздаса.** Ва гьесие гьарулел жиндир заталда рекъоларел сипатаздасаги.

يُنَزِّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ مِنۡ أَمۡرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦٓ أَنۡ أَنذِرُوٓاْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱتَّقُونِ ۝٢

2. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ малаикзаби рещт1инарула жиндир вах1юялдалъун лагъзадеридаса авараглъиялъе т1аса вищарав чиясда. Гьев аварагасда амруги гьабула дуца куфру-ширкалъул агьлуялъе х1инкъи кье абун жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав Бет1ергьан цох1о Аллагь гурони гьеч1ин, нуж х1инкъа гьев Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъизе, гьесул ццим бахъин ва г1азаб нужеде щвеч1ого бук1ине»-абун.

خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۚ تَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝٣

3. Т1адег1анав Аллагьас зобал-ракьал рижана х1акъаб жоялдалъун.
Жиндир х1икматалдалъун, жинда жаниб маслих1ат бук1ун ва х1акъаб жо гьабулевлъун вук1ун бижана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб махлукъат, ай г1ададада гьеч1еб. **Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вац1ц1адав ва т1адег1анав вуго жиндехун**

г1ахьаллъи гьабулеб щибго жо бук1иналдаса. Мушриказ жиндие лагълъи гьабулелл хъанчал ва алагьзаби бат1улал жал руго, гьезие лагълъи гьабулел мушрикалги ах1макъал г1адамал руго.

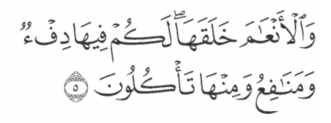
4. Т1адег1анав Аллагьас инсан вижана манидал къат1раялдаса. Гьедин бугониги гьев инсан дида данде къацандулев вуго.

خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٤﴾

Дидехун г1амал к1одолъи гьабун, дида мут1иг1лъич1ого дир ниг1матазда инкар ккун хьвадулев вуго. Дица гьев вижун вуго дие г1ибадат гьабизе абун, гьес г1ибадат гьабулеб буго хъанчазе.

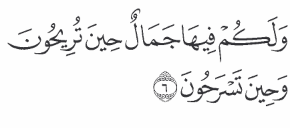
Гьев инсанас пикру кин гьабулареб жив сундаса вижарав, жив вижарасда хун хадуб т1аде вахъине гьавизе к1олеблъиялдаги кин гьев кант1уларев?. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъарасе дунялалдаго г1азаб гьабизе к1олеблъиги, ахираталда г1азаб гьаби х1акъаб бук1нги щай инсанасда лъалареб? Т1адег1анав Аллагьас алжанги жужах1ги бижун буго ва гьеб к1иялъего агьлуги бижун буго, гьеб к1иго рукъ гуреб цоги рукъ ахираталдаги гьеч1о Инсанасда кин бич1улареб гьаб амру ва гьесда кин к1олеб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъизе!

5. Гьединго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее х1айваналги рижана.



Варанаби, г1ачи, г1иял ва цогидаб рух1ч1аголъи бижана, инсанас жиб рокъоб хьихьулеб. **Гьеб боц1удаса нужее буго нуж квачалдаса ц1унулеб жо.** Квасул, х1улидал босен-рет1ел гьабула, ц1аказул чадрал гьарула. **Цогиги г1емер мунпаг1атал руго нужее гьеб боц1удаса.** Нуж т1ад рек1уна, нужер къайи баччуна. **Гьан, рахь, нах, х1ан ва цогидабги кваналеб жоги буго нужее гьел х1айваназдаса.**

6. Гьеб боц1и радал рокъосан къват1иб унеб мехалъ ва къаси рокъоб бач1унеб мехалъ нужее гьезда балагьун рек1елгъей буго ва бер боххиги буго.



Боц1иги лъимал-хъизанги дунялалъул берцинлъи бугелъул, гьелда рек1елгъей гьабиги дунялалъул ч1аголъиялдаса бугеб жо буго. Гьелда рек1елгъей гьеч1ев чиясул боц1и-мал бук1ин надираб жо буго.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ т1овит1арав ва гьес жинда г1агар гьавурав чи вук1уна гьеб боц1и-мал, хъизан-лъимал бугониги гьелда рек1елгъей гьеч1ев, гьеб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ризилъиялъул нухда х1алт1изаби гуреб цоги гьелдаса мурад гьеч1ев. Гьединав чиясе киг1ан г1емер бечелъи бугониги гьеб

ахираталда хазиналъун батулеб бук1уна. Гьединал рук1ана хириял асх1абзаби Абубакр, Г1усман ва цогидалги: жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло кинабго бечелъи кьурал, гъазават гьабизе боял г1уц1арал.

وَتَحۡمِلُ أَثۡقَالَكُمۡ إِلَىٰ بَلَدٖ لَّمۡ تَكُونُواْ بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ ٱلۡأَنفُسِۚ إِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ۝٧

7. Гьел х1айваназ нужер къайиматах1 боччула рик1к1адал ракьазде. Гьел рук1ич1елани нуж гьенире ине рук1инч1о ва нужеда гьеб къайи баччизе к1везе бук1ич1о, ц1акъ г1емер къварилъи бихьун гурони. Х1акълъунго нужер Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жив ц1акъ гурх1улев вуго ва нужее лъик1лъи бокьулев вуго.

وَٱلۡخَيۡلَ وَٱلۡبِغَالَ وَٱلۡحَمِيرَ لِتَرۡكَبُوهَا وَزِينَةٗۚ وَيَخۡلُقُ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ۝٨

8. Гьединго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хьунулги рижана: чуял, г1орц1енал, х1амул. Нуж жидеда т1ад рек1ине ва нужее берцинлъиялъе рук1ине.

Чуял ц1акъ берцинал, ч1ух1арал жал рук1уна. Гьел жиделъ баракат бугел х1айваналги руго ва жидеда т1ад рек1ун гъазават гьабизе лебалал ва мустах1икъал руго. **Т1адег1анав Аллагьас нужеда жиб лъалареб цогиги г1емер бат1и бат1ияб жо бижула.** Щибаб заманаялъ, щибаб бак1алда инсанасул х1ажат бихьун бат1и бат1ияб жо бижула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ.

Гьев Аллагьас бижараб буго инсан ургъун гьабураб гамаги, машинаги, самалётги, поездалги ва цогидаб кинабго жинда т1ад рек1ун ва къайи т1ад лъун жиндаса мунпаг1ат босулеб техника. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьураб г1акълоялдалъун гурони инсанас щибго жо гьабуларо: гьев инсанги, гьес гьабураб кинабго жоги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъат буго. Гьаб масъала ц1акъ бит1ун бич1изе ккола ва гьениб кинабг1аги щаклъи ккезеги бегьуларо.

Гьаб хирияб Къуръан рещт1инабулеб мехалъ бук1араб х1алалда рекъараб мац1 бук1уна Къуръаналъ бицунебги. Доб заманаялъул г1адамазул х1ал бицана Бет1ергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ва гьеб заманаялъго жинца ишараги гьабуна гьеб нужеда бихьулеб, лъалеб гуребги инсанасе манпаг1аталъе цоги бат1и-бат1ияб жо бижизе бук1иналда. Къуръан муг1жизат бук1иналда т1орит1ел гьабулеб х1ужа-далилалдаса цо мисал буго гьаб.

Гьединабго х1ужа буго Т1адег1анав Аллагьасул раг1и: «Гьал зобал ракьал инсанасе квегьана»-абураб. Г1акъло бугев чиясе цох1о гьаб аят г1ола киг1ан к1удияб г1елмияб цебет1ей, ц1ияб жо ургъи ва рагьи

лъугьаниги, гьеб жо Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зобал ракьал инсанасе квегъун рук1иналъул г1аламат бук1иналда т1орит1ел гьабизе ва гьелдалъун жиндир иман жегиги камиллъизе. Гьединабго аят буго: «Нужер гьунар батани нуж зобал ракьазул г1орхъаби тун къват1ире рахъа»-абураб. Сурату Ррах1ман(33). Гьел г1орхъаби рахун къват1ире нуж унаро абун жинцаго инсанасда лъазеги гьабулеб буго.

Гьаб ц1акъ к1удияб муг1жизат бук1ин бич1улеб буго хасго гьаб «космосалъул век» абун ц1ар лъураб заманаялъ. Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам гьереси гьабизе к1олеб бук1араб ани ц1акъ г1едег1ун гьереси гьабилаан капурзабаца гьеб. Амма гьел капурзаби мук1урлъун руго зобал ракьазул (вселенное) г1орхъи кодоб щоларо абун. Жиндир г1орхъи кодоб щолареб жоялдаса инсан къват1ив кин вахъулев! Г1акъло заг1ипал, жидер бер щолеб бак1алдацин г1елму щоларел г1адамаз инсан космосалда воржанин, моц1алда т1ад ваханин абураб раг1и буго гьелдалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ г1ажиз гьавизе, гьесул къуват-къудрат дагь гьабизе бокьун абулеб раг1и. Купру-ширкалъул агьлуялъ гьеб раг1иялдалъун жидерго ах1макълъи г1акъиллъилъун бихьизабизе далил бачуна.

Инсан космосалда ин т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жагьилал г1арабиязда къуръан рещт1инабулеб заманалъго бицун буго «зобал ракьал инсанасе квергъун руго» абураб раг1иялдалъун. Ва амма дол г1адамал жагьилал рук1аниги, жакъа г1адаб г1елму-лъай цебе т1ураб заманаялъ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул къудраталда инкар ккурал г1адамазул г1адалъ бараб бак1аб зар г1адаб раг1и буго «нуж зобал ракьазул г1орхъаби рахун къ1ват1ире унаро» абураб раг1и.

Субх1аналагь! Аллагь جَلَّجَلَالُهُ Вац1адав ва Т1адег1анав вуго гьел инкар чаг1азул рак1алда кколел сипатаздаса. Жиндир инсаният дунялалда бугебг1ан заманаялъ гьел г1ажиз гьарулеб муг1жизатлъун бугеб гьаб Къуръан жинца рещт1инабурав Г1алим ва Х1аким вуго Т1адег1анав Аллагь.



9. Т1адег1анав Аллагьасда буго жинца аварагзаби рит1ун, т1ахьал рещт1инарун, лагъзадерида бит1араб нух ва х1акъаб дин баян гьаби, гьеб диналдалъун дов муъминав лагъ абадиял ниг1матазда щолеб. **Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухаздаса буго х1акъаб жоялдаса гьет1арал ва хъущт1арал ягьудиял ва насраниял жиндаса хьвадулеб нухги.**

Х1акъаб жо жидеда лъазего лъаларел мажусиял хьвадулеб нухги. Мажусиял руго бакъалъе, ц1аялъе ва цоги щиб бугониги жоялъе лагълъи гьабулел г1адамал: Индиялда г1акаялъе лагълъи гьаби г1адаб, будда абураб жоялъе лагълъи гьаби г1адабги. **Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **бокьарабани жинца нуж киналго т1орит1изе рук1ана х1акъаб диналда ва бит1араб нухда.** Киниги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ инсан тун вуго жинцаго нух ва дин т1аса бищизе ихтияр бугевлъун. Жиндир г1амалалда рекъараб жазаъ ахираталда гьесие гьабизе къот1иги гьабун буго.

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾

10. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **вуго** жиндие лагълъи гьабизе х1акъав нужер Бет1ергьан, **жинца зобалаздасан ц1ад рещт1инабулев. Гьеб ц1адалдаса къеч хьвазабизе ва бух1и-баг1ари т1аса ине гьабизе лъин буго, гьелдалъун буго нужеца боц1и хьихьизе ва кьара гьабизе гъвет1, хер бижулеб.**

يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلنَّخِيلَ وَٱلْأَعْنَٰبَ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾

11. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужеца мунпаг1ат босизе гьеб ц1адалдалъун бижизабула хуриб хьалеб жо: ролъ, ц1оросоролъ ва цогидабги. Зайтуналъул чамастакил, ц1олбол ва цогидал пихъазул ахалги рижизарула. Х1акълъунго гьаб цебехун бицараб жоялъулъ х1ужа ва далил буго жидеца пикру гьабулел г1адамазе, гьезул Бет1ергьан Аллагь вук1иналда т1орит1ел гьабулел.**

Гьев цогояв вук1ин, кинабго жо жиндаса бугев ва жинда х1ажатав вук1иналдаги т1орит1ел гьабулел.

وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾

12. Т1адег1анав Аллагьас нужее квегъаралльун, нужеца жидедаса мунпаг1ат босулелльун гьарун руго сордоги къоги, бакъги моц1ги. Зодор ругел ц1вабиги квегъарал руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **амруялдалъун.**

Даимго жидер нухазда хьвадулел руго ва инсанасе бец1аб сардилъ ракъдада ва ралъдада нух лъазе, къибла лъазе сабаблъунги руго. **Х1акълъунго гьаб зобал-ракьал, бакъ-моц1, сордо-къо квегъун бук1иналъулъги Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **цо вук1иналда т1орит1ел гьабулел г1аламатал руго жидер г1акъло**

бугел г1адамазе.

وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي ٱلْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥٓ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾

13. Гьаб ракьалда т1ад Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **бижанщинаб жоялъулъги: жиндир кьер -мохъ бат1ияб,** сипат сурат бат1ияб, жинс, т1аг1ам бат1ияб, х1айванал ругониги, гъвет1 хер бугониги, маг1даниял жал ругониги. **Х1акълъунго гьеб киналъулъгоги г1аламатал руго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо вук1иналда, гьев жиндир къуват-гуч, г1елму-лъай бергьарав вук1иналда, жидеца пикру гьабун, г1акъло х1алт1изабун, ваг1за насих1ат босулел г1адамазе.**
Т1адег1анав Аллагьас гьаб лъабго аятазда жаниб жиндир махлукъаталъул к1удиял г1аламатал рицана, инсан кант1изе бокьун гьел рехсарал махлукъатал: зоб, ракь, бакъ, моц1, гъвет1, хер щибго жого гьеч1ого, жал рижулев чиго гьеч1ого рижарал гьеч1олъиялда. Рижун хадубги гьезул тадбир гьабулев, гьел хьвадизарулев гьезул Бет1ергьан вук1иналдаги кант1изе. Гьелдаги хадуб т1адег1анав Аллагьас т1оцебесеб аяталъул ахиралда абуна: гьеб махлукъаталъулъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда т1орит1ел гьабулеб г1аламат бугин жидеца пикру гьабулел г1адамезе-абун. К1иабилеб аяталъул ахиралда абуна: жидер г1акъло бугел, жидеда жо бич1улел г1адамазе абун. Лъабабилеб аяталъул ахиралда абуна жидеца ваг1за босулел г1адамазе абун.
Гьаб тартибалда гьаб лъабго жо: «Пикру гьаби, г1акъло бук1ин, ваг1за боси», рехсеялъулъ Бет1ергьанасул каламалъул пасих1лъи ва г1акъиллъи загьирлъулеб буго. Инсанасда цо щиб бугониги жо бихьараб мехалъ, яги раг1араб мехалъ гьев чиясе рекъараб бук1уна гьелъул пикру гьабизе: гьаб жо щиб жо кколеб, гьалдаса мурад щиб, гьаб заралиябищ яги хайир бугебищ абун. Гьедин жинца пикру гьабуларев чи х1айваналдаса г1емер рик1к1ад щун вук1унаро жиндир даража- макъамалъулъ.
Пикру гьабун хадубги чара гьеч1еб жо бук1уна гьеб жиндилъ пикру гьабураб жо жинда бит1ун лъазе ва бит1ун бич1ч1изе. Гьединаб бит1араб г1акълу-бич1ч1и гьеч1ев чи киг1анго г1акъилавлъун жив вугониги ах1макъав чи вуго: масала, г1езег1анго г1елму-лъай бугел г1адамал руго жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеч1ел, жал ахираталда божуларел. Гьел г1адамазул г1елму ах1макълъи буго. Жинца цо жоялъулъ пикруги гьабун, гьениб бит1араб г1елму-г1акълоги х1алт1изабун, гьеб жо бит1ун бич1ч1ун ва лъан хадуб, гьелъул ваг1за-насих1ат лъугьунеб гьеч1они, гьеб жинда лъараб жоялда г1амалги гьабулеб гьеч1они, гьав чиясул кинабго г1елмуги, г1амалги г1адада

хвараб буго. Гъасда абула дунял ахираталда ч1ового хут1арав чи абун. Инсанасда т1адаб жо буго жинца пикру гъабун х1акъаб жо лъазабизе ва гьеб жинда лъараб жоялда г1амалги гьабизе.

وَهُوَ ٱلَّذِى سَخَّرَ ٱلْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا۟ مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا۟ مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى ٱلْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

14. Гьев Бет1ергьан Аллагь вуго нуж рижарав, нуж хьихьулев ва нужеца г1ибадат гьабизе х1акъав, **жинца нужее ралъадал квегъарав, гьениса нужеца г1ат1гояб гьан кваназе,** ччуг1а ва цогидаб ралъдал х1айваналъул гьан кваназе. **Гьениса къимат бугел ганч1ал:** маржанал, жавгьарал, луълуал **рахъизе ва гьел нужее берцинлъилъун рук1ине:** курхьин, к1илик1 ва маххал гьаризе. **Гьеб ралъад хъвалхьун хьвадулел муг1рул г1адал ч1ах1иял гумиги рихьула нужеда.** Жидеца г1адамал раччулел, къайи-матах1 баччулел, ралъдалъан ччуг1а бахъулел. **Гьал ралъадал Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее квегъун руго нужеца гьелдалъун маг1ишат гьабизе квербакъи гьабизе ва Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **ризкъиги т1алаб гьабизе. Гьеб кинабго жо Аллагьасул рахъалъан бугеб ниг1мат бук1ин лъан гьесие щукруги гьабизе.** Ва амма щукру гьабулел дагь руго, ниг1матаздаса лазат-кеп босулел, жидер Халикъ ва Разикъ к1очарал г1емер руго.

وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَـٰرًا وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾

15. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **гьаб ракьул гьумералда т1ад муг1рулги гьаруна нужгун цадахъ ракь ч1ч1ун бук1ине, гьелъул гьет1и ва хьваг1и гьеч1ого бук1ине. Ва г1орал, нухалги гьаруна ракьалда т1ад, нуж нужее х1ажатаб бак1алде ине ва нужер мурад т1убазе.**

Жинда Аллагь разилъаяв Саг1идица Къайс ибну Г1убадатидаса хабар бицана:

«Т1адег1анав Аллагьас ракь бижараб мехалъ гьеб хьвадулеб, багъарулеб бук1ана. Цинги малаикзабаца абуна гьаб жо гьеч1о жинда т1ад щивго чи ч1олеб ва жинда т1ад г1умру гьабулеб абун. Цингисалалъ жидеда ракь бихьидал гьелда т1ад муг1рул рихьана»-абун.

Абусаг1идица абуна: гьаб раг1иялъул маг1на буго Бет1ергьан Аллагьас зобал-ракьал рижулеб мехалъ ракь бижана гьаваялде рехараб торг1о (шар) г1адин гургинаб ва т1адагьаб. Т1адагьаб жо багъарулеб, гьет1арулеб бук1унелъул муг1рул, щобал, г1орал ралъадал гьарун, гьеб ракь гьабуна жинца цо бак1 кколеблъун ва жиб гьет1арулареблъун абун. Гьелдаса мурад гьеч1о ракьалъе багъариго гьеч1о абураб. Ракь

багъарула жиндир хасаб ва даимаб тартибалда. Жиндир х1осида (ось) сверун бахъула ракьалъ сверел сордо-къоялда жаниб цо нухалъ ва бакъалда сверунги бахъула свери лъаг1алида жаниб цо нухалъ.

16. Нужее цогиги г1аламатал гьаруна ракьалда т1ад, нуж рик1к1адаб сапаралъ инеги гьениса т1адруссун рукъоре рач1инеги. Сардилъ сапаралда ругел г1адамал зодир ругел ц1вабзаздалъун жидер нухда рит1ун кколел руго. وَعَلَٰمَٰتٍۚ وَبِٱلنَّجۡمِ هُمۡ يَهۡتَدُونَ ١٦

17. Нужеца пикруго гьабуларищ, я гьал г1адамал: жинца кинабго махлукъат бижарав ва жиндие бокьараб жо бижизе к1олев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **релъълъунищ рук1унел г1адамазул квераз ганч1ил, ц1улал я цоги жоялъул гьарурал алагьзаби?** أَفَمَن يَخۡلُقُ كَمَن لَّا يَخۡلُقُۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ١٧

Рук1унаро гьел Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ релъълъун ва гьел алагьзабилъун ккvезеги бегьуларо. **Гьаб ишалъул пикру кин гьабулареб мушриказ ва жидее гьалъул ваг1заги щай лъугьулареб?**.

18. Гьединго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къудраталде т1орит1ел гьабулеб далил буго нужее: **нуж Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ниг1матал рик1к1ине, гьезие г1орхъи ч1вазе абун лъугьани, гьеб жо нужедаса бажаруларо.** وَإِن تَعُدُّواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحۡصُوهَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ ١٨

Инсанас рик1к1унел, яги гьесул г1акълу-тадбир хадур гъолел гьеч1о Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матал. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вуго жинца тавбу гьабуразул мунагьал чурулев, гьезул иманги къабул гьабулев, муъминзабазда дунялалдаги ахираталдаги жив гурх1улев.**

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нилъее ругел ниг1матазул бищунго к1удияб гьаб к1иго ниг1мат буго: Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурх1улев вук1ин, тавбу къабул гьабун мунагьал чурулев вук1инги. Гьезда цебе бугеб к1удияб ниг1мат буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъ иманалда ва исламалда т1орит1и. Аллагьас гьал ниг1матал нилъедаса т1аса росугеги ва гьал ниг1матазда щукру гьабиги ризкъилъун гьабеги.

Х1асанул Басрияс абуна: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъее кьураб щибаб лага к1удияб ниг1мат буго. Инсанас гьеб Аллагьасул ниг1мат Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъиялъе сабаблъун гьабулеб буго. Я нижер Аллагь! Дуца ниж гьаруге дур ниг1матаздалъун дуде г1асилъулездаса. Мун рехсолеб мац1 кье, Аллагь, нижее ва дуе х1елулеб рак1ги кье. Мун разилъулеб жоялъулъ гурони х1алт1изаруларел цогидал лугбиги кье, Аллагь, нижее. Ниж дуде г1ассилъиялдаса рик1к1ад гьаре ва дур ц1об-

рах1маталдалъун дур ниг1матазул алжаналдеги лъугьине гьаре-абун.

وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ١٩

19. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъалев вуго нужеца балъго гьабулеб жоги, т1атун, загьирго гьабулеб жоги.

Нужер рек1елъ бугеб иман лъала Аллагьасда, иман гьеч1ел, загьиралда иман бугеллъун хьвадулел мунапикъзабиги лъала. Г1адамазда бихьулеб бак1алда нужеца гьабулеб г1амал лъала, нужго ругеб бак1алда нужеца гьабулеб г1амалги лъала. Гьеб кинабго г1амалалде данде Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее жазаъ гьабизе буго.

وَٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخۡلُقُونَ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ ٢٠

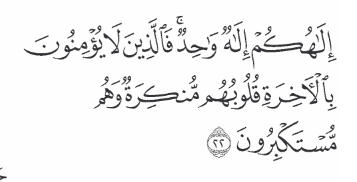
20. Мушрикаца Аллагьги جَلَّ جَلَالُهُ живго тун жидее лагълъи гьабулел хъанчал ва алагьзаби руго жидеда щибго лъик1лъи-квешлъи гьабизе к1оларел, жидеца жо бижуларел, г1адамазул квераз гьарурал ясик1аби.

أَمۡوَٰتٌ غَيۡرُ أَحۡيَآءٖۖ وَمَا يَشۡعُرُونَ أَيَّانَ يُبۡعَثُونَ ٢١

21. Хварал жал руго гьел, жиделъ рух1 гьеч1ел, г1акълуги гьеч1ел, бихьи, раг1инги гьеч1ел.

Гьединал хъанчазда я хайир, я зарал гьабизе к1оларо. **Гьел хъанчазда лъаларо кидал къиямасеб къо бач1унебги ва кидал т1аде рахъинарулебги.** Гьадинал рух1 гьеч1ел, г1акълу гьеч1ел, гьец1о-ц1улалъул гьарурал ясик1абазе лагълъи гьабизе бегьилищ г1акълу-лъайги бугел, бер-г1инги бугел г1адамаз?

Гьал ах1макъал г1адамал кант1изе бокьун т1адег1анав Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абулеб буго:



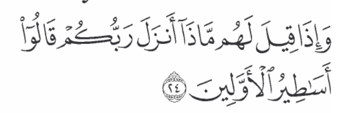
22. Нуж кинацаго жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав Аллагь цох1о Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурони гьеч1о.

Гьесие г1ахьалчиги гьеч1о, гьесда ващадавги гьеч1о. **Жидеца** Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ва **ахираталде иман лъоларел г1адамал,-гьезул рак1ал руго х1акъаб жоялде инкар ккурал ва гьел ч1ух1унги руго жидеда динул ислам х1акъаб дин бук1ин лъаниги гьеб къабул гьабизе ва гьелда нахърилълъине.**

لَا جَرَمَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعۡلِنُونَۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡتَكۡبِرِينَ ٢٣

23. Щибго щаклъи гьеч1еб жо буго х1акълъунго т1адег1анав Аллагь жинда балъгоябги загьирабги жо лъалев вук1ин, ва гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ ц1акъ рокьуларо х1акъаб жо къабул гьабизе ч1ух1арал г1адамал.

Аллагь ﷻ цо гьавизе, Мух1аммад ﷺ рит1ухъ гьавизе, Къуръаналда иман лъун гьелда нахърилълъине ч1ух1арал г1адамазе Аллагьасул ﷻ ццим бахъин ва г1азаб бук1ине буго.



24. Гьал инкарчаг1азда ва мушриказда гьикъараб мехалъ щиб жоха рещт1инабун бугеб нужер Бет1ергьанас Мух1аммадида абун, жидеца абулеб буго: гьеб жо Аллагьасул ﷻ калам гьеч1о, гьел руго ццересел умматазул бицунел гьересиял къиссаби абун.

Г1алимзабаца абуна: Маккаялъул мушрикал жидедаго гьоркьоб къот1иги гьабун Маккаялде рач1унел нухал ккун ч1олел рук1ана ва гьез Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ине къасд гьабурал чаг1и нахъч1валел рук1ана. Х1еж гьабизе рач1унел г1адамаца гьикъараб мехалъ: «Щив чи вугев гьев Мух1аммад ва щиб жо бугеб гьесда рещт1инабун?»-абун, гьез абулеб бук1ана: «Гьес гьереси бицунеб буго, гьел цересел г1адамазго рицунел рук1арал маргьаби руго»-абун.

لِيَحۡمِلُوٓاْ أَوۡزَارَهُمۡ كَامِلَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَمِنۡ أَوۡزَارِ ٱلَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيۡرِ عِلۡمٍۗ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ٢٥

25. Жидеца гьеб бугьтан лъуна, къиямасеб къоялъ жидер мунагьазул гьирал раччун рук1ине, щибго жо т1аса нукъсан гьабич1ого ва жидеца къосинарурал г1адамазул мунагьазул гьиралги раччизе. Гьез гьел къосинарун ругелъул щибго г1илла-х1ужаги гьеч1ого.

Мун кант1е, я гьав инсан! Ц1акъ квешаб гьир буго гьел г1адамаца баччизе бугеб! Цо чияс лъик1аб нух малъараб мехалъ, гьеб нухалъ хьвадарал г1адамазул кири гьев чиясеги бач1уна. Цо чияс квешаб нух лъураб мехалъ, гьеб нухалъ хьвадун квешлъи гьабуразул мунагьги гьесие бач1уна. Гьеб маг1на буго аяталъулги.

قَدۡ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ فَأَتَى ٱللَّهُ بُنۡيَٰنَهُم مِّنَ ٱلۡقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيۡهِمُ ٱلسَّقۡفُ مِن فَوۡقِهِمۡ وَأَتَىٰهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ٢٦

26. Гьаб дур къавмалда церехун рук1арал къавмазги макру гьабуна, Мух1аммад ﷺ, жидехъе рит1арал аварагзабазе. Аллагьас ﷻ гьел къавмазул минаби кьуч1дасанго рахъана ва жидеда т1ад т1охалги ртизарун гьалаг гьаруна. Гьезухъе Аллагьасул ﷻ г1азабги бач1ана жидеда рак1алдаго бук1инч1еб рахъалдаса.

Гьаб аяталъ бицунеб буго Аллагьасул ﷻ диналъул нухда ч1арал,

аварагзабазе макру ургъулел, муъминзабазе къварилъи гъабулел г1адамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1акъ гьалаг гьаризе рук1иналъул ва Аллагьасул макру ва г1азаб гьезда гьукъизе ва нахъч1вазе к1олареб бук1иналъул.

ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَـٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾

27. Къиямасеб къоялъги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел г1адамал ц1акъ г1одорег1ан гьарула ва гьезда абула: «Кире арал нужер алагьазби, гьел к1одо гьарун нужеца аварагзабазда даг1ба балел рук1арал ва нужеца гьезие лагълъи гьабурал?» - абун. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде халкъ ах1улеллъун рук1арал г1алимзабаца ва имамзабаца абула: «Унго-унгояб г1азаб, г1одорег1анлъи ва инжилъи жакъа капурзабазе бугоха» - абун.

Г1алимзабаца гьеб раг1и абула гьел капураб къавмалъул рак1 къварид гьабизе ва гьезул х1ал квеш гьабизе. Дунялалъул рукъор ругеб мехалъ гьел г1алимзабазухъ г1енеккун рук1инч1елъул, гьезул ваг1за-насих1ат босич1ого гьезда т1ад релъанхъун рук1индал.

ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍۭ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾

28. Малаикзабаца капурал г1адамазул рух1ал рахъулеб мехалъ, гьел кутакалда мут1иг1лъун ва х1елун рук1уна, дунялалда бук1араб ч1ух1а-къулиги к1очон бук1уна. Жидеца гьереси бицинеги байбихьула: **«Нижеца щибго квешлъи гьабич1о, нижеца ширк гьабич1о»-абун.** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел гьереси гьарун гьездехун абула: **«Нужеца абухъе гьеч1о нуж руго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъун рук1арал, гьанже нужеца гьересиги бицунеб буго»-абун. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго нужеца гьабулеб бук1араб г1амал**.

فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾

29. «Гьанже нуж лъугьа жужах1алъул рагьабахъан жанир, нуж даимго гьенир жанир рук1ине руго. Ц1акъ квешаб бак1 бугоха гьаб жужах1 Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ иман лъезе ч1ух1ун хьвадараб халкъалъе» – абун.

۞ وَقِيلَ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾

30. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдаса х1инкъун, гьев разилъи т1алаб гьабун хьвадулел муъминзабазда гьикъараб мехалъ: «Щиб жо рещт1инабураб т1адег1анав Аллагьас жиндир

аварагасда» - абун, гьез абула: «Лъик1аб жо рещт1инабуна» - абун. Г1алимзабаца абуна: х1еж гьабизе рач1унел г1адамаз аварагасдаса ва гьесда рещт1араб жоялдаса гьикъараб мехалъ мушриказ абулеб бук1ана: «Гьев гьереси чи вуго, гьес сих1ру гьабулеб буго, гьес маргьу бицунеб буго» - абун. Муъминзабазда гьеб жо гьикъараб мехалъ гьез абулеб бук1ана: «Гьев авараг вуго ﷺ, гьес бицунеб жоги бит1араб буго, гьесда рещт1инабураб жоги Къуръан буго, жинца х1акъаб диналде т1орит1улеб» - абун.

Гьал муъминзабазе бугеб жазаъ бицун т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **Дунялалъул рукъоб лъик1аб г1амал гьабурал г1адамазе гьанибго лъик1аб жазаъ гьабизе буго. Ва амма ахираталда гьезие бугеб жазаъ ц1акъго к1удияб ва лъик1аб буго.** Гьаб дунял паналъулеб, т1аса унеб жо бугелъул, ахират т1аса унареб, абадияб рукъ бугелъул. **Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъарал г1адамал ахираталда жанир ч1олеб рукъ ц1акъ лъик1аб рукъ бугоха.**

جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ لَهُمۡ فِيهَا مَا يَشَآءُونَۚ كَذَٰلِكَ يَجۡزِي ٱللَّهُ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾

31. Даимго жидеда жанир рук1унел алжанал руго гьел. Гьенир муъминзаби лъугьуна. Гьезул рагъабазда гъоркьан ва ахазда жанисан г1оралги чвахулел рук1уна. Гьезие щиб жо бокьаниги бук1уна Алжаназда жаниб, щибго г1акъуба бихьич1ого гьезул рак1алде ккараб жо жидеда аск1об лъун батула. **Гьадинаб лъик1аб жазаъ гьабула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ, дунялалъул рукъор ругеб мехалъ ахират бук1иналда иман лъун, гьенир Аллагьасда ццере ч1ч1езе рук1ин лъан, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ г1азабалдаса х1инкъун лъик1аб г1амал гьабун жал хьвадарал г1адамазе.**

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ парз т1убарал, аварагасул суннатги ккурал, амру-нагьюги гьабулел рук1арал г1адамазе.

ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمُ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٣٢﴾

32. Гьел муъминзабазул рух1алги росула малаикзабаца ц1акъ х1еренго ва тамахго. Гьездехун малаикзабаца абула: «Нужеде салам буго, нуж лъугьа гьал алжаназда жанире. Дунялалда нужеца гьабураб лъик1аб г1амалалъе жазаълъун буго нужее гьаб алжан» - абун.

هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأۡتِيَهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَوۡ يَأۡتِيَ أَمۡرُ رَبِّكَۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿٣٣﴾

33. Гьал инкарчаг1и ва мушрикал балагьун ругеб жо гьеч1о жидер рух1 босизе малаикзаби рач1ин гуреб, яги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру бач1ун жидее г1азаб гьаби гуреб.

Гьаб к1иго жоялъул цояб щвезе буго гьазда.

Г1азаб т1аде щвелалде цебе рух1 босаразе ахираталда г1азаб бук1ина. Дунялалда г1азаб т1аде щваразеги ахираталда г1азаб бук1ина.

Гьаз пикруго гьабуларищ жидеда церехун рук1арал умматазул мушриказе ккараб жоялъул. **Гьезда цере рук1арал г1асиял г1адамазги гьаз гьабулеб г1адаб г1амал гьабун бук1ана.** Гьезда г1азаб решт1инабуна, гьаздаги рещт1инабизе бегьила гьеб г1азаб. **Гьел жал гьалаг гьарурал г1адамазе Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **щибго зулму гьабич1о. Кинниги гьез жидецаго жидер напсазе зулму гьабуна.** куфру-ширкалдалъун ва г1асилъи-пасалъи гьабиялдалъун.

فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾

34. Гьезде щвана жидеца гьабураб квешаб г1амалалда рекъараб жазаъ ва гьезие х1акълъана дунялалда ругеб мехалъ жидеца махсароде гьабулеб бук1араб жо.

Жужах1алде жанир лъугьинарун квешаб г1азаб ч1амизабуна гьезда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин махсароде гьабиялъе жазаълъун.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٥﴾

35. Жидеца ширк гьабун хьвадарал г1адамаз абула: «Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **бокьун бук1арабани** нижеца ширк гьабич1ого бук1ине, нижеца ширк гьабизе бук1инч1о. **Нижецаги нижер умумузги Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **гурони цоги щибго жоялъе лагълъи гьабизе бук1инч1о. Ва нижеца щибго жо х1арамги гьабизе бук1инч1о Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **х1арам гьабич1еб»–абун. Гьадин абуна гьезда цере рук1арал умматазул мушриказги:**
жидер аварагзаби махсароде гьаруна, нижеца гьабулеб жо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бокьун ва лъан гьабулеб бугин, гьесул амру бук1инч1ебани нижеца гьеб гьабилароан абун.

Дир **аварагзабазда т1адаб жо гьеч1о жидехъе кьураб рисалат умматалъухъе щвезаби гурони.** Гьел г1адамал иманалда т1орит1и, яги къосинари Аллагьасул иш буго. Гьесда лъала лъица щиб т1аса бищун бугеб ва кин гьел хьвадизе ругеблъиги.

Гьаб буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул рак1 парахат гьабун абураб раг1и. Гьалъул маг1наги буго: Дуца умматалъухъе рисалат щвезабе: гьез иман лъеч1о абун дуе щибго к1ал гьикъи

бук1ине гьеч1о.

وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ فَمِنۡهُم مَّنۡ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنۡهُم مَّنۡ حَقَّتۡ عَلَيۡهِ ٱلضَّلَٰلَةُۚ فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ٣٦

36. Х1акълъунго дица щибаб умматалде расул вит1ана нужеца лагълъи гьабе цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ва нужги рик1к1алъе гьев гуреб жоялъе лагълъи гьабиялдаса»-абун. Хъанчал рук1а гьел, малаикзаби рук1а, х1айванал ва г1адамал рук1а щибго бат1алъи гьеч1ого, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ тун бат1ияб жиндие г1ибадат гьабураб жоялда т1агъут абула ва гьелъие лагълъи гьаби ширк буго жинца абадияб жужах1алъул г1азабалде ккезарулеб.

Гьел умматаздаса цо г1адамал рук1ана Аллагьас х1акъаб диналда жал т1орит1арал. Гьездаса цоги г1адамал рук1ана жидее къосин х1акълъарал ва жал бахьигьеч1еллъун, капуралльун ругел. Ай т1адег1анав Аллагьас аварагзабиги рит1ун умматал иман лъеялде ах1ана. Гьезул цо къокъаялъ иман лъуна, цогидал иман лъеч1ого ч1ч1ана. **Гьанже нуж ракьалда т1ад хьваде, я гьал Маккаялъул мушрикал, ва нужеца пикру гьабе щибдай ккана нужеда ццере рук1арал Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеч1ел ва жидеца аварагзабиги гьереси гьарурал къавмазе.** Гьелъул нужее ваг1за лъугьине бегьила ва нуж кант1изеги бегьила.

إِن تَحۡرِصۡ عَلَىٰ هُدَىٰهُمۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَن يُضِلُّۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ٣٧

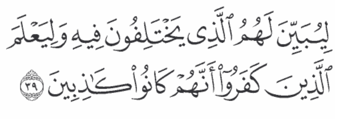
37. Киг1анго дуе бокьаниги, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, дуца гьел г1адамал иманалда т1орит1изе, дуда к1оларо Аллагьас къосаравлъун гьавурав чи иманалда т1овит1изе.**

Аллагьасда лъараб мехалъ цо инсан къосин ва куфру т1аса бищун вук1ин, Аллагьас гьев чи х1ал гьабун иманалда т1овит1уларо. Жинца т1аса бищараб къосиялда тола. **Ва гьел г1адамал х1акъаб нухалда т1орит1изе, гьезие квербакъулев чиги вук1унаро,** ахираталда гьездаса г1азаб нахъч1вазе к1олев чиги вук1унаро.

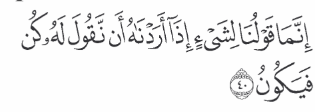
وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَا يَبۡعَثُ ٱللَّهُ مَن يَمُوتُۚ بَلَىٰ وَعۡدًا عَلَيۡهِ حَقّٗا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٣٨

38. Гьел мушрикал ц1акъ ях1 бахъун, гьа гьедун к1алъалел руго ахират бук1ине гьеч1ин абун ва **хварал г1адамал т1аде рахъинаризеги гьеч1ин абун. Гьез абухъе гьеч1о, Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **т1аде рахъинаризе руго ва гьеб гьесул х1акъаб къот1иги буго.**

Амма г1адамазул г1емерисел жидеда гьеб х1укму лъаларел руго.



39. Гьел г1адамал т1аде рахъинарула: жидеда баян гьабун бихьизабизе дунялалда гьел жиндир х1акъалъулъ хилиплъун рук1араб жо. Ахират гьеч1ин, т1аде рахъинари ва х1исаб-мизанги гьеч1ин абураб раг1иялъулъ гьел къосун рук1ин гьезда баянлъизе. Х1акъабги бат1улабги жо бат1а гьабизе, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1ав ва гьесда г1асилъарав ват1а гьавизе, жинца зулму гьабурав ва жиндие зулму гьабурав ват1а гьавизе. **Цинги капураб къавмалда якъинго лъазе гьел гьереси бицунел г1адамал рук1араблъи.**



40. Х1акълъунго Дие цо амру бокьараб мехалъ дица гьабулеб г1амал буго «кун»-абун аби, цинги гьеб жо бук1уна. Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ х1ажатав гьеч1о гьеб раг1и абиялдаги. Гьеб буго г1адамазда бич1ч1изе, гьезул г1акълуялда релълъинабун абураб раг1и.

41. Жидее зулму гьабун хадуб жидеца Аллагьасул диналъе г1оло гьижра гьабурал г1адамал. Маккаялъул мушриказ г1емер зулму гьабун хадуб гьезухъан рорч1ун цоги асх1абзабигун цадахъ Мадинаялде гьижра гьабун арал пакъирал, лагъзаллъун рук1арал г1адамал: Билал, Ссугьайб, Хабаб, Г1амар асх1абзабазул х1акъалъулъ рещт1ине гьабунин гьаб аятилан абуна Къурт1убияс, Аллагь разилъаги гьел киналго асх1абзабазда. **Дица гьезие дунялалда гьабила лъик1аб ч1ч1олеб бак1.** Мадина буго гьеб гьижра гьабун рач1ун гьел гьенир ч1ч1араб. **Ва амма ахираталъул ажру ц1акъго к1удияб буго ва хирияб буго. Г1адамазда гьаб амру лъалебани** гьез ях1 бахъилаан ахираталъул ажру т1алаб гьабун хьвадизе.

42. Гьел г1адамал руго жидеца мушриказул къварилъи- зулмуялда сабру гьабурал, цинги гьижра гьабун жидер ват1ан тун, вацал, г1агарлъи тун Мадинаялде рач1арал. **Цох1о жодор Бет1ергьанасда** جَلَّ جَلَالُهُ **тавакал т1амун хьвадулел муъминзаби руго гьел.**



43. Дудасан цереги дица расулаллъун рит1ич1о цох1о бихьинал гурони. Дица гьезде вах1ю гьабуна умматалъухъе

щвезабизе кколеб шариг1ат. Нужее гьеб иш лъазе къвариг1ун батани жидеда Инжил, Таврат лъалел ягьудиязул ва насраниязул г1алимзабазда гьикъе.

Гьаб аятальул маг1на буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ халкъалда дин малъизе гьеб халкъалда гьоркьоса цо бихьинчи вит1ула. Ч1ужуг1адан йит1уларо, яги малаикзаби рит1уларо. Гьаб амру гьадин бук1ин лъазе бокьани, я къурайшиял, нужеца гьелъул х1акъалъулъ китабияб агьлуялъул Инжил, Таврат лъалел г1алимзабазда гьикъе, гьез бицина нужеда аварагзабилъун цересел умматазда бихьинал рит1ун рук1ин.

Гьаб аят рещт1инабиялъе сабабги буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда иман лъезе ва нахърилъьине ч1ух1ун къурайшиязул мушриказ абун бук1ана: «Мун авараг вуго абун нуг1лъи гьабизе малаик вач1аха нижехъе»-абун. Гьезул раг1и нахъч1ван рещт1инабураб аят буго гьаб.

44. Баянал х1ужабиги росун, Аллагьасул рахъалъан т1ахьалги росун рит1ула гьел аварагзаби. Дица дудаги гьаб Къуръан рещт1инабуна, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, дуца г1адамазе гьезда т1адаб жо баян гьабизе.

بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

Х1алалаб, х1арамаб жо баян гьабизе ва гьезие далилал рицун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1инги ч1ч1езабизе **ва гьел г1адамаца пикру гьабун,** ваг1за босун Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъезе, мун рит1ухъ гьавун дуда нахъги рилълъине.

45. Гьаб ракьалда т1ад квешаб макру ва пасалъи гьабулел г1адамал божунищ ругел Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел ракьалда кквезарун гьалаг гьариларин абун, яги цоги гьезда рак1алдаго гьеч1еб рахъалъан жидеде г1азаб бач1инарин абун.

أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخۡسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٤٥﴾

Макру абула щив вугониги гуккизе, гьев мекъи ккезавизе гьабулеб г1амалалда. Гьаб тайпаялдаса буго мунафикъзабаца гьабулеб макру: жидеца иман лъун гьеч1ел, амма иман лъурал г1адамазул пиша гьабулел. Аллагьасе т1аг1ат-г1ибадат гьабулел абун рук1унел, амма гьеб г1амал г1адамазе г1оло гьабулеб хвел, х1илла бугел.

Цоги макру бук1уна инсан гьалаг гьавизе х1илла ургъулеб. Гьединаб макру ургъун бук1ана къурайшиязул церехъабаца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе: гьесда т1аде к1анц1ун щибаб кьибилалъул цо-цо чияс гьесда хвалчен ва хеч кьабизе ва

лъица ч1вараб лъалареб х1ал лъугьун, къисас босизе рес гьеч1ого бук1ине. Гьал мушриказул ва мунафикъазул квешал макраби лъалел рук1ун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда абулеб буго: «Нуж сунда божун ругел гьел къабих1ал г1амалал гьарулел, нужеда лъалебги бук1аго нужеда цере рук1арал умматазул мушриказе ва мунафикъазе лъугьараб жо»-абун.

أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ فِي تَقَلُّبِهِمۡ فَمَا هُم بِمُعۡجِزِينَ ٤٦

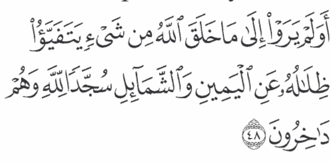
46. Яги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1азабалъ жал кколаро абун божунищ ругел жидер сапарада араб бак1алда, даранбазар гьабулеб бак1алдаги. Кир ругониги гьел Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асиял, аварагасе макру гьабулел г1адамал гьесул г1азабалдаса рорч1изе гьеч1о.

أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ عَلَىٰ تَخَوُّفٖ فَإِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٌ ٤٧

47. Яги гьел божунищ ругел жидеда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1азаб щвеларо абун. х1инкъун, гьелда хъаравуллъи ккун жал ругеб мехалъ.

Гьаб к1иго аяталъул х1асил буго: Жидеда г1азаб-къварилъи щвеларо абун божун рук1аниги, яги г1азаб щвеладай абун х1инкъун, гьелъие хъаравуллъи ккун рук1аниги, гьезие г1азаб гьабизе Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьараб мехалъ гьеб г1азаб гьезда щвезе буго абураб.

Х1акълъунго нужер Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, я гьал муъминзаби, жив гурх1улев, жиндие муъминзаби рокьулев вуго. Гьединго капурзабаздаги гурх1улев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьезие г1азаб гьабич1ого, гьел нахърахъун тун, тавбу гьабилародай, иман лъелародай абун.



48. Мушриказда бихьуларищ ва гьез пикру щайдай гьабулареб кинабниги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бижараб жо бук1иналъул гьелъул раг1адалъ цин кваранаб рахъалде, цинги квег1аб рахъалда ракьалда т1ад т1ибит1ун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ сужда гьабулеблъун: жал гьесие мут1иг1лъарал ва х1елараллъун рук1ун.

Гьеб рух1 гьеч1еб махлукъатги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1лъараб мехалъ гьел капурзабазда кин к1олеб гьесде данде рахъине ва г1амал к1одолъи, ч1ух1и гьабизе, гьесул амруялда г1асилъизе.

وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ٤٩

49. Т1адег1анав Аллагьасе мут1иг1аблъун ва гьесие сужда гьабулеблъун буго зобалазда ва ракьазда жаниб бугебщинаб жо:

малаикзаби рук1а, х1айванал рук1а. Гьел киналго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **мут1иг1лъизе ч1ух1уларелги руго.**

يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ۩ ٥٠

50. Жидеда т1ад вугев, жиндир къуват ва къудрат бергьарав Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ **х1инкъулел руго ва жидеда амру гьабураб жо гьабулелги руго,** даимго гьесие мут1иг1ал, гьесие х1елун рук1унел руго.
<u>Гьаб (49-50) аят ц1алидал сужда гьабизе сунатаб буго.</u>

۞ وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَٰهَيْنِ اثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ٥١

51. Т1адег1анав Аллагьас киналниги г1адамазда ва жундузда амру гьабун **абун буго:** нужеца лагълъи цох1о Дие гьабе», **нужеца к1иго Аллагь ккоге, «гьаб кинабго г1аламалъул бет1ергьан Аллагь цо Аллагь вуго,** яги г1емерал алагьзаби ккоге **ва нуж цох1о Дидаса х1инкъа,** цоги щивниги чиясдаса х1инкъуге-абун.

وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا ۚ أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ٥٢

52. Гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **буго зобалракьазда жаниб бугеб кинабго махлукъат:** гьес рижарал руго, гьесул мулк буго ва гьесул лагъзалги руго. **Х1акъикъияб, бит1араб динги гьев Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гьабулеб дин буго. Гьав Бет1ергьанги тун цоги щив чиясдасаха нуж х1инкъулел?**

وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ ٥٣

53. Нужее бугеб щиб ниг1мат бугониги гьебги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ниг1мат буго. Цинги нужеда цо къварилъи-зах1малъи щвараб мехалъ нуж цох1о Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **дуг1а гьабун, гьесие х1елулелги руго.**
Гьаб амру гьадин бугониги нужеца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабулеб буго ва гьесде г1асилъулел руго.

ثُمَّ إِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ٥٤

54. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужедаса къварилъи борхараб мехалъ, гьеб къварилъи сабаблъун гьесде х1елулел рук1араблъи к1очон, ц1идасан гьесдехун ширк гьабун хьвадулеб буго нужер цо къокъа.**

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ٥٥

55. Дица кьурал ниг1матазда ва дица гьабураб лъик1лъиялда инкар кколел руго гьел г1адамал. Дагьаб заманаялъ нужерго дунялалдаса мунпаг1ат босулелльун

рук1аха нуж, ахираталде щвараб мехалъ нужеда лъазе буго кинаб г1азаб нужеде щолебали.

وَيَجۡعَلُونَ لِمَا لَا يَعۡلَمُونَ نَصِيبٗا مِّمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡۗ تَٱللَّهِ لَتُسۡـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمۡ تَفۡتَرُونَ ٥٦

56. Мушрикаца жидер алагьзабазе дица кьураб х1алалаб ризкъиялдаса цо бут1а гьабулеб буго. Гьел аллагьзабиги жидеда щибго жо лъаларел руго: хъанчал руго, ганч1ил, ц1улал ва цоги жоялъул гьарурал. **Таллагьи, нужеда ц1акъ к1ал гьикъи гьабизе бугоха, я гьал мушрикал, нужеца ургъун рахъарал алагьзабазул ва нужеца гьезие бугин абун гьереси бицун, шарг1ияб х1ужа гьеч1ого толеб бук1араб ризкъиялъулги.**

Гьел мушриказ варанаби толел рук1ана цо-цо ц1арги лъун гьел алагьзабазе руго абун, рахь беч1ич1ого, т1ад рек1инч1ого ва къайи баччизе гьабич1ого.

وَيَجۡعَلُونَ لِلَّهِ ٱلۡبَنَٰتِ سُبۡحَٰنَهُۥ وَلَهُم مَّا يَشۡتَهُونَ ٥٧

57. Гьединго мушрикаца абулеб буго малаикзаби Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ясал ругин абун. Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **вац1ц1адав вуго гьез бицунеб гьересиялдаса. Жидеего мушрикаца васал т1аса рищулел руго,** ай жидее бокьулареб жо (ясал) Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ругин абулеб буго мушрикаца.

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلۡأُنثَىٰ ظَلَّ وَجۡهُهُۥ مُسۡوَدّٗا وَهُوَ كَظِيمٞ ٥٨

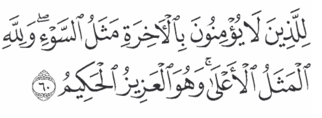
58. Гьезул цоясда рохел бициндал дуе яс гьаюн йигин абун, гьесул гьумер ч1ег1ерлъулеб буго гьеб хабар рихун ва гьев ццим бахъун, гьеб х1екьезе к1оларого лъугьунев вуго.

يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓۚ أَيُمۡسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ أَمۡ يَدُسُّهُۥ فِي ٱلتُّرَابِۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحۡكُمُونَ ٥٩

59. Жиндир къавмалдаса вахчизе къасд гьабулеб буго гьес, гьез жив нечезавила абун х1инкъун жиндие бицараб квешаб рохел сабаблъун ва гьелъие гьабизе жо лъаларого къварилъиялде кколев вуго: жив г1одовег1ан гьавуниги, ничаб жо бугониги гьей яс ч1агойищ телей, яги жидер жагьилаб, ах1макъаб г1адаталда рекъон, ч1агого ракьулъищ лъелей абун. Нуж балагьеха г1адамал, киг1ан квешаб жо гьабулел ва кинаб ах1макъаб х1укму гьабулел ругел гьел мушрикал.

Гьедиг1анго жидее рук1ине бокьуларел, жидее ничлъун ругел ясал Аллагьасе ругин абулеб буго гьез. Цоги гьезул ах1макълъи буго яс йигониги вас вугониги гьеб лъимер Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб, гьес жидее

кьураб умат бук1ин лъаларел рук1ин, гьеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1мат жидеца балагьлъун ва къварилъилъун рик1к1ин.



60. Жидеца Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ **ахираталдаги иман лъоларел г1адамазул мисал ц1акъ квешаб мисал буго,** гьел жагьилал, г1акълу гьеч1ел г1адамал руго. **Т1адег1анав Аллагьасе т1адег1анаб мисал буго.** Гьев кинабго рахъалъан камилав вуго ва мушрикаца жинда г1унт1изарулел сипатаздасаги вац1ц1адав вуго. **Гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жиндир гуч бергьарав, жиндаса щибго жо бергьунарев вуго. Жинца гьабулеб х1укмуялъул г1адлу бит1арав, х1икмат, пайда бугеб жо гурони гьабуларевги вуго.**

Т1адег1анав Аллагьасулги инсанасулги сипатал данде кквезе ва цоцада релълъинаризе бегьулел гьеч1о. Масала: Аллагьасухъ бугеб г1елму ва сахавалъи жиндие г1орхъи гьеч1еб, жиб бицине ва борцине лъалареб буго. Инсанасул г1елму ва сахавалъи жиндие г1орхъи бугеб буго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ к1одолъи ва кинабго жоялда т1ад х1алк1олъи, гьеб кинабго жо квегъулев ва къезарулев вук1ин Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ бук1ине рекъараб гьесул сипат буго. Инсанасулъ г1амал к1одолъи, г1адамазда т1ад бергьенлъи гьаби абураб сипатал какарал руго.

Инсанас жиндир Халикълъун ва Разикълъун вугев, жиндие г1ибадат гьабизе т1адав Аллагьасулъ جَلَّجَلَالُهُ пикру гьабураб мехалъ ва гьесул камиллъиялда, х1алк1олъиялдаги жив нахъг1унт1ич1еб мехалъ, гьев инсанасул Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ рокьи, гьев лъай, гьесде г1агарлъиги ц1ик1к1уна. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъалев чиясул т1абиг1атаздаса буго инсанасулъ рук1унел шарг1алъ берциналлъун рик1к1арал киналго берцинал т1абиг1атал жиндилъ рук1ин.

Сахаватав чи жиндир г1ибадат бац1ц1адав, рак1 т1еренав, пагьму-г1акълу лебалав вук1уна. Жив гурх1улев чи Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ х1инкъиялъулъ гучав вук1уна жиндир рак1 сог1ав, г1амал хъач1ав чиясдаса. Сабру бугев чи иман ц1ик1арав вук1уна жинда рак1алде щвараб щинаб жо гьабулев ах1макъав чиясдаса. Жиндир г1елму бугев чи Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъай ва гьесдаса х1инкъи ц1ик1к1арав вук1уна жагьилав чиясдаса.

Гьадинаб мисал буго цогидал берцинал сипатазулги. Жиндир берцинал сипатал ц1ик1к1аралг1ан инсанасул Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъайги, гьев вокьиги, гьесде г1агарлъиги ц1ик1к1уна. Гьев чиясда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вокьиялъул асарги лъугьуна. Цинги гьев т1убараб г1умруялъго бахьибугевлъун вук1уна: жинда кинабго жо Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ бук1ин лъан, гьесда

божун, гьесда рак1гъун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие х1адурараб ахираталъул ниг1матазул рукъ-алжаналда жив лъугьизавиялда божунги вук1уна.

61. Т1адег1анав Аллагьасул г1адат бук1арабани жинца мунагьал гьарурал г1адамазе жазаъ гьабулеб (гьел нахърахъун теч1ого мунагь гьабунщинахъе гьезие г1азаб гьабулеб бук1арабани)**, жинца ракьалда т1ад хьвадулеб щибго жо телароан** – гьедин гьалаг гьаризе мустах1икъал руго г1адамал гьез гьабулеб г1амалалда балагьараб мехалъ. **Кинниги Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьезие г1азаб гьаби нахъбахъун тола цо пуланаб заман щвезег1ан.** Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ х1икматалда рекъон тун рук1уна гьел г1адамал. Гьез гьабулеб г1амал бихьуларого бук1унаро, яги гьезие г1азаб гьабизе к1оларого бук1унаро. **Цинги гьел г1адамал гьалаг гьаризе Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **ц1араб заман щведал гьел цох1о лах1заталъ нахърахъун толаро, яги заман щвелалдего церего гьалагги гьаруларо.**

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾

62. Гьел мушрикал руго жидеего бук1ине бокьулареб жо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **бук1ин ч1ч1езабулел.** Малаикзаби Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ясал руго абун абулел. **Цинги жидер мац1аз гьереси бицунеб буго ва жидее лъик1аб ахират бук1ине буго абунги абулеб буго.** Гьез абухъин гьеч1о амру! **Щибго щаклъи гьеч1о гьезие жазаълъун жужах1алъул ц1а бук1иналда ва гьел жужах1алде реххизе г1едег1изарияалдаги. гьенир жанир абадиялъго рук1инеги руго,** жал к1очон жидер к1вар гьабулев чи гьеч1ого. Цоги маг1на гьабуна гьел ц1акъ хех гьарун рачуна жужахалда реххизе абун.

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾

63. Таллагьи Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, **дудаса цереги рит1ана дица аварагзаби жидер умматазде. Гьел умматазда щайт1аналъ берцин бихьизабуна жидерго квешаб г1амал.** Гьеб щайт1аналда нахърилълъун, аварагзаби гьереси гьарун хьвадана гьел умматазул г1адамалги. **Гьаб дунялалда гьезул валиги, гьудулги, гьезие квербакъулеб жолъунги буго щайт1ан.**

تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

Ц1акъ квешаб гьудул бугоха нужее гьеб! **Гьезие ахираталда ц1акъ жинца унтизе гьабулеб г1азаб бук1ине буго.**
Гьениб щайт1ан гьездаса рик1к1алъизе буго, гьезие кверги бакъизе гьеч1о, жегиги гьезда к1ал гьикъун, гьезда т1ад белъанхъун бук1ине буго: «Дица гьарич1о нуж къосине, нужго къосараллъун рук1ана» - абун.

وَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِي ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ٦٤

64. Дица дуда гьаб Къуръан рещт1инабич1о, Мух1аммад ﷺ**, дуца гьеб умматалъе баян гьабизе гурони, жиндилъ хилиплъун ругеб жо.** Х1акъаб дин гьезие баян гьабизе, х1акъаб – бат1улаб, х1арамаб – х1алалаб жо баян гьабизе. Гьеб жидее баян гьабун хадуб, гьез Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъи гьабураб мехалъ, гьезда к1ал гьикъизе ресги бук1ине: нужехъе авараг вач1ана гурищ, Къуръанги бач1ана гурищ абун.
Гьаб Къуръан Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **иман лъурал г1адамазе гьел дунял-ахираталъул бахьибуголъиялде т1орит1улеб жо буго, гьезие бугеб рах1матги буго.** Къуръан муъминзабазе рах1матлъун бук1ин буго гьелда г1амал гьабиялдалъун гьел Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъиялда щолел рук1ин, гьеб ц1алиги жидер г1иабадатлъун бук1ин.
Гьеб Къуръан унтабазе дару бук1ин, пащманасе рохел бук1ин, къварилъи т1аде бач1арасе гьеб къварилъи т1аса босиялъе сабаблъун бук1ин. Унго-унго иманги лъун, рак1ги Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ буссинабун Къуръан ц1алараб мехалъ, гьев муъминчиясул щиб ният бугониги гьеб ният т1убаялъе сабаблъун бук1уна Къуръан.

وَٱللَّهُ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَآۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ٦٥

65. Т1адег1анав Аллагьас зодисан ц1ад рещт1ине гьабула ва гьелдалъун жиб хун бук1араб, бакъван бук1араб ракь ч1аго гьабула, гьелда т1ад ах-хур, хер бижизе гьабула инсанас ва кинабго рух1ч1аголъиялъ гьелдаса мунпаг1ат босизе. **Х1акълъунго Гьеб бакъвараб ракьалда т1ад бат1и-бат1иял ниг1матал рижизе гьариялъулъги буго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **х1алк1олъиялде т1орит1ел гьабулел г1аламатал, жидеда бицараб жо раг1улел ва гьелъул ваг1за босулел г1адамазе.**

وَإِنَّ لَكُمۡ فِي ٱلۡأَنۡعَٰمِ لَعِبۡرَةٗۖ نُّسۡقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِۦ مِنۢ بَيۡنِ فَرۡثٖ وَدَمٖ لَّبَنًا خَالِصٗا سَآئِغٗا لِّلشَّٰرِبِينَ ٦٦

66. Х1акълъунго нужеца жиндаса мунпаг1ат босулеб боц1иялъулъги (х1айваназулъги) **руго нужее г1акълу ва г1ибрат босизе далилал. Гьезул чохьониб бугеб жоялдаса дица нужее**

гьекъезе кьола, биялдаги чороклъиялдаги гьоркьоса бат1а гьабураб, бац1ц1адаб, хъах1аб, гьуинаб рахь. Жиб гьекъолезе ц1акъ бокьулеб ва бигьаго, тамахго гьекъезе бегьулеб.

Цо х1икмат буго гьеб боц1и: варанаби, г1ачи, г1иял, хьунул инсанасе квегъун рук1ин. Гьезда т1адги рек1уна, гьезул рахьги беч1ч1ула, г1алахалде рачун, цинги рукъоре рачун гьел хьвадизеги гьарула. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъее квегъич1еб жо инсанасда квегъизеги к1олеб гьеч1о. Гьаб г1емераб заманалъ нилъеда бихьулеб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ инсанасе квегъун кьураб гуреб цогидаб рух1ч1аголъи квегъун, гьелдаса инсанас мунпаг1ат босулеб гьеч1еблъи.

К1иабилеб х1икмат буго х1айваназдаса бач1унеб рахь: Чороклъиялдаса ва биялдаса бат1а гьабун жиб бач1араб, кинабг1аги жиндилъ я биялъул, яги чороклъиялъул кьерниги, мах1ниги гьеч1еб. Гьадинал х1икматал ва г1аламатал г1емер руго жинца пикру гьабулев чиясе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1алк1олъиялдаги гьев цох1огояв Халикъ вук1иналдаги т1орит1ел гьабулел.

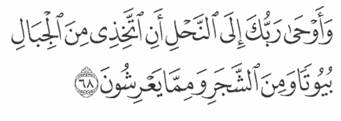
67. Гьединго нужее г1аламатал руго чамастакил ва ц1олбол пихъалъулъги. Гьеб пихъалдаса нужеца мехтулеб жо гьабула ва берцинаб кваналеб жоги гьабула.

وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلْأَعْنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ٦٧

Жинда Аллагь разилъаяв Ибну Г1аббасица абуна: «Берцинаб ризкъи буго жиб х1алалаб пихъ. Мехтулеб жо буго жиб х1арам гьабураб жо» - абун. **Х1акълъунго гьаб рехсараб жоялъулъги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда, гьесул х1алк1веялда т1орит1ел гьабулел г1аламатал руго жидер г1акълу ва пикру бугел г1адамазе.**

Гьал х1айваназул рахьалъулъ бугеб х1икмат бициндал, пихъазул х1икматги бициндал, т1адег1анав Аллагьасе бокьана гьелдасаги к1удияб х1икмат бугеб наялъул бицине ва жинца абуна:

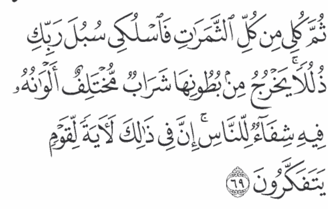
68. Дур Бет1ергьан Аллагьас наялда вах1ю гьабуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, нужеца рукъзал ккве абун мег1ералда т1ад, ахикь, рохьоб.



Нуж данделъун цо хъизамлъун х1алт1улеб нуж жанир ч1олеб бак1 ккве. **Гьединго нужеца рукълъун ккве г1адамас гьабураб жоги.** Гьаб бак1алда вах1ю гьабуна абураб раг1иялдаса мурад буго дица гьелда лъазабуна, гьеб т1обит1ана абураб.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цоги х1икмат буго гьаб аяталда жаниб, гьес наязда

аби «г1адамаз гьабураб жоги ккве нужее рукълъун» абун. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьаб амруялдалъун наял ч1ч1ола инсанас гьабураб т1алаялда жанир ва гьез инсанасе даруяб гьоц1оги гьабула.



69. Цинги нужеца кванае ва ц1уе кинабго пихъалдаса ва т1егьалдаса: гьуинаб бугониги, ц1ек1аб бугониги, кьог1аб бугониги т1егьалдаса кванае, Аллагьас жиндир къудраталдалъун гьеб гьуинаб гьоц1олъун гьабизе буго. **Гьеб т1егь-хер ц1ехон Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ нухаздаги хьваде нуж квегъаралльун ругеб х1алалъ.**

Киг1ан рик1к1аде роржун ун ругониги нух къосинч1ого нахъ руссун рач1уна ва щибаб жиндир рукъобе жанибе лъугьуна. Цо мекъи ккараб на, яги ц1огьодуе бач1унеб на гьеб рукъобе биччач1ого бук1ине гьеб рукъалъул к1алт1а ч1арал хъаравулзабиги рук1уна.

Цинги гьел наязул чехьалдаса къват1ибе бач1уна гьуинаб лъим, жиндир кьер бат1и-бат1ияб, т1аг1ам бат1ияб, **жинда жаниб г1адамазе дару бугеб. Х1акълъунго гьаб наялъул хабаралъулъги руго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабулел г1аламатал, жидеца пикру гьабулел г1адамазе.**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ бижараб щибаб жоялда жаниб пикру гьабулев чиясе г1аламатал руго гьеб жо бижарав Халикъ вук1иналде т1орит1ел гьабулел, гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинца ризкъи кьолев Разикъ вук1иналдеги т1орит1ел гьабулел. Гьединав Халикълъун ва Разикълъун вугев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабуни гурони, цоги щибго жо гьеч1о жиндие г1ибадат гьабизе бегьулеб ва г1ибадат гьабизе т1адаб.

Гьаб наялъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьун бугеб гьунар, гьелъул г1ажаибаб х1алт1и бицун калам халат гьабиларо. Нилъеда лъалел рух1ч1аголъабазул бищунго х1икмат к1удияб буго на. Амма Т1адег1анав Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьелдаса к1удиял ва г1ажаибал х1икматал г1емер руго. Нилъеда т1адаб буго гьеб киналдаго иман лъезе ва гьелдаса г1ибрат босизе.

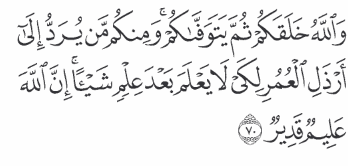
Жинда Аллагь разилъаяв Абусаг1идил Худриясдаса бицараб х1адисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе цо чи вач1ана ва гьес абуна жиндир вац ц1акъ чехь унтун вугин абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьесда гьоц1о гьекъезабе» - абун. Дов чи рукъове ун, вацасда гьоц1оги гьекъезе гьабун, цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе вач1ана ва гьес абуна: «Я расулуллагь* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ*! Дица гьесда гьоц1о гьекъезе гьабуна, гьелдалъун гьесул чехь жегиги унтана»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв Аварагас абуна:*

«Гъанжеги мун а ва цоги гьоц1о гьекъезабе вацасда»-абун. *Цингиги ун гьес вацасда гьоц1о гьекъезабуна ва аварагасухъе вач1ун абуна: «Я расулуллагь* ﷺ*! Гьанжеги гьесул чехь унти ц1ик1к1ин гуреб жо ккеч1о»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Аллагь жинца бит1араб бицунев вуго (гьоц1оялъулъ нужее дару буго абураб раг1иялъулъ), дур вацасул чехьалъ гьеб дару къабул гьабулеб гьеч1о. Цоги нухалъ гьоц1о гьекъезабе гьесда» - абун. Цингиги вацас досда гьоц1о гьекъезабуна ва досул чехь сахлъана»*-абун. Х1адис имам Бухарис ва Муслимица бицана.

Г1алимзабаца абуна гьесул чохьониб заралияб жо бук1ун гьесде рихел (понос) бач1ун бук1ана. Гьоц1о гьекъараб мехалъ гьелъ жегиги гьеб заралияб жо багъаризабун рихел ц1ик1к1ана. Лъабабизе гьоц1о гьекъараб мехалъ гьесул чохьониб бук1араб заралияб жо къват1ибе бач1ун лъугьана ва гьесул унтиги къот1ана абун.

Цоги х1адисалда буго: *«Нужеца к1иго жоялдалъун гьабе дару: Къуръаналдалъунги гьоц1оялдалъунги»* - абун. Х1адис имам ибну Мажатица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1али асх1абасдаса бицараб хабаралъулъ буго: «Нужее дару гьабизе бокьараб мехалъ ва гьелдалъун сахлъизеги бокьараб мехалъ, нужеца Къуръаналъул аят хъвай цо гъадароялда (тарелка) жаниб, цинги гьеб ц1ц1адал лъималъ чуре. Хъизамалда х1алалаб, гьей разияб г1арац кьезабун гьелъухъ гьоц1о босе. Цинги гьеб гьоц1огун жубан доб аят чурараб жо гьекъе. Гьеб жо дару буго, гьениб лъабго бат1ияб дару жубан бугелъул: Къуръанги, гьоц1оги, ц1адал лъимги. Ункъабилеб дару буго гьеб гьоц1о х1алалаб, бац1ц1адаб мухь кьун босун бук1ин». Гьаб ункъо жоялда т1орит1ел гьабулел Къуръаналъул аяталги руго. Гьаб хабар ибну аби Х1атимица бицана лъик1аб нухалдасан.



70. Т1адег1анав Аллагь вуго жинца нуж рижарав. Цинги гьес руго нуж хвезаризеги. Нужер цоял Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **ц1акъго к1одолъизег1ан ч1аго тола:** жиндир г1акълуги заг1иплъизег1ан, черхги чияр ц1обалде ккезег1ан. **Жинда лъалеб бук1араб жоги к1очене** ва живги лъимералда релълъун лъугьине: г1акълуги дагьав, къуватги дагьав. **Х1акълъунго Аллагь жинда щибаб жоялъул маслих1ат лъалев вуго ва жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабизе х1алк1олевги вуго.**

Г1акълу-лъай, къуват камилав вук1арав инсан гьит1инаб лъимералъул

даражаялде ккезавизе к1олев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьев инсан хун хадуб т1аде вахъинавизеги к1ола.

Г1икриматица абуна: Къуръан г1емер ц1аларав чи гьеб лъимерлъиялде кколеб х1алалъ херлъуларо-абун. Ай херлъаниги гьесул г1акълу-тадбир нукъсанлъуларо. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул дуг1аги буго: *«Дуца дун арзалил г1умруялдаса ц1уне»* - абун. Гьеб арзалил г1умру буго доб лъимадул къоялде ккараб херлъи. Х1адис имам Бухарияс бицана.

وَٱللَّهُ فَضَّلَ بَعۡضَكُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ فِي ٱلرِّزۡقِۚ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُواْ بِرَآدِّي رِزۡقِهِمۡ عَلَىٰ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُمۡ فَهُمۡ فِيهِ سَوَآءٌۚ أَفَبِنِعۡمَةِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ٧١

71. Т1адег1анав Аллагьас нужер цоял т1ок1 гьаруна цогидаздаса жидее кьураб ризкъиялдалъун.

Цоял бечедал гьаруна, цоял мискинал гьаруна, цоял ханзаби гьаруна, цогидал гьезда ццере х1алт1улел гьаруна. **Дица жидее ризкъи ц1ик1к1ун кьурал, жал ханзабилъун гьарурал г1адамал гьеч1о жидеца гьеб бечелъиялдаса щибго жо жидер лагъзадерие кьолеллъун, цинги гьел лагъзалги гьел ханзабиги ращад рук1ине.**

Гьаб мисал буго мушриказе бачараб мисал. Гьездехун абулеб буго: нуж ханзаби ругони нужее бокьуларо нужер лагъзал нужеда ращадал рук1ине ризкъиялъулъ ва къадруялъулъ. Гьедин бугелъул нужеца кинха абулеб дир лагъзал аллагьзаби руго абун ва гьезие щай гьабулеб дие гьабизе кколеб лагълъи?

Гьез Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ниг1матазда инкарищха кколеб бугеб?** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца ниг1матал кьолев. Щибго жо гьабизе к1оларел хъанчал алагьзабилъун ккун, гьав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ва гьесул ниг1матал к1очон щай толел?

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَزۡوَٰجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةٗ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِۚ أَفَبِٱلۡبَٰطِلِ يُؤۡمِنُونَ وَبِنِعۡمَتِ ٱللَّهِ هُمۡ يَكۡفُرُونَ ٧٢

72. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нужерго напсаздаса нужее руччаби гьаруна.**

Гьездехун рек1елгъей гьабизе ва нужер цоцазде гурх1ел-рах1му бук1ине.

Гьел руччабаздаса нужее васал ва васазулги лъимал гьаруна. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **х1алалал, т1аг1амал ва лъик1ал ниг1матал кьуна:** пихъал, х1айванал, т1орщел кьуна. Цогиги нужеца хуриб бижизе гьабулеб, ралъдалъан бахъулеб, чан гьабун г1алахалдаса т1алаб гьабулеб ниг1мат кьуна.

Гьаб кинабго жо х1акълъун хадубги гьел мушриказ бат1улаб жоялда иман лъун хъанчазе лагълъи щай гьабулеб ва Аллагьасул

جَلَّجَلَالُهُ **ниг1матазда инкарги щай кколеб?** Ва гьесие гьабизе т1адаб г1ибадатги щай гьабулареб?

وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمۡلِكُ لَهُمۡ رِزۡقٗا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ شَيۡـٔٗا وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ ۝٧٣

73. Жидеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **гьабизе т1адаб лагълъи гьабулеб буго щибго жидее мунпаг1ат, яги зарал гьабизе к1оларел, зобалаздасаниги ракьалдасаниги жидее ризкъиги кьоларел хъанчазе.**

Зодиса ц1ад базабизе к1оларел, ракьалда хур-хер бижизабизе к1оларел. **Гьеб жо гьабизе абун лъугьаниги жидер щибго гьунар-къуватги гьеч1ел.**

فَلَا تَضۡرِبُواْ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡثَالَۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ۝٧٤

74. Нужеца щибго жо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **релълъине гьабуге.** Гьесда цониги рахъалъ жинца релълъинлъи гьабулеб жо гьеч1о. **Х1акълъунго Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **жинда кинабго жоялъул х1акъикъат лъалев вуго. Нужеда лъалеб жо гьеч1о гьев Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **къадруялдаса ва к1одолъиялдаса.**

۞ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبۡدٗا مَّمۡلُوكٗا لَّا يَقۡدِرُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَمَن رَّزَقۡنَٰهُ مِنَّا رِزۡقًا حَسَنٗا فَهُوَ يُنفِقُ مِنۡهُ سِرّٗا وَجَهۡرًاۖ هَلۡ يَسۡتَوُۥنَۚ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ۝٧٥

75. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **мисал бачун нужее баян гьабулеб буго** нуж кант1изе бокьун ва нужее ваг1за лъугьине бокьун: **цо лагъ вугони чияр ихтияралда гъоркь вугев, жиндир щибго жоялда х1алк1вейги гьеч1ев. Цоги чи вугони дица жиндие бечелъи кьурав ва жинца гьеб бечелъи садакъаде бикьулев, напакъадеги кьолев бальгого ва загьиралда. Гьав к1иявго чи ващад вугищха жидер даражаялъулъ ва къадруялъулъ!**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб мисал бачун буго хъанчазе лагълъи гьабулел г1адамал кант1изе бокьун. Гьаниб лагъасул мисал буго хъанчал: Гьезул щибго жоги гьеч1елъул ва гьезда щибго жоги гьабизе к1оларелъул. Гьел кин ращад рук1инел жиндир бечелъиги ханлъиги бугев чиясда, жиндие бокьухъин гьеб бечелъи х1алт1изабулев ва гьеб напакъадеги кьолев. Жиндир бечелъиги бугев, жиндие бокьараб жо гьабизе гьунарги бугев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабич1ого лагълъи, Аллагьасул махлукълъун бугеб, жидер щибго гьунар гьеч1ел, жидецаго гьарурал хъанчазе кин гьабулеб? Гьал чаг1и ах1макъал рук1ин баянаб жо буго.

Кинабго щукру ва рецц Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **буго.** Жинца мисал бачун

х1акъаб жо баян гьабулев. **Кинниги, г1адамазул г1емерисел жидеда щибго жо лъаларел руго.** Жидер жагьиллъиялъ мушриказда лагъги ханги ват1а гьавизе лъалев гьеч1о, жинца жо бижулев Халикъги, жив цогидас вижарав махлукъги ват1а гьавизе лъалеб гьеч1о.

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ٧٦

76. Т1адег1анав Аллагьас цоги мисал баян гьабуна к1иго чиясул мисал бачун. Цояв вуго жинда мац1 лъаларев, х1алт1и-пиша гьабизеги к1оларев, жиндир валиясда т1ад бак1аб гьир г1адин вугев. гьев киве вуссинавуниги ва щиб жо жинда малъаниги гьеб гьабизе к1оларев, жиндаса цониги лъик1аб жоги лъугьунарев. **Гьев чи ващадав вук1унищ жинца г1адамазда лъик1аб жоги малъулев, живги бит1араб нухда хьвадулев чиясда?**

Жинда лъик1аб-квешаб жо бат1а гьабизеги лъалев, пасих1аб мац1алъ к1алъан г1адамазда жо бицине ва гьел лъик1аб нухда т1орит1улев. Живго х1акъаб нухда вугев ва цогидалги гьелда т1орит1улев чиги, щибго жо жинда лъаларев, цогидаз т1овит1аниги гьеб т1орит1елги босуларев чиги ващад вук1инищ? Гьаб мисалги буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндие г1ибадат гьабизе х1акъав Бет1ергьан вук1ин ва г1адамаз алагьзабилъун ккурал хъанчал бат1улал жал рук1ин бицунеб.

وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ٧٧

77. Т1адег1анав Аллагьасухъ جَلَّ جَلَالُهُ буго зобал-ракьазда жаниб бугеб, г1адамаздаса рик1к1адаб, гьезда бихьулареб ва лъалареб жоялъул г1елму. Къиямасеб къо ч1еялъул амруги гьеч1о цох1о бер къапи г1адаб жо гурони, жегиги гьелдасаги г1агарда буго гьеб къиямасеб къоялъул амру.

Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьараб мехалъ ва гьесул къадар гьабураб заманги щвараб мехалъ къиямасеб къо бач1ин щибго нахъбахъуларо ва гьеб иш ц1акъ хехго, цох1о лах1заталъ т1убазабула т1адег1анав Аллагьас.

Х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьарб жо гьабиз х1алк1олев вуго. Гьеб х1алк1олъиялдаса жо буго ахир къиямасеб къо бач1инги ва гьениб х1исаб-мизан гьабун г1адамазул г1амалазда рекъараб

жазаъ гьабиги.

وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٧٨

78. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нуж киналго къват1ир рахъизаруна эбелалъул чохьониса нужеда щибго жо лъаларел, щибго гьунар гьеч1ел заг1ипал лъималлъун рук1ун. Цинги Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда бугеб берги, г1инги, рак1ги гьабуна жинда жо бихьулеблъун, раг1улеблъун ва бич1ч1улеблъун.**

Гьал алатаздалъун нуж дунялалъул рукъоб ч1аголъи гьабиялде т1орит1ана. Нуж рижарав ва нуж хьихьулев Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вук1ин лъан, **гьесие щукру гьабизе** ва гьес т1ад къараб г1ибадат гьабизе рижана нуж. Г1ададаго рижинч1о, х1акъаб нух малъич1ого теч1о, лъик1аб-квешаб жо бат1а гьабизе г1акълу кьеч1огоги теч1о.

Т1адег1анав Аллагьас Къуръаналда рехсана жинца инсанасе г1инги, берги, рак1ги гьабуна абун. Гьаб заманаялъул г1алимзабаца эбелалъул ургьиб лъимералъул бижин ва т1убай лъазабун ц1ех-рех гьабидал, гьез далил бачун ч1ч1езабун буго: гьеб лъимералъул г1иналъул алатал рижи ц1акъ хех байбихьулеб бук1ин. Цинги лъабго моц1 баралдаса байбихьун бералъул алатал рижулел рук1ин, гьелдаса хадуб гурони рак1алъул алаталъул рижин камиллъулеб гьеч1о абун. Гьаб г1елмияб ц1ех-рехалъ тасдикъ гьабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ Къуръаналда рехсараб тартибалда бук1ин гьел жидедалъун жо лъалел алатазул рижин ва камиллъи.

أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ٧٩

79. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ **инкар кколел г1адамал балагьуларищ зобал-ракьазда гьоркьор роржунел х1анч1азда, жал гьенир роржунелллъун гьарун ругел Бет1ергьан Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьел гьенир ч1езеги гьаруларо гьев Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **къудраталъ гурони.**

Гьел х1анч1аз кваркьи хьваг1улеб бук1иналъ роржунаро гьел гьаваялда. Кваркьи хьваг1ич1огонги роржуна гьел: куркьбал данде къанги роржуна ва куркьбал щвакунги роржуна. **Х1акълъунго гьаб ццебехун бицараб жоялъулъги х1ужа ва далил буго жидеца иман лъолел г1адамазе Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо вук1иналде ва гьесул къудраталде.**

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلْأَنْعَٰمِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ ۙ وَمِنْ أَصْوَافِهَا

80. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужее жанир ч1езе рукъзал гьаруна бат1и-бат1иял жалаздаса.** Гьел рукъзал разе г1акълу-лъай кьуна нужее. **Гьединго**

وَأَوۡبَارِهَا وَأَشۡعَارِهَآ أَثَٰثٗا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٖ ٨٠

х1айваназул т1омаздасаги гьаруна нужее рукъзал: чадрал гьаруна нужее сапаралде цадахъ росизе т1адагьал, бокьараб бак1алда лъезе бегьулел, къвариг1араб мехалъ нахъе росизеги бегьулел.

Нуж рукъор ругониги сапаралда ругониги гьеб чадиралда жаниб х1алхьи гьабизе ва заман базе бегьулел. **Гьел х1айваназул квас-расалдаса ва х1улиялдаса** (пух) **нужее т1ад рет1улеб рет1елги гьабуна, рукъоб х1ажалъулеб бусен-къайиги гьабуна, ч1аго ругебг1ан мехалъ нужеца гьелдасан мунпаг1ат босулеб.**

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡجِبَالِ أَكۡنَٰنٗا وَجَعَلَ لَكُمۡ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلۡحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأۡسَكُمۡۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تُسۡلِمُونَ ٨١

81. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нужее раг1адги гьабуна, гьес бижараб жоялдалъун бук1унеб гьеб раг1адги.** Муг1рузул, гъут1бузул, рукъзазул бук1уна раг1ад бакъул бух1иялдаса нуж ц1унизе. **Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **муг1руздаги гьаруна нуж жанир ч1езе бегьулел бак1ал.** Нохъаби гьаруна, кьурул т1окъаби гьаруна нуж гъоркье лъугьине ва жанир рук1ине. **Гьединго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужее т1ад рет1улеб рет1елги гьабуна, нуж бакъул бух1иялдаса ц1унизе,** хасалил ц1ороялдасаги ц1унизе.

Цогиги рет1ел гьабуна нужее рагъде унеб мехалъ рет1улеб: къолденал ва бет1ералда лъолел т1аргъал. **Тущманасул зараллалдаса нуж ц1унизе.** Гьадин Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир ниг1матал т1уразарула нужее. Кинабго нуж жинда х1ажалъулеб жо нужее бижун ва гьелдаса мунпаг1ат босизе малъун. Дунялияб жо малъараб г1адин динияб жоги малъула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ аварагзаби рит1ун ва т1ахьал рещт1инарун. **Гьедин Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **т1урала нужее жиндир ниг1матал нуж гьесие мут1иг1лъун цох1о гьесие гурони лагълъи гьабич1ого бук1ине.**

فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٨٢

82. Гьаб кинабго жо баян гьабун хадубги гьел мушрикал иман лъеялдаса руссани, дуца гьелъул к1вар гьабуге, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**! Х1акълъунго Дуда т1адаб жо буго Аллагьас духъе кьураб рисалат гьезухъе щвезаби.**

Гьезда иман лъезаби дуда т1ад гьеч1о, гьез иман лъеч1о абун дуе заралги гьеч1о. Гьезул г1амалазе жазаъ гьабизе бугев Т1адег1анав Аллагь вуго.

يَعۡرِفُونَ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكۡثَرُهُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٨٣

83. Гьел мушриказда лъала Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жидее кьурал ниг1матал.**

Гьел ниг1матаздаса бищунго к1удияб

буго Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг. гьезда гьоркьоса жив вугев, жидеда гьев х1акъав авараг вук1инги лъалеб. Гьедин бугониги мушриказ аварагасда инкар кколеб буго. **Цогидал киналго ниг1матаздаги инкар ккурал руго гьел мушрикал. Гьезул г1емерисел куфруялдаго руго.** гьедин рук1ун хвезеги руго ахираталда жужах1алде инеги руго.

84. Къиямасеб къоялъ дица щибаб умматалъул авараг вахъинавула жинца уммат Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялде ах1ана абун нуг1лъи гьабизе. Гьеб къоялъ капурзабазе изну кьоларо г1узру бачине ва багьанаби рицине.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾

Гьезул щибго х1ужа гьеч1еблъи ва гьез бицинесеб жо гьереси бук1ин лъалелъул. **Гьездаса щибго жоги т1алаб гьабуларо:** Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъулеб г1амал гьаби, яги раг1и бицин: гьеб къо г1амал гьабулеб къо гьеч1елъул, гьеб буго дунялалда гьабураб г1амалалде данде жазаъ гьабулеб къо.

85. Дунялалъул рукъор куфру-ширкалда т1ад ч1ун, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъун зулму гьабурал г1адамазе бугеб г1азаб гьезда бихьун хадуб, гьездаса гьеб г1азаб бигьа гьабуларо ва гьел г1азаб гьабич1ого нахърахъунги толаро.

وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾

Къиямасеб къоялъ жужах1алъул агьлу гьенибе лъугьинабун хадуб гьезие г1азаб т1аса боси ва бигьалъи гьаби гьеч1о. Муъминзабазул к1удиял мунагьал гьарурал г1адамал руго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гурх1елалдалъун жужах1алдаса къват1ире рачунел.

86. Жужах1алда жанир рук1адго жидеца ширк гьабуразда рихьараб мехалъ жидедехун ширк гьабурал (жидеца гьел алагьзабилъун ккунги рук1арал) г1адамал, жидеца ширк гьабураз абула: «Я нижер Бет1ергьан! Гьале гьал руго нижеца дуеги гьабич1ого жидее лагълъи гьабурал» - абун.

وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ شُرَكَآءَهُمْ قَالُوا۟ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا۟ مِن دُونِكَ ۖ فَأَلْقَوْا۟ إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾

Гьеб раг1иялдалъун гьезие бокьун бук1уна жидеда гурх1ел гьабизе ва г1азаб бигьа гьабизе. **Жодое лагълъи гьабула рук1араз гьезие жаваб гьабула нуж ругин гьереси бицунел г1адамал** ва нужеца

нижее лагълъи гъаби нужерго г1айиб бугин абун,

وَأَلْقَوْاْ إِلَى ٱللَّهِ يَوْمَئِذٍ ٱلسَّلَمَ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾

87. Гьеб къоялъ кинавго чи Аллагьасе ﷻ мут1иг1лъун, мук1урлъун ва гьесул амруялда нахърилълъун рук1уна ва гьездаса ц1акъ рик1к1ад ун рат1алъун рук1уна дунялалда жидее гьересияб лагълъи гьабурал алагьзаби. Гьезул шапаг1атги щоларо, квербакъиги бихьуларо, гьелги жалги цадахъ цох1о хьагинир жанир реххун, жидерго черхазда рек1араб ц1аялъ жал рух1улел ва жидее г1азаб гьабулел рук1уна.

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُواْ يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾

88. Аллагьасда ﷻ инкар ккурал ва Аллагьасда иман лъеялдаса цогидал г1адамалги нахъч1варал капурзабазе гьезие бугеб г1азабалда т1адеги цогиги г1азаб гьабизе буго, гьез гьабураб пасалъи сабаблъун.

Жидеца иман лъунгут1и гьел жужах1алде лъугьинарулеб сабаб буго. Гьелдаги т1аде Аллагьасде ﷻ иман лъеялдаса г1адамал нахъч1вайги, гьезие г1акъуба кьейги жинда ц1акъго Аллагьасул ﷻ щим бахъунеб г1амал буго. Гьаб г1амал бук1ана Маккаялъул мушриказул ва къурайшиязул церехъабазул. Гьез г1емер г1акъуба кьуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда нахърилълъарал муъминзабазе. Гьел къурайшиязул х1амуца ч1вана Сумаят абулей муъминч1ужу. Исламалда жаний т1оцее шагьидлъана гьей. Гьелдаго хадув ч1вана гьелъул рос Ясирги, жидеда Аллагь ﷻ разилъаял, гьезулгун гьалмагълъи нилъееги насиб гьабеял.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ تِبْيَٰنًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

89. Щибаб умматалъе нуг1лъи гьабизе жидер авараг вахъинавулеб къоялъ, гьаб дур умматалъе нуг1лъи гьабизе мунги вахъинавулеб къоялъ гьабизе буго, Мух1аммад ﷺ, дица гьел капурзабазе г1азаб. **Дица дуда Къуръанги рещт1инабун буго жинца кинабго жо баян гьабулеб ва Аллагьасе ﷻ дин гьабулеб х1алги баян гьабулеб.**

Гьеб Къуръан рещт1ун хадуб капурзабазе щибго х1ужа гьеч1о ва г1узру гьеч1о Аллагьасе ﷻ х1акъаб дин гьабич1ого рук1ине ва жидедаса г1азаб нахъч1вазе. **Гьеб хирияб Къуръан жинца х1акъаб динул исламалда т1орит1улеб буго, умматалъе бугеб рах1матги**

буго ва муъминзабазе рохелги буго.

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٩٠﴾

90. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас нужеда гьоркьоб гьабулеб ишалъулъ берцинал т1абиг1атал х1алт1изареян амру гьабулеб буго. Х1укму гьабулеб мехалъ гьеб бит1ун гьабеянги, **киналго г1адамазе лъик1лъи гьабе абунги:** берцинаб раг1и бицун, садакъа-хайрат гьабун, къварилъиялда ккарасе квербакъи гьабун, налъи т1ад ккарасе кумек гьабун, унтарасде ваккизе ун, хварав ахираб нухалде т1овит1изе ун.

Г1агарлъиялда гьоркьоб гурх1ел-рах1му ц1уне абунги амру гьабулеб буго Т1адег1анав Аллагьас. Гьезулгун х1ал рекъезе гьабун, гьездаса пашманлъи-къварилъи нахъч1ван. Г1агарлъиялда гьоркьоб ц1унизе рекъарабщинаб жо мадугьалзабазда гьоркьобги ц1унизе рекъараб буго.

Гьединго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нуж нахъч1валел руго кинабго къабих1аб жо гьабиялдаса:** раг1и бугониги, г1амал бугониги, къабих1аб пиша бугониги (ширк гьаби г1адаб, зина гьаби г1адаб). **Мункараб жо гьабиялдасаги нахъч1валел руго**: гьеб буго сахаб т1абиг1ат-г1амалалда ва исламияб жамаг1аталда гьоркьоб бук1ине сурукъаб, жинда г1айиб ч1валеб жо. Гьеб раг1иялъ щвей гьабула киналго г1ассилъабазда ва г1одорег1анал пишабазда: гъибат, бугьтан, мац1 гьаби, х1асад гьаби, рогьоб бай ва гьелда релълъарал г1амалазда.

Гьединго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **нуж нахъч1валел руго зулму гьабиялдасаги,** мунагь-хат1аалъул г1орхъолъан рорч1арал жал гьариялдасанги. «Багъю» абураб раг1и буго г1орхъолъан борч1араб жо гьаби абураб маг1наялда бугеб. Гьелъ г1емераб маг1наялде т1орит1ел гьабула: имамасда данде рахъарал г1адамаздаги гьеб ц1ар абула (бугъатал), зина гьабулел г1адамаздаги абула, ч1ух1и ва г1амалк1одолъи ц1ик1к1арал г1адамаздаги абула. **Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **нужее гьадинаб берцинаб ваг1за гьабулеб буго, нужеца гьеб ваг1за босизе бокьун ва иман лъун лъик1аб г1амал гьабизеги бокьун.**

Къатадатица абуна: хирияб Къуръаналда жаниб т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ислам бач1инелде ццере рук1арал г1арабиязул лъик1алщинал т1абиг1атал берциналлъун гьаруна ва гьезда жанир рук1арал г1одорег1анал, сурарал, къабих1ал т1абиг1атал нахъги ч1вана-абун.

Цо х1адисалда буго: *«Т1адег1анав Аллагьасе т1адег1анал т1абиг1атал рокьула ва къадарал, г1одорег1анал т1абиг1атал рихуна»* - абун. Х1адис Байгьакъияс бицана.

Абу Яг1ла абулев г1алимас бицараб х1адисалда буго: «Уксум ибну Сайфи абулев къавмалъул цевехъанасда хабар раг1араб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вахъун вуго (вач1ун вуго) абун, гьесие бокьун бук1ана живго гьев Мух1аммадихъе вач1ун гьесул х1ал ц1ехезе. Жиндир къавмалъ гьев нахъч1вана «мун нижер к1удияв вуго, мун гьесухъе ун дур къадру хвезабизе бегьуларо»-абун. Цинги Уксумица абуна: «Гьедин бугони нужер бокьарав чи ццеве вахъа дир хабар гьесухъе щвезабулев ва гьесул хабар дихъе щвезабулев»-абун. К1иго чи вахъана «Ниж ина гьесухъе» - абун ва гьел ана Маккаялде.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе рач1ун гьез абуна: «Ниж руго Уксум ибну Сайпиясул расулзаби. Гьес дуда гьикъулеб буго дур ц1ар щиб ва мун щив»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Дун вуго Г1абдуллагьил вас Мух1аммад. Дун вуго Аллагьасул лагъ ва гьесул расул»*-абун. Цинги жинца гьаб аятги ц1алана (90 аят). Чанго нухалъ авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ц1ализе виччан жидеца гьеб аят рек1ехъе лъазабуна ва гьебги босун гьел Уксумихъе т1адруссун рач1ана.
Гьез Уксумида абуна: «Нижеда гьев ватана гьоркьохъеб насабалъул музариязул чи. Гьес нижее гьаб жоги ц1алана» - абун. Уксум гьез ц1алараб аяталде г1енеккана ва жинца абуна: «Дида гьев Мух1аммад вихьулев вуго жинца берцинал т1абиг1атаздалъун амру гьабулевлъун, къабих1ал г1амалаздаса жинца нахъч1валевлъунги. Нужеца гьаб дин къабул гьабе ва нуж гьаб диналъул бет1ералда рук1а, гьеб диналъул рач1ч1алда (ахиралда) рук1унге» - абун.

وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمۡ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا وَقَدۡ جَعَلۡتُمُ ٱللَّهَ عَلَيۡكُمۡ كَفِيلًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ ٩١

91. Нужеца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабураб къот1и т1убазабе, гьесул расуласе ва муъминзабазе гьарурал къот1абиги т1уразаре гьеб къот1и гьабун хадуб. Нужеца гьаял гьедараб мехалъ ва гьеб гьа Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1аралдалъун щулаги гьабураб мехалъ, гьеб гьаги хвезабуге, нужеца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гьавун вугелъул гьеб нужер гьаялъе нуг1лъун ва гьеб ц1унулевлъун. Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъалев вуго нужеца гьабулеб кинабго г1амал. Гьеб г1амалалде данде Аллагьас нужее жазаъги гьабизе буго.

وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّتِي نَقَضَتۡ غَزۡلَهَا مِنۢ بَعۡدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثٗا تَتَّخِذُونَ أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرۡبَىٰ مِنۡ أُمَّةٍۚ

92. Нужги рук1унге жинда г1емер г1акъубаги бихьун жинца кун дургъулей (прядьщица), **цинги кинабго х1алт1и т1убараб мехалъ жинца**

إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ ٱللَّهُ بِهِۦ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾

дургъараб кун бичун ва бихxун балей г1аданалда релълъун. Гьаб мисал буго жидеца къот1и гьабулел ва гьа гьедулел, цинги гьеб къот1иги гьаги хвезабулел г1адамазе бугеб мисал.

Нужеца нужер гьаял ва къот1аби кколел руго цояз цоял гуккизе, гьезие хиянат гьабиялъе сабаблъун. Гьеб ц1акъ г1одобег1анаб г1амал буго. Гьеб г1амал нужеца гьабулеб буго цо къокъа цогиялдаса г1емераб ва къуватаб бук1ин лъараб мехалъ. Доб ццебеккун къот1и гьабураб къокъаялъе хиянатги гьабун гьез гьаб къуватаб къукъаялъе къот1и гьабулеб буго.

Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас нужер х1албихьи гьабулеб буго гьел бат1и-бат1иял къокъабигун нуж дандч1вазарун, **нужеца къот1и т1убаладай абун, цинги къиямасеб къоялъ нужее Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ц1акъ баянги гьабизе буго нужеца гьабурабщинаб г1амал.** Ва щивав чиясул г1амалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго.

Гьаб къот1и гьаби ва гьа гьедиялъул х1укму бициналъе сабаб буго г1арабиязул бат1и-бат1иял къокъаби кидаго цоцалъе рагъазда рук1унел рук1ана. Гьедин бугелъул к1иго лъабго къокъа цоцалъ рекъон цогидазда данде рагъулел рук1ана. Гьедин рук1адго жидеего лъик1 бихьараб мехалъ цоязулгун гьабураб къот1иги хвезабун цогидазе къот1и гьабулеб бук1ана.

Исламалъул авалалдаги рук1ана цо-цо къокъаби жидеца исламияб дин босич1ел, амма бусурбабазе кумек гьабизе, яги гьезде данде рагъич1ого рук1ине къот1и гьабурал, гьел г1адамазги къот1и хвезабулеб бук1ун ва бусурбабазе хиянат гьабулеб бук1ун рещт1инаруна гьал аятал.

Гьал аятазул х1укму кинабго умматалъе г1аммаб х1укму буго ва къот1и т1убангут1и мунафикъчиясул т1абиг1ат буго. Бицараб раг1и кквейги гьабураб къот1и т1убайги муъминчиясул т1абиг1ат буго.

وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَـٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

93. Т1адег1анав Аллагьасе бокьун бук1арабани киналго г1адамал цох1ого умматалъул гьарилаан. Киназулго бечелъи-мискинлъи цоцада релълъарал, цоцалъ къацандулел къокъаби гьеч1ого, цоцалъ рекъарал, цох1о х1алалъ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ дин гьабулел. **Кинниги, Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **х1икматалда рекъон цоял х1акъаб диналда т1орит1ун руго, цогидал нух къосараллъун тун руго.** Цо г1адамал бахьибугеллъун гьарун руго, цогидал бахьикъосараллъун гьарун руго. Цо къокъа алжаналъул

ниг1матал кваналеллъун гьарун руго, цогидал жидедалъун жужах1 боркьулеллъун гьарун руго. **Ахираталде щвараб мехалъ чара гьеч1ого щивав чиясда жиндир г1амалалдаса гьикъизе буго.** Ва киг1ан гьит1инабниги ва к1удиябниги жоялъе жазаъ гьабизе буго.

وَلَا تَتَّخِذُوٓاْ أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ فَتَزِلَّ قَدَمُۢ بَعۡدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُواْ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمۡ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَكُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿٩٤﴾

94. Нужеца нужеда гьоркьоб гьабулеб къот1и ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **ц1ар гьоркьоб ккун гьедулеб гьаги гьабуге цояз цоял гуккиялъе сабаблъун,** гьел гьаял хвезарун дунялалъул дагьабго заманалъул мунпаг1ат босизе къасд гьабуге. **Гьедин гьабулеб бугони нуж х1акъаб жоялда рук1ун хадуб гьелдаса хъущт1арал ва мекъи ккарал рук1уна. Гьеб г1амал гьабулеб бугони Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда ц1акъ квешаб г1азаб ч1амизабизе буго.**
Нужеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **диналдаса г1адамал нахъч1вазе ва гьеб дин ракьалда т1ибит1иялъе квалквал гьабизе къасд гьабулеб бук1иналъе г1оло. Ахиратaлдаги жужах1алъул гучаб г1азаб бук1ина нужее.**

وَلَا تَشۡتَرُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٩٥﴾

95. Нужеца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **ва гьесул расуласе гьабураб къот1и хвезабун, гьеб бичун дунялалъул дагьабго пайда босуге. Х1акълъунго ахираталда Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **аск1об бугеб жо нужее ц1акъ лъик1аб буго. Нуж лъик1аб-квешаб жо бат1а гьабизе лъалел г1адамал ратани,** нужеца гьеб квешаб г1амал гьабуге.

مَا عِندَكُمۡ يَنفَدُ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٖۗ وَلَنَجۡزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓاْ أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩٦﴾

96. Дунялалда нужеда кодоб бугеб жо жиб паналъулеб бук1ин х1акъаб буго. Нуж ч1аго рук1унги ине бегьула гьеб нужеда кодоса. Нуж хвараб мехалъ гьеб нужехъан унеблъи х1акъаб буго. **Ахираталда Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **х1адурун бугеб алжаналъул ниг1матал т1аса унарел, абадиялъго нахъе хут1улел руго. Бичасх1аги абун гьедулев вуго дун: дица гьез гьабураб г1амалалдаса г1емерго лъик1аб ва берцинаб жазаъ гьабила Аллагьасул дин сабаблъун бач1араб къварилъиялда сабру гьабун, гьеб дин ц1унун жал хьвадарал муъминзабазе.**

مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَنُحۡيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةٗ طَيِّبَةٗۖ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ مَا كَانُواْ

97. Бихьинал ругониги, руччаби ругониги жидеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **иманги лъун, аварагасда нахъги рилълъун, шарг1алда рит1ун хьвадун, лъик1аб г1амал гьабун хьвадулел: Дица**

يَعۡمَلُونَ ﴿٩٧﴾ **чара гье1ого гьел г1ададамал дунялалъул рукъор берцинаб ч1аголъиялда хьвадизарила:** х1алалаб ризкъи кьела, дагьаб жоялда г1ейи гьабулел, дунял т1алаб гьабиялда хадур лъугьинч1ел гьарила. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъулеб г1амал гьабизе тавпикъ кьела.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяа аварагас абуна: *«Жиндир бахьи буголъарав ва дунял ахираталъул лъик1лъиялда кверщел батарав чи вуго жинца Аллагьасда иман лъун, исламияб диналда хьвадарав, жиндие г1олеб х1алалаб ризкъиги Аллагьас кьурав, гьес кьураб жоялда г1ей гьабун ч1езе Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *тавпикъги гьабурав чи»*-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас ибну Маликидасан бицараб х1адисалда буго: *«Т1адег1анав Аллагьас муъминчияс гьабураб лъик1аб г1амал г1адада хвезабун гьесие зулму гьабуларо: дунялалда гьабураб лъик1аб г1амал ахираталда жинда данде ажру гьабулеб бук1уна. Капурчиясул лъик1аб г1амалалъухъ дунялалдаго жазаъ гьабула: гьесие сахлъи кьун, ризкъи кьун. Ахираталда гьесул щибго лъик1аб г1амал бук1унаро жинда данде ажру гьабулеб»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Х1асанул Басрияс абуна: унго-унгояб, берцинаб ч1аголъи алжаналда жаниб гурони бук1унаро. Гьениб буго нахъа хвел гьеч1еб ч1аголъи ва пащманлъи т1аде бач1унареб рек1елгъей. Абадияб саг1адат буго гьеб (бахьибуголъи) жинда т1аде бахьигьеч1олъи бач1унареб» - абун.

Ва дица гьезие жидеца гьабураб лъик1аб г1амалалдаса ц1акъ лъик1аб, г1емераб ва берцинаб жазаъги гьабула. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1об-рах1маталдалъун гурого алжаналдаги лъугьунаро, гьениб жаниб бугеб цох1о ниг1маталде данде нилъер лъик1аб г1амалги бахунаро жиндир къимат ва къадру х1исаб гьабун. Гьедин бугелъул Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъун, аварагасда нахърилълъун гьаб дунялалъул дагьабго заман нилъеца бараб мехалъ, ахираталда абадияб алжан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ сайгъат буго ва гьесул к1удияб ц1об-рах1матги буго, нилъер г1амал сабаблъун, нилъеца ях1 бахъун щвараб ужра-мухь гьеч1о.

Бет1ергьан Аллагьас гьаб дунялалда бугебщинаб жо инсанасе маслих1аталъе, гьесие квегъун, гьес жиндаса мунпаг1ат босулеблъун бижун буго. Гьеб кинабго ниг1матги жинда иман лъурасеги инкар ккурасеги г1ахьалаблъун гьабун буго. Гьедин киназего г1аммаллъун гьарун дунялалъул ниг1матал кьурав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ахираталда муъминзабазе алжаналъул ниг1матал кьейги гьесул ц1об-рах1мат буго. Нилъер г1амалал сабаблъун щолеб ва кьолеб жо алжан гьеч1еблъи лъазе ва бич1ч1изе цох1о мисал буго: жинца г1умруялъго квешаб г1амал

гьабулевлъунги вук1ун, цинги гьеб г1амалалда рак1 бух1ун, тавбу гьабун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ вуссун хварав чи алжаналде лъугьинавула, щибго лъик1аб г1амал гьабизе гьесие заман щун гьеч1ониги.

Гьаб киналъулго х1асил буго алжаналде инсан лъугьиналъе сабаб буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесул расул рит1ухъ гьавун, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабун цоги щиб бугониги жоялъе лагълъи гьабич1ого гьев инсан хьвади. Алжаналда жанир ругел даража-макъамал гьев инсанасул г1амалазда рекъон Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие кьолеб сайигъат ва шапакъат буго.

فَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾

98. Дуе Къуръан ц1ализе бокьараб мехалъ, гьеб ц1ализе байбихьуда أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطانِ الرَّجِيمِ **абе.**

Дица Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ц1аралдалъун щайт1аналъул квешлъиялдаса ц1уни гьарулеб буго, жиб Аллагьасул рах1маталдасан бачахъараб.** гьелъ дир рек1елъе щаклъи ккезабиялдаса гьаб Къуръан х1акъаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам бук1иналъулъ, гьелъ дида ц1алараб жо мекъи (г1аксалда) бич1ч1изабиялдасаги.

Ибну Жаририца ва цогидал имамзабаца абуна: жинда г1алимзаби рекъараб раг1и бугин, Къуръан ц1алилелде цебе щайт1ан бухьизе сунатаб бук1иналда. абун

إِنَّهُۥ لَيۡسَ لَهُۥ سُلۡطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾

99. Х1акълъунго гьеб щайт1аналъул гьунар гьеч1о Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал ва гьеб иманалъулъ рит1ухъал чаг1и къосинаризе.** Гьел Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ц1унииялдалъун ц1унарал рук1уна. **Ва Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **жидеца таваккал т1амулел** ва кинабго къварилъиги, г1ат1илъиги гьесдаса бук1ин лъалел **г1адамазда т1адги гьунар гьеч1о гьеб щайт1аналъул.**

إِنَّمَا سُلۡطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوۡنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشۡرِكُونَ ﴿١٠٠﴾

100. Х1акълъунго гьеб щайт1аналъул гьунар буго жиб т1аса бищарал, жинда нахърилълъарал чаг1и къосинаризе. Гьелъие лагълъи гьабун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **ширк гьабулел г1адамал къосинаризеги.**

وَإِذَا بَدَّلۡنَآ ءَايَةً مَّكَانَ ءَايَةٍ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓاْ إِنَّمَآ أَنتَ مُفۡتَرِۭۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿١٠١﴾

101. Дица цо аяталъул х1укмуги хвезабун цоги аят рещт1инабураб мехалъ гьел мушрикаца дуда абулеб буго, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, Х1акълъунго**

дуцаго ургъулеб бугин Къуръан абун ва дуца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **г1унт1изе гьабун гьересиги бицунеб бугин. Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **лъик1 лъала щиб аят рещт1ине кколеб ва кида рещт1ине кколеб. Гьел г1адамал г1емерисел руго жидеда щибго жо бич1ч1уларел ва лъаларел.** Жидеда рак1алде ккараб жо бицунел рук1унел. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: Т1адег1анав Аллагьас цо аят насхо гьабун цоги аят рещт1инабураб мехалъ Маккаялъул мушриказ абулеб бук1ана: гьав Мух1аммад жиндир асх1абзабазда т1ад велълъанхъулев вуго. Жакъа цо жоялдалъун амру гьабулеб буго гьезда, метер гьебги хвезабун цоги жоялдалъун амру гьабулеб буго. Валлагьи, гьев Мух1аммадица жинцаго ургъун бицунеб жо буго гьеб абун. Цинги т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб хадуб бугеб аят рещт1ине гьабуна:

قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

102. Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: дида гьаб Къуръан рещт1инабула бищунго Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **божарав расуллъун вугев Жабраилас, дур Бет1ергьанасул амруялдалъун** ва гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ жинца гьабулеб ишалъулъ ц1акъ х1акимияв ва г1адилав вуго. **Иман лъурал г1адамал х1акъаб диналда ч1ч1езаризе ва гьезие жегиги х1ужаби рицун, далилал рачун х1акъаб нухда гьел т1орит1изе ва киналго бусурбабазе рохелллъунги бук1ине рещт1инабуна Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьаб Къуръан-абун.**

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ ٱلَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِىٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾

103. Х1акълъунго Дида лъала, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, мушриказ абулеблъи гьеб Къуръан дуда г1адамаз малъараб жо бугоян абунги.** Румазул Жубар абулев чияс бицараб жо буго гьеб Къуръанилан абулеб бук1ана цо-цо Къурайшияца. Гьез бицунеб жо гьереси бук1ин ч1ч1езабун, Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **гьез гьереси бицун дуда Къуръан малъулев чи вугоян абулесул мац1 буго г1ажамияб мац1.** Гьев румазул чи вугелъул. **Гьаб Къуръанги ц1акъ пасих1аб г1араб мац1алда буго,** гьалда релълъараб жо гьел къурайшиязда гьабизе к1олареб. Гьединаб пасих1аб г1араб каламалдалъун г1ажамияв чи к1алъалареблъи лъазе ккеларищ гьел инкарчаг1азда?

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ ٱللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

104. Х1акълъунго жидеца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **Къуръаналдаги, гьесул муг1жизатаздаги иман лъуларел**

г1адамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **х1акъаб нухда т1орит1уларо ва гьезие ахираталда жидее унтизабулеб г1азабги бук1ине буго.**

إِنَّمَا يَفْتَرِي ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

105. Х1акълъунго Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **г1унт1изабун гьереси бицуна жидеца иман лъоларел г1адамаз.**

Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ Къуръаналдаги иман лъурал г1адамаз гьереси бицунаро. Гьеб буго к1удияб мунагь ва къабих1аб г1амал. **Ва гьел руго Х1акъикъиял гьересичаг1и** куфру-ширкалда ч1арал, мунагь-х1акъалдаса х1инкъуларел.

مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾

106. Цин иман лъун бук1ун хадуб жинца куфруялъул раг1и абурав, гьеб куфру жиндир рак1алъеги бокьарав, гьелда жив парахалъарав чиясе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ **ццим бахъи буго ва гьесие ахираталда ц1акъ гучаб г1азабги бук1ине буго. Жиндие зулму гьабун, жиндир х1ал заг1иплъун к1алалъ капурлъулеб раг1и абун, рак1 иманалъулъ х1алхьон бугев чиясе гьеч1о Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **ццим бахъин ва ахираталда жужах1алъул г1азабги.**

Гьаб аят рещт1инабуна Г1аммар رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1абасул х1акъалъулъ. Жинда рихьулеб бак1алда гьесул эбел Сумаят ва эмен Ясирги ч1ван х1обода вухьун ц1алаца ва т1илаца кьабун г1азаб гьабураб мехалъ гьев Г1аммарица мушриказе бокьараб раг1и абуна, жиндир напс хвасар гьабун. Гьеб хабар раг1араб мехалъ асх1абзабаца абуна гьев Г1аммар капурлъана абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Г1аммар капурлъич1о. Гьев иманалъул ц1ун вуго жиндир т1оноц1алдаса байбихьун х1ат1азде гъоркье щвезег1ан. Гьесул гьаналдаги биялдаги иман жубан буго» – абун. Цинги Г1аммар вач1ана аварагасухъе живги г1одилаго. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьесда абуна: «Дур рак1 кин бугеб, Г1аммар?» - абун. Г1аммарица абуна: «Дир рак1 иманалъулъ х1алхьон буго» - абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьанжеги дуе г1азаб гьабуни дуца гьеб раг1и абизе бегьила»* - абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Гьаб аяталдаса ва гьаб х1адисалдаса г1алимзабаца х1укму босана бусурманчияс жиндир рух1 хвасар гьабун к1алалъ жив капурлъулеб

раг1и абизе бегьилин абун, жиндие зулму ва г1акъуба ц1ик1к1араб мехалъ, ва гьелда сабру гьабиялдаса напс заг1иплъараб мехалъ, рак1 иманалъулъ х1алхьун бук1ингун цадахъ. Гьеб капурлъулеб раг1и абич1ого г1акъуба х1ехьон хвезег1ан сабру гьабизеги бегьула, гьедин жиндир гьунар г1урав чияс. Гьаб к1иябго жоялъул киналаб лъик1аб абураб мехалъ г1алимзабаца гьаб к1иабилеб раг1и т1аса бищун буго.
Жинда Аллагь разилъаяв Билал رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ асх1абас х1ехьана гьел мушриказул зулму. Баг1арараб бакъукье рехун, чехьалда бак1аб гамач1ги лъун, г1азаб гьабуна гьесие Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ инкар кквe абун. Билал асх1абас гьезул мурад т1убач1о ва «Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вуго» абураб раг1и гурони абич1о. Хадуб Билал асх1абас абулаан: «Валлагьи, дида лъалеб бук1арабани цогиги раг1и, жинца мушриказул ццим бахъинабулеб, гьеб раг1иги абизе бук1ана дица»-абун.
Жинда Аллагь разилъаяв ансарияв асх1аб Х1абиб ибну Зайд «Мусайламатул казаб» абулев мушрикас (жив авараг вуго абун гьереси бицун ч1ч1ун вук1арав) цо-цо къот1ел гьанал къот1ун: «дун авараг вуго абе» - абун г1азаб гьабураб мехалъги, жинца гьесул мурад т1убач1о. Мух1аммад авараг вугищан гьикъидал гьес абулеб бук1ана: «Вуго» - абун. Дун авараг вугищан гьикъидал «дида гьеб раг1и раг1улеб гьеч1оян» - абулеб бук1ана.
Гьединго машгьураб къисса буго Г1абдуллагь ибну Х1узапат абулев асх1аб румаз асирлъун гьавун жидер ханасухъе вачараб мехалъ гьесие гьабураб г1азабалъул ва гьес гьабураб сабруялъулги.
Т1адег1анав Аллагьас купруширкалъул агьлуялъул г1азаб-зулмуялдаса ц1унаги. Гьезул кверщаликь ккаразе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ берцинаб сабруги кьеги. Амин.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ١٠٧

107. Иман лъун хадуб гьелдаса руссарал муртадазе гьединаб гучаб г1азаб гьабиялъе сабаб буго; Х1акълъунго гьез ахиратги тун дунялалъул ч1аголъи т1аса бищун бук1ин. Жидеда х1акъаб жо лъан хадубги гьелдаса руссун рук1ин. **Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагьас капураб къавм т1обит1уларо х1акъаб исламияб диналда.**

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡغَٰفِلُونَ ١٠٨

108. Гьел руго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жидер рак1азда мугьру ч1варал, жидер г1иналда ва бералда мугьру ч1варал. Гьезда х1акъаб жо лъаларо ва гьелдаса гьапуллъун

рук1уна. Дунял бокьиялъ гьел ахираталдаса гъапул гьарун руго.

لَاجَرَمَ أَنَّهُمْ فِي ٱلْآخِرَةِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾

109. Х1акъаб жо буго гьал г1адамал ахираталда ц1акъ ч1орого хут1арал рук1ин. Гьез ахираталда батулеб лъик1аб г1амал гьабич1елъул.

Муртад абула иман лъун бук1ун хадуб куфруялде арав чиясде. Гьел г1адамал ц1акъго г1адада хварал руго. Т1адег1анав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие анлъго сипат гьабуна гьаб анлъго аяталда жаниб: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццим бахъи, къиямасеб къоялъул гучаб г1азаб гьабизе бук1ин. Жидеца ахираталдаса дунял т1аса бищун бук1ин. Гьезие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ т1орит1ел бук1унареблъи. Гьезул рак1азда, г1иналда ва бералда мугьру ч1ван бук1ин. Гьел гъапулал г1адамал рук1ин.

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُواْ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُواْ ثُمَّ جَٰهَدُواْ وَصَبَرُوٓاْ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾

110. Цинги х1акълъунго дур бет1ергьанас جَلَّجَلَالُهُ мунагьал чурана ва гьев т1аса лъугьана Маккаялда ругеб мехалъ жидее зулму гьабулел рук1арал, цинги гьижра гьабун Мадинаялде рач1арал, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гъазаватги гьабурал ва гьесул диналъе г1оло жидеда щвараб къварилъиялда сабруги гьабурал г1адамаздаса. Х1акълъунго дур Бет1ергьан гьезда гурх1улев ва гьезул мунагьал чурулев вуго.

۞ يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَٰدِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾

111. Дуца умматалъе бице, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьеб къиямасеб къоялъул хабар. Щибаб напс жиндирго ургъел гьабун ва жиб г1азабалдаса хвасарлъизе бокьун бач1унеб.

Цоги щибго жоялъул ургъел гьеч1ого, кинабго агьлу-хъизан, гьудул-гьалмагъ к1очон. Х1атта жиндир лъимал-хъизан жужах1алде лъугьинарунги жив хвасарлъизе бокьун. **Гьеб къоялъ щибаб напсалъе жинца гьабураб г1амалалъухъ жазаъ гьабула ва цониги напсалъе зулмуги гьабуларо.** Квешлъи т1аде ц1ик1к1изабуларо, лъик1аб г1амал нукъсан гьабуларо.

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾

112. Т1адег1анав Аллагьас мисал бачунеб буго, ва гьелдалъун ваг1загиги гьабулеб буго г1акълу бугел чаг1аца жиндаса пайда босизе. **Цо росдал мисал буго гьеб: жиб къварилъиялдаса божараблъун бук1араб, жиндир агьлуги рак1 х1алхьун г1одоре риччан**

рук1араб. Жидехъе ризкъиги бач1унеб бук1араб кинабго рахъалъан гьарзаго ва щибго жидеда г1акъуба бихьич1ого. Цинги жидеца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ниг1матазда инкар ккурал, гьесие щукру гьабич1ел ва гьесда иман лъеч1ел. Цинги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезда ч1амизабураб х1инкъиялъул ва ракъиялъул г1азаб, гьез гьабураб квешаб г1амал сабаблъун. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1ассилъи сабаблъун ва гьесул ниг1матазе щукру гьабунгут1иги сабаблъун.

Рази абулев г1алимас абуна: «Гьаб мисал буго Маккаялъул агьлуялъе бачараб. Гьел рук1ана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндилъ божилъи гьабураб Маккаялда, жиндир ризкъиги г1ат1идаб, щиб жо къвариг1аниги, гьеб жидеда т1адеги бач1унел, жидер напсалги г1одоре риччан, х1алхьон ругеб. Гьелдаги т1аде Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ц1акъго к1удияб ниг1мат кьуна Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг вит1ун жидедаго гьоркьоса. Цинги жидеца гьесда инкар ккун, гьесие ц1акъ к1удиял къварилъабиги гьаруна. Т1адег1анав Аллагьас гьезие г1азаб гьабуна анкьго соналъ т1ат1алаго ц1ад къот1изабун, хур-хер бижизабич1ого, жидеца балкан кванаялде ва рукьби кванаялде ккана гьезул амру»-абун.

وَلَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾

113. Х1акълъунго гьезухъе Аллагьасул расул вач1ана жидедаго гьоркьоса, гьез гьев гьереси гьавуна. Гьел г1азабалъги ккуна жидеца зулму гьабулеллъун ругеб х1алалъ.

Жидеда аслуги насабги лъалев, жиндир рит1ухълъи ва рац1ц1алъиги лъалев Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, аварагълъун вит1араб мехалъ, жидеца гьесда инкар ккуна, жегиги гьесда т1ад махсаро гьабуна ва гьесие г1азаб къварилъи гьабуна. Цинги гьезда т1аде дунялалдаго балагьал рач1ана: ракъи бач1ана, хадуб х1инкъиги бач1ана. Бадруялда жидер церехъаби ч1вана, ахирги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Макка бахъун гьел г1одорег1анлъана. Ахираталда жидее абадияб жужах1алъул г1азабги бук1ине буго.

فَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَٱشْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾

114. Нужее гьаб мисалги бачиндал, гьал инкарчаг1азе цебехун бук1араб ва хадуб бук1инесеб г1азабги бициндал, нуж х1инкъа Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъизе. Нужеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабе. **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее кьураб х1алалаб, бац1ц1адаб ризкъиги кванай ва гьесие гьел**

ниг1матазда данде щукруги гьабе. Нуж Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабулеллъун ратани, гьесул амру-нагью т1убан хьваде.

115. Х1акълъунго Аллагьас нужее кваназе х1арам гьабун буго капурго хвараб жо, биги х1арам гьабуна, болъонил гьанги х1арам гьабуна, жинда т1ад Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гуресул ц1ар бахъун хъураб жоги х1арам гьабуна.

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾

Цо ханасул, цо хъанчалъул, яги цо х1акимасул ц1аралда хъураб жо буго гьеб. Гьедин хъвезе х1арамаб буго, гьедин хъуралъул гьан кваназеги х1арамаб буго. Гьедин жо хъурав чиги ширкалда ккарав чи вуго.

Жив вакъун чара т1аг1арав чиясе бегьула гьел х1арам гьабурал жалаздаса жиндир рух1 хвасар гьабизег1анаб къадар кваназе. Гьев чиги г1адамазе зулму-х1ал гьабулев, гъачагълъи гьабулев вук1ине бегьуларо. Жинца х1арамаб жо гьабулев чиясе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рухсаби (бигьалъаби) х1алаллъуларо. **Х1акълъунго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жив гурх1улев ва жинца мунагьал чурулев вуго.**

116. Нужеца лъалареб жо бицун, нужеего бокьараб сипатги гьабун: гьаб жо х1алалаб буго, гьаб цояб х1арамаб буго абуге, я гьал мушрикал. Гьеб хабаралдалъун нужеца Аллагьасдеги جَلَّجَلَالُهُ г1унт1изабун гьереси бицунеб буго.

وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ٱلْكَذِبَ هَٰذَا حَلَٰلٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾

Жинца х1алал гьабулев ва х1арам гьабулев цох1о Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурони гьеч1о. **Х1акълъунго гьедин Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1унт1изабун гьереси бицунел г1адамазул лъик1лъиялда кверщел батуларо, гьезие дунял-ахираталъул бахьибуголъиги щоларо.**

117. Гьаб дунялалда дагьабго заманаялъ мунпаг1ат босула гьел капурал ва мушрикал г1адамаз, цинги ахираталда гьезие жинца унтизе гьабулеб жужах1алъул г1азаб бук1уна.

مَتَٰعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾

118. Ягьудиязе дица х1арам гьабуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, цебе дуда бицараб жо.

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

Суратул анг1амалда бицана гьезие т1ат1иги х1арам гьабуна абун, малъ бугеб жоги

х1арам гьабуна абун, ай цо малъ бугеб хьвани, варани х1арам гьабуна ягьудиязе. **Дица гьезие щибго зулму гьабич1о. Кинниги гьел руголъана жидеца напсазе зулму гьабулеллъун.** Гьез жидецаго х1арам гьабуна гьеб ва дица гьез х1арам гьабураб х1алалъ тана.

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُواْ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٖ ثُمَّ تَابُواْ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ وَأَصۡلَحُوٓاْ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعۡدِهَا لَغَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾

119. Дур Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ т1аса лъугьуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жидеца квешаб г1амал гьабурал г1адамаздаса, жидеда гьеб жо х1арамаб бук1ин лъач1ого, цинги жидеца тавбу гьабурал ва лъик1аб г1амалги гьабурал. Х1акълъунго гьедин тавбу гьабун ва лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал г1адамазда гурх1улев, гьездаса т1аса лъугьунев вуго дур Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.

إِنَّ إِبۡرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةٗ قَانِتٗا لِّلَّهِ حَنِيفٗا وَلَمۡ يَكُ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿١٢٠﴾

120. Х1акълъунго Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг вук1ана жинда г1адамал нахърилълъунев имамлъун.

Жинца киналго лъик1ал г1амалалги данде гьарурав. Гьединав вук1иналъ гьесда ц1арги буго «Халилуллагь» абун. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гьудул абураб маг1на буго гьеб раг1иялъул. **Ц1акъ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1авги вук1ана.** Гьесул амру т1убаялда т1адч1ей гьабулевги вук1ана. **Кинабго бат1улаб диналдаса вуссун х1акъаб динул исламалда ч1аравги вук1ана. Ва гьев Ибрагьим авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жинца ширк гьабулев вук1инч1о** ва жидеца ширк гьабулел ягьудияздаса, яги насранияздаса вук1инч1о. Гьаб раг1и абуна гьел мушриказул Ибрагьим авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ягьудияв вук1ана, насранияв вук1ана абураб раг1и нахъч1ван.

شَاكِرٗا لِّأَنۡعُمِهِۚ ٱجۡتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿١٢١﴾

121. Жинца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ниг1матазда щукру гьабулевлъунги вук1ана гьев Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг. Т1адег1анав Аллагьас гьев т1аса вищана авараглъи кьеялъе ва исламияб диналда т1овит1аравлъунги вук1ана.

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат бац1ц1ад гьабулевлъунги вук1ана.

وَءَاتَيۡنَٰهُ فِي ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٢٢﴾

122. Дунялалъул рукъобги дица Ибрагьим аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ лъик1лъи кьуна ва лъик1аб рехсей кьуна. Х1акълъунго ахираталъул рукъовги гьев лъик1ал чаг1аздаса вуго:

Т1адег1анал макъамазда рук1унел аварагзабаздаса вуго. Дунялалъул

рукъоб Ибрагьим аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ бугеб лъик1лъи г1еларищха Исламияб дин жиндаса байбихьарав гьев вук1ин, жиндаса хадур ругел киналго диназулъ жив веццарав, жиндаса мисал босулев вук1ин. Кинабго халкъалъул Сайидлъун вугев Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ авараг гьесул наслуялдаса вук1ин. Щибаб какилъ кинавго муъминчияс хирияв Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасда цадахъ жиндаги свалат бит1улев вук1ин. Аллагьасул свалат салам лъеги гьев Ибрагьим аварагасда.

ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾

123. Цинги дица дудаги вах1ю гьабуна, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, мун гьев Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ диналда нахъвилълъа абун. Кинабниги бат1улаб жоялдаса бац1ц1адаб исламияб диналда нахъвилълъа абун. Гьев Ибрагьим عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ авараг жидеца ширк гьабулел г1адамаздаса ва гьезул диналда вук1инч1о.

Гьев жидер диналда вук1ана абулел ягьудиязул ва насраниязул раг1иги гьересияб раг1и буго.

إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبْتُ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾

124. Х1акълъунго щамат къоялъ х1алт1и-пиша гьабунгут1и ва гьеб къо к1одо гьаби Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ диналдаса жо бук1инч1о. Гьеб шамат къоялъул х1укму буго ягьудиязе тамих1 гьабун гьезда т1ад лъун бук1араб х1укму. Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ гьел г1асилъараб мехалъ, гьесул амру-нагьюги тараб мехалъ гьезие г1акъуба гьабун шамат къоялъ ччуг1а кквей х1арам гьабун бук1ана. Гьеб х1арамлъиги хвезабун жидеца ччуг1а ккурал г1адамалги маймалакаллъун ва болъоналлъун сверизарун гьалаг гьаруна.

Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, къиямасеб къоялъ цоцаде хилиплъун рук1арал умматазда гьоркьоб х1укму гьабулев. Х1акъаб ва бат1улаб диналда рук1арал рат1а гьарулев ва щивасул г1амалалда рекъараб жазаъги гьабулев. **Жиндилъ хилиплъун рук1араб жоялъулъ.**

ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ ۖ وَجَٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾

125. Дуца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналде г1адамал ах1е, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, г1акъилал г1елмиял х1ужабаздалъун ва берцинаб каламалдалъунги. Гьезда гурх1ел гьабун, тамахго ва х1еренго ах1е гьел Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ иман

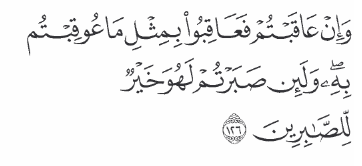
лъеялде.

Гьезда бич1ч1улеб мац1алъ, гьезие асар лъугьунеб пасих1лъиялда гьабе ваг1за-насих1ат. Хъач1го к1алъан, рек1ел сог1лъи бихьизе гьабун, гьел х1инкъизарун ах1уге Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналде.

Жидер къадру-къимат к1удиял ханзаби ва х1акимзаби гьезул г1акълуялда рекъараб насих1ат гьабун ах1е диналде. Цогидал г1адамазда гьезул г1акълуялда рекъараб мисал бачун, кици т1амун, гьезул рек1елъе унеб ва бич1ч1улеб мац1алдалъун ах1е диналде. Жидехъ т1ехь рещт1ун гьеб ц1ализе лъалел г1адамаздаги гьезда релълъараб хабар бице, амма даг1ба-къец гьабун, цоцазде рогьо бан, рак1 хвезабулеб жо бицунге. Гьединаб хабаралъ инсан мук1ур гьавуларо ва гьев х1акъаб жоялде вач1унаро.

Диналде рач1инч1ел, гьеб диналъул х1акъалъулъ дудехун бах1с гьабулел г1адамазеги лъик1аб берцинаб мац1 бице ва х1ужа-далил бачун к1алъай. Гьездаги гурх1ел ва тамахлъи бихьизабе. Гьединаб берцинаб т1абиг1аталъ г1адамал диналде ах1иялъе квербакъи гьабула.

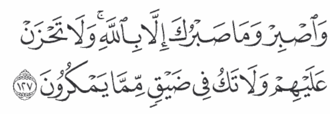
Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда лъик1 лъалев вуго х1акъаб диналда ругел, гьеб диналда ч1олел г1адамазул т1абиг1ат-х1ал. Гьединго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъик1 лъала х1акъаб диналдаса къосарал г1адамазул х1алги. Дуда к1оларо гьел г1адамал т1орит1изе. Дуда т1адаб жо буго гьел диналде ах1и. Гьел т1орит1и ва ахираталда гьезие жазаъ гьабиги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ т1ад буго.



126. Нужедехун зулму гьабурал г1адамазе Нужеца г1акъуба гьабулеб бугони, гьеб г1акъуба г1орхъолъан борч1араб, шарг1алда хилипаб х1алалъ гьабуге. **Нужее гьабуралда релълъараб гьабун къисас босе. Ва амма нужеца сабру гьабуни ва нуж т1аса лъугьани, гьеб лъик1 буго** ва ахираталда батулеб, гьениб ажру-кири щолеб жо буго.

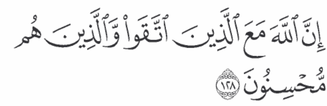
Тафсиралъул г1алимзабаца абуна: Гьаб аят рещт1ине гьабуна жинда Аллагь разилъаяв Х1амзат асх1абасул х1акъалъулъ. Ух1удалда мушрикаца гьев ч1вадал, жидеца гьесул чехь багьизабун гьесул рак1-т1ул къот1ун бук1ана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьа гьедун абун бук1ана: *«Дир гьел мушриказда кверщел батани, дица гьезул лъабкъоялда анц1го чиясул чехь бихъизабила»* - абун. Гьаб аят рещт1инабун хадуб, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьел

мушриказул жаназабазе щибго жо гьабич1о. Х1адис Базарица бицана.



127. Бищунго лъик1аб буго сабру гьабизе ва т1аса лъугьун тезе к1вани. Гьадин бугелъул: **«Дуца сабру гьабе, Мух1аммад ﷺ, гьеб сабру гьабиги бук1унаро Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуе тавпикъ гьабун гурони. Капурзабаца дуе гьабулеб къварилъиялда ва гьез иман лъолеб гьеч1о абун дур рак1ги къварилъуге. Гьез дуде данде гьабулеб макруги гьезул жагьиллъи-ах1макълъиги дур керен къварилъиялъе сабаблъун гьабуге.**

Дуца дуда т1адкъараб х1алалъ рисалат т1обит1е. Гьелдасан хадуб бугеб жо Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ т1амун те.

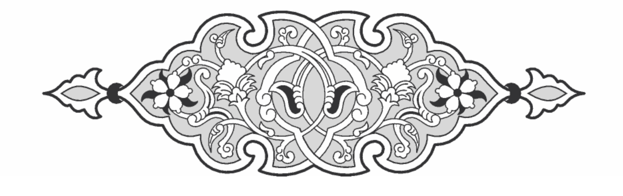


128. Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жиндир г1азабалдасан х1инкъарал, жив разилъи т1алаб гьабун г1ибадат гьабулел муъминзабигун цадахъ вуго. Жинца гьезие квербакъулевлъун ва гьезул амруялъе валилъунги. **Гьел муъминзаби руго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1ор жал лъик1аллъун ругелги.**

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квер бакъи ва ц1уни жидее бугел г1адамал руго гьел. Капурзабазул макруялъ жидее зарал гьабуларелги руго.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квербакъиялдалъун Сурату Ннах1лиялъул тафсир ва таржама хъван т1убана.

Т1адег1анав Аллагьасе буго кинабго рецц ва щукру.



17. Суратул Исраъ



Маккаялда решт1инабураб, жинда жаниб нусиялда анц1ила цо аят бугеб.

Маккаялда рещт1ине гьабураб сурат бугелъул, гьалда жанибги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялъул, авараглъиялъул, ахираталъул бицунеб буго. Бищунго к1вар бугеб жо буго гьаб сураталда жаниб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул т1абиг1атал рицин, гьесие ругел муг1жизатал рицинги. Сураталда ц1ар лъураб муг1жизат буго аварag صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ миг1ражалде вачин. Исраъ абураб раг1иялъул маг1на буго сардилъ цо бак1алде ин абураб.

Миг1ражалде араб сордоялъ Аллагьасул свалат-салам лъеяв аварагасда Бет1ергьан Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъалъул г1емерал г1ажаибал жал рихьана, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къудраталда ва гьесул мулкалъул г1ат1илъиялда ва к1одолъиялда т1орит1ел гьабулел г1аламаталги рихьана.

Гьединго гьаб сураталда жаниб бануисраилазул къисса бицунеб буго, гьез гьарурал пасалъаби ва г1асилъаби сабаблъун гьел ракьалда т1ад цо бак1алдаса цоги бак1алде къот1иги бицунеб буго. Зобал ракьазда ругел Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналде т1орит1ел гьабулел г1аламатал рицун руго. Исламияб жамаг1аталъул х1ал рекъей ва цоцаде рокьа-хинлъи бук1ине ккейги бицун буго, киналго умматазе ва къавмазе мисалияблъун бук1ине исламияб жамаг1ат ва бусурбаби.

Мушриказул бицен гьабун буго, гьез Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лъимал-хъизан бук1ин ч1ч1езабун бицунеб гьереси нахъч1ван буго. Къиямасеб къо бач1ине бук1ин, х1исаб-мизан ва жазаъ гьабизе бук1ин, гьеб амру Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къудраталда ва х1алк1олъиялда гъоркь бук1иналъе далилал рицун руго.

Сураталъул ахиралдаги Аллагьасде ширк гьабулеб жоялдаса гьев вац1адав вук1ин, мушрикаца гьарулел жиндие мукъсанлъи т1ад гьабулел сипатаздаса т1адег1анав вук1ин бицун буго. Къуръаналъе тафсир гьабурал г1емерисел г1алимзабаца гьаб сураталда жанир Т1адег1анав Аллагьасул ц1арал рехсон ругелъул, гьаб таржамаялда жанибги гьесул ц1арал рицун, гьезул баян гьабун буго. Гьел ц1арал машгьурал руго: «Асмауллагьил х1усна» - абун.



Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ٱلَّذِى بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ۝١

1. Жив Вац1ц1адав ва Т1адег1анав вуго Аллагь, жиндир лагъ Мух1аммад ﷺ **авараг, сардил цо дагьабго заманаялда жанив Масжидул х1арам** – Маккаялда бугеб Каг1ба рукъалдаса Байтул-мукъадасалда **Палестиналда бугеб Масжидул акъсаялде вачарав.**
Гьеб к1иябго масжидалда гьоркьоб к1икъого сордоялъ вилълъун унеб нух буго. Гьаб х1алк1олъи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ загьир гьабун бугелъул ва гьаб иман лъеч1ел г1адамал жинда божулареб хабар бугелъул, Субх1аналлагьи абураб раг1иялдалъун байбихьи гьабуна гьаб аяталъе ва сураталъе. Аллагь вац1ц1адав ва т1адег1анав вуго мушрикаца ва капурал г1адамаз жинда г1унт1изе гьарулел г1айибаздаса ва жиндие мукъсанлъи бач1унел сипатаздаса. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир х1алк1олев вуго сардил цо дагьабго заманаялда жаниб к1икъого сордоялъул нухалъ рик1к1ада бугеб бак1алдеги вачун, цинги гьениса инсанасул г1акълу-лъай хадуб гъолареб манзилалъ рик1к1ад зобалаздеги вачун, гьениб г1емераб г1ажаибаб жоги бихьизабун хирияв авараг ﷺ гьебго сардилъ, жив т1ад вегун вук1араб бусен ц1оролелдего рокъове вачарав.
Киг1анго капурал г1адамаца иман лъеч1ониги, Т1адег1анав Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндир махлукъаталъул тадбир жиндие бокьухъин гьабулев вуго ва жиндие бокьараб жо гьабизе х1алк1олев, гьелдаса жив щибго жоялъ нахъги ч1валарев вуго.
Гьаб «Масжидул-акъса» буго дица жиб бугеб ракь ц1акъ баракатаблъун гьабураб. Бищунго к1удияб баракат буго гьеб ракь бук1ин г1емерал аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ т1ад хьвадараб, гьел аварагзабахъе عَلَيْهِمُ السَّلَامُ вах1ю босун малаикзаби решт1араб. Гьединго гьеб ракь буго дунялалъул ниг1матал г1емераб, ах-хур гьарзаяб, гьава-бакъ рекъараб «Шам» абун жинда ц1ар бугеб ракь.
Дица Мух1аммад авараг ﷺ сардилъ зобалазде вачана **гьесда рихьизаризе дир махлукъаталъул г1ажаибал жал.** Зобалазул махлукъат гьесда бихьизабизе. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда анкьалго зобал рихьана, алжан-жужах1 бихьана. Сидратул мунтагьаги бихьана. Гьеб буго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ г1агарлъулеб макъам, гьелдаса т1адехун инсанасе гьесда г1агарлъизе рес гьеч1еб.

Гъединго малаикзаби рихьана, аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рихьана. Гъел гурелги г1ажаибал жал рихьана, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къудраталде жидеца т1орит1ел гьабулел.

Х1акълъунго Т1адег1анав Аллагь жинда кинабго жо раг1улев вуго, гьев Мух1аммад аварагасул صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ раг1иги жинда раг1улев вуго. **Жинда кинабго жо бихьулевги вуго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ**,** гьев Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасул г1амал-пишаги жинда бихьулев вуго. Гъедин бугелъул т1адег1анав Аллагьас жинда свалат салам лъеяв авараг хас гьавуна гьаб Миг1ражлъун бугеб к1удияб ниг1маталда ва муг1жизаталда.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг Миг1ражалде иналъул х1акъалъулъ г1емерал асх1абзабаца рицарал кьуч1ал х1адисал руго. Дица гьаб бак1алда, иншааллагь Жалалалда т1ад бугеб х1адис бицина. Гьеб буго жинда Аллагь разилъаяв имам Муслимица бицараб х1адис. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:

«Дихъе буракъ бачун бач1ана. Гьеб буго х1амилалдаса черх к1удияб, г1орц1еналъулалдаса черх гьит1инаб, хъах1аб кьералъул х1айван, жиндир бер щвараб бак1алда жинца х1ет1е лъолеб (ц1акъ лебалаб) Дун гьеб буракъалда т1ад рек1ана ва гьелъ дун сардилъ вачана Байтулмукъадасалде. Гьениб дица буракъ бухьана аварагзабаца عَلَيْهِمُ السَّلَامُ *жидер рек1унеб жо бухьунеб бук1араб горалда. Цинги дун масжидалде жаниве лъугьана ва гьениб дица к1иго ракаг1ат какги бана.*

Гьеб масжидалдаса дун къват1иве вахъиндал, Жабраил عَلَيْهِ السَّلَامُ *малаик вач1ана к1иго ц1араг1и босун цоялда жаниб рахь бугеб, цоялда жаниб жа бугеб.* (Гьеб к1иялъулго цоялаб гьекъезе изно кьуна дие) *Дица рахь бугеб ц1араг1 т1аса бищана. Жабраилас абуна: «Мун вит1ун кканаха, дуца жа т1аса бищарабани дур умматалъе квеш бук1илаан»-абун. Цинги дунги вачун Жабраил дунялалъул зобалде вахана ва гьес рагьо рагьи т1алаб гьабуна. Цо гьикъулев чияс гьикъана мун щив абун. Жабраил вуго абуна. Мунгун цадахъ щив вугев абуна. Мух1аммад* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *вуго абуна. Гьев авараглъун вит1унищха вугев абуна. Вит1ун вуго абуна. Цинги нижее зоб рагьана ва дун Адам аварагасде* عَلَيْهِ السَّلَامُ *т1аде щвана Гьес дида марх1аба абуна (салам кьун дун к1одо гьавуна) ва дие лъик1аб дуг1аги гьабуна.*

Цинги Жабраил дунги вачун к1иабилеб зодове вахана. (Цебесеб бицараб х1алалъ зоб рагьиялъул хабар буго гьаб бак1алда ва хадубги. Дица къокълъи т1алаб гьабун хъвач1ого тана) *Дида гьенив эбелдахъа вацг1алзаби Ях1я ва Г1иса авараг* عَلَيْهِمَا السَّلَامُ *ратана* (Марьямил яцалъул

вас вуго Ях1я авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ) *Гьезги дида марх1аба абуна ва дие лъик1аб дуг1а гьабуна. Цинги ниж лъабабилеб зодоре рахана. Гьенив дида Юсуп авараг* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *ватана ва гьев Юсуп аварагасе* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *берцинлъиялъул цо бут1а кьун бугоан. Гьесги дида марх1аба абуна ва лъик1аб дуг1а гьабуна. Цинги Жабраил дунги вачун ункъабилеб зодове вахана. Гьенив дида Идрис авараг* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *ватана. Гьесги дида марх1аба абуна ва дие лъик1аб дуг1а гьабуна.*

Цинги ниж щуабилеб зодоре рахана. Гьенив дида Гьарун авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *ватана. Гьесги дида марх1аба абуна ва дие лъик1аб дуг1а гьабуна. Цинги ниж анлъабилеб зодоре рахана. Гьенив дида Муса* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *авараг ватана. Гьесги дида марх1аба абуна ва лъик1аб дуг1а гьабуна. Цинги ниж анкьабилеб зодоре рахана. Гьанив дида Ибрагьим* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *авараг ватана. Гьев г1одов ч1ч1ун вугоан Байтул-маг1муралда мугъги ч1ван. Гьеб Байтул-маг1муралда жанир щибаб къоялъ лъабкъоялда анц1азарго малаик лъугьунев вуго Аллагьасе* جَلَّجَلَالُهُ *г1ибадат гьабизе. Гьел малаикзаби т1ок1ал т1адруссунги рач1унел гьеч1о* (ай щибаб къоялъ бат1и-бат1ияв лъабкъоялда анц1азар малаик вач1унев вуго. Гьаб Байтул-маг1мур Каг1ба рукъ данде бит1ун т1аде анкьабилеб зодоб бугеб рукъ буго жинда малаикзабаца т1авап гьабулеб, Каг1ба рукъалда муъминзабаца т1авап гьабулеб г1адин)

Цинги дунги вачун Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *малаик Сидратул мунтагьа абулеб бак1алде ана. Гьеб гъвет1алъул т1анхал пилалъул г1ундузда релълъун руго, гьеб гъвет1алъул пихъалги ч1ах1иял г1артазда (сах1азда) релъун руго. Т1адег1анав Аллагьас гьеб гъвет1алда жиндир цо г1аламат бихьизабураб мехалъ, г1ажаибаб берцинлъи лъугьуна гьелъул, цониги чиясда жиндир берцинлъиялъе сипат гьабизе к1олареб х1алалъ.*

Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *дида вах1ю гьабуна жинца вах1ю гьабураб жо ва дида щибаб сордо-къоялъ к1икъоялда анц1го как базеги паризаяблъун гьабуна. Цинги дун г1одове рещт1ун Муса аварагасде* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *т1аде щвана. Гьев Муса аварагас* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *абуна: «Дур Бет1ергьан Аллагьас дур умматалда щиб жо парз гьабураб?» - абун. Дица абуна щибаб сордо-къоялъ к1икъоялда анц1го как парз гьабуна абун. Мусаца абуна: «Мун т1адвуссун а дур Бет1ергьанасухъе ва гьесда гьаре бигьалъи гьабе абун. Х1акълъунго дур умматалъул х1алк1оларо гьеб парз т1убазе. Дица бануисраилазул х1албихьиги гьабуна ва гьезул х1алги дида лъана» - абун.*

Цинги дун Бет1ергьан Аллагьасухъе جَلَّجَلَالُهُ *т1адвуссун ана ва дица абуна: «Я дир Бет1ергьан! Дуца дир умматалъе бигьалъи гьабеян» - абун. Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *дидаса щуго как т1аса бахъана. Цинги дун Муса*

аварагасде عَلَيْهِ السَّلَامُ *аск1ове щвана ва гьес гьикъана щиб жо гьабураб абун. Дица абуна щуго как т1аса бахъана абун. Мусаца абуна: «Дур умматалъул х1алк1оларо гьеб амру т1убазе. Мун гьанжеги а Бет1ергьанасухъе бигьалъи гьабеян гьаризе»-абун.*

Гьедин т1адвуссун ун дида т1ад щуго как хут1ана ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ *абуна: «Я Мух1аммад* صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ*! Гьеб щуго как буго дуе щибаб сордо-къоялъ, цо-цо какалъул кири анц1го как барабг1ан бугеб. Гьебги к1икъоялда анц1го как буго. Дур умматалдаса щив чи вугониги цо лъик1аб г1амал гьабизе къасд гьабурав ва гьеб г1амал гьабич1ого хут1арав, дица гьесие лъик1аб г1амалалъул кири хъвала. Гьеб лъик1аб г1амал жинца гьабуни дица гьесие анц1го лъик1лъи хъвала. Цо квешаб г1амал гьабизе къасд гьабуни ва жинца гьеб г1амал гьабич1они, дица гьеб г1амал хъваларо. Нагагь гьес квешаб г1амал гьабуни дица цо квешаб г1амал хъвала» - абун.*

Цинги дун г1одове рещт1ана Муса аварагасде عَلَيْهِ السَّلَامُ *щвезег1ан ва гьесда гьеб хабар бицана. Муса аварагас* عَلَيْهِ السَّلَامُ *абуна: «Мун дур Бет1ергьанасухъе а ва дуца дур умматалъе бигьалъи гьаби гьаре. Дур умматалъул х1алк1оларо гьеб амру т1убазе» - абун. Дица абуна: «Дун г1емер ана дир Бет1ергьанасухъе бигьалъи гьабе абун гьарун, гьанже дун нечолев вуго»* - абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьелда цебесеб сордоялъ макьилъ бихьана лъабго чи вач1ун жив цо бак1алде вачине х1адурулел ругеб г1адин. Гьеб сордоялъ авараг صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ масжидул х1арамалда кьижун вук1ана. Хадусеб сордоялъги гьел г1адамаз вачун авараг صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ зам-зам лъим бугеб бак1алда аск1ов лъуна. Цинги Жабраил малаикас жиндир керен ссуна ва гьениб жаниб бугеб бак1 ва рак1 зам-замалъ чурана. Хадуб меседил т1арс ц1ун бач1ун г1елму ва х1икмат гьесул каранда жаниб лъуна ва данде бач1ун бук1араб х1алалъ ссураб бак1 сахлъана.

Гьалдаса хадув вачана Жабраил малаикас Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад авараг Буракъалдаги рек1инавун Филаст1иналда бугеб Байтул-мукъадас абулеб масжидалде щвезег1ан, гьениса анкьабилеб зобалдасаги т1адег1ан бугеб Сидратул-мунтагьа абураб бак1алде щвезег1анги. Авараг صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ миг1ражалде ин жиндир черхалдалъун ва рух1алдалъун бук1ана, гьеб иш макьу бук1инч1о. Зобалаздаса гъоркье щвараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас масжидул акъсаялда жаниб как бана, гьесда нахърилълъун аварагзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ рук1ана. Гьеб рогьалил как бук1ана абуна цо г1алимзабаца.

Цинги Маккаялде щведал Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Каг1ба рукъалда аск1ов г1одов ч1ч1ун ц1акъ пащманго вук1ана, къурайшияз жив гьереси гьавизе вук1ин лъан. Къурайшиял гьесда т1ад релъанхъана гьес жив зобалазда ун т1ад вуссанаян абураб мехалъ. Масжидул акъсаялда щвана абидалго, гьенир щварал г1адамал рук1ун гьез абуна: «бицеха нижеда гьеб масжидалъул сипат»-абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ масжидулакъса аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ ццебе ч1ч1езабуна ва гьелдаги валагьун жинца дозул суалазе жавабги кьуна. Цинги гьеб къавмалъ абуна: «Валлагьи, гьеб масжидалъул сипатал рит1ун рицана Мух1аммадица صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ»-абун.

Кин бугониги къурайшияз авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гьереси гьавуна, гьев т1убанго г1адаллъун вугилан абуна. Цо-цо иман лъун рук1арал, амма жидер иман заг1ипал г1адамал муртадлъун лъугьана. Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1абасда къурайшияз абуна: «Дурго гьалмагъас бицунеб жоялда г1енеккизе а мун. Жив гьаб сардилъ Байтул-мукъадасалде щванаян абулеб буго гьес» - абун. Абубакар асх1абас абуна: «Унго абунищха гьес гьеб раг1и?» - абун. Къурайшияца «Абуна»-ян абидал Абубакарица абуна: «Гьес гьеб раг1и абун батани гьеб бит1араб жо буго, дица гьелда иманги лъола. Гьенисан зодовеги вахана жив абун гьес абуниги дун гьесда божула» - абун.

Гьеб миг1ражалъул хабаралда нилъецаги иман лъола ва Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьеб сардилъ рихьарал г1ажаибаб ва х1икматал умураздаги иман лъола. Х1акъикъияв иман лъурав чиясул иман бук1ине ккола Абубакар асх1абасул г1адаб камилаб ва щибго щаклъи т1аде бач1унареб. Гьединаб иман лъей гьеч1они рек1елъе вас-вас рехизе щайт1аналъул х1алк1ола ва гьелъ инсанасул рах1ат хвезабула. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьеги нилъее камилаб иман ва жив разияб г1амал.

Гьаб масжидул акъса жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1абас ягьудиязул ширк гьабулеб ва бат1улаб дин гьабулеб зулмуяб къавмалдаса бац1ц1ад гьабун ц1и гьабун ва к1одо гьабун бан бук1ана. Исламалъул церехъаби дунял т1алаб гьаби ва ханлъи т1алаб гьабиялде машгъуллъараб мехалъ исламалъул тущбаби хъанчил агьлуялда (крестоносцы) к1вана гьеб масжид бусурбабазухъан бахъизе.

Г1емер замана гьоркьоб ун Салах1удин Аюбий абулев мужагьидасул бет1ерлъиялда гьоркь бусурбаца масжидул-акъса ц1идасан цох1о Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ г1ибадат гьабулеблъун гьабуна. 1967 соналъ ягьудияца гьеб масжид бух1ана исламалде ва бусурбабазде бугеб тущманлъиялъул къуваталъ ва Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ г1асилъиялъул гучалъ.

Жакъа къоялда жаниб гьел ягьудияца Палестинаялъул бусурбабазе гьабулеб зулмуги кинабго г1аламалда бихьунеб буго, гьел ягьудиязде данде рагъ гьабизе Т1адег1анав Аллагьас щивав чиясда т1адаблъунги гьабун буго. Гьедин бугониги исламиял пачалихъазул х1акимзаби ва ханзаби щибго жо гьабич1ого г1енеккун ч1ун руго. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъе г1оло рух1 бичизе къасд бугел г1олохъабазе рес лъугьунеб гьеч1о Палестинаялде ун жигьад гьабизе, гьел исламиял пачалихъазул г1орхъаби рахине гьукъун бук1иналъ ва Палестинаялда сверухъ ягьудиязул къуватаб хъаравуллъи бук1иналъ.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адис буго: *«Къиямасеб къо бач1унаро бусурбабаца ягьудиязда рагъ бан хадуб гурони. Гьел ягьудиял жинда нахъа рахчараб гамач1алъ абизе буго: «Я бусурманчи! Гьале ягьудияв дида нахъа вахчун вуго, дуца гьев ч1вае»* – абун. Х1адис имам Муслимица бицана.

Т1адег1анав Аллагьас бусурбабазул раг1и цо гьабеги, гьезул х1ал рекъезабеги ва Аллагьасулги جَلَّ جَلَالُهُ жидерги тущбабазда рагъ гьабизе, ракьалда т1ад цох1о Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гурони лагълъи гьабулареб х1алалде щвезе тавпикъ кьеги. Гьаб буго Т1адег1анав Аллагьас жиндир лагъзадерида т1ад къараб амру. Гьаб амру т1убаялъе х1алк1вараб жо гьабун жинца х1алкъарав чи вуго жиндие лъик1аб ахират бугев.

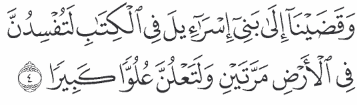
وَءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ وَجَعَلۡنَٰهُ هُدٗى لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُواْ مِن دُونِي وَكِيلٗا ٢

2. Дица Муса аварагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ **Таврат кьуна ва гьеб Тавратги гьабуна жинца бануисраилал жагьлуялъул бец1лъукьан ва куфру-ширкалдаса исламалъул ва г1елмуялъул нуралде рачунеблъун. Гьеб Таврталда жаниб амру гьабуна нужеца дун гурев цоги щивго чи ккоге абун жинда божилъи гьабулев ва нужер амру жинда т1амулев.**

ذُرِّيَّةَ مَنۡ حَمَلۡنَا مَعَ نُوحٍۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبۡدٗا شَكُورٗا ٣

3. Дун к1алъалев вуго Нух1 авараггун عَلَيْهِ السَّلَامُ **цадахъ иман лъун рук1арал г1адамазул зурриятАлда.**

Дица нужер умумул хвасар гьаруна т1упаналъ гъанкъиялдаса, гьелъул нужеца пикру гьабе ва гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъе. **Х1акълъунго Нух1 авараг** عَلَيْهِ السَّلَامُ **вук1ана Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **щукру г1емер гьабулев лагълъун.** Нужги гьев Нух1 аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ нахърилълъа ва Т1адег1анав Аллагьасе щукру гьабе.



4. Дица бануисраилазда рещт1инабураб Таврталда жаниб гьезда бицана ва гьезда лъазабуна

жидеца ракьалда т1ад к1иго нухалъ пасалъи гьабизе бугин абун. Палестиналъул ва гьелда сверухъ бугеб ракьалда гьабулеб пасалъи буго гьеб.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: авалаб пасалъи бук1ана гьел ягьудияз жидер авараг Закария عَلَيْهِ السَّلَامُ ч1вай. К1иабилеб пасалъи бук1ана Ях1я авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ ч1вай, жидеда Аллагьасул свалат салам лъеял.

Ва нуж ц1акъ ч1ух1унги хьвадизе ругин гьаб ракьалда т1ад абун лъазабуна дица гьезда Тавраталда жаниб. Аварагзабазул бугеб, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бац1ц1адаблъун гьабураб ракьалда нужеца зулму гьабизе буго, биялги г1одоре т1езе руго, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рукъзалги ч1унтизаризе руго абун. Г1иса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вахъине 600 сон цебе Бухтанасар абулев мажусияв хан т1аде т1амуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьел Бануисраилазда ва гьезул ракьазда. Г1иракъалъул Бабил абураб ракьалдаса байбихьун гьев Бухтанасарица Мавсил абулеб бак1, Сирия, Палест1ина бахъана ва гьезда т1ад магъало лъун бук1ана.

5. Дица бицараб х1алалъ авалаб пасалъи гьабураб мехалъ, дица нужеде т1аде т1амуна дир залимал лагъзал. Жидер чурхдул къуватал, рагъуе гьунар бугел, рек1елъ иман ва гурх1ел гьеч1ел.

فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثۡنَا عَلَيۡكُمۡ عِبَادٗا لَّنَآ أُوْلِي بَأۡسٖ شَدِيدٖ فَجَاسُواْ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِۚ وَكَانَ وَعۡدٗا مَّفۡعُولٗا ٥

Гьаб буго абуна Бухтанасар абулев ханасул ц1адуе лагълъи гьабулеб бук1араб къавм. Гьез ч1ван, асир гьарун, инжит гьарун бануисраилазул рижи т1аг1инабиялде г1агарлъун бук1ана. Байтул-мукъадасги биххизе гьабун бук1ана, гьениб бук1араб бечелъиги нахъе босун бук1ана.

Гьел г1адамаз нужер росабиги сверун, нуж кир ругониги кодоре щвезарун ч1валелги рук1ана. Гьаб нужее гьабураб зулмуги нужер г1амалалда рекъараб жазаъ бук1ана, Бет1ергьан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **х1укму къадаралдалъун жиб бугеб,** жиндие хиси гьеч1еб, нахъе буссинги гьеч1еб.

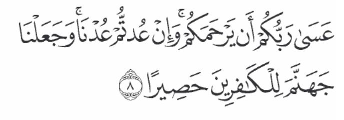
6. Хадубги нужеца тавбу гьабун, нуж Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **мут1иг1лъун хьвадараб мехалъ нужее квербакъи гьабуна, гьеб залимаб къавмалъухъ бук1араб нужер ват1анги нужехъе т1ад буссинабуна. Нужер лъимал-хъизан г1емерлъизе гьаруна, г1емераб боц1и-малги кьуна. Гьедин г1емерлъизарун, боц1и-мал кьун, нужерго ракьги халкъги**

ثُمَّ رَدَدۡنَا لَكُمُ ٱلۡكَرَّةَ عَلَيۡهِمۡ وَأَمۡدَدۡنَٰكُم بِأَمۡوَٰلٖ وَبَنِينَ وَجَعَلۡنَٰكُمۡ أَكۡثَرَ نَفِيرًا ٦

ц1унизе к1олеллъун гьаруна дица нуж.

إِنۡ أَحۡسَنتُمۡ أَحۡسَنتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡۖ وَإِنۡ أَسَأۡتُمۡ فَلَهَاۚ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ ٱلۡأٓخِرَةِ لِيَسُـُٔواْ وُجُوهَكُمۡ وَلِيَدۡخُلُواْ ٱلۡمَسۡجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَلِيُتَبِّرُواْ مَا عَلَوۡاْ تَتۡبِيرًا ٧

7. Нужеца лъик1аб г1амал гьабураб мехалъ, я бануисраилал, гьеб г1амал нужерго напсазе гьабураб лъик1лъи буго.
Гьелдаса Т1адег1анав Аллагьасе щибго х1ажатаб жо гьеч1о. Нужеца квешлъи гьабуниги лъик1лъи гьабуниги гьесул мулкалъулъ ва милкалъулъ цох1о зарра г1адаб жо хисунаро. **Нужеца гьабураб квешлъиялъул заралги нужерго напсазе буго.**
Цинги нужеца к1иабизеги ракьалда т1ад пасалъи гьабураб мехалъ Ях1я авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ч1ван, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1урматал хвезарун, дица нужеде т1аде цоги залимаб къавм т1амуна нужер тущбабилъун жал ругел. **Жидеца нуж инжит гьарулел, нужер гьурмалги ч1ег1ер гьарулел:** нуж ч1ван, г1одорег1ан гьарун, нужер гьурмазда къварилъиялъу асар загьирлъулеб х1алалъ. **Бухтанасарица г1адинго жидеца Байтул-мукъадасги биххизабулел ва жидер х1ал г1ураб, квер щванщинаб бак1 ч1унтизабулел ва гьалаг гьабулел.**
Гьел рук1ана Персазул мажусиял – ц1адуе лагълъи гьабулел г1адамал. Рахъ-рахъалде т1уризарун, жидер бугеб маг1ишат кодоса бахъун ват1ан биххизабун къват1ире гъун рук1ана гьел Бануисраилал. Гьанжесалаги Байтул-мукъадасги ч1унтизабун бук1ана.



8. Т1адег1анав Аллагьас нужер тавбу къабул гьабула ва нужер мунагьалги чурула, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие г1ибадат гьабиялда нуж руссани, нужеца ракьалда т1ад гьабулеб пасалъи-зулмуги рехун тани. **Амма нужеца ц1идаса пасалъи-зулму гьабулеб бугони нужее г1акъуба-г1азаб гьабизе, нужедаса рец1ел босизе дунги т1ад вуссуна. Дица ахираталда жагьаннамаги гьабун буго капураб, пасикъаб къавмалъе туснахълъун.**
Жинда жанир гьел даимго рук1унеб, ц1аялдалъун жидее г1азаб гьабулеб рукълъун. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лаг1нат батарал ягьудиял хадурги пасалъаби гьариялде т1ад руссана ва гьезие г1акъуба гьабизе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ бат1и-бат1иял лагъзалги т1амуна.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасеги гьесул асх1абзабазеги хиянатал гьаридал гьел ягьудиял г1арабиязул ракьалдаса (Аравийский полуостров) нахъе къот1ана. Жинда Аллагь разилъаяв Г1умар асх1аб

халифалъун вугеб заманаялъги Байтул-мукъадас бусурбабаца бахъана ва ягьудиязда т1ад жизят (магъало) лъуна. Хадубги г1емер заманаялъ жидер ват1ан гьеч1ого дунялго ц1ун свердулел рук1ана. Гьаб нилъеда лъалеб заманалъги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие зулму гьабизе Гитлер т1амун вук1ана ва гьес миллионал ягьудиял ч1вана.

Бусурбабазул г1айибалдалъун, гьезул сиясат гьеч1олъи сабаблъун, ахир-къадги ягьудиязда к1вана (1948-1949) жидерго пачалихъ г1уц1изе ва гьеб къоялдаса байбихьун гьел бусурбабазе зулму гьабиялда т1адги ч1ана. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ божилъи буго ва гьарулебги буго ахирияб данделъи батаги гьезул гьеб ва Бет1ергьан Аллагьас къот1и гьабураб квербакъи бусурбабазе хехго гьабеги абун.

إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾

9. Х1акълъунго гьаб Къуръан буго жинца х1акъаб жоялда–динул исламалда т1орит1улеблъун. Х1акълъунго гьалда бугеб жоялде иман лъун, жидеца лъик1аб г1амал гьабун хьвадарал муъминзабазе ахираталда ц1акъ к1удияб ажру бугин абун жинца рохел бицунебги буго гьаб Къуръан.

وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾

10. Х1акълъунго жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ва ахираталда иман лъоларел г1адамазе дица х1адурун буго жинца ц1акъ унтизе гьабулеб г1азаб.

وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ بِٱلشَّرِّ دُعَآءَهُۥ بِٱلْخَيْرِ ۖ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ عَجُولًا ﴿١١﴾

11. Гьев инсанас жиндие лъик1аб дуг1а гьабулеб г1адин, яги гьелдасаги г1едег1ун, жиндие ва агьлу-хъизаналъе квешаб дуг1аги гьабулеб буго. Гьеб квешаб дуг1а гьабунщинахъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие жаваб гьабун бук1арабани гьев гьалаглъилаан. **Ва инсан вук1ана жив хехлъулевлъун.**

Гьаб буго инсанас жиндир лъимал-хъизаналда ццим бахъараб мехалъ гьезда абулеб квешаб раг1и. Мун хваяв абун, дуе жужах1 батаяв абун ва гьелда релълъарабги. Инсанасул т1абиг1атго буго жив хехлъулев вук1ин. Гьедин бугониги лъик1аб г1амал гьабиялда инсан хехлъуларо. Амма гьев щайт1аналъ хехлъизавула квешаб г1амал гьабиялда. Гьеб щайт1аналъул х1илла буго инсан жиндиего квешаб дуг1а гьабизе г1едег1изави. Цоги маг1на гьабуна гьаб раг1иялъул: инсанас дунялалъул лъик1лъи гьарун дуг1а гьабула, гьелдалъун жиндир ахираталъе зарал кколеб бугониги абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб х1адисалда буго: *«Нужеца квешаб дуг1а гьабуге нужер напсазе ва нужер боц1и-малалъе. Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *дуг1аялъе жаваб гьабулеб г1уж данде ккани, гьеб нужер дуг1аялъе жаваб гьабизе бегьула»*-абун. Х1адис имам абу Давудица бицана.

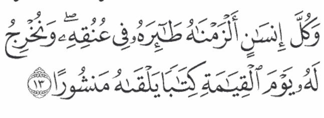
وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾

12. Дица сордо-къо цоялъ цояб хисун бач1иналда жаниб г1аламат гьабуна дун цо вук1иналда ва дир х1алк1олъиялда т1орит1ел гьабулеб. Дица сордоги гьабуна жиб бец1аблъун. Жиндилъ г1адамал х1ухьбахъиялда рук1ине. **Дица къоги гьабуна жиндилъ канлъи бугеблъун нуж маг1ишат т1алаб гьабун хьвадизе ва нужеда заманалъул х1исаб гьабизе лъазе: анкь, моц1, лъаг1ел рик1к1ун. Дица кинабго жо инсанасе баян гьабун буго мух1канаб баян гьабиялъ.**

Гьесул диналъе ва дунялалъе маслих1ат бугеб жо баян гьабуна. Жиндир напсалъе, боц1и-малалъе ва жиндир диналъе зарал бугеб жоги баян гьабуна.

Гьаб дунялалда бугеб кинабго жо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тадбиралдалъун ва гьесул х1укму-къадаралда рекъон хьвадулеб буго. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккурал т1абиг1атчаг1аца (материалисты) абухъе гьаб г1алам жиндир тадбир гьабулев чи гьеч1ого жиндирго ихтияралда бугеб ва жибго бижараб жо гьеч1о.

Субх1аналлагь, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилъее бит1араб г1елму ва г1акълу кьеги ва х1акъаб жо х1акъаблъун, бат1улаб жо бат1улаблъун бихьизабеги.



13. Щивав инсанас гьабураб г1амалги дица гьесул габуралда т1аде рехун буго. Лъик1аб бук1а, квешаб бук1а, жинца гьабураб г1амалалъухъ жазаъ гьабич1ого инсан хут1изе гьеч1о. **Ахираталде щвараб мехалъ дица гьесда цебе т1ибит1ун рехула жиндир г1амал хъвараб т1ехь.**

ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

14. Ва дица гьесдехунги абула: «Гьалеха дур г1амал хъвараб т1ехь. **Дуца гьеб ц1але ва гьеб г1езе буго дуе жакъа нуг1лъун»-абун.**

Гьеб къоялъ щибго жо балъго хут1уларо, щибаб напсалъ жиндир х1акъги т1алаб гьабула. Дунялалда г1адамазда гьоркьор рук1унел нич-намусалъул ва ях1-рух1алъул пардавалги т1аг1ун уна. Лъималаз

эбел-инсуда г1айиб ч1вала гьез ниж х1акъаб нухда т1орит1ич1о абун. Вац-яц хал гьабич1ого, гьудул-гьалмагъасда балагьич1ого жиндир напсалъул ургъалида рук1уна.

مَّنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبۡعَثَ رَسُولٗا ﴿١٥﴾

15. Гьаб дунялалъул рокъов жив т1овит1аравлъун вук1арав чи: жинда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1ин лъан, гьесдехун ширк гьабич1ого, гьесул расулал рит1ухъ гьарун хьвадарав чи - **Х1акълъунго гьев вуго жиндирго напсалъе лъик1лъи гьабурав. Жив къосарав, жинда х1акъаб нух лъаларев чи жиндирго напсалъе къосарав вуго,** гьелъул заралги жиндиего буго. **Ахираталде щвараб мехалъ цониги напсалъ цогидаб напсалъул мунагь-хат1аъ баччуларо.** Гьелда гьеб баччизеги гьабуларо. **Дица цониги умматалъе г1азабги гьабич1о гьеб умматалде аварагги вит1ун гьезда х1акъаб нух лъазабун хадуб гурони.** Гьезие х1ужа-далилги ч1езе гьабун ахираталде щвараб мехалъ г1узру бачине рес гьеч1еб х1алги гьабун, цинги иман лъеч1еб мехалъ ва ракьалда т1ад пасалъи ва зулму гьабураб мехалъ гьалаг гьаруна гьел умматал.

Г1алимзаби ва имамзаби жиндилъ хилиплъараб масъала буго: капурзабазул балугълъич1ел лъимал хвараб мехалъ гьел алжаналдайищ унел, жужах1алдайищ унел абун. Гьел хилиплъиялъе сабабги буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисал рук1ин жидер маг1на бат1и-бат1иял. Гьеб хилапалъул х1асил гьабураб мехалъ цох1о х1укму босун ч1езе рес лъугьунеб гьеч1о.

Г1алимзабазул цо къокъаялъ абуна: «капурзабазул балугълъич1ого хварал лъимал алжаналда рук1ине руго»-абун. Гьез мугъч1вай гьабураб х1адис буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасе Ибрагьим аварag عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ макьилъ вихьана жинда сверухъе г1исинал лъималги руссине гьарун. Гьенир муъминзабазул ва мушриказул лъимал рук1ана»* – абураб. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Г1алимзабазул к1иабилеб къокъаялъ абуна: «гьел лъимал жужах1алда рук1ине руго» - абун. Гьезул далилги буго лъимал жидер умумузда нахъ рег1изарула абураб.

Лъабабилеб къукъа буго нижеда гьел лъимал алжаналдайищ рук1инел, яги жужах1алдайищ рук1инел лъаларо абулел. Гьезул далилги буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул х1адисалъулъ бугеб раг1и: *«Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала гьел лъималаз гьабизе бук1араб г1амал»* - абураб. Х1адис имам абу Давудица бицана.

Аллагьасул ﷻ ц1об-рах1му к1удияб бугелъул гьел капурзабазул балугълъич1ел лъимал алжаналде лъугьинариялда хьул ц1ик1к1араб буго. Бусурбабазул балугълъич1ого хварал лъимал алжаналде лъугьине рук1иналъулъ щибго хилап гьеч1о, гьелда киналго г1алимзаби рекъон руго. Гьадинабго хилап буго г1акълу дагьал, жидеда расул вит1ич1ел, жидеда жо раг1уларел г1адамазул х1акъалъулъги. Г1емерисел г1алимзаби жинда рекъараб раг1и буго гьел г1адамал алжаналда рук1уна абураб.



16. Цо пуланаб росдал, шагьаралъул агьлу гьалаг гьабизе дие бокьараб мехалъ (гьезул зулму ва пасалъи г1емерлъун) **дица гьеб агьлуялъул церехъабазда:** х1акимзабазда, жидер раг1и билълъарал г1адамазда, **амру гьабула исламияб диналда хьваде абун ва г1асилъи, пасикълъи те абунги.**

Цоги маг1на буго: Дица гьел раг1и билълъарал, бечедал, ч1ух1арал г1адамал т1амула гьеб агьлуялда т1ад амирлъун ва гьезул тадбир гьабулеллъун.

Цинги гьез ракьалда т1ад хъубаб, чорокаб г1амал х1алт1изе гьабула. Зина гьаби, г1адамал ч1вай, гъачагълъи гьаби ва зулму гьаби. Гьезда Аллагьги ﷻ к1очона, аварагасда нахъги рилълъунаро, диналъул г1орхъабиги хвезарула. **Цинги гьел киназдаго дир г1азабги х1акълъула.** Жидеца г1асилъи-пасикълъи гьабуразда жидер г1амал сабаблъун х1акълъула г1азаб. Цогидазда г1азаб х1акълъула жидеца амру-нагью тей сабаблъун. Гьеб квешаб къавм квешаб г1амал гьабиялдаса нахъч1вангут1и сабаблъун.

Цинги дица гьеб росоги росдал агьлуги цадахъ ц1акъ квеш гьалаг гьабула, г1адамалги хвезарула, росоги ч1унтизабула.

Щибаб къавмалда ва щибаб агьлуялда жиндие бокьараб балагь ва къварилъи т1аде биччала Аллагьас ﷻ.

Ибнухат1ибица абуна: киназдаго лъалеб жо буго зина гьаби бук1ин бищунго зах1матал унтаби черхалде ккеялъе сабаблъун. Жиндир х1икмат камилав Аллагьасул ﷻ х1укму буго гьеб чорокаб г1амал гьабулел г1адамал жал гьалаглъи х1акъаб унтиялъ кколеблъи, жинца г1одорег1ан гьарулеб пакъирлъиялда кколеблъиги. Рахунел, цояздасан цоязде унел (венерические) унтаби ккеялъе сабаб буго гьеб зина гьаби. Гьеб унтиги буго жив аск1ов ч1арасдаги, жиндир лъимал-хъизаналдеги бахунеб, гьездаса цогидаздеги бахунеб, жинца черхги заг1ип гьабулеб, г1акълуги заг1ип гьабулеб. гьеб сабаблъун

кинабго умматалъего заг1иплъи бач1унел унтаби руго гьел. Гьеб зина сабаблъун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ццинги бахъуна ва дунялалдаго гьеб къавмалда г1азабги рещт1инабула-абун.

17. Г1емер умматал гьалаг гьаруна дица Нух1 аварагасдаса عَلَيْهِالسَّلَامُ хадур рук1арал къарнабазулъ (век)

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ ٱلْقُرُونِ مِنۢ بَعْدِ نُوحٍۢ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ١٧

Жидеца зулму-пасалъи гьабураб

Самудиязул, Лут1ил, Г1а́дил ва пирг1авнил къавмал гьалаг гьаруна, цоги г1емерал къавмал ва росдал агьлаби гьалаг гьаруна. Гьал киналго гьалаг гьарурав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ к1ола Маккаялъул мушрикалги гьалаг гьаризе. Гьез бищунго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ хирияв авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ гьереси гьавулев вуго ва гьесие къварилъиги гьабулеб буго. **Дур Бет1ергьан Аллагь г1езе вуго, Мух1аммад** صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, жиндир лагъзадерил мунагьал лъалевлъун ва рихьулевлъун вук1ин.** Гьесда щибго жо балъго хут1уларо ва гьесул жазаалдаса цониги чиги ворч1уларо. Жинда загьирабги бат1инабги жо лъалев, жинда инсанасул киналго х1алалги рихьулев вуго гьев Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ.

18. Жиндие дунялги бокьун, гьеб дунялалъул ч1ух1и-рецц щвезе бокьун, Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ ахиратги к1очон хьвадарав чиясе дица дунялалъул ч1аголъиялдаса Дие бокьараб жо кьола, Дие бокьарасе.

مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ١٨

Гьев чиясе бокьарабщинаб жо кьоларо. Кинавго чиясеги кьоларо. Чанги чи вук1уна щибго жо дунялалъул кодобе щоларев, даимго жив гьелда хадув хьвадулевги вук1унев, жинда кодоб боц1иги гьеч1ев, черхалъул сахлъиги гьеч1ев, рак1 гъезе лъимал-хъизанги гьеч1ев. **Цинги ахираталда дица гьесие жагьаннама гьабула жив жанив вук1унеб бак1лъун. Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **рах1маталдаса рик1к1ад гьавун, жив г1одовег1ан гьавун гьениве жаниве рехун тола абадиялъего.**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дунялалъул рукъоб сахлъиги, бечелъиги, къадру-к1одолъиги кьей инсанасул лъик1лъи сабаблъун бук1унаро, гьелда борцун гьесие къимат кьезеги бегьуларо. Жиндир х1икматалда рекъон Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир ццим бахъаразе х1ажатабщинаб жо кьола, жиндие вокьарав пакъирлъиялда, къварилъиялда тола. Гьеб буго гьаб дунял жиндир щибго къимат гьеч1еб жо бук1иналъул г1аламат.

19. Жиндие ахираталъул ч1аголъи бокьарав, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ **ва ахираталде иманлъун, алжан щвеялде**

وَمَنْ أَرَادَ ٱلْءَاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ١٩

хьуллъун дунялалда живги хьвадарав, гьал г1адамал руго жидер г1амалалда данде ажру-кири щолел ва гьезул хьвадиялъе лъик1аб жазаъги гьабулел.

20. Гьаб к1иябго къокъаялъул щивав чиясе дур Бет1ергьан Аллагьасул г1ат1идал ва г1емерал ниг1матаздаса ризкъи кьола.

كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾

Муъминчиясеги кьола, капурчиясеги кьола. Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мут1иг1асеги кьола, гьесде г1асилъарасеги кьола. Гьеб буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан бугеб ц1об-рах1мат ва лъик1лъи. **Дур Бет1ергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие ниг1матал кьей буголъич1о, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жиб нахъч1вараблъун ва жиндие г1орхъи ч1вараблъун.**

21. Мун валагье, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, кин дица гьел г1адамал цоял цояздаса хира гьарун ругел:

ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍۚ وَلَلْءَاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾

цоязе г1емераб ризкъи кьун буго, цоязе берцинал т1абиг1атал кьун руго, цоязе г1елму-лъай кьун буго. Цояв бечедав вуго, цогидав мискинав вуго, цояв хан вуго, цогидав гьесул х1алт1ухъан вуго. Ва амма гьеб гьеч1оха унго-унгояб хиралъи ва т1ок1лъи!

Бичасх1аги, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, ахират буго бищунго даражаби т1адег1анаб бак1 ва хиралъи-т1ок1лъи бугеб бак1ги. Гьенир руго инсансул beралда рихьич1ел ва г1иналда раг1ич1ел ниг1матал ва даражаби.

22. Дуца Аллагьгун جَلَّ جَلَالُهُ цадахъ цоги аллагь гьавуге, я гьав инсан! Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабизе х1акъаб г1ибадат жиндие гьабулеблъун щибго жо ккоге: хъанчалги ккоге, г1адамалги ккоге, малаикзаби ва жундулги ккоге. **Гьедин дуца Аллагьасдехун جَلَّ جَلَالُهُ щибго жо ширк гьабуни, мун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аск1ов ц1акъ г1одовег1анав лъугьуна, дуе щибго квербакъи кумекги щоларо.**

لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾

23. Дур Бет1ергьан Аллагьас жиндир лагъзадерида амру гьабуна ва васият гьабуна цох1о жиндие гурони лагълъи гьабуге абун. Гьединго амру гьабуна эбел-инсуе лъик1лъи гьабе абунги.

۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًاۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾

Т1адег1анав Аллагьасе г1ибадат гьабиялда

хурхинабун эбел-инсуе лъик1лъи гьаби рехсеялъул х1икмат буго гьезул х1акъ ц1акъ к1удияб бук1ин. Гьеб лъимер батиялъе ва дунялалда ч1аго хут1иялъеги загьираб сабаб бугелъул эбел-эмен. Гьеб маг1на хал гьабураб мехалъ эбел-инсуца лъимералъе гьабураб лъик1лъи ц1акъго к1удияб буго: щибго жо гьеч1ого бук1араб бак1алда гьеб лъимер бати ва бижи. Гьедин бугелъул лъималаздаги т1адаблъун ккана жидее лъик1лъи гьабурал эбел-инсуе жидецаги лъик1лъи гьабизе.

Гьел эбел-инсул к1иялго, яги цоял херлъун дуда аск1ор хут1ани ва дур напакъа-сах1алде ккун ругони, дуца милат гьабиялде ккун ругони, **дуца гьезда уп бахъуге ва щибго рихунеб раг1иги абуге, гьезда бокьулареб жоги раг1изабуге.** Гьездаса мун разилъулареб жо бихьаниги, гьезда данде раг1и абуге. **Кидаго гьезда бицунеб раг1и тамахаб, х1еренаб бице,** гьел к1одо гьарун, гьезул х1урмат гьабун ва гьезул адаб гьабун к1алъай.

وَٱخۡفِضۡ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحۡمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرۡحَمۡهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرٗا ٢٤

24. Дуца гьезда т1ад гурх1ел-рах1муялъул кваркьи лъе. Мун гьезие х1елун ва тамахлъун вук1а. Дуца дуг1а гьабе ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гьаре: «Я дир Бет1ергьан! Мун гьал дир эбел-инсуда гурх1а ва гьезда дур ц1об-рах1матги рещт1инабе, гьел к1иязго дие лъик1лъи гьабураб г1адин дун гьит1инаб лъимерлъун вугеб мехалъ»-абун.

رَّبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمۡۚ إِن تَكُونُواْ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلۡأَوَّٰبِينَ غَفُورٗا ٢٥

25. Нужер Бет1ергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъик1 лъалев вуго нужер напсазда жаниб бугеб жо: нуж эбел-инсуе лъик1лъи гьабулелищ ругел, яги къварилъи гьабулелищ ругел. **Нуж лъик1аллъун ругони** ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабураб х1алалъ эбел-инсуе ва цогидал г1адамазеги лъик1лъи ва гурх1ел гьабулел ругони, **х1акълъунго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ тавбу гьабун жинда руссаразул мунагьал чурулев, гьезда гурх1улев вуго.**

Эбел-инсуе гьабулеб хъулухъалъулъ ккараб к1вах1аллъи ва к1арчанлъиялдаса т1аса лъугьунев вуго. Ццерехун гьарурал мунагьаздасаги т1аса лъугьунев вуго тавбу гьабун лъик1аб г1амал гьабиялда т1адч1ей гьабураб мехалъ.

Эбел-инсуе лъик1лъи гьабиялъул бицун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса рач1арал г1емерал х1адисал руго.

Жинда Аллагь разилъаяв имам Ах1мадица бицараб х1адисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Гъумер ракьалда*

лъулъарав чи вуго (ай жив г1одовег1анлъарав, инжитлъарав) *жинда аск1ор херлъун эбел-эмен хут1арав, яги гьезул цоял хут1арав цинги жив гьезие лъик1лъиги гьабун алжаналде инч1ев»* - *абун.*

Жинда Аллагь разилъаяв Малик ибну Рабиг1атидаса бицараб х1адисалда буго: *Дун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда аск1ов г1одов ч1ун вук1адго ансариязул цо асх1аб т1ад вач1ана ва гьес абуна: «Я расуллалагь* ﷺ*! Дир эбел-эмен хун хадуб дица гьезие гьабизе кколеб лъик1лъи хут1аниш дида т1ад?» - абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Ункъго жо хут1ана дуда т1ад гьезие гьабизе кколеб лъик1лъиялъул. Гьезда жаназаялъул как бай ва гьезие дуг1а гьаби гьезул мунагьал чуреян абун. Гьезул васият ва цогидаб амру т1убазаби. Гьезул гьудулзабазул х1урмат гьаби. Гьел эбел-инсул рахъалъан бугеб г1агарлъиялда гурх1ел-рах1му гьаби. Гьаб ункъабго жо буго дуда т1ад хут1араб эбел-инсуе гьабизе кколеб лъик1лъиялъул»* - абун.

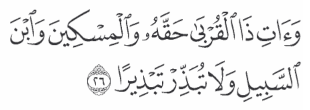
Ибнухат1ибица абуна: Т1адег1анав Аллагьас жиндир лагъзадерие ризкъи кьола киг1анго гьел лагъзал жинде г1асилъаниги. Эбел-инсуцаги лъималазда гурх1ел гьабула ва гьезие жидер ризкъиги кьола, киг1анго гьел жидее лъик1ал гьеч1ониги. Гьаб масъала бич1ч1изе ккела эбел-инсуе къварилъи гьабулел лъималазда. Даимго жидеда гурх1ел гьабулел эбел-инсуе рек1елбакъвай гьабизе нечезе ккеларищ лъимал?

Ах1макъаб пикруялъул философаз абула: гьеб лъимер эбел-инсуца лъимер гьабиялде къасд гьабун гьабураб жо гьеч1о. Гьеб буго гьезул шагьват т1убаялъул ва жидерго гьава-напсалъе бокьараб жо гьабиялдалъун т1аде бач1араб, гьезул къасдалда бук1инч1еб жо. Гьедин бугелъул гьеб лъимер гьабуна абун лъимералъ эбел-инсуе гьабизе кколеб хъулухъ ва адаб щиб бук1унеб - абун.

Гьал ах1макъал г1адамазда к1очонеб буго гьеб лъимер ургьибе каралдаса байбихьун гьеб лъимер к1удияб г1ун жибго жинцаго т1убалеб лъугьинег1ан гьей эбелалъ баччулеб зах1малъи ва къварилъи. Гьел эбел-инсуда гьеб лъимер сабаблъун бихьулеб г1акъуба-къварилъиги. Гьеб лъимер унтани жидеца сардал рорч1улеб, гьеб лъимералде къварилъи щвани жидер керен унтулел, гьеб лъимералъе жидер напсги, малги кьезе х1адурунги рук1унел.

Албаззар абулев г1алимас бицараб х1адисалда буго: *«Цо чи вук1ана жинца эбелги мугъалда яччун Каг1ба рукъалда сверун т1авап гьабулев. Т1авап т1убан хадуб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъидал: «Дица гьай эбелалъул х1акъ т1убаниш» - абун, гьес*

абуна: «Т1убач1о. Цох1о гьей эбелалъул (мун гьавулаго) *угьун араб х1ухьелалъул х1акъцин т1убач1о»* - абун.



26. Дудехун г1агарлъи хурхарал г1адамазул х1акъги т1убай дуца Гьезие гьабизе кколеб лъик1лъи гьабе, гьезул къварилъи ургъел бикье, гьезул рохалилъги г1ахьаллъи гьабе. **Мискинчиясеги квербакъи гьабе, гьесул х1акъги т1убай.**

Паризаяб закат кьей гуребги бусурбабазул бечедал г1адамазда т1адаб буго мискинав, пакъирав чиясе квербакъи гьабизе, гьесул х1ажат т1убазе. Гьедин лъик1лъи гьабулеб гьеч1они гьел г1адамал Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матазе щукру гьабулел рук1унаро, жинда данде щукру гьабулареб ниг1мат Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ никъматлъун (къварилъи, балагь) сверизабула. **Сапаралда ругел г1адамазул х1акъги т1убай.** Гьезие лъим-квен кье, къаси сордо базе бак1 кье ва цогидабги гьезул х1ажат т1убай.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ малъиялда рекъон лъик1аб нухда харж гьабич1ого дур боц1и-мал г1адада хвезабуге. Карагьатаб, х1арамаб нухалда харж гьабураб цох1о гъурущги г1адада хвараб боц1и-мал буго. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи т1алаб гьабун кинабго маг1ишат кьуниги гьеб лъик1аб нахулда хвезабураб боц1и-мал буго.



27. Х1акълъунго жидеца х1алалаб маг1ишат г1адада хвезабулел г1адамал руго щайт1абазул вацал ва гьудулзаби. Гьез малъараб жо гьабулел г1адамал руго. **Х1акълъунго гьеб щайт1ан жиндир бет1ергьан Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ мут1иг1лъич1еб,** гьесул амру т1убазе инкар гьабураб буго. **Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матазда инкар ккурабги буго.**

Кинавго жинда т1ад гьабураб х1акъ т1убаларев, жинда гьабугеян нагью гьабураб жо гьабулев чи Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матазда инкар ккурав вуго. Гьелъул маг1наги буго: Т1адег1анав Аллагьас нилъ рижун руго жиндие г1ибадат гьабизе, жиндир амру-нагью т1убан хьвадизе. Нилъее г1емерал ва к1удиял ниг1маталги кьун руго. Гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру-нагью нилъеца т1убач1еб мехалъ, гьесие гьабизе т1адаб г1ибадатги гьабич1еб мехалъ, нилълъ гьесул ниг1матазда инкар ккурал рук1уна – нилъеца ниг1матазде данде щукру гьабулеб гьеч1елъул.

﴿تَبۡذِيرًا﴾ абула (боц1и-мал г1адада хвезаби) жив бет1ергьанаб, х1алалаб боц1и-мал мунпаг1ат гьеч1еб бак1алде сверизабиялде. Масала, г1арац

бихъун гьородахъ бай г1адаб, х1айванал г1алхуда къот1ун бац1ица ва цогидаб жоялъ ч1вазе тей г1адаб, т1орщел ва цогидаб жо къват1иб бай г1адаб ва гьелда релъараб щиб бугониги жиндилъ жиндие яги жив гуресе мунпаг1ат гьеч1еб х1алалъ маг1ишат хвезаби буго табзир гьаби.

Гьадин маг1ишат хвезаби шарг1алда х1арамаб жо буго. Шарг1ияб х1укму х1алт1изабулеб мехалъ гьединал г1адамазе тамих1 гьабула: гьезухъан маг1ишат нахъе бахъула, гьеб ц1унулев чиясухъе кьола ва гьев табзир гьабулев чиясе кваназе квенги, рет1изе рет1елги кьун тола жинда г1акълу бач1инег1ан ва жинца шарг1алда рекъон маг1ишат х1алт1изабулев лъугьизег1ан. Цо чияс кинабго маг1ишат садакъаде кьуниги, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе г1оло гъазаваталъе квербакъизе кьуниги, г1елму-диналъе квербакъизе кьуниги гьеб табзир бук1унаро, ва гьеб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъулеб г1амал бук1уна.

Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1абас кинабго жиндир маг1ишат кьуна цо гъазаваталде боял х1адурлъулеб мехалъ ва живги вач1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъ. Жинца жив маликаб маг1ишат гъазаваталъе х1адурлъи гьабизе кьуна абун Абубакарица бициндал, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Дуего щибха дуца тараб, я Абубакар» - абун. Жинда Аллагь разилъаяв Абубакарица абуна: «Дица Аллагьги* جَلَّجَلَالُهُ *гьесул расулги тана диего»* - абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

Х1арамаб боц1иги данде гьабулел, гьеб х1арамаб нухда харжги гьабулел г1адамал щал кколеблъи загьирабго жо бугелъул гьелъул нилъеца бицинаро, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилълъ ц1унаги гьеб агьлуялдаса ва гьезул г1амалаздаса. Х1алалаб боц1и х1алалаб х1алалъ жиндирго напсалъе рах1ат, лазат т1алаб гьабун харж гьабиги шарг1алда х1арамаб жо гьеч1о. Т1адег1анав Аллагьас лагъзадерие ниг1матал кьун руго гьел ниг1матаздаса мунпаг1ат босизе.

Ва амма Аллагь-авараг к1очон, ниг1матазда щукру гьабизе к1очон, дир х1алалаб боц1и дица х1алалаб нухда харж гьабулеб буго абун цо инсан хьвадараб мехалъ, гьев щайт1аналъ кверде восулеб заман буго гьеб. Г1емер заман инч1ого гьев щайт1аналъ жиндие бокьарабщинаб жо гьабизеги т1амизе вуго.

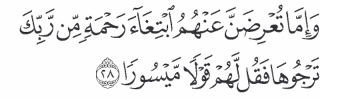
Жиндие ризкъи кьолев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вук1ин лъан, гьев разилъи т1алаб гьабун жиндир маг1ишат харж гьабулев чи вуго дунял-ахираталда бахьибуголъарав, жиндир гьабураб г1амал г1адада холарев, жиндир ахираталъе хазина данде гьабулев чи.

Мадугьалги вакъун вук1ун чехь ц1езег1ан кваналев, рагьдаса мискин-

пакъир нахъе къот1улев, г1агарав чиясе квербакъуларев, сапаралда вугесда гурх1уларев бечедав чи жинда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъулев вук1унаро. Киг1анго гьев чияс Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ фарз т1убалеб бугониги, г1адамазе зарал гьабулеб гьеч1ониги, гьев чи вуго гьаб аяталда жаниб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб амру жинца т1убаларев, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ ниг1матазда щукру гьабуларев чи. Гьесул ниг1матал никъматаллъун сверииялда х1инкъи буго ва гьел хехго т1аса иналдаса божиги гьеч1о.

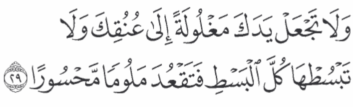
Т1адег1анав Аллагьас нилъеде хит1аб гьабун абун буго: «нужеца ниг1матазда щукру гьабуни дица ниг1матал ц1ик1к1инарила»-абун. Гьелъул маг1на бук1уна: «нужеца щукру гьабич1они, дица ниг1матал т1аса росула»-абураб. Садакъаде, лъик1аб нухда кьуна абун боц1и-мал дагьлъуларо ва т1аг1унаро. Бищун дагьабги садакъаде кьураб жо анц1го нухалъ ц1ик1к1ула. Гьелдаса байбихьун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие бокьараб къадаралъ ц1ик1к1изабула ва г1емер гьабула.

Т1адег1анав Аллагьас тавпикъ кьеги лъик1аб ваг1за босизе ва лъик1аб г1амал гьабизе.



28. Гьел мискинал, дудасан лъик1лъи щвезе бокьарал г1адамазе **лъик1лъи гьабиялдаса мун вуссун ч1ч1езе кколев вугони,** дуда кодоб гьезие кьезе жо гьеч1ого ва дур рес-мах1ал лъугьараб мехалъ гьезие кьезе ниятги бук1ун, **дуца гьезда берцинаб раг1и бице.**

Валлагьи, гьабсаг1ат санаг1ат гьеч1оха нужее жо кьезе абе. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хъван батани, дихъе дагьабниги боц1и-мал щварабго нужее кумек гьабизе буго абе. Гьумер бук1к1инабун валагьуге, мугъ сверун унге, гьездехун ццим бахъин ва рокьукълъи загьир гьабуге.



29. Дуца дур квер габуралда бухьараб г1адин гьабуге: садакъа кьеч1ого, мискин-пакъирасе, г1агарав-божарасе лъик1лъи гьабич1ого ч1ун. **Т1убанго квер щвакунги вук1унге:** кодобе щванщинаб жо къват1ибе кьун, дуего ва хъизаналъе х1ажатаб жо рукъоб теч1ого. **Гьедин гъеж щвакун мун хьвадани, мунго чияда гьардезе ккола ва г1адамазе рихарав, гьез какулев чилъун лъугьуна.**

Кинабго ишалъул гьоркьохъеб х1ал бук1уна ва к1иябго раг1алда ккараб х1ал беццараб бук1унаро: т1убанго садакъа-хайрат гьабич1ого ч1ей ва кинабго жо лъик1аб нухда кьей.

Цо хабаралда буго: «Киналго умуразул гьоркьохъеб х1ал лъик1аб буго»-абун.

إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾

30. Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагьас жиндие бокьарав чиясе ризкъи г1ат1идго кьола г1акъуба-зах1матго бихьич1ого, т1аде чвахизе биччан тола. **Жиндие бокьарасе ризкъи дагьги гьабула.** Киг1ан г1емер вортанхъаниги жиндир х1ажат т1убазе жоги щоларого хут1ула. **Х1акъл ъунго Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинда лъалев вуго лагъзадерил маслих1атал ва гьез нахъа гьабизесеб жоги бихьулев вуго.**

Лагъзадерие ризкъи кьеялда жанирги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ к1удиял х1икматал рук1уна ва инсан гьелда хадув гъоларо. Жив мискин гьавуни Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъулев вук1уна цо инсан, жив бечед гьавуни Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ г1асилъулев вук1уна цогидав инсан. Жиндие бечелъи кьун х1албихьи гьабула цо лагъасул, жиндие ризкъи къварид гьабун х1албихьи гьабула цогидав лагъасул. Киналъулго х1асилги Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъаялда, гьесда нахъвилълъиналда, гьесул рах1маталде хьул лъеялде ва гьесул г1азабалдаса х1инкъиялде буссараб бук1уна.

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا ﴿٣١﴾

31. Нужеца нужер лъималги ч1ваге гьел хьихьизе к1оларо абун х1инкъун. Дун вуго нужееги гьезиеги ризкъи кьолев ва нуж хьихьулев Бет1ергьан. Х1акъльнго гьел лъимал ч1вай ц1акъ к1удияб мунагь буго ва нежее гучаб г1азаб гьабиялъе сабабги буго.

Г1алимзабаца абуна гьаб аят рещт1инабуна жагьилиял г1арабиязул ч1агого ясал ракьулъ рукъулеб г1адат нахъч1ван. Гьел ясалаца жидее нич гьабилин абун, яги гьезие напакъа кьолаго жал пакъирлъилин х1инкъун, гьеб ах1макъаб ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ццим бахъунеб пиша гьабулеб бук1ана гьез. Гьеб г1амал гьабиялдаса г1арабиял нахъч1вана ва гьезие ризкъи кьолев жив вук1ин бицун рещт1ине гьабуна Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьаб аят.

Исламияб диналъ нилъеда амру гьабулеб буго лъимал гьаре ва исламияб уммат г1емер гьабе абун. Нилъер диналда х1арам гьабун буго ункъго моц1 бараб лъимер рехи: гьеб буго лъимералда рух1 лъезе бегьулеб заман. Гьелдаса цебе лъимер рехиги х1арамаб буго шарг1ияб г1илла бук1ун гурони: гьеб лъимер гьабизе кколей эбелалъе зарал бугони, лъимер к1удияб г1езе теялда ва гьеб лъимер гьабиялда жаниб, гьеб сабаблъун изну кьола гьит1инабго бук1ун лъимер рехизе. Т1убанго

лъимер лъугьине гьукъулеб дару гьабизе, яги операция гьабизеги х1арамаб буго. Дагьаб заманалъ лъимер лъугьин нахъч1вазе бегьула добго шарг1ияб г1илла бугони: эбелалда кодоб хахулеб лъимер бук1ин, эбел заг1ипай йик1ин ва гьелда релълъарал г1узраби ругони. Гьаб заманалъ дин гьеч1еб агьлуялъ х1алт1изабулеб: «Лъимал гьариялъе г1орхъич1вай»-абулеб жо исламияб диналда жаниб гьеч1еб, х1арамаб жо буго. Гьеб буго исламияб уммат заг1ип гьабулеб ва дагьлъизе гьабулеб сиясат (политика)

32. Нуж зина гьабиялде аск1орего къаге: وَلَا تَقۡرَبُواْ ٱلزِّنَىٰٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَسَآءَ سَبِيلٗا ﴿٣٢﴾ гьеб зина гьаби ц1акъ к1удияб мунагь буго. Зина гьабиялде напс гьет1улеб г1амалго гьабуге. Дуца ячине бегьулей чияр ч1ужуялде бер балагьуге, к1алги к1алъаге, квералъул махсароги гьабуге. Гьал пишаби дуца гьарич1ого тараб мехалъ мун зина гьабиялдаса рик1к1алъарав вук1уна. **Х1акълъунго гьеб зина гьаби къабих1аб пиша буго ва жинца жужах1алде рачунеб квешаб нухги буго.**

Зина квешаб, къабих1аб жо бук1иналъ гьеб гьабурав чи шарг1алда жив магьари лъун ч1ужу ячарав чи вугони, яги росасе арай г1адан йигони ч1имих реч1ч1ун ч1вазе х1укму гьабун буго. Г1олилаз зина гьабуни нусго т1ил кьабизе х1укму гьабун буго, цинги цо лъаг1елалъ ват1аналдаса рик1к1адги гьарула.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1абдуллагь ибну Масг1удидаса бицараб х1адисалда буго. Дица Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда абуна:

«Я расулаллагь ﷺ! Бищунго к1удияб мунагь бугеб жо щиб бугеб» - абун. Аллагьасул свалат слам лъеяв аварагас абуна: «Жинца мун вижарав дур Бет1ергьанасда ширк гьабун цоги алагь вуго абун гьесие лагълъи гьаби буго» - абун. Цоги щиб бугеб абун дица гьикъидал аварагас ﷺ абуна: «Дуца лъимер хвезаби буго мунгун цадахъ квен кваназе гьеб тезе бокьич1ого» - абун. Цоги щиб бугеб абун дица абидал Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дуца мадугьаласул ч1ужуялда зина гьаби буго» -абун. Х1адис Бухарияс ва Муслимица бицана.

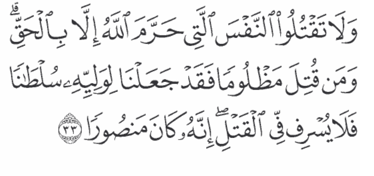
Жинда Аллагь разилъаяв Абуумаматидаса бицараб х1адисалда буго:

«Цо г1олохъанчи вач1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе ва жинца абуна: «Я расулалалгь ﷺ! Дие зина гьабизе изну кье»-абун. Асх1абзаби رضي الله عنهم г1ажаиблъун лъугьана ва гьев къват1ив гъезе къасд гьабуна. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дида аск1ове ваче гьев» - абун.

Гьев г1агарде вачараб мехалъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьев жинда аск1ов г1одов ч1езавуна ва жинца абуна: «Гьеб зина дур эбелалда гьабизе бокьилищ дуе» - абун. Г1олохъанчияс абуна: «Валлагьи, бокьиларо, дир напсалдалъун мун хвасар гьавеяв авараг» - абун. Аварагас ﷺ *абуна: «Гьеб зина жиндир эбелелда гьабизе бокьулев цониги чи гьеч1о» - абун. Хадубги гьикъана: «Дур ясалда гьабизе бокьилищ зина» - абун. «Бокьиларо валлагьи, дир напсалдалъун мун хвасар гьевеяв авараг» - абуна дов г1олохъанчияс. Цингиги аварагас* ﷺ *абуна: «Цониги чи гьеч1о жиндир ясалда зина гьабизе бокьулев» - абун.*

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас хадубги абуна: «Дур яцалда зина гьабизе бокьилищ, дур инсул яцалда, эбелалъул яцалда зина гьабизе бокьилищ дуе» -абун. Гьев г1олохъанчияс щибаб нухалъ абуна: «Бокьиларо Валлагьи я расулуллагь ﷺ*!» – абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Цониги чи гьеч1о гьеб жо жиндир ясалъе, инсул яцалъе, эбелалъул яцалъе, жиндир яцалъе гьабизе бокьулев» - абун. Цинги гьев г1олохъанчиясул гъажалда кверги лъун аварагас* ﷺ *абуна: «Я дир Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ*! Дуца гьав г1олохъанчиясул мунагьал чуре, гьасул рак1ги бац1ц1ад гьабе, гьасул г1авратги ц1уне» - абун. Гьелдаса хадув гьев г1олохъанчи щибниги х1арамаб жоялда валагьулев вук1инч1о»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Цоги х1адисалда буго: *«Аллагьасде* جَلَّ جَلَالُهُ *ширк гьабиялдаса хадуб. х1арамаб бак1алда бах1арчияс жиндир мани лъеялдаса к1удияб мунагь гьеч1о»* - абун. Х1адис ибну абиДуняца бицана.



33. Нужеца Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **ч1вазе х1арам гьабураб напсги ч1ваге шарг1ияб г1илла бук1ун гурони.**

Жиб ч1вазе х1арам гьабураб напс буго бусурманчиясул напс. Гьединго ч1вазе х1арамаб буго бусурбабазе жизят кьун божилъиялда тун ругел капурзабиги. Бусурманчи ч1вазе х1алаллъулеб лъабго сабаб буго: къисасалъе ч1вай, муртадлъарав чи ч1вай, зина гьабурав мух1ссин ч1вай. Ай жинца ч1ужу ячун, росасе ун хадуб зина гьабурав чи ч1вай. Суратул бакъараталда гьаб масъала г1ат1идго бицун буго.

Цо чи ч1вараб мехалъ жиндие зулму гьабун, шарг1ияб г1илла гьеч1ого, гьев чиясул валиясе ихтияр буго къисас босизе. Къисас босулеб мехалъ шарг1алда х1арамаб жо гьабизе бегьуларо: жинца ч1варав чи гурони цогидав ч1валаро. Жиндир ч1варав чиясда гьабураб

г1адаб ругъун гьабила, жаназаялъе г1акъуба гьабиларо.
Гьаб къисас босиги шарг1ияв имамас х1укмуги гьабун, гьесул ихтиyaралда гъоркь гьабизе ккола. Гьедин гьабич1ого живго валияс къисас босаниги гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ г1асилъарав чи вук1уна. **Гьев вали жиндие шарг1алъ квербакъаравлъун вуго жиндир чи ч1вараб мехалъ гьесие г1оло къисас босизе**. Гьаб шарг1ияб х1укму ц1унун жив хьвадараб мехалъ.

وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۚ وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ ۖ إِنَّ ٱلْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔولًا ٣٤

34. Эмен хун нужер бер балагьиялда (валилъиялда) ккарал ятимзабазул боц1удаги нуж г1агарлъуге гьелъие лъик1лъиги лъугьунеб жоялдалъун гурони. Гьеб ц1унун, х1алт1изабун гьеб г1емерлъулеб жоялдалъун гурони. **Гьеб лъимер к1удияб г1ун, балугълъун жиндир боц1и-малалъул милат гьабулев лъугьизег1ан** гьеб боц1и-мал нужеца ц1уне ва хиянат гьабуге. **Нужеца Аллагьасеги جَلَّجَلَالُهُ, гьесул расуласеги гьарурал къот1аби т1уразаре,** нужедаго гьоркьор гьарурал къот1абиги т1уразаре. Х1акълъунго къот1и гьабун хадуб гьеб къот1и т1убазе кколеб бук1уна. **Ва Х1акълъунго гьеб т1убач1езда к1алгьикъиги бук1уна**. Дунялалдаги жаваб кьезе ккола, ахираталдаги жаваб кьезе ккола.

وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ٣٥

35. Нужеца борцунеб къали ц1езабе, ц1адироги бит1ун х1алт1изабе, нат1 бугониги, рокьоб бугониги, сах1 бугониги бат1алъи гьеч1о борцунеб ва ц1алеб жоялъе хиянат гьабуге. **Гьеб бит1ун х1алт1изаби буго нужее дунялалда ва ахираталда лъик1аблъун батизе бугеб жо.**
Рит1ухъав даранчиясда г1адамал божула, гьесул даранги лъик1 бук1уна, хайирги ц1ик1к1ун щола, г1адамаз гьесул къадру-къимат гьабула. Жинца х1илла гьабулев даранчи гьеб х1илла сабаблъун х1инкъун вук1уна, гьеб лъач1огоги хут1уларо. Цинги гьесдаса божилъиги хола, гьесул даранги баракат гьеч1еб бук1уна. Г1адамал гуккун бахъараб шагьи-капек х1алалаб бац1ц1адаб г1арацги цадахъ бачун кодоса т1аг1унеб бук1уна.

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ٣٦

36. Дуда жиб лъалареб ва дур жинда х1ажалъи гьеч1еб жо ц1ехон гьелда хадув мун лъугьунге. Дуда лъалареб жо лъалин абуге, бихьич1еб

бихьанин абуге, раг1ич1еб раг1анин абуге. **Х1акълъунго къиямасеб къоялъ дур г1ин, бер ва рак1 гьаб кинабго жинца гьабураб г1амалалъул к1алгьикъи гьабизе бугеб буго.**

Гьединго к1алгьикъизе буго щибаб лагаялъ гьабураб г1амалалдаса. Гьеб щибаб лага к1алъазабун, гьелъ бицине буго хабарги.

Г1акъилав, иман камилав инсанасда рекъараб буго лъик1абго жо гурони бихьич1ого бук1ине, г1адамазе мунпаг1ат бугеб жо гурони к1алалъ бицинч1ого бук1ине ва жиндир дунялалъе ва ахираталъе мунпаг1ат бугеб жо гурони г1иналда раг1инч1ого бук1ине. Жиндир рак1 кидаго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсеялда машгъуллъун бук1ине, цогидаб кинабго жоялдаса гьеб гъапуллъун бук1ине.

وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ٣٧

37. Мун гьаб ракьалда т1ад ч1ух1дарилаго хьвадуге, рилълъен к1ибик1изабуге, къаркъала гьет1аризабуге. Габур к1ич1ун, ч1ух1ун, г1амалк1одолъун хьвадуге. **Х1акълъунго дуда к1оларо кинабго ракьалда т1ад хьвадун гьелда дур ч1ух1и бихьизабизе, муг1рузда т1аде вахун гьел дуе мут1иг1 гьаризеги.**

Цоги маг1на гьабуна: гьаб ракьалда т1ад цо гьит1инаб карат1, кьват1ел гьабизе к1оларо дуда, мег1ералда гьеб борлъун г1уж гьабизеги к1оларо. Гьединав заг1ипав, щибго гьунар гьеч1ев мун гьаб ракьалда т1ад ч1ух1ун кин хьвадулев? Т1адег1анав Аллагьас Къарунил къисса бицана гьев ч1ух1дарилаго къавмалда цеве вахъараб мехалъ гьевги, гьесул мина-милк ва боц1и-малги ракьулъ жанибе инабиялъул.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1умарида цо рилълъен ч1ух1арав чи вихьараб мехалъ гьес абуна: «Щайт1абазул вацал рук1унаха г1адамазда гьоркьорги»-абун.

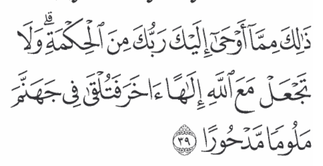
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас бицараб х1адисалдаги буго:*«Дир умматалъул г1адамал рилълъен ч1ух1изабун хьвадараб мехалъ, румазги, пурсазги гьезие хъулухъги гьабураб мехалъ, Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гьеб дир умматалъул г1адамазул цоязда т1ад зулму гьабизе цогидал т1амула»* - абун. Х1адис Гьайсамияс бицана лъик1аб нухалдасан.

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ٣٨

38. Гьал рехсарал пишабазул квешабщинаб жо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **рихараб буго.**

Жиндир г1акълу бугев чи Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рихараб жо гьабиялдаса

рик1к1алъун, гьев разилъулеб г1амал гьабун хьвадулев вук1уна.



39. Гьаб цебе бицараб хабар буго, Мух1аммад ﷺ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуда вах1ю гьабулеб, жиндир х1икматалдаса ва г1елмуялдаса.

Пасих1аб ваг1заги, г1акъилаб насих1атги буго гьеб. Гьелда нахъвилълъарав бахьибугевлъун лъугьулеб хазинаги буго. Гьеб к1очарав, гьелда ч1ух1арав бахьикъосаравлъун лъугьулеб х1инкъи кьейги буго.

Дуца Аллагьгун جَلَّ جَلَالُهُ цадахъ цоги алагьзаби гьаруге жидее г1ибадат гьабулел ва жидедаса шапаг1ат т1алаб гьабулел. **Гьедин дуца Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабуни мун жужах1алда жаниве рехула, дуда Аллагьасги جَلَّ جَلَالُهُ халкъальги г1айиб ч1варавлъун ва кинабго лъик1лъиялдаса ва рах1маталдаса рик1к1ад гьавуравлъун.**

Т1адег1анав Аллагьас гьал аятазда жаниб (23 – 29 аятал) хирияв аварагасда ﷺ ва гьесул уммат- муъминзабазда васият гьабун ц1акъ к1вар бугел масъалаби рицана. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабун ва т1адаблъун гьабун гьел рицун ругелъул, рак1алда ч1езаризе ва т1адрусун гьезул пикру гьабизе рекъарал масъалабиги ругелъул, дица гьел баян гьарич1ого рик1к1ун толел руго:

1) Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабуге абун амру гьабуна.

2) Гьебго аяталда жаниб гьеб ширк гьабуге абураб раг1иялда нахъ цузабун
эбел-инсуе лъик1лъи гьабе абун амру гьабуна ва гьезие щибго зарал бугеб жо гьабуге абун нагьюги гьабуна.

3) Г1агарав чиясе, мискин чиясе, сапаралда вугев чиясе лъик1лъи гьабе ва гьезие кколеб х1акъ кье абун амру гьабуна.

4) Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие кьураб х1алалаб боц1и г1адада хвезабуге абун нагью гьабуна. Гьеб «Табзир» гьабулел г1адамал щайт1абазул вацал рук1инги бицана, щайт1ан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар ккураб бук1инги бицана.

5) Лъик1лъи т1алаб гьабун вач1арав чиясул х1ажат т1убазе рес гьеч1они гьесда берцинаб раг1и бицун гьесул рак1 х1алхьезабеян амру гьабуна.

6) Ц1акъго къарумлъун, г1адамазе лъик1лъи гьабич1ого вук1унге ва т1убанго квер щвакун кинабго маг1ишат къват1ибе кьоге абун нагью гьабуна ва гьелда т1аде бач1унеб квешаб асарги бицана.

7) Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ризкъи жиндие бокьухъин бикьулеб бук1ин ва гьев лагъзадерил маслах1ат лъалев вук1ин бицана – гьедин бугелъул Аллагьас

جَلَّ جَلَالُهُ ризкъи г1ат1идго кьурас щукру гьабизе, дагьго кьурас сабру гьабизе. Гьеб ризкъиялъул амру Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ кодоб бук1ин лъан х1алхъублъи, х1асад гьабич1ого рук1ине, сабруги берцинаб гьабизе.

8) Хьихьизе к1оларо абун х1инкъун лъимал ч1ваге абун нагью гьабуна, гьеб к1удияб мунагь бук1инги баян гьабуна. Гьел лъималазеги нужееги ризкъи кьолев Разикъ жив вук1инги бицана.

9) Зинаялда г1агарлъуге абун нагью гьабуна.

10) Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ х1урмат ц1унараб, жиб ч1вазе х1арам гьабураб напс ч1ваге абун нагью гьабуна.

11) Жив ч1варасул валиясе къисас босизе ихтияр бук1ин бицана, амма къисас босулаян абун зулму гьабизе бегьулареблъиги бицана.

12) Ятимзабазул боц1уда аск1оре къан гьелъие зарал гьабуге абун нагью гьабуна.

13) Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ ва г1адамазе гьабураб къот1и т1убазабеян амру гьабуна. Гьеб къот1и жиндаса жаваб т1алаб гьабулеб бук1инги бицана.

14) Ц1адиро, къали ва цогидаб борцунеб, ц1алеб жо мух1кан гьебе, т1убазабе абун амру гьабуна.

15) Жинда лъалареб жо бицунге абун нагью гьабуна.

16) Ракьалда т1ад ч1ух1ун хьвадуге абун нагью гьабуна.

17) Гьаб рехсараб г1амалалъул квешаб жо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рихараб, гьев жинда разилъулареб бук1ин бицана.

18) Гьал васиятазул авалалда абураб г1адин, гьезул ахиралдаги Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабун, гьевгун цадахъ цоги алагьзаби ккоге абун нагью гьабуна.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тавпикъ кьеги гьал васиятал т1уразаризе ва гьезул пикру гьабун гьаздаса ваг1за босизе. Амин.

أَفَأَصۡفَىٰكُمۡ رَبُّكُم بِٱلۡبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًاۚ إِنَّكُمۡ لَتَقُولُونَ قَوۡلًا عَظِيمٗا ٤٠

40. Малаикзаби Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ ясал руго абун жидеца абулел г1арабиязда хит1аб гьабун Т1адег1анав Аллагьас абулеб буго: **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужее васалищха т1аса рищарал, я гьал г1арабал, жинца малаикзабазул ясал жиндиеги тун?».**

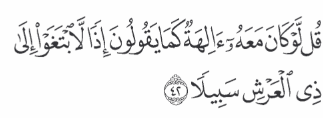
Гьадинаб мекъаб х1укму щай нужеца гьабулеб? **Х1акълъунго Нужеца абулеб раг1и ц1акъ к1удияб раг1и буго**! Нужее бокьараб жо нужее буго абун, нужее рихараб жо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ буго абун.



41. Х1акълъунго Дица гьаб хирияб Къуръаналда жанир г1адамазе мисалал баян гьаруна

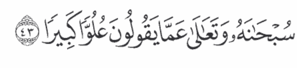
гьез ваг1за босизе бокьун.

Бат1и-бат1иял далилалги рачана, жедеда инкар гьабизе к1оларел г1аламаталги рицана. **Амма куфру-ширкалда ругел г1адамазе гьелъ щибго мунпаг1ат гьабулеб гьеч1о гьел иман лъеялдаса рик1к1ад гьари гуреб,** пикру гьабун г1ибрат босизе къасдго гьабулеб гьеч1о гьез.

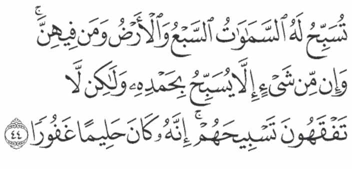


42. Дуца гьел мушриказда абе, Мух1аммад ﷺ! Нужеца абулеб х1алалъ Т1адег1анав Аллагьасда цадахъ цогиги алагьзаби рук1аралани, гьез г1арщалъул Бет1ергьанав Аллагьасде къец гьабизе бук1ана ва гьев къезавун, гьесул бак1алда жал ч1езе г1амал гьабизе бук1ана.

Гьаб дунялалъул ханзабаца гьабулеб жо бихьуларищ нужеда? Цох1о лах1заталъ цо хан цогидасдаса къун ч1ч1оларо, жив къарав вук1ун гурони ва жиндир гьунарги гьеч1ого гурони. Гьел алагьзабиги ч1ч1езе рук1инч1о къун. Гьеч1о гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ данде вахъине к1олев щивниги чи яги жо.



43. Жив Т1адег1анав ва Вац1ц1адав вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гьал мушрикаца жинда г1унт1изарулел сипатаздаса, жиндие шарик вук1иналдаса, малаикзаби гьесул ясал рук1иналдаса ва цогидалги мукъсанал сипатаздаса. **Ц1акъ к1удияб т1адег1анлъи буго гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ ва къадру макъам к1одолъиги буго.**



44. Гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ Вац1ц1ад гьавун, Гьев т1адег1ан гьавун анкьабго зобалъ ва ракьалъ тасбих1 гьабула Гьесие. Гьеб зобал-ракьазда жаниб бугеб кинабго махлукъаталъги тасбих1 гьабула Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ . Гьес бижараб махлукъаталъул цониги жо гьеч1о жинца тасбих1 гьабулеб бук1ун гурони ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ рецц гьабулебги бук1ун гурони.

Кинабго жо жинца нуг1лъи гьабулеб буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вук1иналда ва гьесул къудрат-гуч к1удияб бук1иналдаги.

Рорхатал зобалазул хъах1иллъиги, ракьалда бижараб хералъул г1урччинлъиги, ахазул берцинлъиги, гъут1бузул керчлъиги, лъималъул чвал-чвалиги, х1анч1азул ч1ирч1идиги, бакъалъул бакки ва т1ерхьинги, ц1ураб моц1алъул берцинлъиги, нак1к1укьан чвахулеб ц1адги ва

гьеб гуребги махлукъат жинца нуг1лъи гьабулеб буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда, гьев Вац1ц1адав ва Т1адег1анав вук1иналда. Кинабго рецц гьаби жиндие хасав Халикъ ва кинабго лагълъи жиндие гьабизе т1адав маг1буд вук1иналдаги.

Кинниги, г1адамазда гьеб тасбих1 бич1ч1уларо ва раг1уларо. Х1акълъунго Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ц1акъ гурх1улев ва мунагьал рахчулев вуго. Жинда г1асилъарасе г1азаб гьабич1ого, гьесда гурх1ун, гьев тавбу гьабизе толев вуго, цинги гьесул тавбу къабул гьабун жив т1аса лъугьуневги вуго. Гьаб х1елмуги рах1муги Бет1ергьанасул бук1инч1ебани ва г1асилъарасе г1азабги гьабулеб бук1арабани, ц1акъ дагьав чи хвасарлъилаан гьесул г1азабалдаса.

Г1алимзабазул г1емерисел жинда рекъараб раг1и буго гьаб тасбих1 гьаби рух1 бугеб жоялдаги рух1 гьеч1еб жоялдаги г1аммаб буго абун. Жинда Аллагь разилъаяв Ибнумасг1удица абуна: *«нижеда т1аг1ам кваналеб мехалъ гьелъул тасбих1 раг1улеб бук1ана»*- абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абузаррица бицараб х1адисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас ч1инхал кодор ккураб мехалъ нижеда гьезул тасбих1 раг1улеб бук1ана, найдал т1алаялдаса раг1улеб гьаракь г1адин» - абун. Гьадинабго хабар бицана жидеда Аллагь разилъаял Абубабкар, Г1умар, Г1усман асх1абасда кодоса ч1имхазул тасбих1 раг1ана»*- абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Анас асх1абас бицараб х1адисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг т1аде щвана цо къавмалда жидер х1айваназда т1адги рек1ун хабар бицунел ругел, гьел х1айваназда т1ад жидер къайиги бук1ана. Хирияв аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: нужеца гьел рек1унел жал тахаллъун ккоге, нуж т1ад г1одорги ч1ч1ун, годек1анир г1адин хабар бицунел рук1ине. Гьел х1айванал лъик1ал ратизе бегьула гьезда т1ад рек1арав чиясдаса, гьез Аллагьги* جَلَّجَلَالُهُ *г1емер рехсолев ватизе бегьула»* - абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Цоги г1емераб ва берцинаб хабар буго г1алимзабаца бицараб кинабго махлукъаталъ жиндир Халикъасе тасбих1 гьабулеб бук1ин баян гьабун ва гьелъул х1икматал рицун. Жиндир г1акълуги бугев, жинда жо бич1ч1изе ресги бугев капурав инсан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавизе, гьесие тасбих1 гьабизе ч1ух1ун ч1ч1ун вуго.

Субх1аналлагь, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ ц1акъ Х1алимав вуго! Жив алагь вуго абун к1алъарав пирг1авниеги ханлъи ва ризкъи кьурав вуго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ ц1унаги нилъ гьесул х1алимлъиялъ гуккун, гьев рехсеялдаса

гъапуллъиялдаса.

Гьеб тасбих1алъул бищун къокъаб ва хирияб раг1и буго: «Субх1аналлагьи ва Бих1амдигьи. Субх1ана Ллагьил Г1азим» – аби. Радал бакъанида цо нусго нухалъ г1аги гьаб раг1и абиялъул г1емер хиралъи бицун буго. Гьалъул маг1наги буго: «Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вац1ц1адав вуго кинабниги жиндие нукъсанлъи бач1унел сипататздаса. Кинабго рецц гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хасаб буго. Жиндир гуч бергьарав Аллагь вац1ц1ад гьавула дица, гьесда рекъоларебщинаб жоялдаса» - абун.

45. Дуца гьаб хирияб Къуръан ц1алараб мехалъ дица дудаги жидеца ахиратталда иман лъоларел къавмаздаги гьоркьоб пардав гьабула, гьеб Къуръан гьезда бич1ч1изе ва гьелъул х1икмат лъазе гьукъулеб, цинги гьез гьелда иманги лъоларо. Гьаб буго гьезул куфру сабаблъун гьезие гьабулеб г1акъуба.

وَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٤٥﴾

Цоги маг1на гьабуна: дуца Къуръан ц1алараб мехалъ дица дудаги жидеца ахиратталдаги иман лъолареб къавмалдаги гьоркьоб пардав гьабула, мун гьезда вихьулареб-абун. Гьаб маг1наялъе далиллъун жидеда Аллагь разилъаял Абубакрил яс Асмаца бицараб х1адис рехсана:

«Таббат» абулеб сурат рещт1инабураб мехалъ гьеб сураталда жий рехсарай Абулагьабил ч1ужу Жамила яч1ана Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ц1ехон. Гьей ццим бахъун хьандолей йик1ана, жинда кодоб нилъги бук1ана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абубакар асх1абас абуна дун х1инкъулев вугин гьелда мун вихьиладай абун. Аллагьасул свалат слам лъеяв Аварагас абуна: «Гьелда дун вихьуларо» - абун. Цинги жинца Къуръан ц1алана ва гьаб аятги ц1алана (45 аят) Жамила аск1ой яч1ун Абубакар асх1абасда к1алъана: «Дур гьалмагъас дун какун раг1ула» - абун. Гьелда аварагги صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вихьич1о (х1адис къокъ гьабун хъвана) Х1адис абу Яг1лаца бицана.

46. Дица гьел мушриказул рак1азда т1ад т1алъел гьабуна, гьезда Къуръан бич1ч1ич1ого бук1ине. Гьезул г1ундузда жаниб бак1лъи ва г1инкълъиги гьабуна жидеда гьеб Къуръан раг1ич1ого бук1ине ва гьелъул пикру гьабич1ого бук1ине. **Дуца Къуръанги ц1алун гьелда жанив Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **цо гьавураб мехалъ** «лаилагьа

وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِى ٱلْقُرْءَانِ وَحْدَهُۥ وَلَّوْا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾

Иллаллагь» абун, **гьел мушрикал жидер мугъазде руссун лъутун унел руго.**

Гьаб «лаилагьа иллаллагь» абураб раг1и буго мушриказе ва иблисалъе ц1акъ рихараб, гьезул мугъ бекизабулеб раг1и. Гьаб раг1иялдалъун къват1иве вахъарав бусурманчиясе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ квербакъула ва жиндир тущбабазда т1ад гьесул кверщелги батула, исламияб диналъе бергьенлъиги щола.

47. Дида лъик1 лъала, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, гьел мушрикал дур Къуръаналда щиб мурадалда г1енеккулел ругел.**

نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾

Гьезул мурад гьеч1о Къуръаналдаса мунпаг1ат босизе. Гьезие бокьун буго мун ва Къуръан махсароде гьаризе. **Гьел дур Къуръан ц1алиялда г1енеккулел руго, цинги жидедаго гьоркьор балъго щурщудилел руго** Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ аварагасдаги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ иман лъурал г1адамазда гьел мушрикаца абулеб буго: **«Нуж руго жиндие сих1ру гьабун жив г1адаллъизавурав чиясда нахърилълъун,** гьес бицунеб жоги щибго лъалареб, жоба-гъобараб жо бугин, жинда вах1ю рещт1анаян абун нужее ц1алулеб»-абун.

48. Мун валагье, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, ва дуца пикру гьабе кин гьел мушриказ бат1и-бат1ияб жо бицунеб бугеб мун гьереси гьавизе бокьун ва г1адамал дуда нахърилълъине бокьич1ого. Гьел руго ц1акъ къосун ругел г1адамал ва гьезда бит1араб нух батизеги к1олеб гьеч1о.**

ٱنظُرۡ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ﴿٤٨﴾

Мушриказ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда цин сих1ручи вугин гьеван абулеб бук1ана, цоги нухалъ шиг1ро гьабулев чи вугоян абулеб бук1ана, жундуца ккурав чи вуго абуна, жиндие сих1ру гьабун г1адал гьавурав вугоянги абуна.

49. Капурал г1адамаца абуна: «Ниж турарал рукьбилъун лъугьараб мехалъ, нижер гьанги ракьлъун лъугьараб мехалъ, ц1идасан ниж ч1аго гьарун т1адейищ рахьине гьарулел» - абун.

وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ﴿٤٩﴾

Гьаб буго гьез ахираталда инкар кквей ва аварагِ صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гьереси гьави.

50. Дуца гьезда абе, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, нужер**

۞ قُلۡ كُونُواْ حِجَارَةً أَوۡ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾

ганч1ал лъугьаниги, махх лъугьаниги,

أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾

51. Яги гьелдасаги къвак1араб нужеда ч1аго гьабизе к1оларо абун рак1алде кколеб жолъун лъугьаниги, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **нуж ч1аго гьаризе руго ва нужее жазаъги гьабизе буго.**

Гьев Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ щибго бат1алъи гьеч1о ракьа-гьан бугониги, махх-чаран бугониги, гьесда гьеб бокьараб х1алалде сверизабизе к1ола: Махх-чаран рух1 лъун ч1аго гьабизе к1ола, ракьа-гьан рух1 гьеч1еб жолъун гьабизеги к1ола.

Цингиги гьел мушриказ дуда абизе буго, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, щивха вугев ниж ц1идаса рух1 лъун ч1аго гьарулев чи абун. Дуца гьезда абе: «Щибго жо гьеч1еб бак1алда нуж рижарав Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **вуго хун хадур нуж ч1аго гьарулевги» - абун. Цинги ц1акъго кеп щун, мун махсароде гьавун, дуда т1аде бут1рулги гьет1изарун гьез абизе буго: «Кидалг1аги гьеб жо бук1ине бугеб?» - абун. Дуца гьезда абе: «Гьеб г1емер рик1к1адаб жо гьеч1о» - абун.** Жиб бук1ин ва бач1ин х1акъаб жо г1агарда бугеб г1адин бук1уна.

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾

52. Гьеб бук1ине буго Бет1ергьан Аллагьас нуж мах1шаралда ах1ун данде гьарулеб къоялъ. Нужеца гьаб ах1иялъе ц1акъ хехго жавабги кьола. Нуж Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **амруялдаги мут1иг1лъула.**

Жакъа дида данде г1адин къацандуларо ва нужер ч1ух1и ва г1амалк1одолъиги ракьулъго хут1ун бук1уна. **Гьеб мах1шаралъул х1инкъиги зах1малъиги нужеда бихьараб мехалъ нужеда рак1алде ккола нижеца дунялалда ц1акъ дагьаб заман гурони бач1о абун**. Цох1о саг1атг1ан замана бана абун ккола, яги цо къо бан батилин ккола.

وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾

53. Дида иман лъурал муъминзабазде дуца абе, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Нужеца цоцаздехун хабар бицунеб мехалъ,** мушавара гьабулеб мехалъ, даран-базар ва цогидаб нужер х1ажалъи бицун к1алъалеб мехалъ **нужеца калам берцинаб гьабе ва тамахаб, х1еренаб раг1и бице цоцаздехун. Гьел муъминзаби цоцалъ къацандизаризе ях1 бахъула щайт1аналъ. Х1акълъунго гьеб щайт1ан буго инсанасул загьираб ва баянаб тущман.**

Нужер мац1алдаса бортараб тохаб раг1иги ккун щайт1аналъ нуж цоцазде т1аде т1амула, нужеда гьоркьоб питнаялъул ц1аги бакула, цоцаздехун ццим бахъин, тущманлъиги бижизабула»-абун.

رَّبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِكُمۡۖ إِن يَشَأۡ يَرۡحَمۡكُمۡ أَوۡ إِن يَشَأۡ يُعَذِّبۡكُمۡۚ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ عَلَيۡهِمۡ وَكِيلٗا ٥٤

54. Нужер Бет1ергьан Аллагь вуго жинда нужер х1алал лъалев ва нужее маслих1атаб жоги лъалев. **Жиндие бокьани гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **нужеда гурх1ун т1аса лъугьина, бокьани нужее нужер г1амалазда рекъараб г1азаб гьабила. Дица мун гьеб умматалде вит1ич1о, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, гьел ц1унулевлъун, гьезул амру дуда т1адкъарав вакиллъун.**

Мун вит1ун вуго Дир рисалат гьезухъе щвезабулев расуллъун. Дуда мут1иг1лъарав чи алжаналде ине вуго, дуда г1асилъарав чи жужах1алде ине вуго.

وَرَبُّكَ أَعۡلَمُ بِمَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ وَلَقَدۡ فَضَّلۡنَا بَعۡضَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ عَلَىٰ بَعۡضٖۖ وَءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ زَبُورٗا ٥٥

55. Гьединго дур Бет1ергьан Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **лъик1 лъала, Мух1аммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, зобалазда ва ракьалда бугеб кинабго жиндир махлукъат. Дица гьел умматазда рит1улел аварагзаби** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **цоял цояздаса хира гьаруна ва т1ок1 гьаруна.**

Жидеда т1ад къараб рисалат хал гьабун ва жидер умматалъул г1асилъи ва пасикълъи бихьун.

Дица Ибрагьим авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Дир гьудуллъун гьавуна (Халилуллагь) Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Дун жинда к1алъаравлъун гьавуна (Калимуллагь) Сулейман аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ к1удияб ханлъи кьуна. Мух1аммад аварагасе صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ миг1ражги Къуръанги кьуна. Гьев Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ цересел ва хадусел умматазул сайидлъунги гьавуна (хан, к1удияв) Гьаб кинабго ишалъулъ Бет1ергьан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1икмат бук1уна, жинда гурони лъалареб. **Дица Давуд аварагасухъе** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **Забурги кьуна:** жинда жаниб г1елму-х1икмат бугеб ва гьелдалъун г1адамазда гьоркьоб х1укмуги гьабулеб.

قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِهِۦ فَلَا يَمۡلِكُونَ كَشۡفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمۡ وَلَا تَحۡوِيلًا ٥٦

56. Дуца гьел мушриказда абе, Мух1аммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**! «Жеха нужеца ах1и бай нужерго алагьзабазда, х1акъав Аллагьги** جَلَّ جَلَالُهُ **тун нужеца жидее лагълъи гьабурал ва гьез нужее шапаг1ат гьабиялда божун нужги ругел.**

Малаикзабазда, Г1исада, Г1узайрида бай ах1и гьел алагьзабилъун

ккураз. Хъанчазда ва суратазда бай ах1и гьел алагьзабилъун ккураз. Ва щайихзабазда вализабазда бай ах1и, гьезда божун хьуллъун ругеца. **Киг1ан нужеца ах1и баниги гьез нужее жаваб гьабуларо, гьезда нужедаса къварилъи борхизеги к1оларо, яги гьеб къварилъи цоги рахъалдехун сверизабизеги к1оларо.**

أُولَٰئِكَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾

57. Нужеца жидее лагълъи гьабизе алагьзабилъун ккурал малаикзаби, Г1иса ва Г1узайр авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ **жалго руго Аллагьасде унеб нух ц1ехолеллъун, Гьев разилъи т1алаб гьабулеллъунги ва Гьесие т1аг1ат, г1ибадат гьабун хьвадулел ва Гьесда г1агарлъулеб нух ц1ехолел. Гьел кин алагьзабилъун рук1инел ва гьез нужее щиб квербакъиги гьабилеб, жалгоги Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рах1маталда хьул лъураллъун ва гьесул г1азабалдаса х1инкъулеллъун рук1аго. Х1акълъунго дур Бет1ергьанасул г1азаб ц1акъ жиндаса ц1уни т1алаб гьабизе рекъараб г1азаб буго,** жиндасан х1инкъизе мустах1икъабги буго.

وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

58. Цониги росдал агьлу гьеч1о дица жиб гьалаг гьабулеблъун гурони къиямасеб къо бач1инелде ццебего: жидер рижи т1аг1инабун, наслу бакъвазабун. **Яги дица гьезие гучаб г1азабниги гьабила:** дагьал г1адамал хвасарлъаниги, г1емерисезда гьеб г1азаб г1амлъулеб. **Гьаб дир х1укмуги дир азалияб г1елмуялъулъго гьабураб, Лавх1улмах1фузалда хъван бугеб х1укму буго.**

Гьаб буго куфру-ширкалда т1ад ч1арал, жидеца ракьалда т1ад пасалъи гьабулел ва Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ х1акъаб диналдаса г1адамал нахъч1валел залимзабазе бугеб х1укму.

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْءَايَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْءَايَٰتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

59. Гьел мушриказ дудасан т1алаб гьабулеб муг1жизат бит1ич1ого теялъе сабаб гьеч1о, Мух1аммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьезда цересел умматазги жидеца т1алаб гьабураб муг1жизат бач1араб мехалъ гьеб гьереси гьабун бук1ин гуреб.**

Дир г1адат буго умматалъ т1алаб гьабураб муг1жизат гьезие къураб мехалъ ва гьез гьеб муг1жизат гьереси гьабураб мехалъ гьеб уммат гьалаг

гьабулеб. Гьаб дур умматги гьалаг гьабизе буго дица гьез т1алаб гьабураб муг1жизатги кьун, цинги жидеца гьеб гьереси гьабураб мехалъ.

Гьаб аят рещт1инабиялъе сабаб бицун тафсиралъул г1алимзабаца абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса Маккаялъул мушриказ т1алаб гьабулеб бук1ана «Ссафа» мег1ер месединллъун гьабе абун. Маккаялда сверухъ ругел муг1рулги нахъе инарун, гьениб ах-хур бижизе санаг1атаб ракь гьабе абунги. Т1адег1анав Аллагьас мушриказда т1алабалда рекъон гьеб муг1жизат бихьизе гьабич1о. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ азалияб г1елмуялда бук1ана гьеб маккаялъул агьлуялъул цо г1адамаз иман лъезе бук1ин, гьездаса исламияб диналъе квер бакъи гьабулел бах1арзал рук1унеблъиги.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда Жабраил малаик вит1ун, гьесда Т1адег1анав Аллагьас абидалго: дуе бокьани гьеб муг1жизат кьела, амма гьеб гьереси гьабидалго гьел киналго гьалагги гьарила, дуе бокьани гьеб муг1жизат кьеларо ва гьел гьалаг гьарич1ого нахърахъунги тела-абун, Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна гьел нахърахъун теян абун. Гьелдаса хадуб исламалда рач1арал бах1арзаздаса вуго жинда Аллагь разилъаяв Г1аббас, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ инсул вац. Халид ибну Валид, «Аллагьасул хвалчен»-абун жинда ц1ар тарав исламалъул бах1арчи, ва цогиги хириял асх1абзаби жидеда Аллагь разилъаял.

Дица Самудиязул къавмалъе муг1жизатлъун варани кьун бук1ана гьезул т1алаб гьабиялдалъун: гьезул бералдаги бихьун кьурулъан къват1иб бач1ун, жиб ракьалда хьвадулеб, жидеца гьелъул рахь гьекъолеб, **жиб загьираб, баянаб муг1жизат бук1ана гьеб варани. Самудияцаги зулму гьабуна гьеб муг1жизат гьереси гьабун ва дица гьелги гьалаг гьаруна.**

Дица т1абиг1ияб г1аламатги гьабуларо: ракь багъари г1адаб, пири реч1и г1адаб, бакъ-моц1 кквей г1адабги **гьел г1адамал х1инкъизе гьари бокьун гурони.** Гьез пикру гьабизе бокьун ва гьел г1аламатаздалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вук1иналда, гьесул къудрат-гучалда кант1изе бокьун. Ва амма гьезул пикру гьабулел ва г1ибрат босулел г1адамал ц1акъ дагь гурони гьеч1о.

60. Дица дуда бицараб г1уж рак1алда щвезабе Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ, Х1акълъунго дур Бет1ергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндир г1елмуялдалъун киналго г1адамазда сверун лъугьарав вугин.

وَإِذۡ قُلۡنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِۚ وَمَا جَعَلۡنَا ٱلرُّءۡيَا ٱلَّتِيٓ أَرَيۡنَٰكَ إِلَّا فِتۡنَةٗ لِّلنَّاسِ وَٱلشَّجَرَةَ ٱلۡمَلۡعُونَةَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِۚ وَنُخَوِّفُهُمۡ فَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا طُغۡيَٰنٗا كَبِيرٗا ٦٠

Гьезул цебе араб заманаялъ, гьаб х1алалъги,

хадуб бач1улеб заманалъги гьабураб ва гьабулеб г1амал жинда лъалев вугин. Гьеб г1елмуялдалъун Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала маккаялъул мушриказул церехъабаца кинаб муг1жизатгун мун вач1аниги дуда иман лъолареблъи.

Дица мун миг1ражалдаги вачун гьенир дуда рихьизарурал г1ажаибал жал дуда рихьизарич1о Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, гьел г1адамазул х1албихьи гьабизе гурони. Мун миг1ражалда иналда гьез инкар ккуна, дуца рицарал г1аламаталги гьереси гьаруна, х1атта цо-цо иман заг1ипал чиг1и иманалдаса руссун муртадлъана.

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна гьаб аяталда жаниб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рехсараб жо макъу гьеч1о. Гьаб буго х1акъикъаталда аварагасда صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ берда бихьараб жо абун.

Гьединго Къуръаналда жиб рехсараб, жиндие лаг1нат кьураб гъвет1ги гьабич1о дица гьел г1адамазул х1ал бихьиялъе гурони. Гьеб буго закъумалъул гъвет1, жужах1алда жаниб бижун бук1улеб. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жинда алжан бихьана, жужах1ги бихьана абун бицидалго ва гьеб жужах1алъул сипат бицулаго гьениб жаниб закъумалъул гъвет1 буго абунги бицидал, Абужагьал ц1акъ воххана авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ махсаралде гьавизе рес щванин жиндие абун ва гьес абуна: «Гьав чияс бицунеб жоялда г1енекке г1адамал! Жужах1алъул ц1адаб жаниб гъвет1 бижун буго абулеб буго гьас, гьеб ц1а жинца гъут1би рух1улеб жоги бук1адго! Гьеб гъвет1алдаса пихъ босунг1аги вач1ун вук1арав ани гьав!»-абун.

Дица гьел иман лъеч1ел, куфру-ширкалда ч1арал г1адамазе х1инкъи кьолеб буго бат1и-бат1ияб г1азабалдалъун, гьазда дир къудраталда т1оритlел гьабулел г1аламаталги рихьизарулел руго. **Амма гьеб х1инкъи кьейалъ гьезие къосин ва ч1ух1и гурого ц1ик1изабулеб гьеч1о.** Гьезие миг1ражалъул хабаралъги мунпаг1ат гьабич1о, жужах1алъул сипатазги гьел х1инкъизарич1о. Гьадиг1анго жал гьет1ун ва къосун ч1еялъе сабаб гьел щайт1аналъ гуккун, гьелъ махсаралде ккун рук1ин буго.

Т1адег1анав Аллагьас гьаб бак1алда щайт1аналъул аслолъун жиб бугеб иблисалъул къиса бицана ва жинцаги абуна:

61. Дуца ракIалда щвезабе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, дица малаикзабада амру гьабураб гIуж нужеца Адам аварагасе عَلَيْهِٱلسَّلَامُ сужда гьабе абун. Гьел малаикзабаца кинацаго сужда гьабуна, амма иблисалъ гьабичIо сужда.

وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ قَالَ ءَأَسۡجُدُ لِمَنۡ خَلَقۡتَ طِينٗا ﴿٦١﴾

Гьеб иблисалда абидалго мун щай Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялъе мутIигIлъулареб ва гьев Адамие сужда гьабулареб абун. Иблисалъ жиндир чIухIи загьир гьабуна ва **гьелъ абуна: «Дица суждайищ гьабулеб дуца хIашалдаса вижарав Адамие?»-абун.** Дун цIаялдаса бижараб буго, гьесдасаги гIемерго ццебе бижарабги буго. Дун гьесдаса къадро бугеб буго, гьев щибго гьунар гьечIев, хIашалдаса вижарав, гIодовегIанав чи вуго абун.

قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾

62. Дуца гьав дидаса хира гьавулев вугев Адам щив чияли бице дидаян чIухIун кIалъана Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагIнат батараб иблис жиндир БетIергьанасде данде.

Хадубги гьа гьедун гьеб иблисалъ абуна: **АллагьасхIаги, дуца дун къиямасеб къо щвезегIан хвезабичIого тани, дица гьав Адамил зуриятальул гIемерисеб халкъ къосинабун гьалаг гьарила ва дуе сужда гьабуларел гьарила»-абун.**

قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾

63. ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Мун а дуего бокьараб жо гьабизе, дица мун хвезабичIого тела дие бокьарабгIан заманалъ. Дуца яхI бахъе гьел гIадамал къосинаризе. Дицаги къотIи гьабулеб буго: **мунги дуе мутIигIлъарал гIадамалги х1акълъунго дица жужахIалда жанир рехизе руго. Гьеб буго нужер гIамалалда рекъараб жазаъ ва жиб камилаб, кидаго тIаса ин гьечIеб гIазабги.**

وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾

64. Дуца хIал кIварав чи гукке гьел гIадамазул. Гьел гIадамал гуккизе дуца кечI-макъанги хIалтIизе гьабе, гьересиги бице, батIулаб чорокаб щинаб жо гьабизеги малъе. Дуца гьел къосинаризе тIаде тIаме киналго дур кумек чагIиги: рекIарал ругониги, лъелал ругониги, щайтIаби ругониги, гIадамазул щайтIаби ругониги.

Гьел киналго тIаме нужеда мутIигIлъарав чи хIакъаб диналдаса вуссинавизе ва гьезда батIи-батIияб хIилла-макроги лъазабе.

Мун гьел гIадамазул боцIи-малалъулъ ва лъимал-хъизаналъулъги гIахьаллъе ва гьоркьоб лъугьа. БоцIи-малалъулъ гIахьаллъи гьабе гьел хIарамаб магIишат данде гьабизе риччан, цинги гьеб хIарамаб

нухда, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъиялда харж гьабизе риччан. Лъималхъизамалъулъ гIахьаллъи гьабе гьезул бихьинал ва руччаби цадахъ хьвадизарун, гьезда тIасан ретIел бахъун гIаврат цебе лъезабун. Цинги зина ва къабихIаб жо гьабизе гьел тIамун къват1улъ гьарурал зинадал лъимал гIемерлъизарун. Гьел къватIулъ гьарурал лъималазул аскаралги гIуцIцIун цIидасан гIадамал къосинаризе къватIибе лъугьа.

Дуца гьел гIадамал гуккун гьезие берцинал къотIабиги гьаре. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабизе тIаме хъанчаца шапагIат гьабизе буго абун. ХIарамаб магIишат данде гьабизе тIаме гьелъ бечелъизаризе ругин абун. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурхIулев вугин, гьев тIаса лъугьулин абун кIудиял мунагьал гьаризе тIаме. Чорхое щолеб лазат гьуин гьабун зина гьабизе тIаме. **ЩайтIаналъ инсанасе гьабулеб къотIи гьев гуккулеб ва гьев къосизавулеб гурони букIунаро.**

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾

65. ХIакълъунго дир иман камилал лагъзал гуккизе дуда кIоларо, гьезда тIад дур кверщелги батуларо. Гьел дир цIуниялда ва аманалда рукIуна. **Дур БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гIезе вуго гьезие жинца квербакъулев ва гьезул тадбир гьабулев вакиллъун.**

ТIадегIанав Аллагьас гьал аятазда жаниб (61-65), жиндирги гIадамазулги тушман иблисалъул хабар бицана ва гьелъул чIухIиялъул ва гIамал кIодолъиялъул гIорхъолъан борчIиги бицана. Жинца Адамил عَلَيْهِ السَّلَامُ зурият къосинабила абун гьа гьедун БетIергьанасда ццебе ч1ч1ун кIалъазеги кIвана гьеб малгIуналда. Хадуб Т1адег1анав Аллагьас гьеб иблисалда абулеб буго: «Мун дуего бокьаралъубе а ва дуца хIал кIвараб гIамалги гьабе гьел гIадамал къосизаризе, амма дида иман лъурав, гьеб иман лъеялъулъ ритIухъав чи дуда къосинавизе кIоларо, гьев дица цIунун вукIуна дур макроялдаса»-абун.

Гьаб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ каламадаса муъминзабазда бичIизе ккола гьез гьабулеб гIамал Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъулеб х1алалъ гьабизе тавпикъ бугеб мехалъ, жив Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIуниялда гъоркь вукIин. Жинца гьабулеб гIамалалъулъ ва гIибадаталъулъ тавпикъ гьечIеб мехалъ, жив Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъиялда гьетIулевги вихьараб мехалъ, гьев муъминчи кантIизе ккола жинда хадуб щайт1ан лъугьун букIиналда ва тавбо гьабизе Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ вусине хехлъи гьабизе ккола.

ЩайтIаналъ инсан кIвах1ал гьавун, тавбо гьабиялдаса ва лъикIаб гIамалалдаса гъапул гьавун чIезавула. Гьевги дагь-дагь ккун Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гIасилъиялъулъ цIик1кIула, жиндир мунагьал гьитIинлъун рихьула, цинги гьев щайтIаналъ тIобанго кодове

восула. Щивав инсанас щибаб къоялъ жиндир напсалъул ва жиндир гIамалалъул хIисаб гьабизе тIадаб буго. Гьедин хIисаб гьабулев чи Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъиялъулъ халалъуларо, гьев тавбо гьабун хIакъаб нухде вуссуна. Жиндир напсалъул хIисаб гьабуларев чи щайт1аналъул квершаликь ккола. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги жив разилъулеб гIамал гьабизе.

رَّبُّكُمُ ٱلَّذِى يُزۡجِى لَكُمُ ٱلۡفُلۡكَ فِى ٱلۡبَحۡرِ لِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا ٦٦

66. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго нужер БетIергьан, я гьал гIадамал, жинца ралъдада тIад нужер гуми хьвадизарулев, гьезул кумекалдалъун нужеца ризкъиги тIалаб гьабулел. РикIкIад сапаралда ун даран-базар гьабун. **Х1акълъунго Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ нужеда гурхIулев вуго,** ва нужеда магIишат гьабулел нухал малъун нужее бигьалъи гьабулевги вуго.

وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِى ٱلۡبَحۡرِ ضَلَّ مَن تَدۡعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ أَعۡرَضۡتُمۡۚ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ كَفُورًا ٦٧

67. Гьеб ралъадалда рукIадго нужеда цо къварилъи хъатIараб мехалъ: гьури бахъун гама бегизе гьабиялда хIинкъун нуж пашманлъараб мехалъ, **нужер рекIелъан билулеб ва тIагIулеб буго Аллагьасде ширк гьабулеб букIараб жо:** гIадамал ругониги хъанчал ругониги. **Нужеца ахIиги балеб гьечIо цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони. Цинги нуж гьеб къварилъиялдаса хвасар гьарун ракъдаде щвараб мехалъ, гьанжеги нужеца Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабулеб буго ва гьесие бацIц1адаб гIибадат гьабиялдаса руссунел руго.**

Инсанасул вижин ва тIабигIат буго жиндие ругел нигIматал лъаларев, гьелда данде щукру гьабуларев, **гьезда инкар кколев вукIин.**

أَفَأَمِنتُمۡ أَن يَخۡسِفَ بِكُمۡ جَانِبَ ٱلۡبَرِّ أَوۡ يُرۡسِلَ عَلَيۡكُمۡ حَاصِبٗا ثُمَّ لَا تَجِدُواْ لَكُمۡ وَكِيلًا ٦٨

68. Нуж божунищ ругел, я гьал мушрикал, гьеб ралъдалъе гъанкъиялдаса нуж рорчIаниги **Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ кIоларо абун нуж ракьалда жанир инаризе?** Нуж кидаго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ кодор руго ва гьесда кIола бокьараб мехалъ нужее гIазаб гьабизе ва нуж гьалаг гьаризе. **ЛутIил къавмалда гIадин зодисан ганчIил цIад базабиларо Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абунги божунищ ругел нуж. Гьеб гIазаб тIад бачIараб мехалъ нужее щивго чи вукIине гьечIо нужер амруялъул тадбир гьабулев ва нужер ишазе вакиллъи**

гьабулев.

69. Яги нуж божунищ ругел цоги нухалъ нуж Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб ралъдада тIад рачиларин гамидаги рекIун, цинги нужеда тIаде гучаб гьури беччаларин ва нужги гъанкъизариларин абун, нужеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар кквей сабаблъун.

أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

Гьесул нигIматалдаги инкар кквей сабаблъун: ццебесалалъ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ахIиги бан гьес гъанкъиялдаса хвасар гьарураблъиялда инкар ккуна нужеца, ралъдалъан къватIире рачIун ракъдада щварабго Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширкги гьабун. **Цинги Дица нуж гъанкъизаруни дидаса жаваб тIалаб гьабулев чиги вукIунаро, рецIел босулев, зарал бецIизабулев чиги вукIунаро.**

70. Х1акълъунго Дица Адамил лъимал хира гьаруна ва гьел рек1унеб жоялда тIад рекIун хьвадизеги гьаруна ракъдада ругониги, ралъдада ругониги. Дица гьезие гьуинал, лазатал пихъал ва тIагIамалги кьуна.

۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾

ГIемер батIи-батIияб нигIмат кьуна инсанасе, цогидаб рухI чIаголъиялъе кьуралдаса гIемерго лъикIаб ва лазатаб. **Дица бижараб цогидаб махлукъалдаса гьев инсан гIемерго хира гьавуна ва тIокIги гьавуна.** Гьесие гIелму-г1акъло кьуна, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъезе, гьесие гIибадат гьабизе рес бугев гьавуна гьелдалъун ахираталда алжаналда жанив абадияб нигIматазулъ жив вук1уневги гьавуна.

71. Дуца рехсе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ, къиямасеб къоялъ киналго гIадамал махIшаралде ахIизе рукIин жидер гIамал хъварал кагъталги кодоре кьун ва гьезул гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе букIин.

يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾

Гьаб ﴿بِإِمَٰمِهِمْ﴾ абураб раг1иялъе цоги маг1на гьабуна: «Жидеда решт1инабураб т1ехьалдалъун г1адамал ах1улеб къо»-абун. Ай, я Къуръаналъул агьлоян абун ах1улеб къо.

Жиндир гIамал хъвараб кагъат кваранаб рахъалъан кьурав чи: гьев вуго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун, ахираталъул гIазабалдаса хIинкъун хьвадарав чи. **Гьеб кваранаб кверальухъ кагътал кьурал**

гIадамаз жидер кагътал цIалула жал рохун рукIун ва цо-цазе рохел бицун. **Гьезул лъикIаб г1амал нукъсан гьабун заралги гьабуларо цохIо зарра гIадаб жоги,** (гагадул хъалгIадаб жо)

وَمَن كَانَ فِي هَٰذِهِۦٓ أَعۡمَىٰ فَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ أَعۡمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلٗا ﴿٧٢﴾

72. Гьаб дунялалъул рукъов, жив беццавлъун вукIарав чи: жинда хIакъаб жо бихьич1ев чи, жиндир ракIги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялдаса бецццлъарав чи **гьев ахираталдаги беццавлъун вукIуна. Ва гьесда щибго нух бихьуларо.**

Цоги магIна гьабуна: гьаб дунялалъул загьирал гIаламатаздалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналда тIоритIел гьабун гьесда иман лъоларев чияс, жиндаса рикIкIад бугеб ва жиб бихьулебги гьечIеб ахираталда цIакъго иман лъоларо абун.

وَإِن كَادُواْ لَيَفۡتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ لِتَفۡتَرِيَ عَلَيۡنَا غَيۡرَهُۥۖ وَإِذٗا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلٗا ﴿٧٣﴾

73. Гьел мушриказда кIун букIарабани МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дица дуда рештIинабураб амру-нагьюялъул цониги жо дуда тезабизе ва мун гьезие бокьараб жоялда вуссине гьавизе,** Дица малъараб жоги тун дица вахIю гьабичIеб амру гьабизе мун тIамизе**, цинги гьез мун гьудуллъун кквезе вукIана.**

وَلَوۡلَآ أَن ثَبَّتۡنَٰكَ لَقَدۡ كِدتَّ تَرۡكَنُ إِلَيۡهِمۡ شَيۡـٔٗا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾

74. Дица мун гьезул макруялдаса цIунун хIакъаб жоялда чIезавун гурони, Х1акълъунго мун гьезие бокьараб жо гьабизе гIагарлъун вукIана.

Гьез иман лъеялда хьул лъун ва гьел дуда нахърилъиялда божун.

إِذٗا لَّأَذَقۡنَٰكَ ضِعۡفَ ٱلۡحَيَوٰةِ وَضِعۡفَ ٱلۡمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيۡنَا نَصِيرٗا ﴿٧٥﴾

75. Мун гьел мушриказ бицараб жоялда божун гьезул мурадазда хадув унев вукIаравани ва дуца мунагь хатIаги гьабулеб букIарабани, дуе дунялалдаги ахираталдаги гьабулеб гIазаб цогиязе гьабулеб кIигогIан цIикIун букIинаан, дудасан гIазаб нахъчIвазе кIолев квербакъулев чиги вукIинароан.

وَإِن كَادُواْ لَيَسۡتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلۡأَرۡضِ لِيُخۡرِجُوكَ مِنۡهَاۖ وَإِذٗا لَّا يَلۡبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلٗا ﴿٧٦﴾

76. Гьел мушрикал хIадурун рукIана ва гIагарлъунги рукIана жидеца мун Маккаялдаса къватIив къотIизе. Унгого гьез мун къватIив къотIун вукIарав ани гьел цIакъ дагьаб мехалъ гурони дудаса хадур гьеб ракьалда хутIулароан.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел гьалаг гьаризе рукIана цогидал умматаца жидер аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ жидеда гьоркьоса къватIире къотIараб мехалъ гьел гьалаг гьарураб гIадин. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьукъана мушрикал гьезул мурад тIубазабизе ва жиндир цIараб заман щвараб мехалъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагасе صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ изно кьуна гьижра гьабун Мадинаялда ине.

سُنَّةَ مَن قَدۡ أَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ مِن رُّسُلِنَاۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحۡوِيلًا ۝٧٧

77. Дуда церехун ритIарал дир аварагзабазул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **нух буго жидее умматалъул гIасиял пасикъал г1адамаз зулму гьабураб мехалъ дица гьел умматал гьалаг гьарулеб. Ва дир нухалъул хис-бас букIунаро.**

Гьаб умматалъеги гьебго нух букIана, гьез МухIаммад авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ Маккаялдаса къватIиве къотIун вукIарав ани.

ТIадегIанав Аллагьас гьал аятазда жаниб рехсараб жоялъул хIасил буго Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг мунагь-хатIаалдаса цIунарав вукIиналъ, гьев мушриказул мурадазда хадув унаревлъиги. Цоги гьал аятзул мурад буго МухIаммад аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ уммат кантIизари мушриказул квешал къасдазда ва гьезда бичIизаби мушрикал гьудулзабилъун ккваезе бегьулареблъи, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шаргIалдаса кьурараб жо гьабизе бегьулареблъиги.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шаргIалда гьеч1еб жо гьабизе бегьуларо ва гьеб гьабиялъе х1ужаги бук1унаро. Заманаялда гIайиб чIван, гIадамазда гIайиб чIван, рес гьечIо абун, рорчIулел гьечIо абун купру-ширкалъул хIукмаби хIалтIизаризе бегьуларо, гьезул къануналги къабул гьаризе бегьуларо. Щибго гIамал гьабичIого чIарав чиясе гIузру букIуларо. ГIузро букIине ккanани шаргIалда рекъон хьвадизе къасд гьабизе ккола ва гIамалги гьабизе ккола. Гьеб гIамал гьабизе жив нахъчIвараб мехалъ, жиндир хIалги гIечIеб мехалъ вуго гьев чи жиндие гIузро бугев.

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمۡسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيۡلِ وَقُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِۖ إِنَّ قُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِ كَانَ مَشۡهُودٗا ۝٧٨

78. Дуца как бай МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, щибаб гIужалда: зоб бакьулъан бакъ тIерхьулеб рахъалде гьетIараб мехалъ къалъул как бай. Къаси сордо бецIлъидалги бай как** марк1ач1улги боголги. **Рогьалил какги бай. Х1акълъунго гьеб рогьалил как буго жиндие малаикзабаца нугIлъи гьабулеб как.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалда буго:

«Нужеда тIаде цоязда хадур цоги малаикзаби рачIуна, къаси рукIунел малаикзабиги, къад рукIунел малаиказабиги данделъула рогьалил какил гIужалда ва бакъанил какил гIужалдаги»-абун. (х1адис къокъ гьабуна)

Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Тафсиралъул гІалимзабаца абуна: къалъулги бакъанилги как буго зоб бакьулъан бакъ аралдасан бакъ тІерхьине гІагаризегІан заманалда гьоркьоб балеб. МаркІачІолги боголги как буго бакъ тІерхьун хадуб сордо бецІлъизегІан балеб. Рогьалил какги буго рогьел баккараб мехалъ балеб абун.

وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَتَهَجَّدۡ بِهِۦ نَافِلَةٗ لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبۡعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامٗا مَّحۡمُودٗا ٧٩

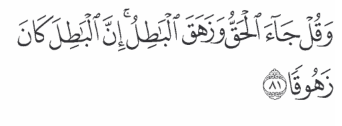
79. Сардилъ тІаде вахъун, макьуги тун, какал рай МухІаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ дуца! Гьеб буго дуе бугеб хиралъи ва тІокІлъи. Гьединго дуда тІад бугеб, умматалда тІад гьечІеб как буго гьеб сардилъ тІаде вахъун балеб как. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ мун ахираталда вахъине гьавизе вуго бищунго беццараб ва хирияб макъамалда.

Гьаб буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас умматалъе шапагІат гьабулеб «макъамун махІмуд» абулеб бакІ.

وَقُل رَّبِّ أَدۡخِلۡنِي مُدۡخَلَ صِدۡقٖ وَأَخۡرِجۡنِي مُخۡرَجَ صِدۡقٖ وَٱجۡعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلۡطَٰنٗا نَّصِيرٗا ٨٠

80. Дуца дур дугІаялъулъ абе МухІаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: «Я дир БетІергьан! Дуца дун дир хабалъе лъугьинаве берцинаб хІалалъ ва ахираталда тІадги вахъинаве берцинаб хІалалъ.

Гьаб тафсир буго жинда Аллагь разилъаяв ИбнугІаббасил тафсир. ХІасанул Басрияс ва ЗахІакица абуна: дун Мадина шагьаралда берцинго лъугьинаве ва Макка шагьаралдаса берцинго къватІив вахъизаве-абун. **Ва дурго рахъалъан дие квербакъи ва къуват гьабе диналъул тушбабаздаса дун бергьине ва дур дин гьелдалъун тІадегІанги гьабизе»-абун.**



81. Цоги дуца абе МухІаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: «Аллагьасул хІакъаб дин- исламияб дин бачІун буго, гьелдалъун кинабго батІулаб дин ва ширк гьаби нахъе ун буго.

Исламалъул нур гвангъун баккараб мехалъ хъанчалги, алагьзабиги, гьезие лагълъи гьабиги нахъе къала, гьеб бахчула. **ХІакълъунго батІулаб жо жиб тІаса унеб буго»-абун.**

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналъул асар загІиплъараб мехалъ ва гьеб дин цІунулел бахІарзалги дагьлъараб мехалъ дардида (накку) рекІараб цІа гІадин батІулаб жо загьирлъун бачІунеб гІадат бугониги, гьеб буго жиб т1аса инчІого рес гьечІеб жо: гьеб тІаса унеб буго абун ТІадегІанав Аллагь кІалъалев вугелъул.

Цо хIадисалда буго: *«Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг Макка бахъараб соналъ* (гьижраялъул тарихалъул микьабилеб сон) *КагIба рукъалда аскIов щведалго, гьелда сверун лъабнусиялда лъабкъого хъанч букIана. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас; «ХIакъаб жо бачIана, батIулаб жо тIаса ана, батIулаб жо тIаса унебги букIуна»-абулаго жинда кодоб букIараб гIанса щибаб хъанчалда тункулеб букIана ва гьелги кIалагъоркье речIунел рукIана. Цинги гьел киналго рекун, гъурун хвезарунин*-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

82. Дица Къуръаналда жаниб рештIинабула муъминзабазул рекIелъа жагьиллъиялъул ва къосиналъул унти инабулел аятал.

وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾

Гьезул ракIаздаса мунагьазул бецIлъи ине гьабулеб, гьезул напсазул чорокал гIамалал ине гьарулеб: бахиллъи, хIал хъублъи ва хIасад гIадал сипатал ине гьарулеб. **Гьедин бугелъул гьаб Къуръан муъминзабазе рахIматлъунги буго. Амма гьеб Къуръан рештIинабиялдалъун пасикъал ва залимал гIадамазе щибго хайир бук1унаро гьезул къосиги г1азабги ц1ик1инаби гуреб.** Жегиги гьезул къосин г1емерлъула ва гьезие ахираталъул гIазабги цIик1кIула.

83. Дица инсанасе батIи-батIиял нигIматал кьураб мехалъ гьев дие щукру гьабиялдаса вуссунев вуго.

وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾

Дие тIагIат-гIибадат гьабиги тун, чIухIун, гIамал кIодолъун лъугьунев вуго. **Цинги жинда цо къварилъи хъатIараб мехалъ цIакъ хьул къотIунги лъугьунев вуго.** Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахIматалда божиги тIагIунеб буго. Гьаб мисал буго жинца иман лъечIев, ахIмакъав инсанасул мисал: жиндие нигIматал кьураб мехалъ гьел нигIматал кьолев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин лъан гьесие щукро гьабуларев. Жинда къварилъи щвараб мехалъ гьеб къварилъи борхулев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин лъан гьесда дугIаги гьабуларев.

84. Дуца абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! Щивав чи хьвадулев вуго жиндир нухда.

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾

Муъминчиги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ нухда хьвадулев, гьев разилъи тIалаб гьабулев вуго.
Капурчи ва мушрик жидерго къосиналда хьвадулел руго. РекIелъ иман бугев, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIовитIарав чиясдаса бихьулеб жоги лъикIаб букIуна. Капурчиясдаса бачIунеб рагIиги гIамалги къабихIаб букIуна. **Нужер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинда лъик1 лъалев вуго битIараб**

нухда вугев чи. Гьединго жив мекъаб нухда вугев чиги лъала Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ . Щивасе гьесие рекъараб жазаъги гьабизе буго.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾

85. Дуда мушрикаца гьикъулеб буго МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**, рухI щиб жо абун.** Киб гьеб бугеб? Кин гьеб бугеб?-абун. **Дуца абе: «Гьеб рухIалъул амру ва гьелъул хIакъикъатги Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **аскIоб буго. Гьес нужее кьураб гIелмуги гьеч1о цIакъ дагьаб жо гурони»-абун.** Жинда аскIоб тараб, нужеда лъалареб гIелму Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIакъго гIемераб буго. Гьеб гIелмуяда гьоркьоб буго гьаб рухIалъул хIакъикъат лъайги.

Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицана: къурайшиязул мушрикал Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг гIажиз гьавизе бокьун гьесдасан батIи-батIияб жо цIехолел ва гьикъардулел рукIана. Гьезул цояз ягьудиязул тIехь цIалулев чиясухъе ун гьесда абуна: щибжо гьикъилеб нижеца гьев МухIаммадида гьев гIажиз гьавизе абун. Ягьудияс абуна: «Нужеца гьесда гьикъе рухI щибжо кколеб»-абун. Цинги ТIадегIанав Аллагьас гьаб аят рештIинабуна (85 абилеб аят)

وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾

86. Дие бокьани, Мух1аммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ **дуда рештIинабураб Къуръан дур рекIелъан инабилаан, цинги гьеб дур рекIелъе буссине гьабулев ва дуда гьеб лъазабулев чи вукIунаро.**

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾

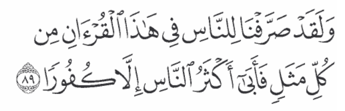
87. Дур БетIергьан Аллагьасул рахIмат букIун гурони хутIичIо дур рекIелъ ва дур асхIабзабазул рекIелъ гьеб Къуръан. ХIакълъунго дур бетIергьанасул дуда цIакъ кIудияб цIоб ва рахIмат буго.

ТIадегIанав Аллагьас мун аварагзабазул бищун хирияв гьавуна, къиямасеб къо щвезегIан жиндалъун х1укму гьабулеб Къуръанги дуда рештIинабуна. Ахираталда (макъамул махIмудги) дуе кьуна, жинда киналго аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ хьул лъолеб, киналго умматазе шапагIат гьабизе дуе изно кьолеб. Гьав ХIабиб МухIаммадил صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ умматалдаса нилъ ратиялда даимаб щукру гьабизе нилъедаги тIадаб буго.

قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

88. Дуца абе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيْهِوَسَلَّمَ**: киналго гIадамалги жиналги данделъаниги гьаб Къуръаналда релълъараб жо гьабизеян абун, гьезда кIоларо гьеб гьабизе, жидеца цояз-**

цоязе кумек гьабуниги. Гьаб Къуръан буго щивго чиясул жинда релълъараб гьабизе хIал кIолареб мугIжизат.



89. Х1акълъунго Дица Къуръаналда жанир гIадамазе баян гьарун руго киналго хIужаби.

Дун гьаб кинабго махлухъалъул цохIогояв БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIиналда тIоритIел гьабулел. **Гьел гIадамазе х1акъаб динги баян гьабуна дица мисалал рачун ва г1аламатал рицун. Гьадин бугониги г1адамазул г1емерисел гьаб Къуръаналда инкар ккурал руго,** гьеб жидехъе щвезабурав МухIаммад авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гьереси гьавулел руго, гьаб Къуръан жинца рештIинабурав Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ божулел гьечIо.

Гьаб (89) аят ва гьалда хадуб бугеб ункъо аят рештIинабиялъе сабаб бицун, жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: *къурайшиязул церехъаби данделъана КагIба рукъалда аскIор ва гьез цояз-цоязда абуна: «Нилъеца МухIаммадида хадув чи витIун гьев гьаниве ахIизе вуго ва гьесда хабарги бицине буго, гьесдаса нилъер мурадги тIалаб гьабизе буго. Гьес нилъер мурадазе жаваб кьечIони цинги гьесул гIузро букIине гьечIо нилъеда гIайиб чIвазе, гьесие щиб жо гьабуниги»-абун. Цинги жидеца гьесда хадув чи витIана: «Къурайшиязул хириял гIадамал данделъун ругин дуда кIалъазе бокьун, мун гьезухъе КагIба рукъалда аскIове вачIа»-абун.*

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг хехго вахъун гьезда аскIове ана. Гьесул хьул лъун букIана къурайшиязул церехъабаца иман лъезе, гьедин Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *гьел кантIизе гьарун ратилин ракIалда ккун вачIана жив хеккого гьезда тIаде. Къурйшияз абуна: «Я МухIаммад! Валлагьи, нижеда цониги чи лъаларо гIарабиязда гьоркьов гьаб дуца гIадаб квешаб жо жинца жиндир къавмалда тIаде бачарав. Дуца нижер умумузда рогьоб бана, нижер диналдаги гIайиб чIвана, нижеца бицунеб хабарги ахIмакъаблъун гьабуна, нижер жамагIатги бикьизабуна, нижер алагьзабаздаги рогьоб бана. Дуца цониги къабихIаб жо гъокье течIо гьеб жо нижее гьабун гурони.*

Гьаб кинабго жо дуца гьабун батани, дуе бечелъи къваригIун, нижеца дуе боцIи-мал кьела мун бищунго бечедав лъугьинегIан. Дуе гьелдалъун хиралъи бокьун батани нижеца мун нижер бищун кIудиявлъун гьавила ва ханлъунги гьавила. Гьеб дуда бугеб жо жундузул рахъалъан бугеб унти батани, нижеца мун сах гьавизе местер (тохтур) валагьила ва гьесие кигIан къваригIаниги мухьги кьела мун сах гьавизе»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Гьеб нужеца абулеб унти гьечIо дида. Дун нужер боцIи тIалаб гьабунги вачIарав гьечIо. Дие нужедаса хиралъи тIокIлъиги ва ханлъиги къваригIун гьечIо. Дун вуго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *нужехъе расуллъун витIун. Нужеца дидаса къабул гьабуни дун жиндалъун вачIараб дин, гьеб буго нужее дуналалдаги ахиратаалдаги бугеб лъикIлъи. Нужеца гьеб дин къабул гьабичIого нахъчIвани, дица сабро гьабила Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *дидаги нужедаги гьоркьоб цо хIукму гьабизегIан»-абун.*

Хадуб къурайшияз абуна: «Дуца къабул гьабулеб батичIони, нижеца дуе кьолеб магIишатги, кIодолъиги, ханлъиги, дуда лъалаха нилъер ракь цIакъ къваридаб, хур-хер бижулареб букIин ва нилъер гIадамалги магIишат гьабизе захIматаб хIалалда рукIин. Дуца дур БетIергьанасда гьареха гьал мугIрул нахъе инаре абун, гьениса лъаралги чвахизе гьаре абун ва Шамалъул ракь гIадин нилъер ракьги бечедаб, ах-хур гIемераб гьабе абун. Дуца нижер хварал умумузул цоялгIаги тIад рахъинаре, нижеца гьезда гьикъизе гьаб дуца бицунеб жо хIакъаб бугищ абун. Гьез мун ритIухъ гьавуни, ниж дуда нахърилълъина. Яги Аллагьасда гьаре мун ритIухъ гьавизе малаик рештIинаве абун. Гьебги дуца гьабулеб гьечIони, дуего хазина кье абун гIаги гьаре дур Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ*, дуе кIалгIабиги рай абе, гIарац меседги кье абе, мун къватIахъ хьвадун, магIишат тIалаб гьабулевлъун течIого»-ян.*

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «Дица Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ *гьеб жо гьаруларо. Дун гьеб ишалъе витIаравги гьечIо. Дун витIун вуго нуж диналда ахIизе ва нужее алжаналдалъун рохелги бицине жужахIалдалъун хIинкъиги кьезе. Нужеца гьеб дин къабул гьабуни, нужеего лъикI буго. Нужеца гьеб къабул гьабичIони дица сабро гьабила Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *цо хIукму рештIун нужедаги дидаги гьоркьоб хIукму гьабизегIан»-абун.*

Цинги къурайшияца абуна: «Гьедин бугони, дуца нижеда тIаде зобалъул кескал рортизареха, дур Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *гьеб гьабулин абулеб бугелъул дуца. Нижеца дуда иман лъоларо дуца гьеб жо гьабичIони»-ян абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: «гьеб амру буго Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *ихтиярaлда бугеб, гьесие бокьани нужее гьебги гьабила Аллагьас»*-абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Гьал къурайшиязул хIакъалъулъ ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

90. Гьез абуна: «Нижеца дуда иман лъеларо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, дуца нижее ракьулъан иццал чвахизарун гурони.**

وَقَالُواْ لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفۡجُرَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَرۡضِ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾

Маккаялъул лъим дагьаб ракьалда, нахъаса

къотIичIого чвахулеб лъим баккизабе: нижее ах-хур бижизе, пихъалги рижизе ва нижер ракь Шамалъул ракь гIадаб лъугьине абун.

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾

91. Я дуе ах бижинабе цIибилалъул, чамастакалъул ва гьел ахазда жанисаги лъимал-лъарал чвахизаре.

أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾

92. Яги дуца къотIелал лъугьун гьаб зоб нижеда тIаде бортизабе, дуца нижее хIинкъи кьолеб букIараб хIалалъ. «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нужеда тIаде зоб бортизе гьабила абун нужеца гIасилъи ва зулму течIони»-абун. **Яги дуца нижеда цеве, нижеда вихьулеб бакIалда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ваче ва гьесул малаикзабиги عَلَيْهِمُ السَّلَامُ раче.**

أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾

93. Яги дуца кIудияб хъала букIинабе, нижер гIадаб гамчIилги ракьулги гуреб, **гIарац меседалъ жиб бараб. Яги мун нижееги вихьун зодове ваха. Гьедин зодов мун ваханиги ниж дуда божизе гьечIо ва дуда нахърилълъине гьечIо, дуца гьенисан босун тIехь бачIинегIан нижеца жиб цIалулеб ва гьеб тIехьалда тIад нугIлъиги бугеб мун нижеда вит1арав расул вукIиналъе»-абун.**

Гьаб анлъго мугIжизат тIалаб гьабуна къурайшияца Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад авараг жидеца къабул гьавизе ва жал гьесда мутIигIлъизе сабаблъун букIине. Гьал тIалабаздалъун нилъеда бичIулеб буго гьел къурайшиял цIакъ гIамал кIодолъун, чIухIун кIалъалел рукIин ва гьезул иман лъезе къасд гьечIеблъи. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьелде щвезегIан жидее цIалараб Къуръаналда жаниб гIемерал далилал ва хIужаби рукIана Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIиналда тIоритIел гьабулел, гьесул хIал кIолъиялъул бицунел. Гьев МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, жинца гьереси бицунев чи гьечIеблъиги гьезда лъалеб букIана. Гьаб киналъго нугIлъи гьабулеб буго къурайшиязул мушрикал иман лъезе бокьарал гьечIеблъиялъе.

Гьедин бугелъул ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: Дир Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вацIадав вуго ва ТIадегIанав вуго.** Нужеца гьел мугIжизатал рачун вачIаян дидаса тIалаб гьабизе ккани, **дун нужедаго релълъарав инсан ва нужеда витIарав Аллагьасул расул гурони гьечIо»-абун.** МугIжизатал рештIинариги аварагзаби ритIиги, жинда гIасилъаразе гIазаб гьабиги ТIадегIанав Аллагьасул гIамал буго. Дун вуго нужее жужахIалъул гIазабалдалъун

хIинкъи кьезе ва алжаналдалъун рохел бицине витIарав расул абун.

وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤۡمِنُوٓاْ إِذۡ جَآءَهُمُ ٱلۡهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرٗا رَّسُولٗا ۝٩٤

94. Жидехъе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан хIакъал хIужаби рачIараб мехалъ ва мугIжизаталги рачIараб мехалъ гьезда иман лъеялдаса гIадамал нахъчIвалел гьечIо, жидедаго гьоркьоса гьезда Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ витIарав расуласда мут1иг1лъизе чIухIи гьабиялъ гурони ва гьез абулеб буго: «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьав гIадамищ витIулев расуллъун»-абун.

Малаик щай витIуларев нижеда дин малъизе ва ниж иманалда ахIизе абун.

قُل لَّوۡ كَانَ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَلَٰٓئِكَةٞ يَمۡشُونَ مُطۡمَئِنِّينَ لَنَزَّلۡنَا عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكٗا رَّسُولٗا ۝٩٥

95. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: гьаб ракьалда тIад гIадамалго гIадин х1алхьон ва маг1ишат гьабун хьвадулел малаикзаби рук1аралаани, дица гьезда расуллъун зодисан малаик вит1изе вук1ана»-абун.

Гьаб ракьалда т1ад г1адамал ругелъул, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1адаталда рекъон гьезда г1адамал рит1ула расулаллъун. Гьезда дин малъизе ва гьезда к1алъазе гьезда гьоркьоса чи вит1ула, жидеда гьев лъалев, гьесда жалги лъалев. Гьаб аяталъги бихьизабулеб буго къурайшазул мушриказ ах1макъаб жо бицунеб бук1ин ва гьез т1алаб гьабулеб жоги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ г1адатаздаса гьеч1еб бук1ин.

قُلۡ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدَۢا بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا ۝٩٦

96. Дуца гьезда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гIезе вуго нугIлъун нужедаги дидаги гьоркьов. Х1акълъунго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго жинда лагъзадерил киналго гIамалал лъалев ва гьезул рекIелъ бугеб жо бихьулев.

Гьезие мустахIикъаб жо жинда лъалев ва гьезухъе авараглъун щив вит1улеблъиги жинда лъалев вуго Т1адег1анав Аллагь.

وَمَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُمۡ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِهِۦۖ وَنَحۡشُرُهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمۡ عُمۡيٗا وَبُكۡمٗا وَصُمّٗاۖ مَّأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ كُلَّمَا خَبَتۡ زِدۡنَٰهُمۡ سَعِيرٗا ۝٩٧

97. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIовитIарав вуго жив хIакъаб нухалда вугев чи. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIовитIичIев ва жиндирго къосиялда ва купру-ширкалда тарав чиясе вали вукIунаро, кварбакъулев чиги вукIунаро Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ тун цогидав.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие кьечIеб жо кьезе кIолев ва Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьезие гьабураб хIукму хисизабизе кIолев.

Дица гьел къосарал гIадамал къиямасеб къоялъ тIад рахъинарула жидер гъумералда хъурщулеллъун, жидеда щибго жо бихьулареллъунги, щибго жо рагIулареллъунги, ва жидеда мацI лъалареллъунги. Гьезул руссунеб бакIги жагьанама буго. Гьеб жужахIалъул багIари дагьлъаншинахъе дица гьеб цIидаса багIаризабула.

Цо гIалимас абуна: жидер гьан цIаялъ кванан, цIа дагьлъараб мехалъ дица гьезул чурхдул цIидаса гьанал цIезарула ва цинги гьеб гьаналда рекIун цIаги цIидаса цIик1кIула ва багIарула абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда асхIабзабаца رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ абуна: *«Я расулаллагь! Къиямасеб къоялъ гIадамал жидер гьурмазда кин хьвадулел (хъуршулел) абун. Аварагас* صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *абуна: жидер хIатIазда тIад гIадамал хьвадизаризе кIолев Аллагьасда гьел гIадамал жидер гьурмаздаги хьвадизаризе кIола»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

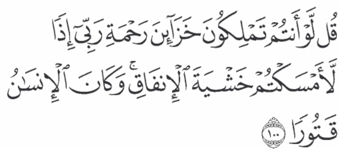
ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ٩٨

98. Гьаб жазаъ буго къосараб къавмалъе гьабулеб: гьез Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккун, гьесул мугIжизатал гьереси гьарун, ахираталда тIад рахъинариялда иман лъечIого, ва гьез абун букIиналъе гIоло: ниж хун, нижер гьан ракьлъун лъугьун, рукьбиги турун хадуги ниж чIагойищ гьаризе ругел ва цIидаса тIад рахъинарулищ?-абун.**

Гьезул рагIи нахъе чIван ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

۞أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخۡلُقَ مِثۡلَهُمۡ وَجَعَلَ لَهُمۡ أَجَلٗا لَّا رَيۡبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورٗا ٩٩

99. Гьезда бихьуларищ ва лъаларищ х1акълъунго щибго жо гьечIеб бакIалдаса гIадамал рижарав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гьел хун хадуб тIад рахъинаризе кIолеблъи. Гьев Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **жинца зобал ракьал рижарав вукIин ва гьев инсан цIидаса вижин цIакъго бигьаяб жо букIин. Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **гьел мушриказе бихьизабураб ва къадар гьабураб заман буго гьел чIаго рукIиналъеги, хун хабалъ рукIиналъеги, цинги тIад рахъинариялъеги. Гьадин бугониги ва хIакъаб жо жидее баянлъун бугониги гьел къосарал зулмучагIи Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккун чIун руго ва гьез цоги нух къабул гьабулеб гьечIо.**



100. Дуца гьел мушриказда абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: «Нуж рукIарал ани гьаб Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **ризкъиялъул хазинаялда тIад тарал, нужеца гьеб**

кинабго ризкъи цогидаб халкъалъе кьечIого нужеего ккун ч1чIезабизе букIана, нуж мискинлъилин хIинкъун». ХIакълъунго инсан цIакъ бахилав вуго жиндие бугеб нигIмат ине бокьуларев, цогидазе гьеб щвезе бокьуларев вуго.

Гьел Маккаялъул мушрикаца Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса гIемерал мугIжизатал тIалаб гьарулел рукIиндалго, мугIжизатал гIемералъиялъ иман лъеялъе щибго сабаб гьабулареблъи бихьизабун, ТIадегIанав Аллагьас Муса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къисаялдаса дагьаб жо рехсолеб буго: Гьев Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кьун рукIиндал гIемерал мугIжизатал. Гьедин бугониги пиргIавницаги гьесул агьлоялъги Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьереси гьавуна ва гьесда нахърилълъич1о:

101. Дица Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кьуна ичIго баянаб мугIжизат.

وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَىٰ تِسۡعَ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖۖ فَسۡـَٔلۡ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ إِذۡ جَآءَهُمۡ فَقَالَ لَهُۥ فِرۡعَوۡنُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسۡحُورٗا ١٠١

Гьев авараг вукIинадла жидеца тIоритIел гьабулел ва гьес жинда ахIулеб динги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُۥ хIакъаб дин букIин бицунел. Гьел мугIжизаталги: гIанса буго, кверги буго, тIупан тIун (гIемераб) цIад бай буго, гарцI буго, нацIги буго, къверкъалги руго, биги буго, ралъад бикьи буго, цIад къотIарал ракъи бугел саналги руго.

Мунтахаб абураб тафсиралда гьаб ич1го муг1жизат бицунаго дагьаб хиса-басин гьабун буго ва гьал рехсаразда т1аде жубан буго: гамч1идаса лъималъул иццал ракки, Т1ур мег1ер ракьалда т1ад борхизабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُۥ бануисраилазул цо къокъаялда т1аде гьет1изаби, Мусада عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُۥ калам гьаби.

Гьалдаги т1аде жубазе бегьула «Тигь» абулеб ракьалда свердулел ругеб мехалъ бануисраилазе зодисан «манна ва салва» – абулеб квен решт1инаби, гьезие раг1ад гьабун гьезда т1аде нак1к1 ч1ейги. Хизригун данде ч1вазе абун сапаралда вук1адго бежараб ччуг1а таргьинисан къват1иб бачIун ралъдалъе ин. Гьеб араб бак1алда карат1 (кьват1ел) хут1иги.

Дуца бануисраилазда гьикъе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, гьал аятазул хIакъалъул. Дуда гьел аятал лъалеблъи гьезда лъазе ва дуца бицунеб жо битIараб букIиналда гьезул ракI чIезе. Гьезда мун х1акъав авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ вук1ин лъала, амма кIалалъ жидеца дуда инкар кквей буго жидер хIалхъублъиялъ бугеб.

Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ пиргIавнил къавмалъухъ вачIараб мехалъ ккараб жоги гьикъе бануисраилазда. ПиргIавница Мусада عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я Муса дида мун жундуца ккурав, дуе сихIро гьабурав чи

вугин кколеб буго»-абун.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾

102. Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дуда лъала пиргIавн, гьал аятал ва мугIжизатал дида committed рештIинарурав цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин. Зобал- ракьазул бетIергьанлъун жив вугев. Дун ритIухъав авараг вукIиналъе жидеца нугIлъи гьабулел, дудаги кинабго халкъалдаги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъи ва къудрат баян гьабулел г1аламатал руго гьел. **Х1акълъунго Дида мунги ракIалда кколев вуго, пиргIавн, мун гьалаглъулев ва чIового хутIулев чи вуго»-абун.**

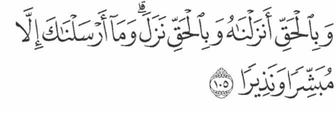
فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾

103. ПиргIавние бокьун букIана жинца Муса аварагги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ бануисраилалги Мисриялъул ракьалдаса къватIире гъезе. Дица гьев пиргIавнги гьесда цадахъ рукIарал киналго къибтIиялги ралъдалъ гъанкъизе гьаруна.

وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

104. ПиргIавнги гьесул къавмги гъанкъизарун хадуб дица бануисраилазда абуна: «нуж гьаб мисриялъул ракьалда магIишат гьабун чIа. Къиямасеб къо бачIун нуж хабалъан тIаде рахъине гьарун махIшаралда ракIарулеб мехалъ дица нуж киналго цадахъ журан ракIаризе руго гьанир.

Муъминавги капуравги, лъикIавги квешавги, жиндие лагълъи гьабурав ва жинца лагълъи гьабурал мушрикалги. Цинги нужеда гьоркьоб хIисаб-мизан гьабун,ciратIалда рахинарун цоял жужахIалда ритIизе руго, цогидал алжаналда ритIизе руго. Щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъ гьабизе буго.

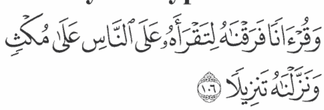


105. Дица гьаб Къуръан рештIинабуна жиндилъ щибго щаклъи гьечIеб х1акъаб жоялдалъун. Гьедин решт1инабураб, жиндилъ хис-бас ккеялдаса ц1унараб хIакъаб Къуръан буго гьаб.

Жинца гIадамал битIараб исламияб диналда тIоритIулеб, гьезие жинда жаниб вагIза-насихIат бугеб, шаргIиял ахIкамалги ругеб, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIин бицунел далилалги ругеб. **Дица мунги витIун гьечIо МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, дуца дур умматалъул муъминзабазе алжаналдалъун рохел бицулевлъун ва дур умматалъул капурзабазе**

жужахIалъул гIазабалдалъун хIинкъи кьолевлъунги гурони.

106. Дица жиб аятазда ва суратазда бикьун рештIинабураб хирияб Къуръан буго гьаб.



Жиб цIализе бигьалъизе ва рекIехъе лъазабизеги бигьаяб букIине. **Дуца гьеб гIадамазе цIализе дагь-дагь ккун, жидеда гьелъул магIна ва мурад бичIчIизе ва гьелъул пикру гьабизе. Дица гьеб Къуръан рештIинабуна щибаб амру ва хIажат бихьун, умматалъул хIал ва маслахIат, бихьун,** къого соналдаса цIик1кIараб заманалъ рештIинабуна Къуръан.

107. Дуца абе МухIаммад ﷺ! Нуж гьеб Къуръаналда божун, гьелда гIамал гьабун хьваданиги, гьелда божичIого ва гIамал гьабичIого чIаниги - гьеб Къуръаналъе щибго нукъсанлъи гьечIо, яги гьелъулъ щибго жо хисуларо. Гьеб гIамалалъул жазаъ нужее букIине буго.



Гьеб Къуръаналда Маккаялъул мушриказги китабияб агьлоялъул гIасиял, хIал хъубал гIадамазги иман лъечIониги: **Х1акълъунго гьелда иман лъола Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIакъаб жо жидеда бичIизабурал Инжил Таврат цIалулел гIадамаз ва гьез жидеда Къуръан цIалулеб рагIараб мехалъ Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ сужда гьабун жидер гьумер ракьалда цузабула.**

108. Гьел гIадамаза жидер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ТIадегIан гьавун ва гьев вац1цIад гьавун субхIаналлагьи абула, гьев Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму ва къотIи хIакъаб букIиналда, гьеб жиб хисулареб, жиндие хилиплъи гьечIеб букIиналъе **нугIлъиги гьабула.**

وَيَقُولُونَ سُبۡحَٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ وَعۡدُ رَبِّنَا لَمَفۡعُولٗا ١٠٨

Гьеб хIукму къадаралдаса буго МухIаммад аварагﷺ витIиги, гьесда Къуръан рештIинабиги.

109. Жидер гьумералда гIодор речIун, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ хIелун ва гIодун жидеца Аллагьасе щукру гьабула, гьесда дугIаги гьабула ва гьеб Къуръан цIалулеб рагIун щинахъе гьезул иманги ва хIинкъиги цIик1кIуна.

وَيَخِرُّونَ لِلۡأَذۡقَانِ يَبۡكُونَ وَيَزِيدُهُمۡ خُشُوعٗا۩ ١٠٩

Гьал (107-108-109) аятал ц1алидал сужда гьабизе суннатаб буго.

110. Дуца абе МухIаммад ﷺ:

قُلِ ٱدۡعُواْ ٱللَّهَ أَوِ ٱدۡعُواْ ٱلرَّحۡمَٰنَۖ أَيّٗا مَّا تَدۡعُواْ

فَلَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ وَلَا تَجۡهَرۡ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتۡ بِهَا وَٱبۡتَغِ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلٗا ﴿١١٠﴾

нужеца нужер БетIергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **ахIулеб мехалъ: я Аллагь абун ахIе, яги я РахIман абун ахIе. Кинаб цIаралдалъун нужеца ахIаниги гьеб Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **цIар буго ва киналго гьесул цIаралги жидер магIна берцинал, жал хириял руго,** Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тIадегIанал сипатал жидеца баян гьарулел руго.

Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицун гIалимзабаца абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас как балеб мехалъ жиндир суждаялъулъ абулеб букIана: я Аллагь, я РахIман, я РахIим абун. Гьаб рагIарав цо мушрикас абуна: «Гьав МухIммадица нилъ ахIулел руго цо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабиялда, амма жинцаго кIиго аллагьасе лагълъи гьабулеб буго»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьасул* جَلَّجَلَالُهُ *нусго гIезе цо камурал цIарал руго, гьел цIарал лъазарурав чи алжаналда лъугьуна»*- абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

Гьал цIарал лъазе гьариялъул магIна гьечIо гьел рикIкIине лъай. Гьелъул магIна буго гьел цIаразда иман лъей, гьезул магIна ва мурад бичIун гьезда рекъон гIамал гьаби. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гIемер рехсей жиндир цIаразул магIна хал гьабулаго. Гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIарал жидер гIемерлъиялъе гIорхъи гьечIел руго, ва гьаб ункъоялда анцIила ичIго цIар буго ТIадегIанав Аллагьас Къуръаналда жанир рехсон ругел цIараздаса данде гьарурал, гьел цIарал рикIкIун Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас хIадисги бицарал. (Тирмизиясул хIадис)

Тафсиралъул цо-цо гIалимзабаз гьаб бакIалда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIарал рехсон, гьезие шарх1(баян) гьабун буго. Гьедин бугелъул, иншаАллагьу, дица гьел цIарал рехсела, къокъго гьезул магIнаги бицунаго.

Гьаб кинабго мухлукъ жинца бижарав, жиндие лагълъи гьабизе тIадав БетIергьан цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурони гьечIо.

1) **الله**: абураб цIар буго жинца ТIадегIанав Аллагьасул заталда (черхалда) тIоритIел гьабулеб, гьесул ТIадегIанлъиялда, гьев вукIин хIакъаб букIиналда тIоритIел гьабулеб цIар. Гьаб цIар лъураб заталъул сипатал гIадин руго хадусел киналго цIарал. Гьаб цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони лъечIеб ва лъолареб цIарги буго.

2) **الرَّحۡمٰن**: дунялалъул рукъов жиндие мутIигIасеги жиндие гIасилъарасеги лъикIлъи ва гурхIел гьабулев, гьезие нигIматал кьолев. Цоги магIна гьабуна: жинца дунял-ахираталъул кIудиял нигIматал кьолев: иман ислам- гIадаб, гIакъло-лъай гIадаб, алжан гIадаб. Гьаб

цIарги Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хасаб цIар буго, цоги щивго чиясда жиб абулареб.

3) الرَّحِيمُ: ахираталда жиндие мутIигIал гIадамазе лъикIлъи гьабулев ва гьезда цIик1кIун гурхIулев.

Цоги гIалимас абуна: А-ррахIиму абураб цIаралъул магIна гъваридаб буго А-ррахIману абураб цIаралдасанги абун. Гьеб А-ррахIим абураб ц1аралъул магIна бугелъул, дунялалдаги ахираталдаги муъминзабазда жив гурхIулев, гьезие нигIматал кьолев абураб. ХIакъикъаталдаги цIакъ кIудияб лъикIлъи ва рахIмат буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ муъминзабазе гьабураб жинца гьел иман исламалда тIоритIидал, гьелда хьвадизеги гьаридал. Ахираталда жидее нигIматазул алжаналги хIадурун ругелъул ва кинабго нигIмат тIубазабун жиндир гьумералда ралагьи гьезие ризкъилъун гьабулевги вугелъул.

Гьаб кIиябго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIар гурхIел рахIмоялда хурхараб бугелъул гьеб цIар лъурал гIадамалги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ халкъалда гурхIел-рахIмо бугел рукIуна, жидеда лъураб цIаралъул асар гьезие щун бугони. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъеялда, тавбо гьабиялда халкъ ахIулел, гьезул хIажат тIубаялъе жидеца яхI бахъулел рукIуна.

4) المَلِكُ: кинабго гIаламалъул жиндие шарик (г1ахьалчи) гьечIев ханлъун жив вугев, къиямасеб къоялъул БетIергьанлъунги жив вугев, кинабго жо жинда хIажатав, жиндие бокьаразе бокьараб жо кьолев, жиндие бокьараб хIукму-къадарги гьабулев.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьаб цIаралъул магIна бичIч1арав ва гьелъул хIакъикъат лъарав чи жиндир чорхолъ чIухIи гьечIев, жиндир напсалъе бокьараб жо гьабуларев вукIуна. Жиндир берги, гIинги, мацIги, киналго лугбиги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун хьвадизарулев, гьесул ццим бахъиялдаса хIинкъулев вукIуна.

5) القُدُّوسُ: кинабгIаги гIайиб ва мукъсанлъиялдасан жив вацIадав. Инсанасулазда жиндир тIабигIат гIамал релълъинебизе бегьуларев. Гьаб цIаралъул магIна хал гьабурав ва гьеб бич1чIарав муъминчи киналго чорокал, къабихIал гIамалаздаса вацIцIалъи тIалаб гьабулев вукIуна.

6) السَّلَامُ: кинабгIаги къварилъи, гIакъуба, рекIел бакъвай жинда щоларев, жинца мухлукъаталъе сахлъи, рекъел ва талихI кьолев. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьаб цIаралъул хIакъикъат хал гьабурав чиясги жиндир тIабигIат гьаб цIарада боцизе яхI бахъула.

7) المُؤْمِنُ: жинца муъминзаби цIаялдаса цIунулев, лагъзадерие гьабураб къотIи тIубазабулев, гьеб къотIиялъулъ жив ритIухъав, хIинкъи къварилъиялдаса муъминзаби рикIкIад гьарулев. Кинабго махлукъат

жиндир божилъиялда ва цIуниялда гъокь бугев, гьезие хIажатаб жоялъе жив гъокь чIарав.

8) الْمُهَيْمِنُ: жинца лагъзадерил гIамалазул хъаравуллъи гьабулев, жиндир лъаялдаса ва бихьи-рагIиялдаса щибго жо борчIун кколарев. Жиндир махлукъаталда тIад тIубараб ва гучаб къудрат бугев. Гьаб цIаралъул магIна хал гьабурав муъминчиясда Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъизе кIоларо, гьесие хIеларав ва мутIигIав вукIула.

9) الْعَزِيزُ: жиндир къуват гуч бергьарав, жиндаса щивго чи бергьунарев.

10) الْجَبَّارُ: жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабизе хIал кIолев ва махлукъаталда тIад жиндир амро-нагью билъанхъизабулев. Жинца кинабго жо квегъарав, жинда данде вахъарав залим гьалаг гьавулев. Цоги магIна гьабуна: жинца муъминзабазул ракIазе дару гьабулев, гьел сах гьарулев абун.

11) الْمُتَكَبِّرُ: жиндир сипатал ва пиша кинабго махлукъаталъул пишабаздаса тIадегIанав, кинабго чIухIи-рецц жиндие хIакъав.

Гьаб кIиябго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIар ва сипат буго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ругел, гьесие рукIине рекъарал. Амма гьал сипатал лагъасул рукIине бегьуларо ва гьел сипатал жиндилъ ругев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъ жинда гьесул ццим бахъараздаса вукIуна. Гьаб кIиябго сипаталъул бакIалда муъминчиясулъ букIине ккола хIеренлъи, хIалимлъи, мутIигIлъи, чухIи рецц гьечIолъи. Гьал киналго тамахал сипатал муъминзабаца хIалтIизаризе ккола жидеда гьоркьор. Ва амма Аллагьасулги جَلَّجَلَالُهُ жидерги тушманасда данде гьесулалдаса цIик1кIараб къвакIиги, бахIарчилъиги, гьунар-къуватги бихьизабизе ккола.

12) الْخَالِقُ: жинца жо бижулев, щибго мисал сурат гьечIого зобал-ракьал ва кинабго махлукъат бижарав, гьеб махлукъаталъул маслахIат лъан, гьелъул тадбир гьабун, кинабго махлукъаталъе хIажатаб жоги жинца бижунев.

13) الْبَارِئُ: жиндие бокьараб жо бижизабизе ва батизабизе кIолев, гьеб ишалъе щибго жоялда хIажалъуларев: мисал-сурат къваригIунарев, алат хIалтIизабуларев.

14) الْمُصَوِّرُ: щибаб жоялъул сипат-сурат бижулев. Гьаб махлукъаталъул щибаб жо цояб цоялда релълъараб гьечIого бижарав: щибаб жо батIа гьабизе лъазе ва щибалда хасаб хIукму-хIалги букIине.

Гьаб лъабго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIаралъул пикрул гьабурав муъминчи цIохIо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гурони хIелуларо ва гьесие гурони гIибадатги гьабуларо: кинабго жо жинца бижулев, батизабулев, гьелъул сипат-сурат гьабулев БетIергьанасе гьабичIого, гIибадат цоги щибниги жоялъе гьабизе бегьилишха?

15)الغَفَّارُ: жинца ц1акъ мунагьал рахчулев, жив тIасса лъугьулев. Жинда иман лъурав ва жиндие гIибадат гIицIц1 гьабурал муъминзабазул квешлъиги лъикIлъиялда сверизабулев. Муъминчиясул чорхолъ букIине тIадаб сипат буго гьаб.

16)القَهَّارُ: жиндир хIалкIолъи кинабго жоялда тIад бугев ва кинабго жо жиндие квегъун ч1чIезабулев. Жиндие бокьраб жо гьабизе махлъукъ тIамулев ва кинабго жо мутIигIлъун, хIелун букIунев.

17)الوَهَّابُ: жинца чIорого, гIорхъи ва рикIкIен гьечIого гIемерал нигIматал кьолев. Жинда гьаричIого кьолев, кьураб нигIматалда данде щибго жо тIалаб гьабичIого кьолев.

Гьаб сипатги муъминчиясе цIакъ рекъараб сипат буго. КигIан гIемер садахъа хайрат нилъеца кьуниги нилъер ризкъи дагьлъуларо; гьеб гIемерлъула ва гьелда баракатги букIуна.

18)الرَّزَّاقُ: жинца кинабниги рухI бугеб жоялъе г1емер ризкъи кьолев. Гьеб ризкъи жинца бижарав ва хIажалъи бихьун щибаб заманаялъ гьеб жидер бетIергьабазухъе щвезабулев.

19)الفَتَّاحُ: жинца кинабго захIматаб жо г1емер бигьа гьабулев. Жинца лагъзадерида гьоркьоб хIукму гьабулев. Жинца гIелму ва гIакъло рагьулев, мискин пакъирасе ризкъиялъул рагьо рагьулев. Жинца муъминзабазул ракIал Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъаялъе рагьулев ва гьезда жанибе иманалъул нур лъугьинабулев.

20) العَلِيمُ: жинда кинабго жо лъалев. Жиндир лъай кинабго жоялда гIамлъарав. Жинда балъагоябги загьирабги лъалев, рекIел хиваланги лъалев. Жиндир гIелму-лъаялдаса гьаб кIудияб махлукъаталъул цохIо зарра гIадаб жоги балъго хутIуларев. Инсанасе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьураб гIелму цIакъго дагьаб жо гурони гьечIо. Гьеб гIелму жиндие кьурав чияс даимго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ рецц гьабизе тIадаб буго ва гьеб цогидазда лъазабизеги тIадаб буго, кинабгIаги чIухIи-рецц рекIелъ биччачIого хьвадизеги тIадаб буго.

21)القَابِضُ: жинца г1ажал лъугьарал гIадамазул рухIал росулев ва жиндие бокьарав чиясе ризкъиги дагь гьабулев. Муъминчиясул ракI жиндир гIазабалдаса хIинкъун данде къазабулев

22)البَاسِطُ: жинца гIумру халат гьабулев ва ризкъиги гIатIид гьабулев.

Гьаб кIиябго сипат кидаго муъминчияс хал гьабизе ккола ва даимго жив Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIикъиялда ва гьесда хьул лъеялда гьоркьов вукIине ккола.

23)الخَافِضُ: жинца купру-ширкалъул гIадамал гIодорегIан гьарулев ва инжит гьарулев.

24) الرَافِعُ: жинца муъминзаби тIадегIан гьарулев ва гьезул къадро-даража борхизабулев. Жинца зобалги тIаде рорхарав.
25) المُعِزُّ: жиндие бокьарав чиясул къуватги къадроги кIодо гьабулев, гьесие бергьенлъиги кьолев. Муъминзабазул къадро к1одо гьабулев.
26) المُذِلُّ: жиндие бокьарав чи загIип гьавун гIодовегIан гьавулев ва дандиясдаса къезе гьавулев. Капурзаби г1одорг1ан гьарулев.
27) السَّمِيعُ: жинда кинабго жо рагIулев.
28) البَصِيرُ: жинда кинабго жо бихьулев. РекIел балъголъабиги рихьулев.
29) الحَكَمُ: жинца халкъалда гьоркьоб хIукму гьабулев, хIакъабги батIулабги жо батIа гьабулев. Ахираталда кинабго хIукму жинца тIубазе гьабулев. Жив цогояв хIакимлъун вугев ва жиндир хIукму лъицаго хисизабуларев.
Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьаб сипат лъарав лагъ тIобанго гьесул хIукму къадаралъе мутIигIав вукIула, жинца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гуресул хIукму къабул гьабуларо ва тIад ругел ханзабазул ургъун рахъарал хIукмабиги ритIухъ гьаруларо.
30) العَدْلُ: жиндир кинабго хIукму-къадаралъулъ жив ритIухъав цониги махлъукъаталъе зарал бугеб хIукму гьабуларев. Жиндир лагъзадерица хиянат ва зарар гьаби жинца хIарам гьабурав. Щибаб жоялъул хIакъ тIубазабулев ва гьелъул маслахIат жинца цIунулев.
31) اللَّطِيفُ: жиндир лагъзадерида цIакъ гурхIулев, гьезул хIажатал тIуралев, гьезие лъикIлъи гьабулев ва цIоб-рахIмо гьабулев. Гьаб кIиго сипатги муъминзабазул рукIине рекъарал сипатал руго.
32) الخَبِيرُ: жинда балъгоябги загьирабги жо лъалев, ццебеккун букIарабги нахъа букIинесебги жо лъалев, жинда умуразул бищунго тIеренал, гъваридал хIалалги лъалев.
33) الحَلِيمُ: жив хIалимав жиндир гурхIел рахIмо г1емерав. Жинда гIассилъарасеги гIазаб гьабичIого толев, гьев тавбо гьабун вуссине бокьун. Жинда гIасилъаразул зулмуялда сабро гьабулев. ГIасилъаразеги мутIигIазеги ризкъи кьолев. Муъминчиясдаги цIакъ рекъола гьаб хIалимлъиги, хIеренлъиги.
34) العَظِيمُ: жиндир къадро кIудияв, жиндир къадро кIодолъиялъе гIорхъи гьечIев ва гьелъие авал-ахир гьечIев.
35) الغَفُورُ: жив тIаса лъугьулев ва жинца лагъзадерил мунагьал чурулев ва гьезул гъалатIлъи-гъапуллъи бахчун толев.
36) الشَّكُورُ: жиндир лагъзадерил дагьабго лъикIаб гIамалалда данде гIемер ажро кири гьабулев, гьезул гIамалазул гъалатIлъи, хат1аълъи бахчун, камилаб гIамаллъун гьеб къабул гьабулев

Муъминчиясдаги тIадаб буго тIадегIанав Аллагьасул гIемерал ва кIудиял нигIматал лъан, гьезда данде даимго щукру гьабизе. Бищунго кIудияб щукру буго гьел нигIматал Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун хьвадиялда сверизари, гьесул ццим бахъулеб гIамал гьабиялдаса рикIкIалъи. Жиндие лъикIлъи гьабурасул лъикIлъиялда данде щукру гьабизеги тIадаб буго: гьеб щукру гьаби букIула дуцаги досие лъикIлъи гьаби.

37)العَلِيُّ: жив ТIадегIанав киналго сипатазулъ ва макъамазулъ: гьесул макъамалда щибго жо гIагарлъуларо ва гьесие гIахьалчи гьечIо. Гьудул-гьалмагъ гьечIо, жив щибго жоялда хIажатав гьечIо ва кинабго махлукъат гьесда хIажатаб буго.

38)الكَبِيرُ: жив кIудияв, жиндир гIамал пишаги кIудияв, жинда релълъараб щибго жо гьечIев, жиндир хиралъи ва къадро кIудияв.

39)الحَفِيظُ: жиндир махлукъат цIунулев, жиндир хъаравуллъиялдаса ва цIуниялдаса цохIо зарра гIадаб жоги гъоркь хутIуларев. Жинца муъминзаби дунял-ахираталъул балагьаздаса цIунулев.

40)المُقِيتُ: жиндир махлукъаталъул ризкъи хIажатабщинаб жоялъухъе гьелъул ризкъи щвезабулев. Жиндир гуч бергьарав, жиндир квербакъиги кутакав.

41)الحَسِيبُ: жинца дунялалъул рукъоб жиндир лагъзадерие хIажатаб жо чIч1езабулев, гьезие ва цогидаб махлукъаталъе жинца гIей гьабулев, гьездаса зaралги нахъчIвалев. Ахиралда кинабго халкъалъ жиндир хIисаб-мизаналъе жаваб кьолев.

42)الجَلِيلُ: жиндир къадро кIудияв, жиндие мукъсанлъи бачIунел сипатаздаса вац1цIадав.

43)الكَرِيمُ: жив сахаватав, жинца нигIматал хIисаб гьечIого кьолев ва кигIан гIемер кьуниги жиндир нигIматал дагьлъуларев. Кинабго хиралъи ва рецц жиндие мустахIикъав. Жиндихъе кIанцIарав нахъчIваларев, жинда хьул лъурав чIового хутIуларев. Аллагьсул جَلَّجَلَالُهُ сахавалъи буго нилълъ иман исламалда тIоритIи, нилъеда хирияв авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ витIун ва хирияб Къуръан рештIинабун жив цо гьавулел ва жиндие гIибадат гьабулеллъун нилълъ гьари.

44)الرَّقِيبُ: жинца лагъзадерил хIалазул хъаравуллъи гьабулев. ГIадамазул, жундузул малаиказул цохIо зарра гIадаб жо жинда балъго хутIуларев.

45)المُجِيبُ: жинца муъминзабазул дугIаялъе жаваб гьабулев жинда гурони гьаризе бегьуларев. Жинда гьареян абун амру гьабурав, жинда гьарарасе жаваб кьезеги къотIи гьабурав.

46)الوَاسِعُ: жиндир нигIматал гIемерав, жиндир гурхIел гIаммав, жиндир гIелму лъай кинабго жоялда щварав ва гьелда сверун лъугьарав.

47)الحَكِيمُ: жинца хIукму битIун гъабулев, жиндир гIелму камилав. Кинабго жоялъул хIукму-хIал жинда лъалев ва кинабго жоялъул маслахIат лъан, гьелда рекъараб къадар гьабулев.
48)الوَدُودُ: жиндие муъминал лагъзал рокьулев ва гьел муъминзабазул рак1азулъ жив вокьи лъугьинабулев.
49)المَجِيدُ: жиндир сахавалъиялъулъ тIокIлъарав, жиндир нигIматал гIемерав, лъикIлъи даимав.
50)البَاعِثُ: жинца халкъалда аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ ритIулев гьел хIакъаб диналде ахIизе. Муъминзабазе квербакъиялъе малаикзаби ритIулев. Жинца къиямасеб къоялъ халкъ тIад бахъинабулев: хIисаб-мизан гьабизе ва жазаъ гьабизе.
51)الشَّهِيدُ: кинабго жо жинда лъалев, гьелда валагьун вугев, гьелъул нугIлъун жив вугев.
52)الحَقُّ: жив вати хIакъав, жиндие авал-ахир гьечIев, жиндие гIибадат гьабизе хIакъав ва жиндие рокьарал, жив вокьарал муъминзабазе жинца квербакъи гьабулев.
53)الوَكِيلُ: жинда мугъ чIвалев, жинда умурал тIамун толев, жинда божарав ва таваккал тIамурав гIадада холарев.
54)القَوِيُّ: кинабго къуват жиндие бугев, жив кинабго жоялдаса бергьунев, ва жиндир къуват кинабго къуваталда тIад бугев.
55)المَتِينُ: жиндир гуч къвакIарав, жиндие бокьараб жо батизабизе хIал кIолев, жив щибго жоялда хIажалъуларев.
56)الوَلِيُّ: жинца лагъзадерил тадбирал гьарулев, гьезул умурал жинца тIубалев, муъминзабазе квербакъулев ва гьезул тушбаби къезарулев.
57)الحَمِيدُ: жив веццарав, кинабго реццалъул бетIергьанлъун жив вугев, ва кинабго махлукъаталъ кинабго хIалалъ жиндие рецц гьабулев.
58)المُحْصِي: кинабго жоялда жиндир гIелму сверун лъугьарав, жиндир гIелмуялдаса щибго жо гъоркь хутIуларев.
59)المُبْدِئُ: жинца жо бижи бай бихьулев: щибго мисал-сурат гьечIого.
60)المُعِيدُ: жинца чIагоял хвезе гьарулев. Цинги хварал тIад рахъинарун цIидасан чIаго гьарулев.
61)المُحْيِي: жинца жо чIаго гьабулев, жинца чIаголъи бижулев. Хун хадуб гIадамал чIаго гьарун тIад рахъинарулев.
62)المُمِيتُ: жинца кинабго рухI бугеб жо хвезабулев, жиндие бокьараб мехалъ ва жиндие бокьараб хIалалъ.
63)الحَيُّ: Жиндир чIаголъиялъе авал-ахир гьечIев, азалияб чIаголъи жиндие бугев.
64)القَيُّومُ: жив жиндаго ч1чIарав, жив лъицаго ватизавичIев, жинца

кинабго жо батизабулев. Жиндир махлукъаталъул тадбир гьабиялда жив ч1чIарав.

65)الوَاجِدُ: жив щибго жоялда хIажатав гьечIев, жиндие бокьараб жо бокьараб хIалалъ ва бокьараб гIужалъ батулев. Жив щибго жоялъ гIажиз гьавуларев.

66)المَاجِدُ: жиндир сахавалъи ва лъикIал тIабигIатал камилав, жинца гIатIидго нигIматал кьолев, жиндир къадро ва тIадегIанлъи гIорхъи гьечIого гIатIидав.

67)الوَاحِدُ-الأَحَدُ: жив цогояв, жиндир заталъулъ ва сипатазулъ щибго жоялъ гIахьаллъи гьабуларев, жиндир ханлъи ва БетIергьанлъи камилав, жиндир пишабазулъ жив цогояв, жиндие цониги рахъалъан гIахьалчи гьечIев.

68)الصَّمَدُ: жиндие кинабго жо мутIигIав ва кинабго жо жинда хIажатав, жиндир амру гьечIеб жо лъугьунарев, лагъзадерица жидер диналъулъ ва дунялалъулъ жинда къасд гьабулев.

69)القَادِرُ: жиндир къуват гуч бергьарав, кинабго жоялда жиндир хIал кIолев. ГьечIеб бакIалдаса жо бижулев ва кинабго жо гьалаг гьабизе жиндир къуват бугев.

70)المُقْتَدِرُ: жиндир хIалкIолъи камилав, лагъзадерил амру ва тадбир тIубазе ва гьезул маслахIатал цIунизе жиндир хIал кIолев.

71)المُقَدِّمُ: жинца ццебе гьабизе мустахIикъаб жо ццебе гьабулев. Аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ кинабго халкъалдаса ццере гьарулев, муъминзбаи иман исламалдалъун ццере гьарулев.

72)المُؤَخِّرُ: нахъе бахъизе, нахъехун тезе рекъараб жо жинца нахъехун толев. Капурал, мушрикал, зулмуял ва къабихIал гIадамал жинца нахъегIан къазарулев ва гьел жиндир рахIматаздаса рикIкIад гьарулев.

73)الأَوَّلُ: жив тIоцевесев азалияв, жиндир ватиялъе авал гьечIого жив ццевего вукIарав; махлукъат бижилалде ццевего жив вукIарав.

74)الآخِرُ: кинабго жоялдаса хадув жив вукIунев. Жиндир ватиялъе ахир гьечIев. Жиндасан хадуб щибго жо букIунарев.

75)الظَّاهِرُ: жив кинабго жоялда тIад вугев заталдалъун ва гьунар-къуваталдалъун.

76)البَاطِنُ: жив вукIин хIакъаб букIин гуреб жиндир хIакъикъаталда инсан хадув гьоларев. Махлукъат батиялдалъун жив вукIин лъалев. Жинда киналго балъголъаби лъалев.

77)الوَالِي: кинабго жоялъул ханлъун, маликлъун, амирлъун жив вугев. Жиндир хIикматалда рекъон махлукъаталъул тадбир гьабулев.

78)المُتَعَالِي: инсанасул гIелму-гIакъло нахъ регIиялдаса жив тIадегIанав,

мушрикаца жиндие гьарулел сипатаздаса: жиндие шарик вукIиналдаса, жиндир хIакъалъулъ шакдарулел гIадамазул шаклъиялдасаги жив т1адег1анав.

79) الْبَـرُّ: жинца лъикIлъи гьабулев, жиндир къотIиялъулъ ритIухъав, муъминзабазе дунялалда ва ахираталда лъикIлъаби гьарулев, дугIаялъе жаваб гьабулев.

80) التَّوَّابُ: жинца тавбо къабул гьабулев. Тавбо гьабизе жиндие бокьулев ва тавбо гьабизе жинца гьесизе гьарулев.

81) الْمُنتَقِمُ: жинда гIасилъарал гIадамаздаса жинца ццим босулев, зулмучагIазе гIакъуба гьабулев, жиндие бокьарал умматал гьалаг гьарулев.

82) الْعَفُوُّ: жинца мунагьал рахчулев, жив тIаса лъугьунев. Жинца гIакъуба хех гьабуларев. Ахираталда муъминзабаздаса тIаса лъугьун гьезие гIазаб гьабичIого толев.

83) الرَّؤُوفُ: жиндир гурхIел-рахIмо, хIалимлъи гIемерав, жиндилъ щибго хъачIлъи ва согIлъи гьечIев. Муъминзабазда гурхIел цIикIарав. Гьезул мунагьал тIасан ине гьарун гьел мунагьал лъикIаб гIамаллъун сверизе гьарулев.

84) مَالِكُ الْمُلْكِ: кинабго мухлукъалъул хан. Ханзабазулги хан. Жиндир хIукму къадаралъе нахъе чIвай гьечIев, жиндие бокьараб жо лъугьунев, жиндие бокьичIеб жо лъугьунарев.

85) ذُو الجَلَالِ والْإِكْرَام: кинабго хиралъи, кIодолъи жиндие бугев, жив хира гьавизе, жиндие хIурмат гьабизе ва жиндаса хIинкъизе мустахIикъав бетIергьанлъун жив вугев.

86) الْمُقْسِطُ: жиндир хIукмуялъулъ ритIухъав, жиндир гIадло битIарав. ЗулмучагIаздаса рецIел босулев, жиндие зулму гьабурав ва жинца зулму гьабурав цоцазул хIакъ тIубан рази гьарулев.

87) الجَامِعُ: киналниги берцинал, камилал цIарал ва сипатал жинца данде гьарурав. Къиямасеб къоялъ кинабго халкъ махIшаралда данде ракIарун гьезул хIисаб-мизан гьабун гьезие жазаъ гьабулев.

88) الغَنِيُّ: жив щибго жоялда хIажатав гьечIев, жиндие кинабго жо рекъон бугев, кинабго жо жинда хIажатаблъун бугев.

89) المُغْنِي: жинца гIадамазе хIажатаб жо кьун гьел бечед гьарулев. БоцIи-малалдалъун, гIелму-лъаялдалъун бечед гьарулев. Жиндир махлукъаталъе ризкъи кьун гьелдалъун гьезие гIейи гьабулев.

90) المُعْطِي: жинца хIажатаб жо кьолев ва щибаб жоялъул маслахIат жинда лъалев, гьеб маслахIаталда рекъон кьолев. Жив разиял муъминзабазе дунял- ахираталъул бахьибуголъи кьолев.

91) المَانِعُ: муъминзабадаса къварилъи-балагь нахъчIвалев, жинда

гIасилъараздаса ахираталъул нигIматал нахъчIвалев. Муъминзаби гIасилъи- пасикълъиялдаса нахъчIвалев.

92) الضَّارُّ: жиндие зарал гьабизе мустахIикълъарасе унти- къварилъи тIад биччан зарал гьабулев;. зарал ва хайир гьаби жиндир хIукмулъун бугев, жинца изну кьечIони, гьеб гьабизе цониги чиясул хIал кIоларев.

93) النَّافِعُ: жиндие мунпагIат гьабизе мустахIикъасе мунпагIат гьабулев: Иман, гIелму, гIакъло, камил гьабун. Зарал гьаби ва мунпагIат гьаби жиндир хIикматада рекъон букIулев. Инсанасе лъикIаблъун бихьараб жо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аскIоб зарилияб букIине бегьула.

94) النُّورُ: жинца хIакъаб диналда тIоритIулев, хIакъаб нух бихьулеб нурлъун жив вугев. Зобал-ракьал жиндир нуралдалъун гвангъарав, жиндир нуралъ кинабго жо загьираблъун гьабулев.

95) الهَادِي: жинца муъминзаби иманалда тIоритIарав. Гьаб кинабго махлукъат бижун, гьеб гIакъло бугел чагIазда бихьизабун, гьел махлукъаталъул Халикъ вукIиналда тIоритIирав, хIакъаб каламалдалъун битIараб нухда халкъ тIобитIулев.

96) البَدِيعُ: жинца жо бижулев ва батизабулев. Жинда релълъараб щибго жо гьечIев. Заталъулъ, сипаталъулъ, гьунар-къуваталъулъги.

97) البَاقِي: жиндир вати даимав, жиндие тIаса ин гьечIев, жив нахъе хутIулев жиндие ахир гьечIев.

98) الوَارِثُ: зобал ракьазул ва кинабго махлукъаталъул ирс жиндие бугев, гьеб кинабго жо жиндир мулклъун бугев, халкъ хвезабун хадубги гьеб кинабго жо жиндир букIунев.

99) الرَّشِيدُ: жинца хIакъаб диналда тIоритIун гьелда хьвадарал муъминзаби бахьибугелллъун гьарулев. Жиндир хIикматалда рекъон жиндие бокьарав чи иманалда тIовитIулев, жиндие бокьарав тIовитIичIого толев.

100) الصَّبُورُ: жиндир сабру кIудияв, жинда гIасилъаразе гIазаб хех гьабуларев. Жиндир пишабазулъ гIедегIи гьечIев. Кинабго жо жиндие цIараб гIужалъ гьабулев.

Жинда Аллагь разилъаяв ГIабдуллагь ибну МасгIудидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Цониги чиясда пашманлъи, къварилъи щун бугони цинги гьев чияс гьаб дугIа гьабуни: Я дир БетIергьан Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ*! Дун дур лагъ вуго, дур лагъасул васги вуго, дур лагъалъул васги вуго. Дир ихтияр (нодо) дуда кодоб буго. Цебехун дие букIараб жоги дур хIукмуялдалъун букIана, дие гьабураб хIукмуги дур гIадло буго. Дица дуда гьарулеб буго Аллагь дур киналго цIараздалъун дуца дур напсалъе жиб гьабураб гьеб цIар, яги дуца дур тIехьалда жаниб жиб рештIинабураб, яги*

дуца цониги чиясда жиб лъазабураб, яги дуца дурго гIелмуялъулъ балъго тараб,- дуца гьаб къадро кIудияб Къуръан гьабеян абун дир ракI боххулеблъун, дир каранда нур балеблъунги, дидаса пашманлъи-къварилъи борхулеблъунги»-абун, гьев чиясдаса кинабго пашманлъи, къварилъи Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *тIаса инабула ва гьелъул бакIалда жиндие рохелги гьабула»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

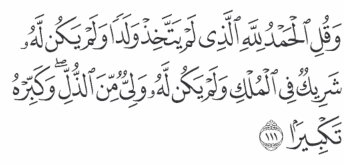
Т1адег1анав Аллагьас тавпикъ кьеги жив разияб г1амал гьабизе.

Дуца как балеб мехалъ МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьеб какилъ Къуръан цIали дуца цIакъго загьир гьабуге;** цIакъго гьаракь борхизе гьабун цIалуге ва нахъе ругезда рагIулареб хIалалъ **гьаракь дагь гьабунги цIалуге, гьеб кIиялдаго гьоркьохъеб хIалалъ цIале.**

Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицун, жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна:

«Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас как балеб мехалъ мушрикаца гьесда ццим бахъун, Къуръаналдаги, Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ *рогьоб балеб букIана. Цинги Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гьаб цебе бицараб рагIи рештIине гьабуна»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяй ГIаишатидаса бицараб хIадисалда буго гьаб гьаракь борхизаби ва гIадобегIан гьаби дугIа гьабулеб мехалъ бугеб хIукму бугин абун.



111. Дуца абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**: Кинабго рецц ва щукру жив ТIадегIанав Аллагьасе буго, жиндир лъимал хъизанги гьечIев, жиндир ханлъиялъулъ г1ахьалчиги гьеч1ев.**

Жиндие гIибадат гьабизе хIакъав, жинда гIахьаллъи гьабулев цоги щивго чи гьечIев. Жив щибго жоялда хIажатавги гьечIев, **жиндие квербакъулев валиясда ва насирасда жив хIажатав гьечIо: гьез жив кIодо гьавизе ва жиндир къадро гьабизе. Дуца гьев Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **кIодоги гьаве МахIаммад** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, гьесие хIакъаб кIодо гьавиялъ.** Дуца гьев рехсе киналго жиндир къадро, къимат тIадегIанал сипатаздалъун ва гьесда рекъараб рехсеялдалъунги.

ТIадагIанав Аллагьасул квер бакъиялдалъун суратул Исраалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукро ТIадегIанав Аллагьасе буго.

18. Суратул Кагьф



Маккаялда рештIинабураб, жинда жаниб нусиялда анцIго аят бугеб.

Къуръаналда жаниб щуго сурат буго «АлхIамдулиллагьи» абун жидер бай бихьи бугел. Гьел руго «АлфатихIа», «Ал-АнгIам», «Ал-Кагьфи», «Сабаъ», «ФатIир». Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ *рецц гьаби, гьев кIодо гьави ва гьев цогояв Аллагь* جَلَّجَلَالُهُ *вукIиналда мукIурлъиялдалъун байбихьулел руго гьел суратал.*

Гьаб суратул Кагьфалда жаниб лъабго берцинаб къисса буго, Къуръаналда жанир ругел жидер вагIза ва пайда кIудиял къиссабаздаса. Гьел къисабазги кантIизарулел руго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ *цо вукIиналда, гьев жиндие гIибадат гьабизе хIакъав хан вукIиналда, гьесул хIал гучаб букIиналда. Жидер битIараб гIакъида (иман) цIунун, купру-ширкалъул зулмуялдаса рикIкIалъун цо нохъокье руссарал гIолохъабазул къисса бицун буго, жиндалъун гьаб сураталда цIарги лъураб (алкагьф, нохъо), ТIадегIанав Аллагьас лъабнусго соналдаса цIикIараб заманалъ кьижизарун цинги тIад рахъинарурал.*

КIиабилеб къисса буго Муса аварагасулги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гIелму кьурав гьесул лагъ Хизрилги ккараб лъугьабахъин бицунеб. Гьеб къиссаялда жаниб бицараб жоялдаса мурад буго Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *гIелму-лъай жиндие бокьарав чиясе кьолеблъи баян гьаби ва щивниги чиясда ракIалда ккезе бегьулареблъи жив цIакъ жо лъалев чи вуго абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса аварагасе* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *гIелмуги авараглъиги кьун бугониги, гьесие кьечIеб цогиги гIелму букIиналда кантIизавуна Муса аварагے* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *ТIадегIанав Аллагьас. ГIелму тIалаб гьабун къватIире рахъине ккеялда ва гьеб гIелму щвезе гIоло гIакъуба-захIмат баччизе ккеяда ишараги буго гьеб къиссаялда жаниб.*

Лъабабилеб къисса буго Зулкъарнайни абулев ханасе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ *кьун букIараб кIудияб ва гIатIидаб ханлъиялъул бицунеб. Гьеб ханлъи жиндие кьеялъе сабабги букIана гьев иман лъурав, Аллагьасдаса* جَلَّجَلَالُهُ *хIинкъулев лагъ вукIин. Гьев Зулкъарнайни бакъ баккуда бугеб рикIкIадаб ракьалдеги щун гьес гьениб гьабураб сангаралъул бецен гьабун буго.*

Гьаб лъабго къиса бицун ва мисалал рачун Аллагьас баян гьабулеб буго хIакъаб жо ва хIакъаб дин боцIи-малалда ва ханлъиялда хурхун букIунареблъи, гьеб хурхунеб бакI инсанасул ракI букIин, ва гьениб

жаниб бугеб битIираб гIакъида-иман букIин. КIиябизе баян гьабулеб буго гьаб дунял жиб тIаса унеб, паналъулеб жо букIин. Лъабабизеги баян гьабулеб буго чIухIи рецц ва жиндирго напсалъ гукки инсан гьалаг гьарулел сипатал рукIин. Гьелъие мисал бачун иблисалъул къисса бицун буго жиб Адамие сужда гьабизе чIухIараб, цинги жибги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ *рахIматалдаса рикIкIад гьабураб.*

Сураталъул ахиралда муъминзабазул ва капурзабазул сипатал рицун руго, гьел руссунеб бакI алжан яги жужахI букIинги бицун буго. ХIакъаб жо гьабулел ругин жидер ракIалда букIунел, амма жидер гIамал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ *разияб гуреб букIунел гIадамазулги бицун буго. Жиндие гIибадат гьабизе хIакъав цохIо Аллагь* جَلَّ جَلَالُهُ *вукIин ва гьесде ширк гьаби батIулаб нух букIин бицун тIубазабун буго гьаб сурат.*

Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبۡدِهِ ٱلۡكِتَٰبَ وَلَمۡ يَجۡعَل لَّهُۥ عِوَجَاۜ ١

1. **Жив кIодо гьавиялда хурхараб, тIубараб ва камилаб рецц ТIадегIанав Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **буго, жиндир хирияв лагъ МухIаммад аварагасда** صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ **гьаб Къуръан рештIинабурав,** гьев МухIаммадие ва гьесул кинабго умматалъе рахIматлъун жиб бугеб, жиндилъ магIна рекъолареб, лагъзадерил маслахIатазда данде кколареб, **хIакъаб битIараб диналдаса гьетIараб, мекъаб щибго жо гьечIеб.**

قَيِّمٗا لِّيُنذِرَ بَأۡسٗا شَدِيدٗا مِّن لَّدُنۡهُ وَيُبَشِّرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ أَجۡرًا حَسَنٗا ٢

2. **Жиб битIараблъун,** жиндилъ хилиплъи гьечIеб, цояб цоялда данде кколареб жо гьечIеблъун рештIизабуна гьеб Къуръан, **капураб къавмалъе Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан гучаб гIазабалдалъун хIинкъи кьезе. Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ **разилъи тIалаб гьабун лъикIаб гIамал гьабулел муъминзабазда гьезие х1акълъунго Алагьас ахираталда цIакъ берцинаб ажро хIадурун бугин абун рохелги бицине,**

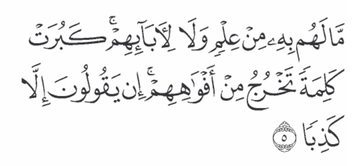
مَّٰكِثِينَ فِيهِ أَبَدٗا ٣

3. **Жал даимго жанир рукIунел алжаназул нигIматал руго гьел.**

وَيُنذِرَ ٱلَّذِينَ قَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗا ٤

4. **Гьединго хIинкъи кьезе ТIадегIанав Аллагьасул лъимал ругин абун, гьесда бугьтан лъолел капурал гIадамазе гучаб гIазаб букIине буго**

абун.



5. Гьеб жидер гьересияб рагIиялъе жидее далилги гьечIел, гьелъул жидеда щибго лъалеб жоги гьечIел. **Гьезул умумузеги гьечIо щибго далил ва гIелму гьеб гьереси бициналъе.**

Гьел киналго жидер жагьиллъиялъулъ ва къосиналъулъ руго. **ЦIакъ къабихIаб, гьересияб рагIи бугоха гьел гIадамазул кIалдиса къватIиб бачIунеб.** Гьел гIадамал жидеца цIакъ кIудиял мунагьал гьарулел руго. **Гьез бицунеб жоги кIудияб гьереси гурого гьеч1о.**

فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٞ نَّفۡسَكَ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمۡ إِن لَّمۡ يُؤۡمِنُواْ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَسَفًا ٦

6. Дуца дурго напсалъе къварилъи гьабулеб бугоха МухIаммад ﷺ, гьеб дур къавмалъ иман лъечIо абун, гьел дудаса ратIалъун жидерго купру-ширкалда чIана абун, **гьаб хирияб Къуръанги жинда иман лъечIого, гьереси гьабуна абун.**

Дур ракI къварилъуге МухIаммад! Дуца гьел иманалда ахIе, гьел иманалда тIоритIи дир иш буго, дуда тIад гьезухъе хIакъаб Къуръан ва рисалат щвезаби буго.

إِنَّا جَعَلۡنَا مَا عَلَى ٱلۡأَرۡضِ زِينَةٗ لَّهَا لِنَبۡلُوَهُمۡ أَيُّهُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗا ٧

7. Х1акълъунго Дица гьаб ракьалда тIад ругел батIи-батIиял нигIматал ва гIажаибал берцинал ахал, авлахъал ва мугIрул, гьединго ракьулъан бахъулеб гIарац-месед ва цогидабги хазина ва бечелъи **гьабуна. Гьаб ракьалъул берцинлъилъун.**

Жинца ракь берцин гьабулеблъун. Дица зобал берцин гьарурал гIадин батIи-батIиял цIвабзаздалъун ва бакъ-моцIалдалъун. **Гьеб иш дица гьабуна дир лагъзадерил хIал бихьи гьабизе. Щивдай вуго** гьездасан жинца иман лъолев, жиндие гьел дир гIаламатаз дун БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIиялда тIоритIел гьабулев, цинги **жинца дун разилъи тIалаб гьабун гIибадат бац1цIад гьабулев.**

وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيۡهَا صَعِيدٗا جُرُزًا ٨

8. Х1акълъунго Дица гьаб ракьалда тIад ругел берцинал ахал-хурзал ва рохьал-авлахъал гьаризе руго жиб бакъвараблъун. Жинда тIаде щибго жо бижун букIинчIеб ракьалда релълъун.

КъуртIубияс абуна: гьаб аят рештIинабуна Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул ракI парахат гьабун. Гьелъул магIна буго, дуца ургъел гьабуге МухIаммад ﷺ, гьаб дунялалъул ва гьеб тIалаб гьабулеб

агьлуялъулги. Гьеб буго дица гьезул хIал бихьизе кьураб жо. Цояз гьеб дунялалдаса вагIза лъугьун иман лъола, цогидазе гьеб дунялалъул гIажаибал гIаламатал рихьуларо ва гьел жидерго жагьиллъиялда ва купруялда ч1чIола. Ахираталда дица гьезие жазаъ гьабизе буго жидер гIамалазда рекъараб абун. Ай, гьаб дунялалъул берцинлъи буго жиб хехго т1аса унеб жо, гьелда рак1гъун, мугъч1ван рук1ине лъик1 гьеч1о.



9. Дуда ракIалда кколебищ бугеб МухIаммад ﷺ, асхIабул кагьфазул ва ракъималъул бетIергьабазул къиссаялъулъ гIажаибаб жо бугин абун.

Гьеб къиссаялъулъ бугелдаса гIемерго кIудияб гIажаиблъи гьабизе кколеб жо буго гьал зобал-ракьал рижи ва гьазда жаниб бугеб гIемераб, инсанасул г1акъло жинда хаду гъолареб рухI бугеб ва рухI гьечIеб кинабго махлъукъат.

«АсхIабул кагьфи» буго гьел гIолохъабазда абулеб цIар (нохъоялъул бетIергьаби). Ракъим абураб рагIи буго гьезул цIаралги тIад хъван нохъоялъул кIалтIа бугеб хъарщи яги кагъаталда абулеб рагIи, цоги гIалимзабаца абуна гьеб «ракъим» абураб рагIи гьеб мегIерада яги кIкIалалда цIар бугин абун.

إِذۡ أَوَى ٱلۡفِتۡيَةُ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ فَقَالُواْ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحۡمَةٗ وَهَيِّئۡ لَنَا مِنۡ أَمۡرِنَا رَشَدٗا ١٠

10. Гьел гIолохъаби кьурул нохъокье руссараб заманалъул хабар бице МухIаммад дуца дур умматалъе вагIзалъун ва дудасан гьеб бици тIалаб гьабулел къурайшиязул мушриказе жаваблъунги. Жидер къавмалъ гьабулеб купру-ширкалдаса рикIкIалъун гьеб нохъоде жал руссараб мехалъ, **гIолохъабаца абуна: «Я нижер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца нижее дуда аскIоса цIоб-рахIмат кье.** Нижер иман камил гьабе, нижее саброги кье, нижер мунагьалги рахчун те. **Ва дуца нижер амруги хIакъаб диналде тIоритIун гьелда ниж даимлъулеблъун гьабе, нижер ахирги дуца битIун ккезабе»-абун.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас жиндир дугIаялъулъ абулеб букIана: *«Дуца нижее кинаб хIукму гьабун батаниги, гьелъул ахир лъикIаблъун гьабе я нижер БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ»*-абун.

Цоги аварагас абулеб букIана: *«Я нижер Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Дуца нижер киналго умуразул ахир лъикIаблъун гьабе, дуца ниж дунялалъул гIодорегIанлъиялдасаги ахираталъул гIазабалдасаги цIуне»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

Хирияв аварагасул ﷺ гьаб дугIаялдаса бичIулеб буго кинабго хIалалъ нилъеца Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ лъикIлъи ва тIоритIел гьаризе кколеблъи. «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хъвараб жо гурони лъугьунаро»-абун, яги «Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир хIукму хисизабуларо»-абун таваккал тIамун чIезеги бегьуларо. Гьаб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьабураб дугIаялда жаниб загьиралдаго абулеб буго: «Дуца нижее щиб хIукму гьабун батаниги, гьелъул ахир лъикIаблъун гьабе»-абун. Гьаб рагIиялдаса бичIчIулеб буго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьараб хIукму гьабулеблъи ва жиндие бокьани гьеб хисизеги гьабулеблъи. Гьадин бугелъул нилъеда тIадаб буго кидаго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божун, гьесда хьул лъун, гьесие мутIигIлъун рукIине.
РакIалъе Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ лъараб мехалъ ва гьев вокьараб мехалъ инсанасул Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божи-хьул г1емерлъула ва гьесул рахIматалда хьулги цIик1кIуна. Гьелдаго цадахъ гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъизе хIинкъула ва гьесул щцим бахъи-гIазабалдасаги хIинкъула: жиндие вокьарав чи жиндаса вуссин цIакъ кIудияб гIазаб букIуна инсанасе.
Ибнукасирица абуна: гьаб «суратул Кагьфи» рештIине гьабиялъе сабаб бицун ИбнуисхIакъица ва жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: къурайшиязул мушриказ Назар ибну ХIарис ва ГIукъбат ибну абу-МугIитI абулев кIиго чи витIана Мадинаялда ругел ягьудиязул гIалимзабазухъе жидеца гьезда Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул хабар бицине. Гьесул сипатал рицун, гьес бицунеб хабар бицун ва гьес жинда ахIулеб дин бицун, гьел гIалимзабаца гьев МухIаммадил хIакъалъулъ щиб жодай абула абун гIенеккизе. Ягьудиял ругелъул жидехъе тIехьги рештIине гьабурал, аварагзабиги ритIарал гIадамал ва гьезда лъазе буго гьав чияс битIараб бицунебищ бугеб яги гьереси бицунебищ бугебали абун.
Гьев кIиявго Мадинаялда щвана ва ягьудиязул гIалимзабигун данделъун гьезда Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасул хабар бицана ва гьез абуна: «Нуж руго гIалимзаби ва тавраталъул агьло, ниж рачIун руго нужехъе гьев МухIаммадил хIакъалъулъ щибдай нужеца абула»-ян лъазе.
Ягьудияз абуна: «Нужеца гьесда гьикъе лъабго жоялъул хIакъалъулъ, нужее гьес гьеб лъабго жо бицани гьев Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ халкъалда дин малъизе витIарав авараг вукIуна. Жинца гьеб лъабго жо бицинчIони гьев жинцаго ургъарал харбал рицунев чи вукIуна»-абун.
Хадуб ягьудияца абуна: «Нужеца гьесда гьикъе гьанжеялдаса гIемераб заманаялъ цере жидер къавмаладаса лъутун арал гIолохъабазул хабар, гьезул гIажаибаб къисса буго. Цогиги гьикъе ракьалда тIад сапаралда

хьвадарав ва машрикъ-магърибалда жив щварав чиясул хабар. Цоги нужеца гьикъе рухI щиб жо бугеб? абун. МухIамадица суалазе жаваб кьуни гьев чи жинца битIараб бицулев вукIуна ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ расулги вукIуна, нужги гьесда нахърилълъа. Жаваб кьечIони гьев гьереси бицунев чи вукIуна ва гьесие нужеего бокьараб жо гьабе»-абун.

Гьев кIиявго чапар Мадинаялдаса тIад руссун Маккаялда рачIана ва къурайшиязул церехъаби данде ахIун жидер ккараб жо бицана, ягьудиязул жавабги бицана.

Цинги къурайшиял Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммад аварагасухъе рачIана ва гьез абуна нижеда гьаб лъабго жоялъул хабар бице абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммадица абуна дица гьеб хабар нужеда метер бицинаян абун. Гьеб бакIалда аварагас صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ «иншаАллагь» абичIо (аллагьас хьван батани), ва гьеб гъалатI сабаблъун ТIадегIанав Аллагьас анцIила щуго къоялъ жиндир вахIю босун Жабраил малаик гьесухъе витIичIо. ЦIакъ ракI къварилъун аварагги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ вукIана, гьесда нахъаса кIалъалел мушрикалги рукIана: «Гьав чиясде ралагье нуж! метер жаваб кьелаянги абун гьале анцIила щуго къоялъ щибго жо бицинчIого вахчун чIун вуго»-абун.

Цинги ТIадегIанав Аллагьас Жабраил малаик عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ витIана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе гьаб суратул кагьф босун ва гьелда жаниб Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ аварагасда абуна: «Мун гьел мушриказ дуда нахъаса бицунеб жоялда пашманлъуге, дуца дурго напсги къварид гьабуге гьезул хабар сабаблъун»-абун. (6 аят). Цоги абуна: «Дуца щибго жо дица метер гьабизе бугин абуге «инша Аллагь» цадахъ абун гурони»-абун (22-23 аят).

АсхIабул кагьфалъул къиссаялъул хIасил гьабун, гьеб къокъ гьабун МухIаммад ГIали Сабунияс бицана: Цо зулмуяв хан вукIана румазул ТIартIус абулеб шагьаралда ва гьелда сверухъ бугеб бакIалда. Гьесул цIар Дикъянус букIана. Гьев вукIана ГIиса аварагасдаса عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ хадуб бугеб заманаялъ жинца гIадамал Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабиялда ахIулев, гьел хъанчие лагълъи гьабизе тIамулев ва жинда гIасилъарасе зулму гьабулев ва жинца муъминзаби чIвалев. Гьеб цIакъ кIудияб питна букIана Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъурал гIадамазе.

Гьеб питна сабаблъун цIакъ ракI къварилъун, гьеб питнаялда данде киндай ч1чIелаян ургъулел рукIана жидер рекIелъ камилаб иман лъугьун, гьелъул нуралъ жидер ракIги, гIакълоги гвангъизабурал гIолохъабазул цо къокъа. Гьезул хабар ханасда рагIун гьес гIолохъаби жиндихъе рачIинаруна ва гьезие хIинкъи кьуна жинца нуж чIвазе

ругин хъанчие лагълъи гьабичIони ва гьезие къурбаналги хъвечIони абун. Гьев залимав ханасда ццереги чIун гIолохъабаца абуна: «Нижеца жиндие гIибадат гьабулев нижер БетIергьан гьал зобал ракьал жинца рижарав гьезул ва цогидаб кинабго махлукъаталъул БетIергьан вуго. Нижеца кидаго гIибадат гьабизе гьечIо гьев БетIергьан Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гурони»-абун.

Гьев залимав ханас абуна: дида нуж гIисинал гIолохъаби рихьунел руго, жегиги гIакъло камиллъичIел, дица нужее метер радаллъизегIан ургъизе заман кьолеб бугоян-абун. Къаси сардилъ гьел гIолохъаби шагьаралдаса къватIире рахъун гIалахалдехун лъутун ана. Цо гIиял къайиялда аскIосан унаго гьезда хадуб гьев вехьасул гьвеги ана.

Радалалде цо мегIералъул кIкIалахъ бугеб нохъоялда аскIоре щун гьел гьенир жанир лъугьана. Ханас ахIи бан жиндир аскаралъул гIадамал гьезда хадур рахъинаруна. Гьеб нохъо бугеб бакIалда щвараб мехалъ гьенир жанир лъугьине хIинкъун, жидер ханас амруги гьабун, гьез гьеб нохъоялъул кIалтIа къед гьабуна ва гьенир жанир ракъуца ва къечалъ хвелин абун г1олохъабиги тун, аскарал тIаде руссун ана.

Цоги гIалимзабаца бицана: «Гьев Дикъянусил гIадамазда гьел гIолохъаби араб бакIго лъачIо ва гьел гьеб нохъоде аскIорего щвечIо»-абун. Къуръаналъул хадусел аятазул пикру гьабураб мехалъ ракI рекъолеб буго гьеб ригIи битIараб букIиналда.

Цинги гьел гIолохъаби кьижун ккана ва щибго жидеда лъачIого, лъабнусгоялдаса цIикIкIун саназ кьижухъе гьеб нохъода хутIана. ТIадегIанав Аллагьас гьел макьидаса рорчIизаридал гьезда ракIалде ккана доб жал нохъоде лъугьараб къо буго гьеб абун ва жал ракъун рукIинги лъан цояв гьалмагъ витIана шагьаралде тIагIам ва лъим босизеян абун. Гьев гIолохъанчи шагьаралда щведал гьеб гьесда лъалареб бакIлъун бихьана ва гьесда ракIалде ккана жив нух къосун цоги шагьаралде щун вугин абун.

Базаралда ун кванзе чед ва цогидаб нигIматги босун гьес гIарац кьедал, гьеб квен бичулев чи тамашалъун хутIана ва гьес кьураб гIарацалда гIажаиблъун валагьана. Хадуб вичарулес гьикъана: «Гьаб гIарац киса дуе щвараб? Дуе хазинайищ батараб абун?» ГIолохъанчияс абуна: «БатичIо дида хазина, гьеб гIарац нижер къавмалъ хIалтIизабулеб гIарац буго»-абун. Дов чияс абуна: «Гьаб буго г1емерал соназ цеве вукIарав Дикъянус ханасул гIарац»-абун. Гьев Дикъянусие щиб ккараб абун гIолохъанчияс гьикъидал дос абуна: «Гьев хваралдаса лъабнусго сон гIадаб заман буго»-абун.

Гьев гIолохъанчиги бицине жо лъаларого хутIана, гьесда сверухъ

ракIарун гIадамазги гIажаиблъи гьабуна. Гьеб хабар ханасда рагIун, гьев гIолохъанчи жиндихъего ахIана. Хан вукIана иман лъурав, гьев цIакъ воххана гIолохъанчияс жидер къисса бициндал. Шагьаралъул гIадамал хангун цадахъ гьеб нохъоде аскIоре ана. ГIадамазул сас рагIараб мехалъ гIолохъабазда ракIалде ккана Дикъянусил аскар бачIунеб бугилан абун, ва гьел как базе тIаде рахъана. Муъминав хан гьезда тIаде лъугьана ва гьезул кверал росун гьезда къвалги бана. ГIолохъабаца бицана жал гьев залимав ва капурав хан Дикъянусил зулмуялдаса лъутун гьаб нохъода лъугьарал гIолохъаби ругин абун: жидер дин цIунун ва Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабизе бокьичIого. Хадурги гьел гIолохъаби кьижун ккана, гьеб хIалалъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезул рухIалги росана. Гьев муъминав ханас гьеб нохъодул кIалда ццебе масжид бана ва нохъоги жанив чи лъугьунареб гьабуна.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

فَضَرَبۡنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمۡ فِي ٱلۡكَهۡفِ سِنِينَ عَدَدٗا ﴿١١﴾

11. Дица гьел гIолохъабазул гIундузда щибго жо рагIулареб хIалалъ щулияб макьуялдалъун гьеб нохъоялда жанир гьел кьижизаруна гIемерал соназ.

ثُمَّ بَعَثۡنَٰهُمۡ لِنَعۡلَمَ أَيُّ ٱلۡحِزۡبَيۡنِ أَحۡصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓاْ أَمَدٗا ﴿١٢﴾

12. Цинги дица гьел макьидаса рорчIизарун тIад рахъинаруна, дида лъазе кинаб къокъадай букIина абун гьел гIолохъабаца нохъода рарал саназул хIисаб гьабиялъул рахъалъан жал ритIун кколеллъун.

Гьаб кIиго къокъаялдаса мурад буго гьел гIолохъабазул хIал жидеда загьирлъарал гIадамазул кIиго къокъа цоцадехун гаргадизе рукIин гьел гIолохъабаца кигIан заманадай бана гьеб нохъода абун. Цоги гIалимзабаца абуна: гьаб кIиго къокъа буго гьел гIолохъабаца цоцадехун абулеб рагIи: «Нилъеца гьаниб цо къо бана яги бащадаб къо бана абун. Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъала нилъеца гьаб нохъода бараб замана»-абун.

نَّحۡنُ نَقُصُّ عَلَيۡكَ نَبَأَهُم بِٱلۡحَقِّۚ إِنَّهُمۡ فِتۡيَةٌ ءَامَنُواْ بِرَبِّهِمۡ وَزِدۡنَٰهُمۡ هُدٗى ﴿١٣﴾

13. Дица дуда бицина МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **гьел гIолохъабазул хабар хIакъаб жо бицуневлъун дун вукIун:** тIаде жо цIикIкIизабичIого тIаса щибго жо мукъсанги гьабичIого, дуда мурад бичIчIулеб хIалалъ, муъминзабазул ракIги хIалхьолеб хIалалъ. **Х1акълъунго Гьел гIолохъаби рукIана жидеца БетIергьан Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал ва дица гьезул**

иман жегиги цIик1кIизе гьабуна, гьезие хIакъаб жоги баян гьабуна ва битIараб диналдаги тIоритIана.

Ибнукасирица абуна: гьел гIолохъаби рукIана хIакъаб диналда ч1чIарал, жидеда битIараб нухги лъарал, жидер умумуз гьабулеб батIулаб диналдасаги руссарал. Аллагьасул свалат салам лъеяв Мух1аммад аварагасда нахърилълъарал ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун хъанчазде тушманлъи гьабуралги гIемерисел гIолохъаби рукIана, къурайшиязул кIудиял чагIиги батIулаб диналдаго чIана абун.

Гъассан ХIамдуница абуна гIолохъанчи абураб рагIиялъул магIна буго жинца бахIарчилъи бихьизе гьабулев, зулму-зарал нахъчIвалев, жиндир зигарди букIунарев, жинца хIарамаб жо тарав, берцинал тIабигIатал ккурав чи абураб. ГIолохъанчияс жинца гьабичIеб жо гьабуна абуларо ва жинца гьабураб жоялъе гIузруги бицунаро. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ракьалда букIинабизе ва гьеб дин ракьалда цIунизеги муъминал гIолохъаби къваригIуна. Гьезул иш буго батIулаб дин тIагIинаби ва хIакъаб дин загьир гьаби-абун.

وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا۟ فَقَالُوا۟ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَا۟ مِن دُونِهِۦٓ إِلَـٰهًا ۖ لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾

14. Дица гьезул ракIалги щула гьаруна, гьездаса хIинкъи тIаса инабун. Гьезул саброги якъинги цIик1кIинабуна. Жал гьев залимав ханасда цере рахъун чIараб мехалъ ва гьесда бадирги ралагьун, щибго хIинкъичIого **жидеца абураб мехалъ: «Нижер БетIергьан вуго гьал зобал ракьазул БетIергьанлъун вугев, жив цогояв, жиндие гIибадат гьабизе хIакъав Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ**.** Дуца ниж жиндие лагълъи гьабизе ахIулел хъанчал гьечIо нижер бетIергьан. **Нижеца гьев Аллагьги тун цоги щибго жоялъе лагълъи гьабиларо. Гьедин гIибадат гьабураб мехалъ, ниж рукIуна хIакъаб жоялдаса хъуштIарал, битIараб диналдаса руссарал, купру-ширкалда ккарал гIадамал»-абун.**

هَـٰٓؤُلَآءِ قَوْمُنَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطَـٰنٍۭ بَيِّنٍ ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾

15. Гьаб нижер шагьаралъул агьло буго жидеца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ **тун цоги алагьзаби ккурал жидее гIибадат гьабулелъун,** жидее щибго гIилла-хIужаги гьечIо гьеб гIибадат гьедин гьабиялъе. **Гьеб агьло жидеца битIараб жо гьабулелллъун ратани гьел жидер гIамалалъе хIужжаги бачун рач1а абеха.**

Гьел хIужжа бачун рачIунаро, гьез гьабулеб гIамалги батIулаб жо буго. **Жидер зулму кIудиял гIадамал щалха рукIунел Аллагьасдаги** جَلَّجَلَالُهُ

гIунтIизабун жидеца гьереси бицунел гIадамаздаса. Гьал гIадамал руго гьел жидер зулму кIудиял, Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ ширк гьабун цоги алагьзабазе лагълъи гьабулел ва гьеб жидеца гьабулеб жо битIараб дин бугиланги абулел.
ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго:

وَإِذِ ٱعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ فَأْوُۥٓا۟ إِلَى ٱلْكَهْفِ يَنشُرْ لَكُمْ رَبُّكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَيُهَيِّئْ لَكُم مِّنْ أَمْرِكُم مِّرْفَقًا ﴿١٦﴾

16. Нужеца гьеб къавмги, гьез жидее лагълъи гьабулел хъанчалги рикIкIад гьарураб мехалъ, цинги нужее гьаб къавмалъ хIинкъиги кьураб мехалъ, нуж русса (ае) пуланаб бакIалда бугеб нохъоде. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир рахIмат нужее гIатIид гьабила, гьеб къавмалъул зулмуялдаса нужги цIунила. Ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нужее хIадурила гьеб нохъода рукIадго нуж жинда хIажалъулеб квен-тIех гIадаб, лъим гIадаб жо.
ТIадегIанав Аллагьас щибго жоялда хIажат гьечIеллъун гьарун, лъабнусго соналъ кьижизе гьаруна. Гьел гIемерал соназ жал ракьалда регун ругониги жидер ретIелги туричIо, гьанги унтичIо.
Сайид КъутIбуца абуна: гьаб бакIалда нилъеда якъинго бихьулеб буго щал гIолохъаби гьел рукIараблъи. Гьел рукIана жидер иманги къвакIарал, чурхдулги щулиял, жидер къавмалъ гьабулеб ширкалда данде гучаб инкарги гьабурал. Гьел гIолохъабазда бичIчIана нух кIийиде бикьун букIин ва гьеб данделъизе рес гьечIеблъиги. Гьезда бичIчIана гьеб къавмалъул гуч ва зулму жидералдаса цIикIк1араб букIин, гьезда данде рахъани жал гьалаглъулеблъи ва гьез къасд гьабуна жидер иманги, динги, гIакъидаги цIунун гьел гIадамазда гьоркьоса лъутизе.
Жидеца гьижра гьабуна, амма гьезие цоги ватIан букIинчIо ва цоги муъминзабиги рукIинчIо жал гьезда аскIоре ине ва гьелгун цадахъ лъугьун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ дин ракьалда загьир гьабизе ва хьвадизе гьабизе. Гьел лъутун ана мугIрузул ахада бугеб кьурул нохъоде. Дунялалъул чIаголъи ва берцинлъи тун, бецIаб, цIорораб нохъо тIаса бищана гьез ва гьенир жанире щведал гьезул ракIалги цIакъ парахалъана, гьел жидер БетIергьан Аллагьгун цадахъ хут1ана; гьеб бецIаб нохъоги жидее нур бараблъун букIана, гьелъул къварилъиги жидее гIатIилъана, гьелъул къвакIараб ракь жидее тамахаб босенлъун лъугьана. Гьедин рахIатаб бакIалда жал щвараб мехалъ гьел кьижун ккана кинабго ургъел- къварилъиги тIаса ун.
Гьаб буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIакъ кIудияб рахIмат! Гьаб буго ТIадегIанав Аллагьас унгого жив лъарал лагъзадерие гьабулеб цIоб

рахIмо!-абун.

۞وَتَرَى ٱلشَّمۡسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَٰوَرُ عَن كَهۡفِهِمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقۡرِضُهُمۡ ذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَهُمۡ فِي فَجۡوَةٖ مِّنۡهُۚ ذَٰلِكَ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِۗ مَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ وَلِيّٗا مُّرۡشِدٗا ١٧

17. Дуда бакъги бихьула, я гьав инсан, жиб баккараб мехалъ гьеб нохъоялъул кваранаб рахъалдехун унеб, жиб тIерхьулеб мехалъги гьеб нохъоялдаса рикIкIалъун квегIаб рахъалда унеблъун, гIолохъабиги нохъоялъул гIатIилъиялда руго.

Гьел гIолохъабазда тIад бакъ щоларо радал жиб баккулеб мехалъги, къад зоб бакьолъ бугеб мехалъги къаси тIерхьунеб мехалъги, гьезие зарал гьабичIого букIине.

Гьаб дуе бицунеб нохъода рукIарал гIолохъабазул хабарги ТIадегIанав Аллагьасул гIаламатаздасан цо гIаламат буго. Иман лъезе бокьарав чиясе Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабиги буго. **Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ хIакъаб диналда тIовитIарав чи вуго жив тIовитIарав. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жив къосараб нухда тарав чи,** жиндир квешаб гIамал сабаблъун жив къосарав, **гьев чи битIараб нухда тIовитIулев цониги вали ватуларо ва цониги муршидги ватуларо дуда.**

وَتَحۡسَبُهُمۡ أَيۡقَاظٗا وَهُمۡ رُقُودٞۚ وَنُقَلِّبُهُمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَذَاتَ ٱلشِّمَالِۖ وَكَلۡبُهُم بَٰسِطٞ ذِرَاعَيۡهِ بِٱلۡوَصِيدِۚ لَوِ ٱطَّلَعۡتَ عَلَيۡهِمۡ لَوَلَّيۡتَ مِنۡهُمۡ فِرَارٗا وَلَمُلِئۡتَ مِنۡهُمۡ رُعۡبٗا ١٨

18. Дуда гьел гIолохъаби рихьун рукIаралани я МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, дуца хIисаб гьабилаан гьел рорчIун ругин абун, амма гьел кьижун руго. Жидер берал рагьаралгIадин рукIун, жалги цо хьибилалдаса цоги хьибилалда сверулел рукIун. **Дица руго гьел сверизарулел цин кваранаб цинги квегIаб хьибилалда.**

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: гьел гIолохъабазда тIад бакъ щолеб букIарабани, гьезие бакъалъ черх бухIун зарал гьабилаан. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жал цо хьибилалдаса цоги хьибилалда сверизарулел рукIинчIелани гьезул гьанги ракьалъ кваналаан-абун.

Гьелгун цадахъ букIараб гьвейги нохъодул кIалтIа бегун буго, жинца квачIалги щвакун, гьезда тIад бетIерги лъун. Жинца гьел гIолохъаби цIунун ругеб гIадин буго гьеб. **Мун гьезда тIаде ваккун вукIурав ани ва дуда гьезул хIалги бихьун букIараб ани, мун хIинкъун, мугъ бан лъутун ине вукIана. Ва мун цIакъ хIинкъизеги вукIана.** Гьезда тIад бугеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гьайбатаб нуралъ ва гьезул рорчIун ругел гIадамазул гIадаб хIалалъги, мун хIинкъизавизе

вукIана.

19. Гьединго дица гьел гIолохъаби макьидаса рорчIизарун тIад рахъинаруна, гьел цоцазде гьикъардизе. Жидер цояс абуна: «КигIан мехгIаги бараб нилъеца гьаб бакIалда кьижун»- абун. Цогидаз абуна: «Нилъеца гьаниб цо къоялъул дагьаб заман бана, яги цо къо бан батила»- абун.

وَكَذَٰلِكَ بَعَثۡنَٰهُمۡ لِيَتَسَآءَلُواْ بَيۡنَهُمۡۚ قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ كَمۡ لَبِثۡتُمۡۖ قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖۚ قَالُواْ رَبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا لَبِثۡتُمۡ فَٱبۡعَثُوٓاْ أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمۡ هَٰذِهِۦٓ إِلَى ٱلۡمَدِينَةِ فَلۡيَنظُرۡ أَيُّهَآ أَزۡكَىٰ طَعَامٗا فَلۡيَأۡتِكُم بِرِزۡقٖ مِّنۡهُ وَلۡيَتَلَطَّفۡ وَلَا يُشۡعِرَنَّ بِكُمۡ أَحَدًا ١٩

Радал нохъода жанир лъугьун рукIиндал, гьеб нохъо бецIлъунги батидал, гьезда ракIалде ккана тIобараб къоялъ кьижун ратилин жал абун. Цинги хIисаб гьабидал бакъ жегиги тIерхьичIого батун цо къоялъул дагьаб заманалъ кьижун руго жал абун ракIалде ккана гьезда.

Хадубги цояз абуна: Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **лъикI лъала нилъеца гьаниб кигIан замана бараблъи абун.** Цинги жидеца хабар къокъ гьабуна ва жидее квен ва лъим къваригIун букIин бичIун цоцаздехун абуна: **«Нилъер цояв ине ккела шагьаралде гьаб гIарацги босун, гьевги балагье бацIадаб, хIалалаб тIагIам щибдай бугоян абун ва гьеб ризкъиги босун нижехъе вачIа абе. Жив цIодорго вукIа абе гьеб шагьаралда лъугьунеб мехалъ ва тIад вуссун вачIунеб мехалъги, гьаб нилъ ругеб бакI лъидаго лъачIого букIине»- абун.**

20. «Х1акълъунго Гьеб квешаб къавмалъе нуж ругеб бакI лъанани гьез нуж гамчIал речIун хвезаризе руго, яги жидер батIулаб диналде руссинаризе руго. Гьезул мурадги тIубан купру-ширкалда тIад рекъон чIани абадиялъго нужер талихI батизе гьечIо ва нужги бахьикъосараллъун лъугьине руго»- абун.

إِنَّهُمۡ إِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ يَرۡجُمُوكُمۡ أَوۡ يُعِيدُوكُمۡ فِي مِلَّتِهِمۡ وَلَن تُفۡلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدٗا ٢٠

Гьадин васиятал гьарун витIана гьез цояв квен-тIех босизе: гьев залимав ханасда жал ругеб бакI лъазе бокьичIого ва жидер диналдаса руссине бокьичIого.

21. Дица гьел гIолохъабазул амру загьир гьабун гьезда тIаде гIадамал раккизаруна: гьел гIадамазда лъазе къиямасеб къо букIин ва гьениб халкъ тIад бахъизабиги хIакъаб жиндилъ

وَكَذَٰلِكَ أَعۡثَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ لِيَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيۡبَ فِيهَآ إِذۡ يَتَنَٰزَعُونَ بَيۡنَهُمۡ أَمۡرَهُمۡۖ فَقَالُواْ ٱبۡنُواْ

عَلَيۡهِم بُنۡيَـٰنٗاۖ رَّبُّهُمۡ أَعۡلَمُ بِهِمۡۚ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُواْ عَلَىٰٓ أَمۡرِهِمۡ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيۡهِم مَّسۡجِدٗا ٢١

щаклъи гьеч1еб амру букIин.
Лъабнусго сокалъ кьижизарун щибго жидер чурхдузе заралги ккезе течIого гьел гIолохъаби тIад рахъизарурав Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинца г1адамал хун хадур тIад рахъинаризе кIолев вукIин щибго жиндилъ щаклъи гьечIеб амру буго.
Гьел гIадамал цоцадехун гаргадараб мехалъ гьел гIолохъабазул амруялъул бицун: цояз абулеб букIана гьеб нохъодул кIалтIа кIудияб мина бай абун гьеб бакI хадусел гIадамаздаги лъазе. Цогидаз абулеб букIана: гьеб бакIалда масжид базе кколин, Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ лъик1 лъалин гьел гIолохъабазул хIал-абун. Жидер амру бергьараб къавмалъ абуна нижеца гьаб бакIалда масжид базе буго абун. Гьез масжид бана, гьел гIемерал рукIиналъ гьезул рагIиги бергьана.

سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٞ رَّابِعُهُمۡ كَلۡبُهُمۡ وَيَقُولُونَ خَمۡسَةٞ سَادِسُهُمۡ كَلۡبُهُمۡ رَجۡمَۢا بِٱلۡغَيۡبِۖ وَيَقُولُونَ سَبۡعَةٞ وَثَامِنُهُمۡ كَلۡبُهُمۡۚ قُل رَّبِّيٓ أَعۡلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعۡلَمُهُمۡ إِلَّا قَلِيلٞۗ فَلَا تُمَارِ فِيهِمۡ إِلَّا مِرَآءٗ ظَٰهِرٗا وَلَا تَسۡتَفۡتِ فِيهِم مِّنۡهُمۡ أَحَدٗا ٢٢

22. ГIемер заман гьоркьоб ун гьел гIолохъабазул бицен гьабун гIадамаз абизе буго: гьезул лъабго чи вукIана, ункъабилеб гьвейги букIана абун. Цоги гIадамаз абизе буго: гьезул щуго чи вукIана анлъабилеб гьвейги букIана»-абун.
Гьаб рагIи жидеца абизе буго жидеда лъалареб жо бицун. Гьезул мисал буго жидеда бихьулареб жоялда гамачI рехулесда релълъун. Нагагь гьеб гамачI гIужда щваниги гьев чиясул щибго гьунар бакIунаро, ва гьесие кьолеб къиматги букIунаро.
Цоги гIадамаз абизе буго: гьел анкьго гIолохъанчи вукIана ва микьабилеб гьвейги букIана абун. Дуца абе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**: «Дир БетIергьан Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **лъик1 лъала гьел гIолохъаби чан рукIаралали. Гьеб жо битIараб хIалалъ лъаларо дагьалго гIадамазда гурони»-абун.** Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жидеда х1акъаб жо лъазабурал гIадамал руго гьел. Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: дун вуго гьел дагьал чагIаздаса, гьел анкьго гIолохъанчи рукIана. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел рикIкIана анкьгоялда щвезегIан-абун.
ТIадегIанав Аллагьас нилъеда баян гьабулеб буго гьадинаб масъалаялъулъ нилъеца гьабизе ккелеб жо ва хирияв аварагасда абулеб буго: **мун гьел китабиялгун къацандуге дуда лъалеб хIакъаб жо бицун гурони. Дуца гьел ягьудиязул цонигиясда гьикъуге гьел**

асхIабул кагьфазул хIакъалъулъ. Дица дуда вахIю гьабураб жо гIезе буго дуеги дур умматалъеги жинда мугъчIвай гьабизе ва жинда иман лъезе. Гьелдаса тIадехун щибго жо лъаларо гьел китабияздза. Жегиги гьез бицунеб жо гIемерисеб гьереси букIуна.

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْيۡءٍ إِنِّي فَاعِلٞ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾

23. Дуца щибго жоялъул хIакъалъулъ абуге МухIаммад ﷺ: дица гьеб иш метер гьабизе бугин абун,

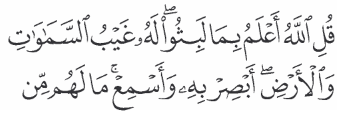
إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ وَٱذۡكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلۡ عَسَىٰٓ أَن يَهۡدِيَنِ رَبِّي لِأَقۡرَبَ مِنۡ هَٰذَا رَشَدٗا ﴿٢٤﴾

24. Дуца гьеб рагIиялда цадахъ Инша-Аллагь абун гурони.
Дудаса гьеб иш гьабун бажаричIони ва дуца Инша-Аллагьги абун букIинчIони мун вукIуна гьереси бицарав чиясда релълъун. Дуца: «Инша-Аллагь» абураб мехалъ ва дудаса гьеб иш бажаричIеб мехалъ дуда гIайиб букIунаро, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму-къадар букIун гьечIоха абизе рес букIуна.

Цо къотIи гьабулеб мехалъ дуда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ рехсезе кIочани дуда, дуца гьев рехсе дуда ракIалда щвараб мехалъ ва кидаго мун Аллагьасул Т1адегIанлъи ва Къудрат ракIалда ч1чIезабун хьваде. **Ва дуцаги дурго напсалда абе: Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божи буго дир, гьес дун жегиги битIараб нухда тIовитIилин абун.** Дир диналъеги дунялалъеги маслахIат бугеб жо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала ва гьес дун гьеб маслахIаталда тIовитIизе вуго абун.

وَلَبِثُواْ فِي كَهۡفِهِمۡ ثَلَٰثَ مِاْئَةٖ سِنِينَ وَٱزۡدَادُواْ تِسۡعٗا ﴿٢٥﴾

25. Гьел гIолохъаби нохъоялда жанир кьижун рукIана лъабнусго соналъ. Гьелда тIадеги ичIго соналъ.
Гьаб рагIиялъул тафсир гьабурал гIалимзаби хилиплъун руго гьаб ичIго сон щиб бугеб абун. Цо гIалимзабаца абуна: гьеб буго моцIрол хIисабалда сонал рикIкIараб мехалъ бакъул хIисабалда рикIкIараб лъабнусго соналда тIаде бачIараб ичIго сон абун. Цоги гIалимаз абуна гьеб буго гIарабиязул мацIалъул къагIида ва жидеца гьедин абула жидер шигIруялъулъ ва хабаралъулъ абун. (ай лъабнусгоги ичIгоги абун). Цо гIалимас абуна: лъабнусго сон кьижун бадалго гьел тIаде рахъинаруна ва гьелдаса хадубги гьеб нохъода жанир жал чIаго рукIана ичIго соналъ релъеда-къад чIечIого Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабулел абун.



26. Дуца абе МухIаммад ﷺ: Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ лъала хIакъикъаталда чам сон гьел гIолохъабаца гьеб нохъода

دُونِهِۦ مِن وَلِيّٖ وَلَا يُشۡرِكُ فِي حُكۡمِهِۦٓ أَحَدٗا ﴿٢٦﴾

бараб. ТӀадегӀанав Аллагьасул ﷻ амруялъулъ буго ва гьесда кодоб буго зобал-ракьазда жаниб бугеб балъгояб жоялъул лъайи»-абун. Гьев Аллагьасул ﷻ кинабго жо бихьиялъул гӀажаибаб хӀал буго ва гьесда кинабго жо рагӀиги цӀакъ гӀажаибаб хӀалалъ буго.

Гьев Аллагьасда киналго балъгоял умуралги загьиралго гӀадин лъала ва гьесул лъаялъе гӀорхъи-рахъ гьечӀо. **Гьаб кинабго халкъалъе гьев Аллагь ﷻ гурев цоги вали гьечӀо.** Ва квербакъулев чиги гьечӀо. **Гьев Аллагьас ﷻ жинца гьабулеб хӀукму-къадаралъулъ щивго чи гӀахьал гьавуларо.** Гьесда релълъарав ва гьесда ващадав щивго чи гьечӀо. Ва жиндир махлукъаталъул тадбир гьабиялъулъ жив щибго жоялда хӀажалъуларев вуго.

Гьаб бакӀалда асхӀабул кагьфазул къиса тӀубана.

وَٱتۡلُ مَآ أُوحِيَ إِلَيۡكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلۡتَحَدٗا ﴿٢٧﴾

27. Дуца цӀале МухӀаммад ﷺ дица дуда вахӀю гьабураб Къуръан. Гьеб буго щивго чиясда жиб хисизабизе кӀолареб. Дуда гьев Аллагь ﷻ гурев цоги щивго ватизе гьечӀо жинда мугъчӀвазе бегьулев ва жиндихъе кӀанцӀизе бегьулев.

وَٱصۡبِرۡ نَفۡسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ رَبَّهُم بِٱلۡغَدَوٰةِ وَٱلۡعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجۡهَهُۥۖ وَلَا تَعۡدُ عَيۡنَاكَ عَنۡهُمۡ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَا تُطِعۡ مَنۡ أَغۡفَلۡنَا قَلۡبَهُۥ عَن ذِكۡرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمۡرُهُۥ فُرُطٗا ﴿٢٨﴾

28. Дуца сабру гьабе радалги, къасиги Аллагь ﷻ рехсеялда тӀадчӀей гьабурал муъминзабигун цадахъ ч1чӀун, гьел гӀадамал руго жидеца Аллагь ﷻ разилъи тӀалаб гьабулел. Мун гьездаса вуссуге, гьел мискинал гӀадамал ругин абун ва мун валагьуге жидер къадро ва бечелъи бугел гӀадамазда, гьелгун цадахъ гӀодов ч1чӀезе бокьун ва гьезул къадро кӀодолъи, хиралъи берцин бихьун.

Мун мутӀигӀлъуге дица жиндир ракӀалда тӀад кӀул барав чиясул хабаралда. Жиндир рекӀелъ Аллагь ﷻ лъаялъул нур лъугьунарев, жинца гьевги рехсоларев ва дунялалъул бечелъиялъ Аллагьасе ﷻ гӀибадат гьабиялдаса жив машгъул гьаврав.

Жиндирго черхалъе бокьараб жоялда нахъвилълъарав, гьава-напсалъул мурадал тӀуразарун хьвадулев **ва жиндир амруялъул ахирги гӀадада хвейлъун, жив гьалаглъилъун бугев.** Жив вуссунеб бак1ги жужахӀалъул цӀа бугев. (суратул агӀрафалда бугеб 176 аяталъул таржамаялда валагье, дагьабги гӀатӀидаб бахӀс буго гьениб).

Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицана: ГIуйайнат ибну ХIасан абулев къурайшияв ва гьесул гьалмагъзаби рачIана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасухъе гьесда аскIор гIодор чIун Билал асхIаб, Ссугьайб асхIаб, ГIаммар асхIаб ва цогидалги мискинал муъминзаби ругеб мехалъ. Гьезда гьоркьов Салманул Париси асхIабги вукIана, жинда тIад басрияб, гIетIул махI бугеб горде ретIарав.

ГIуяйнатица абуна: «Дуда гьал гIадамазул махI рихунарищ? Ниж руго музариязул хириял гIадамал, нижеца иман лъун ниж дуда нахърилълъани цогидал гIадамалги дуда мутIигIлъула. Нижеца иман лъезе букIана гьал пакъирзаби дуда сверухъ рукIинчIелани. Дуца гьел аскIосан рикIкIад гьаруни ниж дуда аскIор ч1чIела. Яги дуца нижгун гIодов ч1чIолеб бакI батIияб гьабе»-абун.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул ракIалда хъатIидалго гьел музарияз иман лъезе бокьун, гьелгун гIодов ч1чIолеб цоги батIияб бакI гьабун лъикI абун, ТIадегIанав Аллагьас гьаб цебе рехсараб аят рещтIинабуна. Аллагьасул свалат салам лъеяв аврагас абуна:

«АлхIамдулиллагь, даимаб щукру-рецц Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ *буго, жинца дир умматалдаса цо къокъа гьабурав дица жидеда аскIов ч1чIун сабру гьабеян Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *дида амру гьабураб»*-абун. Х1адис Т1абаранияс бицана.

Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг кидаго жиндир ракIалъе дунял бокьулев, яги гьел чIухIарал гIадамазулгун мажлис гьабизе бокьулев вукIинчIо. Гьесул хьул лъураб жо букIана гьел гIадамаз иман лъуни гьезда хадур ругел гIадамазги иман лъелин абун. ТIадегIанав Аллагьас хирияв аварагасда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ амру гьабуна гьел мискинал муъминзабаздаса вуссун гьал чIухIарал, дунял бокьарал гIадамаздехун мун валагьуге абун.

Гьаб аяталда жаниб Аллагьасул диналда халкъ ахIулел гIадамазе цIакъ кIудияб вагIза буго ва гьезие гIакъло босизе хIужа буго: жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда ахIулев чиясда ракIалда ккезе бегьуларо жиндир тадбиралдалъун, жиндир гIакълу-гьунаралдалъун гIадамал иман исламалда тIоритIизе кIолин жинда абун. Гьев дагIват чиясда бичIчIизе ккола иманалда тIоритIи ТIадегIанав Аллагьасул иш букIин. Жиндир азалияб гIелмуялъулъ бахьи бугеллъун ругел гIадамал тIоритIула Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хIакъаб исламияб нухда. Ханзаби, хIакимзаби, бечедал ва чIухIарал гIадамал иманалда рачIанин абун гьезда хадур ругел гIадамал иманалда рачIунаро. Иман лъей, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ лъай ва гьесие мутIигIлъи буго щивав инсанасул рекIелъ бугеб жо.

ДагIват чиясда тIадаб жо буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун, гьесги гьесул расуласги амру гьабураб хIалалъ вагIза-насихIат гьабун, хIужа-далил бицун гIадамал исламияб диналда ахIи, гьезда цохIо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гурони гIибадат гьабизе бегьунгутIи бичIч1изаби. Гьеб дагIваталъулъ батIалъи гьабизе бегьуларо гIадамазул дунялияб къадро къимат хIисаб гьабун, гьезул халкъалда гьоркьоб бугеб даража-макъам хал гьабунги.

29. Дуца гьел дунял бокьарал ва чIухIи рецц рекIелъ бугел гIадамазда абе: «Нужер БетIергьан Аллагьас хIакъаб дин загьир гьабун буго. Жидее бокьарал гIадамал исламияб диналде рачIа абе, жидее бокьарал жидерго купру-ширкалда чIа абе. Х1акълъунго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъарал, гьесул нигIматазда инкар ккурал, гьесул Къуръанги аварагги гьереси гьарун, жидеца напсазе зулму гьабун хьвадарал гIадамазе дица жужахIалъул цIа хIадурун буго. Гьеб цIадул сангар жидеда сверун лъугьунеб буго.

وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

Гьез гьекъезе лъим тIалаб гьабураб мехалъ гьезие лъим гIадаб жо босун бачIуна. Жиндир бухIи бергьараб: гьалдолеб нах гIадаб, яги биине гьабураб тIухьи гIадаб. Жиб гьекъезе абун гьумералда аскIоб гIагар гьабураб мехалъ жинца гьурмал рухIизарун гьезул гьан бежулеб.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Гьеб лъим буго гьалдолеб нахул аххакь гIадаб жо (аххакь-гъоркье хутIараб жо) жиб гьумералда гIагар гьабурабго гьумералъул хъал ва гьан гьеб лъималда жаниб бортун унеб»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана. Аллагьас цIунаги гьеб жужахIалъул цIаялдаса.

ЦIакъ квешаб гьекъолеб жо бугоха гьеб бухIараб гьекъолеб жо ва цIакъ квешаб руссунеб бакI ва жанир чIолеб бакI буго гьеб жагьаннама.

30. Х1акълъунго жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ иман лъун, гьесул расуласда нахърилълъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал гIадамазе дица гьезул ажро-кириялдаса щибго жо гIадада хвезабуларо.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабулеб гIибадат бацIцIад гьабурал, гьеб купру-ширкалдаса гIицIц1 гьабурал гIадамазе дица ажро гIемерго

цIик1кIизабула.

أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهِمُ ٱلۡأَنۡهَٰرُ يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَيَلۡبَسُونَ ثِيَابًا خُضۡرٗا مِّن سُندُسٖ وَإِسۡتَبۡرَقٖ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِۚ نِعۡمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتۡ مُرۡتَفَقٗا ٣١

31. Гьал муъминзаби руго жидее ахираталда алжанал хIадурун ругел. Жал даимго гьел алжаназда жанир рукIунел, гьел алжаназда жаниса батIи-батIиял нигIматазул гIоралги чвахула. Гьезда тIад кинаб бокьаниги багьа тIадегIанал жалазул курхьин-кIиликI бан букIуна. Жидеда тIад гIурчинаб кьералъул алжаналъул ретIелги ретIун букIула; биццатаб ва тIеренаб дарай-сундусалъул жиб гьабураб. Гьел алжаназул ахазулъ, жидер кIалгIабазул рагъабазда, тахазда гIодор чIун ва хьибил чIван рукIуна муъминзаби. ЩIакъ лъикIаб ажро кири бугоха Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан гьал муъминзабазе ва ц1акъ берцинаб руссунеб бакIги, жиндаса лазат босулеб бакIги бугоха гьеб алжан.

۞وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلٗا رَّجُلَيۡنِ جَعَلۡنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيۡنِ مِنۡ أَعۡنَٰبٖ وَحَفَفۡنَٰهُمَا بِنَخۡلٖ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُمَا زَرۡعٗا ٣٢

32. Дуца гьел мискинал муъминзаби дуда аскIор тоге абулел мушриказе мисал баче МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ кIиго чиясул.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: гьав кIиго чи бануисраилазул кIиго вацц вуго, цояв жинца иман лъурав, цогидав иман лъечIев. Гьав кIиясего эменги хун ирсалъе гIемераб боцIи-мал щвана. Гьев капурав вацас гьеб малалъухъ кIиго ах босана. Муъминав вацас жиндие щвараб боцIи садакъаде бикьана ва живги Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабиялда тIад ч1чIана.

Цинги дов цояв вацас гьасда рогьоб бана мун мискинчи вугин абун. ТIадегIанав Аллагьас жиндир кIиябго ахги гьалаг гьабун, щибго жо гьабизе гьунарги гьечIого, кверал кIорокIулев хутIана гьев капурав вац. Гьаб мисал буго Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабулев муъминчиясеги, жиндир боцIи-малалдаса чIухIарав капур чиясеги бачараб мисал.

ТIадегIанав Аллагьас абулеб буго: **Дица гьев кIиясулго цоясе гьабуна цIолбол кIиго ах, жинда жаниб батIи-батIияб тайпаялъул гьуинаб ва лазатаб цIибил бижулеб. Гьеб кIиябго ахалда сверухъ чамастакил гъутIбиги гьаруна гьел ахазда гьоркьоб бекьулеб хурги гьабуна.** Гьениб жаниб чваххун унеб лъимги букIана. Инсанасе букIине бокьулеб ва гьесул жинда ракI

гъолеб берцинаб ах-хур буго гьеб.

كِلْتَا ٱلْجَنَّتَيْنِ ءَاتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْـًٔا ۚ وَفَجَّرْنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾

33. Гьеб кIиябго ахалъ щибго гьвет1 гьоркьоб хутIичIого лъикIаб, бечедаб пихъги кьолеб букIана, гьеб лъалъазе даимго чваххулеб лъимги букIана.

وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

34. Гьев капурав вацасе гIемераб пихъги букIана: цIибил букIана батIи-батIияб тайпаялъул, чамастакги букIана, хуриб бижулеб тIорщел ва бахча бакIана. **Цинги гьес жиндир гьалмагъасда абуна, жив гьесда данде чIухIун кIалъалевлъун вукIун: «Дун дудаса бечедавги вуго, дир гьудулзабиги гIемер руго, дие хъулухъ гьабулел гъарабащалги гIемер руго»-абун.**

وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدًا ﴿٣٥﴾

35. Цинги гьев жиндирго ахикь жанив лъугьана квер ккун цадахъ вацги вачун ва гьесда жиндир ах-хур бихьизабизе лъугьана. **Гьелдалъун вохун, Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **щукру-рецц гьабичIого гьев жиндирго напсалъе зулму гьабулевлъунги вукIана.**

Гьеб ах-хур бижизе гьабурав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьеб гьалаг гьабизе кIолеблъиялъул щибго пикру гьабулеб букIинчIо. Гьанже жинца гьеб пихъ ва хур бакIаризе мех щун бугин, жиндие гIемераб хайир щолин абун пикрабазда вукIана. **Ва гьесги абуна: «Дида ракIалда кколаро кидаго гьаб нигIмат дида тIаса инин абун.**

وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾

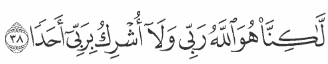
36. «Дида ракIалда кколаро къиямасеб къо чIелин абун ва ахиратги, хIисаб-мизанги букIилин абун. Нагагь гьеб ахиратги букIун дун дир бетIергьанасухъе вуссинавизе ватаниги, гьенибги дие гьаб дунялалда бугелдасаги лъикIаб магIишат ва бечелъи букIине буго»-абун.

Дие дунялалда кьун бугелъул гьаб бечелъи, дун гьеб кьезе мустахIикъав вукIун ва дун хирияв вукIун. Ахираталда дие жегиги лъикI кьезе ккола Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьеб бечелъи ва хиралъи абун.

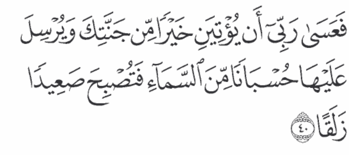
قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾

37. Гьесдехун жиндир муъминав вацас абуна, гьев кантIизе бокьун ва гьес иман лъелародай абун: **«Дуца инкар кколебищ бугеб жинца мун ракьалдаса вижарав Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ**.** Дур тIоцевесев

эмен Адам ракьалдаса вижун. **Цинги мун вижарав манидал къат1раялдаса ва мун гьадинав сахав, берцинав, лугби рекъарав, гIакъло-лъай бугев инсанлъун гьавурав.**
Дуда кин бичIулареб дур бетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вукIин, кинабго жоялда жиндир хIалкIолъи гIаммав, гьаб берцинаб ах-хур дуе кьурав ва гьеб дудаса нахъе босизеги кIолев.



38. Кинниги дун ракI-ракIалъ божарав вуго дир БетIергьан Аллагь вукIиналда: жинца дун вижарав ва жинца дун хьихьулев, дица жиндие гIибадат гьабизе тIадав. Дица гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабула ва гьеб гIибадаталъулъ дица гьесде щибго жо гIахьалги гьабуларо.

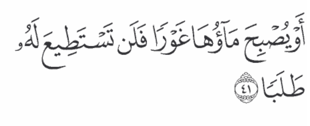


39. Дуца гьаб ахикь жанив лъугьунеб мехалъ абун букIарабани: «МашаАллагь! ЦIакъ берцинаб, бечедаб ах кьун бугоха Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дие. Гьаб ах бижизабизе, гьадинаб бечедаб пихъ гьениб бижизабизеги хIал кIоларо цохIо Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гурони»-абун.
Гьеб букIана дуе лъикIаб ва дуца абизе рекъараб. Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго кинабго ишалда нилъер хIал кIвезе гьабулев, гIибадат гьабизеги гьесул тавпикъ букIун гурони хIал кIоларо ва Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиги гьесулго тIоритIелалдалъун букIуна.
ГIалимзабаз абуна: цо жив гIажаиблъизе гьавураб амру бихьараб мехалъ гьев чияс абизе рекъараб буго: «Маша Аллагьу ва ла хIавла ва ла къуввата илла би Ллагь»-абун.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб хIадисалда буго: *«Аллагьас цо лагъасе нигIмат кьураб мехалъ: хъизан бугониги, вас вугониги, боцIи-мал бугониги, цинги жинцаги абураб мехалъ: «Маша Аллагьу ла къувата илла би Ллагь»-абун, гьев чиясул нигIматазда тIад балагь-къварилъи бачIунаро жив хвезегIан»*-абун. Х1адис абу Яг1лаца бицана.

Дуда дун вихьулев ватани боцIиги, васалги дагьавлъун:

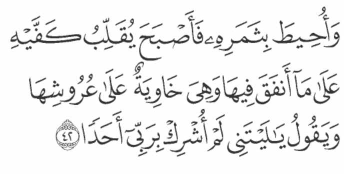
40. Дир божи буго дир бетIергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьес дие гьаб дуралдасаги лъакIаб ах-хур кьелин абун. Гьаб дур ахалда тIадги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ зодисан цо балагь биччалин ва гьаб бакI тIад рахъун ч1чIезе кIолареб цIвакараб къоно гIадин

гьабилин абун. Жиндие бокьани гьеб гьабизе кIолев вуго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.



41. Яги гьеб дур ахикь бугеб лъим тIагIун ракьулъе ине бегьула, цинги дуда гьеб лълъим тIалаб гьабизе ва батизабизе кIоларо.

Муъминав вацас Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIал кIолъиялъе мисалал рачана, гьев цо вукIиналда ва жиндие гIибадат гьабизе тIадав вукIиналда т1орит1ел гьабулел далилалги рицана. Амма гьесул вацасе гьеб вагIзаялъ асар гьабичIо, гьесул чIухIиги тIаса инчIо, ахIмакълъиги жегиги цIикIкIана.



42. Гьесул пихъ барщараб ахалда тIаде Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир балагь биччана ва гьеб кIалагъоркье сверун, щибго жиндаса мунпагIат босизе бегьулареб хIалалде сверана. Гьенив эхетун, цоялда цояб хъат кьабун, чара тIагIун зигардулев гьеб ахил бетIергьанги хутIана: жинца гьелъухъ кьун букIараб боцIималги ракIалда щвана гьеседа.

Гьениб гьабун букIараб хIалтIиги ракIалда щвана, жиндие гьеб ахикьан бачIине букIараб бечедаб бачIинги, гьелдалъун жинца гьабизе букIараб аваданаб яшавги ракIалда щвана. Ахирги гьесда бичIчIана гьеб балагь жинда тIаде бачIараблъи Т1адег1анав Аллагьасда гIасилъи сабаблъун. **Ва цинги гьес абуна: «Вай дие бугеб къварилъи! Дица Аллагьасде جَلَّ جَلَالُهُ щибго жо гIахьал гьабун ширк гьабун букIинчIебани»-абун**. Гьев пашманлъана гьеб пашманлъиялъ жиндие мунпагIат гьабулареб гIужалъ.

وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٞ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ٤٣

43. Гьесие квербакъулеб цониги къокъаги букIинчIо Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ гIазаб жиндаса нахъчIвалеб. Гьесда жиндагоги щибго жо гьабизе кIвечIо жиндир ах-хур Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьалаг гьабураб мехалъ. Гьесда данде вахъун, гьесдаса рецIел босизе к1веч1о.

Гьесие кумек гьабичIо жив жидедаса чIухIун вукIарал васалазги, гIагарлъиялъги, гIарац меседалъги.

Я гьав инсан! ТIадегIанав Аллагьас мун кантIизе бокьун гьаб хирияб Къуръаналда жаниб цIакъ гIемерал къиссаби рицунел руго, мисалалги рачунел руго: дуца пикруго гьабулеб бугищ? Дуца дур напс гьаб Къуръаналда рехсарал лъикIалги квешалги гIадамазул бакIалда

лъолеб бугищ? Гьаб хирияб Къуръан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ рештIинабун буго жинца гIадамал тIоритIулеблъун, гьелъ тIоритIулел гIадамалги жидеца гьелъул вагIза босулел гIадамал руго. Гьаб жо бичIчIа инсан ва гьаб Къуръаналъ тIоритIараздаса вукIине яхI бахъе! Къуръаналъ жиндие лагIнат кьолев чи вуго жинца гьеб цIалулев амма гьелъул вагIза босуларев ва гьелда гIамал гьабуларев. Гьев чилъун мунго вук1иналдаса ц1уне.

هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾

44. Гьадинаб хIалалда ккараб мехалъ. Цо гIазаб гьабизе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру тIаде щвараб мехалъ **кинабго ихтияр Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ кодоб букIуна.**

Гьес жиндие бокьарал гIадамазе квербакъи гьабула ва жиндие бокьаразе гIазабги гьабула. Гьев Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукму къадар хисизабизе кIолев ва гьесда данде ч1чIезе кIолев щивго чи вукIунаро. **Гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вуго жинца лъикIаб гIамал гьабурал гIадамазе дунялалъул рукъоб лъикIлъи гьабулев ва гьезие ахираталдаги алжаназул нигIматал хIадурун руго.**

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

45. Цоги дуца гьел гIадамазе мисал баче МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, гьаб дунялалъул чIаголъиялъул: зодисан рештIунеб цIадалда релълъун буго гьеб. Гьеб цIадалдалъун ракьалда батIи-батIияб, берцинаб хер-тIегьги бижараб.

Бищунго берцинлъун жинца бер боххизабулеблъун лъугьараб мехалъ **жиб бухIун, бакъван гIодобе араб ва гьороца рахърахъалда бачун унеб харил сумаллъун лъугьараб. ТIадегIанав Аллагь вуго жиндир кинабго жоялда хIалкIолъи бугев.**

Цо щиб бугониги жо берцинлъун ва камиллъун бихьараб мехалъ гьеб даимго букIунареблъи, гьеб нахъ буссулеблъи ва тIаса унеблъи лъазе ккола. НигIматазда щукру гьабиги, балагьазда сабро гьабиги кидаго чорхолъ куцан ч1чIезабизе ккола. НигIматал кьураб мехалъ Аллагь جَلَّجَلَالُهُ кIочон, балагь бачIараб мехалъ гьев ракIалде щун рукIин муъминзабазул сипат гьечIо.

ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾

46. Кинабго боцIи-малги, лъимал-хъизанги гьаб дунялалъул берцинлъиялдаса жо буго.

Гьелдалъун вохаравги жагьилав чи вуго,

гьелда мугъчIвай гьабуравги ахIмакъав чи вуго. **Жиндир лъикIлъи ва жинда данде гьабулеб жазаъ абадиялъго тIаса унареб Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун гьабураб лъикIаб гIамал буго дур БетIергьан Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аскIоб батизе лъикIаб ва жиндир ажро кириги гIемераб.**

Жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасица абуна: гьаб аяталда жаниб рехсараб жиб нахъе хутIулеб лъикIлъи кколин щибаб къойил балеб паризаяб щуго как. Гьел какал гIужда ран, жамагIаталда ран, гьезул рукну, шартI тIубазабун рараб мехалъ, гьеб буго ахираталда жиндие батулеб бищунго лъикIаб гIамал. Гьеб какалда релълъун буго Аллагь разилъи тIалаб гьабун гьабураб кинабго лъикIаб гIамал: рагIи бугониги, гIамал бугониги. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасдаса бицараб хIадисалда буго: жиб нахъе хутIулеб лъикIлъи

«СубхIана Ллагьи валхIамду-лиллагьи, валаилагьа иллаллагь, валлагьу-акбар абураб рагIи буго»-абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Гьаб рагIиялъул магIна буго жиб кьурав Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ щукру гьечIеб, гьев разияб нухда харж гьабулареб дунялалъул боцIиялдаса щибго мунпагIат гьечIо ахираталъе. Гьединаб гIемераб боцIи-мал лъимал-хъизаналдасаги жиндие ахираталъе лъикIлъилъун батулеб жо буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсей, гьесул махлукъалъул пикру гьаби. Цогидаб кинабго лъикIаб гIамал: паризаяб бугониги суннатаб бугониги, гьеб ахираталда батулеб букIин ва гьелда данде Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гIемерго цIик1кIараб ва лъикIаб жазаъ гьабизе букIин хIакъаб жо буго.

وَيَوۡمَ نُسَيِّرُ ٱلۡجِبَالَ وَتَرَى ٱلۡأَرۡضَ بَارِزَةٗ وَحَشَرۡنَٰهُمۡ فَلَمۡ نُغَادِرۡ مِنۡهُمۡ أَحَدٗا ﴿٤٧﴾

47. Жегиги дуца умматалъе вагIзалъун бице МухIаммад къиямасеб къоялъул хабар. Дица мугIрул жал ругеб бакIалдаса ине гьарулеб: самараб квас гIадин гьарщун гIодоре ун гьел мугIрул ракьалда тIад тIиритIулеб. Дица ракьги гьабулеб ц1цIан битIараб майданлъун: гохI щобги гьечIеб, лъарал гIоралги гьечIеб, кивехун валагьаниги жиндир ахир гьечIеб майданлъун бихьулеб. **Дица гьаб ракьалда тIад букIараб кинабго халкъ тIадги бахъинабун, цохIо чи нахъе течIого гьеб майданалда данде гьарулеб.**

وَعُرِضُواْ عَلَىٰ رَبِّكَ صَفّٗا لَّقَدۡ جِئۡتُمُونَا كَمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ أَوَّلَ مَرَّةِۭۚ بَلۡ زَعَمۡتُمۡ أَلَّن نَّجۡعَلَ لَكُم مَّوۡعِدٗا ﴿٤٨﴾

48. Цинги гьеб кинабго халкъ дур БетIергьан Аллагьасда цере мухьал гьарун чIезе гьарулеб къо рехсе МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ**, дуца умматалъе вагIзалъун. Гьездахун хитIаб гьабун**

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **абула: «Гьанже нуж дида цере рачIанаха дица нуж тIоцерего рижараб хIалалъ.**
ТIад ретIел гьечIого, цадахъ боцIи-мал ва хъизан-лъималги гьечIого. **Нуж дунялалда рукIадго кIалъалел рукIана гьаб къо букIине гьечIин, хIисаб-мизанги алжан-жужахIги букIине гьечIин»-абун.**

وَوُضِعَ ٱلۡكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلۡمُجۡرِمِينَ مُشۡفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيۡلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلۡكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةٗ وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحۡصَىٰهَاۚ وَوَجَدُواْ مَا عَمِلُواْ حَاضِرٗاۗ وَلَا يَظۡلِمُ رَبُّكَ أَحَدٗا ﴿٤٩﴾

49. Гьеб халкъалъул гIамал хъварал кагъталги жидеда цере росун рачIуна. Цинги дуда жидеца мунагьал гьарураб къавм бихьила гьеб кагъталда тIад бугеб жоялдаса жал хIинкъун. Жидеца гьарурал мунагьал гьенир хъван ратидал гьез абула: «Вай нижее бугеб къварилъи, нижер гьалаглъи!
Дунялалда рукIадго нижеца цIакъ кIудияб кIарчанлъи ва тохлъи гьабун бугоха! **Гьаб гIамал хъвараб кагъаталъги щибго жо гъоркь тун гьечIо. ГьитIинаб букIаниги, кIудияб букIаниги мунагь гьениб жаниб хъван буго»-абун.**
Гьедин жидер кинабго гIамал батула кагъаталда тIад хъван ва мухIкан гьабун цIунун. Дур БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **цониги чиясе зулмуги гьабуларо.** Мунагь гьечIого гIазаб гьабуларо, лъикIаб гIамалалъул ажроги мукъсан гьабуларо.

وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ فَفَسَقَ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِۦٓۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِي وَهُمۡ لَكُمۡ عَدُوُّۢۚ بِئۡسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلٗا ﴿٥٠﴾

50. Дица малаикзабазда абураб гIужги рехсе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, нужеца Адамие сужда гьабе абун. Гьел малаикзабаца сужда гьабуна. Амма иблисалъ сужда гьабичIо. Гьеб иблис женазул кIудияб букIана. Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **амруялда мутIигIлъичIого пасикълъана гьеб иблис.** Ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир рахIматалдаса рикIкIадги гьабуна. **Дунги живго тун гьаб иблисги ва гьелъул наслолъун ругел щайтIабигийищ нужеца гьудулзабилъун кколел, я Адамил лъимал**?
Нужеца гьезие лагълъийищ гьабулеб, **гьел нужее тущманзабиги рукIадго?** Нужер кIудияв эмен Адам вижараб къоялдаса байбихьун нужеда тушманлъи лъазабураб, нуж къосизарилин абун гьедараб щайтIан кин нужеца гьудуллъун кколеб ва нуж рижарав, нужее ризкъи кьолев дун кин кIочон толев? **ЦIакъ квешаб жо бугоха гьал**

зулмучагIаца хIакъаб диналъухъ хисун босараб.

51. Дица зобал-ракьал рижулеб мехалъ гьел щайтIаби аскIор ч1чIезарун рукIинчIо. Гьезул жидерго напсал рижулеб мехалъги гьел цоял-цоязда ралагьун гьеб иш бихьулеллъун рукIинчIо.

۞ مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ خَلۡقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَا خَلۡقَ أَنفُسِهِمۡ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلۡمُضِلِّينَ عَضُدٗا ﴿٥١﴾

Гьел щайтIаби дица бижараб махлукъ буго нуж рижараб гIадинго, гьезда щибго жо гьабизе кIоларо дир изнуялдалъун гурони. **Дица гьел щайтIаби кумекчагIилъунги гьарун рукIинчIо, зобал-ракьал рижулеб мехалъ.** Нуж кин гьел щайтIабазе мутIигIлъулел нужер БетIергьанлъун вугев дида мутIигIлъичIого?

52. Дица гьел мушриказда абулеб къиямасеб къоги ракIалда щвезабе нужеца: гьанже нуж ахIде нужеца дидахун ширк гьабун жидее лагълъи гьабурал хъанчазда ва гIадамазда.

وَيَوۡمَ يَقُولُ نَادُواْ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُمۡ فَدَعَوۡهُمۡ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُم مَّوۡبِقٗا ﴿٥٢﴾

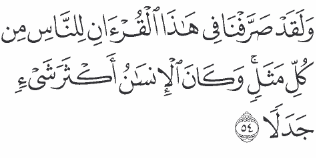
Нужеца абулеб букIана гьез нужее шапагIат гьабизе бугин абун. Жакъа буго нуж гьеб шапагIаталда цIакъ хIажатаб къо, гьанже нужедаса гIазаб нахъчIвай абе гьез. **Цинги жидеца ширк гьабурал гIадамаца гьел хъанчазда ахIи бала ва гьез жидее щибго жаваб кьоларо. Дица гьел кIияздаго гьоркьоб гьел гьалаг гьарулеб цIа гьабуна.** Жидеца лагълъи гьабуралги жидее лагълъи гьабуралги к1иябго къокъа жужахIалъул цIада жанир рукIуна ва жидеда гьениса къватIир рахъизе кIоларо.

53. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **гIасилъи гьабурал гIадамазда жужахIалъул цIа бихьула ва х1акълъунго жидеда лъала гьеб цIадаре кколеблъи. Гьезда гьеб цIаялдаса лъутун рорчIулеб бакIги батуларо.**

وَرَءَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓاْ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمۡ يَجِدُواْ عَنۡهَا مَصۡرِفٗا ﴿٥٣﴾

Кире жал балагьаниги жидеда сверун лъугьун жужахIалъул цIа букIуна.

54. Х1акълъунго Дица гьаб Къуръаналда жанир гIемерал мисалал рачана, далилал такрар гьарун рицана, гIадамазе вагIза-насихIат букIине бокьун. Гьедин бугониго инсан цIакъ къацандизе бокьулев вуго.



Жинда бицараб хIакъаб жоги тун жиндие къваригIун гьечIеб жо цIехолев вуго.

Гьаб аяталъ капурзабазул бицен гьабулеб бугониги муъминзабада гьоркьоб дагIба-къец букIин цIакъго рекъечIеб жо буго, ва исламалъе зарал бугеб жоги буго. Гьелдаса мунпагIат босун исламияб диналъул тушбабаца тIобарал пачалихъал ва къавмал цоцаде къецандизе гьарулел руго.

Жинда Аллагь разилъаяв Г1али асхIабасдаса бицараб хIадисалда буго: *«Цо сордоялъ Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас нижер рукъалъул нуцIаялда кIутIана* (дунги гьесул яс ПатIиматги ругеб рукъалъул) *ва гьес ахIана: нуж как базе щай рахъунарел?»-абун. Дица абуна: «Я расулаллагь* ﷺ*, нижер рухIалги чурхдулги Аллагьасда кодор руго, гьес жиндие бокьараб мехалъ тIад рахъинарила ниж»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас дида щибго жо абичIо. Гьев нахъ вуссун унаго, жиндир мачIазда хъатги кьабулаго, гьес абулеб рагIана: «ХIакълъунго инсан жиндир дагIба-къец гIемерав вуго»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

ГIемераб къацандиялъ къосиналда рачиялда жинца тIоритIел гьабулеб хIадис буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Жиб битIараб нухалда букIараб цониги къавм къосинчIо жидеца дагIба къец гьабун хадуб гурони»*-абун. Х1адис имам Тирмизияс бицана.

وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّهُمْ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ ٱلْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾

55. Жидехъе хIакъаб ислам бачIараб мехалъ, Аллагьасул калам Къуръанги босун аварагги вачIараб мехалъ, гьеб дин жидеца къабул гьабичIел, жидер церехун ккарал мунагьазда тавбо гьабун, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат гьабун хьвадичIел гIадамал руго кутакаб инкаралда ругел гIадамал.**

Гьез абулеб буго Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда: мун дуца бицунеб хабаралъулъ ритIухъав ватани, дуца нижеда тIад зодисан ганчIал ортизаре, яги цоги гIазаб бачун вачIа мун-абун. **Гьел гIадамазе бокьун буго цересел умматазда бачIараб гIадаб балагь жидеда бачIизе жидеда бихьун, жалги балагьун рукIун.** Кутакаб ахIмакълъи буго гьаб ва купруялъул гIорхъолъан инги буго.

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَٰدِلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ ۖ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَٰتِى وَمَآ أُنذِرُوا۟ هُزُوًا ﴿٥٦﴾

56. Дица умматазда аварагзаби ритIуларо жидеца иман лъуразе алжан букIине буго абун рохел бицунел ва купру-ширкалда чIаразе жужахI букIине буго абун хIинкъи кьолеллъун гурони.

Гьел аварагзабада тIадаб жо гьечIо хIал

гьабун иман лъезаби ва иман лъечIел гIадамал гьалаг гьариги. **Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккурал гIадамал жидеда хIакъаб жо лъалеб бугониги батIулаб дагIба бан къецандулел руго, гьеб хIакъаб жо жидеца къезабизе бокьун ва гьеб батIулаб жолъун бихьзабизе бокьун.**

Гьел капурзабаца мугIжизат бихьизаби тIалаб гьабураб мехалъ, жидеда гIазаб рештIинабеянги абураб мехалъ, гьезие иман лъезе бокьун букIун бицулеб хабар гьечIо гьеб. Гьеб буго Аллагьасул свалат салам лъеяв авараг ва гьев жиндалъун вачIараб дин махсароде гьабун бицунеб рагIи. **Гьез дир Къуръаналъул аяталги, жидее хIинкъи кьун бицараб хабарги махсароде гьабулеб буго ва гьелда тIад релъанхъулел руго.**

وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ فَأَعۡرَضَ عَنۡهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتۡ يَدَاهُۚ إِنَّا جَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَقۡرٗاۖ وَإِن تَدۡعُهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ فَلَن يَهۡتَدُوٓاْ إِذًا أَبَدٗا ٥٧

57. Жиндир зулму кIудияв чи щивха вукIинев жиндие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ аятаздалъун вагIза гьабураб мехалъ гьеб вагIза къабул гьабичIев чиясдаса.

Жинца гьелъул пикруги гьабичIев, гьеб рагIулаpевлъун ч1чIарав чиясдаса. **Жинца церехун гьарун арал мунагьалги жинда кIочарав, гьезда тавбо гьабизе ракIалдаги гьечIев. Х1акълъунго гьединал гIадамазул ракIазда тIад дица тIалъел лъун букIуна, гьезда щибго жо бичIчIичIого бикIине ва гьезул гIундулги гIинкъаллъун гьарун рукIуна гьезда хIакъаб жо рагIиялдаса.**

Дуца гьел иманалда ва битIараб диналда ахIулел ругониги, дица жидер ракIалги бецаллъун гьарураб мехалъ, гIундулги гIинкъ гьарураб мехалъ, гьел хIакъаб нухалда тIоритIун кколаро.

Гьеб къавмалъ иман лъоларeблъи лъалеб букIун абулеб буго БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дица гьезул ракIалги гIундулги бицараб жо рагIуларел ва бичIуларел гьарунин абун. Иман лъезе ккани шартI буго бицунеб жоялда гIенеккулел гIундул рукIинги, гьеб къабул гьабулеб ва гьеб бичIчIулеб ракI букIинги. Гьал гIадамал руго хIайваназул мисалалда ругел: жидеда ахIулеб гьаракь рагIулеб бугониги гьеб гьаракьалъул магIна жидеда бичIуларел.

وَرَبُّكَ ٱلۡغَفُورُ ذُو ٱلرَّحۡمَةِۖ لَوۡ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُواْ لَعَجَّلَ لَهُمُ ٱلۡعَذَابَۚ بَل لَّهُم مَّوۡعِدٞ لَّن يَجِدُواْ مِن دُونِهِۦ مَوۡئِلٗا ٥٨

58. Дур БетIергьан Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинца мунагьал чурулев ва жив цIакъ лагъзадерида гурхIулев вуго. Гьел гIадамаз мунагь гьабурабго гьелда данде жазаъ гьабулеб букIарабани,

гIадамазе цIакъ хехго гIазаб гьабилаан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ.

ТIадегIанав Аллагьасул хIукму ва къадар гьедин гьечIо. **Гьел гIадамаазул гIамалазе жазаъ гьабизе къотIи гьабураб заман буго къиямасеб къо. Гьеб къо бачIараб мехалъ ва гьелъул захIмалъи-къварилъиги бихьараб мехалъ гьеб халкъалъул гьелдаса рорчIизе ва кIанцIизе бакI букIунаро.**

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIадат буго жинда гIасилъарал гIадамал гIазаб гьабичIого толеб гьез тавбо гьабизе бокьун. Мунагь гьабураб х1алалъ гьелда данде г1азаб гьабулеб гIадат гьечIо Бет1ергьанасул. Гьесул гIазабалдаса ворчIизе бокьарв чияс тавбо гьабизе ккола ва гьесие гIибадат гьабиялда тIадги ч1чIезе ккола. Тавбо гьабичIого, гIибадатги гьабичIого хварав чиясе Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазаб букIин хIакъаб жо буго.

وَتِلْكَ ٱلْقُرَىٰٓ أَهْلَكْنَٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾

59. Къуръаналда жаниб гIемер бицана цересел умматазул ва росабазул хабар: жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъи гьабун ракьалда тIад зулму гьабураб мехалъ дица гьалаг гьарурал. Гьел гьалаг гьариялъеги дица бихьизабураб ва къадар гьабураб заман букIана.

Гьел гIадамазе бокьараб мехалъ гьаричIо дица гьел гьалаг. Гьезда ракIалдаго гьечIеб, бищунго гьел дидасан гъапуллъун ругеб мехалъ гьаруна.

Гьанже мун гьереси гьавулел ва дуда данде чIарал хIалхъубал ва гIамал кIудиял мушриказ пикру кин гьабулареб гьел цересел умматазе ккараб жоялъул. Гьез гьереси гьавулев авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ вуго аварагзабазул бищунго хирияв, гьезда щолеб гIазабги цIакъго гучаб букIине бегьула. Гьаб аят буго къурайшиязул мушриказе хIинкъи кьун рештIинабураб. ТIадегIанав Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезда бичIчIизабулеб буго жидедаса къуватал ва гIемерал умматал гьалаг гьарураблъи ва гьел къурайшиял гьалаг гьари БетIергьанасе щибго захIматаб жо гьечIеблъи.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَىٰهُ لَآ أَبْرَحُ حَتَّىٰٓ أَبْلُغَ مَجْمَعَ ٱلْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾

60. Дуца бице МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас жиндир гьалмагъасда абураб гIуж: дун нухда ине вуго ва дун тIад вуссине гьечIо кIиго ралъад данделъулеб бакIалда щун гурони. КигIан гIемер заман аниги дун гьенив щвезегIан ине вуго абун.

Гьав гьалмагъ вуго ЮшагI ибну Нун, жинца Муса аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хъулухъ гьабулев вукIарав ва гьесдаса гIелму тIалаб гьабулев

вукIарав. Гьаб кIиго ралъад данделъулеб бакIги буго Пурсазулги Румазулги ралъадал данделъулеб бакI, бакъ баккул рахъалда жиб бугеб.

Гьаб сапаралда Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къватIив вахъиялъе сабаб бицана: жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ цо къоялъ бануисраилазе вагIза гьабун хутIба гьабулев вукIана. Гьесда цо чияс гьикъана: «ГIадамазда гьоркьов бищунго гIелму лъалев чи щив вугев?»-абун. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дун вуго»-абун. ТIадегIанав Аллагьас Муса аварагасда гIайиб чIвана кинабго гIелму лъалев чи цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вуго абун щай абичIеб абун.

Цинги Муса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ чIухIи тIаса инабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ абуна: дир лагъ вуго кIиго ралъад данделъулеб бакIалда жив вугев, гьев вуго дудаса г1емер гIелму бугев абун. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Я дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ! Киндай дида гьев лагъ ватулев ва кин дун гьесда тIаде щолев абун. ТIадегIанав Аллагьас абуна: «Дуца цо чугIа босе таргьинибги лъун, гьеб чугIа дудаса батIалъараб бакIалда дуда гьев лагъ ватизе вуго»-абун. Цинги Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ таргьиниб лъун цо бежараб чугIаги босана, живгун цадахъ ЮшагI абулев гIолохъанчиги вачана ва дов Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие гIелму кьурав лагъ цIехезе сапарада вахъана.

فَلَمَّا بَلَغَا مَجۡمَعَ بَيۡنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِي ٱلۡبَحۡرِ سَرَبٗا ٦١

61. КIиго ралъад данделъулеб бакIалда гьев кIиявго щвараб мехалъ, гьезда жидер чугIа кIочIана. Гьеб ралъдалъе ана ч1агояб ччуг1аг1адин, гьелъ жиндие нухги гьабун букIана ралъдалъе унеб каратI гIадинаб.

Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва ЮшагI жидер сапаралда унаго гьеб кIиго ралъад данделъулеб бакIалда щун рукIана. Гьенив цо кIудияб гамачIалда тIад гIодор чIун хIухь бахъи гьабулеб мехалъ Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кьижун ккун вукIана. ЮшагIида доб чугIа жаниб букIараб таргьа багъарулеб бихьана, цинги гьениса къватIибги бачIун чугIа ралъдалъе жанибе ана. Гьеб чугIа араб бакIалда ЮшагI валагьидалго лъим данде бачIичIого гъваридаб, жиндир тIино бихьулеб каратI (къватIел) лъугьун букIана. Хадув ЮшагIги кьижун ккана.

Гьел тIаде рахъун нухда лъугьараб мехалъ, ЮшагIида кIочана Муса аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бицане жинда бихьараб гIажаибаб жо. Муса аварагасдаги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кIочана ЮшагIица чугIа жаниб бугеб таргьа цадахъ босулеб бугодай абун балагьизе. Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: «Гьеб чугIа букIана бежараб жинда цIанги бараб жиб кваназе абун

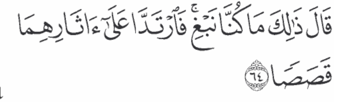
хIадурун бугеб. Гьеб чугIа жиндилъ рухIги лъугьизабун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ чIаго гьаби ва гьеб ралъдалъе араб бакIалда лъим цоцаде жубачIого каратI лъугьун чIей Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагасул гIемерал мугIжизатаздасан цо мугIжизат букIана»-абун.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدۡ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبٗا ٦٢

62. Цинги Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва ЮшагI гьеб бакIалдасан араб мехалъ.
Гьел ун рукIана гьеб къоялъул нахъе хутIараб мехалъ, тIубараб сордоялъги, нахъисеб къоялъул дагьаб заманаялъги. **Мусаца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир гIолохъанчиясда абуна: «Босе нилъер радал кваналеб квен. Х1акълъунго гьаб сапаралъ нилълъ свакazаруна, ракъизеги гьаруна.** Нилъеца хIухь бахъи гьабизе буго ва дагьаб квенги кваназе буго»-абун.

قَالَ أَرَءَيۡتَ إِذۡ أَوَيۡنَآ إِلَى ٱلصَّخۡرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ ٱلۡحُوتَ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيۡطَٰنُ أَنۡ أَذۡكُرَهُۥۚ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِي ٱلۡبَحۡرِ عَجَبٗا ٦٣

63. ЮшагIица абуна: дуда лъалищ лъугьараб жо! Нилъ кIиявго доб к1удияб гамач1алде т1аде рук1ун, мун кьижун вугеб мехалъ, нилъер чугIа таргьиниса къватIибе бачIун ралъадалъе жанибе ана. Мун макьидаса ворчIараб мехалъ гьеб хабар дуда бицине дидаги кIочана. Гьеб дуда бицине дида кIоченабураб жо щайтIан гурого гьеч1о. Гьеб ччугIаялъ ралъдалъе жиндие нух гьабуна жинда гIажаиблъулеб хIалалъ.
Муса аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва ЮшагIие гIажаибаб жо букIана жиб бежараб чугIа жибго таргьиниса къватIибеги бачIун ралъдалъе ин ва гьеб араб бакIалда каратI (кьватIел) нахъ хутIи.



64. Мусаца абуна: гьеб бугоха нилъеца тIалаб гьабулеб букIараб жо!
Гьеб ччугIа нилъедаса батIалъараб бакIалда нилъеда дов Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие гIелму кьурав лагъ ватизе ккола. **Цинги кIиявго тIад вуссун жал рачIараб нух цIехолаго рачIун доб кIудияб гамачI бугеб бакIалда щвана.**

فَوَجَدَا عَبۡدٗا مِّنۡ عِبَادِنَآ ءَاتَيۡنَٰهُ رَحۡمَةٗ مِّنۡ عِندِنَا وَعَلَّمۡنَٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلۡمٗا ٦٥

65. Гьев кIиясдаго гьеб бакIалда дир лагъзадеридаса цо лагъ ватана дица жиндие дир рахъалъан рахIмат кьурав ва дида аскIоб бугеб гIелмуялдаса цо гIелмуги жинда лъазабурав. Гьев вуго Хизри.
ГIалимзабазул гIемерисел жинда рекъараб рагIи буго гьев Хизри авараг гьечIин абураб. Гьев вуго жинца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат бацIцIад гьабурав, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие караматалги кьурав муъминав лагъ.

Цо хIадисалда буго: Муса аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ гьев Хизри ракьалда вегун тIаде жиндирго ретIелги рехун гьелда гьоркье тIерхьун (вахчун) ватанилан. Мусаца абуна: «Ассаламу гIалайкум»-абун. Хизрица бетIер къватIибе баккизабуна ва дагьабго гьеб бетIерги эхеде борхун абуна: «Дур ракьалда тIад салам (рекъел) кибе букIараб жо!»-абун. Хадуб Хизрица гьикъана: мун щив кколев? абун Мусаца жаваб гьабуна: дун Муса вугин абун Хизрица нахъеги гьикъана: бануисраилазул Мусайищ мун? абун. Мусаца абуна: У гьев вуго дун, дудасан гIелму лъазабизе вачIарав»-абун.

Гьев Хизрие Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьураб гIелму буго инсанас цIалун ва малъун тIалаб гьабулареб, гьедин тIалаб гьабуниги жиб щолареб, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие вокьарав чиясе щибго гIакъуба бихьичIого кьолеб гIелму.

Гьеб гIелму Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьеялъе сабаблъун букIуна кутакалда Аллагьасдасан جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъун, гьесдехун щибго жо гIахьал гьабичIого гIибадат гьаби ва кинабго хIалалъ Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун жив хьвади. Гьеб гIелму Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьола: жиндие рокьарал, жинца гIагар гьарурал ва жинца гьезие карамат (хиралъи) кьурал гIадамазе. Гьаб гIелму буго авлияазул карамат.

Гьаб авлияазе бугеб карамат киналниги имамзабаца ва гIалимзабаца тасдикъ (ритIухъ) гьабураб жо буго. Гьединго имамзаби ва гIалимзаби жинда рекъараб жо буго авлияазе бугеб караматалда релълъараб жо щайтIаналъги загьир гьабулеб букIиналда ва щайтIаналда нахърилълъарал цо-цо гIадамаз жагьилал гIадамал гуккизе нухлъун гьеб щайтIанияб карамат хIалтIизабулеб букIиналдаги.

ЩайтIаниябги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан бугебги карамат батIа гьабизе лъала гьев чи щив вугеб лъазабураб мехалъ ва гьес бицунебги, гьабулебги жо шаргIалда борцун гьелъул гIорхъабазда жаниб лъураб мехалъ. ХIакъикъияв муъминчи вукIунаро бихьарабщинаб ва рагIарабщинаб жо жинца ритIухъ гьабулев ва гьелда жив божулев. Муъминчияс кинабго гIамал: жиндирго бугониги, жив гуресул бугониги, борцине ва цIазе ккола шаргIалъул цIадироялдалъун.

Гьеб шаргIияб цIадиро буго ТIадегIанав Аллагьас рештIине гьабураб гьаб хирияб Къуръан ва Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас нахъе тараб суннат. Гьеб Къуръаналдаса ва хIадисалдаса хIукму босизе кIоларев чиясе, имамзабаца ва гIалимзабаца Къуръан-хIадисалъул тафсир гьабун битIараб гIелмуялъул нухги лъун буго. Кинабго жоялъул бетIер буго гIелмуги гIакълуги цоцазда рекъей, гьеб кIиябго хIалтIизабизе лъай.

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ нилълъ битIараб нухда тIоритIараздаса гьареги.

قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلۡ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمۡتَ رُشۡدٗا ٦٦

66. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Хизрида абуна: «Дун дуда цадахъ ч1чIелищ ва мунгун цадахъ хьвадилищ, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуда лъазабураб гIелмуялдасан дицаги мунпагIат босизе ва дун тIовитIулеб жо лъазабизе»-абун.

Гьаб буго шаргIияб адаб ва инсанасул хIалимлъи. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ изну гьарулеб буго Хизридаса жив гьесда аскIов ч1чIезе ва гьесдаса жиндие мунпагIат бугеб жо тIалаб гьабизе. Инсанасда рекъараб буго жинца гIелму тIалаб гьабулеб мехалъ гьеб гIелмуялъул адаб ва хIурмат гьабизе.

قَالَ إِنَّكَ لَن تَسۡتَطِيعَ مَعِيَ صَبۡرٗا ٦٧

67. Хизрица абуна: Х1акълъунго дуда кIвезе гьечIо дунгун цадахъ ч1чIун сабро гьабизе.

Дида Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ цо-цо гъаибаб жо лъазабула. (балъгояб, рик1к1адаб жо)

وَكَيۡفَ تَصۡبِرُ عَلَىٰ مَا لَمۡ تُحِطۡ بِهِۦ خُبۡرٗا ٦٨

68. Дуда лъалареб жо дица гьабураб мехалъ дуца сабро кинха гьабулеб?

мун вуго загьираб гIелму Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьурав чи. Дуда жиб бичIчIулареб, дур шаргIалда данде кколареб жо дица гьабураб мехалъ дуца гьелда инкар гьабичIого рес букIунаро. Дурги дирги гIелму цохIо Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ бугониги, жиб кIиябго батIияб буго.

قَالَ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرٗا وَلَآ أَعۡصِي لَكَ أَمۡرٗا ٦٩

69. Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ аварагас абуна: дуда дун ватизе вуго, Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьани, (иншаАллагь) дица сабро гьабулевлъун, ва дун дур амруялда гIасилъизе гьечIоян-абун.

قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعۡتَنِي فَلَا تَسۡـَٔلۡنِي عَن شَيۡءٍ حَتَّىٰٓ أُحۡدِثَ لَكَ مِنۡهُ ذِكۡرٗا ٧٠

70. Хизрица абуна: «Мун дунгун цадахъ ч1чIолев вугони, ва дида нахъ вилълъуневги вугони дуца дида щибго жо гьикъуге дица гьабураб жоялъул хIакъалъулъ, дица дуе гьеб баян гьабизегIан»-абун.

Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьаб шартI къабул гьабуна, ва кIиясго цадахъ ч1чIезе хIукму гьабуна.

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِي ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَاۖ قَالَ أَخَرَقۡتَهَا لِتُغۡرِقَ أَهۡلَهَا لَقَدۡ جِئۡتَ شَيۡـًٔا إِمۡرٗا ٧١

71. Цинги гьев кIиявго цадахъ ралъдал рагIалдаса гIебеде ана цоцазде хабарги бицунаго. **Гьедин унаго гьев кIиявго цо гамида рекIана, ва гьеб гамида тIад жал рекIун заманго иналде Хизрица цо**

хъарщиги бахъун, гама жанибе лъим бачIунеблъун гьабуна. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дуца гьаб гамил хъарщи бахъана гурищ! Гьеб гамида тIад ругел гIадамал гъанкъизаризейищ дуе бокьун бугеб? Гьаб дуца гьабураб иш цIакъ квешаб жо буго гурищ?»-абун.

Жинда Аллагь разилъаяв Убаю ибну КагIбидаса бицараб хIадисалда буго: Цинги Муса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ авараг ва Хизри ралъдал рагIалдаса унаго гьезда аскIосан цо гама унеб букIана. Гамида ругел гIадамазда гьев кIиясго абуна: «Нижги рекIине гьаре гьаб гамида тIад»-абун. Дол гIадамазда Хизри лъана ва гьез щибго мухь босичIого гьел гамида тIад рекIинаруна. Гамида рекIун заманго инчIого цо маххул жоги босун Хизрица гьеб гамидаса хъарщи бахъана. Мусаца гьесда абуна: «Дуца гьабулеб жо щиб? Гьал гIадамаз нилълъ чIорого, мухь босичIого гамида рекIинаруна, дуца гьезул гама хвезабулеб буго ва гьеб гамаги гIадамалги гъанкъулеб иш гьабулеб буго»-абун.

72. Хизрица абуна: «Дица дуда абун букIана гурищ дуда кIоларин дунгун цадахъ чIун сабро гьабизе»-абун. قَالَ أَلَمۡ أَقُلۡ إِنَّكَ لَن تَسۡتَطِيعَ مَعِيَ صَبۡرٗا ٧٢

73. Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дуца дида гIайиб чIваге гьеб дидаса ккараб жоялда. Гьаб буго дир напсалда дуе гьабураб къотIи кIочIон ккей абун. **Дуца дие тамихI къвакIараб гьабуге ва дир амру къварид гьабуге. Дидехун гурхIел ва бигьалъи гьабе.** Ай дуца дун дуда аскIоса вачахъуге, иншаАллагь, гьанже хадуб дица яхI бахъила дур амруялда гIасилъичIого вукIине абун. قَالَ لَا تُؤَاخِذۡنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرۡهِقۡنِي مِنۡ أَمۡرِي عُسۡرٗا ٧٣

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Гьаб авалаб къотIи тIубан гутIи букIана Муса аваарагасда гьеб къотIи кIочей сабаблъун ккараб. Гьеб гамида тIад жал рукIадго цо гьитIинаб хIинчI чIана гамаялъул рагIалда ва гьелъ лъималда жаниб гозо бегьун, цинги гьеб гозо эхеде борхана. Хизрица Мусадехун абуна: «Дудаги дидаги лъалеб гIелмуялъул къадар гьечIо Аллагьасул* جَلَّ جَلَالُهُ *гIелмуялда данде ккун, гьаб хIинчIалъ ралъдалъан босараб лъел къатIра гIадаб жо гурони»*-абун.

Х1адис ибну Жаририца бицана.

Цинги гьев кIиявго гамидасан гIодор лъугьун цо росо бугеб бакIалде щвана.

74. Гамидаса рещт1ун хадуги жив кIиявго цадахъ унел рукIана. Гьезда данде ккана цо вас ва гьев вас Хизрица чIвана. فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمٗا فَقَتَلَهُۥ قَالَ أَقَتَلۡتَ نَفۡسٗا زَكِيَّةَۢ بِغَيۡرِ نَفۡسٖ لَّقَدۡ جِئۡتَ شَيۡـٔٗا نُّكۡرٗا ٧٤

Гьеб росдал къотIносан унаго жидеда расандулел лъимал ратана. Гьезда гьоркьов жиндир гьумер берцинав, черх чIурканав, жинда балагьун чIезе бокьулеб сипаталъул цо васги вукIана. Хизрица гьев вас аскIове ахIун гьесул бетIер кьурун, хвезавун, гIодове рехана.

Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дуца гьаб щибго жинда гIайиб гьечIеб напс чIвана гурищ?: я къисасалъе гьечIеб, я гьеб балугъалъараб, жинца мунагьал гьарурабги гьечIеб! Гьаб дуца гьабураб жо цIакъ кIудияб мункар буго. Ва гьеб бихьараб мехалъ кIалъачIого чIезе дида кин кIолеб»-абун. Муса аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ къотIи кIочон букIинчIо, ва жив гъапуллъун вукIинчIо. Гьес къасд гьабуна кIудияб мункаралда инкар гьабизе, кигIанго кIалъачIого вукIине къотIи гьабун бугониги.

Гьаб аяталдаса бичIчIулеб хIукму буго: кинаб къотIи гьабун бугониги ва лъилгун гьеб къотIи гьабун бугониги гьеб къотIиялъул хIукму шаргIалъул хIукмуялдаса хилиплъараб мехалъ гьеб къотIи биххизе ккола. Муса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ аварагас кIалъачIого вукIине къотIи гьабун букIана. Амма шаргIалда хилипаб ва гIадамазе зарал бугеб жо гьабун Хизрица гамидасан хъарщи бахъараб мехалъ, ва гьитIинав вас чIвараб мехалъ: «Гьеб дуца гьабулеб гIамал шаргIалда хIарамаб ва мункараб»-буго абун абизе Мусада тIадаблъун ккун букIана.

КъуртIубияс бицана Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ абуна: «Дуца бацIадаб напс чIвана гурищ?»-абураб мехалъ Хизрил ццим бахъана. Гьес дов васасул бугьналогодасан гьан тIасса ине гьабуна ва гьениб хъвараб жо Мусада бихьизе гьабуна. Гьениб хъван букIана: «Капурчи вуго гьав, кидаго жинца иманги лъезе гьечIо»-абун.

75. Цинги Хизрица Мусаде абуна: «Дица дуда абун букIана гурищ дуда дунгун цадахъ чIун сабро гьабизе кIоларин абун.

۞ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾

Муса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьаб нухалъ гIузру бицичIо ва жив кIиго нухалъ Хизрие гьабураб къотIуе хилиплъидалго, цоги нухалъ гьевгун цадахъ хутIизе нух тIалаб гьабуна.

76. Мусаца абуна: «Гьанже хадубги дица дуда жо гьикъани дуца дирго гьалмагъалъи гьабугеха. Дуца дир гIузру кIиго нухалъ къабул гьабуна. Гьанже дица хилиплъи гьабуни дуе ихтияр буго диргун гьабураб къотIи

قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾

бихизе»-абун.

فَانطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهۡلَ قَرۡيَةٍ ٱسۡتَطۡعَمَآ أَهۡلَهَا فَأَبَوۡاْ أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارٗا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥۖ قَالَ لَوۡ شِئۡتَ لَتَّخَذۡتَ عَلَيۡهِ أَجۡرٗا ﴿٧٧﴾

77. Гьанжеги кІиявго цадахъ церехун ана. Цоги росулъе щвараб мехалъ гьез ракъунги рукІун гьеб росдал агьлояда гьарана жидее гьоболлъи гьабейин абун. Гьел гІадамаз нахъчІвана гьезул гьари ва гьезие гьоболлъиги гьабичІо. ИбнугІаббасица رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ абуна: гьеб буго «Антакият» абулеб шагьар. Гьеб шагьаралъул гІадамал цІакъ хІалихьатал рукІана: вакъарасе тІагІам кьоларел, къечарасе лъим кьоларел, свакарасе гІодов ч1чІезе рагІад кьоларел. Гьаб буго бахиллъиялъул къуват. Гьеб бахиллъиги жал какарал сипатазул бищунго квешаб буго: хасго вакъарав чияс гьарараб мехалъ гьесие тІагІам кьунгутІи цІакъго хІалихьатаб бахиллъи буго. Гьеб бахиллъиялъ киналго лъикІлъаби тІаса инарула, сахавалъиялъ мунагьал тІаса инарулеб гІадинго.
Цинги гьев кІиясдаго гьениб цо къед батана жибги гьетІун, биххун ине гІагарлъун бугеб. Хизрица кверал чІван гьеб къед битІизабуна. Цоги магІна гьабуна: Хизрица гьеб къед биххизеги гьабун цІидасан бана абун. **Муса аварагас** عَلَيْهِ السَّلَامُ **абуна: «Дуе бокьун букІараб ани дур ихтияр букІанаха гьаб хІалтІиялъухъ мухь босизе»-абун.**
Нилълъ ракъунги ругелъул, гьаз нилъее гьоболлъиги гьабулеб гьечІелъул, гьеб къед къачІаралъухъ мухьги босун гьелъухъ бичун тІагІам босизе бегьилаан нилъецаян абуна Мусаца عَلَيْهِ السَّلَامُ. Муса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ Хизрида инкар гьабуна жидее лъикІлъи гьабизе мустахІикъал гьечІел гІадамазе лъикІлъи гьабунин абун: кваназе квенги кьоларел, гьекъезе лъимги кьоларел, тІаде рачІарал гІадамазе гьоболлъиги гьабуларел гІадамазухъа ужра-мухь босун букІарабани лъикІ букІана дуца, гьезие чІового хІалтІиялдаса абураб магІна буго гьаб рагІиялъул.
ИбнухатІибица абуна: гьаб аяталдаса нилъеда бичІулеб буго жинца лъикІлъи гьабулев чияс гьеб гьабизе кколеблъи жиндие лъикІлъи гьабурасеги, зарал гьабурасеги. Гьеб лъикІлъи гьаби абураб жо буго данде мухь босичІого гьабулеб жо. Нилъеда гьаб заманаялъ бихьулеб жо бугоха жидер тІабигІатал хІалихьатал напсаз лъикІлъи гьабурасеги квешлъи гьабулеб букІин, жидеда гурхІаразеги рахІмо гьечІолъи гьабулеб букІин.

قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيۡنِي وَبَيۡنِكَۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأۡوِيلِ مَا لَمۡ تَسۡتَطِع عَّلَيۡهِ صَبۡرًا ﴿٧٨﴾

78. Хизрица абуна: «Гьаб бугоха мунги дунги кІиявго цоцадаса ратІалъулеб заман.

Гьебги дурго къотIиялда рекъон буго, дица дуе щибго къотIиги хвезабичIо. **Нилъулъ кIиявго ратIалъилелде ццебе дица дуда бицине буго дуда сабро гьабизе кIвечIого дуца дида гьикъараб гьаб лъабго масъалаялъул хIикмат»-абун.**

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Аллагь гурхIагиха дир вац Муса аварагасда! Дие бокьилаан гьес сабро гьабун букIарабани. ТIадегIанав Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *нилъее гьев кIиясулго къиса халат бицинаан ва нилъеда гIажаибал жалги лъалаан»*-абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ فَكَانَتۡ لِمَسَٰكِينَ يَعۡمَلُونَ فِي ٱلۡبَحۡرِ فَأَرَدتُّ أَنۡ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٞ يَأۡخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصۡبٗا ﴿٧٩﴾

79. Амма доб гама букIана гIиц1го мисканал гIадамаз жиндалъун бетIербахъиги гьабулеб, ва жидер залимзабаде данде чIезе хIалкIолъиги гьечIел гIадамазул гама. Дие бокьана гьеб гама цо гIайиб бугеблъун гьабизе. Гьел унеб нухда цо залимав хан вукIана, жинца гIадамазухъан гьезул гуми хIал гьабун рахъулев.

Жаниб лъимги бачIунеб, хвараб, къадараб жо бугин абун гьезухъа гама бахъичIого букIине гIоло гьабуна дица доб дуца гIайиб чIвараб гIамал (гьезул гамаялдаса хъарщи бахъи).

وَأَمَّا ٱلۡغُلَٰمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤۡمِنَيۡنِ فَخَشِينَآ أَن يُرۡهِقَهُمَا طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرٗا ﴿٨٠﴾

80. Амма дов дица чIварав васасул эбел-эмен рукIана иман лъурал, Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **лагълъи гьабулел, купру-ширкалдасан рикIкIад чIарал гIадамал. Дун хIинкъун вукIана дов вас кIудияв гIураб мехалъ гьес жиндир эбел-эмен къосинарилин, гьес дозие къварилъиги гьабилин абун.**

Гьев вас жидее вокьун, гьесие бокьараб жо гьабун гьел эбел-эмен хIакъаб диналдаса руссун гьесда нахърилълъине гурин абун.

فَأَرَدۡنَآ أَن يُبۡدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيۡرٗا مِّنۡهُ زَكَوٰةٗ وَأَقۡرَبَ رُحۡمٗا ﴿٨١﴾

81. Дие бокьана гьезул БетIергьан Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **гьев капурав васасул бакIалда гьезие цо лъикIаб лъимер кьезе: жинца Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **лагълъи гьабулеб ва эбел-имсуда гурхIелги гьабулеб.**

Къатадат абулев гIалимас абуна: Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев васасул эбел-эмен роххизаруна гьев вас чIвараб мехалъ. Гьел къосинаризе рукIана гьев кIудияв гIезе тун вукIарав ани ва гьеб гьезул гьалаглъи букIана. Инсан кидаго разияв вукIине ккола Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукмуялда. Муъминчиясе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьабураб хIукму жинда жаниб гьесие

маслахIат ва лъикIлъи бугеб букIуна.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисалда буго: *«Аллагьас муъминчиясе хIукму гьабуларо гьеб хIукмуялда жаниб гьесие лъикIлъи букIун гурони»*-абун. Х1адис ибну Касирица бицана кьуч1аблъун.

Жалал абулеб тафсиралда абуна: гьев васасул эбел ургьиб лъимергун йикIана ва гьелъ яс гьаюна. Гьей ясалъ херал эбел инсуе гIемераб хъулухъ-адабги гьабуна. Гьей ясалъ авараглъун вукIинесев вас гьавуна, гьев васасул васги авараг вукIана, гьев аварагасдалъун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ халкъги иманалда тIобитIана. Гьев аварагасул цIар ШабгIун букIана абун.

وَأَمَّا ٱلۡجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيۡنِ يَتِيمَيۡنِ فِي
ٱلۡمَدِينَةِ وَكَانَ تَحۡتَهُۥ كَنزٞ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا
صَٰلِحٗا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبۡلُغَآ أَشُدَّهُمَا
وَيَسۡتَخۡرِجَا كَنزَهُمَا رَحۡمَةٗ مِّن رَّبِّكَۚ
وَمَا فَعَلۡتُهُۥ عَنۡ أَمۡرِيۚ ذَٰلِكَ تَأۡوِيلُ مَا لَمۡ
تَسۡطِع عَّلَيۡهِ صَبۡرٗا ٨٢

82. Ва амма доб жиб биххун унеб букIараб къед букIана гьеб шагьаралда вугев кIиго ятимасул. Гьеб къедалъул кьучIалда гъоркь лъун, гьениб бахчун гьезул лъикIав инсуца гьезие тараб хазина букIана. Дур БетIергьан Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ бокьун букIана гьеб хазина гьениб хутIизе гьев кIиявго вас балугълъун жидер гIакъло-тадбир камиллъиялда щвезегIан. Гьебги букIана дур БетIергьан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахIмат: лъикIав инсул баракаталдалъун гьесул нахъе хутIарал ятимазе хазина цIуни.

ГIалимзабаца абуна: эбел-эмен лъикIал рукIиналъ лъималазе мунпагIат гьабула. Гьев кIиявго васасул анкьабилев эмен вукIана жив лъикIав лагълъун. Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун гьесие гIибадат бацIцIад гьабурав. Гьеб заманаялдаса нахъе цIунараб хазина букIана доб къедалда гъоркь. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб хазина жидее кьезе мустахIикъаб насло ццебе бачIинегIан гьелъул тадбир гьабуна. Гьеб хазинаги гIарац-месед букIана Къуръаналъул магIна хал гьабун ва гIемерисел гIалимзабазул тафсиралъул магIна хал гьабунги. Цо гIалимас абуна гьениб бугеб хазина гIелму букIана абун. Гьаб рагIи жинда Аллагь разилъаяв Ибнуг1аббасидаса бицараб буго.

ХIасанул Басриясдаса бицана: гьеб къедалда гъоркь меседил къоно (хъарщи) букIана. Гьелда тIад хъван букIана: «Бисмиллагьи ррахIмани ррахIим. Дица гIажаиблъи гьабула Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ къадаралда божулев чи киндай пашманлъула абун. Дица жегиги гIажаиблъи гьабула жив хвезе вукIиналда божулев чи киндай воххула абун. Цогиги дица гIажаиблъи гьабула гьаб дунялалъул хIал лъалев чи, гьелъул хиса-свериги лъалев чи, киндай дунялалда ракIгъун, хIалхьон вукIунев

абун. Лаилагьа иллаллагь МухIаммаду расулуллагь»-абун.
Гьаб хазина лъурав эмен жинца хам бессулев чи вукIана абунги абуна. Гьеб хазина гIелму букIана абурабги, гIарац-месед букIана абурабги кIиябго рагIи битIараблъун кколеб буго, гьеб меседил хъарщиялда хъвараб вагIза букIин лъараб мехалъ; меседил хъарщи гIемераб бечелъи буго, гьелда тIад хъвараб жо гIелмуги буго.
Гьаб лъабабго къисаялда жаниб бугеб, Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ аварагасда жиб бич1чIичIеб ва гьесда магIна лъачIеб **Хизрил пиша буго Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **рахIматлъун бугеб.** Дол гамил бетIергьабазе, дов васасул эбел-инсуеги, дов кIиявго ятимасеги. **Гьаб иш дица гьабичIо диего бокьун.** Гамидаса хъарщи бахъиги, дов вас чIвайги, гьаб къед битIизабиги дица гьабуна Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ амруялдалъун ва гьесул илгьамалдалъун. **Гьаб бугоха дуда сабро гьабизе кIвечIого дуца дида гьикъардараб ишалъул магIна.**
ГIалимзабазул хилап буго гьав Хизри щив вукIарав абун. Цо гIалимзабаца абуна гьев авараг вукIана абун. ГIемерисел гIалимзаби руго Хизри авараг вукIинчIо, гьев Аллагьасул вали вукIана абулел. Хадубги гIалимзабазул хилап буго гьев Хизри чIаго вукIиналъул хIакъалъулъ. Гьев чIаго вуго ва къиямасеб къо бичIинегIан чIаго хутIизе вуго абураб рагIи абуна имам Нававияс ва ибну СсалихIица. Гьев чIаго гьечIо абуна гIемерисел гIалимзабаца. ЧIаго гьечIо абулезул далилал ва хIужаби гIемерал руго. Гьелъие цо далил буго хирияв МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ аварагасда абураб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам: дудаса цеве щивго чи дица чIаго хутIулевлъун гьавичIоян абураб.
Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хIадисги буго жиндир хвел гIагарлъараб мехалъ абураб:
«Гьаб ракьалда тIад ругел гIадамазул цониги чи чIаго хутIизе гьечIо гьаб сордоялдаса бай бихьун нусго сон араб мехалъ»-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.
Жинда Аллагь разилъаяв Бухариясул сахIихIалда буго (тIехьалда цIар буго сахIихIул Бухари абун) жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидасан бицараб хIадис: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:
«Гьав Хизрида (Хузари) абун цIар лъеялъе сабаб буго жив бакъвараб, гIодоб гьарщараб хер бугеб ракьалда тIад гIодов ч1чIараб мехалъ, гьесда гъокь букIараб хер гIурччинлъун, цIидаса бижин»-абун. «Хузари» абураб рагIиялъул магIна буго гIурччинаб абураб. Гьаб буго инсанас Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб гIибадат мухIкан гьабураб мехалъ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесие кьолеб хиралъи ва тIокIлъи.

Цо-цо цIаларал гIадамазе бакьула гьав Муса аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва Хизрил къисаги бицун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие вокьарав чиясе карамат кьолеблъи тасдикъ гьабизе. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ карамат кьей буго киналго гIалимзаби жинда рекъараб гIакъида (рекIел чIей). Гьелда инкар гьабуларо жидеда гIелму дин лъаларел, жагьилал гIадамаз гурони.

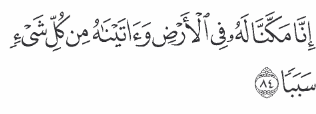
КигIанго жинца Хизрие къотIи гьабун букIаниги гьесда щибго жо гьикъиларо абун, Мусада кIолеб гьечIо жиндир шаргIалда хилипаб жолъун бугеб мискинзабазул гама хвезаби жинда бихьараб мехалъ, гьелда тIад кIалъачIого чIезе. Хадусеб кIиго къисаги гьалдаго релълъун буго. Гьаб буго хIакъаб жоялдалъун амру гьабиги, квешаб жоялдаса нагью гьабиги тIадаб букIиналъе гIаламат, ва гьеб ишалъе Аллагьасул салам лъеял аварагзаби бищунго камилал рукIиналъе далилги.

Аллагьасул свалат салам лъеяв Муса авараггун عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ цадахъ вукIарав гIолохъан чиясул щиб хабар бугеб? гьев киве тIагIарав? абун гьикъулев чи вугони: гьев гIолохъанчи ЮшагI ибну Нун вукIин лъала нилъеда: жинца Муса аварагасе хъулухъ гьабулев вукIарав, гьев Муса аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ хадув бануисраилазул авараглъунги вукIана. Гьаб къисса бициялдаса мурад Муса аварагасулги عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Хизрилги ккараб жо бицин бугелъул, гьев кIиявго данделъун хадуб гьев ЮшагIил бицен гьаби жибго тана ТIадегIанав Аллагьас.

Аллагьас нилъее жив разияб гIелму кьеги. Амин.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾

83. Дуда гьел мушриказ гьикъулеб буго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, жидеда бицеян Зулкъарнайнил хабар: щивчи гьев вукIарав ва щиб къисса гьесул бугеб абун. Дуца гьезда абе: дица нужеда бицина гьесул къисса дида вахIю гьабураб хIалалъ.**



84. Х1акълъунго Дица гьев Зулкъарнайние ракьалда тIад цIакъ рес рекъезабуна.

Ханлъи кьун, къуват- гуч кьун, улкаби мукIур гьарун, шагьарал ва росаби гIуцIцIун. **Гьеб ханлъиялда жив щолел сабабалги рекъезаруна гьесие.** Г1елму-гIакълу кьуна, махщел кьуна, хIалкIолъиги кьуна.

Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: гьав Зулкъарнайни абулев чи вуго Александр Македонский абулев чи. Жиндир ханлъи тIибитIун букIана бакъ баккудасан бакъ тIерхьуде щвезегIан. Гьеб сабаблъун жинда цIар лъуна: «КIиго лълъаралъул бетIергьан»-абун, ай бакъ баккулеб ва

бакъ тIерхьунеб кIиябго рахъалъул бетIергьанав абураб магIна буго гьеб рагIиялъул. Гьев бусурманав хан вукIана Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие ракьалда тIад ханлъи кьурав ва жинца гIадилаб, битIараб хIалалъ ханлъи гьабурав, гIадамазе лъикIлъи гьабун гьезие магIишат гьабизе сабабалги гIуцIцIарав. Гьев вукIана ГIиса аварагасдасан хадув, МухIаммад аварагасдасан цеве, гьал киназдаго Аллагьасул свалат салам лъеял.

Гьаб дунялалдаго ханлъи тIибитIарав ункъго хан вукIана: кIиго бусурманав хан вукIана: Сулейман авараг عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ ва гьав Зулкъарнайни. КIиго капурав ханги вукIана: Намрузги, Бухтанасарги. Гьав Зулкъарнайни авараг вукIана абулел гIалимзабиги руго. Гьесул кIиго гъал букIана лълъаралда релълъарал, гьелдалъун абуна Зулкъарнайни абун абулел гIалимзабиги руго. ГIемераб гIумру бана Зулкъарнайнияс: кIиго къарно (век), гьеб сабаблъун абуна жинда Зулкъарнайни абун абулел гIалимзабиги руго.

Суфяну Саврияс абуна: жинда Аллагь разилъаяв ГIали асхIабасда гьикъанила гьев Зулкъарнайниясул хIакъалъулъ. ГIали асхIабас абуна: «Гьев вукIана лъикIав лагъ, жинца Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда халкъ ахIулев»-абун. ТIадегIанав Аллагьас гьесие кьун букIана ханзабазе кьолеб кинабго къуватги аскаралги, ярагъги. Гьеб къуваталдалъун жив маликлъун вукIана кинабго дунялалда, гьесие киналго ханзабиги, улкабиги квегъун ва мутIигIлъун рукIана. Гьесие киналго гIарабиял ва гIажамиял халкъалги хIелун вукIана.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие гIелмуги кьун букIана ва киналго халкъазул мацIазулъ лъайги кьун букIана. Аллагь разилъаяв ГIали асхIабасда гьикъана: кин гьев Зулкъарнайни дунялалъулго ханлъун вахъарав абун. Г1алиасх1абас абуна: «СубхIаналлагьи! Гьеб рагIиялъул магIнаго щиб! Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие накIкIал квегъана, сабабалги рекъезаруна ва Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие жиндир кверги щвакана»-абун. Ай: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ квер бакъиялдалъун маликлъана гьев дунялалъул киналго улкабазда.

85. Гьев Зулкъарнайни Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндие бихьизабураб нухда лъугьана ва бакъ тIерхьул рахъалдехун ана.

فَأَتۡبَعَ سَبَبًا ٨٥

86. Жив бакъ тIерхьул рахъалде щвараб мехалъ жинда бакъ бихьана цо хьуцIилъе тIерхьун унеб бугеб гIадин.

حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغۡرِبَ ٱلشَّمۡسِ وَجَدَهَا تَغۡرُبُ فِي عَيۡنٍ حَمِئَةٖ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوۡمٗاۗ قُلۡنَا يَٰذَا ٱلۡقَرۡنَيۡنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمۡ حُسۡنٗا ٨٦

Рази абулев гIалимас абуна: росаби ва

гIадамал ругеб бакI лъугьун жив цевехун индал гьесда лъимги бухIараб хIарщги бугеб авлахъ батана ва гьеб авлахъалда жаниб бортун унеб гIадин тIерхьунеб бакъги бихьана: гамида рекIун ралъдада вугев чиясдаги бихьулеб гIадин, гьеб бакъ цогидаб рахъалда ралъдалъе тIерхьулеблъун. Бакъ тIерхьиялъул ХIакъикъат буго. Дунялалъ жиндирго хIосалда свери бахъулаго гьеб бакъ нилъеда бихьулареб рахъалде ккола.

Гьеб бухIараб хIарщалда аскIоб жинда цо къавмги батана. Дица гьев Зулкъарнайнида илгьам гьабун абуна: «Дуе бокьани гьал гIадамал чIвай дуца, бокьани гьел чIвачIого тун берцинаб дагIват гьабун иман лъеялда ахIе»-абун. Гьеб букIана Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккураб къавм, гьединлъидал абуна Зулкъарнайнида: дуе бакьани гьезие гIазаб гьабе, бокьани иманалда ахIе абун.

قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوۡفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابٗا نُّكۡرٗا ٨٧

87. Гьес абуна: «Амма гьеб къавмалъул купруялда чIарал ва иман лъезе бокьичIев чиясе дица гIазаб гьабила: гьесие дагIват гьабун хадуб. **Гьев ахираталда Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ вусине гьавураб мехалъ гьенибги гьесие цIакъ квешаб жужахIалъул гIазаб букIина.**

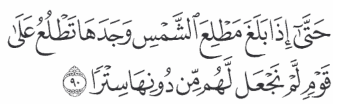
وَأَمَّا مَنۡ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلۡحُسۡنَىٰۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنۡ أَمۡرِنَا يُسۡرٗا ٨٨

88. Ва амма жинца иман лъурав чи ва лъикIаб гIамал гьабун шаргIалда рекъон живги хьвадарав, гьесие Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ аскIоб цIакъ лъикIаб жазаъ буго. Дица гьесие дунялалдаги бигьалъи гьабила ва захIматаб таклиф тIад къачIого тела.

ТIадегIанав Аллагьас жиндир лъикIав лагъасул хIалбихьи гьабуна ва гьев лагъасги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жинда разилъулеб хIукму гьабуна: Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ инкар ккураб къавм берцинаб дагIват гьабун иман-исламалда ахIи. Жидеца гьеб дагIватги босичIони, цогидал иман лъезе бокьарал гIадамазе квалкалги гьебулеб бугони гьезда рагъ базе ва гьел чIвазе ккола.

ثُمَّ أَتۡبَعَ سَبَبًا ٨٩

89. Цинги гьев Зулкъарнайни сапаралда ана ва гьанжесалалъ гьев бакъ баккудехун ана.



90. Гьев бакъ баккул рахъалда щвараб мехалъ жинда бакъ баккулеб батана гьениб бугеб цо къавмалда тIад, гьеб бакъул бухIиялдасан жал цIунулеб щибго жо гьечIел:

жидеда тIад ретIел гьечIел, жидер рукъзалги гьечIел. Бакъ гьезда тIаде баккараб мехалъ гьел рахчулел рукIана ракьулъе рухъун гьарурал гвендазулъ ва ракьул кьватIелазда жанир. Бакъ тIаса араб мехалъ къватIире рахъун жидее кванaзе жоги тIалаб гьабулеб букIана.

Къатадат абулев гIалимас абуна: Зулкъарнайни бакъ тIерхьудаса бай бихьун росаби-шагьарал кверда росулаго, гьениб батараб хазина бакIарулаго, иман лъечIел бихьиналги чIвалаго, ана бакъ баккуде щвезегIан. Ахирги гьев тIаде щвана жидер щибго магIишат гьечIел, тIад ретIизе ретIелги гьечIел, ракьул гвендахъе лъугьун гIумру гьабулел гIадамал ругеб бакIалда. Цо гIалимас абуна: гьеб букIана Африкаялда бугеб бакI, гьел гIадамалги тIом чIегIерал рукIана, гьеб ракьги мина бан чIолареб сали букIана абун.

91. Гьеб къавмалъеги Зулкъарнайница доб бакъ тIерхьул рахъалда батараб къавмалъе гьабурабго жо гьабуна: كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ٩١

гьезда иман лъеян абун дагIват гьабуна, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо вукIин, гьесие гIибадат гьабизе тIад букIин бич1чIизабуна, цинги иман лъун мутIигIлъичIел гIадамазда рагъ бана. **Дида Зулкъарнайнил киналго хIалалги лъала, гьесул кинабго къиссаги лъала.** ЦохIо Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гурони лъалареб гIемераб аскарги, гIемераб боцIи-мал ва хазина букIана Зулкъарнайнил.

92. Цинги гьев цогидаб рахъалде валагьун сапаралде ана. ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ٩٢

Бакъ баккудаги бакъ тIерхьудаги гьоркьоб бугеб рорхатал мугIрул ругеб рахъалдехун ана гьев.

93. КIиго борхатаб сангар бугеб бакIалде щвараб мехалъ, 

гьеб буго кIиго кIудияб мегIер Турциялъул, Армениялъул ва Азербайджаназул гIорхъи цолъулеб бакIалда бугеб.

Гьеб кIиябго мегIералда нахъехун яъжуж-маъжуж абулеб жидеца ракьалда тIад пасалъи гьабулел, жидеца гIадамалги кваналеб къавм буго. Гьеб къавм бачIунеб букIана щибаб санайил ихдал гIужалъ гьеб кIиябго мегIералда гьоркьоса бугеб рагьараб бакIалдаса ва гIемераб пасалъи ва къварилъи халкъалъеги гьабун цIидаса жидерго бакIалде унел рукIана.

Зулкъарнайнида гьеб кIиябго мегIералда щолеб бакIалда цо къавм батана жидеда бицараб жоги бичIунарел, жидеца бицунеб

жоги бичӀунарел. ЦӀакъго батӀияб мацӀ букӀана гьезул. Цогидаб халкъалдехун гьезул журай бук1инчӀо гьезда жидер мацӀ гуреб жо лъалеб букӀинчӀо.

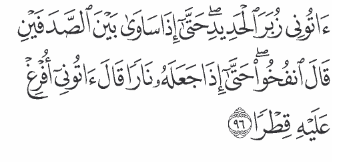
قَالُواْ يَٰذَا ٱلۡقَرۡنَيۡنِ إِنَّ يَأۡجُوجَ وَمَأۡجُوجَ مُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَهَلۡ نَجۡعَلُ لَكَ خَرۡجًا عَلَىٰٓ أَن تَجۡعَلَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَهُمۡ سَدّٗا ﴿٩٤﴾

94. Гьеб къавмалъ абуна: Я Зулкъарнайн! Х1акълъунго яъжуж маъжуж абулеб къавмалъ ракьалда тӀад цӀакъ пасалъи гьабулеб буго. Адамил лъималаздаса бугеб насло буго гьеб жидер тӀабигӀатал къабихӀал, жидер чурхдулги сурукъал: цоял цӀакъго халатал, цоял цӀакъго къокъал. Жидеца гӀадамалги чӀвалел гьезул гьанги кваналел, гьезул магӀишатги нахъе бакӀарун унел. Жидеца кваназе бегьулебщинаб жо кваналеб букӀана, кваназе бегьулареб жо цадахъ босун унеб букӀана.

Нижеца дуе мухь кьелаан дуца гьаб кӀиябго мегӀералда гьоркьоб бугеб бакӀ къед гьабун бацани ва нижедаги гьездаги гьоркьоб щулияб сангар гьабуни. Гьаб буго берцинаб адабалдалъун калам гьаби: жидеда тӀаде вачӀарав гучав хан гьез кьолеб мухьалда хӀажатав гьечӀевлъи лъаниги нижеца мухь кьелаан абулеб буго, жидер хӀажалъи цӀикӀараб букӀин бичӀчӀизе гьабун.

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيۡرٞ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجۡعَلۡ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُمۡ رَدۡمًا ﴿٩٥﴾

95. Гьес абуна: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **дие кьураб бечелъиги къуватги лъикӀаб буго нужехъан мухь босиялдаса. Нужеца дие кумек гьабе нужер къуваталдалъун.**
Дица малъараб хӀалтӀи гьабе чорхолъ сахлъи бугев чияс. **Дица нужедаги гьездаги гьоркьоб цӀакъ щулияб, кутакаб сангар гьабила.**



96. Нуж дихье маххул къотӀелал росун рачӀа ва гьел цоцазда тӀад лъе дица бихьизабураб бакӀалда ва дица баян гьабураб хӀалалъ. **Цинги гьеб маххул къотӀелал цоялда цо тӀадлъун кӀиябго мегӀералда гьоркьоб бугеб бакӀ цӀураб мехалъ** (буччараб мехалъ) **ва гьелда сверухъ кӀудияб цӀаги бакараб мехалъ, Зулкъарнайница абуна: «Гьанже нужеца кӀудиял цӀа пулел жалги лъун** (гьаперо) **гьеб мехалда тӀаде цӀа пуе»-абун.**

Цинги гьез цӀа пун гьеб махх багӀарун цӀа гӀадин лъугьараб мехалъ гьес абуна: «Гьанже нуж рачӀа багӀаризабун биинабураб тӀухьи ва пахь жубараб жо босун, гьеб доб багӀарун цӀагӀадин бугеб маххалда тӀаде тӀезе»- абун. Гьеб биине гьабураб тӀохьи ва

пахь жубараб жо тIаде тIураб мехалъ маххги гьебги цоцалъ жубана ва цогояб, кутакаб сангар лъугьана.

فَمَا ٱسْطَٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

97. Гьеб квешаб къавмалда кIвечIо гьеб къедалда тIаде рахине, гьеб цIакъ борхатаб, цIвакараб букIун. **Гьединго гьезда кIвечIо гьеб къед борлъун каратI гьабизеги.**

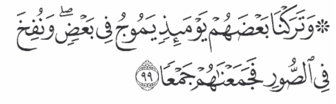
Гьеб къвакIараб ва гIебаб букIун. Гьеб къедалдалъун Зулкъарнайница яъжуж маъжужазул балагьалдаса ва пасалъиялдаса гьел г1адамал цIунана.

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّى ۖ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّى جَعَلَهُۥ دَكَّآءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّى حَقًّا ﴿٩٨﴾

98. Зулкъарнайница абуна: гьаб къед буго БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **лагъзадерие гьабураб рахIмат ва гьесул нигIмат. ТIадегIанав Аллагьас къадар гьабураб гIуж щвараб мехалъ** Къиямасеб къо чIеялда гIагарлъараб мехалъ **гьеб къед Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **ракьалда тIад гIодоб лъезе буго бегараб хъарщи гIадин яги ракь гIадин гьабун, жиб букIинего букIинчIеб гIадин. Гьев Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **гьабураб къотIиги жиб букIин хIакъаб иш буго.**

Гьелъие щибго хилиплъи гьечIо ва гьеб къотIи тIубазе Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ квалкал гьабулеб щибго жоги гьечIо.

Гьаб бакIалда Зулкъарнайнил къиса тIубана. Яъжуж маъжужазда гIурус мацIалъ «гогом и магогом»-абула. Гьелъул хIакъалъулъ гIемерал къисаби руго. Гьел къисабазе сахIихIаб хIадис бицун гьечIелъул дица гьезул хабар къокъ гьабун тана. Гьелда хадуб ТIадегIанав Аллагьас къиямасеб къоялъул захIмалъаби ва къварилъаби рицунел руго.



99. Гьеб къоялъ дица гьезул цо къокъа тана цоги къукъаялда тIаде лъугьунеблъун; жидер гIемерлъиялъ цоцалъ жубан, цояз цоял мерхьулеблъун. Гьаб рагIиялъе тафсир гьабулаго гIалимзабаца чамго батIияб рагIи бицун буго. Цо рагIи буго: Къиямасеб къо гIагарлъараб мехалъ доб сангарги биххун яъжуж маъжуж къватIибе бачIуна ва гьел цояз цоял мерхьунаго, гIедегIун гIадамазда тIаде уна, цинги гIадамалги гьелги цоцалъ журан рукIула ва гьелда хадуб къиямасеб къо ч1чIола абун.

Цоги рагIи буго: доб сангаралда нахъа хутIидал гьел яъжуж маъжужал рукIула жалго жидецаго мерхьунел, цоцалъе къацандулел абун.

Лъабабилеб рагIи буго: Къиямасеб къоялъ тIаде рахъинаруураб мехалъ гIадамал рукIуна цоцалъ журан, гIемерлъун, ралъдал карачелалгIадин цоязда тIаде цоял рахунеллъун абун.

Цинги Исрафилас ссур пула: гьеб буго къиямасеб къо чIун хадуб пулеб ссур. **Гьеб ссур пураб мехалъ доб тIаде бахъинабураб кинабго халкъ хIисаб-мизан гьабизе гIарасат майданалда данде гьабун БетIергьан Аллагьасда ццебе ч1чIезабула.**

Гьелдасан цебе ссур пураб мехалъ дунялалда тIад вугев кинавго чи хун гIодове ккола. Гьаб кIиабилеб ссур пураб мехалъ гьеб халкъ тIад бахъинабула ва доб ццебе бицараб хIалалъ цоцалъ журан, гIемерлъун, цояз-цоял мерхьунаго эхеде бутIрул рорхун, жидее лъугьунеб жо лъаларого ва жал рачулеб бакIги лъаларого, хIинкъиялъ гIадаллъизарун, гIарасат майданалда рачун гьенир эхетизарула.

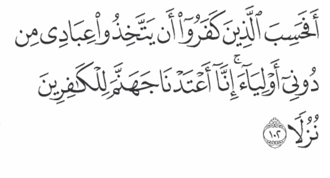
100.101. Дица жагьанамаги загьир гьабула капурал гIадамазе:

وَعَرَضۡنَا جَهَنَّمَ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡكَٰفِرِينَ عَرۡضًا ١٠٠ ٱلَّذِينَ كَانَتۡ أَعۡيُنُهُمۡ فِي غِطَآءٍ عَن ذِكۡرِي وَكَانُواْ لَا يَسۡتَطِيعُونَ سَمۡعًا ١٠١

халкъ тIаде бахъизабун махIшаралда бакIарулеб мехалъ жужахIалъул дагьабго жо загьир гьабула гьезие, жидеда гьелъул махI чIвазе ва гьелъул цIа бихьизе ва жидер хIинкъи цIик1кIизе.

Дун цохIо вукIиналда тIоритIел гьабулел далилал рихьиялдаса **дунялалда гьезул берал беццал рукIарал,** жидеца гьезул пикру гьабичIел ва гьезул жидее вагIзаги лъугьинчIел. **Жидеда Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُۥ **каламги рагIулеб букIинчIел,** жидер ракIазул чIегIерлъиялъ, гьезда тIад бугеб хъалалъул биццалъиялъги гьеб каламалъ жидее щибго асарги гьабулеб букIинчIел.

102. Гьел капурзабазда ракIалда кколебищ бугеб жидеца алагьзабилъун дир лагъзал ккелин абун.



Дунги живго тун Дие гьабизе тIадаб гIибадат гьезие гьабилин абун. **Ва гьел авлияаллъун ккун гьезул кумекалда хьул лъун жал хьвадилин абун.** Малаикзаби, ГIузайр ва ГIиса авараг عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ алагьзабилъун ккун жидеца ширк гьабурал гIадамаздехун абулеб рагIи буго гьаб. Жидеда ракIалдайищ кколеб жидее гьеб ширкалъул гIазаб гьабиларин абун? Гьезие дица гIазаб гьабизе буго.

Х1акълъунго гьезие ахираталда хIадурун буго даимго гьел жанир рук1унеб жужахIалъул цIа. Гьеб буго гьезие бугеб гьоболлъи

жидеца гьабураб гIамалалъе жазаълъун.

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِٱلْأَخْسَرِينَ أَعْمَٰلًا ﴿١٠٣﴾

103. Дуца гьезда абе МухIаммад! «Дица нужеда бицинищ щив вугев абун ахираталде щвараб мехалъ жиндир кинабго гIамал гIадада хвараблъун батулев чи?

ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾

104. Гьел руго дунялалъул рукъоб жидеца гьабулеб гIамал батIулаб букIарал гIадамал. Жидеда ракIалдаги кколеб букIарал х1акълъунго жал цIакъ лъикIаб гIамал гьабулел ругин абун.

Жидеца Аллагь гуреб жоялъе гIибадат гьабурал, гьесде ширк гьабурал, жидеца Инжил-Тавраталда бугеб хIакъаб жоги бахчун, гьеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам хисизабун, цинги жал Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ лагълъи гьабулел ругин абун хьвадарал гIадамал.

Гьаб аяталъ ишара гьабулеб буго жидеда хIакъикъат лъачIого ва жидеца гьеб хIакъикъат лъазе тIалабги гьабичIого Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ лагълъи гьабулел руго абун жал хьвадулел г1адамазул г1амал г1ададе хвараб бук1иналда. Гьел руго гIадамаз бицунеб рагIараб жоялда нахърилълъун, яги гьез гьабулеб бихьараб жо гьабун, жидеца Аллгьасе гIибадат гьабулеб бугин абун хьвадулел гIадамал. Жал бусурбаби ругин абун хьвадулел гIемерал гIадамал руго, амма гьеб ислам щиб жо бугеблъи жидеда лъаларел.

Жидер БетIергьан Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ сипатал лъаларел, жидеда вит1арав авараг щив вугев лъаларел. Гьел гIадамал как балайилан абунги рукIуна, кIал кколел абунги рукIуна, амма жидеда щибго гьелъул хIикмат лъаларо, гьелъул паризаяб ва суннатаб жо батIа гьабизе лъаларо, арканал ва шурутIал лъаларо. Жидер анкьго микьго сон бараб мехалъ эбел-инсуца малъараб хIалалъ как балел абун рукIуна гьел. Амма гьеб как щиб жо бугеб, гьеб как баялдаса мурад щиб бугеб абун гьез пикру гьабуларо.

Гьаб хирияб Къуръаналда жанир ругел аятал руго жидер магIнаялъ гьаб хадуб рехсараб баян кьолел: капурал гIадамазул цо къокъа букIуна «Гьеб нужеца гьабулеб дин щиб? Гьал хъанчал щал жал кколел?»- абун жидеда гьикъараб мехалъ: «Гьеб нижер умумуз гьабулеб батараб дин буго, нижги гьезда нахърилълъун гьебго дин гьабулел руго»-ян жидеца абулел.

Гьаб мисал буго гIемерисел бусурбабазулги. «Умумузул дин» абураб рагIи шаргIалда рекъон абизе бегьулеб рагIи гьеч1о. Дин букIуна цохIо Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб, гьеб дин Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ ва гьесул расулас صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ малъухьеги гьабула. ГIакъилав балугъув чиясда гурони

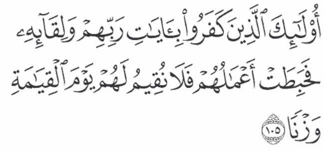
таклиф тIалъуларо. Гьесда тIад къала Аллагьас ﷻ жиндие гIибадат гьабе абун.

Гьев гIакъилав балугъав чи тIоцебесеб иргаялда валагьизе ккола гьесда сверухъ бугеб махлукъаталда ва гьелъул хIисаб гьабун гьесда лъазе ккола гьаб махлукъат бижарав Халикъ вукIин. Цинги жинца тIалаб гьабизе ккола гьев Халикъ щив вугев абураб жо лъай. Гьеб лъай жиндие щола Аллагьасул ﷻ калам Къуръаналдаса ва гьесул расул, Аллагьасул свалат салам лъеяв МухIаммадил суннаталдаса.

Гьеб Къуръан-хIадис лъалел ва гьеб бичIчIулел гIалимзабаздасан тIалаб гьабизе ккола жиндир БетIергьан Аллагь щив, жив щиб мурадалда Аллагьас ﷻ вижарав, жинда дин малъизе витIарав чи щив ва жинца дин кин гьабизе кколеб абурал масъалаби. Гьал масъалабиги лъазаричIого, цо гIадамаз гьабулеб батараб жо гьабулев чи вуго жив ахираталда цIакъ чIового хутIаравлъун вукIине вугев, жиндир гIамалги гIадада хварав, жиндир гIузруги къабул гьабуларев. «Дица дир умумуз гьабулеб батараб дин гьабуна»-ян абураб рагIиялъ гьесие зарал гьабун гурого, хайир гьабизе гьечIо.

ГIакъилав, балугъав чиясда гурони таклиф тIалъуларо абураб рагIиялъул магIна буго гьев чиясда жинца гьабулеб жо лъазе кколин ва жиндир гIамал, Къуръан-хIадисалда борцун, шаргIалда рекъон, Аллагь ﷻ разилъи тIалаб гьабун гьабизе кколин абураб. Рехъалъе хьвадулеб хIайван гIадин дунги гьал гIадамаз гьабулеб жо гьабулев вугин абун хьвадарав чи ахир мекъи ккезе вуго. Гьаб масъала бичIчIа вацал, ва нужеца гьабулеб гIамал шаргIалда борцун гьабе!

Къиямасеб къоялъ БетIергьан Аллагьасда ﷻ ццере цо-цо ккун ч1чIезаризе руго, гьениб хIисаб-мизанги щивав чиясул батIаго гьабизе буго, щивасе жиндир гIамалалда рекъараб жазаъги гьабизе буго. Гьеб къиямасеб къо буго эбел-эмен, лъимал-хъизан вац-яцал цоцаде регIулареб къо. Гьеб къоялъ гьаб дунялалда ругел гIадал къокъаби рукIине гьечIо, цониги чи цогидасе кумек гьабулевлъунги вукIине гьечIо. Аллагьас ﷻ нилълъ цIунаги гьаб Къуръаналда бугеб аяталъ жидер бицен гьабурал гIадамаздаса ратиялдаса: «Жидеца гьабураб гIамал гIадада хварал, жал лъикIаб гIамал гьабулаянги рукIарал!».- абун.



105. Гьал гIадамал руго ахираталда жидер гIамал батуларел, гьелъул ажро-кири щоларел. Аллагьасул ﷻ каламалда ва ахират букIиналда инкар ккурал, гьеб сабаблъун жидер гIамал

гӀадада хварал. Къиямасеб къоялъ гьезул Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ аскӀоб щибго къимат букӀунаро ва гьезул гӀамалазул цӀадираялда тӀад бакӀлъиги букӀуларо.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хӀадисалда буго: *«Къиямасеб къоялъ цо чи вачун вачӀуна жиндир къаркъала кӀудияв, жинца гӀемер кваналев, гӀемер гьекъолев вукӀарав, амма цӀадираялда тӀад гьесул бакӀлъи букӀунаро цо кӀкӀарадал кваркьиялъул гӀадабцин»*-абун. Х1адис имам Бухарияс бицана.

ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمۡ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُواْ وَٱتَّخَذُوٓاْ ءَايَٰتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ١٠٦

106. Гьел гӀадамазе бугеб жазаъ жагьаннама буго, гьез Аллагьасдаги جَلَّ جَلَالُهُ ахираталдаги инкар ккун букӀиналъе гӀоло. Гьез Аллагьасул расулги, гьесда рештӀине гьабураб тӀехьги гьереси гьабун бугелъул, гьел махсародеги ккун ругелъул.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَانَتۡ لَهُمۡ جَنَّٰتُ ٱلۡفِرۡدَوۡسِ نُزُلًا ١٠٧

107. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иманги лъун, гьесул расуласда صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ нахъги рилълъун лъикӀаб гӀамал гьабун хьвадарал гӀадамал, гьезул руссунеб ва рештӀунеб бакӀ букӀуна фирдавс алжан. Гьеб буго Аллагьас гьезие хӀадурун бугеб гьоболлъи.

خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يَبۡغُونَ عَنۡهَا حِوَلٗا ١٠٨

108. Даимго рукӀинелъун лъугьинарула гьеб фирдавс алжаналде жанире, ва гьезие бокьуларо гьеб алжанги тун, цоги батӀияб бакӀалда ине.

Цо бакӀалда гӀемераб мехалъ ч1чӀедал инсанасе гьеб бакӀ чӀалгӀун лъугьуна ва цоги батӀияб бакӀ бугеб анищанги ккола. Гьаб алжаналда жанир абадиялъго ругониги жидеда гьаб чӀалгӀунаро, гьебги хисун цоги алжан букӀинеги бокьуларо.

Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасул хӀадисалда буго: *«Гьеб фирдавс алжан бищунго берцинаб буго, алжаназул бакьулъ бакӀги буго гьеб»*-абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.

Цоги абуна: *«Нужеца Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ нужее алжан кье абун гьарараб мехалъ, нужеца Фирдавс алжан гьаре. Гьеб алжаназул тӀадегӀанаб буго, ва алжаназда гьоркьобги буго. Гьеб Фирдавс алжаналдаса бай бихьула алжаназул гӀоразул чвахиги»*-абун. Х1адис имам Бухарияс ва Муслимица бицана.

قُل لَّوۡ كَانَ ٱلۡبَحۡرُ مِدَادٗا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّي لَنَفِدَ ٱلۡبَحۡرُ قَبۡلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّي وَلَوۡ جِئۡنَا بِمِثۡلِهِۦ مَدَدٗا ١٠٩

109. Дуца абе МухӀаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: Ральдал лъим букӀарабани Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калимаби ва

хIикматал хъвалеб щакъилъун.
Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIажаибал аятал ва гIаламатал хъвалеб, гьев цо вукIиналда тIоритIел гьабулел хIужаби хъвалеб. **Гьеб ралъдал лъим тIагIине буго жиндалъун хъвадарун, амма Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калимаби ва хIикматал хъван тIубазе гьечIо. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цогиги гьединалго щакъидал ралъадал рач1аниги хъван тIубаларо Аллагьасул калимаби»-ян.**
ТадегIанав Аллагьас цоги аяталда абуна: «Гьаб ракьалда тIад бугеб щинаб гъветIалъул къалмал гьаруниги, гьаниб бугеб ралъадалда тIаде цогиги анкьго ралъад жубаниги, Аллагьасул калимаби хъван тIубаларо...»-абун. (сурату Лукъман 27 аят). Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ махлукъаталда кIоларо жидер Халикъасул сипатал ва пишаби тIубанго лъазаризе, гьезие гIорхъаби чIвазе ва гьезул гъварилъи-камиллъиялда раккизе.
Гьаб аят рештIинабиялъе сабаб бицун жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: къурайшияца ягьудиязда абуна гьев МухIаммадида гьикъизе жо лъазабе нижедаян абун. Ягьудияз абуна: «Нужеца гьесда гьикъе рухI щиб жо бугеб»-абун. Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда гьикъидал рухI щиб жо бугеб абун, ТIадегIанав Аллагьас аят рештIине гьабуна: «Дуда гьез гьикъулеб буго рухI щибжо бугеб абун….»-абураб (суратул Исраъ 85 аят). Гьаб аяталда жаниб абидалго: «Нужехъе гIелму кьечIо цIакъго дагьаб жо гурони»-абун. Ягьудияз абуна: нижее гIемераб гIелму кьун буго: нижехъе Таврат кьун буго. Жидехъе Таврат кьурал гIадамал гIемераб лъикIлъи кьурал гIадамал ругин абун. Цинги Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб аят рештIине гьабуна (109).

قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ١١٠

110. Жидеца дур авараглъи гьереси гьабулел мушриказда дуца абе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ: Х1акълъунго дун вуго нужедаго релълъарав инсан, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дида Къуръан вахIю гьабурав.
Дица гьереси бицунеб бугин абурав чияс, гьеб дица нужее цIалулеб Къуръан гIадаб жо гьабеха! Дун балъго жо лъалев чи гьечIо, дица нужеда рицарал къиссаби: асхIабул кагьфи, Муса аврагасул ва Зулкъарнайнил Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дида вах1ю гьабун дица нужеда бицуна бугеб хIакъаб хабар буго.
Дица нужеда лъазабулебги буго нужеца жиндие гIибадат гьабизе хIакъав БетIергьан цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ вугин абун. Гьесие щивго гIахьалчиги гьечIо, гьев щибго жоялда хIажатавги гьечIо, гьесда аскIоб киналгIаги хъанчаз ва гIадамаз шапагIат ва кумек гьабуларо.

Гьесул хIукму хисизабизе, гьесул амру тIубачIого букIине щибго жоялда к1оларо.

Жиндие бокьун щив чи вугониги гьев БетIергьан Аллагьгун جَلَّجَلَالُهُ **берцинаб данд чIвай гьабизе,** Аллагь разилъи ва гьесул нигIматазул алжанал щвезе, **гьев чияс шаргIалда рекъон лъикIаб гIамал гьабе!** Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ парз тIубай аварагасул суннаталда нахъвилълъа, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хIалал гьабураб хIалал гьабе, гьес хIарам гьабураб хIарам гьабе. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру-нагьюги тIубай.

Жиндир БетIергьан Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **гьабулеб гIибадаталъулъ щибго жоги гIахьал гьабуге.** Гьаб кIиго кIудияб рукно буго нилъеца гьабулеб гIамал Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ къабул гьабизе ккани ва нилъее гьелъул ахираталда ажро-кириги букIине ккани: Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ шаргIалда рекъон гIамал гьаби ва гьесие гурони гIибадат гьабун гутIи, гьеб гIибадаталъулъ щибго жо гIахьал гьабун гутIи.

Жинда Аллагь разилъаяв Шаддад ибну Авсидасан бицараб хIадисалда буго: Дида Аллагьасул расул жинца абулев рагIана: *«Дун цIакъ хIинкъула дир умматалъе балъгояб ширк ва балъгояб шагьват букIиналдасан»-абун. Дица абуна: «Я расулаллагь* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ*! Дур умматалъ ширкищ гьабизе бугеб мун хун хадуб?»-абун. Аварагас* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *абуна: «У, гьабизе буго дир умматалъ ширк. Гьез бакъуеги, моцIроеги, ганчIиеги, хъанчазеги лагълъи гьабизе гьечIо. Гьез рияъ гьабизе буго жидер гIамалазулъ. Балъгояб шагьват буго цо чи кIал ккун вукIаго цо жиндие бокьулеб нигIмат щвараб мехалъ, гьес кIал хвезаби»*-абун. Х1адис имам АхIмадица бицана.

Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб хIадисалдаги буго: *«Аллагьасул рахъалъан бугеб хIадис бицулаго хирияв аварагас* صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ *абуна: дун бищунго лъикIав вуго дидахун гIахьал гьарулел жалаздаса. Цо чияс дие абун гIамал гьабураб мехалъ, гьелъулъ дун гуревги гIахьал гьавураб мехалъ, дун гьесул гIамалалдаса вац1цIадав вуго, Гьеб гIамал дидехун гIахьал гьавурасе букIуна»*- абун. Х1адис имам АхIмадица бицана.

Анас رَضِيَٱللَّهُعَنۡهُ асхIабасдаса хIадис бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна*: «Къиямасеб къоялъ лагъзадерил гIамалал Аллагьасда ццере рачIинарула жидеда тIад мугьру чIварал кагътазда хъван ругеб хIалалъ. Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *абула: «Нужеца гьаб гIамал нахъе реххе, гьаб гIамал къабул гьабе»-абун. Малаикзабаца абула: Я нижер БетIергьан! Нижеда гьев чиясдаса лъикIаб гIамал гурони бихьичIо абун. Аллагьас* جَلَّجَلَالُهُ *абула: «Гьесул гIамал дун разилъи тIалаб гьабулеб бук1инч1о. Дица къабул гьабуларо дун разилъиялъе гьабураб гIамал гурони»*-абун.

Х1адис аль-Баззарица бицана.

Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тавпикъ кьеги жив разилъи тIалаб гьабун гIамал гьабизе. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ цIунаги гьитIинаб ва кIудияб ширкалдаса, загьирабги батIинабги купруялдаса.

ГьитIинаб ширк абула Аллагьасе гьабулеб гIибадаталдалъун гIадамал разилъи, гьез мун веццин бокьиялда. РакI бацIцIадго, Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун дуца гIибадат гьабураб мехалъ, лъикIаб гIамалги гьабураб мехалъ, гIадамаз дуе рецц гьабунин абун гьелъул зарал букIунаро. ГIадамазе берцин вихьизе бокьун гIамал гьабиялда рияъ абула. Гьеб рияъги мунапикълъиялда гIагарлъулеб жо буго. Гьедин бугелъул гьелда цIар тана гьитIинаб ширк абун: жиндалъун инсан исламияб диналдаса вахъичIониги гьеб рияалъ гьесул лъикIаб гIамал гIадада хвезабула ва ахираталда гьесие щибго мунпагIатги гьабуларо.

Исламияб диналдаса къват1ир рахъулеб к1удияб ширк лъабго бат1ияб тайпаялда буго: Т1оццебесеб буго Аллагьгун цадахъ жинца жо бижулев, яги хвезабулев, яги ризкъи кьолев, ва цогидабги иш гьабулев цоги щив вугониги вугин аби.

К1иабилеб буго Аллагь гуреб жоялъе г1ибадат гьаби: масала, хъанчазе, яги хобазе, яги цоги жоялъе г1ибадат гьаби гьеб жоялъ жив Аллагьасде щвеялъе кумек гьабулин абун.

Лъабабилеб буго Аллагьасул ц1аразулъ, яги гьесул сифатазулъ ширк гьаби. Гьелъул маг1на буго: цох1о Аллагьасе гурони гьеч1еб ц1ар цоги жоялъе кьей, яги Гьесул г1адаб сифат цоги жоялъулги бугин аби. Гьелъие мисал буго Аллагьасе г1адин балъгояб жо цо пуланав чиясеги лъалин аби, яги цо щив вугониги чиясул х1ал к1велъи бугин бокьараб иш гьабизеян аби.

Загьираб купру буго Аллагь-аварагасда, ахираталда иман лъунгутIи ва шаргIиял ахIкамал тIубазе инкар гьаби. БатIинияб купру буго рекIелъ иман букIунгутIи. Гьаб купруялда мунафикълъи абула. Гьав цIакъго къосарав чи вуго. Гьасул пикру букIуна жинца Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ гIадамалги гуккулел ругин, ва амма гьев живго жинцаго гуккарав ах1макъ вуго. Т1адегIанав Аллагь щибго жоялъ гIажиз гьавуларо ва гьесул гIелму-лъаялдаса щибго жо балъгоги хутIуларо.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ тавфикъалдалъун суратул Кагьфалъул тафсир ва таржама хъван тIубана.

Кинабго рецц ва щукру ТIадегIанав Аллагьасе буго.

19. Сурату Марьям



Маккаялда рештIинабураб, жинда жаниб ункъоялда анцIила микьго аят бугеб.

Гьаб сураталъул мурад буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIиналъул далилал рицин, гьесда мушрикаца гIунтIизарулел, гьесие мукъсанлъи бачIунел сипатаздасан гьев вацIцIад гьавиги. Ахират букIин, хIисаб-мизан букIин ва жаза гьабизе букIин жидеца мухIкан гьабулел ва гьеб тасдикъ гьабулел аяталги руго гьаб сураталда жанир. Сураталъул аслияб мурад ва гьелъул хIасил буго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо вукIин ч1чIезаби, гьесда иман лъезе тIадаб букIин бицин, гьединго хIакъаб нухда тIоритIарал ва х1акъаб нухалдаса къосарал гIадамазул тIабигIатал рицинги.

Гьаб сураталда жаниб Аллагьасул свалат салам лъеял аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къисабиги руго. Закария аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къисаялдаса бай бихьун, гьесул жив херлъараб мехалъ, жиндие лъимерго лъугьинчIей чIужуялъ гьавурав вас ЯхIял عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ бицун буго, ТIадегIанав Аллагь жиндир кинабго жоялда хIал кIолев вугелъул, жинда гьарарасул дугIа рагIулев вугелъул, гьев Закариял дугIа къабул гьабун кьуна гьесие ЯхIя абулев вас, гьев аварaглъунги вукIана.

ГIажаибал жалазда жинца щвей гьабулеб Марьямил къиссаги буго гьаб сураталда жаниб. ГIолилай ясалъ щивго чи жинда аскIов къачIого вас гьавуна гIадамазе мугIжизатлъун букIине ва гьез, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ къудраталда, гьесул хIалкIолъиялда божун иман лъезе. Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьим аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва гьесул инсул къиссаги буго. ИсхIакъ, ЯгIкъуб, Муса, ИсмагIил, Идрис, НухI аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къиссабаздаги баккабахъи гьабун буго. Гьал аварагзабазул عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ къиссаби рициялъул мурадги буго гьел киналго цо диналдалъун рачIарал рукIин бицин. Гьеб динги Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьави буго, гьев гуреб жоялъе гIибадат гьабизе бегьун гутIиги буго.

Къиямасеб къоялъул биценги гьабун буго, гьелъул захIмалъаби ва къварилъаби рехсон руго. Сураталъул ахиралда мушрикаца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIунтIизарулел сипатаздаса гьев вацIцIадав вукIиналъе далилал рицун руго.

Сураталда цIар тана: «Сурату Марьм» абун. КIудияб мугIжизат жиндаса загьирлъарай Марьямил цIар нахъе цIунун, гьеб кIоченч1ого букIине. Гьеб мугIжизатги буго: эмен гьечIого вас гьави ва гьев вас

жив гьит1инав, мацI бицине мех щвеч1ев вугеб мехалъго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ *кIалъазави. Цогиги ГIиса авараг* عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ *гьавиялдалъун загьирлъарал гIажаибал умуралги руго.*



Жив гурх1улев, гурх1ел г1амав Аллагьасул ц1аралдалъун.

كٓهيعٓصٓ ١

1. Каф, Гьа, Я, ГIайн, Ссад.

ТIадегIанав Аллагьасда лъала гьал хIурупаздалъун бугеб жиндир мурад. Къуръан жинца инсан гIажиз гьавулеб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ калам букIиналда тIоритIел буго гьел хIурупаздалъун гьаб сурат бай бихьиялъулъ.

ذِكۡرُ رَحۡمَتِ رَبِّكَ عَبۡدَهُۥ زَكَرِيَّآ ٢

2. Гьаб буго дур БетIергьан Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндир лагъ Закария аварагасе** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **гьабураб рахIматалъул бицен.**

Дица дуе гьеб бицунеб буго МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, дуца умматалъе гьелдалъун вагIза гьабизе ва гьезда Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIал кIолъиялдасан цо-цо жо лъазе ва гьелдалъун муъминзабазул иман цIикIкIизе.

إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيّٗا ٣

3. Гьев Закарияца عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **жиндир БетIергьанасда ахIараб гIужалъ: гьаракь борхичIого, Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **хIелун дугIа гьабураб мехалъ.**

ДугIа гьабулеб мехалъ гьеб балъго гьаби ва хIелун гьаби Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жаваб кьеялда гIагараб буго, рияалдаса рикIкIадабги буго.

قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ ٱلۡعَظۡمُ مِنِّي وَٱشۡتَعَلَ ٱلرَّأۡسُ شَيۡبٗا وَلَمۡ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيّٗا ٤

4. Закарияца дугIаялъулъ абуна: Я дир БетIаргьан! Дун херлъун вуго, къуватги дагьлъун буго, дир яхI бахъиги загIиплъун буго. Дир бетIералда тIад хъахIрасги тIибитIун буго.

Бакъвараб харида цIа рекIунеб гIадин хехго бижун гьеб расалъ бетIер цIезабун буго. **Дица дуда гьарараб мехалъ дуца дир дугIаялъе жаваб кьечIогоги течIо.** Дуца дие кидаго лъикIлъи гьабуна, гьанжеги дица дуда ахIи балеб буго ва дуца дир дугIаялъе жаваб гьабиялда хьулги буго.

Сахаватав ва къадрояв чияс цин лъикIлъи гьабураб мехалъ цогиги лъикIлъи гьабулеб гIадат буго. Гьедин бугелъул Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндие ццебекун гьабураб лъикIлъиялъ Закариял хьул лъезабуна гьанжеги жиндир дугIаялъе жаваб гьабиялда.

وَإِنِّي خِفۡتُ ٱلۡمَوَٰلِيَ مِن وَرَآءِي وَكَانَتِ ٱمۡرَأَتِي عَاقِرٗا فَهَبۡ لِي مِن لَّدُنكَ وَلِيّٗا ٥

5. Х1акълъунго дун хIинкъун вуго дунги хун нахъе хутIарал дир гIагарал гIадамаз, дир ирс босулез ва дир бакIалда чIун валилъи гьабулез, дин

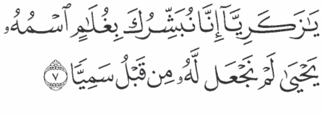
гIадада хвезабилин абун,
гьез дидаса босараб гIелмуги авараглъиги цIуниларин ва гьеб цогидаб халкъалъухъе щвезабиларин абунги. **Дир чIужуги йиго жинца лъимер гьабуларей. Гьей херлъун кIодолъун йиго. Гьаб кинабго иш гьадин бугониги дуца дие цо лъикIаб лъимер кье Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ, дир амруялъул валилъун, гьелъул варислъун жив вукIунев.**

6. Жинца дир ирс босулев ва ЯгIкъубил агьлуялъул аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ирс босулев.

يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ وَٱجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ٦

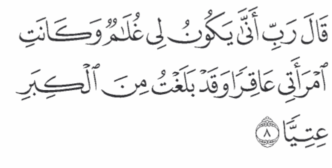
Жив авараглъун вукIунев ва жинца гьал ццересел аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ гIелму ва гIакъло ирсалъе босулев. Гьаниб боцIи-малалъул ирс босиялдаса хабар гьечIо. Аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ тарикат (гьез нахъе тараб магIишат) ирсалъе бикьуларо, гьеб муъминзабазе садакъаялъе уна. **Дуца гьев вас мун жинда разиявлъунги гьаве дир БетIергьан Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ.**
Ар-рази абулев гIалимас абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв Закария аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ жиндие вас кье абун дугIа гьабилелде ццебе лъабго жо гьабуна: Жив загIиплъун вукIин бицана, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндир цониги дугIа нахъе чIван букIинчIеблъиги бицана, жинца тIалаб гьабулеб жо диналъе маслахIаталъе гIоло букIин бицана. Гьелдаса хадуб гурони жиндир хIажат баян гьабичIо ва жиндие цо вас кье абун абичIо. Гьелдалъун Закарияца бихьизабуна жив жиндирго гьунаралда божарав гьечIевлъи, жиндир амру Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ тIамурав вукIин. Гьеб буго дугIаялъе жаваб гьабиялъе сабабги.

7. Цинги ТIадегIанав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ рахъалъан гьесда хитIаб гьабуна: **Я Закария! Х1акълъунго Дица дуда рохел бицунеб буго дуе ЯхIя абун жинда цIар бугев вас гьавизе вугин абун. Гьеб ЯхIя абураб цIар гьанжелъизегIан цоги чиясда лъечIеб буго.**



ТIадегIанав Аллагьас жинцаго лъуна гьев васасда цIар, эбел-инсуда тIамун течIого. Гьеб гьесие бугеб хиралъи ва камиллъи буго.

8. Закарияца абуна: «Я дир БетIергьан! Дие лъимер кин букIунеб дир чIужу лъимер гьабуларей йигеб мехалъ, х1акълъунго дунги херлъун мугъ къуларав чи вугеб мехалъ»-абун.



Гьесул нусиялда къого сон букIана, гьесул чIужуялъулги нусгоялда

гІагарун сонал рукІана. Жиндие вас гьавизе вугин абураб мехалъ жинца роххел загьир гьабун, киндай жидее гьев вас гьавизе вугев абун гьабулеб гІажаиблъи буго Закариял عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьаб гІажаиблъи, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хІалкІолъиялда божичІого бугеб гІажаиблъи гуро.

قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾

9. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **абуна: «Гьадин бугоха дир амру:** нуж херлъун ругониги нужее цо иман бугев, баракат бугев вас гьавизе. **Гьаб ишги дие цІакъ бигьаяб амру буго. ХІакълъунго дица мунги вижана гьанжеялдаса цевего щибго жо букІинчІеб бакІалдаса»-абун.** Мун вижиги, дуе вас гьавиги ва цогидаб жо гьабиги дие захІматаб амру букІунаро. Дие цо жо бокьараб мехалъ гьеб жо букІуна ва гьелдалъун дида щолеб щибго свакайги захІмалъиги букІунаро.

قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّيٓ ءَايَةً ۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾

10. Закарияца абуна: «Я дир БетІергьан! Дуца дие цо гІаламат гьабе дир чІужу къинай лъугьараблъи дида лъалеб»-абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ **абуна: «Дуе гІаламат буго мун гІадамазда кІалъачІого вукІин лъабго сордоялъ тІатІалаго, мун сах-саламатги вукІаго»-абун.** Гьаб лъабго сордогун цадахъ лъабго къоги букІуна. Гьев Закариял عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ мацІ ккуна гІадамазда кІалъаялдаса. Жинца тасбихІги гьабулеб букІана, Тавратги цІалулеб букІана, амма гІадамаздехун кІалъазе бокьараб мехалъ мацІ ккун чІолеб букІана.

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾

11. Гьеб мацІ ккураб мехалъ Закария михІрабалда вачІана ва жинца гІадамаздехун ишара гьабун гьезда бичІчІизабуна нужеца радал бакъанида Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **тасбихІ ва сужда гьабе абун ва цебеги гьабулеб букІараб хІалалъ гІибадат гьабе абун.**

МихІраб абула масжидалда жаниб букІунеб жамагІаталъе имамлъи гьабизе ва гьезие вагІза гьабизе имам (дибир) чІолеб бакІалда.

Цинги гьев Закариясе вас гьавун гьев кІудияв гІураб мехалъ ва жинда хитІаб гьабизе ва таклиф гьабизе бегьулеб гьев лъугьидалго, ТІадегІанав Аллагьас гьесда абуна:

يَٰيَحْيَىٰ خُذِ ٱلْكِتَٰبَ بِقُوَّةٍ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾

12. «Я ЯхІя, дуца гьаб Таврат кодобе босе ва гьелда тІад бугеб жоги лъазабе цІакъ яхІ бахъун, гьелда гІамалги гьабе»-абун. Дица гьев ЯхІя аварагасе عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **гІелму ва**

гIакълу кьуна жегиги гьев гьитIинавго вугеб мехалъ.

Жив балугълъилелдего гьесда лъалеб букIана Таврат цIализе ва гьениб бугеб жоялда рекъон хIукму гьабизе. Жинда дандиял гIисинал лъималаз нижгун цадахъ васандизе вачIаян абураб мехалъ, ЯхIяца абулеб букIана: «Дун васандизе вижарав гьечIо»-абун.

وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةً ۖ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾

13. Дица гьеб ЯхIя аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **кьураб гIелму ва хIикмат буго гьесул эбел- инсуе гьабураб гурхIел ва гьитIинаб къоялдасанго ЯхIя вацIцIад гьавуна гIодорегIанал тIабигIатаздаса. Гьев Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъарав лагълъунги вукIана.**

Жинца Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабулеб гIибадат бацIцIад гьабурав, жинца кидаго мунагь-хатIаъ гьабичIев ва гьеб гьабизе къасдги гьабичIев вукIана.

وَبَرًّا بِوَٰلِدَيۡهِ وَلَمۡ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾

14. Жинца эбел-инсуе лъикIлъи гьабулевги вукIана, гьезие щибго рихараб жо гьабичIев. **Жив чIухIаравлъун, Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **гIасиявлъунги вукIинчIо.**

وَسَلَٰمٌ عَلَيۡهِ يَوۡمَ وُلِدَ وَيَوۡمَ يَمُوتُ وَيَوۡمَ يُبۡعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾

15. Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ **рахъалъан салам буго ва кIодо гьавиги буго гьев ЯхIя аварагасе** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **жив гьавураб къоялъ, жив холеб къоялъги ва жив къиямасеб къоялъ тIаде вахъинабулеб мехалъги.**

Гьаб лъабго бакI буго инсан жиндилъ цIакъ загIипавлъун вукIунеб, жиндир Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ хIажалъиги г1емераб букIунеб. Гьеб лъабго бакIалда Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ ч1чIун вуго ЯхIя аварагасе عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ квербакъулевлъун ва гьесда бичIчIизабулеб буго Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ вукIин жиндир тадбир гьабулев, жинда хъаравуллъи ккун вугев ва жиндие щибго хIинкъи ва къварилъи гьечIеблъи.

Жинда Аллагь разилъаяв ХIасанул Басриясдаса бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв ГIиса ва ЯхIя авараг данделъараб мехалъ, ГIиса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ абуна: Я ЯхIя! Дуца БетIергьан Аллагьасда гьаре дир мунагьал чуре»-абун. ЯхIяца абуна: «Мун лъикIав вуго дидасанги, дуца гьаре Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ дурги дирги мунагьал чуре»-абун. ГIисаца абуна: «Мун лъикIав вуго дидаса. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуда салам гьабуна, дида салам дицаго гьабуна»-абун.

ТIадегIанав Аллагьас жиндир хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб Закариял къисса рехседалго: жинда жаниб гIорхъолъан арал херал рос-лъадиялъе жиндилъ баракат бугев, жив авараглъун вукIунев

вас гьавиялъул хабар бицараб, гьелда нахъ регIизабун, гьелдасанги гIажаибаб Марьямил къисса бицана.
Гьей Марьям йиго ГIимранил ва ХIанат бинту Къафузил яс. Гьай ХIанатил яц ИшагI йикIана Закариял чIужу. Марьямил вас ГIисае ИшагIил вас ЯхIя эбелалъул вацгIал вукIуна. Цоги рагIи буго Закариял чIужу ГIимранил яс йикIана абураб. ГIимранил яс ккола ГIиса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ эбел Марьямил яц. Гьаб рагIиялда бан ЯхIяги ГIисаги кIиявго эбелдахъан вацгIалзаби ккола. Гьаб рагIи битIарабги буго.

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتۡ مِنۡ أَهۡلِهَا مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا ١٦

16. Дуца Къуръаналда жаниб бице МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, Марьямил къисса. Гьей Марьям жиндир агьлуялдасан рикIкIалъун Байтул-мукъадасалъул бакъ баккул рахъалдехун араб гIуж бице.
Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гIибадат гьабизе жийго цохIо хутIизе ва жиндие лъилго квалкалги гьечIого букIине.

فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا ١٧

17. Гьеб бакIалда ч1чIун, жиндир агьлоялдаги жиндаги гьоркьоб пардавги гьабун гIибадат гьабулей Марьям йикIадго, дица гьелда тIаде витIана дир расул Жабраил малаик عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва жив гьелда цциве вачIана сахав бихьинчиясул сураталда.
Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ малаик гьелда цциве вачIана жиндир гьумер берцинав, хъахIав, расги кIургIарав (кьурарав) сахав гIолохъанчиясул сураталда. Гьев инсанасул сураталда вачIиялъе сабабги буго Марьям хIинкъичIого йикIине жинда бихьичIеб ва лъалареб сураталда жинда цеве Жабраил вачIараб мехалъ. Дос бицунеб жоялда жий гIенеккизе ва гьесие жаваб гьабизеги кIвезе. Гьей жиндир черх ва напс цIунарай йикIин бицунеб буго жинда цеве берцинав гIолохъанчи вачIун вихьараб мехалъ жинца Аллагьасдалъун جَلَّ جَلَالُهُ цIуни гьариялъ гьев гIолохъанчиясул квешлъиялдаса.

قَالَتۡ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا ١٨

18. Марьямица абуна: «Х1акълъунго дица Аллагьасдалъун цIуни гьарулеб буго дур заралалдаса. Мун Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъулев чи ватани дида аскIов къаге ва дун жийго тун дурго унеб рахъалда а»-абун.

قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمٗا زَكِيّٗا ١٩

19. Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ малаикас абуна х1акълъунго дун вуго Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дуе мунагь-хатIаалдаса вацIцIадав вас

кьезе вугин абун духъе витIарав расул.

قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا ٢٠

20. Марьямица абуна: «Кин дие вас вукIунев ва дица кин гьев гьавулев дида щивго инсанги хъатIичIеб мехалъ. Дун росасе арай чIужу гьечIо, дун зина гьабурайги гьечIо»-абун.

قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞۖ وَلِنَجۡعَلَهُۥٓ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِ وَرَحۡمَةٗ مِّنَّاۚ وَكَانَ أَمۡرٗا مَّقۡضِيّٗا ٢١

21. Жабраилас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **абуна: «Гьадин бугоха БетIергьанасул амру, дуе вас гьавизе жиндие эмен гьечIев. Гьеб амруги Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **цIакъ бигьаяб жо буго.** Щибго жо гьечIеб бакIалда гьаб кинабго гIалам бижарав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ эменги гьечIого лъимер гьаби кIудияб амру гьечIо ва гIажаиблъи гьабизе ккараб жо гьечIо. **Гьеб лъимер гьаби буго гIадамазда Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **хIалкIолъи лъаялъе сабаблъун букIине ва гьезие рахIматлъунги букIине:** гьев вас халкъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъеялда ахIулев авараглъун вукIун, гьесдалъун гьел гIадамал битIараб диналда тIоритIулев. **Гьаб Марьямица вас гьавизе бугеб Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **хIукму-къадарги жиб тIубараб хIукму буго жиндие хиси гьечIеб ва нахъе бахъин гьечIеб.**

۞فَحَمَلَتۡهُ فَٱنتَبَذَتۡ بِهِۦ مَكَانٗا قَصِيّٗا ٢٢

22. Цинги Марьямил ургьибе лъимер гьабизе бугеб къинай чIей лъугьана ва гьей жиндир агьлуялдаса рикIкIадаб бакIалде ана. Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: Жабраил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ малаикасулги Марьямилги цоцазде гьабулеб калам тIубараб мехалъ Жабраилас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гьелъул гордеялъуб хIухьел пуна ва гьеб хIухьел Марьямил ургьибе лъугьун гьей къинай лъугьана. Жий къинай лъугьи лъараб мехалъ гьей жиндир агьлоялдаса рикIкIадаб бакIалда ун гьений яхчун ч1чIезе къасд гьабуна. Гьей хIинкъана жинда рогьоб баялдаса гьеб къинлъи кин ккараб лъалареб жиндир агьлуялъ.

فَأَجَآءَهَا ٱلۡمَخَاضُ إِلَىٰ جِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ قَالَتۡ يَٰلَيۡتَنِي مِتُّ قَبۡلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسۡيٗا مَّنسِيّٗا ٢٣

23. Гьеб сагIаталда (яги ичIго моцIалъ къинайлъун йикIун хадуб) **гьелда лъимер гьабиялъул хIара чIван, гьеб унтиялъ гьалаг гьаюн Марьям бакъвараб чамастакил гъветIалде тIаде яччана ва жинца абуна: «Вай дида бугеб хIал! Дун хун йикIарай ани гьаб амру дида тIаде бачIиналда цеего ва дун гIадамазда кIочон тунги йикIарай ани»-абун.**

Марьямида лъалеб букIана гьей цониги чияс ритIухъ гьаюлареблъи жинца бицараб хабаралъулъ, жиндие гIемер къварилъи гьабизе букIинги гьеб лъимер сабаблъун. Гьеб къавмалъе Марьям цIакъ гIибадат гьабулей, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналда тIад чIарай гIадан йикIин лъалеб букIаниги, кодоб лъимергун гьей цщее ячIараб мехалъ жидеца гьелда зиначIужуян абизе букIана. ГIадамазул тIабигIат буго цIакъ хехго жидеца гIайиб чIвалеб, щибго гIузру бачизе къасд гьабулареб. Гьаб цIакъ квешаб тIабигIат буго. Муъминзабазул тIабигIат букIине ккола диналъул вацасдаса цо квешаб жо бихьараб мехалъ жидеца гьесие гIузру бачунеб ва гьесда гурхIулеб.

Цо хабар буго: «Нужеда цо диналъул вацасдаса квешаб жо бихьараб мехалъ нужеца гьесие гIузру бачун лъабкъоялда анцIго батIияб гIалла бице»-абун.

Гьев чи гъалатIлъун ватила, гъапуллъун ватила, гьесдаса лъачIого ккун батила, гьев цояз гуккун ватила абун гIузру бачизе рекъараб буго муъминчиясдаса шаргIалда рекъечIеб жо ккараб мехалъ.

24. Гьелда хитIаб гьабун чамастакил гъветIалъул гьоркьияб рахъалдаса малаикас абуна:

فَنَادَىٰهَا مِن تَحۡتِهَآ أَلَّا تَحۡزَنِي قَدۡ جَعَلَ رَبُّكِ تَحۡتَكِ سَرِيّٗا ﴿٢٤﴾

Цоги гIалимзабаца абуна: ГIиса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ гьавун гIодов лъун вукIана ва гьев ГIисаца абуна абун. **Мун пашманлъуге, я Марьям гьаб амруялда.** Гьалда жаниб БетIергьан Аллагьасул кIудияб хIикмат буго. **Дур БетIергьанас дуда гъоркьехун чвахулеб лъим баккизе гьабун буго.** Дуца гьелдаса гьекъезе ва рацIцIалъи гьабизе.

25. Дуца гьаб чамастакил гъветIалъул бакъвараб гIаркьел дудехун ц1ц1ай, гьелдаса дуда тIаде гIатIгояб, гьуинаб чамастак гьарщун бачIине буго.



Гьаб бакъвараб, тIад щибго пихъ гьечIеб чамастакил гъветIалъул гIаркьел Марьямица цIцIараб мехалъ гьелда тIад чамастак бижи цоги гIаламат буго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIалкIолъиялда жинца тIоритIел гьабулеб ва хварал гIадам чIаго гьаризе рукIиналда тIоритIел гьабулеб.

26. Дуца гьеб гьуинаб, лазатаб чамастак кванае, берцинаб, цIорораб лъимги гьекъе. Мун гьаб лъимер гьабиялдаса разилъун йикIа, мун гьелда пашманлъуге.

فَكُلِي وَٱشۡرَبِي وَقَرِّي عَيۡنٗاۖ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلۡبَشَرِ أَحَدٗا فَقُولِيٓ إِنِّي نَذَرۡتُ لِلرَّحۡمَٰنِ صَوۡمٗا فَلَنۡ أُكَلِّمَ ٱلۡيَوۡمَ إِنسِيّٗا ﴿٢٦﴾

Дуда гIадамазул цониги чи вихьараб мехалъ ва гьес дуда гьаб лъимералъул хIакъалъулъ гьикъараб мехалъ, дуца абе: «Х1акълъунго дица Аллагьасе кIал кквезе назро гьабун буго, дун жакъа щивго чиясда кIалъазе гьечIо»-абун.

Гьеб заманаялъ гIадамазда кIалъачIого ч1чIун кIал кколеб гIадат букIана. Исламияб диналда жаниб гьединаб кIал кквей гьечIо. Марьямида кIалъачIого ч1чIа абиялъул хIикмат букIана ГIиса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кIалъан гьес гIейи гьабизе букIин Марьямида гIадамаз лъезе букIараб бугьтан тIаса инабизе.

فَأَتَتۡ بِهِۦ قَوۡمَهَا تَحۡمِلُهُۥۖ قَالُواْ يَٰمَرۡيَمُ لَقَدۡ جِئۡتِ شَيۡـٔٗا فَرِيّٗا ٢٧

27. Цинги Марьям жиндир агьлуялъухъе ячIана гьев ГIисаги кодов ккун, гьевги ваччун.

Лъимер гьабун хадуб чанго къо араб мехалъ ячIана: жий яцIцIалъараб мехалъ, черхги сахлъараб мехалъ. Гьей Марьям кодоб лъимергун ячIараб мехалъ, гьелъул агьлуялъе гьеб цIакъ квешаб жолъун бихьана **ва жидеца абуна: «Я Марьям! х1акълъунго Мун цIакъ кIудияб амруги босун ячIанаха нижеда тIаде;** гьаб лъимер кин дуца гьабураб? Мун росасеги инчIей яс йикIана гурищ?»-абун.

يَٰٓأُخۡتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمۡرَأَ سَوۡءٖ وَمَا كَانَتۡ أُمُّكِ بَغِيّٗا ٢٨

28. Я Гьарунил яц!

Гьарун аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ релълъун гIибадат гьабурай ва лъикIаб гIамалги гьабурай. **Дур эмен квешав чи вукIинчIо.** Ва гьесдаса къабихIаб пишаги бихьичIо. **Дур эбелги жинца зина гьабулей йикIинчIо.** Дудаса кин ккараб гьаб сурукъаб иш, мун бацIцIадаб хъизаналда гьоркьой гIурай лъикIаб насло тухумалъул гIаданги йикIадго?

Тафсиралъул гIалимзабазул цо къокъаялъ абуна: гьав Гьарун Мусал عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вац гьечIо, гьав вуго Марьямил заманаялъ вукIарав жиндир лъикIлъи, рацIцIалъи ва гIибадат машгьурав чи. Гьев вукIана Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُۥ гIибадат гьабиялъулъ жинца цIакъ яхI бахъулев чи, Марьямги гьесдаго релълъун гIибадат гIемерай ва Аллагь разилъи тIалаб гьабулей йикIана.

فَأَشَارَتۡ إِلَيۡهِۖ قَالُواْ كَيۡفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِي ٱلۡمَهۡدِ صَبِيّٗا ٢٩

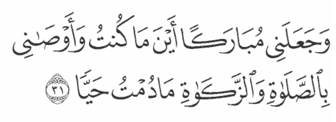
29. Цинги Марьям гьезие жаваб кьун кIалъачIо ва жинца ГIисадехун ишара гьабуна: «Гьав вас кIалъазаве»-абун. Доз абуна: «Нижеца кин кIалъазавулев гьанжего гьанже гьабураб, киниялда жаниб бугеб гьитIинаб лъимер»-абун.

Ар-рази абулев гIалимас абуна: гьаб калам гьабулеб мехалъ эбелалъул

керен хахулев вукIарав ГIисаца عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьеб керен хахи тана ва гьел гIадамазедехун вуссана.

قَالَ إِنِّي عَبۡدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِيَ ٱلۡكِتَٰبَ وَجَعَلَنِي نَبِيّٗا ﴿٣٠﴾

30. ГIисаца абуна: «Х1акълъунго дун вуго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагъ.
Дун Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ вижана жиндир къудраталдалъун эменги гьечIого
Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму-къадарги буго дихъе тIехь кьезе ва дун авараглъун гьавизеги.



31. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дун гьавун вуго дидаса гIадамазе лъикIлъи ва баракат щолевлъун киве дун вугониги ва киве дун рештIаниги.
Аллагьасул салам лъеяв ГIиса аварагасул баракат букIана жиндир эбелалъе цIорораб лъимги гьуинаб пихъги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ кьей. Гьединго гьесул баракат букIана гьаб пасихIаб каламги гьабун жиндир эбел Марьямидаса гIадамазул щаклъи нахъе инаби. **Дида Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амруги гьабун буго дица какги бай ва закатги кье абун, дун чIаго вугебгIан мехалъ.**

وَبَرَّۢا بِوَٰلِدَتِي وَلَمۡ يَجۡعَلۡنِي جَبَّارٗا شَقِيّٗا ﴿٣٢﴾

32. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ дун гьавун вуго дир эбелалъе лъикIлъи гьабулевлъун. Дун гьавун гьечIо гIамал кIудияв зулмучилъун ва Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ инкар кколев бахьикъослъунги.

وَٱلسَّلَٰمُ عَلَيَّ يَوۡمَ وُلِدتُّ وَيَوۡمَ أَمُوتُ وَيَوۡمَ أُبۡعَثُ حَيّٗا ﴿٣٣﴾

33. Дида Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ салам буго ва гьесул цIоб-рахIматги буго дун гьавураб къоялъги, дун холеб къоялъги ва къиямасеб къоялъ чIаго гьавун тIаде вахъинавулеб къоялъги»-абун.
Гьаб буго ГIиса аварагас гьабураб калам жив гьитIинаб лъимерлъунги вукIун. Гьалдасан хадуб гьес калам гьабичIо жив кIудияв гIун кIалъазе лъалев лъугьун гурони. Гьадин загьир гьабуна ГIиса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жив Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагъ вукIин. Гьев аллагь гьечIо, Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ васги гьечIо, лъабгоязул цоявги гьечIо: гьаб кинабго батIулаб дагIба буго ва Аллагьасдехун جَلَّ جَلَالُهُ ширк гьабиги буго. Насраниязул жидеца Инжил хисизе гьабурал кашишаз ургъараб хабар буго гьеб.

ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَۖ قَوۡلَ ٱلۡحَقِّ ٱلَّذِي فِيهِ يَمۡتَرُونَ ﴿٣٤﴾

34. Гьав чи вуго Марьямил вас ГIиса. Гьаб буго гьесул хIакъалъулъ абулеб битIараб рагIиги гьесул х1акъалъ жал

хилиплъун ругелг1адамазе.

Насранияз абухъе алагь яги Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ вас гьечIо ГIиса. Ягьудияз абухъе зинадал лъимерги гьечIо. Зинадал лъимер авараглъун вукIунаро.

Ас-Судию абулев гIалимас абуна: ТIадегIанав Аллагьас цониги чIужугIаданалъул цIар рехсечIо Къуръаналда жаниб цохIо ГIимранил яс Марьямил гурони. Гьелъул цIар рехсон буго лъеберго нухалъ. Гьелъул хIикмат бицун кIудиял гIалимзабаца абуна: ханзабаца ва чIухIарал гIадамаз жидер руччабазул цIар бахъуларо гIадамазда гьоркьоб: дир хъизан, дир лъади абун гурони. Гьелдалъун жидеца жидерго ва жидер руччабазул къадро кIодо гьабула. Гъарабашазул цIар гьез рехсола, гьеб рехсеялъул щибго кIвар гьабуларо.

ТIадегIанав Аллагьас Марьямил цIар рехсана гьей Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъ йикIин загьир гьабун ва тасдикъ гьабун, гIарабияз жидер гъарабашазул цIар рехсеялда релълъун. Цинги ГIиса аварагги عَلَيْهِ السَّلَامُ рехсана эбелалда гIунтIизавун: «Марьямил вас ГIиса»-абун. Гьев ГIиса Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ вас гьечIеблъи лъазабун, гьесул эбел Марьям ягьудияз гьелда гIунтIизабулеб бугьтаналдаса яцIадай йикIинги лъазабун.

Аллагьасул салам лъеяв ГIиса аварагасул ва гьесул эбел Марьямил къисса бицунаго, Ибнукасирица бицараб хабаралъул къокъаб хIасил буго гьаб:

Марьям йиго ГIимранил яс, Давуд аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ наслоялдаса жий йигей. Гьелъул эбелалъ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ дугIа гьабун: «Дуца дие цо баракат бугеб лъимер кье, дица гьеб Байтул-мукъадасалъул масжидалъе хъулухъ гьабизе назро гьабун кьезе буго"-абун букIана.

Цинги жинца яс гьайидалго гьелда Марьям абун цIарги лъуна гьей хьихьизе ва гIелму-дин малъизе Закария аварагасухъе عَلَيْهِ السَّلَامُ кьун йикIана. Гьев Закарияда йикIарай чIужу Марьямил яц йикIана. ГьитIинай яс йигеб мехалъго Марьямил караматал загьирлъун рукIана: Закария аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ гьей йигеб рокъоб жаниб риидал хасалил пихъ батулаан, хасало роол пихъги батулаан. «Гьаб пихъ киса дуе щвараб»-абидалго, Марьямица абулеб букIана: «Гьеб дие Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ кьураб буго»-абун. Гьей Марьям гьитIинаб къоялдаса Аллагьасе гIибадат гьабиялда тIад чIарай йикIана ва Байтул Мукъадасалъул масжидалда жаний ч1чIун гьеб масжидалъе хъулухъ гьабулей йикIана.

ТIадегIанав Аллагьасе бокьараб мехалъ Марьямил лъимерлъун гьавун ГIиса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ загьир гьавизе, гьей доб масжидалда жаний ч1чIун, масжидалъул бакъ баккул рахъалда бугеб хIужраялда гIадамаздаги жиндаги гьоркьоб пардав гьабун гIибадат гьабулей йикIадго гьелда

цеве вачIана Жабраил عَلَيْهِ السَّلَامُ малаик: берцинав, сахав гIолохъанчиясул сипаталда.
АскIов чи гьечIого, агьло хъизаналдаса рикIкIалъун йигей Марьям цIакъ хIинкъана гьев чи жиндие квешлъи гьабизе вачIарав чи ватила абун ва жинца абуна: «Дица дир БетIергьан Аллагьасда гьарулеб буго дур квешлъиялдаса дун цIуне абун. Мун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ божулев, гьесдаса хIинкъулев чи ватани дуца дие зарал гьабиларо»-абун. Марьямида лъалеб букIана рекIелъ дагьабниги иман бугев чи Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIар бахъараб мехалъ ва гьесул гIазабги ракIалда щвезабураб мехалъ жинца квешлъи гьабиялдаса нахъ чIвалеблъи.
Гьев чияс абуна: «Дун дуе квешлъи гьабизе вачIарав чи гьечIо, дун вуго Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ расул, дуда рохел бицине витIарав, дуца Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ диналде халкъ ахIулев расуллъун жив вукIинесев вас гьавизе вуго»-абун. Гьеб рагIи рагIидал Марьямил хIинкъи тIаса ана ва гьелда гьеб хIинкъи гIажаиблъиялъ кIоченабуна, цинги гьелъ абуна: «Гьебго щиб хабар? Дица вас кин гьавулев дида жегиги бихьинчиясул кверцин хъатIунги гьечIого. Дун россасул чIужуги гьечIо, зина гьабулейги гьечIо!»-абун.
Дов чияс абуна: «Дун дуда гьеб хабар босун витIарав расул вуго, гьеб лъимер дуца гьабизе букIинги Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ хIукму буго, гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жиндие бокьараб жо бокьухъин гьабулев вуго. Гьесие жиндир мурад тIубазе кинабгIаги алат ва сабаб къваригIунаро. Щибго жо гьечIеб бакIалдаса гьаб махлукъ бижарав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ дуца эмен гьечIого лъимер гьаби гIажаибаб жо гьечIо»-абун.
Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ амру гьабураб хIалалъ Жабраил малаикас عَلَيْهِ السَّلَامُ Марьямил гордеялъул рагьараб бакIалда жиндир хIухьел пуна (биччана) ва гьаб хIухьел Марьямил чорхолъе лъугьун гьелда лъана жиндир рахIмоялда жаниб цо жо лъугьараблъи.
Къуръаналда жаниб цоги аят буго: «Жинца жиндир парж (гIаврат) цIунарай, цинги дица гьеб паржалда жаниб дир рахъалдаса рухI пурай»-абун. Гьаб рагIиялъ тIад гьабуларо Жабраил малаикас гьелъул паржалъулъ хIухьел пуй. Гьеб буго ахIмакъав чияс гурони абулареб рагIи ва гьаб буго тIадегIанаб макъамалда (малаикзабазда ва аварагзабазда) гIунтIизабизе бегьулареб рагIи.
Жабраил малаикас عَلَيْهِ السَّلَامُ гьелдахун вуссун пураб хIухьел ТIадегIанав Аллагьас гьелъул паржалъуб щвезабуна ва гьелда лъана гьениб жаниб цо жо лъугьин. Гьаб «хIухьел пуялдаги» щибго хIажалъи гьечIо: Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ цо жо лъугьизе бокьараб мехалъ гьебжо лъугьула. Гьаб буго нилъее бичIунеб мисал бачун ва нилъер гIакълуялда релълъараб

жо бицун, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIалкIолъиялда нилълъ кантIизарулеб заман.
Гьаб амру тIубан хадуб Марьям Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIукму къадаралда разилъун гьесул амру къабул гьабун ч1чIана ва амма жиндие гIадамаз гьабизе бугеб питна лъан, гьезие щиб жавабдай кьелеб ва щибдай жинца гьабилеб абун ургъаликье ккана. Марьямица жиндие ккараб жо жиндир яц ИшагIида бицана. Гьеб заман букIана Закария аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гьарун, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие лъимер гьабизе ИшагI къинай гьаюраб заман. Марьям жинда тIаде ячIараб мехалъ гьей ИшагIица гьелда габуний хурхун жий лъимер гьабизе къинай лъугьун йиго абун бицана. Марьямицаги гьелда жиндирги Жабраил малаикасулги къисса бицана. Гьеб рукъ аварагзабазул عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ ва рацIцIадал гIадамазул рукъ букIиндал, ИшагI Марьямил хабаралда божана ва кIияйго рекъон гьеб хабар балъго тана.
Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIикматал рицунаго жинда Аллагь разилъаяв имам Маликица абуна: дихъе щвараб гIелмуялда рекъон ГIиса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ва ЯхIя авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ эбелдахъа вацгIалзаби руго. Гьел кIиялго цадахъ рукIана жидер улбузул чохьонирги. Цо нухалъ ЯхIял эбелалъ абуна: «Я Марьям! Дида гьаб дир чохьониб бугеб лъимер бихьулеб буго дур чохьониб бугеб лъимералъе жинца сужда гьабулеблъун»-абун. Гьаб букIине ккола ГIиса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ЯхIя аварагасдаса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хира гьавун вукIиналъе гIаламат.
ГIиса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вуго жидеда «улул-гIазми» абун цIар тарал щуго къадро кIудиял аварагзабазул цояв,. Гьелъул магIна буго: «Жидер иман къвакIарал, яхI бахъи гучал ва Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амру тIубазабиялда тIад чIарал»-абураб. Гьев щуго аварагги НухI, Ибрагьим, Муса, ГIиса, МухIаммад аварагзаби عَلَيْهِمُ ٱلسَّلَامُ руго, киназдаго Аллагьасул свалат салам лъеял. ГIиса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндихъ тIехь кьурав, жиндие кIудиял мугIжизаталги кьурав расул вукIана. Марьямица бицараб хабаралдаги буго: «Дун гIадан гьечIеб бакIалда цохIого йигеб мехалъ. ГIиса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ дида хабар бицун гаргалев вукIана, гьев чохьонив вугеб мехалъго, ГIадамазда гьоркьой дун йигеб мехалъ дида гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ тасбихI гьабулев рагIулев вукIана»-абун.
ГIалимзаби хилиплъун руго ГIиса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ эбелалъул чохьониб кигIан заман бараб абураб рагIиялъулъ. Гьезул цо къокъа буго: гьей къинай лъугьун гьоркьоб гIемер заманго инчIо ва гьей масжидалдаса къватIий яхъун, гьеб масжидалъул бакъ баккул рахъалда бугеб ахикь жаний лъагьанин ва гьениб жинца лъимер гьабунин абулел. Гьазул рагIи босулеб бакIги буго ТIадегIанав Аллагьас Марьямил ургьибе

хIухьел пуялда хадуб цузабун гьелъ лъимер гьабиялъул хабар бицун букIин.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: дун вуго гIадамазул бищунго лъикI лъалев насранияз жидер къиблалъун бакъ баккул рахъ щай гьабурабали. Гьеб буго жидер авараг ГIиса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьавураб рахъ-абун. Ай ГIиса عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьавизе Марьям масжидул Акъсаялъул бакъ баккул рахъалдехун индалго, гьеб бакъ баккул рахъ насранияз жидер къиблалъун ккуна.

ГIемерисел гIалимзаби жинда рекъараб ргIи буго ГIиса аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ эбелалъул ургьиб микьго яги ичIго моцI банин, ва цинги гьев гьавунин абураб. Гьаб ргIиялъе далилгIадин буго Марьямилги гьелъул яц ИшагIилги къисса, гьединго гьеб ргIи ритIухъ гьабулеб буго масжидалъе хъулухъ гьабулев вукIарав, Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъарав лагъ Юсуфу-нажжар абулев чиясул хIакъалъулъ бицараб къиссаги.

Гьев Юсупу-нажар Марьямил чехьалъул хис-баси бихьидалго, гьелъул ягъа-ячари бакIлъулеб, чехьги кIодолъулеб бихьидалго жив гьелда щибго жо абизе ва гьелъул хIакъалъулъ ракIалда квешаб жо ккезецин хIинкъун вукIана. Гьесда лъалеб букIана гьелъул рацIцIалъи ва Аллагьасдаса جَلَّ جَلَالُهُ хIинкъи. Кин бугониги вас-вас гIемерлъун, хивалал рекIелъ хIалтIун жив мунагьалъукь кколев вукIиндал, гьес хIукму гьабуна Марьямида кIалъан лъикIин гьеб жинда бихьулеб амруялъул хIакъалъулъ абун.

Цо къоялъ Юсупица абуна: «Я дир яц Марьям! Дица дуда цо жо гьикъизе буго дуца гIайиб чIвачIони ва дуца изну кьуни»-абун. Марьямица абуна: «Щиб жо бугеб гьеб?»-абун. Юсипица абуна: «Цониги гъветI букIунищ ракьулъе гагаги рехун бижараб гурони? Хьон хьачIого хур бижулеб гIадат бугищ? Эмен гьечIого лъимер гьабулищ?»-абун.

Марьямида бичIана Юсупица жиндие кьолел суалазул мурад ва гьелъ абуна: «Дица жаваб кьела дуе. ГъветIги хурги гага ракьулъ рехичIого ва хьон хьачIого бижулиш абураб ргIиялъе жаваб буго: ТIадегIанав Аллагьас бищун цебе гъветIги хурги бижизабулеб мехалъ гьеб бижизабуна гагаги гьечIого мугьги гьечIого. Эменги гьечIого лъимер букIунищ абураб дур ргIиялъе жаваб буго ТIадегIанав Аллагьас Адам авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ вижана эбелги эменги гьечIого-абун. Цинги Юсупица гьей ритIухъ гьаюуна ва гьелъул хIакъалъулъ жинда тIаде бачIунеб букIараб щаклъиги тIаса ана.

Жиндир чохьониб лъимерги кIодолъидал, гIадамазда балъго гьабун, бахчун хутIулареб хIал жиндир амруялъулги лъугьиндал, Марьямица къасд гьабуна жиндир агьлу-хъизаналдаса рикIкIалъун чIезе.

ИбнуисхIакъ абулев гIалимас абуна: Марьямил черхалда загьирал гIаламатал лъугьана гьей къинай йикIин лъалеб: гьелъул кьер хисана, черх загIиплъана, кIал мацI гьорон унтун лъугьана. Гьел киналго гIаламатал Марьямида загьирлъидалго Закария аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ агьлуялда тIад цIакъ кIудияб къварилъи бачIана. Гьеб бацIцIадаб агьлуялъул хIакъалъулъ бануисраилаз чорокал харбал рицана ва Марьямида бугьтан лъуна гьей дов Юсупидаса къинай лъугьун йиго абун.

Цинги Марьям ана масжидалъул бакъ баккул рахъалда бугеб ахикьехун. ГIемерисел гIалимзабазул рагIиялда рекъон гьей ана бакъ баккул рахъалда бугеб жидер агьлуялдаса рикIкIад бугеб «БайтулахIми» абулеб росдал ахикье. Гьаб рагIи буго жиб машгьураб рагIи ва гьеб «БайтулахIми» буго ГIиса авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гьавураб бакIлъун рикIкIунеб росо.

Гьеб ахикь йикIадго жинда лъимер гьабизе хIара чIвана ва жий унтиялъ гIедегIизайидалго цо бакъвараб чамастакил гъветIалда тIадги яччун Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ зигардана: «Гьаб къо тIаде бачIилелдаса дун хунго йикIарайани ва гIадамазда кIочарай, лъазего лъаларейги йикIарай ани»-абун.

Гьеб хIалалда йикIадго Марьямица лъимер гьабуна ва гьелда ахIулеб гьаракь рагIана: «Я Марьям! Мун пашманлъуге! Мун Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ амруялда гъоркь йиго, гьесул квербакъиги буго дуе, дуда щибго зарал хъатIизе гьечIо ва щивго чияс дуе къварилъиги гьабизе гьечIо. Дуца лъим гьекъезе берцинаб, бацIадаб лъим баккизабун буго Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьаб бакIалда аскIоб.

Дуца квер бегьун бакъвараб чамастакил гъветIалъул гIаркьел багъаризабуни, гьенисан дуда тIаде гьарщун бачIине буго барщараб, гьуинаб ва лазатаб чамастак. Дуца гьеб бацIцIадаб ва цIорораб лъим гьекъе, гьелдалъун дурго черхалъе рацIцIалъиги гьабе. Гьеб барщараб лазатаб чамастакги кванае. Дуе гьеб кIиялъго гIейи гьабизе буго ва мун цоги щибго жоялда хIажалъизе гьечIо.

Дуца дур ракIги парахат гьабе, дур васасдалъун мун ёххунги йикIа. Гьев вуго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хириял расулазул цояв. Гьесдалъун халкъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда тIобитIизе буго. Мун дур агьлуялда яги цоги чиясда йихьараб мехалъ ва гьез дур хIалги цIехараб мехалъ дуца гьезда щибго рагIи бицунге. Дуца гьезие ишара гьабун бичIчIизабе мун кIалъалареб кIал кквеялъ кIал ккун йигин абун. Гьезда дур вас кIалъазе вуго ва гьезие Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ хIалкIолъиялда тIоритIел гьабулеб цоги гIаламат бихьизе буго, дуда чIвалеб гIайибги тIаса ине

буго»-абун.
Гьаб калам гьабурав чи Жабраил малаик вуго абуна гIемерисел гIалимзабаз. Гьеб каламалъул цо бутIа ГIисал рагIаби руго абулел гIалимзабиги руго.
Цинги Марьям ГIисаги кодов ккун жиндир къавмалъухъе ячIана. Гьезие гьеб цIакъ кIудияб амру букIана, жидеда тIаде нич бачIунеб жоги букIана. Гьедин бугелъул гьез Марьямида абуна: «Мун цIакъ кIудияб амруги босун ячIанаха нижеде тIаде. Нижер гьаб рукъ ццебегоялдаса нахъе аварагазабазул рукъ буго. Гьаб рокъоса ничаб жоги загьирлъун букIинчIо. Мунги цIакъ лъикIай яс йикIана. Мун релълъун йикIана жиндир цIар машгьурав гIабид Гьарунида»-абун. ГIабид абула жинца Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабулев, дунял тIалаб гьабуларев, жиндир лъикIлъи гIемерав чиясда.
Марьямица гьезда щибго рагIи абичIого жиндир каранда хахулев вугев васасдехун ишара гьабуна: Гьасдехун гьабе нужеца калам, дун кIал ккун йиго абун. Жиндир къавмалъ абуна: «Гьев васас щиб жаваб нижее кьелеб жегиги бералги рагьичIеб гьитIинаб лъимералъ»-абун.
ГIиса аварагас عَلَيْهِ السَّلَامُ хахулеб керенги жибго тун гьездехун вуссун калам гьабуна: «Дун вуго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъ, дихъе Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ тIехь кьезе буго ва дун расуллъунги вукIине вуго. ТIадегIанав Аллагьас дун баракат бугевлъунги гьавизе вуго ва дун кив вугониги гьеб бакIалда баракат ва рахIмат букIине буго. Дида Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ амру гьабун буго дица гьесие гIибадат бацIцIад гьабе абун, гьесие какал рай абун ва паризаяб закат кье абунги. ХвезегIан дун Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьабиялда тIад чIараздаса вукIине вуго, дир эбелалъе лъикIлъи гьабулездасаги вукIине вуго. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ дун гьавун вуго гурхIел рахIмоялъул авараглъун, дун гьавун гьечIо гIамал кIудияв зулмучилъун ва бахьикъосарав капурчилъун.
ТIадегIанав Аллагьас дун киналго гIадамазда релълъун жиндие гIибадат гьабизе вижун вуго ва дун хвезавун ахираталда тIадеги вахъинавизе вуго. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ цIоб рахIмат ва салам буго дида инсанасе бищунго захIматал гIужазулъ: Эбелалъ дун гьавураб гIужалъ, дун хвезабулеб къоялъги, ахираталда хIисаб-мизаналъе тIаде вахъинавулеб къоялъги»-абун.
Гьаб буго Аллагьасул салам лъеяв ГIиса аварагасул къисса хирияб Къуръаналда бугеб гьесул бецен данде гьабун къокъ гьабун рехсараб. Нилъеца иман лъола гьав ГIиса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ расул вукIана абун. Нилъеца инкар гьабула гьев ГIисал хIакъалъулъ ягьудияз ва насранияз рицунел гьересиял харбазда ва жидеца гьесда гIунтIизе

гьабулеб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ ширк кколеб жоялдаса: гьев Аллагь вуго абун, Аллагьасул вас вуго абун. Гьаб нилъер игІтикъад (рекІел чІей) буго гьаб хадуб бугеб Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ каламалдаса босараб.

مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍۖ سُبۡحَٰنَهُۥٓۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ٣٥

35. ТІадегІанав Аллагьас жиндие вас кколаро, гьев щибго жоялда хІажатав гьечІо. Аллагь вацІцІадав ва ТІадегІанав вуго гьаб жагьилаб, ахІмакъаб къавмалъ бицунеб хабаралдаса. Жиндие цо амру бокьараб мехалъ Х1акълъунго Аллагьас "кун" (бук1а) абураб рагІи абула ва гьесие бокьараб жо гьеб лахІзаталъ лъугьуна.

وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُوهُۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ ٣٦

36. Гьев ГІиса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къаввмалда абураб рагІи буго: **«Х1акълъунго ТІадегІанав Аллагь вуго дир БетІергьан ва нужер БетІергьан. Нужеца гьев Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гьабе гІибадат. Гьеб буго битІараб нух ва хІакъаб дин»-абун.**

Гьев ГІисаца абичІо жив Аллагь вугин, жиндие гьабе гІибадат абун, жив Аллагьасул вас вугинги абичІо.

فَٱخۡتَلَفَ ٱلۡأَحۡزَابُ مِنۢ بَيۡنِهِمۡۖ فَوَيۡلٞ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن مَّشۡهَدِ يَوۡمٍ عَظِيمٍ ٣٧

37. Гьев ГІиса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **диналда ругел гІадамал жалго хилиплъана гьесул хІакъалъулъ** ва жидеца гьесда гІунтІизабун гьереси бицана. **ЦІакъ квешаб гІазаб букІине буго капурал гьезие къиямасеб къоялъулъ хІисаб мизан ва жазаъ гьабулеб мехалъ.**

أَسۡمِعۡ بِهِمۡ وَأَبۡصِرۡ يَوۡمَ يَأۡتُونَنَاۖ لَٰكِنِ ٱلظَّٰلِمُونَ ٱلۡيَوۡمَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ٣٨

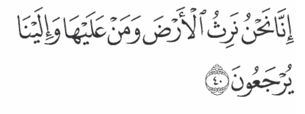
38. ЦІакъ жо бихьулеллъун ва цІакъ жо рагІулелллъун рукІине руго гьел капурзаби ва мушрикал дида ццере рачІулеб къоялъ. Амма гьел залимзаби гьаб дунялаллъул рукъор гІамал кІодолъиялда руго ва баянабго къосинада жанирги руго.

Тарихалъул гІалимзабаца абуна: Костантин абулев ханас насраниязул киналго гІалимзаби данде гьарун цІакъ кІудияб мажлис гІуцІана. Гьениб гІахьаллъи гьабуна кІиазаралда кІинусго гІадав гІалимчияс. Гьезда ццебе лъураб масъала букІана ГІиса аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хІакъалъулъ цо гІаммаб рагІиялда рачІа абун. Амма гьел кутакаб хилиплъиялъ цоцаде хилиплъана ва гьезул рагІиги данде ккечІо. Гьел гІалимзабазул лъабнусиялда микьго чи рекъана цо рагІиялда ва ханас гьел тІаса рищана жиндир улкаялда жаниб хІукму гьабизе.

Гьев Костантин философ вукӀана ва гьес тӀаса рищарал гӀалимзабиги гьесул гӀакълуялда рекъарал рукӀана. Цогидал киналго гӀалимзабиги нахъе къотӀун, гьеб къокъаялда божилъи гьабун, гьаз гьабураб хӀукму х1алт1изабизе къасд гьабуна Костантин ханас. Гьеб заманалъ цӀакъ насраниязул къуватги цӀикӀкӀана, гьел гӀалимзабаца Инжилги жидеего бокьухъин хисизабуна, ракьалда тӀадги жидее бокьараб хӀукму хьвадизабуна. Шамалъул ва Румазул улкабазда гьеб мехалъ анцӀила кӀиазарго килиса (церковь) бана.

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ إِذْ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝٣٩

39. Дуца гӀадамазе хӀинкъи кье МухӀамад ﷺ**, жал цӀакъ хӀасратлъулеб къоялъул амруялдалъун.**
ХӀасратлъи буго гучаб пашманлъи, гьеб къоги буго къиямасеб къо. Гьеб къоялъ Аллагьасда ﷻ гӀасилъараб халкъ хӀасратлъула жидеца иман лъун лъикӀаб гӀамал гьабун букӀарабанищ абун. **Гьеб къоялъ кинабго хӀукму тӀубан букӀуна** ва кинабго халкъ хӀисаб-мизан гьабун хадуб цоял алжаназда жанир цоял жужахӀалда жанир даимго рукӀинелъун лъугьинарун рукӀуна. **Ва амма купру-ширкалъул агьлу гьаб амруялдаса гъапуллъун руго ва жидеца къиямасеб къоялда иман лъоларелги руго.**
Жинда Аллагь разилъаяв АбусагӀид алХудриясдасан бицараб халатаб хӀадисалда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абулеб буго: *«Алжаналъул агьлу алжаналде лъугьинабидал, жужахӀалъул агьлу жужахӀадеги лъугьинабидал, хвел бачун бачӀуна кӀудияб куялъул сураталда ва гьеб ч1чӀезабула алжаналдаги жужахӀалдаги гьоркьоб бакӀалда. Цинги алжаналда бугеб халкъалдехун ахӀула: «Нужеда гьаб жо щиб бугеб лъалищ?»- абун. Гьел къватӀирехун бутӀрул раккизарун ралагьула ва гьез абула: «Гьеб жо хвел буго»-абун. Цинги гьеб куй жужахӀалъул агьлуялдаги бихьизабула, гьезги тасдикъ гьабула гьеб жо хвел букӀин. Аллагьас* ﷻ *амру гьабун гьеб бакӀалда куй хъола ва ахӀулев чияс ахӀула: «Я алжаналъул ва жужахалъул агьло! ТӀокӀаб хвел абулеб жо букӀине гьечӀо, нуж даимго гьенир жанир рукӀине руго»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.
Гьаб рагӀи абун хадуб Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас гьаниб цебе хъвараб (39 аб) аят цӀалана.



40. ХӀакъльунго дун вуго гьаб кинабго ракь ва гьелда тӀад бугеб кинабго жо ирсалъе босулев. Гьаниб тӀад бугеб кинабго халкъги хун буссуна гьеб ракь ва

гьелда тIад бугебщинаб жо Т1адег1анав Аллагьасде. **Киналго гIадамазул ахирияб руссинги дида аскIоб буго.** Дица хIисаб-мизан гьабун гьезие жазаъ гьабизе буго.

Гьаб бакI бугелъул Аллагьасул салам лъеяв ГIиса аварагасул къиса лъугьун цоги къиса бицине бай бихьулеб бакI, гьаниб рехсезе рекъараб буго хирияв аварагасул ﷺ хIадис. Жинда Аллагь разилъаяв ГIубадат ибну Ссамитица бицараб хIадисалда рекъон Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ расулас абуна:

«Жинца нугIлъи гьабурав чи жиндие лагълъи гьабизе хIакъав щивго чи гьечIо цохIо Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурони, жив цогояв, жиндие гIахьалчи гьечIев. ХIакълъунго МухIаммадги ﷺ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъ ва гьесул расул вуго абун. ГIисаги عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ лагъ вуго ва гьесул расул вуго, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ Марьямида бицараб рагIиги буго, Аллагьасул рухIги вуго абун. Алжанги хIакъаб буго, жужахIги хIакъаб буго абун: - гьав чи Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ алжаналда жанив лъугьинавула, гьес щиб гIамал гьабун бугониги»-абун. Х1адис Бухарияс ва Муслимица бицана.

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِبۡرَٰهِيمَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقٗا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾

41. Дуца хирияб Къуръаналда жаниб Ибрагьим аврагасул хабар бице МухIаммад ﷺ. Х1акълъунго гьев Ибрагьим عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ цIакъ ритIухъав вукIана жиндир кинабго гIамалалъулъ ва авараглъунги вукIана.

Гьесда цIар буго Халилуллагь абун гьелъул магIна буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гьудул абураб. Гьав Ибрагьим авараг عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ вугелъул гIарабиязулги эмен, гьел гIарабиял кантIизе бокьун бицунеб буго Ибрагьим аварагасул عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ къисса. Ибрагьимил عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ наслоялъул ругин жаланги абулел, хъанчазе лагълъиги гьабулел ругелъул гьел гIарабиязул мушрикал, гьезда бицунеб буго Ибрагьим хъанчазе лагълъи гьабулев вукIинчIин абун. Гьев вукIана Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялда ва бац1цIадаб диналда гIадамал ахIулев авараг. Гьебго дин буго гьал мушриказ жинда инкар ккурав МухIаммад ﷺ аварагас жинде ахIулеб динги.

إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ لِمَ تَعۡبُدُ مَا لَا يَسۡمَعُ وَلَا يُبۡصِرُ وَلَا يُغۡنِي عَنكَ شَيۡـٔٗا ﴿٤٢﴾

42. Ибрагьим аварагас عَلَيۡهِٱلسَّلَامُ жиндир инсуда абураб гIуж рехсе: «Я дир эмен! Дуца щай гIибадат гьабулеб жинда щибго жо бихьулареб, щибго жо рагIулареб ва дуе кинаб рахъалъан бугониги кумекги гьабулареб хъанчалъе.

يَٰٓأَبَتِ إِنِّي قَدۡ جَآءَنِي مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَمۡ يَأۡتِكَ فَٱتَّبِعۡنِيٓ أَهۡدِكَ صِرَٰطٗا سَوِيّٗا ﴿٤٣﴾

43. Я дир эмен! Мун дида нахъвилълъа ва дица малъараб жо гьабе. Х1акълъунго дихъе бачIун буго Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ

рахъалъан духье жиб бачIинчIеб гIелму: цохIо Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ гIибадат гьаби буго гьеб. **Дица мун битIараб нухда тIовитIизе вуго ва хIакъаб диналде вачине вуго.**

يَٰٓأَبَتِ لَا تَعۡبُدِ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلرَّحۡمَٰنِ عَصِيّٗا ﴿٤٤﴾

44. Я дир эмен! Дуца щайтIаналъе гIибадат гьабуге, х1акълъунго гьеб щайтIан буго жиб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъараб.

Гьеб чIухIана Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ лагълъи гьабизе ва щайт1аналъ гIадамалги ахIула гьесде гIасилъиялде.

Киназдаго лъалеб жо буго щайтIаналъе цониги чияс лагълъи гьабулареблъи. ЩайтIаналъул макруялъ гуккун гьелда нахърилълъуна ва гьелъие мутIигIлъун Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъула. Гьаб щайтIаналъе мутIигIлъиялда цIар тана гIибадат гьаби абун. Аллагьасде جَلَّجَلَالُهُ гIасилъун цоги щиб бугониги жоялъе мутIигIлъараб мехалъ гьеб букIуна гьеб жоялъе гIибадат гьаби.

يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا ﴿٤٥﴾

45. Я дир эмен! Дуда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ гIазаб щвела абун хIинкъулев вуго дун. Цинги мун вукIунаха щайтIаналъул гьудуллъун.

Гьебгун цадахъ дуе гIазаб гьабулевлъунги вукIула ва даимго жужахалда вукIула мун, гьеб купру-ширкалда вукIадго хвараб мехалъ.

Пахру-ррази абулев гIалимас абуна: Ибрагьим аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир калам: «Я дир эмен»- абун бай бихьиялда жаниб инсудехун бугеб рокьи ва гурхIел загьир гьаби буго. Жиндир эмен иман лъеялда ахIиялъулъ ва гьев Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавиялде вачиналъулъ Ибрагьимица عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ берцинаб насихIат гьабулеб буго ва жиндир пасихIлъи бихьизабулеб буго.

Жиндир каламалъул бай бихьуда Ибрагьимица эмен кантIизавулев вуго хъанчазе лагълъи гьаби батIулаб жо букIиналда. КIиабизе жинца абулеб буго мун дида нахъвилълъа, дица мун хIакъаб диналда тIовитIизе вуго абун. Жагьилияб, беццаб гIамал жибго тун хIакъаб жоялда гIенекке ва гьеб босе абулеб буго. Лъабабизе жинца кантIиезавулев вуго щайтIаналъе мутIигIлъизе бегьун гутIиялда, гьеб Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ гIасилъараб букIиналда. Ункъабизе ва ахиралда гьев инсуе хIинкъи кьолеб буго жив хIакъаб диналда вачIинчIони щайтIабигун цадахъ жужахIалда вукIине бегьулин абун.

Гьадинаб берцинаб калам гьабун жив Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналда ахIараб мехалъ. Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ азалияб гIелмуялъулъ жив шакъиявлъун

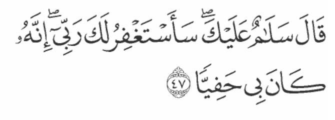
(капуравлъун) вугев Азарица кьолеб жаваб буго жиндир купруялда релълъараб, жинда жаниб гIакъло ва гIелму гьечIеб.

قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِي يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَٱهْجُرْنِي مَلِيًّا ٤٦

46. Ибрагьимил эмен Азарица **абуна: мун дир алагьзаби къваригIинчIев, гьездаса вуссаравищ вугев, Ибрагьим? Дуца гьеб гIамал течIони, мун дир алагьзабазда квешаб хабар бицуневги вугони, х1акълъунго дица мун ганчIал речIун вачахъизе вуго ва мун дида аскIосан нахъе а абадиялъго тIад вуссунареб бакIалда»-абун.**

Жиндие берцинаб насихIат гьабураб мехалъ гьелда данде капурчияс гьадинаб жаваб гьабула. Гьаб буго иманалъул гIакъиллъи, хIалимлъи ва хIеренлъи бихьизабулеб, ва купруялъул хъачIлъиги, гурхIел гьечIолъиги бихьизабулеб бакI. ЦIакъ баянаб мисал буго гьеб кIиго цоцазда данде кколареб сипаталъе: купруялъе ва исламалъе.

Гьадинаб гурхIел гьечIеб хабар жинда бицаниги Ибрагьим аварагасул عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ гIакъло хисичIо, гьесул иманалъул нур жегиги гвангъана.



47. Ибрагьимица абуна: дуе салам буго, дидаса дуе щибго зарал гьечIо ва хъачIлъиги гьечIо. Мун дир эмен вугелъул дуе квеш букIунеб жо дица гьабиларо. **Дица дир БетIергьан Аллагьасда** جَلَّ جَلَالُهُ **дур мунагьал чуре абун ва дуда гурхIа абун дугIаги гьабила. Х1акълъунго гьев Аллагь дида цIакъ гурхIулев вуго ва дир амруялъул кIвар гьабулев, гьеб лъикI гьабулев вуго.**

Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ жиндир инсуе дугIа гьабуна гьев иманалда тIовитIе абун, ва гьесул мунагьал чуре абун. Ва гьеб дугIа гьабулеб букIана гIемераб заманаялъ жинца инсуе гьабураб къотIи тIубазабулевлъун вукIун. ТIадегIанав Аллагьас Ибрагьимида عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ лъазабураб мехалъ гьев дур эмен Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ тущман вуго абун, гьес инсуе лъикIаб дугIа гьаби жибго тана.

Исаламалъул авалалда муъминзабацаги гьабулеб букIана жидер гIагарал чагIазе дугIа, гьел мушрикал ругониги. ТIадегIанав Аллагьас лъазабуна: «Нуж Ибрагьим аварагасда عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ нахърилълъа, Гьес жиндир инсуе дугIа гьабизеян гьабураб къотIиялда нахърилълъуге»-абун. Гьаб рагIиялъул магIна буго: капурзаби иманалда тIоритIе абун дугIа гьабизе бегьула, амма капурзабазул мунагь чуре, гьезда гурхIа абураб дугIа гьабизе бугьуларо.

Хадубги Ибрагьимица абуна:

وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدْعُواْ رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي شَقِيّٗا ﴿٤٨﴾

48. Дица нужги, нужеца жиндие лагълъи гьабизе хIакъав Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ **тун жидее лагълъи гьабулел алагьзабиги гьанир тела ва дун нужедаса рикIкIадаб бакIалде ина. Дица дир Бет1ергьанасе гIицIаб гIибадат гьабила, дица гьесда гьари ва хIелиги гьабила. Дун божарав вуго дир БетIергьан Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **дица гьабураб лъикIаб гIамал гIадада хвезабиларин абун ва дун бахьикъосаравлъунги гьавиларин абун».**

Аллагьасул свалат салам лъеяв Ибрагьим аварагас жиндир ватIанги, агьлуги тана Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIоло, гьезул купру-ширкалдаса лъутун. ТIадегIанав Аллагьас Ибарагьим цохIого течIо ва гьев гIадада хвезавичIо. Жиндир букIаралдасаги гIемерго лъикIаб хъизанги, ватIанги кьуна Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие.

فَلَمَّا ٱعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيّٗا ﴿٤٩﴾

49. Ибрагьим аварагас عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ **жиндир эменги, цогидаб агьлуги рикIкIад гьабун тараб мехалъ, гьез ТIадегIанав Аллагьги тун жидее лагълъи гьабулел алагьзабиги тараб мехалъ, дица гьев Ибрагьимие ИсхIакъ абун вас кьуна. Хадув гьесул вас ЯгIкъубги кьуна. Гьев кIиявго дица авараглъунги гьавуна.**

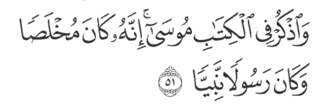
Ибрагьим авараг عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ диналъе гIоло гьижра гьабун Шамалъул ракьалде араб мехалъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие аварагзабазул умумуллъун ругел лъимал кьуна. Тафсиралъул гIалимзабаца абуна: гIарабиязул эмен ИсмагIил Ибрагьимие гьавун вукIана ИсхIакъ гьавиялдасан анцIила анкьго соналъ цеве ва гьев жиндир эбел Гьажаргун цадахъ Маккаялда вукIана. Нусго соналда гIагарун заман барай, жеги цониги лъимерги гьабичIей Ибрагьимил чIужу Сарат къинай лъугьизе гьаюн Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьезие ИсхIакъ абурав вас кьуна ва гьелдалъун гьезул ракI боххизабуна.

وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيّٗا ﴿٥٠﴾

50. Дица гьел киназего: Ибрагьимие, ИсхIакъие ва ЯгIкъубие дир рахIматалдаса дунялалъул ва диналъул лъикIлъи кьуна.

Авараглъи кьуна, гIелму кьуна, лъикIаб насло кьуна ва хIалалаб ризкъиги кьуна. **Ва дица гьезие киналго умматазда жаниб ва диназда жаниб берцинаб рехсей гьабуна.** Къиямасеб къо бачIинегIан

Ибрагьим аварагасда عَلَيْهِ السَّلَامُ ва гьесул агьлуялда свалат битIи буго бищунго кIудияб ва берцинаб рехсей. Гьединго щибаб диналда жаниб гьезул берцинал тIабигIатал рицун, гьезул Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавилъун бугеб дин бицун гьезие гьабулеб рецц ва кIодолъи буго.



51. Дуца хирияб Къуръаналда жаниб Муса аварагасул عَلَيْهِ السَّلَامُ къисса бице МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. Х1акълъунго Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ вукIана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гIадамаздаса жиндихъе рисалат кьезе тIаса вищарав, жинца гьесдехун калам гьабурав. Гьединго Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ вукIана Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ умматалда расуллъун витIарав авараг.

Расул абула Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жиндихъе хассаб шаригIатги кьун цо умматалда витIарав аварагасда. Гьесухъе тIехь кьун букIизе бегьула, кьечIого бикIинеги бегьула. Авараг абула (наби) жинда хасаб шаригIат гьечIого жиндасан ццерехун рукIарал яги живгун цадахъ вугев расуласул шаригIаталда уммат ахIулев чиясда. Аварагзаби нусиялда къоло ункъ азарго чи вукIана абуна гIалимзабаца. Расулал лъабнусиялда анцIго, яги гьелдасан дагьал, яги гьелдасан гIемерал рукIана абуна.

وَنَٰدَيۡنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ وَقَرَّبۡنَٰهُ نَجِيّٗا ٥٢

52. ТIур абулеб мегIералъул кваранаб рахъалда Муса авараг عَلَيْهِ السَّلَامُ вугеб мехалъ дица гьесда калам гьабуна щивго гьоркьов чи гьечIого. Малаик витIичIого дир калам гьесухъе щвезабизе. **Дица гьев Муса дида гIагар гьавуна дун жинда кIалъалев вукIадго.**

Ибунг1аббасица абуна: Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьев Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ жиндир пардавал рорхун, жиндир зобалазда бугеб малакуталда гIагар гьавуна, гьесда гIамал хъвалел къалмазул гьаракь рагIулеб хIалалъ-абун.

وَوَهَبۡنَا لَهُۥ مِن رَّحۡمَتِنَآ أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيّٗا ٥٣

53. Дица гьев Муса аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ живгун цадахъ вукIине ва гьесие квербакъизе Гьарунги гьавуна авараглъун.

Мусал вац вуго гьев Гьарун, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьесул дугIаялъе жаваб гьабун гьесие квербакъиялъе авараглъун гьавурав.

Мадяналда ЩугIайб аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ хъулухъ гьабун, гьесул гIи-боцIул тIалаб гьабун анкьго яги анцIго соналъ вукIана Муса عَلَيْهِ السَّلَامُ. Цинги жиндир чIужу ШугIайбил ясгун тIад вуссун Шамалда вачIунеб мехалъ ТIур мегIералда аскIор щун гьенир чIун рукIана. БецIаб, цIорораб сордоги букIун гьел квачан рукIана ва жидее квентIехалъеги жал хинлъизеги цIаялда хIажаталлъун рукIана.

Муса аварагасда عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ТIур мугIералъул кваранаб рахъалда цо цIадул гIадаб кунчIи бихьун, гьенисан цIа босизе абун жив гьенив араб мехалъ, к1алъана Аллагь جَلَّجَلَالُهُ Мусада . Гьесие авараглъи кьуна ва умматалда дин лъазаби тIад къана. Мисриялда ун пиргIавнил зулмуялдаса бануисраилал хвасар гьареянги абуна. Гьеб мехалъ Мусаца ТIадегIанав Аллагьасда гьарана жиндие кумекалъе Гьарунги гьаве живгун цадахъ абун. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесул дугIаялъе жаваб гьабун Гьарунги авараглъун гьавуна.

ГIалимзабаца абуна: «Гьаб дунялалда тIад бищунго к1удияб шапагIат гьабуна Муса аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ жиндир вац Гьаруние, жиндир гьариялдалъун гьев авараглъун гьавидалго»-абун. Гьарун Мусадасан кIудияв вукIана гIумруялъул рахъалъан. Гьев вукIана пиргIавница бануисраилазул васал хъвезе (чIвазе) хIукму гьабилелда цеве жив гьавурав.

Жинда Аллагь разилъаяв ГIамро ибну МагIдиякрибидаса бицараб хIадисалда буго: ТIадегIанав Аллагьас Муса авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ТIурсайнаалда жинда гIагар гьавураб мехалъ гьев Мусада бицараб рагIиялдаса букIана: *«Я Муса! Дица дуе ракI бижараб мехалъ жинца щукру гьабулеблъун, мацIги бижараб мехалъ жинца Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гIемер рехсолеблъун, жинца дуе лъикIаб гIамал гьабизе квербакъулей чIужуги кьураб мехалъ, дица дуе кьечIого тараб щибго лъикIлъи букIунаро. Нагагь цо чиясе гьаб лъабго жо дица кьечIони, гьев чиясе щибго лъикIлъи кьун букIунаро»*-абун. Ибну аби-Х1атимица бицана гьаб хабар.

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِسۡمَٰعِيلَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلۡوَعۡدِ وَكَانَ رَسُولٗا نَّبِيّٗا ٥٤

54. Дуца хирияб Къуръаналда жаниб ИсмагIил аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ къиссаги бице МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ. Гьев вукIана жинца гьабураб къотIиялъе цIакъ ритIухъав, жинца кидаго Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ ва инсанасе гьабураб къотIи хвезабичIев. **Жив Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ расуллъун ва набилъун гьавуравги вукIана гьев ИсмагIил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ.**

Гьаб рагIиялъ бихьизабулеб буго ИсмагIил авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ИсхIакъ عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ва ЯгIкъуб аварагасдаса عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хирияв вукIин: гьев кIиясулго хIакъалъулъ Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ абуна гьел «набилъун» гьаруна абун. ИсмагIилил хIакълъулъ абуна, расуллъун ва набилъун гьавуна абун. Гьев ИсмагIил авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ хирияв вуго жиндир наслоялдаса МухIаммад авараг صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ вукIиналдалъунги. ИсмагIил عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ гIарабиязул башдаб чIинкIиллъиялда жал ругел (аравийский полуостров) г1арабиязул эменги вуго.

Ибнужаририца абуна: ИсмагIил аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ цо чиясулгун данд

чIвай гьабизе къотIи гьабун букIана цо пуланаб бакIалда. ИсмагIил гьеб бакIалда вачIана, амма дов чиясда къотIи кIочон, дов вачIичIого хутIана гьеб къоги ун сордоги ун тIасияб къо бачIизегIан. Цинги рекIеда ватун дов чи гьенив вачIана ва гьесда ИсмагIил гьеб бакIалда ватана. Дов чияс гьикъана: «Дуца гьаб бакIалда сордойищ бараб?»-абун. ИсмагIилица абуна: «Дун гьаб бакIалда ч1чIезе вукIана кидал вачIунги мун вачIинегIан»-абун.

55. Жиндир агьлу хъизаналда Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ **тIагIат-гIибадат гьабе, Аллагьасе** جَلَّجَلَالُهُ **как бай, закат кье абун жинца амру гьабулевги вукIана гьев ИсмагIил ва жиндаса Аллагь** جَلَّجَلَالُهُ **разияв лагъги вукIана.**

وَكَانَ يَأۡمُرُ أَهۡلَهُۥ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرۡضِيّٗا ٥٥

Гьаб буго бищунго камилаб сипат. Аллагь جَلَّجَلَالُهُ жиндаса разияв чиясе дунял-ахираталъул бахьибуголъи букIуна ва гьев кинабго лъикIлъиялда жиндир каерщел батарав вукIуна.

ТIадегIанав Аллагьас жиндир хирияб калам Къуръаналда жаниб гIемер бакIалда цо-цазде цун рехсон буго «как бай ва закат кье»- абун. Гьаб сураталда жанибги ИсмагIил аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ сипат гьабураб бакIалда ва ГIиса аварагасе عَلَيْهِ السَّلَامُ сипат гьабураб бакIалдаги рехсана гьаб кIиго жо цояб цоялда хурхизабун. Гьалъул хIикматги буго: инсанасул лъикIлъи, гьесул мутIигIлъи ва гьес гьабулеб гIибадат Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ хурхинабун буго кIиго жоялда:

Дунялалъул рукъоб мунпагIат бугеб ва ахираталдаги мунпагIат бугеб буго цо тайпа. Гьеб буго нилъее бихьулеб бакIалда загьиралда Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ рахъалда ва гIадамазул рахъалда хурхараб лъикIлъи. Гьединаб лъикIлъи буго закат кьей. Жинца закат кьурасе бугеб лъикIлъи буго Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ мутIигIлъун, гьесул амру тIубан хьвади, гьелдалъун Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи щвей, жегиги жинца кьуралдаса гIемерго цIикIкIизабун Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьесие хIалалаб, бацIадаб ризкъи кьей. Жиндие закат кьурасе бугеб лъикIлъи буго гьесул хIажат тIубай. Гьаб хIисабалда закат буго жинца кьурасе ва жиндие кьурасе мунпагIат бугеб, дунялалъул ва ахираталъул лъикIлъиялда жинца щвей гьабулеб амру.

Как бай буго нилъеда бихьулеб бакIалда гьев лагъасдаги Аллагьасдаги гьоркьоб бугеб амру. Гьеб как баялдалъун лъала гьев лагъ Аллагьасе جَلَّجَلَالُهُ мутIигIав вукIин ва жиндие ахираталда лъикIаб жазаъ гьабиялда божарав вукIин. Гьаб хIисабалда как бай цохIо Аллагьасдаги лагъасдаги гьоркьоб бугеб амру бугониги, гьеб какалъул батIиналда (жанисеб рахъалда) балагьараб мехалъ гьебги буго Аллагьасдаги جَلَّجَلَالُهُ

гIадамаздаги хурхараб лъикIлъи.
Жинца хIукъукъал тIубан как балев чи вукIуна Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъарав муъминчи. Гьесдаса киналго гIадамазе лъикIлъи ва баракат бахуна, гьесдалъун щибго зарал букIунаро. Гьадин бугелъул Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ жиндир хирияв русулазда амру гьабулеб буго нужеца гьеб как баялда ва, закат кьеялда тIад чIей гьабе абун ва гьелдалъун нужер агьлу-хъизаналда ва умматалда амру гьабеян абун.
Нилъеда тIадаб буго агьлу-хъизаналдаги, мадугьалзабаздаги, гьудул-гьалмагълъиялдаги гьеб амру гьабизе ва гьезда бичIчIизабизе какил ва закаталъул хIакъикъат. Гьаб амру тIобараб мехалъ нилъее Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилъи ва гьесул рахIмат щола, гьел гIадамалги хIакъаб диналда тIоритIун ккола.
Жинда Аллагь разилъаяв Абугьурайратидаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Аллагь гурхIаги гьев муъминчиясда, жив сардилъ тIаде вахъунев ва жинца какги балев. Жинца чIужуги макьидаса ёрчIизаюлев, гьей кIвахIаллъун чIолей йигони гьелъул гьумералда лъимги бахунев. Гьединго Аллагь جَلَّجَلَالُهُ гурхIаги жий сардилъ тIаде яхъуней муъминай чIужуялда, жинца какги балей ва жиндир росги макьдаса ворчIизавулей. Гьев кIвахIаллъун чIани гьесул гьумералда жинца лъимги бахуней»*-абун. Х1адис абуДавудица бицана.
Цоги хIадис буго жинда Аллагь جَلَّجَلَالُهُ разилаяв АбусагIидидаса ва Абугьурайратидаса бицараб: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна:
«Цо чи сардилъ тIаде вахъараб мехалъ, жинца чIужуги тIаде яхъинаюраб мехалъ, цинги гьез кIиго ракагIат какги бараб мехалъ, Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьел хъвала жидеца гIемер Аллагь جَلَّجَلَالُهُ рехсолел гIадамаллъун»-абун. Х1адис имам абуДавудица бицана.

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِدۡرِيسَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقٗا نَّبِيّٗا ٥٦

56. Дуца Идрис аварагги عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ рехсе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, хирияб Къуръаналда жанив дур умматалъе вагIзалъун. Х1акълъунго гьев Идрис عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вукIана ритIухъав авараглъун.

وَرَفَعۡنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ٥٧

57. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ гьев тIадегIанаб макъамалда вахинавуна.

Гьесул рехсей тIадегIан гьабуна, авараглъи кьун хира гьавуна.
МигIражалда араб сордоялъ МухIаммад аварагасе صَلَّىٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ гьев Идрис авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ункъабилеб зодов ватана. Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: Аллагьасул свалат салам лъеяв Идрис авараг

عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ ретIел букъулев чи вукIана ва жинца щибаб рукIкIен хамалда къазабулеб мехалъ «субхIаналлагь» абулеб букIана. Къаси сордо бачIараб мехалъ гьев вукIунаан лъикIаб гIамал гьабуразул бищунго лъикIавлъун-абун. Ай гьес гьабураб гIадаб лъикIаб гIамал гьабизе кIолев цоги щивго чи вукIинчIо.

Гьав Идрис авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жинда шаригIат вахIю гьабуразул тIоцевесев расул вуго. Гьесухъе лъеберго сахIифа (хъарщи) кьун букIана. Цо гIалимзабаца абуна: гьав вукIана НухI аварагасул عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ кIудияв эмен. Гьесул заманалда щвезеан гIадамаз ретIел букъулеб букIинчIо ва жидеца цIаказдалъун гIейи гьабуелб букIана. Идрис аварагас عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ букъана бищунго щцебе ретIел ва гьев вуго бищунго щцебе къаламалдалъун хъварав чи.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنۡ حَمَلۡنَا مَعَ نُوحٖ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡرَٰٓءِيلَ وَمِمَّنۡ هَدَيۡنَا وَٱجۡتَبَيۡنَآۚ إِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُ ٱلرَّحۡمَٰنِ خَرُّواْۤ سُجَّدٗاۤ وَبُكِيّٗا۩ ٥٨

58. Гьал аварагзаби عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **руго, ва гьаб сураталда жал рехсарал цогидал аварагзабиги** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ **руго Аллагьас** جَلَّ جَلَالُهُ **жидее нигIмат кьурал гIадамал.**

Авараглъи ва расуллъи кьун жал хира гьарурал, жидедалъун умматал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавулеб диналда тIоритIарал. **Адам аварагасул** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ **зурияталъул руго гьел киналго.**

Идрис авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ вуго НухIида عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ щвезегIан цевехун вукIарав. **НухI авараггун цадахъ гамида рекIарал муъминзабазул зурияталъул вуго Ибрагьим авараг** عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ**. Гьев Ибрагьимил зурияталдаса руго хадусел киналго аварагзаби** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ**. ИсмагIил, ИсхIакъ, ЯгIкъуб ва гьезул наслоги. Исраилил зурияталдасаги руго аварагзаби** عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ. Гьев вуго ЯгIкъуб авараг عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ, гьесул зурият буго Муса, ГIиса, Закария, ЯхIя аварагги عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ. **Дица жал тIоритIарал муъминзабиги ва авараглъиялъе жал тIаса рищарал рацIцIадал гIадамалги жидеда дир калам рагIараб мехалъ жал суждаялда унел руго.** Жидер гьумер ракьалда цузабун Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ мутIигIлъи ва хIели загьир гьабулел руго, **Аллагьасдаса** جَلَّ جَلَالُهُ **хIинкъун жал гIодулелги руго.**

<u>Гьаб аят ц1алидал сужда гьабизе суннатаб буго.</u>

Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жал тIокI гьарурал, жидер макъам тIадегIанал, жидедаса мунагь-хатIаъ кколарел рацIцIадал аварагзабазе عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ каламалъ кутакаб асар гьабулеб буго ва жидеда гьеб рагIараб мехалъ гьумер ракьалда цузабун Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ щцере хIелун чIолел руго, гьесул гIазабалдаса хIинкъун гIодулелги руго.

Аллагь جَلَّجَلَالُهُ цо гьавун, гьесул аварагзабазда عَلَيۡهِمُ ٱلسَّلَامُ иман лъун, ахираталда ва хIисаб- суалалда божун, алжан-жужахI букIиналда мукIурлъун ругел ва амма рекIелъ иманалъул нур лъугьичIел, Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ кIодолъи бичIчIичIел, шубгьаябщинаб магIишат данде гьабун, бацIцIадаб гуреб тIагIам кванан квешаб гьан тIад бижарал, жидер мацIаздалъун иман лъун букIин гуреб гьелъул хIакъикъат лъалареб къавм буго гьанже бугеб.

Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ каламалъ гьезул ракIазе асарги гьабулеб гьечIо, аварагасул صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ суннаталъ гьезул гIамалги бацIад гьабулеб гьечIо. Жидер гIибадат гьаби гIадатлъун сверун буго, жидер хIинкъиги гIадамаздаса буго, жидер нахърилълъинги жалго гIадал, жидецаго кIудияллъун тарал, жидергоцин напсазул жаваб кьезе кIоларел, гIадамазда буго.

АлхIамдулиллагь! Даимаб рецц ТIадегIанав Аллагьасе буго кигIанго гъапулал ругониги жив БетIергьан вукIин лъалеллъун нилъълъ рижун ругелъул, гьев Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ хьулги буго жиндир гурхIел-цIобалдалъун нилъълъ щайтIаналъул, гьава напсалъул асирлъиялдаса рахъун жиндие гIибадат бацIцIад гьабиялда тIоритIилин абун.

ТIадегIанав Аллагьасда инкар ккурал, гьесул русулал гьереси гьарурал, ахираталда иман лъечIеб купру-ширкалъул агьлуялъ Аллагьасул جَلَّجَلَالُهُ калам рагIараб мехалъ гьеб махсароде гьабула, гьеб цIалулезда тIадги релъанхъула, гьезие къварилъи-заралги гьабула. Аллагьас جَلَّجَلَالُهُ нилъълъ цIунаги гьаб къавмалдаса ва гьезул заралалдаса.

۞فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾

59. Гьаб иман камилаб, Аллагьасдаса جَلَّجَلَالُهُ хIинкъи гучаб къавмалда хадур рачIана жидер бахьикъосараб къавм. Жидеца как гIадада хвезабурал, гьеб как баларел, гьаваялда, шагьваталда нахъ жалги рилълъарал. Гьезда дандчIвазе бугеб жо бугоха цIакъ кIудияб къварилъи ва чIорого хутIи.

Жинда Аллагь разилъаяв ИбнугIаббасица абуна: «Гьаб аяталда жаниб бугеб ﴿غَيًّا﴾ абулеб жо буго жужахIалъул кIкIалаздаса цо кIкIал: жиндилъ бугеб гIазабалдаса цогидал жужахIал хIинкъулеб»-абун.

Гьаб аяталъул мурад буго тIобанго как баларел абураб. Гьеб как тарав чи капурлъула абулел гIалимзабазул рагIиги гьаб аяталда данде кколеб буго: жидеца как гIадада хвезебурал гIадамазе жужахI буго абулеб бугелъул. Цоги гIалимзабаца абуна гьаб как гIадада хвезабулел абулеб рагIиялдаса мурад бугин какил гIуж цIунуларел, гьелъул арканал шурутIал тIубаларел абураб. Кинисан магIна гьабуниги гьазие бицараб

гIазаб цIакъ гучаб буго ва гьазие гьабураб сипатги бусурбабазда рекъолареб буго.

Мужагьидица абуна: гьаб буго къиямасеб къо гIагарлъараб ва МухIаммадил ﷺ умматалъул лъикIал гIадамалги тIагIараб заман. Гьеб мехалъ гIадамал рукIине руго хIайваназда релълъун щибго нич гьечIел ва къватIахъ рукIадго жидер шагьват тIубазабулел (жимагI гьабулел).

Ибнужаририца абуна: «Гьел гIадамал гьаб умматалдаса руго: хIамулгIадин цоял цоязда тIад рахунел, зобалазда вугев Аллагьасдасаги جَلَّ جَلَالُهُ нечоларел, ракьалда ругел гIадамаздасаги нечоларел»-абун.

КагIбулахIбарица абуна: «Валлагьи, дида гьал чагIи мунапикъзабилъун рихьулел руго: жидеца кофе-чай гьекъеялда тIад заман инабулел, какалги рачIого толел, нардал-шахматалги гIемер хIалел, кваналеб жоялда тIад руссарал, масжид-жамагIатги тарал»-абун.

ИбнухатIибица абуна: «Гьаб как гIадада хвезабизе букIин бицин Къуръаналъ гъаибаб жо бициялдаса бугеб буго. Жакъа нилъеда бихьулеб буго кин гьеб как гIададе хвезабун бугеб. Как базе бусурманчи вахъараб мехалъ гьесда тIад релъанхъулел гIадамал руго, гьесул рукугI сужуд сурун бихьизабулелги руго. Гьел гIадамаз гьабулеб къабихIаб гIамал абуни бищунго хIакъирал хIайваназ гьабулареб гIадаб букIуна»-абун.

إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾

60. Гьадинаб къабихIаб хIалалда рукIун хадур, **жидеца тавбо гьабурал, камилаб хIалалъ иманги лъурал, жидеда тIад лъураб парзги, аварагасул ﷺ суннатги тIубан хьвадарал гIадамазе букIуларо гьеб квешаб гIазаб.**

Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жинца тавбо къабул гьабулев вуго, жиндихъе хIелун кIанцIарасда гурхIулевги вуго. **Гьел гIадамал алжаналда жанир лъугьуна ва гьезие щибго зулмуги гьабуларо.** Гьезул цересел мунагьалги кIочон тола, хадуб гьабураб лъикIаб гIамалги гIадада хвезабуларо.

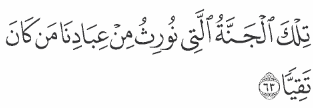
جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾

61. Гьел жанир лъугьизе гьарула даимго жанир чIолеб алжаналда. Гьеб алжан буго бальгояб, жидеда бихьичIеб жоялда иман лъурал лагъзадерие кьезе Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ къотIи гьабураб алжан. Х1акълъунго гьев Аллагьасул къотIи жиб тIубалеб, жиндие хилиплъи букIунареб буго.

Киналго муъминзаби руго жидеда бихьичIеб, цебе араб жоялда иман лъун: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда ва гьесда руштIине гьабураб Къуръаналдаги. Гьеб Къуръанальги аварагасги ﷺ бицараб цересел умматазул хабаралдаги, хадуб бачIизе бугеб ахираталдаги иман лъун руго.

لَّا يَسۡمَعُونَ فِيهَا لَغۡوًا إِلَّا سَلَٰمٗاۖ وَلَهُمۡ رِزۡقُهُمۡ فِيهَا بُكۡرَةٗ وَعَشِيّٗا ٦٢

62. Гьеб алжаналда жаниб гIададасеб калам бицунаро, цоцазда рихунеб жоги рагIуларо. Цо-яз цоязе кьолеб салам гурони.
Ва малаикзабаз гьел кIодо гьарун кьолеб саламги. **Гьезие гьеб алжаналда жаниб жидее бокьараб ризкъиги буго** гьезие бокьараб мехалъ аскIоб хIадурун ч1чIун батулеб. **Радал гIужалъги буго гьеб ризкъи, къасси гIужалъги буго.**
Гьеб алжаналда жаниб сордо-къо букIунаро гьениб кидаго нур ва гвангъи букIуна. Гьаб аяталда жаниб бакъанида абураб рагIиялъул магIна букIуна дунялалда нилъеда лъалеб хIал бицин ва нилъеда бичIчIулеб мисал бачин.
Жидеда Аллагь разилъаял Муслимица ва Бухарияс бицараб кьучIаб хIадисалда буго: *«Алжаналъул агьлуялда гьоркьоб цоцазда хилиплъи гьечIо ва данде ккунгутIиги гьечIо. Гьел киназулго ракIал цо чиясул ракI гIадин руго, гьез Аллагьасе* جَلَّ جَلَالُهُ *тасбихI гьабула радалги къасиги»*-абун. (хIадис къокъ гьабун хъвана)



63. Гьаб алжан буго лагъзадеридаса дидаса жал хIинкъулелллъун рукIарал гIадамазе жиб кьолеб.
Дидаса хIинкъулел лагъзал руго бальгоги загьиргоги дида мутIигIлъулел, жидеца ццимги бахчулел, жал дир лагъзадеридаса тIасаги лъугьунел, жидеца дир шаргIалъул гIорхъабиги хвезаруларел.
Гьаб хадуб бугеб аят рештIинабиялъе сабаб бицана: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас Жабраил малаикасда абуна: «Мун вачIунелдасаги жегиги гIемер щай дихъ вачIунарев!»-абун. Цинги ТIадегIанав Аллагьас гьаб аят рештIинабуна:

وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمۡرِ رَبِّكَۖ لَهُۥ مَا بَيۡنَ أَيۡدِينَا وَمَا خَلۡفَنَا وَمَا بَيۡنَ ذَٰلِكَۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيّٗا ٦٤

64. Жабраил малаикас абулеб буго: **Дун зобалаздаса гьаб дунялалда рештIунаро дур БетIергьан Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **амруялдалъун ва гьесул изнуялдалъун гурони! Гьев Аллагьасул** جَلَّ جَلَالُهُ **мулк буго ва гьесул гIелму-лъаяда жаниб буго гьаб дунялалъулги, ахираталъулги кинабго амру. Гьев дур БетIергьан Аллагь** جَلَّ جَلَالُهُ

жинда жо кIочонев гьечIо.
Жиндие гьабизе бокьараб жо гьабичIого толев гьечIо. Лагъзадерил гIамалал лъаларев, гьезул хIисаб-мизан гьабичIого толевги гьечIо. Гьал сипатал жиндие ругев БетIергьанасул амру гьечIеб жо кин дица гьабилеб?

رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦۚ هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا ٦٥

65. Гьал зобал ракьазулги, гьезда гьоркьоб ва жаниб бугеб жоялъулги БетIергьан вуго гьев Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ. Дуца гIибадат гьав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьабе!
Гьесдехун щибго жо гIахьал гьабуге. **Дуца саброги гьабе гьеб гIибадат гьабиялда тIад чIун.**
Гьесул амро-нагью тIубан, гьесул шаргIалъул ахIкамал цIунун. **Дуда цоги щивго чи лъалищ гьав Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ релълъарав?** Гьесул гIадаб къудрат бугев, гьесул гIадаб гьунар-гучги бугев. Лъаларо ва гьечIо гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ релълъараб щибго жо. Цоги магIна гьабуна: нужеда Ар-рахIман абун цIар лъурав чи лъалищ? абун. Гьаб цIар буго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ хасаб ва жеги инсанасда жиб лъечIеб цIар.

وَيَقُولُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَءِذَا مَا مِتُّ لَسَوۡفَ أُخۡرَجُ حَيًّا ٦٦

66. Инсанас абулеб буго: «Дун хун вукIун хадув чIаго гьавун тIадейищ вахъинавулев»-абун.

أَوَلَا يَذۡكُرُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ وَلَمۡ يَكُ شَيۡـٔٗا ٦٧

67. Гьев инсанасда ракIалда щай щолареб дица жив вижараблъи ва жив щибго жолъунги вукIинчIеблъи.
Гьедин жив вижарав БетIергьанасда жив кIиабизе вижизе кIолевлъи щай лъалареб инсанасда?.

فَوَرَبِّكَ لَنَحۡشُرَنَّهُمۡ وَٱلشَّيَٰطِينَ ثُمَّ لَنُحۡضِرَنَّهُمۡ حَوۡلَ جَهَنَّمَ جِثِيّٗا ٦٨

68. Дур БетIергьанасул цIаралдалъун гьедулев вуго дун, я МухIаммад صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ, дица гьел киналго тIаде рахъинаризе руго, дидехун ширк гьабизе гьел тIамурал, гьел къосинарурал **щайтIабиги рахъинаризе руго. Цинги дица гьел киналго жужахIалда сверун ракIарун ч1чIезаризе руго.**
Накабазда ч1чIезарила дица гьел, гIодогIан гьарун, жидеда калам гьабизе кIолареллъун ва бетIер тIаде борхулареллъун. Щивав капурчи жиндир щайтIангун цадахъ цо гудур бан вухьун вукIина.

ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمۡ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحۡمَٰنِ عِتِيّٗا ٦٩

69. Цинги щибаб къукъаялдаса дица къватIив вахъинавила бищунго Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъарав.

Гьезул цевехъанлъун вукIарав чи. Дица гьездаса бай бихьула жужахIалда реххизе ва гьел бищунго квешаб гIазабалъулъ ккола.

ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾

70. Дида цIакъ лъикI лъала щив вугев жиндий гучаб гIазаб гьабизе мустахIикъав ва гьесие гьеб гIазаб дица гьабула.

وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾

71. Нужер цониги чи гьечIо гьеб жужахIалда вачунев гурони.

Кинавго чиясда жужахI бихьизе буго, гьел сиратIалъул кьодаса унеб мехалъ. Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ гьеб жужахIалдаса цIунарав чи сиратI бахун довехун уна ва жиндие гьеб жужахIалъ зaралги гьабуларо. Жидер Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ гIасилъи кIудиял мушрикал ва мунапикъзаби гьеб жужахIалда жанире ккола.

Цо гIалимзабаца абуна: киналго жужахIалда жанир лъугьинарула, амма муъминзабазе гьеб цIоророраблъун ва жинца зарал гьабуларелъун букIуна абун. **Гьаб жужахIалде киналго гIадамал рачине бугеб хIукмуги Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ тIубазабун бугеб, жиб хисулареб хIукму буго.**

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾

72. Цинги дица гьеб жужахIалдаса хвасар гьарила дунялалъул рукъор ругеб мехалъ гьеб жужахIалда ккеялдаса хIинкъун, Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ разилъи тIалаб гьабун, гьесие гIибадат бацIцIад гьабурал гIадамал.

Гьеб жужахIалда жанирго лъугьинариларо гьел гIадамал. Яги гьенир жанир лъугьинарун, гьелъул зарал хъатIизе течIого къватIире рачина. **Ва дица гьеб жужахIалда жанир тела жидеца купру-ширкалдалъун, мунапикълъиялдалъун зулму гьабурал гIадамал. Жал гIодорегIанлъун, гьениса абадиялъго къватIир рахъунареллъун тела.**

Жидеца Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьавун, аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ритIухъ гьарун рукIарал, амма жидеца кIудиял мунагьал гьарурал гIадамал гьеб жужахIалъул цIаялъ рухIун, жидее гIазаб гьабун хадуб Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ цIоб-рахIмоялдалъун гьенисан къватIире рахъинарула. Гьезие шапагIат гьабизе аварагзаби عَلَيْهِمُ السَّلَامُ, шагьидзаби, гIалимзаби ва цогидал Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ жидедаса разиял муъминзабиги реччала.

Гьаб «жужахIалда вачуна кинавго чи» абураб рагIиялда сверухъ гIалимзабазул гIемераб бахIс буго ва хилапги буго. Дица гьелъул

цIакъго къокъаб хIасил гурони гьаниб хъвачIо.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾

73. ТIадегIанав Аллагьасул аятал цIалараб мехалъ жидеца Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ **инкар ккураб къавмалъ Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **иман лъурал гIадамазда абулеб буго: «Нужищ ругел жакъа жидер макъам лъикIал ва жидер жамагIатги годекIанги лъикIал яги нижищ ругел?»-абун.**

Гьаб рагIи Маккаялъул мушриказ абулеб букIана Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагасда нахърилълъарал муъминзабаца Къуръан цIалараб мехалъ ва жидеда гьеб Къуръаналда данде къец гьабун гьеб мекъаб гьабизе кIвечIеб мехалъ. ГIемерисел муъминзаби мискинал, пакъирал гIадамал рукIиндал, дол къурайшиязул мушрикал бечедал, жидеда хадур гIадамал унел, жидер ханлъи бугел гIадамал рукIиндал, гьеб дунялалъул хIал хал гьабун, гьелдаса чIухIун абулеб букIана Къурайшияз гьаб аяталъ бицараб рагIи.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَٰثًا وَرِءْيًا ﴿٧٤﴾

74. ТIадегIанав Аллагьас гьезул рагIиялъе жаваб гьабун абулеб буго: **Дица цIакъ гIемер гьалаг гьаруна дир аятал гьереси гьарурал умматал. Гьел жидер ханлъи кIудиял ва бечелъи гIемерал рукIана.**

Гьел умматал гьалаг гьарурав Аллагьасда جَلَّجَلَالُهُ к1ола жидеца МухIаммад авараг صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ гьереси гьавулел мушрикал гьалаг гьаризеги.

قُلْ مَن كَانَ فِى ٱلضَّلَٰلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ مَدًّا حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ إِمَّا ٱلْعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ﴿٧٥﴾

75. Дуца гьел мушриказда абе МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**: гьаб амруялъулъ къосарал лъун ругел гIадамал Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **гьеб къосиналда тела жал хвезегIан,** цинги гьесда дандчIвай гьабизе жидер батIулаб гIамалгун ва гьесул гучаб гIазабги жидее хIакълъила.

Гьаб рагIи буго гьел къурайшиязе хIинкъи кьун абулеб рагIи. **Жидее къотIи гьабураб жо гьезда тIаде бачIараб мехалъ: жидее дунялалдаго гIазаб гьабизеги бегьила Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ**, яги гьел ахираталда гIазаб гьабизе нахърахъун тезеги бегьила. Гьеб Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **гIазаб гьабизе бугеб къотIи хIакълъараб мехалъ гьезда лъазе буго щив вугев жиндир къадро- къимат гьеч1ев ва боялги дагьав.** Муъминзабийищ ругел яги капурзабийищ ругел.

وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ هُدٗىۗ وَٱلۡبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيۡرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابٗا وَخَيۡرٞ مَّرَدًّا ٧٦

76. ТIадегIанав Аллагьас жал хIакъаб диналда тIоритIун ккарал, жидеца авараг ритIухъ гьаврал муъминзабазул иман ва тIоритIел жегиги цIик1кIинабула: гьел хIакъаб нухда ч1чIезарула, гьезул иманги камил гьабула. **Ахираталда Аллагьасда** جَلَّجَلَالُهُ **цере ч1чIезарураб мехалъ батулеб лъикIаб гIамал:** гьесда иман лъун, гьесие гIибадат бацIад гьаби**,- гьаб буго дур БетIергьан Аллагьасда аскIоб хIакъикъаталдаги лъикIаб** иш ва гьелъул букIине буго лъикIаб ажро ва жазаъ. **Гьеб ахираталъул лъикIлъи ва гьениб бугеб алжаналъул нигIматал руго лъикIаб жо ва лъикIаб руссунеб бакI.** Гьаб дунялги, гьаниб бугеб бечелъи-чIухIиги буго жиб хехго тIаса ине бугеб ва жиндир ахираталъе зарал букIани гурони щибго хайир букIине гьечIеб жо.

أَفَرَءَيۡتَ ٱلَّذِي كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالٗا وَوَلَدًا ٧٧

77. Дуца гIажаиблъи гьабуларищ МухIаммад صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ**, Аллагьасул** جَلَّجَلَالُهُ **Къуръанги гьесул аварагги** صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ **жинца гьереси гьавулев капурчиясул хабаралъул. Гьес абулеб буго Аллагьас** جَلَّجَلَالُهُ **жиндие ахираталдаги боцIи-малги, лъимал-хъизанги кьезе бугин абун.**

Гьаб аят рештIинабуна Ал-гIасс ибну Ваил абурав капур чиясул хIакъалъулъ. Жинда Аллагь разилъаяв Хабаб ибнул-Аратица абуна: «Дун вукIана къебелъи гьабулев чи. Дие ГIассидаса налъи букIана ва гьеб налъиялда хадув дун гьесухъе индал ГIассица дида абуна: Дица дур налъи кьезе гьечIо дуца МухIаммадида инкар кквезегIан абун. Дица абуна: Дица гьесда инкар кколаро гьаб бакIалда гIодовккун мун хваниги цинги чIаголъаниги абун. Цинги ГIассица абуна: дун хвезеги хун тIадевахъинавураб мехалъ дир гьениб боцIи-мал букIине буго, гьенив вачIа мун дур налъи босизе, гьениб кьела дица дуе гьеб»-абун. ТIадегIана Аллагьас абулеб буго.

أَطَّلَعَ ٱلۡغَيۡبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحۡمَٰنِ عَهۡدٗا ٧٨

78. Гьав чи балъгояб жо лъаялда щун гьенив ваккунищ вугев, яги гьас Аллагьасулгун جَلَّجَلَالُهُ **къотIийищ гьабун бугеб жиндие хун хадубги магIишат кьезе?**

كَلَّاۚ سَنَكۡتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلۡعَذَابِ مَدّٗا ٧٩

79. Гьедин гьечIо амру. Гьев вуго гьереси бицулев ва жинца Аллагьги جَلَّجَلَالُهُ аварагги صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ махсароде гьавулаян вугев чи. **Гьас абулеб жо малаикзабаца**

хъван букIине буго ва гьесие ахираталда гьабулеб гIазаб гуч гьабизе буго, ва халат гьабизе буго,гьес бицараб къабихIаб ва, купруялъулъ гIорхъолъан араб рагIиялда данде.

وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾

80. Гьав жиндалъун чIухIун вугеб, жиндие ахираталдаги букIине буго гьес абулеб магIишат гьевги хвезавун дица нахъе босизе буго ва гьев дида цеве вачIине вуго живго цохIого. БоцIи-мал, лъимал-хъизан гьечIого, жиндие квер бакъулев чиги гьечIого.

وَاتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِّيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾

81. Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ **инкар ккурал гIадамаз алагьзабилъун хъанчал гьарун руго; гьезие гIибадат гьабун жидее кIодолъи ва хиралъи щвезе бугин абун, гьез жидее кумек ва квербакъи гьабизе бугин абунги.**

كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾

82. Гьедин гьечIо амру: гьабуларо гьел алагьзабилъун ккурал хъанчаз ва гIадамаз жидее кумек. Ахираталда гьез инкар кквезе буго гьел мушрикаца жидее гIибадат гьабичIин абун ва гьел алагьзаби гьезие тущбабилъун рукIине руго.

أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾

83. Дуда лъаларищ МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**, х1акълъунго дица гьел мушриказда тIаде щайтIаби тIамун рукIунеблъи жидеца гьел квешлъаби гьариялда ахIулел ва гьесизарулел?**

فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾

84. Дуца гьел мушриказе гIазаб хех гьаби тIалаб гьабуге МухIаммад صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**. Х1акълъунго Дица гьезие кьурал къоял ва хIухьлал жал рикIкIарал руго ва цIакъ дагьал руго, ва гьел ахираталда жиндир гIазаб гучаб жужахIалда руссинаризе руго.**

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾

85. Къиямасеб къоялъ. Дида иман лъурал, ва Дир гIазабалдаса хIинкъарал муъминзаби дида руссине гьарула къокъаби гьарун ва жал хира гьарун.

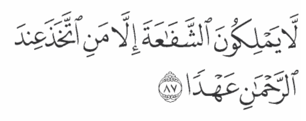
Дунялалда жидее шапакъатал кьезе рачулеб мехалъ ханасухъе къокъаби рачунеб гIадин, чIухIараб ретIел ретIун, берцинал рекIунел жалазда тIад рекIинарун рачула муъминзаби алжаналде рачунеб мехалъ.

وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾

86. Жидеца гIасилъаби ва пасалъаби гьарурал гIадамал Дица жужахIалда

къотIулеб къоги буго гьеб.

Данде бакIарун боцIи лъим гьекъолеб бакIалда ва алахалде къотIулеб гIадин: гIедегIизе гьарун, цIалаца чIвархулаго.



87. Жидеца шапагIат гьабуларо, гьединго жидееги шапагIат гьабуларо. Гьеб шапагIат гьабиялъе изну букIунел гIадамал руго жидеца дунялалда Аллагьасулгун جَلَّ جَلَالُهُ **къотIи гьабун рукIарал гIадамал. Гьел руго жидеца камилаб иман лъун Аллагьасе** جَلَّ جَلَالُهُ **гIибадат бацIцIад гьабун ва аварагасул нух ккун хьвадарал гIадамал.**

وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَلَدٗا ٨٨

88. Мушрикаца абуна гурхIел кIудияв Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ **жиндие лъимал ккуна абун.**

Малаикзаби гьесул ясал ругин, ГIиса ва ГIузайр гьесул васал ругин абун.

لَّقَدۡ جِئۡتُمۡ شَيۡـًٔا إِدّٗا ٨٩

89. Х1акълъунго нужеца гьабуна к1удияб мункараб жо ва нужеца абуна къабих1аб раг1и.

تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرۡنَ مِنۡهُ وَتَنشَقُّ ٱلۡأَرۡضُ وَتَخِرُّ ٱلۡجِبَالُ هَدًّا ٩٠

90. Жиндир гурхIел бергьарав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ **лъимал руго абун нужеца абураб мехалъ, гьеб нужер рагIиялъул къабихIлъиялъ зобал рихъизе ва ракьал хъвалхьун ине гIагар гьарулел руго, рихху г1одор ккезе муг1рулги г1агарлъун руго.**

أَن دَعَوۡاْ لِلرَّحۡمَٰنِ وَلَدٗا ٩١

91. ГьадигIанго зобал ракьазцин хIехьолареб, гьел жиндаса нечолеб ва хIинкъулеб рагIи бицунеб буго нужеца, я гьал мушрикал, **гьев жив гурхIулев ва жив ТIадегIанав Аллагьасе лъимал руго абураб рагIи абураб мехалъ.**

ЦIакъ гучаб гIазаб щвелаха нужеда гьеб къабихIаб гIамал нужеца течIони.

Жинда Аллагь разилъаяв Абумусадаса бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«ТIадегIанав Аллагьасда* جَلَّ جَلَالُهُ *жиндие рихунеб жо бицунеб рагIараб мехалъ гьелда сабро гьабизе к1олеб х1алалъ сабру гьабизе кIолев щивго чи гьечIо. Гьев Аллагьасде* جَلَّ جَلَالُهُ *ширк гьабула, гьесул лъимал руго абунги абула, цингиги Аллагьас* جَلَّ جَلَالُهُ *гьел мушриказе ризкъиги кьола, сахлъиги кьола, гьездаса балагьалги нахъчIван тола»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

ТIадегIанав Аллагьас жиндехун ширк гьабурал гIадамазул кигIан гIемераб бугониги лъикIаб гIамал къабул гьабуларо. Гьев Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ хьул буго жив цо гьавун, жиндие гIибадат бацIцIад гьабурал

муъминзабазул мунагьал жинца тIаса лъугьун, кIочон тела абун.
Жинда Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Нужеца хвалда гIагарлъарав чиясда (лаилагьа илла Ллагь) абизе лъазабе, (абизе тIаме). Хвалда аскIоб гьеб рагIи абурав чиясе алжан тIалъула»*-абун.
Цинги Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«Дир напс жинда кодоб бугев Аллагьасул цIаралдалъун гьедула дун: зобал ракьалги гьезда жаниб бугеб жоги, гьезда гьоркьоб бугеб жоги, гьезда гъоркь бугеб жоги цIадираялъул цо рахъалда лъуни (Лаилагьа илла Ллагь) абураб рагIи цогидаб рахъалдаги лъуни гьеб (Лаилагьа илла Ллагь) тIаде лъураб рахъ бергьуна»*-абун. Х1адис ибну Жаририца бицана.
Гьал хIадисазул ва гьал аятазул хIасил буго: жиндие лагълъи гьабизе тIадав, жинца хайирниги, заралниги гьабулев, жинда хьул лъезе ва жиндаса хIинкъизе бегьулев цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурони гьечIо. Жинца кинабго махлукъ бижарав, гьелъул тадбир гьабулев, ахир къиямасеб къоялъул цохIогояв ханлъун жив вугев.
Гьеб хIалалъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун, ракI гьеб иманалъулъ хIалхьон кIалалъ (Лаилагьа илла Ллагь) абураб мехалъ гьеб букIуна хIакъикъияб иман ва хIакъикъияб тавхIид (Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ цо гьави). Гьаб рагIиялъул магIнаялда рекъараб гIамал гьабурав чи Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ алжаналда лъугьине гьавизе вуго. Гьаб рагIи абуниги жинца жиндир гIибадаталъулъ цохIо Аллагь جَلَّ جَلَالُهُ гурев, цоги щиб бугониги жо гIахьал гьавурав чи, Аллагьас جَلَّ جَلَالُهُ жужахIалда лъугьинавизе вуго.

وَمَا يَنۢبَغِي لِلرَّحۡمَٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾

92. Жиндир гурхIел бергьарав Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ лъимал-хъизан букIине рекъараб гьеч1о, яги гьелда жив хIажатаб хIал гьечIо.

إِن كُلُّ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ إِلَّآ ءَاتِي ٱلرَّحۡمَٰنِ عَبۡدٗا ﴿٩٣﴾

93. Зобал ракьазда жаниб бугеб кинабго махлукъат жиндир гурхIел цIакъав Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ лагъзал руго.

Гьес рижарал, гьес хьихьулел ва гьесул тадбиралда гъокь ругел руго. Лагълъун вугев чи лъимерлъун вукIин гIакълуялъго къабул гьабулареб жо буго.

لَّقَدۡ أَحۡصَىٰهُمۡ وَعَدَّهُمۡ عَدّٗا ﴿٩٤﴾

94. Х1акълъунго гьеб кинабго махлукъат Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ жидер къадарги, рикIкIенги лъалеб буго.

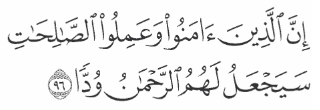
Гьесдаса цохIо зарра гIадаб жоги балъго хутIуларо ва гьесда лъачIого щибго жо лъугьуларо.

وَكُلُّهُمۡ ءَاتِيهِ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فَرۡدًا ﴿٩٥﴾

95. Къиямасеб къоялъ Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ ццере кинабго халкъ бачIине буго щивав

инсан живго цохIо вугеб хIалалъ.

Жиндирго напсалъул ургъалида, живгун цадахъ боцIи-малги лъимал-хъизанги, кумек чагIиги гьечIого.



96. Х1акълъунго дунялалда ругеб мехалъ ТIадегIанав Аллагьасда ﷻ иманги лъун, гьесул расуласда ﷺ нахъги рилълъун лъикIаб гIамал гьабун хьвадарал муъминзабазе жиндир гурхIел цIакъав Аллагьас ﷻ цоцазда гьоркьоб рокьа-хинлъи ва махIабат гьабизе буго. Ва гьел Аллагьасеги ﷻ рокьизе руго.

Маккаялда ругеб мехалъ муъминзаби жидер рик1к1ен дагьал, жал мискинал ва пакъирал рукIун, мушрикал гIемерал ва чIухIарал рукIун, гьел муъминзаби гIадамаз жидер къимат гьабуларел, гIадамазда рихараллъун рукIана. Жидер рагIиги босуларел, къадро-къиматги гьабуларел рукIана. Жидерго къавмалда гьоркьорги рукIун гьез жал рикIкIун гутIи, гIодорегIан гьари, гIадамазе цIакъ захIматаб жо буго.

Гьадин бугелъул ТIадегIанав Аллагьас гьел муъминзабазул рекIел гьей гьабун, гьезда роххел бицун абулеб буго: Аллагьас ﷻ нуж гIемерги гьаризе руго, нужеда гьоркьоб рокьа-хинлъиги гьабизе буго. Нужеца сабро гьабе ва Аллагь ﷻ цо гьавун гьесие гIибадат бацIцIад гьабун хьваде абун.

Абугьурайратидаса رضي الله عنه бицараб хIадисалда буго: Аллагьасул свалат салам лъеяв аварагас абуна: *«ТIадегIанав Аллагьасе цо лагъ вокьараб мехалъ жинца Жабраил малаикасда абула дие пуланав лагъ вокьун вуго, дуеги гьев лагъ вокье-абун. Гьев лагъ Жабраиласеги вокьула. Цинги зобалазул агьлуялда ахIула: «ТIадегIанав Алласе цо пуланав лагъ вокьун вуго, нужееги гьев лагъ вокьа»-абун. Аллагьас ﷻ зобалазул агьлуялъеги гьев лагъ вокьизе ва гьез жив къабул гьавизе сабабал рекъезарула ва гьезда гьев вокьизавула»*-абун. Х1адис имам Ах1мадица бицана.

ГIусман رضي الله عنه асхIабас абулеб букIана: цониги лагъ гьечIо жинца лъикIаб яги квешаб гIамал гьабулев, Аллагьас ﷻ гьеб гIамалалда релълъараб ретIел гьесда тIад ретIун гурони-абун. Гьарам ибну ХIаян абулев гIалимас абулеб букIана: цо муъминав лагъ жиндир ракIалдалъун Аллагьасде ﷻ вуссараб мехалъ ва Аллагь разилъиги тIалаб гьабураб мехалъ, Аллагьас ﷻ гIадамазул ракIал гьесде руссинарула ва гьезул ракIазулъ гьев вокьи ва гьесда гурхIи

рештІинабула»-абун.

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾

97. Х1акълъунго Дица гьаб Къуръан гьабуна, МухІаммад ﷺ, дуда жиб лъалеб гІараб мацІалда, дуе жиб цІализе бигьаяб букІизе ва дуца гьелдалъун жужахІалъул гІазабалъул хІинкъи кьезе дудехун инкар ккурал, жидер хІал хъубал ва дагІба-къец гучал инкарчагІазе. Дуца гьелдалъун алжаналъул роххел бицине Аллагьасда جَلَّ جَلَالُهُ иман лъун гьесие гІибадат бацІцІад гьабурал муъинзабазда.

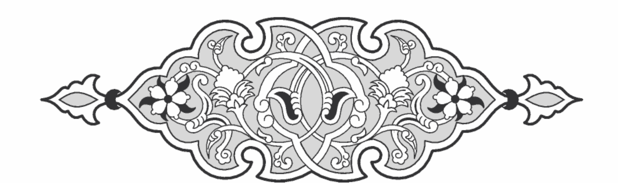
وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

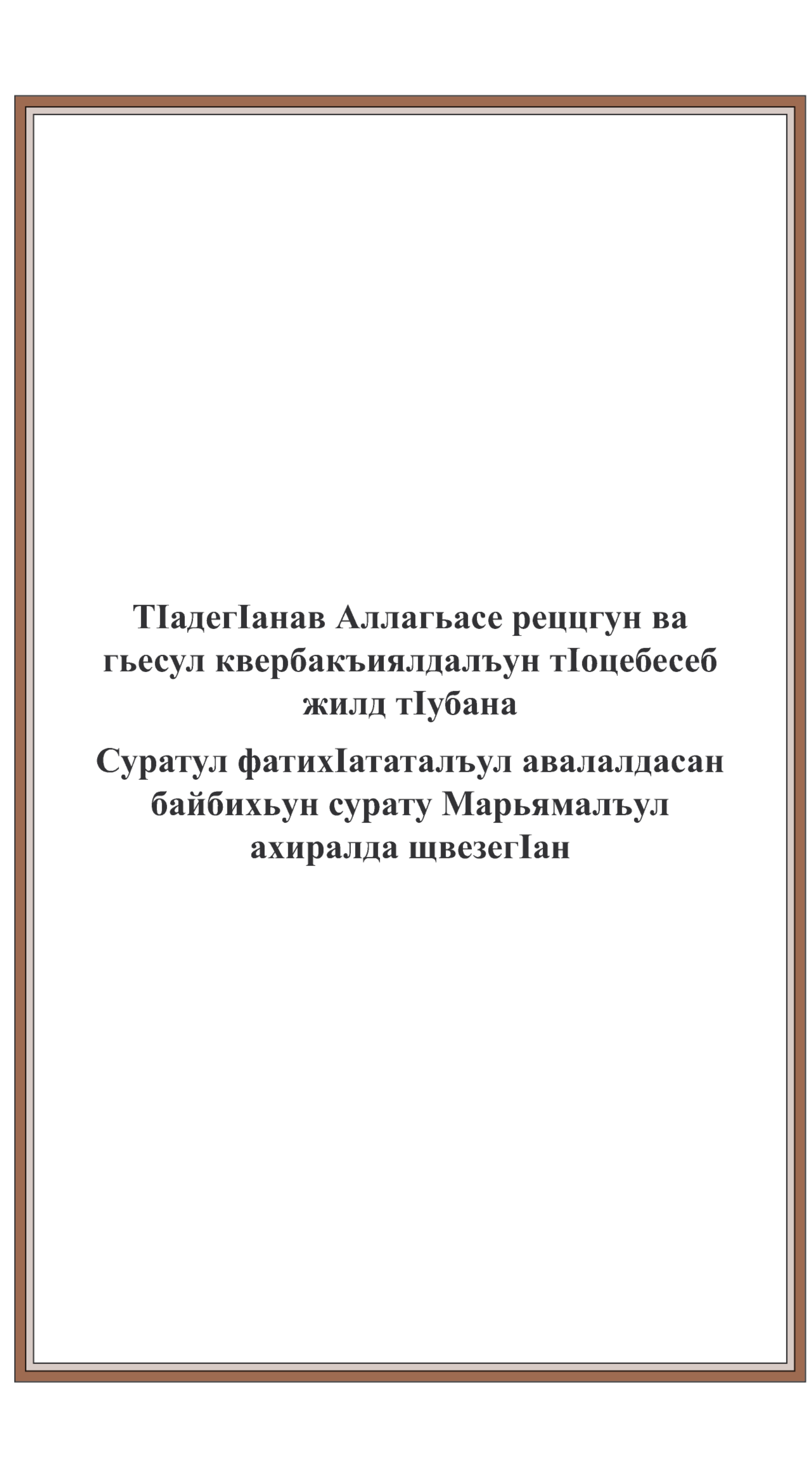
98. Дица цІакъ гІемер гьалаг гьаруна умматал ва къавмал дида иман лъезе чІухІарал, дир русулал гьереси гьарурал, жидеца ракьалда тІад пасалъаби гьарурал. Гьезул цониги чи нахъе хутІун вихьулев вугищ дуда я гьав инсан! Яги дуда гьезул сас-махІгІаги рагІулеб бугищ?

Гьел киналго гьалаг гьаруна, гьезул щивго чи нахъе хутІичІо, гьезул росаби ва шагьарал чІорого хутІун ч1унтана. Гьеб гІазаб ва гьалаглъи гьаб къавмалдаги щвезе бегьула ва Аллагьасе جَلَّ جَلَالُهُ гьал гьалаг гьаризе бокьани, гьезие квербакъулев щивго чи вукІине гьечІо. Гьезул жидерго щибго гьунарги букІине гьечІо гьеб гІазабалда данде ч1чІезе ва гьеб нахъчІвазе.

Аллагьасул جَلَّ جَلَالُهُ квербакъиялдалъун Сурату Марьямалъул тафсир ва таржама хъван т1убана.

Т1адег1анав Аллагьасе буго кинабго рецц ва щукру.





ТIадегIанав Аллагьасе рецц гун ва гьесул квербакъиялдалъун тIоцебесеб жилд тIубана

Суратул фатихIататалъул авалалдасан байбихьун сурату Марьямалъул ахиралда щвезегIан



Суратазул цIарал, гьезул Маккаялда ва Мадинаялда рештIинарурал баян гьарулеб фигьриса

	Суратальъул цIар	Гьумер	РещтIана	السورة
1	Суратул ФатихIат	1	Маккаялда	سورة الفاتحة
2	Суратул Бакъарат	9	Мадинаялда	سورة البقرة
3	Сурату А́ли ГIимран	166	Мадинаялда	سورة آل عمران
4	Сурату Ннисаъ	247	Мадинаялда	سورة النساء
5	Суратул Маидат	344	Мадинаялда	سورة المائدة
6	Суратул АнгIам	412	Маккаялда	سورة الأنعام
7	Суратул АгIраф	484	Маккаялда	سورة الأعراف
8	Суратул Анфал	565	Мадинаялда	سورة الأنفال
9	Сурату Тавбат	606	Мадинаялда	سورة التوبة
10	Сурату Юнус	674	Маккаялда	سورة يونس
11	Сурату Гьуд	712	Маккаялда	سورة هود
12	Сурату Юсуф	756	Маккаялда	سورة يوسف
13	Сурату РрагIд	812	Мадинаялда	سورة الرعد
14	Сурату Ибрагьим	838	Маккаялда	سورة إبراهيم
15	Суратул ХIижр	857	Маккаялда	سورة الحجر
16	Сурату НнахIль	878	Маккаялда	سورة النحل
17	Суратул Исраъ	927	Маккаялда	سورة الإسراء
18	Суратул Кагьф	991	Маккаялда	سورة الكهف
19	Сурату Марьям	1042	Маккаялда	سورة مريم

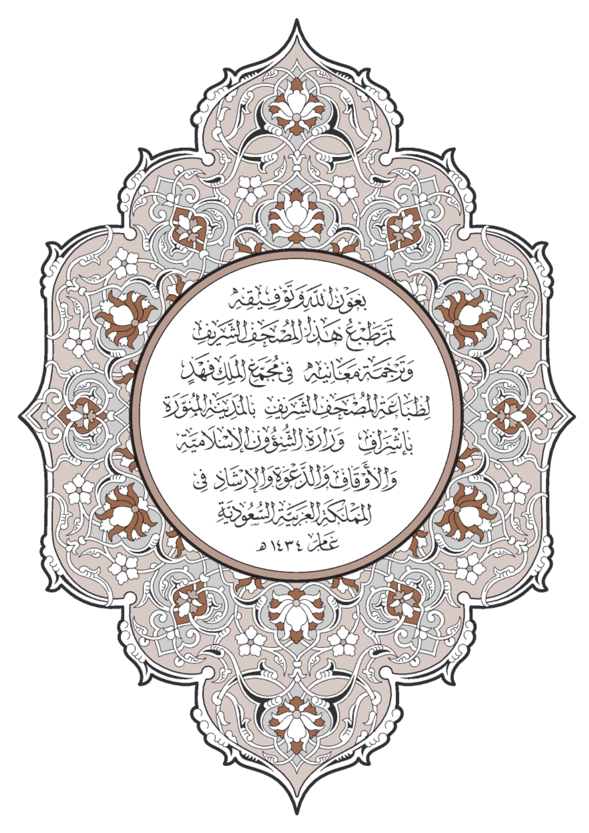
إنّ وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
في المملكة العربية السعودية
المشرفة على مجمع الملك فهد
لطباعة المصحف الشريف في المدينة المنورة
إذ يسرها أن يصدر المجمع هذه الطبعة من القرآن الكريم
وترجمة معانيه وتفسيره إلى اللغة الأوارية
تسأل الله أن ينفع بها الناس
وأن يجزي
خادم الحرمين الشريفين الملك عبد الله بن عبد العزيز آل سعود
أحسن الجزاء على جهوده العظيمة في نشر كتاب الله الكريم
والله ولي التوفيق

СагIудиял гIарабиязул пачалихъалъул Исламиял ишазул, вакъфуялъул, диналде ахIиялъул ва нух малъиялъул, Фагьд ханасул Мадина шагьаралда бугеб Къуръанал зарбуялде рахъунеб мужаммагIалда тIад бугеб визаратаалъ, рохел загьир гьабулеб буго.

Гьеб мужаммагIалъул рес лъугьиялда гьаб хирияб Къуръан ва магIарул мацIалда бугеб гьелъул таржама ва тафсир зарбоялда бахъизе.

Ва Аллагьасда гьарулеб буго гьеб КъуръаналдалЪун гIадамазе мунфагIат гьабе абун ва кIиябго хIарамалъул хъулухъчи, ГIабдулгIазизил вас ГIабдуллагь ал-СугIуд ханасе лъикIаб жазаъ гьабе абунги, хирияб Аллагьасул тIехь гIадамазухъе щвеялъе гьес гьабулеб кIудияб ишалъе гIоло.

Аллагь жинца тавфикъ гьабулев вуго.



ص.ب ٦٢٦٢ - المدينة المنورة

www.qurancomplex.gov.sa
contact@qurancomplex.gov.sa



**Зарбоялде бахъиналъул хIакъ цIунун буго
Къуръанал зарбоялде рахъунеб Фагьд
ханасул мужаммагIалъе**

**Почалъул ящик-6262-
нур бараб Мадина**

www.qurancomplex.gov.sa
contact@qurancomplex.gov.sa

ح مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف ، ١٤٣٤ هـ
فهرســة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر .

مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف
ترجمة معاني القرآن الكريم وتفسيره إلى اللغة الأوارية. / مجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف . - المدينة المنورة ، ١٤٣٤ هـ

٢مج

١١١٢ ص ؛ ١٤ × ٢١ سم

ردمك: ٧-١٥-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨

٨-١٨-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨ (ج١)

١- القرآن ترجمة أ. العنوان

ديوي ٤، ٢٢١ ١٤٣٣/٤٦٢٠

رقم الإيداع: ١٤٣٣/٤٦٢٠

ردمك: ٧-١٥-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨

٨-١٨-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨ (ج١)



(٤٠٠٠/ د ٥١) (٨) (٠١) ردمك: ٨-١٨-٨٠٩٥-٦٠٣-٩٧٨ (ج١)